MITROPOLIA MOLDOVEI ŞI SUCEVEI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI IAŞILOR
ŞI A EPISCOPIEI ROMANULUI ŞI HUŞILOR

ÎMV - 113
BIBLIOTECA MITROPOLIA I. S.
P. I-2

Mitropolia Moldovei şi Bucovinei
Biblioteca "Dumitru Stăniloae" Iaşi
M00113

ANUL LIX, Nr. 1 — 3 IANUARIE — MARTIE 1983

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: ARHIEPISCOPIA IAŞILOR
Bulevardul Ştefan cel Mare Nr. 16 — Iaşi

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE

† I. P. S. TEOCTIST, Mitropolitul Moldovei și Sucevei

MEMBRI

† P. S. EFTIMIE, Episcopul Romanului și Hușilor

† P. S. PIMEN SUCEVEANUL, Episcop-vicar la Arhiepiscopia Iașilor

P. C. Pr. SCARLAT PORCESCU, Iași

P. C. Pr. IOAN MAREȘ, vicar administrativ, Roman

P. C. Pr. prof. MIHAI VIZITIU, directorul Seminarului teologic de la Mănăstirea Neamț

REDACTOR RESPONSABIL

P. C. Pr. COSTACHE BUZDUGAN, consilier cultural, Iași

„Cititorii din străinătate se pot abona, adresîndu-se la ILEXIM, Departamentul Export-import Presă, P. O. Box 136-137, Telex. 11226, București, str. 13 Decembrie, nr. 3".

42.420

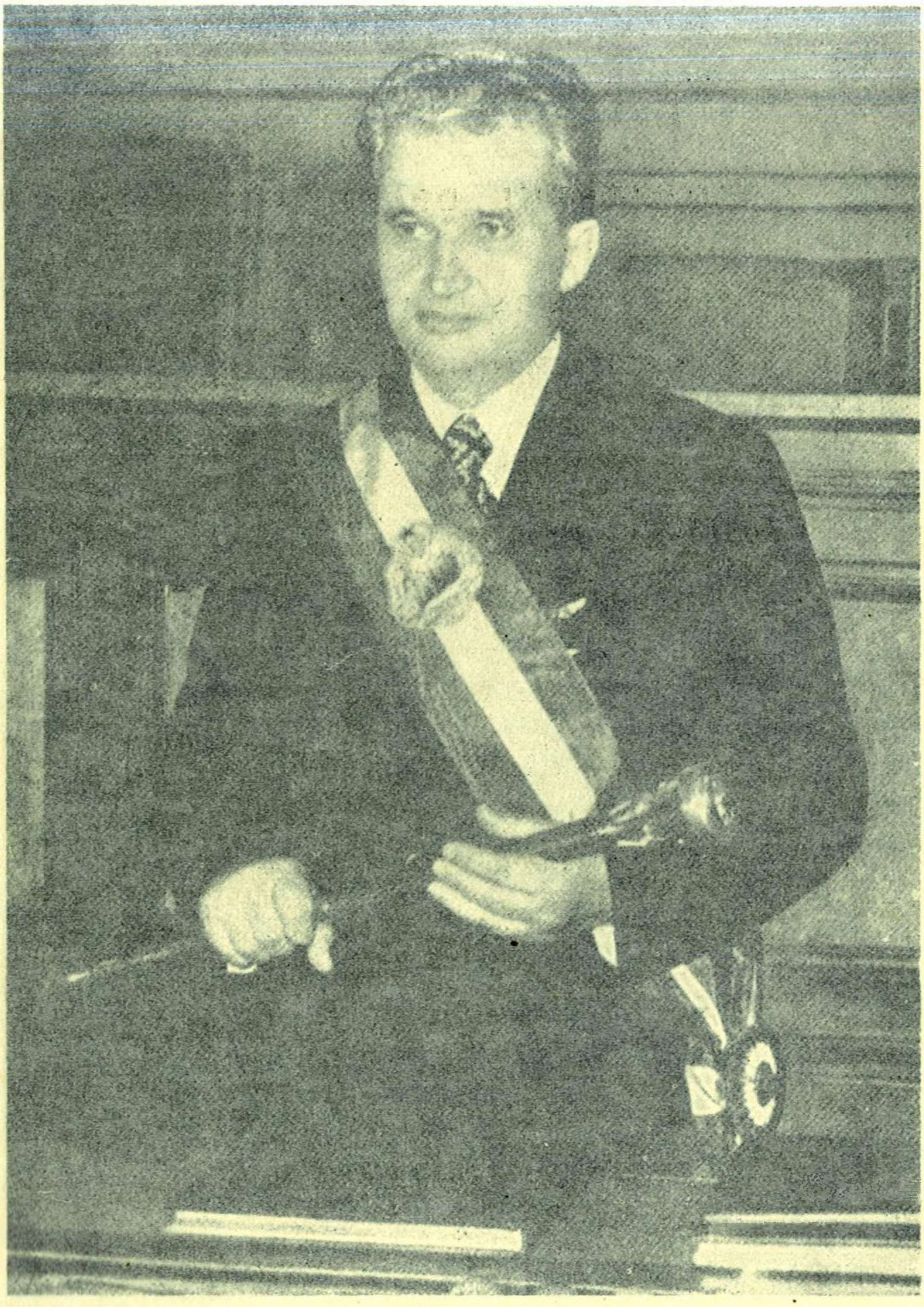

DOMNUL NICOLAE CEAUȘESCU

PREȘEDINTELE

REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

O m a g i u

PREȘEDINTELUI NICOLAE CEAUȘESCU LA ÎMPLINIREA VÎRSTEI DE 65 ANI

Există în istorie momente de altitudine, unice, de la înălțimea cărora un popor, deschizînd Cartea trecutului, își poate privi mai limpede și măsura exact durata și rostul în lume. Răsunetul istoriei este mai puternic cînd dintr-un popor se nasc oameni cu darul de a defini la dimensiuni maxime virtuțile țării și neamului lor. Identificîndu-se cu aspirațiile poporului, acești oameni pot descurca mai cuprinzător cerințele și sensurile vremii, pot găsi căi noi pentru accelerarea progresului, iar numele lor, în contextul epocii, capătă valoare de simbol, cu multiple și durabile semnificații.

Cu astfel de gînduri, întreaga noastră națiune și-a oferit un prilej de aleasă sărbătoare — împlinirea celor 65 de ani de viață și 50 de ani de activitate revoluționară pentru libertatea și propășirea poporului român a DOMNULUI NICOLAE CEAUȘESCU.

Au fost aceștia ani grei, încordați și crînceni uneori, ani de baricade și cutezanțe eroice, în vîltoarea cărora se plămădea destinul României de astăzi, cînd trecutul arăta prezentului istoric de atunci cum se făurește, dezinteresat și pieptiș, viitorul Patriei.

Omagiul pe care poporul nostru l-a adus Președintelui NICOLAE CEAUȘESCU, *prin tumultoasele manifestări de recunoștință cu prilejul acestei aniversări, exprimă în mod elocvent bucuria mare de a avea la conducerea țării un om devotat, cinstit și plin de virtuți —* „UN OM MARE LA CÎRMA UNOR VREMURI MARI“.

Născut în satul care dăduse patru căpitani eroului de la Călugăreni și Șelimbăr, care restaurase fulgerător, dar efemer unitatea Daciei de odinioară, președintelui nostru, parcă, i s-a transmis spiritul revoluționar al consătenilor înaintași și numai la 15 ani, indignat de nedreptățile sociale, și-a făcut un debut remarcabil în efervescența mișcărilor revendicative, care zguduiau cu energie crescîndă edificiul șubrezit al vechii orînduiri politice și sociale din țara noastră.

Totdeauna vremurile mari au cerut și au creat oameni mari, iar timpurile revoluționare au dat oameni revoluționari, iubitori de țară și luptători pentru independență, ca: Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Horia, Cloșca și Crișan, Tudor Vladimirescu, Avram Iancu — și alături de ei, cît va fi istoria păstrătoare a adevărului sacru, îl va cinsti pe NICOLAE CEAUȘESCU — *revoluționarul creator de epocă, care și-a condus poporul spre culmi glorioase.*

Cunoscînd amarul represiunilor la care erau supuși luptătorii pentru libertate și dreptate socială, n-a dezarmat și n-a șovăit niciodată. A străbătut greutățile aspre ale anilor tulburi din preajma celui de-al doilea război mondial încrezător în biruința forțelor antifasciste și astfel previziunile sale s-au împlinit fără scădere.

Statul nostru i-a solicitat și valorificat copios aptitudinile organizatorice, adeziunea pasionată la teoriile avansate și ideile-forță ale luptei în care s-a antrenat din anii adolescenței. Împotrivirii față de cotropitor, care împinsese resursele materiale și umane ale țării în aventura nazistă a unui război impopular, îi lua locul acum revoluția socială, căci înfăptuirea eliberării Patriei, trebuia să fie

mice și politice în lume și a unei noi ordini morale în relațiile dintre oameni. Așa cum sublinia Domnia Sa cu ocazia vizitei Cancelarului Republicii Federale Germania în țara noastră: „Noua ordine cere ca în lume să fie instaurate relații noi bazate pe deplina egalitate în drepturi între toate națiunile, pe respectarea dreptului fiecărui popor de a fi stăpîn pe bogățiile naționale, de a-și alege liber calea dezvoltării economico-sociale, fără nici un amestec din afară".

Prin contribuțiile majore ale PREȘEDINTELUI NICOLAE CEAUȘESCU *la instaurarea unor relații de deplină egalitate și colaborare între state, bazate pe respectarea independenței și suveranității naționale, prezența României a devenit tot mai activă și eficientă în activitatea O.N.U. și la diferite conferințe internaționale, care depun eforturi să asigure pacea, securitatea și cooperarea popoarelor.*

Strădania Domniei Sale a situat țara noastră în relații diplomatice cu peste 130 țări, relații economice, cultural-științifice cu peste 140 de țări, iar Președintele țării a vizitat și a primit vizite a peste 100 șefi de state din lume care au încercat găsirea de noi căi în soluționarea acutelor probleme internaționale.

Beneficiari conștienți ai tuturor acestor sacrificii, fiecare din noi am cinstit cu inima caldă o viață exemplară a unui om de sacrificiu pentru Patrie, un om al dreptății, al faptelor, un om al păcii pentru care a primit de la Consiliul Mondial al Păcii medalia de aur „FREDERIC JOLIOT CURIE", *Sovietul Suprem al Uniunii Sovietice i-a conferit* "ORDINUL LENIN", *Președintele Republicii Socialiste Federative Iugoslavia i-a conferit Ordinul de* „EROU AL MUNCII SOCIALISTE", *Consiliul de Stat al Republicii Populare Bulgare i-a conferit ordinul* „GHEORGHE DIMITROV", *Consiliul de Stat al Republicii Democrate Germane i-a conferit Ordinul* „KARL MARX", *iar Apelul pentru dezarmare și pace al F.D.U.S. — vizionară inițiativă a Domniei Sale — a atins toate meridianele globului.*

In acest fel se explică marele număr de aprecieri pentru țara noastră și PREȘEDINTELE *ei din care încrestăm pe a Academicianului Constantin Tsasos, fost președinte al Republicii Elene: „Sîntem datori să apreciem în mod deosebit felul în care această personalitate politică proeminentă rămîne credincioasă teoriei sale filozofice, concepe probleme internaționale atît de larg, cu o asemenea înțelegere a realității istorice, atîta justețe și umanism". Este numai una din multiplele mărturii sugestive ale elogiului ce proiectează în strălucitoare lumină relația dintre angajamentele* PREȘEDINTELUI NICOLAE CEAUȘESCU *și adîncul lor impact asupra conștiinței contemporane.*

Iată cîteva din multiplele și prestigioasele contribuții pentru care aniversarea de la 26 ianuarie s-a transformat într-o uriașă sărbătoare a întregii țări, adunată în jurul Conducătorului ei energic și prețuit.

De aceea, la acest popas aniversar, ofranda noastră îmbracă dimensiuni de angajament de a-l urma statornic în toate strădaniile de înfăptuire a visului poporului,

ÎNTRU MULȚI ȘI FERICIȚI ANI.

† *EFTIMIE*
EPISCOPUL ROMANULUI ŞI HUŞILOR

Patria din zi în zi tot mai înfloritoare

Manifestări culturale. *A devenit o tradiție ca în preajma zilei Unirii să se organizeze la Ruginoasa „Săptămîna culturală a comunei". Anul acesta s-a desfășurat a IX-a ediție sub genericul „Omagiu Unirii". Locuitorii comunei, care păstrează o vie amintire primului domnitor al Principatelor Unite, au participat la simpozioane, dezbateri, expuneri și ample evocări ale actului istoric săvîrșit la 24 Ianuarie 1859.*

★

În prima săptămînă a lunii februarie s-a desfășurat „Decada culturii dornene", cuprinzînd bogate manifestări cultural-artistice: simpozioane, întîlniri cu scriitori, șezători literare etc.

★

La Observatorul astronomic din Suceava a avut loc „Sărbătoarea echinocțiului de primăvară", prilejuită de ziua de 21 martie cînd soarele trece sub semnul zodiacal „Berbecul", marcînd începutul primăverii.

★

Alături de eforturile depuse la locurile lor de muncă, oamenii își înnobilează sufletele cu frumusețile artelor astfel încît bucuria manifestărilor culturale este o prelungire firească necesară a activității productive.

★

În județul Vaslui se desfășoară a doua ediție a „Dialogului hărniciei" manifestare cultural-artistică de masă la care sînt antrenate colectivele din peste 50 de unități economice. Este un dialog al faptelor și al artelor, la această ediție participînd și oameni ai muncii din agricultură.

★

Fruntașii în întrecerea crescătorilor de animale au fost omagiați în județul Bacău prin manifestări reunite sub genericul „Sărbătoarea zootehnistului". Cu aceste prilejuri, au fost organizate expoziții, schimburi de experiență, întîlniri de lucru, spectacole artistice susținute de formații de amatori.

Noua casă a muzicii. *Melomanii băcăuani au trăit o mare bucurie la începutul acestui an, deoarece au fost terminate lucrările de construcție ale modernei săli de concert „Ateneu". Sala propriu-zisă este realizată în formă de octogon și prevăzută cu o scenă „tip italian", care poate cuprinde o orchestră formată din 80 de persoane, precum și o lojă pentru cor.*

Prin originalitatea soluțiilor folosite la construcție, precum și prin acuratețea lucrărilor executate, noua sală constituie o adevărată podoabă arhitectonică a municipiului de pe Bistrița.

Inteligența tehnicii în acțiune. *La sfîrșitul lunii decembrie 1982 s-au terminat lucrările de montare a două recuperatoare de căldură tip „CRAC", de 0,15 G cal./oră, la bazinul cuptorului de*

topit sticlă de 10 m.p. de la secția din Fălticeni. După o lună au fost montate asemenea instalații și la secția de sticlărie-menaj din Suceava. Astfel, acum căldura din gazele arse nu se mai risipește, ci este recuperată și folosită la încălzirea în totalitate a spațiilor de la cele două secții, precum și a apei tehnologice și menajere.

Datorită eficienței lor deosebite, în continuare vor fi montate două recuperatoare de căldură și la cuptorul de topit sticlă de 40 m.p. de la atelierul de butelii. Totodată, pentru recuperarea căldurii din gazele arse de la coșul de fum de la acest cuptor, aici va fi montat un recuperator de 0,28 G cal./oră. După finalizarea tuturor lucrărilor, întreprinderea de sticlărie-menaj își va asigura, pe această cale, 75 la sută din energia termică necesară.

Constructorii de utilaj chimic din Borzești au reanalizat o instalație care asigură valorificarea căldurii din apele termale. Instalația a fost trimisă spre verificare și experimentare beneficiarului din Oradea, urmînd ca, pe baza rezultatelor obținute, să se treacă la fabricarea ei pe scară industrială.

Noi sonde în funcțiune. *La Conțești, noua zonă petrolieră din județul Bacău, petroliștii au pus în funcțiune, cu 50 de zile mai devreme față de plan, o sondă de mare adîncime. La săparea ei s-au folosit mijloace moderne de foraj: sape cu lagăre de alunecare, sape cu diamante și altele. O altă sondă a fost pusă în funcțiune la Cudalbi. De asemenea, s-au încheiat lucrările de foraj și la alte două noi sonde din cadrul schelei Modîrzău. În acest fel, valorificarea potențialului energetic al țării cunoaște și pe aceste meleaguri frumoase realizări.*

Primul soi românesc de secară. *În urma experimentelor făcute la S.C.A. Suceava a fost obținut primul soi românesc de secară „Gloria", care are o capacitate de producție mai ridicată și mai constantă decît soiurile „Petkus", „Danae", „Dankovskie zlote" care nu au manifestat o adaptabilitate totală la condițiile de cultură din țara noastră. Însușirile morfofiziologice și agronomice superioare ale noului soi de secară (rezistența mare la atacul bolilor, îndeosebi la mucegaiul de zăpadă, talia scurtă și rezistența foarte bună la cădere, rezistența bună la secetă, conținutul ridicat de substanțe proteice și hidranți de carbon în bob) precum și producție medie de 5215 kg/ha, superioară cu 39% față de cea a soiului polonez „Dankovskie zlote" și cu 14,3% față de a soiului german „Danae", demonstrează reușita agronomilor suceveni.*

Utilizarea resurselor naturale. *Valorificarea potențialului hidroenergetic poate fi făcută și cu amenajări simple, care să îmbine sistemele tradiționale, ingenioase și de ridicată economicitate cu utilaje speciale, realizate în cadrul acțiunii de creație tehnico-științifică. O mărturie în acest sens este și turbina hidraulică experimentată de Centrul de reparații capitale, fabricații-montaj și service din muncipiul Gheorghe-Gheorghiu-Dej. Avînd o capacitate variabilă, în funcție de sursa de apă, cuprinsă între 50 și 500 kw, poate fi ușor instalată pe cursul apelor fără a fi necesare alte amenajări speciale, ci doar conectarea unui generator.*

Inovație. *Dotarea tehnică a Centrului teritorial de calcul electronic din Suceava a fost completată prin punerea în funcțiune a unui digigraf — o masă de desen automat. Utilajul de înaltă tehnicitate are posibilitatea ca, prin cuplarea la calculatoarele electronice (sau prin atașarea unui dispozitiv special de programare) să execute o gamă nelimitată de desene, să copieze schițe — la cotele date sau la cote diferite —, precum și anumite texte.*

Premiere industriale. *La I.M.A.M.U.S. Iași a fost realizată o mașină-agregat pentru strujit și burghiat, care va prelucra în ciclu automat repere necesare fabricării de accesorii pentru utilaje din industria minieră. Noua mașină, proiectată de I.C.S.I.T. București-Filiala Iași, executată fără elemente de import, are 4 posturi de lucru și prelucrează două tipodimensiuni de repere cu o productivitate a muncii de 50 de piese pe oră. Recepționată de beneficiar — I.M.U.M. Petroșani — mașina a întrunit parametrii tehnico-calitativi ai unor utilaje asemănătoare realizate pe plan mondial.*

★

La Fabrica de izolatori electrici de înaltă tensiune din Botoșani au ieșit de pe benzile de producție primele izolatoare românești, avînd capacitatea de 16 tone/forță. Noul tip de izolator a fost conceput, proiectat și realizat în unitatea botoșăneană și are o durată minimă de exploatare de 30 de ani.

★

Colectivul de oameni ai muncii de la Intreprinderea de mașini-unelte din Bacău a realizat, pentru prima dată în țară, o mașină de frezat longitudinal cu portal, avînd caracteristici tehnico-funcționale la nivelul realizărilor similare de pe piața mondială. Ea este mai ușoară cu circa 5000 de kilograme și funcționează cu o cantitate de energie electrică mai redusă cu 20% decît mașinile-unelte din aceeași categorie realizate pînă acum.

Impletituri din nuiele. *In cooperativele agricole care și-au dezvoltat răchitării, o sursă frumoasă de venituri o constituie străvechiul meșteșug al împletiturilor din nuiele. De la începutul anului și pînă acum, pe județul Iași a fost realizată o producție marfă de peste 300.000 lei. Puternice ateliere pentru confecționarea unor astfel de obiecte există în cooperativele agricole din Sirețel, Vînători, Mogoșești și Rediu.*

De asemenea, cooperativa meșteșugărească „Constructorul" din Suceava a înființat o secție de împletituri din nuiele. Cea mai mare parte dintre produsele confecționate aici (mese, fotolii, coșuri) sînt solicitate la export.

N. DASCĂLU

SLAVĂ LUI DUMNEZEU, PACE PE PĂMÎNT

† TEOCTIST
ARHIEPISCOP ŞI MITROPOLIT

Descoperirea lui Dumnezeu în istorie s-a făcut „în multe chipuri“ (Evrei 1, 1) și aceasta cu scopul de a respecta libertatea omului, capacitatea acestuia de creștere întru înțelegerea adevărurilor dumnezeiești. Pregătirea poporului ales pentru primirea lui Mesia s-a făcut prin cuvînt *și* acte, *ambele modalități învăluite continuu de* slava *lui Dumnezeu. Actul creației însuși este temeiul slăvirii lui Dumnezeu Făcătorul tuturor celor văzute și nevăzute. Psalmistul David, înțelepțit de către Duhul Sfînt, dădea expresie cultică acestui adevăr de credință, cînd rostea: „Cerurile spun slava lui Dumnezeu și facerea mîinilor vestește tăria“ (Psalmul 18, 1).*

Sub razele acestei slave *a lui Dumnezeu de la creație s-a desfășurat întreaga istorie a poporului ales, în sînul căruia S-a născut Mesia.*

Stăpînit de păcatul strămoșesc, omul nu putea vedea slava *lui Dumnezeu în toată strălucirea acestuia. De aceea,* slava *dumnezeiască apare ca revelație în Vechiul Testament doar pentru aleșii Domnului spre întărirea lor în așteptarea împlinirii făgăduinței Mîntuitorului. Astfel, Moise pentru a primi deplină încredințare a zis: „Arată-mi slava Ta!“ (Ieșire 33, 18). De această stare s-a învrednicit el pentru că aflase „bunăvoința înaintea Domnului“ și fiindcă Dumnezeu, Care îl alesese pentru plinirea făgăduinței de răscumpărare, îl cunoștea „mai mult decît pe toți“ (Ieșire 33, 17). Prin urmare,* slava *Domnului pentru perioada veterotestamentară avea caracter teofanic, profetic și iconomic.*

Revelîndu-se, Dumnezeu făgăduiește umplerea pămîntului de slavă: „Dar viu sînt Eu și viu e numele Meu și de slava *Domnului e plin tot pămîntul“ (Numerii 14, 21; Psalmul 72, 19).*

Profetic, slava *lui Dumnezeu apare mai ales în psalmi (Psalmul 29, 1 și 9; 96, 7-8; 87, 3). Sînt numeroase versete, aceasta și pentru că psalmii erau în cultul poporului ales, dînd glas omului apăsat de povara păcatului și neîmpăcat cu sine pentru că nu era împăcat cu Dumnezeu. Dragostea lui Dumnezeu pentru om este nemărginită. Aceasta mai ales pentru faptul că pînă la venirea Mîntuitorului suferința era cea care apăsa ființa umană, iar glasul ei îndurerat a găsit în cuvintele înspirate de Duhul Sfînt ale proorocului David un ecou adînc: „Pleacă, Doamne, urechea Ta și mă auzi, că sărac și necăjit sînt eu... mîntuiește, Dumnezeu meu, pe robul Tău, că spre Tine, Doamne, am ridicat sufletul meu“ (Psalmul 85, 1-2). Pogorămîntul lui Dumnezeu către om dobîndește prin descoperirea* slavei *Sale importanță soteriologică. Dumnezeul slavei se coboară prin cuvînt și acte revelaționale către om pentru a-l pregăti și a-i ține trează conștiința venirii Mîntuitorului.*

Neîmpăcat cu Dumnezeu prin căderea în păcat și din pricina păcatelor personale, neîmpăcat cu sine și cu semenii, purtînd povara „sudorii fieții sale" (Facere 3, 19), omul Vechiului Testament nu putea să aibă pace.

În nemăsurata Sa iubire de oameni, Dumnezeu, spre a le aduce liniște, le făgăduiește trimiterea sau revărsarea păcii, odată cu venirea Mîntuitorului în lume: „Și mare va fi stăpînirea Lui și pacea Lui nu va avea hotar" (Isaia 9, 6).

La întruparea Domnului slava *și* pacea, *vestiri îngerești și slăviri omenești se unesc. Cerul și pămîntul se umple de slavă și de pace. Atunci, la peștera Betleemului mila și adevărul s-au întîmpinat, dreptatea și pacea s-au sărutat (Psalmul 84, 11).*

Doxologia îngerilor la naștere: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire!" (Luca 2, 14) redă un fapt ce se împlinea o dată pentru totdeauna în istoria mîntuirii, slava *pe care „mulțime de oaste cerească" (Luca 2, 13) o înălța lui Dumnezeu pentru plinirea făgăduinței, nașterea lui Mesia, un corespondent ca dar dumnezeiesc și poruncă universal valabilă în planul vieții umane, cînd se spune „și pe pămînt pace". Slava se înălța, precum odinioară jertfa bineprimită a lui Avel la Tronul Sfintei Treimi, pămîntul avea pace pentru că primise pe Cel ce este „pacea noastră, El Care a făcut din cele două lumi-una, adică a surpat peretele de mijloc al despărțiturii" (Efeseni 2, 14).*

Slava *pe care o dăm lui Dumnezeu trebuie să se înalțe de pe pămîntul păcii și din bucuria pe care o aduce bunăvoirea între oamni. Aceste daruri dumnezeiești nu vor rodi dacă nu vor găsi deschidere sufletească și înțelegere deplină în cugetele și simțirea acelora care poartă răspunderea realizării păcii pe pămînt. Cu toții mărturisim că sîntem obiectiv împăcați cu Dumnezeu, că avem îndemnul și încredințarea că „făcătorii de pace fiii lui Dumnezeu se vor chema" (Matei 5, 9) și mai mult decît oricînd avem conștiința că trebuie să căutăm pacea și s-o urmăm (I Petru 3, 11). Freamătul vremurilor pe care le trăim și îngrijorarea care cuprinde pe fiecare om văzînd că munți de arme se înalță cu fiecare zi, arsenale ale morții nu pot totuși stăvili voința unanimă a oamenilor de bine din Europa și de pretutindeni de a fi pace pe pămînt pentru a se putea da slavă lui Dumnezeu. Năzuința tuturor află în inițiativele și hotărîrile Bisericilor Europene un ecou adînc și mobilizator. Dovadă întîlnirile, rugăciunile și preocupările noastre de aici și din alte locuri închinate mobilizării conștiințelor, acum cînd nu este prea tîrziu, spre a preaîntîmpina un cataclism nuclear care ar scoate omenirea din statutul ei creatural și soteriologic. Noi dăm* slavă *lui Dumnezeu și căutăm pacea. Din acest punct de vedere se poate spune că avem cea mai mare responsabilitate față de viitorul omenirii. Noi dorim să mai auzim vestirea corului îngeresc de la nașterea Domnului și trebuie să facem totul pentru ca pace să fie pe pămînt și între oameni bunăvoire.*

În lumina învățăturii creștine noi sîntem din acest punct de vedere nu numai responsabili, ci și coresponsabili. Lumea mîntuită obiectiv de către Iisus Hristos va trebui înfățișată și oferită ca dar

lui Dumnezeu prin care noi înșine, împreună-creatori fiind, ne-am mîntuit.

A da slavă *lui Dumnezeu și a face pace pe pămînt sînt adevăruri revelate și ne cheamă pe toți ca să sprijinim năzuințele nobile ale oamenilor care vor viață și nu moarte bunăstare și nu distrugere.*

Biserica Ortodoxă căreia pacea îi este nu numai mesaj dumnezeiesc, ci și poruncă evanghelică și bisericească, stăruie în glasul de rugăciune al tuturor credincioșilor ei „pentru pacea de sus" și „pentru pacea a toată lumea". Spiritualitatea înțeleasă astfel trebuie să reflecte această responsabilitate și coresponsabilitate creștină și umană. Dumnezeu, Care „ne-a chemat spre pace" (I Corinteni 7, 15) prin Fiul Său întrupat, răstignit, înviat și înălțat, a făcut ca pacea Sa „să stăpînească inimile noastre" (Coloseni 3, 15).

Păcii lăuntrice noi trebuie să-i dăm chip văzut în această lume prin unitate. Bisericile și Confesiunile creștine din Europa simțind durerea despărțirii în fața comuniunii euharistice, păstrează conștiința că au sare întru ele și trebuie să trăiască „în pace" unele cu altele (Marcu 9, 50). Este meritul fondatorilor Conferinței Bisericilor Europene, între care și Biserica Ortodoxă Română, de a fi chemat și unit Bisericile de pe bătrînul continent în acțiunea sfîntă de a sta strajă păcii, înțelegerii, colaborării, apropierii. Veniți din Apus sau Răsărit, din Nord sau Sud, reprezentanții Bisericilor Europene și-au înmănunchiat gîndurile și îngrijorările în fața pericolului care nu încetează a pîndi și a zădărnici munca pașnică a popoarelor. Acțiuni și rugăciuni, colocvii și simpozioane ținute în diferite țări europene au avut darul să atragă atenția, să trezească încrederea, să lumineze conștiințele și să le mobilizeze în dreapta luptă de zăgăzuire a litigiilor, a cursei înarmărilor, a uriașelor sume care se cheltuiesc în acest sinistru scop.

Este de evidențiat că aici, în Europa unde se află adevărate arsenale ale morții, care amenință în fiecare clipă nu numai viața și civilizația popoarelor europene, ci însăși planeta, aici deci, odată cu aceste nefericite implantări de rachete, Bisericile Europene au plantat atitudini, au întărit voința de pace, au înălțat rugăciuni pentru pacea a toată lumea. Conștiința responsabilității s-a dezvoltat și se dezvoltă an cu an.

Biserica Ortodoxă Română, desfășurînd activitatea ei sfințitoare și mîntuitoare într-o țară pașnică și în mijlocul unui popor încercat greu în cele două războaie care au trecut, n-a rămas în afara acestei responsabilități creștine. Exprimînd atașamentul fiilor ei duhovnicești, cler și credincioși, față de cauza păcii în Europa și în lume și îngrijorarea față de pericolul izbucnirii unui război, Biserica Ortodoxă Română a participat la toate întrunirile stabilite de Conferința Bisericilor Europene și a adus cuvîntul și hotărîrea ei în promovarea a tot ceea ce este îndreptat spre asigurarea bunelor raporturi între oameni și popoare, spre promovarea a tot ceea ce zidește pacea între ele. Ea a înțeles să aducă slavă *lui Dumnezeu sădind pacea și sprijinind acțiunile și apelurile binecunoscute ale poporului român pentru trecerea la dezarmare atîta vreme cît nu*

este prea tîrziu. Atît în țară, cît și peste hotare cuvîntul de pace, prietenie, de bunăvoința și de cooperare internațională s-a înălțat ca un imn de slavă *adusă lui Dumnezeu. În calea slujirii păcii Biserica Ortodoxă Română și-a înmănucheat eforturile cu cele 13 culte din România. Într-un glas și o viață cu toți ea a fost gazda Conferinței pentru pace și dezarmare a cultelor din România, cu participarea a peste patruzeci de reprezentanți ai unor Biserici și Confesiuni religioase de peste hotare. Însăși poporul român, în mijlocul căruia lucrăm, este atașat profund de cauza păcii și desfășoară o largă activitate pentru dezarmare și în primul rînd cea nucleară. Printre foarte puținele țări, România nu și-a sporit în nici un an prevederile pentru întreținerea armatei ci dimpotrivă. Acest fapt este grăitor asupra concepției lui despre rostul înarmărilor, precum și asupra prețului pe care îl acordă contactelor, colaborării, respectării dreptului tuturor popoarelor la independență și suveranitate. Sînt principiile sănătoase cerute de vremurile pe care le străbatem, susținute și promovate de orice Biserică sau Confesiune. Unite în slujirea păcii și a aspirațiilor vitale ale omenirii contemporane, Bisericile Europene și Confesiunile creștine oferă lumii nădejdea că orice tensiune internațională poate fi depășită și că trăind „în bună pace cu toți oamenii" (Romani 12, 18) se va ajunge ca lumea să preamărească pe Domnul Păcii și pămîntul să fie sălaș de încredere și bunăvoire între oameni.*

Pe continentul nostru, asupra căruia planează nori de amenințare și neliniște, Evanghelia păcii (Efeseni 6, 15) trebuie să rodească mai mult, de vreme ce este un continent al lumii creștine. Responsabilitatea noastră este, prin urmare, foarte mare. Glasul nostru, care înmănunchează nădejdea a mii și milioane de credincioși, să se facă auzit pentru încetarea cursei înarmărilor, pentru dezarmare totală și în primul rînd dezarmare nucleară, pentru preaîntîmpinarea oricărei porniri care ar duce la distrugerea vieții pe pămînt. Mai mult decît oricînd este valabil îndemnul Sfîntului Apostol Pavel, acela de a ne sili să păzim „unitatea Duhului, întru legătura păcii" (Efeseni 4, 3).

Numai așa vom putea mărturisi cu același dumnezeiesc Apostol că „pacea lui Dumnezeu, care covîrșește orice minte, va păzi inimile voastre și cugetele voastre întru Hristos Iisus" (Filipeni 4, 7).

PĂȘIM CU ÎNCREDERE ÎN ANUL NOU

Iată-ne, cu ajutorul lui Dumnezeu, am pășit într-un nou an, cînd la acest măreț altar ne-am ridicat cele dintîi gînduri Bunului Dumnezeu, simțindu-ne în același timp uniți cu strămoșii și cu părinții noștri în mărturisirea aceleiași drepte credințe, hotărîți în a depune toată rîvna și devotamentul nostru, alături de toți fiii poporului nostru sub înțeleapta conducere de stat, spre binele, bunăstarea și fericirea tuturor. Pentru noi românii, Anul Nou este un moment sărbătoresc deosebit. El înseamnă un pas important pentru fiecare dintre noi, pe calea credinței și a binelui, dar, mai ales, pentru poporul și țara noastră. Cumpăna dintre ani înseamnă și bilanț și nădejde, adică preocupare de cele ce s-au înfăptuit și de cele ce trebuie făcute. Dar Anul Nou înseamnă datini, obiceiuri strămoșești care înfrumusețează acest emoționant popas din viața noastră a tuturor, înseamnă urări, întîlniri, bucurii.

Ziua de 1 ianuarie are pentru noi o întreită semnificație. Este bine să le cunoaștem căci în ele este redată importanța pe care românii au acordat-o acestui popas care a însemnat pentru fiecare și pentru toți pășirea pe o nouă treaptă de viață și împlinire, avînd semnificația unei noi etape, a unei chemări spre înnoire și transfigurare, proprie ființei umane dar și personalității creștine.

Pentru noi ortodocșii, fiii Bisericii dreptslăvitoare, sărbătoarea Anului Nou e însemnată, este cu totul deosebită, prin aceea că Iisus Cel născut în ieslea Betleemului, cum se spune și în una din rugăciunile noastre, a primit a se tăia împrejur pentru a noastră mîntuire. Respectînd întru totul Legea Vechiului Testament, ca Fiu al lui Dumnezeu și ca Fiu al Omului, a arătat tuturor smerenia desăvîrșită. Vă aduceți aminte de cuvintele Mîntuitorului: „Să nu socotiți că am venit să stric legea sau proorocii, n-am venit să stric, ci să împlinesc“ (Matei 5, 17), adică am venit să o îmbogățesc, deschizînd tuturor posibilitatea de mîntuire. Întru El astfel s-a arătat lucrarea mîntuitoare a lui Dumnezeu (I Timotei 1, 4), Care voiește ca „toți oamenii să se mîntuiască“ (I Timotei 2, 4), prin lucrarea faptelor celor bune, avînd ajutorul și sfințirea Sfîntului Duh. Anul Nou este o sărbătoare care ne apropie de înțelegerea sensului adînc al învățăturii Bisericii noastre care ne cheamă la smerenie, ascultare, înțelegere dreaptă și prin acestea la desăvîrșire. De aceea, ni-i scumpă această emoționantă sărbătoare pe care o cinstim, respectînd tradițiile frumoase ale poporului român, așa cum și Hristos a respectat Legea Vechiului Testament. Iisus n-a lăsat nimic neîmplinit din tot ceea ce era lăsat prin inspirație dumnezeiască și rînduit de Legea Vechiului Testament. Ba mai mult. Unele din acestea au fost preluate și de Biserica întemeiată de El, bucurîndu-se de o largă circulație și întrebuințare. Fiecare slujbă bisericească are texte luate din Vechiul Testament.

Dacă cineva ar veni ca să ne spună că nu apreciem cum se cuvine Vechiul Testament îi putem documenta contrariul, folosindu-ne numai de tezaurul nostru liturgic. Pentru aceea nu au dreptate credincioșii altor adunări, desigur în afara celeia pe care o trăim noi în comuniunea Bisericii, că nu acordăm importanța cuvenită Vechiului Testament sau că Vechiul Testament are prioritate față de Noul Așezămînt al Domnului. Noi le-am păstrat așa cum le-am primit de la Sfinții Apostoli după învățătura Mîntuitorului Care a plinit toate prin venirea Sa în lume. Deci Vechiul Testament în Biserica noastră este în cinstirea care i se cuvine. Numai cel care nu cunoaște învățătura creștină de credință sau slujbele noastre bisericești ori n-a citit Noul Testament cum trebuie, nu-și poate da seama de însemnătatea pe care Biserica noastră o acordă Vechiului Testament. Nu-i nevoie ca să mergi la alte adunări creștine pentru a înțelege importanța Vechiului Testament, rupîndu-te de comuniunea Bisericii strămoșești, căci și Iisus Legea și tradițiile din vremea Sa le-a făcut condiții ale unității tuturor, pentru a înțelege și mai bine voia și sfințenia lui Dumnezeu. Nu-i nevoie a te îndepărta de frumusețile Ortodoxiei pentru a trăi mai din plin Scriptura sau cuvîntul lui Hristos, deoarece Însuși Mîntuitorul a îndemnat la unitate cu înaintașii, la plinirea Legii, la prisos de credință sinceră, dreaptă, luminată și nu la formalism. Mustrînd pe cei care urmează doar prescripțiile Legii, pe fariseii care se lăudau în zadar, pe cei care au ucis pe prooroci, Mîntuitorul îndeamnă pe toți a nu se înstrăina de unitatea în dreapta credință cu înaintașii și părinții, urmînd învățăturilor inspirate ale proorocilor și profeților, date de Dumnezeu urmașilor lui Avraam și celor ce drept cinstesc pe Domnul vieții. Vechiul Testament împreună cu Noul Testament este izvor de credință și de viață creștină. Credința adevărată, credința luminată printr-o dreaptă înțelegere nu poate genera dezbinare, fărîmițare, ci unitate și duh de pace. Cuvîntul și adevărul dumnezeiesc nu produc confuzie atunci cînd sînt primite cu sinceritate creștină. Paginile Sfintei Scripturi către înțelegere, armonie și frățietate conduc. Aici însă aflăm îndemnurile Sfinților Apostoli pentru unitate și contra celor ce seamănă zîzanie în rînduielile credincioșilor spre a-i abate de la adevărul real al celor scrise în epistolele lor.

Acest fapt a fost statornicit de Sfinții Părinți și așa l-au ținut și înaintașii și strămoșii noștri, de-a lungul celor aproape două mii de ani. Poporul nostru, deși s-a aflat în trecut la confluența intereselor imperiilor vecine, el și-a menținut unitatea națională prin unitate de grai, de credință, de aspirații. Dreapta credință i-a statornicit în leagănul obîrșiei, în jurul altarelor străbune și nu s-au abătut cu nimic în fața oricăror feluri de primejdii. Limba, brazda și vatra părintească și închinarea ortodoxă le-a pus pecetea nemuririi.

Al doilea înțeles al sărbătorii de astăzi este legat de pomenirea Sfîntului Marelui Vasile, unul din marii ierarhi ai Bisericii creștine din secolul de aur al creștinismului. În acest secol s-au ținut importante sinoade ecumenice care au statornicit dogmele credinței noastre cuprinse în Simbolul de credință, ca învățătura

despre Dumnezeirea lui Iisus și a lucrării Sfîntului Duh în Biserică, a Prea Sfintei Treimi — adevăruri de mare însemnătate pentru credință, pentru unitatea de credință. Din rîndul acestor mari corifei, cunoscători ai științelor filozofice, ai literaturii universale, ai întregii culturi din timpul lor, face parte și Sfîntul Vasile cel Mare din Cezareea Capadociei — centru însemnat al culturii din Asia Mică.

Sfîntul Vasile cel Mare a avut legături rodnice și cu Biserica din ținuturile noastre strămoșești, din părțile Buzăului de astăzi. Istoria ne arată că aici a înflorit viața creștină, iar neclintirea de la credință a fost răsplătită de mulți prin martiraj. Printre aceștia, îl cinstim pe Sfîntul Sava, ale cărui moaște Sfîntul Vasile le cerea să fie duse în Capadocia. Sfîntul Vasile este înfățișat ca una din cele mai luminate minți pe care le-a avut creștinismul primelor veacuri. Înainte de creștinare a studiat logica și filozofia, la renumitele universități ale vremii la Atena, Cezareea, Constantinopol, avînd printre dascăli pe celebrul retor Libanius. Prietenia cu Sfîntul Grigore de Nazianz, se baza pe studii, hărnicie, credință și demnitate care impresionau pe toți. Scrierile sale, adevărate tratate teologice, studii și tîlcuiri sînt călăuze de mare preț pentru gîndirea creștină, pentru orientarea clerului. De o mare actualitate, acestea constituie izvoare pentru cercetători, pentru viețuitorii mănăstirilor, pentru liturghisitori, ca și pentru întrunirile ecumenice. Învățătura Bisericii este redată în scrierile sale prin cuvinte nerăstălmăcite, a căror lumină se răsfrînge ca un far luminos în viața noastră duhovnicească. El ne dă, ca pe o comoară a credinței, îndemnul dreptei cinstiri, încredințîndu-ne că aceasta este adevărata credință cea una pe care au propoveduit-o Apostolii Domnului, străvechi rînduieli monastice, de valoare în toată Ortodoxia. Sfînta și dumnezeiasca Liturghie, care îi poartă numele, săvîrșită de zece ori pe an, este coloana spiritualității noastre. Rugăciunile Sfîntului Vasile cel Mare din Liturghier și Molitfelnic au un conținut străbătut de conștiința că în Hristos toți sîntem una. În ele găsim oglindindu-se dogmele ortodoxe, de o claritate impresionantă, comuniunea de har și de iubire la care ne-a chemat Hristos. Și noi, românii, fiii Bisericii strămoșești, ne-am împărtășit din aceste frumuseți duhovnicești încă din secolele cînd aceste opere circulau ca manuscrise prin mănăstirile de la noi.

Cunoaștem că în Dacia, ca dealtfel și în părțile dacilor liberi, credința cea adevărată înflorise încă din primii ani ai creștinismului și datorită contribuției coloniștilor romani veniți în bună parte din părțile Capadociei. Iar în timpul lui Athanaric al astrogoților unii din acești creștini au suferit prigoane sau chiar martiraj. Această stare a avut un răsunet mare, încît și Sfîntul Vasile din Cezareea Capadociei aflînd, a adresat o scrisoare către Soranus, guvernatorul provinciei romane — Scythia Minor — Dobrogea noastră, spre a i se trimite moaștele Sfîntului Sava Gotul, adică ale lui Sava cel din părțile Gothiei, care a fost înecat în apa Buzăului. El îl ruga pe amintitul guvernator să se îngrijească de trimiterea acestor sfinte odoare — rodiri ale dreptei credințe pe pămîntul

nostru. Și astfel ne-au rămas, prin grija Sfîntului Vasile cel Mare de Biserica și sfinții acestor locuri, mărturii despre credința drept-slăvitoare care a odrăslit pe aceste frumoase plaiuri. Episcopi vestiți prin înțelepciunea, credința și activitatea lor păstoreau clerul și credincioșii acestor ținuturi încă din secolul al III-lea și participau la sinoadele ecumenice. Sînt mărturii de mare preț, doveditoare ale unității și statorniciei noastre în dreapta credință, pe lîngă cea a vechimii poporului nostru și a creștinismului la Dunărea de Jos. Ele dau la iveală dinamismul Bisericii de aici, ale clerului și credincioșilor legați de pămînt și de credința ortodoxă, cum dovedesc descoperirile arheologice, datinile și obiceiurile păstrate pînă în zilele noastre.

Al treilea înțeles al sărbătorii de astăzi este cel al înnoirii pe care o cere noua treaptă din viața noastră, pe care pășim odată cu sosirea Anului Nou. Și acest înțeles este tot atît de important ca și adevărul teologic și cel al unității de credință ortodoxă. Sfîntul Vasile cel Mare s-a străduit, a scris și s-a zbătut toată viața pentru păstrarea Ortodoxiei în toată frumusețea ei, a unității Bisericii de pretutindeni și a apărării învățăturii apostolice. Rugăciunile dumnezeiești Liturghii a Sfîntului Vasile oglindesc dorința arzătoare de unitate a tuturor celor ce cred în Iisus spre a fi pururea în comuniune. Prin năzuința către desăvîrșire viața duhovnicească se înnoiește, răspunzînd astfel chemării Mîntuitorului de a purta nu numai chipul ci și asemănarea cu El. Iar Anul Nou este nu numai un moment de bilanț și de nădejde, de încredere și de avînd primenitor. După cum viața nu stă pe loc și precum anii se adaugă mereu cu cel nou, tot așa și cerințele sufletești sporesc cu fiecare nouă treaptă. În primul rînd să mulțumim lui Dumnezeu că a scutit lumea de război, care în condițiile înarmărilor fără opreliște ar duce omenirea la un cataclism apocaliptic.

Ca fii ai Bisericii strămoșești nădăjduim totodată că și în anul în care am intrat strădaniile noastre pe scara virtuților creștinești vor fi binecuvîntate de Dumnezeu, care ne va da putere de muncă și de noi înfăptuiri în statornicirea păcii și a bunei înțelegeri în lume. Avem încredințarea că Dumnezeu Care ne-a chemat pe toți spre slujirea vieții ne va întări pentru a face ca dorința milioanelor de oameni să fie realitate trăită. Însuflețiți de aceste încredințări pe care le-am împărtășit în comuniunea sfintelor rugăciuni ca fii ai Bisericii și ai Dumnezeului vieți și păcii, să pășim în noul an cu convingerea că unitatea și înnoirea la care ne-a chemat Mîntuitorului nu se pot realiza fără dinamismul vieții, legătura păcii și unirea dragostei. Rămînem alături și împreună cu vrednicul nostru popor din care am odrăslit, sprijinindu-i munca

și avîntul său creator. În această unitate stă puterea, înnoirea și chezășia viitorului nostru strălucit.

Vremea pe care o străbatem se caracterizează în unele părți ale lumii printr-o criză de conștiință, de rațiune, de responsabilitate față de om și de viața lui. În loc să predomine legile rațiunii sănătoase se simte apăsătoarea stăpînire a forțelor armelor prevestitoare de moarte și durere și încă a celor nucleare. Această stare trebuie să dea de gîndit. Trebuie să fim și mai conștienți de menirea noastră cea mai sfîntă, aceea de slujitori și apărători ai vieții.

Sîntem fiii Bisericii noastre strămoșești, o Biserică deschisă spre omenire și spre binele și înălțarea ei. Biserica iubirii de fii, a jertfirii pentru fericirea lor, ca o adevărată mamă. Legată strîns de popor, de glia străbună, de patria înfloritoare. Frumusețile țării, înfăptuirile fiilor ei, năzuințele lor de pace și prietenie, de dreptate și bunăstare sînt cele mai bogate izvoare de încredere în viitor.

Iată iubiți credincioși, prilej de bucurie cuprinzător redată de tripticul sărbătorii de astăzi și pe care cu drag îl amintim întru înnoirea vieții. Știindu-vă legați de credința strămoșească și statornici pe vatra părintească pe care o iubiți cu toată jertfelnicia și dăruirea, plini de respect față de conducerea poporului nostru rugăm pe Bunul Dumnezeu să vă dăruiască în noul an multă sănătate, bucurie, fericire, pace și putere de muncă, întru împlinirea chemării de creștini și de români.

Dumnezeu, Tatăl, Fiul și Duhul Sfînt să binecuvinteze noul an 1983 spre a fi aducător de pace și bună înțelegere în lume, de liniște și prosperitate, făcîndu-ne părtași unui frumos și strălucit viitor, plin de belșug și de lumină în lume și în țara noastră scumpă.

La mulți ani!

PĂRTAȘI AI CHIPULUI SLAVEI ȘI SFINȚENIEI PREA SFINTEI TREIMI

Dacă Nașterea Domnului nostru Hristos a fost împodobită cu frumoase datini și colinde de poporul nostru, veșmînt de bucurie și frumusețe care tălmăcește atașamentul și statornicia românilor în dreapta închinare și mărturisire a Mîntuitorului Iisus Hristos, sărbătoarea de astăzi este închinată strălucirii dumnezeiești, arătarea Prea Sfintei Treimi, în clipa cînd mîna Sfîntului Ioan atinge creștetul Stăpînului în apa Iordanului. Ne împărtășim apoi din această sfințenie a Duhului Sfînt, prin îndătinatul obicei de a lua și a duce în cămine aghiazma cea mare sfințită printr-o rînduială specială de o rară frumusețe liturgică. Sfințenia acestei zile ne face părtași nu numai bucuriei creștine, ci și luminii celei neînserate a Prea Sfintei Treimi, care s-a arătat la Botezul Domnului: Tatăl, Fiul și Duhul Sfînt. Cerul și pămîntul s-au îmbrăcat în strălucirea sfințeniei aduse lumii de Iisus care preaslăvit ni se arată nouă astăzi! Pogorîndu-Se în Iordan, ne-a ridicat la dreapta și deplina cunoaștere a voinței Tatălui ceresc al Cărui glas s-a auzit rostind: „Acesta este Fiul Meu cel iubit întru Care am binevoit" (Matei 3, 17). Venind Iisus la Iordan și primind botezul de către Sfîntul Ioan, prooroc mare în faptă și în cuvînt, înainte mergătorul, a plinit toată dreptatea și voia lui Dumnezeu privitoare la mîntuirea noastră și spre „sfințirea noastră" (I Tesaloniceni 4, 3). Sfîntului Ioan Botezătorul, care considerîndu-se din smerenie nevrednic să se facă părtaș plinirii dreptății lui Dumnezeu, i s-a dat prin Duhul Sfînt încredințarea că Iisus, Cel născut în Betleem este cel ce a venit să ne mîntuiască, așa cum încredințează lămurit Sfîntul Evanghelist Ioan: „Și a mărturisit Ioan, zicînd: Am văzut Duhul coborîndu-Se din cer, ca un porumbel și a rămas peste El, dar Cel Care m-a trimis să botez cu apă, Acela mi-a zis: „Peste care vei vedea Duhul coborîndu-se și rămînînd peste El, Acesta este Care botează cu Duhul Sfînt". Și eu am văzut și am mărturisit că Acesta este Fiul lui Dumnezeu". Încă înainte de botez marele prooroc, arătîndu-L pe Iisus, spunea tuturor: „Iată Mielul lui Dumnezeu Cel care ridică păcatul lumii" (Ioan 1. 32-34, 29).

Dreptatea și sfințenia, adică împăcarea noastră cu Dumnezeu, s-au împlinit în clipa cînd Iisus a intrat în apa Iordanului și Ioan i-a turnat apă pe creștet, așa cum odinioară cînta împăratul David: „Mila și adevărul s-au întîmpinat, dreptatea și pacea s-au sărutat. Adevărul din pămînt a răsărit și dreptatea din cer a privit" (Psalm 84, 11-12). Astfel, apa Iordanului este pentru noi simbolul, prefigurarea apei vieții pe care ne-a adus-o Iisus Hristos, cînd a zis: „De nu se va naște cineva de sus, nu va putea să vadă împărăția lui Dumnezeu" (Ioan 3, 3). Prin sfințirea ei noi ne-am făcut părtași lui Hristos care ne va învrednici de împărtășirea cu Însuși Trupul și

Sîngele Său. Bucuria Betleemului prin apa Iordanului este astfel prelungită în sufletele noastre, prefigurîndu-se părtășia care ne-a venit nouă tuturor cu lumina izvorîtă din jertfa de pe Golgota, așa cum glăsuiește una din cîntările noastre bisericești: „Prin baie este mîntuirea, prin apă Duhul și prin afundare se face suirea noastră la Dumnezeu“ (Stihiră de la Laude, 7 ianuarie). Această învățătură are o puternică înrîurire asupra întregii noastre vieți creștine. Viața noastră, viața lumii și a întregului cosmos este străbătută de sfințirea lui Hristos, în afara căreia nu este mîntuire, împărtășită oamenilor la Botezul Domnului. Dacă la Nașterea Domnului Fiul a luat chipul nostru omenesc pentru a ne mîntui, iată-L acum la Botez înălțîndu-L spre luminata cunoaștere a Prea Sfintei Treimi: Tatăl, Fiul și Duhul Sfînt întru care este mîntuirea noastră. Curățind și preaslăvind chipul nostru în ieslea din peștera Betleemului, astăzi plin de strălucire îl înfățișează tuturor spre încredințarea că drepte sînt făgăduințele lui Dumnezeu, Care a binevoit ca prin Însuși Fiul Său să ne facă părtași sfințeniei Sale. Prin Botez Iisus ne arată că, fiind întru toate asemenea nouă, afară de păcat, n-avea nevoie de iertarea păcatelor dar a împlinit toate rînduielile pentru iertarea păcatelor noastre. De aceea, oamenii aveau nevoie să recunoască pe Iisus ca Fiul lui Dumnezeu, pentru ca astfel să se plinească „toată dreptatea“ (Matei 3, 15), căci drept era ca omul să se sfințească cinstind pe Dumnezeu și nu căzînd în osînda păcatului și a morții. Drept este ca omul să nu refuze mîntuirea care i se oferă prin Iisus, care botezîndu-Se a sfințit toată făptura. Deci pentru noi Botezul Domnului este ca o permanentă chemare spre mîntuire, spre ridicarea din păcate, spre înălțarea la starea de ființe îndumnezeite, de fii ai lui Dumnezeu, care prin „Duhul înfierii“ am primit puterea de a striga: „Avva! Părinte!“ (Romani 8, 15). Toate vestirile străvechi s-au împlinit prin Însuși Fiul lui Dumnezeu (Evrei 1, 1-2) Care „la plinirea vremii“ (Galateni 4, 4) ne-a vestit și împlinit toată dreptatea lui Dumnezeu. Omenirea a avut nevoie de toate aceste vestiri ale proorocilor și de împlinirea acestei dreptăți, pentru a se bucura de vederea slavei lui Dumnezeu și nu putea să împlinească acest lucru decît cel ce este „strălucirea slavei și chipul ființei lui Dumnezeu“ (Evrei 1, 3). Omul care căzuse în păcat și în osînda morții avea nevoie de a se face părtaș slavei și chipului lui Dumnezeu pe care îl pierduse. Neascultarea lui Adam a fost însă cu adevărat spălată de apa Iordanului pe care Iisus a sfințit-o botezîndu-Se. Aceste adevăruri le auzim răsunînd în cîntările și imnele Sfintei Biserici și ale Sfinților Părinți și le trăim an de an ca pe niște adevărate frumuseți ale credinței noastre.

Părtași tuturor acecstora ne facem însă prin Iisus cel înviat, prezent cu noi pînă la sfîrșitul veacurilor prin Sfînta și Dumnezeiasca Euharistie care se săvîrșește la fiecare Sfîntă Liturghie. Toți cei mai dinainte de Hristos, spune Sfîntul Apostol Pavel atît de frumos, n-au apucat împlinirea acestor făgăduințe pe care le trăim și le vedem noi astăzi. Ei „au murit întru credință, fără să apuce făgăduințele, ci văzîndu-le de departe și iubindu-le cu dor“, iar aceasta „pentru că Dumnezeu rînduise pentru noi ceva mai bun, ca ei să nu ia fără noi desăvîrșirea“ (Evrei 11, 13, 40). Profeții n-au auzit

ceea ce am auzit noi. Ei n-au avut bucuria de a vedea ceea ce am văzut noi, făcîndu-ne părtași Botezului Domnului și slăvitei Sale nașteri. Ei n-au văzut sfințirea și plinirea dreptății lui Dumnezeu. Ei au trăit încredințarea, iar noi ne încredințăm de dreptatea lui Dumnezeu, văzînd plinirea credinței lor că Dumnezeu este drept în toate făgăduințele Sale. Ceea ce vedem noi la fiecare slujbă sau Sfîntă Liturghie — trăind îndemnul Bisericii noastre dreptslăvitoare: „Gustați și vedeți că Bun este Domnul" —, ne încredințează că Dumnezeu a plinit cu noi o dată pentru totdeauna toată dreptatea care este sfințirea și mîntuirea noastră.

Acesta este tezaurul credinței noastre, pe care Biserica Ortodoxă Română îl păstrează neștirbit și care este un mare și nesfîrșit izvor de învățătură, de dreaptă închinare și neștirbită mărturisire a lui Hristos. Cu cîtă frumusețe și inspirație poetică sînt oglindite acestea toate în slujbele noastre, dar mai ales în cele ale ceasurilor împărătești! Din vederea și auzirea acestor adevăruri împlinite izvorăște bucuria noastră, așa cum spunea marele apostol al neamurilor cînd trimitea epistolele sale diferitelor Biserici ai căror fii trebuie să se îmbrace „în omul cel nou, care este făcut după chipul lui Dumnezeu, în dreptatea și sfințenia adevărului" (Efeseni 4, 24). Nici David cu tot harul său de cîntăreț al venirii lui Mesia și nici Solomon în toată adînca sa înțelepciune nu s-au bucurat de vederea celor de care ne împărtășim noi, închinătorii în Duh și adevăr. Noi pe Iisus Îl vedem ca și ei cu ochii credinței, dar și aievea căci în toate slujbele bisericești vedem lucrarea lui Hristos și a Duhului Său. Astăzi, cum se intonează în rugăciunile înălțate, Duhul Sfînt coboară deasupra apelor, sfințindu-le.

Orice sfințire, așa cum știți, își are izvorul ei în lucrarea mîntuitoare a Duhului Sfînt prezent pururea în Tainele Bisericii. Îi simțim prezența și binefacerea asupra sufletului și trupului în fiecare gînd și faptă îndreptate spre Dumnezeu. Aceste lucrări ale Duhului Sfînt ne dau putere să fim alături de Biserică, să păstrăm învățătura ei, să prisosim în dragoste pentru oameni și neamul nostru. În Țara sfîntă, cine ajunge la Iordan simte acel nespus fior al prezenței Mîntuitorului Hristos, al celor zugrăvite în Sfintele Evanghelii. Același fior îl trăim aici și acum în fața Sfintelor locașuri, gustînd și ducînd și celor de acasă din această apă sfințită, din apa Bobotezei. Împărtășindu-ne din ea ne facem totodată părtași adevărului de credință proclamat atunci la Botezul Domnului: „Acesta este Fiul Meu cel iubit întru Care am binevoit". Odată cu această apă, în suflete pătrunde lumina cea cerească, lumina Duhului Sfînt prin care, cu ochii credinței, sorbim din strălucirea slavei lui Hristos, bucurîndu-ne de sfințenia și mîntuirea pe care a adus-o lumii.

În primele veacuri creștine, această zi de slăvită prăznuire se numea Epifanie, adică arătarea lui Dumnezeu, căci acum la Botez Iisus S-a arătat a fi cu adevărat Fiul lui Dumnezeu, mărturisit de Tatăl și a adeverit de Duhul Sfînt. Aceasta ne încredințează că mîntuirea noastră o săvîrșește Sfînta și de viață dătătoare Treime. Pentru acest motiv Taina Botezului se îndeplinește în numele Sfin-

tei Treimi, iar apa în care se săvîrșește curățirea păcatelor este această apă sfințită a Bobotezei. Desăvîrșirea noastră însă se dobîndește treptat prin credință și fapte bune, prin primirea tuturor Sfintelor Taine ale Bisericii noastre. Virtuțile sînt roadele strălucite ale acestei sfințenii împărtășite prin lucrarea Sfîntului Duh. Acolo unde păcatul a fost șters sufletul este prielnic tuturor rodirilor sfințitoare, ca și un ogor curățit de spini care dă roade bogate și frumoase. Dar cum un asemenea ogor nu rodește de la sine chiar dacă este curățit, tot așa și sufletul spălat de păcate în baia Botezului trebuie, cu rîvnă și strădanie necontenită, împodobit cu frumusețea cea neasemuită a virtuților. Botezul este o naștere din nou din apă și din Duh, fără de care nu putem crește spre cele ce ne fac părtași împlinirilor făgăduințelor trăite de omenire la Botezul Domnului. De acest mare adevăr ne încredințează Însuși Hristos Mîntuitorul: „De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea să intre în împărăția lui Dumnezeu" (Ioan 3, 5). Acest adevăr că sîntem fii și părtași ai împărăției Sale, care nu este decît „dreptate și pace și bucurie în Duhul Sfînt" (Romani 14, 17), ni-l împărtășește, făcîndu-ne să-l trăim aievea, praznicul de astăzi. Viața aceasta prin apa sfințită a Iordanului se face început al celei viitoare. Prin ea ne reînnoim sfințenia, așa cum răsună una din cîntările noastre bisericești: „Și se îmbracă astăzi cu repejunile Iordanului nu El avînd trebuință de acestea spre curățire, ci lucrîndu-ne nouă întru Dînsul a doua naștere" (Slavă de la Stihira vecerniei din 9 ianuarie). Așadar, iată că spre această stare de curățire, de înnoire a chipului lui Dumnezeu în noi, care a fost acoperit de umbra păcatului, ne cheamă astăzi Biserica noastră dreptslăvitoare ca, prin lucrarea Mîntuitorului Hristos și a Duhului Sfînt, să o dobîndim. Ea cere prezența noastră vie și activă, adică prezența personală și lucrătoare, pentru că Botezul, prin înnoirea ce ne-o dă, presupune dinamismul vieții, creșterea noastră spre desăvîrșire.

De aceea, Sfînta Taină a Botezului nu se poate administra cuiva care nu este în viață, adică unui om care nu există, ci numai unei ființe vii, plină de viață și de suflul acesteia. Pruncul este expresia acestei firi omenești vii în înlănțuirea ei biologică, a vieții al cărei izvor este Iisus Hristos. Din această cauză în Biserica noastră Ortodoxă s-a păstrat rînduiala din vechime de a se boteza pruncii încă din primele zile de viață. Așadar, Botezul nu poate fi rupt de viața fiecăruia dintre noi pentru că în el avem începutul creșterii noastre în Hristos, al desăvîrșirii noastre duhovnicești. Nu există nici un fel de opreliște scripturistică de la comuniunea lui Hristos încă din primele zile ale vieții noastre. Este un lucru creștinesc de a opri, de a găsi motive pentru a nu face pruncii părtași ai comuniunii lui Hristos, lipsindu-i prin aceasta de sfințenia și dreptatea săvîrșite de Iisus Mîntuitorul în Iordan? Însuși El ne îndeamnă: „Lăsați copiii să vină la Mine și nu-i opriți, căci a unora ca aceștia este împărăția lui Dumnezeu" (Marcu 10, 14). Deci a opri pruncii de la Botez, adică pe fiecare om în general, este un mare păcat pentru că Iisus ne-a chemat pe fiecare la reînnoire, căci El a venit „pentru noi și pentru a noastră mîntuire" — mărturisim la crez. Iar mîntuirea nu se poate dobîndi fără reînnoire sufletească,

fără curăția și sfințenia Botezului. Crescînd, prin întărirea harului primit la Botez, mai ușor îți poți da seama de strălucirile luminii aduse în lume de „Soarele dreptății", Hristos Mîntuitorul sufletelor noastre, căci avînd reînnoit chipul lui Dumnezeu în tine mai ușor poți să te străduiești, să te silești la dobîndirea asemănării cu Dumnezeu. Așadar, iată ce adevăruri minunate ne pune înainte Biserica noastră astăzi în luminile acestui măreț praznic, aureolîndu-ne viața cu sfințenia curăției și înnoirii sufletești. Cei care ne naștem din nou, primind Botezul în comuniunea Bisericii, avem ca mamă Bisericca și ca Tată pe Dumnezeu cel în Treime închinat.

Avem, de bună seamă, fiecare mama noastră trupească și avem Biserica mama noastră sufletească. În ea ne-am născut din nou pentru Dumnezeu, la viața aceasta de sfințenie și curăție sufletească, de părtași și împreună-lucrători cu Dumnezeu (I Corinteni 3, 9). Viața după Botez din această cauză este o altă viață față de cea trăită înainte, este o viață transfigurată, legată de sfințenie și desăvîrșire. Iar faptele, prin lucrarea harului sfinților primit la Botez, devin virtuți ale căror roade duhovnicești ne împodobesc sufletele spre strălucirea slavei de care s-au învrednicit — spre încredințarea noastră deplină — sfinții: martiri, mărturisitori, cuvioși și ostenitori arhierei întru povățuirea turmei credincioșilor pe calea mîntuirii.

Cel care păstrează curăția și sfințenia primite la Botez, înfrumusețîndu-le cu podoaba virtuților, urcă pe scara desăvîrșirii creștine. Sfîntul Simeon al Tesalonicului spune că cel care a întîlnit pe Hristos la Botez, iar după aceea îi uită chipul cel sfințit, prin purtarea necreștinească nu are încredințarea că la judecata lui Hristos îl va recunoaște pe Mîntuitorul. Mai mult, El Însuși va spune unora ca aceștia: „Adevărat zic vouă: Nu vă cunosc pe voi" (Matei 25, 12), adică neavînd chipul lui Hristos în ei, Judecătorul cel drept nu-i va recunoaște. Mai bine zis El nu se va recunoaște pe Sine în ei, nu-și va recunoaște chipul Său pe care l-au primit la Botez, curățirea și sfințenia acestuia, fiind acoperit de păcate.

Viața creștină, începînd de la Botez trebuie să fie o necurmată comuniune cu Hristos, o necontenită și statornică trăire în Hristos și cu Hristos. Pentru aceasta Taina Sfîntului Botez este poarta prin care ne facem fii ai împărăției, iar pecetea Sfîntului Duh, primit prin Taina Mirungerii, este semnul întăririi noastre spre lucrarea și trăirea sfințeniei. Cu toții ați văzut că un prunc nou — botezat și miruit imediat este dus la Sfîntul Altar și împărtășit cu Trupul și Sîngele Mîntuitorului, pentru că Iisus este viața și sfințenia noastră. Această unire cu Trupul și Sîngele Domnului, cu Mîntuitorul Iisus Hristos, trebuie să fie definitivă. În afara Trupului lui Hristos noi nu putem aduce roade. Sîntem ca și mlădițele tăiate de butuc (Ioan 15, 1-6). Iar chemarea noastră este să ne încununăm și să ne înfrumusețăm viața cu roade duhovnicești și cum am putea aduce roade în afara Trupului lui Hristos care este Biserica (Efeseni 5, 23), întru care avem părtășia la Trupul și Sîngele Mîntuitorului, adică Sfînta Euharistie? Acestui Trup al lui Hristos, Biserica, îi sîntem cu toți mădulare (Efeseni 5, 30), chemați spre sfințire și curăție.

Iată, iubiți credincioși, ce mari adevăruri ne pune înainte Biserica noastră dreptslăvitoare, astăzi în ziua de preaslăvită prăznuire a Botezului Domnului. Primul adevăr este că mîntuirea noastră ne-o lucrează Dumnezeu, care la Botez S-a arătat ca fiind închinat în Treime: Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh. Al doilea adevăr este acela că Botezul este necesar mîntuirii, indiferent de vîrstă, intrării în împărăția lui Dumnezeu, ca mădular al Trupului lui Hristos. Botezul se face prin întreita afundare în apă curată și sfințită, așa cum a fost afundat și Iisus în apa Iordanului. Afundarea înseamnă moartea și învierea noastră împreună cu Hristos, căci „cîți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați îmbrăcat" (Galateni 3, 27), spune Sfîntul Apostol Pavel, și „vrednic de credință este cuvîntul acesta: dacă am murit împreună cu El, vom și învia împreună cu El" (II Timotei 2, 11). Și „nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăiește în mine" (Galateni 2, 20) și „mie a vieții este Hristos, și a muri, cîștig". Însă pentru creștin „a vieții în trup" este a fi conștient că are chemarea de a lucra și a avea roade (Filipeni 1, 21-22).

Un alt adevăr care se desprinde din luminile praznicului de astăzi este că lucrarea Duhului Sfînt de la Iordan aceeași s-a făcut prezentă și în ziua Cincizecimii și de atunci a rămas pînă la sfîrșitul veacurilor în Biserică. Deci Biserica, prin Înviere și Cincizecime prelungește lucrarea sfințitoare și curățitoare a Sfîntului Duh pînă la sfîrșitul timpurilor. Biserica este „împlinirea Celui Care plinește toate întru toți" (Efeseni 1, 23), prin lucrarea Sfîntului Duh, spre creșterea fiecăruia dintre noi pînă „la starea bărbatului desăvîrșit, la măsura deplinătății lui Hristos" (Efeseni 4, 13).

Așadar, împărtășindu-ne din comuniunea acestor adevăruri ne întrebăm: ce putem face ca fii ai Bisericii, adică ai împărăției lui Dumnezeu, pentru a ne arăta adevărați trăitori ai unor astfel de mărețe chemări? În primul rînd ni se cere credință și fapte bune, care — încununate de lucrarea Duhului Sfînt —, ne arvunesc viața cea veșnică. Biserica noastră dreptslăvitoare odată cu aceste frumoase învățături, pline de adîncul înțelepciunii lui Dumnezeu, ne pune înainte pilda vie a strămoșilor noștri, care au înfăptuit atîtea împliniri pe care le admirăm aproape la tot pasul. În această Biserică găsim noi sfințenia cea adevărată, mijloacele de îndreptare și desăvîrșire creștină, Sfintele Taine, împărtășindu-ne de harul cel sfințitor și înnoitor. Cel ce se depărtează de comuniunea Bisericii se păgubește de aceste daruri, de aceste străluciri în care vedem noi „Lumina cea adevărată", „Lumina cea în trei străluciri care luminează lumea" — cum spune o rugăciune de la împărtășanie.

De aceea, Ortodoxia este dreaptă închinare și mărturisire, iar dreptmăritorii creștini sînt cei ce laudă și cred în Sfînta Treime și în lucrarea ei în Biserică și în lume, așa cum ne-au propoveduit apostolii și urmașii lor. Pentru acest motiv Ortodoxia este laudă, doxologie și preamărire a lui Dumnezeu și nu o speculație a minții omenești supusă greșelii. Ea este mulțumirea necontenită adusă lui Dumnezeu de toți cei ce s-au făcut părtași sfințenie Sale. Însăși Liturghia, Sfînta Euharistie este mulțumire, jertfă de laudă și de

mulțumire prin care primim pe Hristos și ne dăruim, totodată, cu toți ca jertfă bineplăcută lui Dumnezeu, avînd conștiința că Lui I se cuvine „toată slava, cinstea și închinăciunea, Tatălui și Fiului și Duhului Sfînt".

Strămoșii noștri însă trăiau această credință a laudei și a mulțumirii în unitatea lui Hristos și nimeni nu i-a clintit vreodată din dreapta lor închinare și mărturisire. Aceasta i-a făcut să biruiască toate potrivniciile ca popor unitar. De această doxologie și dreaptă cinstire a lui Dumnezeu sînt pline bisericile și mănăstirile noastre, care de-a lungul veacurilor au împodobit plaiurile scumpe ale românilor. Chipurile luminoase ale sfinților din neamul nostru sînt mărturii ale prelungirii strălucirilor Botezului, Învierii și Cincizeccimii în viața strămoșilor noștri. Biserica rugătoare, cum ne-o înfățișează scara din fresca mănăstirii Sucevița, prin sfinții ei a urcat pe treptele desăvîrșirii, ale sfințeniei lui Dumnezeu și spre aceasta ne cheamă și pe noi neîncetat ca să urcăm iubind pe Dumnezeu și dreapta mărturisire și închinare a credinței noastre strămoșești.

Acestor adevăruri ne facem astăzi mai deplini cunoscători, căci ele sînt și o imagine a frumuseții Ortodoxiei noastre românești și strămoșești. Eu sînt sigur că fiecare dintre dumneavoastră le cunoașteți și le trăiți, dar cînd ni le amintim în comuniunea noastră de har și de sfințenie pe care ne-o oferă Biserica ele devin mai luminoase, mai frumoase și mai pline de strălucire, pentru a le pune și mai mult în practică.

Tuturor vă doresc ca lumina Sfintei Treimi, care a fost la Botezul Domnului, cu bucuria și binecuvîntarea lui Dumnezeu, cu sfințenia, curăția și înnoirea sufletească la care ne-a chemat Hristos Mîntuitorul, să fie în viața dumneavoastră a tuturor, în viața copilașilor dumneavoastră și a celor dragi din familiile dumneavoastră. Lumină din lumina lui Hristos și dar din darul Său primind, rugăm pe Bunul Dumnezeu ca binecuvîntarea Iordanului să ne fie tuturor încredințarea că Iisus este cu noi acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

CĂ VĂZURĂ OCHII MEI MÎNTUIREA TA

Păstrător atent al primelor momente din pruncia Mîntuitorului Hristos, Sfîntul Evanghelist Luca, în cap. 2, 22, 38 înfățișează momentul aducerii Sale la Templul din Ierusalim „ca să-L pună înaintea Domnului, precum este scris în legea Domnului", ca „orice întîi născut de parte bărbătească să fie închinat Domnului". Cu o rară frumusețe este zugrăvită această rînduială de către sfințitul autor, care a înmănunchiat diferitele detalii ale Noului Testament privitoare la închinarea întîiului născut lui Dumnezeu. În fața măreței ctitorii a lui Solomon, apare Mama cu Fiul în brațe, străjuită, ca de obicei de către Bunul Iosif, așteptați și întîmpinați apoi „din îndemnul Duhului Sfînt" de dreptul Simeon și proorocița Ana. Întregul ceremonial este însoțit de vestirile Scripturilor Sfinte despre venirea în lume a lui Mesia. Intonîndu-le, ca semn al împlinirilor, acest drept și temător de Dumnezeu, bătrînul Simeon „primește în brațele sale" pe pruncul Iisus și dă slavă celui Atotputernic căci au văzut ochii lui înfăptuindu-se mîntuirea lumii. Prezența și mărturia adusă în clipele întîmpinării lui Iisus de către acești trăitori ai Legii lui Moisi și slujitori ai Templului au darul să pună pecetea Dumnezeirii, să lămurească pas cu pas lucrarea mîntuitoare pe pămînt a Celui ce avea să fie „Lumină spre descoperirea neamurilor" și slava tuturor celor ce cred în El.

Întîmpinarea Domnului a fost hărăzită din vremuri străvechi ca hram al bisericuței pe care, se spune, s-a înălțat actuala Catedrală Mitropolitană. De aceea, sărbătoarea are o însemnătate deosebită nu numai ca praznic prea slăvit al ortodoxiei ci și ca dovadă a existenței și dăinuirii în acest loc din Capitala țării Moldovei a unei vieți bogate în cultură dusă de strămoși.

Pentru a vă împărtăși din acest trecut frumos al credinței noastre strămoșești am socotit ca părintele Scarlat Porcescu, autorul unei documentate monografii a Catedralei Mitropolitane, să vă înfățișeze unele momente privind această măreață ctitorie.

Ca și alte sărbători bisericești și Întîmpinarea Domnului este un adevărat izvor de dreaptă învățătură. Înainte de toate ea ne descoperă felul în care se împlinește voia lui Dumnezeu pentru mîntuirea noastră. „Nu am venit să stric Legea sau Proorocii, va rosti, Iisus, ci să o împlinesc". Iar Sfîntul Evanghelist Luca împletește măiestrit acest adevăr referindu-se aproape la fiecare act de cult, la fiecare datină de îndeplinit, la autoritatea biblică „Și cînd s-au împlinit zilele curățirii lor, după Legea lui Moise" spune Sf. Luca; sau „precum este scris în Legea Domnului", ori „Să facă pentru El după obiceiul Legii". Iar cîntarea lui Simeon: „Acum slobozește pe slujitorul tău Stăpîne, după cuvîntul Tău în pace" împodobește vecerniile noastre.

Ca și Întruparea Mîntuitorului aceste vestiri și acești credincioși și slujitori ai Templului gîndeau, trăiau și se manifestau

în acest fel din îndemnul Duhului Sfînt. În Sfînta Sfintelor, locașul lui Dumnezeu, intră acum, purtat în brațele lui Simeon, Stăpînul cerului și al pămîntului. La mîntuire sînt chemați toți, iar Fiul lui Dumnezeu arată, prin smerenia Sa, că vrea să fie întîmpinat nu numai aici în mijlocul splendorilor Templului lui Solomon, ci și pretutindeni unde numele Lui este chemat. În fiecare altar, cît de modest ar fi el — ca bisericuțele noastre de lemn — și chiar în fiecare altar al sufletului, al inimilor curate intră și sălășluiește cu iubirea și harul Său.

Cu adevărat gînduri și inimi curate au zidit și înălțat această catedrală ca loc pururea Sfînt în care să-L primim, în care să-L întîmpinăm cu vrednicie așa cum au făcut-o dealungul veacurilor strămoșii noștrii. A fost aleasă zi de prăznuire ca un îndemn permanent de felul cum se cade să-L întîmpinăm pe Iisus, Cel care stă la ușa sufletului nostru și bate ca să-I deschidem. În comuniune cu moșii și strămoșii noștrii și blîndul mitropolit Iosif Naniescu marele ctitor de cultură, și mitropolitul Veniamin Costachi au întîmpinat pe Domnul cu podoabele și frumusețile evlaviei străbune. Ei au întrezărit frumusețile și ornamentele văzute, în strălucirea lor de atunci, pe vremea Mîntuitorului, cînd nu exista un edificiu mai măreț și mai împodobit decît templul lui Solomon, pe cele veșnice și netrecătoare. Și măreția acestei catedrale ei au fondat-o pe cea a Ortodoxiei Românești, a culturii poporului nostru tălmăcind în arhitectura și pictura ei strădania de afirmare românească, de libertate și independența noastră.

Aceste năzuințe care dăinuiau de veacuri aveau să se împlinească cu prețul unor jertfe supreme în cea de a II-a jumătate a secolului XIX: Unirea Principatelor, Independența dobîndită în 1877 și autocefalia bisericească.

Întîmpinarea Domnului, în concepția strămoșilor noștrii, a îmbrăcat forme din cele mai înălțătoare, din cele mai grăitoare despre viețuirea lor ortodoxă. Durabilitatea, arta, frumosul au slujit drept expresii ale sfințeniei lui Dumnezeu: „Casei Tale se cuvine sfințenie, Doamne".

Noi întîmpinăm pe Hristos în biserici și în suflete care — prin frumusețea virtuților creștinești — trebuie să fie cu adevărat temple ale Duhului Sfînt. Și aici, ca și la Putna, Voroneț și Neamț trăim sfințenia „Cît de iubite sînt locașurile Tale Doamne"! Întru aceasta ne este pildă Cuvioasa și Sfînta Parascheva a cărei viață îmbunătățită a înălțat-o pe scara sfințeniei.

De cînd se află pe pămîntul nostru românesc, prin strădania Voievodului Vasile Lupu, ea a mîngîiat, a bucurat, a înseninat frunțile multor credincioși veniți aici ca la un izvor al credinței

și păcii sufletești, modelîndu-i ca pe niște frumoase chivote vrednice de Hristos.

De aici ca și din toate sfintele noastre locașuri de închinare dintr-o visterie nesfîrșită, ca dintr-un Siloam al luminii și harului, au luat credincioșii și slujitorii Sfîntului Altar putere pentru a-L întîmpina duminică de duminică, sărbătoare de sărbătoare pe Hristos în sufletele lor. Și cel ce are pe Hristos în inima sa lucrează toate "cîte sînt adevărate, cîte sînt de cinste, cîte sînt drepte, cîte sînt curate, cîte sînt de iubit, cîte sînt cu nume bun, orice virtute și orice laudă", trăind în „pacea lui Dumnezeu" care păzește inimile și sufletele noastre (Filipeni 4, 8, 7). A-L avea pe Hristos în cămara sufletului și a inimii înseamnă a primi „vistierii ascunse" (Isaia 45, 3), adică podoaba faptelor bune (I Timotei 2, 10). Hristos ne-a împodobit sufletele, curățindu-ne cu harul Său cel sfințitor primit la Botez, dar ne-a chemat ca neîncetat să ne împodobim sufletele cu virtuți creștine — roadele harului care lucrează în noi desăvîrșirea și înnoirea. Întîmpinarea pentru noi este deci încredințarea că Iisus S-a întrupat făcîndu-Se asemenea nouă pentru ca noi să ne înălțăm duhovnicește prin curățire și virtute și, astfel, „cu El împreună să viețuim" (I Tesaloniceni 5, 10).

Asemenea dreptului Simeon și a Anei oameni ai rugăciunii și ai lui Dumnezeu, să ne silim să-L primim pe Iisus în brațe și atunci putem rosti ca și acest drept împlinitor al Legii: „Acum au văzut ochii mei mîntuirea Ta" (Luca 2, 30).

Ca și aceștia, stăruind în rugăciune, în păstrarea credinței, în pace cu Dumnezeu și cu aproapele, să fim încredințați că Iisus va sălășlui cu noi. Pe acest drum ne îndreptăm pașii cu Apostolul Pavel, zicînd: „Acum mîntuirea este mai aproape de noi, decît atunci cînd am primit credința" (Romani 13, 11), căci viețuind în ascultarea Evangheliei mîntuirii (Efeseni 1, 13), ne învrednicim de dobîndirea tuturor celor ce Dumnezeu ne-a rînduit spre mîntuire (I Tesaloniceni 5, 9).

Avîndu-L pe El, ne bucurăm cu bucurie negrăită și preamărită și dobîndim mîntuirea sufletelor noastre, adică mîntuirea pe care „au căutat-o cu stăruință și au cercetat-o cu de-amănuntul proorocii" (I Petru 1, 8, 10). Noi Îl primim pe Iisus în inimile și în sufletele noastre, nu numai ca Prunc ci, mai ales, preaslăvit și înviat. De aceea și bucuria noastră este preamărită și deplină.

Noi primim deci pe Iisus, care întrupîndu-Se S-a înscris în timp și în istorie, făcîndu-Se astfel începutul mîntuirii noastre, fiindcă El este „începătura" acestei noi stări la care am fost chemați prin învierea Sa.

Viața, de acum prin El, Fiul lui Dumnezeu și Fiul Omului,

a devenit timpul pregustării, al întîmpinării vieții celei veșnice pline de strălucirea luminii celei neînserate. — În acest timp — care este viața noastră pămîntească și în care a intrat Iisus Hristos prin întrupare — primim deci pe Mîntuitorul sufletelor noastre trăind în comuniunea Bisericii, ca părtășie la viața Bisericii. În comuniunea Bisericii, Îl avem întreg pe Iisus, cu învățătura, viața și harul Său. Cu învățătura; Tradiția și lucrarea ei sfințitoare, începînd de la Naștere și pînă la Înălțare. Prin Hristos deci timpul vieții noastre se face timp de mîntuire și de desăvîrșire.

Prin Biserică este El prezent cu noi și în mijlocul nostru pînă la sfîrșitul veacurilor. Viața în Hristos aici își are începutul, creșterea și desăvîrșirea, spre veșnicie.

În acest chip se cade să-L întîmpinăm. În acest chip trebuie să viețuim, hrănindu-ne din învățătura Sa curată, predicată de Sf. Părinți și trăită de ei.

Frumusețile bisericilor și mănăstirilor noastre să ne fie îndemn la trăirea adevărurilor evanghelice la săvîrșirea faptelor bune care sînt frumusețile unui creștin și care valorează mai mult decît orice cuvînt sau predică.

Totodată, această măreață catedrală vorbește, dă mărturie tuturor despre vrednicia înaintașilor noștri de pe aceste străvechi plaiuri, despre slujirea și istoria Bisericii dreptslăvitoare din Moldova. Astfel, ea ne îndeamnă să medităm fiecare, în sufletul nostru, ca într-un templu închinat lui Dumnezeu: ce-am putea noi face pentru a împlini chemarea pe care o avem, aceea de slujitori ai lui Hristos, păstrînd icoana înaintașilor noștri vie și adevărată? Sau: ce-am putea noi face, în același timp, ca lumina tuturor înnoirilor și împlinirilor pe care le trăim să străbată veacurile?

Fiecare trebuie să fim ca și dreptul Simeon, să dorim a-L avea pe Hristos, a-I asculta și urma învățătura Sa.

Bunul Dumnezeu să pogoare peste noi belșugul darurilor Sale și să ne învrednicească a trăi permanent această comuniune, îmbogățindu-ne viața noastră creștinească, mai înainte de toate, cu rodirile virtuților celor mai alese. Pruncul Iisus să fie izvorul evlaviei, al nădejdii, al credinței și al iubirii noastre față de Biserica strămoșească și de poporul și țara noastră. Apropiindu-ne de Sfînta Împărtășanie, să rostim cu credință și bucurie sufletească „Că văzură ochii mei mîntuirea Ta, pe care ai gătit-o înaintea feței tuturor popoarelor".

Dreapta învățătură a Bisericii

CULTUL SFINȚILOR ÎNGERI ÎN BISERICA ORTODOXĂ

Preliminarii. Învățătura despre Sfinții Îngeri este cuprinsă atît în Sfînta Scriptură a Vechiului și Noului Testament, cît și în scrierile Sfinților Părinți și scriitori bisericești, în Sfînta Tradiție și în cărțile de cult ale Bisericii noastre Ortodoxe. De aceea, Sfinții Îngeri „puterile cele fără de trup", cum îi numește Biserica noastră dreptmăritoare, ocupă un loc important în cultul ortodox.

Existența îngerilor o atestă Sfînta Scriptură în care se vorbește foarte des de ei, începînd de la heruvimul pus să păzească cu sabia de foc la intrarea în Eden și pînă la cei șapte îngeri ai Apocalipsului, pretutindeni ei sînt descriși ca ființe reale și funcționale.

Dumnezeu prin mulțimea bunătății Sale a creat atît lumea nevăzută cît și cea văzută, și „în timp ce gîndește crează ; iar gîndul se face lucru, realizîndu-se prin Cuvînt și desăvîrșindu-se prin Duh" [1].

Tot Sfinții Părinți, interpretînd textul din Geneză : „La început a făcut Dumnezeu cerul și pămîntul", spun că prin cuvîntul „cer" trebuie să se înțeleagă lumea nevăzută, spirituală, a îngerilor și prin „pămînt" să se înțeleagă lumea materială terestră. Ei precizează, de asemenea, că lumea îngerilor, a puterilor cerești a fost creată de Dumnezeu înaintea lumii materiale, înaintea omului. Că îngerii au fost creați din nimic, numai prin Cuvînt și înaintea lumii materiale, o confirmă însăși Sfînta Scriptură în cartea Iov „cînd s-au făcut stelele, lăudatu-m-au cu glas mare toți îngerii mei" (38, 7).

În Simbolul credinței formulat la Sinoadele I și II ecumenic, Sfinții Părinți fac o și mai clară precizare asupra creării lumii și a lumii nevăzute prin cuvintele „Făcătorul cerului și al pămîntului, al tuturor celor văzute și nevăzute". Cuvîntul „nevăzute", cuprinde lumea tuturor puterilor cerești, lumea îngerilor.

Îngerii au fost primul act de creație. Sfîntul Ioan Damaschin spune că „Dumnezeu a echilibrat astfel creația Sa, încît a creat întîi făpturile spirituale, apoi lumea materială și în urmă pe om „din celelalte două" [2]. „Ei sînt cerurile" pe care le-a făcut Dumnezeu la început, ei sînt „lumina" care a apărut la zisa Domnului : „să fie lumină", strălucirea care a apărut înaintea soarelui, cetatea îngerească cea veșnică, așa interpretează Fericitul Augustin ,crearea îngerilor [3]. Iar Sfîntul Teodor Studitul numește pe îngeri „o lume de minți". Ei sînt flacăra cuvîntătoare a lui Dumnezeu, munții cei luminoși, prin care ne luminează Dumnezeu, prima lume supralumească dinainte de lume" [4].

Toți îngerii au fost creați odată la început prin Cuvînt. Această apariție deodată și definitivă pentru întreaga lume angelică de la începutul timpului și în veșnicie, implică inutilitatea înmulțirii lor, iar pentru că ei sînt de natură pur spirituală „imposibilitatea înmulțirii lor între ei și prin ei" [5].

Referitor la natura sau firea îngerilor care este pur spirituală, aceasta a dat loc la multe dispute în primele secole ale creștinismului, întrucît gnosticii susțineau învățătura lor greșită, că îngerii emană din Dumnezeu și sînt de origine divină. Această învățătură a determinat pe Sfinții Părinți și scriitori bisericești ca în scrierile lor să combată gnosticismul. Astfel literatura veche patristică, adevereşte credința de totdeauna a Bisericii în existența îngerilor, în natura și rolul lor de mijlocitori în actul de mîntuire a lumii și în același sens s-au pronunțat și Sfinții Părinți și scriitori bisericești de mai tîrziu.

Sinodul al VII-lea ecumenic stabilește odată cu cultul sfinților și al

---

1. Sfîntul Ioan Damaschin, *Dogmatica,* trad. de Dr. D. Fecioru și Pr. Dr. Ol. N. Căciulă, București, p. 59.
2. *Ibidem,* p. 60.
3. Anca Manolache, „*Un capitol de angelologie...*", în „Studii Teologice", VII (1955), nr. 1-5, p. 124.
4. *Ibidem,* p. 126.
5. *Ibidem,* p. 129.

icoanelor și cultul Sfinților Îngeri și totodată hotărăște că „îngerii sînt făpturi netrupești și pot să fie zugrăvite în biserici“ și totodată dă anatema pe toți cei ce nu cred în ei, socotindu-i eretici [6].

După Sfînta Scriptură, îngerii sînt duhuri nevăzute, ființe spirituale, veșnic mișcătoare, libere, necorporale, care se trimit de Dumnezeu spre a sluji oamenilor ca mijlocitori la mîntuirea lor.

Sfîntul Apostol Pavel explică acest lucru despre îngeri cînd zice: „Nu sînt toți oare duhuri slujitoare, care se trimit spre slujirea celor ce vor să moștenească mîntuirea ?“ (Evrei 1, 14). Li se atribuie apoi însușiri spirituale, rațiune și voință, căci se zice deseori că ei văd fața lui Dumnezeu, că se bucură de întoarcerea păcătoșilor, că doresc să cunoască tainele mîntuirii.

Sfîntul Vasile cel Mare spune că deși îngerii sînt nemateriali, ei sînt totuși ființe mărginite, pentu că ei nu pot fi în același timp peste tot, ci numai într-un singur loc, deși străbat spațiul cu iuțeala gîndului. Ei nu sînt atotștiutori. Fac lucruri pe care omul nu le poate face, dar minuni nu pot săvîrși decît numai cu ajutorul lui Dumnezeu. Tot Sfîntul Vasile arată că Puterile cerești nu sînt sfinte prin fire, ci au măsura sfințeniei de la Duhul. Îngerii au primit în firea lor nemurirea în har. „Ei sînt lumini spirituale care își au lumina de la Lumina cea fără început și sfințenia ființei lor au primit-o de la Duhul Sfînt care sfințește toate“ [7].

Sfinții Îngeri sînt superiori omului, atît ca putere și știință, căci Psalmistul îi numește „puternici la virtute“, cît și în orice altă privință, după cum zice același Psalmist: „Ce este omul că-l pomenești, sau fiii oamenilor că-i cercetezi ? Făcutu-i-ai cu puțin mai mici decît îngerii (8, 5 ; 102, 21).

Spiritualitatea îngerilor rezultă și dintr-o cîntare bisericească care-i prezintă pe îngeri netrupești: „N-au cunoscut cînd Te-ai întrupat îngerii Tăi cei fără de trup“ [8]. Neavînd trup ei sînt fără sex, nemuritori prin har și n-au trebuință de mîncare, băutură etc. cum au nevoie oamenii. După înviere și oamenii vor fi asemenea îngerilor, spirituali și fără să aibă nevoi materiale, ca cei în trup, căci zice Mîntuitorul Hristos înfruntînd pe saduchei, o sectă iudaică care nu credeau în înviere și nici în existența îngerilor. „La înviere (oamenii) nu se mărită, nici se însoară ci sînt ca îngerii lui Dumnezeu din ceruri“ (Matei 22, 30).

În Sfînta Scriptură se vorbește adesea despre arătări de îngeri sub forme văzute, nu înseamnă însă că ei au un trup, ci îngerii îmbracă o formă trupească, numai cu învoirea lui Dumnezeu, cînd ei se arată oamenilor. Sfinții Părinți comentînd textele scripturistice unde îngerii se înfățișează oamenilor luînd trup omenesc, aceasta s-a făcut sau în chip metaforic pentru a arăta existența lor reală, ori pentru a exprima ideea că îngerii nu sînt spirite absolute ca Dumnezeu [9].

Îngerii nu sînt sfințenia însăși. Ei au sfințenia de la Duhul Sfînt și-și păstrează vrednicia prin stăruința în bine, avînd libertate în alegere și rămînînd de-a pururi lîngă Tronul Dumnezeirii [10].

Îngerii sînt slujitori ai voii lui Dumnezeu și solii lui Dumnezeu sau trimișii Lui pe pămînt.

Cuvîntul înger care vine din limba greacă „anghelos“ se traduce vestitor, sol, trimis sau crainic.

Scopul creării îngerilor, cuprins în planul veșniciei lui Dumnezeu a fost veșnica preamărire a lui Dumnezeu și împlinirea voii Lui în procesul de mîntuire a oamenilor, ei avînd destinația de a sluji ca mijlocitori între om și Dumnezeu. „Acest plan a fost gîndit de Dumnezeu din veci“ [11].

Numărul îngerilor este foarte mare pentru că în Sfînta Scriptură se vorbește de tabere de cete, de legheoane, de mii și mii de îngeri. Nenumărate sînt locurile din Sfînta Scriptură care amintesc de numărul nesfîrșit al îngerilor.

---

6. *Teologia Dogmatică și Simbolică*, vol. I, București, 1957, p. 483.
7. Anca Manolache, *op. cit.*, p. 126.
8. Text dintr-un tropar la vecernia Crăciunului.
9. *Învățătura de credință creștină ortodoxă*, București, 1952, p. 65.
10. Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, București, 1978, p. 425.
11. Sfîntul Ioan Damaschin, *op. cit.*, p. 63.

Dionisie Areopagitul zice că „Ființele cerești sînt atît de numeroase și de desăvîrșite că numai cel ce susține rînduiala lor poate ști“ [12]. Sfinții Părinți vorbesc de o varietate „infinită“ a Puterilor spirituale și în această infinitate se manifestă bogăția infinită a imaginației și a puterii lui Dumnezeu. În lauda acestei mulțimi „infinite“ de duhuri se vestește slava infinită a lui Dumnezeu“ [13].

Nu toți îngerii sînt egali între ei, ci se deosebesc după perfecțiunea și puterile cu care sînt înzestrați de la creațiune și după misiunea lor sfîntă pe care o au de îndeplinit prin locul lor ce-l ocupă în jurul Tronului lui Dumnezeu. Cetele cele mai de sus împărtășesc celor mai de jos luminarea și cunoștința, împărtășesc voia Făcătorului. Pseudo-Dionisie Areopagitul împarte lumea cea gînditoare a îngerilor în trei ierarhii, cîte trei cete fiecare. Cea dintîi triadă este „aceea care se află totdeauna lîngă Dumnezeu și potrivit Predaniei este unită de-aproape și nemijlocit cu Dumnezeu. Aceasta este ceata Serafimilor cei cu cîte șase aripi, a Heruvimilor cei cu ochi mulți și a Tronurilor celor prea sfinte“ [14]. Aceasta este ceata îngerilor care necontenit slavoslovesc pe Dumnezeu cîntînd : „Sfînt, Sfînt, Sfînt, Domnul Savaot“. Serafimii zboară împrejurul Tronurilor Dumnezeirii slăvind mărirea lui Dumnezeu.

Ceata Heruvimilor care se tîlcuiește multa cunoștință și revărsare de înțelepciune, contemplă necontenit „Înțelepciunea lui Dumnezeu“.

Prea Sfințitele Scaune sau Tronuri este ceata pe care se odihnește Dumnezeu, nu cu Ființa pentru că Ființa lui Dumnezeu este neîncăpută de toate zidirile sale, fiind nemărginit, ci Dumnezeu se odihnește cu darul, de aceea ceata Tronurilor o mai numesc Sfinții Părinți „Odihnirea lui Dumnezeu și primirea“. Triada aceasta de îngeri primește direct de la Dumnezeu ordine, tărie, lumină și iubire și sînt arzători de iubirea cea nemărginită, nemăsurată a lui Dumnezeu, înfierbîntînd la această iubire și pe celelalte cete, transmițîndu-le voia lui Dumnezeu. Aceasta este misiunea acestei cete care stă și se închină necontenit în fața lui Dumnezeu.

Triada de mijloc este aceea a Stăpînilor, a Domniilor și Puterilor. Aceste cete îngerești au și ele o misiune importantă în marele proces de restabilire și mîntuire a lumii.

Ceata Stăpînilor are misiunea de a înfrîna pe satana în distrugerea ce o încearcă să o facă în lume. Căci zice Sfîntul Apostol Pavel despre mulțimea demonilor pe care îi numește „duhurile răutății care-s răspîndite în aer“, și-i numește și „domnii puterii văzduhului“. Dar puterea acestor demoni este îngrădită de puterea dumnezeirii prin această ceată a Stăpînilor, care-i stăpînește pe ei.

Domniile reprezintă ceata îngerilor care domnesc peste oameni, peste împărățiile lumii, și tot ele domnesc și peste celelalte cete inferioare de îngeri.

Ceata Puterilor o formează îngerii care au menirea de a transmite de la Dumnezeu puterea facerii de minuni oamenilor, de a dărui proorocilor darul proorociilor, de a ocîrmui marea ordine a forțelor naturii și cursul plantelor în lumea macrocosmosului.

Ultima triadă o formează Îngerii, Arhanghelii și Începătoriile. Din aceste cete fac parte îngerii care sînt cei mai apropiați de noi oamenii, sînt mijlocitorii direcți între om și Dumnezeu. Ei sînt aceia care ne ajută în necazuri, în scîrbe și în ispite. Ei pururea se bucură de cei ce cresc în virtute și se mîhnesc pentu cei ce cad în păcate.

Sfinții Arhangheli sînt ceata de îngeri ce se numesc și căpeteniile îngerilor. Sfînta Scriptură citează trei nume de Arhangheli : Mihail, Gavriil și Rafail ; iar Sfînta Tradiție ne-a transmis șapte nume, pe lîngă ceilalți trei Arhangheli mai amintește de Arhanghelul Uriil, Varahil, Salatiil și Egudiil, dar ceata Sfinților Arhangheli este mult mai numeroasă.

Sfînta noastră Biserică numește pe Arhistratigul Mihail cel mai credincios „slujitor al Legii“ sau al voii lui Dumnezeu, iar pe Arhanghelul Gavriil îl numește vestitorul mîntuirii „înger al Darului“ [15].

---

12. *Ibidem.*
13. Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, *op. cit.*, p. 425.
14. Sfîntul Ioan Damaschin *op. cit.*, p. 63.
15. Stihuri din Imnul Acatist al Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil.

Ceata Începătoriilor o formează ceata îngerilor care au menirea de a feri lumea de războaie, de-a aduce pace pe pămînt prin bunăvoința lui Dumnezeu [16].

Numele celor nouă cete îngerești sînt cuprinse în diferite locuri în Sfînta Scriptură. Sfîntul Apostol Pavel citează : „Domnii, Stăpînii, Puteri, Dregătorii (Coloseni 1, 16), Arhanghelii, Serafimii, Heruvimii și Tronurile sînt, de asemenea, amintite în Noul Testament și Vechiul Testament. Pe Chivotul legii din cortul mărturiei stătea Serafimul Slavei care umbrea altarul.

Îngerii au fost creați de Dumnezeu cu voință liberă, iar natura îngerilor, de asemenea, a fost bună și nimic nu o putea strica decît îndepărtarea de Dumnezeu, așa cum s-a întîmplat cu o parte din îngeri.

Există și îngeri răi numiți peste tot în Sfînta Scriptură, demoni, draci, spirite rele, duhuri necurate. Demonii au și ei o ierarhie, iar conducătorii lor sînt denumiți : Lucifer, Satana, Belzebut, Veliar etc., toți aceștia provin din îngerii căzuți din pricina păcatului mîndriei, care a încolțit în mintea lui Lucifer. Împreună cu Lucifer au căzut din ceruri, toți îngerii din ceata lui s-au prăbușit, din care unii au rămas în văzduhuri, alții au căzut pe pămînt și alții sub pămînt. De aici se constată că firea îngerească a fost posibilă de pervertire. „Demonii sînt răi prin lipsa virtuților îngerești, fiindcă a slăbit rațiunea lor firească. Răul la demoni constă în mînie nerațională, dorință nechibzuită, imaginație nestăpînită, căci ei au pierdut plenitudinea harului divin“ [17].

Îndepărtîndu-se de harul lui Dumnezeu, Lucifer și toți îngerii lui, ei nu vor și nu săvîrșesc niciodată binele, ci numai răul din cauza împietririi inimii lor. „Niciodată Satana nu va mai putea reveni la viață, el își va trăi continuu propria moarte, pe care a ales-o din propria inițiativă, cu propriile puteri și în virtutea liberii sale alegeri“ [18].

Despre căderea lui Lucifer și a îngerilor lui, Sfînta Scriptură o pomenește în mai multe locuri, dar nu explică rațiunea ce a determinat această cădere, pentru că nici din afară nu putea veni ispita și nici dinăuntru, fiindcă natura îngerilor a fost bună la început.

În cartea lui Iezechil se poate citi : „Erai un Heruvim ocrotitor, cu aripile întinse ; te pusesem pe muntele cel Sfînt a lui Dumnezeu, ...ai fost fără prihană în căile tale, din ziua cînd ai fost făcut, pînă în ziua cînd s-a găsit nelegiurea în tine“. Proorocul Iezechil continuă : „Ți s-a îngîmfat inima din pricina frumuseții tale, ți-ai stricat înțelepciunea cu strălucirea ta...“ (Iezechil 28, 7).

Profetul Isaia zugrăvește într-un chip și mai plastic cum groaznica ispită încolțește în capul lui Lucifer, ceea ce duce la căderea îngerilor : „Tu ziceai în inima ta : „Mă voi sui în cer, îmi voi ridica scaunul de domnie mai presus de stelele lui Dumnezeu, voi ședea pe muntele adunării dumnezeilor... voi fi ca Cel Prea Înalt“ (Isaia 14, 13-14).

Mîntuitorul Hristos a văzut din veci căderea îngerilor și o mărturisește zicînd : „Văzut-am pe Satana ca pe un fulger căzînd din cer“ (Luca 10, 18).

Păcatele pentru care Satana se desprinde de Lumină, sînt deci mîndria și invidia pentru care Dumnezeu intervine cu pedeapsă, aruncîndu-l din cerul Său și trimițîndu-l în iadul cel mai de jos, care l-a pregătit Satanei și îngerilor lui, pentru ziua cea mare a judecății.

Un alt loc din Sfînta Scriptură ne spune același lucru : „Și pe îngerii care nu și-au păzit dregătoria lor, ci și-au lăsat locașul lor, spre judecata zilei celei mari, legăturilor celor veșnice sub întunerec îi ține“ (Iuda 1, 6).

În Apocalipsă, Sfîntul Ioan în viziunea pe care o are descrie : „S-a făcut război în cer : Mihail și îngerii lui a pornit război cu balaurul... și aruncat a fost balaurul cel mare... care se chiamă diavol și satana“ (12, 7-8).

Sfîntul Arhanghel Mihail aflat în acest război cu Satan, cu cucernicie

---

16. Explicațiile ce se fac asupra funcțiilor ce le îndeplinesc toate cele nouă cete îngerești sînt luate dintr-o predică a P. C. Arhim. Ilie Cleopa, „*Despre valoarea sufletului*“, 1975.

17. Mircea Nișcoveanu, *Teologia lui Pseudo-Dionisie Areopagitul opera Despre numele divine*, în „Ortodoxia“, XVI (1964), nr. 2, p. 258.

18. Anca Manolache, *op. cit.*, p. 131.

și statornice a strigat îngerilor săi : „Să stăm cu frică, să luăm aminte cîntînd Treimei laudă, Aliluia !“ [19]. După strigarea Arhanghelului îndată a a încetat căderea îngerilor.

Îngerii răi sînt ființe personale și reale ca și îngerii buni. Despre ei și influența lor rău făcătoare asupra oamenilor se vorbește foarte adesea în Noul Testament, unde se vede că Mîntuitorul Hristos a dus o luptă înverșunată împotriva lor, izgonindu-i din trupurile oamenilor, pe care puseseră stăpînire și mărginindu-le acțiunea.

Demonii nu au nici stăpînire, nici putere asupra oamenilor, decît numai în măsura în care Dumnezeu le îngăduie și aceasta numai în scopul mîntuirii. Aceștia ispitesc pe oameni rătăcindu-le mintea, pentru a călca poruncile lui Dumnezeu și a săvîrși păcatul. Ei pot totuși și a ucide pe oameni, căci zice Mîntuitorul : „Acela ucigător de oameni a fost din început și întru adevăr nu a stat, că nu este adevăr întru dînsul“ (Ioan 8, 44). Iar Sfîntul Apostol Petru sfătuind pe credincioși de a stărui și a fi tari în credință le spune : „Fiți treji, privegheați, pentru că potrivnicul vostru, diavolul, ca un leu, răcnește umblă, căutînd pe cine să înghită“ (I Petru 5, 8).

Prin pedeapsa cu focul cel veșnic, Lucifer și toți îngerii răi sînt osîndiți în veci și nu pot să fie niciodată primitori a dumnezeiescului har, pentru că ei fiind duhuri nu mai au posibilitatea pocăinței. Mijloacele cele mai eficace pentru învingerea ispitelor diavolului și a răului din noi, aplecarea permanentă spre păcat, sînt cele recomandate de Mîntuitorul Hristos „rugăciunea și postul“, cînd zice : „Acest neam de demoni cu nimic nu poate fi scos decît numai cu rugăciunea și cu postul“ (Marcu 9, 29).

Prezența Sfinților Îngeri ca slujitori ai oamenilor în textele Vechiului și Noului Testament.

Sfinții Îngeri sînt ființe reale și în permanentă legătură cu lumea pentru că sînt trimiși de Dumnezeu între oameni pentru a le împărtăși voia Lui cea sfîntă, pentru a executa poruncile dumnezeiești în opera mîntuirii spre desăvîrșirea împărăției lui Dumnezeu. Dar ca să se vadă că lumea cea nevăzută a îngerilor există cu adevărat și nu este o închipuire a minților omenești așa cum gîndesc raționaliștii, materialiștii și negativiștii în genere, aducem mai jos dovezile scripturistice a legăturii strînse ce există între această lume imaterială a îngerilor, cu lumea noastră pămîntească, căreia îngerii sînt trimiși ca să-i slujească.

Prezența Sfinților Îngeri în preajma omului și pe pămînt este zugrăvită încă din primele pagini ale Genezei, în care ni se arată că după ce a izgonit Dumnezeu din Eden pe Adam și Eva a pus „Heruvimi și sabie de flacără vîlvîitoare, să păzească drumul către pomul vieții“ (Geneză 3, 24, 30). Un înger mîngîie pe deznădăjduita Agar care a fugit de la fața Sarei și a sfătuit-o să se întoarcă înapoi la Sara și să i se supună (Geneză 16, 7-12, 31). Geneza ne arată pe cei trei îngeri care s-au arătat lui Avraam la Stejarul lui Mamvri și au fost ospătați de Avraam și de Sara (Geneză 18, 32). Alți doi îngeri mîntuiesc pe Lot de pieirea ce se pregătea Sodomei și locuitorilor ei (Geneză 19, 33). Tot un înger se arată lui Avraam, îi oprește mîna care voia să junghie pe Isac fiul său și i-a zis : „Să nu-ți ridici mîna asupra copilului, nici să-i faci vreun rău, căci acum am cunoscut că te temi tu de Dumnezeu și pentru Mine n-ai cruțat nici pe singurul fiu al tău“. Apoi îl încarcă pe Avraam cu binecuvîntări și de făgăduințe pentru înmulțirea neamului său (Geneză 22, 34).

Patriarhul Iacob, în visul ce-l are cînd mergea spre Mesopotamia, vede o scară care se ridica de pe pămînt pînă la cer și „Îngerii lui Dumnezeu se suiau și se pogorau pe ea“ (Geneză 28, 12, 35). Altădată, același Patriarh „A văzut oștirea lui Dumnezeu tăbărîtă, căci l-au întîmpinat îngerii lui Dumnezeu“ (Geneză 32, 1, 36). Un alt înger se arată lui Moise în para focului din rug, altul merge înaintea poporului israelit în nour luminos și întunecos ziua și noaptea, cîrmuindu-l și ferindu-l de furia Egiptenilor, trecînd Marea Roșie cu picioare neudate (Ieșire 3, 2 ; 37). Voievodul oștirilor Domnului se arată cu o sabie goală în mînă înaintea lui Isus Navi, încurajîndu-l la minunata dărîmare a Ierihonului, zicîndu-i : „Eu sînt căpetenia oștirii Domnului și am venit acum !“ (Ieșire 14, 19). Ghedeon este

---

19. Condac II din Acatistul Sfinților Voievozi.

chemat de un înger ca să scoată pe israeliți din robie (Iosua 5, 14, 39) ; altul se arată de două ori părinților lui Samson arătîndu-le în același timp nașterea lui cea minunată (Judecători 2, 1 ; 40). Proorocul Ilie este de mai multe ori însoțit în lucrările sale de cîte un înger (Judecători 13, 40) ; Elisei prin rugăciune înduplecă pe Dumnezeu ca să deschidă ochii slujitorului său și acesta vede un munte plin de cai și de care de foc (III Regi, 15).

Isaia Proorocul vede Serafimi înconjurînd Scaunul slavei lui Dumnezeu și cum aceștia strigau unul către altul zicînd : „Sfînt, Sfînt, Sfînt este Domnul Savaot, plin este tot pămîntul de slava Lui" ; și pe un alt Serafim care a luat un cărbune de pe altar și i-a atins cu el buzele (Isaia 6, 1-13).

Profetul Iezechil privește în cerurile deschise, cum patru fiare care aveau înfățișare ca de om și patru roate însuflețite. purtau pe Dumnezeu și cînd mergeau fiarele, mergeau și roțile (Iezechil 1, 19). Daniil vede așijderea patru fiare simbolice și mii de mii de îngeri, slujind Celui vechi de zile (Daniil cap. 3) ; altădată un înger mîngîietor și de bine făcător răcorind cuptorul cel cu foc în care erau aruncați cei trei tineri (Daniil 6, 46). El însuși este apărat în groapa cu lei de un înger păzitor. Altădată, Arhanghelul Gavriil zboară pe lîngă dînsul și-l atinge, apoi îi tîlcuiește vedenia cu cele șaptezeci de săptămîni de ani, cînd proorocia se va pecetlui și se va unge Sfîntul Sfinților (Daniil 9, 21) ; și tot lui i se „arată și Arhanghelul Mihail, cel dintîi dintre îngerii păzitori care au venit în ajutorul lui (Daniil 10, 13).

Multe sînt încă locurile din Scriptura Veche, unde îngerii sînt prezenți în viața proorocilor, slujindu-le.

În noul așezămînt, cînd Soarele cel înțelegător, Dumnezeul duhurilor, Împăratul și plinitorul tuturor închipuirilor și al prezicerilor, Iisus Hristos a venit în lume, El însuși a spus-o lămurit : „De acum veți vedea cerurile deschizîndu-se și pe îngerii lui Dumnezeu suindu-se și pogorîndu-se peste Fiul Omului" (Ioan 1, 51).

Într-adevăr, Arhanghelul Gavriil coboară din cer și aduce Sfintei Fecioare vestea cea bună a întrupării în sînurile sale fecioresti, a însuși Mîntuitorului lumii, zicîndu-i : „Bucură-te cea plină de dar, Domnul este cu tine... și iată vei lua în pîntece și vei naște fiu și vei chema numele lui Iisus..." (Luca 1, 28). La Nașterea Domnului o mulțime nenumărată de oaste cerească au proslăvit nașterea lui Iisus cîntînd : „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace între oameni bunăvoire".

Aceiași îngeri au făcut cunoscut păstorilor, Nașterea Domnului.

Poate același Arhanghel Gavriil care a avut de la Dumnezeu misiunea slujirii tainei întrupării Cuvîntului, să-i fi împrăștiat îndoiala lui Iosif și să-l fi învățat cum să păzească Pruncul Sfînt de mînia lui Irod (Matei 1, 20).

Îngerii îi slujesc lui Iisus în pustie după ce a fost ispitit de diavol : „Atunci l-a lăsat diavolul și iată îngerii, venind la El, îi slujeau" (Matei 4, 14). Cînd Iisus se ruga în Ghetsimani înainte de patimă cu atîta stăruință, cum spune Evanghelistul Luca, că sudoarea Lui se transformase în picături de sînge ce cădeau pe pămînt, „Părinte de voiești treacă de la Mine paharul acesta, dar nu voia Mea, ci voia Ta să se împlinească, un înger din cer s-a arătat Lui și-L întărea" (Luca 22, 42-43). Dar după ce a fost prins și predat în mîinile făcătorilor de rău, Iisus se apără în fața ucenicilor Săi care scoase sabia să-L apere și zise cuvintele acestea : „Sau ți se pare că nu pot... să rog pe Tatăl Meu și să-Mi trimită acum mai mult de douăsprezece legiuni de îngeri ?" (Matei 26, 53-55). Dar n-a făcut acest lucru ca să fie ajutat de îngeri, pentru că trebuia toate acestea să le pătimească Hristos pentru a nouă mîntuire și astfel să se împlinească Scriptura.

Îngerii au deschis mormîntul și au vestit Învierea Mîntuitorului din morți mai întîi Mariei Magdalena și apoi celorlalte femei mironosițe. Doi Sfinți Îngeri Îl întovărășesc la Înălțarea Sa la cer și care apoi vestesc Apostolilor cea de a doua venire a Lui, zicîndu-le : „Acest Iisus care S-a înălțat de la voi la cer, tot astfel va veni precum L-ați văzut mergînd la cer" (Fapte 1, 10-11). În alt loc din Scriptură Mîntuitorul confirmă spusele îngerilor către Apostoli la înălțarea Sa : „... și vor vedea pe Fiul Omului venind cu putere multă. Și va trimite pe îngerii Săi cu sunet mare de

trîmbiță, și vor aduna pe cei aleși ai Lui din cele patru vînturi..." (Matei 24, 30-31).

Îngerul Domnului se arată în temniță lui Petru și-i dezleagă lanțurile de pe mîini, apoi îl conduce liber în afara temniței și îngerul dispare (Fapte 12, 59). Sfîntul Ioan, apostolul cel iubit, în viziunea ce a avut-o în insula Patmos, mărturisește că : „Am văzut și am auzit glas de îngeri mulți de jur împrejur tronului și al ființelor și bătrînilor și era numărul lor zeci de mii și mii de mii și ziceau cu glas mare : vrednic este Mielul.." (Apocalipsă 4, 10-11).

Am putea aduce și alte multe texte doveditoare din Sfînta Scriptură despre slujirea îngerilor în viața oamenilor, dar le socotim suficiente pentru cei ce vor crede și nădăjduiesc în sprijinul și ajutorul lor, ca să se mîntuiască.

Sfinții Îngeri în cultul Bisericii Ortodoxe.

Biserica creștină din cele mai vechi timpuri a cinstit pe Sfinții Îngeri și celelalte fără de trupuri cerești puteri, așa cum din început a cinstit atît pe sfinți, pe prooroci, pe apostoli, pe numeroșii mucenici și cuvioși, cît și sfintele lor relicve, îmbrăcăminte sau alte obiecte care le-au aparținut acestora.

Biserica noastră învață că noi cinstim pe sfinții îngeri numai ca mijlocitori între noi și Dumnezeu și nu ne închinăm lor ca lui Dumnezeu, deoarece sînt creaturi, tot așa cum cinstim pe sfinți și-i rugăm să mijlocească pentu noi, pentru iertarea greșelilor noastre, ca să putem deveni părtași ai împărăției lui Dumnezeu celei veșnice.

Există o comuniune între Sfinții Îngeri și oamenii credincioși și împreună formează sobornicitatea Bisericii sau Biserica luptătoare, așa cum există acea sfîntă comuniune între Sfinții Îngeri și sfinți în ceruri, numindu-se aceasta Biserica triumfătoare, căci îngerii și sfinții sînt împreună locuitori, „casnicii lui Dumnezeu", așa cum spune Sfîntul Apostol Pavel despre sfinți : „V-ați apropiat de Muntele Sionului și de cetatea Dumnezeului celui viu, de Ierusalimul cel ceresc și de zeci de mii de îngeri slăvitori" (Evrei 12, 22).

Scopul creerii îngerilor a fost firește de a cunoaște și de a preamări pururea pe Dumnezeu, dar în același timp prin iconomia lui Dumnezeu de a face cunoscută voia lui Dumnezeu oamenilor și de a le sluji în marea taină de răscumpărare și mîntuire. De aceea Sfinții Îngeri sînt slujitori, dar și mijlocitori între om și Dumnezeu, căci „Legea, cum zice cuvîntul dumnezeiesc, prin îngeri ni s-a dat". Pe părinții noștri dinainte de lege și de după lege, îngerii i-au ridicat la Dumnezeu, sau i-au învățat ce să facă și i-au adus la calea dreaptă de la rătăcire, de la viață lipsită de curăţie, ei (îngerii) au descoperit „rînduieli sfinte, sau viziuni ascunse de taine cerești sau anumite preziceri" [20].

Prezența și mijlocirile îngerilor în viața oamenilor credincioși este indisolubil legată și implicată în procesul de purificare a omului, în procesul final de mîntuire prin sfințenie.

De aceea, cinstirea sau venerarea Sfinților Îngeri începe odată cu cinstirea sfinților prooroci, din cele mai vechi timpuri a istoriei poporului ales. Biblia ne prezintă cazuri concrete cînd acești trimiși ai lui Dumnezeu au avut diferite misiuni pe pămînt de îndeplinit. Iosua s-a închinat și a căzut cu fața la pămînt la cuvintele arhanghelului : „Eu sînt voievodul oștirii Domnului și am venit acum. Și Iosua a căzut cu fața la pămînt și s-a închinat" (Iosua 5, 14-15). Aceeași închinare au adus-o părinții lui Samson cînd i s-au arătat un înger trimis de Dumnezeu cu vestea că la bătrîneţe vor avea un fiu : „Și pe cînd flacăra se ridica de pe jertfelnic la ceruri, îngerul Domnului s-a înălțat în flacăra jertfelnicului și Manoe și femeia lui care priviseră au căzut cu fețele la pămînt" (Judecători 13, 20).

Profeții Vechiului Testament au fost cinstiți și ei atunci cînd făceau minuni cu puterea lui Dumnezeu, cum este cazul lui Elisei. „Cînd ucenicii profeților au văzut această minune a lui Elisei au ieșit întru întîmpinarea lui și s-au închinat pînă la pămînt" (IV Regi 4, 37). Asemenea și mama copilului înviat de Elisei i s-a închinat pînă la pămînt" (IV Regi 4, 38).

---

20. *Teologia Dogmatică Ortodoxă,* vol. I, București, 1957 p. 433.

Același lucru îl aflăm despre Sfîntul Ilie proorocul, cînd se întîlnește cu Obadia și recunoscîndu-l „a căzut cu fața la pămînt" (III Regi 18, 27).

Istoria sfîntă a Noului Testament ne spune că arhanghelul Gavriil, slujitorul și vestitorul darului, se arată în templul preotului Zaharia și-i aduce vestea cea bună a nașterii Luceafărului, înainte mergător al Soarelui Hristos. Bătrînul Zaharia se cutremură și se tulbură de vestea neașteptată a arhanghelului. În altă parte Sfînta Scriptură ne spune că atunci cînd cărturarii vrînd să prindă în cuvînt pe Iisus, Acesta îi întreabă „dacă botezul lui Ioan era din cer sau de la oameni" și cărturarii au ezitat să răspundă pentru că „se temeau de popor căci îl aveau pe Ioan ca pe un prooroc", deci un om sfînt (Luca 20, 4-6).

Sînt încă multe alte locuri în Sfînta Scriptură a Noului Testament că și Apostolii încă în trup fiind erau cinstiți de creștini ca sfinți.

Cinstirea care se dă îngerilor cît și sfinților se reduce în chip indirect la Dumnezeu, căci lăudînd pe îngeri și pe sfinți, lăudăm prin aceștia pe Dumnezeu care le-a dat harul, și le-a aprins ființa de dragostea lui cea dumnezeiască.

Biserica încă de la începuturile ei a arătat prin faptă, cinstirea ce se cuvine îngerilor, prin instituirea de sărbători spre pomenirea și lauda lor, prin înălțarea de locașuri dumnezeiești, cărora le-a dat de patron numele lor, iar părinții și melozii Bisericii, le-au compus tropare, condace și canoane cu irmoase, acatiste și cîntări pentru psalmodierea lor.

Pe Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil ca cei ce sînt mai întîi stătători ai cetelor îngerești, Biserica Ortodoxă îi serbează laolaltă în ziua de 8 noiembrie, sub denumirea de „Soborul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil și al tuturor puterilor cerești". În cinstea Sfinților Arhangheli și a celorlalte cete îngerești s-au compus cele mai frumoase imne de laudă, pentru înalta lor slujire, ca cei ce sînt în chipul focului și înconjoară tronul dumnezeirii, slavoslovind necontenit pe Dumnezeu, primind de la Dumnezeu lumina cunoștinței celei dumnezeiești. Unul din troparele închinate acestei sărbători, arată atît de frumos această stare a îngerilor „Bucură-te Gavriile de taină vestitorule al întrupării lui Dumnezeu ; Bucură-te Mihaile mai marele cetelor celor fără de trup, care neîncetat slujiți lui Dumnezeu și strigați : „Sfînt, Sfînt, Sfînt ești Dumnezeule" [21].

O altă cîntare a îngerilor tot atît de frumoasă, imploră pe Sfinții Arhangheli, ca prin veșnicele lor rugăciuni către Dumnezeu „să liniștească turburările războaielor, eresurile Bisericii, și toate smintelile și pe noi în pace să ne păzească". Cum însă arhanghelul Gavriil este trimisul lui Dumnezeu pe pămînt ca slujitor al tainelor și transmițător al veștilor celor bune, o cîntare de la aceeași sărbătoare sună astfel : „Să ne veselim împreună cu îngerii noi oamenii duhovnicește întru bucurie că Gavriil iarăși binevestește acum unirea Bisericilor și surparea a tot eresului celui potrivnic, întru veșnica pomenire a lor" [22]. Alte cîntări imploră rugăciunile puterilor cerești, care împreună cu toți sfinții să fie solitori la Dumnezeu pentru pace în lume și pentru mîntuire. Tot atît de frumoasă este și „slava vecerniei" de la sărbătoarea Sfinților Arhangheli, care exprimă bucuria noastră și a îngerilor la această zi a lor. „Bucurați-vă împreună cu noi toate căpeteniile cetelor îngerești că cei mai întîi stătători ai voștri și ai noștri folositori, mai marii arhistratigi în ziua de astăzi în cinstitele bisericile noastre cu prea slăvire sînt lăudați" [23].

La Sărbătoarea Bunei Vestiri, Arhanghelul Gavriil ca cel care a slujit tainei întrupării Cuvîntului lui Dumnezeu, este în tot cuprinsul acestei slujbe lăudat cu prea frumoase cîntări pentru că îl numește „înger al darului și al sfatului celui mare". Pe arhanghelul Gavriil îl laudă peste tot ca pe unul ce a slujit la iconomia tainei întrupării Cuvîntului de la început și pînă la sfîrșit. După Sfînta Tradiție, Arhanghelul Gavriil este cel care a slujit Sfintei Fecioare în templul Domnului, a fost slujitorul bunei vestiri ; tot el este cel care vestește păstorilor nașterea pruncului Iisus ;

---

21. *Mineiul pe noiembrie*, București, 1971, p. 94-115, cuprinde slujba Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil.
22. *Ibidem.*
23. *Mineiul pe luna noiembrie*, p. 96.

vestește femeilor mironosițe învierea Mîntuitorului și apoi și Sfinților Apostoli li se arată. Pentru că lui i s-a încredințat „taina cea din veac ascunsă și de îngeri neștiută" a întrupării Fiului lui Dumnezeu, fiind deci instrumentul de mijlocire și comunicare, de slujire a acestei taine, Biserica Ortodoxă îl sărbătorește și separat a doua zi de Buna Vestire pe 26 martie, numindu-se „Soborul Arhanghelului Gavriil".

Slujba Arhanghelului alcătuită de cuvioșii melozi în cinstea Sfîntului Arhanghel Gavriil, cuprinde cîntări de o rară frumusețe și sensibilitate, psalmodiind tot timpul momentul începutului mîntuirii noastre. Unele cîntări sînt comune cu cele ale sărbătorii praznicale „Buna Vestire".

O altă sărbătoare instituită de Biserică este aceea din 6 septembrie în cinstea Sfîntului Arhanghel Mihail, cînd se face pomenirea : „Minunea din Colose a arhanghelului Mihail". Sinaxarul acestei sărbători ne pune înainte minunea în care arhanghelul Mihail salvează o biserică ridicată în cinstea numelui său, de la o distrugere inevitabilă, pusă la cale de lumea păgînă din Laodiceea, care au vrut să inunde biserica. Cînd totul a fost pregătit pentru această distrugere, înconjurat de flăcări de foc arhanghelul Mihail a apărut în fața lui Arhip care păzea această biserică și cu sabia în mînă despică stînca muntelui și apa este dirijată prin spărtura stîncii, apărînd astfel biserica [24].

Arhanghelul Mihail ca cel care este căpetenia oștilor îngerești cu minte dumnezeiască și cu putere de la Dumnezeu, s-a arătat întotdeauna tare în război și grabnic ajutător tuturor celor ce-i cer cu credință sprijinul și ocrotirea. Atît de luminos se reflectă ajutorul Arhanghelului Mihail dat credincioșilor într-un tropar de la canoanele acestei sărbători încît pentru frumusețea lui îl redăm integral : „Celor rătăciți povățuitor, celor năpăstuiți ocrotitor, celor întristați mîngîiere, celor înviforați liman foarte lin, păcătoșilor chezaș, bolnavilor purtător de grijă, celor întunecați luminător, tu ești, arhanghele al lui Dumnezeu" [25].

În toate cîntările acestei sărbători se laudă și se preamărește ajutorul dat credincioșilor de Sfîntul Arhanghel Mihail, ca cel care este ajutătorul și sprijinitorul tuturor creștinilor.

Sfinții Îngeri sînt prezenți în toate rugăciunile de zi și noapte și în afară de sărbătorile care le-au fost închinate special. Sînt prezenți în cîntările din duminici și praznice împărătești ; în rugăciunile de la botezul copiilor, cînd i se dă celui nou încreștinat, ocrotitor al vieții pe îngerul păzitor ; la săvîrșirea celorlalte Taine și ierurgii, precum sînt implorați în rugăciunile la vreme de nevoie.

Marea sărbătoare a Învierii Domnului, „sărbătoare a sărbătorilor și praznic al praznicilor", cum numește Sfînta noastră Biserică acest praznic, începe chiar cu această prea frumoasă cîntare : „Învierea Ta Hristoase Mîntuitorule, îngerii o laudă în ceruri, iar pe noi pre pămînt ne învrednicește, cu inimă curată să Te mărim" [26].

Toată oștirea îngerilor și toată suflarea omenească să se bucure, pămîntul și cerul să se veselească și să laude Paștele cele noi și Sfinte, că Hristos a înviat și raiul încuiat demult iarăși s-a deschis oamenilor.

Cu ce dumnezeiești cuvinte anunță îngerii pe Sfînta Fecioară, că Hristos Mîntuitorul lumii a înviat și lumea să se bucure, exprimate în axionul Sfintelor Paști ce se cîntă în toată perioada luminatului praznic al Învierii Domnului „Îngerul a strigat celei pline de dar, Curată Fecioară bucură-te și iarăși zic bucură-te că Fiul tău a înviat a treia zi din mormînt".

De aceeași rară frumusețe sînt și cîntările binecuvîntării Învierii „Soborul îngeresc s-a mirat văzîndu-Te, între cei morți socotit fiind".

Dumnezeiasca Liturghie care stă la baza cultului Bisericii Ortodoxe și care a fost și prima formă de manifestare cultică în Biserica primară chiar din timpul Sfinților Apostoli, are în centrul ei misterul euharistic al jertfei celei fără de sînge, săvîrșită în altar de către preot în psalmodierea și prosternarea Sfinților Îngeri. Rugăciunile cît și cîntările premergătoare jertfei euharistice, pregătesc sufletește pe credincioși, care trebuie să închipuie pe Heruvimi cu taină și să-I aducă cîntare Sfintei Treimi. Să pri-

---

24. *Mineiul pe luna septembrie,* București, 1973 p. 83.
25. *Ibidem,* p. 85.

meașcă pe Împăratul cerurilor care în chip nevăzut este de față înconjurat de cetele îngerești, oamenii cîntînd împreună cu Puterile cerești cîntarea serafimică : „Sfînt, Sfînt, Sfînt Domnul Savaot, plin este cerul și pămîntul de slava Ta. Osana întru cei de sus, bine este cuvîntat Cel ce vine întru numele Domnului". Acest mister euharistic este și mai limpede reprezentat prin textul Heruvicului de la Liturghia Darurilor mai înainte sfințite. „Acum puterile cerești împreună cu noi nevăzut slujesc, că iată intră Împăratul slavei. Iată Jertfa tainică săvîrșită de dînsele se înconjură. Cu credință și cu dragoste să ne apropiem ca părtași ai vieții veșnice să ne facem. Aliluia".

Cugetînd la misterul euharistic, Sfîntul Ioan Gură de Aur, striga : „O, darurile lui Hristos ! Sus oștile îngerilor savoslovesc, jos în biserică ceata făcîndu-se oameni, aceeași slavoslovie cu dînșii urmează. Sus Serafimii, cîntarea cea întreit sfîntă strigă, jos, mulțimea oamenilor aceeași cîntare înalță. De obște sărbătoare se face a celor cerești și a celor pămîntești" [27]. Tot Sfîntul Ioan Gură de Aur ne mai spune : „Oare ați cunoscut glasul acesta ; oare al nostru este, sau al Serafimilor ? și al nostru și al Serafimilor, prin Hristos Care a ridicat peretele cel din mijloc al îngrădirii, și a împăcat cele din ceruri și cele de pre pămînt... a făcut pe amîndouă una" [28].

Cerul și pămîntul, îngerii și oamenii se unesc în chip tainic în rugăciuni și cîntări, prosternîndu-se în fața Mielului euharistic, care în fiecare zi și pe fiecare altar se junghie în chip nevăzut pentru păcatele oamenilor și mîntuirea lor.

Ce mare taină a Dumnezeirii ne dăruiește nouă oamenilor bunătatea cea fără margini a lui Dumnezeu, dîndu-ne nouă ocrotitori pe Sfinții Săi Îngeri.

Fiecare creștin cucernic, viețuiește sub ocrotirea unui înger păzitor după cum ne încredințează cuvintele Mîntuitorului însuși : „Vedeți să nu disprețuiți pe unul din aceștia mici, că zic vouă : „Că îngerii lor în ceruri, pururea văd fața Tatălui Meu, Care este în ceruri" (Matei 18, 10).

După învățătura Bisericii noastre fiecare om la botez primește ca ocrotitor un înger păzitor, care îl ferește de ispite și necazuri, îl întărește în credința în Dumnezeu, îl îndeamnă să facă numai fapte bune și să fugă de faptele rele alungînd tot timpul pe dușmanii sufletelor, pe diavoli, care muncesc fără milă pe om cînd Dumnezeu îi îngăduie să facă aceasta. Îngerul păzitor ne călăuzește pașii de la naștere și pînă la mormînt și ne conduce și dincolo de mormînt, în fața lui Dumnezeu.

Predania Bisericii noastre ne învață că îngerul păzitor este mijlocitorul prin rugăciuni către Dumnezeu pentru iertarea greșelilor și mîntuirea noastră. De cîte ori creștinul se scufundă în pîcla păcatelor, îngerul păzitor se întristează și se depărtează de om, după cum se bucură cînd creștinul se pocăiește și se apropie de Dumnezeu, căci zice Scriptura : „Că mare bucurie este înaintea îngerilor lui Dumnezeu pentru un păcătos care se pocăiește" (Luca 15, 10).

Cuvintele Sfîntului Apostol Pavel : „Că îngerii sînt toți duhuri slujitoare trimiși ca să slujească pentru toți cei ce vor fi moștenitorii mîntuirii" (Evrei 1, 14), ne duce cu mintea la marea mulțime a martirilor, care cuprinși fiind de fiorul unei dragoste fără margini, dorind după Dumnezeu, nu mai simțeau durerile chinurilor la care erau supuși și mulți vedeau îngerii care le slujeau, le vindecau rănile, le ușurau suferințele, le dădeau curaj în fața judecătorilor, punîndu-le în gură cuvintele ce trebuiau să răspundă.

Din cărțile cu viețile sfinților, reiese de asemenea, că și marii cuvioși și trăitori ai înaltei spiritualități se bucurau de slujirea îngerilor, în urcușul pe scara desăvîrșirii lor.

Biserica noastră Ortodoxă are multe rugăciuni întocmite pentru îngerii ocrotitori ai vieții omului și chiar un „Canon de rugăciune către îngerul

---

26. Cîntările sînt luate din slujba Învierii de la Paști și din textul Sfintei Liturghii, după Liturghierul folosit în biserică.

27. Alexandru Ștefănescu, *Imnul Serafimilor*, București, 1983, p. 8.

28. *Ibidem*, p. 10.

păzitor al vieții omului", în care se cere nemijlocit ajutorul și ocrotirea Sfîntului Înger să mijlocească prin rugăciuni către Dumnezeu.

Zilnic Biserica se roagă prin ectenia cererii de după Heruvic, ca să ne dăruiască Dumnezeu, „Înger de pace, credincios, îndreptător, păzitor sufletelor și trupurilor noastre".

Iată dar cîte rugăciuni frumoase ne oferă maica noastră Biserica, către sfinții îngeri și către toate celelalte puteri cerești și toate sînt numai mijlociri pentru a ne face pe noi moșteni ai veșnicei împărății a lui Dumnezeu.

Pentru evlavia pe care au avut-o creștinii întotdeauna față de Sfinții Arhangheli, au pus și pun la botez pruncilor lor numele de : Mihail, Gavriil, Rafail, Varahil și alții pun chiar și numele de Serafim.

Creștinii din primele secole se adunau pentru rugăciuni în diferite case speciale și apoi chiar în locașuri de cult. După încetarea persecuțiilor împotriva creștinilor, în urma Edictului de la Milan din 313, oficial în toată lumea creștină, pe locul templelor păgîne s-au ridicat biserici, unele zidite pe mormintele martirilor, altele pe locul chiar al martirajului. Însăși Împărăteasa Elena, mama primului împărat creștin Constantin cel Mare, construiește numeroase biserici pe locurile sfințite de marile momente din istoria mîntuirii și a vieții Mîntuitorului : Buna Vestire în Nazaret, Nașterea Domnului în Betleem, pe locul unde s-a rugat în noaptea pătimirii în Ghetsimani, pe locul răstignirii și învierii în Ierusalim, pe Golgota.

În același timp s-au zidit încă biserici în cinstea Sfinților Îngeri și în special a Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil.

Cel mai vechi locaș de cult închinat Sfinților Îngeri, este cel închinat minunei Arhistratigului Mihail din Hone-Colose din Asia Mică, despre care se spune că ar fi fost zidit chiar de Sfinții Apostoli Ioan și Filip.

Patriarhul Sisinie al Constantinopolului, mort la anul 427, care scrie după izvoare mai vechi despre minunea arhanghelului Mihail în Colose, își exprimă convingerea că arhanghelul a ajutat cu asistența sa pe apostolii Ioan și Filip în Asia Mică și că au fost ocrotiți de arhangheli, drept care i-au zidit și biserică în Hone, în numele lui. Biserica a fost construită lîngă lîngă un izvor care era miraculos, tot prin puterea arhanghelului Mihail, și care în cursul secolelor a devenit un loc de pelerinaj, cunoscut pînă la mari depărtări. În locul sanctuarelor păgîne din acele locuri, care au fost dărîmate, s-au ridicat cele creștine și între ele multe în cinstea arhanghelului Mihail. Încă din timpul apostolilor, spune același autor s-a dezvoltat în toată Asia Mică, venerarea Arhanghelului Mihail[29]. Cultul Sfîntului Arhanghel Mihail în această zonă a lumii se poate constata și astăzi.

Cu timpul s-au înălțat biserici în cinstea Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil în toată lumea creștină. În țara noastră sînt foarte multe biserici zidite și sfințite care au ca patroni pe Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil.

Locașurile de închinare au fost împodobite și cu picturi în același timp, care în scurgerea secolelor au cunoscut o continuă evoluție, de la pictura oarecum naivă din epoca primară, pînă la epoca de înflorire a artei bizantine, al cărei apogeu îl atinge în secolul XIII și XIV.

Dar, fie în iconografia timpurie a icoanelor, relicvelor, a zugrăvirii cărților de cult, a picturilor murale de totdeauna pînă astăzi, aceste ființe

---

29. Wilhelm Nyssen, *Începuturile picturii bizantine,* București, p. 151.
30. *Teologia Dogmatică și Simbolică,* vol. I, București, 1957, p. 481.

întraripate sînt pictate atît în scenele cu compoziții, cum sînt cele cu Buna Vestire, cu Nașterea, Botezul, Patimile, Învierea și Înălțarea Domnului, ca cei care au slujit nemijlocit marei taine de răscumpărare a lumii, cum sînt pictați și alături de sfinți, sau singuri acolo unde patronează biserici.

În multe biserici „Iisus Pantocrator" este zugrăvit stînd pe tronuri, care sînt reprezentate sub formă de cîte trei cercuri sau roți, parțial suprapuse cu aripi multe și cu ochi nenumărați pe aripi, înconjurat de Serafimi și Heruvimi în poziție de prosternare, slavoslovind, „Sfînt, Sfînt, Sfînt Domnul Savaot" și mulțimi de îngeri care susțin tăria cerului slavei lui Dumnezeu.

Maica Domnului cu Pruncul în brațe din absida altarului, întotdeauna este zugrăvită avînd de o parte și alta pe Arhanghelii Mihail și Gavriil și mulțime de îngeri planînd ușor în zbor în jurul ei pe albastrul cerului, vrînd să însemneze slava cerească de care se bucură Sfînta Fecioară.

Liturghia îngerească, zugrăvită în multe biserici în bolta principală, întregul cortegiu funebru este format din Sfinții Îngeri. În procesiune, îngerii cu chipuri cucernice în ușoară prosternare, cutremurați parcă de fiorul jertfei lui Iisus, Fiul lui Dumnezeu, poartă epitaful cu trupul Domnului spre îngropăciune.

Unele biserici au zugrăvită și scara din visul lui Iacob, care are în capul scării din bolta cerească, chipul Celui vechi de zile, iar îngerii pe o parte urcă și pe cealaltă coboară, unind prin aceasta cerul cu pămîntul. Sînt încă și alte multe scene biblice cu îngeri care sînt reprezentate în iconografie, acolo unde este statornicită prezența îngerilor. Încă și pe Sfîntul Ioan Botezătorul, pictura Bisericii răsăritene, îl reprezintă uneori cu aripi de îngeri, ca cel care a dus viața pămîntească, asemenea îngerilor ; tot așa cum pe unii mari cuvioși, Biserica noastră îi cinstește cu numirea de „Înger în trup, temeiul credinței".

În cele expuse pînă aici am adus înainte atîtea mărturii din care reiese limpede că Sfinții Îngeri sînt aproape de oameni și totdeauna gata a-i ajuta ; mărturia Scripturii Vechi și Nouă în care se arată actele de slujire a Sfinților Îngeri și binefacerile de care unii s-au învrednicit de această slujire ; precum și toată tradiția și practica cultică și iconografică care ne grăiește despre existența reală a îngerilor.

Credința în Dumnezeu, al cărui cuvînt ne vorbește lămurit despre lumea îngerilor în tot nourul de mărturii ale textelor Vechiului și Noului Testament, fondează credința cea adevărată în existența reală a acestor ființe, a îngerilor.

Monahia Eustochia CIUCANU

DESPRE CINSTIREA SFINTELOR MOAȘTE*

Preotul : Sfintele Moaște sînt rămășițele pămîntești făcătoare de minuni ale unora dintre sfinți. Noi le cinstim ca pe niște obiecte în care Dumnezeu își arată toată puterea minunată a harului Său. Cît au fost pe pămînt, sfinții au avut în ei harul Duhului Sfînt într-o măsură foarte mare, făcînd — prin aceasta — adeseori minuni, harul acesta avîndu-l în sufletele lor și în viața cerească la care s-au dus, într-o măsură mai mare. Dar precum sfîntul poate sta în legătură cu oamenii care i se roagă, ajutîndu-i în chip minunat, cu atît mai mult păstrează el însuși o anumită legătură cu trupul său, care a fost și el locașul Duhului Sfînt, precum spune apostolul : „Au nu știți că trupul vostru este locașul Duhului Sfînt care locuiește în voi ?“ (I Corinteni 6, 19). Sfînta Scriptură ne spune despre minuni făcute prin trupurile sfinților în vremea vieții lor pămîntești, mărturisind despre puterea ce o au în ele. Mulți oameni se vindecau numai atingîndu-se de ștergarele și de trupul apostolului Pavel (Fapte 19, 11-12), iar alții, numai prin trecerea umbrei apostolului Petru peste ei (Fapte, 5, 15).

Învățăcelul : Da, înțeleg că trupurile sfinților și al Mîntuitorului au făcut minuni cînd erau în viață, cînd erau în ele sufletele care aveu credință ; dar după moarte, ce putere are un trup mort ca să facă minuni ?

Preotul : Ți-am arătat că trupurile oamenilor credincioși sînt locașurile Duhului Sfînt care locuiește în ele, apoi că același Duh Sfînt prin trupurile sfinților face minuni, atît cît sfinții sînt în viață, cît și după moarte. O dovadă că trupurile sfinților și după moarte au putere de la Dumnezeu de a face minuni ne-o dă Sfînta Scriptură, arătîndu-ne că oasele proorocului Elisei învie un mort (IV Regi 13, 21).

Învățăcelul : Unii spun că închinarea la Moaște înseamnă idololatrie, iar aceasta este oprită răspicat de porunca I-a și a II-a din Decalog, care sînt categorice : „Eu sînt Domnul Dumnezeul tău... Să nu ai alți dumnezei afară de Mine. Să nu-ți faci ție chip cioplit și nici un fel de asemănare a nici unui lucru din cîte sînt sus în cer și jos pe pămînt... Să nu te închini lor și nici să le slujești“ (Ieșire 20, 2-5 ; Deuteronom 5, 6-9). Trupurile venerate sînt tocmai „asemănări“ din cele oprite în aceste porunci.

Preotul : Nici Sfintele Moaște nu sînt idoli sau zei ori asemănări ale lui Dumnezeu, și nici închinarea la ele nu este idololatrie. Căci dacă Însuși Dumnezeu le proslăvește prin puterea minunată ce le-o dă, și noi trebuie să le cinstim, deoarece prin aceasta cinstim pe Dumnezeu, Care le-a dat putere, și sîntem datori să cinstim puterea dumnezeiască din ele, iar nu pe ele însele ca atare. Noi nu le ridicăm Sfintelor Moaște biserici, cum făceau păgînii zeilor și idolilor lor, ci pe locul descoperirii lor ridicăm biserici lui Dumnezeu și proslăvim pe Dumnezeu prin ele. Porunca I-a și a II-a înlătură cinstirea idolilor, iar nu și pe a Sfintelor Moaște, căci prin Sfintele Moaște noi nu înlocuim pe Dumnezeu, așa cum îl înlocuiesc păgînii idololatri, prin idolii lor.

Învățăcelul : Mai spun că cei se ating de cadavre devin necurați șapte zile. Deci atingerea de moaște (sărutarea lor) nu ar aduce sfințire, întărire, ci necurăție, prin care — chiar și indirect — cineva poate să întineze însăși Biserica. Așa ni se spune și în Sfînta Scriptură : „Cel ce se atinge de trupul mort al unui om, necurat să fie șapte zile. Acesta să se curețe cu această apă în ziua a treia și în ziua a șaptea va fi curat ; iar de nu se va curăți... nu va fi curat... Tot cel ce se atinge de trupul mort al unui om și nu se va curăți, acela va întina locașul Domnului...“ (Numerii 19, 11-13 ; Levitic 21, 10-11 ; Numerii 9, 6-11).

Preotul : Numai cadavrele din Vechiul Testament spurcau pe cei ce se atingeau de ele, pentru că erau sub păcat și sub blestem. Totuși, nici chiar acelea nu erau toate spurcate ; căci trupul mort al lui Iosif n-a spurcat pe Moise cînd acela l-a luat la sine în Egipt (Ieșire 13, 19) ; cadavrul lui Elisei, proorocul, n-a spurcat pe cel care a fost așezat în mormînt peste el, ci l-a înviat (IV Regi 13, 20-21). În Testamentul Nou, trupurile (cadavrele) creștinilor nu mai sînt spurcate, pentru că ele sînt biserici sau locașuri ale Sfîntului Duh (I Corinteni 6, 19-20 ; 3, 16-17), și sînt curățite de blestemul care venea asupra lor. Prin urmare, ele nu mai spurcă pe cei ce se ating de ele.

Dar să știi că toate cazurile de neatingere a anumitor lucruri socotite spurcate au alcătuit o învățătură aparținînd numai Vechiului Testament, care

---

* Textul este luat din lucrarea autorului : *Despre credința ortodoxă*, București, 1981, p. 56-62.

în Testamentul Nou nu mai are valoare. Apostolul scrie : „Dacă deci ați murit împreună cu Hristos pentru stihiile lumii, pentru ce atunci, ca și cum ați fi viețuind în lume, răbdați porunci ca acestea : Nu lua ! Nu gusta ! Nu te atinge ! — lucruri menite toată să piară prin întrebuințare potrivit unor rînduieli și învățături omenești ?“ (Coloseni 2, 20-22). În Testamentul Vechi erau și alte lucruri „necurate“ care întinau pe om prin atingerea de ele. Așa erau, de pildă, hainele și patul celor care au avut scurgere de sînge (Levitic, cap. 15) sau animalele socotite în Vechiul Testament ca necurate (Levitic 11, 24-25 ș. a.).

Învățăcelul : Se mai spune că menirea trupurilor moarte este să fie îngropate și a se preface, prin putrezire, în pămîntul din care au fost luate, iar nu să fie sustrase acestei legi a naturii. Căci scris este : „Întru sudoarea feței tale vei mînca pîinea ta ,pînă cînd te vei întoarce în pămîntul din care ești luat ; căci pămînt ești, și în pămînt te vei întoarce“ (Facere 3, 19). „Pulberea să se întoarcă în pămînt precum a fost, iar sufletul să se întoarcă la Dumnezeu, Care l-a dat“ (Ecl. 12, 7). Atunci, de ce tocmai trupurile sfinților să le sustragem de la această menire a lor și de la legile naturii care le privesc și pe ele ca și pe orice altă materie ?

Preotul : Legea stricăciunii trupurilor moarte este, într-adevăr, o lege generală, dar, ca orice lege, ea este în primul rînd pentru cei păcătoși (I Timotei 1, 9). Neputrezirea trupurilor sfinților dovedește că și legea aceasta — prin excepțiile ce le face — privește mai mult pe cei păcătoși. Dealtfel, însăși Biblia ne mărturisește că excepții de la această lege au mai fost și că Dumnezeu, în anumite cazuri, ridică puterea ei. Așa, de pildă, prin voia și puterea lui Dumnezeu, trupul lui Enoh și cel al lui Ilie n-au fost îngropate în pămînt spre a putrezi, ci au fost luate în cer, căci Cartea Sfîntă zice : „Și a bineplăcut Enoh lui Dumnezeu, apoi nu s-a mai aflat, pentru că l-a mutat Dumnezeu“ (Facere 5, 24) și iarăși : „nici unul nu s-a făcut ca Enoh pe pămînt, pentru că și el a fost răpit de pe pămînt“ (Înțelepciunea lui Isus Sirah 49, 16). Și Apostolul Pavel grăiește, de asemenea : „Prin credință Enoh a fost luat de pe pămînt, ca să nu vadă moartea și nu s-a mai aflat, pentru că Dumnezeu îl strămutase — căci mai înainte ca să-l strămute, el a avut mărturie că a bineplăcut lui Dumnezeu“ (Evrei 11, 5). Tot așa și despre Ilie ni se spune : „Pe cînd mergeau ei (Ilie și Elisei) așa pe drum și grăiau, deodată s-a ivit un car și cai de foc și despărțindu-i unul de altul, a ridicat pe Ilie în vîrtej de vînt la cer“ (IV Regi 2, 11 ; Înțelepciunea lui Isus Sirah 48, 12). Despre Melhisedec, apoi, nu avem nici un indiciu în Biblie că ar fi fost îngropat vreodată, căci era „fără tată, fără mamă, fără spiță de neam, neavînd nici începutul zilelor, nici sfîrșit al vieții“ (Evrei 7, 3 ; Facere 14, 18). Dar peste toate, însuși trupul Mîntuitorului, care este întru totul asemenea trupurilor noastre, în afară de păcat (Evrei 2, 17 ; 4, 5 ș. a.), n-a suferit putrezire în pămînt și totuși s-a înălțat la cer. Prin urmare, Dumnezeu a făcut și face, cu trupurile sfinților, excepție de la legea generală — pe care tot El a dat-o — a îngropării și putrezirii în pămînt. În această privință, istoria creștinismului încă e bogată în mărturii asemănătoare celor din Biblie.

Învățăcelul : Trupurile moarte, dacă nu putrezesc mai întîi în pămînt, nu vor putea învia. De aceea, împiedicînd procesul descompunerii lor, se înlătură posibilitatea învierii lor, căci zice Sfîntul Apostol : „Dar va zice cineva : Cum înviază morții ? Și cu ce trup au să vină ? Nebun ce ești ! Tu ce semeni nu dă viață dacă nu va fi murit. Și ce semeni ? Nu trupul ce va să fie îl semeni, ci numai grăunte gol, dacă se întîmplă de grîu sau de altceva din celelalte ; iar Dumnezeu îi dă un trup după a Sa voință ; fiecărei semințe, un trup al ei... Așa și cu învierea morților ; se seamănă trupul întru stricăciune, înviază întru nestricăciune ; se seamănă întru necinste, înviază întru slavă ; se seamănă întru slăbiciune, înviază întru putere ; se seamănă trup firesc, înviază trup duhovnicesc“ (I Corinteni 15, 35-44 ; Ioan 12, 24). Deci este absolut necesar ca trupurile să putrezească în pămînt spre a putea învia. Atunci, dar, de ce să oprim de la putrezire, de la înviere, tocmai trupurile sfinților ?

Preotul : În citatul acesta este vorba de schimbarea pe care trebuie să o sufere toate trupurile pentru a putea trece, din timp, în veșnicie, adică pentru a putea fi adaptate veșniciei. Schimbarea aceasta se face de obicei prin moarte. Totuși, sînt și excepții de la această regulă, ca Ilie și Enoh, după cum ai văzut, și aceștia sînt schimbați la trup, fără să fi trecut prin

moarte, precum Apostolul zice : „Iată, taină vă spun vouă : Nu toți vom muri, dar toți vom fi schimbați, deodată, într-o clipeală de ochi, la trîmbița de apoi“ (I Corinteni 15, 51-52 ; I Tesaloniceni 4, 15-17). Astfel se vede că Dumnezeu poate găsi și alte căi pentru schimbarea trupurilor noastre, fără a fi nevoie să le treacă, numaidecît, prin moarte și putrezire.

Învățăcelul : Toate trupurile moarte trebuie înmormîntate, căci și în Testamentul Vechi, toți drepții au fost înmormîntați, iar uneori trupurile lor au fost chiar ascunse tocmai pentru a nu fi venerate. Așa de pildă, despre trupul lui Moise aflăm următoarele : „Și a murit Moise, robul lui Dumnezeu, acolo, în pămîntul Moabului, după cuvîntul Domnului, și a fost îngropat în vale în pămîntul Moabului, în fața Bet-Peorului, dar nimeni nu știe mormîntul lui nici pînă în ziua de astăzi“ (Deuteronom 34, 5-6). Pe atunci iudeii erau înclinați spre idololatrie și ușor ar fi putut cădea în această greșeală a venerării trupului lui Moise. Deci, dacă i-au ascuns trupul, a fost tocmai ca nu cumva, avîndu-l înaintea ochilor, să-l venereze.

Preotul : Și după Testamentul Nou, trupurile sfinților sînt îngropate — ca și ale tuturor creștinilor — și numai acelea din ele care fac minuni sînt dezgropate și li se dă o cinste deosebită, dar nu adorare, ca lui Dumnezeu. Prin această cinstire ele nu sînt idololatrizate, căci a venera nu este același lucru cu a idololatriza. În Testamentul Vechi au fost ascunse moaștele lui Moise — și poate ale altor drepți — pentru că iudeii, într-adevăr, fiind înclinați spre idololatrie, avîndu-le, le-ar fi zeificat ca pe vițelul de aur (Ieșire 32, 1-35 ; Deuteronom 9, 16). Pentru evitarea acestor rătăciri, era bine să rămînă ascunse trupurile unor bărbați sfinți și drepți, ca Moise, despre care, dealtfel, știm că însuși arhanghelul Mihail căuta să nu-l lase în stăpînirea diavolului (Iuda 1, 9). Pe atunci trupul mort era socotit ca necurat, căci încă nu sosise Hristos cu harul Său sfințitor și deci trupul omenesc era încă nerăscumpărat de sub stăpînirea diavolului.

Totuși, iudeii cinstesc și trupurile morților, fiindcă le îngrijesc mormintele (Matei 23, 29).

Iată, să știi și aceasta, că Biserica a cinstit din primele veacuri osemintele mucenicilor, adunîndu-le cu mare evlavie și grijă și zidind altarele bisericilor peste ele, iar mai tîrziu, îngrijindu-se ca în altarul fiecărei biserici, ca și în Sfîntul Antimis de pe altar, să pună o părticică din Sfintele moaște, ceea ce se face pînă azi.

Epistola Bisericii din Smirna despre martirul Sfîntului Policarp, episcopul acelei cetăți († 166) spune : „Noi am strîns oasele lui ca pe un odor mai scump decît aurul și decît pietrele scumpe și le-am așezat unde se cuvine ; aici ne vom aduna cu bucurie și Domnul ne va da nouă să sărbătorim ziua nașterii sale celei mucenicești, prin cinstirea biruinței și spre întărirea altor luptători“ [1]. Se înțelege că cinstirea Sfintelor Moaște se îndreaptă tot spre Dumnezeu, a Cărui putere sălășluiește în ele. „Cinstim moaștele mucenicilor ca să adorăm dumnezeiește pe Acela, ai Cărui ucenici sînt, și cinstim pe slujitori în așa fel, ca cinstea lor să treacă asupra Stăpînului care a zis : „Cel ce vă primește pe voi pe Mine Mă primește“ (Fericitul Ieronim, Epistola către Prezbiterul Ruperiu, 37, 1).

DESPRE ÎMPĂRĂȚIA DE O MIE DE ANI *
(Mileniul)

Unii susțin că între venirea a doua și sfîrșitul lumii, Hristos va întemeia pe pămînt o împărăție în care El va domni, împreună cu cei aleși ai Săi, vreme de o mie de ani. Ideea aceasta este veche : în primele veacuri ale creștinismului ea a fost susținută de așa zișii „hiliaști“ (în grecește hilia — o mie). Împotriva lor s-a ridicat, încă de atunci, toată Biserica veche și i-a combătut prin cei mai aleși slujitori ai ei. Cei ce o susțin azi se numesc, în general, „milenariști“ sau „mileniști“.

Sfinții și dumnezeieștii părinți ai Bisericii lui Hristos au arătat că această împărăție de o mie de ani — despre care se amintește în Apocalipsă

1. Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească,* IV, 15.

* Textul este luat din lucrarea autorului : *Despre credința ortodoxă.* București, 1981, p. 201-213.

— este un număr simbolic, iar nicidecum o realitate concretă, căci știm bine, din dumnezeiasca Scriptură, că „Împărăția lui Hristos nu este din lumea aceasta“ (Ioan 18, 36). Sfînta Scriptură ne arată luminat că „Împărăția cerurilor“ se mai numește și „Împărăția lui Dumnezeu“ sau „Împărăția lui Hristos“, ea fiind vestită de către dumnezeiescul Ioan Botezătorul, precum și de Însuși Mîntuitorul (Matei 3, 2 ; 4, 17 ; Luca 8, 1 ; Efeseni 5, 5, ș. a.). Această împărăție a lui Hristos va fi duhovnicească și va stăpîni viața lăuntrică a omului, manifestîndu-se în afară prin „dreptate și pace și bucurie în Duhul Sfînt“ (Romani 14, 17). Această Împărăție, Însuși Hristos a întemeiat-o (Coloseni 2, 13 ; II Timotei 4, 1 ; Apocalipsă 10, 12 ș. a.) și Însuși Mîntuitorul a arătat în pildele Sale cum va crește ea, pe cine va cuprinde și ce putere va avea ; iar durata acestei Împărății a lui Hristos nu va fi de o mie de ani, ci veșnică, fără de sfîrșit (Luca, 1, 33). Ea va cuprinde pe toți oamenii credincioși și aleși din popoarele lumii (Psalmul 116, 1-2), va domni peste toate făpturile (Daniil, 7, 13-14 ; Matei 28, 18 ; Fapte 10, 36 ; Romani 10, 12 ; I Corinteni 15, 27 ; Efeseni 1, 20-23 ; Filipeni 2, 9-11 ș. a.) și va fi o împărăție a dreptății (Psalmul 44 ; Evrei 1, 8-9 ; Isaia 16, 5 ; 32, 1 ; Ieremia 23, 5). Această împărăție duhovnicească va fi o Împărăție a sufletelor și în suflete (Luca 17, 21) și numai aceia vor intra în ea, care o au deja în ei (Luca 18, 17).

Această Împărăție a lui Hristos, organizată în afară, alcătuiește Biserica sau „Trupul lui Hristos“, capul ei fiind Însuși Hristos (Efeseni 1, 22 ; 5, 25 ; Coloseni 1, 24 ; I Corinteni 11, 3 ; 12, 27 ș. a.) ; înfierea și intrarea în această împărăție este numai prin „baia nașterii celei de a doua“ (Tit 3, 5) sau prin naștere „de sus“ (Ioan 3, 3 ; Romani 6, 3 ; Efeseni 5, 26 ; Coloseni 2, 12-13 ; I Corinteni 6, 11 ș. a.). Nimeni nu poate intra în această Împărăție decît numai prin Botez, adică prin „nașterea cea de sus“ sau „nașterea din apă și din Duh“, după cuvîntul Mîntuitorului : „de nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea să intre în Împărăția lui Dumnezeu“ (Ioan 3, 5). Această „naștere de sus“ prin puterea Duhului Sfînt este o adevărată înviere din morți, fapt pentru care Botezul este menit adeseori „înviere“ (Coloseni 2, 12-13 ; Romani 6, 3-5 ; II Timotei 2, 11 ; Galateni 3, 27 ș. a.). Deci, Botezul creștin este o înnoire a vieții, „o naștere din nou“, „o înviere din morți“. Cînd marele Apostol Pavel scrie : „Deșteaptă-te, cel ce dormi, și te scoală din morți și te va lumina Hristos“ (Efeseni 5, 14), el are în vedere tocmai această înnoire și înviere prin Botezul creștin, căci în Împărăția lui Hristos nu intră decît cel ce „învie“ din morți prin Botezul creștin.

Ar fi o mare greșeală să se confunde învierea prin Botez cu învierea cea de apoi (a trupurilor), pentru că deși amîndouă sînt învieri, ele nu sînt unul și același lucru. Confundarea lor constituie o greșeală dogmatică, cu urmări foarte grave.

În termeni profetici și simbolici, Sfînta Scriptură ne vorbește și despre „o împărăție de o mie de ani“ ; această împărăție de o mie de ani este identică cu cea despre care am vorbit mai sus. Iată ce ne spune Sfîntul Ioan în descoperirea sa : „Și am văzut un înger pogorîndu-se din cer, avînd cheia adîncului și un lanț mare în mîna lui. Și a prins pe balaur, pe șarpele cel vechi care este diavolul și satana, și l-a legat pe o mie de ani și l-a aruncat în adînc și l-a închis și a pecetluit deasupra lui ca să nu mai amăgească neamurile pînă ce se vor sfîrși cei 1000 de ani. După aceea, trebuie să fie dezlegat cîtăva vreme... Și am văzut sufletele celor tăiați pentru mărturia lui Iisus..., care nu s-au închinat fiarei, nici chipului ei, și nu au primit semnul ei pe fruntea și pe mîna lor. Și ei au înviat și au împărățit cu Hristos o mie de ani... Aceasta este învierea cea dintîi. Fericit și sfînt este cel ce are parte de învierea cea dintîi. Peste aceștia, moartea cea de a doua nu are putere, ci vor fi preoți ai lui Dumnezeu și ai lui Hristos și vor împărăți cu El o mie de ani... Apoi, moartea și iadul au fost aruncate în rîul cel de foc. Aceasta este moartea cea de a doua : „iezerul cel de foc“ (Apocalipsă 20, 1-14).

Din acest context constatăm mai întîi următoarele :

1. Împărăția lui Hristos, de o mie de ani, este răstimpul în care Hristos a limitat (a legat) puterea diavolului asupra oamenilor (versetele 1-2).

2. La sfîrșitul acestui răstimp, diavolul va fi lăsat din nou, pentru cîtva timp, să acționeze asupra oamenilor (versetul 3).

3. Membrii acestei împărății de o mie de ani sînt numai cei ce nu s-au închinat fiarei și semnului ei, au înviat la învierea cea dintîi (versetele 4-5).

4. Cei ce nu s-au învrednicit de această înviere vor învia abia la sfîrșitul celor o mie de ani, adică la „învierea a doua", căci această înviere, în raport cu cea dintîi, este a doua (versetul 5).

5. Peste aceștia (membri ai împărăției de 1000 de ani) moartea cea de a doua nu are putere (versetul 6).

6. La sfîrșitul celor o mie de ani și după un răstimp de acțiune nefastă asupra sfinților, diavolul, împreună cu cei ai lui, va fi aruncat în focul iadului care este „moartea cea de a doua" (versetele 4-15).

Din toate acestea rezultă evident că „împărăția de o mie de ani" nu este altceva decît „Împărăția lui Hristos", „Împărăția lui Dumnezeu" sau „Împărăția cerurilor" despre care a fost vorba mai sus, deoarece :

1. În răstimpul acestei împărății, diavolul a fost învins și legat, luîndu-i-se puterea asupra oamenilor. Hristos a intrat în casa lui și „l-a legat", limitîndu-i puterea asupra omenirii răscumpărate (Matei 19, 29 și contextul).

2. Intrarea în această Împărăție este condiționată de „înviere" — numită „cea dintîi", care nu poate fi altceva decît Botezul creștin, numit adeseori chiar „înviere", „naștere de sus" sau „naștere din nou" ; această înviere prin Botez este „întîia", în raport cu cea de a doua sau generală a trupurilor, care este numită învierea „cea de apoi" (Ioan 11, 24 ș. a.).

3. La sfîrșitul acestei împărății, diavolul va fi din nou slobozit ca să amăgească popoarele și să lucreze cu putere și cu furie împotriva sfinților, sub formă de antihrist, fiară sau prooroc mincinos.

4. Durata acestei acțiuni va fi de scurtă vreme (Apocalipsă 13, 5 ; 20, 3 ; Matei 24, 22) și ea va constitui unul din semnele care vor prevesti apropierea venirii a doua (a se vedea mai pe larg la cap. 22 din Apocalipsă).

Prin urmare, să se știe lămurit că „învierea cea dintîi" este învierea cea prin Botez, iar cea de „a doua" este învierea cea de apoi. De asemenea, moartea „cea dintîi" este cea naturală sau despărțirea sufletului de trup, iar cea de a doua este chinul cel veșnic, denumită astfel în opoziție cu fericirea cea de veci numită „viață" (Matei 18, 8 ; 19, 17 ; Marcu 9, 43 ; Ioan 5, 24 ș. a.). Se arată că această moarte de a doua nu are putere asupra celor învredniciți cu învierea cea dintîi ; de aici rezultă că moartea cea dintîi — de care nici sfinții nu scapă — este moartea naturală, trupească.

Moarte se mai numește în Biblie și starea păcătoasă a cuiva, și în acest sens a spus Mîntuitorul că numai cei „morți" au mai mare grijă de a-și îngropa morții lor, decît a-L urma pe El (Matei 8, 22) și că, prin credința în El, cineva devine din mort viu, chiar dacă, în mod firesc, va muri (Ioan 11, 25). Acest înțeles l-a avut în vedere apostolul, scriind despre „cei morți păcatului" (Romani 6, 11 ; 8, 10) și tot în acest sens, grăiește îngerul descoperitor căpeteniei Bisericii din Sardes : „...trăiești, dar ești mort" (Apocalipsă 13, 1 ; vezi și Ioan 5, 25 ; Efeseni 2, 1-5 ; Coloseni 2, 13 ș. a.). Ea însă nu constituie „moartea cea dintîi", așa cum învierea prin Botez constituie „învierea cea dintîi", deoarece această moarte este o stare ce duce la moarte, iar nu faptul de a muri. Or, în expresiile de mai sus, prin „înviere" și „moarte" se înțelege nu o stare, ci o acțiune, anume : de a învia și, respectiv, de a muri.

Durata acestei împărății a lui Hristos este determinată în general ca fiind „de o mie de ani", avînd în vedere că în Apocalipsă cifra aceasta — ca și multe alte expresii cu alt înțeles decît cel aparent — își are un alt tîlc decît cel propriu, aritmetic ; nu trebuie să o înțelegem ca indicînd o cifră nehotărîtă, după însemnătatea ei aritmetică, ci ca indicînd o perioadă de timp relativ lungă sau nehotărîtă. Dacă în loc de „mie" înțelegem mii — atunci înțelegem corect. Unii exegeți (Dr. V. Gheorghiu) au tradus chiar și literal în acest sens (mii), pe motivul că în textul grecesc nu ar fi indicat precis — una mie — ci numai „mii" (ta hilia). Este și motivul pentru care, în cea mai proaspătă ediție a Noului Testament, cea din 1979, cuvîntul „ta hilia" este tradus prin „mii de ani", ceea ce este cît se poate de corect (vezi și explicațiile preotului Ioan Mircea în revista „Biserica Ortodoxă Română" nr. 5-6/1979). Dar, oricum ar fi tradus literal, înțelesul spiritual al expresiei rămîne același : mii de ani. Durata aceasta nu este altceva decît răstimpul dintre venirea întîia și venirea a doua a Domnului, sau, mai precis, răstimpul de la „întemeierea împărăției lui Dumnezeu" și pînă la venirea a doua. Așadar, este vorba de împărăția lui Dumnezeu, în durata ei în lume.

Învățăcelul : Am avut cu unii discuții foarte aprinse pe această temă

și am reținut că „împărăția de o mie de ani" nu ar putea fi confundată cu nici o altă împărăție, deoarece :

1. se va întemeia abia la venirea a doua ;
2. va fi precedată de învierea drepților care vor împărăți cu Hristos ;
3. va dura o mie de ani, după care
4. se va petrece învierea celor păcătoși, judecarea și sfîrșitul lumii.

Așa rezultă din capitolul 20 al Apocalipsei, citat mai sus. Din acest capitol ar reieși că vor fi două învieri de apoi : învierea „cea dintîi", a drepților, la începutul mileniului, și o alta, a păcătoșilor, care, în raport cu cea dintîi, este „a doua", la sfîrșitul mileniului (v. 4-5).

În răstimpul mileniului, puterea de acțiune a diavolului va fi limitată pînă către sfîrșit, cînd, după o scurtă activitate nefastă, va fi aruncat în iad, împreună cu toți cei amăgiți de el (versetele 7-14), înviați acum și ei (verset 5) și judecați și condamnați la osîndă (versetele 12-15), după ce mai întîi se va petrece sfîrșitul lumii (verset 11). Învățătura despre mileniu, precedat de „învierea întîia", a celor sfinți, și urmat de texte biblice. Așa, de pildă, sfîntul apostol Pavel scrie creștinilor din Tesalonic : „Dacă credem că Iisus a murit și a înviat, tot așa (credem) că Dumnezeu pe cei adormiți întru Iisus îi va aduce împreună cu El... pentru că Însuși Domnul, întru poruncă, la glasul arhanghelului și întru trîmbița lui Dumnezeu, Se va pogorî din cer și cei morți întru Hristos vor învia întîi" (I Tesaloniceni 4, 14-16). Deci, la venirea a doua, Hristos îi va învia pe cei morți întru El, căci despre ei zice apostolul „că vor învia întîi" și aceasta este „învierea cea dintîi". Învierea celor păcătoși, adică „a doua", va urma mai tîrziu, fără a ni se spune cînd, dar după Apocalipsă, capitolul 20, ea va fi de o mie de ani. Iată ce zice Sfîntul Apostol Pavel: fiecare va învia „în rîndul cetei sale: Hristos, începătură, apoi cei ai lui Hristos, la venirea Lui" (I Corinteni 15, 23), adică drepții în ceata drepților, la începutul mileniului, iar păcătoșii în ceata lor, la sfîrșitul mileniului. Care este adevărul ?

Preotul : Pe larg mai înainte, îți mai adaug următoarele :

Biserica lui Hristos cea dreptmăritoare, prin cuvintele Sfintei Scripturi „o mie de ani" înțelege — tainic și simbolic — mii de ani, după cum am arătat. Dar, oare numai prin acest cuvînt vorbește Sfînta Scriptură — în chip tainic și acoperit — unele lucruri cu greu de înțeles ? Oare nu are ea multe cuvinte simbolice, tainice și alegorice, care nu se pot tîlcui prin slovă, ci au cu totul alt înțeles mai înalt și mai duhovnicesc ? Cum să tîlcuim după slovă ce este cartea „cea pecetluită cu șapte peceți" din aceeași carte a Apocalipsei (5, 1) ? Ce este „calul roșu ca focul" (Apocalipsă 6, 4) ? Dar acel „cal negru" (v. 5) sau cel „galben-vînăt" pe care călărea Moartea (Apocalipsă 6, 8) ? Apoi, ce sînt cei șapte îngeri cărora li s-au dat șapte trîmbițe (Apocalipsă 8, 2), sau cele șapte cupe ale mîniei lui Dumnezeu (Apocalipsă 15, 1, 7).

Unii vorbesc de două învieri la sfîrșitul lumii și astfel, după ei, venirea Domnului se înțelege ca și cum El ar trebui să vină de trei ori ; dar acest lucru nu poate fi adevărat. Am arătat în cele de mai sus că învierea „cea dintîi" este cea prin Botezul creștin, iar „cea de a doua" este „cea de apoi". Sfîntul Ioan Evanghelistul reproduce cuvintele Mîntuitorului referitoare la cele două învieri : „Adevărat, adevărat zic vouă : cel ce ascultă cuvîntul Meu și crede în Cel ce M-a trimis are viață veșnică și la judecată nu va veni, ci s-a mutat din moarte la viață. Adevărat, adevărat zic vouă, că vine ceasul — și acum este — cînd morții vor auzi glasul Fiului lui Dumnezeu și cei care vor auzi vor învia" (Ioan 5, 24-25). Fiind vorba de învierea celor ce ascultă glasul Fiului lui Dumnezeu — și de vreme ce această înviere „acum este" — în nici un caz nu poate fi vorba aici de învierea „de apoi", ci de „învierea de acum" a celor ce învie din moartea păcatului la viața cea în Hristos, de învierea la o viață nouă prin credința creștină sau — așa cum completează același apostol și evanghelist în altă parte — prin Botezul creștin (Ioan 3, 3-5) ; aceasta este „învierea cea dintîi" despre care se vorbește în Apocalipsă. Apoi, Mîntuitorul continuă să vorbească și despre o altă înviere care mai este „acum" și care va fi la sfîrșitul lumii, care nu este sufletească, ci trupească, și anume a celor ce sînt morți în morminte, și nu numai morți prin păcate sau sufletește. „Nu vă mirați de aceasta ; căci vine ceasul în care

toți cei din morminte vor auzi glasul Lui și vor ieși cei ce au făcut cele bune, spre învierea vieții, iar cei ce au făcut cele rele, spre învierea judecății" (Ioan 5, 28-29). Adică, nu vă mirați de puterea ce o are Hristos de a învia sufletește (învierea cea dintîi), pentru că El va învia și pe toți morții din morminte. Textul acesta exclude clar posibilitatea existenței unei perioade de o mie de ani între învierea drepților și cea a păcătoșilor, arătînd lămurit că învierea cea de apoi este una singură și a tuturor, deodată ; aceasta este „învierea a doua". Iar în ce privește pe „cea dintîi" s-a văzut că ea nu este „cea de apoi", ci „cea de acum". Iată deci cum înțelesurile se lămuresc de la sine, prin analiza și compararea acestor texte biblice, excluzîndu-se astfel orice posibilitate de a intercala „mileniul" între cele două „învieri". „Mileniul", după învățătura Bisericii celei dreptmăritoare a lui Hristos, poate fi înțeles ca existent între învierea cea dintîi, prin Botez, și învierea cea de a doua, „cea de apoi".

La fel stau lucrurile și cu textul I Tesaloniceni 4, 14-16, deoarece nici acolo nu este vorba despre a doua înviere, de apoi, ci despre una singură. Este adevărat că aici nu se vorbește decît despre învierea celor drepți, „morți în Hristos", despre cea a păcătoșilor neamintindu-se nimic, dar aceasta nu pentru că ei ar învia mai tîrziu, peste o mie de ani, ci pentru că pe Apostolul Pavel și pe cititorii săi nu-i interesa decît soarta „celor morți în Hristos", despre cea a păcătoșilor neamintindu-se nimic, dar aceasta nu pentru că ei ar învia mai tîrziu, peste o mie de ani. Dar de ceilalți apostolul nu se preocupă deloc, scopul său în această epistolă fiind numai acela de a-i mîngîia pe cititorii săi (v. 18), neliniștiți și nelămuriți în această privință, iar nu „de a-i întrista" (v. 13).

În epistola I-a către Corinteni (15, 23) se vorbește, în adevăr, de „cete", dar nu de două cete, așa cum înțeleg mileniștii, anume de a drepților și de a păcătoșilor, ale căror învieri ar fi despărțite de un răstimp de o mie de ani, ci de mai multe cete, potrivit gradelor de sfințenie sau păcătoșenie a celor ce vor învia, după cum rezultă din versetele 39-41.

Sfînta Scriptură este clară și categorică, mărturisind în multe locuri că venirea a doua a Domnului va fi o singură dată și a tuturor deodată, atît pentru drepți cît și pentru cei păcătoși, fără ca între învierea și judecarea unora sau a altora să mai fie vreun răstimp de „o mie de ani". Mîntuitorul a zis : „vine ceasul în care toți cei din morminte vor auzi glasul Lui și vor ieși cei ce au făcut cele bune, spre învierea vieții, iar cei ce au făcut cele rele, spre învierea judecății" (Ioan 5, 28-29). Deci, un singur și același glas va rosti pentru învierea celor păcătoși și a celor drepți. Iar în altă parte, de asemenea, zice : „Iar cînd va veni Fiul Omului întru slava Sa și toți Sfinții Îngeri cu El, atunci va ședea Domnul pe scaunul slavei Sale. Și se vor aduna înaintea Lui toate neamurile și îi va despărți pe unii de alții, precum desparte păstorul oile de capre. Și va pune oile de-a dreapta Sa, iar caprele de-a stînga. Atunci va zice Împăratul celor de-a dreapta Lui : Veniți, binecuvîntații Tatălui Meu... Atunci va zice și celor de-a stînga : Duceți-vă de la Mine, blestemaților..." (Matei 25, 3-46). Mîntuitorul vorbește precis și limpede despre venirea a doua și despre judecata de apoi, arătînd că atît una cît și cealaltă vor fi deodată, și pentru drepți, și pentru păcătoși. În atîtea pilde frumoase El ne-a arătat acest adevăr : un singur seceriș va fi și pentru grîu și pentru neghină (Matei 13, 30, 42-43) ; o singură dată va veni Mirele pentru toate fecioarele (Matei 25, 1-13) ; o singură dată va veni Stăpînul ca să ceară socoteală tuturor lucrătorilor din via Sa (Matei 21, 33-41) ; în ace-

lași timp va cere socoteala slugilor cărora le-a încredințat talanții (Matei 25, 14-30 ; 18, 23-35 ș. a.). Deci, o singură venire de apoi, o singură înviere și înfățișare a tuturor în fața Împăratului Judecător și o singură judecată pentru toți deodată va fi.

Învățăcelul : Am citit într-o broșură că data începerii mileniului poate fi preciztă. Ea nu ar fi chiar identică cu data venirii a doua (din 1874), ci abia în 1914, căci acestea reprezintă sfîrșitul „timpului păgînilor". Data începerii mileniului în 1914 se calculează acolo astfel :

În anul 606 înainte de Hristos a început primul guvernămînt păgînesc, prin ducerea poporului ales în robia babilonică pentru 70 de ani (pînă în anul 536 î. d. Hr.) de către Nabucodonosor. Pe baza celor spuse în Levitic, la 26, 18, timpul păgînilor este înșeptit, adică de șapte ori un an de ani(ale cărui 360 de zile trebuie socotite ani 7 deci $7 \times 360 = 2520$ de ani). Astfel, de la începutul timpului păgînilor și pînă la Hristos au trecut 606 ani, iar de la Hristos mai trebuie să treacă încă 1914, ca să se împlinească cei 2520 de ani. Deci, odată cu mileniul, începe epoca de viață veșnică, inaugurînd sfîrșitul lumii, adică prăbușirea tuturor regatelor, conducerea lumii fiind încredințată lui Avraam, Moise, Iosif, Noe și tuturor drepților pomeniți în Epistola către evrei la cap. 11. Istoria se împarte în trei epoci :

— întîia epocă, de la Adam pînă la potop, în care a domnit Dumnezeu cu îngerii Săi ;

— a doua epocă, de la potop pînă în 1914, în care a domnit satana asupra lumii ; această epocă, la rîndul ei, se subîmparte în trei : 1. de la potop pînă la moartea lui Iacov ; 2. de la moartea lui Iacov pînă la moartea lui Iisus, sau răstimpul domniei evreilor ; 3. de la învierea lui Iisus pînă în 1914, răstimpul creștin ;

— a treia epocă, de la 1914, începînd cu epoca împărăției de o mie de ani și durînd în veci.

De la crearea lui Adam sînt 6000 de ani, căci fiecare din cele șase zile ale creației — care au fost de cîte 7000 de ani una — reprezintă pentru istoria omenirii cîte o mie de ani, deoarece, după II Petru 3, 8 și Psalmul 89, 4, o zi este o mie de ani, cei ai mileniului. Deci, în cursul celor 6000 de ani omenirea trebuie să lucreze, deoarece după ei urmează mia a șaptea, închipuită prin ziua a șaptea, a odihnei, care este „mileniul" și care a și început deja, deoarece de la Adam și pînă acum au trecut mai mult de 6000 de ani. Care este adevărul ?

Preotul : Mai întîi de toate să știi cu toată încredințarea că nu există nici un mileniu în înțelesul acelei broșuri. Și dacă data venirii a doua nu poate fi stabilită — deoarece nici îngerii și nici Fiul după omenitate nu o știu (Matei 24, 36-44) — atunci desigur că nu poate fi stabilită nici data începutului „mileniului". De ce trebuie neapărat ca între a doua venire a Domnului și mileniu, să intercalăm 40 de ani ? De ce tocmai 40 ? Numai ca să iasă anumite socoteli ticluite dinainte ? Cum se poate susține că venirea a doua s-a făcut pe neașteptate, cînd scris este că va fi „ca fulgerul" și întru răsunătorul glas de trîmbiță al „Arhanghelului", tocmai ca să constituie un eveniment măreț și universal, săvîrșit în văzul și auzul tuturor (I Tesaloniceni 4, 16 ; Matei 24, 27-31 ; 25, 31) ? Îl vor vedea pe Iisus cei drepți ai Săi, care Îl vor întîmpina în văzduh și Îl vor vedea și cei păcătoși, care vor plînge și se vor jeli (Matei 24, 30 ; Marcu 13, 26 ; Zaharia 12, 12). Cum și cînd ar fi fost învierea morților ? Oare știm că trebuie să aibă loc la venirea Domnului ?

Dacă la începutul mileniului nu învie decît drepții, cum și cînd au înviat, de nu știe nimeni ? Nici cele „trei epoci" nu au vreun temei biblic : de ce trei ani și nu șapte, zece, ș.a.m.d. ? Noi știm că în ce privește mîntuirea, istoria lumii nu se poate împărți decît în două epoci mari : una a Testamentului Vechi și alta a Testamentului Nou. O altă epocă nu va fi decît venirea a doua, iar aceasta va dura veșnic. În istoria mîntuirii lumii, de pînă acum, au fost și evenimente mai mici, care au subîmpărțit cele două epoci mari amintite, dar acestea n-au fost două sau trei, ci mai multe, putîndu-se în acest înțeles vorbi de epoca patriarhilor, a apostolilor, a persecuțiilor ș. a. Nu se poate trece peste anul 1 spre a ajunge la 1914, ci anul 1 — respectiv anii de la 1 la 33 după Hristos — au determinat întorsătura fără seamăn în istoria mîntuirii noastre. Iar epoca a treia va fi, de asemenea, inaugurată prin evenimente reale, de o importanță capitală pentru toată omenirea și vizibile tuturor, iar nu imaginare și impuse de anumite socoteli făcute tendențios și fără a fi verificate prin ceva concret.

În ce privește cifrele din Testamentul Vechi, ele nu au tîlcuiri cabalistice, ca și cînd ar fi magice sau vrăjitorești, ci ele sînt reale sau simbolice, după cum este caracterul cărții din care sînt luate. De unde se poate ști că cele șase zile ale creației au fost de cîte șapte mii de ani și că ele reprezintă, totuși, fiecare, pentru durata omenirii, cîte o mie de ani ? Dacă o zi este ca o mie de ani, de ce au fost ele totuși de cîte 7000 de ani fiecare și nu de cîte o mie ? De unde știm că nu au fost de cîte 24 de ore, ca orice zi obișnuită, sau numai de o clipă, sau, în sfîrșit, de cîte o sută de mii de ani ?

Orice am face și orice am dori noi, ele nu pot fi combinate ca să ajungem la cifra dorită. Dacă unele cifre biblice sînt reale sau concrete, altele, în schimb, — recunoaștem și noi — sînt simbolice. Cele reale vor fi înțelese numai după valoarea lor aritmetică, însă celelalte vor fi înțelese simbolic, ele alcătuind o durată mai mică sau mai mare, sau foarte mare, dar o durată nedeterminată precis. Astfel, dacă cele șase zile reprezintă cîte 7000 de ani fiecare, iar cele 1260 de zile ale lui Antihrist reprezintă 1260 de ani, atunci cei 1000 de ani ai „mileniului" trebuie să reprezinte atîția ani cîte zile cuprind ei sau chiar de șapte ori atîtea...

Nicăieri nu ni se spune că o zi din Biblie este egală cu o mie de ani, ci numai că înaintea lui Dumnezeu nu există timp și că timpul pentru El nu contează ca durată, o zi înaintea Lui fiind ca o mie de ani și o mie de ani, ca o zi (II Petru 3, 8) sau chiar numai ca o strajă de noapte. De aici însă nu urmează că cifrele care reprezintă în Sfînta Scriptură un număr de zile să le socotim în ani ; tot așa le-am putea socoti atunci și pe cele ce reprezintă mii de ani ; și iarăși, atunci am putea zice cu același drept că și cei 1000 de ani ai mileniului însemnează o zi. În cazul acesta, ce mai rămîne din socoteala mileniștilor ? Toate calculele lor au fost dezmințite de însuși adevărul lucrurilor.

Arhim. Ilie CLEOPA

Predici

LA DUMINICA A XXX-A DUPĂ RUSALII

După cum am auzit în Evanghelia de astăzi, un tînăr bogat a venit la Mîntuitorul și L-a întrebat ce să facă pentru ca să moștenească viața veșnică. Și El i-a spus, să păzească poruncile. „*Toate acestea le-am păzit din tinerețile mele*“ (Luca 18, 21), a răspuns tînărul. Atunci, Domnul, văzînd că are de a face cu un suflet dornic de mîntuire, i-a zis : „*Vinde toate cîte ai și le împarte săracilor și vei avea comoară în cer ; și vino de urmează Mie*“ (18, 22).

Dacă pînă atunci a găsit destule puteri sufletești ca să împlinească Legea, iată că acum cînd este îndemnat să-și vîndă averea și s-o împartă la săraci, ca apoi să devină ucenic al Mîntuitorului, el plecă întristat spre casă, ceea ce L-a făcut pe Domnul să ne spună : „mai lesne este a trece cămila prin urechile acului, decît să intre bogatul în împărăția lui Dumnezeu“ (18, 25).

Faptul că păzise poruncile dumnezeiești din copilărie și dorea să-și mîntuie sufletul, ne arată că se afla pe drumul cel bun, care duce spre împărăția lui Dumnezeu. Dar celălalt fapt, că a plecat întristat cînd Domnul i-a recomandat să-și vîndă averea și s-o împartă la săraci, ne arată că n-a fost în stare să se despartă de plăcerile pe care i le oferea averea sa. Deși conștient de puținătatea și nestatornicia fericirii pămîntești, totuși n-a găsit în sufletul său resursele necesare, care să-l determine a urma sfatul Mîntuitorului și astfel să atingă culmea fericirii vieții veșnice. Dacă ar fi fost stăpîn pe sine, și-ar fi înfrînat pofta de avere și ar fi transformat comorile pămîntești ce le avea în comori cerești, care niciodată nu se împuținează, moliile sau rugina nu le strică și nici hoții nu le fură.

Lepădarea de sine este absolut necesară oricărui om, atît pentru a duce o viață mulțumitoare, cît și pentru a dobîndi fericirea veșnică.

În Sfînta Evanghelie, deseori se vorbește despre lepădarea de sine, adică tocmai despre ceea ce n-a fost în stare să facă pînă la capăt tînărul bogat, care era totuși dornic de mîntuire. Nu s-a putut dezlipi de averea sa, pe care nu i s-a cerut s-o arunce în mare sau s-o lase în părăsire, ci s-o pună în slujba aproapelui, împărțind-o săracilor. Dacă el ar fi fost stăpîn pe poftele sale și ar fi putut să facă deosebire deplină între cele vremelnice și cele veșnice, atunci ar fi urmat sfatul Mîntuitorului, ajungînd în ceata ucenicilor Săi.

Stăpînirea de sine este mamă bună a tuturor virtuților creștine. Este o însușire a firii omenești, care-i ajută omului să facă ordine în gîndurile, în vorbele și în faptele sale și care niciodată nu-l lasă să acționeze sub presiunea poftelor sau instinctelor, ci numai conform cu ceea ce-i arată conștiința și rațiunea că-i folositor sufletului și trupului și că nu vatămă cu nimic pe nimeni prin pofta sa. În lume sînt lucruri care nu sînt rele în sine, ci devin rele, prin faptul cum le întrebuințăm. Așa, de pildă, este averea, libertatea sau descoperirile științifice. Energia atomică, pusă în slujba omului, va fi în stare să schimbe, cu timpul fața omenirii și să creeze mijloace de trai neînchipuit de mari. Întrebuințată în scop rău, poate amenința chiar existența planetei noastre. Pentru ca omenirea să-și poată continua viața în mod pașnic și folositor, este nevoie ca omul să fie format în sens constructiv, așa cum ne învață Mîntuitorul, prin Sfîntul Apostol Pavel : „...*Lepădați și voi toate acestea : mînia, iuțimea, răutatea, hula, cuvîntul de rușine din gura voastră... Îngăduindu-vă unul pe altul și iertînd unul altuia, dacă are cineva vreo plîngere, împotriva cuiva ; după cum și Hristos v-a iertat vouă, așa să iertați și voi... Vorbirea voastră să fie totdeauna plăcută, cu sare dreasă, ca să știți cum să răspundeți fiecăruia*“ (Coloseni 3, 8, 13 ; 4, 6).

Pentru a ne da și mai bine seama ce este lepădarea de sine, vom lua cîteva exemple din Sfînta Scriptură. Mîntuitorul Hristos, după botezul Său primit de la Ioan Înaintemergătorul, S-a dus în pustie, unde a postit patru-

zeci de zile și patruzeci de nopți. Văzînd aceasta, diavolul s-a apropiat de El și L-a ispitit zicînd : „*De ești Tu Fiul lui Dumnezeu, zi ca pietrele acestea să se facă pîini*“ (Matei 4, 3). Și, deși era flămînd, și-a stăpînit foamea, nevoind să prefacă pietrele în pîini, ci răspunzîndu-i : „*Scris este : Nu numai cu pîine va trăi omul, ci și cu tot cuvîntul care iese din gura lui Dumnezeu*“ (Matei 4, 4). Iar atunci cînd se afla răstignit pe Cruce și asupritorii Săi Îl batjocoreau, El și-a stăpînit nervii și durerile cele amare ale cuielor, bătăilor și insultelor ce I se aduceau și s-a rugat Tatălui Ceresc pentru iertarea lor (Luca 23, 34).

Sau ce vom zice de stăpînirea de sine a Sfîntului Apostol Pavel, care, în îndeplinirea misiunii încredințate de Domnul Hristos, a întîmpinat o serie de greutăți și necazuri. Astfel, spune că a suferit multe osteneli și necazuri, deseori fiind în pribegie, în foame, în sete, în post, în frig și în golătate, de iudei în cinci rînduri a fost bătut cu biciul, primind cîte 39 lovituri de fiecare rînd, de trei ori a fost bătut cu toiege, o dată lovit cu pietre, în trei rînduri s-a sfărîmat corabia cu el, încît o dată a stat în largul mării o noapte și o zi pînă fost salvat, și cu toate acestea, cu o voință statornică și cu o răbdare de fier, a îndurat toate și n-a acționat decît așa cum îi dicta bunul simț, conștiința și evanghelia Domnului. Nu s-a lăsat atras nici de ispitele lumii, nici de pofta trupului, nici nu s-a înspăimîntat de amenințările și chinurile vrăjmașilor săi, ci deplin conștient de misiunea încredințată, cît și de mărirea răsplății și a fericirii veșnice ce-l aștepta a lucrat totdeauna în cea mai desăvîrșită armonie cu cuvîntul Evangheliei. Stăpîni pe sine au fost și toți sfinții pe care-i prăznuiește Biserica, cum și toți bunii creștini, care pururea se silesc să-și potrivească viața după cuvîntul evanghelic. Aceștia, totdeauna fac fapta care este folositoare sufletului și trupului, care nu aduce nici un fel de vătămare nimănui, fapta, care-i pe placul lui Dumnezeu. Dar stăpînirea de sine este o calitate ce se cere nu numai bunului creștin, ci tuturor oamenilor, fiindcă prin ea omenirea face progrese și-și croiește o viață mai bună.

Cumpătat și chibzuit este tot omul care nu se lasă tîrît de pofte, de ispite, de rău sfătuitori ori de exemplul rău, ci totdeauna cîntărește gîndurile, cuvintele, dar mai ales faptele, ca să vadă dacă sînt după voia lui Dumnezeu și în folosul aproapelui.

Cumpătarea are un mare rol și în păstrarea sănătății, căci ea face omul să evite o serie de cauze, care-i dăunează sănătății trupului și sufletului. Se știe ce putere mare de atracție are exemplul rău și cum molipsește pe cei slabi de cuget, care cad pradă acelorași fapte urîte și astfel își îmbolnăvesc trupul și pierd și sufletul.

Tînărul acela bogat care a venit la Mîntuitorul cu dorința fermă de a căpăta deplina fericire a vieții veșnice s-a întors întristat, fiindcă n-a putut fi deplin stăpîn pe toate frămîntările sale sufletești și astfel a pierdut deplinătatea fericirii cerești.

Progresul material, moral, cultural, artistic și științific al omenirii s-a dezvoltat și se va realiza și în viitor de acei oameni de caracter, stăpîni pe sine și deplin conștienți că munca lor este pusă în slujba omenirii întregi și nu de acele spirite slabe și bolnăvicioase care se lasă duse în voia valurilor și împotmolite în smîrcul pornirilor josnice. Dacă omul nu este format în spiritul de muncă constructivă, cinstită și pașnică, dacă nu este deprins a merge pe căile virtuții din frageda copilărie, dacă nu are o voință statornică în a face binele oricui și oricînd și a evita răul, nu va fi stăpîn pe sine și astfel nu va putea să-și făurească un trai mai bun pe pămînt, nu va contribui cu nimic la progresul și fericirea aproapelui și-și va pierde și propria fericire cerească la care este chemat de Mîntuitorul.

A fi stăpîn pe tine este deci un lucru de o importanță deosebită pentru binele și fericirea tuturor. În calitate de creștini știm de unde venim, știm cine sîntem și știm încotro mergem. De aceea, trebuie să ne silim a păzi poruncile evanghelice pînă la capăt, nu cum a făcut tînărul bogat din evanghelia de astăzi. Să luăm pildă de stăpînire de sine deplină de la Mîntuitorul, de la Sfinții Apostoli, de la sfinți și de la toți acei care și-au închinat viața și puterea lor de muncă pentru progresul și fericirea întregii omeniri. Oamenii stăpîni pe sine sînt suflete distinse, altruiste, nu egoiste și înguste. Oricînd ei sînt capabili să se pună în slujba omenirii, în sprijinul și fericirea aproapelui, după cum ne dovedește viața de toate zilele.

Iată, de pildă, se întîmplase pe apele întinse ale unei mări să navigheze un vapor cu pasageri pe care se afla și un muncitor ce plecase într-o țară îndepărtat., unde lucrase mai mult timp, agonisindu-și o frumoasă avere. Acum venea acasă cu mulți galbeni, ca să trăiască și el mai ușor. Cînd vaporul ajunse într-o strîmtoare, din cauza unei furtuni neașteptate, se izbi de o stîncă și se sfărîmă. Era o spaimă și o învălmășeală de nedescris, țipete, strigăte, vaiete și bocete.

Muncitorul, care era și un bun înnotător, se coborî și el în cabină să-și ia lădița cu banii. A legat-o în spate și a ieșit la punte. Nu mai era nimeni. Vasul se scufunda iute și era gata să fie înghițit de valuri. Deodată auzi țipetele unei copile. Era o fetiță care dormise și pe care părinții, în zăpăceala aceea, o uitaseră. De la vapor pînă la mal era o distanță destul de mare. Omul se gîndi și cumpăni lucrurile: „Dacă iau și copilul și lădița cu bani, n-am să pot ajunge la mal". Pe moment se dădu o luptă în sufletul lui și deodată, repede, se hotărî și aruncă banii, și luînd fetița în spinare se aruncă în valurile mării. Peste cîteva minute, pe mal erau acum trei fericiți: părinții care-și vedeau copila care scăpase cu viață și el, muncitorul, care făcuse un așa de mare bine.

Iată ce poate face omul stăpîn pe gîndurile, pe cuvintele și pe faptele sale. Să-i urmăm pilda. Amin.

Pr. C. CHIRICA

LA DUMINICA XXXI-A DUPĂ RUSALII

„*Iisuse, Fiul lui David miluiește-mă!*"
(Luca 18, 38).

Sfînta Evanghelie de astăzi ne istorisește cum a vindecat Mîntuitorul nostru Iisus Hristos pe un orb, care ședea la capătul unui pod, la intrarea în orașul Ierihon, și cerșea. Minunea s-a săvîrșit simplu, ca toate lucrurile mari dealtfel, și tot simplu ne-o descrie și Sfîntul Evanghelist Luca.

Înconjurat de mulțime mare și zgomotoasă, Mîntuitorul Hristos intră în orașul Ierihon. Orbul, auzind zgomotul mulțimii, întreabă ce anume se întîmplă și cine este cel ce vine în oraș. I se răspunde că Iisus Hristos este Cel ce vine, la auzul cărui nume orbul începu a striga: „Iisuse, Fiul lui David, miluiește-mă!" Însoțitorii Mîntuitorului nu erau bucuroși de acest strigăt de ajutor al orbului și-l opresc să strige, dar orbul mai vîrtos striga: „Iisuse, Fiul lui David, miluiește-mă!". Mîntuitorul nu putea să nu audă acest glas de om necăjit, căci doar scris este: „În ziua necazului tău strigă către Mine și Mă voi întoarce către tine" — zice Domnul Atotțiitorul. Și Mîntuitorul S-a oprit din drum, lucru pe care dacă l-a văzut mulțimea, au adus pe cel orb înainte Mîntuitorului, Care l-a întrebat: „Ce vrei să-ți fac?" Orbul răspunde simplu: „Doamne, să văd". Și Iisus i-a zis lui: „Vezi, credința ta te-a mîntuit". „Și îndată a văzut și mergea după El, slăvind pe Dumnezeu. Și tot poporul, văzînd aceasta, a dat laudă lui Dumnezeu" (Luca 18, 42-43).

Aceasta este pe scurt istorisirea vindecării orbului ce ședea și cerșea la capătul unui pod, la intrarea în orașul Ierihon. Nici nu trebuia să se spună mai mult, ar fi stricat tot farmecul și toată măreția acestei scene, care conține toate elementele necesare săvîrșirii unei minuni: puterea, mila și bunătatea lui Iisus Hristos Dumnezeu, pe de o parte și credința orbului, pe de altă parte. Și totdeauna așa se va întîmpla, căci cel necăjit, bolnav, orb și gol, dar plin de credință, va întîlni puterea lui Dumnezeu, mila și bunătatea Lui.

Din analiza mai apropiată a minunii vindecării orbului de către Mîntuitorul constatăm că factorul esențial și determinant al dezlănțuirii minunii nu a fost puterea, nici mila și nici bunătatea lui Iisus Hristos Dumnezeu, ci credința orbului. Dumnezeu este întotdeauna bun și milostiv și El dorește să ne ajute, să ne ușureze în boală și suferințe și este gata oricînd să reverse asupra noastră darurile Sale cele bogate, dar așteaptă ca să i le cerem, să ne rugăm, să batem la ușa inimii Sale Preasfinte, cu toată credința sufletului nostru. Să strigăm din toată inima, din tot cugetul nostru, ca orbul din

Evanghelie : „Iisuse, Fiul lui David, miluiește-mă !“. Deci, credința orbului a determinat dezlănțuirea minunii și fără această credință puternică orbul nu ar fi fost vindecat. Dacă ar fi credința noastră cît un grăunte de mușt ar, am putea muta și munții de la locul lor, căci : „Toate se pot celui credincios“. Or, orbul din Sfînta Evanghelie a avut această credință. Deci credința în Dumnezeu și în Fiul Său, Iisus Hristos, este absolut necesară pentru a primi de la Dumnezeu o binefacere trupească sau sufletească sau și pe una și pe cealaltă, în același timp, pentru cîștigarea mîntuirii sufletului nostru. Despre această credință vom vorbi și noi în cele ce urmează.

„Luminătorul trupului este ochiul — ne spune Mîntuitorul — deci, de va fi ochiul tău curat, tot trupul tău va fi luminat. Iar de va fi ochiul tău rău, tot trupul tău va fi întunecat“ (Matei 6, 22-23). Ochiul își primește lumina de la soare. Aceasta este o lumină naturală, pe care ochiul nostru o înregistrează și o reflectă în afară, prinzînd în lumina reflectată imaginea lumii înconjurătoare. Cu această lumină a ochiului trupesc vedem noi cerul înstelat și îmbrăcat în splendidele lui podoabe și ne desfătăm privirile în frumusețile negrăite ale pămîntului. Prin lumina ochilor trupului nostru primim în noi toate bucuriile vieții, toată fericirea și mulțumirea noastră, care o reflectă ochii noștri, și despre un asemenea om zicem că îi rîd ochii de bucurie. Astfel, tot trupul nostru este luminos. Cînd însă nu avem lumina ochilor trupului nostru sau cum citim în Sfînta Evanghelie : „dacă va fi ochiul tău rău“, adică orb, „tot trupul tău va fi întunecat“. Toată bucuria și fericirea vieții a fugit. Ochii sînt triști și plîng : trupul exprimă apăsarea și durerea. Așa spunea orbul Tobit către îngerul Rafael : „Ce bucurie pot avea eu, care stau întru întuneric și nu văd lumina cerului ?“.

Mîntuitorul nostru Iisus Hristos a venit în lume ca să redea oamenilor orbi de ochii trupești, lumina ochilor lor. Hristos Domnul, Care a zis despre Sine : „Eu sînt lumina lumii...“, a spus acest lucru și în sensul vindecării orbilor lipsiți de lumina ochilor trupului. Și a făcut asemenea minuni. Celor trimiși la El de către Sfîntul Ioan Botezătorul, ca să-L întrebe pe Mîntuitorul dacă El este Mesia sau pe altul să aștepte, Hristos îi trimite să spună lui Ioan că : „Orbii își capătă vederea și șchiopii umblă, leproșii se curățesc și surzii aud, morții înviază și săracilor li se binevestește“ (Matei 11, 5), adică El este Cel așteptat, Mesia, către Care a strigat orbul care cerșea la capătul podului de la intrarea în orașul Ierihon : „Iisuse, Fiul lui David, miluiește-mă!“ Și l-a miluit Domnul, zicîndu-i: „Vezi, credința ta te-a mîntuit“. Și orbul și-a recăpătat lumina ochilor trupului și cu aceasta trupul său s-a făcut luminos și a exclamat, cu cuvintele eclesiastului : „Ce dulce este lumina și plăcut ochilor a vedea soarele !“ (11, 7).

Deodată cu lumina ochilor trupului său, orbul din Ierihon a primit și o altă lumină, venită nu de la soarele de pe cer, ci de la Hristos „Soarele dreptății“, Care, lumină din lumină fiind și făcînd ca prin venirea Sa în lume „să răsară lumii lumina“, și astfel celor ce erau întru întunericul și umbra morții necredinței „lumină le-a răsărit lor“. Orbul din Ierihon a primit lumina supranaturală a credinței în Iisus Hristos Dumnezeu. El, care pînă atunci era orb și sufletește, a primit lumina ochiului sufletului, care este credința.

Și ochiul sufletului poate fi întunecat de păcate și de necredință. Și în cazul acesta, cel orb sufletește este tot așa de nefericit și lipsit de bucuriile adevărate ale vieții și lipsit și de bucuriile cele supranaturale ale harului lui Dumnezeu, ca și cel care nu are lumina ochilor trupului și nu se poate bucura de frumusețile pe care ți le oferă viața pămîntească. Deci lumina sau ochiul sufletului este credința.

Mîntuitorul nostru Iisus Hristos a venit în lume, ca să dea oamenilor această lumină a credinței sufletului, fără de care nu este mîntuire. Prin ochiul sufletului, prin credință, primim noi lumina sufletului nostru și credința sufletului este aceea care dă omului adevărata fericire și bucurie a vieții. Cu ochiul credinței sufletului nostru vedem noi pe Dumnezeu și lumea cea nevăzută a îngerilor, lumea cea cerească unde se găsesc : „Ceea ce ochii n-au văzut, urechile n-au auzit și la inima omului n-a pătruns, ceea ce a gătit Dumnezeu celor aleși ai Săi“ — celor credincioși. Tot harul și toată darea cea bună și desăvîrșită care vine de sus intră în sufletul nostru prin ochiul luminii credinței. Toată bucuria omului intră în el prin credință.

Toată viața noastră sufletească se desfășoară în lumina credinței sufletului nostru. Aceasta a fost marea misiune răscumpărătoare a lui Hristos Dumnezeu : „ca să deschizi ochii, să se întoarcă de la întuneric la lumină“... (Fapte, 28, 18). Același Sfînt Apostol concretizează cele spuse de noi mai sus, în Epistola către Evrei 11, 1-3 : „iar credința este încredințarea celor nădăjduite, dovedirea lucrurilor celor nevăzute“, căci : „Prin credință pricepem că s-au întemeiat veacurile cu cuvîntul lui Dumnezeu, de s-au făcut din cele nevăzute cele văzute“. Iar, prețul credinței voastre este mîntuirea sufletului vostru“ (I Petru 1, 9). Credința este absolut necesară pentru mîntuire. Ne spune acest lucru Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, în mai multe locuri din Sfînta Evanghelie, de pildă atunci cînd zice Apostolilor Săi, cînd îi trimite în lume la predicare : „Cel ce va crede și se va boteza, mîntui-se-va, iar cel ce nu va crede, osîndi-se-va“. În altă parte asemenea ne spune : „Fără credință este cu neputință a se mîntui“. Iarăși în alt loc : „Fără credință este cu neputință a plăcea lui Dumnezeu“. Prin urmare, factorul esențial al mîntuirii sufletului nostru este credința. Fie ea numai cît un grăunte de mușt ar, dar și atît este destulă ca să mutăm și munții din loc, să ne cîștigăm în mod cert mîntuirea, după cuvîntul Mîntuitorului : „Amin, amin grăiesc vouă“ cel ce ascultă cuvîntul Meu și crede în Cel ce M-a trimis, are viață veșnică și la judecată nu va intra, ci a trecut din moarte în viață“, sau : „Cel ce crede în Mine, rîuri de apă vie — precum a zis Scriptura — vor curge din pîntecele lui“ (Ioan 7, 38). Acest izvor de lumină a credinței sufletului nostru este Hristos Domnul. Deci : „Credeți în Dumnezeu și întru Mine credeți“ — zice Mîntuitorul —, iar „noi care nu sîntem fiii îndoielii, ci fiii credinței, ca să ne cîștigăm sufletul“ (Evrei 10, 39), Îi cîntăm în cîntarea doxologiei : „Că la Tine este izvorul vieții, întru lumina Ta vom vedea lumină“ (Ioan 35, 9).

„Credeți în lumină, ca să fiți fiii luminii“ și să ajungeți acolo unde „noapte nu va mai fi ; și nu au trebuință de lumina lămpii sau de lumina soarelui, pentru că Domnul Dumnezeu le va fi lor lumină și vor împărăți în vecii vecilor“. Amin.

Prot. Iuliu MAN

LA DUMINICA A XXXIV-A DUPĂ RUSALII

Una dintre cele mai frumoase, mai impresionante, mai profunde și zguduitoare pilde ieșite de pe buzele sfinte ale Mîntuitorului nostru Iisus Hristos este, fără îndoială, parabola Fiului risipitor. Conținutul ei atît de apropiat cu fiecare dintre noi, atît de familiar, de uman, de real, desfășurarea dramatică a stării sufletești, axată între cele două extreme ; dorul mistuitor de familie, de patrie ; dragostea plină de duioșie cu care-l îmbrățișează tatăl, sînt momente care cuceresc și mișcă, pînă la lacrimi, orice inimă !

Fiul ușuratic și atît de nerecunoscător a părăsit căminul părintesc fără nici o remușcare, producînd atîta durere și mîhnire în sufletul tatălui care l-a crescut, l-a apărat și l-a ocrotit cu acea dragoste fără seamăn. Cît timp a avut bani, a avut mulți prieteni de petrecere cu care a sorbit, pînă la fund, din cupa plăcerilor înșelătoare. Dar, vai ce amară și îngrozitoare i-a fost clipa cînd s-a trezit sărac, cerșetor pe la porțile străinilor, într-o țară îndepărtată cuprinsă de foamete și el însuși flămînd, desculț, în zdrențe, părăsit de toți ! Atunci și abia atunci și-a dat seama de gravitatea faptelor sale necugetate. Singur, în cîmp cu porcii pe care-i păștea, gîndindu-se la căminul părintesc, plin de dragoste și belșug, la locurile copilăriei sale fericite, la prietenii săi adevărați, la dragostea și tihna din casa părintească, îl cuprinde deodată o mare nostalgie, o mistuitoare remușcare sufletească, încît nu mai poate rezista, îl năpădesc lacrimi de căință și exclamă îndurerat : „Scula-mă-voi și mă voi duce la tatăl meu și-i voi spune : Tată, am greșit la cer și înaintea ta ; nu mai sînt vrednic să mă numesc fiul tău...“ (Luca 15, 18-19).

Fericită a fost clipa aceea cînd fiul a luat hotărîrea eroică de-a se smulge din mocirla unei stări îngrozitoare a trupului și sufletului, a recu-

noaște cu emoționantă sinceritate gravitatea faptelor comise și a cere iertare, îndurare, clemență părintească : „Fă-mă ca pe unul din argații tăi !“. Aici se vede și lucrarea cea nevăzută, dar adînc simțită, a Duhului Sfînt, Mîngîietorul și Dătătorul de viață.

Pilda aceasta are un adînc înțeles sub aspect trupesc și duhovnicesc și este mult grăitoare pentru oricine ia aminte la conținutul ei.

În adevăr, sînt și astăzi tineri care nu ascultă de povața părinților lor, nu iubesc școala, meseria, munca ; cheltuiesc fără să producă nimic bun, din agoniseala părinților de care se înstrăinează fără nici o recunoștință sau remușcare, își fac prieteni din elemente dubioase, descompuse moral și civic, rătăcesc hoinari, se dedau la diferite acte și fapte reprobabile, ajungînd astfel o povară pentru familie și societate.

Sub aspect duhovnicesc, pilda fiului risipitor are, de asemenea, mult tîlc, multă însemnătate și aduce mari foloase sufletești cu alese învățături pentru viața noastră a tuturora. Tatăl, copleșit de durere și înlăcrimat, s-a despărțit, trist și îngîndurat de ușuratecul său fiu. Din acea clipă n-a mai avut liniște, zi și noapte, de dor și de grijă pentru fiul său atît de naiv, de necugetat. A stat mereu, mereu cu ochii ațintiți spre cărarea pe care a purces copilul său drag, așteptîndu-l cu nerăbdare. Numai așa se explică faptul că l-a văzut „de departe“ întorcîndu-se. A alergat, cu mare grabă, înaintea lui înduioșat peste măsură de starea sa deplorabilă „a căzut pe grumajii lui și l-a sărutat“. Acest tată bun, blînd, milostiv și atît de iertător este Tatăl nostru cel ceresc care „nu vrea moartea păcătosului, ci să se întoarcă și să fie viu“ și care a căutat „oaia cea pierdută“ pe care a pus-o pe umerii Săi, a adus-o cu grabă și bucurie în staul, exclamînd, după arătarea pildei : „tot așa va fi bucurie în cer pentru un păcătos care se pocăiește...“ (Luca 15, 7).

Lacrimile de căință ale fiului pierdut au readus harul Duhului Sfînt peste dînsul și l-au ajutat să iasă din țara păcatului, din îngrozitoarea lui captivitate.

Faptul că tînărul decăzut, după ce s-a hotărît să rupă cu jalnica sa situație, a și pus pe dată, în practică acest gînd, lăsîndu-și porcii și pe locuitorii acelei țări, adică păcatele și pe toți cei ce le răspîndesc, ispitele diavolești, reprezintă nu numai o căință emoționantă, dar și o fermă voință de a rupe imediat și total cu trecutul. Este un exemplu strălucit pentru fiecare om care, într-un fel sau altul, poate fi considerat și el un fiu rătăcit.

Despre cei nehotărîți, șovăielnici în credință, în atitudini, Sfînta Scriptură spune condamnîndu-i : „Știu faptele tale, că nu ești nici rece, nici fierbinte. O, de-ai fi rece sau fierbinte ! Astfel, fiindcă ești căldicel — nici fierbinte, nici rece — am să te vărs din gura Mea“ (Apocalipsa 3, 15-16).

Ce bine ar fi dacă toți cei ce s-au desprins de Biserica străbună ortodoxă, de Sfintele Taine, de Sfintele Icoane, de tot tezaurul prețios al credinței strămoșești, de pămîntul scump al Patriei, să simtă aceeași nostalgie, aceeași arzătoare dorință de întoarcere, ca și fiul cel rătăcit !

Biserica străbună și Patria îi așteaptă cu dragoste și dor, îi va îmbrățișa, îi va săruta cu lacrimi de bucurie. Pentru Fiul rătăcit, pierdut total ca și cum ar fi fost mort, „mort a fost și a înviat“, nici o piedică, nici o forță nu l-a putut clinti din hotărîrea sa nestrămutată de-a ieși din țara păcatului și a se întoarce în țara sa, în Patria sa, în familia sa.

Fie ca toți cei ce ar fi în situație asemănătoare, să aibă aceeași dîrză și neabătută voință de a părăsi calea rătăcirii, de a se întoarce în sînul cald și dulce al familiei, al patriei pămîntești și al Bisericii strămoșești, al Patriei cerești, unde „pomul vieții rodește de douăsprezece ori pe an“. Amin.

Pr. T. BODNAR

CATEHEZĂ LA SFÎNTA TAINĂ A BOTEZULUI

Vă anunțam, duminica trecută, în acest sfînt locaș, după ce vă împărtășeam dreapta învățătură a Bisericii strămoșești în legătură cu Sfintele Taine că, astăzi, cu ajutorul Atotțiitorului, vă voi face o scurtă expunere despre Sfîntul Botez, asemănat de Sfinții Părinți cu „ușa de trecere în săla-

șul dumnezeiesc al harului care întărește inimile, de intrare în Biserică și în comuniunea celorlalte Taine“ [1].

Înainte de a vorbi despre Sfîntul Botez, socot că este potrivit să vă amintesc, în scurt, că Sfintele Taine sînt lucrări văzute „așezate de Mîntuitorul Iisus Hristos în Biserică, prin care se împărtășește credincioșilor harul cel nevăzut al lui Dumnezeu“, adică „puterea sau energia dumnezeiască necreată... ca ajutor pentru mîntuire“ [2].

Biserica numește Sfintele Taine lucrări văzute pentru că omul, în afară de suflet, are trup și, deci, „cele duhovnicești“ i se dau, cum spune Sfîntul Ioan Gură de Aur, „în semne supuse simțurilor“. Vă spuneam, apoi, că sînt șapte Taine, după numărul darurilor Sfîntului Duh (Isaia 11, 2-3), care se revarsă sau vin după trebuințele duhovnicești ale fiecărui om. De pildă, nașterea duhovnicească vine prin *Botez,* creșterea prin *Mir,* hrana prin *Împărtășanie,* învățătura, conducerea și puterea de a sfinți prin *Preoție,* înnoirea omului prin *Pocăință,* sfințirea și tăria legăturii familiale prin *Nuntă,* tămăduirea de boală și întrarmarea morală prin *Maslu* [3].

Așezate în Biserică de Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, Sfintele Taine sînt săvîrșite de arhierei și preoți (Taina Preoției o săvîrșește numai arhiereul), „ca slujitori ai lui Hristos și ca iconomi ai tainelor lui Dumnezeu“ (I Corinteni 4, 1), ca slujitori care sînt îmbrăcați cu putere de sus. În cazuri excepționale, Botezul este valabil dacă s-a săvîrșit, în numele Sfintei Treimi, chiar și de un mirean. Sfintele Taine sînt lucrări sfințitoare, prin harul Celui Atotputernic, chiar dacă arhiereul sau preotul sînt pătați de nevrednicie. Adînc grăitoare în acest sens, vă spuneam duminica trecută, sînt cuvintele Sfîntului Ioan Gură de Aur : „Dumnezeu lucrează și prin cei nevrednici... harul nu e vătămat întru nimic de viața preotului“ [4].

Cu aceste cuvinte prin care am urmărit să readuc, cu totul sumar, în conștiința fiecăruia dreapta învățătură a Bisericii privind Sfintele Taine, în general, voi încerca, astăzi, să supun atenției frățiilor voastre ceea ce învață Biserica despre Sfînta Taină a Botezului, cea dintîi lucrare văzută, prin care cel ce o primește dobîndește înfierea, trece, adică, în rîndurile fiilor dumnezeiescului așezămînt, Biserica, întemeiată de Mîntuitorul Iisus Hristos. Aș dori, să mă refer, acum, la latura sfîntă, tainică a Botezului, iar într-o expunere viitoare la latura văzută, la ritualul acestei lucrări cu semnificațiile sale simbolice.

★

Botezul este Sfînta Taină prin care orice om, afundat de trei ori în apa sfințită, cu rostirea cuvintelor : „Se botează robul (roaba) lui Dumnezeu... în numele Tatălui, amin ; și al Fiului, amin ; și al Sfîntului Duh, amin“, se curăță cu puterea harului, de păcatul strămoșesc (Psalmul 50, 7 ; Romani 5, 12 ; Efeseni 2, 3). Celui ce trece prin baia Botezului i se iartă și păcatele proprii sau personale, săvîrșite, mai înainte, cu voie sau fără de voie, cum spune Sfîntul Apostol Petru : „...să se boteze fiecare dintre voi în numele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor voastre și veți primi darul Duhului Sfînt“ (Fapte 2, 38). În sfîrșit, dezbrăcîndu-se „de omul cel vechi, stricat de poftele înșelăciunii“, cel ce se botează se naște din nou „din apă și din Duh“ (Ioan 3, 5).

Biserica dreptmăritoare învață că un om se naște de trei ori : trupește din părinții săi trupești ; duhovnicește, un om se naște din nou „prin baia nașterii celei de a doua și prin înnoirea Duhului Sfînt“ (Tit 3, 5) ; spre nădejde vie (I Petru 1, 3), un fiu al Bisericii se naște prin învierea Domnului Iisus Hristos din morți.

Prin baia Botezului, un om primește, în chip tainic, nevăzut, puterea Sfîntului Duh spre unirea cu Hristos ; el nu mai este fiu al trupului ci al împărăției lui Hristos ; el se îmbracă (Galateni 3, 27) în chipul omului celui nou și se face părtaș al învierii Domnului.

---

1. Hr. Andruțos, *Simbolica,* traducere de Iustin Moisescu, profesor universitar, Craiova, 1955, p. 259.

2. *Catehismul creștinului dreptcredincios,* Iași, 1957, p. 40.

3. *Învățătura de credință creștină ortodoxă,* București, 1952, p. 150.

4. *Ibidem,* p. 141.

Întreita afundare în apa sfințită închipuiește moartea și îngroparea Mîntuitorului, iar ridicarea din apă învierea cea de a treia zi a Domnului. Născîndu-se, din nou, duhovnicește, cei botezați dobîndesc înfierea, se fac fii sau mădulare ale Bisericii, cum spune Sfîntul Apostol Pavel : „Deci ne-am îngropat cu el, în moarte, prin botez ; așa încît, după cum Hristos a înviat din morți, prin mărirea Tatălui, tot așa și noi să umblăm întru înnoirea vieții“ (Romani 6, 4).

După cum vedeți, Botezul este ușa prin care omul intră în Biserică, prin care se face părtaș harului, prin care se face „fiu și moștenitor al împărăției“ duhovnicești.

Sfînta Taină a Botezului a fost așezată, iubiți credincioși, de Mîntuitorul nostru Iisus Hristos după dumnezeiasca sa sculare din morți. Înainte de a se înălța El la cer, după ce a făcut voia Celui ce L-a trimis și a săvîrșit lucrul său (Ioan 4, 34), a poruncit ucenicilor săi : „Drept aceea, mergînd, învățați toate neamurile, botezîndu-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, învățîndu-le să păzească toate cîte am poruncit vouă“ (Matei 28, 19-20). Împărtășindu-se Sfinților Apostoli plinătatea harului, la Cincizecime, ei au adus la îndeplinire porunca Mîntuitorului și, după ei, urmașii lor, propovăduind Cuvîntul adevărului și botezînd în numele Sfintei Treimi.

Botezul așezat de Mîntuitorul Hristos este o Taină pe cînd Botezul pe care-l săvîrșea Sfîntul Ioan Botezătorul este numai un simbol, o chemare la pocăință, cum reiese limpede din ceea ce a spus el însuși : „Eu unul vă botez cu apă spre pocăință dar Cel ce vine după mine... vă va boteza cu Duhul Sfînt și cu foc“ (Matei 3, 11). Chiar Mîntuitorul, înainte de a Se înălța la cer, a spus ucenicilor : „Ioan a botezat cu apă, iar voi vă veți boteza cu Duhul Sfînt“ (Fapte 1, 5).

Vă rog, iubiți credincioși, să rețineți că, în vreme ce botezul lui Ioan simboliza curățirea sufletească, Botezul așezat de Mîntuitorul este o Taină care aduce celui ce o primește curățire de păcatul strămoșesc, iertarea păcatelor sale, înnoirea vieții și cinstea de fiu al Bisericii. Cel botezat primește darurile înfierii și al nemuririi și tăria sufletească spre a spori în credință, nădejde și dragoste [5].

Sfînta Taină a Botezului nu se repetă asupra aceluiași om dacă este săvîrșit în numele Sfintei Treimi, pentru că numai odată se iartă păcatul strămoșesc, pentru că numai odată se naște omul duhovnicește, după cum o singură dată se naște trupește și pentru că o dată intră el în Biserică [6]. Mare și neiertată greșeală fac acei creștini, rupți de trupul tainic al Mîntuitorului, care săvîrșesc botezul a doua oară. Sfîntul Pavel, apostolul neamurilor, spunea clar că este o singură credință și un singur botez (Efeseni 4, 5), deci Sfînta Taină a Botezului nu trebuie să se repete.

Ați auzit, de bună seamă, că sînt unii, de asemenea plecați de sub aripile ocrotitoare ale Bisericii, care, nesocotind Sfînta Scriptură și practica bisericească adînc îndătinată, susțin că pruncii nu trebuie botezați ci numai vîrstnicii, care, singuri, mărturisesc credința. Ceea ce am să vă spun, îndată, arată clar că acest punct de vedere este, cu totul, neîntemeiat : „Copiii sînt botezați pentru a li se șterge păcatul strămoșesc. Botezul lor se face prin credința altora“ [7]. Mîntuitorul a vindecat un slăbănog văzînd credința celor ce l-au adus în fața sa (Marcu 2, 5) ; de asemenea, pe sluga sutașului (Matei 8, 5-13). Într-o împrejurare a vieții sale, Mîntuitorul a cerut celor din jurul său ca să lase copiii să vină la El. Tăierea împrejur care se făcea copiilor, potrivit celor statornicite de Legea veche, preînchipuia Botezul. Sfîntul Apostol Pavel a botezat „casa“ temnicerului din Filipi (Fapte 16, 33), pe a lui Ștefana din Corint (I Corinteni 1, 16), pe a Lidiei (Fapte 16, 15), iar Sfîntul Apostol Petru a botezat casa lui Corneliu (Fapte 10, 47-48) în care, negreșit erau și copii. Sfîntul Grigorie de Nisa osîndește cu asprime pe cei ce amînă Botezul, iar Sfîntul Irineu spune că Mîntuitorul „a venit ca pe toți să-i mîntuiască, pe cei care se nasc din nou prin El în Dumnezeu : prunci, copii, tineri, bătrîni“. Biserica a rînduit chezășia duhovnicească a părinților sufle-

---

5. Hr. Andruțos, *op. cit.*, p. 260.
6. *Catehismul creștinului dreptcredincios*, Iași, 1957, p. 43.
7. *Învățătura de credință...*, p. 151.

teşti, adică a naşilor, firește de credință ortodoxă, care mărturisesc credința în numele pruncilor, îi iau sub ocrotirea lor și-i cresc în credință [8].

Aș dori să mai cunoașteți că, în Biserica dreptmăritoare, în afară de baia Botezului, mai este și Botezul muceniciei sau al sîngelui despre care avem mărturii în Sfînta Scriptură și în Sfînta Tradiție : „Oricine va mărturisi pentru Mine înaintea oamenilor, mărturisi-voi și Eu pentru el înaintea Tatălui Meu celui din ceruri“ (Matei 10, 32). Sfîntul Grigorie Teologul referindu-se la botezul lui Moise (al dorinței și nădejdii), al Sfîntului Ioan (săvîrșit cu apă) și al Mîntuitorului (săvîrșit cu Duh Sfînt) adaugă : „Cunosc și al patrulea Botez, cel prin mucenicie și sînge, cu care S-a botezat și Hristos și care este mai prețios decît altele“ [9].

★

Încheind această scurtă expunere în legătură cu Sfîntul Botez, ca Taină, — duminica viitoare vă voi vorbi despre ritualul sau slujba Sfîntului Botez — vă dau părintescul îndemn de a cuprinde și păstra în cugetele frățiilor voastre dreapta învățătură a Bisericii privind această Sfîntă Taină. Rețineți că Botezul a fost așezat de Mîntuitorul, ca și celelalte Sfinte Taine, că prin întreita afundare în apă, în numele Sfintei Treimi, un om se curăță de păcatul strămoșesc, se naște din nou, duhovnicește, și intră în dumnezeiescul sălaș al harului care este Biserica întemeiată de Mîntuitorul.

Nu vă îndreptați urechile la cei care, neluînd în seamă Sfînta Scriptură și practica veche bisericească, susțin că Botezul nu este decît o ceremonie care nu aduce nici un har [10], că trebuie să se repete, că pruncii nu pot fi botezați. Astfel de păreri și răstălmăciri, neîntemeiate, tulbură liniștea sufletească și duc la împerecheri păgubitoare pentru unitatea credinței, pentru familia dreptmăritoare ai cărei fii sîntem.

Să vă amintiți, mereu, că prin Sfînta Taină a Botezului v-ați curățit de păcatul strămoșesc, că v-ați dezbrăcat de cele vechi, că ați primit harul Sfîntului Duh „spre unirea cu Hristos“. Totodată, vă îndemn să stăruiți întru înnoirea vieții, să apărați „pavăza credinței nebîntuită de vrăjmași“, să păziți neîntinată „haina nestricăciunii“ cu care v-ați îmbrăcat, să ascultați de păstorii rînduiți după lege pentru că ei vă propovăduiesc dreapta credință, se roagă pentru sfințenia vieții fiecăruia și vă călăuzesc spre țelul înalt al bunului credincios : mîntuirea. Necontenit, să pătrundă în urechile fiecăruia cuvîntul Sfîntului Apostol Pavel : „Este un Domn, o credință, un Botez“ (Efeseni 4, 5). Domnul este Mîntuitorul nostru, credința este sfînta sa propovăduire, iar Botezul este pavăza credinței în care trebuie să fim tari și statornici (I Corinteni 16, 13). Amin.

Pr. Scarlat PORCESCU

VALOAREA SUFLETULUI ȘI MÎNTUIREA LUI

„In ce chip dorește cerbul izvoarele apelor, așa te dorește sufletul meu pe Tine, Dumnezeule“.
(Psalmul 41, 1)

Soarele luminează, încălzește și dă viață. Fără el nu există bucurie, ci numai întuneric, întristare și moarte.

În Sfînta Evanghelie se spune că centrul universului uman este sufletul care luminează, încălzește și susține viața trupului. El dă bucuria de a trăi și înălța pe credincios spre Dumnezeu.

Ceea ce este soarele între celelalte planete, aceea este sufletul omenesc între celelalte valori ale omului. Există valori relative care dispar și pier și în urma lor lasă regrete amare și există valori absolute, nepieritoare.

---

8. *Ibidem*, p. 151-152.
9. *Ibidem*, p. 153.
10. Hr. Andruțos, *op. cit.*, p. 259.

care aduc bucurii eterne. Printre valorile relative sînt trupul nostru și toate bunurile lumești, iar cele absolute sînt : Dumnezeu, sufletul omenesc și veșnicia lui. Adevărul acesta ni l-a descoperit Mîntuitorul Iisus Hristos, Fiul Tatălui ceresc care a zis : „Ce-ar folosi omul dacă ar cîștiga lumea toată și ar pierde sufletul său ? Sau ce va da omul în schimb pentru sufletul său“ ? (Marcu 8, 36). Iar prin Sfîntul Evanghelist Luca, Domnul zice bogatului căruia i-a rodit țarina : „Nebune, întru această noapte voi cere sufletul tău (de la tine), iar cele adunate ale cui vor fi ?“ (12, 20).

În cuvîntul de azi, cu ajutorul lui Dumnezeu, doresc să vă vorbesc despre valoarea absolută a sufletului și despre mîntuirea lui.

Sufletul omenesc este mai presus de orice. Nimic nu se poate asemăna cu el, căci cu nimic nu poate fi prețuit. Dacă ne-ar da cineva toate bogățiile sau ne-ar da munți uriași de aur, dar ne-ar cere să-i vindem sufletul, nimeni n-ar face un astfel de tîrg! Pentru că la ce ne folosesc toate acestea, dacă noi sintem morți cu sufletul ? Ce facem cu ele ? Pentru suflet a venit Domnul Hristos, pentru el s-a jertfit, a murit și a înviat ca să-l mîntuiască. „Așa de mult a iubit Dumnezeu lumea, zice Sfîntul Evanghelist Ioan, încît și pe Fiul Său L-a dat ca tot cel ce crede în El să nu piară, ci să aibă viața de veci“ (Ioan 3, 16).

Ce este sufletul și ce dovezi avem despre existența lui ? Asupra acestor două întrebări s-a discutat în contradictoriu mult în trecut și se va discuta și în viitor pentru că de răspunsul lor atîrnă tot rostul vieții noastre pe pămînt.

După noi, creștinii, sufletul este viața superioară din om, este chipul lui Dumnezeu imprimat în noi, la creațiune. El este realitatea nematerială, distinctă de trup, înzestrată cu o licărire divină în om.

Omul este o sinteză bipolară dintre materie și spirit. Prin suflet aparține lumii spirituale, întrucît are ceva din chipul lui Dumnezeu. Prin el omul este o ființă infinit superioară animalelor, putîndu-se ridica pînă la asemănarea cu Dumnezeu, prin virtute și cunoaștere, prin adevăr, bine și frumos, poate deveni îndumnezeit și sfînt.

Savantul modern, omul de știință și medicul Alexis Carrel a scris acum cîteva decenii o minunată carte, *Omul ființă necunoscută,* în care spune că între om și animal este deosebire ontologică, calitativă, nu de grad de evoluție, ci de esență.

Originea sufletului este în Dumnezeu care, creînd pe om, „a suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul ființă vie“ (Facere 2, 7). Astfel chipul bunului Dumnezeu a rămas imprimat în sufletul omenesc care însetează și suspină greu după El (Psalmul 83, 2). Sufletul dă viață, creează, stăpînește, dinamizează, transformă și conduce trupul. Legile lui sînt deosebite de ale materiei văzute. Astfel în fața loviturilor, piatra slăbește și se sfarmă, sub greutatea suferinței și a necazurilor, sufletul se călește și se întărește, renaște la o nouă viață superioară despre rostul și chemarea sa în această lume.

Destinul sufletului este fericirea pe care o află în comunitatea de viață cu Dumnezeu care l-a dat omului. Acest destin și-l ajunge folosind bine libertatea cu care l-a înzestrat Dumnezeu. Filozoful creștin și omul de știință Pascal a spus în *Cugetările* sale că prin suflet rațional, dăruit cu viață liberă, Dumnezeu a așezat omul la egală distanță între rai și iad, între înger și demon, căci poate să aleagă între viață sau moarte, fericire sau durere, prin ascultare de El și împlinirea poruncilor Lui.

Destinul sufletului este identic cu rostul omului în univers. Toate operele omenești sînt și rodul sufletului. Prin suflet omul este coroana creațiunii, cum l-a rînduit Dumnezeu.

Prin suflet operele omenești sînt mari și eterne, promovatoare de idealuri umanitare, frumoase și fericite. Sufletul dă vieții adîncime și valoare eternă, contribuie la crearea culturii și civilizației. El este izvorul, baza și motorul progresului multilateral. Fără el toate operele sînt sterpe și efemere. Fără suflet nu ne-am putea închipui sublimitatea Evangheliei, grandoarea operelor universale. Valoarea operelor omenești este egală cu sufletul omenesc pe care-l cuprind în ele. Prin suflet cultura zidește și civilizația devine binefăcătoare. Prin suflet curat omul devine colaborator al lui Dumnezeu în lume, un ziditor de adevăr, bine și frumos.

Sufletul își realizează destinul numai în comuniune de viață cu Dumnezeu și prin Dumnezeu, ascultînd și împlinind voia Lui.

Bogatul din Evanghelie, care voia să-și lege destinul său de bunurile materiale și de plăcerile trecătoare ale acestei lumi, a auzit din gura Mîntuitorului Hristos sentința grea care răsună pentru bogații lacomi din toate veacurile : „Nebune, în această noapte voi cere de la tine sufletul tău, și cele ce ai pregătit ale cui vor fi ?“ (Luca 12, 20). Cui vor folosi ? De fapt numai cel fără minte, nebunul, poate spune că trăiește numai pentru ca să mănînce și să bea și să creadă că totul se sfîrșește cu moartea trupului.

Rostul omului în lume nu este pentru a strînge bogății și a se scălda în plăceri trupești, nici pentru glorie, putere, stăpînire sau altele asemenea acestora. Nu trebuie să se uite că numai cele plăcute voii lui Dumnezeu trebuie să fie puse în slujba sufletului, ca prin ele să ne apropie neîncetat de El, să-L cunoaștem, să-L iubim, să-I slujim cu toată ființa noastră.

Creațiile spiritului uman care nu reflectă adevărul, binele și frumosul absolut, și nu oglindesc ființa divină ci o detestă, acestea pier ca o umbră și lasă în urmă numai regrete amare. Destinul sufletului echivalează cu scopul omului care este viața veșnică. Acest scop este ireversibil, fixat de Hristos Domnul care a zis : „Aceasta este viața veșnică : Să Te cunoască pe Tine singurul Dumnezeu adevărat și pe Iisus Hristos pe Care L-ai trimis“ (Ioan 17, 3). Viața veșnică este unirea sufletului omenesc cu Dumnezeu, este petrecerea sa în dragostea persoanelor Sfintei Treimi, care sfințește viața și mîntuiește pe cei ce fac voia Lui.

Această viață s-a revelat oamenilor prin pilda vieții divino-umane a Domnului nostru Iisus Hristos și la ea este chemat și sufletul nostru. De aceea destinul nostru este comuniunea de viață cu Hristos Dumnezeu, trăirea în duh și adevăr, în libertate spiritual-morală, în dreptate și pace, care ne dau fericire veșnică.

Hristos este viața noastră (Coloseni 3, 4), iar viața este sufletul nostru. Hristos trebuie să fie deci sufletul nostru. Între Hristos și suflet este o legătură vitală, puternică și organică, la fel ca între apă, pîine și trup. Hristos este pîinea sufletului nostru și apa vieții veșnice (Ioan 6, 32, 35 ; 7, 37). El dă lumină, căldură și viață. Fără El, sufletul se ofilește, slăbește și moare, adică trăiește o viață inferioară, petrecînd în păcate și fărădelegi. Pascal a spus pe drept cuvînt : „Iisus Hristos este centrul vieții spirituale. În afară de El nu este decît întuneric, îngheț și moarte“.

Hristos Dumnezeu atrage sufletul la fel ca și magnetul fierul. La rîndul său sufletul dorește pe Hristos Dumnezeu, ca să-l izbăvească de păcat, la fel cum dorește copilul pieptul mamei sale, cum zboară pasărea la cuibul său sau cade piatra către centrul pămîntului. Hristos e centrul sufletului, izvorul vieții, al liniștei și al fericirii sale. „Desfătează-te în Domnul, și îți va împlini ție cererile inimii tale“ (Psalmul 36, 4). De acord cu psalmistul, Fericitul Augustin spune : „M-ai făcut după Tine, Doamne, și nefericit este sufletul meu pînă nu se va odihni în Tine“.

Iată că sufletul care are pe Hristos este fericit, căci are totul. Cel ce n-are pe Hristos e sărac și nenorocit chiar dacă ar stăpîni lumea toată, pentru că vine o zi cînd, părăsind toate, va trebui să zică împreună cu dreptul Iov : „Gol am ieșit din pîntecele maicii mele și gol mă voi întoarce în pămînt“ (1, 21). Sufletul însetează mereu după Hristos-Dumnezeu, pentru că numai El este Mîntuitorul Său, numai El s-a jertfit și se jertfește la fiecare Sfîntă Liturghie pentru fericirea sa.

Să vedem acum, prin ce mijloace se poate sufletul purifica de păcate, împăca și uni cu Dumnezeu, cum se obține mîntuirea lui.

Primul este *harul divin*, adică puterea necreată a lui Dumnezeu prin care ne sfințim și ne îndumnezeim. Harul izvorăște din Dumnezeu și ni se administrează prin Sfintele Taine, înnoindu-ne sufletul. Deci fără participarea la viața harică prin Sfintele Taine și Sfînta Liturghie, nu putem face nimic bun pentru izbăvirea noastră, după cum fără ploaie, lumina și căldura soarelui nu poate înverzi și rodi pămîntul.

Al doilea mijloc prin care ne apropie de Dumnezeu este *rugăciunea* — hrana sufletului și scara pe care-l urcă la cer și-i coboară harul asupra lui. Rugăciunea este rădăcina care leagă sufletul de Cel de sus și-i arată drumul în viață. Alături de ea este meditația religioasă, lectura Sfintei Scripturi, a Tradiției și cărților ziditoare de suflet.

Alt mijloc este trăirea în *viața virtuoasă* în credință, fără de care nu putem fi plăcuți lui Dumnezeu, în nădejde și dragoste față de Dumnezeu și de aproapele, în înțelepciune și cumpătare, dreptate și pace cu toți oamenii.

Calea mîntuirii este una singură — lepădarea de noi înșine, de egoismul nostru care ne robește sufletul și ne leagă de pămînt, de averi și plăcerile trupești de care nu se poate despărți bogatul din Evanghelie. Calea mîntuirii este purtarea Crucii și urmarea lui Hristos, este trăirea după modelul său, imitarea Lui.

A imita pe Domnul înseamnă să facem la fel cu El, să gîndim, să vorbim și să lucrăm pentru El. Să facem așa cum ar face Hristos-Dumnezeu dacă ar fi în locul nostru. Să ne îndreptăm viața după Domnul, iar nu pe El să-L dăm după voia noastră. Să nu alegem poruncile Lui după pofta și interesele noastre și să zicem aceasta îmi place o fac, căci este ușoară, cealaltă e grea, nu-mi convine, o las deoparte. Cel ce gîndește și lucrează astfel nu este vrednic de Domnul.

Ca să nu rătăcim de la calea mîntuirii în viața duhovnicească, trebuie să ne oprim înaintea fiecărui lucru și să ne întrebăm : ce-ar face Hristos în situația mea ? Să lucrăm totdeauna după îndemnul cugetului curat în care sălășluiește El și atunci nu vom greși niciodată. Mulți păcătoși au mers pe acest drum și au devenit oameni curați și buni.

Calea mîntuirii este calea Crucii plină de iubire — și ea trebuie imitată cu orice jertfă. Iubirea este fața de lumină a lui Dumnezeu întoarsă spre toți oamenii, dar mai ales către cei păcătoși, pe care voiește să-i facă sfinți. Prin ea se înnoiește omul și familia, societatea și lumea.

Iubirea este forța spirituală care se revarsă în afară în acte de jertfă, de slujire și binefacere. Ea este lepădare de noi înșine și unire cu Dumnezeu și cu aproapele. Forța sa uriașă stă în faptul că ea îndepărtează egoismul și mîndria, invidia și ura din suflet și apropie pe oameni, căci pune înainte binele altora și se jertfește pentru ei. În duhul său dogoritor al iubirii, oamenii se doresc reciproc, se caută și viețuiesc în comuniune, ajutîndu-se în necazuri și făcîndu-și viața fericită. Ea stinge cearta și vrajba, armonizează și face pe oameni buni, blînzi și milostivi unii față de alții, le umple inima de îngăduință, răbdare și iertare față de semeni.

Creștinul este dator să trăiască în duhul lui Hristos, adică să iubească pe Dumnezeu și pe toți oamenii ca pe sine însuși (Ioan 10, 27). Cuvîntul Domnului : „Mergi și fă și tu asemenea !“ (Luca 10, 37) se adresează fiecărui credincios creștin care voiește să-și mîntuiască sufletul și să moștenească viața de veci (Luca 10, 25).

Domnul cere ca iubirea față de Dumnezeu s-o arătăm aproapelui nostru prin fapte, căci Sfîntul Evanghelist Ioan spune : „Dacă zice cineva : Iubesc pe Dumnezeu iar pe fratele său îl urăște, mincinos este ! Pentru că cel ce nu iubește pe fratele său pe care l-a văzut, pe Dumnezeu pe care nu L-a văzut nu poate să-L iubească“ (I Ioan 4, 20), iar acela rămîne în moarte (I Ioan 3, 14). Hristos-Dumnezeu Și-a arătat divina Sa iubire prin fapte bune față de toți oamenii ; El S-a identificat cu ei și îndeosebi cu cei mici și slabi, goi și flămînzi, bolnavi și nenorociți (Matei 25, 40).

De aceea întîlnirea cu aproapele nostru, oricine ar fi, trebuie să o privim și să o prețuim ca pe o întîlnire cu însuși Domnul nostru Iisus Hristos, deci trebuie să ne umple sufletul de bucurie și să ne deschidă mîna și să ne aprindă inima pentru fapte bune.

Grija de suflet este din totdeauna cea dintîi datorie care cu deosebită înțelepciune trebuie împlinită de orice creștin în viața sa, pentru că sufletul are o valoare veșnică. Căci vine ziua cea mare a socotelilor, cînd trebuie să rostim cu ecleziastul : „Deșertăciunea deșertăciunilor, toate sînt deșertăciune“ (Ecl. 1, 1). Tot ce am strîns în viață cu sudoare și lacrimi le părăsim. Totul trece și rămîne numai sufletul nostru nemuritor cu faptele lui săvîrșite, bune sau rele, cu care ne vom înfățișa înaintea dreptului Judecător.

Cu toții vom merge în fața lui Dumnezeu să dăm seama de tot ceea ce am gîndit, am vorbit și am lucrat în această viață. Atunci nu ne va întreba : ce am fost în viață ? ce funcție și ce grad am avut ? cîtă avere, putere și

știință am adunat sau altele asemenea acestora, ci vom fi cercetați cum am trăit, ce am gîndit, ce am vorbit, ce bine am făptuit, cum am folosit cele ce am adunat : avere, știință, putere ? cîtă bucurie am adus în jurul nostru, cîtă dragoste am răspîndit, cîtă suferință am alinat etc.

De aici urmează că nu trebuie să lăsăm să treacă nici o clipă fără să medităm profund la soarta sufletului nostru, după despărțirea lui de trup, căci nu e totuna să trăiești veșnic fericit sau întristat, să fii în rai sau în iad. De purtarea noastră de aici depinde fericirea în viața viitoare.

Să folosim, deci, fiecare moment de acum ca să ne cîștigăm fericirea veșnică. Să punem în centrul vieții grija de mîntuirea sufletului. Să facem în fiecare zi o faptă bună, să avem un gînd sau o vorbă bună. Nu motiva, creștine, că ești ocupat. Ce-ai face dacă te-ar amenința cineva cu moartea ? Atunci poți ? Desigur ! Fă aceasta nu din frică, ci din conștiință și din dragoste și vei avea răsplată în cer. Iată o pildă care ilustrează acest adevăr. La curtea unui împărat trăia un servitor care se plîngea necontenit că viața e grea și n-are timp să grijească de suflet. Într-o zi, împăratul îi porunci să ducă prin oraș un vas plin cu apă, dar să nu verse nici un strop, pentru că își va pierde capul. Zis și făcut. La întoarcere, vasul era plin, nu căzuse din el nimic, iar împăratul l-a întrebat pe servitor : „Rogu-te să-mi spui ce-ai văzut prin oraș. El răspunse : N-am văzut nimic, mărite împărate, căci toată privirea, atenția și grija mea au fost îndreptate numai asupra vasului cu apă, să nu cadă ceva, căci de el a depins viața mea. Și a lăudat împăratul pe această slugă pentru înțelepciunea sa.

Să facem și noi ca această slugă. Să punem în centrul vieții grija față de suflet, pentru a-l aduce la Hristos curat și sfințit, să-l unim cu El, căci aceasta este Calea care nu greșește, Adevărul care nu se schimbă și Viața care nu se stinge (Ioan 3, 15). Lui să-I închinăm toată viața, slujindu-I cu dragoste. Nimeni n-are drept asupra sufletului nostru decît Dumnezeu care ni l-a dat și a murit ca să ni-l izbăvească de păcat și de moarte.

Dumnezeu este proprietarul absolut al sufletului nostru și numai Lui trebuie să i-l dăm, întrucît : Dumnezeu Tatăl l-a creat, Dumnezeu Fiul S-a jertfit și a murit pentru mîntuirea lui iar Dumnezeu Sfîntul Duh ni-l sfințește și îndumnezeiește cu harul Său.

Numai Dumnezeu poate deci dispune de sufletul nostru în chip absolut. De aceea să ascultăm mai întîi de El.

Dumnezeu ne poruncește să trăim în dragoste, căci ea „toate le poate". Ea ne înfrățește și ne unește în marea familie a umanității în care toți oamenii au drepturi egale în fața vieții, a libertății și a fericirii. Ea ne scoate din robia diavolului și ne deschide ușa de intrare în împărăția cerurilor acum și în veci. Amin.

Prot. Dr. Simion RADU

CE NUME PURTĂM

„...Și cînd s-au împlinit opt zile, ca să-L taie împrejur, I-au pus numele Iisus, cum a fost numit de înger, mai înainte de a se zămisli".
(Luca 2, 21).

Dacă omul își poate alege singur calea pe care va merge în viață sau profesia pe care o va practica, nu poate să-și aleagă singur părinții și numele ce-l poartă, acest drept aparținînd exclusiv celor ce ne-au născut. De aici în-

datorirea înaintașilor noștri să aibă „*un nume bun*“ prin comportarea lor în viață, dar să și pună *un nume bun* viitorului cetățean al Patriei și fiu al Bisericii noastre, nu numai spre a-l deosebi de alții, de semenii săi, dar și spre a-l putea purta cu cinste în viață.

Numele, ca și prenumele, pe lîngă faptul că ne deosebește pe unii de alții, ne poate arăta neamul și credința căreia îi aparținem, precum și unele preferințe ale celor ce ne-au pus nume și ne-au botezat. Dacă prin certificatul de naștere noul-născut devine membru — cetățean — al patriei sale, prin botez micuțul om devine membru al unei comunități de credincioși, în cazul nostru membru al Bisericii noastre strămoșești.

Încă din cele mai vechi timpuri, românii obișnuiau să-și boteze pruncii cu numele unor sfinți din calendarul lor, adesea cu numele sfîntului din ziua nașterii sau apropiat acelei zile ; cu numele unor înaintași de care își aminteau cu drag ; cu numele unor figuri istorice din trecutul neamului sau al altor personalități legate de partia și credința lor.

Acest obicei s-a păstrat cu sfințenie peste veacuri la poporul nostru și, cu puține excepții, se păstrează pînă în zilele noastre. Poporul român nu poate să spună că nu are de unde să se inspire atunci cînd îi pune numele noului născut. Slavă Domnului, avem calendar presărat cu numele atîtor sfinți, avem destui eroi în bimilenara și frămîntata noastră istorie, precum și personalități de seamă ale căror nume le-am putea și trebuie să le purtăm cu cinste. În majoritatea cazurilor, se păstrează tradiția și obiceiul strămoșesc. Se observă totuși că în registrele celor botezați încep să se strecoare și cazuri cînd numele dat noilor-născuți nu vorbesc nimic despre cine sîntem, nume străine și greu de pronunțat, nume stîlcite și fistichii.

Părinți, gîndiți-vă bine ce nume veți pune copiilor voștri, spre a-i scuti în viitor de necazuri și de ironiile semenilor lor ! Momentul alegerii numelui celui nou-născut este de foarte mare importanță în fața părinților și faptul acesta trebuie să-i determine la prelungi meditații, spre a nu contribui, mai ales, la înstrăinarea neamului nostru și la stîlcirea frumoasei limbi românești cu numiri ciudate și greu de pronunțat, ce au început să se strecoare și în registrele parohiilor noastre.

Sîntem români ortodocși și avem o credință, o istorie și o tradiție frumoasă. Dacă Însuși Mîntuitorul Iisus Hristos *S-a supus Legii,* ca unul Care era „*născut sub Lege*“ (Galateni 4, 4), cu atît mai mult se cuvine nouă, celor ce-I urmămă învățătura, să păstrăm Legea în care ne-am născut. Ce ne împiedică pe noi a respecta tradiția și specificul neamului nostru atunci cînd punem nume copiilor noștri ?

Poporul nostru, în adînca sa înțelepciune, are un proverb ce-l cred nimerit să-l amintesc acum : „*Vorbește cum ți-i vorba și te poartă cum ți-i portul !*“, pentru a nu pune pe urmași în situații delicate, dacă nu chiar neplăcute. În plus, să ne dăm silința a duce mai departe „numele cel bun“ al strămoșilor noștri, să nu contribuim la distrugerea tradițiilor noastre, la înstrăinarea neamului nostru, stîlcind, înlocuind și răstălmăcind frumosul nostru nume românesc.

Dragostea de Patrie și de Biserică și bunul simț ne îndeamnă a nu ocoli numele românești, purtate cu cinste de strămoșii și înaintașii noștri, spre a nu ajunge motiv de discuție și ironii în fața altora, spre a nu ne îndepărta prea mult de istoria și credința noastră.

Să nu uităm că și poporul nostru, ca și toate popoarele, își are sfinții, eroii și personalitățile sale preferate de care noi nu trebuie să ne înstrăinăm.

Pr. Gh. SOLCAN

SFÎNTUL SOFRONIE AL IERUSALIMULUI
(550 — 638)

CUVÎNT LA ÎNTÎMPINAREA DOMNULUI [1]

Capitolul I

Prăznuirea Tainelor lui Hristos. Măreția acestei sărbători.

1. Una este Taina lui Hristos, alta este măreția sau strălucirea lui Hristos, Dumnezeul nostru. Căci mari sînt, totdeauna, minunile Lui, ca unele care sînt mai presus de putința oricăror cuvîntări, de a se apropia de ele, și de a ajunge la ele ; aceste minuni ale lui Hristos-Dumnezeu întrec orice putere a oricărei înțelepciuni, nu numai omenească, dar întrec chiar și puterea aceea a Puterilor îngerești, care nu cad sub privirea noastră. Este știut că îngerilor cerești li s-a dat, aparte, și cuvînt, și limbă, care nu poate să fie înțeleasă de noi, oamenii.

De aceea, voi exclama, cu marele glas, împreună cu marele Pavel : „Unde este înțeleptul ? Unde este cărturarul ? Unde este cercetătorul acestui veac ? [2]. Unde sînt podoabele retorilor ? Unde sînt întrebările și răspunsurile filozofilor ? Unde sînt meșteșugurile și procedeele artistice, elegante, ale grămăticilor ?

Desigur, Dumnezeu a socotit nebună înțelepciunea lumii acesteia, și de prisos și deșartă, și a arătat că, mai degrabă, este nefolositoare, pentru că această înțelepciune, ca dar și îndatorire a harului divin, a fost dată de Dumnezeu neamurilor necredincioase, ca să cerceteze și să cinstească pe Dumnezeu, spre a-și reveni în fire, din greșeala și deșertăciunea lor. Într-adevăr, „De vreme ce, întru înțelepciunea lui Dumnezeu, lumea n-a cunoscut prin înțelepciune pe Dumnezeu, a binevoit Dumnezeu să mîntuiască pe cei ce cred, prin nebunia propovăduirii“ [3]. Și eu, cu dreptate, exclam și voi exclama acestea împreună cu Pavel, care trebuie să fie admirat și el însuși, acum : „O, adîncul bogăției și al înțelepciunii și al științei lui Dumnezeu ! Cît sînt de necercetate judecățile Lui și cît de nepătrunse căile Lui ! Căci cine a cunoscut gîndul Domnului sau cine a fost sfetnicul Lui“ [4]. Căci, cum ar putea un lucru creat să vadă mintea creatorului, sau cum ar putea să priceapă și să cuprindă natura și știința Lui ? Sau cum ar putea o operă creată să dea sfat, aceluia care a plăsmuit-o pe ea însăși, ca și cum, cel ce a creat opera, pentru ca să tindă spre perfecțiune, s-ar lăsa pe seama sfatului operei sale, și ar avea nevoie de ceea ce este imperfect ?

De aceea, ceea ce se predică de apostolii lui Hristos este socotit nebunie, în fața celor necugetați, pentru că înțelepciunea oamenilor s-a întunecat. Astfel, *Academia* [5] a adormit, *Stoa* [6] a tăcut, *Peripatus*-ul [7] este gol, *Liceum*-ul [8] stă degeaba, *Atena* este călcată în picioare, așa încît, după ce a fost părăsit Dumnezeu, Ziditorul tuturor, n-a mai rămas pentru acești „înțelepți“ decît să-și facă dumnezei, chiar lucrurile create de El Însuși. Căci aceste școli luptă contra lui Dumnezeu și contra înțelepciunii lui Dumnezeu, ca unele care socotsc că cele care se văd sînt mai mari decît Dumnezeu, și nu vor să vadă că Dumnezeu este Ziditorul lor înșiși. Pentru aceea, aceste școli au fost trecute sub tăcere, și au fost aruncate în adîncul uitării.

---

1. *Migne.* P. G. 87, 3, Col. 3287-3302.
2. *I Corinteni* 1, 20.
3. *I Corinteni* 1, 21.
4. *Romani* 11, 33-34.
5. Gimnaziul din apropierea Atenei, unde-și ținea Platon lecțiile.
6. Școala stoicilor, la Atena, unde învăța Zenon. Școala stoică și-a luat numele de la Stoa, o galerie împodobită cu picturi felurite.
7. Locul, la Atena, unde filozofii își țineau lecțiile lor, plimbîndu-se (denumire împrumutată de la verbul grecesc „peripateo“ = a se plimba).
8. Gimnaziul din Atena, în care își ținea lecțiile Aristotel.

2. De acum înainte, este înfățișat, cu laudă, pe de o parte, Nazaretul, în care au fost recitate Evangheliile, iar pe de altă parte, sînt preaslăvite Betleemul, în care Dumnezeu S-a născut în Trup, și celelalte locuri, în care Dumnezeu Și-a dus viața, și a săvîrșit minuni. Se pomenește, apoi, Golgota, unde Dumnezeu Și-a dus Crucea ; apoi, se cîntă Învierea, adică minunea prin care Dumnezeu S-a ridicat din mormînt ; după aceea se vorbește cu laude despre Sion și chiar se notează, cu cinste, coastele de nord ale acestui munte, în care S-a arătat Hristos, după ce a înviat din morți ; apoi este încărcat de slavă Muntele Măslinilor, din care Dumnezeu S-a întors la cer, cu natura Sa omenească. Au fost înlăturate cele mai dinainte, dar au fost introduse altele ; au decăzut acelea, au apărut acestea ; acelea s-au transformat în cenușă, acestea au devenit strălucitoare ; acelea au fost disprețuite, pe drept, pentru că n-au cinstit pe Dumnezeu ; așa cum este firesc, pentru că aceste Locuri sfinte au dat slavă lui Dumnezeu, așa cum trebuia, la rîndul lor, au fost și ele încununate cu slavă.

Pentru că aceste învățături ale „înțelepților" erau pline de ură împotriva oamenilor, ele îi trăgeau pe oameni spre pieire, și-i aduceau în prăpastia iadului ; aceste învățături ale lui Hristos, însă, sînt spre mîntuire, oamenilor, și de aceea, ele îi readuc pe oameni din moarte la viață și-i trec de pe pămînt la cer. Acelea au fost trecute în uitare, pe acestea, însă, le cinstim sărbătorește, și toți le prăznuim, în ziua de azi și sîntem instruiți sau inițiați în aceste învățături divine, așa cum este și firesc.

Există sărbători ale lui Dumnezeu, dar există și taine sau mistere, care, pe de o parte, sînt săvîrșite așa cum trebuie, potrivit cu condițiile vieții omenești, iar pe de altă parte, aceste sărbători reușesc să aibă în ele însele, pe Cel Care plinește și desăvîrșește.

3. Dar cineva ne roagă pe noi, stăruitor, fie că este stăpînit de necredință, fie că este împins de necunoașterea religiei creștine, să-i supunem ce este acest mister sau taină (la care este prezentă această mare mulțime) sau ce este această strălucire măreață a lui Hristos (la care este acest alai și această întîmpinare).

Pentru fiii Bisericii și pentru cei inițiați sau instruiți de Duhul Sfînt, toate cele ce țin de Hristos sînt clare și cunoscute, și nimic nu este necunoscut. De aceea, și eu voi arăta clar, și voi vorbi, și voi lăuda cele ce sînt proprii acestei sărbători. „Căci nu mă rușinez de Evanghelia lui Hristos", lucru pe care l-a rostit clar, mai înainte, Pavel, dar voi vărsa jos cutezanțele pline de rușine ale înțelepților din afara religiei creștine, tot prin mijlocirea cuvintelor lui Pavel însuși, care continuă : „pentru că este putere a lui Dumnezeu spre mîntuire a tot celui care crede" [9].

Într-adevăr, cine ar putea să mă facă să mă rușinez de a înfățișa Puterea lui Dumnezeu, cea de negrăit ? Cine ar putea, iarăși, să mă facă să mă rușinez să arăt că tainele credinței noastre, nu în zadar, osîndesc asupra misterele filozofilor Aristagora, Anaxagora, Pitagora, Aristotel și Platon, apărătorii cei mai înțelepți ai înțelepciunii, deja corupe, filozofi care nu cunosc cele pe care le spun, și nu pot să înțeleagă cele pe care le afirmă. Pe acești filozofi i-a înțepat, pe drept, pana de scriitori pescari [10], a apostolilor, aplicîndu-le un semn, cu fierul roșu, iar cuțitul lor, ca al unui cizmar, de meserie, a tăiat și locurile moarte din operele lor și a arătat că aceste lucruri, lipsite de rațiune, din operele lor, sînt niște deșeuri sau reziduri, pentru aruncat pe pămînt. Dar, după ce aceștia au fost înlăturați din solemnitatea sărbătorii noastre înțelepte (deoarece ei au îndepărtat înțelepciunea lui Dumnezeu și s-au îndepărtat și ei înșiși de El, și s-au umplut de nebunia deșartă și înșelătoare) noi, toți, să cîntăm cu glas teologic minunile și faptele adevărate, săvîrșite de Dumnezeu, și să sărbătorim această zi solemnă, cu sufletele curate. Căci acest lucru este foarte potrivit pentru sărbătorile divine, și chiar acum, Dumnezeu îi cheamă, aici, pe acești credincioși, ca să-și prăznuiască sărbătorile lor.

4. **Hristos**, Cel veșnic, S-a născut cu trup, și, după felul nostru ome-

---

9. *Romani* 1, 16.

10. Subnotița nr. 5, latină, din text, spune că expresia „piscatorius... calamus" (pana de scris, de pescar) folosită de Sfîntul Sofronie, face aluzie la Sfinții Apostoli Petru și Pavel, deși numele lor nu este înserat în text.

nesc, El Și-a ales Mama, care L-a născut, în chip real, și într-un mod care nu se poate grăi. De curînd noi, care ne-am dobîndit mîntuirea din ea însăși, am supravenerat-o, tainic, într-o zi de sărbătoare. După această zi, potrivit datinii, a urmat ziua a opta, ziua așteptatei circumciziuni trupești. Atunci, într-adevăr, noi întocmai ca niște închinători instruiți și supuși ai lui Dumnezeu, am petrecut iarăși această sărbătoare — a Maicii Domnului — în mod tainic, fiindcă fiecare am primit darurile divine ale lui Dumnezeu.

Acum, însă, alt mister, sau altă sărbătoare tainică uremează, pentru cei credincioși, și cu alt dar li se arată ca binevoitoare. Căci nimic nu pornește de la Dumnezeul-Născut, care să nu fie îndreptat, întru totul, spre folosul oamenilor. El S-a născut pentru noi, oamenii, din iubirea adevărată, de a ne înălța pe noi, smeriții și nevrednicii.

Ce sărbătoare este însă aceea, pe care o prăznuim acum, așa cum se cuvine lui Dumnezeu? Începutul și desfășurarea vieții, pe pămînt, a lui Hristos, sînt întru totul, minunate: venirea lui Hristos, pe pămînt, plină de cele mai fericite roade; jertfa lui Hristos, cea de bunăvoie, foarte greu de explicat; trecerea din loc în loc a lui Hristos, Care pleacă din divinul oraș, Betleem, și se apropie de acest oraș, Ierusalim.

5. Dar cine poate să istorisească această trecere, dintr-un loc într-altul, a lui Dumnezeu?

De aceea, o, bărbaților, noi toți, împreună cu voi, sîntem plini de o astfel de înțelepciune, încît nici un fluviu de oratorie, izvorît din astfel de înțelepciune, n-ar putea să cuprindă aceste mistere sau taine, de nespus, ale lui Iisus Hristos. Căci cel ce ascultă vorbirea despre desfășurarea vieții de pe pămînt a lui Dumnezeu, Cel nemărginit, și vorbirea despre trecerea Lui dintr-un loc într-altul, cum n-ar rîde, încontinuu, de cel ce spune aceste lucruri, ca de unul care introduce în mințile oamenilor cele ce nu sînt de crezut, și care, în nici un caz, nu trebuie să fie admise?

Totuși, Cel necuprins și nemărginit apare în istorie (oricît ar vrea compatrioții Săi să respingă această vestire, cu toate că nebunia lor a fost înfierată de către El); Se arată în istorie Cel care nu mai păstrează însușirea naturală de ființă mărginită, ca noi, oamenii, fiindcă El este Dumnezeu; dimpotrivă, El este nemărginit, atît prin natură cît și prin putere (căci natura omenească este mărginită și cu putere mărginită); El se naște și apare în viață, totuși, după rînduiala noastră, a oamenilor. Se cade să fie lăsat să crape, de ciudă, cel care afirmă că este altul Fiul. Cel Care a apărut în public: blestematul acela, Nestorie, unul tot dintre fiii lui Hristos, ca și noi, așa aiurează și visează, în alt loc, că Fiul nici n-ar fi apărut în public. El, cînd spune acestea, însă, de la sine, mai curînd se înduplecă pe sine, decît pe alții, în mod nelegiuit, și prăpădește taina sau învățătura despre Persoana Lui Hristos, printr-o cutezanță ticăloasă. Nestorie a voit ca Fiul, Cuvîntul Acela veșnic, să apară născut numai din Fecioara, iar nu născut din Tatăl. Dar este drept și neîndoielnic că Dumnezeu a săvîrșit arătarea Fiului, adică El a făcut să fie văzut Fiul în lume. Într-adevăr, Cuvîntul Se făcuse trup și substanță sau ființă, și fusese conturat, fizicește, de o circumscriere, delimitare sau mărginire corporală (adică Cuvîntul Se făcuse trup real, omenesc, propriu, cu o structură fizică completă, bine individualizat).

Poate să se infurie blestemul Eutihie, care tăgăduiește natura trupului, în Cuvîntul lui Dumnezeu, adică respinge adevărul că El S-a făcut trup, și visează că arătarea Lui, în public, a fost o adevărată nălucă. Căci dacă natura (firea) Cuvîntului, Care S-a făcut trup, ar fi rămas una singură, și dacă ceea ce apărea ar fi fost o nălucă, și dacă acest mister sau taină a lui Hristos ar fi o simplă fantomă, atunci, într-adevăr, nici Cuvîntul nu S-ar fi întrupat. Dacă cuvîntul nu și-ar fi luat fire sau natură trupească, cum S-ar fi făcut trup, fără schimbare? Dar cuvîntul S-a făcut trup, în realitate, și n-a întreținut, în nici un fel, vreo schimbare sau transformare în trup. El Și-a primit natura sau firea trupească din neîntinată Fecioară, și, potrivit cu această natură, chiar S-a născut din ea. De asemenea, El n-a admis nici desfacerea sau despărțirea naturilor, și S-a făcut cunoscut în două naturi: nici n-a fost împărțit, din cauza deosebirii dintre cele două naturi, cum aiura Nestorie, nici amestecînd substanța sau ființa lor, a căror unire s-a făcut în ipostasă.

Astfel, Unul și Același Dumnezeu, existent în El Însuși, Se face cunoscut ca Om, se arată persoană unică, complet alcătuită, constînd din ambele naturi. Totuși, însușirile, care erau proprii ale ambelor naturi, să nu se amestece, căci din aceste însușiri proprii se face o alcătuire unică, fără schimbare, care apare, în mod neîmpărțit, în aceleași duble naturi, nici amestecînd taina unirii celor două naturi, nici împărțind Persoana Sa.

Capitolul II

ÎNTÎMPINAREA LUI HRISTOS. DARURILE ADUSE. ZILELE CURĂȚIRII

6. Astfel, Acel Betleemit pornește la drum ; astfel, apare El ca Persoană, Care poate fi văzută de lume, dar care evită privirea ochilor lumii ; astfel, Dumnezeu, Cel fără de trup, Se arătă în trup ; astfel vine, circumscris, Cel Care nu poate să fie circumscris.

La rîndul nostru, însă, noi, toți, să alergăm în întîmpinarea Lui, toți cei care, cu atîta credință, adorăm și cinstim misterul sau taina Lui, toți, zic, să mergem la El cu sufletul aplecat spre El.

Cine va alerga primul, înaintea Lui ? Care dintre toți va vedea pe Dumnezeu, cu ochii Săi ? Cine va primi cel dintîi, pe Dumnezeu ? Cine va purta, cel dintîi, pe Dumnezeu, în brațele sale ?

Nimănui să nu-i pară rău de alergarea rapidă, nimeni să nu meargă ca un olog, șchiopătînd, cînd e vorba să facem un pas grăbit, nimeni să nu ne taie calea aceasta sfîntă, nimeni să nu întîrzie la întîmpinarea lui Dumnezeu ; nimeni să nu se arate lipsit de gustarea din această sărbătoare solemnă ; nimeni să nu apară în afară de misterele sau tainele religiei noastre ; nimeni să nu se lipsească de voioșia aducătoare de lumină. Nimeni să nu fie mai molatic, față de prea grabnica alergare a bătrînului Simeon, întru întîmpinarea Domnului ; nimeni să nu se socotească mai greoi la mers, cu piciorul, decît bătrîna aceea, Ana, ca nu cumva, în felul acesta, bătrînii, cu adevărat înaintați în vîrstă, care ar vedea că el nu se mai ține pe picioare, și că s-a lăsat de mersul repede, bătrînii aceștia, zic, nu numai să-l osîndească, dar, să-i arunce în față și o dojană, cu vorbele profeților, că este slab, nu numai de picioare, dar este slab chiar la suflet, ba, poate este chiar necredincios. Așadar, fiecare credincios să fie părtaș la alergarea întru întîmpinarea Domnului, și nimeni să nu fie lipsit de lumina care trebuie să fie purtată de noi, toți [11].

7. Noi aducem și lumina strălucitoare a lumînărilor de ceară, prin care arătăm, pe de o parte, strălucirea Luminii divine, Care se apropie, de la care toate își dobîndesc lumina strălucitoare și, după ce a fost înlăturat întunericul cel mai profund, toate sînt luminate de abundența Luminii veșnice ; pe de altă parte, prin luminile de ceară, noi ne arătăm, în cel mai înalt grad, lumina strălucitoare a sufletului nostru, cu care noi trebuie să întîmpinăm pe Hristos. Căci, precum Prea Curata Maică și Fecioară a purtat în brațe adevărata Lumină, și a ajutat pe cei care zăceau în întuneric, tot așa și noi, luminați de luminile Lui, și ținînd în mîini lumina care este vizibilă, pentru toți, să ne grăbim, să mergem înaintea lui Hristos, Care este Lumina cea adevărată. Căci, desigur „fiindcă lumina a venit în lume“ [12], și a luminat-o pe ea, pentru că era învăluită de întuneric, și fiindcă „ne-a cercetat pre noi Răsăritul Cel de sus, ca să lumineze pe cei care ședeau în întuneric“ [13], noi învățăm că aceasta este taina noastră. De aceea, noi mergem înainte, întru întîmpinarea Domnului, ținînd în mîini făclii aprinse, de aceea, zic, alergăm înainte, purtînd lumini, pe de o parte, avînd în minte Lumina, Care ne-a luminat pe noi, iar pe de altă parte, gîndindu-ne la lumina viitoare, pe care noi o vom avea de la Lumina-Hristos.

---

11. În subnotița nr. 8 a textului, în limba latină, ni se spune că această exhortație, este o aluzie la îndatorirea fiecărui credincios, de a participa la această sărbătoare, purtînd o lumînare de ceară, așa cum se vede și din textul următor, unde se dă și tîlcuirea folosirii lumînărilor de ceară, la slujbele divine (paragraful 7).

12. *Ioan* 3, 19.

13. *Luca* 1, 78-79.

Pentru aceasta, să alergăm împreună, și toți să ieșim întru întîmpinare, Domnului, pentru ca nu cumva, dacă ne-ar veni greu să facem acest lucru, să fim osîndiți, cîndva, fie de nerecunoștința sufletească, de către El Însuși, fie de învinuirea înfricoșătoare, de disprețul față de El Însuși ; ca nu cumva să auzim chiar ceea ce auziseră, mai înainte, cei învăluiți în întunerecul sufletesc, că le spune El Însuși, și nici să auzim ceea ce auziseră Iudeii, care trebuiau să fie luminați : „Că Lumina a venit în lume și oamenii au iubit întunericul mai mult decît Lumina, căci faptele lor erau rele“ [14] (căci, totdeauna, răutatea întunecă sufletul, și nici nu-l lasă să vadă Lumina); de asemenea, să nu fim osîndiți să auzim, despre noi, cele ce spune Sfînta Evanghelie : „Și Lumina luminează în întuneric, dar întunericul nu a cuprins-o“ [15] ; așadar „a venit Lumina cea adevărată, care luminează pe tot omul care vine în lume“ [16].

Așadar, fraților, toți să fim luminați, toți să fim împodobiți, sufletește. Nimenea dintre noi să nu rămînă nepregătit, pentru această măreață splendoare sărbătorească, nimeni să nu rămînă acoperit de întuneric, în fața acelei Lumini ; dar să-I ieșim înainte strălucitori ; toți, în același timp, să-L întîmpinăm luminați, și să primim Acea Lumină strălucitoare și veșnică, împreună cu bătrînul Simeon, și tresăltînd, cu sufletele pline de bucurie, împreună cu el, să cîntăm o cîntare de mulțumire pentru Dumnezeu-Tatăl, Părintele Luminii, Care a trimis Lumina cea adevărată, și a înlăturat ceața întunecoasă, și ne-a luminat pe noi toți în lumina strălucitoare.

Căci mîntuirea de la Dumnezeu, pe care a gătit-o înaintea feței tuturor popoarelor, a arătat-o și spre slava noastră, noul Israel ; chiar noi am văzut mîntuirea din partea lui Dumnezeu, prin Domnul Hristos, și am fost sloboziți îndată de osînda aceea veche și întunecoasă, așa precum a fost slobozit Simeon din lanțurile vieții prezente, după ce a văzut pe Hristos [17].

Chiar noi, cei de azi, am îmbrățișat, prin credință, pe Hristos, Care a pornit din Betleem, către noi, am devenit, din neamuri, cum eram, popor al lui Dumnezeu (căci El este și Mîntuirea lui Dumnezeu-Tatăl), și am văzut, cu ochii noștri, că Dumnezeu S-a făcut Trup, și, după ce am primit Icoana văzută a lui Dumnezeu, și cu brațele minții noastre, am fost proclamați „Noul Israel“ și sărbătorim acest praznic, cu sărbători anuale, și nu vom ajunge niciodată la uitarea acestei zile mari.

8. Dar, oare, Hristos, Care este prezent peste tot, Se apropie de noi ? Oare lumina, Care umple toate, se arată în mijlocul luminii, în văzul tuturora ?Căci nimic nu este lipsit de strălucirea Lui, fiindcă El, prin natura Sa divină, este nemărginit de nimic, și n-ar putea să fie împiedicat de nici un lucru, în lucrarea Sa, și El voiește să împlinească Legea Veche, dar s-o și desăvîrșească.

Ba, ceva mai mult, El se apropie de noi, și, făcînd cunoscută, de mai înainte, Nașterea Sa, cea întru totul mai presus de fire, El a profețit despre Sine, prin glasul lui Moise. Dar ce fel de profeție este aceasta ? Iată care este profeția : „Toată partea bărbătească, ce deschide pîntecele, sfînt Domnului se va chema“ [18].

Într-adevăr, chiar El singur a împlinit această poruncă, într-o măsură chiar mai mare decît vestirea profetică, atunci cînd El Însuși a privit departe, înainte, din pîntecele Fecioarei, și n-a lipsit-o pre ea de fecioria ei și n-a nimicit legătura ei, pe cînd ieșea din pîntecele ei. Tocmai acest fapt fusese prezis, limpede, despre El Însuși. Căci numai El singur S-a născut din singura Fecioară, și singur S-a născut din pîntecele cel fără de sămînță, și singur înaintînd mai departe, din pîntecele Fecioarei, a cruțat-o pe Fecioara, fiindcă S-a născut din ea, fără să-i fie stricată grația ei de Fecioară. El a venit în lume, fără să-I fi fost micșorată strălucirea slavei Lui dumnezeiești, a înaintat în lume, ca Om, fără ca să fie ruptă legătura lui cu Dumnezeu. Toate acestea arată că El este Dumnezeu, Care S-a năs-

---

14. *Ioan* 3, 19.
15. *Ioan* 1, 5.
16. *Ioan* 1, 9.
17. *Luca* 2, 30-32.
18. *Ieșire* 13, 2 ; *Luca* 2, 23.

cut, și dau mărturie, în același timp, în mod special, că ea, cea care a născut, este Născătoare de Dumnezeu.

De aici, se vede, iarăși, că Nestorie este un nesocotit, care nu vrea să spună nici că Dumnezeu este Cel care S-a născut, și nici să susțină că cea care L-a născut se numește Născătoare de Dumnezeu ; de aici, se vede, iarăși, că trebuie să fie blestemat și Eutihie, care Îi făgăduiește Domnului Hristos chiar trupul lui și nu admite că El, are fire omenească, asemenea nouă.

Dar, în ce chip „S-a făcut trup Cuvîntul“ [19] Care a ținut să Se facă trup, pentru cauza noastră, dacă nu Și-a luat asupra Sa natura trupească, din noi, cu adevărat, și nici nu Și-o avea unită cu El Însuși, pentru ca să arate, limpede, că Cuvîntul, Care, mai înainte, era lipsit de trup, a luat asupra Sa aceeași natură trupească, ca și noi, și astfel, S-a făcut Om, cu adevărat, împreună cu noi, dacă El n-ar avea trup, de același fel cu trupurile noastre și nici n-ar avea suflet, de același fel ca noi, de care depind însușirile noastre naturale.

Așadar, „Cuvîntul, făcîndu-se trup“, a dorit să ne scape pe noi de păcat, și Dumnezeu fiind, în El Însuși, cu adevărat S-a făcut Om, neprezentînd nimic fals asupra Sa, și nici nu ne-a amăgit pe noi, oamenii, dar, după ce a luat asupra Sa natura noastră omenească, ne-a dat-o nouă, în dar, pe a Sa.

9. Dar dacă n-ar fi așa cum credem noi, cu privire la trupul real al Domnului Hristos, cum poate să spună evanghelistul, care scrie acestea : „Și cînd s-au împlinit zilele curățirii lor ?“ [20].

Ce fel de curățire poate să fie, o, nevrednicule Eutihie, dacă în Hristos nu era un trup adevărat, dacă natura omenească nu era unită cu Cuvîntul ? Natura divină, lipsită de trup omenesc, de ce fel de curățire avea nevoie ? Ce fel de pată de necurăție s-ar putea zări, în divinitatea lipsită de trup omenesc ? Dealtminteri, acest lucru a fost prezentat în scris, ceva mai jos, așa precum cerea situația în care se găseau oamenii, dar, mai ales, s-a scris aceasta, pentru tine, din cauza închipuirii tale nebune, și din cauza nebuniei tale, încremenitoare, Eutihie, ca și a Maniheilor.

Căci nici Hristos, Care este Curățitorul de păcate al tuturora, nu avea nevoie de nici o curățire, mai ales că El primise trupul acela, singurul trup nepătat, dar nici cea care L-a născut, Fecioara, cea cu adevărat neîntinată și nespurcată, cea care a născut curățirea tuturor, n-a avut nevoie de curățire, prin mijlocirea Legii. Dealtfel, s-a adăugat, în scris, aceasta, cu privire la „zilele curățirii lor“, potrivit Legii, ca nu cumva, Hristos să fie socotit nimicitor al Legii.

Capitolul III

LA ÎNTÎMPINAREA DOMNULUI SÎNT ÎNGĂDUIȚI DREPTCREDINCIOȘII (ORTODOCȘII) ; ERETICII SÎNT RESPINȘI

10. Dar ce a purtat Fecioara Însăși, în brațele sale neîntinate, sau ce a primit Simion, în brațele sale, decît pe Dumnezeu, Cel ce S-a făcut trup și substanță reală ? Dreptul Simeon primea pe Dumnezeu-Fiul, ca un profet cu un simțămînt religios, și Îl aducea lui Dumnezeu-Tatăl, și împlinea Legea, în spiritul ei, spunînd, cu buze recunoscătoare : „Acum slobozește pe robul Tău, Stăpîne, după cuvîntul Tău, în pace“ [21]. Acest lucru i se spusese lui de către Duhul Sfînt, și anume, că el nu va vedea moartea, pînă nu va vedea pe Hristosul Domnului, cînd va vedea că și legătura Legii este dezlegată. El, bătrînul Simeon obținea și împlinea rolul de Lege, zicînd, mai departe : „Fiindcă văzură ochii mei Mîntuirea Ta“ [22]. Legea aceea mozaică nu era Mîntuirea. Legea era veche, și bătrînă și neputincioasă, atunci cînd a fost văzut Hristos, adică Mîntuirea de la Dumnezeu, dar, din starea de neputință, ea era readusă la starea de sănătate, și, din starea de învechire, pe

---

19. *Ioan* 1, 14.
20. *Luca* 2, 22.
21. *Luca* 2, 29.
22. *Ibidem*, 30.

care o avea, ea era scoasă și era reînnoită, potrivit cu ceea ce este nou ; Lumina-Hristos„ eliberînd pe vechiul Israel, de orice învechire și aducînd neamurile la El Însuși, era văzut, cu ochii proprii, de toate neamurile. De aceea, bătrînul Simeon strigă, și strigînd, anunță acestea : „Acum slobozește pe robul Tău, Stăpîne, după cuvîntul Tău, în pace ; că văzură ochii mei Mîntuirea Ta, pe care ai gătit-o înaintea feței tuturor popoarelor ; Lumină spre descoperirea neamurilor și slavă poporului Tău Israel“ [23].

— Noul, ieșind din vechi, și Galileea neamurilor a fost luminată, și noul Israel s-a arătat, și a privit și s-a îndreptat spre Hristos-Lumina.

11. Dar ce altceva a văzut, cu ochii săi, dreptul Simeon, decît Trupul Domnului, asemănător cu al nostru, și vizibil, pentru toți fapt care dovedește și combate inconștiența lui Eutihie, produsă de semănătura maniheică ? Căci, prin natura ei, Dumnezeirea scapă de sub privire, și nu poate fi privită cu ochii omenești.

Să se retragă, să plece împreună, Ehtihie și Nestorie, de la această sărbătoare, a noastră, fiind dușmani ai ei, și străini de ea, dușmani care luptă să nimicească veselia acestei sărbători ; acesta — Nestorie — împarte pe Hristos, Cel neîmpărțit, iar acela — Eutihie — amestecă, în mod nelegiuit, pe cele care nu pot să fie amestecate. Niciodată sărbătoarea noastră n-a îngăduit ca ea să fie „cinstită“ de astfel de dușmani și străini.

De aceea, curățiți-vă ; de aceea luminați-vă ; de aceea, adorați misterele cele ce sînt în legătură cu Hristos, ca unii care-I sînteți prieteni lui Hristos. Astfel, El nu îngăduie nici să alergați întru întîmpinarea Lui, și nici nu suportă să-L vedeți, cu ochii voștri, ci poruncește ca unii ca aceștia să fie izgoniți și orînduiește ca nelegiuiții să nu fie părtași la alegerea către El.

Să plece, împreună cu Nestorie și Eutihie, și eunomienii, și eudoxienii, și asterienii, și, cu aceștia, să plece și maniheii, și apolinariștii, severienii și dioscurienii, și toată gangrena — boala molipsitoare — aceea, nenorocită, și cu adevărat, lipsită de cap a acefaleilor [24].

Fiindcă, într-adevăr, aceia, Nestorie și Eutihie, pentru Trupul cel vizibil al lui Hristos, au încercat să se ridice și împotriva divinității Lui, perfectă și invizibilă, și s-o anuleze ; ei au încercat să susțină cu tărie, că Dumnezeirea aceasta a lui Hristos este de o altă natură și substanță, diferită de natura care este în Tatăl, Care a născut Fiul, socotind-o, cu cutezanță, această natură, între lucrurile create și luînd decizia că Hristos-Dumnezeu a fost creat, dar, după ambele naturi, după natura divină, zic eu, cît și după natura omenească, El trebuie să fie adorat.

Ceilalți, însă (Eudoxius Asianul, Asterius Sofistul, Apolenarie Laodicianu, Severus Antiohianul, Dioscur Alexandrinul, Acefalienii), din cauza acelei Dumnezeiri a lui Hristos, Dumnezeire care nu se vede, voiesc să scape și de Trupul Lui, și să născocească minciuni împotriva Trupului Lui Hristos. Aceștia, desprinzînd numai însușirile cele ce sînt proprii unei singure naturi, își închipuie că există o amestecare a substanțelor unite, și primesc, cu bună dispoziție sufletească, nenorocitele scamatorii ale lui Apolinarie și Polemon.

Acestora, să li se adauge Ehionii și Samosciții, Paulii și Bardesarii, și să fie izgoniți de la această sărbătoare a noastră. Aceștia, într-adevăr, pentru că socotesc că Hristos este doar numai om, și încă la fel ca noi, și pentru că mai cred că El este lipsit de cele ce sînt proprii Dumnezeirii, nu L-au numit Dumnezeu, în nici un fel.

Aceia, socotind că Hristos nu este Dumnezeu veșnic, adică nu este egal cu Tatăl, prin eternitate, dar afirmau că S-a arătat Dumnezeu, numai prin însăși întruparea cea de nespus, din Maria.

12. O, dacă, într-adevăr, toți necredincioșii, laolaltă, sau toți cîți și-au pierdut mințile, urmîndu-i pe ei, în mod nelegiuit, sau au ieșit din biserică, îndată după ei, în mod furios, o, dacă toți aceștia, zic, ar fi înlăturați de la întîmpinarea lui Hristos-Dumnezeu, așa încît, noi, cei care simțim și gîndim cele ale dreptei credințe, noi toți, cei care ne închinăm Lui, în această zi

---

23. *Ibidem*, 31.

24. Dedesubtul textului coloanelor 3295-3296 sînt opt note bibliografice, în latinește, dense, care menționează pe toți capii ereziilor, pomenite aici de Sfîntul Sofronie. În aceste note, sînt arătate și operele Sfinților Părinți și sinoadele care au combătut aceste erezii și pe autorii lor.

de sărbătoare, să venim întru Întîmpinarea lui Hristos-Dumnezeu, fără să avem asupra noastră vreo pată a vreunei învățături diferite, adică a vreunei erezii, și, împreună cu bătrînul Simeon, și cu bătrîna proorociță Ana, să-L primim în brațe ! Căci amîndoi ajunseră la bătrînețe și, de bună seamă, fiind urmărite, de către ei, Legea și Profeții, așteptau acea slobozire din viață. Căci, pînă la plinirea arătării lui Hristos, cu luminile Sale, tot timpul, Legea a fost stăpînitoare și Profeții, prevestitori, după ce au fost împlinite, cu înțelepciune, tainele față de Hristos, de către Dumnezeu, au prezis, despre Hristos, preziceri uimitoare.

Noi, fiind strămutați, din mulțimea neamurilor, în noul Israel, și fiind numiți noul popor al lui Dumnezeu, să mărturisim, la rîndul nostru, și să cîntăm psalmii : „Să cîntăm Domnului cîntare nouă“ [25]. Noi reînnoiți, în mod minunat, și transportați întru înălțime, prin arătarea lui Hristos, și, alungînd toată „strălucirea“ păgînătății — împreună cu prescripțiunile ceremoniale ale Legii vechi, precum și tot ceea ce este nevrednic de această preaslăvită sărbătoare a lui Hristos, așa încît această sărbătoare solemnă să înțelepțească acest trup al nostru, noi toți, zic, să cîntăm Domnului cîntare nouă. Căci noi am fost reînnoiți și, din vechi, cum eram, am fost făcuți noi, și am primit poruncă să cîntăm cîntare nouă lui Dumnezeu și Tatăl, Care ne-a înnoit pe noi toți, prin arătarea lui Hristos, și ne-a făcut cunoscut că noi sîntem poporul Său cel nou. „Să cîntăm Domnului cîntare nouă pentru că lucruri minunate a făcut“ [26], și chiar mai minunat lucru a făcut, într-adevăr prin arătarea lui Hristos, arătare, prin care toate s-au înnoit, prin care au fost redobîndite cele vechi, pierdute prin păcatul strămoșesc, prin care au fost văzute cele noi, și chiar toate, fiind supuse lui Dumnezeu, au fost strămutate în starea de primă tinerețe.

13. Ce fel de lucruri sînt acestea, ne transmite lira Duhului Sfînt, zicînd : „Mîntuitu-l-a pe el dreapta Lui și brațul cel sfînt al Lui“ [27]. Dar, ce sînt acestea, mă rog, „dreapta“ lui Dumnezeu-Tatăl și „brațul sfînt“, dacă nu Fiul Acela Unic, prin care El a făcut toate, prin Care a zidit cele ce nu erau mai înainte, și prin Care, din cele ce nu existau, le-a adus la ceea ce există ? Pe acestea, care, după aceea, se pleacă spre pieire și învechire, (căci fiecare lucru, care se învechește și îmbătrînește, din starea lui naturală, totdeauna înclină spre pieire) pe toate acestea, zic, El le păstrează chiar cu Dreapta Lui atotputernică, și cu Brațul Său sfînt și întru totul prea înalt.

Cei îmbogățiți cu splendoarea luminii cunoștinței divine, și cei luminați, în mod minunat, cu mintea, cu inima și cu trupul, mărturisesc că ei recunosc că numai Hristos este Acela Care a venit la noi, cu Trup asemănător nouă, pentru redobîndirea tuturor lucrurilor zidite, adică pentru punerea lor în starea de mai înainte. Prin El, noi sîntem păstrați nevătămați, în mod minunat, și am fost scoși din starea noastră de învechire, de mai înainte, și am fost răscumpărați, și am fost făcuți frămîntătură nouă lui Dumnezeu [28], cu toate că noi ne înfățișăm ca un aluat vechi și acru.

14. Căci noi sîntem, cu adevărat, și chiar sîntem declarați „dreapta lui Dumnezeu“, într-un mod neașteptat, ca niște creaturi păstrate nevătămate și reînnoite, prin brațul Lui cel puternic. Despre acestea, cînta David, în mod melodios și răsunător, făcînd o profeție gingașă : „Mîntuitu-l-a pe el dreapta Lui și brațul cel sfînt al Lui“ [29].

Fără îndoială, noi avem nevoie de mîntuire, și, brațul lui Dumnezeu retrăgîndu-se, noi năzuim după răscumpărare chiar din momentul vechii noastre căderi mortale. Nouă, celor care avem nevoie de mîntuire, și năzuim după ea, ne-a prevestit psalmistul-cîntăreț, slăvita întărire a dreptei și a brațului Tatălui, pentru reînnoire, și, odată cu aceasta, venirea lui Hristos, pentru mîntuire, așa cum se spune în această cîntare, minunat răspicată : „Cunoscută a făcut Dumnului mîntuirea Sa ; înaintea neamurilor a descoperit dreptatea Sa“ [30].

Și Simeon, care închipuiește Legea Veche, cugetînd asupra acestui lucru, primind în brațe pe Hristos, rostea cu glas tare, către Dumnezeu, Care Și-a găsit plăcerea în Hristos, pentru că Lui I-a fost încredințată mîntuirea : „Acum, slobozește pe robul Tău, Stăpîne, după cuvîntul Tău în

---

25. *Psalmul*, 97, 1.
26. *Psalmul* 97, 1.
27. *Ibidem* 2.
28. *I Corinteni* 5, 7.
29. *Psalmul* 97, 2.
30. *Psalmul* 97, 3.

pace“ [31]. Într-adevăr, Hristos este vestit și denumit „Pace“, în cer și pe pămînt. „Că văzură ochii mei mîntuirea Ta, pe care ai gătit-o înaintea feții tuturor popoarelor, lumină spre descoperirea neamurilor, și slava poporului Tău Istrael“ [32].

Completă este profeția ! Desăvîrșită este făgăduința ! Luminat și explicat este ceea ce era greșit. Cît de cuprins este de slavă ceea ce era lipsit de slavă ! Dar chiar și eu, și, împreună cu mine, Legea, am scăpat din starea de învechire, și am devenit nu numai nou, dar, privind mîntuirea Ta, Doamne, și ațintind ochii mei bătrîni asupra slavei Tale, eu am dobîndit, întru totul, chiar și vigoarea tinerească, fără bătrînețe și zbîrcitură.

Într-adevăr, Hristos S-a făcut Lumină neamurilor, și pe poporul cel nou născut, duhovnicește, l-a numit „noul Israel“, l-a încărcat cu o slavă minunată și aleasă, i-a împărțit o slavă, cu adevărat lipsită de bătrînețe, luminîndu-l și cu o lumină, niciodată îmbătrînitoare, care nu-și mai duce cu ea zbîrciturile bătrîneții, din Lege.

Capitolul IV

TÎLCUIREA PROFEȚIEI LUI SIMEON ȘI A ANEI

15. Și, într-adevăr, bătrînul Simeon, văzînd Mîntuirea lui Dumnezeu, adică pe Hristos, avea convorbiri cu El Însuși, prin cuvinte pline de recunoștință. Purtînd pe brațe Mîntuirea, adică pe Fiul lui Dumnezeu-Tatăl, bătrînul Simeon a transmis tuturor Mîntuirea, și l-a dat tuturor minunata Răscumpărare.

Îndreptîndu-se, însă, către Fecioara, care a zămislit și a născut cu Trup Mîntuirea lui Dumnezeu, și către Iosif, care era socotit tată al acestei Lumini, fiind, totuși, străin de nașterea trupească a Luminii, bătrînul Simeon s-a făcut cunoscut : „Iată, zice el, Acesta este pus spre căderea și spre ridicarea multora în Istrael“ [33].

Nou Născut este pus spre căderea sclavilor literii Legii, și spre ridicarea fiilor harului ; spre căderea celor care mai respectă însă caracterul vechi al Legii, spre ridicarea celor care iubesc noutatea evanghelică ; spre căderea celor care se fălesc că au părinte trupesc pe Avraam, spre ridicarea fiilor, prin credință, ai faptelor lui Avraam ; spre căderea celor îmbrăcați în Adam cel vechi, în ceea ce privește înțelepciunea, spre ridicarea celor ce cugetă, înțelepțește, la îmbrăcămintea lui Adam Cel Nou ; spre mine celor ce cugetă la cele ce sînt țărînă și pămînt, spre ridicarea celor care năzuiesc după cele înalte și cerești. Căci primul Adam, făcut din pămînt, fiind din praf, a avut simțire pămîntească. Cel de-al doilea Adam, însă, care este purtat, cu Trupul, de mîinile mele, și, în același timp, El Însuși mă poartă pe mine, cel care-L port pe El, vine la noi din afară de pămînt, din cer, și dăruiește plată cerească tuturor celor care primesc, cu credință, venirea Lui, și, într-adevăr leapădă haina primului Adam și doresc, cu adevărat, nașterea lui Adam cel nou. Și celor ce L-au primit cu credință, El le dă putere ca să se facă fii adoptivi ai lui Dumnezeu și Tatăl [34] ; aceștia, nu din pofta cărnii s-au născut, nici din voința bărbătească s-au făcut, ci din Dumnezeu, după har, s-au născut, căci n-au provenit din substanța naturii Lui.

16. Căci numai Fiul tău, o, Maică Fecioară, neîntinată, S-a născut din Dumnezeu, după natură, și este consubstanțial cu Dumnezeu-Tatăl. El singur S-a născut din Dumnezeu-Tatăl, și este cunoscut ca Unicul Său Fiu, și întrupîndu-Se, în mod real, din tine, Fecioară, a primit din tine naștere omenească.

Dar și prin sufletul tău, care ai văzut tainele cele mari ale lui Dumnezeu, și care ai născut pentru noi, Tezaurul harului, va trece sabie cu două tăișuri și această sabie va străpunge mintea ta, zguduită de spaimă [35], cînd Îl vei privi, tu însăți, cu ochii tăi, ținut cu picioarele pe cruce, și așezat în mijlocul tîlharilor, pentru ca să răpună însăși moartea, de care eram noi uciși ; într-adevăr, El ne dă viață, nouă, care, pe drept, eram omorîți, și dezleagă pe om de lanțurile păcatelor, fiind legat, din vechime, de către diavol, cu legiunile de legături ale diavolilor. Dar sabia aceea, care te va străpunge, nu va dăinui mult în sufletul tău, și nu va rămîne pentru totdeauna în tine, pentru că, niciodată, o, Maica lui Dumnezeu, Cel zămislit în tine dumnezeiește, și Cel ce S-a născut din tine, în mod minunat, nu te va

---

31. *Luca* 2, 29. 32. *Ibidem* 30. 33. *Luca* 2, 24.
34. *Ioan* 1, 12. 35. *Luca* 2, 35.

părinte al vieții, de după Adam, începătorul vieții, prin aceasta, zic, porumbelul ne-a dat de știre chiar despre milostivirea viitoare a lui Hristos-Dumnezeu, atunci cînd vremea Vechiului Testament se pleacă către seară.

21. Este absolut neîndoielnic, deci, că Hristos voiește ca cei ce se apropie de El să aibă curăția înfrînării, în cel mai înalt grad, și să priceapă, înțelepțește, măreția nevinovăției, ca, prin aceste virtuți, ei să fie și mai mult împodobiți, sufletește, și să înveselească pe Însuși Hristos, Care i-a zidit, și, din milostivirea aceea, pe care a avut-o față de oameni, S-a coborît pe pămînt, pentru ca să-i mîntuiască, așa încît, El să vadă acestea, și să se veselească, și, în același timp, să-i primească, cu bucurie, pe cei Ce-l întîmpină. Căci, prin nimic nu se cinstește așa de bine Dumnezeu, ca printr-o perfectă înfrînare și printr-o perfectă castitate, unite cu o totală nevinovăție.

Este un lucru vrednic de cinste, plăcut și liniștitor și nestînjenit de zbuciumul treburilor zilnice, să te lipești de Dumnezeu, atît cît se poate de bine, și să nu te lași prins, nici cu zel, de nici un lucru, adică, să fii sustras și smuls de la îndeletnicirile lumești. Tocmai pentru cei care se sustrag de la îndeletniciri lumești, se pare că spune psalmul acela aceste cuvinte „Opriți-vă și vedeți că Eu sînt Dumnezeu“ [44], ca și cum ar spune că Dumnezeu obișnuiește să-și arate sfințenia Sa strălucitoare, celor care se opresc de la îndeletnicirile lumești, și își duc viața în singurătate.

De asemenea, strălucesc în frumusețe atît blîndețea, cît și comuniunea sufletească și iubirea reciprocă, cu care fiecare ar putea să-și ducă viața, în mod corect, așa încît, pe de o parte, în mod normal, să fie cuprins de milă față de aproapele său, iar pe de altă parte, în mod natural, purtarea omenească să fie unită cu mila aceasta, virtuți prin care ajungem la o asemănare foarte mare cu Însuși Dumnezeu.

22. Dar de ce a adus Maica Domnului, ca jertfă, două păsări ? A adus două păsări, fiindcă așa poruncea Legea și fiindcă Unul și Același Hristos S-a arătat cu două naturi. El a devenit cunoscut, într-adevăr, cu două naturi unite, dar fără să fie vreo împărțire sau amestecare în cele două naturi, atît divină cît și omenească, din care este El alcătuit.

Dar chiar noi înșine am fost alcătuiți din două elemente constînd din suflet și trup, adică avem o alcătuire dihotomică. Dar, de îndată ce noi apărem și cu suflet, și cu trup, să săvîrșim ceea ce este de cinste, chiar cu amîndouă părțile ființei noastre. Să nu umplem numai o parte cu virtute, iar cealaltă parte s-o lăsăm să șchioapete și să fim lipsiți de podoaba virtuților. Acest lucru îl spunea Însuși Domnul Care este recunoscut ca Dătătorul cel Bun al tuturor virtuților, pe cînd învăța pe ascultători : „Fiți desăvîrșiți precum și Tatăl vostru Cel ceresc desăvîrșit este“ [45]. Căci, dacă este ceva neîmplinit și desăvîrșit, nu este plăcut lui Dumnezeu și, imediat este osîndit.

23. Așadar și noi, prea doriților, știind acest lucru, să alergăm întru întîmpinarea lui Hristos-Dumnezeu, dar, în același timp, să-I aducem virtutea înfrînării, să-I aducem curățenia morală, să-I aducem nevinovăție, să facem dovada că am uitat nedreptățile, să ne dezlipim de grijile lumești, să ne oprim curați înaintea Domnului, să-I aducem, cu toții, în față, blîndețea moravurilor noastre, să avem bunăvoință și iubire reciprocă față de toți oamenii, să adăugăm la toate acestea, o inimă îndurătoare față de toți, și să revărsăm, din belșug, mila, care să iese dintr-o inimă compătimitoare.

Așa să primim pe Hristos, Cel ce Se apropie de noi, așa să-L privim pe Hristos, așa să-L strîngem în brațe pe Hristos, cu un anume gînd dumnezeiesc și să ne mărturisim înaintea Lui, cu cuvintele profetice, să lăudăm venirea Lui la noi, și să predicăm, cu glasuri puternice, milostivirea Lui, pe care a arătat-o față de noi, așa încît să dobîndim împărăția cerurilor și să ne bucurăm de bunătățile cele veșnice, întru Hristos Însuși, Răscumpărătorul și Mîntuitorul nostru Dumnezeu, Căruia, împreună cu Prea Bunul Dumnezeu-Tatăl, și cu Prea Sfîntul Duh, să-I fie slava, cinstea și închinăciunea, pretutindeni și acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Pr. Prof. Nicolae PETRESCU

---

44. *Psalmul* 45, 10.
45. *Matei* 5, 48.

SFÎNTUL IOAN GURĂ DE AUR

OMILIA LA BOTEZUL ȘI EPIFANIA DOMNULUI NOSTRU IISUS HRISTOS

Cuvînt împotriva celor care lipsesc de la dumnezeieștile slujbe, despre sfîntul și mîntuitorul Botez al Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, despre cei care se împărtășesc cu nevrednicie și despre cei care se fac următori lui Iuda plecînd de la biserică înainte de a se termina Dumnezeiasca Liturghie și înainte de ultima rugăciune ★.

1. Astăzi, voi toți vă bucurați, numai eu sînt copleșit de tristețe. Cînd îmi îndrept ochii spre această mare duhovnicească și văd nesfîrșita comoară a Bisericii, cînd mă gîndesc apoi că, sfîrșindu-se sărbătoarea, mulțimea aceasta va pleca împrăștiindu-se din nou, sufăr și sufletul meu este îndurerat, pentru că Biserica, deși este mama atîtor copii, nu poate să se bucure de ei la fiecare slujbă, ci numai la o sărbătoare [mare]. Cîtă bucurie duhovnicească ar fi, cîtă veselie, cît de mare ar fi slava lui Dumnezeu și cît folos pentru suflete, dacă la fiecare slujbă am vedea biserica așa de plină ? Acum corăbierii și cîrmacii fac totul ca să traverseze marea și să intre în port ; nouă însă ne place să navigăm pe orice mare, bătuți fără încetare de valurile treburilor vieții [acesteia] și aruncați mereu în piețele publice și prin tribunale, venind aici, cu greu, o dată sau de două ori pe an.

Sau nu știți că Dumnezeu, așa cum a ridicat porturi la mare, tot astfel a înălțat biserici în orașe ca să ne bucurăm de cea mai mare liniște [toți] cei care căutăm adăpost în ele de furtuna tulburărilor lumii ? Căci aici nu trebuie să te temi nici de furia valurilor, nici de atacurile tîlharilor, nici de năvala răufăcătorilor, nici de iureșul vînturilor, nici de cursele fiarelor sălbatice : căci portul este ferit de toate acestea, este portul duhovnicesc al sufletelor. Chiar voi sînteți martori ai spuselor mele. Într-adevăr, dacă vreunul dintre voi își va cerceta acum conștiința, va găsi o mare liniște interioară : căci mînia nu-l tulbură, lăcomia nu-l mistuie, invidia nu-l arde, trufia nu-l umflă [în pene], dragostea slavei deșarte nu-l strică, ci toate aceste fiare se îmblînzesc, ca printr-o vrajă dumnezeiască, la ascultarea Sfintelor Scripturi, care pătrunde prin urechea fiecăruia pînă la suflet și adoarme aceste patimi străine rațiunii. Cît de mare este nefericirea celor care, putînd să dobîndească o atît de mare sfințenie a vieții, nu se grăbesc să vină mereu la mama noastră a tuturor, Biserica ? Ai putea oare să-mi spui o ocupație mai aducătoare de roade decît aceasta sau o tovărășie mai folositoare ? Dar ce te împiedică să-ți petreci timpul aici, cu noi ? Îmi vei spune, desigur, că sărăcia este piedica pentru care nu iei parte la această frumoasă adunare. Dar nu este o scuză legitimă. Săptămîna are șapte zile : pe acestea șapte Dumnezeu le-a împărțit cu noi. Și nu și-a oprit El partea mai mare, iar nouă ne-a dat partea mai mică ; nu le-a împărțit nici măcar în două părți egale : nu a luat El trei și nu ne-a dăruit nouă trei, ci ne-a dat nouă șase zile, iar pentru El n-a păstrat decît una. Și nici în întreagă această zi nu binevoiești să te îndepărtezi de treburile lumii acesteia, ci, ceea ce fac furii banilor sacri, același lucru îndrăznești [să-l faci] și tu în această zi, furînd-o și folosind-o pentru griji lumești, deși ea este sfîntă și închinată ascultării cuvintelor duhovnicești. Dar de ce vorbesc eu de o zi întreagă ? Fă și tu în timpul acestei zile ceea ce a făcut văduva în milostenia sa : după cum ea a aruncat doi oboli [în cutie] (Marcu 12, 42 sq.) și a căpătat mare răsplată de la Dumnezeu, tot astfel dăruiește și tu două ore lui Dumnezeu și vei aduce mii de zile cîștig în casa ta. Dacă tu crezi că nu e bine așa, ai grijă ca nu cumva, nevrînd să te îndepărtezi o mică parte a zilei de cîștigurile pămîntești, să nu pierzi

---

★ Omilia la Botezul Domnului (P.G. 49, 363-372) a fost rostită în anul 387.

N. B. Am pus între paranteze drepte unele cuvinte pe care le-am considerat necesare pentru înțelegerea mai exactă a textului. *B. R.* înseamnă *Biblia*, traducerea românească din 1975.

truda unor ani întregi. Căci Dumnezeu vede disprețul și banii adunați se risipesc, după cum le spunea și iudeilor, amenințîndu-i, pentru că nu mai aveau grija templului : „Ați dus acestea în casele voastre, și suflarea Mea le-a risipit, zice Domnul“ (Agheu 1, 9) [1]. Căci dacă tu vii la noi, [la Biserică], o dată sau de două ori pe an, ce am putea să te învățăm din cele necesare [pentru mîntuire] despre suflet, despre trup, despre nemurire, despre împărăția cerurilor, despre pedeapsă, despre iad, despre îndelunga răbdare a lui Dumnezeu, despre bunătatea Lui, despre Pocăință, despre Botez, despre iertarea păcatelor, despre cele zidite în cer și pe pămînt, despre natura oamenilor, despre îngeri, despre răutatea demonilor, despre vicleniile diavolului, despre obiceiuri, despre dogme, despre credința cea adevărată, despre înșelătoarele erezii ? Căci acestea și mult mai multe decît acestea trebuie să știe creștinul și despre toate trebuie să dați explicații celor care vă întreabă. Voi însă nu veți putea cunoaște nici cea mai mică parte din ele, dacă veniți aici [numai] o dată și atunci din întîmplare, nu din evlavie sufletească, ci din obișnuința sărbătorii. Trebuie să se considere fericit cel care, venind aici la fiecare slujbă, ar putea să învețe toate acestea bine. Mulți dintre cei prezenți aici aveți slujitori și fii și, cînd îi încredințați celor care să-i învețe meseriile pe care le-ați ales, le faceți inaccesibilă casa voastră o dată pentru totdeauna și, pregătindu-le așternut și hrană și tot ceea ce au nevoie, îi trimiteți să locuiască împreună cu profesorul, oprindu-i să se întoarcă în casa voastră, pentru ca, acolo, neîntrerupîndu-le studiul nici o grijă, munca continuă să le aducă cunoștințe mai temeinice. Iar acum, cînd vreți să învățați nu o știință oarecare, ci pe cea mai mare dintre toate [științele], [care vă luminează] cum trebuie să fiți plăcuți lui Dumnezeu și să dobîndiți [comorile] cele cerești, socotiți că acest lucru poate fi făcut la întîmplare ? De unde vine nebunia asta așa de mare ? Că învățătura este un lucru care cere multă atenție, aflați din ceea ce spune [Mîntuitorul] : „Învățați de la Mine, că sînt blînd și smerit cu inima“ (Matei 12, 29) ; și din nou [spune] profetul : „Veniți, fiilor, ascultați-mă pe mine, frica Domnului vă voi învăța pe voi“ (Psalm 33, 12) [2] ; și iarăși : „Îndeletniciți-vă și cunoașteți că Eu sînt Dumnezeu“ (Psalm 45, 11) [3]. Astfel că este nevoie de multă nevoință pentru cel care vrea să dobîndească învățătura [celor duhovnicești].

2. Dar, ca să nu pierdem tot timpul certîndu-i pe cei care lipsesc [de la biserică], fiind mulțumiți de cele spuse pentru îndreptarea nepăsării lor, hai să vorbim puțin despre sărbătoarea de azi. Căci mulți prăznuiesc sărbătorile și le cunosc numele, dar nu știu istoria lor și nici împrejurările în care au apărut. Este limpede pentru toți că sărbătorirea de azi se numește Epifania sau Arătarea ; dar care este această Arătare și dacă este una [singură] sau [sînt] două, acest lucru nu-l știu încă. Este de cea mai mare rușine și de tot rîsul că cei care prăznuiesc această sărbătoare în fiecare an nu cunosc subiectul ei. Mai întîi trebuie să vă spun că nu există o singură Arătare [a Domnului], ci două : una este cea de astăzi și s-a consumat, iar a doua [este] cea care va fi și care va avea loc cu slavă la plinirea [vremii]. Despre fiecare din ele l-ați auzit astăzi pe Pavel vorbind cu Titus și spunîndu-i astfel : despre cea de azi : „Harul mîntuitor al lui Dumnezeu s-a arătat tuturor oamenilor, învățîndu-ne pe noi să lepădăm fărădelegea și poftele lumești și, în veacul de acum, să trăim cu înțelepciune, cu dreptate și cu cucernicie“ (Tit 2, 11-12); iar despre cea viitoare : „Să așteptăm fericita nădejde și arătarea slavei marelui Dumnezeu și Mîn-

---

1. Sfîntul Ioan Gură de Aur citează, desigur, din memorie. Iată versetul respectiv în traducerea românească a Bibliei, ediția 1975, care urmează destul de aproape *Septuaginta și Vulgata :* „V-ați așteptat la mult, dar iată aveți puțin. Ați strîns mult, dar Eu am risipit truda voastră ! Pentru ce ?, zice Domnul Savaot. Din pricina templului Meu care stă dărîmat, iar voi zoriți cu lucrul, fiecare pentru casa lui !“.

2. *Septuaginta și Vulgata :* Psalm 33, 12 ; *B. R. :* Psalm 33, 11.

3. *Septuaginta și Vulgata :* Psalm 45, 11 ; *B. R. :* Psalm 45, 10.

tuitorului nostru Iisus Hristos" (Tit 2, 13). Iar profetul spunea despre cea viitoare : „Soarele se va schimba în întuneric și luna în sînge, înainte de a sosi ziua Domnului, mare și slăvită" (Ioil 2, 31)[4]. Dar de ce nu se numește Epifania ziua în care S-a născut [Mîntuitorul], ci ziua în care S-a botezat ? Căci aceasta este ziua în care S-a botezat și a sfințit apele. De aceea, la această sărbătoare, la miezul nopții, toți [credincioșii], luînd apă, o pun bine acasă și o păstrează tot anul fiindcă astăzi au fost sfințite apele. Și este o minune evidentă a naturii nestricăcioase a acelei ape [în ciuda] timpului îndelungat [cît este păstrată], încît, după un an întreg și de multe ori după doi sau trei ani, apa luată astăzi rămîne nestricată și proaspătă și, după un timp atît de lung, se ia la întrecere cu apa adusă acum de la izvor. Așadar, de ce se numește această [zi] Arătarea [Domnului] ? [Se numește astfel] deoarece S-a făcut cunoscut tuturor nu cînd S-a născut, ci cînd S-a botezat, căci pînă în această zi era neștiut celor mulți. [Drept dovadă] că nu-L cunoșteau cei mulți și că nu știau cine este, ascultați-l pe Ioan Botezătorul spunînd : „În mijlocul vostru se află Acela pe care voi nu-L știți" (Ioan 1, 26). Și este de mirare că nu-L cunoșteau alții, cînd însuși Botezătorul nu-L cunoștea pînă în acea zi ? „Și eu nu-L cunoșteam pe El, spune Ioan Botezătorul, dar Cel ce m-a trimis să botez cu apă, Acela mi-a zis : Peste Care vei vedea Duhul coborîndu-Se și rămînînd peste El, Acela este Cel ce botează cu Duh Sfînt" (Ioan 1, 33). Este clar din aceste cuvinte că sînt două Epifanii. Dar este necesar să spunem de ce vine Hristos să se boteze și la ce fel de botez vine : căci și acest lucru este necesar să-l cunoaștem, ca și pe acela. Și dragostea voastră trebuie să-l învețe mai întîi pe acesta [din urmă], căci din acesta îl vom cunoaște și pe celălalt. Exista botezul iudaic care spăla necurățenia trupească, nu păcatele aflate pe conștiință. Căci dacă cineva a săvîrșit un adulter, sau a îndrăznit să fure, sau a comis o altă nelegiuire de felul acesta, [botezul iudaic] nu l-a curățit de aceste acuzații ; dar dacă cineva atinsese oasele morților, dacă gustase mîncăruri oprite [de Lege], dacă venise dintr-un loc necurat, dacă locuise împreună cu leproși, se spăla și era necurat pînă seara, apoi se curățea. „Căci își va spăla corpul cu apă curată și va fi necurat pînă seara și se va curăți" (Levitic 15, 5). Căci acestea nu erau cu adevărat păcate, nici necurățenie, dar fiindcă [iudeii] erau atît de nedesăvîrșiți, Dumnezeu, făcîndu-i pe aceste căi mai evlavioși, i-a pregătit, cu timpul, [să fie] mai conștiincioși în respectarea unor prescripții mai importante.

3. Așadar ispășirea iudaică nu spală de păcate, ci numai de necurățeniile trupești, însă [Botezul] nostru nu este de același fel, ci cu mult mai mare și plin de mult har, căci și de păcate ne izbăvește și sufletul îl curățește și harul Sfîntului Duh ni-l dăruiește. Iar botezul lui Ioan era cu mult mai presus decît cel iudaic, însă mai mic decît al nostru, [fiind] între cele două botezuri, precum o punte care ne-ar conduce de mînă pe el de la botezul iudeilor la cel creștin. Căci [Ioan] nu-i îndemna [pe oameni] să respecte purificările trupești, ci, îndepărtîndu-i de ele, îi îndemna și îi sfătuia să se întoarcă de la viciu la virtute și să-și pună nădejdea mîntuirii în faptele lor bune, nu în felurite botezuri și spălări cu apă. Căci el nu spunea : „Spală hainele tale și trupul tău și vei fi curat !", ci „Faceți roadă vrednică de pocăință" (Matei 3, 8). Așadar pentru aceasta botezul lui Ioan era mai presus decît cel iudaic, dar mai mic decît al nostru, pentru că el nici nu dăruia Sfîntul Duh, nici nu aducea iertarea păcatelor prin har. Căci el ne poruncea să facem pocăință, [dar] nu avea puterea să ierte [păcatele]. De aceea și spunea [Ioan] : „Eu vă botez cu apă, dar Acela vă va boteza cu Duh Sfînt și cu foc" (Matei 3, 11). Adică el nu boteza cu Duh. Dar ce înseamnă „cu Duh Sfînt și cu foc ?" Amintește-mi de ziua aceea în care apostolilor li s-au arătat, împărțite, limbi ca de foc și au șezut pe fiecare dintre ei (Fapte 2, 3). [Se vede] limpede din următoarele că botezul lui Ioan era nedesăvîrșit, nedăruind nici harul Sfîntului

---

4. Citatul este redat corect din *Septuaginta și Vulgata ;* Dar în *B. R.* cap. 2 are numai 27 de versete și textul se află la 3, 4 în forma următoare : „Soarele se va întuneca și luna va fi roșie ca sîngele, înainte de venirea zilei celei mari și înfricoșătoare a Domnului".

Duh, nici iertarea păcatelor : întîlnind Pavel pe cîțiva ucenici a zis către ei : „Primit-ați voi Duhul Sfînt cînd ați crezut ? Iar ei au spus către el : Dar nici n-am auzit dacă este Duh Sfînt. Și el a zis către ei : Deci în ce v-ați botezat ? Ei au zis : În botezul lui Ioan. Iar Pavel a zis : Ioan a botezat cu botezul pocăinței" (Fapte 19, 2-4) ; al pocăinței, nu al iertării. Și pentru ce boteza el ? [El boteza] „spunînd poporului să creadă în Cel ce avea să vină după el, adică în Domnul Iisus. Și auzind ei, s-au botezat în numele Domnului Iisus. Și punîndu-și Pavel mîinile peste ei, Duhul Sfînt a venit asupra lor" (Fapte 19, 4-6). Vezi în ce chip era nedesăvîrșit botezul lui Ioan ? Căci dacă nu era nedesăvîrșit, Pavel nu i-ar fi botezat din nou, nu și-ar fi pus mîinile peste ei ; făcînd aceste două lucruri, el a arătat superioritatea Botezului apostolic și că botezul [lui Ioan] era cu mult mai prejos [decît al nostru]. Din acestea am aflat care este diferența dintre botezuri. Iar acum trebuie să spunem de ce se botează Hristos și cu ce fel de botez. Nici cu cel iudaic, de mai înainte, nici cu al nostru, pentru că El nu avea nevoie de iertarea păcatelor. Cum să aibă nevoie cînd El nu avea nici un păcat ? „Căci păcat n-a săvîrșit, nici s-a aflat vicleșug în gura Lui" (I Petru 2, 22) ; și iarăși : „Cine dintre voi mă vădește de păcat ?" (Ioan 8, 46). Și trupul Lui nu era lipsit de Duh ; cum [să fie] altfel dacă [trupul] era zidit de la început de Duhul Sfînt ? Așadar, dacă trupul Lui nici nu era lipsit de Duh Sfînt, nici nu era supus păcatelor, de ce se boteza ? Dar mai întîi trebuie să aflăm cu ce fel de botez S-a botezat și apoi ne va fi mai clar și restul. Deci, cu ce botez S-a botezat ? Nici cu cel iudaic, nici cu al nostru, ci cu al lui Ioan. De ce ? Pentru că și natura însăși a botezului ne face să înțelegem că El S-a botezat nu din cauza păcatelor, nici pentru că era lipsit de harul Sfîntului Duh, căci acest botez era lipsit și de una și de alta, după cum am și arătat. Și din aceste reiese limpede că El a venit la Iordan nici pentru iertarea păcatelor, nici pentru dobîndirea harului Sfîntului Duh. Și ca nu cumva vreunul dintre cei care erau atunci de față să creadă că El a venit pentru pocăință, precum ceilalți, ascultă cum a îndreptat dinainte Ioan această [credință greșită]. Căci el care le spunea altora : „Faceți roadă vrednică de pocăință" (Matei 3, 8), ascultă ce-i spune Acestuia : „Eu am trebuință să fiu botezat de Tine, și Tu vii la mine ?" (Matei 3, 14). Spunea acestea arătînd clar că [Mîntuitorul] a venit la el nu pentru trebuința de care aveau nevoie ceilalți, că El este atît de departe de a fi botezat pentru același motiv și că era cu mult mai mare decît [Ioan] Botezătorul și mai curat fără de asemănare. Așadar, de ce S-a botezat dacă nu făcea aceasta nici spre pocăință, nici pentru iertarea păcatelor, nici pentru [a dobîndi] harul Sfîntului Duh ? Din două motive [S-a botezat] : unul pe care l-a spus ucenicul, al doilea pe care El Însuși l-a spus lui Ioan. Care a spus Ioan că este motivul botezului Acestuia ? Ca să facă cunoscut poporului, după cum și Pavel spunea, că „Ioan a botezat cu botezul pocăinței, ca să creadă în Cel ce avea să vină după el" (Fapte 19, 4). Acesta era scopul botezului. Căci dacă ar fi trebuit să meargă în fiecare casă și, venind la porțile oamenilor, să-i cheme afară și să le spună ținîndu-L lîngă sine pe Hristos : Acesta este Fiul lui Dumnezeu, ar fi făcut mărturia suspectă și era cu mult mai greu. Iar dacă, luîndu-L [pe Hristos], ar fi intrat cu El în sinagogă și L-ar fi arătat [celor de acolo], și acest lucru ar fi făcut, de asemenea, mărturia suspectă. Dar cînd toate mulțimile revărsate din fiecare oraș la Iordan își petreceau timpul pe malurile rîului și cînd a venit El Însuși să fie botezat, a fost adusă mărturia din cer prin glasul Tatălui și prin venirea Sfîntului Duh în chip de porumbel, ceea ce făcea lipsită de bănuială mărturia lui Ioan despre Aceasta. De aceea spune El : „Și eu nu-L știam" (Ioan 1, 31), arătînd că mărturia lui este vrednică de crezare, fiindcă erau rude după trup : „Și iată, Elisabeta, rudenia ta a zămislit și ea fiu" (Luca 1, 36), îi spune îngerul Mariei despre mama lui Ioan. Iar dacă mamele erau rude, este foarte clar că și copiii [se înrudeau]. Dar, fiindcă erau rude, ca să nu i se pară [cuiva] că aduce mărturie pentru Hristos datorită rudeniei, harul Sfîntului Duh a hotărît ca Ioan să-și petreacă prima tinerețe în pustiu, nici să nu socotească cineva că mărturia este adusă din prietenie sau printr-un șiretlic pus la cale, ci, precum a

aflat de la Dumnezeu, așa L-a făcut cunoscut [poporului]. De aceea spune: „Și eu nu-L știam pe El". Dar cum L-ai cunoscut? „Cel ce m-a trimis să botez cu apă, Acela mi-a zis". Ce ți-a zis? „Peste Care vei vedea Duhul coborîndu-Se în chip de porumbel și rămînînd peste El, Acesta este Cel ce botează cu Duh Sfînt" (Ioan 1, 33). Pentru aceasta a venit, deci, Duhul Sfînt: nu ca și cum ar fi venit atunci prima dată, ci, prin zborul Său, să-L arate, precum cu degetul, făcîndu-L cunoscut tuturor, pe Cel care era anunțat. Pentru aceasta a venit El la botez. Dar și din cealaltă cauză pe care El Însuși o spune. Care este aceasta? După ce Ioan îi spusese: „Eu am trebuință să fiu botezat de Tine, și Tu vii la mine?". El i-a răspuns zicînd: „Lasă acum, că așa se cuvine nouă să împlinim toată dreptatea" (Matei 3, 14-15). Ai văzut smerenia slujitorului? Ai văzut umilința Stăpînului? În sfîrșit, ce înseamnă „a împlini toată dreptatea?". Dreptatea este împlinirea tuturor poruncilor [lui Dumnezeu], după cum ni se spune: „Erau amîndoi drepți, umblînd fără prihană în poruncile Domnului" (Luca 1, 6). Deoarece, așadar, toți oamenii trebuiau să împlinească această dreptate, însă nici unul n-a săvîrșit-o corect, nici n-a împlinit-o, Hristos, venind, împlinește toată dreptatea.

4. Și ce dreptate era aceasta, va spune [cineva] să fie botezat? Dreptatea înseamna să se supună profetului. Așadar, după cum S-a tăiat împrejur, și a adus jertfă, și a respectat sabatul, și a prăznuit sărbătorile iudaice, tot astfel a adăugat ceea ce rămînea, să se supună profetului care boteza. Că a fost voia lui Dumnezeu ca toți să se boteze, ascultă ce spune Ioan: „Cel ce m-a trimis să botez cu apă" (Ioan 1, 33) și Însuși Hristos: „Vameșii și poporul slăveau pe Dumnezeu, botezîndu-se cu botezul lui Ioan. Iar fariseii și învățătorii de lege au călcat voia lui Dumnezeu, nebotezîndu-se de el" (Luca 7, 29-30). Așadar, dacă dreptatea înseamnă a te supune lui Dumnezeu, Dumnezeu l-a trimis pe Ioan ca să boteze poporul și Hristos a împlinit aceasta cu toate celelalte porunci ale Legii. Ei bine, închipuiește-ți că poruncile Legii sînt 200 de dinari: neamul nostru [omenesc] trebuia să plătească această datorie. Însă noi nu am plătit-o. Moartea ne-a luat în stăpînire, supuși acestei acuzații. Venind Hristos și găsindu-ne luați în stăpînire [de moarte], a plătit datoria, a împlinit tributul și a izbăvit pe cei care nu aveau ce să dea. De aceea nu a spus: Trebuie să facem asta și asta, ci „Să împlinim toată dreptatea" (Matei 3, 15). Se cuvine ca Eu, Stăpînul, Care am, să plătesc pentru cei care nu au. Aceasta este cauza botezului: de a arăta că împlinește toată legea, și aceasta și cealaltă [cauză] spusă înaintea acesteia. De aceea și Sfîntul Duh a coborît în chip de porumbel: căci unde este împăcarea cu Dumnezeu, [acolo este și] porumbelul. Într-adevăr, și pe corabia lui Noe porumbelul a venit aducînd o ramură de măslin, ca semn al iubirii de oameni a lui Dumnezeu și al încetării potopului (Facerea 8). Și acum Sfîntul Duh vine în chip de porumbel, nu în trup (și trebuie să înțelegeți bine acest lucru), ca să vestească lumii milostivirea lui Dumnezeu și, de asemenea, să spună că bărbatul duhovnicesc trebuie să fie fără vicleșug, sincer și fără răutate, precum spune și Hristos: „De nu vă veți întoarce și nu veți fi ca pruncii, nu veți intra în împărăția cerurilor" (Matei 18, 3). Iar corabia lui Noe, după ce s-a potolit potopul, a rămas pe pămînt; însă această corabie [nouă], după ce s-a potolit mînia [dumnezeiască] a fost luată la cer și trupul acela lipsit de stricăciune și nepătat este acum de-a dreapta Tatălui.

Dar pentru că am amintit de Trupul Domnului, trebuie să încheiem vorbind puțin despre Acesta. Știu că la noi, mulți, din obișnuința sărbătorii, aleargă la această masă sfîntă. Desigur, este necesar, după cum am și spus de multe ori, nu să respectăm sărbătorile doar cînd trebuie să ne împărtășim, ci să avem conștiința curată și apoi să ne atingem de Sfînta Jertfă, căci cel ce are de ispășit o vină și este necurat nu are dreptul să ia parte nici în zi de sărbătoare la acest Trup Sfînt și înfricoșător; dar cel care este curat și a spălat greșelile sale printr-o pocăință aspră are dreptul să fie părtaș și în zi de sărbătoare și totdeauna la Sfintele Taine și este vrednic să se bucure de darurile lui Dumnezeu. Fiindcă aceasta nu înțeleg: cum nu sînt respectate [Sfintele Taine] de unii și cum

mulți, care sînt plini de păcate, cînd văd că vine sărbătoarea, ca și cum ar fi siliți de această zi, ating Sfintele Taine, pe care nici să le vadă astfel de păcătoși nu este îngăduit. Pe cei care ne sînt vădiți îi vom îndepărta fără îndoială, iar pe cei necunoscuți nouă îi vom lăsa lui Dumnezeu Care cunoaște ascunzișurile fiecărei inimi. Vom încerca astăzi să îndreptăm ceea ce greșim cu toții în chip vădit. Care este acest păcat? Că nu ne apropiem cu înfricoșare [de Sfintele Taine], ci bătînd din picioare, lovind, umflați de mînie, strigînd, înjurînd, împingînd pe cei de lîngă noi, plini de zarvă. Și acestea le-am spus de multe ori, dar nu voi înceta să le spun. Nu vedeți cîtă disciplină este la Jocurile Olimpice cînd crainicul strigă să fie liniște și ordine în momentul în care agonothetul [5] trece prin piața publică, avînd o cunună pe cap, înveșmîntat în stolă și ținînd o nuia în mînă? Așadar nu este absurd ca acolo unde triumfă diavolul să fie atît de multă liniște, iar acolo unde Hristos cheamă la El să fie mult zgomot? În piața publică liniște, în biserică strigăte? Pe mare calm, iar în port valuri? Spune-mi, omule, de ce faci zgomot? Ce te hărțuiește? Te cheamă, fără îndoială, obligația afacerilor! Oare într-adevăr socotești că la acea oră ai afaceri? Ți-ai amintit oare că ești pe pămînt? Socotești că trăiești cu oamenii? Nu sînt acestea dovada unei inimi de piatră să socotești că, în momentul acela, te afli pe pămînt, că nu ești în corul îngerilor cu care ai înălțat acel imn tainic, cu care ai adus ca jertfă lui Dumnezeu acea cîntare de biruință? De aceea ne-a și numit Hristos vulturi cînd a zis: „Unde va fi stîrvul, acolo se vor aduna și vulturii“ (Luca 17, 37), ca să ne înălțăm la cer, ca să zburăm spre înălțimi purtați pe aripile duhului. Dar noi ne tîrîm pe pămînt ca șerpii și mîncăm țărînă. Vreți să vă spun de unde vin zgomotul și strigătele? [Din faptul] că nu vă închidem ușile tot timpul [sfintei slujbe], ci vă îngăduim să plecați și să vă întoarceți acasă înainte de ultima rugăciune de mulțumire, ceea ce este un mare dispreț [față de dumnezeiasca Liturghie]. Ce faci, omule? Cînd Hristos este de față, cînd îngerii sînt alături [de tine], cînd îți este pusă înainte această masă înfricoșătoare, în timp ce frații tăi se inițiază încă în Taine, tu, nesocotind toate acestea, te retragi? Iar cînd ai fost invitat la un banchet, chiar dacă ești sătul dinainte, nu îndrăznești, în timp ce ceilalți stau la masă, să pleci înaintea prietenilor. În schimb aici, cînd se săvîrșesc înfricoșătoarele Taine ale lui Hristos, cînd încă se împlinește Sfînta Jertfă, lași totul și pleci? Și de unde [vine ideea] că astfel [de fapte sînt] vrednice de iertare? Prin ce apărare? Vreți să vă spun ce fac cei care pleacă înainte de terminarea slujbei și nu aduc cîntările de mulțumire la sfîrșitul împărtășaniei? Ceea ce vă voi spune vi se va părea poate aspru, dar trebuie totuși să spun din cauza nepăsării multora. Cînd Iuda a luat parte la ultima cină din cea din urmă noapte, pe cînd toți ceilalți [apostoli] stăteau la masă, el singur, dînd năvală, a ieșit. Într-adevăr, pe acela îl urmează și cei care pleacă înaintea ultimei rugăciuni de mulțumire. Căci acela, dacă n-ar fi ieșit, n-ar fi ajuns trădător; dacă nu i-ar fi părăsit pe tovarășii săi, n-ar fi pierit; dacă nu s-ar fi năpustit afară din stînă, lupul nu l-ar fi găsit singur și nu l-ar fi mîncat; dacă nu s-ar fi îndepărtat el însuși de păstor, nu ar fi ajuns pradă fiarei sălbatice. Pentru aceasta el a ieșit cu Iudeii, iar ceilalți [apostoli] au ieșit împreună cu Hristos, după ce au cîntat cîntări de laudă [lui Dumnezeu]. Vezi că ultima rugăciune [pe care o facem noi] după jertfă are ca exemplu acele cîntări de laudă ale apostolilor? Și acum, iubiții mei, acestea să le avem în minte, la acestea să ne gîndim, temîndu-ne de osînda dată [lui Iuda] pentru [nelegiuirea sa]. [Iisus] Însuși îți dăruiește Trupul Său. Dar tu nici nu-I arăți recunoștință prin cuvinte, nici nu-I aduci mulțumiri pentru ceea ce ai primit. După ce te-ai bucurat de hrana trupească, după masă, te îndrepți spre rugăciune; dar cînd ești părtaș la hrana duhovnicească și care este mai presus de toată creatura văzută și nevăzută, deși ești om și o ființă de nimic, nu aștepți să mulțumești nici prin cuvinte, nici prin fapte. Și cum [să] nu [fie] aceste [fapte] vrednice de cea din urmă pedeapsă? Vă spun toate acestea nu doar ca să-L lăudați [pe Dum-

---

5. Organizatorul jocurilor.

nezeu], nu ca să faceți zgomot și să strigați, ci, ca la nevoie, amintindu-vă de aceste cuvinte să arătați cuvenita smerenie. [Aici] se săvîrșesc Taine și sînt Taine : unde sînt Taine este multă tăcere. Într-adevăr, cu multă tăcere, cu multă smerenie, cu evlavia cuvenită să atingem această Sfîntă Jertfă ca să cîștigăm o mai mare bunăvoință a lui Dumnezeu și să ne curățim sufletul și să dobîndim bunurile cele veșnice. Fie ca noi toți să dobîndim acestea prin harul și iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia, și împreună cu El Tatălui și Sfîntului Duh, [I se cuvin] slava și puterea și închinarea, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Prezentare, traducere și note de
Gh. BADEA

Vieți de sfinți

D O S O F T E I

ian. 28
42r

POMENIREA PREACUVIOSULUI PĂRINTELE NOSTRU EFREM SIRUL *

Stih : *Grăia Efrem mainte-n limbă siriască,*
Acmu în ceri grăiește-n limbă îngerească.

În 28 luară îngerii pre Efrem în ceri.

Acesta era de la răsărite, sirian de feliul lui, din strămoș ținîndu-să de credința cea bună, în anii împăratului Teodosie cel Mare. Carele deaca s-au născut, văzură părinții lui în vis c-au crescut pre limba cuconului o vie foarte mare, de-au împlut tot pămîntul, și veniia pasările ceriului de mînca dintr-însă. Și pricepură că va fi cuconul de năroc. Și sosînd la anii Marelui Teodosie, întăi grăiia sirienește. Cînd fu dănăoară, veni la Marele Vasilie și-l fece preut. Și cu Duhul Svînt îl fece de grăi grecește. Acesta din ceput luă viață călugărească. Pentr-aceea de la Dumnezău de sus s-au turnat dar în inema lui. Care și de toată pocăința multe scripturi au scos, atîta de umilite cît, cetindu-le, de-a hi împietrită inema, încă a porni izvor de lacrămi, pre toț greșiții îmbiindu-i cătră pocăință, nelăsînd pre nime la oceaanie. Și îngrozînd cu strașnicul și groaznicul giudeț, pline-i sînt cărțîle de umilenie și de lacrămi. Acesta svînt au făcut și molitva de la pavecerniță. Dară blîndețea și bunătăț toate ! Cînd n-avea ce da milostenie săracilor, el îi chema de le spunea învățături svinte, că izvorîia viață din rostul lui de-nvățături svinte. Iubiia pre Dumnezău și pre de-aproapele. Blînd, smerit preste samă, pre nime nu osîndiia, nice au blăstămat în viața sa pre nime, sau cuvînt deșert să grăiască. Iară lacrămile lui au pornit izvor mare de spășenie. Cetească iubitul cartea svîntului Efrem, c-a vedea că-i plină de lacrămi sufletești și de spășenie. Întru carile povestește cu larg svînta zî acea mare a giudețului, cît să spăminteazâ tot omul cetind cum să bociia de cu jele acesta direptul, și curatul, și svîntul, ca un osîndit și ca un făcut | de tot răul, așe să tînguia. Și petrecînd în pustii, îmbla din loc în loc. Odănăoară, pornit de Duhul Svînt, purceasă de la moșia sa la Edesa, să să închine svin-

* Vezi precizările făcute în MMS, LV, 1979, nr. 1-2, p. 129-131. Vezi și toate numerele din anii următori.

telor moștii ce sînt acolo și să să tîlnească cu vrun învățat să să polzuiască. Și rugîndu-să, zîsă : „Despuitoriule Doamne Iisuse Hristoase, spodobește-mă să tîlnesc om în Edesa să-m zîcă cuvînt să mă polzuiesc“. Și așe rugîndu-să, să tîlni cu o curvă tînără și frumoasă, tocmită cum li-i năravul lor a vîna tinerii, plină de iboste. Și deacă o văzu, ș-fece voia rea, cum împotrivă îi fu ruga. Iară femeia stătu de-i căuta mult ceas. Iară svîntul, probăzîndu-ă să se rușineze, îi zîsă așe : „Pentru ce, tu femeie, stai de-m cauț așe fără rușine și fără stidealâ“. Iară ea, răspunzînd, fece : „Eu n-am pagubă căce mă uít ție, de vreme că din coasta ta m-au zidit Dumnezău. Iară tu să cade să te uíț în pămînt, din care ai ieșit. Și-ncă ești și călugăr, de ți să cade să te socotești în trup cu morții, iară nu să-m cauț mie“. Acestea miră pre părintele și mulțămi lui Dumnezău că i-au împlut ruga de l-au polzuit o femeie proastă. Și ei încă i-au mulțămit de cuvînt direpț. Și deaca-ntră în cetate, mersă la o gazdă. Și-mprotiva ferestrii era de loviia fereastra alții case. Și svîntul herbîndu-ș de mîncat, iară din fereastra ceea deșchizînd o femeie fără rușine zîsă : „Blagoslovește, părinte“. Părintele fece : „Dumnezău să te blagoslovască“. Iară ea răspunzînd fece : „Lipsește-ț ceva de mîncat, să-ț dau ?“. Părintele fece : „Lipsește-m trei pietri și puțînel var, să astupăm această ferestruie, să nu-m faci dodeială“. Atunce ea, fără rușine, fece : „Eu-ț grăiesc cu dragoste, c-aș dormi cu tine, și tu te ții mare“. Și supărîndu-l cu lungă dodeială, răspunsă svîntul : „De vei priĭmi unde mi-i voia mie, te voi priĭmi“. Iară ea fece : „Spune-mi locul, că voi merge unde ț-a hi voia“. Și svîntul fece : „În mijlocul tîrgóviștii orașului, aiurea nu voi“. Ea fece : „Dară nu ne-a hi rușine de nărod ?“. Atunce svîntul : „Dară de oameni ni-i rușine, și de Dumnezău nu ni-i rușine, nice ni-i frică,
43r ticăită, | că le vede toate. Și pentru puțînea dulceață de păcate dobîndim focul iadului nestins și muncă vecinică“. Și așe dojenindu-o, s-au pocăit curva aceea de s-au făcut călúgăriță, și au împlut multe bunătăț și s-au spăsît. Acesta svînt părinte au tîmpit pre Apolinarie ereticul, cărț viclene ce făcuse. Acesta svînt pre mulț cătră spăsenie au îndireptat. Și sosînd la adînci bătrînețe, merse la Dumnezău. Și să face săborul lui la mîcenicia svintei Achiline, în Filoxenia, lîngă tîrg.

G L O S A R

căuta (a) = a privi, a cerceta
despuitor = domn, stăpîn
dodeială = supărare, necaz
iboste = dragoste, iubire
oceaanie = deznădejde, descurajare
pavecerniță = slujbă scurtă, care se face seara, după vecernie
polzui (a) = a folosi
probăzi (a) = a mustra, a dojeni
prost = simplu, fără învățătură
rost = gură
săbor = adunare, întrunire ; pomenire
spăsenie = mîntuire, salvare
spăsi (a) = a mîntui, a salva
spodobi (a) = a învrednici, a considera demn
stideală = sfială, rușine, teamă
ticăit = ticălos, vrednic de plîns, nenorocit
tîmpi (a) = a toci ; a înfrînge
tîrgóviște = piață, centru
umilenie = umilință

N. A. URSU

SFINŢI ROMÂNI

CUVIOSUL IOAN HOZEVITUL CEL NOU

Canonizarea de către Sfîntul Sinod al Patriarhiei Ortodoxe din Ierusalim a Prea Cuviosului Ieroschimonah Ioan Iacob, de origine română, mare sihastru din Valea Iordanului, ne-a umplut inimile de bucurie și de evlavie, întrucît grădina duhovnicească a Bisericii Ortodoxe Române s-a împodobit cu încă o floare cu plăcut miros care ne cheamă să-L preamărim pe Dumnezeu.

Viața pilduitoare întru slujirea lui Hristos a acestui cuvios ieroschimonah român rămîne pentru întreaga suflare creștină o călăuză luminoasă în calea mîntuirii.

Socotirea lui în rîndul sfinților pentru credința lui nesovăielnică în adevărul veșnic al Evangheliei Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, pentru smerenia lui, pentru nevoințele sale în post și rugăciune și fapte de milostivire către cei în suferință și sfaturi înțelepte către diferiți credincioși, este semnul unei juste prețuiri din partea Bisericii.

Dumnezeul părinților noștri S-a arătat cu bună dăruire de har asupra acestui fiu al neamului românesc, care s-a născut, a crescut și a trăit timp de peste 23 de ani în țara de baștină, România și care după ce a primit îngerescul chip de monah și numele de Ioan a plecat în Țara Sfîntă, unde a trăit încă 24 de ani, stăruind întru slujirea lui Hristos cu toată dragostea.

Dumnezeu l-a primit în Ierusalimul cel ceresc, ca să locuiască împreună cu cei aleși ai Săi, căci „Scumpă este înaintea Domnului moartea cuvioșilor Lui“ (Psalm 115, 6). Dumnezeu înalță pe cei smeriți și-i umple de bunătăți pe cei săraci. El este care „scoate din pulbere pe cel sărac și ridică din gunoi pe cel sărman ca să-l așeze cu cei mari, cu cei mari ai poporului Său“ (Psalmul 113, 7-8). Aceste zise ale psalmistului David se potrivesc cu viața cuviosului părinte Ioan Iacob care a urcat spre Golgota mîntuirii sale cu multă osteneală, avînd sprijinitor și ajutător pe Însuși Bunul Dumnezeu.

Întrucît semnatarul acestor rînduri este originar din același sat cu acest cuvios sihastru și a avut legături de prietenie în timpul studiilor gimnaziale și liceale, își îngăduie a face unele completări și precizări la biografia lui, mai ales în ceea ce privește viața lui de la naștere și pînă cînd a plecat în Țara Sfîntă.

Locul de naștere. Pe malul drept al Prutului este o veche așezare românească, satul Crăiniceni, care a făcut parte din comuna Horodiștea, fostul județ Dorohoi, iar acum după ultima reformă administrativă, aparține de comuna Păltiniș, județul Botoșani. Vatra veche a satului Crăiniceni era înainte de primul război mondial pe coasta dealului „Holm“ în partea de nord a șoselei județene Dorohoi — Rădăuți — Prut, întinzîndu-se pînă aproape de apa Prutului.

În urma unor alunecări de teren, începînd din anul 1912, mulți locuitori ai satului Crăiniceni și-au strămutat casele de-a lungul șoselei de o parte și de alta.

Dpă anul 1920 și pînă astăzi, 80% din locuitorii satului și-au întemeiat gospodăriile lor în partea de sud a șoselei. În partea de răsărit a satului, la poalele unui deal, a existat o biserică de lemn amplasată în mijlocul vechiului cimitir.

Din cauza alunecărilor de teren, credincioșii din Crăiniceni, între anii 1925-1931, au construit o biserică din piatră, lîngă șosea, întrucît vechea biserică de lemn s-a ruinat. Fiecare enoriaș a contribuit cu bani și cu muncă voluntară la construcția locașului de închinare. În anii următori, tot prin donația locuitorilor s-a construit și școală în sat, tot lîngă șosea.

Aceste două realizări : biserica și școala, i-au așezat pe crăiniceneni

între cetățeni de frunte ai comunei și ai județului. Hărnicia, priceperea în a munci în orice ramură de producție, cinstea, ospitalitatea și păstrarea credinței creștine cu vechile tradiții și obiceiuri sănătoase sînt cartea de vizită a locuitorilor satului Crăiniceni.

După primul război mondial, mulți fii ai satului, după terminarea școlii primare, au plecat la școli secundare sau de meserii și cu timpul unii au pășit spre învățămîntul superior chiar.

Dintre odraslele crăinicenilor, mulți au contribuit și contribuie la făurirea unei Românii prospere. Între fiii acestui sat, la loc de cinste, se înscrie în istoria Bisericii noastre ortodoxe, a spiritualității ortodoxe românești și universale Prea Cuviosul Ieroschimonah Ioan Iacob.

Date biografice. Într-o căsuță sărăcăcioasă cu acoperiș de stuf, avînd o cameră și o tindă, a trăit Zamfir Iacob cu soția lui Maria. Ei au avut doi băieți și două fete. Pe băiatul mai mare îl chema Alecu, iar pe cel mai mic, Maxim. Fetele s-au numit Anghelina și Grapina. După ce s-au căsătorit Alecu, Anghelina și Gripina, Zamfir Iacob a murit. Văduva Maria Z. Iacob rămînînd suferindă cu băiatul mai mic, Maxim, l-a sfătuit să se însoare. Maxim se căsătorește cu Ecaterina fiica lui Vasile și Ilinca Surdu (zis Aniței) care au avut pe lîngă Ecaterina, o fată cu numele Paraschiva și doi băieți Gheorghe și Adam.

Ambele familii care s-au încuscrit erau dintre oamenii cei bine credincioși și cinstiți din sat.

Tinerii soți : Maxim și Ecaterina Iacob au rămas să viețuiască sub același acoperiș cu mama Maria, care era o femeie blajină și cu temere de Dumnezeu.

În ziua de 23 iulie 1913, Ecaterina M. Iacob dă naștere unui băiat blond și drăgălaș. Acest eveniment a pricinuit o mare bucurie, în primul rînd părinților din care s-a născut pruncul și în aceeași măsură, bucuria a cuprins și inimile membrilor celor două familii încuscrite.

Dar această bucurie a surîs doar o zi sau două, căci o umbră de întristare se lasă asupra tuturor din cauza înrăutățirii stării sănătății Ecaterinei.

S-a grăbit a-l creștina pe cel de curînd născut, punîndu-i numele Ilie la botez, întrucît s-a născut în urma sărbătorii Sf. Ilie Tezviteanul. Din momentul îmbolnăvirii Ecaterinei, soacra ei și bunica pruncului Ilie, Maria Z. Iacob, și-a luat asupra ei greaua răspundere de a se îngriji de viața copilului și de cea a nurorii sale. Copilul avea nevoie de hrană, curățenie, căldură și dragoste de mamă. Bunica Maria îl purta în brațe pe la cîteva femei vecine care născuseră de curînd pentru a-l alăpta. În același timp, se ocupa cu dragoste și de Ecaterina, îngrijind-o așa cum se pricepea.

Timp de șase luni de zile cît a durat viața în grele chinuri a Ecaterinei pînă ce s-a stins ca o lumînare în care s-a terminat feștila, Maria Z. Iacob n-a cunoscut ce-i odihna. Durerea din sufletul ei pentru pierderea nurorii era nespus de mare. Singura ei mîngîiere care îi mai dădea putere era creșterea nepotului, care îi zimbea nevinovat și se frămînta cu gurița să-i spună „mamă".

Ca o adevărată mamă ea l-a legănat pe genunchii ei, l-a însemnat cu semnul sfintei cruci de cîte ori îl adormea, i-a împreunat degetele de la mîna dreaptă, deprinzîndu-l să se închine lui Dumnezeu și l-a purtat în brațe și apoi de mînuță ducîndu-l la biserică sau pe la rudele apropiate. Ea a fost aceea care l-a învățat să vorbească și să rostească rugăciunile și i-a sădit în inimă credința în Dumnezeu, nădejdea în ajutorul Lui și dragostea curată față de Părintele Ceresc și față de aproapele.

În 1914, Maxim Iacob, tatăl copilului, primește ordin de concentrare și se prezintă la unitatea militară din care făcea parte, lăsîndu-și copilul în seama mamei sale, Maria. După cîteva luni este desconcentrat și, la sfatul rudelor, se recăsătorește cu Varvara I. Muraru care și-a luat angajamentul să aibă grijă de creșterea lui Iliuță, întrucît mama sa era înaintată în vîrstă și slăbită.

Conveţuirea cu Varvara, soția de a doua, a fost de scurtă durată, căci, la 15 august 1916, la sunetul clopotelor, care vesteau mobilizarea generală a tuturor românilor pentru a porni cu război împotriva Austro-Ungariei, în vederea dezrobirii românilor de peste Carpați și din Bucovina, Maxim trebuia să plece pentru a-și face datoria către patrie.

În dimineața zilei de 16 august 1916, după o pregătire în grabă de cîteva ore, Maxim Z. Iacob își ia rămas bun de la rude, sărută pentru ultima dată feciorul și mîna mamei, îmbrățișează pe Varvara, rugînd fierbinte pe mama și pe Varvara să poarte grijă de Iliuță și, desprinzîndu-se dintre cei dragi, pleacă să se încoloneze în primele detașamente de luptă.

După terminarea războiului, Maxim Iacob nu s-a mai întors la ai săi, care mai nădăjduiau să-l vadă. Cînd, la primărie, a venit actul de deces pentru Maxim Iacob, Varvara a părăsit casa, pe copil și pe soacră și s-a retras la părinții săi.

Din acel moment, Maria Z. Iacob devine singurul sprijin și purtătoarea de grijă pentru creșterea și educarea micului orfan. Ea se ruga neîncetat lui Dumnezeu pentru ca să-l ocrotească și să-l crească pe micul ei nepot. Nădăjduia în mila și ajutorul lui Dumnezeu, Tatăl orfanilor și apărătorul celor sărmani și, harul dumnezeiesc a întărit-o și a luminat-o ca să-l îndrumeze pe nepot spre tot ce este plăcut lui Dumnezeu, timp de 10 ani.

În septembrie 1920, copilul Ilie Iacob, rămas pe lume fără părinți, dar sub ocrotirea bunicii, păşeşte încrezător și cu dragoste să învețe carte la școala din satul Crăiniceni. În toți cei cinci ani cît a urmat cursurile a cinci clase primare, elevul Iacob Ilie a fost fruntaș la învățătură și a avut o purtare exemplară. Bunica lui adesea avea ochii plini de lacrimi de bucurie, cînd îl asculta pe nepot cît de bine citește.

În 1924, cînd orfanul Iliuță trecuse în clasa a III-a, Maria Iacob simțindu-se că i se sfîrșește veleatul, l-a încredințat pe scumpul nepot feciorului ei mai mare, Alecu și nurorii sale Lucreția, ca să aibă grijă întocmai ca niște părinți de nepotul lor cel orfan.

În familia lui moș Alecu Iacob, Ilie Iacob s-a bucurat de o bună îngrijire și de îndrumări creștinești pentru viață.

La terminarea claselor primare, eminentul elev Iacob Ilie este dat de către Moș Alecu la gimnaziul „M. Kogălniceanu" din Lipcani pentru a învăța în continuare, așa cum a fost și dorința bunicii.

Din timpul cînd a început să învețe la gimnaziu am putut să-l cunosc pe orfanul Ilie și, totodată, să-l prețuiesc pentru inteligența lui, blîndețea, cinstea și comportarea în societate. Pe măsură ce înainta în vîrstă și-și asimila mereu alte cunoștințe pe parcursul anilor de studiu, viața lui se conturează cu noi dimensiuni nu numai fizic, dar și din punct de vedere intelectual și moral Iacob Ilie, cînd termină în 1929 clasele gimnaziale, pleacă să-și continue studiile secundare la liceul modern „D. Cantemir" din Cozmeni, unde învățaseră și alți fii ai satului Crăiniceni.

Cu succese strălucite și-a încheiat studiile liceale, formîndu-și astfel o bogată cultură generală.

La susținerea examenului de bacalaureat în 1932 s-a dovedit a fi stăpîn pe toate cunoștințele prevăzute în programa de învățămînt, pentru care fapt, comisia de bacalaureat din Cernăuți l-a apreciat cu note bune.

În timpul cît a fost elev la gimnaziu și la liceu, legătura de prietenie dintre mine și Ilie Iacob s-a cimentat tot mai mult. Ne întîlneam în timpul vacanțelor, în duminici și sărbători, căci în zilele lucrătoare, fiecare munceam la cîmp sau în cadrul gospodăriei noastre. Preocupările noastre erau pregătirea pentru a ști cum să învingem obstacolele din calea vieții. În acest scop ne împărtășeam unul altuia diferite experimente din viață. Am considerat și unul și celălalt că lectura operelor literare clasice românești sau străine și analiza acestor opere constituie un îndrumar în formarea și modelarea noastră spirituală și morală. Din orice carte citită, ne străduiam să culegem și să ne impropriem ceea ce socoteam că ne înalță sufletește. În toți anii de studiu, prietenul meu Ilie Iacob s-a arătat a fi

o fire retrasă, meditativă și contemplativă. În locul jocurilor zgomotoase în care mulți tineri de aceeași vîrstă își pierdeau timpul fără folos, el prefera să citească din Sfînta Scriptură sau dintr-o operă literară, să facă probleme de matematică sau fizică, să mediteze asupra faptelor din istoria universală, să se ocupe cu studiul geologiei, geografiei, botanicei sau zoologiei și să armonizeze toate într-un tot organic, care ne cheamă să-l preamărim pe Dumnezeu, Care toate le-a zidit cu înțelepciune și a dat legi veșnice pe care nici un alt legiuitor nu le poate schimba. Se retrăgea adesea într-un colț din livada părintească, în mijlocul naturii, și-și mîngîia auzul ascultînd ciripitul păsărelelor sau admira cerul înstelat în nemărginirea lui și cugeta la atotprezența lui Dumnezeu în cer și pe pămînt.

Cînd în inima sa încolțea un dor după părinții pe care i-a pierdut, se ducea la bunicii după mamă, la Vasile și Ilinca Surdu (zis Aniței) unde se întîlnea cu frații mamei sale Gheorghe și Adam și cu sora ei Paraschiva. În alte zile, se ducea la mătușa sa, Anghelina lui Ion Apălămăriței, care era soră cu tatăl său, Maxim. Altă dată se ducea la altă soră a tatei, la mătușa Grapina a lui Teodoru de la Rediu din comuna Rădăuți pe Prut.

De mic s-a vădit un talentat mînuitor al scrisului și un meșter iscusit în exprimarea sentimentelor sale în versuri cu frumos colorit. Pentru acesta, profesorii de limba română pe care i-a avut la gimnaziu și la liceu, l-au apreciat mult. Din cauza vitregiei vremurilor de război nu s-a putut păstra nimic din primele lui încercări poetice. Totuși știu că a compus cîteva poezii și a cules cîteva povești și întîmplări din gura lui Moș Alecu și le-a redat în proză. (Țin să precizez că Moș Alecu a fost un meșter povestitor. De aceea, noi, elevii de pe la diferite școli mergeam pe la el ca să-l ascultăm).

Cu Iiuță Iacob am avut un schimb de scrisori cu ocazia onomasticei, cînd eram elevi și apoi după ce el a trecut examenul de bacalaureat.

Născut din părinți cu origine străveche de următori ai credinței creștinești, crescut de bunică și de moș Alecu și primind de la orcine sfaturi și povețe bune pentru viață, precum și prin însușirea adevărului evangheliei lui Hristos din Sfintele Scripturi, tînărul Ilie Iacob, dînd ascultare unei chemări tainice din adîncul sufletului său de a urma lui Hristos, se hotărăște în anul 1933 să se ducă la mănăstirea Neamț pentru a intra în obștea călugărească spre a-și mîntui sufletul său. Un an întreg a meditat și s-a pregătit sufletește pentru a face acest pas. Arhimandritul Eugen Laiu, cu care s-a consultat în timpul cînd a dat bacalaureatul, i-a dat curaj să îmbrățișeze viața monahală dacă cu adevărat iubește pe Dumnezeu și vrea să urmeze lui Hristos, căci numai „cei curați cu inima vor vedea slava lui Dumnezeu".

În 1934, rasoforul Ilie Iacob, cu ocazia recrutării a venit și și-a vizitat rudele și pe mine. Atunci mi-a cerut un sfat, zicînd-mi : „Ce să fac, ca să nu greșesc ? Dorința mea este să plec la Locurile Sfinte cît mai curînd, dar în toamnă, sînt chemat să-mi fac stagiul militar". La aceasta, i-am răspuns că e bine să facă serviciul militar înainte de a pleca la Locurile Sfinte, motivîndu-i că îndeplinirea serviciului militar echivalează cu încă o școală a vieții. Mi-a ascultat sfatul și s-a supus ordinului de încorporare, prezentîndu-se la Regimentul 29 Infanterie din Dorohoi, unde a fost repartizat să îngrijească bolnavii la infirmerie, scutindu-l de mînuirea armei. O mărturie prețioasă despre modul cum și-a făcut datoria la infirmerie am primit-o de la un ostaș, de origine abisiniană, naturalizat ca cetățean român (căci părinții săi au fost uciși de armata germană cînd a ocupat Bucureștii în 1917) pe care l-am găsit în 1935 în serviciul infirmeriei. El mi-a declarat că toți ostașii care au fost îngrijiți de călugărul Iacob Ilie îi sînt recunoscători pentru sfaturile și îngrijirea primită de la el, blîndul călugăr cu chip luminat.

În 1936, cu ocazia zilei mele onomastice de Sfîntul Gheorghe, am primit de la prietenul meu un plic în care am găsit o scrisoare de felicitare și o fotografie ca să-mi fie spre amintire. În scrisoare îmi comunică urmă-

toarele : „În miercurea Sfintelor Patimi am avut marea bucurie căci am primit marele chip îngeresc de monah. Păstrează această fotografie care a fost scoasă în Vinerea Sfintelor Patimi. Pe ea mai este profesorul de cîntări bisericești de la școala mănăstirii, unde dau și eu lecții de limba română. Cel de pe scaun este ucenicul starețului. Noi doi sîntem în hainele primite la călugărie, care nu se dezbracă deloc 7 zile. Cu aceste haine mergi la biserică, te împărtășești și te așezi în mormînt cu capul pe o cărămidă care arată pămîntul din care ai fost făcut". Fotografii asemănătoare au fost trimise rudelor și unor prieteni spre veșnică amintire.

În toamna aceluiași an, în zilele de 7 și 8 septembrie am vizitat Mănăstirea Neamț, unde am fost primit prietenește de Cuviosul monah Ioan Iacob. Am fost împreună cu el la vecernie, la privighere și la serviciul divin din 8 septembrie. Cît am stat la mănăstire, Cuviosul Ioan Iacob m-a condus la gropnița mănăstirii, la muzeul mănăstirii și la bibliotecă. Cu acest prilej mi-a împărtășit dorința lui de a pleca la Sfîntul Mormînt. I. P. S. Mitropolit Nicodim îi dăduse sarcina de a verifica și clarifica situația întregului inventar al cărților din bibliotecă. S-a achitat de această grea obligație fiind ajutat de un frate de mănăstire. După ce biblioteca mănăstirii a fost pusă în ordine, Mitropolitul Nicodim i-a dat binecuvîntare părintelui monah Ioan Iacob să plece la Locurile Sfinte.

Către sfîrșitul anului 1936, prin noiembrie, luîndu-și rămas bun de la cei din obștea Mănăstirii Neamț, pleacă la București, unde a poposit cîteva zile la Gh. Baltă prietenul său din timpul cînd a învățat la gimnaziu, solicitîndu-i ajutor pentru a obține pașaportul de plecare la Ierusalim.

Gh. Baltă a putut ușor să-l ajute pe Iacob de a primi pașaportul. Din 1936 nu l-am mai văzut pe Cuviosul Ioan, dar nici nu am primit scrisoare. A scris de vreo două ori lui Moș Alecu Iacob pe la începutul anului 1938. Din cauza precipitării evenimentelor spre marea conflagrație mondială, părintele Ioan Iacob nu a comunicat cu noi din preajma Sf. Mormînt și de aceea n-am putut ști nimic despre el.

Acum, cînd s-a făcut lumină și ne este cunoscut că Dumnezeu l-a ales pe acest fiu al Bisericii Ortodoxe Române să stea în împărăția cerurilor împreună cu sfinții, ne bucurăm și ne veselim dumnezeiește, rugînd pe Atotputernicul să ne ocrotească și să ne călăuzească spre tot ce este de folos pentru mîntuirea noastră.

Aducem mulțumire lui Dumnezeu pentru că în decursul istoriei acestui popor ochii Lui au privit cu milă asupra noastră și urechile Lui au ascultat rugăciunile noastre la vreme de necaz și ne-a binecuvîntat cu pace, cu sănătate și cu roade îmbelșugate. Dar ceea ce pe veci ne va fi ca un far luminos pe calea mîntuirii este că pilda vieții cuv. Ioan și rugăciunile lui vor fi de mare folos neamului românesc și sfintei Biserici a lui Hristos.

Pr. Gh. LAZĂR

Însemnări

DATE NOI DESPRE SERBAREA DE LA PUTNA DIN 1871

Existenţa neamului românesc în spaţiul etnic carpato-danubiano-pontic s-a desfăşurat sub zodia neostenitei încercări de realizare a unităţii naţionale. În cadrul acestei lupte, purtată cu armele sau ascuţişul spiritului, serbarea de la Putna din 1871, ocupă un loc important. Parte integrantă a luptei naţionalităţilor din dubla monarhie, pentru o viaţă naţională proprie, ea reprezintă protestul românilor împotriva încheierii pactului dualist, instrument al politicii de deznaţionalizare forţată şi hotărîrea de a lupta pentru unirea tuturor românilor într-un singur stat naţional.

Fără a intra în detalii, menţionăm că iniţiativa serbării a aparţinut studenţilor români din capitala habsburgică, grupaţi în jurul a două societăţi, care vor fuziona în 1871, constituind „România Jună“ [1]. Serbarea urma să aibă loc în vara anului 1870, cu prilejul împlinirii a 400 de ani de la sfinţirea mănăstirii Putna [2], una din importantele ctitorii ale ilustrului domn Ştefan cel Mare, destinată a fi necropolă domnească.

Cauze de natură politică şi materială au determinat pe organizatori să amîne comemorarea pentru vara anului, 1871, cînd, în seara zilei de 14/26 august, serbarea a fost deschisă printr-un serviciu religios la mormîntul voievodului, desfăşurîndu-se, în următoarele zile, după un program elaborat de comitetul de organizare [3], cu participarea a numeroşi localnici şi reprezentanţi din toate teritoriile româneşti.

Presa vremii, personalităţi contemporane cu evenimentul, memorialişti şi istorici de mai tîrziu, folosind o bogată bibliografie, au analizat cu pertinenţă momentul în cauză, reliefîndu-i semnificaţia şi importanţa [4]. Privită din acest unghi, problema ar fi, aparent, închisă. Aparent, deoarece la peste 100 de ani de la realizarea serbării, surse documentare inedite sînt în măsură să com-

---

1. I. Gramadă, *Societatea academică social-literară „România Jună“* din Viena (1871-1911). Monografie istorică, Editura societăţii „România Jună“, Arad, 1912 ; cf. *Dicţionarul literaturii române de la origini pînă la 1900*, Editura Academiei R. S. România, Bucureşti, 1979, p. 742-743.

2. Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, Editura Minerva, Bucureşti, 1978, p. 42. Subliniem în mod deosebit acest aspect, deoarece unii autori consideră, în mod eronat şi nejustificat, că în 1870, se sărbătoreau la Putna, 400 de ani de la fondarea mănăstirii (cf. Anghel Popa, *Marginalii la trei monografii*, în „Cronica“, anul X (1975), nr. 39 (504), p. 3, concluzie reluată relativ recent şi de lucrări de prestigiu *(Dicţionarul literaturii române de la origini şi pînă la 1900...*, p. 742).

3. Anghel Popa, *Un document privind serbarea de la Putna din 1871*, în „Mitropolia Moldovei şi Sucevei“ L (1974), nr. 5-6, p. 479-481.

4. Mihai Eminescu, *Notiţă asupra proiectatei întruniri la mormîntul lui Ştefan cel Mare de la Putna*, în Opera politică, vol. I, ediţie îngrijită de I. Creţu, Bucureşti, 1941, p. 41-42 ; idem, *Serbarea de la Putna întru memoria lui Ştefan cel Mare*, în „Curierul de Iassi“, anul IV (1871), nr. 92-93, din 22 şi 23 August, p. 1-3. (Privind paternitatea acestui articol, vezi N. Barbu, *Un articol necunoscut al lui Eminescu asupra serbării de la Putna*, în „Convorbiri literare“, nr. 11 (95), din noiembrie 1977, p. 4-5 ; *idem*, nr. 1 (97), din ianuarie 1978, p. 14 ; Tudor V. Ştefaneli, *Eminescu şi serbarea de la Putna*, în *Eminescu şi Bucovina*, Editura „Mitropolitul Silvestru“, Cernăuţi, 1943, p. 58-82 ; Ioan Slavici, *Amintiri*, Editura pentru literatură, (f. 1), 1967, p. 40-73 ; A. A. Mureşianu, *Eminescu, Aurel Mureşianu şi serbarea de la Putna*, Cernăuţi, 1935 ; Teodor Bălan, *Serbarea de la Putna, 1871*, extras din volumul „Şaptezeci de ani de la înfiinţarea Societăţii pentru cultura şi literatura română în Bucovina (1862-1932)“, Cernăuţi, 1932 ; D. Vatamaniuc, *Serbarea de la Putna*, în „Ioan Slavici şi lumea prin care a trecut“, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1968, p. 103-120 ; Anghel Popa, *Acum 105 ani, la Putna* în „Magazin istoric“, anul X (1976), nr. 8 (113), p. 30-31.

pleteze evenimentul, punînd în lumină aspecte noi ale acestuia, sau necunoscute. Fondurile din Arhivele Statului-Iași păstrează astfel de documente.

Este cunoscut faptul că, în vederea realizării serbării, comitetul constituit la Viena s-a adresat, prin intermediul ziarelor vremii, studenţilor români din diverse centre universitare europene, precum și celor din ţară, ca și organizaţiilor culturale și persoanelor particulare, făcîndu-le cunoscute obiectivele urmărite prin comemorare, ca și necesitatea de a sprijini, prin orice mijloace, acţiunea [5]. Astfel, la 18 iunie 1871, Ioan Slavici, secretar al comitetului central organizator, se adresa din Viena, prin intermediul unei scrisori-apel, studenţilor de la Universitatea ieșeană, solicitîndu-le, ca, prin intermediul corespondenţei, să acţioneze de comun acord pentru a rezolva o serie de probleme ce stăteau în atenţia organizatorilor, subliniind necesitatea solidarităţii pentru ca serbarea să devină o realitate [6]. Apelul a fost adus la cunoștinţa întregului tineret studios din Iași, fapt ce rezultă, atît din menţiunea marginală ce o conţine („A șezut afișat în sală pînă la 2 iulie 1871"), cît și din adresa semnată de secretarul Rectoratului, ce are următorul conţinut: „Domnilor studenţi, Subsemnatul, primind din partea Comitetului constituit la Viena, pentru serbarea la mormîntul lui Ștefan cel Mare, alăturata petiţiune, are onoare a o pune în vedere domniilor voastre" [7]. Studenţii ieșeni, ca și organizatorii serbării, au primit un sprijin eficient din partea primăriei din Iași, fapt reliefat de scrisoarea adresată lui Vasile Bumbac [8] (președinte al comitetului central al serbării), în iulie 1871; consiliul primăriei a ales o delegaţie alcătuită din primarul Constantin Cristodulo Cerchez, Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Dimitrie Gusti și Gh. Mârzăscu, spre a reprezenta Iașul la Putna și, totodată, expediază suma de 1000 lei noi [9] comitetului organizatoric, ca o „mică ofrandă la o ocaziune atît de rară și scumpă românilor".

Prin adresele din 29 iunie/10 iulie 1871, Dimitrie Gusti [10], Vasile Alecsandri [11] și Mihail Kogălniceanu [12] erau înștiinţaţi de primărie, de hotărîrea luată. Adrese asemănătoare au fost trimise la 30 iunie/11 iulie 1871, primarului Cerchez [13] și lui Gh. Mârzăscu [14]. Secretarul primăriei, în adresele menţionate, făcea apel la sentimentele patriotice ale celor aleși, subliniind: „Subsemnatul, în respectul ce fiecare român datorește acestei solemnităţi (serbarea n. n.) și a rămășiţelor marelui erou român de o eternă memorie, vă rog domnul meu, să binevoiţi a primi această importantă misiune..." [15].

Pentru Vasile Alecsandri nu a fost găsit la domiciliu, fiind plecat la moșia sa de la Mircești, așa cum reiese din informaţia poștei [16], ca urmare, rezoluţia primăriei indica să fie expediată adresa la Mircești. Totodată, poșta făcea cunoscut primăriei, la 30 iunie/11 iulie 1871, că Gh. Mârzăscu era plecat în străinătate, de unde va reveni după aproximativ 2 luni, deci o imposibilitate a acestuia de a participa la serbare [17].

---

5. Teodor Bălan, *op. cit.*, p. 61-65, 67-72, 73-78, 83-88.

6. *Arhivele Statului Iași*, fond Universitatea „Al. I. Cuza", Rectoratul, dosar 4/1870-1871, f. 62. Original.

7. *Ibidem*, f. 61. Original.

8. *Arhivele Statului Iași*, fond Primăria municipiului Iași, dosar 147/1871, f. 4. Ciornă.

9. Suma în cauză a fost aprobată de Ministerul de Interne, din cheltuielile extraordinare, după cum rezultă din adresa expediată primăriei la 30 iunie/11 iulie 1871. *Ibidem*, f. 30. Original).

10. *Ibidem*, f. 5. Ciornă.

11. *Ibiddem*, f. 6. Ciornă.

12. *Ibidem*, f. 7. Ciornă.

13. *Ibidem*, f. 17. Ciornă.

14. *Ibidem*, f. 19. Ciornă.

15. Din adresa trimisă lui Vasile Alecsandri *(ibidem*, f. 6. Ciornă, adresele fiind identice ca text).

16. *Ibidem*, f. 15. Original.

17. În final, Iașul a fost reprezentat la serbare printr-o delegație numeroasă. Pe lîngă reprezentanții centrului universitar și ai Mitropoliei Moldovei (D. Vatamaniuc, *op. cit.*, p. 114), s-au adăugat persoanele menționate, cu excepția lui Gh. Mârzăscu, a cărui absență este justificată. Lucrări de referință contestă participarea lui Vasile Alecsandri la serbare, iar pe

Entuziasmaţi de hotărîrea luată de consiliul primăriei, 21 de studenţi ieșeni, printre care Miron Pompiliu și Ion Scipione Bădescu, adresează primarului vii mulţumiri pentru sprijinul acordat [18]. Aceleași gînduri de recunoștinţă sînt exprimate de comitetul central pentru serbarea de la Putna, avînd ca președinte Ion Slavici și secretar pe E. Luţia, la 5/17 august 1871 [19].

Ca un omagiu suprem de gratitudine pentru sprijinul acordat de orașul Iași comemorării de la Putna, în toamna lui 1871, A. D. Xenopol [20], membru al comitetului de organizare al serbării, trimitea primăriei un număr de 24 de medalii comemorative [21], spre a fi oferite „pe la autorităţile și persoanele private care au contribuit la realizarea acelei serbări".

In concluzie, se impune a fi subliniat faptul că, și cu această ocazie, ca dealtfel în toate momentele mari ale istoriei naţionale, Iașul și-a onorat prezenţa, contribuind într-o largă măsură, spiritual și material, la eforturile tinerilor studenţi români de a realiza serbarea de la Putna, unul din cele mai eclatante momente din lupta poporului român pentru unitate naţională, din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Dată fiind importanţa documentelor menţionate, le redăm în extenso.

Prof. Anghel POPA

1

1871 iunie 18, Viena — Scrisoarea lui Ion Slavici către studenții ieșeni (Arhivele Statului Iași, fond Universitatea „Al. I. Cuza", Rectoratul, dosar 4/1870-1871, f. 62. Original).

Fraţilor !

Vă provocăm în sensul apelurilor publicate prin foi, a Vă organiza în timpul cel mai scurt și a Vă pune în corespondență cu noi !

Dorim a ști :

1. Consimțiţi cu realizarea serbării în acest an, ori ba ?
2. În ce mod ?
3. Cîți însă veți putea lua parte la serbare respe[ctiv] congresul junilor români academici ?

Dacă toți voim, serbarea va să se realizeze și întrunirea noastră spirituală va să devină un fapt !

Viena, în 18 iunie 1871

Pentru comit[etul] centr[al],
Ioan Slaviciu
Secretar

Viena, VIII Florianigs, nr. 32. II. 11.

2

1871 iulie 29/august 10, Iași — Scrisoare adresată de Primăria Iași lui Vasile Bumbac președintele comitetului central al organizării serbării. 1871,

---

Dimitrie Gusti îl integrează în delegația reprezentînd Bucovina (Teodor Bălan, *op. cit.*, p. 43).

18. *Arhivele Statului Iași,* fond Primăria municipiului Iași, dosar 147/1871, p. 20-21. Original. Subliniem că scrisoarea a fost publicată de Teodor Bălan, dar după „Curierul de Iassi" din 1871, deci fără a cunoaște originalul pe care îl publicăm pentru prima dată. Cu siguranță, redacția ziarului menționat a intervenit în text, așa explicîndu-se unele omisiuni de cuvinte, adevărat, insignifiante, în raport cu originalul (cf. Teodor Bălan, *op. cit.*, p. 90-91).

19. *Arhivele Statului Iași,* fond Primăria municipiului Iași dosar 147/1871, f. 31. Original.

20. *Ibidem,* f. 60. Original.

21. Cu prilejul serbării, au fost emise două tipuri de medalii comemorative, unul lucrat în argint și aramă, altul în aur și argint (Teodor Bălan, *op. cit.*, p. 48).

luna iulie în 29/10 zile (Arhivele Statului Iași, fond Primăria municipiului Iași, dosar 147/1871, f. 4, Ciornă).

Domnul meu !

Consiliul Comunal al acestei urbe, în ședința din 16 și 22 ale curentei, au ales pe domnul primar Constantin Cristodulo Cerchez și pe domnul consilier Gh. Mârzăscu, fost ministru și cavaler, ca în unire cu domnii cetățeni notabili, Vasile Alexandri fost Ministru, fost Președinte al Camerei legiuitoare, domnul Mihail Kogălniceanu, fost Președinte Consiliului de Miniștri și Cavaler a mai multor ordine și Domnul Dimitrie Gusti, fost Primar, fost Ministru, să reprezinte pe vechiul Municipiu Iași, la serbarea ce are a se face în viitoarea lună august, în Monastirea Putna din Bucovina, la mormîntul lui Ștefan cel Mare. Consiliul, totodată, a votat a se elibera din casa sa, suma de *una mie* lei noi, în ajutorul cheltuielilor ce comportă această solemnitate națională, sumă care vi s-au și expediat odată cu aceasta.

Subsemnatul dar, în respectul datorat al acestei solemnități și a rămășiților marelui erou român de o eternă memorie, are onoare, domnul meu, a vă face cunoscut despre aceasta, rugîndu-vă să binevoiți a primi ca semn de recunoștință din partea populațiunii Iașilor, această mică ofrandă la o ocaziune atît de rară și scumpă românilor.

Primiți, vă rog, domnul meu, încredințarea prea osebitei mele considerațiuni.

Primar,
Domniei — Sale,

Secretar Șef,

Domnului V. Bumbac, Președintele Comitetului Central pentru serbarea întru memoria lui Ștefan cel Mare.

3

1871 iulie 28, Iași — Scrisoarea studenților ieșeni către primarul Iașului, prin care mulțumesc pentru sprijinul acordat serbării (Arhivele Statului Iași, fond Primăria municipiului Iași, dosar 147/1871, f. 20-21. Original).

Iași, în 28 iulie 1871

Domnule Primar,

Un popor, fie ei cel mai puternic din lume, este condamnat la moarte și va muri, desigur, dacă nu are conștiința naționalității lui. Românii, poporul rege, ne oferă cel mai frapant exemplu : cînd *civis romanus sum* nu mai înseamnă nimic, Roma, cetatea eternă, se închină către apus și dovadă mai eclantantă, simptom mai manifest că un popor a uitat cine este și ce este, nu poate fi alltul decît uitarea trecutului și disprețul pentru părinții lui. Va muri acel popor și merită să moară, căci nimic nu mai rămîne care să justifice existența lui. Simțul de naționalitate este cauza primară și justificativă a vieții unei națiuni ; dispărînd cauza, dispare cu necesitate și efectul.

Națiunea română afirmă astăzi acest mare adevăr, prin inițiativa junimei, ea merge să depuie pe mormîntul celui mai ilustru bărbat al ei, omagiile sale de recunoștință și de respect. Actul acesta este afirmațiunea sentimentelor ei de naționalitate, afirmațiunea, prin urmare, a dreptului său de a trăi.

Sub via impresiune a unor asemenea credințe, noi studenți ai Universității din Iași, care am făcut tot ce am putut pentru realizarea acestui scop, nu putem privi cu indiferență votul dat de onoratul Consiliu Comunal, în ședința de la 16 ale curentei luni, prin care s-a oferit cel mai puternic concurs spre îndeplinirea serbării de la Putna. De aceea, cu cel mai profund respect, venim a depune sentimentele noastre de gratitudine și recunoștință onoratului Consiliului comunal și, în particular, domniei voastre, domnule primar, care ați fost inițiatorul acelui vot.

Cu care ocaziune, vă rugăm să binevoiți a primi viile noastre expresiuni de stimă și respect.

(Urmează semnăturile celor 21 de studenți).

Domniei — Sale,

Domnului Primar (al) comunei Iași.

4

1871 august 5/17, Putna — Comitetul central de la Putna mulțumește primarului orașului Iași, pentru sprijinul acordat serbării (Arhivele Statului Iași, fond Primăria municipiului Iași, dosar 147/1871, f. 31. Original).

Mult stimate domnule,

Quietandu (așteptînd) Comitetul pentru serbarea întru memoria lui Ștefan cel Mare suma de una mie lei noi, care o primi în 16/4 August a. c., Vă roagă să binevoiți a fi interpretul mulțumirilor noastre față cu mult onoratul consiliu comunal al Iașilor, încredințîndu-l că comitetul, după neînsemnatele sale puteri, se va nisui a să face încrederii de care s-a aflat demn.

Putna, în 17/5 august 1871.

Ion Slavici, Președinte

E. Luția, Secretar

Mult stimatului domn, Constantin Cristodulo Cerchez, primar al comunei Iașilor.

1871 septembrie 9, Iași — Scrisoarea lui A. D. Xenopol, membru al comitetului de organizare a serbării de la Putna, către Primăria Iași, pentru împărțirea unor medalii comemorative. (Arhivele Statului Iași, fond Primăria municipiului Iași, dosar 147/1871, f. 60. Original).

Domnule Primar,

Primind de la membrii Comitetului aranjator pentru serbarea de la Putna, rămași în Putna, o cîtime de medalii comemorative despre această serbare, pentru a împărți o parte din ele pe la autoritățile și persoanele private care au contribuit la realizarea acelei serbări, vă rog, domnule primar, să binevoiți a primi alăturatele douăzeci și patru de medalii (patru aurite și douăzeci de amalgam), spre a le împărți între membrii onorabilului Consiliul Comunal și alte persoane din personalul Primăriei, ce veți găsi de cuviință.

Primiți, vă rog, domnule primar, asigurarea respectului ce vă păstrez.

Iași, în 9 sept. 1871

A. D. Xenopol,
membru al comitetului aranjator
p[entru] serbarea de la Putna

Domniei Sale
Domnului Primar al urbei Iași

MORMINTELE DESCOPERITE PE ȘANTIERUL CASEI DOMNEȘTI DIN INCINTA MĂNĂSTIRII PUTNA

Cercetările arheologice conduse de Dl. prof. Mircea Matei de la Institutul de Arheologie din București, în colaborare cu Rădulescu Mihai și Ciuceanu Radu de la Muzeul de Istorie al Republicii Socialiste România din București și specialiști ai Muzeului Județean Suceava, au continuat și în cursul anului 1981, pe latura sudică a incintei Mănăstirii Putna.

Munca plină de abnegație a grupului de cercetători a scos la iveală fundațiile din vechiul palat al lui Ștefan cel Mare și anexele sale, peste care în anii 1854-1856, s-a suprapus actualul corp de chilii mănăstirești.

Pe lîngă elementele de arhitectură, ceramică, monezi, resturi de cereale carbonizate, s-au descoperit două morminte, pe porțiunea sudică a aleei ce duce de la intrarea în incintă la biserica mare, aproape de fîntînă, iar sub

fundaţiile vechiului palat domnesc alte cinci morminte la adîncimea de 2,50-3,00 m.

Orientarea osemintelor este cea cunoscută în tradiţia creştină ortodoxă.

In morminte nu s-a găsit nimic, care să ne conducă la o constatare că persoana ar fi avut un rol deosebit în viaţă. Ceea ce ne face să credem şi nu este exclus, că aceştia au fost monahi, vieţuitori în Mănăstirea Putna, fie în perioada construirii acestei mănăstiri, sau poate anterior epocii lui Ştefan cel Mare, este faptul că în apropierea Mănăstirii Putna, au existat numeroase schituri, sihăstrii şi mănăstiri, unele atestate documentar din prim jumătate a secolului al XV-lea, dar a căror vechime se pierde în negura vremurilor.

Cercetătorii arheologi cunosc din experienţă şi susţin că nu se construia o clădire, respectiv un palat sau o casă de locuit, peste morminte sau peste un cimitir, din respect faţă de cei morţi. Această supoziţie de natură arheologică ar confirma că mormintele datează înainte de construirea palatului domnesc şi a anexelor sale, cînd la acea dată pămîntul nu indica că acolo ar fi morminte.

Se mai ştie că majoritatea bisericilor construite de Ştefan cel Mare şi alţi voievozi sau înalţi demnitari, erau ctitorite pe locul altora mai vechi, probabil din lemn, care cu timpul au dispărut. În jurul acestor biserici se înmormîntau de regulă slujitorii lor, sau respectiv monahii, în cazul că erau schituri sau mici sihăstrii.

Cu timpul au dispărut, iar pămîntul a păstrat totuşi numeroase vestigii, care constituie un suficient material documentar, care atestă atît permanenţa cît şi spiritualitatea poporului nostru.

Ierodiac. Teofilact CIOBÎCĂ

MANUSCRISE INEDITE ÎN BIBLIOTECA MITROPOLIEI MOLDOVEI ŞI SUCEVEI — IAŞI

Cărţile manuscrise şi cele tipărite, atît cele slavone cît şi cele româneşti, au devenit cu timpul din ce în ce mai rare, deteriorîndu-se prin multa întrebuinţare, iar cele slavone, pentru că nimeni nu le mai înţelegea, au fost date uitării. Din aceste motive, foarte puţine au ajuns pînă la noi. Ele sînt documente culturale de cea mai mare importanţă ale trecutului nostru. Între acestea se numără şi cele 11 manuscrise din Biblioteca Sfintei Mitropolii a Moldovei şi Sucevei — Iaşi.

Am notat filele cu „verso“ (ex. 5^{v}), cu „recto“ nu s-au menţionat.

În text cuvintele deduse le-am pus între paranteze ascuţite (‹ ›)

I. ‹TETRAEVANGHELIAR›

A doua jumătate a secolului al XV-lea sau prima jumătate a secolului al XVI-lea. Manuscris slavon. Cota nr. 115. Exemplar cu multe lipsuri. Hîrtie. Iniţial, filele ms. n-au fost numerotate, în prezent are 339 file, cu 16 rînduri pe pagină, suprafaţa scrisă : 210 × 120 mm, suprafaţa paginii : 315 × 190 mm, a scoarţei : 335 × 220 mm, cu litera din text de 5 mm înălţime, în titluri — de 20 mm înălţime. Titlurile de la Matei şi Marcu lipsesc.

CUPRINSUL :

Filele 2-92^{v} — cuprind textul evangheliei după Matei ; f. 95-154^{v} — după Marcu ; f. 156-255 — Luca şi f. 256-339 — după Ioan.

De la începutul și sfîrșitul ms. lipsesc mai multe file ; f. 3, 4, 6, 7, 94, 96, 328, 334, 335 — lipsă ; apoi f. 98, 99, 155, 159, 160, 259, 260 — rupte ; fila 11 — ruptă în partea de jos ; f. 156 — tăiată în partea de sus 40 mm ; f. 157 — tăiat frontispiciul și prima inițială, rămînînd două găuri în filă ; f. 331, 332 — rupte, rămînînd la cotor 40 mm. File volante : 324, 325, 326, 330, 339 ; f. albe : 93, 255^{v}.

Scris în slova bisericească — uncială, ms. are scrierea continuă. Titlurile, regulile tipiconale, inițialele neînflorate, unele puncte mari puse în partea de mijloc a literelor din text, au fost scrise cu chinovar, restul ms. — cu cerneală ruginie. Felul în care se prezintă ms., ca : scriere foarte frumoasă și îngrijită, cerneala și hîrtia — de cea mai bună calitate, lux în folosirea materialului de scris, lăsînd pe pagină margini mari albe, pe restavul de sus și jos 105 mm, iar pe restavul din dreapta și stînga 70 mm, ne sugerează ideea că această carte a fost scrisă pentru o persoană distinsă : fie pentru un înalt ierarh, pentru un domnitor sau un mare dregător de la Curtea domnească.

Pericopele sînt împărțite în zaciale, la sfîrșitul pericopelor s-a folosit punctul mare negru, iar la începutul pericopelor, între rînduri, s-a folosit o cruce mică — desenată în roșu (†) Literele ц, ρ, ѱ, оу ș. a. de pe ultimul rînd al paginei au linia verticală trasă mult în jos (10-15 mm) față de cele din text și se termină cu un cîrlig [1], fapt ce face că ms. nostru se aseamănă cu ms. cota nr. 2 din Biblioteca Mitropoliei Ortodoxe Române din Sibiu (ms. din sec. XV-XVI), cu cele ale lui Gavril Monahul de la Neamț (ms. din sec. XV) [2] și ale ieromonahului Macarie de la Putna (Tetraevanghel — 1529) [3].

Legătura este foarte veche în scoarțe de lemn groase, subțiate pe marginea interioară, îmbrăcate în piele de culoare maro-închis, învechindu-se, peste piele, s-a lipit cu catifea de culoare roș-închis, acum și catifeaua — învechită. Cartea este deteriorată la cotor, scoarța din spate abia se mai ține.

Copistul a folosit cuvintele aproape împreună, semne diacritice și prescurtări — puține.

În text, copistul a folosit termeni și semne arhaice, ierurile, în majoritate, la locul lor și în unele situații amestecate. De ex. : **тевръзлетъ** - f. 292 v, **азъ есмь дверъ** - f. 292 V, - **пастыръ** - 293, **θдесноѭ** - f. 154 v - formă arhaică, **бѣ** - formă prescurtată de la **бѣіти** - f. 152 v, **ржвы** - arhaic - moldovenism - 154 v, **въскресноу** - 51, **оглсит** - fără ier la sfîrșit - 36 v, semnul **ѕ** se folosește foarte des.

Luînd în considerare cele de mai sus, ca : ductul literelor, folosirea ierurilor, în majoritatea cazurilor, la locul lor și amestecul lor, scrierea aproape continuă, semne diacritice și prescurtări puține, asemănarea cu alte mss. datate ; toate acestea ne sugerează ideea că

---

1. Pr. lector Chiril Pistrui, Mitropolia Ardealului, nr. 11-12, 1970, p. 829.

2. M. Berza, *Cultura moldovenească în timpul lui Ștefan cel Mare,* Edit. A. R. S. R., București, 1964, p. 572.

3. Pr. C. Pistrui, *Tetraevanghelul de la Suceava,* în Mitropolia Moldovei și Sucevei, nr. 7-8, 1968, p. 442 ș. u.

ms. a fost alcătuit în a doua jumătate a sec. XV sau prima jumătate a sec. XVI — în Moldova sau Țara Românească.

Provine de la mănăstirea Durău.

II. ISTORIA ROMÂNILOR DIN TRANSILVANIA ȘI PĂRȚILE ANEXE

Manuscrisul cota nr. 88 scris de Petru Bod în limba latină, scriere cursivă, la anul 1764, cuprinde „Istoria Românilor din Transilvania și părțile anexe“ — pînă la anul 1764. Autorul se ocupă de românii din Transilvania și Bucovina.

Exemplar complet. Hîrtie, are 561 pagini, ultimele 559-561 — numerotate de noi, 24 rînduri pe pagină, suprafața scrisă : 200 × 120 mm, suprafața paginii : 230 × 140 mm, a scoarțelor : 240 × 150 mm, litera înaltă de 4 mm. Elementele decorative lipsesc.

Pentru documentație la expunerea datelor și evenimentelor istorice, autorul a folosit numai scriitori locali, adică maghiari și germani. Astfel, la etimologia cuvîntului „vlah — valah“, autorul a folosit și expresia „Volga“ — „Volgachi“ — „Volachi“. Probabil că acești scriitori pe care autorul i-a folosit la documentarea expunerii sale vor fi găsit atestat că și prin Italia curge vreun rîu Volga. Greșeală. Pînă acum nu am găsit nicăieri scris că cuvîntul „Valah“ ar fi avut vreo legătură cu cuvîntul „Volga“.

Alte națiuni au venit de pe lîngă Volga și s-au așezat pe aceste meleaguri locuite de valahi. De mai multe milenii, valahii au locuit în Valahia. Din moși strămoși valahii au trăit pe aceste meleaguri și n-au nici o legătură cu Volga. La etimologia cuvîntului valah, pe Petru Bod, probabil, l-au dus în eroare unii scriitori tendențioși.

De remarcat este faptul că, încă din anii 1183, 1203, 1224[4], acești scriitori oricum au fost ei, totuși, fie în bine sau în rău, au amintit destul de des de „Vlahia“, „Balahia“, „Blaci“ etc. De aici se vădește, că încă de pe acele vremuri, valahii ce locuiau în Valahia era un popor destul de numeros.

În primele 13 cap. (p. 1-115), autorul tratează Istoria Valahilor din Transilvania. În continuare (p. 117-500), în cele 5 capit. — tratează uniația din Transilvania și sub împărați ca : Leopold, Carol al V-lea, Maria Theresia ș. a. În paginile 501-558 se ocupă cu istoria valahilor din Bucovina.

Proveniența necunoscută

III. «SF. IOAN SCĂRARUL»

Numit „Scărarul“ după compunerea lui „Scara Paradisi“, născut în jurul anului 525. A trăit 40 de ani ca sihastru la poalele muntelui Sinai. Vremelnic s-a întors în lume, cînd a fost ales stareț al mănăstirii Sinai, apoi s-a întors din nou în pustiu. Opera sa principală este „Scara“ — compendiu pentru viața monahală, de care ne vom ocupa mai jos.

---

4. Vezi p. 4. Petru Bod citează pe Timon în imagine Hungariae Nove, Cap. XV, pag. 149 ș. u.

1813. Cartea este un ms. slav scris de monahul Irineu la Mănăstirea Neamț, în semiuncială, cota nr. 154. Exemplar complet, are 133 f., cu 32-36 rînduri pe pagină, suprafața scrisă : 260 × 150 mm, suprafața paginii : 330 × 200 mm, a scoarței de 340 × 210 mm. Scris cu cerneală neagră cu litera înaltă de 3 mm — în titluri de 9 mm ; sărac în elemente decorative.

Prima f. este nenumerotată, iar pe verso s-a imprimat chipul Sf. Ioan Scărarul.

Filele 1-10 cuprind, scris pe scurt de Daniil monahul de Rait, viața Sf. Ioan Scărarul, prefața și cuprinsul cărții. Pe fila 10^{v} este înfățișată scara cu oameni ce urcă pe ea, pornind din ușa bisericii și ducînd pînă în nori. Numerotarea filelor începe din nou de la 1-123, file ce cuprind cele 30 cuvîntări ale Sf. Ioan. Prima cuvîntare se intitulează „Cuvînt despre lepădarea de cele lumești“ și termină cu a 30-a cuvîntare, anume : „Cuvînt despre iubire“ și „Cuvînt către păstori“. Pe restavul din dreapta și din stînga, pe marginea textului, s-au însemnat paginile din cartea de limbă greacă.

Ms. este legat în scoarțe de carton, îmbrăcate cu piele de culoare maro-închis, iar peste piele, exceptînd cotorul cărții, s-a lipit hîrtie ce are diferite modele.

Proveniența : Mănăstirea Neamțului.

IV. TĂLCUIREA FAPTELOR SF. APOSTOLI V. I (7 v.)

1816. Ms. cota nr. 55 este scris în limba română — cu caractere chirilice, în semiuncială. Exemplar complet. Hîrtie. Primele 10 pagini au fost numerotate de noi, dintre care primele 4 pagini — albe, purtînd pe prima pagină două sigilii ovale — pe marginea cărora stă scris : „Biblioteca Seminarului Veniamin Costache“-Iași. Paginile 5-8 cuprind introducerea cărții. Pe pagina 8 la 80 mm mai jos de introducere, stă scris : „Sau a fierășit școlii de limba Patriei... în preajma orașului catedralei al Iașului. La anul mîntuirii 1816, mai 1.“

Semnează : „Veniamin Mitropolitul Moldaviei“. Pagina 9 — albă, pe care s-a aplicat sigiliul Mitropoliei Moldovei. Pe pagina 10 se află imprimat chipul Sf. Ioan Zlatoust. Restul ms. a fost nenumerotat.

În introducere a subliniat :

După întoarcerea din surghiun, unde a stat din 1806 pînă în 1813, și-a realizat o veche dorință a sa de a tîlmăci din elinește Faptele Sf. Apostoli, tălmăcind și scriind 7 volume mari.

Pe pagina 1 a cărții se află imprimat un frontispiciu de 70 × 70 mm, ce reprezintă pe Iisus în luntre pe mare, încadrat de cei patru Evangheliști. Ms. are 627 pagini, cuprinde 55 de cuvîntări, suprafața scrisă de 295 × 170 mm, suprafața paginii 340 × 235 mm, a scoarțelor de 350 × 245 mm, cu 32 de rînduri pe pagină, avînd litera de 2 mm înălțime, în titluri de 5 mm. În titlul de la începutul lucrării — de 10 și de 18 mm înălțime. Inițiala de la începutul lucrării înflorată este de 25 × 40 mm. În lucrare lipsesc elementele decorative, peste tot fiind scris cu negru. Ms. este legat în carton și piele de culoare maro-închis. Un chenar floral, de 3 mm lățime, înconjoară scoarțele pe margine. Pe cotorul cărții, printre cele cîteva

chenare, s-a imprimat cu litere chirilice — aurite : „Faptele Sfinților Apostoli“, Tom. I.

Provine de la Seminarul Veniamin Costache din Iași

V. «REGISTRU»

Manuscrisul cota nr. 49 a fost dat de Mitropolia Moldovei în anul 1859, luna septembrie în 24 zile, schitului Durău. Scris în limba română cu caractere chirilice, în cursivă, are fila împărțită în două, pe partea stîngă sînt scrișsi cei vii, iar pe dreapta morții. Scrierea foarte greu de descifrat. Registrul a fost numerotat și sigilat cu ceară roșie, primele 86 f. au fost scrise, iar de la f. 86^{v}-262 sînt nescrise, de la f. 262^{v}-303^{v} sînt scrise ca mai sus. Hîrtia este subțire, lucioasă, de culoare verzuie.

Suprafața scrisă a paginii registrului : 335 × 200 mm, suprafața scoarței : 345 × 220 mm. Registrul este legat în carton, îmbrăcat cu piele de culoare maro-închis. Pe prima scoarță, la mijloc s-a imprimat chipul unei cruci, înaltă de 195 mm. Crucea este sprijinită pe un suport, avînd partea verticală și brațele late de 25 mm, are două legători de panglică, lată de 30 mm.

Registrul cuprinde anii 1858—1859.

Provine de la schitul Durău

VI. «PSALTIRE ÎN VERSURI PARTEA II»

Secolul XVIII. Manuscris slavo-rus, cota nr. 127. Exemplar complet. Hîrtie. 384 pagini. Are 5 strofe a cîte 4 rînduri pe pagină. Suprafața scrisă a paginii : 140 × 90 mm, a cărții : 190 × 150 mm, a scoarței : 200 × 160 mm, litera înaltă de 3 mm, în titluri de 10 mm.

Ms. este scris în limba rusă, cu cerneală neagră, în cursivă.

Cartea cuprinde partea a doua a psaltirii (ps. 77-150). Textul psalmilor este scris în versuri a cîte 4 rînduri în strofă. Strofele sînt separate prin niște liniuțe trase în cruce. La începutul fiecărui psalm s-a dat cuprinsul psalmului.

Cartea este legată în carton acoperit cu piele, de culoare maro-închis. Pe cotorul cărții, pe marginea scoarțelor, cît și în centrul lor sînt imprimate elemente florale. Ultimele două file — albe sînt nenumerotate.

Ms. a aparținut „Bibliotecii pensionului înființat pe lîngă Seminarul din Chișinău“, fapt menționat pe restavul de jos a paginilor 1-13.

După toată probabilitatea, cartea a fost scrisă în sec. XVIII, în Basarabia.

Ms. este în stare foarte bună.

Proveniența necunoscută.

VII. «ACATISTIER»

1834. Ms. slavo-rus, cota nr. 126. Exemplar complet. Inițial, ms. n-a fost numerotat, în prezent are 69 file. Hîrtia este groasă - - spongioasă, de culoare albăstruie, filele 17-26 sînt de culoare albă ;

filele 23-26, 53^{v}, 68^{v}, 69 — nescrise. Copistul a folosit o scriere cursivă — foarte frumoasă. Ms. are 23-26 rînduri pe pagină, suprafața scrisă a paginii : 190 × 150 mm, suprafața paginii și a scoarțelor : 197 × 165 mm. Ms. este compactat în scoarțe subțiri. Pe prima scoarță stă scris, cu caractere de tipar : „Mitropolia Iași“ ; probabil că a fost compactat de Mitropolie.

CUPRINSUL :

f. 2-16^{v} — Acatistul Sf. mucenic Nicolae.
f. 17-40 — Acatistul Sfintei mare mucenițe Varvara.
f. 40^{v}-47^{v} — Rînduiala rugăciunilor pentru fericiții Părinți din Pecersca (Kiev) și a tuturor Sfinților răspîndiți în Rusia mică.

Pe f. 40 — același copist a scris : „Списаи бь, 1834“ (= Scris în anul 1834).

f. 48-53 — Sinaxar, unde s-au însemnat numele fericiților din peșterile Lavrei din Kiev. În total s-au însemnat 89 de nume, din peșterile apropiate și cele îndepărtate. Autorul, printr-o linie verticală, a împărțit pagina în două părți. În partea stîngă s-au însemnat numele fericiților adormiți în Domnul, în partea dreaptă, la unii, în rezumat, a descris viața și faptele mucenicului respectiv.

f. 54-62^{v} — Slujba la Îngeri.

f. 63-68 — Rînduiala la Toți Sfinții. La Doamne strigat-am stihirile gl. 8.

Pe f. 1, autorul lucrării și-a scris numele : „Vasile Nevodeicov“, iar pe fila 40 : „Am scris în anul 1834“.

Pe f. 1 ^{v} — Cuprinsul cărții. Mai jos a însemnat : „Отданаэта книожка . . .“. (= Această cărticică o am dat amabilului pr. Nicolae, cu ocazia întîlnirii noastre din Ecaterinoslav. 14 iulie 1862 V. Nevodcicov)“. Din această însemnare a autorului cărții se vădește pe unde a circulat cartea.

Din cele descrise mai sus reiese că autorul și-a alcătuit manuscrisul la Kiev sau într-o altă localitate din Ucraina.

Proveniența necunoscută.

VIII. ‹MOLITFELNIC›

Sec. XV-XVI. Din ms. lipsesc file de la începutul și de la sfîrșitul cărții, de asemenea, fila 46 lipsă. Hîrtie. Cota nr. 119. Inițial, ms. n-a fost numerotat, în prezent are 60 file ; 22 rînduri pe pagină ; suprafața scrisă : 160 × 110 mm, suprafața paginii : 200 × 160 mm, — a scoarței : 215 × 170 mm, legătura nouă — în carton și hîrtie, litera din text — înaltă de 4 mm. Titlurile, unele reguli tipiconale — scrise ca în text, un singur titlu (f. 40) cu litera înaltă de 10 mm — sînt scrise cu roșu. În text nu s-au folosit elemente decorative.

CUPRINSUL :

f. 1-6 — Catisma întîia, adică psalmii lui David — 1-8.
f. 7 — Stihiri la morți gl. 5.
f. 12^{v} — Rînduiala înmormîntării mirenilor.
f. 27^{v} — Stihiri la morți — gl. 1-8.

f. 35 — Evanghelia de la Ioan.
f. 39v — Se termină slujba înmormîntării.
f. 40 — Slujba parastasului.
f. 45 — Botezul latinilor.
f. 47 — Rînduiala mărturisirii.
f. 48v — Rugăciuni la reînnoirea bisericii.
f. 49v — Rugăciuni la ieşirea sufletului şi alte rugăciuni la diferite trebuinţe.

După cuprins, cartea este un „Molitfelnic".

Alcătuitorul ms. a scris 8 psalmi din psaltire, spre a-i avea la îndemînă în parohie.

În text s-a folosit gramatica îndreptată a patriarhului Eftimie de la Tîrnovo, de ex.: **въ стѫѫ** fila 46 v, **тѣхъ** fila 23 v etc.

Ierurile, în majoritate, s-au foolsit la locul lor; în unele situaţii amestecate (unul în locul altuia). De unde se vădeşte că lucrarea a fost alcătuită în epoca de tranziţie, cînd ierurile aveau aceiaşi valoare fonetică. De ex.: **слъда** - f. 5, **смрътнѫѫ** - f. 24 v, **осъпшѫѫ** - f. 25, **омрътвилъ** - f. 25, **пръваго** - f. 25 ş. a. A folosit termeni şi caractere arhaice, ca; **ѫзыкы** - f. 4, **θчиматвонма** - f. 3 v, (**θ, о**), **поп фече** - f. 40 ş. a. Semne diacritice — puţine, scrierea aproape continuă, punctul roşu mare şi negru, în majoritatea cazurilor, s-a folosit la mijlocul rîndului (▪), două puncte (:) — la sfîrşitul stihirii, foarte rar s-a folosit şi virgula. Scris în slava bisericească — unicială. Filigran — mistreţ [5] + (f. 49-50), fiind înjumătăţit la cotorul cărţii, se distinge greu.

Avînd în vedere cele descrise mai sus, ms. a putut fi alcătuit în a doua jumătate a sec. XV, sau în prima jumătate a sec. XVI.

Proveniența necunoscută.

IX. LEGEA ŞI OBICEIURILE EVREILOR*

1682. Ms. cota nr. 165, scris în limba română — cu caractere chirilice (stil greoi). Hîrtie. Exemplar complet, cuprinde 280 file. Primele două file nenumerotate — albe, filele 273-280 — numerotate de noi; filele: 273, 274, 277v, 278-280 — albe. Ms. are 19 rînduri pe pagină, suprafaţa scrisă: 190 × 130 mm, — a paginii: 230 × 160 mm, — a scoarţei: 240 × 170 mm. Titlurile sînt scrise cu roşu şi este sărac în elemente decorative. Ms. este scris în limba moldovenească, probabil în Moldova, are 33 capitole.

Monahul Neofit îşi încheie cuvîntul către cititori astfel:

Слѫга покорно (= Slugă supusă).

„Neofit monah, carele cu multă osteneală şi cheltuială am tîlcuit din limba cea grecească, pre limba moldovenească, ca cel ce mai înainte am fost învăţătoriu între iudei, iar acum cu mila lui Dumnezeu mă aflu creştin pravoslavnic şi monah".

Şi ceva mai jos: „au scris Gheorghe".

Mai întîi, cum e şi firesc, ne atrag atenţia cele două cuvinte

---

5. G. M. Brique, *Les Filigranes, Dictionaire historique des marques du papier,* Jubilee edition, Amsterdan, 1968, tom. 4, nr. 13575, a funcţionat în anul 1512, la Gnesen.

* Scris: *jidovilor.*

de salut adresate către cititori : „Слѣга покарно“ (sic). Cuvintele sînt scrise în limba slavă, iar cît privește topica — după limba română. Expresia în limba slavă ar fi : „покорная слѣга“. Apoi, adjectivul „покорно“ s-a pus la genul neutru, iar substantivul pe care-l lămurește este la genul feminin, cu toate că adjectivul lămuritor trebuie să fie de același gen cu substantivul lămurit. De aici se vădește cît de slavofil era monahul Neofit.

Neofit a zis : „...cu multă osteneală am tălmăcit din limba greacă în limba moldovenească“, adică română, lucrarea autorului anonim — grec. El a tălmăcit, adică a prelucrat și adăugat material nou la lucrarea grecească, spre a o face înțeleasă de poporul pentru care o scria.

De ex. : pe fila 271, Neofit a scris cu roșu : „Aici arătăm pre cei mincinoși mesii (aici se referă la Mesia), pre care i-au crezut evreii că sînt mesii“. În continuare (f. 271-272) urmează tabelul cu 15 asemenea întîmplări. Acesta cuprinde : numele, locul și data întîmplării. De ex. : 1. „La anii 130 după nașterea lui Hristos, au venit un evreu ce se cheamă Harnohav și pre urmă s-au numit Varnava, fiul minciunii și s-au prins de Andrianos și s-au omorît : așa zice talmudul“.

2. — La anii 1682 după nașterea lui Hristos : „La Germania un evreu ce să numea Mardohaie, s-au vestit pre dînsul de mesia și s-au dovedit mincinos și l-au omorît“ etc. Tabelul începe cu anul 130 și termină cu anul 1682, probabil, pe acel timp și-a alcătuit monahul Neofit lucrarea.

Încă de la început, iudeii au folosit orice mijloace pentru a distruge creștinismul, chiar și substituirea Domnului Iisus Hristos, după cum a menționat Neofit monahul. Dar zadarnic, faptele au dovedit contrariul.

În postfață a continuat : „...iar acum cu mila lui Dumnezeu mă aflu creștin pravoslavnic și monah“. De aici se vădește că Neofit a fost evreu „iar acum“, adică în cele din urmă convertit la creștinism și dovedind zel pentru Ortodoxie a fost tuns întru monah.

Ca unul care a fost iudeu a cunoscut îndeajuns „legea și obiceiurile iudeilor“, demascîndu-le cu mult succes.

Monahul Neofit — fost iudeu, întocmai ca și Sf. Apostol Pavel, a devenit un zelos apărător al Ortodoxiei, idee ce străbate întreaga sa lucrare.

Cu ceva mai jos de postfață, întocmai ca și copiștii de documente domnești, a semnat : „au scris Gheorghe“. Așa semnau copiștii de documente domnești din secolul al XVII-lea, fiindcă imediat după text trebuia să semneze actul domnitorul, ca : Vasile Lupu ș. a. De aici se vădește că, Gheorghe era un copist pregătit.

Tot în postfață s-a subliniat : „...pre limba moldovenească...“ Nu încape îndoială că în Moldova se va fi stabilit și și-a alcătuit lucrarea monahul Neofit.

Proveniența necunoscută.

X. ‹PSALTIRE — CEASLOV›

Sec. XVI. Ms. slav, cota nr. 118. Exemplar incomplet. La început s-au adăugat 17 file și la sfîrșit tot 17 file albe. Inițial ms. a

fost numerotat în caiete a cîte 8 file, are 37 caiete, caietele 1-3 incomplete — toate însumează 18 file, din caietul 37 lipsesc 3 file. Numerotat din nou — are 329 file. Hîrtie ; are 16 rînduri pe pagină, suprafața scrisă : 140 × 100 mm, — a paginii : 200 × 165 mm și a scoarței : 215 × 170 mm. Legat în carton și hîrtie, avînd piele la cotor pe care s-au imprimat elemente florale.

Cu fila 206^{v} se termină cei 108 psalmi ai lui David + 1 (lupta lui David cu Goliat) — numiți Psaltire sau psalmi aleși, fapt ce se desprinde și din însemnarea de la fila 206^{v}, anume : „многомилостиве и прѣщедрїи Гн... прогласти Ѱлатир. сѧ. сего ради аще рекоем ѱалмѣх избраник... (= Multmilostive și preabunule Doamne . . . m-am nevoit a citi Psaltirea, aceasta numită și *psalmi aleși* . . . r)

CUPRINSUL :

f. 207-226^{v} — Cîntarea lui Moise la ieșire.

f. 127 — În săptămîna a cincea din post : Acatistul Preasfintei Născătoare de Dumnezeu.

f. 252 — Canon de rugăciune către Preasfînta Născătoare de Dumnezeu.

f. 258 — Însemnare în limba română cu caractere chirilice : „Această sfîntă carte ce se chiamă Psaltire să (s-a) legat... anul 7233 (ѕслг) = 1725.

f. 259 — Slujba către Domnul nostru Iisus Hristos.

f. 267^{v} — Canon cîntat de monahi în fiecare zi.

f. 278 — Slujba Sf. Împărtășiri.

f. 293^{v} — Peste însemnare — s-a lipit cu hîrtie, rămînînd numai anul 1759, martie 26.

Ms. este scris în slava bisericească — uncială, cu caligrafia frumoasă, avînd în text elemente decorative ca : frontispicii, inițiale mari înflorate, titlurile, inițialele și regulile tipiconale sînt scrise cu roșu. În text, litera este înaltă de 5 mm, în titluri de 22 mm, frontispiciul în roșu și negru de 110 × 60 mm. Scrierea aproape continuă ; în text semne diacritice — puține, s-a folosit punctul roșu mare la mijlocul rîndului și gramatică eftimiană, de ex : кажщжѧ - f. 267, пожщжѧ тѧ - 232 v, въздвеⷣеть - 228, посланѣ - 229 v, etc., în cea mai mare parte ierii - nevocalizați ; ex.: чрѣвленице - f. 233, въпїахѫ - f. 240 v, дръжавѫ - f. 240 v, forma гг гн нг ex.: арχаггеле f. 227 v, amestecă ierurile - (a se vedea mai sus la f. 240 și 240 v) ; s-au folosit cuvinte cu ѳ ex.: дѣло - f. 243, свѣто - 232 ș. a.

Filigran : mistreț — fila 100. Se recunoaște greu, fiind înjumătățit la cotorul cărții.

Avînd în vedere cele descrise mai sus, putem admite că manuscrisul a fost scris în sec. XVI, în Țările Române.

Proveniența necunoscută.

XI. VIAȚA STAREȚULUI PAISIE

Sec. XVIII — († 1794). Cota nr. 117. Exemplar complet. Hîrtie. Inițial, filele ms. n-au fost numerotate, în prezent are 296 file, 20 rînduri pe pagină. Suprafața scrisă : 170 × 130 mm, a paginii :

225 × 180 mm și a scoarței : 228 × 180 mm, litera în text de 4 mm înălțime, iar în titluri de 10 mm.

Ms. este scris cu negru — fără elemente decorative.

File albe : 1-2, fila 5v, 157v, 171v, 205v, 251v, 290v, 295v și 296. Hîrtia este de culoare gălbuie, groasă și spongioasă.

Legătura — veche în carton și hîrtie. La cotor s-a folosit piele de culoare maro-închis, pe care s-a scris : Житіе старца Паисіа (= Viața starețului Paisie).

Fila 2. Introducere.

În 1763, monahul Paisie a trecut de la Athos în Valahia pentru a organiza aici viața monahală, devenind stareț al mănăstirii Dragomirna. După ce mănăstirea Dragomirna a fost ocupată de turci, cu ocazia războiului dintre ruși și turci, Paisie a condus mănăstirea Secul și în sfîrșit — mutat la mănăstirea Neamț, în anul 1790 a fost înălțat la rangul de arhimandrit.

f. 30 — Luna noiembrie în 15. Viața și faptele fericitului stareț Paisie, retragerea din lume, pelerinajele lui, cum se strîng frații în jurul său și conviețuirea cu ei.

f. 48 — Istorisire despre mama sa „anume“ : ce s-a întîmplat cu dînsa după ce s-a îndepărtat de ea.

f. 157 — Fericitul părinte Paisie s-a pristăvit la 15 noiembrie 1794. Deci, starețul Paisie a activat în sec. XVIII.

f. 161 — Slujba fericitului stareț Paisie.

f. 172 — Fericita amintire a părintelui stareț Paisie, arhimandritul mănăstirilor moldovenești — Neamțu și Secul.

f. 208 — Compunerea starețului-arhimandrit Paisie despre rugăciunea în minte, împărțită în capitole (6 cap.), începînd cu cap. I (f. 210). Cu fila 251 se sfîrșesc cele șase capitole despre rugăciunea în minte. Compunerea de mai sus a fost scrisă de Paisie, încă în mănăstirea Dragomirna — în 1770. Deci, din 1763 pînă în 1770, Paisie cu soborul său monahal s-a aflat la mănăstirea Dragomirna.

În 19 iunie 1793, ieroschimonahul Agafton cu frații — conducătorul mănăstirii Polianovoronsc a scris o epistolă către arhimandritul mănăstirii Neamț — starețului Paisie (f. 254-255).

f. 255v — Starețul Paisie o scris o epistolă de răspuns ieroschimonahului Agafton, semnată : Paisie — stareț și arhimandrit al mănăstirii Neamțu și Secul (f. 261v). De aici se vădește că după data de 19 iunie 1793, Paisie era stareț la mănăstirile Neamțu și Secul.

f. 262 — Sf. Părinți despre rugăciunea în minte.

f. 280 — Culegere de cuvîntări (словесъ) din cartea numită „iubire“.

Despre erezia varlaamită și a partizanilor săi din Sf. Munte.

Desigur, teza pusă de starețul Paisie despre rugăciunea în minte nu a fost înțeleasă îndeajuns de unii monahi atoniți, ceea ce a dat naștere la dispute.

f. 295 — La sfîrșitul cărții a semnat :

Păcătosul stareț de Secu — Paisie.

Provine de la mănăstirea Neamțu sau Secu.

Ca, prezenta lucrare să îndeplinească și rolul de Inventar al manuscriselor din Biblioteca Sf. Mitropolii a Moldovei și Sucevei,

dăm mai jos cota mss. cercetate de P. C. Pr. Paul Mihail și cota cu denumirea mss. de muzică psaltică, ce, desigur, vor interesa pe specialiști.

A. Cota nr.: 157, 16, 16, 32, 34, 106, 162, 163, 31, 33, 2, 10, 28, 50, 160, 91, 60, 39, 58, 57, 56, 158, 54, 98, 101, 35, 4, 3, 5, 25, 29, 15, 1, 14, 37, 159, 18, 22, 6, 53, 8, 13, 48, 24, 26, 19, 46, 17, 47, 40, 161.

B. MANUSCRISE DE MUZICĂ BISERICEASCĂ — PSALTICA.

1) Ms. cota nr. 109, Cîntări liturgice în limba greacă, 74 f., legat, an. 1811.
2) Ms. cota nr. 23, Antologie de cîntări bisericești în limba română — chirilică, sec. XIX, 130 f.[6].
3) Ms. cota nr. 27, Antologie care cuprinde cîntări bisericești de zi și de noapte pentru tot anul, limba română — chirilică, 1874.
4) Ms. cota nr. 175, 176. Gheorghe Alexe (prelucrare și completare), Cîntările bisericești ale Praznicelor Împărătești și Sfinților cu Polieleu, pe cele 12 luni ale anului, precum și ale Triodului și Penticostarului după Ideomelarul lui Dimitrie Suceveanul — tipărit în 1856, 3 volume, București, 1971.
5) Ms. cota nr. 20, Ieromonahul Varlaam Arghirescu, Cîntări liturgice, limba română — chirilică, sec. XIX.
6) Ms. cota nr. 12, Ieromonahul Benedict Basarabeanu, Rînduiala dumnezeiestei Liturghii, 170 f., limba română — chirilică, Neamț, sec. XIX.
7) Ms. cota nr. 107, Cîntări bisericești, limba română — greacă, sec. XIX.
8) Ms. cota nr. 108, Cintări liturgice, limba greacă, 184 p., sec. XIX.
9) Ms. cota nr. 110, Cîntări liturgice, limba română — greacă, sec. XIX.
10) Ms. cota nr. 111, Cîntări liturgice, limba greacă, sec. XIX.
11) Ms. cota nr. 152, Cîntări liturgice, limba greacă, sec. XIX.
12) Ms. cota nr. 151, Cîntări liturgice, limba greacă, sec. XIX.
13) Ms. cota nr. 153, Cîntări liturgice, limba română — greacă, 1874.
14) Ms. cota nr. 7, Protopsaltul Grigorie. Heruvic, tradus din limba greacă de Nectarie schimonahul, limba română — chirilică, 112 file, 1877.
15) Ms. cota nr. 44, Heruvic și axion, limba română, sec. XX, 135 f.
16) Ms. cota nr. 178, Ieromonahul Erinarh, Carte de cîntări bisericești la diferite slujbe, Durău, 1909, 5 pag.
17) Ms. cota nr. 129, Arhidiaconul Nichifor, Cîntări liturgice, limba greacă, 356 pag., Antiohia, 1813.
18) Ms. cota 105, Protopsaltul Gh. Paraschiadi, Cîntări bisericești, limba română — chirilică, sec. XIX, 219 file.

În concluzie, ca și din alte manuscrise și din mss. cercetate mai sus putem cunoaște diferite date istorice, ca: ms. cota nr. 88 „Istoria Românilor din Transilvania...“ — scrisă în limba latină la 1764, Valahii sînt amintiți din anii 1183, 1203, 1224 etc.; în ms.

6. Limba română cu caractere chirilice.

cota nr. 55 cu 627 p., Veniamin, Mitropolitul Moldaviei, s-a exprimat : cartea s-a afierosit școlii, unde la predare s-a folosea limba Patriei (1816) ; în ms. cota nr. 165 „Legea și obiceiurile evreilor“ — 1682, monahul Neofit a zis : „...cu multă osteneală am tălmăcit din limba greacă în limba moldovenească...“, iar pe fila 271 a scris cu roșu : „Aici arătăm pre cei mincinoși mesii“ (Mesia) și urmează tabelul cu numele a 15 prooroci mincinoși dintre evrei, începînd cu anul 130 și termină tabelul cu anul 1682 ș.a.m.d.

Apoi putem cunoaşte nume de monahi, copiști și compactori, iscusiți, nume de traducători și compozitori, diferite stări sociale, precum și viața culturală a strămbunilor noștri etc...

Pr. Chiril PISTRUI

NOI CONTRIBUȚII LA ISTORIA CULTURII NOASTRE RELIGIOASE

Revista noastră a semnalat de fiecare dată, cu plăcere, contribuţiile cercetătorului N.A. Ursu la elucidarea unor probleme controversate de istoria literaturii române vechi și de istoria culturii noastre religioase. De data aceasta facem cunoscute cititorilor noștri alte două studii ale distinsului cercetător ieșean.

1. Teodosie Veștemeanul, adevăratul autor al „Istoriei Țării Rumânești“, atribuită stolnicului Constantin Cantacuzino, **în „Cronica“, XVII, 32 (862) din 6 august 1982, p. 5 și 8 și XVII, 33 (863) din 13 august 1982, p. 5 și 8.**

Istoria Țării Rumânești **relatează istoria poporului român de la colonizarea Daciei de către romani pînă la migraţia hunilor. Ea s-a păstrat în șase copii manuscrise din secolul al XVIII-lea (cinci se păstrează la Biblioteca Academiei R. S. România, iar al șaselea la Muzeul literaturii române din București). Nicăieri însă nu este menţionat numele autorului, „un om învăţat, dotat cu mult spirit critic în folosirea bogatelor izvoare de informaţie și cu reale calităţi de scriitor“. De aici, controversa privind paternitatea cronicii. Studiul începe cu un scurt istoric al problemei în discuţie. Cronica a fost editată în 1858 de Gh. Ioanid și Al. Creţescu care n-au emis nici o ipoteză cu privire la autorul ei. Fără să aducă argumente, B. P. Hașdeu o atribuie, în 1866, spătarului Milescu. Supărat pe Mihail Kogălniceanu care, publicînd** Istoria Țării Rumânești **în 1872, în primul volum din** Cronicile României sau letopisețele Moldavei și Valahiei, **o atribuie unui român de preste Olt, Hașdeu își reafirmă punctul de vedere în același an, în „Columna lui Trăian“. Semnalînd existenţa unui nou manuscris al cronicii, copiat în 1781 la episcopia Rîmnicului, V. A. Ureche crede în 1884, ca și Kogălniceanu, că autorul anonim, al cronicii este un oltean. Numai Aron Densușianu în** Istoria limbei și literaturei române, **publicată la Iași, ediţia I, 1885, și a II-a, 1894, își dă seama că autorul cronicii este un transilvănean emigrat în România, susţinîndu-și părerea cu argumente : elemente lexicale, cunoașterea geografică, social-politică și religioasă a Transilvaniei și Ungariei etc. și conchide că autorul cronicii este mitropolitul Teodosie al Țării Românești, originar din Veștem, de lîngă Sibiu, dar călugărit la Cozia. Această opinie este respinsă în 1897 de I. G. Sbiera, care consideră că autorul ar putea fi unul dintre adversarii Cantacuzinilor și, în 1898, de N. Iorga, care, pe baza unei scrisori a stolnicului Constantin Cantacuzino, descoperită în biblioteca Universităţii din Bologna atribuie cronica acestuia, „cel mai învăţat dintre muntenii care puteau scrie între 1667 și 1699, ...un om de cultură elenică, știind însă latinește și italienește, crescut într-o școală din Italia, deci în Padova, singura universitate italiană frecventată de greci și de grecizanţi în general“. Editorii ulteriori ai** Istoriei Țării Rumânești **(N. Cartojan, Dan Simonescu, M. Gregorian) sau autorii unor monografii consacrate stolnicului Constantin Cantacuzino (Corneliu Dima-Drăgan, Livia Bacâru, Virgil Cândea) nu**

pun la îndoială demonstrația lui Iorga și nu redeschid problema paternității cronicii în discuție.

Argumentele lui Iorga erau însă, „în majoritatea lor, lipsite de specificitate". El nu luase în considerație particularitățile lingvistice ale cronicii și nu ținuse seama de unele observații judicioase ale lui Aron Densușianu.

De aceea, Dimitrie Onciul consideră cronica un text, deocamdată anonim, deoarece „după felul cum autorul vorbește de greci, e îndoios că el ar fi Constantin Cantacuzino, el însuși fiu de grec".

In 1916, în Contribuțiuni la istoriografia românească veche, Al. T. Dumitrescu sesizează „nepotrivirea dintre critica aspră la adresa grecilor făcută de autorul cronicii și calitatea de grec a stolnicului, precum și citațiile din cărțile bisericești de slujbă aflate în text sau chiar compunerea, într-o digresiune, a unei rugăciuni, care dovedesc că autorul Istoriei era cleric". De asemenea, Al. T. Dumitrescu constată unele contraziceri între autorul Istoriei Țării Românești și stolnicul Constantin Cantacuzino „cu privire la originea clasei boierești, la originea dinastiei Basarabilor și în privința locului unde a fost construit podul împăratului Traian peste Dunăre". Al. T. Dumitrescu trage însă concluzia greșită că autorul cronicii ar fi Daniil Panoneanul.

In sfîrșit, P. V. Haneș va relua, în 1964, în revista „Glasul Bisericii", teza lui Hașdeu care-l socotea pe Nicolae Milescu autor al Istoriei Țării Românești.

Ținînd seama de anumite particularități lingvistice ardelenești ale cronicii și de comentariile și citatele care dovedesc că autorul Istoriei este un cleric (trimiterea la un text de cult : „precum să vede la tropariul de la Nașterea Domnului, la slava de la vecernie" ; comentariul privitor la răscoalele evreilor și la dărîmarea Ierusalimului ; compunerea unei rugăciuni, terminată cu o formulă familiară clericilor : „nu lui, Doamne, nu lui, ci numelui Tău, cel Sfînt dă slavă !" ; comentariul privitor la infailibilitatea papei ; citațiile din textele biblice cu concordanțe etc.), Prof. N. A. Ursu pune la îndoială paternitatea stolnicului Constantin Cantacuzino asupra Istoriei Țării Românești. Singura ipoteză vrednică de verificat i se pare a fi cea a lui Aron Densușianu că textul a fost scris de mitropolitul Teodosie Veștemeanul.

Sînt analizate mai întîi pricipalele particularități lingvistice care dovedesc că autorul cronicii este un transilvănean : substantivele nămară (cu nămară = nesigur, problematic, incert), muzicaș (muzicant) și coștei (castel, conac), adjectivul bios (mănos, fertil). De asemenea a (se) căsători și căsătorie (derivate de la căsător = om însurat, cu casă, cu familie) care în secolul al XVII-lea erau folosite numai în Transilvania, în Moldova și în Țara Românească răspîndindu-se abia spre sfîrșitul secolului al XVIII-lea și în secolul al XIX-lea. Pentru toate aceste cuvinte Dicționarul limbii române citează numai surse din Transilvania, Banat și Maramureș.

Dovedind astfel că autorul cronicii este un ardelean, Profesorului N. A. Ursu îi mai rămînea să vadă dacă autorul Istoriei este mitropolitul Teodosie Veștemeanul sau alt cărturar ardelean stabilit în Țara Românească. În acest scop a comparat limba respectivei cronici cu limba celor 6 prefețe (cinci semnate și una nesemnată) ale lui Teodosie la o serie de cărți apărute la București și Buzău între 1680 și 1702 : prefața la Liturghierul din 1680, la Minei (Buzău, 1698), la Triod (Buzău, 1700), la Penticostar (Buzău, 1701), la Învățătură de șapte taine (Buzău, 1702) și prefața la ediția a doua a Liturghierului (Buzău, 1702), în total „aproximativ 15 pagini obișnuite, eșantion lingvistic și stilistic suficient pentru a efectua comparația necesară".

Așa cum dovedesc limba și stilul celor șase prefețe, toate au același autor — „un om de aleasă cultură umanistă" — și cercetătorul ieșean trage concluzia justă că ar fi fost imposibil ca mitropolitul Teodosie (considerat un om lipsit de cultură) „să fi apelat la stolnic ori de cîte ori avea nevoie — timp de peste douăzeci de ani — să scrie o prefață, pe care să o publice sub semnătura sa (subl. aut.). De asemenea nu poate fi pusă la îndoială paternitatea mitropolitului Teodosie asupra unor prefețe semnate de el, numai fiindcă unele idei și particularități lingvistice și stilistice se întîlnesc și într-o cronică anonimă, cu paternitate controversată. În mod normal, acestea ar trebui să dovedească tocmai paternitatea mitropolitului Teodosie. Iată cîteva exemple de particularități lingvistice și stilistice comune mitropolitului Teodosie Veștemeanul și Istoriei Țării Românești : a) folosirea unui număr relativ mare de neologisme de proveniență neogreacă și latină (coloană, materie, patrie, providenție,

ţeremonie etc.) ; b) folosirea frecventă a adjectivului înaintea substantivului (evlavtichi tocmeală, jalnic și plînguros lucru, tiranica putere, păgînești le porunci, creștinescul norod, cursătoare de miere carte, preoţescul și călugărescul cin, cerești bunătăţi etc.) ; c) folosirea unor fraze ample, complex și retoric construite cu verbele puse la sfîrșit.

Iorga însuși, și după el alţi cercetători, semnalase prezenţa, în prefaţa Liturghierului din 1680 și în Istoria Ţării Rumânești a unor „exprimări în forme identice sau asemănătoare". Prof. N. A. Ursu lărgește cercetarea, adăugînd exemple din celelalte prefeţe ale mitropolitului Teodosie. Noi vom cita cîteva, fără a mai indica (din motive de spaţiu) locul de unde au fost luate : „den noianul bunătiei sale" ; „ostenesc înnoptînd și mînecînd pe cetania cărţilor, scurmînd și cercînd ca să afle viaţa de veci" ; „între rumâni ce zicem cuprindem și pre moldoveni, că tot dintr-o fîntînă cură" ; „capul și începătura tuturor pravoslavnici ai Răsăritului bisericeștilor cărţi și orînduieli este".

De asemenea, Prof. N. A. Ursu semnalează două particularităţi sintactice comune prefeţelor și cronicii aflate în discuţie : a) parataxa și conjuncţie copulativă — și adverb de întărire, fenomen specific ardelenesc ; b) parataxa nici conjuncţie copulativă — nici adverb de întărire a negaţiei. Ambele fenomene sînt nesemnalate în Dicţionarul limbii române și în gramatica Academiei.

Cercetătorul ieșean face și o altă constatare : particularităţile lingvistice și stilistice ale prefeţelor lui Teodosie și ale Istoriei Ţării Rumânești se întîlnesc și în calendarele apărute între 1693 și 1704 (cele din 1696-1698, 1700 și 1702 nu s-au păstrat), ale căror prefeţe sînt semnate cu pseudonimul Ioan Romanul, iar o dată Ioan Frîncul. Aceste calendare, cunoscute sub denumirea de Foletul novel, au fost editate parţial de Al. Odobescu în 1861 și integral, în 1942, de Emil Vîrtosu care le-a și studiat sub diverse aspecte.

D. Mazilu atribuia, în 1934, alcătuirea calendarelor stolnicului Constantin Cantacuzino pentru că, printre altele, „stilul stolnicului din istoria sa este asemănător cu cel din dedicaţie". Emil Vîrtosu nu reușește să identifice cine este Ioan Romanul (Frîncul), dar nici Constantin Cantacuzino nu poate fi. În schimb, în 1966, N. Vătămanu, fără să ţină seama de frumoasa limbă literară românească cu particularităţi nord-muntenești sau ardelenești, de grafia chirilică atît de frumoasă și corectă, de unele afirmaţii din prefeţe incompatibile cu credinţa catolică, de numeroasele greșeli de transcriere a titlurilor unor almanahuri italiene, socotește că Ioan Românul (Frîncul) nu este altul decît Giovanni Candido Romano, care, prin 1694-1695, era secretar de limbă italiană la curtea lui Constantin Brîncoveanu. Afirmaţia lui N. Vătămanu a fost reluată de istoria literară românească și chiar de Mario Ruffini într-o lucrare din 1974, cu motivări neconvingătoare ale nepotrivirilor semnalate.

Prof. N. A. Ursu identifică pe Ioan Romanul (Frîncul) cu mitropolitul Teodosie, semnalînd, în acest sens, particularităţi lingvistice și stilistice comune tuturor textelor aflate în discuţie : a) numeroase neologisme de provenienţă latină și neogreacă, unele atestate pentru prima dată în limba română. Un italian nu ar fi folosit atît de multe grecisme fără circulaţie în limba epocii ; b) felul în care sînt glosate în text unele neologisme ori cum se fac unele precizări în frază, de obicei în paranteză, cu ajutorul adverbului adecăte ; c) exprimări identice sau similare : rugîndu-mă și iar rugîndu-mă, nesărate vorbe, ale acestui an de la nașterea Fecioarei etc. etc. ; d) folosirea adjectivelor înaintea substantivelor ; e) dublarea unor verbe, uzul dublu al unor verbe cu sensuri asemănătoare ; f) construirea unor fraze complexe, cu verbul la sfîrșitul lor ; g) citarea în fraze asemănătoare a Metafizicii lui Aristotel ; h) comparaţia cu ţăranul care i-a oferit lui Artaxerxe un pumn de apă ; i) creaţii lexicale, derivate sau calcuri, „care dovedesc aceeași preocupare a traducătorului de a-și îmbogăţi și diversifica mijloacele de expresie".

Două mărturii contemporane (a predicatorului constantinopolitan Gheorghe Maiota, profesor de greacă și latină al fiilor lui Brîncoveanu, și a cronicarului Radu Greceanu) confirmă un amănunt din biografia mitropolitului Teodosie : boala grea de care se plînge și autorul prefeţelor Foletului pe anii 1695, 1699, 1701, 1703. De asemenea, se știe, pe baza expertizei grafologice a lui Aurelian Sacerdoţeanu, că Tudor Spudei, care prin 1635-1637 caligrafia documente în cancelaria Ţării Românești, nu era altul decît viitorul mitropolit Teodosie Veștemeanul.

Majoritatea particularităţilor grafologice se întîlnesc și în grafia celor patru calendare (pe 1693, 1694, 1699 și 1701) scrise de mîna mitropolitului. De

ce a semnat prefețele calendarelor cu pseudonim? se întreabă Prof. N. A. Ursu care răspunde astfel: Domnitorul Constantin Brîncoveanu dorea să aibă anual astfel de calendare, în realitate niște colecții de pronosticuri pe care Biserica le condamna. De aici și insistența cu care prefațatorul atrage atenția domnitorului că asemenea pronosticuri sînt numai pentru satisfacerea curiozității și pentru distracție, deoarece cunoașterea celor viitoare este un atribut al lui Dumnezeu.

Dovedind paternitatea mitropolitului Teodosie Veștemeanul asupra textelor aflate în discuție, cercetătorul iețean stabilește, pe bază de argumente lingvistice și istorice și perioada în care a fost scrisă Istoria Țării Rumânești: după anul 1672, cînd Teodosie, aflîndu-se în Moldova, a pus să i se copie letopisețul lui Grigore Ureche pe care-l găsise la marile comis Ioniță Racoviță, și pînă în 1690 (sau 1691), cînd Transilvania a fost încorporată imperiului catolic al Habsburgilor.

După 1691, cînd Teodosie împlinea 70 de ani, boala i se agravează. Așa se se explică și faptul că Istoria Țării Rumânești a rămas neterminată.

Prin stabilirea paternității mitropolitului Teodosie Veștemeanul asupra Istoriei Țării Rumânești și Foletului novel, Prof. N. A. Ursu aduce omagiu unui mare „cărturar umanist și mai ales, unui scriitor român de primă mărime din a doua jumătate a secolului al XVII-lea"; Teodosie își însușise „o frumoasă cultură în școala greacă, latină și slavonă de la Tîrgoviște", dovadă fiind faptul că în 1688 a fost ales din simplu egumen la Argeș, mitropolit al Țării Românești.

Dar, datorită modestiei sale, roadele trudei lui au fost atribuite altora. Prof. N. A. Ursu elucidează și așa zisa atitudine conservatoare a mitropolitului Teodosie în problema traducerii în românește a cărților de cult. Așa cum mărturisea și în prefețele sale, Teodosie Veștemeanul era convins de necesitatea introducerii limbii române în cult, „dar voia ca acest act să fie înfăptuit fără primejdii de ordin dogmatic, cu învoirea patriarhiei și, mai ales, într-o limbă literară corespunzătoare. Traducerea, în prima etapă, numai a indicațiilor tipiconale și a cîtorva rugăciuni din cărțile respective reprezenta, în concepția sa înțeleaptă, o măsură prealabilă necesară îndeosebi pentru redresarea ritualului, care se degradase mult în secolul al XVII-lea, datorită slabei cunoașteri sau chiar necunoașterii de către majoritatea clericilor români a limbii slavone".

Dovedind în continuare că mitropolitul Teodosie a scris și prefețele semnate de domnitorul Șerban Cantacuzino la Evanghelie (București, 1682), la Apostol (București, 1683) și la Biblie (București, 1688), precum și scrisoarea adresată domnitorului Șerban Cantacuzino de către patriarhul Dositei al Ierusalimului, publică la începutul Bibliei de la 1688, Prof. N. A. Ursu atrage atenția asupra faptului că „datorită modestiei aproape incredibile a mitropolitului Teodosie, remarcată și lăudată de contemporani, Biblia de la 1688, editată prin neobosita sa strădanie și prefațată cu două texte scrise de el (poate fi dovedit faptul că Teodosie a participat și la ultima revizie a traducerii acestei cărți), a apărut totuși fără semnătura sa. Numele lui a rămas în umbra măreței sale ctitorii, după cum manuscrisul abia începutei Istorii a Țării Rumânești a rămas anonim în chilia îndelungaților săi ani de suferință".

Studiul se încheie cu nădejdea că mitropolitului Teodosie Veștemeanul i se vor recunoaște „erudiția, spiritul critic, înaltul patriotism și talentul literar" puse pe seama altora și i se va da „locul cuvenit în galeria marilor cărturari și scriitori români din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, alături de Dosoftei și de Miron Costin".

2. Originalul grecesc al Retoricii publicate de Ioan Molnar, în „Cronica", XVIII, 3 (886) din 21 ianuarie 1983, p. 7-8.

Prof. N. A. Ursu face lumină și în problema Retoricii din 1798, primul manual de acest fel apărut în limba română. Manualul a fost tipărit la Buda, cu titlul Retorică, adecă învățătura și întocmirea frumoasei cuvîntări. Acum întîi izvodită pe limpa românească. Împodobită și întemeiată cu pildele vechilor filosofi și dascăli bisericești, fără a se indica cine l-a alcătuit, iar prefața, scrisă la Sibiu, în 1797, este semnată Autorul. Radu Tempea și Samuil Micu au afirmat că Retorica de la 1798 este opera prietenului lor, cunoscutul medic și literat Ioan Molnar (1749-1815). Sub același nume, Retorica a fost reeditată parțial de Florea Fugariu, Mihai Gherman și Mircea Frînculescu și integral de Aurel Sasu.

Pe bună dreptate, cercetătorul ieșean observă că Molnar ar fi semnat și această lucrare, dacă ar fi fost a lui, așa cum a semnat și Economia stupilor (1785) și traducerea volumului I din Istoria universală a lui Claude Fr. Millot. In realitate Molnar nu poate fi decît editorul Retoricii și lui îi aparţine numai prefaţa semnată Autorul. De asemenea, în Retorică apar particularităţi ale limbii române literare vechi, inexistente în lucrările semnate de Molnar.

O altă problemă legată de Retorica din 1798 este aceea a modelului sau izvoarelor folosite de autor. Primul care a afirmat că Retorica din 1798 a avut un model străin a fost D. Popovici în La littérature roumaine à l'époque des lumières, Sibiu, 1945. Pr. Prof. Dumitru Belu, care consacră primul studiu mai amplu Retoricii din 1798 (în „Mitropolia Ardealului", VIII, 1963, nr. 9-10, p. 709-737), consideră că modelul a fost o retorică grecească, dar este greu de precizat care anume. Aurel Sasu, care editează integral Retorica în 1976, crede că „sursele erau operele clasice ale disciplinei retorice" și încearcă să demonstreze că Ioan Molnar a elaborat o operă originală.

Mircea Popa, în monografia Ioan Molnar Piuariu, Cluj-Napoca, 1976, consideră că modelul este „o retorică grecească, neidentificată pînă acum" și că Molnar „n-a făcut o simplă traducere a modelului în cauză, ci l-a prelucrat", iar M. Frînculescu în antologia Retorică românească, București, 1980, consideră „destul de nefiresc" faptul că în Retorică apar puţine neologisme de provenienţă latină, existînd, în schimb, o terminologie grecească, și pune la îndoială paternitatea lui Molnar asupra acestui manual, deoarece el știa bine latinește, dar nu știa grecește.

Socotind că un tratat de retorică destul de bine alcătuit, cum este cel din 1798, „nu putea fi o operă originală în cultura românească din secolul al XVIII-lea", Prof. N. A. Ursu ajunge la concluzia că Retorica de la 1798 nu este altceva decît „reproducerea" mai mult sau mai puţin prelucrată, a unei retorici grecești", pe care o identifică a fi Tehni rhitorikis a lui Francisc Scufos, un manual publicat la Veneţia, în 1681, o carte rară astăzi, din care se găsesc și la Iași două exemplare : unul la Biblioteca Centrală a Universităţii, iar al doilea la biblioteca Mitropoliei. Începînd cu Cuvîntul înainte și pînă la ultima pagină a cărţii, textul românesc reproduce, capitol cu capitol și frază cu frază, originalul grecesc.

Din motive de ordin confesional (deși era grec, Scufos trecuse la catolicism) sau pentru dificultatea traducerii, traducătorul român a renunţat în numeroase capitole la unele din exemplele folosite de Scufos, de exemplu : la versuri din Iliada și Odiseea, la elementele de mitologie greacă sau chiar la texte din literatura patristică.

In felul acesta se vede că Ioan Molnar a fost doar editorul Retoricii din 1798 și că el nu a cunoscut textul original, pentru că altfel ar fi corectat erorile făcute de copist, ar fi stabilit punctuaţia în pasajele rămase, din această cauză, confuze.

Pr. Prof. Dumitru Belu observase cel dintîi cvasiidentitatea relatării faptei de caritate a Sfîntului Nicolae în Retorica de la 1798 și într-o didahie a lui Antim Ivireanul și se întreba dacă modelul lui Molnar n-a fost cumva lucrarea folosită de Antim Ivireanul. Corespondenţe textologice au fost semnalate și de Aurel Sasu, care însă apără originalitatea lui Molnar.

Comparînd pasajele cvasiidentice în Retorica și în Didahii și raportîndu-le la textul grecesc, Prof. N. A. Ursu conchide că Antim Ivireanul a reprodus pasajele respective din Retorica lui Scufos și că ele reprezintă aceeași traducere a textului grecesc.

Dar anumite particularităţi lingvistice îl îndeamnă pe cercetătorul ieșean să considere că traducerea Retoricii lui Scufos nu a fost făcută de Antim Ivireanul, care nici nu ar folosit-o în original, ci prin intermediul unei traduceri românești, rămasă în manuscris și editată de Molnar în 1798 și care va fi folosită de profesorul Ioan Nicolau Alboteanu la cursul său de retorică din anii 1804-1812 de la Seminarul Socola. Rămîne de văzut cine a făcut, în jurul anului 1700, traducerea Retoricii lui Scufos. După cît se pare a fost un cleric care știa bine nu numai grecește, ci și latinește.

Gh. BADEA

PROFESORUL DAN SIMONESCU

Profesorul Dan Simonescu, învăţat de mare prestigiu, a împlinit optzeci de ani. Prin muncă perseverentă, exemplară, el şi-a croit şi fixat „un loc definitiv în istoria bibliografiei româneşti şi a cercetării literaturii române vechi", într-o măsură apreciabilă şi a celei moderne. Vasta sa erudiţie, meticulozitatea sa cărturărească, monografiile ştiinţifice pe care le-a întocmit, ediţiile critice ale unor valoroase opere literare, lucrările sale de sinteză, contribuţiile aduse la clarificarea unor probleme spinoase şi la cunoaşterea temeinică a unor remarcabile personalităţi din panteonul culturii şi literaturii noastre şi universale îl înscriu printre oamenii de ştiinţă renumiţi ai neamului nostru.

Despre viaţa, strădaniile necontenite ale profesorului Dan Simonescu, trăsăturile dominante ale stilului său de muncă şi despre opera sa de proporţii impresionante şi de adîncime cărturărească se pot scrie studii şi cărţi voluminoase. Nădăjduim că se va găsi omul — negreşit, unul dintre ucenicii săi — care-şi va lua această sarcină. Rîndurile care urmează, în fapt, o schiţă, o microprezentare a vieţii şi operei profesorului, sînt doar un memento, un omagiu binemeritat, un prinos de recunoştinţă adus acestui dascăl ale cărui priviri au fost aţintite, într-o mare măsură, şi la unele probleme de istorie şi cultură veche bisericească.

Născut la 11 decembrie 1902 în Cîmpulung-Muscel, vatră românească „de istorie şi cultură", Dan Simonescu şi-a făcut studiile în oraşul natal, la Piteşti, apoi, în 1921-1925, la universitatea din Bucureşti, unde a avut ca profesori, printre alţii, pe Nicolae Iorga, Vasile Pârvan, Ovid Densuşianu, Demostene Russo, Mihail Dragomirescu, Dumitru Caracostea, Ioan Bianu şi Nicolae Cartojan. În anul 1938, după îndelungate cercetări în ţară, la Atena, Constantinopol şi Paris, a dobîndit titlul de doctor în litere cu teza Literatura românească de ceremonial. Condica lui Gheorgachi 1762.

Rînd pe rînd, a lucrat ca funcţionar la Arhivele Statului din Bucureşti, profesor la Cîmpulung, asistent-bibliotecar la catedra lui Ioan Bianu, profesor la Liceul „Mihai Eminescu", bibliotecar la Academia Română, profesor în 1941/1942 la Şcoala superioară de arhivistică şi paleografie din Bucureşti, profesor la Universitatea din Iaşi, 1943-1952, de Istoria literaturii române vechi — un timp a suplinit şi catedra de Istoria literaturi române moderne — (în 1947/1948, detaşat director general al Direcţiei de studii din Ministerul Învăţămîntului şi director al Seminarului pedagogic universitar Titu Maiorescu"), cercetător în cadrul Institutului de istorie al academiei, profesor la Şcoala tehnică de activişti culturali, profesor de biblioteconomie la Institutul Pedagogic de 3 ani de pe lîngă Universitatea din Bucureşti, profesor de Ştiinţe bibliografice la aceeaşi universitate şi, în cele din urmă, după 1972, profesor consultant.

Dintre operele profesorului Dan Simonescu, începînd de la acelea de pionerat, publicate în anul 1926, pînă la acelea care oglindesc maturitatea şi spiritul său ştiinţific, unele publicate în reviste de cultură, altele în volume, totalizînd cîteva sute de titluri, amintesc cîteva : Încercări literare, **în care demonstrează că Alecu Russo este autorul poemului** Cîntarea României **(1926),** Redacţiunea românească a vieţii sfinţilor Varlaam şi Ioasaf **(1926),** Viaţa literară şi culturală a Mănăstirii Cîmpulung (Muscel) în trecut **(1926),** Din istoria presei româneşti : Republica Română, Paris 1851-Bruxelles 1853 **(1931),** Sibilele în literatura românească **(1939),** Bibliografia românească veche, **vol-III 1936 (în colaborare),** Bibliografia românească veche **vol. IV (1945),** Literatura românească de ceremonial... **(1939),** Oraţiile domneşti la sărbători şi la nunţi **(1941),** Tipar românesc pentru arabi în secolul al XVIII-lea **(1939, în colaborare),** Legenda lui Afrodiţian Persul şi Istoria Ţării Româneşti de Constantin Cantacuzino, **1942, (în colaborare),** Scrierile sociale ale lui M. Kogălniceanu **(1947),** Cronici şi povestiri româneşti versificate **(1967),** Cronica lui Balthazar Walteher despre Mihai Viteazul în raport cu cronicile interne contemporane **(1959),** Cronicarul Matei al Mirelor şi o traducere necunoscută a istoriei sale **(în limba franceză),** Istoria Ţării româneşti de la 1 octombrie 1688 pînă în martie 1717 **(1963),** Istoria domnilor Ţării Româneşti, de Radu Popescu **(1963),** Însemnătatea ediţiilor critice de cronici **(1966),** Probleme actuale cu privire la reconsiderarea cronicilor **(1961),** Cărţile populare

în literatura românească (1963), Începuturile culturale ale domniei lui Matei Basarab (1938, în colaborare), Un capitol important din vechea cultură românească, Tetraevanghelul Sibiu 1546 (1965), Codex Aureus (1972), Codex Burgundus (1975), Tîrgoviște vechi centru tipografic românesc (19 , în colaborare), M. Kogălnicceanu, Opere I (1974), Pagini din istoria cărții românești, (1981, în colaborare), diferite portrete ale unor vestiți cărturari români și străini, numeroase articole, recenzii etc.

Domeniul cărturăresc preferat al profesorului Dan Simonescu a fost cultura și literatura veche a neamului nostru. Un domeniu care solicită, mai cu seamă, atenția cercetătorilor și a celor ce vor să cunoască vibrația spirituală a înaintașilor. Privind în spirit critic creația literară orală a poporului nostru și ceea ce s-a scris cu veacuri în urmă, Dan Simonescu a scos în lumină ideea dominantă care demonstrează că neamul nostru are o cultură proprie, sincronic vorbind, cum au avut și alte neamuri, o creație literară care este expresia unor gînduri și a unor sentimente despre lume și viață. Vechile noastre creații literare nu sînt numai niște relicve catalogate și orînduite în biblioteci și muzee, ci valori de mare însemnătate, care au adus, prin circulația lor pe întreaga arie geografică locuită de români, o incomensurabilă contribuție la cristalizarea sentimentului de unitate națională și la dezvoltarea conștiinței naționale ; de asemenea, aceste scrieri, fie anale, cronici, cărți populare (apocrife, hronografe, didactice, de prevestire, romane) etc. trebuie cu atît mai mult cunoscute și studiate, cu cît, este bine știut, sînt o bogată sursă de motive poetice în literatura modernă.

Profesorul Dan Simonescu, era firesc, domeniul cărturăresc preferat îl obliga, a luat în atenție și scrieri vechi cu tematică religioasă, un capitol vast, de altfel, al literaturii noastre de odinioară, pe care le-a apreciat ca fapte de cultură ; de asemenea, el și-a îndreptat privirile și la focarele sau vetrele de cultură de altădată. Astfel, în anul 1946, publica o lucrare asupra Catehismului sibian, formulînd ipoteze în legătură cu contextul de condiții în care a apărut această carte ; teza sa de licență readuce în conștiința cercetătorilor și conoră-șenilor săi Viața literară și culturală a Mănăstirii Cîmpulung (Muscel) în trecut; în revista ieșană „Studii și cercetări istorice", XVIII/1943 apărea studiul său Mănăstirea Neamțului ca focar de cultură, în care se ocupa de etapele istorice cultural-artistice ale acestei așezări călugărești ; Le monastère de Cetățzuia (Iassy) foyer de culture de l'Orient ortodoxe, 1945 ; unele dintre studiile sale, referitoare la probleme culturale bisericești, au apărut în „Biserica Ortodoxă Română" și în alte reviste bisericești.

Strădaniile și operele cărturărești ale profesorului Dan Simonescu au înmulțit avuția noastră culturală. Nu se exagerează dacă numele acestui distins profesor este alăturat învățaților noștri vestiți care au demonstrat că avem o istorie, o cultură, cu nimic mai prejos de aceea a altor popoare.

La a optzecea aniversare a zilei sale de naștere, fără îndoială, deplin mulțumit că a lucrat cu belșug de roade, Dan Simonescu are încă preocupări și proiecte culturale, deja anunțate. Îi dorim ani mulți spre a le vedea, întru totul, înfăptuite.

Revista noastră se asociază celor ce au avut de spus un cuvînt de prețuire profesorului octogenar.

Pr. Scarlat PORCESCU

PREOTUL PROFESOR ICONOM NICOLAE DONOS

Printre profesorii de seamă pe care i-a avut Seminarul teologic „Veniamin Costachi" din Iași, în perioada anilor 1927-1935, un loc de frunte l-a deținut, fără îndoială, Părintele iconom profesor Nicolae Donos.

Intrat în conștiința elevilor din acea perioadă, foștii elevi îl văd și acum, după aproape o jumătate de secol, ca un bărbat de statură potrivită, cu o tunsoare călugărească a părului, dovedind o fire severă, a cărui voce catifelată de bariton se auzea doar cînd striga elevii la lecție de pe catalogul pe care, pe coridoarele lungi, îl pendula cu vioiciune.

S-a născut [1] ca fiu al lui Vasile și Maria Donos, în localitatea Dobrovăț-Vaslui (acum județul Iași), la 23 februarie 1885, localitate în care străjuia, din vremea voievodului Ștefan cel Mare, monumentul de artă, astăzi restaurat, intrat adînc în istoria Moldovei. Cursurile primare le-a urmat la Dobrovăț. În 1896 intră la Seminarul „Veniamin" din Iași, pe care îl absolvi în 1905, fiind cotat printre primii. Se căsătorește, un an mai tîrziu — în 1906 ianuarie 22 —, cu Aglaia Covăsneanu și primește hirotonia în diacon și preot în același an, la 22 și respectiv 23 aprilie, de la mitropolitul Partenie Clinceni, pe seama parohiei Golăești-Iași.

In această parohie — situată între Jijia și Prut, compusă din satele Golăești, Cilibiu, Podul Jijiei și Bran și atestată arheologic din epoca Hallstadt și documentar din 1488, cînd Ștefan Vodă întărea stăpînirea peste aceste ţinuturi lui Golîie — tînărul preot Nicolae rămîne doar doi ani, în anul 1908 transferîndu-se în localitatea natală Dobrovăț. De aici va urma cursurile Facultății de Teologie din București, pe care o va absolvi în 1915. În acest an, al obținerii licenței în Teologie, începînd primul război mondial, tînărul preot Nicolae Donos este mobilizat și încadrat confesor militar la Regimentul 65 infanterie, mutat la Regimentul 5 Vînători și demobilizat odată cu încheierea acestui război, la 3 mai 1918, cu gradul de căpitan, fiind decorat pentru meritele dovedite cu „Coroana României" (la 18 august 1917) și „Răsplata Muncii clasa a II-a". La 15 octombrie 1919 este transferat ca preot paroh la biserica domnească din Bîrlad. De aici va solicita transferarea, la 1 octombrie 1921, la parohia Epureni-Fălciu, unde va funcționa pînă la 25 septembrie 1924. Încă de pe cînd funcționa la biserica domnească din Bîrlad, este numit profesor provizoriu — din 14 noiembrie 1919 pînă la 1 aprilie 1924. Primește apoi diverse însărcinări : ca predicator, la 6 iulie 1921 ; misionar, la 1 aprilie 1923 ; misionar eparhial (la Episcopia Huși), din 14 septembrie 1923 pînă la 1 februarie 1923 ; director asesor, de la 14 februarie 1925 pînă la 1 februarie 1926 ; consilier referent de la 17 februarie 1926 pînă la 1 februarie 1927 ; revizor eparhial de la 31 martie 1926 pînă la 1 octombrie 1930. La 20 septembrie 1930 primește „cartea canonică" (nr. 3775) de ieșire din Eparhia Hușilor și se statornicește în orașul Iași, activînd ca profesor la Seminarul „Veniamin Costachi", la conducerea căruia se afla un alt profesor binecunoscut, Părintele Ioan Neagoiță, venit tot de la Huși în 1928.

Acei care l-au avut profesor pe Părintele iconom Nicolae Donos apreciază unanim modestia sa. Ne preda Omiletica. În ultimele clase, a 7-a și a 8-a, se predica în clasă sau în capela seminarului, după ce tema era dezbătută în plenul clasei. Ne recita din memorie pasaje întregi din marii oratori Demostene, Cicero, din Sfinții Părinți ai Bisericii și alți mari oratori ai umanității și ne solicita forțele intelectuale spre a deveni toți elevii săi buni și antrenați oratori.

In afara Omileticii, însă, Părintele Profesor Nicolae Donos suplinea adeseori profesorii de limba greacă, de limba germană și alte discipline, dovedindu-se în toate la fel de bine pregătit, uimindu-ne și mobilizîndu-ne gîndurile și forțele, spre a deveni, dacă se va putea, tot atît de pregătiți în misiunea pe care urma să o desfășurăm.

Asupra lumii întregi apărură anii apocaliptici ai celui de al doilea război mondial. În acești ani n-a fost cu putință să-l revedem pe Părintele profesor

Nicolae Donos. L-am revăzut însă după 1948, cînd îndeplinea însărcinarea de custode al Bibliotecii Mitropoliei din Iași. În această calitate scria despre „Biblioteca Reședinței mitropolitane", despre Biblioteca „Ana Negoiță" oferită, după moartea Părintelui Ioan Negoiță, Mitropoliei. A scris predici, apărute în revista „Mitropolia Moldovei"[2] prin traducerea din limba greacă a Sfîntului Părinte Grigore de Nazianz, „Despre preoție" și cunoaștem strădania sa, alături de strădania Părintelui Ioan Negoiță, de a ne oferi pagini alese din W. Foerster, Bettex și Drummond, ca expresie a unei solide pregătiri umaniste.

Chipul său se alătură, acum, chipurilor celorlalți profesori de la Seminarul „Veniamin Costachi".

Pr. Iustin GASPAR

1. Dăm în note bibliografia regretatului profesor de seminar.

2. De ex. *Creștinismul și studiul naturii,* de Bettex ; *Religia și formarea caracterului,* de Fr. W. Foester.

BIBLIOGRAFIA

lucrărilor Părintelui Profesor iconom Nicolae Donos (parțială)

1. *Despre Preoție,* traducere din Sf. Grigore de Nazianz.

2. *Studiul Noului Testament,* editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1954, VII, 207 p. și *Studiul Vechiului Testament,* idem, 1955, 288 p., recenzie în „Mitropolia Moldovei și Sucevei", anul XXXII, nr. 8-9 (august-septembrie) 1956, p. 515-518.

3. *Predică la Duminica a II-a din Post, despre spovedanie,* în „M.M.S.", anul XXXIII, (1957), nr. 3-4, p. 296-300.

4. *Bisericanul Ortodox — În ce ne deosebim,* Tipografia arhiecezei Timișoara, 430 p., recenzie în „M.M.S.", anul XXXIII 1957, nr. 3-4, p. 323-328.

5. *Liturghier,* București, Editura Institutului Bibllic și de Misiune Ortodoxă, 1956, 366 p., recenzie semnată cu inițialele N. D., în „M. M. S.", anul XXXIII (1957), nr. 8-9, p. 662-663.

6. *Antologhion sau Carte de rugăciuni și cîntări bisericești pentru duminicile, sărbătorile și slujbele de peste an,* întocmită spre folosința preoților și cîntăreților bisericești, Editura Episcopiei Aradului, Arad, 1956, 455 p., recenzie semnată cu inițialele N.D., în „M.M.S.", anul XXXIII (1957), nr. 8-9, p. 663-664.

7. *Teatrul Național din Iași „Vasile Alexandri" la 140 de ani de la primul spectacol în limba română,* însemnare în „M. M. S.", anul XXXIII (1957), nr. 10-12, p. 895-896, semnat cu inițialele N.D.

8. *O donație binevenită — știri despre Biblioteca Palatului mitropolitan din Iași, înzestrată de mitropolitul Irineu cu donația bibliotecii sale,* însemnare în „M.M.S.", anul 1957, nr. 11-12, p. 905-906.

9. *Studia et acta orientalia I,* publicație a Secției de Studii Orientale a Societății de Științe istorice și filologice din R.P.R., București, recenzie în „M.M.S.", anul 1957, nr. 11-12 p. 926-929.

10. *Dogmatica,* Manual pentru uzul seminariilor teologice, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1958, 344 p., recenzie, în „M.M.S." nr. 7-8/1959, p. 495-497.

11. *Predică despre muncă,* în „M.M.S.", anul XXXIV (1958), nr. 11-12, p. 394-395.

12. *Predică la Sf. Ioan Botezătorul,* în „M.M.S.", anul XXXVI (1960), nr. 1-2, p. 65-66.

13. *Predică la Duminica a XVIII-a după Rusalii — Dragostea de muncă, o datorie sfîntă, o adevărată cinste și o mare binecuvîntare,* în „M.M.S.", anul XLV (1969), nr. 9-12, p. 609-611.

Probabil că, în manuscris, există și alte articole care nu s-au publicat încă. Ar fi necesară adunarea și publicarea lor.

DATE BIOGRAFIE

1. Se naște la 23 februarie 1885, în comuna Dobrovăț, județul Vaslui, acum în județul Iași, Nicolae ; tatăl Vasile Donos și mama Maria, ambii agricultori (act de naștere nr. 20).

2. Urmează cursurile școlii primare la Dobrovăț, pe care o absolvă în 1896 — certificat nr. 24.

3. Urmează cursurile Seminarului „Veniamin Costachi" din Iași, pe care le absolvă în 1905 cu media 9,80 (diploma nr. 540).

4. Se căsătorește în 1906 cu Aglaia I. Covăsneanu din comuna Poeni, născută în 1887 (certificat de căsătorie nr. 1).

5. Este hirotonit diacon și preot, în 22-23 aprilie 1906, de mitropolitul Partenie, pe seama parohiei Golăești-Iași.

6. Este mobilizat în Regimentul 65 Infanterie cu gradul de locotenent și transferat apoi în Regimentul I Vînători, la 15 august 1916 — 1 aprilie 1917. Este avansat căpitan la 15 august 1917 și demobilizat la 3 mai 1918. Decorații primite : „Coroana României" cu spadă în grad de cavaler, la 1 august 1917 (Decret nr. 18) și „Răsplata Muncii cl. a-II-a", la 12 noiembrie 1921 (Ordin nr. 4625).

7. Continuă să funcționeze ca paroh la parohia Golăești Iași din 1 mai 1917, de unde a fost mobilizat.

8. Este transferat la 1 iunie 1918 la parohia Dobrovăț-Vaslui.

9. La 15 octombrie 1919 este numit preot ajutător la Biserica Domnească din Bîrlad (ordin nr. 1418).

10. La 1 octombrie 1921 e numit paroh la parohia Epureni-Huși (ordin nr. 1822).

DISTINCȚII BISERICEȘTI

— duhovnic la 8 iunie 1919 (temei nr. 2079).

— iconom-stavrofor la 10 mai 1922 (temei nr. 1355).

DEMNITĂȚI

— Profesor la seminarul din Huși de la 14 noiembrie 1919 pînă la martie 1925.

— Consilier referent la Episcopia Huși, 14 februarie 1926-1 ianuarie 1927.

— Revizor eparhial la Episcopia Huși, 1 aprilie 1926-1 octombrie 1930.

— În 1930 primește cartea canonică (nr. 3775) de ieșire din Episcopia Hușilor și se stabilește în Iași, ca profesor la Seminarul „Veniamin Costachi".

— Se pensionează la 1 septembrie 1941 (Temei nr. 106016 din 31 ianuarie 1949).

— Decedat la 20 iulie 1960, înmormîntat în Cimitirul Eternitatea-Iași.

Recenzii

† *Nicolae Mitropolitul Banatului,* **Temeiurile învățăturii Ortodoxe,** Timișoara, 1981, 150 p.

Introducerea, care deschide această carte foarte binevenită în lumea creștină contemporană, dezvăluie ceea ce s-a urmărit prin editarea ei : să se arate și să se demonstreze că „dreapta învățătură creștină își are baza în Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție... amîndouă întregindu-se și avînd aceeași importanță", cu adaosul că „n-avem de-a face cu două temeiuri ci cu *unul singur* care este Descoperirea lui Dumnezeu : Evanghelia lui Iisus". În continuare, se precizează că Evanghelia s-a propovăduit oral, apoi a fost scrisă, dar ceea ce s-a scris nu cuprinde întreaga învățătură a Mîntuitorului. Gîndul dominant al Înalt Prea Sfințitului Nicolae, în acțiunea de redactare și de publicare a acestei opere, se desprinde din următoarele cuvinte : „multe dintre adevărurile de credință ne-au fost împărtășite de Sfinții Apostoli și de urmașii lor, predania aceasta stînd nu mai puțin la temelia învățăturii creștine". Anunțînd tema, autorul notează că, în expunerea materialului, se va „referi continuu la punctul de vedere al Bisericii Ortodoxe, fără însă a uita că el nu este împărtășit integral de toți creștinii".

În cele două capitole, — I. Sfînta Scriptură ; II. Sfînta Tradiție — miezul propriu-zis al cărții, este expusă, cu claritate și ordine logică, dreapta învățătură a Bisericii referitoare la cele două temeiuri ale ei. Astfel, după ce, în capitolul întîi, se afirmă că Sfînta Scriptură este temei al învățăturii creștine „dar nu unicul", deoarece ea nu cuprinde tot ceea ce *s-a vestit,* se menționează că „Ortodoxia a pus și pune Biblia în mîna tuturor creștinilor, fără deosebire, cu precizarea că îi îndrumă mereu să apeleze la luminile cunoscătorilor și specialiștilor spre a nu greși". *Cunoașterea* Scripturii este o problemă iar tîlcuirea ei altă problemă. Oricine o poate *citi* singur, dar pentru a o *înțelege* deplin este nevoie de un călăuzitor care a primit spre aceasta „darul de sus" și care ține seama de un *dreptar,* de o serie de norme sau reguli *ermineutice : a contextului, locurilor paralele, împrejurărilor, motivului și uzului vorbirii, al confruntării unui text cu învățătura Bisericii, al lucrului pe care sfîntul autor inspirat l-a așternut întru puținătatea slovei* (p. 17-25). În continuare, avem referiri la cuprinsul canonului Sfintei Scripturi amintinu-se că, în afară de cărțile cu autoritate canonică incluse în Biblie, sînt și cărți „mai noi" care se bucură de atenție, precum și cărți „apocrife". Arătîndu-se că sînt unii care resping Vechiul Testament, se înșiră „motivele pentru care e necesar să-l prețuim" : lămurește părți din Noul Testament, lămurește antichitatea răsăriteană, ambele Testamente se luminează reciproc. Vechiul Testament are o indiscutabilă valoare pedagogică, contribuie la procesul de formare a caracterelor, este o parte integrantă a „literaturii universale și a culturii umane în ansamblul ei". Adevărații creștini nu se înstrăinează de Sfînta Scriptură, în totalitatea ei, o cinstesc după cuviință și o consideră „dreptarul credinței lor". Este foarte adevărat, au apărut, între creștini, și neînțelegeri pe tema Bibliei, astăzi însă, din fericire, din ce în ce mai neînsemnate. Fapt de mare importanță, conchide Înalt Prea Sfințitul Nicolae, la încheierea celui dintîi capitol al cărții, este, acum, determinarea raporturilor „dintre Biblie și Tradiție pe de o parte, dintre Biblie și Biserică pe de alta", spre a se evita neînțelegerile.

În următorul capitol al lucrării — Sfînta Tradiție — este expus succint și sistematic punctul de vedere al Bisericii referitor la cel de-al doilea temei al învățăturii ortodoxe. Discuțiile care, în această ordine de idei, au loc în cadrul mișcării ecumenice privind acceptarea Tradiției „împreună cu Sfînta Scriptură ca temei al dreptei învățături creștine" ori neacceptarea, reținem, în mod deosebit, atenția celui ce citește această carte.

Înalt Prea Sfințitul autor afirmă limpede că „totdeauna s-a notat în documente ceea ce întîi s-a trăit", dar înainte de a se scrie ceva a

fost selectat „în funcție de necesități și oportunitate". Cu propovăduirea și cu viața pămîntească a Mîntuitorului s-a întîmplat același lucru ; o parte a învățăturilor Sale au fost scrise, devenind astfel, Scriptură, altă parte n-au fost scrise, dar au rămas vii în conștiința fiilor Bisericii sub forma Tradiției. Spre a nu surveni denaturări, „adăugiri sau împuținări", cu timpul, Tradiția a fost notată „în mărturisiri de credință și simboluri, în hotărîri, canoane și reguli ale Sfintelor Sinoade, în rînduieli și rugăciuni de genul Liturghiei, Tainelor, Ierurgiilor". Notarea învățăturilor păstrate în conștiința tuturor creștinilor de pretutindeni s-a făcut de către Biserică „sub permanenta asistență a Sfîntului Duh", uneori cu greutăți, deoarece apăruseră „tradiții proprii" care nu erau „una cu Sfînta Tradiție".

Luîndu-se în considerare argumentele celor ce contestă și resping Sfînta Tradiție, celor ce susțin că ea nu este decît predanie omenească — Sfînta Scriptură este cuvînt dumnezeiesc și nu trebuie înlocuită cu ceea ce este omenesc, este completă și nu trebuie întregită cu nimic, autoritatea ei ar fi micșorată dacă s-ar trece „peste ce este scris" ș. a. — se precizează că Sfînta Tradiție nu trebuie concepută ca un adaos al Sfintei Scripturi, că ea nu urmează Scripturii ci o precede, o condiționează și o luminează". Legătura strînsă între Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție este reliefată, în continuare, de următoarele adevăruri : Tradiția precede Scriptura, este izvorul Scripturii, a alcătuit Scriptura, a păstrat și transmis Scriptura etc. Factorul care cunoaște și recunoaște Tradiția în cadrul căreia apare Scriptura, care le păstrează pe amîndouă fără a le separa și fără a le subordona una alteia este Biserica.

Celor care încearcă să facă o distincție între tradiția apostolică și tradiția patristică li se răspunde „că între una și alta nu există nici o deosebire și nici o contradicție. Ele se continuă și formează un tot organic ce nu poate fi despărțit. Scriptura e una cu Tradiția apostolică și ambele sînt una cu Tradiția patristică". Se precizează apoi că „Sfînta Tradiție n-a schimbat și n-a falsificat Tradiția apostolică, cu atît mai puțin Sfînta Scriptură, ci, dimpotrivă, le-a păstrat intacte și le-a transmis, cu fidelitate, urmașilor".

Referindu-se la raporturile dintre Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție, autorul amintește îndemnul dat de Sfîntul Apostol Pavel tesalonicenilor de a ține predaniile primite „prin cuvînt" sau „prin epistolă" și conchide că „ele sînt expresii ale aceleiași realități... viața însăși a Bisericii în realitatea ei divină".

Dintre anexele la această operă, o semnalez pe aceea intitulată *Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție în concepția mișcării ecumenice* (în fapt, două documente discutate la ședințe ale comisiei „Credință și Constituție"), prin mijlocirea căreia cunoaștem cum este privită și interpretată Sfînta Tradiție în cadrul acestei mișcări care are ca țel unitatea creștină.

Încheind rîndurile prin care prezint și recomand cititorilor acestei reviste noua carte a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului, subliniez că, alături de ceea ce a apărut pînă acum — notele sînt concludente în legătură cu bogata bibliografie referitoare la Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție — această lucrare scrisă cu discernămînt critic, de teologul cu pregătire temeinică, întărește convingerea celui ce o citește că „Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție nu pot și nu trebuie despărțite că, pe deasupra, ambele sînt strîns legate de Biserică". Deși este scos permanent în evidență punctul de vedere al Bisericii Ortodoxe în legătură cu Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție, cu toate acestea, înțelegînd la dreapta lor valoare importanța și țelurile mișcării ecumenice, autorul a dat atenția cuvenită și opiniilor pe care le au alții, mărturisind însă sincer și cinstit crezul propriu.

Materialul iconografic presărat în această operă — fragmente din vechile manuscrise ale Sfintei Scripturi, apostoli, evangheliști, motive decorative etc. — îndeplinește un mare rol instructiv.

Subscriu, întru totul, rîndurile cu care Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae încheie cartea sa : „...am reușit să punem la-ndemîna cititorilor cîteva idei clare despre Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție ca temeiuri ale învățăturii Bisericii noastre dreptmăritoare".

Cartea este utilă, mai cu seamă, preoților din parohiile în care sînt credincioși creștini care pun sub semnul întrebării sau resping Sfînta Tradiție.

Pr. Scarlat PORCESCU

† *Iustinian Chira Maramureșanul, Episcop-vicar,* **Darurile Bisericii,** Editura Arhiepiscopiei Ortodoxe Române, Cluj-Napoca, 1983, p. 256, scene biblice în negru și alb și cîteva icoane în culori.

Lucrarea este împărțită în cinci mari capitole : *Biserica, În lumina învierii, Nașterea Domnului, Reflecții, Iubirea de patrie* și *Din tezaurul cultului ortodox ;* fiecare capitol cu un număr de 5 pînă la 13 titluri.

Este o culegere de cuvîntări rostite cu diferite prilejuri în cadrul activității pastoral-misionare. Publicate în lucrarea de față constituie un frumos material catehetic pe care cititorul, parcurgîndu-l, învață, deopotrivă, iubirea de Dumnezeu și Patrie. În capitolul *Biserica* vorbește despre darurile Bisericii : numele de creștin, Dreapta credință, Harul lui Dumnezeu. Vorbind despre Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție, subliniază, între altele : „Mai înainte de a scrie evanghelistul Matei Evanghelia, creștinii știau Tatăl nostru, cunoșteau rînduiala (cu elementele ei de bază n. n.) Sf. Botez, știau cum să-și facă semnul Sfintei Cruci, și cum să se închine spre răsărit, cunoșteau minunile și parabolele Domnului. Știau cum S-a născut, unde a crescut, cum a primit botezul de la Ioan în Iordan, cum a fost ispitit de Satana în pustie, ce a pătimit, cum a înviat și cum S-a înălțat la ceruri Hristos" (p. 20). Sărbătorile, tot „un dar minunat al Bisericii", „sînt zilele în care ne refacem puterile trupești, ne înmulțim puterile și darurile sufletești (p. 25).

Preotul este prezentat și cu rostul său specific pentru românii transilvăneni : „secole îndelungate, cînd noi, românii transilvăneni, nu aveam nici voievozi, nici dascăli, nici nobili, el, preotul Bisericii lui Hristos, ne-a fost de toate : și îndrumător, și părinte, și învățător, și mîngîietor. El niciodată nu ne-a părăsit. S-a născut dintre noi, a crescut și a trăit cu noi. A gustat împreună cu noi bucuriile și necazurile.

În vreme de pace, el ne-a binecuvîntat, iar în zilele de restriște și durere, el ne-a întărit sufletele" (p. 27).

Vorbind despre *monahism* care a fost călăuzit totdeauna de rîvna de a împleti munca cu rugăciunea în folosul obștesc nu numai cel personal, subliniază între altele că „în toate ținuturile locuite de români, dar mai ales aici în Transilvania, mănăstirile au contribuit la păstrarea limbii și la întărirea unității noastre sufletești.

De aceea, generalul Bucov, reprezentantul puterilor imperiale, în ziua de 13 iunie 1761, a dat diabolicul ordin, ca „mănăstirile ortodoxe din lemn, din Transilvania, să fie arse pretutindenea, iar cele de piatră să se distrugă cu tunurile... iar cine s-ar opune... să fie pedepsit cu moartea prin spînzurătoare sau prin pierderea capului...", „peste 150 schituri și mănăstiri ortodoxe s-au prăpădit atunci în acest colț sfînt de țară românească" (p. 54).

În capitolul *În Lumina Învierii* vorbește despre Sfînta Cruce, Cele șapte cuvinte rostite de Mîntuitorul pe Cruce, Martorii Învierii, Apostolul Toma, Mironosițele, Învățătura Bisericii lui Hristos despre Înviere, Învățătura Bisericii lui Hristos despre judecată și despre Rugăciunea pentru cei repausați și despre Sfîrșitul creștinesc. Temele sînt prezentate în lumina cuvintelor Sfintei Scripturi într-o formă lesne de înțeles pentru orice credincios.

În capitolul *Nașterea Domnului* sînt cuvinte închinate celor două mari praznice — Nașterea și Botezul din care nu lipsește cuvîntul închinat zilei Anului Nou, cuvînt intitulat „*Omul cel Nou*". Înnoirea trebuie să cuprindă ambele ipostasuri ale omului pămîntului nostru : fiu al Patriei și fiu al Bisericii străbune. „...înnoirile trebuie să înceapă de la noi, de la propria noastră persoană, de la inima noastră..." (p. 155).

În capitolul *Reflecții* cuprinde teme de un real folos pentru trăirea vieții creștine : Noul Testament, te-

melie a vieții creștine, Muncă și Rugăciune, despre „Educația" bătrînilor în care precizează : „A fi bătrîn e o sarcină tot atît de frumoasă și de sacră precum e cea de a fi tînăr ; a învăța să mori și a muri sînt funcții tot atît de prețioase ca altele — cu condiția ca ele să fie îndeplinite cu respect pentru sensul și sfințenia vieții" (p. 172). Îndemn la cumpătare, Virtutea smereniei. Din Rănile Războiului o pagină plină de duioșia dragostei părinților față de copii, a îndeplinirii datoriei de apărare a patriei, Chemări spre culmi, Vino și vezi, Primăvara, Șoaptele Firii, Întîlnirea de la o răscruce în care dă frumoasa îndrumare : „Roagă-te dar, nu suferința să dispară din lume (fără a se înțelege contribuția omului de a înlătura suferința n. n.) ci oamenii s-o știe purta cu drag, căci suferința e mama virtuții", Glasul Preotului.

Iubirea de Patrie este capitolul în care simți cît de cald și puternic bate inima de român și creștin a autorului nostru. În Comori ale Patriei vorbește despre frumusețea bisericilor de lemn din Maramureș și Nordul Transilvaniei prin arhitectura și materialul de construcție (lemnul) și mai ales prin rostul lor în viața oamenilor. Spicuim cîteva fragmente din aceste pagini de o frumusețe rar întîlnită, pagini care pot fi citite ca și cele ale unui volum de filocalie, avînd aceeași lucrare de înălțare și curățire sufletească : „Ele sînt o mărturie vie a vredniciei poporului român, a simțului său artistic, a armoniei și echilibrului său spiritual".

Deși de dimensiuni reduse, aceste biserici pot sta pînă astăzi (și vor sta pînă în veac n. n.) cu cinste alături de marile capodopere ale arhitecturii universale, de marile creații ale lumii. Măreția lor e izvorîtă din autenticitatea trăirii religioase care le-a stat la bază : nimic artificial nu se găsește în aceste monumente... Prin aceste biserici de lemn, strămoșii noștri ne vorbesc și nouă celor de astăzi tot atît de limpede, precum au vorbit celor din vremea lor, transmițînd, în același timp, un mesaj marilor întrebări pe care și le vor pune cei de mîine... ele fac o legătură vie între generații, între timpuri, între oameni... Ele au fost un minunat mijloc de înălțare sufletească, de întărire spirituală, de menținere și afirmare a conștiinței naționale, de redeșteptare și fortificare a credinței într-un viitor mai luminos... Aceste biserici par ca niște făclii ridicate spre ceruri gata totdeauna să se aprindă și să ardă fără să se mistuie, luminînd și încălzind inimile celor ce le cercetează și le prețuiesc... (p. 199-202). Pagini la fel de frumoase sînt cele închinate frumuseții peisajului orașului cu împrejurimile lui, frumuseți date de noile realizări ale orînduirii Patriei noastre socialiste. Mesajul Voronețului rostit prin „mijlocirea culorilor" mai ales albastru care este „simbolul credinței în Dumnezeu, care este Împăratul păcii și Dătătorul tuturor bunătăților" (p. 224).

„...și pe Pămînt Pace" (Luca 2, 14) este ultimul cuvînt care încheie șirul celor dinainte. Și cît este de firesc. „Acum a sosit timpul să stîrnim tot ce avem mai bun în noi, punîndu-ne în slujba vieții și fericirii oamenilor. În fața unei drepte judecăți stînd, să muncim pentru înfăptuirea binelui suprem din lume, PACEA" (p. 234).

Din tezaurul cultului ortodox, ultimul capitol al lucrării cuprinde rugăciunile începătoare, Psalmul 50, Crezul, Cele 10 porunci dumnezeiești, Cele 9 porunci bisericești și Cinstitul paraclis al Prea Sfintei Născătoarei de Dumnezeu.

Toate învățăturile din cuprinsul temelor sînt temeluite pe texte din Sfînta Scriptură. Nu lipsesc texte nici din literatura universală. La o nouă ediție a lucrării care va fi cerută negreșit pentru valoarea ei de carte de învățătură, de zidire sufletească, dacă se vor adăuga și texte din literatura patristică se va spori interesul în lucrarea de luminare a minții, întărire a voinței și încălzire a inimii întru întărirea comuniunii noastre duhovnicești cu Sfinții Părinți purtători de Dumnezeu care au fost permanent călăuziți de cuvîntul lui Dumnezeu.

Cartea nu poate lipsi din nici o bibliotecă parohială de unde va fi dată la citit fiecărui credincios spre buna sporire duhovnicească întru păstrarea unității de credință, trăire și înfăptuire spre slava lui Dumnezeu și înfăptuirea binelui obștesc.

† *PIMEN SUCEVEANUL*
Episcop-vicar

Preot prof. dr. Mircea Păcurariu, **Istoria Bisericii Ortodoxe Române,** vol. III, București, 1981, 591 p.

La tmipul potrivit, am semnalat în această revistă (nr. 1-3/1981, p. 147-150, și nr. 7-9/1981, p. 586-588) cele două volume (1 și 2) ale Istoriei Bisericii Ortodoxe Române scrise de Preotul prof. dr. Mircea Păcurariu și tipărită, cu binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, la editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă al Bisericii Ortodoxe Române. Prin rîndurile care urmează semnalez apariția volumului 3, și ultimul, al acestei opere de foarte mare importanță. Referindu-mă la preocupările de ordin metodologic și la criteriile după care autorul a clasat și tratat evenimentele istorice bisericești române, remarcam că sîntem în fața unei opere de sinteză mult așteptată, atît de studenții teologi și de slujitorii altarelor cît și de cercetătorii trecutului nostru bisericesc.

Volumul pe care-l prezint, acum, sumar, cuprinde numeroase capitole consacrate ultimelor perioade (clasificarea evenimentelor istorice bisericești în perioade aparține autorului) — a patra (1821—1918) și a cincea (1918 pînă azi) — ale istoriei Bisericii Ortodoxe Române.

Cele dintîi capitole ale volumului pun în lumină cîțiva renumiți ierarhi români care au adăugat pagini de mare valoare în cronica Bisericii Ortodoxe Române și a poporului nostru. Mitropolitul *Veniamin Costachi,* de pildă, despre care marele nostru istoric, Nicolae Iorga, scria că „un mai sfînt și mai bun decît dînsul n-a mai ținut în mîini cîrja de episcop român" ; prin strădaniile sale necontenite, închinate turmei celei dreptcredincioase, prin bogata sa activitate cărturărească-literară, ca și prin dragostea nețărmurită față de patria sa, a întrecut pe mulți dintre înaintașii săi în scaunul mitropolitan al Moldovei. Mitropolitul *Grigore „Dascălul"* al Ungrovlahiei s-a remarcat prin grija purtată preoțimii, prin atenția acordată mănăstirilor, ca și prin sîrguința sa la traducerea unor opere ale Sfinților Părinți. Episcopul *Vasile Moga* al Transilvaniei a știut să îndrumeze și să mîngîie clerul și dreptcredincioșii din Ardeal împresurați de guvernul și dieta Transilvaniei, curtea de la Viena, sașii din Sibiu și de pe întregul pămînt crăiesc și chiar de unii frați români uniți cu Roma. Urmașul lui Vasile Moga în scaunul episcopal de la Sibiu, *Andrei Șaguna,* mai tîrziu mitropolit, „a fost una din cele mai proeminente personalități din trecutul Bisericii noastre". Înzestrat cu o cultură superioară, diplomat fin, organizator dibaci, el a activat pentru emanciparea politică și bisericească a românilor ardeleni, pentru restaurarea Mitropoliei Ardealului și pentru organizarea Bisericii din această zonă geografică a patriei noastre, a sprijinit înființarea „Astrei" și editarea „Telegrafului Român".

Este foarte adevărat, autorul a consacrat mai mult spațiu, în volum, ierarhilor amintiți, deoarece aceștia au fost personalități de excepție, arhipăstori care s-au impus prin pregătire intelectuală, prin strădanii și înfăptuiri deosebite, dar n-a trecut cu vederea, era și normal, alți ierarhi care au păstorit cu cinste în scaunele vlădicești ale țării : Mitropoliții Ungrovlahiei *Nifon,* care a redeschis seminariile teologice (doi-trei ani au fost închise ca urmare a revoluției din anul 1848) și a înființat Tipografia cărților bisericești, *Calinic Miclescu,* în timpul căruia Biserica Ortodoxă Română s-a proclamat autocefală, *Iosif Gheorghean,* în timpul căruia s-a votat Legea clerului mirean și a seminariilor (1873), socotită de el anticanonică, și Legea pentru înființarea Casei Bisericii ; Mitropoliții Moldovei : *Sofronie Miclescu* care a fost alături de unioniști dar, ulterior, după înfăptuirea unirii Țărilor Române, „și-a ridicat glasul" împotriva unor măsuri ale domnului Alexandru I. Cuza, pentru care a fost înlăturat din scaun, *Iosif Naniescu* care a dus la bun sfîrșit lucrările de construcție ale monumentalei catedrale mitropolitane și a sprijinit apariția „Revistei Teologice", *Miron Romanul* al Ardealului, luptător pentru apărarea autonomiei Bisericii și a școlilor confesionale românești din Transilvania, *Ioan Meţianu* al Ardealului, ctitorul catedralei ortodoxe din Sibiu, episcopii *Gherasim Clipa,* un timp al Hușilor, apoi al Romanului, ierarh de formație iluminist, *Chesa-*

rie al Buzăului, ctitorul tipografiei episcopale la care au fost tipărite numeroase cărți, *Ilarion* al Argeșului, sfetnicul lui Tudor Vladimirescu, *Nestor Ioanovici,* primul episcop român al Aradului, ocrotitor al preoților, *Melchisedec* al Dunării de Jos, apoi al Romanului, profesor și rector de seminar, autor a numeroase opere, îndeosebi, cu caracter istoric, deputat în Divanul ad-hoc, luptător activ pentru unire, membru al Academiei Române, *Calinic cel Sfînt* al Rîmnicului — Noul Severin, desăvîrșit reprezentant al spiritualității ortodoxe românești, canonizat de Sfîntul Sinod al B.O.R., cum și mulți alții despre care autorul dă informații în legătură cu viața și activitatea lor.

Istoria vieții bisericești din Bucovina este expusă într-un capitol special, *Biserica Ortodoxă Română din Bucovina sub austrieci* (1775—1918), prin care cunoaștem etapele parcurse de ortodoxia românească după ce Bucovina a fost anexată de Habsburgi : îngrădirea activităților religioase românești, impunerea unor ierarhi străini de neamul nostru în scaunul de la Cernăuți, năzuința minorității rutene dar și strădaniile unor ierarhi, ca, de pildă, *Dosoftei Herescu, Silvestru Morariu* și a renumiților profesori de la Facultatea de Teologie din Cernăuți, de a păstra vie conștiința națională românească.

Un alt capitol consacrat *Bisericii unite din Transilvania,* ne oferă, pe de o parte, informații privind grija acestei Biserici și a unora dintre conducătorii ei pentru prosperarea școlilor românești, iar pe de alta, strădaniile clerului și credincioșilor uniți de a rămîne în unire cu Roma numai la cele 4 puncte, de înlăturare a absolutismului ierarhic, de refacere a sinodalității în Biserică, cu participarea preoților și mirenilor la conducerea eparhiilor și de păstrare a independenței Bisericii unite împotriva încercărilor de a o încorpora în Biserica Romano-catolică din Ungaria.

Ultimele capitole ale perioadei a patra cuprind detalii și considerațiuni referitoare la alte laturi ale vieții bisericești din Țările Române, în etapa 1821—1918 : învățămîntul teologic, literatura teologică, arta bisericească, preoțimea și legăturile Bisericii Ortodoxe Române cu Bisericile Ortodoxe surori.

Istoria contemporană a Bisericii Ortodoxe Române (perioada a cincea 1918 pînă azi) este tratată în șase capitole. Problemele de căpetenie asupra cărora s-a concentrat atenția autorului sînt unificarea bisericească după înfăptuirea statului unitar român în anul 1918, înființarea Patriarhiei Române, Legea și Statutul de organizare din 1925, în spiritul principiilor șaguniene, Statutul pentru organizarea și funcționarea B.O.R. adoptat în 1948, reîntregirea Bisericii prin revenirea fraților greco-catolici în familia Ortodoxiei, învățămîntul, literatura, arta bisericească și legăturile Bisericii Ortodoxe Române cu Bisericile Ortodoxe surori și cu alte Biserici, ierarhii remarcabili din această etapă.

Deosebit de interesante sînt amănuntele pe care autorul le dă în legătură cu tratativele privind încheierea Concordatului cu Vaticanul și mai ales cu atitudinile unor politicieni români care, neținînd seama de punctul de vedere al Bisericii strămoșești, exprimate cu fermitate, îndeosebi, prin mitropolitul *Nicolae Balan,* au făcut mari favoruri romano-catolicismului la noi în țară.

Deși autorul n-a insistat asupra activităților cu caracter ecumenic ale Bisericii Ortodoxe Române după anul 1944, cu toate acestea, din cît a scris, cunoaștem strădaniile Bisericii noastre pentru înțelegere și legături frățești între toți creștinii pentru statornicirea păcii în lume.

Cum remarcam în recenzia asupra volumului I al Istoriei Bisericii Ortodoxe Române, capitolele acestei importante opere nu sînt decît expuneri prescurtate ale cursurilor universitare pe care Preotul prof. dr. Mircea Păcurariu le-a predat studenților în Teologie. Atît studenții cît și preoții găsesc tot ceea ce este necesar, în această operă, pentru cunoașterea trecutului istoric al Bisericii Ortodoxe Române. Cei ce doresc să știe mai mult pot consulta scrierile indicate în bibliografia de la sfîrșitul fiecărui capitol. Remarc, în sfîrșit, că în expunerile profesorului se împletesc armonic principiile științifice ale cronologiei, concordanței, analizei și sintezei. Faptele istorice sînt prezentate, privite și interpretate critic și totdeauna obiectiv.

Anexele de la sfîrșitul volumului

— listele cronologice ale ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române, indicele de nume și indicele de locuri — vin în ajutorul celui ce conspectează sau consultă, în vederea documentării, această operă. Materialul ilustrativ, mai bogat în acest volum, ales cu grijă și reprodus în condițiuni frumoase întregește și fixează cunoștințele cititorului.

Deplin convins că Istoria Bisericii Ortodoxe Române, în trei volume, scrisă de Preotul prof. dr. Mircea Păcurariu, este rodul unor străduanii și al unor cercetări stăruitoare, o recomand preoților ca bun auxiliar în activitatea lor pastoral-culturală.

Pr. Scarlat PORCESCU

Diac. prof. Nicolae Balca, **Istoria filozofiei antice,** Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1982, 379 p.

De multă vreme se simțea lipsa unui compendiu exhaustiv de istoria filozofiei, care să fie tratată așa cum este definită prin însuși criteriul ei, din punct de vedere al evoluției temporale.

Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă al Patriarhiei Române publică un prim volum dintr-o serie de trei, întocmit de Diac. Prof. Nicolae Balca profesor onorar la Institutul teologic din București, intitulat: „Istoria filozofiei Antice".

După ce în *Introducere* autorul analizează originea și însemnătatea filozofiei grecești, perioadele și izvoarele filozofiei antice grecești, împarte lucrarea în cinci părți distincte delimitate fie de apariția unor noi școli filozofice, fie axate pe existența unor corifei deschizători de școli filozofice.

Astfel, *prima parte* a lucrării se ocupă de *filozofia presocratică* (perioada cosmologică), axată pe problemele materiei, formei, unității dintre materie și formă, analizînd trecerea de la filozofia naturii la antropologie și la etică. Tot aici este tratată filozofia sofistă.

Partea a doua a lucrării tratează perioada a doua a filozofiei antice grecești caracterizată prin *filozofia socratică* (perioada antropologică). Această parte are ca obiect caracteristica formei interioare a sufletului grecului antic în epoca socratică-platonică; caracteristicile filozofiei antice grecești în *perioada antropologică* și filozofia socratică.

Partea a treia a lucrării analizează „Socraticii mici sau unilaterali", autorul ocupîndu-se succint de cele trei școli filozofice de tranziție între perioada antropologică și cea sistematică, și anume: școala cinică, cirenaică și megarică, făcînd și o mențiune specială asupra lui Xenofon.

În *partea a patra* a lucrării, intitulată „Sistemele universale" (perioada sistematică), autorul tratează pe larg *a treia perioadă* a filozofiei antice grecești, în două subdiviziuni: a) Idealismul platonic și b) Realismul aristotelic, Diac. prof. Nic. Balca expune în paralel filozofia lui Platon, 11 subcapitole, și filozofia lui Aristotel.

A cincea parte a lucrării are ca obiect școlile etico-religioase definind perioada etică-religioasă (stoicismul, epicureismul, scepticismul, neoplatonismul). În această parte sînt tratate elenismul, filozofia în imperiul roman, stoicismul epocii imperiale și perioada teologică a filozofiei antice.

Lucrarea Diac. Prof. Nicolae Balca este înzestrată cu o bogată bibliografie de specialitate și cu un indice de nume, care facilitează expunerea în sine a problemelor tratate.

Venind să întregească imaginea activității publicistice a Institutului de Misiune Ortodoxă al Patriarhiei Române, editarea acestui compendiu de Istorie a Filozofiei antice demonstrează variata preocupare cultural-științifică pe care o dovedește această instituție de cultură.

Ieromonah Ioanichie Bălan, **Vetre de sihăstrie românească,** Editura Institutului Biblic, București, 1982, 367 p.

În recentul volum apărut în Editura Institutului Biblic Ieromonahul Ioanichie Bălan ne prezintă, documentar, vechimea aproape bimilenară a monahismului românesc,

un număr impresionant de sihaștri și sihăstrii răspîndite în tot spațiul carpato-dunărean, aproape neîntîlnit într-o altă țară ortodoxă.

În felul acesta, distinsul cercetător de vechi hrisoave a scos din uitare și a îmbogățit conținutul memorial al istoriei și vieții noastre duhovnicești, prezentîndu-i pe cei mulți cuvioși părinți, care au pus pecetea spiritualității lor pe viața de credință a românilor.

Legat de Dumnezeu prin dreapta credință apostolică, printr-o aleasă trăire morală și cu o străveche tradiție călugărească, nimic nu îl putea clinti pe creștinul nostru de pe pămîntul sfînt al țării deoarece prin aceste „vetre de sihăstrie românească" și prin viețuitorii lor, își aveau rădăcinile în Dumnezeu Însuși.

Cartea, inedită prin conținutul ei în contextul publicațiilor religioase actuale, este o lucrare concisă, sinteză a spiritualității noastre ortodoxe autohtone, iar subiectul este de o profundă importanță ecleziastică și istorică.

Volumul beneficiază de o prefață scrisă cu multă dragoste și competență de eminentul teolog, Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, și este alcătuit din două părți.

În prima parte ne este descrisă apariția vieții monahale în nordul Dunării, începînd cu prezentarea primilor monahi cunoscuți, cu primele comunități monahale, pînă la vremea transformării acestor mici sihăstrii în mănăstiri sau uneori în biserici parohiale.

Alături de un material istoric de o mare bogăție, de date geografice și toponimice, prețioase oricărui cercetător, lucrarea de față relevă, pentru fiecare zonă geografică în parte, mijloacele de edificare spirituală a monahismului local, care și-a păstrat specificitatea autohtonă și care, în timp, a ajuns la acea osmoză creatoare, care se numește monahismul românesc.

Deci, în prima parte a studiului ne sînt prezentați sihaștrii, acei cuvioși anonimi purtători de Hristos și primele lăcașuri în care ei trăiau, pomenindu-L pe Iisus.

Cea de a doua parte a studiului conține un tabel cronologic al primelor monumente de artă religioasă, pe zone geografice și județe, cît și un index alfabetic al tuturor mănăstirilor, schiturilor și al metocurilor din țara noastră, atestate documentar. Tot în această secțiune a lucrării se mai află o listă a toponimelor și a localităților care au nume de origine monahală, ceea ce dovedește prezența monahală pe tot cuprinsul României. La sfîrșit se află o listă a celor mai de seamă sihaștri români, care au trăit fie în țară, fie la Muntele Athos sau în Țara Sfîntă.

Așa cum reiese din cele arătate, lucrarea „Vetre de sihăstrie românească", de o importanță majoră pentru Biserica noastră, ne dezvăluie o nouă față a trecutului nostru, a tradiției noastre creștine.

Florin ROȘCA

„Adusu-mi-am aminte", foaie literară a cenaclului „M. Eminescu", din cadrul parohiei ortodoxe române „Sf. Trei Ierarhi", Lausanne, nr. 2/1982.

Cuprinsul celui de-al doilea număr al noii publicații editate de o comunitate românească din străinătate se adaptează perioadei temporale în care apare : luna decembrie cu slăvitul praznic al Nașterii Domnului, cu ancestralele datini și obiceiuri prin care poporul român aureolează bucuria marii sărbători. Desfășurîndu-și activitatea sub semnul geniului eminescian cenaclul din Lausanne numit cu numele voievodului limbii române reprezintă o lăudabilă inițiativă pe linia potențării comuniunii spirituale cu patria-mamă a tuturor românilor care trăiesc în afara hotarelor ei. Anamneza are puterea minunată de a depăși barierele spațio-temporale, de a vivifica și împrospăta legătura dintre mlădițe și rădăcină, de a revela dimensiunea creatoare a comunicării neîntrerupte cu izvoarele originare. Așadar „Adusu-mi-am aminte" s-a născut din dorința românilor ortodocși din Lausanne de a se împărtăși din spiritualitatea națională românească, din dragostea pentru țara și oamenii de care sînt legați prin sînge și spirit.

Numărul din decembrie al foii li-

terare „Adusu-mi-am aminte“ se deschide cu poezia „Colinde, colinde“, creație eminesciană modulînd sensibilitatea specific mioritică a neamului românesc. Poemul arghezian „Testament“ este reprodus după ediția bilingvă „50 Poeme“, București, 1981, iar în pagina 7 este prezentată poezia Veronicăi Micle „Lui X...“.

Trăsăturile esențiale ale Ortodoxiei românești, aportul ei la mișcarea ecumenică sînt înfățișate de P. C. Pr. Prof. Ioan Bria în articolul „Valențe culturale ale ortodoxiei românești“. Subliniind apostolicitatea Bisericii Ortodoxe Române și consubstanțialitatea acesteia cu latinitatea poporului, P. C. sa analizează apoi alte aspecte specifice ale spiritualității române : legătura organică dintre credință și cultură, dimensiunea liturgică și populară, dimensiunea de fraternitate și înnoire socială, caracterul conciliar, deschis.

Modului specific în care românii așteaptă, întîmpină și sărbătoresc Nașterea Domnului, îi sînt consacrate articolele : „La fête de Noël chez les orthodoxes en Roumanie“ (Dan Ilie Ciobotea) și „Colindele, expresie a sufletului românesc“ (Ierom. Casian Crăciun) care pun în lumină aspectul bisericesc și cel folcloric al tradițiilor de Crăciun. Ca o ilustrare a acestor tradiții sînt redate în paginile revistei și textul unui colind „O, ce veste minunată“, (la p. 21) și al îndătinatului obicei, moștenit de la strămoșii noștri romani, „Plugușorul“ (p. 28).

Apărînd la Lausanne, oraș în care Maica Domnului este venerată ca protectoare, publicația parohiei ortodoxe române cuprinde și evocarea „Notre-Dame de Lausanne“ semnată de Sophie-Anne Gilleron, precum și o rugăciune către Sf. Fecioară.

Pr. Emil Roman schițează portretul dîrzului luptător pentru libertate și dreptate Necula Ursu în articolul „Horea, rex Daciae“, iar M. Smutny prezintă aparatul administrativ al statului condus de Ștefan-voievod (articolul „Marile dregătorii ale Moldovei lui Ștefan cel Mare“, p. 33). Nostalgia locurilor natale răzbate și din fragmentul reprodus după „Patericul românesc“ în care este zugrăvit chipul Ierom. Ignatie Rădulescu, odinioară viețuitor la mănăstirea Sf. Sava-Betleem.

Literatura propriu-zisă ocupă și de această dată un important număr de pagini. Lîngă creațiile în limba română sînt inserate poeme în italiană, franceză, spaniolă sau engleză. Pr. Th. Damian semnalează apariția, sub egida Societății scriitorilor elvețieni, a antologiei de literatură română contemporană „Ecrivains roumains d'aujourd'hui“, cu o prefață de Mousse Boulanger. Este reprodusă apoi o conferință avînd ca temă literatura română contemporană, în care Mousse Boulanger subliniază o constatare pe care o făcea altădată și Vasile Alecsandri : Il y a dans le peuple roumain une réelle disposition pour le chant, la danse et la poésie“ (p. 49). „L'adoption d'Eminescu par la culture européene et son integration dans celle-ci“ este o meditație a lui Ferdinand Polli cu privire la receptarea Luceafărului poeziei noastre în ipostaza de clasic al literaturii europene.

Poeziile în limba română semnate de Pr. Th. Damian, Elena Tomescu, Dumitru Megheșan, Ion Mustață, Mircea Dem Rădulescu, cele în limba franceză (Ada Flavia Naiche), italiană (Valeria Carli Volpati, Margueritte Manzini, Jean Mean), spaniolă (Gregorio Ittualde) și engleză (Don Lowe) alcătuiesc peisajul liric al numărului 2 al foii literare „Adusu-mi-am aminte“.

Cronica ședătorii literare din 25 noiembrie, consemnată de Mihai Spiridon, ne prezintă viața de cenaclu, preocupările și aspirațiile membrilor acestuia. Și cum „totdeauna poezia încă nescrisă este cea mai bună, piatra necioplită ascunde cea mai frumoasă statuie“ așteptăm cu încredere noile izbînzi ale membrilor cenaclului din Lausanne, iubitori de limbă și de glie românească, purtători ai nobilelor aspirații de pace și înfrățire ale etniei din care fac parte.

N. DASCĂLU

Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, **Începuturile Mitropoliei Transilvaniei,** Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1980, 152 p.

Autorul ne oferă, chiar de la începutul lucrării, un bogat material

privind numeroasele descoperiri arheologice care atestă existența unor creștini pe teritoriul patriei noastre încă din primele secole ale creștinismului, răspîndit la noi fie prin coloniștii romani, fie prin soldații care au venit împreună cu administrația de stat, sau prin sclavii aduși de aceștia. Evident că prezența creștinilor, fie chiar și izolați, precum și a celor aproximativ 40 de episcopii sud-dunărene, dintre care 15 pe malul drept al Dunării, indică în mod precis existența unor preoți și diaconi, fie misionari, fie autohtoni, care să săvîrșească cultul în case particulare. De asemenea erau folosiți pentru ținuturile rurale acei horepiscopi sau „episcopi de sat", care reprezentau pe episcop între comunitățile sătești mai îndepărtate. La fel de uzitată în sec. IV-IX a fost și instituția episcopilor poriodevți sau poriodeuți, așa-zișii episcopi vizitatori sau exarhi care se deplasau în eparhie atunci cînd episcopul eparhiot solicita acest lucru.

Cea mai veche instituție superioară bisericească de pe teritoriul țării noastre a fost episcopia Tomisului, întemeiată de Sfîntul Apostol Andrei, care a propovăduit în Scița Mică (Dobrogea de azi) și care a hirotonit pe primul episcop de aici. Începînd cu secolul al IV-lea, Episcopia Tomisului devine Mitropolie cu 14 Episcopii sufragane în orașele principale. Această mitropolie a avut un rol deosebit în viața religioasă a creștinilor din aceste părți. Mulți dintre titularii episcopi de la Tomis au fost trecuți în rîndul sfinților. Tot din cadrul acestei eparhii s-au ridicat teologi de valoare ca Sfîntul Ioan Cassian, Dionisie Exiguul și alții.

După anul 271 s-au creat premize favorabile pentru răspîndirea creștinismului în Dacia prin retragerea administrației romane la sud de Dunăre și totodată și a „religiei de stat". Din actul martiric al Sfîntului Sava zis „Gotul" constatăm că existau preoți și biserici creștine și în nordul Dunării, în părțile Buzăului. Desigur că, dacă în 341 a fost hirotonit la Constantinopol un episcop pentru goții așezați la noi în persoana lui Ulfila, este o dovadă că a existat o organizare bisericească și pentru autohtonii încreștinați cu mult înaintea goților. Dealtfel, descoperirile arheologice de la Sucidava (azi Celei-Corabia) și Morisena (Cenadul de azi) arată că între secolele IV-VI, aici au putut exista două sedii episcopale.

Marea invazie avaro-slavă din 602 a zdruncinat organizarea bisericească existentă la sud de Dunăre. Autorul susține ipoteza că dacă scaunele episcopale și cel al Mitropoliei de Tomis au dispărut, titularii, forțați de împrejurări, au trebuit să-și mute reședința probabil în nordul Dobrogei, în zona fostelor cetăți Dinogeția (azi Garvăn) și Noviodunum (azi Isaccea), unde descoperirile arheologice au scos la iveală numeroase obiecte cu caracter creștin din secolele IX-XII. Descoperirea așezării mănăstirești de la Basarabi, cît și a fundațiilor unor biserici din aceeași perioadă (Garvăn, Niculițel, Dăbîca-Cluj, Densuș-Hunedoara, toate din secolele IX-X) susţin opinia autorului referitoare la prezența neîntreruptă a unor episcopi sau horepiscopi pe aceste meleaguri care să fi sfințit aceste locașuri de cult.

De asemenea, faptul că în a doua jumătate a secolului al IX-lea, Bizanțul a desăvîrșit opera de încreștinare a trei popoare slave din jurul nostru : a moravilor după 863, prin Sfinții Chiril și Metodie, a bulgarilor în 864 și a sîrbilor, atestă indirect existența unei vechi organizări bisericești în frunte cu un ierarh care făcea să nu mai fie necesară vreo „misiune" la noi.

În al doilea capitol al lucrării sale, autorul expune viața politică și religioasă a populației autohtone din Transilvania, referindu-se la cîteva izvoare maghiare din secolele XII-XIV. Aceste izvoare, între care cronica lui Anonymus în timpul principelui Bela, afirmă că teritoriul intracarpatic era împărțit în unități administrative numite „voievodate" conduse de „duci" sau „voievozi". Sînt pomenite trei astfel de formațiuni politice : primul cuprindea zona Crișurilor, fiind condus de Menumorut, al doilea cuprindea Banatul, între Mureș și Dunăre, fiind condus de Glad și al treilea, „Țara Transilvaniei" pe Someș și Mureș, condus de „un oarecare român" Gelu. Totuși au existat și alte formațiuni politice neamintite de cronica lui Anonymus, așa-numitele „țări", atestate documentar în secolele XIII-XIV : Țara

Bîrsei, Țara Făgărașului, Țara Amlașului, Țara Hațegului, Țara Zarandului, Țara Maramureșului.

În ce privește viața bisericească, pînă la apariția primelor formațiuni statale românești pe teritoriul Transilvaniei, după cum a arătat autorul încă din primele pagini ale lucrării și aici au activat horepiscopii, episcopii poriodevți și episcopii misionari trimiși fie de Arhiepiscopia Justiniana Prima (în sec. al VI-lea), fie de episcopii sud-dunăreni, îndeosebi din Dobrogea. În noua situație politică, desigur conducătorii locali au căutat să aibă în cetatea lor cîte un episcop eparhiot. Astfel au putut exista episcopii la Dăbîca, centrul stăpînirii lui Gelu, la Biharea, unde-și avea reședința Menumorut și la Alba-Iulia.

Odată cu declararea catolicismului ca religie de stat de către Ștefan cel Sfînt, treptat, au luat ființă și altele catolice, însă existența organizării superioare bisericești a românilor ortodocși nu a încetat.

Capitolul al treilea al lucrării se ocupă de viața și organizarea bisericească a românilor transilvăneni între secolele XI-XIV. După cum remarcă autorul, deși stăpînirea feudalilor maghiari s-a extins, Transilvania și-a păstrat totuși individualitatea sa etnică, politică, economică și bisericească. Numărul mănăstirilor a crescut în această perioadă, încît regele Emeric al Ungariei (1196—1204) informează pe papa Inocențiu al III-lea că există numeroase biserici ale călugărilor „greci" care trebuie să treacă în mîna călugărilor latini. Desigur, este vorba aici de mănăstiri ortodoxe românești. Mulțimea bisericilor românești pledează de asemenea pentru existența unor ierarhi ortodocși în Transilvania în această perioadă și izvoarele istorice pomenesc foarte multe biserici și mănăstiri de acest fel.

În sprijinul tezei că în Transilvania a existat în permanență o ierarhie bisericească ortodoxă superioară, autorul aduce cîteva date statistice din care rezultă că în cele aproximativ 3300 de localități din Transilvania atestate documentar pînă în anul 1400, peste 60% dintre locuitori erau români ortodocși, iar restul catolici (maghiari, sași, secui). De asemenea, în actele timpului sînt pomeniți cu numele mulți preoți și protopopi români, mai ales în Țara Hațegului. În plus, numeroasele măsuri opresive luate împotriva Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania de către regii Ungariei, adeseori ajutați de papi, constituie o nouă dovadă că e vorba de o Biserică organizată a autohtonilor și acest fapt duce la concluzia firească a autorului că Biserica Ortodoxă a fost aceea care a ținut trează conștiința națională în Transilvania în fața încercărilor de destrămare inițiate de stăpînirea catolică de aici.

Și cum nu se poate vorbi de o istorie a vieții politice, economice, culturale și bisericești din Transilvania, făcînd abstracție de istoria celorlalte două țări române, autorul se ocupă în mod special de organizarea politică și bisericească a românilor din Moldova și Muntenia. Ca și în Transilvania și în celelalte două țări române fiecare cneaz avea pe lîngă sine un episcop. Unificarea cnezatelor a dus la centralizarea unităților bisericești încît dintre episcopi e ales un arhiepiscop care să prezideze pe lîngă voievod. Astfel autorul subliniază că și în cazul Mitropoliei Ungrovlahiei și în cazul Mitropoliei Moldovei nu e vorba de întemeieri în anul 1359 și, respectiv, 1401, ci numai de recunoașterea de către Patriarhia Ecumenică a unor stări de lucruri deja existente.

Începînd cu secolele XIII-XIV este semnalată în cîteva acte papale și ale regilor maghiari existența cîtorva eparhii ortodoxe. Despre una se face pomenire ca existînd pe moșiile cneazului Bîlea, într-un act emis de papa Inocențiu III la 1205. Un rol deosebit în viața bisericească a transilvănenilor pare să fi jucat și mănăstirea Sfîntul Mihail din Peri, al cărei stareț era învestit cu titulatura de exarh patriarhal, mănăstirea fiind stavropighie era dependentă direct de Patriarhia de Constantinopol. Hrisovul dat de Vladislav II în 1494 egumenului Ilarie al mănăstirii Sfîntului Mihail din Peri, arăta că acesta trebuie să acorde cinstea cuvenită arhiepiscopului din Transilvania. Cercetările istorice au arătat că arhiepiscopul de Transilvania din acel timp era Daniil și își avea reședința la Feleac.

Primul ierarh ortodox român cu-

noscut cu numele în teritoriile intracarpatice este „arhiepiscopul Ghelasie", indicat pe o inscripție de la mănăstirea Rîmeț din anul 1376. Deci și în Transilvania exista o organizare bisericească la fel cu cea din teritoriile extracarpatice.

Cît privește organizarea bisericească a românilor transilvăneni în secolele XV-XVI este atestat documentar încă din a doua jumătate a secolului al XV-lea arhiepiscopul Ioan, grec, originar din Caffa Crimeei, stabilit în Hunedoara înainte de 1456. O diplomă emisă de Matei Corvinul la 1479 pomenește pe mitropolitul Ioanichie din Nadoralbensis (Belgradul sîrbesc). Părerile istoricilor sînt împărțite în privința identificării reședinței mitropolitului. Unii (Petru Maior, Th. V. Păcățian) consideră că e vorba de Alba Iulia, alții (Augustin Bunea) consideră că e vorba de Belgradul sîrbesc, iar alții (N. Iorga) că e vorba de mitropolitul Serbiei care s-ar fi aflat refugiat la curtea lui Matei Corvinul. Exprimîndu-și punctul de vedere, autorul emite o nouă ipoteză mai apropiată de adevăr. În copia folosită de Petru Maior s-ar fi putut strecura o greșeală : în loc de Nadorensis, localitate lipsită de importanță, necunoscută copiștilor, aceștia au scris Nadoralbensis și astfel au schimbat identitatea mitropolitului. Nadorensis era o localitate lîngă Hunedoara ceea ce ar face ca Ioanichie să apară ca succesor firesc al lui Ioan.

Către sfîrșitul secolului al XV-lea, mitropoliții Transilvaniei și-au stabilit reședința în satul Feleac, în apropiere de Cluj. În sprijinul acestei afirmații autorul aduce valoroase mărturii : faptul că și sediul voievodului Transilvaniei se schimbă, apărea necesar să se mute și scaunul mitropolitului pe lîngă autoritatea de stat. Or, Matei Corvinul, fiul lui Iancu de Hunedoara și-a mutat reședința la Cluj, aducînd acest oraș la o mare înflorire. În plus, Feleacul fiind lîngă Cluj, se bucura de o situație privilegiată deosebită, căci locuitorii erau scoși de sub autoritatea voievodului, avînd îndatorirea de a păzi drumul comercial dintre Cluj și Turda. Între ierarhii care au păstorit la Feleac, autorul consemnează pe Daniil, pomenit în însemnarea slavă a Tetraevanghelului copiat în anul 1488, Marcu, amintit într-un act emis de judele și jurații orașului Cluj cu fiul său Danciu, care se pare că s-a hirotonit episcop cu numele Ștefan, căci așa îl pomenește o inscripție din anul 1516 și, în sfîrșit, Petru amintit într-un act din 1538.

Ultimul capitol al lucrării se ocupă de situația politică și economică din Transilvania și de funcționarea Mitropoliei Transilvaniei pînă la începutul secolului al XVII-lea.

Începînd cu 1526, în urma bătăliei de la Mohaci, dar mai ales după victoria repurtată de turci asupra habsburgilor în 1541, Ungaria era transformată în pașalîc pentru o perioadă de 150 de ani, iar Transilvania devenea principat autonom cu capitala la Alba Iulia, avînd în frunte un principe ales de dietă și confirmat de sultan. Românii însă, deși constituiau majoritatea covîrșitoare a populației, ca și confesiunea lor ortodoxă, nu aveau reprezentanți în dietă. Reforma, la rîndul ei, a produs și în Transilvania mari frămîntări religioase astfel încît în 1543 dieta a proclamat principiul libertății religioase în Transilvania. Fiind însă la conducerea principatului domni favorabili calvinilor, aceștia desfășoară o puternică activitate prozelitistă, îndreptată către românii ortodocși.

În asemenea împrejurări reședința Mitropoliei Transilvaniei s-a mutat de la Feleac în părțile de sud ale Transilvaniei. După moartea mitropolitului Petru de la Feleac, înainte de 1550, cînd nu mai este amintit în „sfatul" orașului Cluj, se pare că Mitropolia Transilvaniei și-a mutat din nou reședința în părțile Țării Hațegului. În 1553, castelanul Ioan Franchy din Hunedoara scria sibienilor că a trimis în Țara Românească pe preotul Ioan din Pesteana spre a fi hirotonit „episcop al românilor din acest regat". Noul sediu al mitropoliei nu este cunoscut. Bazat însă pe argumente logice și istorice, autorul presupune că reședința mitropolitului Ioan putea fi la mănăstirea Prislop, care în 1564 fusese restaurată de domnița Zamfira, fiica fostului domn Moise Vodă al Țării Românești.

Hristofor, urmașul în scaun al mitropolitului Ioan, a mutat sediul mitropoliei la mănăstirea Geoagiu de Sus. Deci la Geoagiu nu a e-

xistat o episcopie, așa cum nu a existat nici la Feleac, ci trei din mitropoliții Transilvaniei și-au avut sediul aici. După Hristofor în scaunul mitropolitan de la Geoagiu vine Sava, a cărui păstorire e întreruptă pentru o scurtă perioadă de timp de către Ioan Sigismund care numește în scaunul de mitropolit pe Gheorghe din Ocna Sibiului, după care reîncredințează „episcopatul" aceluiași Sava.

La 5 octombrie 1571 Ștefan Bathory înștiința pe toți dregătorii din Transilvania că a îngăduit unui călugăr Eftimie să propovăduiască și să slujească după „ritul său" și să facă vizite canonice în bisericile românești. Acest Eftimie este socotit drept cel dintîi mitropolit al românilor din toată țara Ardealului cu reședința la Alba Iulia. În 1574 vine în scaunul de la Alba Iulia mitropolitul Hristofor. După moartea acestuia în 1579 este ales de preoții români adunați în sobor mitropolitul Ghenadie. Acesta a fost preocupat și de tipărirea de cărți în slavonește și românește. Din porunca sa, diaconul Coresi a tipărit în 1580 un Sbornic (Minei) slavon la Sebeș și în Brașov Evanghelia cu Învățătură la 1581. După moartea lui Ghenadie e ales mitropolit Ioan, egumenul mănăstirii Prislop care păstorește pînă în anul 1605.

Autorul se ocupă îndeaproape în paginile lucrării sale și de relațiile dintre Transilvania și celelalte două țări române, dintre românii aflați de o parte și de alta a lanțului carpatic, ceea ce dă acestei lucrări o valoare deosebită.

Astfel, sînt amintite strînsele relații dintre ierarhii ortodocși din Transilvania și ierarhii și domnii din Țara Românească. În afara unui singur ierarh, Eftimie, care a fost hirotonit la Ipec, toți ceilalți ierarhi transilvăneni au fost hirotoniți de mitropolitul Ungrovlahiei. Aceasta nu înseamnă însă că mitropolitul Transilvaniei era supus jurisdicțional celui al Ungrovlahiei, cum s-a crezut de către unii interpretîndu-se greșit titulatura de „exarh al plaiurilor", ci, mai degrabă, trebuie să se vadă în aceasta o preocupare continuă a mitropoliților și domnilor munteni privind viața fraților lor de peste munți sub toate aspectele ei. Exemplul cel mai concludent în acest sens îl constituie grija lui Mihai Viteazul de a obține, prin tratate încheiate cu Sigismund Bathory, îmbunătățirea condițiilor de viață ale românilor ortodocși din Transilvania. În acest scop, în 1596 începe ridicarea unei noi catedrale mitropolitane la Alba Iulia și a reședinței mitropoliei, dar asta nu înseamnă nicidecum că el a pus bazele Mitropoliei Transilvaniei.

La fel de strînse au fost relațiile dintre românii din Transilvania și cei din Moldova. Deși între cele trei principate existau granițe din punct de vedere politic, totuși pentru români aceste granițe erau ca și inexistente. Acest lucru se poate vedea cu prilejul răscoalei românilor din Țara Hațegului din 1435, conduse de cnejii Costea, Stanciu și preotul cneaz Vîlcu din Rușcior împotriva castelanului cetății Deva, în urma căreia aceștia sînt nevoiți să fugă în Moldova. Cel mai convingător exemplu însă îl constituie însuși actul întemeierii statului feudal Moldova de către principii maramureșeni. În urma înfrîngerii sale de către maghiari, Dragoș din Maramureș, ctitorul mănăstirii Sfîntul Mihail și Gavriil din Peri, trece munții în Moldova și întemeiază aici o formațiune statală. De asemenea sînt cunoscuți ierarhi transilvăneni care merg să păstorească pe românii din Moldova. Este cunoscută astfel o solie trimisă în 1561 de Alexandru Lăpușneanu către parohul Gheorghe din Ocna Sibiului solicitîndu-i să vină în Moldova spre a i se oferi o episcopie.

Și românii moldoveni, asemenea celor din Țara Românească, au fost preocupați de starea Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania. Autorul menționează în acest sens Tetraevanghelul cu ferecătură de o valoare artistică deosebită dăruit mitropoliei din Feleac în anul 1488 de către Isac Vistiernicul, unul dintre marii dregători ai lui Ștefan cel Mare și Bogdan III. De asemenea, după tradiție mitropolitul Daniil a ridicat o nouă biserică la Feleac cu ajutorul lui Ștefan cel Mare.

Către sfîrșitul secolului al XV-lea s-a înființat în Transilvania o nouă unitate administrativ - bisericească, Episcopia Vadului, probabil de către Ștefan cel Mare pentru români din domeniul Ciceu primit de aceasta de la Matei Corvin. Ulterior a-

cestei episcopii i s-au adăugat și alte parohii din feudele Bistrița, Rodna și Unguraș dobîndite de Petru Rareș. Această episcopie a avut strînse legături cu Mitropolia Moldovei, unde erau hirotoniți și episcopii de Vad.

După cum s-a putut vedea pînă acum, lucrarea depășește cu mult granițele unei simple expuneri de fapte istorice sau înșiruiri de date. Ea se ocupă îndeosebi de marile probleme ale continuității românilor pe teritoriul fostei Dacii și a începuturilor organizării bisericești în cele trei țări române. Autorul dovedește o continuă preocupare față de aceste probleme care privesc pe toți românii. Bogata bibliografie utilizată, interesantele ipoteze emise de autor, expunerea logică a evenimentelor, fac ca această lucrare să aducă lumină în locurile obscure ale istoriei românilor. Această carte va fi cu siguranță de folos oricărui român dornic de a cunoaște trecutul glorios al unui popor cu existență bimilenară în acest spațiu mioritic.

Mihai MĂRGINEANU

Cronica bisericească

A. — Arhiepiscopia Iașilor

ITINERAR PASTORAL

Marți, 23 februarie a. c., Înalt Prea Sfințitul Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, a plecat la Mănăstirea Neamț spre a deschide consfătuirea la care fuseseră chemați 25 de preoți din diferite parohii ale Arhiepiscopiei Iașilor. La Seminarul teologic, unde s-a ținut consfătuirea, Înalt Prea Sfințitul a fost întîmpinat de P. C. Pr. Aristide Lefter, inspector bisericesc, de P. C. Pr. prof. M. Vizitiu, director și de profesorii cărora li se încredințase misiunea de a face expuneri cu caracter pastoral și de a purta diferite convorbiri cu preoții convocați, privind activitatea pe care o desfășoară ei la parohii.

Referindu-se la scopul pentru care fuseseră chemați la această consfătuire, prima din seria celor ce vor urma, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist, în cuvîntul de deschidere, a amintit preoților că au îndatorirea de a stărui necontenit în lucrarea de îndrumare a credincioșilor din parohii, de a-i învăța și călăuzi cu destoinicie pastorală. Pentru ca lucrarea aceasta să fie încununată de roade, orice slujitor al altarului, a adăugat Înalt Prea Sfinția Sa, trebuie să-și împrospăteze pregătirea intelectuală, să cunoască și să folosească metode potrivite prin care se păstrează neștirbită unitatea credinței. În continuare, Arhipăstorul Arhiepiscopiei Iașilor a discutat cu fiecare preot în parte, luînd act de problemele specifice parohiilor și dînd, de la caz la caz, sugestii și sfaturi cu caracter pastoral.

Miercuri 1 martie și joi 2 martie a. c., Înalt Prea Sfințitul Teoctist a asistat la unele expuneri cu tematică pastoral-misionară, pe care profesorii seminarului le-au ținut în fața preoților, apoi a dat răspuns tuturor întrebărilor adresate. Înainte de a pleca din Mănăstirea Neamț, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit, însoțit de P. C. director M. Vizitiu, a vizitat, în clase, elevii seminariști, cărora le-a împărtășit binecuvîntări arhierești și le-a dat, îndeosebi celor din anii IV și V, sfaturi și îndrumări părintești referitoare la procesul de învățămînt și la conduita lor atît în școală cît și în afară.

În drum spre Iași, Înalt Prea Sfințitul Teoctist s-a oprit la sediul protopopiatului Tg. Neamț, unde preoții protopopiatului erau adunați în conferință administrativă sub președinția P. C. Protopop Ioan Boca. Potrivit programului stabilit mai înainte, P. C. Pr. C. Stăcescu de la parohia Popești a făcut o expunere cu tema „Ascultarea de Biserică — poruncă evanghelică și factor de unitate".

După ce a ascultat intervențiile unor preoți referitoare la anumite situații și aspecte din parohii, Înalt Prea Sfințitul a accentuat, în cuvîntul său, că un păstor de suflete, cum este preotul, trebuie să propovăduiască, să învețe, să sfințească și să călăuzească turma ce-i este încredințată, cu rîvnă și vrednicie. În lucrarea pastoral-misionară, însă, un factor precumpănitor este ținuta și comportarea preoțească. Un preot bine pregătit, înzestrat cu însușiri alese, chivernisitor al treburilor gospodărești parohiale, cu ținută vestimentară corespunzătoare, cu o viață familială de înaltă cinste,

legat de enoria sa prin locuință și prin toate strădaniile sale, prin modul în care-și îndeplinește îndatoririle cetățenești-patriotice, va fi o pildă mult grăitoare pentru credincioși, un model de viață. O cuvîntare de învățătură, oricît de măiestrită ar fi ea, nu va da roadele așteptate, a încheiat Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist, dacă acel ce o rostește nu este lumina lumii, sare pămîntului, cetate pe vîrf de munte, dacă viața și faptele sale nu sînt exemplare.

S. P.

SLUJBE MISIONARE
(1 ianuarie — 31 martie 1983)

În primul trimestru al anului 1983 activitatea misionară din Arhiepiscopia Iașilor a cunoscut noi succese.

Vineri 7 ianuarie, la prăznuirea Sfîntului Ioan Botezătorul, P.S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul a săvîrșit Sfînta Liturghie la parohia Grănicești, protopopiatul Rădăuți, județul Suceava, hirotonind în diacon pe Nica Mihai și în preot pe diaconul Ursuleasa Mihai, pentru parohia Arborea, protopopiatul Dorohoi, județul Botoșani.

Duminică 9 ianuarie P.S. Sa a săvîrșit Sfînta Liturghie în biserica „Adormirea" Grigore Ghica din Dorohoi, hirotonind preot pe diaconul Grigorean Vasile, pe seama parohiei Benia, protopopiatul Cîmpulung Moldovenesc, județul Suceava.

În seara zilei de 22 ianuarie, P.S. Pimen a săvîrșit slujba vecerniei la parohia Săveni, protopopiatul Dorohoi, județul Botoșani, iar a doua zi a oficiat Sfînta Liturghie la parohia Miorcani, același protopopiat.

Duminică 23 ianuarie, P.S. Pimen a săvîrșit slujba vecerniei la parohiile Rediu și Rădăuți-Prut din protopopiatul Dorohoi, județul Botoșani.

Duminică 13 februarie P.S. Pimen a săvîrșit Sfînta Liturghie la biserica „Sf. Atanasie și Chiril", parohia Podgoria Copou Iași, hirotonind preot pe seama parohiei Arghira, comuna Preotești, protopopiatul Fălticeni, județul Suceava, pe diaconul Ghivirigă Vasile.

La 27 feruarie P.S. Pimen a oficiat Sfînta Liturghie la parohia Țibănești, protopopiatul și județul Iași și slujba vecerniei la parohia vecină, Țibana.

Duminică 6 martie, P.S. Pimen a oficiat Sfînta Liturghie la biserica parohială din Todirești, protopopiatul Pașcani, județul Iași, În cadrul slujbei au fost hirotoniți : preot pe seama parohiei Hilișeu, protopopiatul Dorohoi, diaconul Belciug Mircea și diacon, candidatul la preoție Olaru Dumitru. În seara aceleiași zile, P.S. Sa a săvîrșit slujba vecerniei la parohia Hărmănești din același protopopiat.

Cu prilejul acestor slujbe misionare Prea Sfințitul Episcop vicar Pimen Suceveanul a împărtășit credincioșilor arhierești binecuvîntări din partea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist și din partea P.S. Sale. De fiecare dată în cuvintele de învățătură rostite P.S. Pimen a vorbit despre importanța Tainei Preoției și misiunii preotului în biserică și societate despre rolul cultului în menținerea unității de credință, despre comorile de gîndire și simțire creștină și românească pe care le-am moștenit de la înaintași și pe care trebuie să le ducem cu vrednicie mai departe, înfrumusețîndu-le cu noi realizări.

N. DASCĂLU

CONFERINȚELE PREOȚEȘTI DIN LUNA MARTIE 1983

Șirul conferințelor de orientare a clerului a fost deschis, anul acesta, de o temă cu semnificații majore în viața poporului nostru : *Președintele Nicolae Ceaușescu, ctitorul României socialiste contemporane (cu prilejul împlinirii vîrstei de 65 ani).*

În Arhiepiscopia Iașilor, lucrările conferințelor s-au desfășurat la sediile protopopiatelor, după cum urmează : 15 martie, la protopopiatele Pașcani, Fălticeni și Dorohoi ; 17 martie, la protopopiatele Piatra Neamț și Rădăuți ; 18 martie, la protopopiatul Cîmpulung Moldovenesc ; 29 martie, la protopopiatul Iași.

Conferința preoțească de la Iași a fost prezidată de I.P.S. Mitropolit Teoctist, încununîndu-se astfel omagiul adus de slujitorii Bisericii Ortodoxe din Arhiepiscopia Iașilor, cu prilejul acestor conferințe, întîiului cetățean al Patriei, Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu. La celelalte protopopiate, lucrările au fost conduse, din încredințarea I.P.S. Mitropolit, de către următorii delegați : P. S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul, la protopopiatele Fălticeni și Suceava ; P. C. Pr. Scarlat Porcescu, la protopopiatul Pașcani ; P. C. Pr. Costache Buzdugan, consilier-administrativ, la protopopiatul Hîrlău; P. C. Pr. Dimitrie Isopescu, consilier-administrativ, la protopopiatele Piatra Neamț, Botoșani și Dorohoi ; P. C. Pr. Aristide Lefter, inspector-bisericesc, la protopopiatele Tîrgu Neamț și Cîmpulung Moldovenesc ; P. C. Pr. Teodor Bodnar, la protopopiatul Rădăuți.

Omagiind cu entuziasm și recunoștință a 65-a treaptă din viața președintelui României socialiste, poporul nostru cinstește pe militantul care din fragedă tinerețe și-a contopit destinul cu lupta forțelor progresiste, pe eroul comunist care și-a dăruit excepționala putere de muncă pentru binele și fericirea Patriei.

Biografia Domnului Președinte Nicolae Ceaușescu se împletește armonios cu istoria României moderne. Născut în anul care a adus împlinirea unui vis pentru care s-au jertfit generațiile străbune, formarea statului național român, al treilea fiu al familiei Ceaușescu din Scorniceștii Oltului, își descoperea celor apropiați însușirile deosebite : pe lîngă inteligența și memoria prodigioasă, marele om de stat de astăzi vădea calități morale deosebite : „îndura lipsurile cu cea mai mare seninătate și era neînduplecat cînd avea sentimentul nedreptății", cum își amintește cu emoție sora sa Elena.

Cu trecerea anilor, aceste însușiri se vor amplifica și se vor căli în focul luptei de clasă. Nedreptatea, prigoanele, umilințele, zidurile negre ale Doftanei care erau pregătite de vechiul regim pentru cei ce iubeau dreptatea, egalitatea și viața liberă, demnă a tuturor oamenilor nu l-au descurajat, ci i-au întărit și mai mult convingerea că numai prin lupta unită a maselor populare pot fi zdrobite cătușele asupririlor de orice fel.

Atunci cînd poporul român avea să pășească pe drumul construirii vieții noi, tînărul militant comunist dobîndise o bogată experiență revoluționară și un înalt spirit organizatoric. De aceea, i-au fost încredințate sarcini de mare responsabilitate în conducerea societății.

Sînt 18 ani de cînd Domnul Nicolae Ceaușescu a fost ales de întregul popor în suprema demnitate de conducător al destinelor Patriei. Remarcabilele succese obținute în toate domeniile de activitate în acești ani au făcut ca etapa istorică începută în 1965 să intre în conștiința poporului cu denumirea „epoca Ceaușescu". Este o epocă ce are drept coordonate emblematice : dinamismul vieții politice, creșterea rolului conducător al partidului, afirmarea puternică a conștiinței înaintate și a umanismului socialist, lărgirea constantă a democrației socialiste. Munca este principiul revoluționar de viață, cel dintîi criteriu de apreciere a oamenilor, dobîndind astfel un sens și o substanță profund umanistă. Pornind de la concepția că factorul esențial al progresului economic, al victoriei noii orînduiri sociale îl reprezintă dezvoltarea impetuoasă a forțelor de producție, Domnul Nicolae Ceaușescu, analizînd procesul de dezvoltare economico-socială a României, a lansat vibranta chemare de a se lichida cu desăvîrșire în timpul cel mai scurt rămînerea în urmă. Domnul Președinte sublinia : *„Problema se pune în felul următor : sau vom realiza acest obiectiv și ne vom înscrie pe orbita civilizației moderne, sau vom continua să rămînem în urma țărilor dezvoltate, condamnînd națiunea noastră să se mențină în această situație, în decursul mai multor generații. Avem răspundere față de viitorul copiilor noștri, față de viitorul întregului popor, față de cauza socialismului și comunismului în România, față de națiunea noastră socialistă de a face totul pentru dezvoltarea în ritm susținut a Patriei, pentru crearea unei societăți socialiste moderne, dezvoltate"*.

Programul concret de muncă, lucid și realist, eliberat de orice inerții, însuflețitor, cutezător, înnoitor, mobilizator pentru energiile întregii națiuni a fost pus în lucrare de harnicul nostru popor ridicîndu-se, pe tot cuprinsul patriei, fabrici și uzine, edificii culturale și de asistență socială. Cultivarea constantă a dialogului direct cu poporul, care și-a găsit expresia sintetică în formularea : *„cu poporul pentru popor"* este un principiu cardinal al

stilului de lucru al Președintelui. În societatea noastră bunul cel mai de preț este omul, grija cea mai înaltă este acordată liberei lui dezvoltări și afirmări. În acest sens o dezvoltare originală, creatoare a făcut Domnul Președinte problemei naționale și libertății de conștiință.

Ca o reflectare a politicii interne promovate de Domnul Nicolae Ceaușescu este contribuția de excepție a Conducătorului nostru la realizarea păcii pe planetă. Egalitatea respectul independenței, suveranității naționale și integrității teritoriale a statelor, neamestecul în treburile interne, avantajul reciproc, renunțarea la forță și la amenințarea cu forța sînt principii fundamentale în relațiile interstatale, sînt pentru societatea omenească, de astăzi, pentru relațiile de colaborare în lume ceea ce sînt apa și aerul pentru existența omului. Pacea deține primatul absolut în gîndirea Domnului Președinte. Domnia sa susține cu tărie prevalența relației pașnice, negociate, în indiferent ce împrejurare, în indiferent ce problemă care interesează comunitatea internațională. Nu există conflict sau neînțelegere care să nu poată avea o rezolvare pașnică. Substanța profund dialectică a gîndirii Președintelui Nicolae Ceaușescu se reliefează din modul de a lumina cauzalitatea fenomenelor distinctive ale epocii, dinamica afirmării lor, sfera lor de acțiune, zonele și domeniile de confruntare. A cunoaște pentru a acționa, a descoperi bazele sociale ale schimbării, a identifica și conștientiza toate resursele revoluționare sînt principii care relevă esența dialectică a gîndirii președintelui Nicolae Ceaușescu, neobișnuita putere de sinteză, de trecere de la particular la general.

Dacă prestigiul României a crescut considerabil în anii noștri, aceasta se datorează în primul rînd Președintelui țării, activității sale neobosite în slujba celor mai nobile idealuri ale omenirii.

Alături de întregul nostru popor, preoții și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române sînt mîndri că la cîrma țării se află acest bărbat vrednic, prețuit și stimat pe toate meridianele lumii, Domnul Nicolae Ceaușescu.

Referatele susținute de P.P. C.C. Preoți la conferințele de orientare s-au integrat sentimentului de dragoste și prețuire pentru cel mai iubit fiu al poporului care animă pe toți cetățenii Patriei. Au susținut referate P.P. C.C. Preoți : Cristian Valentin Irimia-Iași, Pintilie Lupu-Pașcani, Costache Cîrlan-Hîrlău, Mihai Bistriceanu-Tg. Neamț, Constantin Gheorghiescu-P. Neamț, Dimitrie Valenciuc-Rădăuți, Dragoș Păduraru-Cîmpulung Moldovenesc, Constantin Patrolea-Fălticeni, Vasile Irimia-Suceava, Ilie Daniliuc-Botoșani și Dumitru Bălineanu-Dorohoi.

Participanții la discuții au arătat climatul de libertate religioasă în care își desfășoară activitatea credincioșii și slujitorii cultelor din țara noastră, relațiile de fraternitate și stimă reciprocă dintre credincioșii celor 14 culte, munca lor unită pentru progresul și bunăstarea Patriei.

Biserica Ortodoxă Română se bucură de o atenție deosebită din partea Conducerii de Stat, asigurîndu-i-se cadrul legal de desfășurare a activității. În armonie cu marile realizări economico-sociale din țara noastră, numeroase biserici monumente istorice au îmbrăcat o haină nouă, au fost înălțate numeroase locașuri de închinare noi în toate ținuturile. La toate acestea, Statul socialist a acordat substanțiale contribuții materiale. Prețuirea Președintelui țării pentru rolul istoric al Bisericii Ortodoxe Române la păstrarea ființei naționale a fost subliniată și cu prilejul vizitelor la mănăstirile Putna și Neamț. Reprezentanți ai Bisericii noastre, între care la loc de cinste Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist, fac parte din Consiliul Național al F.D.U.S., organizație politică de masă între ai cărei membri se numără și slujitri și credincioși ai B.O.R.

Respectul pentru om, grija pentru creșterea sa spirituală, morală, civică, pentru integrarea sa în fluxul creator al întregii societăți au fost subliniate de Domnul Nicolae Ceaușescu și la Congresul educației politice și culturii socialiste : *„Urmărim crearea condițiilor celor mai propice ca omul să se poată manifesta plenar în toate domeniile vieții sociale, fiecare cu capacitățile, personalitatea și felul său de a fi, în spiritul comun întregii societăți, al dragostei de dreptate și adevăr, al curajului și cinstei, al simplității, al hotărîrii de a lucra împreună cu semenii săi pentru fericirea proprie, pentru fericirea întregii societăți“*.

Astfel, slujitorilor și credincioșilor ortodocși le revine o îndatorire de onoare în a respecta legile țării și a-și aduce fiecare contribuția la locul de

muncă, la împlinirea măreţelor obiective stabilte de Conducerea de Stat în frunte cu Domnul Preşedinte Nicolae Ceauşescu.

Participanţii la conferinţe au înmănunchiat sentimentele lor de stimă şi preţuire pentru Preşedintele ţării la împlinirea a 65 de ani de viaţă şi 50 de ani de activitate în slujba binelui poporului român în telegrame de felicitare care au fost trimise de la fiecare protopopiat. Redăm integral textul telegramei trimisă de participanţii la conferinţa preoţească de la protopopiatul Iaşi :

DOMNULUI NICOLAE CEAUŞESCU
PREŞEDINTELE REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
BUCUREŞTI

Preoţimea ortodoxă de pe străvechile plaiuri moldovene ale Iaşului vatra afirmărilor idealurilor sfinte de unitate naţională şi noi personal, aflîndu-ne în conferinţă în ziua cînd — acum nouă ani — Marele Sfat al Ţării V-a încredinţat sceptrul conducerii poporului român în înalta demnitate de primul lui preşedinte, am stăruit cu viu interes asupra temei : „Preşedintele Nicolae Ceauşescu, ctitorul României socialiste contemporane“ *şi am scos din aceasta noi temeiuri de devotament şi sprijin în uriaşa muncă pe care o desfăşoară toţi fiii Patriei noastre sub călăuza clarvăzătoare şi înţeleaptă a Domniei Voastre, Mult Stimate Domnule Preşedinte Nicolae Ceauşescu.*

Inmănunchindu-ne simţămintele patriotice cu ale tuturor fiilor scumpei noastre patrii, făuritorii vieţii noi, ne îndreptăm gîndurile spre Domnia Voastră spre a Vă mărturisi recunoştinţa închinătorilor altarelor ortodoxe străbune pentru condiţiile de libertate religioasă în care noi şi celelalte culte din Republica Socialistă România ne desfăşurăm activitatea noastră bisericească. Legaţi de orînduirea şi munca poporului nostru ai cărui fii sîntem, Vă încredinţăm pe Dumneavoastră, Mult Stimate Domnule Nicolae Ceauşescu, Preşedintele României socialiste, şi înalta Conducere de stat, că ne vom spori eforturile şi sprijinul epocalelor realizări cu care aţi dat strălucire în toată lumea, Ţării şi poporului nostru, rodul celor 50 de ani de străduanii neîntrerupte consacraţi acestor idealuri. La aniversarea vîrstei de 65 ani, popas cu ecou adînc în inimile noastre iar pe arena internaţională, chipul Domniei Voastre şi iniţiativele de stringentă actualitate de pace şi colaborare internaţională, vă înfăţişează ca sol al înţelegerii, apropierii şi apărării vieţii tuturor oamenilor din lume.

Pe drumul muncii, cinstei, omeniei, disciplinei şi înălţării patriei noastre înţelegem să păşim cu hotărîre şi dragoste alături şi împreună cu toţi fiii scumpei noastre ţări. În aceste gînduri şi hotărîri, vă adresăm Domnule Preşedinte, respectoase felicitări şi tradiţionalul nostru românesc : La mulţi şi fericiţi ani la conducerea harnicului nostru popor român.

Preşedintele Conferinţei,
† TEOCTIST
ARHIEPISCOP ŞI MITROPOLIT

În partea a doua a conferinţelor au fost prezentate rapoarte de activitate şi s-au analizat probleme privind bunul mers al activităţii pastorale la parohii.

CURSURILE DE PREGĂTIRE A MUZEOGRAFILOR, GESTIONARILOR-CUSTOZI ŞI SUPRAVEGHETORILOR DE MUZEU
(Iaşi 7 — 18 martie 1983)

Înglobînd experienţa dobîndită în anii trecuţi cursurile de pregătire a muzeografilor, gestionarilor custozi şi supraveghetorilor de muzeu devin, pe măsura trecerii timpului, o călăuză de nădejde pentru activitatea personalului din domeniul muzeistic de la mănăstirile şi bisericile — monumente istorice — din Arhiepiscopia Iaşilor şi din Episcopia Romanului şi Huşilor. La două decenii de la organizarea primelor cursuri de acest fel în cadrul Mitropoliei Moldovei şi Sucevei, ediţia din acest an, prin cuprinzătoarea tematică şi prin ridicatul nivel al expunerilor, a vădit încă o dată necesitatea şi unitatea acestor cursuri.

După cuvîntul de deschidere, luni 7 martie a.c., I.P.S. Mitropolit Teoctist a prezentat prelegerea *Umanismul și patriotismul — trăsături fundamentale ale gîndirii și activității Președintelui Nicolae Ceaușescu.* Omagiind munca neobosită a Domnului Nicolae Ceaușescu pusă în slujba progresului și fericirii întregului nostru popor, a păcii și colaborării între state, I.P.S. Sa a dat expresie sentimentelor de respect și prețuire față de Președintele țării ale tuturor slujitorilor și credincioșilor ortodocși din Moldova.

De un deosebit interes s-au bucurat și prelegerile : *Securitatea și cooperarea în Europa, contribuția României, personal a președintelui Nicolae Ceaușescu, la realizarea unui sistem trainic de securitate pe continent ; Inițiative și contribuții ale României în cadrul O.N.U. privind pacea, dezarmarea și colaborarea internațională.*

Expunerile cu subiecte istorice au constituit o parte importantă în economia cursurilor. Cultura și civilizația tracă, mărturiile istorice și arheologice inedite privind etnogeneza românească, biruințele politice și culturale ale marilor noștri voievozi, procesul de emancipare națională și crearea statului național român, independent și unitar sînt teme care fac să vibreze inima oricărui român. Cunoașterea sau readucerea în memorie nu pot decît să fortifice sentimentele patriotice. Iată cîteva titluri de expuneri istorice prezentate la cursuri : *Principalele probleme privind civilizația tracilor în spațiul carpato-danubiano-pontic ; Aspecte ale vieții din Moldova în secolele XI-XIV ; Iașul în urma ultimelor descoperiri arheologice. Vatra istorică a Iașului ; Descoperiri arheologice și mărturii istorice referitoare la etnogeneza românilor ; Legăturile politice dintre țările române. Normele juridice — expresie a unității poporului român în Evul mediu ; Lupta pentru cucerirea independenței, păstrarea ei și afirmarea României în viața economică și politică internațională.*

Rolul limbii române și al creatorilor de cultură românească în perpetuarea ființei neamului a fost subliniat de expunerile : *Lupta pentru unitate reflectată în limba națională; Umanismul și morala în opera lui Dimitrie Cantemir ; Problema specificului național în cultura și literatura română ;* Aportul Bisericii Ortodoxe Române la menținerea vie a conștiinței de neam a tuturor românilor și la înflorirea artei și culturii noastre vechi au fost evidențiat de temele : *Învățămîntul religios — factor de promovare a conștiinței unității naționale ; Particularități ale arhitecturii religioase din Iași ; Influențe în construirea bisericilor în secolele XVIII-XIX ; Documente referitoare la B.O.R. aflate în Arhivele Statului din Iași ; Monumentele istorice bisericești oglindite în literatura română.* Artei românești și universale i-au fost consacrate prelegeri substanțiale : *Prestigiul artei vechi românești în lume ; Contribuția românească în domeniul arhitecturii medievale și manifestarea unității spirituale a poporului nostru în cadrul monumentelor istorice ; Tipuri planimetrice în arhitectura veche românească ; Continuitate și unitate în arta românească ; Valori de artă universală în muzeele din România.*

Implicarea fenomenului cultural în viața societății și interferențele generate de etapele succesive din istoria culturii au fost analizate în expunerile : *Spirit critic și creație în cultura românească* și *Monumentul istoric ca expresie a conștiinței civice.*

De interes metodologic pentru activitatea de ghidaj și ocrotire a tezaurului patrimonial au fost și temele : *Cum să citim un monument istoric?; Măsuri privind ocrotirea și conservarea bunurilor de patrimoniu ; Conservare sau restaurare. Probleme legate de întreținerea și folosirea monumentelor istorice și de artă ; Prelucrarea normelor privind reglementarea activității de restaurare.*

La acestea s-au adăugat recomandările și indicațiile Domnului inspector principal din Departamentul Cultelor Al. Grigore : *Atribuțiile personalului care lucrează în domeniul muzeistic — la biserici, mănăstiri și colecții muzeale.*

Orele de curs au fost însoțite de colocvii, dîndu-se astfel participanților posibilitatea lămuririi unor probleme mai dificile sau care îi preocupă în mod deosebit. Pentru exemplificare, acolo unde a fost cazul, s-au făcut proiecții de diapozitive.

Reușita acestor cursuri a fost asigurată prin grija I.P.S. Mitropolit Teoctist de a fi puse la punct toate cele de trebuință.

Prelegerile au fost susținute de conferențiari avînd o înaltă pregătire de specialitate : cadre didactice de la Universitatea „Al. I. Cuza" Iași : C. Andronovici, Gavril Istrati, Elvira Sorohan, V. Nechita, I. D. Lăudat, Ilie Grămadă, Gh. Platon, Ion Solcanu, I. Toderașcu, Antoaneta Macovei ; cercetători de la Institutul de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol" Iași : Mircea Petrescu-Dîmbovița, Victor Spinei, Al. Zub, Dan Gh. Teodor ; Vasile Drăguț, rectorul Institutului de Arte Plastice „N. Grigorescu" București, reprezentanți ai C.C.E.S. București : C. Moisescu, A. Moldoveanu ; Adrian Pricop, directorul Arhivelor Statului Iași, arheologul N. Pușcașu.

De asemenea, au prezentat expuneri și P.C. Pr. Sc. Porcescu și P.C. Pr. C. Buzdugan, consilier administrativ la Centrul eparhial Iași.

La încheierea cursurilor, vineri 18 martie, I.P.S. Mitropolit Teoctist a arătat, în cuvîntul rostit cu acest prilej, responsabilitatea îndrumătorilor de la muzeele și monumentele istorice. Cînd în întreaga țară se muncește cu entuziasm și dăruire trebuie să ne îndeplinim datoria de a face cunoscute frumusețile și vredniciile înaintașilor. Transmițînd arhierești binecuvîntări cursanților I.P.S. Sa le-a urat mult succes în activitatea pe care o desfășoară.

În numele participanților a vorbit maica Valeria Cozma de la mănăstirea Agapia care, mulțumind I.P.S. Mitropolit pentru grija de a asigura toate condițiile pentru reușita cursurilor, a exprimat hotărîrea celor prezenți de a pune în practică sfaturile, îndemnurile și cunoștințele dobîndite, întru slujirea Bisericii strămoșești și a Patriei.

N. DASCĂLU

ADUNAREA GENERALĂ A C. A. R. C.

La 20 ianuarie 1983, a avut loc în sala festivă de la Centrul eparhial, ședința anuală de lucru a Casei de Ajutor Reciproc a clerului și personalului din sectorul administrativ-bisericesc din cuprinsul Arhiepiscopiei Iașilor, prezidată, din încredințarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist, de către P. C. Pr. consilier Dimitrie Isopescu, președintele Comitetului de conducere al C.A.R.C.

După alegerea biroului alcătuit din P. C. Protopop Teodor Irimia, P. C. Pr. Valeriu Botez și secretari P. C. Protopop Mihai Mocanu și P. C. Pr. Constantin Bobric, președintele Adunării generale, deschizînd ședința, a arătat că în această lună, ianuarie, cînd are loc Adunarea, Biserica creștină sărbătorește evenimente de mare însemnătate. Sărbătorim pe marii ierarhi și cărturari ai Bisericii, sărbătorim mari aniversări legate de viața poporului nostru, Unirea Principatelor române, și ziua de naștere a Președintelui țării, Domnul Nicolae Ceaușescu cel mai iubit fiu al poporului nostru, neînfricat luptător pentru pace și progres în lume. Conducerea de stat are în perspectivă planuri mari pentru realizarea unei vieți tot mai prospere a poporului român. În acest context, sub îndrumarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist, se desfășoară și activitatea noastră bucurîndu-ne de tot sprijinul și din partea Permanenței Consiliului eparhial, în frunte cu Prea Sfințitul Episcop-vicar Pimen Suceveanul și a organelor Departamentului Cultelor.

Secretarul Comitetului C.A.R.C. Dl. Ioan Zamfirescu a prezentat apoi darea de seamă asupra gestiunii anului expirat 1982 din care s-au desprins frumoase rezultate.

Pe marginea celor expuse au luat cuvîntul membrii Adunării generale: Pr. Anania Roșca-Dorohoi, Protopop Ioan Pricop-Piatra Neamț, Pr. Mihai Gheorghiu-Botoșani și alții, scoțînd în evidență activitatea depusă de Comitetul de conducere al C.A.R.C. cu aprecieri și mulțumiri.

În urma analizării rezultatelor obținute, Adunarea generală a aprobat Darea de seamă și a trecut la stabilirea cuantumului pentru ajutoarele de boală și ajutoarele de deces pe anul 1983.

În încheierea ședinței, P. C. Președinte, D. Isopescu și plenul Adunării generale au exprimat respectuoase mulțumiri Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist pentru deosebita grijă ce o acordă acestei asociații de întrajutorare, care vine în sprijinul material și moral al membrilor ei.

I. ZAMFIRESCU

†

CHEMAȚI LA DOMNUL

PREOTUL ICONOM STAVROFOR DUMITRU MATEI

După o scurtă suferință, în dimineața zilei de 12 ianuarie 1983, a trecut la cele veșnice Preotul iconom stavrofor Matei Dumitru din parohia Vatra Dornei-oraș, în vîrstă de 75 ani.

El a văzut lumina zilei la data de 24 august 1908, în comuna Dărmănești, județul Suceava, fiul lui Ioan și Maria Matei, harnici gospodari, buni credincioși și cetățeni devotați.

Școala primară a făcut-o în satul natal Dărmănești, liceul „Ștefan cel Mare" din Suceava, iar Facultatea de teologie la Cernăuți, după care, fiind un element deosebit, i s-a acordat o bursă de studii pentru un an la Strasbourg, în Franța.

După terminarea studiilor s-a căsătorit cu tînăra Totcescu Nadejda din comuna Tărăceni, Vijnița, și la 1 februarie 1934 a fost numit și hirotonit preot pe seama parohiei Codobești, comuna Grigore Ghica.

În anul 1935 s-a transferat la parohia Nepolăcăuți, iar la data de 15 octombrie 1937, la parohia „Sfîntul Gheorghe" din Suceava, unde a slujit pînă la 1 noiembrie 1941, cînd trece paroh în orașul Vatra Dornei.

Datorită meritelor sale, de la 15 ianuarie 1946, activează în postul de consilier la Mitropolia Bucovinei din Suceava pînă la 1 decembrie 1948, cînd revine ca preot paroh în orașul Vatra Dornei unde păstorește pînă ce și-a dat obștescul sfîrșit, la 12 ianuarie 1983. Între timp a îndeplinit, cîțiva ani, și răspunderea de protopop de Vatra Dornei.

Preotul Matei Dumitru a fost un preot distins printre preoții din protopopiatul Cîmpulung, blînd evlavios, mereu în acțiune, la curent cu sarcinile trasate și cu toate noutățile actuale, fapt pentru care toți l-au apreciat la justa lui valoare. A fost membru delegat la C.A.R.C. din partea Protopopiatului Cîmpulung la Sfînta Mitropolie Iași, membru în comisia de verificare a conferințelor preoțești de la protopopiatul Cîmpulung.

A fost un bun slujitor și iscusit predicator, încît credincioșii din orașul Vatra Dornei l-au apreciat și s-au mîndrit cu un asemenea preot. A fost un mare animator și activ la toate conferințele de orientare, misionare și administrative.

Pentru rodnica sa activitate, Sfînta Mitropolie i-a acordat distincția de iconom stavrofor.

Corpul neînsuflețit a preotului Matei Dumitru a fost depus în biserica parohială din Vatra Dornei, iar pe data de 15 ianuarie a. c., orele 10 dimineața, după ce s-a oficiat Sfînta Liturghie, P. C. Părinte Protopop Teodor Moroșan, însoțit de un sobor de preoți, a oficiat slujba înmormîntării.

Au vorbit P. C. Protopop Th. Moroșan și P. C. Pr. Gh. Solcan de la parohia Frasin, scoțînd în evidență deosebitele calități ale preotului Dumitru Matei.

La mormînt, a vorbit și preotul romano-catolic din Vatra Dornei, Iosif Sabău, scoțînd în evidență colaborarea frățească în spiritul unității și a ecumenicității.

În încheiere, a vorbit P. C. Cîrstean Gavril, parohul parohiei Vatra Dornei, arătînd activitatea pastoral-administrativă a preotului Matei Dumitru.

Corpul neînsuflețit al Preotului iconom stavrofor Dumitru Matei a fost așezat în cripta familiei din cimitirul orașului.

Pr. Th. MOROȘAN

PREOTUL NICOLAE BUTINCU

S-a stins din viață la data de 18 ianuarie 1983 după o lungă și grea suferință, preotul Butincu Nicolae.

S-a născut dintr-o familie de agricultori în Fundu-Herța, fostul județ Dorohoi. Școala primară a făcut-o în satul natal, iar liceul la așezămîntul lui Anastasie Bașotă din Pomîrla, localitatea unde și-a dat obștescul sfîrșit, avînd vîrsta de 70 ani.

Facultatea de teologie a făcut-o la Cernăuți, fiind un student sîrguincios.

În 1932 se căsătorește și imediat se hirotonește pe seama parohiei Godinești, unde stă pînă în anul 1940 și de unde se transferă la parohia Pomîrla din protopopiatul Dorohoi, de unde se pensionează pe motive de sănătate.

În Pomîrla a funcționat o perioadă de timp pe postul II de preot, de unde trece pe postul I, unind ambele sectoare ale parohiei Pomîrla.

O perioadă de timp a funcționat și în calitate de profesor la liceul din Pomîrla, dovedind pregătire și tact pedagogic în predarea obiectelor ce i s-au încredințat a le preda elevilor.

Preotul Butincu Nicolae a fost dotat de la natură cu un puternic spirit de gospodar. Cu mîinile sale și-a făcut casa proprie de la Godinești.

Slujba înmormîntării s-a oficiat sîmbătă 22 ianuarie 1983 de un sobor de preoți în frunte cu P.C. Sa Părintele Protoiereu Ceobanu Constantin de la protoieria Dorohoi care, în necrologul rostit, a scos în evidență viața și activitatea celui dispărut. Au mai vorbit preoții Niță Eugen paroh și Petraru Dumitru, pensionar.

Credincioșii din Pomîrla și satele vecine au petrecut la locul de veșnică odihnă pe acel ce a fost blîndul și bunul preot Butincu Nicolae.

Pr. Ilie COJOCARU

PREOTUL OCTAVIAN SABIN

În ziua de 27 februarie 1983, după o scurtă suferință a încetat din viață Preotul iconom stavrofor Sabin Octavian de la parohia Ciprian Porumbescu, protopopiatul și județul Suceava.

Născut la 17 octombrie 1909 în Satul Stupca azi Ciprian Porumbescu, fiu al cîntărețului bisericesc Gheorghe și Paulina Sabin, tînărul Octavian urmează școala primară în satul natal. Dornic de lumina cărții, urmează liceul „Ștefan cel Mare" din Suceava, după absolvirea căruia cu o aleasă educație cetățenească și creștinească, atras de frumusețile slujbelor bisericești, se înscrie la Facultatea teologică din Cernăuți. În anul 1934 își susține examenul de licență, după care se căsătorește și este hirotonit preot pentru catedrala din Cernăuți, păstorind apoi în parohiile Dorna Candreni, Fundul Moldovei, Brăiești, iar între anii 1950-1982 la parohia Laura din protopopiatul Rădăuți. În anul 1982 s-a transferat la cerere, în satul natal Ciprian Porumbescu, unde după un an de slujire la altarul la care a păstorit și preotul Iraclie Porumbescu, și-a dat obștescul sfîrșit, împăcat cu sine că și-a îndeplinit cu prisosință chemarea sa preoțească.

Dovedindu-se un excelent slujitor al altarului și minunat gospodar, ierarhia superioară bisericească i-a încredințat funcția de misionar protopopesc. Pentru vrednicia lui, de două ori a fost membru în Consiliul eparhial. În anii 1949-1950 a fost membru corespondent al revistei „Credința".

Pe tărîm obștesc a dat dovadă de multă pricepere și inițiativă. Astfel a înființat la Vicov-Laura o Cooperativă de Credit îndeplinind și funcția de contabil. În satul Laura, cu sprijinul credincioșilor a construit din temelie un dispensar.

Pentru meritele sale deosebite, ierarhia bisericească superioară i-a conferit distincția de iconom stavrofor.

În ziua de 3 martie 1983, sicriul cu rămășițele pămîntești ale preotului Sabin Octavian a fost înconjurat de un sobor de preoți care au oficiat slujba înmormîntării.

Despre viața și activitatea celui dispărut a vorbit P.C. Prot. Ciobotar Mandache și P.C. Pr. Bodnar Teodor, Fărtăiș Zaharia și parohul Maloș Ionel.

În dangătul clopotelor, cu lacrimi în ochi, familia îndurerată, colegii preoți și credincioșii adunați l-au condus pe ultimul său drum pe păstorul lor sufletesc.

Scriul cu corpul neînsuflețit a fost depus, după dorința sa, aproape de a celui ce a compus „Balada“ și „Tricolorul“, marele Ciprian Porumbescu.

Prot. Mandache CIOBOTAR

PREOTUL ICONOM STAVROFOR VASILE CEORESCU

La 4 martie 1983 a încetat din viață, în vîrstă de 76 de ani, după o grea suferință, Preotul Vasile Ceorescu de la parohia Avrămeni, județul Botoșani.

S-a născut în satul Liveni, comuna Manoleasa, județul Botoșani, la data de 13 decembrie 1907, tatăl său fiind învățător în Liveni. Rămas orfan după primul război mondial, s-a străduit și a absolvit școala primară din Liveni, apoi urmează Seminarul teologic „Veniamin Costachi“ din Iași. A fost hirotonit preot pe seama parohiei Manoleasa-Flondura la data de 22 decembrie 1928, pe care o păstorește cu mult tact pînă la 1 octombrie 1935 cînd se transferă la parohia Avrămeni, unde prin străduința sa și colaborarea credincioșilor construiește o biserică nouă.

De parohia Avrămeni ținea și filiala Tudor Vladimirescu, unde s-a strămutat vechea bisericuță de lemn din Avrămeni. Preotul Vasile Ceorescu a arătat un deosebit interes pentru această filie.

Încă de tînăr, Preotul Vasile Ceorescu, orfan și în condițiile destul de grele din trecut, a depus o muncă istovitoare, ceea ce a influențat negativ asupra sănătății sale.

Slujba înmormîntării a fost oficiată în ziua de 8 martie 1983, de un sobor de preoți, avînd ca proistos pe P. C. Protopop Constantin Ceobanu-Dorohoi.

În cuvîntările rostite, s-au scos în evidență activitatea și personalitatea celui dispărut. Cu crucea și Sf. Evanghelie din care a predicat mulți ani, Preotul Vasile Ceorescu a primit ultima sărutare de la membrii familiei, precum și de la fiii sufletești, care l-au petrecut pe ultimul drum.

A fost înmormîntat în cavoul nou construit lîngă biserica ctitorită de el.

Pr. Ilie COJOCARU

PREOTUL ILIE POPESCU

În ziua de 11 martie a. c., a decedat, în București după o îndelungată suferință, preotul iconom stravofor pensionar Ilie Popescu, în vîrstă de 84 de ani. Născut în Broscăuți-Suceava, după terminarea școlii generale și a liceului a urmat cursurile și și-a luat licența la Facultatea de teologie din Cernăuți. A activat apoi ca profesor secundar, paroh, protopop și revizor eparhial, în toate serviciile, îndeplinindu-și obligațiile cu deosebită pricepere, conștiinciozitate și responsabilitate.

Serviciul înmormîntării a fost săvîrșit în biserica „Sfinții Apostoli“ Herăstrău de către un sobor de preoți, iar răspunsurile le-a dat un cor bărbătesc, format dintr-un grup de cîntăreți bisericești.

Cuvîntările funebre au rostit : Diac. prof. Orest Bucevschi, coleg de studii al decedatului, preotul Octavian Gheorghian, din partea preoțimii bucovinene, juristul Alexandru Nicolae din partea credincioșilor.

Dl. Gavril Sofian, fost elev al decedatului la liceu, și protopopul Toma, care după ce a scos în evidență meritele deosebite ale preotului Ilie Popescu, au exprimat familiei condoleanțe din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin și a celor ce l-au cunoscut și stimat.

Diac. prof. O BUCEVSCHI

ARHIDIACONUL MIHAI ANDRONACHE

La 17 martie 1983, a încetat din viață Arhidiaconul Mihai Andronache, unul dintre slujitorii de prestigiu ai Bisericii. S-a născut într-o familie numeroasă, la 28 ianuarie 1914, în județul Vaslui, comuna Delești, satul Chetrești, din părinții Constantin-ceferist și Ana-casnică.

După absolvirea cursului școlii elementare din Chetrești, a urmat Seminarul „Veniamin Costachi" din Iași pînă în 1935 și apoi cursurile Facultății de teologie din Chișinău, pe care le absolvă în anul 1940, funcționînd în același timp în postul de cîntăreț bisericesc la biserica „Sfîntul Nicolae Domnesc din Iași, începînd cu 1 noiembrie 1936, pînă la 1 mai 1941.

După ce se căsătorește cu învățătoarea Altița, este hirotonit diacon la 16 februarie 1941 de către mitropolitul Irineu Mihălcescu și funcționează la aceeași biserică din Iași în postul de diacon, de unde în anul următor se transferă la biserica Sfîntul Ioan Domnesc din Vaslui și mai tîrziu la Catedrala episcopală din Roman.

În toți acești ani, din 1936-pînă în 1942, urmează cursurile de Bell-Canto, Arta dramatică și Secția Pedagogică a Conservatorului George Enescu din Iași, avînd profesori pe Agatha Bîrsescu, Rodica Nestoreanu, Mihai Codreanu, Constantin Nașec și Antonin Ciolan.

În această perioadă de timp este „solist" la „Cîntarea Moldovei", profesor de muzică vocală la licee din orașul Vaslui, iar din anul 1961 se transferă la „Filarmonica" din Iași, în corul „Gavriil Musicescu", de unde se pensionează la 1 septembrie 1972.

Stabilit în orașul Iași, cu familia, Arhidiaconul Mihai Andronache este solicitat să slujească la biserici din orașul Iași, ca și din împrejurimi.

Ultima sa participare „ca arhidiacon", a făcut-o la biserica din Valea Lupului la 13 martie a. c., după care s-a simțit cîteva zile tot mai rău cu toate îngrijirile acordate de întreaga familie. Deși internat de urgență la Spitalul nr. 1, trece din această viață la 17 martie a. c., fiind depus la biserica „Sfinții Voievozi" Roșca-Iași.

Serviciul înmormîntării s-a oficiat la 22 martie de preoți colegi de seminar și doi diaconi. Preoții Iustin Gaspar, Fîntînă Gheorghe și Vasile, Laurențiu Popovici au evidențiat personalitatea Arhidiaconului Mihai Andronache, reliefînd măiestria activității sale muzicale și transmițînd în numele admiratorilor și credincioșilor prezenți întreaga lor compasiune familiei îndoliate. Corpul defunctului a fost așezat în cripta familiei din cimitirul Eternitatea.

Pr. Iustin GASPAR

B. — Episcopia Romanului și Hușilor

CONFERINȚELE DE ORIENTARE DIN LUNA MARTIE 1983

Pentru luna martie a. c., a fost programată de Cancelaria Sfîntului Sinod tema : *„Președintele Nicolae Ceaușescu, ctitorul României socialiste contemporane, cu prilejul împlinirii a 65 ani de viață și 50 ani de activitate revoluționară"*.

Ședințele acestei conferințe au avut loc la următoarele date : 15 martie protopopiatele : Roman, Bacău și Vaslui ; 16 martie, protopopiatele : Moinești și Huși și 17 martie, protopopiatele : Bîrlad și Tg. Ocna.

Conferințele de orientare au fost conduse la protopopiatul Bacău, de P. S. Episcop Eftimie, la protopopiatul Roman P. C. Pr. Toderici Nicolae-

consilier administrativ, la protopopiatul Moinești, P. C. Pr. Pelin Constantin-inspector eparhial, la protopopiatul Tg. Ocna, P. C. Pr. Mareș Ioan-vicar administrativ și la protopopiatele Huși și Bîrlad, P. C., Pr. Cazan Costică-consilier economic.

După oficierea Tedeum-ului, delegații Centrului eparhial au prezentat cronica evenimentelor interne și externe care s-au succedat de la 1 ianuarie 1983 și pînă la data conferinței, apoi au reliefat importanța temei programată de Cancelaria Sfîntului Sinod pentru această conferință, reflectată în contextul istoriei contemporane, în care se înscrie cu litere de aur personalitatea Domnului președinte Nicolae Ceaușescu, făptuitorul României socialiste, luptător neobosit pentru prosperitatea poporului nostru, pentru afirmarea tot mai proeminentă a patriei noastre pe arena internațională, pentru făurirea unei noi ordini economice internaționale, a unei lumi fără arme și fără războaie, a unei lumi mai drepte și mai bune pe planeta noastră.

Tema conferinței a fost prezentată de următorii P.P. C.C. preoți referenți : Popa Nicolae-Oțelești-Bacău ; Mitru Viorel-Vulpășești-Roman ; Popa Grigore-Tazlău-Zemeș-Moinești ; Mandrea Mihai-Bîrsănești-Tg. Ocna ; Marin Constantin-Dumești II-Vaslui ; Constantinescu Gică-Vîltotești-Bîrlad și Penișoară Gheorghe-Sf. Nicolae-Huși.

Pe marginea referatelor au luat cuvîntul numeroși preoți care au făcut completări referind aspecte din viața și activitatea Domnului Președinte Nicolae Ceaușescu desfășurate atît pe plan intern cît și pe plan extern.

În cuvîntul lor, preoții au scos în evidență participarea lor în acțiunile social-obștești pentru realizarea planului economic-local, prin contractări încheiate cu statul, atît personal cît și prin îndrumarea în acest scop a membrilor Consiliului și comitetului parohial și a credincioșilor din parohiile ce le păstoresc.

În concluzie, delegații Centrului eparhial care au creat un cadru festiv acestei conferințe cu temă omagială dedicată aniversării a 65 ani de viață și 50 ani de activitate revoluționară a celui dintîi fiu al poporului nostru Președintele Nicolae Ceaușescu, ctitorul României socialiste, au sintetizat referatele și completările făcute pe marginea lor.

Omagierea marilor conducători ai neamului este o trăsătură firească a poporului nostru prin care se evocă faptele lor de vitejie și eroismul lor în făurirea măreților idealuri spirituale și naționale.

Privind în retrospectivă, observăm că se înscriu în istorie cu litere de aur cei 35 de ani de Republică, timp în care patria noastră se ridică la o nouă treaptă de înflorire. S-a ridicat standardul de viață și vedem cu ochii noștri realizările poporului condus de Partid în frunte cu Secretarul General Domnul Nicolae Ceaușescu, omul model al timpului nostru. Dacă ne îndreptăm privirile spre viitor, îl vedem luminos pe plan industrial, economic, agricol, cultural și spiritual. Din cronica evenimentelor, prezentată aici, reiese că la nivel înalt se desfășoară o intensă activitate îndreptată spre menținerea unor relații de pace și bunăînțelegere între popoare. Se vorbește tot mai mult de pericolul unui război nuclear, care presează asupra noastră a tuturor. Dar vedem inițiativa Domnului Nicolae Ceaușescu pentru întărirea păcii în lume.

P. S. Episcop și delegații Centrului eparhial au prezentat personalitatea Președintelui Nicolae Ceaușescu prin cele mai caracteristice trăsături care-i conturează viața și activitatea.

S-au reliefat, de asemenea, libertatea conștiinței și a exprimării religioase, înscrisă cu litere de aur în Constituția țării noastre și egalitatea în fața legii a tuturor fiilor patriei noastre indiferent de naționalitatea sau credința religioasă.

„*Noi apreciem contribuția cultelor la opera de zidire a României noi*“, a precizat Președintele Nicolae Ceaușescu la întîlnirea cu reprezentanții cultelor religioase din țara noastră.

Aprecierea aportului Bisericii Ortodoxe Române la „Zidirea României noi“, este confirmată de prezența clerului în Frontul Democrației și Unității Socialiste, de medaliile acordate clerului nostru și retribuția acordată din fondurile de stat.

În cadrul interviului acordat cotidianului australian News Net, în anul 1979, Președintele țării referindu-se la libertatea religioasă din patria noastră a precizat : „*Conform Constituției, noi asigurăm deplina libertate religioasă tuturor cultelor, dar nu permitem, nici în viitor, ca cineva să se folosească de aceste culte, pentru a desfășura o activitate împotriva poporului, a conștiinței socialiste, a independenței și suveranității... Consider ca, cultele religioase să se ocupe de problemele lor, să respecte legile țării, să susțină politica de construire socialistă și de dezvoltare generală a societății, politica de pace, colaborare și destindere a țării*“.

„În baza acestei libertăți, a precizat P.S. Episcop Eftimie, la conferința de la Protopopiatul Bacău, ne desfășurăm nestingheriți activitatea. Ortodoxia a fost un însemnat factor de unitate și de trăire românească. În fața problemelor actuale am dat mîna cu celelalte culte făcîndu-ne pildă de conviețuire în cadrul aceleiași națiuni. Ne angajăm de a respecta directivele, Constituția și legile țării, să îndemnăm pe enoriași să facă aceasta. Ca preoți, țineți legătura cu organele locale de stat. Să ne autogospodărim. În toate activitățile noastre să ne fie model activitatea omului de omenie, Domnul Nicolae Ceaușescu“.

În acest context preluăm mărturisirea scriitorului Zaharia Stancu și împreună cu el glăsuim : „*Mîndră-i corabia, dar meșter este și cîrmaciul...*“.

Glasul nostru se unește în acest cadru festiv, cu al întregului nostru popor în dorința ca Președintele Nicolae Ceaușescu să ne conducă spre noi victorii, într-o lume a dreptății sociale și a păcii, întru mulți și fericiți ani.

Pr. I. MAREȘ

ADUNAREA GENERALĂ A C. A. R. C.

Joi, 24 februarie 1983, în sala de festivități a Centrului eparhial Roman, au avut loc lucrările Adunării Generale a C.A.R.C.

Ședința a fost deschisă de P. C. Pr. C. Chiriac, președinte, care a salutat pe P. C. Pr. C. Pelin, inspector eparhial și delegat al P. S. Episcop Eftimie și pe toți membrii prezenți. La rîndul său, P. C. Pr. Constantin Pelin a transmis arhierești binecuvîntări din partea P. S. Episcop Eftimie și rodnică activitate membrilor adunării, după care s-a trecut la ordinea de zi. Făcîndu-se apelul și constatîndu-se numărul legal de membri prezenți, s-a ales și constituit prezidiul, biroul secretariatului și doi bărbați de încredere.

Din partea comisiei de validare, Preotul Juncu Ioan a citit raportul prin care se constată că nu s-au găsit nereguli și nici contestații, cerînd Adunării să valideze pe toți membrii aleși.

Apoi P. C. Președinte a prezentat o dare de seamă a comitetului de conducere, care cuprinde bilanțul, contul de profit și pierderi și planul financiar pe anul 1983, cerînd Adunării Generale să dea cuvenita descărcare a gestiunii pe anul 1982.

Pr. Nicolae Vascan a citit darea de seamă a Comitetului de revizie, care cuprindea constatările făcute la reviziile din anul 1982, arătînd că întreaga gestiune, ca formă și fond, se prezintă în condiții optime. În încheiere, a cerut Adunării aprobarea descărcării gestiunii pe anul 1982.

La discuții au luat cuvîntul următorii P.P. C.C. preoți : C. Pelin, inspector eparhial, Raul Rojniță-Roman, Arhire Bașceauș-Vaslui, N. Vascan-Bacău, I. Juncu-Vaslui, N. Busuioc-Tg. Ocna și Gh. Mihăilescu-Roman.

Vorbitorii au adus aprecieri asupra modului de conducere și rezultatelor obținute și s-a dat cuvenita aprobare a gestiunii pe anul 1982, au cerut stăruitor să se intervină la forurile superioare pentru a se face unele

modificări în Regulament, mai ales asupra majorării plafonului de împrumuturi, care în actuala formă nu sînt satisfăcătoare ; au solicitat să se intervină pentru a se găsi o modalitate ca să se aprobe pentru fiecare membru decedat, pe lîngă ajutorul de deces și o coroană la înmormîntare, trimisă prin protoierie.

La propunerea președintelui, întreaga gestiune și toate sugestiile făcute prin darea de seamă au fost aprobate, în unanimitate, de adunare.

S-a trecut la ultimul punct din ordinea de zi : alegerea comitetului de conducere și de revizie.

În primul comitet au fost aleși, în unanimitate : P. C. Pr. C. Chiriac-președinte, Pr. C. Ionescu-secretar, Pr. C. Catană-membru, Pr. I. Juncu și Pr. C. Sorea-supleanți, iar în al doilea comitet : Pr. N. Vascan-președinte, Pr. Enache Herescu și Enache Mihai-membri.

Mulțumind membrilor Adunării Generale pentru noul mandat de patru ani, P. C. Președinte C. Chiriac a declarat ședința închisă.

Pr. C. CHIRIAC

†

CHEMAȚI LA DOMNUL

PREOTUL CONSTANTIN VINTILĂ

În ziua de 14 februarie 1983, a trecut pe neașteptate la cele veșnice Preotul Constantin Vintilă, parohul parohiei Trohan, Comuna Gîrceni din Protopopiatul Vaslui.

Născut în Trohan la 1 aprilie 1911 ca primul copil al soților Anica și Gheorghe Vintilă, familie de răzeși vrednici, urmează școala primară în satul natal după care este îndrumat să urmeze și absolvă cursurile Seminarului teologic din Huși.

Pentru început s-a încadrat ca funcționar la primăria comunei unde rămîne pînă în anul 1939 cînd a fost chemat să reîmbrace haina militară. Avînd însă studii seminariale a fost acceptat ca preot confesor, după ce a fost hirotonit în ziua de 12 februarie 1943 de Patriarhia din Moscova. În luna august 1944 vine în țară cu unitatea militară, Divizia de panduri „Tudor Vladimirescu" cu care merge pe frontul de vest pînă la victoria finală de la 9 mai 1945. Pentru meritele sale a fost avansat „în mod excepțional" la gradul de maior și apoi de locotenent-colonel și răsplătit cu decorațiile : „Pentru vitejie", „Pentru merite în luptă" și „Victoria".

Din anul 1948 este încadrat ca preot deservent al parohiilor Coropceni, județul Iași și apoi Pungești și Trohan, județul Vaslui unde a dat dovadă de o disciplină pilduitoare, slujind cu conștiinciozitate și chivernisind cu bună rînduială bunurile bisericilor la care a slujit.

Slujba înmormîntării a fost oficiată în ziua de 19 februarie în biserica parohială din Trohan de un sobor de preoți din parohiile învecinate. Despre calitățile adormitului în Domnul a vorbit P.C. Prot. Vasile Ulea, care în numele preoților din protopopiat a transmis familiei îndoliate sincere condoleanțe, scoțînd în relief activitatea de slujire preoțească în lumina Sfintei Evanghelii.

Apoi rămășițele pămîntești au fost coborîte în mormîntul săpat lîngă altarul bisericii unde a slujit.

Prot. V. ULEA

METROPOLIE DE LA MOLDAVIE ET DE SUCEAVA

Revue officielle de l'Archevêché de Iassy
et de l'Evêché de Roman et de Huşi

ANNÉE LVIIIe No. 1 — 3 janvier — mars 1983

SOMMAIRE

Hommage

Le Président NICOLAE CEAUŞESCU — à la fête de ses 65 áns de vie (*† EFTIMIE Evêque de Roman et de Huşi* 3

Notre patrie d'un jour à l'autre plus florissante (*N. Dascălu*) . 7

Au domaine pastoral

† TEOCTIST, Archevêque et Métropolite,
Gloire à Dieu, paix sur la terre 10
Entrée avec confiance au Nouvel An . . . 14
Avoir de l'image de la gloire et de la sainteté de la Sainte Trinité 19
Car mes yeux ont vu Ton salut 26

La juste doctrine de l'Eglise

Mon. Eustochia CIUCANU, **Le culte des Saints Anges** . . . 30
Archim. Ilie CLEOPA, **Sur le respect des Saintes reliques** . 42
Sur le regne de mille ans . . . 44

Homélies

P. C. CHIRICA, **Le XXX ième Dimanche après la Pentecôte** . 51
Archip. Iuliu MAN, **Le XXXI ième Dimanche après la Pentecôte** . 53
P. T. BODNAR, **Le XXXIV ième Dimanche après la Pentecôte** . 55
P. Sc. PORCESCU, **Au saint sacrement du Baptême** . . . 56
Archip. Simion RADU, **Valeur de l'âme et son salut** . . . 59
P. Gh. SOLCAN, **Quel nom porter?** 63

Pages patristiques

P. prof. N. PETRESCU, **St. Sofronie de Jérusalem (550-638), Sermon à La Présentation** 65
Gh. BADEA, **St. Jean Chrisostôme, Homélie au Baptême à l'Epiphanie de notre Seigneur Jésus Christ** 77

Vies de Saints

N. A. URSU, Dosoftei, **Fête de notre pieux père Efrem Sirul** . 83
P. Gh. LAZĂR, **Saints roumains; Notre pieux père Ioan Hozevitul le Nouveau** 85

Notes 90

Nouvelles donées sur la fête de Putna de 1871 *(Prof. Anghel Popa)*; **Tombeaux découverts sur le chantier de la maison princière de l'enceinte du Monastère de Putna** *(Iérod. Ciobîcă Teofilact)*; **Manuscrits innédits dans la bibliothèque de la Métropolie de la Moldavie et de Suceava, Iași** *(P. Chiril Pistrui)*; **Nouvelles contributions à l'Histoire de notre culture religieuse** *(Gh. Badea)*; **Le Professeur Dan Simonescu** *(P. Sc. Porcescu)*; **Le Prêtre professeur iconome Nicolae Donos** *(P. Iustin Gaspar)*.

Compte — rendus . . . 116

† *Nicolae Métropolite du Banat*, **Les fondements de la doctrine orthodoxe**, Timișoara, 1981, 150 p. *(P. Sc. Porcescu)*; *Iustinian Chira Maramureșanul, Evêque vicaire*, **Les dons de l'Eglise**, Cluj-Napoca, 1983, 256 p. *(† Pimen Suceveanul, evêque vicaire)*; *P. prof. dr. Mircea Păcurariu*, **Histoire de L'Eglise Orthodoxe Roumaine**, tome III ième Bucarest, 1981, 591 p. *(P. Sc. Porcescu)*; *Diac. prof. Nicolae Balca*, **Histoire de la philosophie antique**, Bucarest, 1982, 379 p.; *Iérom. Ioanichie Bălan*, **Foyers d'érmitage roumain**, Bucarest, 1982, 367 p. *(Florin Roșca)*; **Je me suis rappelé...** feuille littéraire du cénacle M. Eminescu, de la paroisse orthodoxe roumaine de Lausanne-Suisse *(N. Dascălu)*; *Pr. prof. Mircea Păcurariu*, **Les débuts de la Métropolie de Transilvanie**, Bucarest, 1980, 152 p. *(M. Mărgineanu)*.

Chronique ecclésiastique

A. — **L'Archevêché de Iassy** 129

Itinéraire pastoral *(P. Sc. Porcescu)*; **Services divins missionnaires** *(N. Dascălu)*; **Conférences ecclésiastiques du mois de mars 1981; Cours de préparation des muséographes, gestionnaires, surveillants de musée Iassy**, 7-18 mars 1983 *(N. Dascălu)*; **L'Assemblée générale de C.A.R.C.** *(I. Zamfirescu)*.

† APPELÉS DEVANT DIEU : **Prêtre iconome Dumitru Matei** *(Archip. Th. Moroșan)*; **Prêtre Nicolae Butincu** *(P. Ilie Cojocaru)*; **Prêtre Sabin Octavian** *(Archip. Mandache Ciubotar)*; **Prêtre icon. Vasile Ceorescu** *(P. Ilie Cojocaru)*; **Prêtre Ilie Popescu** *(Diacre prof. Orest Bucevschi)*; **Archidiacre Mihai Andronachi** *(P. Iustin Gaspar)*.

B. — **L'Evêché de Roman et de Huși** 139

Conférences ecclésiastiques du mois de mars *(P. I. Mareș)*; **L'Assemblé général de C.A.R.C.** *(P. C. Chiriac)*.

† APPELÉS DEVANT DIEU: **Prêtre Constantin Vintilă** *(Archip. V. Ulea)*.

VIEȚI DE SFINȚI

N. A. URSU, Dosoftei, Pomenirea preacuviosului părintele nostru Efrem Sirul 83
Pr. Gh. LAZĂR, Sfinți români; Cuviosul Ioan Hozevitul cel nou 85

ÎNSEMNĂRI 90

Date noi despre serbarea de la Putna din 1871 *(Prof. Anghel Popa)*; **Mormintele descoperite pe șantierul casei domnești din incinta Mănăstirii Putna** (*Ierodiac. Ciobîcă Teofilact)*; **Manuscrise inedite în biblioteca Mitropoliei Moldovei și Sucevei Iași** *(Pr. Chiril Pistrui)*; **Noi contribuții la Istoria culturii noastre religioase** *(Gh. Badea)*; **Profesorul Dan Simonescu** *(Pr. Sc. Porcescu)*; **Preotul Profesor iconom Nicolae Donos** *(Pr. Iustin Gaspar).*

RECENZII 116

† *Nicolae, Mitropolitul Banatului,* **Temeiurile învățăturii ortodoxe,** Timișoara, 1981, 150 p. *(Pr. Sc. Porcescu)*; † *Iustinian Chira Maramureșanul, Episcop-vicar,* **Darurile Bisericii,** Cluj-Napoca, 1983, 256 p. *(† Pimen Sucevеanul, Episcop-vicar)*; *Preot prof. dr. Mircea Păcurariu,* **Istoria Bisericii Ortodoxe Române,** vol. III, București, 1981, 591 p. *(Pr. Sc. Porcescu)*; *Diac. prof. Nicolae Balca,* **Istoria filozofiei antice,** București, 1982, 379 p.; *Ieromonah Ioanichie Bălan,* **Vetre de sihăstrie românească,** București, 1982, 367 p. *(Florin Roșca)*; **Adusu-mi-am aminte** — foaie literară a cenaclului M. Eminescu, din cadrul parohiei ortodoxe române „Sf. Trei Ierarhi" din Lausanne-Elveția *(N. Dascălu)*; *Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu,* **Începuturile Mitropoliei Transilvaniei,** București, 1980, 152 p. *(M. Mărgineanu).*

CRONICA BISERICEASCĂ

A. — ARHIEPISCOPIA IAȘILOR 129

Itinerar pastoral *(Pr. Sc. Porcescu)*; **Slujbe misionare** *(N. Dascălu)*; **Conferințele preoțești din luna martie 1983; Cursurile de pregătire a muzeografilor, gestionarilor-custozi și supraveghetorilor de muzeu,** Iași, 7-18 martie 1983 *(N. Dascălu)*; **Adunarea generală a C.A.R.C.** *(I. Zamfirescu).*

† CHEMAȚI LA DOMNUL: **Preotul iconom stavrofor Dumitru Matei** *(Prot. Th. Moroșan)*; **Preotul Nicolae Buțincu** *(Pr. Ilie Cojocaru)*; **Preotul Sabin Octavian** *(Prot. Mandache Ciubotar)*; **Preotul iconom stavrofor Vasile Ceorescu** *(Pr. Ilie Cojocaru)*; **Preotul Ilie Popescu** *(Diac. prof. Orest Bucevschi)*; **Arhidiaconul Mihai Andronachi** *(Pr. Iustin Gaspar).*

B. — EPISCOPIA ROMANULUI ȘI HUȘILOR 139

Conferințele preoțești din luna martie 1983 *(Pr. I. Mareș)*; **Adunarea generală C.A.R.C.** *(Pr. C. Chiriac).*

† CHEMAȚI LA DOMNUL: **Preotul Constantin Vintilă** *(Prot. V. Ulea).*

T I P O G R A F I A
CENTRULUI MITROPOLITAN IAŞI
Mănăstirea Neamţ — Jud. Neamţ

P. I. 2

MITROPOLIA MOLDOVEI ŞI SUCEVEI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI IAŞILOR
ŞI A EPISCOPIEI ROMANULUI ŞI HUŞILOR

ANUL LIX, Nr. 4 — 6 ARRILIE — IUNIE 1983

MITROPOLIA MOLDOVEI ŞI SUCEVEI
REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI IAŞILOR
ŞI A EPISCOPIEI ROMANULUI ŞI HUŞILOR

CUPRINSUL

INDEPENDENŢĂ, VICTORIE, PACE

9 mai — ziua independenței, 9 mai — ziua victoriei *(Pimen Sucevеanul Episcop-vicar)* 149

PATRIA DIN ZI ÎN ZI TOT MAI ÎNFLORITOARE *(Diac. V. Nechita și M. Mărgineanu)* 154

DIN VIAŢA ŞI ACTIVITATEA BISERICILOR ORTODOXE SURORI

Aniversarea a trei decenii de la reînființarea Patriarhiei Ortodoxe Bulgare 157
Vizita I. P. S. Mitropolit Ioan de Helsinki în Arhiepiscopia Iașilor *(Diac. V. Nechita)* 162

S T U D I I

Pr. conf. dr. Ilie MOLDOVAN, Iisus Hristos — viața lumii. Viața religioasă autentic creștină ca temă de discuție ecumenică 167

P E T Ă R Î M P A S T O R A L

† *TEOCTIST, Arhiepiscop și Mitropolit,*
Din moarte la viață și de pe pământ la cer . . 192
Cuvînt de învățătură la Duminica Vameșului și a Fariseului 197
Pacea, profeție și împlinire 201
† *EFTIMIE, Episcopul Romanului și Huşilor,*
În nădejdea Învierii 203

P R E D I C I

Pr. dr. P. DEHELEANU La Duminica a VII-a după Paști . . 207
Diac. conf. dr. P. I. DAVID, La Sfîntul și Marele Mucenic Gheorghe . 208
Pr. C. CARTAŞ, La Sfinții Împărați Constantin și Mama sa Elena 212
Pr. Gh. POPOVICI, La Sfîntul Evanghelist Marcu . . . 214
Pr. Iustin GASPAR, Catehеză despre Sfînta Cruce . . . 216

DREAPTA ÎNVĂŢĂTURĂ A BISERICII

Monahia Nazaria NIŢĂ, Parusia sau a doua venire a Fiului lui Dumnezeu 219
Arhim. Ilie CLEOPA, Despre jurămînt 225

C O M E M O R Ă R I

Pr. I. MAREŞ, Sfîntul Ierarh Sava Brancovici 226
Ierom. Macarie CIOLAN, Ciprian Porumbescu — înflăcărat patriot român și ctitor al culturii muzicale românești moderne. 234
Pr. Gh. CUNEŞCU, Profesorul Onisifor Ghibu (1883-1983) . . 245

(continuare în pag. 3 a copertei)

MITROPOLIA MOLDOVEI ŞI SUCEVEI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI IAŞILOR
ŞI A EPISCOPIEI ROMANULUI ŞI HUŞILOR

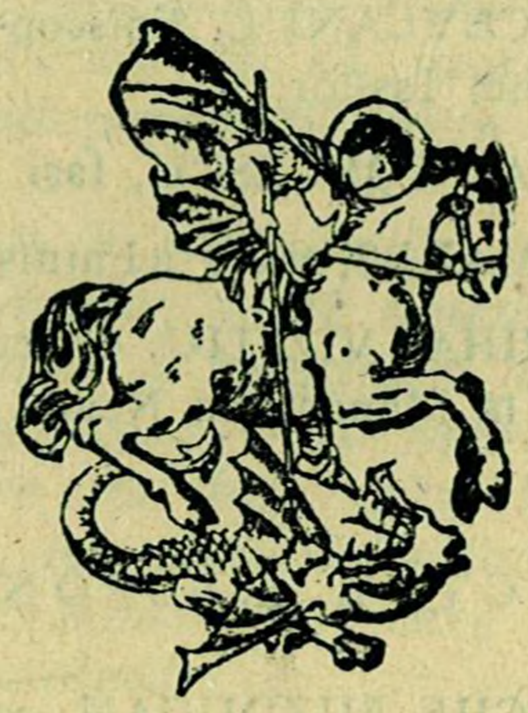

ANUL LIX, Nr. 4 — 6 APRILIE — IUNIE 1983

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: ARHIEPISCOPIA IAŞILOR
Bulevardul Ştefan cel Mare Nr. 16 — Iaşi

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE

† I. P. S. TEOCTIST, Mitropolitul Moldovei și Sucevei

MEMBRI

† P. S. EFTIMIE, Episcopul Romanului și Hușilor

† P. S. PIMEN SUCEVEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor

P. C. Pr. SCARLAT PORCESCU, Iași

P. C. Pr. IOAN MAREȘ, vicar administrativ, Roman

P. C. Pr. prof. MIHAI VIZITIU, directorul Seminarului teologic de la Mănăstirea Neamț

REDACTOR RESPONSABIL

P. C. Pr. COSTACHE BUZDUGAN, consilier cultural, Iași

„Cititorii din străinătate se pot abona, adresîndu-se la ILEXIM, Departamentul Export-import Presă, P. O. Box 136-137, Telex. 11226, București, str. 13 Decembrie, nr. 3".

42.420

Independență, victorie, pace

9 MAI — ZIUA INDEPENDENȚEI, 9 MAI — ZIUA VICTORIEI

În decursul celor mai bine de două milenii de existență a poporului nostru, atestată documentar, conștiința și vrerea de independență a fost permanent vie în sufletul nostru. Independența este starea de viață proprie fiecărui popor prin care își poate asigura nestingherit libertatea și posibilitatea de afirmare a valorilor sale spirituale, ea fiind un drept fundamental al oricărui popor de a se cîrmui singur și a promova relații cu alte popoare în interesul său și al celor cu care colaborează.

Înainte de proclamarea independenței, Mihail Kogălniceanu preciza: „Dacă vrem să fim o națiune liberă și independentă, nu este ca să neliniștim pe vecinii noștri, nu este ca să fim un popor de îngrijiri pentru dînșii; din contră, și încă mai mult decît pînă acum, o națiune hotărîtă să ne ocupăm de noi, să ne ocupăm de națiunea noastră, să ne ocupăm de dezvoltarea ei, de dezvoltarea bunei stări morale, iar nicidecum ca să îngrijim, ca să neliniștim pe cineva, vrem să fim independenți, vrem să trăim cu viața noastră proprie".

Evocarea zilei de 9 mai 1877, proclamarea independenței cucerită cu prețul a multor vieți omenești și pierderi materiale este un act de conștiință a împlinirii unei îndatoriri morale de recunoștință față de cei care s-au jertfit pe cîmpul de luptă în anii 1877-1878 de care au fost alături toți fiii neamului, unii îngrijind pe cei răniți, iar alții strîngînd bani, alimente, medicamente și îmbrăcăminte pentru cei care cu arma în mînă luptau pentru cucerirea independenței.

La pomenirea acestui act sfînt, 9 mai 1877, nu putem să nu ne aducem aminte de lupta înaintașilor pentru independența poporului nostru — mai ales de slăviții voievozi Mircea cel Bătrîn și Ștefan cel Mare — care, cum spunea poetul Mihai Eminescu în ziarul „Timpul" nr. 39 din 19 februarie 1886, că au făcut „tot ce putea face mai bine, preferînd o supremație nominală turcească unei supremații reale creștine, evitînd prin aceasta situația statelor dunărene care au devenit pașalîcuri..., pe cînd vechile noastre tractate, iscălite cu litere mari și bățoase pe piele de vițel, au fost pînă ieri izvoarele neatîrnării reale, izvorul din care au decurs actele succesive de emancipare de sub dominația turcească. Tudor se bazează pe ele cînd cere de la Poartă reintroducerea domniei naționale și divanurile ad-hoc, căci n-au găsit alte arme mai puternice înaintea areopagului Europei decît tot pe acestea" [1].

Vitejia pe cîmpul de luptă și diplomația izvorîtă din experiența milenară a poporului nostru ne-au asigurat permanenta noastră independență. „Neatîrnarea noastră a fost pururea reală — ne mărturisește același poet — ca drept, pururea în vigoare, ca fapt, știrbită din cînd în cînd, nu prin alt drept, ci prin excese și

---

1. *Pagini din lupta poporului român pentru independența națională 1877-1878* (Documente și texte social-politice), București, 1967, p. 352.

abuzuri de putere ale turcilor și dacă ea a fost întunecată curs de o sută de ani prin postomania fanariotă, tradiția ei și încercările ei de a o restitui n-au încetat nicicînd, ci mai cu seamă secolul nostru a fost bogat în succese pe terenul acesta"[2].

Independența a fost cucerită de întregul nostru popor. El n-a rîvnit să cucerească pămînt străin, iar gîndul de a cotropi alte popoare niciodată nu s-a abătut în inima lui. Permanent s-a străduit să-și clădească viața sa proprie, istoria sa înlăuntrul hotarelor sale păstrate din moși strămoși, străduindu-se în același timp să coopereze în multe feluri cu popoarele vecine. Numai atunci cînd vitregia vremurilor l-au silit să se apere în fața cotropitorilor s-a ridicat cu arma în mînă împotriva năvălitorilor ca să-și apere libertatea, înscriind fapte de vitejie care au intrat în istoria neamului îmbrăcate în nimb de legendă.

Cucerirea independenței noastre este una din veșnicile pietre de hotar în istoria poporului nostru. După cinci secole de viață sub apăsătorul jug străin, pămîntul românesc dintre Dunăre și Mare s-a unit din nou cu țara. Procesul de unire și întregire continuă pe firul istoriei poporului nostru prin înfăptuirile de mai tîrziu: 1859, 1918, aflîndu-și împlinirea cu eliberarea Patriei în august 1944 și proclamarea victoriei împotriva fascismului la 9 mai 1945.

Pe cîmpul de luptă pentru independență au luat parte toți fiii poporului român, atît cei din Muntenia și Moldova cît și cei din Banat, Transilvania, Maramureș și Bucovina, avînd cu toții conștiința unității de neam prin limbă, credință strămoșească, cultură și istorie.

O dată cucerită independența după războiul din 1877-1878 și recunoscută de țările europene, țara noastră ca stat suveran a dobîndit dreptul și posibilitatea de a-și dezvolta și mai bine viața ei proprie. Întreaga activitate politică, economică, socială și culturală a cunoscut o remarcabilă înflorire. Mai mult, în acest proces de progres se urmărea permanent înfăptuirea aspirațiilor de veacuri de a-și păstra și desăvîrși identitatea sa națională. Deschiși permanent spre cultură și civilizație din afara țării, am luat tot ce a fost bun și potrivit, dar fiecare element preluat a fost prelucrat, trecut prin filtrul sufletului nostru românesc, realizîndu-se în felul acesta o cultură și o civilizație românească proprie, cu care am adus o valoroasă contribuție la îmbogățirea patrimoniului culturii și artei universale. Același lucru l-am făcut în toate domeniile de activitate. Aceasta a fost posibil numai datorită faptului că în toate s-a păstrat „elementul moderator al tradiției trecutului"[3], așa cum preciza poetul Mihai Eminescu despre Program în ziarul Timpul (V) 1880 din 17 februarie, pentru că „civilizația adevărată a unui popor consistă în dezvoltare naturală, organică a propriilor puteri, a propriilor facultăți ale sale, fiecare popor își are civilizația sa proprie, deși, în ea intră o serie de elemente

---

2. *Ibidem*, p. 353.

3. *Scrieri politice*, ediția a III-a, comentată de D. Murărașu, Editura Scrisul Românesc, Craiova, p. 279.

comune și altor popoare“[4]. *Identitatea noastră națională se urmărește și în activitatea politică, ce trebuie să fie tot românească cum afirma Mihail Kogălniceanu: „Noi nu trebuie să avem nici o predilecție pentru nici o putere în parte... Numai avînd o politică românească ... putem scăpa din această furtună mare, care din zece în zece ani izbucnește pe marea Europei și care ar putea pune în pericol statul românesc“.*

Călăuzită de aceste principii sănătoase ale poporului, Conducerea statului nostru continuă același fir al gîndirii românești în toate domeniile de activitate, așa cum însuși Președintele României socialiste, Domnul Nicolae Ceaușescu a consemnat în Cartea de aur a Mănăstirii Putna, cu ocazia vizitei făcute la ctitoria Marelui Ștefan în 1966: „...Astăzi, cinstind memoria înaintașilor și tradițiilor de luptă pentru libertate și neatîrnare, poporul își făurește o Patrie nouă, înfloritoare, socialistă“.

Condițiile pentru crearea acestei Patrii noi, înfloritoare s-au statornicit în viața poporului nostru odată cu eliberarea Patriei de sub jugul fascist, prin lupta dusă de întregul nostru popor pentru eliberarea Patriei, luptă încununată cu victoria proclamată la 9 mai 1945. Această zi este nu numai ziua victoriei asupra fascismului, ci și victoria trecerii, în cadrul unei revoluții populare, la noua orînduire socialistă cu toate fenomenele și problemele pe care le pune această trecere, cu toate consecințele pe care le provoacă ea în dezvoltarea tuturor domeniilor vieții sociale.

În prima etapă, se realizează trecerea puterii politice în mîinile forțelor populare, muncitorești, țărănești și democratice, în cea de a doua se pășește la naționalizarea mijloacelor de producție, la dezvoltarea economiei pe bază de plan și la o nouă structurare și ierarhizare a valorilor sociale. Industrializarea socialistă pe baza unui plan care urmărește să pună în valoare toate regiunile țării, recuperarea decalajului determinat de împrejurările trecutului și înscrierea României printre țările cu un dezvoltat potențial economic.

Cooperativizarea agriculturii urmărește ca producția să fie la nivelul cerințelor economiei moderne. În acest scop s-a creat industria necesară să producă în cantități industriale, în țară, mașinile agricole trebuitoare. Lucrarea în comun pe suprafețe mai mari cu metodele agrotehnice corespunzătoare aducea odată cu creșterea producției, înfrățirea între oameni, unitatea lor spirituală, unitatea națională.

Viața culturală în care are loc preocuparea constantă de ridicare a nivelului cultural al maselor printr-un complex de factori: învățămînt, difuzarea cărții, biblioteci, presă și periodice de specialitate, radio-difuziunea, televiziunea, formații artistice ale căror manifestări s-au desfășurat sub genericul „Cîntarea României“. Această nouă viață culturală are ca scop ca odată cu progresul științei să se obțină formarea omului nou, constructor al societății socialiste și dezvoltarea multilaterală a personalității sale. S-au creat condiții superioare oamenilor de știință, literaților și artiștilor, bucurîndu-se de o deosebită prețuire și un nou loc în

---

4. *Ibidem*, p. 374.

ierarhia socială. În învățămîntul de toate gradele, care este gratuit, a crescut numărul unităților cît și al elevilor și al studenților. Naționalitățile conlocuitoare au școli cu limbă de predare maternă. Numărul publicațiilor ca și al cititorilor crește; presa pătrunde pînă în cele mai îndepărtate sate. A sporit mult numărul muzeelor, caselor memoriale, colecțiilor și galeriilor de artă. Bisericile vechi și alte construcții cu valoare de patrimoniu național sînt restaurate, iar icoanele și cărțile sînt depozitate în încăperi unde li se asigură starea de conservare. Turismul devine un mijloc de culturalizare a maselor și de cultivare a sentimentelor patriotice.

În cadrul acestei vieți noi instaurate după eliberarea Patriei și înfrîngerea fascismului, 9 mai 1945 „politica externă a Republicii Socialiste România — spunea Domnul președinte Nicolae Ceaușescu la 24 iulie 1967 — dă glas aspirațiilor profunde ale poporului român care, consacrîndu-și forța și energia uriașei opere creatoare, pașnice, de edificare a noii orînduiri, manifestă în același timp un înalt spirit de responsabilitate pentru cauza socialismului și progresului social în lume, pentru soarta întregii omeniri".

Contribuția fiecărui stat la progresul general al umanității este posibilă numai dacă națiunile se bucură de independență și suveranitate deplină, dacă în relațiile internaționale sînt întru totul respectate principiile egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc, dreptului inalienabil al fiecărui popor de a-și hotărî destinul corespunzător propriei sale voințe, fără amestec din afară, fără a se folosi împotriva lui forța sau amenințarea cu forța. Respectarea acestor principii diriguitoare condiționează pacea și stabilitatea internațională. România le aplică în mod constant — ca o condiție sine qua non a promovării bunelor raporturi cu toate statele, asigurării destinderii și păcii — și le înscrie, firesc, în documentele oficiale, în cele adoptate în forurile și organismele internaționale.

Acesta este cadrul general — în linii mari — al vieții și activității Patriei noastre ca rod al victoriei poporului nostru proclamată la 9 mai 1945.

Biserica noastră strămoșească, împletindu-și de-a lungul veacurilor firele vieții sale cu firele vieții poporului nostru în spiritul învățăturilor sale de a sluji pe fiii săi, a sprijinit permanent aspirațiile, strădaniile și luptele poporului nostru pentru dreptate socială, libertate și egalitate. Biserica noastră strămoșească s-a integrat în viața poporului, făcîndu-se slujitoare tuturor înaltelor năzuințe de mai bine și mai ales în păstrarea și desăvîrșirea unității de simțire și lucrare a tuturor fiilor Patriei noastre străbune.

În timpul războiului de independență, ierarhii, preoții din sate și de la orașe, călugări și călugărițe din mănăstiri au fost alături cu inima și fapta de oștirea română pe cîmpul de luptă pentru scuturarea dominației străine. Ei au contribuit personal și au colectat de la credincioși bani, îmbrăcăminte, hrană și medicamente, au îngrijit pe cei răniți și după puterea lor au alinat suferințele.

Biserica Ortodoxă Română s-a făcut prezentă în nevoile poporului și în timpul celui de al doilea război mondial, mai ales după eliberarea patriei, ajutînd pe cei loviți de boli, lipsiți de hrană, îmbrăcăminte, adăpost, organizînd colectele necesare în rîndurile credincioșilor.

Încă nu se stinsese fumul bombelor și proiectilelor aruncate de dușmani, cînd în fruntea slujitorilor Bisericii moldovene regretatul patriarh Justinian, pe atunci episcop-vicar al Mitropoliei Moldovei și Sucevei, împreună cu neobositul lucrător pentru binele obștesc Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist, pe atunci Arhimandrit și Exarh al mănăstirilor din Arhiepiscopia Iașilor, au organizat strîngerea și distribuirea celor necesare pentru ușurarea durerilor celor ce sufereau de pe urmele războiului. Fapta de slujire socială și patriotică a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist în acele vremuri de grea încercare pentru poporul nostru rămîne înscrisă ca pildă vrednică de urmat în orice slujire pentru binele obștesc al fiilor Patriei și Bisericii noastre strămoșești.

În cadrul noii vieți statornicite pe pămîntul Patriei noastre socialiste în urma victoriei asupra fascismului, Biserica Ortodoxă Română, împreună cu celelalte culte, se bucură de deplină libertate în exercitarea cultului religios. Participarea Bisericii Ortodoxe Române la viața obștească a țării este concretizată și în faptul că reprezentanții ei sînt membri în F.D.U.S. și are doi deputați în Marea Adunare Națională în persoana Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin și a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei.

Intorcîndu-ne ochii sufletului înapoi către vrednicii noștri înaintași care au luptat pentru independență, ca și spre acei care acum aproape patru decenii s-au jertfit pentru eliberarea patriei de sub jugul fascist, prinos de aleasă cinstire să le aducem, făcîndu-ne următori pildei lor, păstrînd și sporind cu aleasă rîvnă moștenirea lăsată.

Bucurîndu-ne din plin de binefacerile noii vieți statornicite în Patria noastră, să ne arătăm oameni noi „din zi în zi", făcîndu-ne părtași cu fapta cea bună la zidirea vieții celei noi în Patria noastră și apărători ai păcii în întreaga lume, pacea care este, dar al lui Dumnezeu și poruncă evanghelică.

† PIMEN SUCEVEANUL
Episcop-vicar

Patria din zi în zi tot mai înfloritoare

Manifestări culturale. *În localitatea Ciprian Porumbescu de lîngă Suceava, duminică 29 mai a.c., s-au reunit într-o amplă manifestare omagială — centenarul Ciprian Porumbescu — prestigioase colective artistice din București, Brașov, Timișoara, Botoșani și Suceava pentru a cinsti memoria marelui compozitor-patriot Ciprian Porumbescu. Spectacolul s-a desfășurat în aer liber, în ambianța locuitorilor copilăriei lui Ciprian Porumbescu. A doua zi a avut loc o evocare cinematografică la care au participat realizatorii și interpreții principali ai filmului „Ciprian Porumbescu" și studenți de la Institutul de învățămînt superior din Suceava (Zori noi, 1 iunie 1983, p. 2).*

Iubitorii de cultură din frumosul oraș moldav Fălticeni, de al cărui nume mulți oameni ai culturii noastre naționale și-au legat numele și viața, au trăit bucuria inaugurării noii Case a tineretului în ziua de sîmbătă 11 iunie a.c. În aceeași zi, pe plaiurile unde a izvorît din geniala pană a „Ceahlăului literaturii românești" — Mihail Sadoveanu — iubita carte a evocării frumuseților copilăriei Nada Florilor *s-a deschis într-un nou edificiu, Casa cărții „Mihail Sadoveanu", înfăptuire arhitectonică cu personalitate distinctă în peisajul urbanistic în continuă îmbogățire al orașului Fălticeni. Astfel „locul unde nu s-a întîmplat nimic", prin noua instituție de cultură, se înscrie în permanenta devenire socială, economică și culturală a urbelor moldave (Zori noi, 12 iunie 1983, p. 1-2).*

Cel mai vechi document, care se păstrează la filiala Arhivelor Statului din Iași, reprezintă un act de cancelarie emis în vremea voievodului moldovean Iuga Vodă în anul 1399, înainte de Alexandru cel Bun. (România liberă, 14 iunie 1983, p. 2).

Ca și în anii precedenți, manifestările culturale în diferite comune moldovene au cunoscut o amplă desfășurare. Dintre acestea amintim: „Tradiții și contemporaneitate la Ruginoasa". Evocarea personalității domnitorului Al. I. Cuza prin tematica prezentată de Dl. Dumitru Ivănescu, de la Arhivele Statului din Iași a constituit motivul acestui simpozion (Flacăra Iașului, 30 mai 1983, p. 2).

Cu prilejul împlinirii a 560 de ani de atestare documentară a localității Grajduri-Iași, a avut loc o frumoasă manifestare cul-

tural-artistică sub genericul „Pe urmele strămoșilor" (Flacăra Iașului, 2 aprilie 1983, p. 3).

Aflată la cea de-a XV-a ediție „Sărbătoarea Bojdeucii lui Ion Creangă" a prilejuit o expunere pe tema „Omagiu Bojdeucii — loc de creație și simțire națională pentru Creangă și Eminescu", prezentată de lect. univ. Ilie Dan-Iași (Flacăra Iașului, 4 iunie 1983, p. 3).

Tradiționala manifestare cultural-artistică „Sărbătoarea Teiului", care a avut loc la Iași între 18-19 iunie, a cuprins printre altele deschiderea recentului parc amenajat în Bucium „Plopii fără soț" — popas turistic cu o adîncă semnificație pentru iubitorii poeziei marelui poet național Mihai Eminescu. Sub genericul „Țara mea de glorii, țara mea de dor", orchestra Filarmonicii „Moldova", soliști ai Operei și actori ai Teatrului Național, în cadrul manifestării amintite au susținut diverse spectacole (Flacăra Iașului, 18 iunie 1983, p. 2).

Între manifestările cultural-științifice care au avut loc la Iași amintim și Festivalul studențesc „Gh. Asachi", aflat la cea de-a XV-a ediție, prestigios simpozion științific reunind participanți din mai multe centre universitare (Flacăra Iașului, 11 mai 1983, p. 2).

Coordonate economice

Un îngrășămînt chimic deosebit de eficient. *Specialiști de la Institutul Politehnic din Iași au pus la punct un procedeu propriu de obținere a calușitei, un îngrășămînt chimic deosebit de eficient pentru agricultură care are în componență potasiu și sodiu, prin folosirea ca materii prime a unor produse secundare. Îngrășămîntul prezintă și avantajul unui preț de cost redus (România liberă, 16 iunie 1983, p. 5).*

Noi sortimente de hîrtie. *La Combinatul de celuloză și hîrtie Letea-Bacău, în cadrul acțiunii de diversificare a producției, au fost introduse în fabricație noi sorturi de hîrtie avînd caracteristici net superioare. Dintre acestea amintim: hîrtia amidonată, hîrtia termorezistentă pentru corpuri abrazive și hîrtia neagră, cu o largă întrebuințare în industria națională (România liberă, 27 iunie 1983, p. 5).*

Gaz metan-combustibil pentru autobuze. *Primul autobuz care folosește gaz metan, pus în circulație într-un oraș din Moldova a fost semnalat în orașul petrochimiștilor de pe Trotuș, Borzești, avînd o capacitate de 30 m^3 gaz metan și o autonomie de rulare de 100 km. Eficiența economică a acestui nou sistem de alimentare cu*

carburanți constă în reducerea cheltuielilor de transport cu 27 lei la suta de km. parcurși (România liberă, 7 iunie 1983, p. 1).

O meritorie realizare electronică. *A fost consemnată la Piatra Neamț, prin strădania neobosită a tehnicianului Vasile Zaharia. Este vorba de stetoscopul electronic utilizat la stabilirea diagnosticelor, în medicina generală și îndeosebi în cardiologie și pediatrie. Acest stetoscop de formă paralelipipedică, cîntărind doar 300 de grame, este alimentat de o baterie de 9 volți. Pe o bandă magnetică sînt înregistrate semnalele electronice care, comparate cu o bandă etalon oferă medicului posibilitatea unei mărite siguranțe în stabilirea diagnosticului. Cu adevărat, noua realizare — rod al dragostei față de om — oglindește și mai pregnant convingerea românului că viața trebuie apărată cu orice preț, slujindu-ne de cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii (România liberă, 6 aprilie 1983, p. 1).*

Premieră națională. *Un colectiv de specialiști și muncitori de la I.M. Nicolina-Iași a realizat în premieră pe țară o instalație de săpat șanțuri pentru ecrane din beton destinată șantierelor hidrotehnice sau construcției de metrou. Noua instalație, care pînă acum se importa, demonstrează ingeniozitatea tehnicienilor de la renumita întreprindere ieșeană, care anul trecut a serbat 90 de ani de existență (România liberă, 11 mai 1983, p. 5).*

Prima uzină de reparat utilaj petrolier din țară *a intrat în funcțiune la Moinești. Noul obiectiv economic va realiza o producție în valoare de 100 milioane lei anual. Pe lîngă repararea utilajului petrolier, noua uzină va executa și un mare volum de recondiționări, precum și piesele de schimb necesare reparațiilor. Moderna uzină înzestrată cu utilaje fabricate în țară contribuie la înflorirea economică și industrială a ținuturilor băcăuane (România liberă, 24 mai 1983, p. 5).*

Noi surse energetice. *După cum este știut, în ultimul timp se caută utilizarea cît mai eficientă a tuturor surselor de energie, preponderență avînd amenajările hidroenergetice. Astfel, pe Siret, la Galbeni și Răcăciuni, se află în construcție două hidrocentrale (Scînteia tineretului, 25 aprilie 1983, p. 3).*

La Arniș, în apropiere de Gura Humorului a și fost pusă în funcțiune prima microhidrocentrală cu o putere instalată de 250 KW și o producție anuală de 1.850.000 kwh energie electrică (Scînteia, 9 iunie 1983, p. 5).

Diac. V. NECHITA și M. MĂRGINEANU

ANIVERSAREA A TREI DECENII DE LA REÎNFIINȚAREA PATRIARHIEI ORTODOXE BULGARE

La Sofia a avut loc între 27 mai-4 iunie 1983, festivitatea aniversării a trei decenii de la reînființarea Patriarhiei Ortodoxe Bulgare și a nouă secole de la fondarea Mănăstirii Bacikovo.

Sanctitatea Sa, Patriarhul Maxim, înconjurat de ceilalți membri ai Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Bulgare a invitat reprezentanți ai Bisericilor, la care au răspuns Bisericile Ortodoxe surori, Biserica Romano-Catolică, Biserica Anglicană, Biserica Veche Catolică, Biserica Armeană, Biserica Ortodoxă Siriană din Malabar-India, membri ai Consiliului Ecumenic al Bisericilor, ai Conferinței Bisericilor Europene și ai Conferinței Creștine pentru Pace.

Din partea Bisericilor Ortodoxe au participat Sanctitatea Sa Nicolae al VI-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei și întregii Rusii și Sanctitatea Sa Ilie al II-lea, Patriarh Catolicos al Georgiei.

De-a lungul secolelor, vitregia vremurilor a unit de multe ori soarta popoarelor din Balcani în efortul lor pentru afirmare, luptă și eliberare națională.

Credința ortodoxă a prilejuit adesea popoarelor de o parte și de alta a Dunării manifestări comune. Acestea au contribuit la închegarea unor relații frățești între români și bulgari, de-a lungul secolelor, concretizate în zilele noastre prin relații de bună vecinătate, prietenie și colaborare. Aceste relații în ultimele trei decenii, odată cu reînființarea Patriarhiei Bulgare, au cunoscut o bogată manifestare, ce s-a accentuat de la vizita regretatului patriarh Justinian, care a condus delegația Bisericii noastre la festivitățile ocazionate de reînființarea Patriarhatului Bulgar și de înscăunarea primului patriarh al Bisericii Ortodoxe Bulgare în mai 1953, pînă la vizita Patriarhului Maxim, iunie 1977, care a luat parte la înscăunarea Prea Fericitului Patriarh Iustin al Bisericii Ortodoxe Române și cea făcută în 1982 de delegația Bisericii Ortodoxe Române, condusă de P. F. Patriarh Iustin.

Relațiile actuale ale celor două Biserici prosperă din zi în zi, prin ierarhii, clericii și credincioșii lor, în slujirea, cu toată stăruința și responsabilitatea, măreților idealuri ale lumii de astăzi. Participarea delegației Bisericii noastre, condusă de I. P. S. Mitropolit Teoctist, din care au făcut parte P. S. Episcop Eftimie al Romanu-

lui și Hușilor și P.C. Pr. Sabin Verzan, consilier patriarhal, constituie un moment deosebit al lucrării comune, promovate de cele două Biserici, pe tărîm panortodox și ecumenic. Delegația Bisericii noastre a fost primită la Palatul sinodal de către Sanctitatea Sa Patriarhul Maxim și de membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Bulgare.

În cuvîntul de bun venit, rostit de Patriarhul Maxim s-a subliniat importanța afirmării unității panortodoxe în cadrul Mișcării ecumenice și în slujirea celor mai nobile năzuințe ale omenirii de astăzi.

Luînd cuvîntul, I.P.S. Mitropolit Teoctist a transmis un călduros mesaj de dragoste și prețuire din partea Prea Fericitului Patriarh Iustin și a întregii Biserici Ortodoxe Române Sanctității Sale, Patriarhul Maxim, tuturor membrilor Sfîntului Sinod, clerului și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Bulgare.

În răspunsul său, Patriarhul Maxim a mulțumit I.P.S. Mitropolit Teoctist pentru sentimentele exprimate și a subliniat bunele raporturi dintre cele două Biserici, exprimînd bucuria de a revedea pe I.P.S. Sa — un binecunoscut și apreciat ierarh al Bisericii noastre în întîlnirile interortodoxe și ecumenice.

A doua zi, 28 mai a.c., delegația Bisericii noastre a fost primită de Dl. Petru Duminică, ambasadorul R.S. România la Sofia.

Duminică, 29 mai a.c., în Catedrala patriarhală „Alexandru Nevsky“ din Sofia s-a oficiat Sfînta Liturghie din al cărei sobor de arhierei slujitori a făcut parte și I.P.S. Mitropolit Teoctist. După Sfînta Liturghie s-a dat citire Mesajului patriarhal și sinodal pentru cea de a XXX-a aniversare de la reînființarea Patriarhatului Bulgar, urmat de cuvîntările delegațiilor Bisericilor participante la acest eveniment jubiliar.

I.P.S. Mitropolit Teoctist a transmis mesajul Prea Fericitului Patriarh Iustin către Sanctitatea Sa Patriarhul Maxim al Bulgariei. După citirea mesajului, Înalt Prea Sfinția Sa a spus următoarele: „*Este demult îndătinat obiceiul ca marile evenimente ale Bisericilor Ortodoxe surori să fie trăite laolaltă, în comuniune, de către întreaga Biserică Ortodoxă, pentru ca și bucuria noastră a tuturor să fie sporită și deplină. Temeiul acestei laolaltei trăiri a marilor și fericitelor evenimente din trecutul Bisericilor noastre se află în cuvintele slăvitului Apostol al neamurilor, care scrie corintenilor: „Dacă un mădular este cinstit, toate mădularele se bucură împreună“ (I Corinteni 12, 26).*

Biserica Ortodoxă Română, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, membrii Sfîntului nostru Sinod, clerul și credincioșii ortodocși români, au însă temeiuri deosebite pentru a participa cu toată însuflețirea la acest moment aniversar al Bisericii Ortodoxe surori din țara prietenă și vecină.

„*Prin vrerea lui Dumnezeu, spunea Prea Fericitul Părinte Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu prilejul vizitei frățești recente făcute Bisericii Ortodoxe Bulgare, noi aparținem unor Biserici surori, care viețuiesc în mijlocul unor popoare vecine și prietene legate de veacuri de interese, de bunuri și cauze comune. La baza acestora se situează, după cum se știe, legăturile noastre*

bisericești străvechi, care s-au păstrat necontenit și s-au adîncit de-a lungul veacurilor".

Numeroase mărturii istorice arată că, încă din primele secole ale creștinismului, pe ambele țărmuri ale Dunării s-a dezvoltat o viață creștină înfloritoare. Însuși Sfîntul Apostol Pavel a propovăduit Evanghelia în Tracia și Iliric, iar Sfîntul Apostol Andrei a predicat cuvîntul adevărului creștin în ținuturile Sciției și la gurile Dunării. Și după epoca apostolică, numeroși misionari din Peninsula Balcanică au propovăduit învățătura creștină în părțile dunărene, apoi, multe secole după aceea, populațiile din aceste părți s-au înfrățit în aceeași credință, cu aceiași preoți, în aceleași biserici, în jurul acelorași episcopii.

Aceste legături bisericești statornice și permanent adîncite au dus în chip firesc și la cimentarea prieteniei dintre poporul român și poporul bulgar, a căror istorie a fost adesea determinată de aceleași evenimente istorice ca, de exemplu, înaintarea și asuprirea otomană, căreia cele două popoare ortodoxe au trebuit să-i opună, adesea unite, o dîrză rezistență pînă la dobîndirea deplinei independențe.

A revenit celor două Biserici ale noastre înalta îndatorire de a sta alături de credincioșii lor cu fapta și cu cuvîntul, sprijinindu-le și întărindu-le în împlinirea năzuințelor de eliberare națională și de neatîrnare.

Este de la sine înțeles că eliberării naționale trebuia să-i urmeze și o organizare bisericească adecvată a cărei temelie nu putea să fie decît autocefalia cu corolarul ei firesc — Patriarhatul —, ambele dobîndite de Biserica soră bulgară după îndelungi strădanii. Biserica Ortodoxă Română s-a bucurat întotdeauna de împlinirile Bisericii Ortodoxe Bulgare, pe care, dealtfel, le-a sprijinit după putere.

„Înființarea Patriarhatului Bisericii Ortodoxe Bulgare, spunea cu 30 de ani în urmă, vrednicul de pomenire patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Române, este o răsplată de la Dumnezeu binemeritată pentru statornicia clerului și poporului dreptcredincios bulgar în legea lui Hristos..., pe care au păstrat-o neștirbită în toate împrejurările grele ale vremurilor".

De atunci și pînă astăzi legăturile dragostei dintre cele două Biserici ale noastre s-au dezvoltat neîntrerupt prin vizite reciproce, prilejuite adesea de evenimente deosebite din viața celor două Biserici surori, dintre care amintim pe cele mai recente, participarea Prea Fericitului Patriarh Maxim al Bulgariei la festivitățile de intronizare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, în iunie 1977, și vizita frățească de prietenie făcută Bisericii Ortodoxe Bulgare de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, la sfîrșitul anului trecut, în fruntea unei delegații de ierarhi și clerici. În aceste legături frățești ale dragostei și păcii (Efeseni 4, 3) dintre Bisericile surori rezidă întîiul temei al păstrării unității noastre ortodoxe, în bucuria trăirii laolaltă a acelorași învățături evanghelice și a acelorași evenimente care încununează strădaniile Bisericilor noastre de a-și afirma ființa și demnitatea.

Astăzi, cînd între cele două popoare ale noastre s-au stator-

nicit cele mai strînse legături de colaborare, frățietate și bună vecinătate și legăturile dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Ortodoxă Bulgară — străvechi și multilaterale — se adîncesc din ce în ce mai mult, în folosul nostru al tuturor. Ele au dobîndit o nouă dimensiune în prezent prin aceea că Bisericile noastre glăsuiesc în unitate de credință în contactele pe care le au din ce în ce mai des cu alte Biserici și confesiuni, mai cu seamă în cadrul organizațiilor creștine internaționale din care fac parte împreună.

Un alt domeniu în care cele două Biserici ale noastre se găsesc, de asemenea, pe aceleași poziții și în deplină unitate de vederi, este acela al apărării celui mai sfînt bun al omului, viața, al menținerii și consolidării păcii pe continentul european, pe întreaga noastră planetă. Domnul nostru Iisus Hristos a venit pe pămînt pentru a dărui oamenilor viață. El Însuși a spus: „Eu am venit ca (lumea) viață să aibă și încă din belșug" (Ioan 10, 10). Or, gravele primejdii care amenință astăzi lumea, îndeosebi continentul european, prin încercarea de a se amplasa noi arme din ce în ce mai distrugătoare, nu sînt altceva decît o grea lovitură dată năzuințelor de pace și cooperare ale popoarelor. Slujitorii bisericești, adevărați „făcători de pace" (Matei 5, 9), sînt îndatorați prin însăși misiunea lor să propovăduiască și să apere pacea atunci cînd aceasta este amenințată.

„Sîntem bucuroși — spunea Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin al Bisericii Ortodoxe Române, cu prilejul vizitei de prietenie făcută anul trecut Bisericii Ortodoxe Bulgare — că atît Biserica Ortodoxă Română, cît și Biserica Ortodoxă Bulgară s-au angajat, prin ierarhii, clericii și credincioșii lor ..., cu toată stăruința și responsabilitatea, la zidirea unei lumi fără arme, fără războaie și fără amenințări ale vieții". Această voință de pace a noastră, a slujitorilor bisericești, care se împletește cu aceeași dorință a popoarelor de pretutindeni, este o reflectare a însăși voii lui Dumnezeu care se confundă cu tot „ce este bun și plăcut și desăvîrșit" (Romani 12, 2). Lucrăm astfel împreună la zidirea împărăției lui Dumnezeu, care, potrivit Sfintei Scripturi, este „dreptate, pace și bucurie în Duhul Sfînt" (Romani 14, 17).

Bucuroși de a ne regăsi în aceleași strădanii și aspirații comune de slujire a lui Dumnezeu și a semenilor, de edificare a unei lumi a încrederii reciproce și a păcii între oameni și popoare, ne înălțăm rugăciunile către Părintele cel ceresc să reverse peste Biserica Ortodoxă Bulgară soră și peste noi toți bogatele Sale daruri duhovnicești și să ne facă părtași ai iubirii Sale de oameni. Amin!".

Tuturor, Prea Fericitul Patriarh Maxim, a mulțumit pentru urările și sentimentele exprimate.

Luni, 30 mai a. c., în sala Academiei bulgare de științe, a avut loc Adunarea festivă închinată împlinirii a trei decenii de la reînființarea Patriarhatului bulgar, la care au luat parte toate delegațiile prezente, membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Bulgare, clerici și diverși invitați.

În numele Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Bulgare, adunarea a fost deschisă de I. P. S. Mitropolit Pimen de Nevrokop, care în cuvîntul său a subliniat importanța evenimentului sărbă-

torit pentru viața Bisericii Ortodoxe Bulgare cît și a poporului bulgar, dînd apoi cuvîntul Sanctității Sale Patriarhul Maxim. P.F. Maxim a făcut o amplă expunere asupra istoriei poporului și a Bisericii Ortodoxe Bulgare. Referindu-se la situația actuală a Bisericii Ortodoxe Bulgare, P.F. Sa a arătat sprijinul de care se bucură aceasta din partea statului bulgar, organizarea și pregătirea clerului, felul în care fiii Bisericii Ortodoxe Bulgare înțeleg să participe la lupta pentru apărarea păcii și progresul social al statului și poporului bulgar.

A luat cuvîntul apoi Dl. Mitko Grigorov, vicepreședinte al Consiliului de Stat. De asemenea, au luat cuvîntul delegați ai Bisericilor Ortodoxe, Romano-Catolică, Armeană, Anglicană, Veche Catolică, precum și ai Consiliului Ecumenic al Bisericilor, ai Conferinței Bisericilor Europene și Conferinței Creștine pentru Pace.

Tuturor vorbitorilor Patriarhul Maxim le-a mulțumit.

În după amiaza aceleiași zile, participanții au luat parte la concertul susținut de Corala preoților din Sofia și cea a Catedralei patriarhale.

Marți, 31 mai a.c., s-a vizitat Mănăstirea Rila, unde starețul, Arhim. Galaction, a oferit tuturor o agapă frățească. În muzeul mănăstirii toți cei prezenți au putut admira obiecte bisericești de o deosebită valoare, printre care un epitaf, dăruit de voievodul Moldovei Bogdan al III-lea, la 10 martie 1511, și un Evangheliar, supranumit de la Suceava, dăruit de Ioan al Rădăuților, în 1529.

Miercuri, 1 iunie 1983, șefii delegațiilor participante la festivități au fost primiți de Dl. Todor Jivcov, președintele Consiliului de Stat al R. P. Bulgare.

În după amiaza aceleiași zile s-a vizitat Mitropolia Plovdivului și Mănăstirea Bacikovo, fiind întîmpinați de I.P.S. Mitropolit Varlaam de Plovdiv.

Joi, 2 iunie a.c., toate delegațiile prezente au luat parte la Sfînta Liturghie, săvîrșită la Mănăstirea Bacikovo, cu prilejul aniversării a 900 de ani de la înființarea acesteia, la sfîrșitul căreia P.S. Nestor, starețul mănăstirii, a rostit un cuvînt ocazional, iar I.P.S. Pangratie, Mitropolit de Stara Zagora, în numele Sanctității Sale Patriarhul Maxim, al Sfîntului Sinod și al tuturor celor de față, a reliefat personalitatea P.F. Patriarh Iustin, rugînd pe I.P.S. Mitropolit Teoctist să transmită P.F. Sale cele mai călduroase urări cu prilejul sărbătoririi zilei onomastice. Apoi în cinstea P.F. Patriarh Iustin s-a oficiat un polihroniu.

I.P.S. Mitropolit Teoctist a mulțumit pentru cuvîntul de felicitare rostit de I.P.S. Pangratie. De asemenea, la recepția oferită la Mănăstirea Bacikovo, Dl. Liubomir Popov, Sanctitățile Lor Patriarhul Maxim al Bulgariei și Nicolae al VI-lea de Alexandria, au avut cuvinte elogioase față de personalitatea Patriarhului Iustin.

A doua zi, 3 iunie 1983, după masă, I.P.S. Mitropolit Teoctist a vizitat biserica parohiei ortodoxe române din Sofia, fiind întîmpinat de P.C. Pr. Alexandru-Armand Munteanu și de membri ai Consiliului parohial, îndemnîndu-i să dea urmare tuturor îndru-

mărilor P. F. Patriarh Iustin și să fie purtătorii mesajului de pace și prietenie dintre cele două Biserici și popoare.

Sîmbătă, 4 iunie a. c., I.P.S. Mitropolit Teoctist și membrii delegației Bisericii noastre au fost primiți de Dl. ambasador Petru Duminică.

În aceeași zi, delegația Bisericii Ortodoxe Române a fost condusă la aeroport. Despărțindu-se într-o atmosferă frățească și deosebit de cordială de ierarhii Bisericii Ortodoxe Bulgare, s-a înapoiat în țară.

Prin participarea delegației Bisericii Ortodoxe Române la acest moment aniversar din viața Bisericii Ortodoxe Bulgare surori și prin contactele pe care le-a avut cu diverși reprezentanți ai altor Biserici și organizații creștine internaționale, această vizită constituie un moment de seamă al relațiilor frățești dintre cele două Biserici și popoare, român și bulgar, contribuind la întărirea unității întregii Ortodoxii și la promovarea țelului Mișcării ecumenice de a face ca toți acei ce cred și-L mărturisesc pe Hristos astăzi, să fie una.

VIZITA I. P. S. MITROPOLIT IOAN DE HELSINKI ÎN ARHIEPISCOPIA IAȘILOR

Devenită autonomă, Biserica Ortodoxă din Finlanda se află sub jurisdicția Patriarhiei Ecumenice, avînd două dioceze, cu rang de mitropolii, cu 25 de parohii. Pentru pregătirea clerului are un seminar teologic și publicații religioase, dintre care amintim: „Ortodoxia", „Foc de lumînare" (Tnohustrali), „Aurora" (Amum Koitto), „Jarul" (Hekkuva Hülas) și „Scînteia" (Kipina). Între Biserica Ortodoxă Română și Biserica Ortodoxă din Finlanda sînt, în ciuda distanțelor geografice, strînse legături frățești, de prietenie și colaborare. Conducătorii celor două dioceze: I.P.S. Arhiepiscop Paavali (Olimar) de Carelia și al întregii Finlande și I. P. S. Mitropolit Ioan (Rinni) de Helsinki, la 19 iunie 1977, au luat parte la întronizarea P. F. Patriarh Iustin al Bisericii Ortodoxe Române. Cu acel prilej, I. P. S. Arhiepiscop Paavali, conducătorul Bisericii Ortodoxe Autonome din Finlanda, declara: *„Nădăjduim că sub oblăduirea Prea Fericirii Voastre, Biserica Ortodoxă Română va continua importanta sa activitate în sprijinul cooperării între Bisericile Ortodoxe locale și va activa pentru reușita viitorului Sfînt și Mare Sinod care va da ortodocșilor posibilitatea de a aduce o mărturie comună și unanimă în lumea contemporană"*.

I. P. S. Mitropolit Ioan de Helsinki, ales la 16 aprilie 1969 Episcop-vicar al diocezei de Helsinki cu titlul de Episcop al Laponiei și în august 1970 ca Episcop de Helsinki, iar în februarie 1972 ridicat la rangul de Mitropolit, are o meritorie activitate pe plan panortodox și ecumenic, reprezentînd Biserica Ortodoxă Autonomă din Finlanda la întrunirile interortodoxe, în cadrul organismelor internaționale creștine și ecumenice, întîlnindu-se și conlucrînd adeseori cu I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei. Aces-

tea toate au determinat trăirea unor frățești clipe de comuniune cu prilejul vizitei I.P.S. Mitropolit Ioan de Helsinki la Centrul eparhial și la mănăstirile și bisericile — monumente istorice — din ținuturile Sucevei și Neamțului, între 9-12 mai a.c. Prieteni și colaboratori la diferite întruniri panortodoxe și ecumenice, înalții ierarhi s-au reîntîlnit în trăirea aceleiași unități de împărtășire și mărturisire a lui Hristos Mîntuitorul, sentimente cărora le-au dat glas prin cuvintele ocazionale rostite în Catedrala mitropolitană, după oficierea Sfintei Liturghii, la care au luat parte și Domnul Olli Bergman, ambasadorul Finlandei la București, cu doamna și P.C. Pr. Prof. Alexandru Ciurea, care au însoțit pe înaltul ierarh în această vizită.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist, subliniind importanța Sfintei Învieri pentru viața creștină, a arătat că roadele acesteia umplu trăirea fiecăruia dintre noi numai în unitatea Bisericii ca mădular al Trupului tainic al lui Hristos. În acest sens, Înalt Prea Sfințitul Părinte Mitropolit Teoctist a spus: „*Sărbătoarea Sfintelor Paști, printre bucuriile pe care ni le-a revărsat în suflet, ne-a prilejuit în luminile ei și bucuria de a primi vizita unui înalt ierarh din Finlanda, țara unde a înflorit o ramură a Ortodoxiei. Înfruntînd încercările istoriei, această Biserică condusă acum de I.P.S. Paavali, Arhiepiscopul Careliei și a toată Finlanda, înconjurat de ierarhi și clerici, este cunoscută în toată lumea creștină, iar între ierarhii de frunte ai acestei Biserici Ortodoxe surori se numără și I.P.S. Mitropolit Ioan de Helsinki, un mare teolog și ecumenist și cunoscut nouă prin lucrările sale teologice și prin activitatea intercreștină. Biserica noastră Ortodoxă Română are, după cum știți, legături întinse cu toate Bisericile și confesiunile creștine și chiar cu cele necreștine. Mărturii ale acestui fapt sînt numeroasele vizite și contacte reciproce, ca și cea de astăzi, coliturghisind și împărtășindu-ne din același Sfînt Potir mîntuitor cu Trupul și Sîngele Domnului nostru Iisus Hristos, Cel a treia zi înviat. Comuniunea euharistică nu poate fi concepută în afara unității de credință a mărturisirii și trăirii ei prin Sfintele Taine, păstrate ca adevăratul tezaur dumnezeiesc în Bisericile noastre. Cei care nu sînt mlădițe vii ale aceluiași Trup al Bisericii celei una, nu pot să se bucure nici de părtășia comună din Sfînta Euharistie. Pentru noi Potirul credinței este mărturia că păstrăm întreg Trupul lui Hristos; învățătură, tradiție, ierarhie și rînduieli care ne călăuzesc pe drumul dragostei și unității. Totodată este și semnul văzut și real că Hristos este prezent în Biserică — după cum ne-a făgăduit — pînă la sfîrșitul veacurilor (Matei 28, 20) și în viața și strădania fiecăruia dintre noi.*

Biserica Ortodoxă Română are pretutindeni mulți prieteni, după pilda țării și poporului nostru iubitor de pace și colaborare. Impreună cu I.P.S. Mitropolit Ioan de Helsinki se află și Domnul

Olli Bergman, ambasadorul Finlandei la București, personalitate distinsă a corpului diplomatic.

Conducerea poporului nostru a statornicit legături trainice de prietenie și colaborare cu poporul finlandez, caracterizate de acea deschidere necesară întăririi încrederii între popoare și statornicirii păcii în lume. Indiferent de mărimea unei Biserici Ortodoxe, Biserica noastră strămoșească păstrează legături de prietenie și de stimă, respectînd și iubind lucrarea arhierească a fiecărei Biserici Ortodoxe surori.

Biserica Ortodoxă din Finlanda este privită ca fiind păstrătoare a comorilor de credință și mărturisirii dreptslăvitoare. Am constatat aceste adevăruri cu prilejul vizitei bisericilor din Finlanda, cînd am cunoscut și am slujit cu I.P.S. Mitropolit Ioan în măreața sa catedrală din Helsinki. Pretutindeni ne-am bucurat de o caldă primire din partea autorităților de stat și bisericești, care cu multă dragoste, prietenie și prețuire pentru țara noastră, pentru poporul și Biserica noastră strămoșească ne-au făcut să ne simțim ca între frați.

De asemenea, atît I.P.S. Arhiepiscop Paavali cît și I.P.S. Mitropolit Ioan ne-au sprijinit și ne sprijină frățește privind asistența religioasă a credincioșilor ortodocși români stabiliți în țările nordice. Parohiile noastre românești din acele îndepărtate părți se bucură de dragostea și atenția I.P.S. Mitropolit Ioan, care a oferit, chiar în catedrala I.P.S. Sale, posibilitatea românilor din capitala Finlandei să înfrumusețeze după datina lor strămoșească Altarul dreptei credințe. P.C. Pr. prof. Alexandru Ciurea a păstorit timp de șapte ani, slujind credincioșilor ortodocși români din trei țări nordice: Suedia, Finlanda și Danemarca și bucurîndu-se de o largă înțelegere și solicitudine din partea Bisericii Ortodoxe din Finlanda.

Acum înțelegeți și mai bine de ce reîntîlnirea cu I.P.S. Sa mi-a procurat o deosebită și nespusă bucurie, avînd posibilitatea să-i aduc frățești mulțumiri și cuvînt de bun venit în Moldova. Va avea posibilitatea să vadă la fața locului străvechile noastre mănăstiri și biserici, vetre ale păstrării credinței și culturii românești. Va străbate plaiurile înfloritoare ale țării împodobite pretutindeni cu frumuseți și cu izvoare de bogății, făurite de munca și hărnicia poporului nostru menite bunei stări, păcii și fericirii tuturor fiilor lui.

Drept semn al prețuirii și dragostei față de Înalt Prea Sfinția Sa și spre a păstra vie amintirea liturghisirii noastre în această catedrală, unde sălășluiesc moaștele Cuvioasei Parascheva, oferim această icoană ca oricînd va privi-o să-i amintească de vizita din Moldova. Privind icoana să-și amintească de Sfînta Liturghie pe care am săvîrșit-o împreună, de rugăciunile și comuniunea sfîntă trăită astăzi la acest altar, de chipurile dumneavoastră calde și senine. Ea se înscrie la loc de cinste în șirul legăturilor noastre bisericești și va rodi ca strădaniile ce le depunem să fie de folos și apropierii dintre popoarele noastre, precum și păcii pe pămînt. În aceste gînduri mărturisim și slăvim Învierea lui Hristos cea de a treia zi.

Bunul Dumnezeu să binecuvinteze pașii și lucrarea noastră și a Bisericii Ortodoxe pentru apropierea și unirea tuturor creștinilor, pentru bună înțelegere și pace în întreaga lume".

La rîndul său, I.P.S. Mitropolit Ioan și-a exprimat bucuria de a fi în mijlocul credincioșilor ieșeni :

„Este o mare bucurie pentru mine, nu numai pentru dumneavoastră, de a fi astăzi aici în această măreață zi de Paști, luînd — în primul rînd — parte cu dumneavoastră la bucuria pascală. Acum două zile am venit în țara dumneavoastră, România, dintr-o călătorie făcută la Patriarhia Ecumenică din Constantinopol, unde m-am întîlnit cu P. F. Patriarh Dimitrios.

Bucuria este cu atît mai mare cu cît am prilejul a vă aduce salutul personal al I.P.S. Arhiepiscop Paavali, precum și cea a P.F. Patriarh Dimitrios. Totodată, doresc să vă transmit un salut de prietenie din partea poporului și țării mele, Finlanda, de la frații și surorile ortodoxe din țara lacurilor, precum și din propria mea diocezăă, Mitropolia de Helsinki.

Finlanda geograficește este departe de România; distanțele geografice în felul acesta le separă. Dar din alt punct de vedere sîntem apropiați unul de altul, uniți unii cu alții.

I. P. S. Arhiepiscop și Mitropolit Teoctist a vorbit atît de frumos și de cuprinzător despre trăirea noastră comună ortodoxă. Putem spune cu adevărat că sîntem una, adică uniți în credința noastră ortodoxă prin tradiția noastră comună ortodoxă, prin dragostea de Dumnezeu, prin credința cea una în Iisus și prin nădejdea noastră comună în slujirea mîntuirii pe care ne-a adus-o Domnul. Iar Sfintele Paști sînt temelia, baza acestei nădejdi de care ne-a încredințat Mîntuitorul, adică nădejdea slavei pe care o fac să strălucească luminile Sfintelor Paști. Noi cinstim Sfînta Cruce dătătoare de viață a lui Hristos, însă mai mult proslăvim Învierea Sa cea glorioasă din morți. Învierea pentru noi înseamnă biruința vieții asupra morții, biruința dragostei asupra urii, biruința bunătății asupra răului.

Sfintele Paști ne vorbesc de toate sacrificiile care s-au făcut și se fac permanent pentru noi. De aceea, Paștile constituie mesajul etern al dragostei lui Dumnezeu pentru noi oamenii. Cînd Biserica lui Hristos sărbătorește Paștile face și mai vădită dorința ei ca noi toți să facem din roadele învierii realitatea statornică a vieții noastre a tuturor, participînd ființial la această realitate nouă și înnoitoare, adusă de Mîntuitorul Hristos în lume spre a fi pentru noi, în noi și cu noi. Iar Biserica propoveduiește acest adevăr pînă la sfîrșitul veacurilor, slăvind pe Hristos cel înviat. Aceasta este viața doxologică a Bisericii Ortodoxe, mesaj pururea viu pentru noi și pentru viața noastră. Aceasta este, de asemenea, mărturia noastră comună în fața lumii, mărturia noastră comună ortodoxă pentru lumea din jurul nostru.

In același timp, acesta este mesajul nostru de pace către popoarele român și finlandez, mesajul de dragoste. Într-un cuvînt, pentru noi Invierea, Paștile, este mesajul de dragoste și de pace, mesaj al unei noi nădejdi și al unor noi începuturi.

Sînt bucuros ca să-mi exprim recunoștința mea față de Dumnezeu pentru fericitul prilej de a fi putut împărtăși acest mesaj împreună cu dumneavoastră în aceste luminoase zile de Paști. Mă simt onorat să fiu astăzi alături de Arhipăstorul dumneavoastră, I.P.S. Mitropolit Teoctist, aproape de dumneavoastră și în mijlocul dumneavoastră.

În mod cu totul deosebit, doresc să mulțumesc I.P.S. Arhiepiscop și Mitropolit Teoctist pentru deosebitul dar, care este icoana Prea Cuvioasei Parascheva și care va fi — cu adevărat — simbolul unui moment important al legăturilor vizibile dintre noi și Bisericile noastre, precum și dintre popoarele noastre.

Rog pe Bunul Dumnezeu să vă binecuvinteze pe I. P. S. Voastră și munca de slujire a I.P.S.. Voastre, pe tot clerul și credincioșii din Moldova. De asemenea, să ne binecuvinteze și activitatea noastră pe tărîm ecumenic, legăturile noastre și, nu în ultimul rînd, frăția noastră.

Dumnezeu să binecuvinteze întreaga Biserică de pe plaiurile românești și întregul popor român".

În după amiaza aceleiași zile au fost vizitate bisericile Sfinții Trei Ierarhi, Galata și Golia și Mănăstirea Cetățuia din Iași.

A doua zi, oaspeții finlandezi, la invitația I. P. S. Mitropolit Teoctist, au plecat spre Hîrlău, unde s-a vizitat biserica Sfîntul Gheorghe, de aici la Mănăstirea Vorona și apoi spre Suceava, la Mănăstirea Sfîntul Ioan cel Nou. În Moldova de nord, înalții oaspeți au poposit pe la vestitele vetre de închinare străbună — monumente istorice — renumite prin măiastra și unica lor realizare. Au fost vizitate Mănăstirile Dragomirna, Sucevița și Moldovița, precum și bisericile Voroneț și Humor. Coborînd prin codrii lui Dragoș spre ținuturile Neamțului, oaspeții au admirat realizările care au înnoit în ultimii ani aspectul așezărilor moldovene. Și la Mănăstirile Neamț, Agapia și Bistrița, ca pretutindeni, oaspeții au admirat buna păstrare și gospodărire a mănăstirilor, organizarea monahală a Bisericii Ortodoxe Române, competentele lucrări de restaurare și întreținere, efectuate la monumentele istorice — mănăstiri și biserici —, precum și frumusețea naturii înconjurătoare care se adaugă isihiei sufletești, trăite de ostenitorii și închinătorii acestor sioane ale credinței dreptslăvitoare.

De la Mănăstirea Bistrița, joi 12 mai a. c., oaspeții au plecat spre Alba Iulia și Sibiu, împărtășind I.P.S. Mitropolit Teoctist frumoasele impresii prilejuite de această vizită, aleasa trăire a unității de credință și mărturisire în timpul Sfintei Liturghii, săvîrșite în Catedrala mitropolitană din Iași, cît și pelerinajul la străvechile oaze duhovnicești ale românilor.

Diac. V. NECHITA

IISUS HRISTOS — VIAȚA LUMII. VIAȚA RELIGIOASĂ AUTENTIC CREȘTINĂ CA TEMĂ DE DISCUȚIE ECUMENICĂ

Mișcarea spre unitatea creștină îndeamnă pe toți credincioșii să fie cu ochii ațintiți spre vîrf : să-L aibă pe Iisus Hristos drept ideal și țintă. Persoana Mîntuitorului constituie punctul de plecare și referința comună a tuturor Bisericilor creștine care, în pofida unor divergențe dintre ele, le ține strîns unele de altele, prin mărturisirea Dumnezeirii Mîntuitorului. Iisus Hristos este calea ce le stă în față, imboldul care le mînă și ținta spre care tind. Deși idealul unității nu poate fi mărginit la o treaptă sau alta a cunoașterii Domnului, fiecare confesiune tinde spre Hristos, de pe poziția pe care se află, prin o descoperire tot mai deplină a nesfîrșitelor bogății divine împărtășite de către Dumnezeu-Omul. E vorba despre un factor dinamic în situația ecumenică actuală, un factor de convergență, care poate fi numit „concentrarea asupra temeliei comune a credinței creștine“ [1]. Trezind răspunderea pentru o stare de dezbinare ce apasă greu asupra întregii vieți creștine, ecumenismul urmărește ca rugăciunea lui Iisus, din capitolul XVII al Evangheliei de la Ioan, ca toți creștinii „să fie una“, să constituie mai mult decît un simbol sau o reprezentare, să fie un fapt actual, o prezență vie, o forță autentică sau o putere care lucrează sub semnul unui nou răsărit [2]. În acest sens, s-a stabilit ca temă de discuție teologică, pentru Adunarea generală de la Vancouver (1983), subiectul : *Iisus Hristos — viața lumii.*

Teologia ecumenică contemporană este preocupată statornic de abordarea temelor actuale de pe o temeinică poziție hristologică. Iisus Hristos este considerat a fi fundamentul pe care se sprijină și se edifică unitatea creștină. Astfel, la Conferința de la Lund (1953) s-a recunoscut adevărul că deosebirile privitoare la natura și misiunea Bisericii, care sînt o piedică principală a unirii comunităților creștine, își au sursa în punctele lor de plecare diferite, iar drumul spre înțelegere se poate deschide numai dacă Biserica este văzută în legătură directă cu Persoana și opera lui Iisus Hristos [3]. În alte împrejurări, la New Haven (1957), s-a reliefat dimensiunea „hristologică“ a tainei Bisericii, iar la Montreal (1963) s-a formulat explicit ideea că „unde este Hristos, acolo este și Biserica universală“.

Adunarea de la Uppsala, punînd accentul pe aspectul etic al luptei pentru unitatea umană, a afirmat sobornicitatea Bisericii dată de Mîntuitorul Iisus Hristos, ca izvor și criteriu al comunității

---

1. W. A. Visser't Hooft, *Dynamic Factore in the Ecumenical Situation,* în „The Ecumenical Review“, XXI (1969), nr. 4, p. 320-330.

2. Poziția ortodoxă precizată, cu o ocazie recentă, în pastorala de Paști 1982 a Înalt Prea Sfințitului Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei.

3. *The Third World Conference on Faith and Order held at Lund,* ed. by Oliver S. Tomkins, London, 1953, p. 22.

umane locale și universale[4]. La Adunarea generală de la Nairobi s-a pus în evidență faptul că unitatea în Hristos trebuie să apară în centrul organic al tuturor acțiunilor ecumeniste, urmînd să fie bazată pe „o nouă identitate", care să prezinte un caracter global. În genere, se observă că spiritul creator, care a animat lucrările Consiliului Ecumenic și care s-a impus, mai ales de la New Delhi, datorită aportului teologilor ortodocși, a făcut să pătrundă tot mai mult în ecumenism ideea Mîntuitorului, prezent în Biserică și în lume[5]. Potrivit acestei gîndiri, unitatea spre care aspiră creștinătatea actuală nu se poate înfăptui în afara condițiilor de unitate a neamului omenesc, în afara ambianței de înfrățire a popoarelor lumii, în afara păcii spre care aspiră omenirea contemporană[6]. Astfel, un pas înainte pe acest drum aduce cu sine abordarea temei: *Iisus Hristos — viața lumii*. Mișcarea spre unitate creștină nu poate fi lipsită de prezența actuală și activă a Mîntuitorului în Biserică. Dar nu poate fi lipsită nici de prezența Lui în viața lumii, El fiind fundamentul unei păci de dimensiuni universale. Adăugînd la străduința de refacere a unității creștine în Hristos, grija pentru înlăturarea cauzelor ce pregătesc viitoarea catastrofă a unui eventual război nuclear, Consiliul Ecumenic al Bisericilor dovedește că, prin tratarea temei propusă pentru Vancouver (1983), creștinismul ecumenic nu-și poate urma drumul decît ancorat în preocupările veacului prezent. De fapt, pe această poziție s-a situat și Reuniunea Conferinței Bisericilor Europene ce a avut loc la București (1982)[7].

Actualitatea temei în dezbatere la Vancouver e un lucru de sine înțeles. Angajată în promovarea unui autentic spirit creștin, teologia este chemată să dezvăluie adevărul că „iubirea" întrupată a lui Hristos este aceea care acordă o valoare absolută vieții, teologia însăși fiind un imn al vieții, al acestei vieți atît de prețioase prin chiar faptul primirii ei. Căci ea ni s-a dat de către Dumnezeu pentru a o preface și a o desăvîrși, iar nu a o distruge. O viziune religioasă care consideră lumea demnă de lumina cerească, iar viața demnă de călăuzirea Proniei divine, trezește un interes învederat din partea credincioșilor pentru destinul existenței umane. Prin această viziune, mărturisirea însăși a lui Hristos îi ține pe creștini în legătură directă cu marile sarcini ale veacului prezent. E vorba despre o gîndire proprie Ortodoxiei, de la care au de cîștigat toate confesiunile angajtate în Mișcarea ecumenică. Cu o singură condiție: întorcîndu-se de la atitudinea negativă față de creație, ele să caute salvarea imaginii lumii și a formelor ei la izvoarele divine ale vieții[8].

---

4. M. Thomas, *Une nouvelle image de la vie oecuménique empruntée á la géométrie*, în Soepi, Mensuel, Jan., 1971, p. 4.

5. Vezi *Conseil Oecuménique des Eglises et la conférence de Bangkok*, Freiburg, 1973.

6. Vezi pastorala amintită a Înalt Prea Sfințitului Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei.

7. Comunicatul Conferinței Bisericilor Europene: „*Le soupir de la création — Les chrétiens d'Europa à la recherche de leur responsabilité aujourd'hui*", 22 au 26 mars 1982, Bucarest, Roumanie.

8. În gîndirea apuseană, E. Brunner, R. Bultmann și, recent, G. Ebeling, mergînd pe o linie inaugurată de către K. Barth, ne prezintă o teologie a creației centrată pe divin. A se vedea: Eberhard Haible, *Schöpfung und Heil. Eine Vergleich zwischen Bultmann, Barth und Thomas*, Meinz, 1964, p. 64-116.

Studiul de față își propune să trateze un capitol al temei în discuție la Vancouver, pe care să-l descifreze din ansamblul general al temei abordate, anume acela care privește viața religioasă propriu-zisă. Mișcarea ecumenică vrea să fie o slujire, avînd în mod esențial o motivație religioasă și teologică. Însăși căutarea unității creștine este văzută ca o ascultare de o poruncă a Mîntuitorului, precum și ca o conformare a voinței credincioșilor la sensul și scopul rugăciunii Domnului din pragul Vinerii Mari. În consecință, elanul ecumenic se înscrie pe linia unei slujiri misionare. Orice misiune urmărește propoveduirea lui Hristos și însușirea învățăturii Lui de către conștiința credincioșilor cărora ea se adresează. E vorba despre pătrunderea vieții divine în viața noastră, potrivit misiunii însăși a Mîntuitorului. Căci în acest sens El a spus : „Eu am venit ca lumea viață să aibă și din belșug să aibă“ (Ioan 10, 10). În vederea îndeplinirii acestei meniri, nu este suficient, pe plan teologic, ca acțiunea ecumenică să-și îndrepte atenția spre dezbaterea temei : *Iisus Hristos — viața lumii* în linii mari. Datoria ei este să stăruie asupra înțelegerii și analizei actului religios care privește cea mai elementară formă de întîlnire a credinciosului cu Hristos, pentru că acesta este cel dintîi element semnificativ care orientează viața creștină spre unitate. Numai ceea ce este autentic în viața creștină poate să aibă un sens ecumenic. Luînd ca punct de plecare observarea vieții creștine în desfășurarea ei normală și sănătoasă, teologia ecumenică are sarcina să studieze motivele lăuntrice care predispun sufletul spre Hristos și să identifice trăsăturile proprii ale spiritualității creștine autentice.

Dialogul teologic este considerat, în ecumenism, a fi un drum veritabil de acces la adevărul divin. De aceea, el este chemat să descifreze și să clarifice actul religios de autentică origine și natură creștină, pentru a-i contura articulațiile interioare și a-i cunoaște dimensiunile, conținuturile sau elementele sale componente, în vederea evaluării lui ecumenice. Desigur, în primul rînd, trebuie urmărită viața religioasă cu aspectele ei pozitive, pentru ca credincioșii tuturor confesiunilor istorice să se regăsească în tot ceea ce este luminos, nobil și frumos în creștinism. Pe lîngă aceste aspecte, însă, se cuvine să fie cercetate și denaturările fenomenului religios ; devieri, contrafaceri și abateri care au apărut încă din perioada primară a creștinismului. De cele mai multe ori, aceste denaturări sînt evidente rătăciri sincretiste, false și tulburătoare presupoziții religioase. În urma unei judicioase analize și comparări, precum și prin trasarea unei linii directoare care face să se distingă ce este pozitiv de ceea ce este negativ în viața creștină, credincioșii de astăzi, care caută unitatea în Hristos, considerîndu-L pe Hristos drept viața lumii, ajung să întrezărească drumul ce-i conduce spre țelul dorit, dobîndind certitudinea călăuzirii lor de către Duhul lui Dumnezeu Însuși. Deși cercetarea fenomenului religios, cu scopul de a vedea ce este permanent și universal în el, dar mai ales care este specificul lui creștin, nu are, în teologia ecumenică, un scop în sine, este totuși unul din cele mai importante mijloace de orientare în activitatea ecumenistă.

Iisus Hristos sau viața ca valoare supremă. Facerea lumii este

opera voinței lui Dumnezeu. Cînd Dumnezeu Tatăl a hotărît crearea lumii din nimic, Fiului Său I-a revenit rolul de a se afla cu ea în cea mai apropiată legătură. Avînd un rost etern în descoperirea iubirii Tatălui, Fiul a fost rînduit ca și în raport cu creația să exprime iubirea Tatălui ceresc, în forma nouă pe care o îmbracă această iubire ca act creator. „Toate prin El s-au făcut; și fără El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut“ (Ioan 1, 3) ne spune Sfîntul Evanghelist Ioan. Chiar făcînd abstracție de întrupare, Fiul lui Dumnezeu este Cel „întru care sînt așezate toate“ (Coloseni I, 17), pentru că „într-Însul au fost făcute toate“ (Coloseni 1, 16). Cuvîntul creator al lui Dumnezeu ne apare ca o „punte de diamant“ pe care este întemeiată făptura între două adîncuri, avînd deasupra ei abisul absolutei transcendențe divine, iar dedesubt abisul propriului ei neant. Faptul așezării pe acest temei veșnic face ca făptura, deși contingentă prin însăși originea ei, să existe pentru totdeauna. Moartea și distrugerea nu vor însemna pentru ea întoarcerea în nimicul din care a ieșit, căci „Cuvîntul Domnului rămîne în veac“ (I Petru 1, 25), iar voința dumnezeiască este neschimbată[9].

Mai mult decît existența, Cuvîntul lui Dumnezeu întemeiază viața. „Întru El era viață și viața era lumina oamenilor“ (Ioan 1, 4). Viața este astfel o rază mai strălucitoare de lumină a Tatălui, pe care Fiul lui Dumnezeu o împărtășește făpturii la creație. Apariția omului încununează tot ceea ce există, recapitulînd în sine toate elementele și valorile universului, iar în același timp aduce și ceva în plus. La zidirea sa, Dumnezeu „a suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul ființă vie“ (Geneză 2, 7). Spre deosebire de celelalte făpturi care au apărut în lume, omul este o „ființă vie“, o făptură care se împărtășește din viața pe care Cuvîntul lui Dumnezeu o posedă ca plenitudine. Lucrurile lumii sînt create doar după anumite „idei“ ale înțelepciunii divine, pe cînd prototipul omului este însuși Dumnezeu-Cuvîntul. Fiul este modelul original al omului, Tatăl este ținta lui finală transcendentă, iar Sfîntul Duh este izvorul din care țîșnește puterea prin care omul poate să devină asemenea Fiului, adică Fiu prin har al Tatălui, ceea ce înseamnă, din punct de vedere religios, o persoană. Omul însă nu este în mod simplu o persoană, ci o persoană-viață, viața însăși fiind, după expresia ioaneică amintită, lumină din lumină. Noțiunea aceasta nu ne duce cu gîndul numai la izvorul vieții, ci și la sensul ei. Potrivit caracterului personal, prin care este definită, ea poate să însemne iubire, cunoaștere, frumusețe, activitate, fericire[10]. Și totuși, nu în diversele aspecte ale ei poate fi aflată valoarea supremă, scopul și sensul vieții. Căci toate acestea nu sînt decît fragmente ale vieții, care nu pot înlocui întregul, viața însăși. Scopul vieții trebuie să fie însăși viața, în plenitudinea ei. Viața care se găsește în Fiul lui Dumnezeu și strălucește

---

9. Vl. Lossky, *Essai sur la Théologie Mystique de l'Eglise d'Orient*, Paris, 1944, p. 90.

10. P. Florensky, *Der Pfeiler und die Grundfeste der Wahrheit*, în „Östliches Christentum. Documente...“, München, 1925.

din El. E adevărat, căderea omului în păcat a adus cu sine o contrafacere în existență : nimicirea vieții. Păcatul surpă temelia ființei umane fiind un accident apărut în dimensiunile creației din libertatea subiectului uman. Dar Dumnezeu nu vrea să lase ultimul cuvînt suferinței și morții. El intervine cu scopul de a conferi din nou un sens divin vieții.

Sentimentul suveranității omului în lume, care își are originea în porunca : „Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pămîntul și-l stăpîniți“ (Geneză 1, 28) îl constatăm, ca un ecou prelungit, în tot cursul Vechiului Testament (Geneză 8, 17 ; 9, 1, 7 ; Ps. 8, 6-9 ; Sirah 17, 4). Totuși, viața și moartea stau în antiteză : „Iată, Eu astăzi ți-am pus înainte : viața și moartea, binele și răul“ (Deuteronom 30, 15). Unii înțelepți ai lumii vechi, cum este de pildă Solomon, caută să împace contradicția violentă care există între iubirea vieții (Cîntarea Cîntărilor) și între conștiința morții sigure (Ecleziastul), deschizînd astfel calea speranței mesianice, care este totuna cu nădejdea mîntuirii. Nădejdea este ea însăși o mărturie privitoare la valoarea vieții, dar dintr-un punct de vedere prea îndepărtat. Numai venirea în lume a Mîntuitorului Iisus Hristos schimbă această persepctivă. Cuvîntul lui Dumnezeu, împreună-ziditor al lumii cu Tatăl și cu Sfîntul Duh, este ipostasul divin care se întrupează. Actul întrupării este acela care ne deschide un nou orizont înțelegerii vieții, putînd astfel cunoaște că toate lucrurile lumii vin de la Dumnezeu și se întorc la Dumnezeu, pentru că toate sînt create în Hristos și mîntuite în Hristos. Între creație și mîntuire există o relație încă înainte de veac, care ne arată că lucrurile create nu pot fi înțelese deplin decît în planul mîntuirii. „Taina întrupării Cuvîntului, scrie Sfîntul Maxim Mărturisitorul, cuprinde în sine înțelesul tuturor ghiciturilor și al chipurilor din Scriptură și știința tuturor lucrurilor văzute și cugetate... Cel ce a cunoscut înțelesul tainic al învierii, a cunoscut scopul spre care Dumnezeu a întemeiat toate de mai înainte“ [11]. Prin deschiderea adîncului de absolută transcendență a Dumnezeirii, despre care luăm cunoștință datorită întrupării Cuvîntului, nu dobîndim numai accesul la adevărul divin, ci mai ales participarea la viața divină : „Eu sînt viața“, a zis Mîntuitorul, „nimeni nu vine la Tatăl decît prin Mine“ (Ioan 14, 6). Întruparea nu reprezintă numai stadiul ultim al Revelației, ci și descoperirea existenței ca valoare supremă. Prin descoperire însă trebuie să înțelegem împărtășire, comunicare, participare.

În Fiul lui Dumnezeu, Care a plecat cerurile și a venit în lume, viața își dezvăluie superlativul ei. Act de nemărginită dragoste, întruparea înseamnă asocierea omului la opera de rezidire a lumii. Suprimarea radicală a răului sau a păcatului din lume nu poate fi operată de Dumnezeu fără considerarea omului. Asociindu-și firea umană, în vederea înlăturării morții, Dumnezeu nu este numai în afară de lume, dar și în interiorul ei, iar omul participă astfel, cu natura lui proprie la viața dumnezeiască. Trupul și sîngele, pe care Fiul lui Dumnezeu le-a luat din sînul Fecioarei, sînt elementele firii umane prin care se manifestă viața lui. Actele

---

11. *Centuriile gnostice,* în „Filocalia“, vol. II, Sibiu, 1947, p. 148.

Omului-Hristos rămîn, după forma și conținutul lor, specific umane, nu se schimbă în acte divine, fiind ridicate pînă la cel mai înalt grad de dezvoltare creată și numai dincolo de această potență ele se desăvîrșesc în lucrarea noastră dumnezeiască. Profund, omenescul din ființa Mîntuitorului este descoperit astfel în toată plenitudinea sa, primind prin trăirea lui de către persoana divină a Fiului lui Dumnezeu cea mai fericită expresie în cadrul vieții noastre pămîntești [12]. E vorba de modul în care a fost restabilită supremația vieții în lumea devastată de păcat și de moarte.

În iconomia mîntuirii, umanității lui Hristos îi revine rolul de a transmite viața divină. Ea este sursa din care izvorăște, într-o formă accesibilă și pe măsura noastră, infinitatea vieții dumnezeiești. „Precum Tatăl are viață în Sine, tot așa a dat și Fiului să aibă viață în Sine“ (Ioan 5, 26). Prin viața omenească a Mîntuitorului răzbate o altă viață. Iisus Hristos aduce lîngă noi și în noi, prin cele ce le putem cunoaște și atinge, cele nevăzute și necreate. Cuvîntul „viață“, atunci cînd Mîntuitorul zice: „Eu sînt viață!“ (Ioan 11, 25), apare ca cel mai propriu termen pentru indicarea întrepătrunderii necreatului și a creatului, a tainicului și a inteligibilului, a minunii și a lucrurilor firești. În altă împrejurare, tot Mîntuitorul a spus: „Eu sînt calea, adevărul și viața“ (Ioan 14, 6). Este de remarcat că la viață ajungi numai după ce ai străbătut calea și ai dobîndit adevărul divin. Viața e situată pe o treaptă superioară adevărului, poate și pentru faptul că adevărul este un fragment al vieții. În nici un caz, Mîntuitorul nu a zis: „Eu sînt doctrina vieții!“, ci simplu: „Eu sînt viața!“. Cu alte cuvinte, El nu numai ne vorbește despre viață, ci ne-o dezvăluie în fața noastră. Hristos a venit în lume să dea o formă vizibilă vieții adevărate, vieții care se poate numi, în sensul superior al cuvîntului, „viață religioasă“. Dumnezeu nu ne mai comunică adevărul Său, vorbindu-ne din depărtări cerești, prin mijlocirea aleșilor Săi. Ci, pogorîndu-se în vîltoarea existenței pămîntești, luptîndu-se cu toate puterile întunericului, neclintit și rămînînd de-a pururi curat, a spus: „Pildă v-am dat vouă“ (Ioan 13, 15). Se înțelege că pilda este descoperirea vieții.

Supremația vieții, descoperită prin venirea în lume a Mîntuitorului, este și mai mult pusă în lumină de către moartea pe Cruce, ca și de învierea din mormînt a Domnului. Despre Hristos ne spune Sfîntul Apostol Pavel că „S-a smerit pe Sine, ascultător făcîndu-se pînă la moarte“ (Filipeni 2, 8). Moartea este ultima treaptă în chenoza Fiului lui Dumnezeu. Dar la această limită extremă, moartea însăși este transfigurată. Sfîntul Duh nu-L părăsește pe Hristos în moarte (cf. Romani 1-4), ci din moartea Lui face poarta nemuririi [13]. Nu cu divinitatea se jertfește Mîntuitorul, ci cu umanitatea. Actul încetării lucrărilor umane, pentru ca umanul să se umple cu totul de lucrările dumnezeiești, e moarte după modul uman și este viață după modul divin. Supunîndu-se

---

12. A se vedea și la J. Meyendorff, *Saint Grégoire Palamas et la mystique orthodoxe*, Paris, 1959, p. 45-47; *Le Christ dans la théologie byzantine*, Paris, 1969.

13. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Legătura interioară dintre moartea și învierea Domnului*, în „Studii Teologice“, VIII (1956), nr. 5-6, p. 275-287.

morții, Hristos a răscumpărat viața, căci „Dumnezeu L-a preaînălțat și I-a dăruit Lui nume care este mai presus de orice nume“ (Filipeni 2, 9). În Hristos firea și-a dobîndit curăția, tăria și aversiunea împotriva păcatului, întrucît moartea Lui nu a fost osînda firii, ci osînda răului din ea. Prin înviere, această nouă stare a vieții se transmite tuturor celor ce-l urmează pe El. Căci Dumnezeu, „prin învierea lui Iisus Hristos din morți ne-a născut din nou, spre nădejde vie“ (I Petru 1, 3). Învierea este mîntuirea lumii, nu mîntuirea de lume. Universul creat și mărginit devine mediul în care se arată o ordine și o viață nouă. Această plenitudine necreată și nemărginită în lumea zidită este Biserica, trupul tainic al Domnului, iar viața nouă pe care o cuprinde este o realitate a învierii. Biruința Crucii și a Învierii, care a făcut să dispară moartea din creație, arată cum este cu putință ca munca nenumăratelor generații umane să nu fie niciodată nimicită, ci, dimpotrivă, să rămînă în slujba vieții, iar lumea să fie transformată treptat, pînă în momentul parusiei. În acest sens, Hristos este viața lumii [14].

A vorbi despre Iisus Hristos viața lumii înseamnă a concentra într-o singură expresie semnificația operei mîntuitoare a Fiului lui Dumnezeu întrupat. În Vechiul Testament, cuvîntul „Dumnezeu“ se referea la anumite atribute divine ce puteau fi redate prin imagini și noțiuni concrete foc, putere, voință, măreție. Abia Iisus Hristos definește, în graiul unei noi concepții privitoare la providență și lucrarea mîntuirii, pe Dumnezeu ca viață. El ne înfățișează Dumnezeirea transpusă, ca să zicem așa, în centrele motrice ale organismului omenesc. Cînd Sfîntul Evanghelist Ioan spune: „Cuvîntul trup S-a făcut“ (Ioan 1, 14), el nu vorbește numai de actul întrupării, ci desemnează centrul unei viziuni. Dumnezeirea cea fără de materie și mai presus de esență S-a întrupat pentru ca, după trup și în trup, să găsim și noi calea spre duh. E tocmai ceea ce ne spun Sfinții Părinți: „Dumnezeu S-a făcut Om, pentru ca omul să se facă dumnezeu“ [15]. Evanghelia ne redă istoria Mîntuitorului Iisus Hristos, a unui adevărat Dumnezeu-Om și ne vorbește despre viața divină pe care ne-a transmis-o Domnul. Din această istorie știm ce înseamnă adevărata viață religioasă. Faptul teandric sau divino-uman al întrupării ne arată limpede că materia nu este rea, că lumea nu este opera diavolului, că viața simțurilor nu este păcat, că petrecerea pe pămînt nu este un chin insuportabil, că voință umană nu constă într-o revoltă împotriva lui Dumnezeu și că, în consecință, existența noastră pe pămînt nu poate fi rea prin natura ei, nu-i nici osîndă și nici blestem. Alta este însă atitudinea față de viața pămîntească a lui Iisus a celor ce nu înțeleg rostul întrupării Mîntuitorului și din această cauză nu înțeleg nici în ce constă specificul vieții creștine. Aceștia răstălmăcesc opera Mîntuitorului și se abat de la dreapta credință. Rezultatul atitudinilor este fuga de lume și îndepărtarea de Biserică. E vorba despre o anumită

---

14. Punctul de vedere ecleziologic prezentat de către † Antonie Plămădeală, Episcop-vicar patriarhal, în *Biserica slujitoare...*, în „Studii Teologice“, XXIV (1972), nr. 5-8, p. 603-620.

15. Vezi M. Lot-Borodine, *La doctrine de la déifications dans l'Eglise greque jusqu'au XI siècle*, în „Revue de l'Histoire des Réligions“, LIII (1932), 105, p. 5-43.

tendință centrifugă care se opune prin natura și originea ei spiritului ecumenic. Departe de a însemna fuga de lume, fuga de viața socială, creștinismul autentic înseamnă pătrunderea lumii [16]; chiar și cea mai adîncă și durabilă contemplație de ordin creștin înseamnă numai o adunare a energiilor și a cunoștințelor, pentru a asigura puterii de a pătrunde lumea țeluri mai clare și o voință mai puternică.

Iisus Hristos ca punct de plecare în definirea vieții religioase. Esența actului religios constă în certitudinea noastră în existența lui Dumnezeu ca realitate personală supremă. Acest act nu poate fi considerat în mod simplu un fenomen care aparține sufletului nostru, deoarece nu apare decît în urma convingerii că ne aflăm în legătură sigură cu o realitate ultimă, divină și obiectivă, care nu se găsește în continuitate de natură cu noi, dar care ne solicită și ne angajează întreaga ființă. Prin urmare, actul religios se cuvine să fie privit drept un rezultat al întîlnirii noastre cu transcendentul sau cu supranaturalul. În fața lui Dumnezeu, deși El este nevăzut, ne aflăm ca în fața unei persoane umane, în sensul că stabilim cu El o comuniune [17]. Prin această experiență a divinului, spiritul nostru este în măsură să sesizeze imediat diferența între ceea ce se relevă ca fiind transcendent, real și semnificativ și ceea ce este lipsit de aceste calități. El are menirea să discearnă faptele religioase, deosebind prezența divină de aparițiile fantastice ale imaginației sau de creațiile subiective, produse de curgerea haotică a cugetării nedisciplinate. Așadar, „dincolo" de sfera în care observăm apariția fenomenului religios, trebuie să recunoaștem existența a ceva care determină un anumit fel de a fi la toți credincioșii, începînd cu aceia în conștiința cărora se afirmă cele dintîi mărturii ale conștiinței religioase. Acest „ceva" care stă dincolo de orice fenomenologie religioasă și trage sufletul spre înălțimi poate fi înțeles numai astfel: în profunzimile sale sufletul este legat cu Absolutul, este legat cu Dumnezeu. Actul religios este, prin urmare, o reflectare în conștiință a unei realități care transcende atît sentimentul religios, cît și ființa celui care îl manifestă. Conștiința prezenței tainice a divinului este cel dintîi lucru atestat de către experiența religioasă. Toți credincioșii au „fapta legii scrisă în inimile lor, prin mărturia conștiinței lor" (Romani 2, 15). Profetul David formulează într-un mod admirabil acest adevăr, atunci cînd exclamă: „În ce chip dorește cerbul izvoarele apelor, așa te dorește sufletul meu pe Tine, Dumnezeule. Însetat-a sufletul meu de Dumnezeu cel viu" (Psalmul 41, 1-2).

Afirmînd că o anumită certitudine religioasă nu o putem datora decît întîlnirii cu divinul, în cele mai adînci zone ale sufletului nostru, nu putem totuși să explicăm această convingere fără să ne referim și la niște adevăruri pe care Dumnezeu ni le comunică prin descoperire. Revelația este dovada neîndoielnică a fap-

---

16. Prin angajarea în acțiunea ecumenică, Bisericile protestante au dobîndit posibilitatea să privească și să evalueze lumea în care se desfășoară propria lor viață (W. A. Visser't Hooft, *La tâche des Églises dans la situation oecuménique nouvelle,* în „Irénikon", XXXIX (1966), nr. 2, p. 171-175).

17. Pr. Dr. Dumitru Stăniloae, *Iisus Hristos sau restaurarea omului,* Sibiu, 1943, p. 49-59.

tului că realitatea cu care ne aflăm în legătură este o persoană, pentru că numai o persoană comunică cu altă persoană, căreia îi descoperă, prin vorbire sau cuvînt, un sens [18]. În Vechiul Testament se spune despre Dumnezeu : „Cu știința înțelegerii i-a umplut pe oameni... pus-a ochiul Său peste inima lor“ (Sirah 17, 6-7). Revelația divină este tocmai această împărtășire de mister personal și de adevăr divin, de la care trebuie să pornim în definirea actului religios. Prin descoperire dumnezeiască, Cel Preaînalt ne face să cunoaștem persoana Sa, precum și voia Sa, fără de care credinciosul nu ar putea să intre în legătură cu El. Cunoștințele pe care le avem despre Dumnezeu nu sînt niște construcții ale minții noastre, elaborări ale rațiunii sau creații ale fanteziei, ci sînt comunicări personale pe care le-am primit din partea realității ultime. Orice religie, care ține la valoarea ei, afirmă că ea este o legătură cu divinitatea, dar nu bazată pe capriciul omenesc, ci pe un fapt ce ține de inițiativa divină. Cu noțiunea de Revelație am stabilit a doua premisă necesară înțelegerii actului religios. Iată : obiectul credinței religioase este transcendent, iar Revelația este o comunicare de cunoștințe de altă natură decît cunoștințele naturale. Întrebarea e : cum ajunge conștiința credinciosului la siguranța comunicării cu o realitate transcendentă ? Cine garantează autenticitatea adevărurilor supranaturale pe care le cuprinde descoperirea dumnezeiasccă ? La certitudinea cunoașterii lui Dumnezeu ca realitate personală supremă, care nu se află în continuitate de substanță cu noi și cu lumea, precum și la garanția adevărului dumnezeiesc, nimeni nu poate ajunge, în sensul propriu al cuvîntului, decît datorită Mîntuitorului Iisus Hristos. Prin întrupare, Dumnezeu se face și creatură pentru a-l ridica pe om la destinația sa divină. În Iisus Hristos, Dumnezeu devine El Însuși Om între oameni, un Tu al fiecăruia dintre noi, putîndu-se astfel comunica în mod direct cu adevărul și misterul divin. Prin Hristos dobîndim o conștiință mai vie, mai intensă, a descoperirii divine însăși, printr-o mărturie clară, puternică și adîncă a prezenței lui Dumnezeu în lumea noastră. Creștinismul se prezintă ca o întregire reală și maxim posibilă a Revelației divine. Legătura credinciosului cu Dumnezeu e întemeiată astfel pe o certitudine.

Fiul lui Dumnezeu, ieșind într-un anumit fel prin întrupare din transcendența divină veșnică, conferă actului religios un temei unic și absolut. Făcîndu-Se accesibil într-o persoană istorică, Dumnezeu Însuși împărtășește credincioșilor certitudinea apropierii Sale. În Hristos, ne spune Sfîntul Apostol Pavel, „locuiește trupește toată plinătatea Dumnezeirii“ (Coloseni 2, 9). De aceea, creștinismul ne apare drept perfecțiunea dumnezeiască descoperită în persoana istorică a lui Iisus Hristos [19]. Adevărul Lui trebuie privit ca un eveniment în istoria mîntuirii. De fapt, Mîntuitorul Însuși a spus : „Eu sînt adevărul“ (Ioan 14, 6). Într-un sistem de opinii, de construcții subiective, ideile au în genere înfățișarea unor păreri personale cărora li se opun alte păreri. Din acest punct de vedere,

---

18. *Ibidem*, p. 16-33.

19. L. de Grandmaison, *Jésus Christ*, ed. II, Paris, 1931, p. 377 ; Karl Heim, *Jesus der Herr*, Berlin, 1935, p. 182.

religia creștină se sustrage oricărei afirmări particulare a adevărului. Adevărul acestei religii e întrupat în realitatea unică și sublimă a persoanei Mîntuitorului. Descoperit de Dumnezeu și înscris în Evanghelie, garantat de nenumărate minuni și mărturisit de către Apostoli cu prețul vieții, adevărul lui Hristos rămîne unul și același pentru toți creștinii. A te edifica în acest adevăr înseamnă a te mîntui. După cum pîinea întreține viața trupului, adevărul acesta întreține viața sufletului (cf. Ioan 6, 35). Prin întruparea lui Hristos, cea mai înaltă și mai abstractă idee, aceea de Dumnezeu, devine putere vie și comunicabilă tuturor credincioșilor.

Comuniunea dintre Dumnezeu și om, care stă la originea fenomenului religios, constituie în religia creștină o etapă radical nouă. Conștiința credinciosului, despre care se spune că este ochiul sufletului, suferă ea însăși o transformare, devenind fereastra duhovnicească a iluminării divine neîntrerupte. E vorba despre o stare de trăire a unor conținuturi sufletești noi, datorită apropierii ei maxime de Dumnezeu. Model al vieții religios-morale, Iisus Hristos nu este doar o amintire a trecutului, ci o realitate și o putere în prezent, un izvor al cărui șuvoi de viață dă năvală în suflet. În Hristos ni se dăruiește harul dumnezeiesc, energia spirituală cu care punîndu-ne în permanent acord putem să ne transformăm viața, ridicînd-o pe culmile desăvîrșirii. Creștinul trăiește în Hristos, în Fiul lui Dumnezeu întrupat, în Hristos, Care prin moarte și înviere a devenit veșnic, viu. El nu se găsește în situația „văzătorilor de taine“ din Vechiul Testament, care în clipele lor de răpire au contemplat slava Celui Preaînalt, ci se află în categoria ucenicilor care au avut certitudinea că lor, după Înviere, li S-a arătat Domnul cu adevărat. Raportul ce definește actul religios, raport de la persoana divină la persoana umană, capătă o nouă dimensiune, prin această iluminare tainică. Deși creștinul și lumea în care acesta trăiește se găsesc încă în condițiile unei existențe adamice, aparțin de fapt unei lumi noi, în care pulsează viața de har și transfigurare a lui Hristos. Prin întrupare, Dumnezeu se face om pentru a ridica pe om și odată cu el firea întreagă la rostul ce i-a fost destinat în planul veșnic al creației. Revărsată în ființa credinciosului, viața lui Hristos rămîne, de fapt, o realitate ascunsă, care nu se descoperă unei priviri din afară (cf. II Corinteni 12, 9 ; Filipeni 3, 10 ; I Corinteni 1, 23-24 ; 5, 4). Totuși este puterea din care se plămădește existența nouă, proprie celui ce îmbrățișează religia creștină. Unirea aceasta tainică cu Hristos, prin care Hristos viază în noi și noi viem în Hristos, în scopul referirii firii noastre, este definitoarie pentru actul religios însuși.

Luînd ca punct de plecare pe Iisus Hristos, ajungem astfel la o definire a vieții religioase, pe care o exprimăm cu aceste cuvinte : Viața religioasă constă în refacerea firii umane în har, lucrare săvîrșită de către Mîntuitorul Iisus Hristos, în vederea restabilirii unei legături pline de iubire între Dumnezeu și om, acest lucru însemnînd introducerea omului în filiația divină, prin Sfîntul Duh, Care îi împărtășește, în Biserică, mîntuire și viață veșnică. Din această definiție reiese că religia creștină nu este în mod simplu raportul dintre Dumnezeu și om, ci restaurarea însăși a firii noastre în Hristos. Ea pune în evidență pe Hristos, precum și taina

întrupării Sale, iar datorită acestei lucrări, descoperirea însăși a Sfintei Treimi, subliniind ideea că numai printr-o acțiune supranaturală, prin care Dumnezeu își arată iubirea și își revarsă puterea, se reface legătura dintre făptură și Creator. Întîlnirea celor două subiecte, unul absolut și necreat, iar altul mărginit și creat, implică în mod necesar comunitatea bisericească, mai precis Biserica, ce nu este un simplu cadru, ci mijlocul prin care se zidește făptura în har. Astfel, în acești termeni de distincție între subiectul uman și subiectul divin, de stabilire a unei comuniuni între toți credincioși ce se găsesc în relație cu Hristos, precum și de raportare a întregii existențe pămîntești la infinit și veșnicie, actul religios este conturat limpede pe fundalul soteriologic al recapitulării tuturor lucrărilor în Hristos.

Analiza elementelor componente ale vieții creștine, în perspectivă ecumenică.

1. *Act de certă comuniune teandrică, fenomenul religios, în creștinism, constă dintr-o legătură vie, pe care Dumnezeu o stabilește cu credinciosul, din inițiativă proprie, pentru a-i comunica iubirea și adevărul Său.*

În ce privește pe credincios, comuniunea teandrică înseamnă, mai întîi, trăirea unei negrăite apropieri de Dumnezeu, precum și un anumit sentiment de dominație transcendentă, care îi stăpînește întreaga ființă. E vorba de un fel de cunoaștere, o cunoaștere în iubire și prin iubire. Ideea de cunoaștere pune în relief o anumită inițiativă în stabilirea legăturii divino-umane. Dar această inițiativă nu aparține în nici un caz credinciosului, ci lui Dumnezeu. „Toate cîte am auzit de la Tatăl Meu vi le-am făcut cunoscute“ (Ioan 15, 15), a zis Mîntuitorul. În raport cu celelalte religii, care în general pun accentul pe cunoașterea divinității prin puterile omenești proprii, religia creștină reprezintă o răsturnare de sens și de valori. Începutul și desfășurarea procesului de cunoaștere, de stabilire deci a legăturii teandrice, nu stă în om, ci în Dumnezeu. Inițiativa constituirii actului religios însuși aparține factorului divin. „Pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată ; Fiul cel Unul-Născut, Care este în sînul Tatălui, Acela L-a făcut cunoscut“ (Ioan 1, 18), ne încredințează Sfîntul Evanghelist Ioan. De fapt, inițiativa divină este atestată încă de la creație. Puterea creatoare a lui Dumnezeu a fost pusă în mișcare de iubire, iar necontenita mișcare a spiritului nostru către Dumnezeu nu este altceva decît reacțiunea firească a creaturii care tinde către izvorul de iubire din care toate lucrurile se împărtășesc [20]. Se cuvine însă să observăm și un alt aspect. Căderea omului în păcat a creat un impas ontologic pe care nu l-a putut înlătura decît venirea în lume a Mîntuitorului, Care S-a jertfit pe Sine pentru viața lumii. „Dumnezeu învederează dragostea Lui față de noi prin aceea că, pentru noi, Hristos a murit cînd noi eram încă păcătoși“ (Romani 5, 8), mărturisește Sfîntul Apostol Pavel. Este anume voia lui Dumnezeu, plin de iubire, ca noi să ne unim cu El, iar nu o acțiune întreprinsă de noi, o încercare a noastră de a cuceri Absolutul. O ilustrare a modului în care

20. Vezi Dionisie Pseudo-Areopagitul, *Despre numele divine*, Iași, 1936.

se îndreaptă Dumnezeu spre om ne-o oferă evenimentul convertirii Sfîntului Apostol Pavel. Intervenția divină, în cazul acestei convertiri, nu poate fi pusă la îndoială (cf. Fapte 9, 6), chiar dacă faptul în sine rămîne inexplicabil, pentru că nu este produsul factorilor naturali, ci al factorului divin. E vorba, deci, de o chemare și de un răspuns. În măsura în care noi răspundem iubirii ce se pogoară de sus, asumîndu-ne toate condițiile pe care le implică răspunsul nostru, putem nădăjdui să cunoaștem fericirea întîlnirii cu Dumnezeu, în Iisus Hristos [21].

Conștiința credinciosului că Dumnezeu coboară la el, pentru a i se face cunoscut, într-un act de iubire, nu are nimic cu „sola gratia", convingere care înlătură eforturile proprii ale omului sau face inutile ostenelile prin care acesta ajunge în stare, intrînd în legătură cu Dumnezeu, să primească adevărul divin. Credința în Hristos absoarbe în substanța ei lamura întregului elan spre transcendent. Astfel, inițiativa divină, în faptul religios, constituie ea însăși o potențare a conștiinței despre tainica strigare după desăvîrșire din sufletele noastre. Apropierea lui Dumnezeu nu diminuează, ci trezește în ființa credinciosului avîntul spre El. Condescendența divină face să apară o sinergie, o colaborare armonică între harul divin și voința liberă a omului, căreia i se adresează inițial Dumnezeu. Rămîne totuși un lucru bine stabilit. În ce privește actul religios, cunoașterea nu se sprijină pe inițiativa credinciosului, după cum nici mîntuirea nu se sprijină pe acțiunea lui proprie, acțiune autonomă, ci amîndouă pe un răspuns la inițiativa și lucrarea dumnezeiască. Iar acest lucru înseamnă ceva mai mult decît recunoașterea din partea subiectului uman a limitelor în care se zbate conștiința sa, datorită căreia el apelează la ajutorul divin. Atît harul lui Dumnezeu, fără de care nu putem vorbi despre o viață creștină, cît și Revelația divină, care ne călăuzește spre cunoaștere și unire, au unul și același sens, anume acela al iubirii care coboară : „Ca roua Ermonului pe munții Sionului" (Psalmul 132, 3).

Statornicind centrul de greutate al actului religios autentic creștin în Dumnezeu și fiind conștienți de faptul că condițiile unei legături reale cu Absolutul nu le stabilim noi, ci le stabilește Dumnezeu, ajungem la identificarea unui important factor de convergență ecumenică [22]. La New Delhi s-a vorbit despre Iisus Hristos ca putere ultimă și model perfect al unității creștine. Nu s-a văzut însă ce însemnătate ecumenică are inițiativa divină în actul religios, care nu poate fi observată decît în funcție de înțelegerea rolului ce-I revine Mîntuitorului în fenomenul religios. „Unde e stîrvul, acolo se adună vulturii" (Matei 24, 28). Ecumenicitatea este expresia comuniunii tainice a tuturor creștinilor în Hristos. Chiar și pentru creștinii care au pierdut, în cursul vremii, această comuniune, Hristos rămîne totuși o ființă finală, întrucît ei însetează după iubirea și adevărul dumnezeiesc. Nu este suficient însă să-L acceptăm pe Hristos ca țintă, ci trebuie să acceptăm condițiile în care El ne este țintă, cunoscute drept rînduieli și dogme după care

---

21. În ce privește concepția paulină, J. Dupont, *Gnosis. La connaissance réligeuse dans les epîtres de saint Paul,* Louvain, 1949, p. 435-438.

22. A. Wenger, *La nouvelle Base du Conseil oecuménique des Églises,* în „Nouvelle Revue Théologique", Louvain, 1962, nr. 1, p. 63-71.

s-a călăuzit creștinătatea primelor veacuri. Numai în acest sens, a tinde spre Hristos înseamnă a tinde spre unitatea creștină, căci nu ne căutăm pe noi și nici nu ne impunem punctul nostru de vedere, ci Îl căutăm pe Hristos. E vorba despre felul în care putem vedea în ecumenism cel dintîi rod al ascultării creștinilor de astăzi față de o chemare ce le îndreaptă pașii spre plinirea cunoașterii și a unirii în dragoste.

În fața acestei direcții de convergență, apare o contrafacere a fenomenului religios, așa cum a fost cunoscut în creștinismul primar, care deplasează accentul major de pe factorul divin, trecîndu-l la cel uman, individual. În acest fel, religia creștină se reduce la raportul direct și intercondiționat dintre Dumnezeu și credincios. Or, un raport direct pe care cineva îl are cu Dumnezeu, în această nouă perspectivă, înlătură condițiile pe care le stabilește Dumnezeu și omite rolul Mîntuitorului, Care, intervenind în acest fenomen, îl înzestrează cu o normă. Actul religios ar privi doar o acțiune întreprinsă de noi, din motive stabilite de noi, el însuși nefiind altceva decît o tentativă de „cucerire a divinului" prin puterile proprii ale sufletului. Este eroarea celor care Îl caută pe Dumnezeu în afară de Hristos, adică în afara condițiilor pe care El le stabilește. Hristos nu este, pentru această direcție, nici cale, nici adevăr și nici viață. El este un simplu pretext pentru „autonomizarea" vieții religioase. Este Hristos fără Biserică. Religia devine o chestiune de conștiință strict individuală, care își impune socotințele ei în orice manifestare de credință. Elementul divin se confundă cu cel uman, iar acesta din urmă se instaurează drept centru al vieții creștine. Rezultatul acestei atitudini religioase este tocmai ceea ce formează antiteza convergenței creștine și anume centrifugalitatea. Convergența ecumenică are ca țintă finală, după cum am văzut, persoana Mîntuitorului, fiind delimitată, în manifestarea ei, de un adevăr transcendent și de iubirea care coboară de sus. Nimic din toate acestea în centrifugalitate. Opunîndu-se convergenței, ea caută forme de manifestare religioase tot mai libere și mai curioase. E vorba despre credincioșii care nu se simt în largul lor în matca învățăturii creștine tradiționale, într-o credință ce se mișcă în forme și moduri precise, stabilite de Hristos și perpetuate în decursul vremii, în toată claritatea și curăția lor, în Biserica creștină. Se înțelege că avem de a face cu o altă viață religioasă, decît aceea care purcede de la Hristos, viață „plină de har și de adevăr" (Ioan 1, 14) [23].

2. *Unirea în iubire dintre Dumnezeu și credincios are drept fundament întruparea, jertfa și învierea Mîntuitorului, prin care se reface natura umană și se reînnoiește creația în har.*

Iubirea lui Dumnezeu pentru noi, prin care ia ființă legătura noastră cu realitatea personală supranaturală, obiectul religiei, se descoperă în Hristos, a Cărui divină umanitate este trăsătura de unire între cer și pămînt. Cu privire la Hristos și la lucrarea Lui de

---

23. Sesizarea acestui punct de vedere, în teologia ecumenică protestantă, o avem la M. Thurian, *L'Oecuménisme obligé de la Réforme*, în „Revue Théologique de Louvain", X (1979), fasc. 3, p. 326-327.

intermediere, Sfîntul Evanghelist Ioan se exprimă astfel : „Întru ale Sale a venit“ (Ioan 1, 11). Împreunînd în ipostasul Său unic natura omenească cu cea dumnezeiască, Mîntuitorul realizează, prin întrupare, unirea omului cu Dumnezeu într-un grad suprem. În acest fel, persoana istorică a lui Hristos este un model. Actul religios este expresia intenției lui Dumnezeu, în condițiile noastre, de a se uni cu noi prin Iisus Hristos. În întrupare ni se descoperă sensul vieții religioase. Fiul lui Dumnezeu a adus credinciosului acest mare dar, i-a pus la îndemînă un model teandric, mijlocindu-i posibilitatea de a se reintegra în sensul descoperit. „Cu adevărat mare este taina dreptei credințe : Dumnezeu S-a arătat în trup“ (I Timotei 3, 16), zice Sfîntul Apostol Pavel [24]. Pînă la Pogorîrea Domnului în lume, nimeni nu a putut ajunge la unirea deplină, într-un anumit fel singura reală, cu Dumnezeu, pentru că aceasta presupune întruparea Fiului lui Dumnezeu. Iisus cel întrupat istoricește este, deci, centrul vieții creștine. Creștinismul însuși este viața concretă și istorică a Mîntuitorului.

Iisus Hristos este singurul „mijlocitor“ pe care L-a dat Dumnezeu oamenilor ca scară spre Sine : „Nimeni nu vine la Tatăl, decît numai prin Mine“ (Ioan 14, 6), mărturisește Domnul. Ideea inefabilei legături dintre firea umană și firea divină ne împărtășește certitudinea că în Hristos ne vorbește Dumnezeu. Cuvîntul lui Dumnezeu este sensul vieții, pentru că Dumnezeu printr-Însul a creat-o, dar tot El este și Mîntuitorul vieții, pentru că printr-Însul Dumnezeu i-a dăruit veșnicia. „Pe voi care oarecînd erați înstrăinați și vrăjmași... de acum v-a împăcat prin moartea în trupul cărnii Lui“ (Coloseni 1, 21-22), ne spune Sfîntul Apostol Pavel, referindu-se la Hristos. Viața religioasă autentic creștină Îl are ca centru și model pe Iisus Hristos cel răstignit (cf. I Corinteni 1, 23) [25]. Pironit pe Cruce, Mîntuitorul ne-a descoperit legea supremă a vieții religioase, după care tot ceea ce este muritor trebuie să moară pentru a primi nemurirea. Vrînd să trăiască pentru Dumnezeu, făptura se aduce pe sine omagiu Celui Preaînalt. Prin moarte cîștigă viața, căci moartea nu este dispariția făpturii, ci ridicarea ei în planul unei noi relații cu Dumnezeu. Pentru a ajunge la transcendent, naturalul trebuie să fie depășit [26]. Crucea ne descoperă însă și alte laturi ale existenței noastre, în care a intrat Fiul lui Dumnezeu și de care trebuie să ținem seama în definirea vieții religioase. Prin răstignire, Hristos S-a pogorît pînă la cele mai de jos ale ființei corupte de păcat, pînă la moarte și la iad [27]. A considera că Hristos este viața lumii, potrivit temei de la Vancouver, dar a-L privi numai ca Logos, numai ca adevăr care se descoperă pentru a fi cunoscut. ca atare, e un lucru ce poate deveni un motiv facil și

---

24. L. Cerfaux, *Le Christ dans la téologie de Saint Paul,* Paris, 1951, p. 212 și urm.

25. P. Benoit, *Exégèse et théologie,* cap. *La loi et la croix d'après Saint Paul,* Paris, 1961, p. 9-40.

26. Sf. Maxim Mărturisitorul, *Centuriile gnostice,* în „Filocalia“ vol. II, p. 135-141.

27. P. Benoit, *op. cit.,* p. 15.

rece de speculație. Riscul acesta este cu atît mai mare cu cît în discuțiile ecumeniste de pînă acum întîlnim o idee destul de diluată despre păcat. Dacă păcatul nu este otrava care roade și degradează întreaga fire, atunci rolul divin al lui Iisus Hristos ca Mîntuitor, prin vărsarea sîngelui, apare șters, iar moartea pe Cruce fără o vădită însemnătate în viața religioasă. Zdrobind iadul păcatului, Hristos se arată ca unica ușă posibilă a mîntuirii. Într-adevăr, Crucea lui Hristos, fără de care nu putem defini actul religios autentic creștin, pune în lumină legătura intimă dintre descoperirea adevărului dumnezeiesc și iconomia mîntuirii. Dumnezeu se revelează omului în vederea unirii cu el și a comunicării vieții Sale, adică în vederea mîntuirii. Revelația însăși este o acțiune mîntuitoare a lui Dumnezeu.

Identificarea cu Iisus Hristos cel istoric nu înseamnă, în viața religioasă, numai necontenita raportare la suferința și răstignirea răscumpărătoare a Domnului, ci înseamnă și un salt extatic din întuneric la lumină și de pe pămînt la cer, pe care ni-l prelungește învierea. „Pe voi care erați morți — ne spune Sfîntul Apostol Pavel — v-a făcut (Hristos) vii, împreună cu Sine“ (Coloseni 2, 13). Cine a cunoscut această trecere a intrat în lumină, iar cine înaintează în lumină progresează în har.

Sub orice formă, harul înseamnă atingere cu Dumnezeu, iar simțămîntul viu al acestei atingeri tainice este viața religioasă. E vorba despre același mod de viață după modelul istoric al Mîntuitorului. Prin înviere, Iisus Hristos este pentru suflet puterea și raza strălucitoare a veșniciei. Așezat în curentul acestei vieți spirituale, omul duhovnicesc însuși devine lumină, gîndind lumea cum Dumnezeu o gîndește și iubind-o cum El o iubește. Lumina se face principiul însuși al conștiinței creștine, care se deschide din ce în ce mai mult înțelegerii realităților dumnezeiești. Această conștiință a harului se mai numește și cunoaștere duhovnicesacă, „simț al vieții veșnice“ sau „simț al realităților tainice“ (Isac Sirul)[28]. Fără înviere, acestea toate nu ar însemna nimic. Dacă am asemăna conștiința cu un bec electric, becul acesta este orb cîtă vreme curentul electric nu trece prin el. Îndată însă ce îl străbate curentul, se aprinde filamentul lui interior, iar lumina despică întunericul. În Hristos, viața religioasă a credinciosului este lumină din lumina necreată a harului dumnezeiesc[29].

Învierea este pentru lumea întreagă un nou început al domniei vieții. Prin om, întreaga făptură află pe Domnul păcii. Dreptatea pe care Hristos a venit s-o arate în viața Sa pămîntească are un sens universal, care constă în restabilirea circuitului slavei, de la Dumnezeu la făptură și de la făptură iarăși la Dumnezeu, circuit întrerupt de păcat. Căderea este una cu destrămarea unității firii, iar mîntuirea este una cu restaurarea ei. Referindu-se la firea întreagă, Sfîntul Apostol Pavel spune că „nădejdea cea dornică a făpturii așteaptă descoperirea fiilor lui Dumnezeu“ (Romani 8, 19). Prin păcat, creațiunea și-a pierdut pacea divină, care, după Dionisie

---

28. Sfîntul Isaac Sirul, *Cuvinte despre sfintele nevoințe*, în „Filocalia“, vol. X, București, 1981, p. 175-177.

29. J. Dupont, *op. cit.*, p. 454-468 ; L. Cerfaux, *op. cit.*, p. 321.

Areopagitul, este „principiul suprem care adună toate lucrurile laolaltă“ [30]. Datorită reînnoirii creaturii în har, toate făpturile se reunesc, atît cu „principiul unic de pace al tuturor lucrurilor“ cît și unele cu altele. E vorba de o nouă afirmare a vieții, de o categorică și ireductibilă antiteză a nimicirii. Acest „principiu unic de pace“ e Cuvînt al lui Dumnezeu întrupat, e Mîntuitorul Însuși, e Dumnezeu-Omul, în care se întîlnește lucrarea harului cu lucrarea firii. Viața cea nouă, care poartă în germene nemurirea, curată de orice atingere a păcatului, liberă de orice necesitate exterioară, este instaurată, în dimineața învierii, de către Hristos. Nimic nu mai umbrește unda limpede, în care se oglindește, în toată splendoarea sa, slava Domnului.

În marea problemă a unirii creștinilor, aceste elemente, prin care se identifică viața religioasă autentic creștină, au și ele un cuvînt de spus. Garanția unică a salvării denominațiunilor creștine din autonomismul lor religios individualist, precum și a angajării lor într-o perseverentă acțiune ecumenică, trebuie văzută în funcția mijlocitoare a Mîntuitorului Iisus Hristos. Orice legătură cu Hristos trebuie întemeiată pe o lucrare mîntuitoare obiectivă. În vederea realizării unității mult așteptate, toate comunitățile creștine se cuvine să apeleze la rolul de sacru intermediar al Mîntuitorului. Nu putem avea pe „Hristos în noi“, excluzînd pe Hristos „pentru noi“. În această din urmă ipostază, Hristos este „Mielul lui Dumnezeu, Cel care ridică păcatul lumii“ (Ioan 1, 29). Certitudinea unei prezențe actuale și active a Mîntuitorului în mișcarea spre unitatea creștină nu se poate cîștiga decît avînd întreaga ființă îndreptată spre persoana istorică a lui Hristos, împlinitorul dreptății divine și modelul vieții desăvîrșite [31].

Aruncînd o privire asupra configurației creștinismului de azi, constatăm că în sînul lui, pe lîngă tendințele ce converg spre unire, apar și din acelea care dezbină viața creștină. În locul aderării la Hristos ca persoană reală și la lucrarea lui obiectivă în istoria mîntuirii, o gîndire fluidă, rudă cu panteismul, va vorbi numai despre un Hristos al inimii. Între acest Hristos din noi și Hristos pentru noi se despică o prăpastie, sfîrșindu-se cu înlăturarea acesteia din urmă. Astfel se ajunge ca faptele istorice relatate de către Evanghelie să fie considerate ca simple învelișuri simbolice ale Revelației. Creștinism fără altar, fără icoane, fără preoție, fără Euharistie și, în general, fără Sfintele Taine. Esența creștinismului fiind redusă la subiectivitate, caracterele individuale ale credincioșilor imprimă în viața creștină forme de religiozitate distinctive. Acest nou „creștinism“ apare divizat în atîtea spiritualități cîți indivizi își formulează o credință particulară, reușind să capteze și pe alții alături de ei. Desigur, punctul de vedere al acestei religiozități este egocentric. Acest tip de viață religioasă nu are nevoie de Iisus Hristos ca intermediar. Păcatul fiind primit doar ca o simplă depărtare de Dumnezeu, el, de fapt, își pierde caracterul obiectiv, după cum și Crucea își pierde valoarea răscumpărătoare. Iadul și raiul

---

30. *Despre numele divine*, p. 101.

31. Despre anumite aspecte, Roger Mehl, *La point de la situation oecuménique*, în „Foi et Vie“, 1963, nr. 3-4.

devin și ele numai niște stări sufletești interioare. Dacă păcatul nu mai este urmarea imediată a liberei determinări și nu mai înseamnă un obstacol față de revărsarea harului în firea zidită, slujirea Mîntuitorului, Care S-a jertfit pentru a răscumpăra pe om, nu mai are sens. Punînd accentul pe un oarecare dinamism al vieții lăuntrice, subiectivismul religios e în contradicție evidentă cu forma dogmatică și cu disciplina precisă a creștinismului tradițional, precum și cu tendințele sincere spre realizarea unității creștine din ecumenismul contemporan [32].

3. *Religia creștină este expresia înfierii credinciosului de către Dumnezeu, în Iisus Hristos, printr-o lucrare a Sfîntului Duh.*

Unirea credinciosului cu Dumnezeu, realitate divină transcendentă, devine posibilă prin faptul că Dumnezeu Însuși, prin harul iubirii Sale, se apropie de om. Această unire teandrică este mijlocită și garantată, pentru totdeauna, de către Fiul lui Dumnezeu Care S-a întrupat și S-a înălțat cu firea umană la cer, dovedind astfel că iubirea lui Dumnezeu pentru om este veșnică. În creștinism, fenomenul religios îmbracă o anumită formă și anume aceea a actualizării întrupării lui Hristos. Dar această actualizare, la rîndul ei, este o înfiere, adică o lucrare ce privește pe Tatăl, Care ne revendică drept fii ai Săi, pe Fiul, în Care ne dobîndim înfierea, precum și pe Sfîntul Duh, datorită Căruia înfierea este un act de certă valoare divină. Sfîntul Apostol Pavel ne spune: „Cîți sînt mînați de Duhul lui Dumnezeu sînt fii ai lui Dumnezeu... ați primit Duhul înfierii, prin Care strigăm: Avva! Părinte!“ (Romani 8, 14-15). Mai întîi, înfierea arată iubirea divină sub o formă paternă, căci, în Fiul întrupat, Dumnezeu-Tatăl împărtășește credincioșilor, potrivit cu starea lor sufletească, ceva din iubirea pe care dintotdeauna o adresează Fiului Cel Unul-Născut „mai înainte de toți vecii“. Cu alte cuvinte, iubirea pe care Tatăl o are pentru Fiul Său Care a luat firea omenească o trece și asupra credincioșilor ce sînt încorporați în Hristos. E vorba despre o unire cu Absolutul ca rezultat a unei noi iubiri a lui Dumnezeu față de oameni, de o viață religioasă cu totul nouă. E viața și iubirea intratreimică pe care o pogoară la credincioși o lucrare a Sfîntului Duh. Venirea în lume a Duhului face să ne simțim cuprinși în Fiul, Care ne unește pe toți în El cu Dumnezeu-Tatăl și tot în El ne unește pe noi cu alții.

Înfierea este transformarea vieții noastre după modul divino-uman al lui Hristos, putînd fi urmărită sub două înfățișări diferite, fie sub forma în care Sfîntul Duh imprimă în sufletul nostru chipul lui Hristos, fie sub înfățișarea în care Hristos face să strălucească în ființa noastră lumina Duhului. Calitatea de fiu pe care o dobîndește credinciosul, unindu-se în Hristos cu Dumnezeu, datorită intervenției Duhului, este un fel de substituire permanentă a modului său omenesc de a trăi cu unul divin: „De acum nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine“ (Galateni 2, 20), mărturisește Sfîntul Apostol Pavel, după ce, cunoscîndu-L pe Hristos, pe drumul Damascului, s-a convertit și s-a botezat [33]. De fapt, înfierea cores-

32. M. Thurian, *op. cit.*

33. H. Mehl-Koenlein, *L'homme selon l'apôtre Paul,* Neuchâtel, 1951, p. 212.

punde unei nașteri din nou, potrivit cuvintelor Domnului : „De nu se va naște cineva din apă și din Duh nu va putea să intre în împărăția lui Dumnezeu“ (Ioan 3, 5). Același lucru ne spune și Sfîntul Apostol Pavel : „Toți sîntem fii ai lui Dumnezeu prin credința în Hristos Iisus. Căci toți cîți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați îmbrăcat“ (Galateni 3, 26-27). A te îmbrăca în Hristos sau a-L avea pe Hristos înseamnă a te asemăna tot mai mult cu El, iar aceasta este o tendință centrală din care se revarsă, ca niște raze, toate faptele, toate atitudinile morale și spirituale ale adevăratului Fiu al lui Dumnezeu. Prin îmbrăcarea în Hristos sau prin înfiere, eul uman nu se dizolvă în Hristos, după cum nici Hristos nu se identifică, în mod panteist, cu acest eu. Chiar devenind o „creatură nouă“, creștinul tot creatură rămîne.

În actul înfierii, care definește fenomenul religios, tot atît de important este și rolul Mîntuitorului de a pune în evidență lucrarea Duhului. „Adevăr vă spun : Vă este de folos să Mă duc. Căci dacă nu Mă voi duce, Mîngîietorul nu va veni la voi, iar dacă Mă voi duce, Îl voi trimite la voi“ (Ioan 16, 7), a zis Hristos către ucenicii Săi. Lucrarea de răscumpărare, pe care Tatăl o încredințează Fiului Său, ajunge la desăvîrșire în Sfîntul Duh. Căci în El opera lui Dumnezeu se dovedește a fi putere făcătoare de viață. Viața religioasă sau duhovnicească însăși, în această perspectivă, este mișcarea ce pornește de la un Tată iubitor, orientată și dirijată de către Sfîntul Duh spre Fiul iubit. Astfel, în arătarea Sfîntului Duh avem însăși revărsarea vieții, în adîncurile Duhului săvîrșindu-se unirea dintre Dumnezeu și creație. Din această cauză, despre Duhul se spune că este „puterea de viață făcătoare a lucrurilor“. Într-adevăr, pogorîrea Duhului e tot una cu ridicarea făpturii în planul iubirii intertreimice și a îndumnezeirii [34].

Tema înfierii, privită în cadrul actului religios autentic creștin, nu a constituit încă subiect de discuție teologică, într-un dialog ecumenic, deși temeiurile pentru acest lucru am putea spune că s-au pus. La New Delhi s-a văzut că unitatea creștină și unitatea Bisericii nu se pot întemeia pe o hristologie exclusivă, ci numai pe o hristologie cu bază pnevmatologică [35]. Puterea ultimă și modelul perfect al unității creștine e Fiul Tatălui ceresc, pe care Îl descoperă Sfîntul Duh. Hristos este același model și pentru actul religios autentic creștin. Întrucît Fiul S-a făcut fratele nostru, Dumnezeu-Tatăl ne cuprinde și ne iubește în El pe toți. Fiul lui Dumnezeu, Care S-a pogorît în lume să ne împărtășească puterea Sfîntului Duh, ne-a descoperit prin venirea Sa harul iubirii Lui desăvîrșite de frate suprem. Creștinismul este viață și este putere. În dragostea de frate stă puterea ce ne-o conferă Hristos. Nu este destul să se spună că Iisus Hristos este Cuvîntul lui Dumnezeu, adică este Acela prin care ni se descoperă adevărul, pe care se întemeiază, de fapt, actul religios, după cum nu este destul nici să se spună că Hristos este Acela prin care Tatăl ne pregătește mîntuirea.

---

34. Tema dezvoltată la Pr. Ilie Moldovan, *Învățătura despre Sfîntul Duh în Ortodoxie și preocupările ecumeniste contemporane*, Sibiu, 1973.

35. A. Wenger, *op. cit.*, p. 65-70.

Cîtă vreme există posibilitatea să se separe descoperirea adevărului de iubirea divină ce ne-o împărtășește Hristos ca frate suprem actului religios creștin îi lipsește viața și puterea, îi lipsește caracterul unei prezențe divine în istoria mîntuirii [36]. Toți cîți privesc creștinismul ca viață au deschis drumul spre unitatea creștină.

Noțiunea înfierii nu este însă înțeleasă de toți creștinii ca forță edificatoare și unificatoare, fiind deformată de tendințele individualiste. Sînt unii care o înțeleg ca sentiment acut al izolării și vremelniciei pămîntești, sentiment ce apare odată cu ruptura „nașterii din nou". Creștinul devine, prin adopțiune, „fiu al Celui Preaînalt" (Luca 6, 35). Prin denaturarea acestui raport însă, el se poate vedea un izgonit și un străin în lume și între frații săi, asemenea unui Adam eliminat din rai. E vorba despre o tendință care operează o reducere a fenomenului religios la dimensiuni subiective și particulare, pentru care înfierea nu are o valoare real divină și general comunitară [37].

4. *Mîntuitorul Iisus Hristos este mijlocitorul unirii noastre cu Dumnezeu numai în Biserică și prin Biserică.*

Definind natura actului religios ca legătură teandrică, pe care Dumnezeu însuși a refăcut-o prin întruparea Cuvîntului, în fond o definim prin ceea ce are eclezial în ea. Faptul întrupării nu constituie o realitate ce este mărginită la existența Mîntuitorului dintr-un trecut îndepărtat, ci una care se prelungește în timp : „Iată, Eu sînt cu voi pînă la sfîrșitul veacurilor" (Matei 28, 20). Modul în care Mîntuitorul își actualizează întruparea ni-l arată Biserica. Umanitatea Domnului este focarul din care iradiază infinitatea vieții divine, ea conferind temeiul și sensul existenței Bisericii. De aceea, Biserica se numește „trupul lui Hristos" (Efeseni 1, 23) [38]. Biserica este o instituție de origine dumnezeiască, iar modul existenței sale își are izvorul în modul divino-uman al Mîntuitorului. După cum sîntem obligați să spunem că „nu există mîntuire în afară de Biserică", tot la fel se cuvine să adăugăm că nu există act religios autentic creștin din care să lipsească elementul eclezial. Biserica este însăși natura umană rezidită în Hristos. Cine nu înțelege caracterul eclezial al naturii actului religios nu înțelege, în fond, nici pe Iisus Hristos „mijlocitor" între Dumnezeu și om.

Identitatea dintre Hristos și Biserică este un principiu de viață creștin cu caracter absolut. Mîntuitorul ne-a învățat că la Dumnezeu nimeni nu poate ajunge decît prin Sine : „Nimeni nu vine la Tatăl Meu, decît prin Mine" (Ioan 14, 6). De asemenea : „Eu sînt calea" (Ioan 14, 6). Se înțelege astfel că, întrucît Iisus este identic cu Biserica Sa, Biserica însăși dobîndind întreaga putere de viață în Hristos Iisus, unirea cu Dumnezeu nu este posibilă decît în Biserică. Din faptul că Hristos și Biserica formează o unitate decurge

---

36. Un punct de vedere asemănător la Hans Urs von Balthasar, *La gloire et la croix. Les aspects esthétique sur la Constitutiae,* I, trad. d'allemand par. R. Givard, Paris, 1965, p. 519.

37. Roger Mehl, *Traité de sociologie du protestantisme.* Cap. *Sociologie de l'ecuménisme,* p. 172-198 și *Sociologie de la secte,* Paris 1965, p. 199-229.

38. E. Percy, *Der Leib Christi in den paulinischen Homologumena und Antilegomena,* Lund, 1942, p. 9-11.

ca principiu normativ adevărul că numai în Biserică poate fi urmat Hristos, numai în Biserică poate fi trăită viața în Hristos, iar cine crede că Îl poate imita pe Hristos în afară de Biserică ajunge pradă unei iluzii. Mîntuitorul este putere și model de viață numai în Biserică și prin Biserică. Menirea însăși a Bisericii este aceea de a modela pe credincios după chipul divino-uman al lui Iisus, fiind chiar înzestrată în acest sens cu o metodă stabilă și o disciplină de viață precisă. Cine are rîvna de a deveni desăvîrșit nu are nevoie să născocească mijloace personale de edificare spirituală, fiindcă în Biserică află tot harul și toate condițiile transformării sale religios-morale.

Intrarea credinciosului în viața tainică a unirii cu Dumnezeu, prin Iisus Hristos, înseamnă, în sensul concret al cuvîntului, integrarea în rînduiala Bisericii. Sfintele Taine nu sînt altceva decît mijloacele unirii noastre cu Dumnezeu prin har. Mai ales Taina Euharistiei este aceea care consfințește, într-un grad suprem, această legătură, în cadrul unui act liturgic. În ea este descoperit faptul, solemn în toate, al iubirii reciproce dintre Dumnezeu și om. Astfel, calea către Dumnezeu precum și guvernarea vieții noastre de Dumnezeu ne este dată în Iisus Hristos și în Biserică. Ținînd seama de condiția noastră umană de spirite întrupate, Iisus Hristos își actualizează, prin Taina Euharistiei, întruparea în Sfînta Biserică: „Cel ce mănîncă Trupul Meu și bea Sîngele Meu rămîne întru Mine și Eu întru el“ (Ioan 6, 56), ne-a spus Mîntuitorul [39]. Viața în har, pe care o ridică la cea mai înaltă potență unirea euharistică, se arată a fi o viață tipică, după modelul istoric al Mîntuitorului Iisus Hristos.

Ca mijloc de refacere a întregii naturi create prin har, Biserica reprezintă a doua zidire a lumii. Prin întrupare, precum și prin toate actele Sale mîntuitoare, Hristos a ridicat pe om de pe pămînt la cer (Efeseni 2, 6), iar odată cu el a ridicat și cosmosul la destinația sa divină, potrivit planului celui din veac, încît opera răscumpărării le-a cuprins „pe toate întru El“ (Efeseni 1, 10). În acest fel, lumea în care trăim, în măsura în care este străbătută de lumina lui Hristos, devine ea însăși un drum spre Dumnezeu. Mîntuitorul Însuși ne spune : „Iată, Eu fac toate lucrurile noi“ (Apocalipsa 21, 5) [40].

Viața religioasă autentic creștină ca temă de discuție ecumenică este pusă în evidență de interesul pe care toate comunitățile creștine, angajate în Mișcarea ecumenică, îl acordă noțiunii de Biserică. Ca activitate spirituală specifică vremii noastre, ecumenismul nu privește pe credincioșii singulari, ci direct comunitățile creștine, sub aspectul lor bisericesc, fiind nedespărțite de realitățile lor intrinsece și de prezența lor în lume. Ideea de Biserică însă nu poate fi concepută fără a fi corelată de raportul pe care noi îl avem cu Iisus Însuși. Nu poate spune nimeni că iubește pe Dumnezeu, dacă nu iubește pe Iisus Hristos. Iar Iisus Hristos se iubește numai în Biserică, în Biserica Sa. Unirea cu Dumnezeu, Care este scopul

---

39. Prof. N. Chițescu, *Biserica, trupul tainic al Domnului,* în „Biserica Ortodoxă Română“, LX (1942), nr. 7-8.

40. L. Cerfaux, *La théologie de l'Eglise suivant Saint Paul,* ed. II, Paris, 1948, p. 204-215 ; 255-259.

suprem al vieții creștine și esența ultimă a actului religios, este împreunarea cu Hristos în Biserică, dar despre acest lucru nu s-a vorbit explicit la întrunirile ecumeniste[41]. A ține seama de regula mîntuirii prin Biserică înseamnă a urmări crearea unei vieți religioase tipice după modelul lui Hristos. Viața creștină se află în întregime încorporată în disciplina și în normele Bisericii tradiționale. Așadar, o legătură autentică cu Dumnezeu în Iisus Hristos, nu o realizăm decît prin unirea liturgică, adică a unei vieți religioase tipice, în a cărei formulă se regăsesc toți cei care vor să trăiască în unitate, progresînd astfel în desăvîrșire spirituală.

Mișcarea creștină spre unitate întîmpină, atît pe linie teologică cît și pe linie spirituală, tendința unor credincioși de a deosebi pe Hristos de Biserică sau chiar de a-L opune pe Hristos Bisericii. De fapt, toți aceia care, animați de orgoliu, își făuresc un mod personal de viață religioasă ajung să-și creeze o altă regulă de comportare decît aceea dată de Hristos prin Biserică, situîndu-se astfel nu numai în afară de Biserică, ci și în afară de Hristos. Devierile de la dreapta credință au ca punct de plecare, în genere, eliminarea noțiunii de Biserică din definirea actului religios[42]. E vorba despre o tendință care se manifestă evident în vremea noastră, printr-un dezinteres crescînd față de latura dogmatică a creștinismului, sfîrșind, însă, de cele mai multe ori, prin a se opune învățăturii Mîntuitorului. A înlătura Biserica din relația cu Dumnezeu înseamnă a înlătura posibilitatea însăși de a ajunge și a te menține în legătură cu Dumnezeu. De asemenea, a tăgădui valoarea Bisericii ca fapt religios înseamnă a tăgădui în același timp actualizarea întrupării lui Hristos în istoria mîntuirii. Toți cei ce cred că pășesc pe urmele lui Hristos în afară de Biserică se găsesc, de fapt, pe un drum rătăcit. Pe același drum se găsesc și aceia care își închipuie, că ei păstrează legătura cu Hristos în afara lucrării restauratoare prin care Domnul a refăcut lumea în har. O spiritualitate care este hrănită de dezgustul și teama de lume, identificînd creația cu răul și uitînd de reînnoirea tuturor lucrurilor în Hristos, promovează apocalipticismul și părăsește calea dreaptă a mîntuirii.

5. *Din perspectiva revelației naturale, viața religioasă este răspunsul pe care îl dă credinciosul, în mod conștient, liber și deplin, chemării lui Dumnezeu.*

Sub înfățișarea ei umană, legătura omului cu Dumnezeu este cunoscută sub denumirea de religiozitate. Dată în făptura cu care venim pe lume, rădăcina religiozității este „chipul lui Dumnezeu" întipărit în adîncul ființei noastre. În acest adînc purtăm înnăscut un dor, o tendință sau un elan de a trăi în Dumnezeu, precum și în Dumnezeu există voința de a trăi în noi și de a se recunoaște în sufletul nostru. Izvorînd din acest adînc, religiozitatea este un fenomen originar, care nu poate fi redus la nici un alt fenomen. Specificul lui constă în sentimentul atîrnării de Dumnezeu, la care

---

41. Situația prezentă este arătată de către A. Hossiau, *L'images diverses de l'unité de l'Eglise,* în „Revue Théologique de Louvain", X (1979), fasc. 2, p. 131-158.

42. Roger Mehl, arată modul de formare datorită individualismului religios a unei anti-Biserici. *Traité,* p. 204-205.

se mai adaugă și sentimentul unei vremelnicii pămîntești, care ia naștere, la rîndul său, din raportarea vieții noastre mărginite la nemărginit, ca și din aspirația ființei noastre spre veșnicie. În mod natural, sîntem predispuși spre o simțire tainică a lui Dumnezeu. Sfîntul Apostol Pavel ne vorbește de ea cu aceste cuvinte : „(Dumnezeu) a făcut dintr-un sînge tot neamul omenesc... ca... să caute pe Dumnezeu, doar L-ar simți și L-ar găsi, măcar că El nu este departe de fiecare dintre noi, căci prin El trăim și ne mișcăm și sîntem“ (Fapte 17, 26-27). Prin această religiozitate sădită în firea noastră, noi aderăm în mod liber și conștient la chemarea lui Dumnezeu, devenind oarecum „împreună-lucrători“ (I Corinteni 3, 9) cu Dumnezeu la zidirea propriei noastre vieți religioase.

În creștinism, viața religioasă nu este numai manifestarea acestei religiozități naturale, de aceea nu trebuie confundat elanul sufletului care îl caută pe Dumnezeu cu viața spirituală însăși ce ne-a fost adusă de Hristos. Mîntuitorul ne-a dăruit această viață inaugurînd-o ca împărăție a lui Dumnezeu „în mijlocul nostru“ (Luca 17, 21). Se știe însă că această împărăție „nu este din această lume“ (Ioan 18, 36). Sîntem, deci, obligați să facem o distincție între cele două ordini de existență, una umană și alta divină. Una este din lumea intuițiilor religioase ce ni le procură firea, cealaltă din lumea certitudinilor ce ni le împărtășește Dumnezeu Însuși. Întrebarea e, în ce raport trebuie să ne găsească acestea două pentru a forma împreună unitatea vieții creștine nealterate ? Răspunsul este următorul : numai în starea de jertfă umanul se umple de puterile transformatoare ale divinului, jertfa aceasta fiind un act conștient și liber din partea credinciosului. Sfîntul Apostol Pavel ne spune : „Iar mie să nu-mi fie a mă lăuda decît numai în Crucea Domnului nostru Iisus Hristos, prin care lumea (firea) este răstignită pentru mine și eu pentru lume (fire) (Galateni 6, 14). Astfel, Crucea nu ne călăuzește numai spre refacerea firii noastre în Hristos, ci și spre restaurarea care determină esența însăși a actului religios creștin. Jertfa restabilește noul echilibru dintre uman și divin din viața creștină [43]. Orice jertfă, este răsplătită dumnezeiește. Primind darurile Crucii și conlucrînd cu ele, credinciosul cîștigă adevărata trăire religioasă. Bogăția acestei trăiri se traduce prin intensificarea progresivă a energiilor spirituale cu care este înzestrat, făcînd uneori ca bucuria de care este stăpînit în unire cu Dumnezeu să se ridice pînă la gustarea fericirii cerești încă din această lume.

Sub aspectul său teologic, ecumenismul contemporan e în căutarea unui nou temei de viață creștină. Adevărul divin impus din afară, în numele unei autorități mai mult pămîntești, și-a pierdut lumina și puterea sa interioară. Asistăm astăzi, prin noua atitudine teologică existențialistă, pe care o anumită ramură protestantă a introdus-o în ecumenism, la declanșarea unei tentative spirituale de „căutare a interiorității pierdute“, de aflarea în zonele subiective ale credinciosului a unui tărîm care, spre deosebire de presupozițiile juridice, să ofere alte certitudini de viață și trăire creștină [44].

---

43. M. Bouttier, *La condition chrétienne selon Saint Paul*, Genève, 1964.

44. W. A. Visser't Hooft, *L'Eglise face au syncrétisme*, cap. IV : *La redécouverte de l'universalisme chrétien dans le mouvement oecuménique*,

E vorba de un efort, ce se depune pentru a se aduce credinciosul, prin întoarcerea la sine, la un raport personal și direct cu Dumnezeu. Toate acestea dovedesc că noua orientare din teologia ecumenică se află în acord cu una dintre preocupările constante ale gîndirii creștine răsăritene și anume aceea de a exprima într-un echilibru, care privește orizontul vieții noi aduse de Hristos, suveranitatea lui Dumnezeu și adeziunea liberă a credinciosului la chemarea divină. Cele două laturi, cea naturală și cea supranaturală, ale actului religios, se găsesc împreunate într-un fel de perihoreză. În această condiție, religiozitatea naturală însăși aduce în suflet o lumină și o impresie de lărgire, de eliberare și dezmărginire.

Accentuarea religiozității naturale, în defavoarea elementului divin, obiectiv și transcendent, fenomen cu o extensiune destul de însemnată, aduce cu sine o perturbare în ordinea vieții creștine. Ea mînă pe credincioși spre exaltarea sensibilității religioase. E vorba despre sensibilitatea care creează obscurantismul și unilateralismul dizident, ce se opune ca un zid de nepătruns propovăduirii și propagării adevărului creștin revelat, adevăr care poartă cu el sensul convergenței ecumenice. A vedea în fenomenul religios numai setea de absolut, chiar cînd această aspirație este îndreptată spre divin, este totuși un reducționism. Smerenia, care este consecința imediată a unui act de jertfă, constituie prima condiție a vieții religioase, dar credinciosul exaltat o respinge. Mergînd necontenit pe drumul căutării de sine, el nu cunoaște puterea Crucii lui Hristos. Prin abuzul de subiectivism, în viața lui se instalează egocentrismul. Înconjurîndu-și astfel cu nețărmurită dragoste de sine propria sa religiozitate, acest credincios transformă faptul religios însuși într-un activism fanatic. În acest fanatism se află sursa prozelitismului, cauza majoră a segregării și a scindărilor ce apar în viața creștină [45].

6. *Religia creștină este calea înnoirii, prin dobîndirea mîntuirii, precum și a vieții veșnice.*

Mîntuirea nu este în creștinism numai o aspirație sau o nădejde, ea este un fapt, este o realitate rară în care ne introduce Hristos. Prin mîntuire înțelegem o eliberare, datorită puterii lui Dumnezeu, de sub robia păcatului, a morții și a diavolului, dar mai ales ridicarea într-un plan de existență unde stăpînește sfințenia, viața și Dumnezeu. De fapt, eliberarea însăși presupune o schimbare, reînnoirea făpturii în har. În simbolismul minunii din Cana, a prefacerii apei în vin, ni se descoperă sensul lucrării mîntuitoare a lui Hristos. Astfel, de exemplu, se cuvine să înțelegem că „apa“ dragostei naturale dintre soți se preface în „vinul“ nobil al iubirii care nu cunoaște margini (Ioan 2, 1-11). Viața adevărată este numai viața în Dumnezeu. Fără această viață pierim, pentru că existența în afară de Dumnezeu este păcat și moarte. Dacă mîntuirea este eliberare de moarte, acest lucru înseamnă în primul rînd, eliberare din moartea păcatului, căci „boldul morții este păcatul“ (I Corinteni 15, 56). Numai moartea spirituală face ca moartea

---

trad. française par A. Péry, 1964. H. Roux, *Tendances oecuméniques dans le Protestantisme*, în „Irénikon“, XXXVI (1964), nr. 3.

45. Punctul de vedere romano-catolic la R. Coste, *Théologie de la liberté religieuse*, Grembloux, 1969.

fizică să însemne moarte adevărată. Din această moarte a venit Hristos să ne salveze : „Moartea a fost înghițită de biruință“ (I Corinteni 15, 54). Depărtînd boldul păcatului din moarte, Mîntuitorul a abolit de fapt moartea ca realitate spirituală. În același timp, turnînd în ea Duhul, iubirea și viața Lui, El a transformat moartea, care a fost un fapt al coruperii vieții, o antiteză a existenței, o forță brutală a separării spiritului de materie, într-o trecere spre nemurire, spre viața veșnică. De aceea, mîntuirea înseamnă dobîndirea vieții veșnice. Pentru cei ce trăiesc în Hristos, moartea nu mai există (Efeseni 2, 5-6 ; Coloseni 2, 13 ; 3, 3).

Confesiunile creștine actuale văd în ideea înnoirii un element de mare însemnătate ecumenică, înțelegînd adevărul că înnoirea vieții bisericești, în condițiile în care ele se găsesc, a devenit un fapt de experiență curentă [46]. Mai puțin însă își dau seama că noutatea este altceva decît o schimbare a unui anumit punct de vedere. Noutatea înseamnă o cunoaștere mai profundă a tainelor mîntuirii noastre în Hristos. Ea aparține unei realități ce izvorăște din adînc, fiind nedespărțită de fenomenul religios primar, ca și de misterul izbăvirii noastre din păcat și din moarte. Privind viața religioasă drept o cale ce ne conduce spre împărăția dreptății veșnice, acțiunea ecumenică află un important factor de convergență creștină. El este constituit de către solidaritatea tuturor credincioșilor care au drept țintă unirea eshatologică cu Dumnezeu [47]. Ontologic, actul religios are un caracter comunitar. În fiecare credincios, Dumnezeu iubește și mîntuiește pe toți cei ce tind spre El. Relația dintre suflet și suflet nu este pentru Dumnezeu un spațiu gol. Religiozitatea însăși este un complex vital de gînduri și simțiri pioase, de legături de familie, în care se contopesc amintiri și evocări ale celor ce nu mai sînt, trăiri ce se revarsă toate în marea nădejde a împărtășirii tuturor de Hristos, în ziua cea neînserată a venirii Sale.

O ultimă degradare a actului religios, ce se cuvine să fie amintită, în măsură să împiedice eforturile creștine spre unitate, constă în deformarea însăși a noțiunii de mîntuire. Eliberarea credinciosului de sub stăpînirea răului, sub toate formele sale, nu este înțeleasă totdeauna în sensul transformării omului pentru a deveni o „creatură nouă“. Pentru mulți creștini, mîntuirea este privită doar ca scăpare de o apropiată urgie divină. De această urgie nu ar scăpa decît unii aleși, care ar fi supraviețuitorii unui cataclism iminent al lumii [48]. Am văzut, însă, că mîntuirea nu poate să însemne distrugerea firii, ci înnoirea și transfigurarea ei. Venirea Domnului întru mărire nu are ca scop principal descoperirea mîniei divine, întrucît parusia nu este identică cu nimicirea lumii. Focul de la II Petru 2, 5-10 este mai degrabă purificator, decît distrugător. Cine nu vede mîntuirea sub aspectul însănătoșirii și al transfigurării firii

---

46. M. J. Le Guillou, Un nouvel âge oecumenique, Paris, 1966 ; la necalcedonieni, Métropolite Grégorios, *Priorité oecumenique. Point de vue oriental orthodoxe sur mouvement oecuménique d'aujourd'hui,* în „Irénikon“, 1977, nr. 2.

47. W. Pannenberg, *La signification de l'eshatologie pour la compréhension de l'apostolicité et de la catholicité de l'Église,* în „Istina“, XIV (1969), nr. 1, p. 169-170.

48. R. Mehl, *Traité,* p. 218.

(Mîntuitorul însuși a zis femeii cu scurgere de sînge : „Fiică, credința ta te-a mîntuit... fii sănătoasă de boala ta !“ (Marcu 5, 34), ceea ce e totuna cu refacerea solidarității umane, nu cunoaște nici sensul legăturii dintre frați, pe care o întărește și o sfințește religiozitatea adevărată. Dar și invers. Unde religiozitatea nu este exprimată în dragoste pentru semenii noștri, în pietate pentru cei ce nu mai sînt, unde îmbărbătările glasurilor ce ne vin de dincolo de moarte nu se mai aud, credința însăși este mutilată, iar viața creștină dezrădăcinată.

Avînd ca temă de discuție ecumenică subiectul : „Mîntuirea astăzi“, conferința de la Bangkok (1973) a urmărit „să celebreze și să proclame în lumea întreagă bogăția mîntuirii ca un dar al lui Dumnezeu în Iisus Hristos, prin Sfîntul Duh, precum mărturisește în acest sens Sfînta Scriptură, ca experiență trăită de oamenii de astăzi în lupta lor pentru sensul și plenitudinea vieții, precum și pentru dreptatea socială“ [49]. La Vancouver se reia această temă, aducîndu-i-se tezei precedente două amendamente, una privind concentrarea hristologică, iar alta o înțelegere mai profundă a vieții pe care o trăim. Ecumenismul cheamă pe creștinii zilelor noastre să păsească pe calea înnoriii în Iisus Hristos și a imperativelor superioare ale vieții contemporane. Apropierea de Hristos, însă, nu generează mai multe spiritualități, ci numai una singură [50]. Din cele constatate pînă aici ne putem da seama că indiferența, frica sau aversiunea pentru viața prezentă, ignoranța sau disprețul față de materie, nu sînt proprii unei religiozități care îl are pe Hristos ca izvor și țintă. La originea lor se află o tendință de divagare și o credință fantezistă, înclinată spre fanatism și prozelitism. Spiritul subiectivist al acestui creștinism, care nu este sigur de sine, nu-și cunoaște limitele și nici condițiile unei dezvoltări naturale, rămîne în mod fatal părăsit de îndrăzneala de a pătrunde în lume și de a se numi pe sine : viață. El nu ajunge să-și deprindă, să-și încerce și să-și fortifice eventualele puteri. E străin de cuvintele Domnului : „Eu am venit ca lumea viață să aibă“ (Ioan 10, 10). Ideea că întreaga omenire e menită să formeze o mare familie de amploare universală, trăind în pace, libertate și solidaritate frățească, urcînd tot mai sus pe înălțimile progresului material și spiritual, s-a impus însă în conștiința creștină ca un imperativ al vieții pe care o trăim. Fiind un „Nu !“ războiului, pacea este un „DA !“ pentru viață, pentru forțele ei creatoare. Libertatea și solidaritatea umană exprimă și ele permanentul dinamism al vieții, iar progresul nu este altceva decît viața în necontenita ei tensiune creatoare către desăvîrșire.

Pr. conf. dr. Ilie MOLDOVAN

---

49. *La conférence de Bangkok sur „Le salut aujourd'hui“*, în „La Documentation catholique“, LXX (1973), nr. 1627, p. 210.

50. E. Lanne, *L'Église Une dans la prière eucharistique*, în „Irénikon“, 1977, nr. 3, p. 343.

DIN MOARTE LA VIAȚĂ ȘI DE PE PĂMÎNT LA CER

† *TEOCTIST*
ARHIEPISCOP ȘI MITROPOLIT

Pe fiecare altar al dreptei noastre credințe străbune, în această noapte se reaprinde Lumina cea neînserată cu aceeași strălucire ca în marea biserică a Sfîntului Mormînt din Ierusalim. În fiecare inimă creștină sălășluiește în aceste clipe bucuria învierii Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. În auzul tuturor pătrund temeinic, ca și în auzul rîvnitoarelor femei purtătoare de mir, sosite „dis-de-dimineață" la mormîntul gol, precum și al Sfinților Apostoli, cuvintele îngerului: „Căutați pe Iisus Nazarineanul, Cel răstignit? A înviat! Nu este aici. Iată locul unde a fost pus" [1]*. Ca și ei și ca toți cei ce L-au văzut pe Iisus înviat* [2]*, i-au ascultat graiul plin de învățătură, au fost îmbrăcați cu putere de sus* [3] *spre a fi martorii și vestitorii învierii Sale* [4]*, împreună cu toți cei ce s-au învrednicit a fi numiți cu numele lui Hristos, adeverim acum și în vecii vecilor, adevărul învierii:*

„Cu adevărat a înviat Hristos Domnul!"

Mărturisindu-L din veac în veac, Sfinții Apostoli și Părinții Bisericii au răspîndit adevărul învierii lui Hristos „pînă la marginile pămîntului" [5]*. Din binecuvîntatul ogor al vestirilor Sfintei Evanghelii n-au lipsit — așa cum ne arată mărturiile acelor vremi — strămoșii noștri daco-romani care au primit „Evanghelia păcii"* [6] *prin truda Sfîntului Apostol Andrei. Pe firul de aur care ne leagă pe noi, fiii și slujitorii Bisericii Ortodoxe Române, de Lumina adusă de cel dintîi apostol chemat la propovăduire, s-au înșirat de-a lungul secolelor ca niște mărgăritare neprețuite vredniciile și roadele Ortodoxiei noastre românești, oglindite în locașurile străvechi de închinare, în odoare și vase liturgice, în fresce, scrieri și imnuri, ofranda evlaviei înaintașilor noștri.*

Pășind în incinta bisericilor zidite în secolele IV, V, VI și următoarele, pentru credincioșii din cetățile Tomis, Callatis, Histria, Niculițel etc. simți că te afli pe vetre ale dreptei credințe, de cultură, lumină și afirmarea ei. Simți jertfa ctitorilor acestor locașuri închinate învierii și auzi cîntările ei intonate pe limba și înțelesul strămoșilor noștri de către soborul ierarhilor și preoților slujitori: „Hristos a înviat din morți cu moarte pe moarte călcînd și celor din morminturi viață dăruindu-le". Din acest izvor „de apă vie" [7] *al învierii ne îndestulăm neîncetat setea duhovnicească. Din Lumina Sfîntului Mormînt ne luminăm sufletele. Din Viața cea fără de moarte, cu care ne-a înveșmîntat Mîntuitorul Hristos prin învierea*

---

1. Marcu 16, 6.
2. I Corinteni 15, 6.
3. Luca 24, 49.
4. Luca 24 48.
5. Fapte 1, 8.
6. Efeseni 6, 15.
7. Ioan 4, 10.

Sa cea de a treia zi, ne înviorăm și ne sporim fără răgaz viețuirea noastră, creșterea noastră duhovnicească în El, Care este „Capul Bisericii“ [8] *din care facem parte și noi cu harul lui Dumnezeu. Călăuziți de aceste sfinte adevăruri, ne străduim să continuăm strădaniile închinate Ortodoxiei, să adăugăm vrednicia noastră în împlinirea „Legii lui Hristos“* [9]*, să slujim Biserica Lui pe pămîntul binecuvîntat al țării noastre.*

Roadele evlaviei credincioșilor români se vădesc nu numai în rîvna depusă pentru păstrarea întregului tezaur de credință lăsat de Sfinții Apostoli și Sfinții Părinți, ci și în lucrarea actuală duhovnicească, prețuită de toți cei ce ne văd acasă. Din rîndul acestora este și Prea Fericitul Diodor, Patriarhul Ierusalimului, care, printre altele, a spus la Mănăstirea Văratec: „Mărturisesc și aici că Patriarhia Ierusalimului are mare dragoste față de Biserica Ortodoxă soră din România în fruntea căreia se găsește Prea Fericitul Patriarh Iustin și care păstrează cu sfințenie moștenirea ortodoxă de la Sfinții Apostoli și Sfinții Părinți“ [10]*. Continuăm așadar, să împletim și să adăugăm agonisitei noastre duhovnicești, iar la Sfintele Paști să cîntăm aceeași cîntare străveche și totuși atît de nouă: „Paștele ceie frumoase, Paștele Domnului, Paștele, că din moarte la viață și de pe pămînt la cer, Hristos Dumnezeu ne-a trecut pe noi“.*

Dreptmăritori creștini, această trecere „din moarte la viață“, la care ne-a făcut părtași Mîntuitorul Iisus Hristos, o prăznuim în această preamărită zi a învierii Sale. Coroană a întregii Sale lucrări de pe pămînt, învierea Îl arată „jertfă întru miros de bună mireasmă duhovnicească“ [11]*, biruitor al morții, izbăvindu-ne de sub stăpînirea ei spre a ne uni desăvîrșit cu Tatăl și cu Duhul Sfînt. Chezășie a învierii noastre, „Învierea lui Hristos înseamnă nu numai o comuniune a Lui cu Tatăl, ci și intrarea Lui în deplină comuniune cu noi, comuniune la început pentru noi virtuală, dar avînd să devină comuniune actualizată, prin sălășluirea lui Hristos prin Duhul Său în ființa noastră“* [12]*. Trecerea noastră din moarte la viață face din ființa noastră vasul ales în care să sălășluiască „Trupul lui Hristos“, atunci cînd primim Sfînta Împărtășanie.*

„Înrădăcinați și ziditi fiind în El, învață Sfîntul Apostol Pavel, întăriți în credință, după cum ați învățat și prisosind în ea cu mulțumire“ [13]*, „cu El ați și înviat prin credința în puterea lui Dumnezeu“, Care „v-a făcut vii împreună cu Sine“* [14]*. Preamărind sărbătoarea Sfintelor Paști, care revarsă belșug de daruri mîntuitoare, Sfîntul Ioan Damaschin scrie: „Paștele cele sfințite astăzi nouă s-au arătat. Paștele cele noi și sfinte. Paștele cele de taină... Paștele care au deschis nouă ușile raiului, Paștele cele ce sfințesc pe toți credincioșii“.*

---

8. Coloseni 1, 18.
9. Galateni 6, 2.
10. *Cuvînt rostit în ziua de 22 iunie 1982*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei“, LVIII (1982), nr. 5-6, p. 449.
11. Efeseni 5, 2.
12. Pr. Prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, București, 1978, p. 1-5.
13. Coloseni 2, 7.
14. Coloseni 2, 12-13.

Ca picătura de rouă de pe firul abia răsărit de sub brazdă în care se reflectă întreaga lumină a soarelui în dimineţile de primăvară, tot astfel reflectă şi cugetul nostru plăpînd măreţia şi bogăţia darurilor învierii, din care străluceşte viaţa. Este dumnezeiesc acest dar pentru că îşi are izvorul în Hristos cel înviat, cum în repetate rînduri a spus Însuşi Mîntuitorul: „Eu sînt învierea şi viaţa“ [15]. *Din „plinătatea Dumnezeirii care locuieşte trupeşte în Iisus Hristos“* [16] *din „pacea Lui care covîrşeşte orice minte“* [17], *Sfînta noastră Biserică, prin Tainele ei, ca lucrări ale Duhului Sfînt ne face pe toţi părtaşi. Aşa putem spune cu Sfîntul Apostol Pavel că: „Hristos este viaţa noastră“* [18].

Spre a înţelege limpede acest mare adevăr al credinţei noastre de unitate cu Hristos şi cu Biserica în care El săvîrşeşte mîntuirea tuturor, trebuie să-l căutăm în grădina Sfintelor Scripturi şi a Sfintei Tradiţii ortodoxe române, de unde învăţăm cum să-l trăim şi să-l mărturisim. De aici, din credinţa şi statornicia părinţilor noştri în păstrarea tuturor acestor frumuseţi, ne dăm seama că „Lumina lui Hristos luminează tuturor“ [19]. *Nu este de conceput viaţa deplină lipsită de lumină şi încă de acea lumină care îi dă strălucire. De aceea, cu adînc înţeles, Sfîntul Apostol şi Evanghelist Ioan leagă strîns viaţa de lumină, scriind despre Hristos, Fiul şi Cuvîntul lui Dumnezeu: „El era viaţa şi viaţa era lumina oamenilor“* [20]. *Se cade a răspunde cu vrednicie la chemarea de mamă bună şi adevărată a Bisericii noastre strămoşeşti îndreptată către noi: „Veniţi, că iată toate sînt gata“* [21]. *La ospăţul duhovnicesc şi la bucuria deplină* [22] *sîntem aşteptaţi la fiecare slujbă, deoarece „Paştele nostru, Hristos S-a jertfit pentru noi“* [23]. *Se cuvine, de asemenea, a înţelege şi a păstra vie nespusa iubire a Mîntuitorului Care, mergînd spre patima cea de bunăvoie, a spus ucenicilor la Cina cea de Taină: „Cu dor am dorit să mănînc cu voi aceste Paşti, mai înainte de patima Mea“* [24].

Ca şi Sfinţii Apostoli, rămînem şi noi adînc mişcaţi de o asemenea dorinţă izvorîtă din aceeaşi nesfîrşită iubire pentru noi, vie şi pururea lucrătoare. Acelaşi dor dumnezeiesc îl simţim şi îl trăim ori de cîte ori ne aflăm în faţa sfîntului altar şi ori de cîte ori ne apropiem de Sfîntul Potir spre a ne bucura din ospăţul Stăpînului. Cu dor a dorit Bunul nostru Mîntuitor să ne cerceteze, să ne caute şi să ne mîntuiască. Cu iubire ne-a iubit şi a luat chipul nostru spre a ne înălţa la vrednicia de purtători ai chipului Său. Ne-a iubit şi ne iubeşte în aceeaşi măsură ca pe Tatăl cel ceresc [25], *îndemnîndu-ne şi ajutîndu-ne prin Sfînta Sa Biserică „să rămînem în dragostea Sa“* [26].

Spre viaţă, spre unitate, pace şi bucurie ne cheamă Sfînta Biserică, nu numai acum, ci în fiecare duminică şi la fiecare Sfîntă

---

15. Ioan 11, 25.
16. Coloseni 2, 9.
17. Filipeni 4, 7.
18. Coloseni 3, 4.
19. Liturghia Sfîntului Grigorie Dialogul.
20. Ioan 1, 5.
21. Luca 14, 17.
22. Ioan 17, 13.
23. I Corinteni 5, 7.
24. Luca 22, 15.
25. Ioan 17, 26.
26. Ioan 15, 9.

Liturghie. Mîntuitorul nostru Iisus Hristos este prezent la Proscomidie, pe sfîntul altar, pe care Se aduce jertfă ca Mare Arhiereu, plinind astfel „toată dreptatea“ [27].

Sărbătoarea Paștelor, „care ne-a trecut din moarte la viață“, cum auzim cîntîndu-se în aceste luminoase zile, ne îndreaptă luarea aminte în mod deosebit asupra grijii cu care noi trebuie să împodobim viața și ființa noastră. Ca dar dumnezeiesc, aceasta dobîndește străluciri cu fiecare om, cu fiecare faptă bună, cu fiecare etapă din istoria omenirii. Atît de limpede s-a arătat dintru început și a rămas în Biserică această învățătură, încît Altarul nostru străbun a fost nu numai loc de jertfă, ci și de înviere, de viață. „Cuvîntul vieții, scrie Sfîntul Apostol Ioan, vă vestim. Și viața s-a arătat și am văzut-o și mărturisim și vă vestim viața de veci, care era la Tatăl și s-a arătat nouă“ [28]. *În lumina acestui adevăr apostolic, Sfîntul Irineu, Episcopul de Lugdunum, scrie în secolul II: „Slava lui Dumnezeu este omul viu, omul care trăiește. Insă viața omului trebuie să fie vederea lui Dumnezeu“* [29]. *Într-adevăr singur omul care trăiește, care se bucură de viață, acela poate să aducă cinstire lui Dumnezeu prin părtășia lui la ridicarea semenilor, la îmbunătățirea traiului acestora, la înfrumusețarea naturii, pentru a o oferi ca loc și mediu prielnic viețuirii tuturor.*

Pe cît de frumoasă, de înălțătoare și plină de optimism este viața noastră și viața lumii, darul nostru suprem, pe atît de întunecate, de păgubitoare, de degradante a tot ceea ce reprezintă acest sfînt dar apar tendințele și acțiunile acelora care nesocotesc valorile legate de ființa umană în fruntea cărora se află viața. Viața lumii nu se poate despărți de pacea lumii. Împreună cu întregul nostru popor, acordăm o mare atenție și promovăm orice inițiativă îndreptată spre apărarea vieții și a păcii pe pămînt. Este dureros ca în aceste vremi de înaintare a științei și tehnicii, tocmai acestea sînt folosite pentru distrugerea omului și a vieții lui. Adevărate arsenale ale morții cresc în bătrîna noastră Europă, în loc să dispară, în loc ca uriașele cheltuieli risipite pentru făurirea armelor ucigătoare să fie îndreptate spre satisfacerea celor mai elementare cerințe ale vieții, atît de întunecată în multe părți ale lumii.

In fața unei astfel de primejdii, în fața fricii și nesiguranței, au apărut și apar, ca razele soarelui, mesaje și acțiuni numeroase în favoarea păcii, a tratativelor, a încetării înarmărilor. Asemenea celor din lumea întreagă, s-au făcut auzite și au avut răsunet binefăcător apelurile poporului nostru. Pacea constituie un imperativ pentru viață. Alternativă între viață și moarte nu poate exista, după cum citim în Sfînta Scriptură: „Viață și moarte ți-am pus Eu astăzi înainte, spune Dumnezeu. Alege viața ca să trăiești tu și urmașii tăi“ [30]. *Nu mai avem libertate de a delibera între viață și moarte. Ci de a alege viața. Și nu numai viața proprie, ci și*

---

27. Matei 3, 15.

28. I Ioan 1, 1-2.

29. S. Irenaei Episcopi Lugdunensis, Contra Haereses IV, 20, 7, în P. L. 7, 1037.

30. Deuteronom 30, 19.

aceea a semenilor, a omenirii și a însești vieții de pe pămînt, cu tot ceea ce reprezintă ea pentru trupul și sufletul fiecărui om.

Niciodată în decursul timpului, omenirea nu a sacrificat atît de zadarnic vieți și bunuri de neprețuită valoare ca în războaiele zilelor noastre. În fața acestora trebuie să se înalțe tot mai trainic și puternic conștiința și voința omenirii iubitoare de pace. Trebuie să se sădească în inimi încrederea că viața și pacea lumii nu pot fi salvate de arme, ci de înțelegere, de voința de a sluji adevărul, dreptatea, egalitatea — valorile necesare umanității mai mult ca oricînd.

Pe acest drum pășește harnicul nostru popor călăuzit cu înțelepciune de cel mai iubit fiu al său, Domnul Nicolae Ceaușescu, Președintele României contemporane. Pașnic din fire, din adînca noastră istorie milenară, cutezător în muncă și înrădăcinat pe glia străbună, poporul român făurește deceniu după deceniu viața cea nouă, de dreptate socială și de muncă rodnică, înțelegînd și îndestulînd viața tuturor fiilor Patriei noastre. Stăpîn pe destinele lui, el creează, zidește, transformă și înfrumusețează țara și o înzestrează cu izvoare de lumină, ca pe o grădină înfloritoare. Este mărturia grăitoare a felului în care el înțelege să-și sporească aportul pentru viața și pacea omenirii de pretutindeni. Adevărul că puterea nu stă în forța armelor, ci puterea este cea a sufletului, a entuziasmului, a optimismului, a colaborării și prieteniei, puterea popoarelor dornice de afirmare, acest adevăr pune stăpînire din ce în ce mai mult pe voința și mintea oamenilor. Este de la sine înțeles că în aceste convingeri își găsesc avînt, putere și dăruire, minunații făuritori de bunuri materiale și spirituale, toți fiii harnicului nostru popor.

Iubiți fii duhovnicești, viața, ca dar al învierii, cere a fi împlinită neîncetat de către noi cei ce sîntem purtătorii ei. Ea se dezvoltă numai în climatul unde domnește credința adevărată, buna rînduială și dragostea pentru tot ceea ce faci și pentru tot ceea ce gîndești pentru folosul Bisericii și al semenilor. Ca și viața duhovnicească în continuă îmbunătățire, spre desăvîrșire și sfințenie, tot așa și viețuirea noastră și viața poporului nostru cer noi și noi împliniri. Să ne facem părtași cu hărnicia, cu avîntul, atașamentul și omenia care sînt podoabele noastre ca fii ai Bisericii strămoșești și ai Patriei dragi.

În felul acesta prăznuim mai alevărat și mai cu folos Sfintele noastre Paști, în mijlocul celor dragi după datinile din moși strămoși. Împărtășind cu voi toți bucuria Sfintei Învieri, bucuria trecerii noastre din moarte la viață, la starea de fii ai vieții și Luminii, vă îndemn împreună cu Sfîntul Ioan Gură de Aur: „De este cineva binecredincios și iubitor de Dumnezeu, să se bucure de acest praznic frumos și luminat. De este cineva slugă înțeleaptă, să intre, bucurîndu-se, întru bucuria Domnului său... Cei ce ați postit și cei ce n-ați postit, veseliți-vă astăzi, Masa este plină, ospătați-vă toți... Împărtășiți-vă toți din bogăția bunătății". Amin.

CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ LA DUMINICA VAMEȘULUI ȘI A FARISEULUI

Intonarea Psalmului 50, armonizat cu mult talent de către marele compozitor Gh. Cucu (1882-1932), deschide o nouă perioadă liturgică în străvechea noastră rînduială ortodoxă. Dacă David a tălmăcit în stihuri frămîntarea și regretul adînc de a fi păcătuit, precum și nădejdea de a nu fi lipsit pentru aceasta de la fața lui Dumnezeu, compozitorul bîrlădean a făcut ca această stare să fie dată la iveală prin armonia vocilor, prin înălțimea sau profunzimea notelor, prin atmosfera de lumină la care este chemat sufletul creștin. Din întunericul păcatelor, de sub apăsările conștiinței, din pragul deznădejdii, uneori, cugetul credinciosului rămîne zguduit de acest psalm și este chemat la încredere, la căință, la îndreptare, la iertare. De aici rezultă că mulțimea păcatelor nu pot covîrși bogăția bunătății dumnezeiești atunci cînd inima este plină de dorul îndreptării. Cu această încredere se roagă preotul înainte de prefacerea Sfintelor Daruri: „Nu mă lepăda de la fața Ta și Duhul Tău cel Sfînt nu-L lua de la mine“ [1].

Totdeauna, în sfintele noastre locașuri domnește atmosfera prielnică rugăciunii și evlaviei. Acum însă, în perioada Triodului, trăim mai stăruitor frumusețile Ortodoxiei, îmbogățite de imnologia și de cîntările din acest ciclu liturgic. Pentru îndestularea noastră sufletească, Biserica aduce în față unul din cele mai grăitoare modele de rugăciune, arătat de Mîntuitorul Hristos prin pilda vameșului și fariseului. Singur Sfîntul Evanghelist Luca a păstrat acest instructiv fragment (18, 10-14), din rîndul celor multe cu care Iisus sădea în sufletele ascultătorilor învățătura Sa.

După cum anul calendaristic însemnează curgerea timpului, tot astfel și viața bisericească urmează o anumită desfășurare. Iar dacă dintre toate anotimpurile primăvara este cel mai deosebit, pentru trăirea noastră sufletească, postul este o adevărată trăire spre cele ale vieții veșnice, o redeșteptare a sufletului pentru vederea și gustarea celor cerești. Postul — așa cum ați auzit și din Sfînta Evanghelie (Luca 18, 10-14) și din cîntările slujbelor la care am luat parte — ne deschide în primul rînd ușile pocăinței, ale doririi celor duhovnicești, pline de frumusețea cea netrecătoare.

Din pericopa evanghelică pe care am ascultat-o am putut desprinde mulțimea darurilor de care se învrednicește cel ce își îndreaptă inima și sufletul spre dorirea acestora. Mai întîi pocăința — părerea de rău pentru greșelile săvîrșite, dar și dorirea dobîndirii celor duhovnicești — îl curățește și îl înalță pe creștin, dîndu-i puterea de a se ruga cu inima curată. Acest dar al curăției și al rugăciunii este începutul înnoirii, al desăvîrșirii spre care ne-a chemat Mîntuitorul. Și avem, spre încredințare, atîta nor de mărturii — sfinții, pilde vii de curăție sufletească și de rugăciune neîncetată. Darul rugăciunii este cel mai prețios dar al inimii curate pe care Dumnezeu îl hărăzește tuturor celor ce se îndreaptă spre El.

---

1. *Liturghier*, București, 1980, p. 139.

Rugăciunea este convorbirea noastră duhovnicească și sfințitoare cu Dumnezeu, dar și cu Maica Domnului și cu sfinții, frații noștri mai mari, pe care îi cinstim. Într-un cuvînt, rugăciunea este trăirea comuniunii, a legăturii ființiale cu Izvorul sfințirii noastre, dar și cu toți frații noștri mai mari, sfinții, care ne călăuzesc pe drumul iubirii. Rugăciunea luminează ochii sufletului și ai inimii, spre înțelegerea adevărului dumnezeiesc, iar iubirea noastră față de Dumnezeu trebuie să se sprijine pe iubirea aproapelui. Sfinții au prisosit în iubire evanghelică față de semenii din vremea lor și chiar față de dușmani. Dar ei ne iubesc pe noi, frații lor mai mici, învățîndu-ne această cale a iubirii spre care ne-a chemat Dumnezeu. Deci rugăciunea este această legătură pe care, prin lucrarea harului dumnezeiesc, o trăim în comuniunea Bisericii, dar și în viața de toate zilele.

Rugăciunea fiind continuă, Biserica ne învață că legătura cu Dumnezeu și cu semenii trebuie să fie, de asemenea, neîntreruptă, ca însăși viața. Aici putem ușor să vedem că de fapt rugăciunea în gîndirea Sfinților Părinți ai Bisericii, este identificată cu însăși trăirea noastră în Hristos. Aceasta este simfonia, armonia vieții creștine, oglindită în gradul cel mai înalt de Sfînta Liturghie. Atît cît puterea credinței și a minții ne îngăduie, pricepem că această taină este taina vieții în Hristos, a rugăciunii din care ne împărtășim fiecare, hrănindu-ne sufletește și îndestulînd din prisosul dragostei noastre și pe alții. Chipul acestui echilibru simfonic este comuniunea liturgică, adunarea cea preamăritoare a creștinilor, cum citim în rugăciunile Bisericii noastre. Orice deosebire dintre noi dispare în timpul Sfintei Liturghii. Cei ce slujesc și cei ce ascultă, cei ce cîntă sau predică și cei ce iau aminte sînt cu toții una în fața lui Dumnezeu și alcătuiesc împreună o unitate sfîntă. În acest înțeles auzim rostindu-se din Sfîntul Altar: „Si ne dă nouă cu o gură și cu o inimă a slăvi și a cînta preacinstitul și de mare cuviință Numele Tău...“ [2]. Sfînta Liturghie este, așadar, miezul rugăciunii, mai bine-zis coroana tuturor rugăciunilor noastre. Inimile tuturor vibrează la chemările lui Hristos în același ritm și cu aceeași înflăcărare.

Iată, iubiți credincioși, cum în fruntea tuturor smeritelor noastre rugăciuni sincere către Dumnezeu este Sfînta Liturghie. Și cu cît se silește cineva să pătrundă cu înțelegerea sensul adînc al Sfintei Liturghii și se învrednicește să-l trăiască, cu atîta se folosește duhovnicește și mai mult, luminîndu-și sufletul și inima din lumina lui Hristos și la rîndul său are posibilitatea de a lumina și pe alții. Din această iluminare sufletească izvorăște pocăința și smerenia, necesare fiecăruia dintre noi în timpul rugăciunii. Pătrunși de aceste simțăminte, credincioșii și slujitorii îngenunchează în timpul Sfintei Liturghii la prefacerea Darurilor, în timpul citirii Sfintei Evanghelii sau al cîntării rugăciunii Tatăl nostru. Aducîndu-ne aminte de Hristos, în momentele Sfintei Liturghii, sîntem de fapt cu luare-aminte la trăirea chemării lui Hristos. Văzînd smerenia lui Iisus, trăim, ca și vameșul din pericopa evan-

2. *Ibidem*, p. 143.

ghelică de astăzi, adevărata devoțiune față de Dumnezeu, ridicîndu-ne doar ochii spre Tatăl ceresc și zicînd: Dumnezeule, milostiv fii mie păcătosului" (Luca 18, 13). Cît de curată este această rugăciune, față de cea a fariseului, care zicea: „Nu sînt ca alți oameni și nici ca acest vameș, căci fac bine, dau împătrit celor pe care i-am nedreptățit" (Luca 18, 11-12)! Aici vedem puterea smereniei de care să nu ne lipsim în rugăciunile noastre. Dumnezeu știe ce trebuințe avem noi și așteaptă încredere și iubire. Așteaptă răspunsul nostru deschis, sincer, ca din partea unor fii iubiți: Miluiește-mă, Doamne.

Insuși Iisus S-a smerit pînă la jertfă pentru a ne mîntui, pentru a ne readuce la starea cea dintîi, la starea de curățenie și nevinovăție. Smerenia, ca virtute creștină, recunoașterea păcatelor, opusă mîndriei, este forța nebiruită a îndreptățirii și înălțării noastre morale. Dacă în fața semenilor nimic nu dobîndim prin îngîmfare, cu atît mai mult nu creștem duhovnicește în fața lui Dumnezeu. De aceea, spune Mîntuitorul: „Cel ce se smerește se înalță" (Luca 18, 14), adevăr mare pentru viața fiecăruia. Psalmistul David are cuvinte de mare laudă pentru inima „înfrîntă și smerită" pe care Dumnezeu nu o urgisește (Psalmul 50, 18). Rugăciunea care izvorăște dintr-o asemenea inimă, curge permanent limpede și liniștită, îndreptîndu-se spre cer ca o tămîie cu bună mireasmă. De aceea, rugăciunea este legată de un anumit fel de asceză, de înfrînare trupească, de post, de facerea de bine. Rugăciunea și postul se împletesc armonios și împreună aduc roade mîntuitoare. Postul fiind înfrînarea de la bucate pe o anumită perioadă rînduită de Mîntuitorul Hristos și Sfinții Părinți, iar rugăciunea este calea de a ajunge la împărăția lui Dumnezeu.

Indemnul Sfintei Biserici este de a ne strădui ca prin post și rugăciune să ne învrednicim de împărtășirea luminii celei neînserate a lui Hristos cel înviat și proslăvit. Avem ca pildă de post și rugăciune pe Însuși Iisus Care S-a rugat postind patruzeci de zile în pustiul Carantaniei, dincolo de Iordan (Matei 4, 2), învățîndu-i apoi și pe ucenicii Săi ca să se roage (Matei 6, 9-13).

Cu aceste gînduri și simțăminte ne cheamă Biserica să pășim pe calea postului, reînnoindu-ne sufletește. Rugăciunea și postul sînt porunci dumnezeiești și îndatoriri de căpetenie creștinești. Rugăciunea — legătură permanentă cu Dumnezeu — ne face ca să nu ne simțim singuri niciodată. Cel ce pășește pe calea postului cu mîngîierea rugăciunii nu se simte orfan și singuratic, neajutorat și izolat, ci în comuniune cu toți fiii aceluiași Tată ceresc. Bucuria postului și conștiința comuniunii noastre cu Dumnezeu și cu semenii prin rugăciune ne ușurează durerile și suspinurile pe care le gustă oricine trăiește în lume. Ele îi potolesc grijile și îi întăresc nădejdea și credința.

Omul, în mod firesc, simte nevoia de a-și împărtăși bucuriile și durerile. Prin post, pe Dumnezeu, Care ne ascultă rugăciunea, Tatăl nostru Cel mult milostiv și Atoateiubitor, Îl simțim cu adevărat, ca fiind Mîngîietorul și Întăritorul sufletelor noastre. De aceea, postul trebuie văzut în această dimensiune și nu ca o simplă abținere de la bucate. Postul privește întreaga noastră ființă, inima și sufletul nostru, adică dragoste ființială la care ne-a chemat pe

noi Dumnezeu. Prin post înțelegem și mai bine că, atunci cînd te rogi, în dragostea ta trebuie să cuprinzi pe toți, neavînd cu nimeni vreo supărare sau pricină.

Înțelesul cuvintelor Mîntuitorului: „De-ți aduci darul tău la altar și-ți aduci aminte că ai cu fratele tău vreo pricină, lași darul tău și mai întîi te duci să te împaci cu el și după aceea aduci darul tău" (Matei 5, 23-24), spre aceasta ne îndeamnă. Postul și rugăciunea sînt străbătute de iubire, care față de semeni este plină de dăruire și jertfelnicie, iar față de Dumnezeu plină de smerenie și de pocăință. Postul și rugăciunea, înflăcărate de iubire, sînt cele două aripi cu care credinciosul se înalță spre Dumnezeu, spre desăvîrșirea și îndumnezeirea sufletului său.

Perioada Triodului pe care o începem cu această duminică este o cale pe care, ani de-a rîndul, au străbătut-o generații de creștini, care, făcîndu-se părtași frumuseților și reînnoirilor sufletești pe care ni le aduce postul, au împodobit-o cu aceste emoționante cîntări. Tot ce a avut gîndirea și poezia creștină din primele secole mai frumos și mai înălțător găsim în această carte de slujbe bisericești. Perioada aceasta, a Postului mare, cuprinde cele mai adînci meditații despre post și rugăciune. Cine vrea să înțeleagă ce înseamnă adevărata rugăciune și postul adevărat, să asculte cîntările și slujbele Triodului. Pentru bunii creștini doritori de desăvîrșire sufletească, postul nu înseamnă ceva de neîndeplinit, povară sufletului și trupului, ci bucurie duhovnicească, continuă înnoire și înălțare sufletească, o întinerire a puterilor sufletului și inimii. Postul înseamnă iubire și smerenie, căci a posti înseamnă a te gîndi la cei ce nu au, la cei ce sînt în lipsă, că în lume mai sînt oameni care sufăr de foame. Postul, în gîndirea Bisericii noastre dreptslăvitoare, este un mod autentic de viață creștină, trăire plenară în Hristos.

Iubirea creștină înseamnă împărțirea frățească a bunurilor. Acest lucru îl vedem și din obiceiul românilor, care din pîrga roadelor țăranii sau ale grădinilor duceau mai întîi ofrandă la altar și apoi mîncau și ei. Acesta este semnul trăirii noastre comunitare, al părtășiei noastre la bunurile acestei lumi în mod frățesc, a viețuirii în Hristos întru Care toți am devenit una.

Dragostea frățească face ca să ne rugăm pentru cel ce nu are, spre care ne atrage luarea-aminte postul și să împărțim cu el durerile și lipsurile. Din ce avem noi să facem și pe cel ce nu are să se îndulcească, avînd conștiința că tot ce avem noi nu este al nostru, ci al lui Dumnezeu. Și, ca iconomi ai darurilor, ai bunurilor lui Dumnezeu, oare nu trebuie să ne purtăm astfel? Numai așa bucuria noastră este deplină, adică străbătută de dragostea lui Hristos. În acest chip năzuim spre mila cea dumnezeiască pentru a ne face părtași Trupului și Sîngelui Mîntuitorului Hristos.

Să ne rugăm Bunului Dumnezeu ca în pace, bucurie și binecuvîntare să săvîrșim această călătorie a Postului Mare, pentru a ajunge să ne împărtășim din bucuria și lumina Învierii, după cum ne cheamă și cîntarea Sfintei Liturghii a trăi această realitate: „Am văzut lumina cea adevărată, am primit Duhul cel ceresc, am aflat credința cea adevărată, nedespărțitei Sfintei Treimi să ne închinăm, căci aceasta ne-a mîntuit pe noi". Amin.*

---

* Cuvînt la Duminica 27 februarie 1983.

PACEA, PROFEȚIE ȘI ÎMPLINIRE

Din lectura Psalmului 71 reiese cu prisosință ideea mesianică înfățișată în diferite forme ca „fiu al împăratului ca să judece poporul cu dreptate și pe săracii Tăi cu judecată“ (v. 2). Vers cu vers și idee cu idee, autorul izbucnește profetic într-un adevărat imn închinat Domnului păcii (Isaia 9, 5), al dreptății, al milostivirii și izbăvirii din lanțul asupririlor a tuturor neamurilor de pe pămînt. Ca și în Isaia, aici sînt zugrăvite cu claritate cuceritoare trăsăturile esențiale ale Domnului nostru Iisus Hristos și ale lucrării Lui mîntuitoare pe pămînt. Nici un colț din lume, nici o ființă omenească, nici însăși firea nu rămîn lipsite de dragostea și de purtarea de grijă a „Fiului Împăratului“. Prezența Sa este tainică fiindcă „Se va pogorî ca ploaia pe lînă și ca picăturile ce cad pe pămînt“ (v. 6).

Dealtfel, psalmii au constituit dintru începutul Bisericii hrana de fiecare clipă a credincioșilor, care văd în citirea sau cîntarea lor împlinirea proorociilor. Împreună cu alte cărți ale Vechiului Testament și cu imnologia primelor veacuri creștine, poezia lui David ocupă un loc de frunte pe toată întinderea celor șapte laude zilnice, precum și la Sfînta Liturghie. Mai cu seamă în postul Paștilor cînd în Biserica Ortodoxă se săvîrșește Liturghia Sfîntului Grigore Dialogul, Episcopul Romei, așa cum este cazul astăzi, citirea și intonarea psalmilor constituie o fericită alternanță cu vechile imnuri patristice și cu pericopele evanghelice, înălțînd astfel cugetul la Mîntuitorul Hristos și la opera Sa răscumpărătoare.

Imaginea „munților care aduc pace poporului și a dealurilor care revarsă dreptatea“ (v. 3) este trăită în România nu numai poetic, ci în realitate. Munții păcii și dealurile dreptății sînt năzuințele Bisericii și ale întregului popor român, drumul său pașnic în muncă și viață. Sînt apoi ținuturi scumpe pentru cei ce au îmbrățișat calea desăvîrșirii sufletești, prin rugăciune, dăruire, evlavie și, în aceeași măsură, prin muncă asiduă. Este calea vieții în Hristos, calea filocalică, a iubirii de frumos, pe care merg viețuitorii mănăstirilor românești presărate în lanțul carpatic, pe dealurile și cîmpiile îmbelșugate în roadele pămîntului.

Pacea este astăzi lumina care trebuie să călăuzească viața oamenilor și a popoarelor. Ea se impune tuturor. Ea cheamă la acțiuni hotărîte, fiindcă în zilele Lui, ale lui Hristos, „mulțimea păcii va răsări cît va fi luna pe cer“ (v. 7).

In împlinirea mesajului păcii și vieții ne regăsim acum în acest sanctuar, ca și alteori în alte părți. Realitățile din lume ne arată că pacea și însăși viața lumii sînt amenințate cum n-au fost pînă acum. Trebuie, de aceea, să ne rugăm și să ne sporim eforturile în apărarea acestui suprem bun al omenirii. Pășind cu hotărîre pe acest drum, împletindu-ne rugăciunile cu faptele, putem fi încredințați că strădaniile noastre vor fi întărite de Duhul Sfînt și vom fi cu adevărat „făcători de pace“ (Matei 5, 9).

Ca reprezentanți ai Bisericilor europene cunoaștem cît de importantă și urgentă este problema păcii și a dezarmării și cît de mult sînt angajați creștinii din Europa în uriașa acțiune de salvgardare a păcii. Cît de mult îngrijorează conștiința că în bătrînul nostru continent, leagăn de sfințenie și de artă, se înmulțesc adevărate arsenale de arme, că tocmai aici se îndreaptă „stăpînirea morții" (Evrei 2, 14). În locul acestei sinistre stăpîniri pacea aduce „belșug de pîine pe pămînt pînă în vîrful munților", ea sădește viața deoarece „vor înflori cei din cetate ca iarba pămîntului" (v. 16). Ca dar al lui Dumnezeu, aceasta viază și înflorește sub imperiul binelui, dreptății, fraternității, „umplîndu-se tot pămîntul de slava lui Dumnezeu" (v. 21).

E de la sine înțeles, frații mei, că toți sîntem stăpîniți de asemenea convingeri și toți căutăm cele mai urgente căi de aplicare a acestor cerințe. În învățătura Bisericilor noastre aflăm izvoare nesecate pentru a fi mesagerii păcii și vieții în Europa și în toată lumea. Fiecare vestitor al „Evangheliei păcii" (Efeseni 6, 15), fiecare credincios al „Domnului vieții" (Fapte 3, 15) nu poate fi decît un om al iubirii de oameni și de lume pentru că „Dumnezeul nostru este iubire" (I Ioan 4, 16). Acela este un slujitor al dreptății, al nădejdii, al dăruirii pentru toți frații și surorile lui de pe pămînt. Viața unui astfel de om reprezintă viața tuturor. Belșugul lui aparține tuturor. Însăși mîntuirea după care însetează el este un bun care se cuvine tuturor, căci toți sînt chemați să se bucure de ea.

La eforturile noastre de apropiere și unitate trebuie să adăugăm și pe acelea legate de viața omenirii: pacea și bunăvoirea în lume, cunoscînd că „împărăția lui Dumnezeu este dreptate, pace și bucurie în Duhul Sfînt" (Romani 14, 17). Cu creștinească bucurie mărturisesc și în acest cadru că Biserica și poporul cărora le aparțin luptă pentru triumful acestor principii care animă omenirea zilelor noastre. Iar din rugăciunile noastre către Prea Sfînta și de viață dătătoare Treime nu lipsește cea pentru pacea a toată lumea, pentru fericirea tuturor oamenilor, pentru înseninarea cerului întregului glob, așa cum ni se arată el aici la Oxford.*

Impreună cu psalmistul să binecuvîntăm pe Dumnezeu „în veci cît va fi soarele" (v. 17), pentru că în El „se vor binecuvînta toate semințiile pămîntului, toate neamurile îl vor ferici pe El", iar „de slava Lui se va umple tot pămîntul" (v. 18-21). Amin!

---

* Cuvînt rostit, vineri 15 aprilie a. c., în Capela „St. Steven's Horeuse", cu prilejul uniunii Prezidiului și Comitetului Consultativ al C. B. E., care a avut loc la Oxford (13-16 aprilie 1983).

ÎN NĂDEJDEA ÎNVIERII

† *EFTIMIE*
EPISCOPUL ROMANULUI ŞI HUŞILOR

În timpul călătoriei duhovnicești a Sfîntului și Marelui Post am prăznuit chiar în prima săptămînă Buna-Vestire, sărbătoare care în gîndirea sfintei noastre credințe este „începutul mîntuirii noastre“. Buna-Vestire este momentul vestirii zămislirii Fiului lui Dumnezeu și al întrupării Sale „de la Duhul Sfînt și din Fecioara Maria și S-a făcut om“, cum rostim în Simbolul de credință. Cu Buna-Vestire, cea de a doua Persoană a Sfintei Treimi, Fiul — Dumnezeu adevărat și Om adevărat — intră în relație istorică cu oamenii pentru a-i mîntui. Fiul lui Dumnezeu care stăpînește veacurile se supune stihiilor veacului, trăiește ca oamenii și cu oamenii, îi învață, îi vindecă de suferințele trupești și sufletești, face ca și „nădejdea să aibă o vatră“ a ei, cea a credinței și a dragostei.

Între Buna-Vestire și Înviere sînt nespus de strînse legături. Una nu poate să existe fără cealaltă. Un sfînt părinte — Dimitrie al Rostovului — plecînd de la imaginea unui brîu, considera capetele brîului alcătuite din Buna-Vestire și din Înviere, iar brîul, în întregimea lui, încinge Mireasa lui Hristos, Biserica cea sfîntă [1].

În bucuria Bunei-Vestiri am început lucrarea noastră duhovnicească prin post, rugăciune, milostenie, ascultare de povățuirea Bisericii și, iată-ne, cu ajutorul Bunului Dumnezeu, în această noapte de sfîntă veghe copleșiți de darul Învierii Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, care ne face ca, fără îndoială, să rostim și să cîntăm: „Hristos a înviat!“.

În anii de petrecere pămîntească, Mîntuitorul a pregătit calea mîntuirii noastre. Învierea este desăvîrșirea mîntuirii începută la Buna-Vestire după însuși cuvîntul Său: „Săvîrșitu-s-a“ *(Ioan 19, 30).*

Învierea Mîntuitorului este lucrare dumnezeiască treimică — cu puterea Tatălui și cu lucrarea Sfîntului Duh. Ea a fost însoțită de îngerească slujire. Îngerul, pogorîndu-se din cer, a prăvălit piatra (Matei 26, 2); doi îngeri au fost văzuți de femeile mironosițe (Luca 24, 4); înger a venit către Prea Sfînta Născătoarea de Dumnezeu și i-a binevestit Învierea dumnezeiescului ei Fiu, lucru adeverit de cîntarea noastră bisericească: „Îngerul a strigat celei pline de dar: Curată Fecioară, bucură-te, și iarăși zic bucură-te, că Fiul tău a înviat a treia zi din groapă“ [2].

La judecarea nedreaptă, Pilat a mărturisit pentru nevinovăția Mîntuitorului: „Eu, unul, nici o vină nu-I găsesc“ *(Ioan 19, 6), El* „n-a săvîrșit nimic vrednic de moarte“ *(Luca 23, 15) și eu* „nevinovat sînt de sîngele Acestui drept“ *(Matei 27, 24).*

---

1. Prolog, M. Neamț, 1855, martie în 25 zile, „A celui dintru sfinți părintelui nostru Dimitrie, Mitropolitul Rostovului“, f. 67.
2. Din Axionul Învierii.

Primind Paharul pătimirii, Mîntuitorul și-a împreunat voința Sa cu voința Părintelui Său: „Părintele Meu, dacă nu este cu putință să treacă acest pahar, ca să nu-l beau, facă-se voia Ta“ *(Matei 26, 42).*

Prin Înviere „Cuvîntul cel Unul-Născut“ S-a îmbrăcat în dumnezeire, în podoaba cu care cu bucurie o cîntăm: „Domnul a împărățit, întru podoabă S-a îmbrăcat; îmbrăcatu-S-a Domnul întru putere și S-a încins“ *(Psalmul 92, 1). A pătimit ca om, iar ca Dumnezeu a înviat în slavă și despre aceasta mărturisește iubitul Său ucenic Ioan:* „Am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr“ *(Ioan 1, 14). Prin Înviere firea omenească s-a proslăvit, stricăciunea s-a îmbrăcat în nestricăciune și moartea s-a îmbrăcat în nemurire.*

Pe Cruce Domnul a primit paharul suferinței ca mucenic al sfințeniei, adevărului și dreptății, iar prin Înviere a intrat în slava Sa dumnezeiască. Mormîntul a primit Trupul cel de viață purtător și a fost străfulgerat de strălucirea și puterea învierii, din care pricină „străjerii s-au făcut ca morți“ *(Matei 28, 4).*

Acestea și alte multe dovezi ne fac ca împreună cu poetul să rostim:

„Christos au înviat din morți,
Cu cetele sfinte.
Cu moartea pre moarte călcînd-o,
Lumina ducînd-o
Celor din morminte“ [3].

Așa precum vă este binecunoscut, Învierea Domnului, s-a vestit la strămoșii noștri la numai cîțiva ani după ce ea s-a săvîrșit prin glasul Sfîntului Apostol Andrei, „cel întîi chemat“. Cuvîntul Paști *a intrat de timpuriu în comoara de cuvinte a neamului nostru și el s-a referit la trecerea din moarte la viață a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. Bucuria Paștelui s-a manifestat în chip deosebit și tezaurul folcloric ne înfățișează nenumărate aspecte ale acestei bucurii de la care nu a lipsit niciodată lumînarea aprinsă, pasca și ouăle vopsite precum și participarea cu mic cu mare la biserică în această sfîntă noapte.*

Paștile și, deci, Sfînta Înviere a devenit pricină de unitate *a tuturor credincioșilor creștini, fiind însoțit de cele mai alese trăiri, de legături spirituale chiar și cu cei trecuți de pragul acestei vieți.*

Descoperirile arheologice din țara noastră ne aduc mărturii despre existența vechimii Crucii în care se vorbește și despre Înviere: „Crucea morții și a învierii“ [4]*; „În moarte (se află) învie-*

---

3. Mihai Eminescu, în vol. Învierea, *Poezii,* Ediție critică de D. Murărașu, București 1969, p. 437.

4. I. Barnea, *Arta creștină în România,* vol. I, București, 1979, p. 18; pl. 39 (Adamclisi).

5. *Ibidem,* p. 18, pl. 34 (Callatis).

rea“ [5]*; „Lumină-viață“* [6]*; „În nădejdea învierii și a bucuriei de viața cea veșnică“* [7]*; „Pacea Mea dau vouă“ (Ioan 14, 27)* [8].

„Unele documente martirice ne arată cum în anul 372 în părțile Buzăului existau biserici în care se cîntau psalmi, se stăruia în rugăciuni cu smerenie, cu o credință cu totul curată, care lucrează prin dragoste, cu preoți și credincioși și s-a sărbătorit Sfintele Paști. Astfel, Sfîntul Sava Gotul a sărbătorit Paștile cu preotul Sansalas, iar în noaptea zilei a treia de Paști a fost prins și în sîmbăta luminată — 12 aprilie a fost înecat în rîul Buzău“ [9].

„În decursul secolelor sărbătoarea Paștilor a prins noi contururi și a constituit la strămoșii noștri motive de manifestare artistică în sculptură, pictură, manuscrise și chiar în arhitectură prin înălțare de biserici închinate Sfintei Învieri cum este cea din Suceava ridicată de doamna Elena Rareș în anul 1551“ [10].

Iată cum studiul tradiției ortodoxe românești reliefează sărbătorirea Paștelui pe pămîntul românesc la dimensiuni deosebit de profundate și impresionante. Aceasta ne îndeamnă o dată și mai mult „să prăznuim măreața Înviere!“.

Învierea Mîntuitorului este însoțită de un mesaj cu aspecte multiple în centrul căruia se află viața și pacea. *Mîntuitorul S-a declarat pe Sine zicînd:* „Eu sînt învierea și viața“ *(Ioan 11, 25-26). Cu Domnul nostru Iisus Hristos noi trecem de la moarte la viață; de aceea viața este dar dumnezeiesc. Păcatul a adus în lume violența, intriga, pizma, răpirea, războaiele, minciuna, crima. Învierea aduce trezirea din păcat și trăirea în* „viață înnoită“ *(Romani 6, 4; II Corinteni 5, 17), cu săvîrșirea de fapte bune, în comuniune cu Dumnezeu, prin Hristos și cu oamenii, prin dragostea care este mai mare decît orice altă virtute (I Corinteni 13, 13).*

Prin Înviere, Domnul nostru Iisus Hristos este viața noastră. *Măreția tainei Învierii constă în aceea că Iisus Hristos nu este numai viața fiecăruia dintre noi ci,* El este viața lumii. *Darul vieții ne-a fost dat și încredințat spre a-l păstra ca pe un odor sfînt pînă la sfîrșitul veacurilor. Acest dar ne obligă a lucra așa încît priceperea și responsabilitatea să se manifeste atît la nivel personal cît și la nivel comunitar-obștesc, de aceea, asociat vieții, mesajul Învierii cuprinde și* vestirea, misiunea și porunca păcii: „Pace vouă“ *(Ioan 20, 19; 26);* „Pace vouă! Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit și Eu pe voi“ *(Ioan 20, 21);* „Pace vă las vouă, pacea Mea o dau vouă!“ *(Ioan 14, 27).*

„În această divină împletire a vieții și a păcii trebuie să se axeze întreaga noastră lucrare. Dar iată că în zilele noastre pregătirile ucigătoare prin armele de tot felul, printre care și cele nucleare, sînt din ce în ce mai sporite. Se cuvine, în calitatea noastră de creștini, de fii ai Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române,

---

6. *Ibidem.*
7. *Ibidem,* p. 21, pl. 32 (Callatis).
8. *Ibidem,* p. 19, pl. 28/2 (Tomis).
9. Pr. Prof. Ioan Rămureanu, *Actele martirice,* București, 1982, p. 319-324.
10. N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova,* București, 1974, p. 797.

să ne asociem ideii care arată că a sosit momentul ca Bisericile să afirme că producția și înmulțirea armelor nucleare, chiar și sub titlul de „încercare", sînt o crimă împotriva umanității. Aceste activități trebuie să fie condamnate din rațiuni etice și teologice" [11].

Un război nuclear ar pune în pericol existența civilizației, a omenirii. Marile manifestări și mișcări de pace din Europa și de pe alte continente împotriva cursei înarmărilor, împotriva dezlănțuirii armelor nucleare demonstrează o conștiință trează a oamenilor care se străduiesc pentru liniștea și pacea pe planeta noastră. Așa cum arăta nu de mult timp, într-un interviu, Conducătorul Patriei noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu: „Pacea constituie astăzi problema fundamentală și trebuie să facem totul pentru a o înfăptui" (*„România liberă", 5. IV. 1983*).

Icoana din calendarul Eparhiei noastre din anul acesta reprezintă pe Sfîntul Dasius care a primit martiriul la 20 noiembrie 304 în orașul Durostor. El a mărturisit că slujește Mîntuitorului cel înviat din morți a treia zi și primește darul Lui, trăiește din harul Lui și se îmbogățește din negrăita Lui iubire de oameni. „Acest sfînt, ca și Sfîntul Sava Gotul, a odrăslit în pămîntul strămoșilor noștri și este model de păstrare a credinței și de cultivare a bunelor deprinderi creștinești" [12]. *Pentru Biserica Ortodoxă Română, care și-a împletit viața ei cu viața credincioșilor ei, lupta pentru adevăr, dreptate, viață și pace pe pămînt, prin muncă stăruitoare este o realitate și aceasta pentru că într-adevăr „e-n cuib la noi visatul sol de pace "* (*O. Goga*, Poezii).

De aceea se cuvine ca eforturile unite pentru o viață în liniște, în pace și cu spor de roade să fie o permanență de nezdrunciunat cu cele ale întregului nostru popor. Să se împlinească cuvîntul Psalmistului: „Mila și adevărul s-au întîmpinat, dreptatea și pacea s-au sărutat" *(Psalm 84, 11).*

Se cuvine să prăznuim acest „praznic al praznicelor și sărbătoare a sărbătorilor" umplîndu-ne de bucurie duhovnicească. Să sărbătorească sufletul nostru pe Domnul, să se bucure duhul nostru de Dumnezeu Mîntuitorul nostru, Cel ce a înviat a treia zi din mormînt.

---

11. Serviciul de Presă și Informații al Consiliului Ecumenic, Geneva, 1983, 18 februarie, p. 3.

12. Pr. Prof. Ioan Rămureanu, *op. cit*, p. 248-251.

LA DUMINICA A VII-A DUPĂ PAȘTI

Biserica a rînduit ca în Duminica a șaptea după Paști să fie pomeniți Părinții care au luat parte la primul Sinod ecumenic. *Sinod* sau *sobor* însemnează adunare de episcopi, iar *ecumenic* înseamnă a toată lumea. *1. Sinodul prim ecumenic, ca și celelalte care i-au urmat, este de foarte mare însemnătate. 2. În Ortodoxie, sinodalitatea constituie temelia conducerii Bisericii. 3. La fel și în Biserica Ortodoxă Română.*

1. *Sinodul I ecumenic* se numește așa, deoarece după el au mai urmat încă șase. El a avut loc în Niceea, la anul 325 d. Hr. A fost convocat din motive foarte serioase. Anume, după moartea Apostolilor, s-au ivit printre creștini diferite învățături greșite (erezii), care se înmulțeau și se răspîndeau tot mai mult. Îndeosebi s-a ivit unul, *Arie,* care a început să învețe că Iisus Hristos Mîntuitorul nu este Dumnezeu, că nu este născut din veci din Dumnezeu, ci este făcut de Tatăl, ca o creatură oarecare. Împăratul de atunci, *Constantin cel Mare,* care stăpînea peste marea împărăție a romanilor, întinsă peste aproape toată lumea cunoscută pe atunci, primind cu bucurie credința creștină, a vrut să se înlăture neînțelegerile dintre creștini și să se stabilească precis, care-i învățătura cea dreaptă, pentru ca toți să creadă la fel. În acest scop, după învățătura și practica biblică, el convoacă la un sinod pe toți episcopii din imperiu, în anul 325, în Niceea. Acest Sinod, după dezbateri mult chibzuite, a hotărît că învățătura lui Arie este eretică. A stabilit învățătura cea dreaptă, în primele șapte articole din Crez sau Credeu (pînă la „Și întru Duhul Sfînt..."). Restul au fost stabilite de Sinodul al II-lea ecumenic, în anul 381 la Constantinopol, tot în urma unor erezii ce se iviseră. La Sinodul din Niceea au luat parte 318 episcopi, din tot cuprinsul imperiului. Unii din ei s-au distins printr-o deosebită înțelepciune, pricepere și rîvnă. Teofil al Gothiei, Alexandru al Alexandriei, Macarie al Ierusalimului, Eusebiu al Cezareei, Eusebiu al Nicomidiei, Spiridon al Trimitundei, Pafnutie al Tebei din Egipt, Iacob de Nissibi, Osiu de Cordoba și alții, au strălucit în stabilirea și apărarea dreptei credințe. Toți au avut meritul de a fi înfruntat greutățile călătoriei foarte anevoioase pe atunci și marile distanțe, pentru a apăra curățenia învățăturii sfinte a Bisericii. Iată de ce, îi pomenim pe toți, cu nume și fără nume, în Duminica a VII-a după Paști din fiecare an.

Sinodul a mai stabilit și data fixă pentru sărbătoarea Paștilor, pentru ca și în aceasta să fie unitate între creștini. A dat și 20 de legi bisericești numite „canoane". Iar împăratul Constantin, pentru libertatea și ajutorul acordat creștinilor, pe care împărații cei dinaintea lui, păgîni, îi asupriseră cumplit și sîngeros, a fost trecut între sfinți și numit, împreună cu maica sa Elena „cei întocmai cu Apostolii".

Este important de reținut că, în probleme care priveau Biserica întreagă, nu a hotărît un episcop oarecare, ci toți la un loc, în sinod.

2. *In Ortodoxie, sinodalitatea a existat de la început.* Aflăm din Sfînta Scriptură că încă pe vremea Apostolilor s-au ivit neînțelegeri în legătură cu Testamentul Vechi : iudeii încreștinați ziceau că e obligatoriu respectarea Legii vechi și în creștinism, iar păgînii încreștinați nici nu voiau să audă de așa ceva, admițînd numai Legea Nouă. Apostolii, care erau împrăștiați la propovăduire, s-au văzut nevoiți a se aduna spre a hotărî. Despre acest Sinod apostolic ni se vorbește pe larg în Fapte 15. Hotărîrile lui au rămas valabile și obligatorii pentru toată Biserica.

Abateri în credință s-au ivit și mai apoi. Cu vremea, unele s-au stins. Altele, ca arianismul, au fost curmate numai prin hotărîrile Sinodului I ecumenic și prin ale celorlalte șase Sinoade ecumenice care au urmat. Numai un Sinod ecumenic putea stabili, față de erezii, învățătura dreaptă,

pe baza Bibliei și a Tradiției apostolice, iar nu un grup restrîns de episcopi, sau chiar unul singur, oricine ar fi fost și orice poziție ar fi avut. Exact cum a fost cazul și cu Apostolii.

Dar în anul 1054 Biserica s-a rupt în două : cea de Apus s-a separat, renunțînd din ce în ce mai mult la sinodalitate, în favorul episcopului din Roma, numit „papă". Cea de Răsărit și-a păstrat mai departe sinodalitatea, pentru a nu se depărta de regula moștenită de la Apostoli, prin Biblie și prin Tradiție. Dar, de acum nu se mai puteau ține sinoade ecumenice, ci doar particulare și locale, ale căror hotărîri trebuiau recunoscute de toată Biserica de Răsărit, care s-a numit „ortodoxă", adică dreptcredincioasă. Această Biserică a rămas „sobornicească", fiind condusă prin soboare sau sinoade, pe temelia Apostolilor, Capul fiind Hristos Domnul nostru.

3. *Biserica Ortodoxă Română a păstrat și ea, cu sfințenie, sinodalitatea.* La temelia ei stau învățăturile (dogmele) celor șapte Sinoade ecumenice. Este organizată pe principiul sinodalității, înlăturînd posibilitatea de a fi condusă de un singur om, oricine ar fi. Ca model îi servesc Sinodul Apostolesc și Sinoadele ecumenice. Între Apostoli n-a existat unul mai mare care să poruncească și nici între urmașii lor, indiferent ce scaun a ocupat : la Ierusalim, Roma, Constantinopol etc. Altfel, n-ar mai fi avut rost sinoadele. Or, fără sinoade nu s-a făcut nimic în chestiuni de curățenie a credinței.

După „Statutul de organizare și funcționare a Bisericii Ortodoxe Române", bazat pe Biblie și Tradiție, conducerea acestei Bisericii o are Sfîntul Sinod al ei, adică adunarea episcopilor în funcțiune, în frunte cu P. F. Patriarh. Dar nici preoții și nici credincioșii mireni nu sînt lăsați la o parte. Căci pe lîngă Sfîntul Sinod mai există Adunarea Națională Bisericească compusă din preoți și mireni, ca delegați ai eparhiilor. Iar la fiecare eparhie există Adunarea eparhială, alcătuită din preoți și credincioși ca delegați ai parohiilor ; și Consiliul eparhial, avînd în componență la fel, preoți și mireni, aleși de Adunarea eparhială. Și, de asemenea, la fiecare parohie există Consiliul parohial, ales de Adunarea parohială, compus din credincioși, sub conducerea preotului paroh.

Se înlătură *clericalismul* sau conducerea numai de clerici cu excluderea credincioșilor, după cum se înlătură și conducerea numai de credincioși. Biserica nu-i numai din preoți, în diferitele lor grade ierarhice și nu-i, de asemenea, numai din credincioși, ci e și din unii și din alții. Ea se compune din păstori și turmă. Nici păstorii fără turmă și nici turma fără păstori, ci toți împreună alcătuiesc Biserica, într-o unitate și colaborare, ca organele unui organism viu. Astfel, credincioșii nu pot numai, dar chiar sînt datori să ia parte la treburile bisericești. Ei fac parte din organismul Bisericii. Să nu devină organe moarte, ci să fie mereu vii, active.

Sinodalitatea în Biserică se arată atît de biblică și de folositoare, încît chiar și acolo unde s-a renunțat la ea (în catolicism), se cere puternic reînvierea ei, după cum și acolo unde nu există preoție (în protestantism și neoprotestantism), se cere, prin necesitate, să existe totuși „păstori", care tocmai prin aceasta, nu sînt turmă.

Mulțumim lui Dumnezeu că în Ortodoxie ne-a trimis, în toate vremurile, bărbați înțelepți și luminați, care au păstrat în Biserică sinodalitatea și au strălucit în ea, atît în trecut, cît și azi. În strălucirea lor s-a reflectat lumina cea netrecătoare și curată a Bisericii „sobornicești".

Pr. dr. P. DEHELEANU

LA SFÎNTUL ȘI MARELE MUCENIC GHEORGHE

„Cel care face bine din Dumnezeu este, iar cel care face rău n-a văzut pe Dumnezeu".
(III Ioan 11).

Una din perioadele cele mai triste din istoria Bisericii creștine este cea a persecuțiilor îndreptate împotriva ei de către împărații romani.

Obiectivul acestor persecuții sîngeroase era distrugerea cultului creștin, arderea tuturor cărților religioase-creștine, dărîmarea locașurilor de cult și uciderea celor ce credeau în Hristos, socotindu-L Dumnezeu.

Împărații, începînd de la Nero pînă la Diocliția n, aveau impresia că religia creștină este o învățătură religioasă ca oricare alta, acceptată sau nu de mintea omenească, impusă sau respinsă de societatea conducătoare a împărăției romane.

De aceea, ei voiau lichidarea nu numai a credincioșilor creștini, ci distrugerea religiei creștine din rădăcină. Acestor atitudini potrivnice și de apărare a credinței, a căzut victimă — pe lîngă mulți alții — și unul din cei mai cinstiți sfinți și martiri ai Bisericii, purtătorul de biruință, Sfîntul și Marele mucenic Gheorghe. El s-a născut în prima jumătate a secolului al III-lea în orașul Capadocia (Asia Mică). Părinții săi erau oameni bogați și aveau demnități împărătești. Ei au dat creștere aleasă copilului lor și, pentru faptul că era înclinat spre atletism, l-au determinat să îmbrățișeze cariera militară. Repede a ajuns general și om de încredere al împăratului Diocliția n.

El avea o cultură vastă, cunoștea filozofia timpului, călătorise în multe părți ale lumii romane și era deseori consultat în problemele grele ale imperiului, care începuse să se fărîmițeze din cauza certurilor interne și a atacurilor date de popoarele migratoare.

Creștinismul se răspîndea tot mai mult și se organiza potrivit învățăturilor Mîntuitorului propovăduite de Sfinții Apostoli.

În vîrstă de 30 de ani, înarmat duhovnicește cu viață morală aleasă, neobișnuită pentru timpurile acelea, Gheorghe, purtătorul de biruință, era cinstit de împărat și considerat ca unul din cei mai aleși strategi ai armatei romane. Bunătatea sa față de subalterni era proverbială, maniera sa față de superiori era impunătoare. Toți se mirau, cum un tînăr la vîrsta și la poziția sa putea avea prestanță și demnitate : să nu bea, să-și păstreze castitatea, să-și iubească și să respecte părinții, să nu participe la orgiile de tot felul, sfidînd viața fără scop și virtute. Se socotea frate celor cinstiți, respectuoși și se considera egal chiar cu sclavii, fapt neobișnuit în concepția romană de atunci. Toți se întrebau : ce să fie oare cu Gheorghe, de este considerat cel mai cinstit ostaș și omul de încredere al familiei imperiale ? Nimeni nu putea ști ... În timpul liber, studia, citea, pleca în locuri retrase, deseori simțea emoția sfîntă mergînd pe cărările unde cu aproape trei sute de ani călcaseră pașii Mîntuitorului Iisus, pe fața lui se vedeau trăsăturile seriozității și ale nobleței. Compătimea pe cei ce se închinau chipurilor cioplite urmînd religiilor oficiale ale statului, care se schimbau după interesele materiale ale dinastiei imperiale. Creștinismul se răspîndea în masele de ostași, sătui de atîtea divinități născocite de oracole și înșelători și de religiile zise misterioase, împrumutate din Orient sau din Sciția. Populația era nemulțumită, armata rău plătită, popoarele vecine cereau drepturile lor, imperiul începea să se destrame, sclavii cer egalitatea, familia imperială este derutată, catastrofele și calamitățile naturale nu se mai opreau.

Slujitorii cultelor păgîne, deserventii templelor și tălmăcitorii oracolelor dădeau vina pe creștini. Diocliția n ținu în cele din urmă să consulte și oracolul din Milet și începu persecuția împotriva creștinilor, iar furia începu să se dezlănțuie...

Primul edict s-a dat în ziua de 24 februarie 303. Biserica din Nicomidia a fost prădată de mobilier, de obiecte și de cărți, urmară și celelalte masacre în masă ale creștinilor. Ei erau obligați să spună pe toți cei ce cred în Hristos și I se închină, apoi să se lepede de învățătura creștină. Celor bogați li s-au luat averile, funcționarii de stat erau concediați, sclavii uciși, ostașii exilați și demnitarii aruncați în temniță.

Al doilea ordin era prinderea preoților și slujitorilor lui Hristos, batjocorirea lor, jupuirea de vii, scoaterea ochilor, mutilarea, tăierea mîinii drepte și piciorului stîng, însemnarea cu fierul roșu... Dar nimeni din slujitorii lui Hristos nu-și părăsea turma.

Al treilea ordin pentru tot imperiul era uciderea celor ce nu sacrificau animale idolilor și zeilor recunoscuți de împărat.

Era primăvara anului 303. Împăratul își sărbătorea 20 de ani de conducere a imperiului. Marile serbări începuseră din martie. Cei mai mari

artiști ai lumii romane își arătau arta în fața împăratului și demnitarilor curții. Gheorghe era de față. De o statură înaltă, bine legat și de o frumusețe neobișnuită, înveșmîntat în straie de aur, privea celebrele manifestări ale artei dansului, jocurilor populare. Totul decurgea normal; împăratul însă dorea ceva mai senzațional, ceva cutremurător și unic în istorie. Se dorea sîngele creștinilor, care condamnau desfrîul, orgia, minciuna, lașitatea și tot felul de vicii cultivate la curte. În sfîrșit, se așteptau surprizele păgînului împărat. Și iată că în fața tronului sînt aduși o mulțime de creștini, smeriți și slăbiți de bătăi și nemîncați. Împăratul le ordonă să aducă jertfă pentru el; ei răspund: un singur împărat cunoaștem, pe Hristos, dătătorul de viață, Cele Care ne cere să iubim adevărul, cinstea și demnitatea și dacă le îndeplinim am cîștigat ceva ce n-aveți voi. Sufletul și viața de veci, onoarea pentru lumea aceasta și împărăția cerurilor pentru lumea cealaltă... Toată asistența a amuțit. Se auzea numai sfîrîitul jertfelor și pîlpîitul flăcărilor de pe jertfelnice. Moment de tensiune... Jocurile și zgomotul s-au prefăcut într-o mare a liniștei... Dioclițian atunci, ca o fiară disperată, a zis: Să fie arși de vii. Nimeni însă nu îndrăznea să arunce în foc niște oameni care reprezentau cinstea, adevărul și dreptatea; dar porunca era poruncă. O ceată de netrebnici a executat diabolicul ordin.

La stînga lui Dioclițian, rămăsese înmărmurită împărăteasa Priscia, iar în dreapta împăratului stătea generalul Gheorghe cu ochii plini de lacrimi. Privea această lume mincinoasă și leneșă, care atunci cînd este amețită de băutură, îmbuibată de mîncăruri și orbită de lux din munca altora își pierde mințile...

Cu ochii săi sfredelea privirea împăratului. Acesta, buimăcit, a dat ordin mulțimii să-i caute pe creștini și să-i sacrifice. Gheorghe a zis: Și eu sînt creștin, pe tine te respect împărate, dar sufletul meu este al aceluia, care este „calea, adevărul și viața“ (Ioan, 14, 6) și s-a dezbrăcat Gheorghe de hainele împărătești; atunci împăratul smulgîndu-și sulița l-a străpuns, dar a rămas nevătămat. Împăratul, simțindu-se jignit, a dat ordin să fie închis Gheorghe și să se aducă toți învățații timpului ca să-l determine să se lepede de Hristos. Ceilalți generali, care invidiau pe Gheorghe, s-au arătat gata să ajute pe împărat și să-i execute ordinele. Toți ostașii creștini au fost înlăturați din rîndurile armatei, făcuți sclavi și vînduți pe piețele Orientului, iar alții exilați.

În închisoare, Gheorghe aduce la credință mulți învățați, chiar pe împărăteasa Priscia, care se botează luînd numele de Alexandra. Gheorghe este socotit de acum sfînt, fiica împărătesei, Valeria, primește botezul chiar de la acest venerat al familiei.

Dioclițian, dorind să satisfacă furia mulțimii, aduse jertfe zeilor, cheamă pe Gheorghe din închisoare și-l puse să jertfească. El însă refuză zicînd: cum o să jertfesc eu unui zeu care nici nu există și e plăsmuit de mintea omenească pentru interesele voastre materiale; eu mă închin Celui Care a slujit omenirii și aduc jertfă inima mea pentru adevăr și dreptate, fapt pe care voi nu îl veți înțelege niciodată.

Ce îți dă ție religia creștină de ai îmbrățișat-o și renunți la onorurile mele, a zis Dioclitian. Gheorghe a răspuns: Onorurile tale, împărate, sînt bune dacă servesc omului și fericirii lui; dacă eu sînt fericit și altul nenorocit, pentru mine este un chin groaznic. Aș vrea ca toți să fie ca Cel Care a fost bun, drept, milostiv și răsplata Lui a fost răstignirea.

Lumea a înțeles de ce Gheorghe era așa de cuminte deoarece era creștin de mai multă vreme.

Împăratul l-a considerat nebun și a ordonat să fie aruncat într-o vamiță cu var clocotind, dar și de aici a ieșit nevătămat. Împăratul i-a promis că îl va cruța dacă se închină statuilor, iar Gheorghe a zis: cine are cuvînt și demnitate, orice i s-ar întîmpla este nevătămat. Eu mă plec celui ce este Împărat al inimilor curate și al sufletelor nobile. Nimeni nu poate rezista în fața Evangheliei, dacă o ascultă, o citește, o înțelege și mai ales, o împlinește. Atunci Dioclițian, sfătuit de Magnețiu, care fusese numit în locul lui Gheorghe, a chemat slujitorii și au încălțat pe Gheorghe în butuci de fier, cuiele i-au străpuns tălpile și pe unde mergea se vedeau

urme de sînge. Trecînd pe lîngă un cîmp, unui țăran, Glichentie, îi murise boul, iar Gheorghe a implorat mila Domnului Iisus și boul a înviat. Mai departe a înviat un om mort înainte de venirea lui Hristos. Mulțimea s-a minunat, a desfăcut pe sfînt și l-a dus la împărat nevătămat. Dioclițian l-a întrebat : Cum de nu ți se întîmplă nimic ? Sfîntul a răspuns : Nu știi oare că Pavel, care din persecutorul creștinilor a ajuns apostolul cel mai vestit al lui Iisus din Nazaret, a zis : Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește întru mine... (Galateni 2, 20). Acest Hristos n-a venit la voia întîmplării în lume, ci a fost profețit. Iată specificul religiei creștine : ea este plinirea legii și a proorocilor (Matei 5, 17-20), pe cînd celelalte religii sînt născute în istorie și în istorie dispar. Or, creștinismul, pentru cei ce-l acceptă, este și pentru veacul de acum și pentru cel viitor. Dumnezeirea lui Iisus a fost arătată prin Înviere, iar îndumnezeirea creștinilor se face prin morala evanghelică, unică în lume și nedepășită de nici un sistem filozofic sau concepție de viață. Voi nu credeți în zeii voștri, ci le jertfiți pentru plăcerile voastre pornite din oarbele instincte, dînd astfel frîu liber patimilor. Atunci împăratul, în satanica lui furie, a ordonat tăierea capului sfîntului în ziua de 23 aprilie 303. Trupul lui a fost aruncat în groapa comună a sclavilor. Mai tîrziu a fost dus de creștini în ținuturile de naștere, continuînd să facă semne și minuni în rîndul credincioșilor.

Sfîntul Gheorghe este simbolul curajului și al cutezanței, pentru aceasta iconografia ortodoxă îl înfățișează omorînd un balaur, simbolul minciunii, răutății și calamității umane. De aceea, Sfîntu Gheorghe este prăznuit în toată lumea creștină, de cînd a primit cununa martiriului pînă azi, ca o personalitate vrednică de urmat.

Pentru poporul nostru are o deosebită însemnătate. Cultul cavalerului trac din mitologia sciților și cultul cavalerilor danubieni erau la loc de cinste în religiile strămoșilor noștri daco-romani. Cînd a început a fi cinstit și Sfîntul Gheorghe de către creștini, acestea dispar pentru totdeauna, iar prăznuirea Sfîntului Marelui Mucenic Gheorghe s-a impus în viața spirituală a strămoșilor pînă astăzi.

Pe steagurile creștine, de la Constantin cel Mare încoace, a început să apară și Sfîntul militar Gheorghe.

Ștefan cel Mare avea deosebită afecțiune pentru el, îi purta icoana pe platoșă, i-a zidit biserici (mai multe din cele 47 biserici, zidite de voievodul Ștefan, au hramul Sfîntul și Marele Mucenic Gheorghe, purtătorul de biruință), îl purta pe steagurile armatei moldovene descoperite abia în zilele noastre. S-au găsit la Sfîntul Munte Athos două steaguri din timpul lui Ștefan cel Mare, dintre care unul se află la Muzeul de Artă al R. S. România.

Poporul dreptcredincios își arată deosebita dragoste pentru Marele mucenic, împodobind porțile curților cu crengi verzi, ca simbol al biruinței vieții asupra morții, a primăverii asupra frigului și a iernii. Iată deci motiv unic în lumea creștină de adîncă cinstire pentru Sfîntul Mucenic Gheorghe.

Așadar, noi credincioșii, să-l rugăm pe Sfîntul și Marele Mucenic Gheorghe, purtătorul de biruință, să roage pe Împăratul său Hristos, Dumnezeul nostru, pentru a fi tari în adevărata credință mărturisită și trăită de Sfîntul mucenic.

Misiunea noastră, este de a da dovadă de credință prin faptele noastre, prin atitudinea noastră, dar mai ales prin ținuta noastră morală prin care, fără cuvinte, facem vădită dumnezeirea Evangheliei. Să citim Sfînta Scriptură și cărțile bune care ne deschid ochii minții, ne fac să înțelegem adevărata credință, așa cum odinioară a făcut-o Sfîntul Gheorghe.

Să ne facem datoria față de neamul nostru, față de profesia sau meseria noastră, respectînd prin aceasta pe aproapele și ajutînd la bunul mers al societății și la progresul uman, așa cum făcea și Sfîntul Marele Mucenic Gheorghe.

Să avem curajul să combatem răutatea sub toate aspectele, iar personalitatea noastră să se impună. Făcînd acestea, Sfîntul și Marele Mucenic, pe care-l sărbătorim astăzi, ne va fi de folos ; și îl vom vedea, la judecata de apoi, la dreapta Mîntuitorului Hristos, pentru că și sfinții vor judeca lumea (Matei 25, 31).

Iar nouă, Doamne, dă-ne a auzi glasul Tău: „Veniți binecuvîntaților părintelui Meu, moșteniți Împărăția cea pregătită vouă, de la întemeierea lumii“ (Matei 25, 34). Amin.

Diac. conf. dr. P. I. DAVID

LA SFINȚII ÎMPĂRAȚI CONSTANTIN ȘI MAMA SA ELENA

În istorie se cunosc figuri de conducători de popoare, cu supranumele de „cel mare“: Alexandru cel Mare, Macedonul, Petru cel Mare al Rusiei, Carol cel Mare, Ștefan cel Mare al Moldovei, Constantin cel Mare al Constantinopolului etc. Ultimii doi Ștefan cel Mare și Constantin cel Mare se bucură de o deosebită cinstire creștină întrucît li s-au adăugat al doilea epitet, acela de „sfînt“, care-i apropie mai mult de inima și aspirațiile omenirii creștine.

Biserica a fost întemeiată la Cinzecime, în ziua Pogorîrii Sfîntului Duh din primul secol creștin după înălțarea Domnului la ceruri. În anul 313, împăratul Constantin cel Mare a dat edictul de la Milan, prin care se recunoaște, pentru prima oară, libertatea cultului creștin. Este fapta cea mare pentru care împăratului i se atribuie epitetul de „cel mare“. Ținînd seama de momentul istoric, în care s-a produs acest decret, se poate aprecia just valoarea excepțională a celui ce a semnat actul de stat și a consecințelor pentru Biserica lui Dumnezeu. Trei sute de ani a sîngerat trupul Bisericii, sub prigoana împăraților păgîni, sub a căror dictatură au fost supuși nenumăratelor suplicii cei care mărturiseau pe Hristos. A fost epoca de multă vărsare de sînge cînd au căzut victime, apostoli, episcopi, preoți și credincioși, liberi și sclavi.

Datorită decretului dat de Împăratul Constantin cel Mare, Biserica din catacombe își vădește oficial activitatea, botează, liturghisește liber, nu pe ascuns și subteran, ci în locașuri proprii. Creștinii nu mai sînt urmăriți, nu li se mai confiscă averile. Au încetat schingiuirile, arenele nu mai primesc credincioși, osîndiți a fi hrană fiarelor sălbatice.

Trebuie să recunoaștem, cu spirit critic, că apariția unui asemenea decret, a fost opera unui om luminat de Dumnezeu, căci numai un clarvăzător putea concepe și lua o hotărîre atît de temerară care să înfrunte mentalitatea și tradiția legiferată a unei lumi, ce stăpînea jumătate din Europa protivnică și persecutoare creștinismului. Într-un asemenea imperiu, în care împăratul își păstra privilegiile dictaturii, idolatrizat prin jertfe, aduse persoanei și statuilor lui, cum putem înțelege pe autorul decretului, Împăratul Constantin, renunțînd la acestea, decît ca pe o minte clarvizionară a realităților sociale, politice, moral-religioase în care lumea de atunci aluneca spre pieire, prin propriile ei păcate, crime, desfrîu, abuzuri etc.! Împăratul Constantin și-a dat seama că zilele unei asemenea lumi erau numărate, iar în locul ei, o lume nouă îi va urma, o lume a dreptății, a adevărului, a libertății și a dragostei, pe care o aducea creștinismul. Această înlocuire nu era un lucru ușor, nu se putea face dintr-o dată, ea necesita timp și sacrificiu, dar zorile se iviseră, decretul împăratului și vrerea divină se întîlniseră pe firul istoriei.

Aceeași logică ne convinge că numai un iluminat putea să vadă, în miezul zilei, semnul înstelat al sfintei cruci, pe cer, cu îndemnul categoric „în acest semn vei învinge“. Viziunea înseamnă un rezumat a aceea ce Biserica susține: „Doamne, armă asupra diavolului crucea Ta o ai dat nouă, că se îngrozește și se cutremură, nesuferind a căuta spre puterea ei“. Vizionarul, Sfîntul împărat Constantin cel Mare, încredințat de puterea crucii, a pus semnul acesteia pe steagurile și uniformele oștirii sale, ca o chemare pentru creștini și tulburare pentru Maxențiu, apărător al păgînismului și rivalul său la imperiu. Înfruntarea celor două armate, pe apa Tibrului, biruința repurtată de Constantin, a însemnat biruința creștinismului.

Geniul Împăratului Constantin cel Mare, iluminat de creștinism, îl dovedește și un al doilea act, strămutarea capitalei imperiului de la Roma.

Deși răsăritul imperiului îi venea lui prin împărțeală, el a intuit excepțional că Roma, supranumită Noul Babilon, orașul crimelor politice, al păgînismului religios, al carențelor morale, necesita un deosebit efort de conducere, care ar fi întîrziat evoluția imperiului. La o lume nouă se cerea o reședință nouă și aceasta a fost noua cetate, care-i poartă numele, Constantinopolul, devenit centrul politic-administrativ și centrul religios al imperiului și, fără să greșim, al Ortodoxiei, centru unei culturi cu specifică amprentă creștină.

De aici, din noua capitală, împreună cu mama sa, Sfînta Elena, au inițiat și patronat alte două acte, de deosebită importanță pentru Biserică, cît și pentru stat. Logica împăratului este un adevăr recunoscut, influența reciprocă dintre Stat și Biserică. Unitatea de credință și morală a Bisericii, constituie baza imperiului și viceversa, cînd Statul respectă premizele Bisericii. De asemenea este un adevăr că Biserica, instituție dumnezeiască, este obiectiv permanent uneltit de diavol, care își caută uneltitorii printre oameni și-i găsește. Uneltitorul de atunci, ereticul Arie, din Alexandria Egiptului, învăța că Domnul Hristos nu este Dumnezeu adevărat, de o ființă cu Tatăl, ci o creatură superioară, trimis să mîntuiască lumea. Rătăcirea avea priză în mediul în care doctrinele confesionale se încrucișau cu filozofia greacă și amenința să dezbine pe credincioși. Sfîntul Constantin, în acordul Bisericii, a convocat la Niceea, cel dintîi Sinod ecumenic, din cele șapte, care sub insuflarea Sfîntului Duh, au formulat și fixat în scris dogmele și practica Bisericii. La Niceea, s-au întrunit 318 delegați ai Bisericii de pretutindeni și pentru prima oară, Osiu din Cordoba a rostit Simbolul credinței (Crezul), pe care îl rostim și noi astăzi în Biserică, rezumînd credința creștină. Valoarea sinoadelor constă în păstrarea unității Bisericii, unitate pentru care S-a rugat Mîntuitorul, în marea rugăciune arhierească, din Evanghelia Sfîntului Ioan : „Ca toți să fie una, după cum Tu, Părinte, în Mine, și Eu în Tine, așa și aceștia în Noi, să fie una, ca lumea să creadă că Tu M-ai trimis !“ (17, 21).

Inițierea și participarea Împăratului la sinod este un act de apreciabilă valoare, care determină recunoștința lumii creștine.

Rîvna fiului de a împlini dorința mamei sale, Sfînta Elena, ca să descopere Crucea pe care a fost jertfit Mîntuitorul, dovedește dragostea și ascultarea filială și constituie alt fapt adăugat celui amintit mai sus. Participarea mamei și a fiului, împreună, la conducerea imperiului, în deplină înțelegere, denotă pilduitoare raporturi între părinți și copii, peste care a suflat duhul creștin. Săpăturile făcute pe Golgota, din dorința Sfintei Elena și dragostea Sfîntului Constantin, au scos la suprafață trei cruci, ale celor răstigniți de Pilat. O minune a deosebit-o pe a Mîntuitorului. Prin atingere de ea, o femeie moartă a înviat.

Expusă spre închinare tuturor și cinstirea celor doi sfinți, în ziua de 14 septembrie (335), dată la care, în fiecare an se serbează Înălțarea Cinstitei și de Viață făcătoarei Cruci.

Viziunea și folosirea semnului Sfintei Cruci ca steag, cît și dezgroparea Crucii Domnului și instituirea sărbătorii, are și un epilog regretabil. Astfel, unele comunități, ce se complac a se numi creștine, dar centrifugale ca învățătură și practică, nu numai că nu recunosc cinstirea Sfintei Cruci, dar țin să demonstreze că cinstirea ei cultică, a intrat în învățătura și practica Bisericii abia de la Sfîntul Constantin cel Mare, motivată de împrejurările amintite. Nu este de mirare că ei au luat Sfînta Scriptură de la Biserică. Cîntările, imnurile și rugăciunile din slujba de azi, sînt omagiul binemeritat, adus acestor sfinți de Biserică. Pe lîngă celelalte daruri ale minții, mama sa, Sfînta Elena, i-a sădit în inimă credința în Dumnezeu ; l-a crescut nu numai pentru împărăția Bizanțului, ci și pentru împărăția lui Dumnezeu, unde stă pe scaun de-a dreapta Supremului Împărat, împreună cu Maica sa, cu care și-a împărțit și tronul pămîntesc.

Aureola acestor sfinți i-a determinat pe mulți credincioși să-i adopte

onomastic. Fie ca, odată cu aceasta, să le adopte și credința și faptele lor! Este, socot, cea mai deosebită și potrivită cinstire pe care Biserica le-o face Sfinților Constantin cel Mare și mama sa Sfînta Elena.

Strădania lor de a păstra unitatea Bisericii să ne fie tuturor, viu și permanent îndemn, de a ne găsi în Sfînta Biserică străbună, păstrîndu-i unitatea dogmatică și morală, convinși că, astfel, cinstim pe sărbătoriți, în însăși unitatea neamului și a Patriei.

Pr. C. CARTAȘ

LA SFÎNTUL EVANGHELIST MARCU

„Biserica cea aleasă din Babilon și
Marcu, fiul meu, vă îmbrățișează“
(I Petru 5, 13).

Aceste cuvinte sînt un salut de încheiere a epistolei întîia a Sfîntului Apostol Petru din partea Bisericii din Babilon și a lui Marcu, pe care apostolul îl numește fiul meu. Ea este adresată creștinilor răspîndiți printre păgînii din Pont, Galatia, Capadocia, Asia și Bitinia. Marcu trebuie să fi fost bine cunoscut acestor creștini ca însoțitorul apostolului în predicarea Evangheliei.

Astăzi această epistolă are valoare pentru toți creștinii pentru cuprinsul ei plin de învățături de credință, morală și comportare față de dregători. Dar cine este acest Marcu pe care apostolul îl numește fiul meu?

În Biserica creștină există această paternitate spirituală creată prin Taina Sfîntului Botez, cînd nașii devin părinții spirituali ai acelui ce s-a renăscut din apă și din Duh, cu obligația pentru ei de a introduce și inița pe fiul lor duhovnicesc în credința creștină.

Această comuniune spirituală era un fapt frecvent în primele veacuri creștine. Unii dintre Sfinții Apostoli și-au ales dintre creștini pe ucenicii lor, care erau devotați cu suflet și trup pentru învățătorul și convertitorul lor, îi stăteau la slujire, îndeplinind cu zel toate însărcinările chiar cele mai tainice, ce le încredința.

Sfîntul Apostol Pavel a avut cei mai mulți ucenici pe care îi folosea în cele mai felurite misiuni: Silvan, Timotei, Tit, Luca și pe unul Ioan Marcu, nepotul lui Barnaba, cu care Sfîntul Apostol Pavel întreprinde prima sa călătorie misionară, dar din cauza unor nepotriviri de concepții se desparte de ei în Perga Pamfiliei. Mai tîrziu găsim pe acest Marcu ucenic al lui Pavel nedespărțit, stînd în serviciul lui cu mult zel, în Roma, pe timpul captivității apostolului.

Trebuie să facem distincție între acest Ioan Marcu, nepotul lui Barnaba și discipol a lui Pavel, și Marcu numit de Petru, fiul meu, pe care unii îi confundă.

Să desprindem din mulțimea informațiilor cu privire la Marcu, ce în cursul veacurilor s-au suprapus una peste alta, pentru a-l reda pe adevăratul fiu spiritual al Sfîntului Apostol Petru, colaboratorul său.

O tradiție veche bisericească, poate pentru a mări importanța lui Marcu, ne spune, că el ar fi fost unul din cei 72 ucenici ai Domnului. În cazul acesta el ar fi cunoscut Evanghelia din gura Mîntuitorului și dacă se purtă cu gîndul să scrie Evanghelia, nu ar mai fi fost nevoie s-o reia din predicarea ei de la Sfîntul Apostol Petru. Or mărturisirea unanimă a Bisericii confirmă că Marcu a scris Evanghelia după predica lui Petru, așa cum ne spune Papia, învățăcelul Sfîntului Apostol Ioan: „Marcu a fost însoțitor nedezlipit al lui Petru și ca interpret al său, ca reproducător al cuvintelor sale, a scris după predica lui Evanghelia, adică viața Mîntuitorului, ca credincioșii să aibă și în scris cele ce urmează de la Petru verbal“. Mărturia Sfîntul Apostol Ioan are valoare și pentru fixarea distincției dintre Marcu, fiul spiritual al lui Petru, și Ioan Marcu, discipolul lui Pavel. Că amîndoi apostolii s-ar fi folosit pe rînd de una și aceeași persoană, nu se poate

admite pentru că nu ar fi putut exista o unitate, cum se observă în Evanghelia lui Marcu.

Marcu deci nu a cunoscut pe Mîntuitorul, ci abia după Înălțarea Domnului și Pogorîrea Sfîntului Duh, cînd apostolii au păsit la propovăduirea Evangheliei. Petru a făcut un prozelit pe Marcu, pe care poate l-a și botezat. Marcu era deci cunoscut ca fiu duhovnicesc al lui Petru prin Botez.

Sfîntul Evanghelist Marcu este de neam iudeu din spița lui Aaron, din localitatea Cirene. în activitatea sa misionară a întemeiat mai multe comunități creștine. Pe cînd Sfîntul Apostol Petru era în Italia a însărcinat pe ucenicii săi să predice Evanghelia în diferite localități. Sfîntul Evanghelist Marcu a înființat Biserica din Aquileea-Italia de nord. Cînd Sfîntul Apostol Petru pleacă din Roma spre Orient în al noulea an al împărăției lui Claudiu, care corespunde cu al 49-lea după Hristos, Marcu îl însoțește și pentru prima oară calcă pe pămîntul Egiptului. Dacă de aici Petru a mers în Palestina pentru a lua parte la Sinodul apostolic la anul 50 se prea poate să-l fi însoțit și Marcu, iar dacă Sfîntul Apostol Petru a găsit cu cale că aici este un teren propice de semănat Cuvîntul lui Dumnezeu și Marcu a rămas în Egipt. De aici merge în Cirene, în Pentapole, acea parte a Libiei care se mărginește cu Egiptul, aici aduce la credință creștină o mare mulțime de păgîni.

În toată lumea nu era o țară mai dedată superstițiilor păgînismului ca Egiptul. Și aici, „la poporul care stătea în întuneric, în latura și în umbra morții, lumină le-a răsărit" (Matei 4, 16). Timpurile binecuvîntate de Dumnezeu și prezise de profeți au sosit. Sfîntul Evanghelist Marcu a fost alesul lui Dumnezeu de care s-a servit spre a adeveri cele prezise. Pronia divină, timp de 12 ani, a apărat și a călăuzit pe Marcu în diferite laturi ale Egiptului în predicarea Evangheliei. Venit în Alexandria, care după Roma era cea mai vestită capitală a lumii antice, în scurt timp a întemeiat o Biserică. Aici locuiau foarte mulți iudei convertiți la creștinism, care practicau asceza. Pe vremea lui erau mulți creștini care în dorința lor de a se perfecționa trăiau retrași la țară în jurul Alexandriei, petrecîndu-și timpul în rugăciune și meditarea Evangheliei lui Hristos, hrănindu-se din lucrul mînilor, mîncînd o singură dată în zi, după apusul soarelui. El a hirotonit Episcop al Alexandriei pe Anin. De aici s-a întors în Pentapole și a predicat timp de 2 ani învățătura creștină, după care revine în Alexandria pentru a încuraja pe creștini de a stărui în credință. De aici pleacă la Roma. Revenind în Alexandria, păgînii înfuriați pentru succesul misiunii sale, luîndu-l drept mag, hotărîră uciderea lui, dar scapă pentru cîtva timp de furia lor. Descoperit, pe cînd săvîrșea Sfînta Jertfă, într-o catacombă din preajma Alexandriei, nu departe de poarta orașului. surprins în momentul acela de poporul păgîn, cei mai îndrăzneți dintre ei îl prind și-l leagă cu funii, tîrîndu-l pe străzile orașului și-l duc într-un loc lîngă mare plin de stînci și prăpăstii numit Vucole (Bucole). Cu sîngele lui a fost stropit pămîntul și sfîșiate bucăți din corpul său. Sfîntul Evanghelist Marcu muri în aceste chinuri grozave. Creștinii adunară rămășițele sale trupești și le îngropară la Bucole. Martirajul său avu loc la 24 aprilie, în anul 68 după Hristos și în al paisprezecelea an al domniei lui Nero. Creștinii se adunau în locul acesta pentru rugăciune. Pe acest loc, la anul 310, se zidi o biserică. Relicvele sale au fost transportate de la Bucole la Alexandria și de aici în anul 815 au fost duse în Veneția, în capela dogelui, păstrate într-un loc secret. Biserica din Veneția l-a luat de cel dintîi patron al ei. Biserica din Apus și din Răsărit serbează pomenirea lui la 25 aprilie. În apus se obișnuiește ca în ziua pomenirii lui să se facă procesiuni pentru îmblînzirea dreptei mînii a lui Dumnezeu pentru păcatele oamenilor.

În catacomba, unde a fost prins, era pictată, din timpuri străvechi, icoana în frescă a lui Marcu.

Deși n-a făcut parte nici din cei 72 de ucenici ai Domnului, dar pentru că a desfășurat o intensă activitate de predicare a Evangheliei, fiind întemeietor de biserici, i se dă și denumirea de apostol în înțelesul larg al cuvîntului. Pe lîngă activitatea lui bogată în încreștinarea popoarelor, importanța lui care va dărui pînă la sfîrșitul veacurilor, e că a îmbogățit tezaurul sfînt prin redarea în scris a Evangheliei cea una în esență, dar în patru moduri de

exprimare : cea după Matei, după Marcu, după Luca și după Ioan. Ce a făcut Marcu ? A contribuit la a da o poleială nimbului Sfîntului Apostol Petru. Dacă nu ar fi fost el și Luca, iumea s-ar fi întrebat cu uimire ce a predicat verhovnicul Petru ? Și ce a predicat Apostolul neamurilor ? De la Petru ar fi rămas două epistole și de la Pavel patrusprezece epistole. În conținutul lor sfaturi la principiile evanghelice, exteriorizări ale adevărurilor evanghelice ; ar fi lipsit tocmai fondul. Acești doi evangheliști înlătură golul.

Scopul urmărit de Sfînta Evanghelie cea după Marcu, întrucît era îndreptată pentru încreștinarea popoarelor păgîne este de a dovedi că „Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu“ și în care sens Evanghelia după Marcu a înscris acele minuni în care puterea lui Iisus Hristos se arată în izgonirea spiritelor rele de care păgînii aveau groază. Deci tema Evangheliei după Marcu rămîne că Fiul lui Dumnezeu este Iisus Hristos, Care S-a manifestat prin minunile săvîrșite, culminînd prin Învierea Sa din morți. Marcu a luat cu sine Evanghelia sa, ce s-a răspîndit în Libia, Tebaida și alte părți ale Egiptului.

Dacă cunoștințele ce le au creștinii despre Sfîntul Evanghelist Marcu se reduceau numai la anunțarea ce o face preotul sub formula consacrată : „Din Sfînta Evanghelie de la Marcu citire“, acum, după ce cercetînd știrile pe care Noul Testament în Faptele Apostolilor și din încheierea de la Epistola I a Sfîntului Apostol Petru, numindu-l fiul meu Marcu, și cele ce ni le furnizează Sfînta Tradiție, am putut să desprindem și să ne facem despre Sfîntul Evanghelist Marcu, însoțitorul nedezlipit de Sfîntul Apostol Petru, o imagine ce ne apare într-o lumină nouă cu aureola ce îi încoronează capul. Prin Evanghelia ce a scris, ne-a întărit sufletește, ne-a dat o hrană duhovnicească, din care ne îndestulăm în sărbători și duminici. Din viața lui, care a fost permanentă slujire a Mîntuitorului și a oamenilor, ne învață ca și noi să nu deosebim slujirea de Dumnezeu de cea de om. A purtat Evanghelia ca pe o făclie ce a luminat acolo unde era întuneric, a adus popoarele la cunoștința Evangheliei și a lui Dumnezeu, a îmblînzit inimile oamenilor, învățîndu-i că toți sînt frați printr-un crez comun, pentru care S-a sacrificat Însuși Fiul lui Dumnezeu, S-a ostenit, a suferit pentru adevăr și a murit pentru adevăr.

Pr. Gh. POPOVICI

CATEHEZĂ DESPRE SFÎNTA CRUCE

Potrivit rînduielii Bisericii Ortodoxe, Duminicile din Postul Mare reamintesc tuturor credincioșilor evenimente deosebite din viața Bisericii sau reîmprospătează învățătura Bisericii despre elemente principale din practica Bisericii.

Astfel, vă amintiți, prima Duminică din acest post e numită „Duminica Ortodoxiei“, întrucît în această zi un accent deosebit se pune pe învățătura Bisericii Ortodoxe despre sfintele icoane.

În anul 787, sub împărăteasa Irina, un sinod dezbătea problema icoanelor. Sinodul a hotărît că icoanele sînt mijloace sau căi de a ne aminti de Dumnezeu, necesare îmbogățirii evlaviei și întăriri credinței creștine. Temeiul icoanei stă în întruparea Domnului nostru Iisus Hristos din Sfînta Fecioară Maria, Care „este Chipul lui Dumnezeu“ (II Corinteni 4, 4). Biruința acestui fapt — cinstirea sfintelor icoane în înțelesul cel adevărat se sărbătorește deci în Duminica întîia din Postul Mare.

În Duminica următoare, a doua din Postul Mare, se sărbătorește Sfîntul Părinte Grigore Palama. Acest sfînt părinte interveni în cearta religioasă isihastă și, la Sinodul din 1341, apără cu înflăcărare lumina necreată a Domnului Hristos arătată ucenicilor pe muntele Taborului adică lumina dumnezeiască, căci, precizează Sfîntul Părinte, „Lumina pe care o are Domnul Hristos pe muntele Taborului este a dumnezeirii și necreată, căci Domnul Hristos S-a schimbat la față luînd pe cea care nu mai era, nici în

aceea care nu era schimbîndu-se, ci în ceea ce era S-a arătat ucenicilor Săi, deschizînd ochii acestora și orbind pe cei care o vedeau. Aceasta este, subliniază Părintele Grigore Palama, lumina cea neînserată, lumina lină a sfintei slave, o rază izvorîtă din însăși Dumnezeirea și o însușire a Dumnezeirii, Este nematerială, necreată, oamenii curaţi în duh „pot să se bucure să vadă această lumină cu ochii duhului", așa cum o pot vedea toți cei care trăiesc o viață curată, de muncă, de rugăciune, de trăire duhovnicească cum au văzut-o de-a lungul veacurilor toți sfinții.

În a treia Duminică din Post, Biserica noastră ne face cunoscută învățătura ei despre Sfînta și de viață dătătoare Cruce, despre care vom vorbi astăzi. Sfînta Cruce este semnul creștinului. Împlinită pe fața noastră, în numele Sfintei Treimi, al Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, purtînd mîna dreaptă cu cele trei degete unite de la frunte la piept și la umărul drept și apoi la cel stîng, Sfînta Cruce este o învățătură și o mărturisire de credință.

Credem în Dumnezeu Tatăl, Făcătorul cerului și al pămîntului, al tuturor celor văzute și nevăzute. Credem în Dumnezeu Fiul, Domnul nostru Iisus Hristos, Unul-Născut, Care din Tatăl S-a născut mai înainte de toți vecii ; Lumină din Lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut nu făcut, Cel de o ființă cu Tatăl prin Care toate s-au făcut. Care pentru noi oamenii și pentru a noastră mîntuire S-a pogorît din cer, S-a întrupat de la Duhul Sfînt și din Fecioara Maria și S-a făcut Om. Și S-a răstignit pentru noi în zilele lui Pilat din Pont". Răstignirea Domnului Hristos a fost pe Cruce — chipul de pedeapsă a celor socotiți vinovați de călcarea legilor pe vremea Domnului Hristos. Prin răstignirea Domnului Hristos pe Cruce, prin Sîngele Său, a sfinți Crucea și din obiect de tortură de chin, Crucea devine altar și sfințenie a tuturor creștinilor. Altarul de jertfă al Domnului Hristos, Sfînta Cruce trebuie să o cinstim, așa cum ne îndeamnă Cartea de învățătură, „căci Domnul a îmbrățișat-o cu iubire și pe ea a ars ca pe un altar păcatul nostru". Gîndul la ea, la Sfînta Cruce, „ne face pe de o parte să ne rușinăm și să ne căim de păcatele noastre și să luptăm împotriva lor, îmbrățișînd și noi Crucea cum a îmbrățișat-o Domnul, pe de altă parte să ne înduioșăm de iubirea Lui, Care ne-a mîntuit prin ea de ele și să o slăvim". Crucea a fost vestită în Vechiul Testament. Moise învinge pe Amalic, mîinile întinzîndu-și în semnul Sfintei Cruci (Ieșirea 17, 13) ; patriarhul Iacob binecuvintează pe nepoții săi, pe Manase și pe Efraim, în semnul Sfintei Cruci (Facere 48, 14). Cu semnul Sfintei Cruci sînt însemnaţi cei aleși pe timpul lui Ezechia, proorocul (Ezechel 9, 4).

În Noul Testament, Sfîntul Apostol Pavel o socotește „puterea lui Dumnezeu" — „Cuvîntul crucii celor pieritori nebunie este, iar nouă celor ce ne mîntuim, puterea lui Dumnezeu este" (I Corinteni 1, 18). Același Sfînt Apostol se laudă cu Sfînta Cruce căci zice : „Iar mie să nu-mi fie a mă lăuda fără numai în Crucea Domnului nostru Iisus Hristos, prin care mie lumea s-a răstignit și eu lumii" (Galateni 6, 14). Din alte locuri din Sfînta Scriptură învățăm că Sfînta Cruce „este mijlocul prin care Dumnezeu ne-a împăcat cu Sine", locul pe care s-a surpat peretele ce ne despărțea de Dumnezeu și au fost surpate duhurile rele. De aceea, Sfînta Cruce străjuie bisericile, mormintele, casele.

Sfînta Cruce este împăcarea omului cu Dumnezeu, care greșise în fața Domnului prin păcatul neascultării lui Adam și Eva : „Pentru că El

este pacea noastră, care a făcut pe amîndouă una și peretele cel din mijlocul zidului a sfărîmat... ca pe amîndoi să-i zidească întru Sine, într-un om nou, făcînd pace și pe amîndoi să-i împace într-un trup cu Dumnezeu prin cruce, omorînd vrajba întru dînsa“ (Efeseni 2, 14-16). Iar în Epistola către Coloseni, același sfînt apostol adaugă : „Că întru El a binevoit să locuiască toată plinirea și printr-Însul să împace toate spre Sine, făcînd pace prin sîngele Crucii Lui (Coloseni 1, 19).

Sfinții Părinți au predicat învățătura despre Sfînta Cruce. În arta creștină „Sfînta Cruce se întîlnește la fiecare pas“. Se folosește în diferite ocazii. Ștefan cel Mare zidește biserica din Pătrăuți, la 13 iunie 1487 cu hramul Sfintei Cruci. Aici, în biserică, există pictată scena „Aflarea Sfintei Cruci“, care prin amploarea, precizia desenului, dinamismul mișcărilor poate fi socotită una din cele mai bune realizări artistice ale secolului al XV-lea. Astfel, Sfînta Cruce se întîlnește peste tot în viața creștinului și însuși creștinul e zidit în forma Crucii. Devenită „semn al Fiului Omului“ Sfînta Cruce se va arăta pe cer împreună cu Domnul Hristos „cînd va veni să judece lumea“, ca să rușineze pe cei ce nu s-au căit și nu au primit iubirea Lui, cît au viețuit în bine (Matei 24, 30).

Așadar, care este semnul deosebitor al creștinului ? Sfînta Cruce. Ce semnificație are Sfînta Cruce ? Răstignirea și Învierea Domnului Hristos. Avînd această însemnătate, fiind Crucea altar și jertfelnic, creștinul trebuie s-o facă pe chipul său, s-o cinstească, s-o aibă în casa sa și s-o pună strajă la biserica satului său și la mormintele celor răposați.

Sfînta Cruce este semnul biruinței Domnului Hristos. Ea este alături de Sfintele Icoane lauda Ortodoxiei. Cinstea pe care o datorăm Sfintelor Icoane se cade s-o dovedim îndoită față de Sfînta Cruce — căci și unele și aceasta vorbesc despre Domnul Hristos. Sfintele Icoane suie mintea, gîndul, sufletul credinciosului la Dumnezeu, ca și Sfînta Cruce. Ele ne vorbesc în graiul lor colorat despre raiul lui Dumnezeu în care sfinții sălășluiesc datorită credinței și faptelor lor bune ; Sfînta Cruce ne vorbește despre patima Domnului Hristos pentru mîntuirea noastră. Și Sfintele Icoane și Sfînta Cruce sînt necesare mîntuirii noastre. Nu poate fi creștin ortodox acela care nu se închină cu semnul Sfintei Cruci și care nu cinstește cu toată evlavia Sfintele Icoane.

Iată, prin urmare, ceea ce trebuie să știm, să cunoaștem despre Sfînta Cruce. Acesta este semnul mîntuirii noastre. Pe acest temei Biserica noastră Ortodoxă o cinstește în chip deosebit nu numai la 14 septembrie ci și astăzi în Duminica a treia din Postul Mare, post care ne apropie cu fiecare zi, cu fiecare Duminică, de bucuria sărbătorii sărbătorilor, Învierea Domnului nostru Iisus Hristos. De aceea, noi creștinii cîntăm astăzi : „Crucii Tale ne închinăm Stăpîne și Sfîntă Învierea Ta o lăudăm și o slăvim“. Amin.

Pr. Iustin GASPAR

PARUSIA SAU A DOUA VENIRE A FIULUI LUI DUMNEZEU

Cea de a doua venire a Domnului nostru Iisus Hristos este obiectul unuia din cele mai gingașe capitole ale teologiei creștine în general și ale celei ortodoxe în special și aceasta nu numai din cauza complexității problemei, ci și pentru aceea că e vorba de un eveniment ce se va petrece într-un viitor nedefinit.

Scriitorii bisericești și Sfinții Părinți ai Răsăritului ortodox, începînd cu Origen, continuînd cu Sfîntul Atanasie cel Mare, cu marii capadocieni Vasile și Grigore, cu Sfîntul Ioan Hrisostom, cu Sfîntul Maxim Mărturisitorul și terminînd cu Sfîntul Ioan Damaschin, dar și cu cei de după ei, ca Sfîntul Simion Noul Teolog, Sfîntul Grigore Palama și Nicolae Cabasila, s-au oprit cu insistență asupra eshatologiei și, insuflați de Duhul Sfînt, au luminat multe din învățăturile rău interpretate de către eretici.

Învățătura s-a cristalizat astfel, încetul cu încetul, pentru ca, în ultimii ani, mari teologi și gînditori ai Ortodoxiei ca: Vladimir Lossky. Nicolae Berdiaeff, P. Florensky, Sergiu Bulgakov, iar dintre români, P.C. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae să ne ofere prin ample și profunde lucrări de sinteză o doctrină eshatologică completă.

Cunoaștem astfel că la sfîrșitul veacurilor se vor petrece cîteva evenimente cruciale pentru existența întregii creaturi: parusia sau a doua venire a Fiului lui Dumnezeu; învierea morților; judecata obștească; instaurarea Împărăției lui Dumnezeu. Aceste evenimente totuși nu se vor desfășura unul după altul „în timp", ci vor avea loc simultan, într-o singură cuprindere universală. Și va trebui să insistăm asupra puterii noastre de înțelegere, întrucît întreaga eshatologie rămîne în domeniul misterului, ea neputînd fi pe deplin cunoscută și înțeleasă decît *atunci,* printr-o pătrundere duhovnicească.

Potrivit învățăturii ortodoxe, la sfîrșitul veacurilor nu va avea loc un „sfîrșit a lumii" propriu-zis, ci numai un sfîrșit al chipului ei actual, nedesăvîrșit, opac, îngroșat de consecințele păcatului, care printr-un proces de transfigurare va deveni armonios, transparent, pătruns de adierea Duhului Sfînt și scăldîndu-se în lumina lui Dumnezeu.

După cum moartea omului nu înseamnă o prăbușire a lui întru neființă, ci numai ușa sau puntea de trecere dintr-o viață în alta, tot astfel și „sfîrșitul lumii" înseamnă trecerea ei dintr-un mod de existență în altul, și anume în cel voit și plănuit de Dumnezeu, înainte de a fi creat. În felul acesta, viața actuală a lumii nu este altceva decît o înaintare a ei către desăvîrșire, spre țelul ultim al existenței, către sensul ei plenar. Și, după cum creștinul, ca individ, își concepe viața de aici ca pe un drum pregătitor pentru aceea de dincolo, tot astfel și omenirea, ca întreg, își desfășoară mersul către „un cer nou și un pămînt nou".

Una din cele mai prețioase aprofundări ale teologilor ortodocși este abordarea istoriei din perspectiva eshatologică, în acord cu temeiurile din Sfînta Scriptură și din Sfînta Tradiție. Dacă fericirea sau osînda de după *Judecată* este dată fiecărui om în parte, după faptele și gîndurile lui, ea este și a tuturor oamenilor laolaltă. Mîntuirea are și un aspect comunitar. Deplinătatea fericirii sau nefericirii fiecăruia e condiționată de fericirea sau nefericirea tuturor, după o judecată nouă și finală asupra întregii omeniri de la început pînă la sfîrșit.

În această solidaritate universală nu e vorba doar de comuniunea insului cu contemporanii săi, ci și de aceea cu toți oamenii de dinainte și de după ei. Cei de dinainte, vor fi judecați după chipul în care ei s-au făcut pricină și model de virtute sau păcat pentru generațiile următoare, celor din urmă li se vor cîntări modul și intensitatea cu care au folosit în bine sau în rău, ceea ce au moștenit de la înaintași. Atunci, cînd cărțile vor fi deschise și nimic nu va mai fi tăinuit, se vor vădi toate ale fiecăruia și toate ale tuturor. Trecutul omenirii, nu numai că nu e mort dar, dimpotrivă, el actualizează într-o nouă evaluare, după dreptatea lui Dumnezeu.

Întreaga istorie va fi atunci de față, iar perioadele ei obscure vor căpăta lumina înțelegerii depline. Numai atunci se va descoperi și sensul ei ultim, către ce anume a trebuit să năzuiască viața oamenilor și cît a atins din ceea ce a năzuit. În felul acesta istoria e scoasă de sub semnul absurdului și devine un factor de stimulare și de promovare a binelui. Dacă Dostoievsky stăruia mult asupra răspunderii pe care fiece om o are pentru faptele celorlalți, teologia ortodoxă, i-a dăruit acestei teme dimensiunile comunitarismului eshatologic. Firește, totul se petrece prin Hristos și în Hristos, dar și în funcție de libertatea omului, adică de însușirea opțiunii, de facultatea lui de a alege între bine și rău.

Hristos i-a chemat pe toți oamenii la mîntuire, pentru toți a fost trimis, pentru toți S-a jertfit și pe toți îi așteaptă în Împărăția cerurilor, nu numai în virtutea iubirii Sale de oameni, ci și pentru aceea că El nu e întreg decît prin Sfinții Săi, iar Sfinții, la rîndul lor, nu sînt întregi fără aceia cărora le-au stat pildă. Și El și ei își așteptă deplinătatea prin cei ce se vor mîntui. Așa trebuie înțelese — împreună cu Origen și Sfîntul Grigore de Nyssa — cuvintele Sfîntului Apostol Pavel din I Corinteni 15, 28: „Cînd toate i se vor supune Lui, atunci și Fiul se va supune Celui ce I-a supus Lui toate, ca să fie Dumnezeu totul întru toți". Fiecare mîntuit e o floare în cununa sfinților și o piatră nestemată în cununa lui Hristos. Dacă veacul ce va să vină „e o așteptare pe pămînt, el e o așteptare și în cer". Toți se vor desăvîrși în Hristos și vor avea odihnă întru El. „Istoria este așadar destinată unui sfîrșit și unei judecăți și prin urmare ea e o operă comună a întregii omeniri, în care fiecare ins își are importanța lui" (D. Stăniloae) „Istoria fără sfîrșit ar fi absurdă" (Berdiaeff). Hristos rămîne ținta ei finală și singurul care îi dă un sens. Teologia mai nouă a limpezit poziția Ortodoxiei și în ce privește transcendența eshatologică, față în față cu protestantismul și unele secte neoprotestante, care cred că parusia e un eveniment ce se va petrece în cadrul istoriei, în faza ei finală; că dacă istoria e aria de luptă a lui Hristos împotriva răului, tot ea trebuie să fie și terenul victoriei Sale asupra morții.

Învățătura aceasta e propagată în special de sectele milenariste care văd înainte de sfîrșitul lumii, o împărăție de 1000 de ani a Fiului lui Dumnezeu. După milenariști, va veni o vreme cînd Hristos îl va lega pe Satana, îi va învia pe cei drepți — și numai pe ei — care vor împărăți cu El timp de 1000 de ani; către sfîrșitul acestuia diavolului i se va mai da o oarecare putere asupra oamenilor, după care va fi aruncat definitiv în iad, dar nu înainte de a fi avut loc și învierea păcătoșilor. Potrivit învățăturii lor, așadar, ar trebui să fie două învieri una „a celor aleși" și alta a celor păcătoși, precum și două arătări ale Fiului lui Dumnezeu — una la începutul și alta la sfîrșitul mileniului. Nu e cazul aici să demonstrăm arbitrariul interpretărilor vechi, hiliaste, și pe ale celor noi milenariste, ci vorn reține doar ideea că presupusul mileniu e plasat nu la sfîrșitul istoriei (ceea ce dealtfel n-ar avea nici sens, căci odată cu sfîrșitul acestuia, creația intră în eternitate „în viața veșnică" și nu mai poate fi vorba de o numărătoare de ani), ci în cadrul istoriei, în timp, ceea ce e foarte aproape de idealul mesianic al poporului evreu care-L așteaptă pe Mesia să instaureze împărăția pămîntească nimicită de puterea Babilonului. Aceste teorii „concep împărăția lui Dumnezeu ca pe un chip nedezvoltat al împărăției cerurilor. Nu văd caracterul transcendent al împărăției cerurilor, sau dualismul ireductibil dintre lumea aceasta și împărăția cerurilor" (D. Stăniloae). Or, arătarea lui Hristos cu omenitatea Sa deplin îndumnezeită nu poate avea loc în timp, nu poate fi un eveniment al istoriei, ci unul de dincolo de ea. „Istoria e, prin ființa ei, drum, nu odihnă finală, ea e o tensiune neajunsă la capăt... Ea e domeniul mișcării spre desăvîrșire, nu al desăvîrșirii în care a încetat mișcarea mai departe; ea e domeniul relativului, al nedeplinei descoperiri, lăsînd loc mult presupunerilor, posibilităților, ambiguităților. Din această tensiune nu se poate ajunge evolutiv la o odihnă, ci printr-un salt, care nu stă în puterile a ceea ce se află în tensiune, în mișcare în puterile istoriei. E necesară o oprire a istoriei efectuată de sus — pentru ca omenirea să fie trecută la o existență supraistorică" (D. Stăniloae).

Dacă parusia înseamnă încetarea timpului istoric, data ei nu poate

fi știută dinainte, ea rămînînd sub pecetea tainei. În această privință, spusa Evangheliei e cît se poate de categorică : „De ziua și ceasul acela nu știe nimeni, nici îngerii din ceruri și nici Fiul Omului, ci numai Tatăl“ (Matei 24, 36 ș. u.) „Drept aceea priveghiați, că nu știți ceasul cînd vine Fiul Omului“ (Matei 25, 13). Ceea ce știm singur este că Domnul va veni a doua oară „ca un fulger“ și că vederea Lui va fi o surpriză universală, atît pentru cei vii cît și pentru cei morți, atît a celor de deasupra cît și a celor dedesupt. Căderea de a alege acel moment, o are numai Tatăl, numai El își cunoaște planul propriu, numai El va aprecia cînd anume istoria se va arăta îndeajuns de maturizată spre a-și întîmpina sfîrșitul. Cu toate acestea, speculații pe marginea unei astfel de întrebări au existat și în trecut, există și astăzi. Unii teologi presupun că omenirea va fi aptă pentru primirea parusiei atunci cînd progresul ei spiritual, cultural și științific va fi ajuns la un foarte mare grad de dezvoltare. În consecință creștinii sînt datori să nu se opună acestui progres, ci dimpotrivă, să-l sprijine, ca pe un factor de finalizare a mersului istoriei. Alții cred că sfîrșitul va veni cînd răul din lume își va fi atins culmea dezvoltării „cînd se va răci dragostea, cînd se va înmulți răutatea și va pieri bunătatea“ (Sf. Simion al Tesalonicului). Alții, dimpotrivă, bănuiesc că cea de a doua venire va fi o supremă încununare a dezvoltării binelui. Există și opinii după care apropierea parusiei poate fi întrevăzută în experiența mistică ca o prefigurare a prezenței Mielului. Toate acestea însă rămîn în domeniul presupunerii, al ambiguității. Dacă parusia înseamnă revelarea supremă a sensului creației, ea nu poate să-i aparțină decît Celui ce i-a hotărît acest sens dintru început. Dar nu e mai puțin adevărat că Sfînta Scriptură ne oferă și perspectiva unor semne concrete, văzute și simțite de natură să vestească apropierea sfîrșitului : predicarea Evangheliei la toate popoarele, convertirea evreilor la creștinism, îmulțirea fărădelegilor și răcirea dragostei între oameni, apariția unor prooroci mincinoși și apostazii în masă, războaie între neamuri, cataclisme în natură, venirea lui Enoh și Ilie, venirea lui Antihrist care i se va substitui lui Hristos și va prigoni pe aleșii Domnului, arătarea pe cer a „semnului Fiului Omului“.

Toate aceste mărturii care desigur vizează evenimente ce se vor produce în timp, deci înainte de sfîrșitul istoriei, dar ca o vestire a acestuia, i-au făcut pe mulți creștini, să interprindă o vastă operă de identificare și, prin ea, restabilirea cît mai exactă a sfîrșitului lumii. Interpretînd eronat sau tendințios unele cifre simbolice din Vechiul și Noul Testament, ei au împărțit istoria în etape fanteziste, anumitor personalități le-au atribuit dimensiuni și semnalmente apocaliptice, au încercat tot felul de calcule cronologice, degradînd astfel Revelația la un fel de meșteșug al prezicerii. Desigur, toate aceste calcule urmăresc să convingă pe de o parte, că Domnul e gata să vină mai întîi numai pentru „cei aleși“ și pe de alta, că „aleșii“ sînt deja contemporani cu semnele apropiatei veniri. Față de această problemă, teologia ortodoxă se arată mai degrabă rezervată și prudentă. Mai întîi pentru că cele mai multe din evenimentele menționate în Evanghelie — drept semne ale apropierii sfîrșitului — au un caracter mult prea general și ambiguu. Există riscul de a lua un astfel de eveniment drept semn atunci cînd el nu este și invers, de a trece pe lîngă un semn real fără să-l observi. În al doilea rînd, în lectura Sfintei Scripturi e foarte greu de a aprecia unde anume sfîrșește litera și începe simbolul, unde se termină faptul real și începe alegoria.

Sfinții Părinți s-au arătat întotdeauna foarte precauți în abordarea uneia sau alteia dintre interpretări și nu au făcut-o decît după ce au încorporat-o într-un contextul solid al întregii doctrine. În al treilea rînd, trebuie avut în vedere și caracterul pur pedagogic al profețiilor de acest fel. Scopul lor este acela de a-l ține pe creștin treaz în orice clipă, în stare de priveghere permanentă întru așteptarea parusiei.

Deși a acceptat Apocalipsa printre cărțile canonice ale Noului Testament, Biserica nu a admis niciodată ca ea să fie luată drept bază pentru anumite calcule sau determinări cronologice. Dealtfel, în mod practic, s-a și constatat că asemenea calcule și determinări au eșuat. Concluzia Părintelui Prof. D. Stăniloaie, este că „istoria nu va ajunge la sfîrșit prin ea însăși, ci prin voia lui Dumnezeu“.

Dacă Sfinții Părinți au evitat, pe bună dreptate, să se ocupe de o anumită dată a sfîrșitului lumii, unii dintre ei n-au rămas străini de această preocupare asupra motivului cauzei sau cauzelor care le-ar provoca. E vorba în special de Sfinții : Grigore de Nyssa, Maxim Mărturisitorul și Simion Noul Teolog. Am amintit mai sus învățătura după care Trupul mistic al lui Hristos nu e deplin decît prin Sfinții Săi și că nici cununa Sfinților nu e deplină fără aceia care i-au urmat, apropiindu-se de sfințenia lor. Toți aceștia rînduiți de Dumnezeu să întărească Trupul mistic al Domnului alcătuiesc — sau mai precis — urmează să alcătuiască „lumea de sus". Potrivit unei teologumene a Sfîntului Grigore de Nyssa, Dumnezeu a hotărît de la început numărul celor rînduiți să alcătuiască Împărăția Lui și, dacă n-ar fi prestiut căderea omului prin păcatul originar, i-ar fi creat pe toți deodată. Numai accidentul păcatului adamic a făcut ca oamenii să se nască în generații succesive, de-a lungul istoriei. Numărul însă, acea *pliroma* hotărîtă de Dumnezeu în momentul creației a rămas neschimbată și urmează să fie împlinit pînă la sfîrșitul veacurilor prin cei ce se nasc în „lumea de jos" și izbutesc, prin conlucrarea dintre Harul lui Dumnezeu și libertatea lor proprie, să se facă vrednici de împărăția cerurilor. Firește, numărul *pliromei* îl cunoaște numai Dumnezeu și tot numai El știe vremea cînd se va împlini. Poruncii lui Dumnezeu „creșteți și vă înmulțiți" îi urmează efortul continuu, conștient sau inconștient, al speciei umane de a se perpetua, tocmai pentru ca acel număr să fie atins în final. Prin această concepție căsătoria și nașterea de prunci capătă o dimensiune eshatologică și-și justifică, o dată mai mult, sfințenia ; ele fac parte din năzuința omenirii de a se regăsi în integritatea ei ontologică și numerică. Ținînd seama, pe de o parte, că istoria se desfășoară și se dezvoltă în vederea unui sfîrșit prin care să i se descopere sensul și, pe de altă parte, că ea se va opri atunci cînd va voi Dumnezeu, se poate trage concluzia că lumea se va sfîrși atunci cînd, nu le va mai putea oferi oamenilor nimic în plus față de ceea ce le-a dat și, „lumea de sus" nu va mai avea nimic de primit de la „cea de jos". Epuizarea istoriei în acest rol al ei nu va fi nici accidentală, nici silită de proveniența divină, ci se va datora unei misterioase convergențe și întîlniri a acesteia cu orînduirea divină, care nu exclude nici libertatea umană, nici lucrarea dumnezeiască. Refuzul lui Dumnezeu de a mai revela adîncimi noi prin creație va coincide cu neputința ei de a mai sesiza și dezvolta aceste adîncimi. Epuizarea puterii creatoare sau revelatoare de spiritualitate a istoriei va fi un semn că „lumea de sus" s-a completat (D. Stăniloae). Tot Părintele Stăniloae observă, cu profunzime că prin îmbinarea acestor două cauzalități se dă un răspuns eventualei afirmații că istoria nu ar fi altceva decît un eșec al lui Dumnezeu, afirmație care, dealtfel, s-a și făcut, explicit sau implicit, de către unele ramuri ale filozofiei existențialiste. Odată cu sfîrșitul istoriei se va petrece parusia sau cea de a doua venire a lui Hristos, venire care la rîndul ei, va fi cauza transfigurării lumii și a învierii morților. Evenimentele se vor produce simultan scăldate în lumina trupului înviat al Domnului. Lumea se va preface cu iuțeală de fulger, cei morți vor învia cu trupuri duhovnicești, iar trupurile celor vii se vor transforma în trupuri înviate. Numeroase texte biblice vorbesc de o prefacere a lumii ca prin foc, printr-o ardere fulgerătoare, dar nu pentru distrugerea, ci pentru transfigurarea ei. Nu peste tot însă se înțelege clar dacă va fi vorba de un foc spiritual sau de unul material. Dacă însă îl luăm în considerare pe Sfîntul Grigore de Nyssa — după care lumea a fost creată de Dumnezeu, subtilă, ușoară, străvezie, vecină mai mult cu spiritul decît cu materia, și că numai datorită păcatului ea s-a îngroșat, a devenit opocă și vecină mai mult cu materia decît cu spiritul — atunci am putea înțelege că focul va putea preface lumea la arătare, ar putea fi pe de o parte „foc dumnezeiesc", cum îl numește Sfîntul Simion Noul Teolog, sesizabil numai de către cei drepți și, pe de altă parte, „foc material" resimțit ca atare de către cei păcătoși, adică de fiece categorie potrivit gradului ei de spiritualizare. Oricum, e cert că lumea nu va fi nimicită, ea va rămîne pe mai departe lume materială, dar va fi atît de scăldată în spiritualitate — cum afirmă Sf. Grigore Palama — încît nu spiritul va fi văzut prin materie, ci materia prin spirit. Doctrina ortodoxă afirmă veșnicia materiei. Peste tot se vorbește nu de o aneantizare a pămîntului și a cerului, ci numai de „un pămînt nou și un cer nou", toate

înnoindu-se prin luminoasa venire a lui Hristos. Prefacerea lumii se află în strînsă și indiscutabilă solidaritate cu învierea cea de obște. Nu se pot concepe una fără alta, amîndouă se vor petrece odată și vor fi cauzate de aceeași parusie. Înțelegerea acestei solidarități vine din aceea că urmarea păcatului originar a fost resimțit nu numai de om ci și de întreaga fire. Ridicarea ei din starea de păcat se va face odată cu aceea a omului. De-a lungul veacurilor, mîntuirea e așteptată atît de om cît și de întreaga zidire. Asupra acestui fapt Sfîntul Apostol Pavel are o viziune foarte limpede: „Nădejdea cea nerăbdătoare a făpturii așteaptă descoperirea fiilor lui Dumnezeu, căci făptura a fost supusă deșertăciunii — nu de voia ei ci din pricina celui ce supus-o — cu nădejde pentru că și făptura însăși se va izbăvi din robia stricăciunii, ca să se bucure de libertatea slavei fiilor lui Dumnezeu. Căci știm că toată făptura împreună suspină și împreună are dureri pînă acum" (Romani 8, 19-22).

Dacă nu putem avea o imagine exactă a chipului celui nou al lumii de după prefacere, cu atît mai puțin o avem pe aceea a trupurilor înviate. Tot Sfîntul Apostol Pavel însă ne ajută cel puțin să pătrundem un adevăr pe care nu-l vom cunoaște decît atunci; dacă trupurile de acum sînt slabe, naturale sau psihice, stricăcioase, muritoare, pămîntești și acoperite de necinste, cele înviate vor fi: puternice, duhovnicești, nestricăcioase, nemuritoare, cerești, îmbrăcate în slavă (I Corinteni 15, 42-52).

Aceste caracteristici însă sînt mult prea generale și nu ne îngăduie să determinăm amănunte sau formulări mai precise. Oricum însă, învățătura ortodoxă nu e de acord că oamenii de după înviere vor fi ca îngerii, căci aceasta ar însemna o viciere a planului creațional al lui Dumnezeu, nici cu aceea că prin noțiunea de „trup duhovnicesc", întîlnită la Sfîntul Apostol Pavel, trebuie să înțelegem un trup care nu mai păstrează din cel vechi decît forma nu și substanța. La înviere sufletul care se află în așteptarea acestui moment încă de la judecata particulară, se reunește cu propriul său trup, care însă e un trup spiritualizat, ușor, subtil, incoruptibil, mult mai aproape de spirit decît de materie, dar totuși fără a înceta de a fi materie, o materie copleșită de duh, penetrantă și penetrabilă, mai asemănător cu trupul Domnului de după înviere, care pătrundea prin ușile încuiate, putînd, în același timp, să fie văzut, auzit și pipăit prin simțuri naturale. În trupul înviat, omul își păstrează integritatea de persoană aflîndu-se totodată în comuniune cu toate celelalte persoane cu care împărtășește aceeași fericire, dacă s-a învrednicit de ea; dacă însă e vorba de un păcătos, trupul acestuia, deși înviat subtil, incoruptibil și personal nu se mai află în starea de comuniune nici cu Dumnezeu și nici cu celelalte persoane, el rămînînd în osînda focului nematerialnic și al propriei sale însingurări.

Această stare de fericire sau de nefericire pentru cei drepți sau pentru cei păcătoși va fi rezultatul judecății universale pe care Hristos Însuși o va face asupra tuturor oamenilor și asupra întregii istorii. Judecata e în strînsă legătură cu prefacerea lumii, cu ceea de-a doua venire a Domnului și cu învierea morților. Deși unii Sfinți Părinți ca Sfîntul Chiril al Alexandrieiș cred că judecata constă în însuși faptul că cei drepți, care și-au modelat viața după Hristos, intră în comuniune cu El de îndată ce-I văd fața, iar cei păcătoși care s-au ținut departe de El, nu numai că nu-I văd fața dar o văd pe cea a diavolului. Sfînta Scriptură ne oferă mărturii de netăgăduit că judecata e un act solemn ce se petrece imediat după învierea morților. Dreptul Judecător va sta pe un tron înalt și alb înconjurat de îngeri și de Apostoli, iar în fața Lui vor sta toate semințiile pămîntului. Criteriul suprem al acestei judecăți va fi chipul în care fiecare om a pus sau nu în practică iubirea față de aproapele, adică față de toți oamenii. E vorba de a fi fost sau nu alături de cel flămînd, de cel însetat, de cel gol, de cel străin, de cel bolnav, de cel întemnițat. A fi fost sau nu alături și împreună cu unul din aceștia înseamnă a fi fost sau nu alături și împreună cu Hristos, deoarece Hristos, de-a lungul veacurilor, S-a identificat cu fiece întrupare a suferinței omenești. Nu există iubire de Dumnezeu fără iubirea de om, nimeni nu-l poate iubi pe Hristos dacă nu-și iubește semenul obidit.

Părintele Stăniloae afirmă că „Dumnezeu Tatăl dă lui Hristos să facă judecata oamenilor pentru ca Hristos Însuși să constate în ce măsură

cei examinați au chipul Lui întipărit în ei, s-au făcut asemenea Lui și au realizat prin aceasta omul adevărat în ei, ceea ce nu s-a putut face fără trăirea lor în comuniune cu El". Or, una din modalitățile prezenței lui Hristos în lume și a comuniunii omului cu El este suferința din lume și participarea omului la ea, într-o sfîntă solidaritate de trăire. Această participare sau neparticipare va sta în cumpăna judecății de apoi și va hotărî fericirea sau nefericirea veșnică a fiecărui om în parte.

Nu e mai puțin adevărat însă că Sfinții Părinți abordează și un alt aspect al judecății universale, și anume că atunci „toate cărțile se vor deschide" și vor fi descoperite toate faptele și gîndurile fiecărui om, în fața lui Hristos, a îngerilor și a celorlalți oameni. Cu alte cuvinte va fi o completă descoperire a adevărului, cînd nimic nu va mai rămîne ascuns și totul va ieși de sub vălul minciunii și al ipocriziei. Celor virtuoși li se vor cunoaște luminile interioare, celor păcătoși li se vor vedea tenebrele. Mai mult, după teologii ortodocși, istoria însăși va sta înaintea Dreptului Judecător și deabia atunci va fi ea evaluată după modul cum s-a dezvoltat sau nu în sensul voit de Dumnezeu. Omul ca persoană nu poate fi separat de istoria căreia i-a aparținut și la ascensiunea căreia a fost chemat să contribuie cu tot binele de care a fost capabil prin libertatea lui și prin harul lui Dumnezeu. Numai după rostirea acestei supreme judecăți, ca act de supremă autoritate a lui Hristos, drepții se vor constitui în Împărăția lui Dumnezeu și vor trăi veșnic în stare de îndumnezeire prin părtășia la lumina lui Dumnezeu cea necreată, bucurîndu-se de o comuniune universală, contemplînd frumusețea de negrăit a lumii transfigurate și lăudîndu-L pe Dumnezeu împreună cu îngerii, iar păcătoșii se vor scufunda „în întunericul cel mai din afară", lipsiți de orice comuniune, uitați și părăsiți de toți, în împărăția singurătății și a urîtului. Viața veșnică e sentința judecății universale. Sfîrșitul lumii, parusia, învierea morților și judecata de apoi au constituit o învățătură comună a Bisericii primare, dar ea s-a diversificat cu timpul, căpătînd interpretări și nuanțe noi, în funcție de orientările dogmatice ale fiecăreia din confesiunile ce s-au depărtat de unitatea ei. Față în față cu învățătura ortodoxă, doctrinele eshatologice ale multor confesiuni se află încă în raporturi ireductibile, dar nu e mai puțin adevărat că în vremea din urmă atît romano-catolicii cît și protestanții au adoptat unele poziții mult mai apropiate de acelea ale Ortodoxiei mai ales în ce privește istoria văzută ca întreg, condusă de Hristos către Împărăția lui Dumnezeu. Ca urmare se dezvoltă o viziune comunitară nu numai asupra istoriei ci și a eshatologiei. Răspunderea fiecărui om e solidară cu a celorlalți în eliminarea răului din lume și consolidarea acelor structuri sociale menite să promoveze binele, dreptatea, frățietatea și iubirea. Cu toate acestea, istoria nu poate ajunge la perfecțiune prin ea însăși și nu va intra în eshatologie decît prin voia lui Dumnezeu.

Toate aceste elemente pot constitui baza unui nou dialog ecumenic, în spiritul iubirii de adevăr și al năzuinței sincere către mult-dorita refacere a unității creștine, nu numai într-o mărturisire comună de credință, ci și în Trupul tainic al lui Hristos.

Monahia Nazaria NIȚĂ

DESPRE JURĂMÎNT

Jurămîntul nu este oprit atunci cînd se face după voia lui Dumnezeu, adică atunci cînd nu se face pentru un lucru de nimic și cînd cel ce se jură este hotărît să spună adevărul.

Însuși Dumnezeu S-a jurat pe Sine, după cum spune Sfînta Scriptură : „Dumnezeu cînd a dat lui Avraam făgăduință... S-a jurat pe Sine Însuși" (Evrei 6, 13). Mîntuitorul S-a jurat, de asemenea, la judecată, că este Fiul lui Dumnezeu (Matei 26, 63-64). Asemenea și Sfinții Apostoli s-au jurat, întărînd prin aceasta adevărurile propoveduite (Romani 1, 9 ; II Corinteni 1, 25 ; Galateni 1, 20 ș. a.). Cînd Mîntuitorul spune : „Să nu vă juraţi nicidecum... ci să fie cuvîntul vostru : ceea ce este da, da — și ceea ce nu, nu ; iar ceea ce este mai mult decît aceasta, de la cel rău este" (Matei 5, 34-37), El nu oprește desăvîrșit jurămîntul, ci numai jurămîntul cel nedrept și cel făcut cu ușurință pentru lucruri de nimic, neînsemnate sau neadevărate. Jurămîntul drept și făcut pentru lucruri înalte, fiind o faptă de slujire a lui Dumnezeu — căci prin el se recunoaște că Dumnezeu este Atotștiutor și Atotprezent — de bună seamă că trebuie ținut cu sfințenie. Călcarea lui este un păcat. Există și jurămînt mincinos (Zaharia 5, 4). De aceea, creștinul trebuie să se ferească de a jura cu ușurință sau mincinos (Despre jurămînt în Legea Veche, vezi la Ieșire 22, 9-11).

Învăţăcelul : Da, dar nu cumva prin jurămînt se calcă porunca a treia a Decalogului : „Să nu iei în deșert numele Domnului Dumnezeului tău. Căci Domnul nu va cruța pe cel ce va lua numele Său în deșert" (Ieșire 20, 7) ?

Preotul : Jurămîntul nu poate fi luare în deșert a numelui lui Dumnezeu, deoarece prin el I se recunoaște lui Dumnezeu autoritatea supremă, dreptatea Lui și puterea Lui pedepsitoare. Numai atunci poate fi jurămîntul o luare în deșert a numelui lui Dumnezeu și deci o călcare a poruncii a treia, cînd el este făcut strîmb sau cînd e întrebuințat abuziv și pentru lucruri de nimic. Aceste jurăminte strîmbe și făcute în grabă pentru lucruri neînsemnate sînt cu adevărat defăimări la adresa numelui (ființei) lui Dumnezeu și deci sînt în directă opoziție cu porunca a treia.

Jurămîntul drept însă este ca o rugăciune, ca o invocare cuviincioasă și evlavioasă a lui Dumnezeu pentru stabilirea adevărului și pentru înlăturarea minciunii. Jurămîntul este un factor necesar triumfului adevărului în lume, prin mijlocirea atotștiinței și atotputerii lui Dumnezeu. Așa cum nu e cu putință ca rugăciunea evlavioasă să fie oprită, tot așa cu neputință e să fie oprită invocarea evlavioasă și cucernică a numelui lui Dumnezeu în jurămîntul drept.

Învăţăcelul : Dacă jurămîntul este bun, ca act prin care se cunoaște puterea lui Dumnezeu și prin care se cere de la El pedepsirea minciunii, atunci, același lucru s-ar putea spune și despre blesteme, căci și în ele se cere intervenția pedepsei dumnezeiești și, prin aceasta, se recunoaște puterea și dreptul lui Dumnezeu de a pedepsi răul. Or, așa ceva ar fi un mare păcat.

Preotul : Jurămîntul drept, pe numele lui Dumnezeu, nu este una cu a pomeni numele Lui blestemînd, căci cine oare se va împăca cu un asemenea înțeles nebun ? Înjurăturile și blestemele nu se fac spre slava și cinstirea lui Dumnezeu, nici din evlavie și prețuire a dreptății și a atotștiinței Lui spre a se stabili prin ele vreun adevăr, ci ele se fac spre a se necinsti numele lui Dumnezeu și al sfinților Lui sau al vreunui lucru sfînt. Ele nu caută altceva decît pedepsirea aproapelui nostru, care de multe ori este fără vină. Jurămîntul drept se face din frica de Dumnezeu și din marea considerație față de dreptatea și atotștiința Lui, iar înjurăturile se fac din mîndrie, din răutate și ura noastră față de aproapele nostru. Așa fiind, blestemul nu este act de cinstire a lui Dumnezeu, ci un act doveditor al răutății sufletului nostru, al urii și al dorinței noastre de răzbunare asupra acelora pe care îi urîm. Totodată, înjurătura este o luare în deșert a numelui lui Dumnezeu, prin care noi Îl chemăm ca pedepsitor al lucrărilor părute nouă nedrepte și, prin aceasta — în nebunia noastră —, noi am voit să facem pe Dumnezeu oarecum părtaș al răutății noastre de a pedepsi pe acela pe care noi îl urîm, lucru care este cu totul spre necinstirea dreptății lui Dumnezeu. Așadar, analizînd aceste lucruri, putem

înțelege destul de bine și de clar că înjurăturile sînt numai de la diavolul și deci nu le putem pune în cîntar cu un jurămînt drept.

Învățăcelul: Dar noi mai avem obiceiul să facem și niște jurăminte așa zise „solemne". Ce rost mai au și acestea? Ce temei scripturistic au ele? Și de ce facem noi aceste jurăminte, mai ales prin biserici? De ce la aceste jurăminte întrebuințăm Evanghelia, Crucea, lumînările ș. a.?

Preotul: Jurămîntul solemn are multe temeiuri scripturistice, între care sînt și acestea: Facere 14, 22-23; Ieșire 6, 8; III Regi 8, 31-32; Apocalipsa 10, 5-6 ș. a. Noi îl facem în biserică pentru că așa se făcea și în Legea Veche (Numeri 5, 11-12 ș. a.). Îl facem la nevoie și în afară de biserică, dar mai ales în fața preotului, fiindcă fără biserică, fără Evanghelie și mai ales fără Sfînta Cruce este ca și fără Dumnezeu, adică o simplă formă pompoasă, o paradă omenească ce impresionează numai la suprafață, iar nu în fond și hotărîtor. Despre puterea și adeverirea jurămîntului drept, atît în Legea Veche, cît și în cea Nouă, sînt edificatoare și alte numeroase texte (Facere 22, 16-17; 24, 2-9; Ieșire 22, 9-10; Numeri 14, 23; I Regi 24, 22-23; Isaia 45, 23; Ieremia 7, 8-9; Matei 26, 63-64; II Corinteni 1, 23; Galateni 1, 20; Filipeni 1, 8; II Timotei 2, 14; 4, 1-2; Evrei 6, 13-17).*

Arhim. Ilie CLEOPA

Comemorări

SFÎNTUL IERARH SAVA BRANCOVICI

La mulțimea sfinților, care-și au numele lor înscrise în calendar, se adaugă și sfinți care s-au ridicat din neamul nostru românesc și de care, așa cum remarca Dosoftei, Mitropolit de vrednică cinstire și amintire al Moldovei și Sucevei, acest neam nu a rămas fără rod. „Mulți sfinți se fac și la Rossia — scria Dosoftei — și pînă astăzi..., dar încă și din români, mulți sînt, a cărora am și văzut astăzi... dar încă și din români, mulți sînt, a cărora am și văzut viața și traiul lor, dar n-au fost căutați, fără numai Daniil de Voroneț și Rafail de Agapia, a căruia i-am sărutat și sfintele moaște. Am apucat în zilele noastre Părinți înalți întru bunătăți și în petrecere și plecați la smerenie adîncă: pe părintele Chiriac din Bisericani gol (petrecînd) și ticăloșit în munte 60 de ani și pe Chiriac din Tazlău, Epifanie de Voroneț, Parthenie de Agapia. Încă și pe Ioan de Rîșca Arhiepiscopul, acel sfînt și minunat. Pre Inochentie de Probota și pe Eustație" *.

Un eveniment de importanță excepțională în istoria Bisericii și a vieții noastre de cult îl constituie canonizarea sfinților români și generalizarea în întreaga Biserică Ortodoxă Română a cultului local al sfinților cu sfinte moaște la noi în țară.

---

* Textul este luat din lucrarea autorului, *Despre credința ortodoxă*, București, 1981, p. 92-101.

* *Prolog*, M. Neamț, 1855, fila 90. v, după 31 decembrie face „Înștiințarea pentru oarecare sfinți, cuvioși părinți care bine au plăcut Domnului în vremile acestea mai de pe urmă în pămîntul nostru al Moldovei..." și citează după „*Viețile sfinților a lui Dosoftei*", Iași 1682, fila 152.

Lucrările pregătitoare au început în anul 1950 și s-au încheiat cu solemnitate în octombrie 1955.

Din anul 1955, se împodobește chipul cel duhovnicesc al Sfintei noastre Biserici strămoșești și al viețuirii creștine din sînul ei cu faptele minunate ale sfinților noștri, oblăduitori cerești, născuți și desăvîrșiți în sfînta evlavie a Ortodoxiei noastre românești. Solemnitatea canonizării sfinților români (1955-1956), a strînit un ecou fără precedent atît în conștiința dreptcredincioșilor ortodocși români cît și în întreaga Ortodoxie. Canonizarea sfinților proveniți din neamul nostru românesc, a făcut ca și alte Biserici Ortodoxe să procedeze la canonizarea sfinților autohtoni.

Evlavia credincioșilor noștri față de sfinții proveniți dintre părinții și străbunii noștri, din zi în zi, este tot mai stăruitoare. Fiii Sfintei noastre Biserici invocă solirile sfinților noștri străbuni, în toate cerințele lor spirituale. Închinători de pe toate plaiurile românești își îndreaptă pașii cu credința nestrămutată și cu inima curată către sfintele locuri de închinare, ctitorite de către sfinții pămîntului nostru românesc, aprinzînd candele nestinse la icoanele și raclele lor sfinte, convinși profund de folosul rugăciunilor lor.

Prin „canonizare“, se face recunoașterea celor care luptînd cu păcatul l-au biruit și au devenit prieteni și aleși ai lui Dumnezeu. Prin „canonizare“ se confirmă spiritualitatea Ortodoxiei noastre românești neîntreruptă pe aceste străbune plaiuri sfințite cu sînge de eroi și de martiri ale căror nume stau înscrise în conștiința noastră, în filele de cronică și în „cartea vieții“, în împărăția lui Dumnezeu. Din puritatea sufletească a poporului nostru s-au născut acești luceferi care strălucesc pe bolta bimilenară a conștiinței noastre spirituale și care prin viața, evlavia și faptele lor și-au cîștigat darul sfințeniei și au devenit „trăitori cu Dumnezeu“ (Romani 16), „casnici ai lui Dumnezeu“ (Efeseni 2, 19), „judecători ai lumii“ (I Corinteni 6, 2), „moștenitori ai luminii dumnezeești“ (Coloseni 1, 12), „care se bucură de vrednicie“ (Romani 16, 2) „și care atît cît au trăit pe pămînt au luptat pentru credință“ (Iuda 1, 3), „iar acum stau în fața lui Dumnezeu cu cupe pline de tămîie, care sînt rugăciunile lor pentru noi“ (Apocalipsa 5, 8). Iată părinții și străbunii noștri ajunși, prin nevoințele lor și prin darul lui Dumnezeu, la starea de maturitate spirituală și desăvîrșire, la starea de sfințenie, ale căror fapte sfinte consemnate în sinaxare, martirologii și cărțile de cult, rămîn pentru noi un îndrumător permanent, pentru ca „privind la exemplul vieții lor să le urmăm credința“ (Evrei 13, 7).

Biserica este cea care naște și crește sfinți. Sfințenia se primește în dar prin Taina Sfîntului Botez, dar se menține și se cucerește prin luptă. În fiecare creștin germenul sfințeniei poate să înmugurească, să crească și să înflorească *„desăvîrșirea“*.

Mîntuitorul S-a întrupat ca să rodească mii și milioane de sfinți. Din butucul viei, sădit de El, trebuie să lăstărească mlădițele sfințeniei. Sfinții sînt lanțul de aur al Bisericii care îi unește pe ei cu Dumnezeu și de aceea, acesta nu se rupe, spune Sfîntul Simeon Noul Teolog. Sfinții au fost apărători ai credinței, luptători pentru apărarea dreptului neamului lor, împlinitori ai voii lui Dumnezeu, stăruitori pentru unitatea Bisericii, pentru legătura ei cu Hristos și cu poporul, pentru progresul și pacea lumii. Cu toți cîți s-au învrednicit de darul sfințeniei, știuți și neștiuți Sfînta noastră Biserică ne înlesnește întîlnirea duhovnicească la Duminica tuturor sfinților (prima Duminică după pogorîrea Sfîntului Duh) ca și la fiecare Sfîntă Liturghie care este o comuniune a sfinților. De fiecare dată, în Biserică se face o împreună-slujire și o împreună-cîntare de laudă și cinstire a lui Dumnezeu, de către toți sfinții, de către puterile cerești și de către noi cei ce ne silim, încă în viață fiind, să ajungem la starea plinătății în Iisus Hristos.

Pentru ziua de 24 aprilie, printre sfinții de la sinaxar, este rînduit spre pomenire și Sfîntul Sava Brancovici, canonizat în anul 1955 ca fiind „mitropolitul cel mai însemnat al ardelenilor din a doua jumătate a secolului al XVII-lea". Sfîntul Sava Brancovici, avea să ocupe scaunul mitropolitan al Bălgradului, reorganizat pe temelii de nădejde de cel ce pentru prima dată în istoria zbuciumată a neamului nostru avea să se intituleze „Io Mihai Voievod, din mila lui Dumnezeu, domn al Țării Românești, al Ardealului și a toată Țara Moldovei" după un șir de străluciți vlădici ca: Ioan de la Prislop, Teoctist, Dosoftei, Ghenadie II, Ilie Iorest — sfînt, mărturisitor al dreptei credințe — și Simion Ștefan, înscris în pomelnicul ctitorilor de limbă și literatură română.

Secolul al XVII-lea se caracterizează printr-o confruntare a spiritului ortodox român din Ardeal cu încercările siluite de calvinizare și maghiarizare, intensificate fără succes de către principii ardeleni Gabriel Bethlen, Gheorghe Rákoczy I și II, Mihail Apaffi etc. precum și de superintendenții calvini al căror catehism calvinesc, tipărit cu scop prozelitist în limba română, în anul 1640 ce avea să primească răsunătorul „Răspuns" al Mitropolitului Varlaam al Moldovei. Realizarea unității naționale a poporului român, sub Mihai Viteazul, a constituit o redeșteptare a conștiinței — de lege și de neam — a românilor din Ardeal, spirit care avea să domine secolele XVII și XVIII, sfințite cu sîngele martiric și eroic al marilor apărători ai dreptei credințe precum și întreaga perioadă istorică pînă la 1 decembrie 1918. Prima jumătate a secolului al XVII-lea constituie, în același timp, o perioadă de afirmare cărturărească a

ierarhilor români „însuflețiți de un cald patriotism și un larg curent umanist-renascentist de culturalizare a poporului și de apărare a Ortodoxiei, reprezentat de mitropoliții Varlaam al Moldovei, Ștefan al Ungrovlahiei și Simion Ștefan al Ardealului". În acest context istoric, scaunul mitropolitan al Bălgradului va fi ocupat de către protopopul Simion Brancovici care avea să sfințească cu sîngele său martiric un capitol din istoria zbuciumată a Bisericii Ortodoxe Române din Ardeal.

Născut în Ineu (Inău), județul Arad, la începuturile secolului al XVII-lea (1615-1625) în casa fostului căpitan al lui Mihai Viteazul, Ioan Brancovici, primind la Botez numele de Simeon. Cu rude în viața călugărească — unchiul său, Loghin Brancovici care a fost hirotonit arhiereu de către Ciril Lucaris —, Simion Brancovici, după ce s-a căsătorit, a fost solicitat să fie preot și mergînd în Țara Românească a fost hirotonit de către Mitropolitul Ștefan și rînduit protopop la Ineu. Reîntors acasă, își găsește mama intrată în monahism, iar pe soția sa o găsește decedată. După moartea soției sale, se retrage la Mănăstirea Comana din Țara Românească unde se află unchiul său Loghin și după tunderea în monahism, primind numele de Sava, este hirotonit arhiereu la Catedrala mitropolitană din Tîrgoviște, la data de 14-16 septembrie 1656, pentru credincioșii ortodocși din Transilvania după datina consemnată în Pravila cea Mare sau Îndreptarea legii de la Tîrgoviște din 1652 „Mitropolitul Ungrovlahiei are blagoslovenia de hirotonește și pe episcopii Ardealului".

Sava Brancovici s-a remarcat ca un arhiereu cu alese calități, conducînd treburile Bisericii Ortodoxe din Transilvania timp de 24 ani (1656-1680), într-un climat de susținute presiuni de calvinizare și de satisfacere a unor ambiții personale ale principilor conducători ai Ardealului, în acea perioadă istorică. Mitropolitul Sava Brancovici a avut o jurisdicție întinsă cum nu mai avusese pînă atunci nici un mitropolit ardelean. Cu alese calități diplomatice, ca și fratele său Gheorghe Brancovici, Mitropolitul Sava Brancovici este trimis în misiune, atît la cazacii din Ucraina cît și la Moscova, în anul 1668.

Țara de peste munți începe să se confrunte cu situații tot mai dificile datorită invaziei turcești, certurilor de la domnie ale viitorilor principi ardeleni și a intensificării propagandei de desnaționalizare și calvinizare a românilor din Ardeal susținută de Susana Lorantffi, văduva principelui Gheorghe Rákoczy I, înființînd, în vederea intensificării procesului de calvinizare, școli cu limba de predare românească, care — contrar scopului pentru care au fost înființate — au dat multe generații de cărturari români ce aveau să devină aprigi luptători pentru dobîndirea drepturilor naționale, sociale și spirituale ale românilor ardeleni.

Mitropolitul Sava Brancovici a cunoscut și a slujit cu trei patriarhi din Răsărit și anume: cu Dositei al Ierusalimului, cu Macarie al Antiohiei și Paisie al Alexandriei și a cunoscut pe ierarhii din Țara Românească și foarte probabil și pe cei din Mol-

dova. A restaurat Catedrala mitropolitană și alte biserici ortodoxe distruse de turci și a sfințit, în 1672 — în prezența a doi călugări de la Mănăstirea Putna —, Mănăstirea din lemn de la Moisei.

Mitropolitul Sava Brancovici a tipărit : „Slujba înmormîntării (Pogrîbania)“, „Propovedanie la morți“, precum și un „Liturghier“ și a avut în funcțiune o tipografie pe care a ținut-o ascunsă din pricina calvinilor.

A luat măsuri pentru bunul mers al Bisericii. Prin acțiuni curajoase a obținut drepturi pentru Biserica Ortodoxă și pentru clerul și credincioșii ortodocși din Ardeal.

Sfîntul Sava a fost un luptător hotărît împotriva asupririi otomane. În anul 1668, în timpul principelui Mihail Apaffi, mergînd după milostenie la Moscova, a vorbit despre „marea mulțime de creștini ortodocși : sîrbi, bulgari, români care sînt gata și așteaptă să vie de undeva năvală a creștinilor asupra turcului, căci sînt în mare lipsă, necaz și strîmtorare, toți ar alcătui cu voia lui Dumnezeu o „oaste împotriva lor“. Aceasta va constitui începutul prigoanei și asupririlor ce au urmat asupra Bisericii românești din Transilvania, precum și asupra mitropolitului ei. Sfîntul Sava nu s-a lăsat intimidat de presiunea propagandei calvine și cu toate că nu avea putere, el nu a voit nicicum să urmeze îndrumările lor pentru că era „destul de tare prin legături, prin bogăție și prin însușiri personale“.

În scopul consolidării unității naționale și spirituale a românilor din Ardeal, Mitropolitul Sava Brancovici, în anul 1675, convoacă un sinod la Alba Iulia, hotărînd luarea următoarelor măsuri :

a. Cuvîntul lui Dumnezeu trebuie să se vestească în rumănește... popii care nu se nevoiesc cu românie, ci tot cu sîrbie... aceia cu un cuvînt să se oprească de la popie.

b. Care popă se va face vornic pe la nunți și va juca ori va umbla beat prin tîrg ; ori va umbla la crîșme, ...sau va cununa noaptea au frăție, au fugiți din alt popor, sau făcători de rău, care nu și-au plinit pocania, să i se ia popia ...protopopul să nu primească nici un preot în popor pînă nu va aduce carte de la poporul unde a fost înainte cum s-a purtat.

c. Credincioșii erau îndatorați să învețe rugăciunile „Tatăl nostru“, „Crezul“, cele zece porunci, să cerceteze biserica, să se împărtășească de patru ori pe an, să-și trimită copiii la biserică, unde preotul îi va catehiza după slujbă... etc., precum și alte măsuri privind promovarea spiritului ortodox-român al păstoriților săi și al conservării unității naționale.

d. Conștient că numai printr-o disciplină severă a clerului se puteau promova idealurile românilor din Ardeal, Mitropolitul Sava Brancovici întocmește „*Zaconicul*“, statut prin care rînduiște în scris măsurile canonice și disciplinare aplicate în Biserica Ortodoxă Română din Transilvania în secolele XVI și XVII.

În Tomosul pentru canonizarea Sfîntului Sava Brancovici se precizează că „mulțimea mărturisitorilor și a mucenicilor a sfințit pămîntul (zice Sfîntul Vasile cel Mare), iar inimile lor s-au făcut altare de jertfă, bine primită înaintea lui Dumnezeu, (adaugă Sfîntul Grigore Dialogul). Ei au răstignit cele ale lumii în inimile lor

și s-au răstignit pe ei înșiși pentru lume, bînd paharul lui Hristos pentru El și pentru noi toți (ne spune Sfîntul Ioan Damaschin). Cu Hristos în inimile lor și dragostea celor de aceeași lege, credincioșii și păstorii Bisericii Ortodoxe ardelene au înfruntat viforul ispitelor și al prigoanelor, pecetluind cu suferințele mărturisitorilor și cu sîngele mucenicilor lor adevărul credinței în care au viețuit și s-au mîntuit părinții și strămunii lor".

Urmînd exemplul vlădicului Ilie Iorest, Sfîntul Sava și-a ales pătimirea în locul slavei deșarte, promisă de principii Ardealului și superintendenții calvini, mărturisind adevărul ortodox în temniță și în grele suferințe. „Gîndul cel mare" al Sfîntului Sava era „mîntuirea creștinilor de asupririle turcilor", apărarea dreptei credințe împotriva influențelor calvine și cîștigarea drepturilor și libertăților tuturor românilor din Ardeal „care sînt în mare lipsă, necaz și strîmtoare".

Călătoria la Moscova, din anul 1668, avea să constituie începutul martiriului Sfîntului Sava timp în care calvinii uneltesc împotriva lui pentru *„a-l scoate din vlădicie"*. Uneltirile calvine aveau să culmineze cu înscenarea unui proces împotriva Sfîntului Sava, care a avut loc la 2 iulie 1679 la Bălgrad, fondat pe acuzații neîntemeiate. Judecata împotriva hotărîrilor canonice și fără drept de apărare întrucît „vlădica zăcea bolnav", este scos din vlădicie și din ceata preoțească, fiind dat pe mîna magistraților numindu-se în locul său un alt mitropolit și anume grecul Ioasaf care a fost trimis la București , pentru sfințire dar pe care „protopopii și preoții n-au vrut să-l primească fiindcă nu l-au ales ei ci a venit numai cu voia Măriei Sale, a Principelui" (Apaffi). În actul Mitropoliei Țării Românești de sfințire a urmașului mitropolitului Sava Brancovici în scaunul mitropolitan al Ardealului se înscrie cea mai aspră critică a neomeniei săvîrșită la Bălgrad în anul 1679. „Cel mai dinainte mitropolit Sava — consemnează acest act — scoțîndu-se din scaun de cel ce domnește acolo, craiul Ardealului, împreună cu tot svatul țării și a protopopului Bisericii noastre care sînt acolo, pentru ale lui năpăști... l-au judecat acolo, nepohtind judecata de aiurea..."

S-au făcut plîngeri la Constantinopol împotriva samavolniciei din iulie 1679. Rezultatul imediat a fost că, deși bolnav de podagră, Mitropolitul Sava Brancovici a fost ridicat din pat, urcat pe un cal și dus în temnițele din Iernut și Vinți, unde a fost insultat, batjocorit, bătut și supus la chinuri martirice „care greu este a le și grăi". Din aceste cauze, Mitropolitul Sava Brancovici, înainte de mai 1683 a adormit întru Domnul.

Sfîntul Sava Brancovici a căzut jertfă datorită statorniciei sale în credința Bisericii Ortodoxe de Răsărit, adăugîndu-se la șirul eroic și martiric al înaintașilor săi și, în același timp, a constituit un prolog la jertfele pe care urmașii săi le vor aduce pe altarul sfînt al Patriei și al conștiinței ortodoxe române. Sîngele martirilor și al eroilor ardeleni, adăugat la suferințele de veacuri ale întregului popor ardelean, avea să ducă la cîștigarea

drepturilor și libertăților sale legitime, concretizate în special sub păstorirea Mitropolitului Andrei Șaguna precum și la împlinirea mărețului ideal de refacere a trupului patriei noastre, așa cum ni l-au lăsat spre moștenire moșii și strămoșii noștri, împlinit pentru totdeauna la 1 decembrie 1918.

Sfîntul Sava Brancovici este un mucenic al Ortodoxiei. Este un mucenic al libertății și unității românești, este un sfînt mucenic al Bisericii Ortodoxe Române. Sfîntul Sava, cu demnitate și dîrzenie, a înfruntat „asprele furtuni ale nenorocirilor“ și s-a afirmat ca luptător neobosit împotriva cotropirii și asupririi otomane, dovedind o fermă solidaritate ortodoxă și simțire românească împotriva acțiunilor susținute de calvinizare a românilor din Ardeal. Prin Sfîntul Sava, Biserica Ortodoxă din Transilvania și-a strîns și mai mult legăturile cu Țara Românească, dîndu-se prilej de afirmare și de recunoaștere — chiar din partea principelui și nobilimii ardelene — a dreptului pe care îl avea Ortodoxia românească acolo și a dreptului de ajutor și control pe care Biserica Ortodoxă din Țara Românească îl putea reclama pentru Biserica Ortodoxă din țara de peste munți. Sfîntul Sava Brancovici a fost un profund cunoscător al realităților istorice, care zbucimau adînc Biserica românească din Ardeal și pe care el n-o putea mîntui de necontenitele atacuri calvine, întrucît mijloacele sale de luptă erau mult reduse față de cele ale superintendenților calvini și principilor ardeleni.

„Prea Sfîntul de Dumnezeu alesul și pomenitul părinte Sava Brancovici“, așa cum stă însemnat într-o condică, cu mult înainte de canonizarea sa, a rămas în conștiința ortodoxă a credincioșilor. Pe pagini de cronică, a fost consemnată mucenicia Sfîntului Sava Brancovici, vrednic a fi cinstit printre sfinți „ca mărturisitor al credinței strămoșești“.

Canonizarea solemnă făcută la Alba Iulia (Bălgrad) — la 21 octombrie 1955 — a confirmat cinstirea pe care întotdeauna Sfîntul Sava Brancovici, alături de sfinții: Ilie Iorest, Sofronie de la Cioara, Visarion Sarai și Oprea din Sălișteе, a avut-o cimentată în conștiința ortodoxă a neamului său, desăvîrșindu-se acum prin cununa cea nevestejită, așezată de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și reprezentanții celorlalte Biserici Ortodoxe surori, asupra memoriei celui care a luptat pînă la martir, pentru păstrarea unității naționale și spirituale a românilor din Transilvania, pentru obținerea de scutiri pentru preoții ortodocși, ca și pentru cîștigarea drepturilor de care erau lipsiți credincioșii ortodocși.

Sfîntul Sava Brancovici, „lupta cea bună s-a luptat, călătoria a săvîrșit și credința a păzit“ (II Timotei 4, 7), făcîndu-se pildă în timpul viețuirii pămîntești tuturor, prin credință, prin cinste, prin cuvînt și prin apărarea drepturilor legitime ale păstoriților săi, motiv pentru care și-a adunat loviri și lacrimi, înfruntări și osîndiri martirice și prin care și-a dobîndit „cununa“ cea nevestejită pe

care Mai-Marele Păstorilor, Domnul nostru Iisus Hristos, o dăruiește aleșilor Săi. Sfîntul Sava Brancovici se adaugă cu cinste la noianul celor care au dat bune mărturii despre învățătura cea adevărată a Sfintei noastre Biserici Ortodoxe. Sfîntul Sava Brancovici, alături de ceilalți sfinți și eroi ai neamului nostru, a mucenit „pentru dezrobirea religioasă a românilor din Transilvania și biruința legii strămoșești", așa cum psalmodiază și stihira Vecerniei mici glăsuind : „Bucurăt-te Sava, Prea Sfințite, că ai rușinat îndrăzneala cea fără de minte a ereticilor asupritori și ai stat, fără abatere, lîngă poporul dreptcredincios, mărturisind neînfricat pe Hristos".

Așa cum remarca Dosoftei, Mitropolitul Moldovei, Sfîntul Sava merită a fi socotit printre „părinții înalți întru bunătăți și-n petrecere și plecați la smerenie adîncă". Cu astfel de ierarhi și credincioși se întărește Biserica lui Hristos și se cinstește neamul din care fac parte.

Pr. I. MAREȘ

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

„Biserica Ortodoxă Română" LXXIII (1955), nr. 11-12, p. 1066-1221 ; „Mitropolia Banatului" VI (1956), nr. 10-12, p. 6-123 ; „Viața și slujba Sfinților ierarhi și mărturisitori Iorest și Sava, Mitropoliți ai Ardealului, ce se prăznuiesc în ziua de 24 aprilie..., București, 1957, p. 33-71.

Ștefan Meteș, *Istoria Bisericii și a obiectelor religioase a românilor din Transilvania,* vol. I, ed. II, Sibiu, 1935, p. 266-333.

Vasile Mangra, *Mitropolitul Sava II Brancovici* (1656-1680, Arad, 1906, XV + 181 p.

Augustin Bunea, *Mitropolitu Sava Brancovici,* Blaj 1906.

Ioan Sandu, *Un martir al Ortodoxiei, mitropolitul Sava Brancovici,* Sibiu, 1934.

Marina I. Lupaș, *Mitropolitul Sava Brancovici* (1656-1683), Cluj, 1939, 126 p.

Ioan Lupaș, *Pricipelc Ardelean Acațiu Barcsai și Mitropolitul Sava Brancovici* (1658-1681), București, 1913, 24 p. ;*Averea confiscată de principele Mihai Apaffi de la Mitropolitul Sava Brancovici și fratele său Gheorghe,* în „Biserica și școala", Arad, 1915, nr. 37-39.

Odăjdiile Mitropolitului Sava Brancovici, în vol. I, „Studii, conferințe comunicări istorice" I, București 1928, p. 203-209.

Păstorirea Mitropolitului Sava Brancovici și călătoria lui la Moscova, în „Studii istorice", vol. V, Sibiu-Cluj, 1945-1946, p. 71-95.

Locuința sibiană a Mitropolitului Sava Brancovici-Brîncovianul, în „Revista Teologică", XXXVII (1947), nr. 7-9, p. 278-280.

Victor Cîmpeanu, *Mitropolitul Sava Brancovici ; legăturile cu Rusia și lupta sa împotriva cotropitorilor turci,* în „Biserica Ortodoxă Română" LXXIII (1955), nr. 6, p. 551-570.

Mihai Colotelo, *Zaconicul sfîntului Ierarh Sava Brancovici,* în „Biserica Ortodoxă Română", LXXIX (1961), nr. 7-8, p. 755-774.

CIPRIAN PORUMBESCU — ÎNFLĂCĂRAT PATRIOT ROMÂN ȘI CTITOR AL CULTURII MUZICALE ROMÂNEȘTI MODERNE

Se împlinesc anul acesta, la 6 iunie, o sută de ani de la trecerea în veșnicie a marelui nostru compozitor și interpret Ciprian Porumbescu (1853-1883). Viața lui a fost alcătuită numai din acorduri ample, grave, ca o simfonie a destinului, iar intensitatea trăirii acestuia era o prevestire a scurtei sale vieți.

Ciprian Porumbescu a văzut lumina zilei la 2 octombrie 1853, într-o modestă căsuță din Șipotele Sucevei, străveche așezare românească situată pe o obcină împădurită, scăldată de vijelioșii torenți ai Sucevei [1].

Tatăl său, preotul Iraclie Porumbescu, om de cultură cu studii de filozofie absolvite la Lemberg, era și un bun muzician cunoscînd foarte bine muzica bisericească și laică. El călătorea încă din 1847 prin munți și prin sate și aduna cîntece și poezii populare pentru colegul și prietenul său Vasile Alecsandri, care îl va ajuta să descopere lumea mirifică a geniului artistic al poporului român; poeziile și cîntecele populare fiind adevărate mărgăritare [2].

Bun cîntăreț, Părintele Iraclie dispunea de un bogat repertoriu de cîntece populare culese de prin satele din munții Bucovinei. El a crescut pe tînărul Ciprian în aceste accente dulci ale minunatelor melodii populare, pe care i le-a imprimat din fragedă copilărie. Dar nu numai tatăl marelui compozitor avea înclinații spre muzică, ci întreaga familie era înzestrată cu o deosebită sensibilitate pentru această nobilă artă. Fiecare căuta să dea expresie în diferite moduri simțului muzical. Tatăl lui Ciprian, care, pe lîngă genialul compozitor, a mai avut cu soția sa Emilia încă 7 copii, dintre care îi vor trăi doar trei, cînta la flaut și avea o voce admirabilă. Mama artistului avea, de asemenea, auz muzical și prindea orice melodie pe care apoi o reproducea întocmai avînd și un glas minunat. Mărioara și Ștefan, frații autorului nemuritoarei *Balade*, aveau și ei aptitudini pentru arta sunetelor și a înaltelor armonii [3].

Mergînd pe linie ascendentă, Atanasie Porumbescu, bunicul după tată al lui Ciprian, vornic de Sucevița, era o personalitate binecunoscută în epocă, apărător al intereselor poporului, scriitor, folclorist și publicist memoralist și compozitor [4].

Tatăl compozitorului ne va lăsa o serie de lucrări în proză, amintiri, reportaje și poezii, apărute în revistele vremii, care după moartea sa vor fi editate mai întîi sub denumirea „Scrie-

---

1. Paul Leu, *Ciprian Porumbescu,* ediția a II-a, Editura Muzicală, București, 1978, p. 20.

2. Pr. Valerian Brînzei, *Centenarul nașterii lui Ciprian Porumbescu,* în „Mitropolia Moldovei și Sucevei“ (M.M.S.), XXX (1954), nr. 1-2, p. 25.

3. *Ibidem.*

4., Viorel Cozma, *Ciprian Porumbescu,* în „Tribuna României“, anul XII, nr. 244, 15 mai 1983, p. 6.

rile lui Iraclie Porumbescu“ de către Leonida Bodnărescu, în 1889, și apoi într-o altă ediție : „Amintiri“, îngrijită de Ioan Ștefan [5].

COPILĂRIA ȘI ANII DE STUDIU

Primii ani ai vieții marele compozitor i-a petrecut alături de familie prin poienile luminoase din împrejurimi și prin cîmpiile scăldate de soarele dogoritor al verii sau învești mîntate în albul imaculat al zăpezilor abundente, vestind rodnicia anilor ce aveau să vină.

„De la zbuciumul apelor de munte sau de la șopotul izvoarelor de pe coastă, de la ciripitul păsărilor, de la liniștea întinselor pășuni tulburată din cînd în cînd de dangătul clopotelor sau de tînguitul jalnic al buciumului îngînat de cîntecele oamenilor frumoși și mîndri de pe aceste plaiuri de baladă, Ciprian Porumbescu a cules primele sale impresii, impresii care vor rămîne de neuitat în conștiința și în inima lui, acestea constituind momentele principale în creația operelor sale muzicale“ [6].

La vîrsta de patru ani, Ciprian reproducea cu uimitoare fidelitate melodiile cîntate de lăutari sau pe cele doinite din caval sau zise din gură de sătenii pe care îi iubea foarte mult. În casa părintească poposea adesea vechiul prieten și colaborator al lui Vasile Alecsandri, Carol Miculi, care s-a apropiat cu multă afecțiune de fiii Părintelui Iraclie Porumbescu și mai cu seamă de Ciprian, copilul plăpînd și sensibil, de care rămîne profund entuziasmat cînd îi descoperă marele talent pentru muzică.

Talentul muzical al viitorului artist se manifestă cu putere încă din primii ani ai copilăriei. La insistențele repetate ale lui Ciprian, tatăl îi va cumpăra o vioară de la niște lăutari pribegi pe care copilul îndrăgostit de muzică exersează cu progrese uimitoare [7]. Primele lecții (care vor fi continuate în următorii șase ani) le primește de la Carol Miculi, compozitor și folclorist bucovinean renumit, fost elev al lui Chopin și director al Conservatorului din Lemberg [8].

Fostul ucenic al lui Chopin a descoperit și a cultivat pe parcursul a 6 ani, în timpul vacanțelor de vară, aptitudinile muzicale ale tînărului Ciprian, care urma în același timp cursurile primare din satul Ilișești. Aici își va îmbogăți noțiunile de vioară sub îndrumarea învățătorului Simion Maier. Terminînd cursurile primare înainte de termenul regulamentar, va urma cursurile gimnaziului din Suceava și, în același timp, va continua studiile de vioară: mai întîi cu bătrînul organist și pianist Anton Valentin, apoi cu magistrul Schlotzer de la Judecătoria din Suceava, un abil violonist amator. Preotul Constantin Morariu, colegul lui Ciprian, spunea că Schlotzer l-a auzit odată pe Ciprian cîntînd la gazda lui și, cunoscîndu-i talentul, i-a plăcut și l-a poftit să vină totdeauna la dînsul și să cînte împreună cînd vor avea vreme.

---

5. Pr. Nicolae Pentelescu, *Un manuscris cu proverbe : Lucrarea lui Iraclie Porumbescu,* în M.M.S., XXXIX (1973), nr. 7-8, p. 502.
6. Paul Leu, *op. cit.*, p. 21.
7. Iraclie Porumbescu, *Amintiri,* București, 1978, p. 204.
3. Viorel Cozma, *op. cit.*, p. 6.

Dar bunătatea lui Schlotzer nu a mai ținut decît vreo trei luni căci o boală de piept îi scurtă firul vieții și Ciprian îl plînse ca pe un adevărat prieten. Astfel rămîne iar fără îndrumător și asupra lui veni o boală grea de gît, din pricina căreia a trebuit să lipsească timp îndelungat de la școală, așa că gimnaziul l-a terminat abia în anul 1873[9], avînd între profesori pe Ștefan Nosievici[10].

Între timp, familia Porumbescu s-a stabilit la Stupca (vestită în toată Bucovina pentru orchestrele ei lăutărești), actuala comună Ciprian Porumbescu, cu oameni harnici și buni păstrători ai tradițiilor și datinilor străbune, adevărați rapsozi. Viitorul muzician va petrece în acest mediu favorabil anii cei mai frumoși ai copilăriei și ai maturității. Aici va reveni mereu de pe drumul greu al străinătății și-și va reîmprospăta forțele în leagănul pămîntului natal. Ceilalți doi copii ai Părintelui Iraclie se osteneau și ei cu folos în ale muzicii. Mărioara știa să cînte foarte bine la pian și adeseori îl acompania pe Ciprian în minunatele sale creații muzicale. Ștefan era și el talentat. Preotul Constantin Morariu își amintea că, pe cînd era elev la gimnaziul din Suceava, fratele lui Ciprian cînta în corul bisericii Sf. Ioan, iar profesorul de cîntare Ștefan Nosievici îl avea drag pentru glasul său ales[11]. În casa Părintelui Iraclie domnea așadar un adevărat cult pentru muzică.

În timpul vacanțelor, Ciprian vizita pe lăutarii din casele de la marginea Stupcăi. Stătea de vorbă ceasuri întregi cu scripcarii bătrîni și tineri, le asculta și le învăța cîntecele, le observa tainele meșteșugului lor cu care cuceriseră admirația multor sate din Moldova de sus și de mijloc.

Prin lăutarii „Academiei“ de la Stupca, Ciprian Porumbescu a pătruns tainele muzicii populare și lăutărești. Multe din creațiile sale importante de mai tîrziu își au punctul de plecare în cele auzite de la rapsozii satului ori de la horele de duminică de unde Ciprian nu lipsea niciodată.

Pe unele din cîntecele folclorice românești le-a cules incluzîndu-le neschimbate în „Colecțiunea de cîntece sociale pentru studenții români“, publicată la Viena în 1880, în editură proprie[12].

În martie 1873, Ciprian va termina studiile liceale la Gimnaziul superior din Suceava, lecțiile cu bătrînul violonist Anton Valentin, organistul bisericii catolice din localitate, îi vor fi folositoare, dar foarte curînd talentatul tînăr nu va mai avea ce să învețe, exersînd la vioară singur sau cu alți colegi de școală. În afara orelor de clasă, organizează diverse orchestre instrumentale și formații corale ale căror spectacole devin centrul de interes pentru suceveni[13].

Colegii săi vor spune mai tîrziu despre marele său talent: „Darul lui Ciprian de a fermeca din vioară adevărate sunete de

---

9. Prof. Mihail Grigore Poslușnicu, *Istoria muzicii la romîni de la naștere pînă la epoca de consolidare a culturii artistice*, Editura Cartea Românească, București, 1928, p. 459.
10. Viorel Cozma, *op. cit.*, p. 6.
11. Prof. Mihail Grigore Poslușnicu, *op. cit.*, p. 457.
12. Paul Leu, *op. cit.*, p. 29.
13. Viorel Cozma, *op. cit.*, p. 6.

vrajă era covîrșitor...“ [14], mișcînd inimile și vorbind coardelor celor mai sensibile ale sufletului uman.

În toamna anului 1873 se înscrie la Seminarul teologic din Cernăuți, unde face cursurile sistematice de teorie, armonie și compoziție cu eminentul profesor Isidor Vorobchievici, autorul primului manual de armonie muzicală în limba română, apărut în 1869. Ciprian devine dirijorul și animatorul formației corale a seminarului, la baza căreia stau, în cea mai mare parte, compoziții proprii („Dorința“, „Hora națională“, „Marș festiv“, „Cîntec de mai“ ș.a.) [15].

Tot în acest timp, compozitorul-patriot își va întări convingerea că o operă cultă capătă originalitate, vigoare, vitalitate și putere de sugestie numai dacă își are rădăcinile adînc înfipte în creația folclorică a poporului, în viața și năzuințele lui [16]. „Corul Seminarului... a fost un alt mijloc de verificare, experimentare și afirmare a calităților sale componistice și organizatorice. Aria limitată a instruirii muzicale impusă de profilul școlii nu-i satisfăcea necesitățile cerute de talentul său și, ca atare, a fost informat și s-a autoinformat în alte ramuri ale muzicii, în afara Seminarului teologic“ [17].

Va începe din nou să exerseze, acum la pianul Doamnei Prokopowitz, unde va găsi „cea mai bună distracție... exersînd ore întregi“[18]. Apoi va obține de la conducerea seminarului „permisiunea de a-și relua studiile la pian, cîte două ore pe săptămînă, apoi de a se perfecționa la vioară și violoncel, în afara învățămîntului organizat de școală, avînd sprijinul unor oameni competenți“ [19].

Pe cînd era la sfîrșitului anului doi la seminar, se decretează înființarea Universității la Cernăuți, cu facultățile : teologie, juridică și filozofie. Elevii seminariști devin, în noile condiții, studenți ai tînărului institut de învățămînt superior, care își începe cursurile la 5 octombrie din același an.

Conform tradiției universitare, în scurt timp, se organizează și aici asociații studențești [20].

„Pasionat în simțirea sa muzicală și patriotică, împreună cu alți colegi, dă avînt pornirii sale și în scurtă vreme, luînd exemplul altor studenți, înființează Societatea „Arboroasa“, la 10 decembrie 1875. Punîndu-și în valoare talentul său de artist, Ciprian Porumbescu va alcătui din membrii acestei societăți un ansamblu muzical care va încînta și va îmbărbăta pe românii din Imperiul habsburgic. Pînă la 1877 „Arboroasa“ va progresa din punct de vedere muzical cît și patriotic, „ avînd conducător muzical și președinte efectiv pe Ciprian Porumbescu“ [21]. În această calitate, din cauza caracterului politic-progresist și patriotic pe care a știut să-l imprime acțiunilor societății, alături de alți colegi (Eugen Sire-

---

14. Paul Leu, *op. cit.*, p. 33.
15. Viorel Cozma, *op. cit.*, p. 6.
16. Paul Leu, *op. cit.*, p. 44.
17. *Ibidem*, p. 43.
18. *Ibidem*, p. 42-43.
19. *Ibidem*, p. 44.
20. *Ibidem*, p. 46.
21. Prof. Mihail Grigore Poslușnicu, *op. cit.*, p. 461.

teanu, Constantin Morariu, Zaharia Voronca și Ortizie Popescu)[22], este întemnițat la Cernăuți, în urma manifestărilor artistice ale „Programului pentru ședința socială din 17/29 mai 1877", desfășurate la Hotelul „Mielul de Aur" din Suceava[23].

În închisoarea de la Cernăuți își va petrece timpul de la 15 noiembrie 1877 pînă la 3 februarie 1878[24], într-o celulă cu doi criminali. Cît au durat cele 11 săptămîni de detenție, în umbra mucedelor ziduri ale închisorii, a conceput și notat, pe copertele gramaticii franceze, textul literar și muzical al compoziției „Suspinul prizonierului". Vioara i-a fost cel mai iubit tovarăș în timpul acestei captivități, iar calitățile sale de mare violonist le-a demonstrat și aici. Acum va pătrunde în ființa sa și boala care va fi necruțătoare. Asemenea marelui Bălcescu, Ciprian Porumbescu a închinat idealului de libertate și emancipare națională întreaga sa viață.

Prigonit, muzicianul român a fost nevoit să-și petreacă iarna și vara anului 1878 la adăpostul casei părintești din Stupca, de unde adeseori pleca la Ilișești și în vizite la prietenii și cunoscuții din satele învecinate[25].

Cu toate restricțiile politice impuse de autoritățile habsburgice și cu toată decăderea celor slabi, Ciprian Porumbescu a rămas neclintit în credința și simțămintele sale românești, din punct de vedere muzical vorbind, după terminarea studiilor sale, desfășoară o activitate artistică care a rămas o mîndrie a Bucovinei[26].

În toamna anului 1879, cu un ajutor bănesc acordat de Mitropolitul Silvestru Morariu, se duce la Viena unde urmează „*Konservatorium für Musik und darstellende Kunst*", vestită instituție de învățămînt din orașul muzicii. Aici va avea ca profesori, între alții, pe Anton Bruckner (la armonie) și Franz Krenn (cor). Paralel urmează și Facultatea de filozofie la Universitatea din Cernăuți (1878-1879) și Viena (1879-1881)[27].

Frecventează mediile culturale ale Vienei, compunînd și tipărind mai multe compoziții. Susține apoi activitatea societății „România Jună", pentru care compune *Florile dalbe (Camelii), Ziua Dunării* ș. a. Tot în acest timp crează *Imnul Unirii (Pe-al nostru steag)*[28].

Îndemnat de protectorul său, Mitropolitul Bucovinei, Silvestru Morariu, Ciprian Porumbescu își consacră ultimul an de studii muzicale practicării cîntării religioase. În acest scop, în prezența profesorului său, Dr. Krenn, conduce corul bisericii Sfîntul Mihail din Viena. Încununat cu aureola de martir al „Arboroasei" și însoțit de numele de compozitor al *Cislei,* pe care o cîntaseră studenții de la „România Jună", cu un an înainte, Ciprian Porumbescu

---

22. Pr. Valerian Brînzei, *op. cit.*, p. 27.
23. Paul Leu, *op. cit.*, p. 48.
24. Prof. Mihail Grigore Poslușnicu, *op. cit.*, p. 462.
25. Paul Leu, *op. cit.*, p. 53-54.
26. Prof. Mihail Grigore Poslușnicu, *op. cit.*, p. 468
27. Viorel Cozma, *Muzicieni români. Lexicon,* Ed. Muzicală, 1978, București, p. 372.
28. Gh. Istrati, *Cronologie Ciprian Porumbescu,* în „Tribuna României", anul XII, nr. 244, 15 mai 1983, p. 6.

era deja purtătorul unei distinse considerații artistice, calitate pe care i-o popularizează cu toată mărinimia studenții români din Viena [29]. Posibilitățile sale materiale erau foarte modeste, iar condițiile de viață mizere, acest fapt reieșind din corespondența cu sora sa Mărioara. După multe insistențe, Ciprian Porumbescu va obține, în sfîrșit, în luna ianuarie 1881, sprijinul material solicitat și atît de mult așteptat: Ministerul Cultelor și Învățămîntului îi acordă „o bursă anuală de trei sute de florini, în scopul specializării sale în înalta muzică bisericească, pe termen de un an... un stipendiu modest, suficient pentru a muri de foame dar neîndestulător pentru a trăi omenește" [30].

După terminarea studiilor, se întoarce în țară și cu atestatele culturii sale muzicale obține o catedră de muzică la liceul din Brașov și postul de dirijor al corului bisericii Sfîntul Nicolae din Șchei. „Acolo în Brașov — zice Preotul Constantin Morariu — el a lucrat mai mult decît oriunde înveselind lumea. Muncea zi cu zi, deși cu sănătatea zdruncinată încă din temnița de la Cernăuți, tipărea cîntece după cîntece, dădea concerte după concerte și gazetele românești și străine erau pline de laude pentru dînsul și pentru drăgălașa lui muzică" [31]. Prin activitatea de profesor, organizator, dirijor și compozitor, talentatul muzician patriot a inaugurat la Brașov o nouă viață muzicală ce a uimit și încîntat pe mulți, imprimînd un accentuat avînt cultural național în rîndul populației transilvănene, contribuind la cultivarea dorului de unitate a românilor de pretutindeni.

În acest timp compune opereta Crai nou. Prezentarea ei în premieră națională pe scena din Brașov a atras elogioase cuvinte din partea revistelor și cotidianelor vremii, care au evidențiat valoarea artistică a lucrării [32] — armonizarea operei literare a lui Vasile Alecsandri cu mesajul crezului său artistic.

Această lucrare compozițională în care genialitatea compozitorului Ciprian Porumbescu a atins cea mai înaltă treaptă, este prima operetă românească. Cu această lucrare tînărul muzician a stîrnit mult entuziasm, pasiune și mîndrie, dar și controverse, în lumea literaturii și muzicologiei. Reprezentată pentru întîia oară în ziua de 27 februarie 1882, la sala cea mare a Gimnaziului român din Brașov, chiar sub bagheta compozitorului, opereta Crai nou a fost reluată încă de două ori în mai puțin de o lună [33]. Așa s-a semnat actul de naștere al operetei naționale românești, leagănul acestui popular gen muzical fiind orașul de veche tradiție culturală românească de la poalele Tîmpei [34].

Atmosfera sărbătorească a premierei ne-a fost consemnată de scrisoarea Mărioarei Porumbescu, sora muzicianului, martor ocular

---

29. Prof. Mihail Grigore Poslușnicu, *op. cit.*, p. 464.
30. Paul Leu, *op. cit.*, p. 94-95.
31. Prof. Mihail Grigore Poslușnicu, *op. cit.*, p. 464.
32. „Muzica ce a compus-o pentru, „Crai Nou" e vie, foarte plăcută și ne dovedește că „compozitorul" Ciprian Porumbescu a studiat cu multă vigilență operele compozitorilor moderni Offenbach, Gence, Strauss, Suppe și Lecocg, în „Gazeta Transilvaniei" nr. 27, 5/17 martie 1882.
33. Viorel Cozma, *op. cit.*, p. 7.
34. *Ibidem.*

la succesul spectacolului inaugural, adresată tatălui său la 27/28 februarie 1882 : „Opereta a reușit cu succes. A mers totul minunat. Lumea era atît de entuziasmată de nu-și afla loc, bătea din picioare, striga, aplauda. Cînd apăru Ciprian și se așează la pupitrul de dirijor, fu întîmpinat cu mari aplauze... Muzica a plăcut enorm, compozitorul primind o liră de metal „cu fundă mare tricoloră“ iar unele fete din cor îi sărutară chiar mîna“ [35].

Nu după mult timp de la acest vibrant eveniment pentru muzica românească, starea sănătății compozitorului devine din ce în ce mai critică. Boala de piept îl săpa nemilos și, lovit în moralul său, se hotărăște să plece în Italia la stațiunea balneo-climaterică Nervi. Aici va face cunoștință cu Camillo Boito, apreciat poet și literat, traducător al mai multor opere clasice, colaborator al cunoscutului muzician Giuseppe Verdi, prin intermediul căruia îl va și cunoaște.

Cu toată îngrijirea acordată, boala nu cedează, din care pricină se reîntoarce în țară, la casa părintească, în Stupca cea atît de dragă lui, unde după o grea și nemiloasă suferință de trei luni trece dincolo de hotarele acestei lumi, în ziua de 6 iunie 1883, la ora 3 noaptea [36].

Moartea sa și a fiecăruia dintre noi e doar un pas spre viață, cînd amintirea trecerii noastre pe acest pămînt nu-și mistuie în uitare și indiferență urmele lăsate, ci renaște în cei ce ne urmează iubirea ce ne-a însuflețit cîndva și bucuria de a trăi.

Mormîntul de la Stupca, în care își doarme somnul veșnic una din cele mai vii și mai concrete din expresiile geniului muzical românesc, marele artist patriot și muzician de excepție Ciprian Porumbescu, îngemănează gliei străbune ființa celui care s-a jertfit pentru cele mai nobile năzuințe și idealuri ale neamului nostru.

Identificîndu-se prin întreaga sa operă și prin laborioasa sa activitate cu imperativele momentului istoric, artistul compozitor Ciprian Porumbescu a reușit să dea cîteva răspunsuri perene la unele întrebări acute ridicate de conștiința colectivității căreia aparținea [37]. El și-a închinat viața, cu cele mai nobile pasiuni, poporului din mijlocul căruia a odrăslit și crescut.

De aceea, a voit ca și testamentul înscris pe piatra sa de mormînt să dea mărturie în acest sens :

„Iar cînd, fraților, m-oi duce
De la voi și-o fi să mor,
Pe mormînt atunci să-mi puneți
Mîndrul nostru tricolor“.

Exponent al romantismului muzical românesc, Ciprian a trăit, a iubit, a creat ca un român. Sufletul său mare a fost lira pe strunele căreia poporul român și-a cîntat suferința într-o epocă vitregă și speranța într-un viitor fericit.

---

35. *Ibidem.*

36. Paul Leu, *Memorial Ciprian Porumbescu,* în „Zori Noi“, anul XXXVII, nr. 10481, 5 iunie 1983, p. 3.

37. *Ibidem.*

OPERĂ MUZICALĂ A LUI CIPRIAN PORUMBESCU

Lucrările lui Ciprian Porumbescu sînt vaste și variate. Întreaga sa operă cuprinde aproape 300 de piese pe care le putem clasifica astfel : muzică de teatru, muzică simfonică, muzică de cameră, muzică corală laică și bisericească, muzică vocală, lucrări didactice.

a. *Muzica de teatru* este reprezentată de următoarele lucrări :

— *Candidatul Linte* sau *Rigorosul teologic* (1877), comedie în două scene cu uvertură și un final pentru coruri, soliști și pian, libretul de Ciprian Porumbescu ;

— *Crai-nou* (1882), operetă în două acte, libretul de Vasile Alexandri [38], figurează și astăzi pe afișele teatrului nostru liric, compozitorul ei demonstrînd că „melosul popular poate fi valorificat în forme și genuri muzicale ample, că subiectele cu țărani se încadrează perfect în operetă, că școala națională trebuie să ilustreze tematica locală... Cu premiera absolută a operei Crai nou s-a înscris și se înscrie și astăzi una din paginile strălucite ale teatrului muzical românesc“ [39].

b. *Muzica simfonică.* În cadrul acestui gen muzical, amintim : *Paraphrase sur une thème roumaine* (1882), pentru orchestră [40]. Revine așadar, aceeași atenție acordată tezaurului muzicii noastre naționale.

c. *Muzica de cameră.* Și la acest capitol se înscriu o serie de lucrări de largă popularitate. Demne de amintit sînt : *Cvintet de coarde cu flaut* (1877), lucrare scrisă pentru pian [41], prima după ieșirea sa din închisoare. Ea marchează momentul de maximă încleștare între studenții români și justiția fostei închisori a popoarelor, procesul din 1-4 februarie 1878, și cinstește pe membrii comitetului „Arboroasa“ care au fost martirizați [42]. Virtuozitatea expresă a acestei rapsodii române pentru pian, cu precisă trimitere la Liszt, demonstrează ferma poziție a autorului de a alinia creația cultă autohtonă la marea familie a artei universale. Astfel, Ciprian Porumbescu a deschis o cale sigură spre afirmarea internațională a școlii muzicale românești pe care o simțea în plin avînt — în ciuda absenței unei mari personalități diriguitoare la vremea aceea [44].

d) *Muzica corală* cuprinde piese cu teme bisericești și laice, deoarece aceste două direcții au fost țelul pregătirii marelui compozitor. Creațiile sale corale bisericești sînt variate și pline de simțire și trăire duhovnicească, de o neîntrecută inspirație melodică. Amintim în acest paragraf următoarele lucrări de mare succes pentru muzica corală bisericească :

— *Condacul Maicii Domnului* (1876), cor bărbătesc, Suceava ;

— *Cîntările Sfintei Liturghii,* în do major, cor bărbătesc ;

---

38. Viorel Cozma, *Muzicieni români...,* p. 372.
39. Idem, Ciprian Porumbescu, în *rev. cit.,* p. 7.
40. Idem, *Muzicieni români...,* p. 372.
41. *Ibidem.*
42. Paul Leu, *Ciprian Porumbescu,* p. 55.
43. Viorel Cozma, *Muzicieni români...,* p. 372.
44. Idem, *Ciprian Porumbescu,* p. 7.

— *Adusu-mi-am aminte*, cor bărbătesc ;
— *Tatăl nostru*, cor bărbătesc ;
— *Lăudați pe Domnul*, cor bărbătesc [45] ;
— *Priceasna de Paști* (1882), cor mixt, *Hristos a înviat*, pe care îl cîntă toată suflarea românească în perioada penticostarului pînă în ajunul Cincizecimii, *Axion la Rusalii* [46] ;
— *Liturghia Sf. Ioan Gură de Aur*, pe patru voci, cor mixt ;
— *Liturghia Sf. Grigorie*, pe patru voci ;
— *Diferite liturghii*, pe două voci și unisoane ;
— *Psalmi, imne funebre, catavasii, axioane, prohodul Mîntuitorului, fragmente de liturghii, Te-Deum, Heruvice, Oratoriul pentru Vinerea Patimilor*, pe patru voci [47].

Creațiile muzicale cu temă corală laică au un bogat conținut de idei artistice, social-patriotice și se înscriu la loc de frunte în opera compozitorului :

— *Iarna*, cor bărbătesc, pe versuri de A. D. Xenopol ;
— *Tabăra română* (1876), cor bărbătesc și soliști, versuri de Vasile Alecsandri ;
— *Patria română* (1877), cor bărbătesc ;
— *Cisla* (1877), scenă muzicală comică pentru cor bărbătesc, versuri de Ciprian Porumbescu ;
— *La malurile Prutului* (1877), vals pentru soliști, cor bărbătesc și pian, versuri de Ciprian Porumbescu ;
— *Altarul Mănăstirii Putna*, cantată pentru soliști, cor bărbătesc și pian, versuri de Vasile Alecsandri — lucrare prezentată la marea serbare a Mănăstirii Putna din 1871, cu prilejul împlinirii a 400 de ani de la zidirea sfîntului locaș unde străjuie chipul marelui voievod Ștefan cel Mare.

În 1879, pe cînd studia la Viena, a editat lucrarea *Colecțiunea de cîntece sociale pentru studenții români* (1879), coruri și cîntece în unison, care cuprinde : *Corul gintei latine*, în care compozitorul redă fidel ideea latinității și continuității poporului român. Această lucrare a constituit preludiul la broșura studențească publicată la Viena în 1879.

— *Imnul Unirii (Pe-al nostru steag)*, cu puternice accente ce scot în evidență idealul unității naționale ce se va înfăptui în 1918, la 1 decembrie. Manifestările populare, serbările naționale întrunirile patriotice se deschideau ori se închideau în acordurile acestei avîntate creații porumbesciene [48].

Culorile sufletului românesc, dominante în frescele primelor trei biserici pictate în exterior : Humor, Moldovița și Voroneț inspiră compozitorului acordurile unui crez ce va deveni peste timp imnul unei întregi națiuni : *Cîntecul Tricolorului*. Compoziția a avut și are o profundă și vastă rezonanță în conștiința și viața poporului nostru, fiind indisolubil legată de lupta milenară pentru libertate, unitate, neatîrnare și demnitate a locuitorilor pămîntului binecuvîntat de la Dunăre și Carpați la Marea cea mare.

---

45. Paul Leu, *Ciprian Porumbescu*, p. 179.
46. Viorel Cozma, *Muzicieni Români...*, p. 373.
47. Pr. Valerian Brînzei, *op. cit.*, p. 66.
48. Viorel Cozma, *Ciprian Porumbescu*, p. 7.

Fiind adoptat prin Decretul nr. 33 din 29 octombrie 1977 ca Imn de Stat al Republicii Socialiste România, *Tricolorul* continuă să dinamizeze cele mai îndrăznețe visuri și aspirații ale națiunii române. De la semnal al postului central de radio pînă la a fi genericul sonor al televiziunii române, muzica *Tricolorului* românesc a pătruns adînc în conștiințele tuturor fiilor Patriei.

Aria creației sale ne dezvăluie și alte lucrări cu un conținut la fel de plin de idei patriotice dinamizatoare, cu caracter artistic popular și în același timp istoric. Se înscriu la loc de frunte următoarele lucrări: *Hora, Gaudeamus igitur* — celebrul imn studențesc, *Haideți frați cu bucurie; Nu-i viață mai plăcută; Lelița de la Munteni; Hai să ciocnim; Dragoș Vodă cel Vestit; Odă ostașilor români; Cîntec de primăvară; Serenada (Dormi ușor)* și altele.

La sporirea calităților creației corale a compozitorului Ciprian Porumbescu nu a contribuit numai valoroasa experiență muzicală practică și teoretică ci și, mai ales, cunoașterea vieții poporului și situarea compozitorului pe pozițiile maselor asuprite. Diversitatea tematică, profundul caracter popular național, patriotismul compozițiilor sale, au rădăcina durabilității tocmai în legătură nemijlocită cu oamenii din popor [49], creatori ai unor valori inestimabile, păstrate în mare parte și în creația orală.

Conținutul patriotic al corurilor și cantatelor sale a asigurat o mare popularitate acestui gen muzical [50]. Dragostea față de Patrie, față de faptele mărețe ale trecutului nostru zbuciumat sînt teme care înscriu la loc de cinste numele său de „mare compozitor și patriot".

e. *Muzica vocală* a compozitorului Ciprian Porumbescu ne face cunoștință cu pise pentru voce și pian. Majoritatea creațiilor de la acest gen au ca punct de plecare zbuciumul sufletesc al compozitorului și o parte din suferințele sale sînt redate cu multă simțire și vigoare artistică. Lucrări ca: *Boala mea* (1878), *Suspinul prizonerului* (1877), *Resignation; Dedicațiune; A căzut o rază lină* (1889), *Lăsați-mă să cînt* [51] ș. a. evocă zbuciumul sufletesc al durerii care se îmbină armonios cu resemnarea, scoțîndu-se în felul acesta în prim plan marea sensibilitate și virtuozitate a compozitorului.

Un loc de seamă îl ocupă în creația autorului celebrei *Balade* și *lucrările didactice*.

Din această categorie de lucrări ni s-a păstrat una de mare importanță pentru începutul muncii vocale religioase al cărui pionier a fost și Ciprian Porumbescu. Lucrarea poartă titlul: *Elementele muzicei vocale pentru școalele poporale și normale după metoda catehetică, cu un apendice de exerciții, cîntări bisericești și numiri bisericești* (manuscris 1878) [52].

Schițînd în linii mari activitatea de mare ctitor al muzicii românești moderne, activitate ce s-a îmbinat laborios cu patriotismul de înaltă ținută și simțire românească aducem în felul acesta modestul nostru omagiu celui ce rămîne pentru noi și posteritate, nemuritor ca o baladă — *Ciprian Porumbescu*.

Compozițiile sale au avut la vremea lor, ca și astăzi, o largă răspîndire, contribuind în mare măsură la dezvoltarea muzicii

49. Paul Leu, *Ciprian Porumbescu...*, p. 187. 50. *Ibidem*, p. 188.
51. Viorel Cozma, *Muzicieni români...*, p. 374. 52. *Ibidem*.

corale românești — atît laice, cît și bisericești — și la îmbogățirea patrimoniului ei clasic. Larga lor difuzare în rîndul maselor se datorește atît bogăției de idei și sentimente pe care le împărtășesc cît și realizării lor artistice încît pe drept cuvînt pot fi situate alături de cele mai bune lucrări corale clasice ale vremii [53].

Contemporanii săi l-au omagiat și stimat foarte mult pentru contribuția valoroasă pe care a adus-o la formarea și desăvîrșirea muzicii românești moderne. El a rămas și va rămîne veșnic viu în sufletele și conștiințele iubitoare de frumos și sensibilitate artistică care au ascultat nemuritoarea sa *Baladă* opera *Crai Nou* și alte lucrări.

Vasile Alecsandri spunea despre el: „S-a stins în floarea vîrstei tinereții, luînd cu sine comoara de armonie ce era menită a încînta generația căreia aparținea".

Prietenul și colegul său de studii, preotul Constantin Morariu, a afirmat cu multă sinceritate și mărinimie: „Nu e de mirare ca un suflet așa de simțitor și iubitor ca al lui să nu fi răspîndit în jurul său, ca floarea cea mai plăcut mirositoare, numai parfumul binelui, frumosului și a tot ce e măreț și nobil. Națiunea îi va fi recunoscătoare păstrîndu-i o pagină ilustră în cartea trecutului său" [54].

Muzica lui Ciprian Porumbescu este și va rămîne pentru posteritate o muzică dătătoare de viață, de forță, de înălțare, de liniște și uneori de nostalgie de mare finețe și seninătate sufletească. El rămîne unul dintre neîntrecuții compozitori ai secolului al XIX-lea, înscriindu-se cu cinste, alături de înaintașii săi, în galeria marilor compozitori, care au contribuit și continuat, „un început de învățămînt muzical în Bucovina, predat de instituțiile școlare de grad secundar" [55] din vremea aceea, fiind, totodată, și un adevărat promotor al celor mai nobile idei lăsate de înaintașii săi în promovarea muzicii corale, laice și bisericești.

Creația lui Ciprian a intrat în Panteonul Bisericii strămoșești. De aceea, Biserica Ortodoxă Română păstrează la loc de cinste numele autorului atîtor lucrări care au devenit astăzi binecunoscute prin folosirea lor în cadrul sfintelor slujbe, astfel îmbogățind partiturile cu cîntări și coruri pentru Biserica neamului care s-a identificat întotdeauna, cu nevoile și aspirațiile poporului din care își trage ființa.

Ciprian Porumbescu ne-a deschis nemurirea prin *Baladă*, prin propria sa viață devenită legendă și poezie a sunetelor, înălțîndu-ne în sfera în care melodia cuvintelor și a cugetării lui se simt întotdeauna acasă ca într-o Biserică mamă a limbii române.

Izvoarele genialității, izvoarele unei sensibilități ce armonizează artele în actul de creație își găsesc obîrșia în trecutul originar al desăvîrșirii pe care și Ciprian Porumbescu a tins să-l surprindă și să-l cuprindă în tot ceea ce putem numi artă. El a mișcat cu blîndețe și aprig arcușul pe corzile oricărei inimi iubitoare de frumos din care a țîșnit armonia, asemenea eterului, neîngăduindu-ne niciodată să o mai dăm uitării.

Ierom. Macarie CIOLAN

---

53. Paul Leu, *Ciprian Porumbescu...*, p. 186-187.
54. Idem, *Memorial...*, p. 3.
55. Gheorghe Breazu, *Pagini din istoria muzicii românești*, București, 1966, p. 386.

PROFESORUL ONISIFOR GHIBU

(1883 — 1983)

În epistola către Evrei, Sfîntul Apostol Pavel ne sfătuiește: „Aduceți-vă aminte de mai marii voștri, care v-au grăit vouă cuvîntul lui Dumnezeu; priviți cu luare aminte, cum și-au încheiat viața și le urmați credința“ (Evrei 13, 7). Prin cuvintele acestea, de povață și îndemn, Apostolul neamurilor a rînduit pomenirea „mai-marilor noștri“, adică a oamenilor de seamă. El a înțeles însemnătatea intructiv-educativă a pomenirii lor, personalitățile alese fiind pilde de dragoste față de Biserică și de Țară, de muncă și de jertfă, de cinste și de credință, de iubire de oameni și de dreptate și pace, iar cunoașterea felului faptelor săvîrșite de ei ajută mult la formarea creștinului spre mîntuire, oricînd și oriunde, pomenirea lor constituind, totodată, o datorie de cinstire și de recunoștință creștină.

Sîntem și noi într-o atare împrejurare, făcînd pomenirea unei personalități proeminente a neamului, a celui care a fost și rămîne Profesorul Onisifor Ghibu, căruia i se cuvine să-i cunoaștem faptele și să-i urmăm exemplu.

Onisifor Ghibu a văzut lumina zilei la 31 mai 1883, în Săliștea Sibiului, o străveche vatră românească, care a dat istoriei, culturii și Ortodoxiei românești numeroși oameni de seamă, precum Sfîntul Mucenic Oprea Nicolae, Episcopul cărturar Dionisie Romanó, arhimandritul Gheorghe, care a rectitorit Mănăstirea Cernica, egumenul Damaschin, ctitorul schitului Cheia, monahul Picu Precopie Pătruș, poet, miniaturist popular român, autor a peste 30 de volume de poezii, cu aproape 2000 de ilustrații, Pr. prof. univ. Ioan Lupaș, istoric și academician ș.a. De la strămoși, de la săteni și părinți, de la școală și biserică, a înțeles și a deprins, pentru toată viața, să iubească Țara și Biserica, trecutul istoric, tradiții, datini, credință, limbă, port, cultură și artă. Pe linia credinței religioase, a primit o înrîurire hotărîtoare din partea mamei sale, Ana, din familia Șteflea, cu înaintași martiri pentru statornicirea în „legea românească“. Pentru cele ce a auzit și a învățat în casa părintească, pentru cele ce a primit de la biserică și școală, a văzut în Săliște și a înțeles de la popor, Profesorul Onisifor Ghibu a păstrat toată viața sentimente de recunoștință pentru locul natal, după cum el însuși mărturisește: „Datorez satului meu natal tot ce este solid în ființa mea fizică și spirituală. El mi-a pus baza întregii mele vieți... Binecuvîntat să fie acest sat în veci de veci“ [1].

Cu această temelie, a păsit mai departe pe drumul lung și anevoios al pregătirii și formării sale, decis să se facă cît mai de folos poporului și țării, în care scop și-a însușit o temeinică și diversă cultură. A urmat liceul la Sibiu și Brașov, Seminarul teologic Sibiu, Facultățile de litere și filozofie și cea de teologie din București, Budapesta, Strasburg și Jena, pînă la titlul de doctor în filosofie și pedagogie. A rămas admirator devotat al Mitropo-

---

1. *Pe baricadele vieții*, p. 66.

litului Andrei Șaguna și al cărturarului Gheorghe Lazăr. A oprit atenția și bunăvoința istoricului Nicolae Iorga și s-a bucurat de prietenia „poetului pătimirii naționale", Octavian Goga. În anii de studii, s-a afirmat și s-a impus prin sîrguință, seriozitate, putere de muncă, judecată sănătoasă, exigență etică, cutezanță patriotică, temperament de militant, posibilități de scriitor — cetățean. A lucrat în redacții, a scris și publicat articole, studii și cărți, care-și mențin valoarea de referință. L-a cunoscut și l-a îndrăgit pe poetul George Coșbuc și a învățat de la el că „viața este o luptă, deci trebuie să te lupți, cu dragoste de ea, cu dor și oricare-ar fi sfîrșitul luptei, să stai luptînd, căci ești dator"[2]. Astfel a înțeles, a știut, a stăruit să fie Profesorul Onisifor Ghibu, luptător patriot pentru țară și popor, pentru limbă, școală și cultură românească, pentru dreptate, libertate și independență socială, unitate națională și integritatea teritorială a Patriei.

Ca inspector general al învățămîntului primar român ortodox din Transilvania, Profesorul Onisifor Ghibu, din 1910 s-a angajat în lupta pentru apărarea promovării școlii românești împotriva „Legii Apponiy", care urmărea deznaționalizarea românilor prin școli și învățători, cu limbă de predare maghiară.

În anii primului război mondial, a contribuit la actul istoric de la 1 decembrie 1918, cînd s-a înfăptuit unirea Transilvaniei cu Patria mamă. După aceea a contribuit la crearea unei pedagogii naționale românești, pentru întărirea unității politice și a conștiinței unității de neam și religioase a poporului român prin refacerea unității ortodoxe a românilor transilvăneni. Făcîndu-se un bilanț a ceea ce a scris mînă de luptător a Profesorului Onisifor Ghibu, s-a constatat că el a tipărit peste 90 de cărți, cu un total de peste 11.000 de pagini și n-a fost an în care să nu tipărească măcar o carte și mai multe articole[3].

Luptător ireductibil, cu toate riscurile și toate urmările, Profesorul Onisifor Ghibu a înfruntat și s-a expus situațiilor și pericolelor extreme ale vieții. Și-a pierdut soția și copilul, pe Veturia și Onisifor, pomeniți astăzi împreună. În împrejurări de acest fel, el și-a găsit tărie, sprijin și consolare în credința față de Dumnezeu. Din cele două mărturii ale Profesorului Onisifor Ghibu, pe care le redăm mai departe se desprinde credința sa religioasă:

a) „Tu să nu-ți pui întîmplarea asta la inimă, i-a spus mamă-sa într-o situație de cumpănă. Ține-ți corajia. Și asta-i trimisă de Dumnezeu și trebuie să o primim așa cum ne-o dă. Dacă te va duce la închisoare, acolo au mai fost și alții și au scăpat. Îi sta și tu cît ți-a fi scris și Dumnezeu va avea grijă de tine. Numai să fii tare în credință. Sfinții cîte au pătimit și pe urmă s-au proslăvit prin credința lor cea mare. Ține-ți corajia, că Dumnezeu nu-i părăsește pe cei drepți ai Lui". La care Onisifor Ghibu a adăugat comentariul: „Cuvintele înțelepte ale mamei mele, culese deopotrivă din propria ei experiență de viață, ca și din Psaltirea proorocului și regelui David, din care-și împrospăta și întărea zilnic sufletul, m-au făcut, mai mult decît toată teologia și filozofia

---

2. *Lupta vieții.*
3. *Almanahul părinților 1983*, p. 113.

învățată în atîtea școli înalte, să ancorez în „voia lui Dumnezeu, care este mai presus de toate combinațiile oamenilor. Și am luat hotărîrea de a mă lăsa în grija Lui și a Providenței“ [4].

b) „În clipele critice ale vieții mele, cînd nu-mi mai puteau ajuta nici filosofia, nici știința, nici arta — și cu cît mai puțin prietenii, atît de slabi și ei, oricît de talentați și de apreciați ar fi fost — m-am întors, în aceste ceasuri grele la supremul izvor de înțelepciune — deschidem *Biblia* și citem *Psalmul 91*. Am citit și recitit acest psalm și am găsit în el ceea ce zadarnic căutam la oameni. Cu toții aproape, m-au înșelat. Dar Dumnezeu nu m-a înșelat ; El m-a ocrotit și mă ocrotește, cînd îmi este mai greu și cînd mă simt singur“ [5]. Excepțională confesiune de credință ! Dealtfel, Profesorul Onisifor Ghibu și-a fondat concepția pedagogică și pedagogia sa pe principiile sănătoase ale vieții. I-a fost sortit să trăiască o viață lungă, închizînd ochii în ziua de 30 octombrie 1972, la vîrsta de aproape 90 de ani. A lăsat în testamentul său să i se pună în sicriu o pungă, pregătită de el, cu pămînt din toate provinciile românești și numerele din ziarele „Ardealul“ și „România Nouă“, editate de el, ceea ce s-a și împlinit. I s-a săvîrșit prohodul în Catedrala din Sibiu, iar trupul neînsuflețit a fost depus în mormîntul din cimitirul municipiului Sibiu. Post mortem i s-au tipărit cărțile : *Amintiri despre oamenii pe care i-am cunoscut* (1974), *Pentru o pedagogie românească. Antologie de scrieri pedagogice* (1977), *Pe baricadele vieți. Anii mei de învățătură* vol. I, (1981), urmînd să i se tipărească și altele.

Poezia profetică a lui Octavian Goga, intitulată „Din larg“, se potrivește și prietenului său, Onisifor Ghibu. Centenarul nașterii sale este sărbătorit de întreaga țară precum și în alte țări, fiind considerat o înălțare spre culmile cinstei și veșniciei românești, pe care și le-a cîștigat cu vrednicie în timpul vieții.

Pr. Gh. CUNESCU

---

4. *Pe baricadele vieții*, vol. I, București, p. 328.
5. *Pe baricadele vieții*, vol. IV, mss., p. 282.

TAINA SFINTEI MĂRTURISIRI ÎN LUMINA DISPOZIȚIILOR ȘI NORMELOR CANONICE ALE BISERICII ORTODOXE

Administrarea Sfintei Taine a Mărturisirii a constituit obiectul a numeroase dispoziții și norme canonice ale Bisericii. Biserica Ortodoxă a fost preocupată întotdeauna ca Taina Mărturisirii să fie administrată conform acestor dispoziții și norme canonice, adică după pravilă și după hotărîrile părinților[1], înscrise în codul canonic al Bisericii Ortodoxe Răsăritene. Această grijă și preocupare canonică, constantă, a Bisericii Ortodoxe și-a găsit expresie și în legislația bisericească în vigoare a Bisericii Ortodoxe Române. Neglijarea ritualului prescris la săvîrșirea lucrărilor sfinte și violarea secretului mărturisirii[2] sînt considerate de regulamentul de procedură, în vigoare drept delicte disciplinare și se pedepsesc pînă la transferare[3] și respectiv cu depunerea.

Cunoașterea și aplicarea acestor norme canonice ale Bisericii Ortodoxe dă posibilitatea preoților noștri de a administra Taina Pocăinței după rînduiala pravilei. Punem la îndemînă pentru tinerii duhovnici legislația canonică a Bisericii, privind administrarea Sfintei Taine a Mărturisirii, și de a le pune la dispoziție un îndrumător canonic care să-i ajute în soluționarea diferitelor probleme ridicate de administrarea epitimiilor.

Taina Pocăinței comportă trei momente principale: a. mărturisirea păcatelor; b. absolvirea sau dezlegarea de păcate și c. încuviințarea duhovnicului de a primi Sfînta Euharistie.

Prin mărturisirea păcatelor, Biserica a dat posibilitatea creștinului să-și fie judecător al propriilor fapte săvîrșite după Botez și putința de a primi Sfînta Euharistie, care-l unește cu Iisus Hristos. Totodată mărturisirea păcatelor oferă episcopului sau preotului — săvîrșitorii Tainei — posibilitatea de a cunoaște starea religios-moral a credincioșilor lor și de a aprecia și a trata fiecare suferință sufletească. În vederea cunoașterii stării sufletești a penitentului și a prescrierii tratamentului adecvat, duhovnicul trebuie să fie și un bun cunoscător al pravilelor și rînduielilor canonice. Așadar actul dezlegării de păcate și cel al încuviințării creștinului mărturisit de a primi Sfînta Euharistie comportă o responsabilitate canonică de primă importanță.

Mărturisirea păcatelor săvîrșite de la ultima mărturisire constituie materia Tainei, iar rugăciunea de dezlegare[4] este forma Tainei.

---

1. Vezi *Molitfelnic*, București, 1965, p. 49-50.
2. *Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române*, art. 3, c. d.
3. *Ibidem*, art. 27 și 28.
4. „Domnul și Dumnezeul nostru Iisus Hristos, cu Harul și cu îndurările iubirii Sale de oameni, să te ierte pe tine, fiule, (X) și să-ți lase ție toate păcatele. Și eu, nevrednicul preot și duhovnic cu puterea ce-mi este dată, te iert și te dezleg de toate păcatele tale, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh. Amin“ *(Molitfelnic*, p. 63).

Mărturisirea păcatelor nu înseamnă însă și neîndreptățirea primirii Sfintei Euharistii. După cum s-a precizat, actul mărturisirii este urmat de cel al dezlegării și încuviințării exprese date de duhovnic, că cel mărturisit poate să intre în comuniune cu Hristos, adică, să primească Sfînta Euharistie. În cazul în care, pentru păcatele mărturisite, va fi nevoie de vreo epitimie a cărei împlinire necesită o anumită durată de timp, Sfînta Euharistie nu se poate administra decît după împlinirea canonului impus de duhovnic. Așadar, vrednicia de a primi Sfînta Euharistie depinde de împlinirea canonului dat de duhovnic, după care dezlegarea[5] dată de duhovnic, își împlinește efectul ei sacramental, dar și canonic, în sensul că îndreptățește pe cel mărturisit să fie primit în comuniunea cu Hristos cel euharistic. Această capacitate o primește deci în urma dezlegării de păcat, condiționată ipso facto de împlinirea canonului primit. Excepție de la această rînduială, adică de la neîndeplinirea canonului, se face doar în primejdie de moarte, dar, și în această situație, administrarea Sfintei Euharistii este condiționată de împlinirea epitimiei după însănătoșirea creștinului respectiv[6].

Săvîrșitorii Tainei sînt episcopii și preoții, hirotoniți valid, în baza împuternicirii date de Mîntuitorul ucenicilor Săi prin cuvintele: „Oricîte veți lega pe pămînt vor fi legate și în cer și oricîte veți dezlega pe pămînt, vor fi dezlegate și în cer“ (Matei 18, 18). „Luați Duh Sfînt, cărora veți ierta păcatele, le vor fi iertate și cărora le veți ține, vor fi ținute“ (Ioan 20, 22-23). Canonul 52 apostolic dă expresie juridică cuvintelor Mîntuitorului, menționînd pe episcopi și preoți ca săvîrșitori ai acestei Sfinte Taine. „Dacă vreun episcop sau prezbiter — se menționează în canon — nu primește pe cel ce se întoarce de la păcat, ci-l leapădă, să se caterisească“[7]. Prin actul hirotoniei, episcopii și preoții dobîndesc calitatea harică de a administra Sfintele Taine. Administrarea Tainei Mărturisirii crează săvîrșitorului ei un statut aparte, de judecător al forului intern al faptelor umane. Bineînțeles că acest statut incumbă și o responsabilitate deosebită. Așa se explică de ce, încă de la începutul organizării ei, Biserica a avut grijă ca slujitorii săi să-și îndeplinească condițiile cerute pentru hirotonie, inclusiv vîrsta canonică. După rînduiala stabilită dintru început în viața Bisericii creștine, vîrsta pentru hirotonie a fost lăsată la latitudinea întîistătătorilor Bisericilor respective, ținîndu-se seama, bineînțeles, de normele canonice, de interesele comunității. Prima dispoziție canonică în legătură cu fixarea vîrstei pentru hirotonie a fost prevăzută de canonul 11 al sinodului de la Neocezareea, conform căreia „prezbiterul mai înainte de 30 de ani să nu se hirotonească, de ar fi chiar bărbat vrednic întru toate, ci să aștepte.

---

5. În cuvîntul rostit la dezlegarea de păcate mari, preotul spune: „...de vei ține să nu te împărtășești, ți se vor dezlega păcatele tale; iar de vei îndrăzni peste porunca Sfinților Părinți, ca să te împărtășești, atunci te vei socoti al doilea Iuda“. *(Molitfelnic...*, p. 64).

6. „Iar de vei fi bolnav și tare slab, temîndu-te de moarte, atunci să te împărtășești; și de te vei însănătoși, iarăși vei rămînea în anii ce ți s-au poruncit pînă cînd vei plini canonul...“ *(Molitfelnic...* p. 64).

7. Dr. Nicodim Milaș, *Canoanele Bisericii Ortodoxe însoțite de comentarii*, trad. Dr. Nicolae Popovici și Uroș Kovincici, vol. I, partea I, p. 267.

Căci Iisus Hristos la 30 de ani S-a botezat și a început să învețe“ [8]. Vîrsta canonică cerută pentru vîrsta preotului a fost în general obligatorie și pentru episcop, deși inițial hirotonia întru episcop se făcea după împlinirea vîrstei de 50 de ani, motivîndu-se că prin aceasta ar fi „ferit de neorînduielile tinereții“ [9]. Prin dispoziția canonului 14 Trulan s-a întărit „... canonul sfințitor și de Dumnezeu purtătorilor noștri părinți, potrivit căruia prezbiterul să nu se hirotonească înainte de 30 de ani...“ [10]. În decursul timpului, această dispoziție canonică nu s-a putut respecta din diferite motive. Se pare că și în privința fixării vîrstei canonice, viața a fost cea care a avut ultimul cuvînt. Cînd vîrsta pentru hirotonie a scăzut sub 30 de ani, s-a pus problema dacă clericii pot îndeplini funcția de judecător, de confesor. Unora nu li s-a permis administrarea Tainei Pocăinței pînă nu au ajuns la vîrsta cerută de canoane, sau pînă cînd au fost feriți de „neorînduielile tinereții“, adică pînă atunci cînd au dat dovada unei maturități ce-i îndreptățea a fi duhovnici. După cum se poate constata, împlinirea vîrstei canonice a hirotoniei a fost prima condiție pentru obținerea duhovniciei. Hirotonia primită la vîrsta canonică — fixată de canoane — îndreptățea așadar pe preotul respectiv să exercite și puterea de a lega și dezlega păcatele enoriașilor săi. Dacă la hirotonie preotul n-a avut vîrsta canonică, și a primit hirotesia odată cu actul hirotoniei — sau ulterior acesteia, dar tot înainte de vîrsta legală pentru hirotonie —, validitatea Tainei nu se poate pune la îndoială „dacă la împlinirea vîrstei legale, cel hirotonit n-ar avea altă vină“ [11], pentru că prima condiție canonică cerută candidatului la hirotonie rămîne înțelegerea însemnătății acestei Sfinte Taine și obligația sfîntă de a o exercita cu vrednicie, așa cum prevede dealtfel și canonul 15 Trulan [12], „ca hirotonia să nu se dea decît celor în măsură să-i înțeleagă însemnătatea și să o exercite cu vrednicie“ [13].

După cum se știe, duhovnicia nu este o taină aparte prin care s-ar acorda un har special — celui căruia i se conferă — pentru a administra Taina Pocăinței, ci doar o binecuvîntare. Prin actul duhovniciei, episcopul nu transmite de la el puterea, așa cum nici în cazul hirotoniei, ci aceasta este de la Duhul Sfînt. Așadar, deși capacitatea de a săvîrși Sfînta Taină a Pocăinței se dobîndește prin Taina Hirotoniei, îndreptățirea de a o săvîrși se primește printr-un act special — hirotesia întru duhovnic — pe care îl acordă episcopul [14]. Acest act al hirotesiei s-a introdus pe cale de obicei, „... care are putere de lege, pentru că de la bărbați

---

8. *Ibidem*, vol. II, partea I, p. 36.
9. *Așezămintele Apostolice*, trad. Pr. Prof. Ioan Mihălcescu, Chișinău, 1928, p. 15.
10. Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. I, partea a II-a, p. 363.
11. Asist. univ. dr. Iorgu D. Ivan, *Vîrsta hirotoniei clericilor*, București, 1937, p. 25.
12. Canonul 15 Trulan dispune: „Iar dacă cineva dintre cei ce se găsesc în orice treaptă ierarhicească, s-ar hirotonisi înainte de etatea hotărîtă, să se caterisească“ (Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. I, partea II, p. 364).
13. Asist. univ. Iorgu D. Ivan, *op. cit.*, p. 25.
14. Vezi Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. I, partea II, p. 489.

sfinți s-au predanisit nouă legiuirile“ [15]. În decursul timpului, constatîndu-se faptul că foarte mulți preoți fuseseră recrutați dintre tineri care nu împliniseră vîrsta cerută de Sfintele Canoane, și nu aveau nici priceperea și tactul pastoral de a asculta mărturisirea păcatelor și de a aprecia gravitatea lor, s-a introdus obiceiul ca acest drept de a fi săvîrșitor al mărturisirii să nu se acorde odată cu hirotonirea, ci atunci cînd episcopul va socoti că preotul a ajuns la maturitatea înțelegerii însemnătății actului în sine și a exercitării lui cu vrednicie. Administrarea Sfintei Taine a Pocăinței de către un preot care nu are hirotesirea întru duhovnic își produce efectul canonic deplin, dar preotul respectiv se abate de la rînduiala stabilită de Biserică. În acest caz, nerespectarea rînduielii statornicite de Biserică se consideră neascultare și nesupunere față de autoritatea bisericească și se pedepsește ca atare, potrivit dispozițiilor canonice și legale [16]. În caz de necesitate — primejdie de moarte etc. — mărturisirea săvîrșită de un preot neduhovnic, este deplin valabilă. Preotul săvîrșitor al acestei Taine nu poate fi sancționat, în această situație, nici pe cale disciplinară.

În legătură cu săvîrșitorii Tainei stă și problema epitimiilor, despre care canoanele Bisericii fac atîtea referințe [17]. Inițial, în Biserica primară, dreptul de a aplica epitimiile, de a verifica dacă pedeapsa dată a fost dreaptă sau nu, de a excomunica sau de a reprimi pe cel excomunicat l-a avut doar episcopul, așa după cum ne mărturisește și canonul 38 apostolic, care dispune ca „prezbiterii și diaconii să nu săvîrșească nimic fără învoirea episcopului...“ [18]. Canonul 57 Laodiceea reafirmă această dispoziție, făcînd mențiune expresă doar la prezbiteri, cărora li se interzice a săvîrși ceva „fără de socotința episcopului“ [19]. Canonul 6 al sinodului de la Cartagina, anul 390, confirmă această practică existentă în Biserica primară, menționînd că „ne aducem aminte că la sinoadele ținute mai înainte s-a hotărît ca... grațierea penitenților... să nu se facă de prezbiteri... pentru că episcopii Bisericii Cartaginei au prevăzut că nici nu este îngăduit să împace pe cineva la liturghia publică...“ [20]. Episcopii au avut și dreptul de a dispune în privința duratei penitenței, a fixării felului tratamentului ei, precum și a modului iertării penitenților. Potrivit dispoziției canonului 5 al sinodului de la Ancira „episcopii să aibă putere ca, cercetînd felul întoarcerii lor, să-i trateze și mai blînd, sau să prelungească mai mult timpul de pocăință“ [21]. Canonul 12 al Sinodului II Ecumenic întărește această dispoziție, dîndu-i un caracter universal-obligatoriu. Aplicînd principiul iconomiei bisericești, Sinodul I

---

15. Canonul 87 al Sfîntului Vasile cel Mare (Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. II, partea II, p. 126).

16. Vezi art. 14 din Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1950, în *Legiuirile Bisericii Ortodoxe Române*, București, 1953.

17. *Canoanele 19, 38, 68, 76, 80* etc. ale Sfîntului Vasile cel Mare folosesc chiar cuvîntul expres de „epitimie“.

18. Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. I/2, p. 247.

19. *Ibidem*, vol. II/1, p. 116.

20. *Ibidem*, p. 154-155.

21. *Ibidem*, p. 8.

Ecumenic a îngăduit episcopului „să dispună și mai blînd“ [22]. Sinodul I Ecumenic a recunoscut episcopilor nu numai dreptul de a șterge sau a reduce pedeapsa dată pentru delicte, dar și putința de a reprimi în Biserică pe cei care „vor arăta de fapt convertirea lor, cu frică și cu lacrimi și cu stăruință și prin fapte bune, iar nu numai la aparență...“ [23]. După cum se poate constata, canoanele din secolele III-IV au interzis prezbiterilor dreptul de a primi pe cei ce se pocăiesc și de a le împărtăși iertarea în public, la Sfînta Liturghie. Prin urmare, în Biserica primară, doar episcopii aveau dreptul de a da epitimii, de a primi pe creștini la pocăință, de a le hotărî timpul și chipul pocăinței, de a primi pe cei excomunicați și de a-i face vrednici de Sfînta Împărtășanie pe cei care au fost excluși de la primirea ei, după ce și-au împlinit epitimia prescrisă. După introducerea mărturisirii private sau particulare a păcatelor, dezlegarea [24] s-a putut da și de preotul respectiv. În privința dreptului episcopului de a fixa timpul de penitență, canonul 30 al sinodului de la Iconia, din anul 393, a dispus ca „celor ce se pocăiesc să li se hotărască timpul de penitență cu judecata episcopilor după deosebirea păcatelor ; iar prezbiterul să nu dea absoluție celui ce se pocăiește fără știrea episcopului, decît numai în lipsa episcopului din nevoie constrîngătoare...“ [25]. Observînd „legea veche și canonicească“, Sinodul niceean a dispus ca, în caz de moarte, cel care a fost pus sub epitimie și i s-a interzis administrarea Sfintei Euharistii, să se poată învrednici de „merindea cea mai de pe urmă și cea mai necesară“, „după examinarea“ făcută de episcop [26]. În cazul în care respectivul rămîne în viață, canonul prevede ca acela „să fie cu cei ce participă numai la rugăciunea comună“, adică nu se mai poate împărtăși pînă cînd nu-și împlinește epitimia dată. Despre dreptul episcopului de a administra Taina Mărturisirii penitenților care nu au îndeplinit timpul penitenței pentru cei ce se pocăiesc, potrivit deosebirii și felurilor păcatelor, ne face mențiune expresă și canonul 4 al sinodului din Cartagina, din anul 390. În lipsa episcopului, canoanele îngăduie prezbiterului să administreze Taina Mărturisirii, condiționînd-o însă tot de aprobarea episcopală. „Dacă cineva, fiind în primejdie (de morte) ar cere să se împace cu Sfintele altare, lipsind episcopul — menționează acest canon — atunci este cu dreptate ca prezbiterul să întrebe pe episcop și așa, după dispoziția aceluia, să împace pe cel ce este în pericol de moarte...“ [27]. Prin urmare, în Biserica primară, episcopul a avut dreptul de a reduce epitimia celor ce arătau „vreun rod de pocăință“ [28] căindu-se sincer de păcatele lor. Canonul 16 al Sinodului IV Ecumenic adevărește că epis-

---

22. *Ibidem*, vol. I/2, p. 61.
23. Canonul 12 al Sinodului I Ecumenic (Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. I/2, p. 61).
24. Vezi comentariul canonului 6 Cartagina (Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. II/1, p. 156-157).
25. Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. II/1, p. 200.
26. *Ibidem*, vol. I/2, p. 63.
27. *Ibidem*, vol. II/1, p. 200.
28. Canonul 4 al Sfîntului Vasile cel Mare (Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. II/2, p. 53).

copii au avut „putrea de a dispune umanitar față de aceștia“ [29]. Episcopilor le-a revenit dreptul și de a-i reintegra pe aceștia în Biserică, dîndu-le „voie să stea împreună“, și să fie așezați „la locul împărtășirii [30]. Această practică a Bisericii primare, la început, s-a întemeiat „nu din vreun canon, ci din urmarea celor primite mai înainte“ [31]. Canoanele au confirmat deci o practică care se validase de obiceiul cel îndelung observat.

În baza drepturilor recunoscute episcopilor, grațierea acordată de către episcopii eterodocși, persoanelor care au fost pedepsite de episcopii ortodocși nu are valabilitate. „Toți aceia, care pentru fapte necuviincioase au fost condamnați de Sfîntul Sinod, sau de către episcopii lor, se spune în canonul 5 al Sinodului III Ecumenic să rămînă... caterisiți“ [32]. Această dispoziție, înscrisă și în canonul 32 apostolic, statornicise drept normă generală în Biserica creștină principiul că „dacă vreun prezbiter sau diacon se afurisește de episcop, acela nu poate fi primit de altul, decît de cel ce l-a afurisit...“ [33].

În administrarea Tainei Pocăinței, rolul preotului din zilele noastre nu se reduce doar la primirea mărturisirii și la dezlegarea penitenților de păcate, ci el are sarcina grea de a diagnostica păcatul fiecăruia și de a-i prescrie medicamentul potrivit, în scopul ca viața harică, restabilită în suflete, să se mențină și să se dezvolte, pentru ca astfel să se asigure înaintarea penitenților în virtute și perfecțiune. După cum se știe, preotul este „iconom“, „chivernisitor“, „administrator al tainelor dumnezeiești“ (I Corinteni 4, 1), și „împreună lucrător“ sau „colaborator al lui Dumnezeu“ (I Corinteni 3, 9). Ca săvîrșitor al Tainelor, preotul este organul prin care Dumnezeu împărtășește credincioșilor harul Său, special fiecărei Taine. În administrarea Tainei Spovedaniei, preotul duhovnic are un rol deosebit, îndeplinind în același timp și o acțiune de conducere pastorală. În exercitarea calității sale de păstor, preotul duhovnic trebuie să contribuie la îndreptarea celui ce se pocăiește, să-l determine să colaboreze cu harul divin al iertării, pogorît în conștiința sa prin actul spovedaniei. Mijlocind împăcarea penitentului cu Dumnezeu, ca slujitor al Tainei, preotul are datoria și de a contribui, printr-o acțiune salutară și pedagogică [34] la îndreptarea celui ce se pocăiește. În acțiunea sa de îndrumare spirituală, preotul urmărește vindecarea ranelor lăsate de păcat și-l călăuzește în drumul perfecțiunii spirituale. Antidotul trebuie să fie deci opus păcatului, care operează totdeauna prin subjugarea și pervertirea voinței și a slăbirii puterilor ei de a făptui binele. Darea absoluțiunii sau a iertării și dezlegării de păcate sînt deci atribuțiuni ale preoției și acte ale administrării Taine Pocăinței.

---

29. Canonul 16 al Sinodului IV Ecumenic (Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. I/2, p. 232).
30. Canonul 4 al Sfîntului Vasile cel Mare.
31. *Ibidem.*
32. Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. I/2, p. 153.
33. *Ibidem*, vol. I/1, p. 234.
34. Vezi Pr. Prof. Petre Vintilescu, *Spovedania și duhovnicia*, București, 1934, p. 28.

După cum se știe, disciplina mărturisirii și a penitenței publice a fost în vigoare pînă la sfîrșitul secolului al IV-lea. Principiile de bază ale disciplinei penitenței, în această perioadă, au fost : a) exercițiul de îndreptare personală ; b) mediul social propriu și c) eficacitatea disciplinei penitențiale. În cazul aplicării epitimiilor, dezlegarea de păcate se făcea numai după împlinirea canonului de pocăință. Verificarea dacă s-au împlinit epitimiile prescrise se făcea în cadrul comunității.

Acest obicei, care a stăruit în Biserica primară cîteva secole, a avut și urmări negative, mai ales în timpul persecuților. Cu timpul s-a trecut la mărturisirea secretă în fața episcopului sau a duhovnicului. Îngrădirea mărturisirii publice s-a făcut în timpul episcopului Nectarie al Constantinopolului (secolul IV). La sfîrșitul secolului al IV-lea, mărturisirea secretă se generalizease aproape în întreaga Biserică creștină. Canonul 30 al sinodului de la Iconia, din anul 393, amintește deja de mărturisirea publică ca o excepție în viața Bisericii. „...dacă vreodată delictul celui ce se pocăiește este public și divulgat, zguduind Biserica întreagă, — se menționa în acest canon — apoi asupra aceluia înaintea tindei să se pună mîna“ [35]. După mărturia acestui canon, reiese că actul mărturisirii păcatelor se făcea în tinda bisericii. Absolvirea de păcate se manifesta prin acest act extern al punerii mîinilor duhovnicului peste capul penitentului.

Mărturisirea păcatelor se poate face oricînd. După cuvîntul Sfîntului Vasile ccel Mare „pocăința nu trebuie să înceteze în cursul vieții întregi : căci cine e fără păcat ? În toată clipa păcătuim, dacă nu cu fapta, apoi cu cuvîntul ; dacă nu cu cuvîntul, atunci cu gîndul. Oricît de mici sînt păcatele... ele pătează conștiința, iar conștiința trebuie să fie mereu curată. Dacă trebuie să fie păstrată în curățenie dar, totusi, zilnic se pătează, atunci în toată ziua trebuie să o și curățim“ [36]. Mărturisirea frecventă reprezintă un mijloc pentru întărirea voinței, o înfrînare în fața noilor ispite. Mărturisirea cu valoare morală și cu eficacitate este cea făcută în formă expozitivă și monologică. Examenul de conștiință este momentul pregătitor pentru Taina Mărturisirii. Actul material al mărturisirii păcatelor îl constituie materializarea căinței penitentului într-un prim act de voință morală, concretizat în dorința expresă de îndreptare. Locul îndreptățit pentru așezarea scaunului de spovedanie este biserica. În cazuri excepționale, poate fi administrată și în case. Simeon, arhiepiscopul Tesalonicului, cerea ca mărturisirea să se facă „în loc cinstit, sfînt și osebit, fără zgomot“ [37].

Potrivit regulilor disciplinii penitențiale, cercetarea conștiinței trebuie practicată serios, stăruitor, minuțios, metodic și îndelung. Învățătura către cel ce se pocăiește glăsuiește ca „mai înainte de a merge la duhovnic, două sau trei săptămîni, ...șezi cu

35. Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. II/1, p. 200.
36. Regulile Sfîntului Vasile cel Mare (XVII legile duhovnicești lăuntrice), în trad. rom. „*Vechile rînduieli ale vieții monahale*“, Mănăstirea Dobrușa, 1929, p. 518.
37. *Despre pocăință*, în P. G., CLVI, p. 481.

liniște multă și plecîndu-ți capul, fă cercetarea conștiinței tale... și fă-te nu apărător, ci judecător al păcatelor tale... sau măcar socotește cîte păcate ai făcut după ce te-ai mărturisit cu lucrul, cu cuvîntul, cu învoiala gîndurilor... socotește cu multă silință, ca să afli fiecare păcat al tău...“ [38].

Primitorii Tainei sînt creștinii cu Botez valid, care și-au mărturisit păcatele și au primit dezlegarea pentru primirea Sfintei Euharistii. După rînduiala canonică, vîrsta de la care se socotesc sau osîndesc păcatele s-a fixat la 10 ani. Dispoziția canonului 18 al lui Timotei al Alexandriei, deși impune această vîrstă, atrage atenția duhovnicilor că principalul criteriu în stabilirea vîrstei rămîne însă „cunoștința și înțelepciunea fiecăruia“ [39]. În baza acestui principiu canonic, duhovnicii Bisericii Ortodoxe Autocefale au ținut seama în determinarea vîrstei de caracterul și temperamentul fiecărui individ, depășind sau coborînd această vîrstă. După cum se știe, în Biserica noastră, vîrsta de 7 ani este considerată drept limita de la care se osîndesc păcatele. Această vîrstă are importanța ei fiziologică și psihologică. Este vîrsta la care se consideră că respectivul copil are o individualitate aparte, în comportamentul său fizic și psihic, săvîrșind acte raționale. Așadar, criteriul hotărîtor pentru stabilirea vîrstei de la care trebuie să se impună spovedania copiilor îl stabilește starea puterii de discernămînt a fiecăruia. Rămîne totuși stabilit că, odată cu vîrsta de 7 ani, funcțiunile rațiunii și ale voinței implică responsabilitatea și puterea individului de a colabora conștient la perfecțiunea sa. Deci de la această vîrstă, copiii pot fi o preocupare de seamă a duhovnicului.

Potrivit canoanelor [40], obligația mărturisirii păcatelor revine și clericilor, inclusiv episcopilor. Simeon al Tesalonicului ne povățuiește ca „noi, atît arhiereii cît și preoții, neîncetat, cu luare aminte, cu umilință și cu spovedanie, săvîrșind Sfînta Liturghie, să ne împărtășim cu înfricoșatele Taine“ [41].

Secretul mărturisirii păcatelor implică datoria necondiționată a duhovnicului de a păstra toate secretele ce i-au fost mărturisite. Această datorie s-a impus, în mod firesc, după introducerea și generalizarea mărturisirii private [42] în Biserică, în secolele IV-V. Nerespectarea acestei obligații a atras întotdeauna după sine pedeapsa prescrisă de canoane [43]. Canonul 28 al lui Nichifor Mărturisitorul interzice „duhovnicului, care primește mărturisirea celor ce mărturisesc păcate ascunse... să... dea în vileag cele (ce le știe) despre ei...“ [44] Sfîntul Vasile cel Mare, amintind obligația duhovnicului de a păstra secretul mărturisirii, motivează că acest lucru

---

38. Nicodim Aghioritul, *Carte folositoare de suflet,* București, 1898, p. 149.
39. Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. II/2, p. 156.
40. Vezi Canoanele : 32 Sfîntul Vasile cel Mare, 27 Cartagina, 69 apostolic etc.
41. *Despre sfîrșitul nostru, în* P. G., CLVI, p. 672.
42. Vezi Canonul 28 Nichifor Mărturisitorul (Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. II/2, p. 238).
43. Vezi comentariul canonului 132 Cartagina (Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. II/1, p. 287).
44. Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. II/2, p. 238.

este prescris de „Părinții noștri — care — au oprit de a da — păcatele — la iveală în public, ca nu cumva vădindu-se să le ofere cauză spre moarte“ [45] celor care le-au mărturisit. Conform dispoziției canonului 132 Cartagina, în caz că duhovnicul divulgă păcatele mărturisite la spovedanie, dar penitentul nu le recunoaște, să nu i se dea crezare duhovnicului [46]. După Legiuirile în vigoare ale Bisericii noastre, violarea secretului mărturisirii se pedepsește cu depunerea din treaptă [47] a duhovnicului.

În scaunul mărturisirii, duhovnicul prescrie canonul de spovedanie. Înainte de fixarea canonului, duhovnicul trebuie să aibă în vedere următoarele condiții ale penitentului : a) temperamentul ; b) moralitatea; c) puterea fizică și psihică a penitentului; d) mediul de viață ; e) felul, natura și gravitatea păcatului ; f) dispoziția de îndreptare ; g) gradul de publicitate al păcatului săvîrșit ; h) motivul, intenția și scopul păcatului ; i) momentul și împrejurările generale ale păcătuirii ; j) recidiva și cumulul de păcate etc. [48]. În afară de cunoașterea temeinică a penitentului, a psihologiei sale religioase, la fixarea canonului de spovedanie, duhovnicul trebuie să mai cunoască două lucruri, și anume: a) psihologia religioasă [49] a duhovnicului, adică trebuie să se cunoască pe sine însuși și b) normele și rînduielile canonice privin aplicarea epitimiilor. Cunoscîndu-se pe sine, duhovnicul va ști să ceară de la credincioșii săi cum să se întoarcă în starea activă de căință sinceră pentru greșelile lor. El va ști că trebuie să aibă o conștiință morală, să fie o autoritate morală. Cunoscîndu-se pe sine, duhovnicul nu va uita că fiecare om este o persoană aparte, că fiecare penitent își are propriile sale nevoi sufletești, care își așteaptă alinarea. Cît privește cunoașterea normelor și rînduielilor canonice, privind aplicarea epitimiilor, duhovnicul trebuie să fie conștient de faptul că aceasta necesită o familiarizare cu textul canoanelor, dar mai ales cu principiile canonice de bază ale aplicării epitimiilor, întrucît nu există un catalog cu norme și rînduieli canonice care să soluționeze diferitele situații sau să aplice epitimiile de la caz la caz. Succesul aplicării canonului de pocăință rezidă deci în trei factori : 1) exemplul personal al duhovnicului (viață morală, pregătire intelectuală și teologică) ; 2) cunoașterea temenică a penitentului ; 3) cunoașterea prescripțiilor canonice privind aplicarea epitimiilor. Sfîntul Grigorie de Nazianz ne atrage însă atenția că toate acestea se dobîndesc cu timpul, prin practică și experiență îndelungată, care fac din duhovnic un adevărat doctor al sufletului. „...este cu neputință — ne spune Sfîntul Grigorie de Nazianz — să închegi... anumite reguli generale sau să concentrezi într-un singur capitol, pentru a învăța bine o dată pentru totdeauna arta vindecării sufletelor, oricît te-ai sîrgui și oricît de mult ai învăța. Numai practica și experiența îndelungată

---

45. Canonul 34 (Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. II/2, p. 95).
46. Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. II/1, p. 286.
47. Vezi art. 28 din Regulamentul de procedură al Bisericii Ortodoxe Române.
48. Vezi Pr. Prof. Petre Vintilescu, *op. cit.*, p. 311-328.
49. Vezi Pr. Prof. Petru Rezuș, *Duhovnicie și psihologie*, în „Glasul Bisericii“, XVIII (1959), nr. 1-2, p. 42.

desăvîrșește știința și abilitatea medicului“ [50]. La fixarea epitimiilor celor pioși, firește, duhovnicul va recomanda canoane cu caracter spiritual, adică meditație religioasă, rugăciuni, lecturi biblice etc. La aceștia, epitimiile vor urmări deci întărirea și sporirea lor în virtute. La cei căzuți în păcate, epitimiile vor avea însă un caracter corecțional, de îndreptare și de vindecare. Sfîntul Ioan Postitorul sfătuiește pe duhovnici să țină seama nu numai de starea morală a penitentului, de mărimea păcatului, ci și de puterile acestuia. De aceea, duhovnicul trebuie să ușureze pedeapsa atunci cînd ea devine insuportabilă și să o înăsprească cînd este prea ușoară [51]. Desigur, un duhovnic care va ține seama de cuvîntul Sfinților Părinți nu va prescrie ca epitimie, de exemplu, rugăciunea zilnică, îndelungată, unui penitent absorbit peste măsură de ocupația lui profesională. Scopul salutar al canonului nu ar fi în acest caz atins. Un bun duhovnic va avea în vedere în fixarea canonului de pocăință și împrejurările care au hotărît gravitatea păcatului, precum și dispoziția de îndreptare. Canonul 102 Trulan ne spune că „cel ce dovedește pricepere medicală în privința sufletului, mai întîi trebuie să cerceteze dispoziția celui ce a păcătuit și dacă acela înclină spre sănătate, dimpotrivă, dacă prin moravurile sale provoacă asupra-și boala, să supravegheze în ce chip se îngrijește el între timp de întoarcerea sa, de nu se împotrivește medicului și de nu crește rana sufletului prin întrebuințarea doctoriilor puse asupra ei, și așa să măsoare milostivirea după vrednicie“ [53]. Sfinții Părinți recomandă duhovnicului să nu administreze penitenților epitimii ce le-ar putea crea neajunsuri în societatea respectivă, din cauza publicității păcatelor lor. Canonul 34 al Sfîntului Vasile cel Mare atrage atenția duhovnicilor de a renunța la publicitate, atunci cînd este vorba, de exemplu, de o femeie care a comis adulter, dar care nu este încă cunoscut în public. „Pe femeile care au comis adulter și... au mărturisit sau vădite fiind în oarecare chip, — spune canonul Sfîntului Vasile — părinții noștri au oprit de a le da la iveală în public, ca nu cumva vădindu-se să le oferim cauză spre moarte; dar au poruncit ca ele să stea fără de împărtășire pînă se va împlini timpul pocăinței“ [54]. Evident, epitimia care i se administrează nu urmărește înlăturarea de la Biserică, ci îndreptarea, chiar dacă este oprită pe un timp limitat de la Sfînta Împărtășanie [55]. În canonul 46 al Sfîntului Ioan Ajunătorul se prevede ca „nici femeia laică, nici călugărița, să nu se despartă de Biserică pentru orice fel de păcat, ci numai de la Împărtășanie“. Canonul adică zice să facem așa din cauză că multe femei s-au sinucis de rușine; precum nici prezbiterul, nici diaconul, potrivit acestei norme: „nu

---

50. *Cuvînt despre fugă*, cap. XXXIII (traducere rom. de Pr. N. Donos, Sfîntul Grigore de Nazianz, *Apologia*, Huși, 1931).

51 Vezi, Slujba si rînduiala cu privire la cei ce se mărturisesc, în P.G., LXXXVIII, 1902.

52. Sfîntul Grigore de Nazianz, *Cuvînt despre fugă*, cap. XXXIII.

53. Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. I/2, p. 488.

54. *Ibidem*, p. 95.

55. Canonul 87 Trulan prevede oprirea de la Sfînta Euharistie pe timp de 7 ani. (Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. I/2, p. 464).

vei pedepsi de două ori pentru aceeași“ [56]. La recidiviști întîlnim și cumul de păcate. Pentru aceștia se va aplica, în primul rînd, canonul pentru păcatul cel mai grav. În asemenea situații, se cere ca duhovnicul să lucreze cu multă înțelepciune și tact pastoral deosebit. Sfîntul Ioan Gură de Aur ne spune că „... mulți ajung la sminteală și cad în deznădejde de mîntuirea lor pentru motivul că nu pot să suporte doctoriile amare, tot astfel sînt unii care, pentru că nu li se dă pedeapsa în proporție cu păcatele lor, cad în nepăsare și mulți se fac mai răi și sînt împinși să păcătuiască mai mult. Așadar, se cuvine ca preotul să nu scape din vedere nimic din toate acestea, ci totul să fie examinat cu multă băgare de seamă și dirijat de el potrivit împrejurărilor, pentru ca nu în zadar să fie străduința lui“ [57].

Aplicarea canonului de pocăință are un dublu scop : a) pozitiv și b) negativ. Scopul pozitiv al epitimiilor este disciplinarea simțurilor trupești [58] și descătușarea psihologiei omenești „de pofta păcatului, de dorința și aplecațiunea spre el cu necesitate“ [59]. În terapeutica spirituală, Sfinții Părinți au formulat și practicat principiul metodic — „contraria contraris curantur“ (contrariul prin contrariu se vindecă), adică în aplicarea canonului de pocăință se prevăd remedii contrare păcatelor. Prin urmare, duhovnicul trebuie să determine pe penitent a face fapte contrarii păcatelor din trecut, adică să practice virtutea opusă păcatului respectiv. Referitor la acest principiu, canonul 6 al Sfîntului Grigorie de Nissa ne spune : „... rațiunea, greșind în aprecierea binelui, i se pare că binele este în materie, neuitîndu-se la frumusețea cea imaterială ; și pofta este aplecată spre cele inferioare, abătîndu-se de la ceea ce este cu adevărat de dorit... iar cel ce-și însușește cele străine prin răpire în ascuns, apoi prin mărturisirea păcatelor se arată pe sine preotului, cu sîrguința sa împotriva patimei va vindeca boala ; înțeleg adică prin a da pe ale sale săracilor, pentru ca, dînd ceea ce are, să se învedereze că se vindecă de lăcomie ; iar de nu ar avea nimic, și ar avea numai trupul, apostolul poruncește ca prin osteneala trupească să se vindece acest fel de patimă...“ [60]. Dacă în executarea canonului penitentul depinde și de altă persoană, acesta trebuie să facă tot ce este posibil omenește, pentru că dacă încercările sale se lovesc de atitudinea inconciliabilă a celui ofensat, aceasta nu duce pur și simplu la absolvirea de orice epitimie, ci dimpotrivă. „Să nu ni se spună — ne previne Sfîntul Ioan Gură de Aur — l-am rugat o dată, de două ori să se împace și n-a primit. Dacă dorim în chip sincer acest lucru, să nu încetăm pînă ce, biruind prin multă stăruință, nu-l vom fi atras și îl vom fi vindecat de ura împotriva noastră. Îi dăm ceva prin aceasta ? Urmările faptei bune vin în favoarea noastră ; dobîndim adică bunăvoința de la Dumnezeu,

---

56. Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. II/2, p. 223.
57. *Kefalion kanonikon,* în „Sintagma Atenianã“, IV, p. 387.
58. Vezi Pr. Prof. Petre Vintilescu, *op. cit.*, p. 330.
59. *Ibidem,* p. 329.
60. Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. II/2, p. 172.

adăugăm la aceasta iertarea păcatelor noastre și ne apropiem de Dumnezeu“ [61].

Efectul Spovedaniei, ca Taină, se consumă prin mărturisirea și căința sinceră a păcatelor. Aceste momente constitutive ale Tainei conferă penitentului, prin preotul duhovnic, iertarea, adică reabilitarea în har, împăcarea cu Dumnezeu. În acest context, epitimiile sînt remedii ale păcatelor, acte de pocăință ale păcatelor. Prin mărturisire și prin canonul de pocăință, penitentul dobîndește așadar îndreptare. Rugăciunea de dezlegare are ca efect iertarea păcatelor, dar nu și dispensa sau absolvirea de canon. Oprirea de la Sfînta Împărtășanie nu constituie un canon sau o epitimie. Ea este doar un „termen dat pentru îndreptare în vederea unui anumit grad de însănătoșire, spre care se tinde“ [62]. De aceea, duhovnicul trebuie să se ferească de a abuza de măsura îndepărtării de Sfintele Taine [63]. Rugăciunea de iertare se citește însă tuturor celor care dovedesc o pocăință sinceră și o voință hotărîtă pentru schimbarea vieții în bine. Competența duhovnicului în materie de dezlegare încetează însă față de pocăința penitenților loviți de excomunicare din partea episcopului. Canonul 5 al Sinodului I Ecumenic, dispune, în această privință, că cei care au fost excomunicați de un episcop „...să se considere a fi excomunicați legal, pînă ce obștea episcopilor va socoti să hotărască pentru dînșii o sentință mai blîndă“ [64]. În cazul cînd penitentul se află în primejdie de moarte, poate fi dezlegat și împărtășit de orice preot, chiar dacă a fost exclus de la Împărtășanie de episcopul [65] locului.

Administrarea Sfintei Taine a Mărturisirii „... s-a transmis nouă... prin predania moștenită de la părinți ...“ [66]. Biserica Ortodoxă a căutat să respecte totdeauna dispoziția canonică în privința celor oprite în chip unanim, „fiindcă părerea noastră nu este vrednică să atingă puterea canoanelor“ [67]. Îndrumările liturgico-canonice [68] din Molitfelnicul ortodox, privind administrarea epitimiilor, urmăresc să dea duhovnicului un cadru orientativ-general. Fiecare duhovnic este însă obligat să cunoască toate dispozițiiile și normele canonice, precum și principiile canonice de bază pentru un caz identic, pentru a putea să aprecieze și să stabilească tratamentul adecvat diagnosticului pus. Epitimia sau canonul este un „instrument spiritual pentru îndreptarea vieții sau aducerea ei la nivelul legii morale“ [69]. Prin aplicarea canonului de pocăință se trezește conștiința penitentului și-i indică calea de îndreptare. Canonul implică însă și o cercetare, pedeapsă. De fapt, însuși cuvîntul epi-

---

61. Omilia XXVII, 8 la cartea Facerii (P. G., LIII, 251) ; cf. Pr. Prof. P. Vintilescu, *op. cit.*, p. 339.
62. P. Vintilescu, *op. cit.*, p. 351.
63. *Ibidem*, p. 357.
64. Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. I/2, p. 28-29 ; cf. Canonul 6 Antiohia.
65. Vezi Canoanele : 32 Apostolic, 29 Cartagina, 4 Antiohia etc.
66. Canonul 6 al Sfîntului Grigore de Nissa (Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. II/2, p. 172).
67. *Ibidem.*
68. Vezi *Molitfelnic...*, p. 64-66.
69. Pr. Prof. P. Vintilescu, *op. cit.*, p. 291.

timie (ἐ π ι τ ι μ ί α) înseamnă ceartă, pedeapsă. Prin epitimie, penitentul nu ispășește păcatul, pentru a satisface justiția divină, după cum spun romano-catolicii, ci are posibilitatea de îndreptare, de vindecare. Este certat, pedepsit ca să se îndrepte, să se vindece de patima păcatului. După cuvîntul canonului 96 al Sinodului Trulan, pe cei păcătoși „... cu epitimie potrivită părintește îi vindecăm, povățuindu-i, și învățîndu-i să viețuiască înțelepțește, ca părăsind înșelăciunea și deșărtăciunea..., să-și îndrepte mintea neîntrerupt către viața nestricată și fericită și cu frică să viețuiască în curățenie și să se apropie de Dumnezeu, după putință, prin curățenia vieții, ... încît să nu poarte în sine nici o rămășiță din răutatea potrivnicului“ [70]. Despre aplicarea epitimiilor și rostul lor, ne vorbesc și părinții Sinodului VII Ecumenic, menționînd că „păcat de moarte este cînd oarecare păcătuind, rămîne incorigibil. Dar mai rău decît aceasta este dacă oarecare se ridică cu încăpățînare împotriva dreptei credințe și adevărului, preferînd... pe Mamona decît supunerea față de Dumnezeu, și netinînd seama de canonicește lui așezăminte. În aceștia nu este Domnul Dumnezeu, de nu cumva smerindu-ne se vor deștepta din greșeala lor ; ci trebuie ca ei mai mult să se apropie de Dumnezeu și cu inimă înfrîntă să ceară lăsarea și iertarea acestui păcat, ...și de vor stărui, prin epitimii să se îndrepte...“ [71].

Dispozițiile și normele canonice ale Bisericii Ortodoxe vorbesc despre epitimii ca medicamente sau remedii, iar nu ca pedepse. Sfîntul Ioan Gură de Aur ne spune că în scaunul mărturisirii „stă medicul, care tămăduiește, iar nu judecătorul care osîndește ; aici nu se cere pedepsirea păcătosului, ci se acordă iertarea păcatelor“ [72]. Canonul 2 al Sfîntului Vasile cel Mare ne îndrumă, în acest sens, afirmînd că „... nu trebuie să se întindă pocăința lor pînă la morte, ci să se primească după un termen..., dar vindecarea să se hotărască nu după timp, ci după chipul pocăinței“ [73]. Canonul 4 al aceluiași Sfînt Părinte ne spune că “...nu trebuie a-i opri pe ei cu totul de la Biserică... și atunci, cînd vor arăta vreun rod de pocăință, să se așeze la locul împărtășirii“ [74]. Canonul 5 al Sfîntului Vasile cel Mare ne arată în mod lămurit că după doctrina canonică a Bisericii Ortodoxe epitimia are un caracter vindicativ, iar nu unul punitiv. „...Aceia dintre eretici, — menționează canonul amintit —, care la ieșirea din viață se pocăiesc, trebuie să se primească ; să se primească însă firește nu fără chibzuință, ci cercetîndu-i, dacă vor arăta adevărată pocăință și vor avea rodurile, care mărturisesc rîvna lor spre mîntuire“ [75]. După cuvintele aceluiași Sfînt Părinte, înscrise în canonul 10, „... deoarece... nu sîntem judecători de inimi, ci judecăm după cele ce le auzim, să lăsăm Domnului pedepsirea, iar noi îl vom primi — pe penitentul respectiv — fără deosebire, dînd iertarea prin uitare

---

70. *Canonul 96* (Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. I/2, p. 480-481).
71. *Canonul 5* (Dr. N. Milaș, *op. cit.*, p. 498-499).
72. Omilia a III-a — *Despre pocăință* (P.G., XLIX, 297-298).
73. Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. II/2, p. 50.
74. *Ibidem*, p. 52-53.
75. *Ibidem*, p. 56.

patimei omenești [76]. Prin urmare, epitimiile au un caracter terapeutic, vindicativ — medical și nu unul punitiv sau de satisfacere, cum sînt privite în Biserica Romano-Catolică. În Ortodoxie prin epitimie se urmărește îndreptarea celui păcătos și nu îndepărtarea sau alungarea din obște a celor chemați la mîntuire. Oricît de mare ar fi păcatul și cît de aspru ar fi canonul dat, prin epitimie, duhovnicul urmărește vindecarea sufletului de urmările păcatului și împărtășirea cu Hristos cel euharistic. În perspectiva acestor principii, duhovnicul nu are voie să respingă pe păcătosul ce se întoarce la Biserică cu pocăință sinceră. În baza dispoziției canonului 52 apostolic, „Episcopul sau prezbiterul care nu primește pe cel ce se întoarce de la păcat, ci îl leapădă, să se caterisească ; căci mîhnește pe Hristos, Cel ce a zis : bucurie se face în cer pentru un păcătos, care se pocăiește ...“ [77].

Epitimiile prescrise de Părinții Bisericii diferă unele de altele, prin durată, gradul de asprime etc., chiar pentru același păcat. De aceea duhovnicul trebuie să cunoască toate canoanele Bisericii, pentru a putea cumpăni cu multă chibzuință și tact pastoral acordarea epitimiilor. Duhovnicul trebuie să păstreze echilibrul între pedeapsă și iertare, adică să nu depășească gradul de pedeapsă dar nici pogorămîntul, prevăzut de Sfinții Părinți. O eventuală uniformizare de principiu a acestor dispoziții canonice, ținîndu-se seama și de practica și obiceiul Bisericii, ar putea pune la dispoziția duhovnicului un îndrumător canonic, o călăuză canonică, practică și unitară în întreaga Ortodoxie. Întocmirea unui eventual îndrumător canonic, în care să se prevadă categoriile de păcate și pedepsele prevăzute de canoane, ar ajuta mult pe duhovnic și ar duce și la o uniformizare a aplicării epitimiilor în întreaga Biserică Ortodoxă. Desigur, această călăuză canonică va trebui să fie întocmită, ținînd seama de mai mulți factori, raportați la penitentul din zilele noastre, la consecințele păcatelor pentru societatea vremurilor noastre etc. Principiul iconomiei va trebui să umbrească însă fiecare epitimie, fără ca aceasta să însemne un laxism moral. Sfinții Părinți și canoanele Bisericii au ținut seama de mai mulți factori ca de pildă : a) fizic (sănătatea fizică a penitentului) ; b) psihic — sănătatea psihică a penitentului ; c) vîrsta ; d) condițiile sub care s-a făptuit păcatul deliberat sau silit de împrejurări nefericite ; e) condiția socială ; f) profesia ; g) gradul de sinceritate în mărturisirea păcatelor ; h) consecințele sau urmările păcatelor, pentru individ și societate etc.

Împărțirea și aplicarea epitimiilor diferă atît la Sfinții Părinți cît și în legislația canonică a Bisericii. Unii Sfinți Părinți ai Bisericii [78] împart epitimiile în două categorii : a) mari și b) mici, potrivit păcatului săvîrșit. După mărturia patriarhului Nicolae al Constantinopolului, cel ce a primit o epitimie mică „este lipsit de binecuvîntarea care se dă în Biserică“ [79]. Este vorba de bine-

---

76. *Ibidem*, p. 66.
77. Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. I/1, p. 267.
78. Vezi Canoanele Sfîntului Vasile cel Mare.
79. Canonul 9 al Patriarhului Nicolae al Constantinopolului (Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. II/2, p. 255).

cuvîntările pe care le dă episcopul sau prezbiterul pentru rugăciune, spre a întări poporul credincios cu ajutorul divin [80]. După cum am menționat, aplicarea epitimiilor diferă de la un Sfînt Părinte al Bisericii la altul. Un singur exemplu, ar putea fi poate edificator în acest sens. De pildă, pentru păcatul adulterului — raportul intim al soțului cu o femeie străină, sau al soției cu un bărbat străin — epitimiile date de Sfinții Părinți diferă. Pentru cei care au săvîrșit această încălcare canonică, adulterul, Sfîntul Grigore de Nissa le aplică următoarea pedepsă: „Șase ani să fie scoși cu totul de la rugăciuni, iar șase ani să participe numai la ascultarea rugăciunilor și alți șase ani să se roage întru pocăință..." [81]. Prin urmare, cel care a comis acest păcat este supus — de Sfîntul Grigore de Nissa — unei epitimii de 18 ani. Sfîntul Vasile cel Mare, fratele său mai mare, prevede 15 ani de epitimie, pentru același păcat. Canonul 20 al Sinodului de la Ancira dispune o pedeapsă de șapte ani. Sfîntul Ioan Ajunătorul simplifică durata epitimiilor date pentru același păcat, la numai 3 ani, motivînd că „canonul al patrulea al lui Grigore Nissianul izgonește pe adulteri pe 18 ani de la dumnezeiasca împărtășanie, iar canonul 58 al lui Vasile cel Mare îi îngăduie ca după 15 ani să se împărtășească cu Sfintele Taine; iar canonul al douăzecilea al Sinodului de la Ancira dispune ca epitimia să se poată termina după anul al șaptelea. Iar noi credem, zice, că acela după trei ani să se învrednicească de Împărtășanie..." [82]. După cum se poate constata, legislația canonică a Sfinților Părinți ai Bisericii, privind aplicarea epitimiilor, a fost într-un fel uniformizată de Canoniconul lui Ioan Postitorul (secolul VI), sau mai corect spus de practica impusă în decursul timpului, pentru că în urma interpolărilor și adausurilor făcute de diferiți duhovnici „... s-a ajuns la rezultatul că acel Canonicon al lui Ioan Ajunătorul și-a pierdut forma sau originalul și din multe ediții diverse ale acestei cărți nu se poate ști care este cea originală și, prin urmare, care este a se considera drept adevăratul Canonicon al lui Ioan Ajunătorul" [83]. Poate tocmai acest lucru l-a determinat și pe Nicolae al Constantinopolului să afirme: „... fiindcă acest Canonicon uzează de multă blîndețe, pe mulți i-a pierdut; din cauza aceasta cei ce cunosc binele, și se abat de la el, trebuiesc a se îndrepta" [84]. Desigur, interpolările și adausurile făcute la Canoniconul lui Ioan Postitorul a determinat și pe alți Sfinți Părinți la o anumită circumspecție în privința respectării dispozițiilor prevăzute. Cît privește mențiunea patriarhului Nicolae, că acest Canonicon uzează de multă blîndețe, aceasta a avut un rezultat contrariu celui scontat. Pentru acest motiv, pentru că a uzat de multă blîndețe, Canoniconul atribuit lui Ioan Postitorul a devenit Exomologhitarul (Manual de Spovedanie) Bisericii Ortodoxe Răsăritene. Nomocanonul din Molitfelnicul slavon s-a alcă-

---

80. Dr. N. Milaș, *op. cit.*, p. 255.
81. Canonul 4 (Dr. N. Milaș, *op. cit.*, p. 168).
82. Canonul 20 (Dr. N. Milaș, *op. cit.*, p. 215).
83. Dr. N. Milaș, *op. cit.*, p. 206-207.
84. Canonul 11 (Dr. N. Milaș, *op cit.*, vol. II/2, p. 256).

tuit în general pe baza acestui Canonicon [85], pe care, în secolul al XIV-lea, canonistul Matei Vlastare l-a impus din nou atenției duhovnicilor ortodocși. Nu este exclus ca Sfinții Părinți ai Bisericii să fi justificat atitudinea lor favorabilă față de Canonicon cu înseși cuvintele Sfîntului Ioan Postitorul. „Eu socotesc că celor care judecă drept — se spune în canonul 3 al Sfîntului Ioan Postitorul — nu li se pare că scurtarea de către noi a timpului de pocăință nu este o părere salvatoare. Căci deoarece Sfîntul Vasile cel Mare, și nici cei mai vechi dumnezeiești părinți ai noștri nu au stabilit pentru cei ce păcătuiesc vreo ajunare, sau priveghere, sau număr de plecări de genunchi, fără numai îndepărtarea de la Sfînta Împărtășanie, noi am socotit că în privința celor care se pocăiesc cu adevărat, și cu sîrguință își chinuiesc trupul cu disciplină aspră și cu înțelepciune își schimbă viața, contrabalansînd răutatea anterioară, după măsura înfrînării să măsurăm și scurtarea timpului de pocăință. De pildă, dacă cineva ar primi să nu bea vin în anumite zile, am judeca să iertăm și noi un an din epitimia hotărîtă de Sfinții Părinți pentru greșeala lui...“ [86]. La aceste cuvinte ar trebui să adăugăm îndrumările înscrise în canonul 87 de Sfinții Părinți de la Sinodul Trulan, și anume : „...iertarea... se... dă spre a fi în comuniune cu Biserica“ [87]. Prin urmare, acuzația adusă Sfîntului Ioan Ajunătorul fusese găsită — de Sfinții Părinți ai Sinodului VI Ecumenic drept folositoare pentru reintegrarea prin iertare a celor care se îndepărtează din Biserică, prin păcat. În contextul acestor considerații, putem conchide că epitimia are un caracter terapeutic, dar și unul de a pregăti starea psihologică a creștinului pentru a intra în comuniune cu Hristos cel euharistic în Biserica Sa. În secolul al XIV-lea, Matei Vlastare a impus din nou atenției Canoniconul lui Ioan Postitorul, alcătuind o Sinopsă, pe care a adăugat-o la sfîrșitul Sintagmei alfabetice. Sintagma sa alfabetică, bucurîndu-se în Biserica Ortodoxă de o recunoaștere autoritativă, în materie de drept canonic, a impus în uz și canoanele lui Ioan Ajunătorul, adică Canoniconul lui Ioan Ajunătorul, sau, mai bine-zis, Sinopsa lui Matei Vlastare. Normele înscrise în Exomologhitarul ortodox au deci la bază dispozițiile canonice înscrise în Canoniconul lui Ioan Postitorul [88], de la sfîrșitul secolului al VI-lea. De fapt, acest Canonicon a stat și la baza altor lucrări cu caracter penitențial, ca de pildă, „Liber penitentialis“ [89] a arhiepiscopului Teodor de Canterbury din secolul al VII-lea. Prin traducerea și încorporarea materialului din Sintagma lui Matei Vlastare în Pravilele [90] românești, manuscris sau tipărite,

---

85. Dr. N. Milaș, *op. cit.*, p. 256.
86. Canonul 3 al Sfîntului Ioan Ajunătorul (Dr. N. Milaș, *op. cit.*, p. 209).
87. Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. I/2, p. 464.
88. Vezi P. G., LXXXVII, 1889-1918.
89. Vezi N. Milaș, *Das Kirchenrecht der morgenländischen Kirche*, Mostar, 1906, p. 110.
90. Vezi C. Popovici, *Fontânele și codicii Dreptului bisericesc ortodox*, Cernăuți, 1886, p. 106, 108, 114 etc. ; C. Erbiceanu, *Material inedit pentru istoria dreptului canonic oriental* în „Biserica Ortodoxă Română“, XVI (1892-1893), p. 319-394 ; Șt. G. Longinescu, *Istoria Dreptului Românesc*, Bucu-

canoanele lui Ioan Postnicul au pătruns în Biserica din provinciile românești, bucurîndu-se din partea preoților români de un respect deosebit. Ele au constituit[91] și constituie[92] încă pentru duhovnicii noștri un îndrumător canonic de bază în privința regimului acordării și aplicării epitimiilor.

O cercetare atentă a legislației canonice a Bisericii Ortodoxe ne atestă că, deși Sfinții Părinți s-au exprimat diferit în privința aplicării epitimiilor, se poate totuși vorbi de o metodă, de o procedură unitară, confirmată de practica Bisericii, pe cale de obicei. „...Ceea ce este foarte important în privința acestor feluri de lucruri — mărturisea Vasile cel Mare — avem a menționa obiceiul cel de la noi, care are putere de lege, pentru că de la bărbați sfinți s-au predanisit nouă legiuirile..."[93]. Canoanele Sfinților Părinți au dat expresie obiceiului canonic al locului, urmărind totuși același numitor comun, îndreptarea penitentului și reintegrarea lui în Biserica lui Hristos. Felurile și cantitatea epitimiilor, fixate prin canoanele Sfinților Părinți, au rămas limita maximă pe care o stabilește duhovnicul. În Biserica Ortodoxă nu se impune însă aplicarea lor automată, ci se lasă la aprecierea duhovnicului cazul respectiv, modul de absolutiune și criteriile acordării epitimiei. Cuvintele canoanelor Sfinților Părinți au fost luate și aplicate conform principiilor canonice de bază. Ele constitue doctrina canonică a Bisericii, după care se poate călăuzi fiecare duhovnic. De exemplu, cuvintele Sfîntului Vasile cel Mare „... vindecarea să se hotărască nu după timp, ci după chipul pocăinței"[94] au rămas drept normă canonică de bază în activitatea duhovnicilor ortodocși. Tot ca principiu canonic de bază a rămas și dispoziția Sfîntului Vasile înscrisă în canonul 84. După îndemnul Sfîntului Părinte, duhovnicul trebuie să „cerce rodurile pocăinței ; căci negreșit nu după timpul de penitență le judecăm pe unele ca acestea, ci ținem seama de felul pocăinței..."[95]. Un alt principiu canonic de bază — afirmat de legislația canonică a Bisericii Ortodoxe — care a constituit o normă generală, o călăuză canonică pentru duhovnici în aplicarea epitimiilor, a fost acela că prin administrarea canonului de pocăință trebuie să se urmărească îndreptarea penitentului. Prin canonul 102, Părinții Sino-

---

rești, 1908, p. 344 ș. u. ; I. Peretz, *Curs de istoria Dreptului român*, vol. II, București, 1928, p. 31 ; Prof. Dr. Iorgu D. Ivan, *Pravila mare de-a lungul vremii*, în „Studii Teologice", IV (1952), nr. 9-10, p. 581 ; Al. Grecu (P. P. Panaitescu), *Începuturile Dreptului scris în limba română*, în „Studii de istorie și filozofie", VII (1954), nr. 4, p. 215-225.

91. Vezi *Carte folositoare de suflet despărțită în trei părți, dintre care cea dintîi cuprinde învățătură către duhovnici ; a doua canoanele Sfîntului Ioan Postnicul, iar a treia, sfaturi către cel ce se ispovedește*, București, 1799.

92. Canoanele Sfîntului Ioan Postnicul sînt utilizate de preoții noștri după colecția lui Dr. N. Milaș, *(Canoanele Bisericii Ortodoxe*, vol. II/2, p. 205-206). Principiile canonice statornicite de Sfîntul Ioan Postitorul stau la baza îndrumărilor canonice incluse în Liturghierul ortodox sub forma de povățuiri.

93. Canonul 87 al Sfîntului Vasile cel Mare.

94. Canonul 2 al Sfîntului Vasile cel Mare (Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. II/2, p. 500).

95. Dr. N. Milaș, *op. cit.*, p. 124.

dului Trulan au stabilit că „cei ce au primit de la Dumnezeu puterea de a dezlega și a lega trebuie să țină seama de calitatea păcatului și de aplecarea spre întoarcere a celui ce a păcătuit și astfel să dea boalei tratament potrivit, ca nu cumva, aplicînd tratamentul în chip disproporționat pentru fiecare dintre cele două, să greșească în privința mîntuirii celui bolnav. Căci boala păcatului nu este simplă, ci de multe feluri și deosebită, ce odrăslește multe vlăstare ale pierzaniei, din care răul mult se varsă și se lățește mai departe, pînă cînd se oprește prin puterea medicului. Drept aceea, cel ce dovedește pricepere medicală în privința sufletului, mai întîi trebuie să cerceteze dispoziția celui ce a păcătuit, ... căci toată grija lui Dumnezeu și a celui ce i s-a încredințat puterea pastorală este de a întoarce oaia cea rătăcită și de a tămădui pe cea rănită de șarpe, și nici spre prăpastia deznădejdei a o împinge, nici frînele a le slăbi spre renunțarea la viață și spre disprețuirea ei ; ci la orice caz să le stea împotriva patimii, ori prin doftoriile cele mai amare și astringente ori prin cele mai delicate și blînde și să se nevoiască spre cicatrizarea ranei, cerecetînd rodurile pocăinței și îndreptînd înțelepțește pe omul cel chemat către strălucirea cea de sus. Deci se cuvine nouă să le știm pe amîndouă și pe ale stricteții și pe ale obiceiului și la cei ce nu primesc pe cele extreme, să urmăm felul cel predanisit, precum ne învață Sfîntul Vasile“ [96]. După cum se poate constata, preocuparea canonică a duhovnicului de îndreptare a penitentului cere mult tact pastoral, îngemănat cu alese cunoștințe canonice. Îndrumările date de părinții Bisericii prin canonul 102 au rămas drept normă canonică de bază în adminstrarea Sfintei Taine a Mărturisirii, a procedeului aplicării epitimiilor celor care calcă legea morală și canonică a Bisericii. Tactul pastoral al duhovnicului trebuie să aibă în vedere — după cuvintele Sfinților Părinți de la Trulan — atît principiul acriviei cît și pe cel al pogorămîntului. Potrivit dispoziției canonului 102 Trulan, duhovnicul trebuie să cunoască obiceiurile și dispoziția sufletească a penitentului, pentru ca astfel să-i poată da epitimiile cele mai potrivite. Practica îndelungată, care este conformă cu principiile de bază ale legislației penitențiale ale Bisericii Ortodoxe și rînduielile predanisite de Sfinții Părinți, rămîn — potrivit dispozițiilor canonului 102 Trulan — unicele criterii după care trebuie să se administreze Taina Mărturisirii. Practica administrării acestei Taine, care este împotriva rînduielii stabilită de canoanele [97] Bisericii, trebuie deci să se anuleze și nicidecum să se urmeze.

După cum se știe, canoanele penitențiale ale Sfinților Părinți au fost de fapt răspunsuri sub formă de scrisori adresate unor duhovnici ai vremii respective. Preocuparea canonică a unor duhovnici de seamă ai Bisericii Ortodoxe, de a cunoaște cît mai exact procedura acordării și aplicării epitimiilor, potrivit dispozițiilor și normelor canonice, a predaniei părinților și a obiceiului, a avut drept rezultat imediat redactarea acestor răspunsuri

96. *Ibidem*, vol. I/2, p. 488.
97. Vezi canoanele : 15 I Ecumnic, 62 VI Ecumenic etc.

canonice. Fiind confirmate de Sinoadele Ecumenice[98], aceste răspunsuri au rămas adevărate călăuze canonice pentru duhovnicii tuturor timpurilor. Ele au avut și meritul de a uniformiza și legaliza „obiceiul bisericesc“[99] și în privința administrării canonului de pocăință sau a epitimiilor. În hotărîrile canonice ale Sfinților Părinți, duhovnicii de astăzi găsesc, așadar, îndrumări și soluții[100] universal valabile.

După îndemnul Sfinților Părinți, duhovnicul trebuie să administreze fiecărui penitent doctoria duhovnicească, potrivit păcatelor săvîrșite de aceștia. „Pretutindeni însă, în privința felului păcatului înainte de toate se cuvine a ține seama de felul dispoziției (sufletești) a celui ce se vindecă, — îl îndrumă pe duhovnicul zilelor noastre canonul 8 al Sfîntului Grigore de Nissa — și să nu creadă că timpul este suficient spre vindecare (căci care vindecare se face din timp?), ci de intențiunea celui ce se vindecă prin căință“[101]. După cuvîntul Sfîntului Nichifor Mărturisitorul[102], duhovnicul poate să oprească de la Sfînta Cuminecătură pe cel care a săvîrșit păcate grele ascunse, dar nu are voie să interzică intrarea în biserică. Același părinte povățuiește pe duhovnici să procedeze cu chibzuială[103] cu cei care, de bună voie, își mărturisesc păcatele. Sfîntul Grigore de Nissa[104] sfătuiește pe duhovnic să acorde epitimia în conformitate cu păcatele săvîrșite și mărturisite de penitent. Sfîntul Ioan Postnicul învață ca „...după măsura înfrînării să măsurăm și scurtarea timpului de pocăință“, pentru că patima nu poate fi rezumată decît „prin îmbelșugate plecări de genunchi..., rîvnă și hotărîre nestrămutată pentru milostenie“[105]. Duhovnicul are deci dreptul să micșoreze sau să mărească epitimiile ținînd seama de împrejurările date. Sfîntul Vasile cel Mare scria episcopului Amfilohie că „despre deosebirile uciderilor fără de voie... rămîne la chibzuința ta ca, potrivit cu împrejurările, epitimiile să se lungească sau scurteze“[106].

În privința fixării epitimiilor, rînduielile statornicite de Părinții Bisericii constituie norme călăuzitoare și pentru duhovnicii zilelor noastre. După rînduiala statornicită de Sfîntul Ioan Gură de Aur, „la fixarea epitimiei nu trebuie să se dea întru atît atenție mulțimii păcatului, cît mai vîrtos voinței păcătosului, adică din motivul ca nu cumva avînd intenția să coși laolaltă ceva, mai mare să faci gaura și, dorind să ridici ceea ce a căzut

---

98. Prin Canonul 2 al Sinodului Trulan s-a hotărît „...ca de acum înainte să rămînă întărite și statornicite, ... cele 85 de canoane, ... transmise nouă cu numele Sfinților Apostoli, și... toate celelalte canoane date de Sfinții și Fericiții noștri Părinți...“ (Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. I/2, p. 305-307).

99. Canonul 8 al Sfîntului Grigore de Nissa (Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. II/2, p. 173-174).

100. Canonul 2 al Sfîntului Vasile ne-a prescris pedeapsa ce se cuvine femeilor care avortează, iar prin canonul 8 Sfîntul Părinte dispune felul pedepsei pentru femeile care sînt complice la avort. Aceste prescripții, de exemplu, constituie norme și pentru duhovnicii din zilele noastre.

101. Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. II/2, p. 174.

102. Vezi Canonul 28 (Dr. N. Milaș, *op. cit.*, p. 238).

103. *Ibidem*, p. 239.

104. Vezi Canonul 1 (Dr. N. Milaș, *op. cit.*, p. 162-164).

105. Canonul 3 (Dr. N. Milaș, *op. cit.*, p. 209-210).

106. Canonul 54 (Dr. N. Milaș, *op. cit.*, p. 110).

și mai mult să-l distrugi; deoarece cei ce sînt bolnavi și distrați și în genere cei ce se închină plăcerilor lumești, asemenea și cei ce sînt în stare de a se mîndri de originea și puterea lor, nu mai puțin vor voi să se gîndească la păcatele lor și numai cu încetul se pot libera de nenorocirea care a dat peste ei. Iar, cel ce voiește ca deodată și cu strictețe să-i conducă la calea adevărată, ușor i se poate întîmpla ca ei cu atît mai puțin să se pocăiască. Deoarece sufletul, dacă a fost condus pînă la nesimțire, cade în disperare și nu mai ascultă de vorba frumoasă și nu-i este frică de amenințare, nici nu se întărește prin binefacere, ci devine mai rău, ... din cauza aceasta păstorul are trebuință de multă știință spre a putea pătrunde din toate părțile la dorința sufletului. Deoarece... mulți... disperează pentru mîntuirea lor, neputînd suporta doctoria amară, tot așa sînt unii, care, nefiind pedepsiți în proporție cu păcatul lor nu se mai interesează de suflet, se fac mai răi și păcătuiesc mai mult. Din cauza aceasta preotul trebuie să țină seama de toate și cumpănind bine totul să întrebuințeze tot ceea ce este necesar ca nu cumva străduința sa să rămînă fără rezultat“ [107]. După Sfîntul Grigore de Nissa, o bună „metodă de procedat“ [108] în privința aplicării epitimiilor, poate avea doar duhovnicul care „cunoaște deosebirea celor privitoare la suflet“ [109]. Cunoașterea sufletului uman în toată profunzimea manifestărilor lui, constituie „drept început și fundament la vindecarea deosebitelor suferințe...“ [110]. Cercetarea etimologiei bolii și diagnosticarea ei corectă nu se pot, așadar, face fără o cunoaștere atentă și totală a sufletului penitentului. „Ca să înțelegem orînduirea cea legiuită și canonică în privința celor ce au păcătuit, cum să se vindece toată boala cea sufletească, ceea ce s-ar fi făcut prin vreun păcat“, Sfîntul Grigore de Nissa sfătuiește pe duhovnic să aplice un tratament propriu fiecărui păcat, întrucît „fiind de multe feluri și pătimirile în boala sufletească, este nevoie ca și tratamentul să fie de mai multe feluri, producînd vindecare potrivit cauzei suferinței“ [111]. După afirmația aceluiași Sfînt Părinte, păcatele „care ating partea rațională a sufletului“, ca de pildă lepădarea credinței în Hristos „sînt mai stricăcioase și vrednice de căință mai mare și mai suficientă și mai ostenitoare...“ [112], prin urmare și epitimiile [113] pe care duhovnicii le vor da pentru astfel de păcate vor fi mult mai mari ca durată și asprime.

Părinții Bisericii ne-au lăsat norme și pentru cazurile în care duhovnicul are voie să absolve pe penitent de la canonul postului. Sfîntul Timotei al Alexandriei ne spune că „dacă cineva ar fi bolnav și foarte slăbit de boală îndelungată... se cuvine a se absolava să ia... și hrană și băutură cît poate suporta; căci

---

107. Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. I/2, p. 57; cf. *Sintagma ateniană*, vol. IV, p. 387.
108. Canonul 1 (Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. II/2, p. 162).
109. *Ibidem*, p. 163.
110. *Ibidem.*
111. *Ibidem*, p. 162.
112. Canonul 2 (Dr. N. Milaș, vol. II/2, p. 165).
113. Vezi Canoanele Sfîntului Grigore de Nissa.

este cu dreptate ca mai cu seamă ca cel slăbit să se împărtășească de untdelemn“ [114].

În Biserica primară, obiectul multor norme canonice l-a format și modul de organizare a penitenței. Despre sistemul penitențial, cu cele patru grade de penitență din Biserica primară, fac mențiune expresă și următoarele canoane: 11 al Sfîntului Grigore de Neocezareea, 11 al Sinodului I Ecumenic, 22 și 75 ale Sfîntului Vasile cel Mare, 4, 5 și 6 ale Sinodului de la Ancira, 2 și 19 ale Sinodului de la Laodiceea etc. Prima treaptă a penitenței s-a numit προσκλαύσασις, fletus, luctus = plîngere. Cei ce se găseau în acest grad de penitență se numeau προσκλαίοντες (flentes), adică plîngători. Ei stăteau înaintea ușii Bisericii și, plîngînd, rugau pe credincioși să se roage pentru dînșii. Treapta a doua se numea ἀκούσις (auditus), adică ascultare. Ascultătorii (audientes) stăteau în pridvorul bisericii și rămîneau aici pînă la rugăciunea pentru catehumeni, cînd erau obligați să iasă din biserică. A treia se numea prosternare ὑπόπτωσις (prostatio, humiliatio). Aceștia — prosternații — aveau voie să stea în biserică împreună cu credincioșii, dar numai în genunchi, din care cauză se numeau și îngenunchetori. După rostirea rugăciunii pentru catehumeni, îngenunchetorii părăseau biserica. A patra treaptă a penitenței s-a numit σύστασις (statio, consistența), adică starea împreună. Împreunăstătătorii stăteau în biserică laolaltă cu credincioșii, pînă la terminarea Sfintei Liturghii, dar nu se puteau împărtăși. Despre răstimpul penitentei petrecut în aceste trepte, canoanele vorbesc în diferite chipuri. După unele canoane, penitentul trebuia să petreacă cel puțin 15 ani, pentru ca să se poată învrednici de Sfînta Împărtășanie. Durata penitenței se putea reduce doar de episcopul locului. Canonul 5 al Sinodului de la Ancira prevede ca „episcopii... să aibă putere ca cercetînd felul întoarcerii lor, să-i trateze și mai blînd, sau să prelungească și mai mult timpul de pocăință“ [115]. Canonul 12 al Sinodului I Ecumenic confirmă și întărește această dispoziție, dispunînd ca toți cei care vor arăta îndreptare, ...“ cu lacrimi și cu stăruință și prin fapte bune, iar nu numai la aparență, aceștia plinind vremea hotărîtă pentru ascultare, vor participa împreună, după merit, la rugăciuni, pe lîngă ceea ce episcopului îi este îngăduit să dispună și mai blînd cu privire la dînșii. Iar cei ce au suferit cu nepăsare (excluderea de la rugăciuni) și au crezut că spre întoarcere le ajunge aparența intrării în biserică, să primească pe deplin timpul (hotărît pentru penitență) [116]. Cu timpul s-a ajuns la concentrarea acestei puteri pe seama sinoadelor [117], ca să se evite eventualele abuzuri ale unor episcopi și pentru a da un caracter unitar disciplinei peniten-

---

114. Canonul 10 (Dr. N. Milaș, *op. cit.*, p. 153).
115. Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. II/1, p. 8.
116. *Ibidem*, vol. I/2, p. 61.
117. Vezi Canoanele: 15, 100, 104 Cartagina; 14 Sardica; 6 Antiohia; 5 I Ecumenic etc.

țiale din Biserica Ortodoxă. Cît privește cele patru stări ale penitenței — plîngerea, ascultarea, prosternarea și starea împreună — acestea au rămas doar un ecou al disciplinei penitențiale din Biserica primară, deși felurimea epitimiilor care se dau și astăzi, potrivit rînduielilor canonice, sînt o dovadă a prezenței disciplinei penitențiale, dar sub o altă formă, în viața Bisericii Ortodoxe.

În privința efectelor canonice ale pocăinței, trebuie reținut următoarele : a) în cazul penitenților, efectele dezlegării de păcate constă în redobîndirea statutului de membru activ al Bisericii. Clericul sau mireanul, care nu are această dezlegare și ar îndrăzni să meargă în altă cetate [118], se va afurisi, ca unul „care a mințit și a amăgit Biserica lui Dumnezeu“ [119]. Așadar, cel în cauză nu mai figurează ca membru activ al Bisericii ;

b) cei care nu au primit dezlegare de păcate nu pot fi împărtășiți. După cum s-a putut constata, canoanele [120] cer oprirea pentru un timp limitat sau nelimitat, de la Sfînta Împărtășanie, a celor care s-au făcut vinovați de păcate grele. Efectul canonic al nedezlegării de aceste păcate este deci oprirea penitentului de a se împărtăși pe un timp limitat sau excluderea din Biserică. De exemplu, hula împotriva Duhului Sfînt este un păcat care nu poate fi iertat nici în viața aceasta nici dincolo. Anatema poate fi ridicată dacă nu a fost aplicată pentru hulă împotriva Duhului Sfînt și dacă penitentul arată îndreptare și pocăință [121] ;

c) grațierea acordată de către episcopii eretici, persoanelor care au fost pedepsite de către episcopii ortodocși este lovită de nulitate. Conform canonului 5 al Sinodului III Ecumenic, dezlegările date de episcopii eretici sînt „împotriva canoanelor... și fără folos... și întru nimic mai puțin să rămînă decît cei caterisiți“ [122].

În Biserica noastră, preocuparea canonică a duhovnicilor de a administra corect Taina Mărturisirii, potrivit dispozițiilor și normelor canonice ale Bisericii Ortodoxe s-a materializat și prin numeroaselor „cărți de învățătură pentru preoți“ [123] care au apărut de-a lungul secolelor. În pravilele manuscrise slavo-române [124] și

---

118. Vezi Canonul 12 Apostolic (Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. I/1, p. 208).

119. Canonul 13 apostolic (Dr. N. Milaș, *op. cit.*, p. 210).

120. Vezi canoanele : 10 I Ecumnic, 16 IV Ecumenic ; 102 VI Ecumenic; 2, 5, 7 Ancira ; 6, 43 Cartagina ; 2, 54, 74, 84 și 85 Sfîntul Vasile cel Mare ; 4, 5, 7 Grigore de Nisa ; 3 Atanasie cel Mare ; 3 Ioan Postnicul etc.

121. Vezi Canoanele 7 și 43 Cartagina.

122. Dr. N. Milaș, *op. cit.*, vol. I/2, p. 153.

123. Vezi Pr. Prof. Ene Braniște, *Sfaturi și îndemnuri pentru duhovnici în vechile cărți de învățătură pentru preoți,* în „Mitropolia Olteniei“, VIII (1956), nr. 10-12, p. 616-627.

124. Vezi Diac. Asist. univ. Ioan N. Floca, *Originile Dreptului scris în Biserica Ortodoxă Română,* — teză de doctorat —, în „Mitropolia Ardealului“, XIV (1969), nr. 1-3 ; Mag. Stelian Izvoranu, *Sfaturi și orînduiri pentru duhovnici în pravilele manuscrise slavo-române și românești,* în „Glasul Bisericii“, XVIII (1959), nr. 1-2, p. 48-65.

românești și în vechile cărți de învățătură pentru preoți, duhovnicii Bisericii noastre au găsit rînduieli și îndrumări canonice prețioase, privind administrarea corectă a Tainei Mărturisirii. Îndatoririle duhovnicului după sfintele canoane [125] au fost precizate în mod deosebit în aceste cărți de învățătură, precum și în numeroasele cărți pastorale [126] date de ierarhii Bisericii noastre, pentru a călăuzi pe duhovnici în misiunea lor. Pravilele și aceste cărți pastorale înfățișează în modul cel mai elocvent felul în care Biserica noastră, prin ierarhii ei, a călăuzit și ajutat munca duhovnicului. Acest lucru se poate vedea și din faptul semnificativ că în unele manuscrise slavone, neînțelese unora dintre preoți din cauza limbii, partea privind duhovnicia apare tradusă în românește printre rînduri sau copiată numai în românește. Normele și dispozițiile legale pe care pravilele le prevedeau pentru unele păcate au fost aplicate întocmai de duhovnicii Bisericii noastre, deși în pravilele din trecutul nostru găsim mai multe feluri de epitemii și cu o întrebuințare foarte variată [127]. Din analizarea epitimiilor și a felul lor variat în care ele se prezintă în pravilele și cărțile pastorale apărute pe pămîntul țării noastre, rezultă că vechii întocmitori de orînduiri și dătători de pravile au ținut mereu seama de mersul înainte al vieții, de schimbarea continuă în care trăiesc oamenii și de mentalitatea lor, alta în fiecare vreme.

În rînduielile bisericești, apărute pe pămîntul țării noastre, și în dispozițiile și normele Bisericii Ortodoxe, duhovnicii Bisericii noastre găsesc un material prețios, care le poate fi oricînd un îndrumător canonic, o călăuză canonică, în aplicarea corectă a epitimiilor.

Pr. asistent dr. Nicolae DURĂ

---

125. Vezi Pr. Nicodim Belea, *Îndatoririle duhovnicului după sfintele canoane*, în „Studii Teologice", III (1951), p. 481-498.

126. Între secolele XVI-XIX au apărut peste 100 de asemenea pastorale. Într-o asemenea pastorală, din anul 1806, Iacov mitropolitul Moldovei îndemna pe clerici să spovedeoască pe credincioși. (Vezi *Manuscris* nr. 312 C.R.V., Biblioteca Academiei R. S. R.). Cărțile de învățătură și pastorale au contribuit în mare măsură la observarea canoanelor Bisericii Ortodoxe. (Pr. V. Chițu, *Norme disciplinare în cărțile de învățătură pentru preoți*, din veacul al XVII-lea — al XIX-lea, în „Mitropolia Olteniei", XVIII (1966), nr. 7-8, p. 620-631).

127. Vezi Pr. Constantin Pîrvu, *Orînduiri canonice cu privire la Postul Mare*, în „Glasul Bisericii", XVII (1958), nr. 3, p. 228-235.

DOSOFTEI

apr. 69 v

Preacuviosul părintele nostru Iosif imnograful, peasnopisețul *

Acesta svînt era din epárhia Sițelonilor, din părinț Plotin ș-Agatí, blînd și blagociăstiv la obiceie și nevoindu-să pururea în chititul dumnezăiești scripturi. Și tîmplîndu-să a apuca agarenii moșia lui, merse cu maică-sa și cu frații săi la Pelopónis, și de-acoló la Solun. Și acoló să fece călugăr și întră în sufletești podviguri. Patul lui era pămîntul așternut cu o piele, haina mișea și proastă, hrana puținea pită și băutura apă. Starea toată noaptea și plecarea genunchelor. Dese cîntările lui Dumnezău în rostul lui. Rîcodelia lui scrisul, că era caligraf. Părăsîtul de la scris era cetitul svintelor scripturi. Dintr-acestea să fece ca acesta: blînd, cinsteș, cumpătat, prostac, întreg și de alte ce urmază acestor. Avînd ca aceasta bogățiie, s-au hirotonit iereu și preste puțînă vreme mersă la Țarigrad cu svîntul Grigorie Decapolit, cari-i sînt acmu svintele moștii în Țara Muntenească, la svînta mănăstire Bistrița. Om cuvîntăreț, cu carele închizîndu-să la beserica svîntului mîcenic Antipa, veselindu-să în grele, aspre petrecănii și-n alergăturile vieții postnicești. Și tîmplîndu-să a răsări urîta lui Dumnezău eresa iconoboreților, fericitul mersă la Rîm, rugat de
70r blagociăstivi. Și aflîndu-l | corabiile varvarilor, îl dusără legat la Crit și-l băgă în temniță. Și acoló învață pre toț calea spășeniii, de-au mîntuit pre mulț din mînule diavolului. Unde cu de svinție chip om oarecare astătu naintea lui acoló. „De la Mira Lichiei sînt acii venit", îi zîsă. „Ce să priimești această capitulă". Iară el luîndu-ă, depreună o citiia și o cînta: **ѡѕкори щедрый, ионотъщисѧ іакѡ милостивь на помощь нашѫ, якѡ можеши Хотай,** Sîrguiește, Milosule, și pripește, ca un mjlostiv la agiutoriul nostru, că poț deaca vei. Și cîntecul demineață lucru fu. Că cicnind de la mijloc boinicul eresei, ș-au luatu-ș iarăș svînta beserica lui Dumnezău cuviința și podoaba cea bună a svintelor și cinstitelor icoane. Și cinstitul Iosíf, din temniță slobozît, mersă la Țarigrad, și dobîndind de la oarecine svinte moștii de a svîntului și marele apostol Vartolomei, de le avea la sine. Și zidi și o svîntă beserică cu svîntul Grigorie, în numele svîntului apostol, și să griji și cu mai mult să podobască praznicele cu cîntări, rugîndu-să cu lacrămi și suspinuri să dobîndească aceea ce doriia. Și dobîndi, că văzu pre un om strașnic, în chip apostolesc, de rădică o svîntă evanghelie de pre svîntul prestol și o pusă pre piept-tul lui, și l-au blagoslovit. Și aceasta era începătură a dumnezăiescul dar, derep'ce că așe fără trudă și cu lesne da celora ce cerea de la dînsul svintele cîntări, atîta cît gîndiia unii cum că doară nu le scotea de la sine, ce le învață întăi de aiurea, de-acii le spune din rost, de le dă așe celora ce le poftiia. Dară nu era așe, ce din darul lui Dumnezău i s-au dăruit a le scoate. Drept aceasta, să afla în rosturile tuturor lăudat. Și fu de toț dorit și iubit, nu numai în prostaci și-n boieri, ce și la împărat. Și au pățît și izgnanie de Varda, fratele împărătesii, căce că l-au înfruntat și l-au dojenit să nu facă rele. Ce iarăș de sîrg l-au chemat. Și luă pre grijea sa vasele svinte a besericii lui Dumnezău, fiind patriarh svîntul Ignatie, și după pristăvirea lui l-au priimit patriarhul Fotie, ce-au fost după Ignatie, și puind nevoință pentru pravoslavie. Apoi, după moartea lui Teófil împărat, l-au slobozît svînta Teodora împărăteasa, carea au întărit pravoslavia. Și făcînd laudă a mulț svinț ș-a praznice dumnezăiești, cu stihire și canoane, s-au pristăvit. Și s-au pus svintele lui moștii în mănăs-

---

* Vezi precizările făcute în MMS, LV, (1979), nr. 1-2, p. 129 și 131. Vezi și toate numerele din anii următori.

tirea unde este. Și oarecine pierzîndu-ș robul, mersă la svîntul Teodor
70v vădítoriul, rugîndu-l | să-i spuie de robul său. Și mîind trei zîle și nopț în svînta beserică, și nemică oblicind, vru să să ducă mîhnit. Și fiind la utrăne cetindu-să citenie sufletească, au aţîpit puțînel și vede pre svîntul mîcenic Teodor vădítoriul, și-i zîsă: „Pentru ce te mîhniș, că în ceastă noapte tvorețul Iosíf fu cinstit de la noi de la toț pre carii ne-au cinstit svîntul lui suflet. Deci acmu am venit să-ț spui, să-ț vădesc. Du-te în cutare loc și-ț vei afla robul tău care cerci".

GLOSAR

agarean = turc
alergătură = cale, curs
asta (a) = a sta
blagocestiv = evlavios, binecinstitor
boinic = luptător
canon = ansamblu de cîntări religioase
cerca (a) = a căuta, a cerceta
chitit = gîndit, cugetat
cicni (a) = a muri, a crăpa, a plesni
cinsteș = vrednic de cinste, chipeș
cuvîntăreț = spiritual, rațional
derep'ce = pentru că
eparhie = provincie
eresă = erezie
fece = făcu
iconoboreț = iconomah, luptător împotriva icoanelor
iereu = preot
izgnanie = exil, surghiun
întreg = integru
mișea = săracă, umilă
mînea (a) = a rămîne, a sta
moștii = relicve, moaște
nevoință = strădanie
oblici (a) = a afla, a auzi
peasnopiseț = imnograf
petrecanie = viețuire, trăire
podvig = pocăință
pravoslavie = dreaptă credință, ortodoxie
pristăvi (a se) = a muri
prostac = om simplu
rîcodelie = ocupație, treabă
rost = gură
sîrg (de) = îndată, degrabă
sîrgui (a) = a grăbi
spăsenie = mîntuire
stihiră = tropar după versete din psalmi
strașnic = înfricoșător
tvoreț = creator, autor

N. A. URSU

SFÎNTUL IOAN GURĂ DE AUR

OMILIA I-A DESPRE TRĂDAREA LUI IUDA ȘI DESPRE PAȘTI, DESPRE ADMINISTRAREA SFINTELOR TAINE ȘI DESPRE A NU ȚINE MINTE RĂUL ★

1. Puține cuvinte trebuie să spun astăzi către dragostea voastră ; dar nu pentru că voi ați suporta cu greu mulțimea spuselor mele, căci nu este cu putință să găsești un alt oraș rîvnind cu atîta dragoste să asculte cuvinte duhovnicești. Așadar, nu pentru aceasta voi vorbi puțin, ci pentru că astăzi există un motiv care ne silește să grăim scurt, anume faptul că văd pe mulți dintre credincioși grăbindu-se să se împărtășească cu înfricoșătoarele Taine. Dar, ca să nu piardă acea Sfîntă Masă, nici să nu fie lipsiți de cuvintele mele, trebuie să facem hrana măsurată, ca toți să aveți cîștig din amîndouă părțile și, întăriți și de cuvintele mele, să mergeți și să vă apropiați cu frică, cu cutremur și cu cuviincioasă evlavie de înfricoșătoarea Sfîntă Taină a Împărtășaniei.

Astăzi, iubiții mei, Domnul nostru Iisus Hristos a fost trădat, căci în seara aceasta iudeii, luîndu-L, au plecat. Dar să nu vă întristați auzind că Iisus a fost trădat, ci mai degrabă întristați-vă și amarnic plîngeți pentru Iuda trădătorul, nu pentru Iisus cel trădat, fiindcă Iisus Care a fost trădat a mîntuit lumea, iar cel care a trădat și-a pierdut sufletul. Cel trădat șade de-a dreapta Tatălui în ceruri, iar cel care a trădat este acum în iad, așteptînd pedeapsa cea neînduplicată. Așadar, pentru aceasta să plîngi și să gemi, pentru aceasta jelește-te, fiindcă și Stăpînul nostru tot pentru asta a lăcrimat. Căci „văzîndu-l S-a tulburat și a zis : Unul dintre voi Mă va vinde“ (Ioan 13, 21). O, cît de mare este îndurarea Stăpînului ! Cel trădat suferă pentru trădător. Căci „văzîndu-l S-a tulburat și a spus : Unul dintre voi Mă va vinde“. De ce S-a întristat ? Ca să ne arate dragostea Lui și, în același timp, să ne învețe că drept este să plîngem pretutindeni nu pe cel care suferă răul, ci pe cel care face răul. Căci acest din urmă lucru este mai rău decît celălalt. Mai degrabă nu este un rău să suporți răul, dar cu siguranță este un rău să săvîrșești răul, deoarece suferind răul cîștigăm împărăția cerurilor, iar săvîrșirea răului devine pentru noi pricină a gheenei și a pedepsei celei veșnice. Căci spune Mîntuitorul : „Fericiți cei prigoniți pentru dreptate că a lor este împărăția cerurilor“ (Matei 5, 10). Vezi că pătimirea răului are drept răsplată și recompensă împărăția cerurilor ? Iar acum să ascultăm cum săvîrșirea răului aduce pedeapsă și chin. După ce a spus despre iudei că „pe Domnul L-au omorît și pe prooroci i-au prigonit“ (I Tesaloniceni 2, 15), Pavel a adăugat : „Al căror sfîrșit va fi după faptele lor“ (II Corinteni 11, 15). Ai văzut cum cei prigoniți dobîndesc împărăția, iar prigonitorii moștenesc mînia ? Iar acestea nu au fost spuse acum de mine fără rost, ci ca să nu ne mîniem pe dușmani, să ne fie milă de ei și să ne jelim și să îndurăm suferințele împreună cu ei, deoarece cei ce ne vrăjmășesc sînt cei care îndură răul. Dacă vom pregăti în acest fel sufletul nostru vom putea să ne și rugăm pentru ei. Iată de ce vă vorbesc a patra zi la rînd despre rugăciunea pentru vrăjmași : ca să fie neclintit cuvîntul de învățătură, prinzînd rădăcini prin necontenitul meu îndemn. De aceea, fără încetare izvorăsc din mine cuvinte ca să dea înapoi focul mîniei și să-i potolesc fierbințeala, încît să fie neîntinat de mînie cel ce vine să se roage. Hristos ne-a dat acest îndemn nu numai spre binele vrăjmașilor, ci și pentru folosul nostru, al celor care iertăm greșelile vrăjmașilor noștri, fiindcă, iertînd vrăjmașului tău mînia, mai mult dobîndești decît dai. Și cum mai mari decît acestea voi primi ? — întrebi tu. Dacă îi vei ierta vrăjmașului tău greșelile, ți se iartă și ție păcatele față de Stăpîn, care sînt fără putință de vindecare și fără de iertare, pe cînd ale lui găsesc însă multă mîngîiere și iertare. Ascultă ce spune Eli fiilor săi : „Dacă un om greșind, greșește față de alt om se vor

---

★ Rostită în Sfînta și Marea Joi, P. G. 49, col. 373-382.

ruga pentru el, iar dacă păcătuiește față de Dumnezeu cine se va ruga pentru el“ ? (I Regi 2, 25). Încît rana aceea (păcatul față de Dumnezeu) nici prin rugăciune nu se vindecă ; prin rugăciune nu se vindecă, dar se spală prin iertarea greșelilor apropelui. De aceea, Hristos a numit păcatele față de Stăpîn zece mii de talanți, iar greșelile aproapelui o sută de dinari (Matei 18, 23 sq). Iartă așadar o sută de dinari, că să ți se ierte ție zece mii de talanți.

2. Dar am vorbit destul despre rugăciunea pentru dușmani ; să revenim, dacă vreți, la cuvîntul despre trădare și să vedem cum a fost trădat Stăpînul nostru : „Atunci unul din cei doisprezece, cel numit Iuda Iscarioteanul, ducîndu-se la arhierei, a zis : Ce voiți să-mi dați și eu Îl voi da în mîinile voastre“ ? (Matei 26, 14-15). S-ar părea că este foarte limpede ceea ce s-a spus aici și că nimic mai mult nu se ascunde sub cuvinte. Dar dacă cineva va examina cu grijă fiecare cuvînt din cele spuse va afla multe subiecte de meditație și o mare adîncime a gîndurilor. Iată mai întîi timpul. Evanghelistul nu îl indică simplu spunînd doar „ducîndu-se“, ci a adăugat : „Ducîndu-se atunci“. „Atunci ?“ Spune-mi cînd ? Și de ce precizează timpul ? Ce vrea să mă învețe ? El nu a spus la întîmplare „atunci“, deoarece cel ce vorbește inspirat de Duhul nu vorbește nici fără rost, nici în zadar. Așadar, ce însemnează „atunci ?“ Înaintea acelui moment, înaintea acelui ceas s-a apropiat de Hristos o femeie păcătoasă, avînd un vas de alabastru cu mir și a turnat untdelemnul acela pe capul Domnului. A arătat multă purtare de grijă, a arătat multă credință, multă ascultare și evlavie. S-a întors de la viața de mai înainte, s-a făcut mai bună și mai înțeleaptă. Și, cînd s-a pocăit femeia păcătoasă, cînd l-a atras la sine pe Stăpînul, atunci L-a trădat ucenicul pe Învățătorul. De aceea, a spus : „Atunci“, ca să nu-l învinuiești pe Învățătorul de neputință, cînd vei vedea că ucenicul Îl trădează. Căci puterea Învățătorului era atît de mare, încît și pe femeile păcătoase le aducea sub ascultarea Sa. Dar de ce, mă vei întreba, Cel care aduce sub ascultarea Sa pe femeile păcătoase nu a fost în stare să-l atragă și pe ucenic? Putea să-l atragă pe ucenic, dar nu a vrut să facă binele cu sila, nici să-l aducă la Sine cu forța. „Atunci ducîndu-se“. Chiar și acest cuvînt „ducîndu-se“ este un subiect de meditație nu tocmai mic, pentru că Iuda a pus la cale viclenia nu avînd poruncă de la arhierei, nici constrîns, nici forțat, ci prin el însuși și de bună voie și a zămislit acest plan fără să aibă vreun sfătuitor pentru asemenea ticăloșie. „Atunci ducîndu-se unul din cei doisprezece“. Ce înseamnă „Unul din cei doisprezece?“ Și această expresie ne face să înțelegem că pentru Iuda este o foarte mare învinuire faptul că Evanghelistul a spus „unul din cei doisprezece“. Căci erau și alți ucenici ai lui Iisus, în număr de șaptezeci, dar aceia ocupau locul al doilea, nu se bucurau de o cinste atît de mare, nu aveau o atît de mare libertate de a vorbi, nici nu au fost părtași la atîtea taine negrăite precum cei doisprezece. Desigur, aceștia doisprezece erau cei încercați, acesta era corul din jurul Împăratului, era ceata din jurul Învățătorului și din aceasta a fugit Iuda. De aceea, spune Evanghelistul „unul din cei doisprezece“, ca să înțelegi că nu un ucenic oarecare L-a trădat pe Iisus, ci unul din ceata cea mai prețuită. Și Matei, care a scris acestea, nu se rușinează relatîndu-le. De ce nu se rușinează ? Ca să înțelegem că pretutindeni toate sînt spuse după adevăr și că nu sînt ascunse nici cele care par vrednice de ocară, căci mai ales acestea care par vrednice de ocară arată iubirea de oameni a Stăpînului, fiindcă l-a socotit vrednic de bunuri atît de mari pe trădătorul, pe tîlharul, pe furul de Iuda și a continuat să-l sprijine pînă în cel din urmă ceas, dojenindu-l, sfătuindu-l și purtîndu-i de grijă în tot chipul. Iar dacă Iuda nu a luat aminte la sufletul său, nu Domnul este vinovat. Martoră este femeia păcătoasă, fiindcă ea, luînd seama la ea însăși, s-a mîntuit. Așadar, privind către femeia păcătoasă, să nu ne pierdem nădejdea în mîntuire ; căutînd către Iuda, să nu ne trufim. Căci amîndouă acestea sînt spre pierzare : și să ne încredem prea mult în noi înșine și să ne pierdem nădejdea.

Căci încrederea deșartă îl face să cadă pe cel ce stă, iar deznădejdea nu îngăduie celui căzut să se ridice. De aceea, ne îndemna Pavel zicînd : „Cel căruia i se pare că stă neclintit să ia seama să nu cadă“ (I Corinteni 10, 12). Ai amîndouă exemplele în față : ucenicul care părea

că stă neclintit a căzut, iar femeia păcătoasă căzută s-a sculat. Gîndul nostru alunecă ușor, voința noastră este ușor de schimbat. De aceea, se cuvine să ne întărim și noi și să ne înconjurăm cu ziduri din toate părțile. „Atunci ducîndu-se unul din cei doisprezece, Iuda Iscarioteanul". Vezi din ce fel de ceată a căzut? Vezi ce fel de învățătură a disprețuit? Vezi ce mare rău este nepăsarea și lipsa de îngrijire? „Iuda cel numit Iscarioteanul". De ce îmi spui cetatea lui? O, dacă nu l-aș cunoaște pe acesta! „Iuda cel numit Iscarioteanul". Din ce cauză dai numele cetății lui? Mai era un ucenic Iuda, poreclit Zilotul. Deci, ca să nu fie vreo greșeală, din cauză că aveau același nume, l-a deosebit pe acesta de Iuda trădătorul; pe acesta l-a numit Iuda Zilotul datorită virtuții sale, dar pe acela nu l-a numit după ticăloșia lui; căci nu a spus Iuda trădătorul, deși, așa cum pe unul l-a numit după virtutea sa, tot așa trebuia să-i dea și celuilalt numele după ticăloșia lui și să-i spună Iuda trădătorul. Dar îl cruță chiar și pe trădător, ca să te învețe să ai limba curată de învinuire. Căci spune: „Ducîndu-se unul din cei doisprezece, cel numit Iuda Iscarioteanul, la arhierei le-a zis: Ce voiți să-mi dați și eu Îl voi da în mîinile voastre". O, ce cuvînt blestemat a fost acela! Și cum i-a ieșit din gură? Cum și-a mișcat limba? Cum de nu i-a încremenit tot trupul? Cum de nu i s-au tulburat mințile?

3. „Ce voiți să-mi dați și eu Îl voi da în mîinile voastre"? „Spune-mi: Asta te-a învățat pe tine Hristos? Ooare nu pentru asta spunea El: „Să nu aveți nici aur, nici argint, nici bani în cingătorile voastre" (Matei 10, 9), ca să stăvilească de la începutul începutului pricina iubirii tale de bani? Nu te îndemna El necontenit spunîndu-ți odată cu acestea: „Dacă cineva te-a lovit peste obrazul drept, întoarce-i și pe celălalt" (Matei 5, 39). „Ce voiți să-mi dați și eu Îl voi da în mîinile voastre?" (Matei 26, 15). O, ce nebunie! Spune-mi: pentru ce? De care lucru mic sau mare poți tu să-L învinuiești pe Învățătorul, încît să-L vinzi? Fiindcă ți-a dat putere asupra demonilor? Fiindcă te-a făcut în stare să tămăduiești bolile, să cureți lepra, să învii morții? Fiindcă te-a așezat mai presus de tirania morții? Asemenea recunoștință Îi arăți pentru toate aceste binefaceri? „Ce voiți să-mi dați și eu Îl voi da în mîinile voastre?" O, ce nebunie! Sau, mai bine zis, o, ce iubire de arginți! Căci ea a zămislit toate ticălo-șiile. Dorind-o cu înfocare, el L-a trădat pe Învățătorul, pentru că atît de ticăloasă este acea rădăcină rea, încît mai cumplit decît diavolul tulbură sufletele pe care pune stăpînire și pe cel robit de ea îl face să nu se cunoască nici pe sine, nici pe aproapele, nici legile firii; îl face să-și iasă din minți și cumplit îi muncește pe cei atinși astfel de nebunie. Căci vezi cîte a scos iubirea de arginți din sufletul lui Iuda: discuțiile cu Învățătorul, viața în comun, împărtășirea mesei, minunile, învățătura, îndemnul, sfatul; pe toate acestea iubirea de argint le-a aruncat în uitare. De aceea, pe bună dreptate, spunea Pavel că „iubirea de argint este rădăcina tuturor relelor" (I Timotei 6, 10). „Ce voiți să-mi dați și eu Îl voi da în mîinile voastre?". Mare este nebunia acestui cuvînt! Spune-mi: Îl trădezi pe Cel ce stăpînește peste toate, pe Cel ce are putere peste diavoli, pe Cel ce poruncește mării, pe Stăpînul firii tuturor? Ascultă, așadar, ce face Domnul ca să micșoreze nebunia lui Iuda și ca să-l facă să înțeleagă că, dacă El nu ar fi vrut, n-ar fi fost trădat. În vremea aceea a trădării, cînd au venit asupra Lui, avînd ciomege și felinare și lumină, El le spune: „Pe cine căutați?" (Ioan 18, 4). Și ei nu-L cunoșteau pe Cel pe Care aveau de gînd să-L prindă. Atît de departe era Iuda de a-L putea trăda, încît nici nu-L vedea pe Cel pe Care intenționa să-L trădeze, deși El era de față și cu toate că existau făclii și o lumină atît de mare. Căci Evanghelistul a lăsat să se înțeleagă acest lucru și de aceea spune că aveau făclii și lumină și nu Îl vedeau (Ioan 18, 3).

Iar Hristos îl făcea atent pe Iuda amintindu-i în fiecare zi și dîndu-i să înțeleagă, și prin fapte și prin cuvinte, că va fi trădat nu fără să știe El. Și nici nu-l dojenea în chip public, în fața tuturor, ca să nu-l facă mai fără de rușine, nici nu a trecut sub tăcere trădarea, ca nu cumva Iuda, socotind că totul este tainic, fără de teamă, să întreprindă trădarea; dimpotrivă fără încetare spunea: „unul dintre voi mă va trăda", însă nu-l arăta pe față. Și multe cuvinte a grăit Domnul despre gheenă și despre împărăție și a arătat puterea Sa peste amîndouă: pe cei care păcă-

tuiesc îi pedepsește, iar pe cei îmbunătățiți îi cinstește. Dar Iuda respinge toate acestea și Dumnezeu nu l-a tras la Sine cu forța, deoarece El ne-a făcut stăpîni pe alegerea și a faptelor rele și a faptelor bune și pentru că vrea să fim buni de bună voia noastră. De aceea, dacă nu vrem, nu ne silește, nici nu ne constrînge. Căci dacă cineva este silit să fie bun nu înseamnă că este bun. Așadar, deoarece și Iuda era stăpîn al voinței sale și sta în puterea lui fie să nu asculte, fie să nu se plece către iubirea de argint, pentru aceasta i s-a întunecat mintea și și-a vîndut propria sa mîntuire și a zis : „Ce voiți să-mi dați și eu Îl voi da în mîinile voaste ?“. Așadar, condamnîndu-i orbirea minți și nebunia, Evanghelistul spune : În vremea năvălirii lor, Iuda, cel care a spus : „Ce voiți să-mi dați și eu Îl voi da în mîinile voastre“, era cu ei. Și nu numai de aici se poate vedea puterea lui Hristos, ci și din faptul că, doar făcîndu-Și El auzit glasul, aceia s-au dat înapoi și au căzut la pămînt. Și pentru că nici în felul acesta n-au renunțat la nerușinarea lor, El S-a predat în sfîrșit, aproape zicînd: Eu am făcut tot ce depindea de Mine, puterea Mea v-am descoperit-o, v-am făcut să înțelegeți că întreprindeți lucruri care nu sînt posibile. Am vrut să stăvilesc ticăloșia voastră. Deoarece voi nu ați vrut, ci stăruiți în nebunia voastră, iată Mă dau pe Mine Însumi. Am spus toate acestea ca nu cumva unii să-L învinuiască pe Hristos spunînd: Pentru ce nu l-a schimbat pe Iuda? De ce nu l-a făcut înțelept și blînd? Dar cum trebuia să-l facă blînd? Cu sila sau de buna lui voie ? Dacă l-ar fi făcut fără voia lui, nu avea cum să fie mai bun. Căci nimeni nu ar deveni bun prin constrîngere ; iar ca să-l facă blînd prin voința sa și prin propria lui alegere, Hristos a adus toate cele care puteau să-i facă drepte alegerea și hotărîrea. Dacă el nu a vrut să primească doctoria nu este motiv să învinuim pe doctor, ci pe el fiindcă a refuzat îngrijirea. Vezi deci cîte a făcut Hristos ca să-l cîștige și să-l mîntuiască : l-a învățat toată filozofia cu fapta și cu cuvîntul, mai presus de demoni l-a pus, l-a pregătit să săvîrșească minuni multe, l-a înspăimîntat cu amenințarea gheenei, l-a îndemnat cu făgăduiala împărăției ; i-a dojenit totdeauna gîndurile ascunse și cînd le-a dojenit nu le-a făcut cunoscute tuturor, i-a spălat picioarele împreună cu ale celorlalți ucenici, a fost părtaș cu el la sare și la masă. Nu a lăsat la o parte nici un lucru mic sau mare, dar Iuda, de bună voie, a rămas neîndreptat. Și ca să înțelegi că, deși putea, nu a vrut să se schimbe și că totul s-a întîmplat din cauza nepăsării lui, ascultă : După ce L-a vîndut pe Iisus, Iuda a aruncat cei treizeci de arginți și a zis : „Am greșit vînzînd sînge nevinovat“ (Matei 27, 4). Ce s-a întîmplat ? Cînd Îl vedeai făcînd minuni nu spuneai : „Am greșit vînzînd sînge nevinovat“, ba „ce voiți să-mi dați și eu Îl voi da în mîinile voastre“. Însă cînd răul a sporit și trădarea s-a împlinit, iar păcatul s-a săvîrșit, atunci ți-ai dat seama de păcat. Deci, ce învățăm de aici ? Cînd trăim în nepăsare, nici îndemnul nu ne folosește la nimic ; dar cînd sîntem plini de sîrguință putem să ne ridicăm chiar și prin noi înșine. Nici Iuda nu asculta cînd îl sfătuia Învățătorul ; dar, cînd nu era nimeni care să-l sfătuiască, propria lui conștiință s-a ridicat împotrivă-i și fără să fie vreun învățător s-a schimbat, a osîndit faptele sale ticăloase și a aruncat cei treizeci de arginți. „Ce voiți să-mi dați și eu Îl voi da în mîinile voastre“. „Și i-au dat, spune Evanghelistul, treizeci de arginți“. Au pus preț sîngelui care nu are preț. Pentru ce primești treizeci de arginți, Iuda ? Hristos a venit să verse fără plată pentru lume acest sînge pentru care tu te tocmești și faci învoieli nerușinate. Căci ce este mai fără de rușine decît această învoială ?

4. „Atunci au venit ucenicii“. Atunci. Cînd ? Cînd s-au petrecut acestea, cînd s-a săvîrșit trădarea, cînd Iuda s-a pierdut pe sine însuși, „au venit ucenicii la El zicînd : Unde voiești să-Ți pregătim să mănînci Paștele ?“ (Matei 26, 17). Ai văzut ce fel de ucenic ? Ai văzut ce fel de ucenici ? Acela îl trădează pe Stăpînul, aceștia se îngrijesc de Paști ; acela face învoieli, aceștia se pregăteau pentru slujire. Și acela și aceștia s-au bucurat de aceleași minuni, de aceleași învățături, de aceeași putere. Așadar, de unde s-a născut schimbarea ? Din propria lor voință. Pretutindeni aceasta este pricina tuturor faptelor : și a celor bune, și a celor rele. „Unde voiești să-Ți pregătim să mănînci Paștele ?“. Atunci era seara zilei de astăzi (adică de joi). Așadar, fiindcă Stăpînul nu avea casă, ucenicii îi spun :

„Unde voiești să-Ți pregătim să mănînci Paștile ?“. Nu avem sălaș stabilit, nu avem cort, nu avem casă. Să afle cei care își zidesc case strălucitoare, portice uriașe și curți interioare largi că Hristos nu a avut unde să-Și plece capul. De aceea, Îl întreabă ei: „Unde voiești să-Ți pregătim să mănînci Paștile ?“. Ce fel de Paște ? Nu acesta al nostru, ci cel iudaic, de atunci, fiindcă pe acela l-au pregătit ucenicii, iar pe acesta al nostru Însuși Hristos l-a pregătit. Și nu numai că l-a pregătit, dar El Însuși S-a făcut Paște. „Unde voiești să-Ți pregătim Paștele ?“. Era Paștele cel iudaic, care în Egipt și-a aflat începutul. Dar de ce mănîncă Hristos acest Paște ? Fiindcă El a împlinit toate cele ale Legii. De aceea, și cînd se boteza spunea : „Căci așa se cuvine nouă să împlinim toată dreptatea“ (Matei 3, 15). Am venit să-l răscumpăr pe om din blestemul Legii, căci „Dumnezeu a trimis pe Fiul Său, născut din femeie, născut sub Lege, pe cei de sub Lege să-i răscumpere“ (Galateni 4, 4-5) și Legea însăși să o desființeze. Așadar, ca să nu spună cineva că a desființat Legea pentru că nu putea să o împlinească deoarece era apăsătoare, împovărătoare și neînduplecată în ceea ce privește împlinirea ei, El, după ce a împlinit mai întîi toate ale Legii, după aceea a înlăturat-o. De aceea, a făcut și Paștele, fiindcă și Paștele era o poruncă a Legii. Și de ce a poruncit Legea să mănînce iudeii Paștele ? Iudeii erau nerecunoscători față de Binefăcătorul și îndată după binefaceri uitau porunca lui Dumnezeu. Chiar și cînd au ieșit din Egipt, după ce au văzut marea despărțindu-se și iarăși unindu-se și alte minuni nenumărate, ziceau : „Să ne facem dumnezei care vor merge înaintea noastră“ (Ieșirea ț2, 1). Ce spuneți ? Minunile sînt încă sub ochii voștri și voi L-ați uitat pe Binefăcătorul ? Fiindcă erau atît de lipsiți de simțire și atît de nerecunoscători Dumnezeu a legat trainic pomenirea darurilor de motivul sărbătorilor și de aceea a poruncit să jertfească și Paștele „ca, dacă te va întreba fiul tău : Ce semnificație are Paștele acesta ?, tu să-i spui că odinioară, în Egipt, strămoșii noștri au uns ușile cu sîngele oii ca nu cumva să vină pierzătorul și să le vadă neunse și astfel să îndrăznească să dea năvală și să-i lovească pe cei din casă“ (Ieșirea 12, 22-27). Sărbătoarea aceasta era așadar o pururea aducere aminte a mîntuirii. Ba mai mult chiar : ei nu dobîndeau numai acest folos prin pomenirea binefacerilor din vechime, ci aveau și un alt folos mai mare deoarece preînchipuia pe cele viitoare. Căci mielul acela era chipul altui miel duhovnicesc, iar oaia era chipul oii duhovnicești. Una era umbră, cealaltă este adevăr. Iar după ce s-a arătat Soarele dreptății umbra a pierit, deoarece, cînd răsare soarele, umbra se ascunde (desființează). De aceea se săvîrșesc atunci, la aceeași masă, amîndouă Paștele : și cel al chipului și cel al adevărului. Căci precum pictorii, în același tablou, trasează mai întîi liniile și pictează umbra și după aceea pun adevărul culorilor, tot astfel a făcut și Hristos : la aceeași masă a zugrăvit Paștele preînchipuitor și l-a adăugat pe cel adevărat. „Unde voiești să-Ți pregătim să mănînci Paștele ?“. Atunci era Paștele iudaic ; dar, dacă a răsărit soarele, să nu mai lumineze lampa, dacă a venit adevărul, de acum înainte umbra să se dea la o parte.

5. Cele ce urmează le spun către iudei pentru că lor doar li se pare că sărbătoresc Paștele și deoarece cu gînd lipsit de rușine pun înainte azimile cei cu inimile netăiate împrejur. Spune-mi cum prăznuiești Paștele, iudeule? Templul a fost dărîmat, altarul a fost răsturnat, Sfînta Sfintelor a fost călcată în picioare și orice fel de jertfă desființată. Așadar de ce îndrăznești să săvîrșești aceste lucruri nelegiuite ? Odinioară ai mers în Babilon și, acolo, cei care te duseseră în robie spuneau : „Cîntați-ne nouă din cîntările Sionului“ (Psalm 136, 3), și nu ai fost de acord. Și, relatînd acestea, David zicea : „La rîul Babilonului, acolo am șezut și am plîns ; în sălcii, în mijlocul lor, am atîrnat harpele noastre“ (Psalm 136, 1-2), adică psaltirionul, chitara, lira și celelalte. Căci de acestea se foloseau în vechime iudeii și cu acestea cîntau psalmii. Și cînd au mers în robie le-au luat pe acestea ca să le aibă aducere aminte de viața lor din patrie, nu ca să se folosească de ele. Căci „acolo, spune Psalmistul, cei ce ne-au robit pe noi ne-au cerut nouă cîntare“ (Psalm 136, 3). Și noi am spus : „Cum să cîntăm cîntarea Domnului în pămînt străin“ (Psalm 136, 4). Ce spui ? Nu cînți cîntarea Domnului în pămînt străin, dar prăznuiești Paștele Domnului în pămînt străin ? Ai văzut lipsa de recunoștință ? Ai văzut nelegiuirea ? Cînd

vrăjmașii erau cei care îi sileau, nici un psalm nu îndrăzneau să cînte în pămînt străin. Acum însă de bună voie, fără să-i silească nimeni, fără să-i forțeze nimeni pornesc la război împotriva lui Dumnezeu. Vezi că azimile sînt necurate? Vezi că praznicul este nelegiuit? Că Paștele nu este cu adevărat cel iudaic? Paștele iudaic a fost cîndva, dar acum s-a desființat și a venit Paștele cel duhovnicesc pe care ni l-a dat atunci Hristos. Căci pe cînd mîncau ei și beau, Hristos, luînd pîine, a frînt-o și a zis: „Acesta este trupul Meu care pentru voi se frînge spre iertarea păcatelor“ (Matei 26, 26). Cei inițiați în Taine știu ce înseamnă aceste cuvinte. Și a luat apoi paharul zicînd: „Acesta este sîngele Meu care pentru mulți se varsă spre iertarea păcatelor“ (Matei 26, 28). Și Iuda era de față în timp ce Hristos spunea acestea. Acesta este trupul pe care l-ai vîndut, Iudo, pe treizeci de arginți, acesta este sîngele pentru care, cu puțin timp înainte, făceai tocmeli nerușinate cu fariseii cei înverșunați. O, iubire de oameni a lui Hristos! O, ieșire din minți a lui Iuda! O, nebunie! Căci Iuda L-a vîndut pe treizeci de dinari, iar Hristos nu S-a dat înapoi să-i dea celui ce L-a vîndut, spre iertarea păcatelor, însuși sîngele vîndut, dacă el ar fi vrut. Și Iuda era de față și lua parte la Sfînta Masă. Căci precum Hristos i-a spălat picioarele cu ale celorlalți ucenici, tot astfel Iuda a fost părtaș la Sfînta Masă, ca să nu aibă nici un motiv de apărare dacă va stărui în ticăloșie, fiindcă Hristos toate ale Sale i le-a arătat și i le-a adus înainte. Dar Iuda a rămas stăruitor în planul său ticălos.

6. Dar este timpul să ne apropiem de această înfricoșătoare masă. Toți să ne apropiem așadar cu cuviincioasă înțelepciune și cumpătare. Și nimeni să nu mai fie Iuda, nimeni să nu mai fie ticălos, nimeni să nu mai aibă venin, nimeni să nu poarte una în gură și alta în suflet. Este de față acum Hristos, Cel care a împodobit masa aceea, și tot El o pregătește acum pe aceasta. Căci nu este om cel care face ca darurile puse înainte să devină Trupul și Sîngele lui Hristos, ci Însuși Hristos, Cel răstignit pentru noi. Preotul a împlinit forma exterioară, rostind cuvintele acelea, dar puterea și harul sînt ale lui Dumnezeu. „Acesta este Trupul Meu“, zice. Acest cuvînt preface darurile puse înainte. Și precum cuvîntul acela ce zice: „Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pămîntul“ (Facere 1, 28) a fost spus o singură dată, dar este tot timpul în lucrare, întărind firea noastră spre facerea de copii, tot astfel și cuvîntul acesta rostit o singură dată la fiecare masă, în biserici, din vremea aceea și pînă azi și pînă la venirea Lui jertfa cea desăvîrșită o împlinește. Așadar nimeni să nu fie prefăcut, nimeni să nu fie plin de răutate, nimeni să nu aibă venin în inimă, ca să nu se împărtășească spre osîndă. Căci și atunci, diavolul a sărit asupra lui Iuda, după ce a primit Împărtășania, nu batjocorind Trupul Stăpînului, ci disprețuindu-l pe Iuda din cauza nerușinării lui; vă spun acest lucru ca să înțelegeți că mai ales asupra celor care cu nevrednicie se împărtășesc cu dumnezeiești Taine sare și dă năvală fără încetare diavolul, ca asupra lui Iuda atunci. Aceste cinstiri sînt de folos celor vrednici, dar pe cei care se bucură de ele fără vrednicie îi aruncă într-un chin mai mare. Iar acestea le spun nu ca să vă înfricoșez, ci ca să vă întăresc. Așadar nimeni să nu fie Iuda, nimeni să nu aibă veninul ticălosiei cînd merge să se împărtășească cu Sfintele Taine. Căci jertfa este hrană duhovnicească și, precum hrana trupească, dacă ajunge într-un stomac care are sucuri rele, face să se agraveze și mai mult boala nu din cauza naturii ei ci din cauza slăbiciunii stomacului, tot astfel se întîmplă și în tainele duhovnicești, pentru că și acestea, dacă au ajuns într-un suflet plin de ticăloșie, îl distrug și îl duc la pierzare mai mult, nu prin natura proprie a Tainelor, ci din cauza slăbiciunii sufletului care le primește. Nimeni să nu aibă așadar gînduri ticăloase în sufletul său, ci să ne curățim inima, fiindcă ne apropiem de jertfa cea curată. Sfînt să facem sufletul nostru, pentru că este cu putință să se întîmple asta și într-o singură zi. Cum și în ce chip? Dacă ai ceva împotriva vrăjmașului, lasă la o parte mînia, tămăduiește-ți rana, pune capăt dușmăniei, ca să primești leacul de la masa sfințită, căci te apropii de o jertfă înfricoșătoare și sfîntă. Fii plin de evlavie față de această împărtășanie. Hristos stă înaintea ta înjunghiat. Din ce cauză a fost înjunghiat și pentru ce? Ca să împace pe cele din cer și pe cele de pe pămînt, ca să te facă prieten al îngerilor, ca să te împace cu Dumnezeul tuturor, ca pe tine, care îi erai vrăjmaș și

dușman, să te facă prieten. El Și-a dat sufletul Său pentru cei care Îl urau, iar tu stărui vrăjmășindu-l pe cel care este rob împreună cu tine? Și cum vei putea să mergi la masa păcii? Hristos nu S-a dat înapoi să moară pentru tine, iar tu nu vrei să lași să treacă mînia împotriva tovarășului rău de robie? Sînt acestea fapte vrednice de iertare? Pagubă mare mi-a făcut, vei spune, și foarte mult m-a supărat. Și ce înseamnă asta? De obicei paguba este în bani. Căci încă nu te-a rănit ca Iuda pe Hristos; dar, cu toate acestea, El a dat chiar sîngele care a fost vărsat spre mîntuirea celor care l-au vărsat. Ai de spus ceva asemănător acestei fapte? Dacă nu îl ierți pe vrăjmaș, nu pe el l-ai nedreptățit, ci pe tine însuți, fiindcă pe el de multe ori l-ai vătămat în viața de acum, dar pe tine fără de iertare te-ai făcut pentru răspunsul din ziua ce va să fie. Ascultă ce spune Evanghelistul ca să înțelegi că nimic nu urăște Dumnezeu așa de mult ca pe omul ce nu vrea să uite răul, ca inima ce se fălește și sufletul care fierbe de mînie: „Cînd vei aduce darul tău la altar și acolo îți vei aduce aminte că fratele tău are ceva împotriva ta, lasă darul tău acolo, înaintea altarului, și mergi întîi și împacă-te cu fratele tău și apoi adu darul tău“ (Matei 5, 23-24). Ce spui? Să-l iert? Desigur, zice, deoarece chiar și această jertfă pentru pacea cu fratele tău s-a făcut. Deci, dacă jertfa s-a făcut pentru pacea ta cu fratele tău, iar tu nu închei pacea, zadarnic te împărtășești din jertfă, căci fapta ți-a devenit nefolositoare. Fă, așadar, mai întîi acest lucru pentru care s-a adus jertfa și apoi te vei împărtăși cu vrednicie. Pentru aceasta S-a pogorît Fiul lui Dumnezeu ca să împace firea noastră cu Stăpînul; și nici nu a venit numai pentru aceasta, ci ca să ne facă și pe noi, care săvîrșim astfel de fapte, părtași ai numelui Său. Căci spune: „Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema“ (Matei 5, 9). Căci ceea ce a făcut Unul-Născut, Fiul lui Dumnezeu, aceasta fă și tu după puterea omenească, devenind făcător de pace și pentru tine și pentru alții. Pentru aceasta pe tine, făcător de pace, fiu al lui Dumnezeu te numește. De aceea, chiar în timpul jertfei nici o altă poruncă n-a amintit decît împăcarea cu fratele tău, făcîndu-te să înțelegi că decît toate celelalte aceasta este mai mare. Aș fi vrut să vorbesc mai mult, dar sînt destule și cele spuse pînă acum pentru cei care iau seama, dacă și le vor aminti. Așadar, iubiții mei, totdeauna să ne aducem aminte de aceste cuvinte și de sfintele sărutări și de preaînfricoșata îmbrățișare dintre noi, fiindcă aceasta împletește sufletele noastre și ne face să fim toți un trup, pentru că toți ne împărtășim dintr-un singur trup. Într-un singur trup să ne unim, nu punînd laolaltă trupurile unele cu altele, ci sufletele noastre legîndu-le cu legătura dragostei. În acest fel vom putea să ne bucurăm cu curaj de masa care stă înainte, deoarece, chiar dacă am avea nenumărate fapte de dreptate, dar nu uităm răul ce ni s-a făcut, toate zadarnice și deșarte vor fi și nu vom putea să culegem nici un folos din ele pentru mîntuire.

Așadar, acestea știindu-le, punînd capăt mîniei și curățindu-ne conștiința, să ne apropiem cu blîndețe și cu toată smerenia de masa lui Hristos, Căruia și Tatălui și Sfîntului Duh se cuvine toată slava, cinstea și puterea, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Traducere de Gh. BADEA

Cronica bisericească

A. — Actualități ecumenice

SESIUNEA COMUNĂ DE LUCRU A PREZIDIULUI ȘI COMITETULUI CONSULTATIV AL CONFERINȚEI BISERICILOR EUROPENE
(Oxford, 13 — 16 aprilie 1983)

Pe lîngă Adunarea Generală, principalele organisme ale Conferinței Bisericilor Europene sînt Prezidiul, Comitetele consultativ și financiar și secretariatul. Prezidiul este compus din cinci membri, iar Comitetul consultativ din 15 membri, toți aleși de Adunarea Generală pe timp de 6 ani, cu scopul de a se întruni de două ori pe an membrii Prezidiului și anual cei ai Comitetului consultativ, pentru a pregăti subiectele pentru viitoarea Adunare Generală și de a discuta și acționa în diferite domenii precise sub responsabilitatea Adunării.

Delegația Bisericii Ortodoxe Române la această întrunire a fost condusă de către I.P.S. Mitropolit Teoctist, membru în Comitetul consultativ, din delegație făcînd parte I. P.S. Mitropolit Antonie, membru în Prezidiul și în Comitetul financiar, și P. C. Pr. Pufulete Silviu-Petre, preot al parohiei ortodoxe române din Londra.

O dată pe an are loc la date și localități fixate anterior sesiunea comună de lucru a Prezidiului și a Comitetului consultativ. Anul acesta, 1983, lucrările acestor organisme s-au desfășurat la Oxford (Anglia), între 13 și 16 aprilie, la Colegiul St. Stephen's House. De problemele de organizare s-a îngrijit episcopul Oxfordului, Patrik Roger. Împreună cu ceilalți membri participanți au fost și reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române : I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului și P.C. Pr. Pufulete Silviu-Petre, parohul parohiei ortodoxe române din Londra. În cadrul programului zilnic de cult, I.P.S. Mitropolit Tecotist a ținut o meditație în capela Colegiului Sfîntul Ștefan, în ziua de vineri 15 aprilie a.c., meditație care apare în acest număr de revistă, intitulată : Pacea-profeție și împlinire (p. 201-202).

Pe lîngă problemele curente care au fost dezbătute cu acest prilej, în atenția membrilor Sesiunii comune de lucru au fost următoarele :

— Fixarea datei viitoarei Adunări Generale a Conferinței (septembrie 1986 la Universitatea Sterling din Scoția) ;

— Fixarea temei pentru această Adunare Generală : Slavă lui Dumnezeu și pace pe pămînt ;

— Fixarea unei zile de rugăciune pentru pace (hotărîrea de a se definitiva la viitoarea întîlnire după consultări și cu alte Biserici) ;

— Stabilirea unor căi noi și a unui nou stil de lucru între sectoarele Conferinței : cel de studii și cel privitor la drepturile omului ;

— Stabilirea datei și locului celei de a treia întîlniri între Conferința Bisericilor Europene și Consiliul Conferințelor Episcopale Europene romano-catolice (între 27-30 septembrie 1984, Trento-Italia).

De asemenea, pe lîngă problemele curente administrative și financiare, stabilirea unei noi direcții de activitate în cadrul departamentelor Conferinței Bisericilor Europene, condiționată de situația financiară actuală, a fost una din principalele părți ale programului de lucrări care trebuia rezolvate.

În această privință reprezentanții Bisericii noastre au susținut o mai bună organizare și orientare a Conferinței Bisericilor Europene spre problemele legate de unitatea creștină și de apărarea păcii în întreaga lume, acest măreț deziderat al lumii contemporane pe care Bisericile din Europa nu-l pot trece cu vederea, fiind bine știut că tocmai pe acest continent se află cea mai mare cantitate de armament clasic și termonuclear.

Duminică 17 aprilie, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei și Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Antonie al Ardealului au

participat la Sfînta Liturghie, săvîrșită în limba română la biserica St. Dunstan's in the West, situată pe Fleet Street în Londra, unde s-au întîlnit cu preotul paroh, cu membrii Consiliului și Comitetului parohial și cu membrii comunității ortodoxe Române din Anglia.

Înalții ierarhi ai Bisericii noastre au vorbit celor de față, îndemnîndu-i să păstreze unitatea de credință strămoșească și legătura cu Patria mamă, sub directa oblăduire a preotului paroh Pufulete Silviu-Petre.

Transmițîndu-le patriarhicești binecuvîntări ale P.F. Iustin, i-a încredințat de permanenta purtare de grijă a Prea Fericirii Sale pentru a nu se simți înstrăinați de comuniunea Bisericii strămoșești. Apoi înalții ierarhi au luat parte la o agapă oferită în saloanele parohiei, fiind totodată și oaspeții Societății pentru promovarea cunoștințelor creștine, ceea ce a făcut ca vizita celor doi ierarhi să se înscrie, în cronica parohiei românești din Londra, ca un moment de aleasă comuniune duhovnicească ortodoxă și ecumenică.

B. — **Arhiepiscopia Iașilor**

O A S P E Ț I

În ziua de 13 aprilie a. c., *Dr. Herman Kunst,* fost Episcop al Bisericii Evanghelice din R. F. Germania (E.K.D.), însoțit de Dl. prof. Paul Miron și P.C. Pr. Viorel Ioniță, asistent la Istitutul Teologic din București, au vizitat Mănăstirea Agapia. A doua zi, distinșii oaspeți, au trecut prin parohia Popești-Fărcașa. Episcopul Dr. Hermann Kunst a vizitat Mănăstirea Neamț, unde a fost întîmpinat — din încredințarea I.P.S. Mitropolit Teoctist —, de P. C. Pr. C. Buzdugan, consilier cultural-Iași, care a rostit un cuvînt de bun venit alesului oaspete. După ce a fost vizitată ctitoria mușatină, Episcopul Dr. Hermann Kunst a vizitat și Tipografia Centrului mitropolitan, care a fost reînnoită și înzestrată, în ultimii ani, cu noi și moderne utilaje, o mare parte din ele obținute prin bunăvoința Domniei Sale.

Apoi, Domnia Sa a plecat la Mănăstirea Agapia, de unde a plecat pe 15 aprilie spre București.

Între 19-24 aprilie a. c., *Rev. Thomas Wilkis Ryan,* directorul adjunct al Centrului ecumenic din Montreal-Canada, însoțit de Dl. Cezar Vasiliu, secretar la Serviciul Relații externe din cadrul Patriarhiei Române, a vizitat Centrul eparhial, mănăstiri, biserici și monumente istorice din Iași și ținutul Neamțului. La Centrul eparhial — din încredințarea I. P. S. Mitropolit Teoctist — a fost primit de P. S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul.

P. S. Pimen Suceveanul i-a urat oaspetelui bun venit, subliniind bucuria de a se reîntîlni cu un apropiat prieten al preoților români din Canada.

În aceeași zi, s-a vizitat biserica și Seminarul teologic romano-catolic din Iași, la dorința Rev. Ryan, bisericile Sfinții Trei Ierarhi și Golia și Mănăstirea Cetățuia-Iași.

În discuțiile purtate cu P. S. Pimen s-a accentuat rolul Bisericii Ortodoxe Române în istoria poporului nostru, importanța credinței strămoșești în întărirea unității naționale și a datinilor și obiceiurilor străbune în afirmarea neîntreruptei ființări a tuturor românilor pe vatra părintească.

A doua zi au fost vizitate biserica Sfîntul Nicolae Domnesc din Iași, noua biserică din cartierul Gara-Pașcani, Mănăstirile Neamț, Secu, Sihăstria și schitul Sihla. În următoarele zile, oaspetele a vizitat Mănăstirea Varatec, de unde pe 24 aprilie a. c., a plecat spre București.

Peste tot Rev. Ryan și-a exprimat bunele impresii pe care i le-a prilejuit această vizită, apreciind valoarea artistică și religioasă a mănăstirilor — monumente istorice, armonia dintre trecut și prezent întîlnită la tot pasul și buna organizare a vieții mănăstirilor ortodoxe, precum și frumusețea naturală specifică ținuturilor Neamțului, un adevărat paradis al isihiei, cum se exprima ades oaspetele. Totodată, oaspetele a fost plăcut impresionat de dimensiunile ecumenice ale trăirii și gîndirii teologice cultivate în

mănăstiri — aceste vetre ale spiritualității noastre strămoșești, moștenire foarte valoroasă pentru întreaga creștinătate de astăzi, doritoare să afle un făgaș comun pe calea urmării și mărturisirii lui Hristos.

29 aprilie a. c., *Dl. Jakubsson* din Islanda ,cercetător științific în cadrul U.N.E.S.C.O., însoțit de Dl. prof. Văideanu de la Universitatea „Al. I. Cuza" din Iași, a vizitat Catedrala mitropolitană-Iași, fiind întîmpinat de P. C. Pr. C. Buzdugan, consilier cultural Iași.

Oaspetele a fost primit de I.P.S. Mitropolit Teoctist la reședința mitropolitană. În timpul discuțiilor s-a arătat rolul învățământului în formarea tinerei generații. I.P.S. Mitropolit Teoctist a subliniat că tînăra generație trebuie să fie educată în spiritul păcii, al bunei înțelegeri dintre oameni și popoare, al colaborării și apropierii. Exprimîndu-și aprecierea pentru convingerea pașnică și ținuta de înaltă omenie, întîlnite în țara noastră la tot pasul, a dat glas dorinței de a mai revedea România, mulțumind în același timp I.P.S. Mitropolit Teoctist pentru frumoasa primire. De la Iași oaspetele a plecat în nordul Moldovei.

Dr. Paul E. Michelson, profesor de istorie la Huntington College din Indiana-S.U.A., însoțit de Dl. Ștefan Lemny, cercetător la Institutul de istorie și arheologie „A. D. Xenopol"-Iași, a vizitat Centrul eparhial, fiind întîmpinați de P. C. Pr. C. Buzdugan.

În timpul discuțiilor s-a subliniat rolul Bisericii Ortodoxe Române în afirmarea și păstrarea unității naționale de-a lungul secolelor. Oaspetele și-a mărturisit bunele impresii pe care i le-a oferit această vizită, constatînd încă o dată, că viața religioasă în țara noastră se desfășoară în deplină libertate, a spus că este uimitor cum totul se armonizează în trăirea și manifestarea spirituală a românilor.

1 iunie a. c., *Dl. Tsuneo Ikeda,* vicepreședintele Asociației de prietenie Japonia-România, președintele editurilor Kobunsha și Nippon Sports Publishing Company, împreună cu doamna și fiica, însoțiți de Dl. Alecu Al. Floareș, vicepreședinte Consiliului Popular al Județului Iași, au vizitat Catedrala mitropolitană și biserica Sfinții Trei Ierarhi. Oaspeții și-au exprimat admirația pentru frumoasele realizări arhitectonice ale celor două monumente.

21 iunie a. c., *Dl. Michel Dyon* de la Centrul național de studii sociologice — Paris, a vizitat Centrul eparhial și biserica Sfinții Trei Ierarhi-Iași. Oaspetele a fost primit de I. P. S. Mitropolit Teoctist la reședința mitropolitană. În timpul discuțiilor legate de specificul credinței ortodoxe, de dinamismul slujirii Bisericii Ortodoxe Române, prezentă în marile organisme ecumenice C. E. B., C. B. E. și C. P. P., I. P. S. Mitropolit Teoctist — rerferindu-se la predica Sfîntului Apostol Andrei în Schytia Minor, fapt atestat de mărturiile arheologice, istorice și filologice —, la organizarea creștinismului pe aceste plaiuri încă din primele secole și la afirmarea unor teologi, cum ar fi Sfîntul Ioan Casian și Dionisie Exiguul, a arătat că Ortodoxia românească a slujit din totdeauna unitatea poporului din care a răsărit, contribuind pe această cale la o vizibilă și recunoscută apropiere între Apusul și Răsăritul Europei.

Mulțumind I.P.S. Mitropolit Teoctist pentru aleasa primire de care s-a bucurat, oaspetele și-a continuat vizita, plecînd în nordul Moldovei.

CONFERINȚELE PREOȚEȘTI DIN LUNA MAI 1983

Pentru conferințele preoțești pe luna mai a. c., Sfîntul Sinod a rînduit o temă de mare actualitate intitulată : „Aportul României la efortul comun al popoarelor pentru dezarmare și pace în întreaga lume, pentru cooperare și securitate europeană. Contribuții ale Bisericii Ortodoxe Române".

Desfășurate la sediile protopopiatelor în perioada 24-27 mai a. c., lucrările conferințelor au fost prezidate, din încredințarea I. P. S. Mitropolit Teoctist, de către următorii delegați chiriarhali : la protopopiatele Hîrlău și Pașcani — P.S. Episcop-vicar Pimen Sucevеanul ; la protopopiatele Cîmpu-

lung și Rădăuți — P.C. Pr. C. Sîrbu, vicar administrativ ; la protopopiatele P. Neamț și Tg. Neamț — P.C. Pr. T. Rîpă, consilier administrativ ; la protopopiatele Fălticeni și Suceava — P.C. Pr. C. Buzdugan, consilier administrativ ; la protopopiatele Botoșani și Dorohoi — P.C. Pr. D. Isopescu, consilier administrativ și la protopopiatul Iași — P. C. Pr. Sc. Porcescu.

La deschiderea lucrărilor au fost trecute în revistă evenimentele politice și bisericești din ultimul timp.

Referatele întocmite de P.P. C.C. preoți : Coșofreț-Zmeu Mircea-Mînzătești (Iași), Sevastre Viorel-Chișcăreni (Hîrlău), Potolincă Gheorghe-Lespezi (Pașcani), Guja Veniamin-Icușeni (Botoșani), Micliuc Constantin-Lozna (Dorohoi,) Nuțu Mircea-Sfîntul Ioan cel Nou-Cacica (Suceava), Solcan Gheorghe-Frasin (Cîmpulung Moldovenesc), Rusu Petru-Lămășeni (Fălticeni), Chifan Constantin-Tăierea Capului Sfîntului Ioan Botezătorul-Arbore (Rădăuți), Regoș Nicolae-Bicaz Chei (P. Neamț) și Astanei Gheorghe-Galu (Tg. Neamț).

Toți vorbitorii au reliefat, în același timp, datoria slujitorilor de a fi ei înșiși lucrători ai păcii printr-o atmosferă de adevărat ecumenism local și de a sprijini inițiativele Conducerii statului nostru pentru dezarmare și apărarea păcii în lume. Conștiința că „dreptul sfînt al vieții și nu destinul morții sau al nimicniciei este hărăzit omului, această coroană a firii, care are menirea să sălășluiască pururea pe tărîmul înfloritor al unui climat de pace, de prosperitate, bucurîndu-se de toate binefacerile științei și tehnicii“ după exprimarea Întîistătătorului Bisericii din Moldova, I. P. S. Mitropolit Teoctist, care ne determină să ne angajăm plenar „marelui front al păcii“ și să „sprijinim strădaniile pentru apărarea acestui măreț bun al oamenirii, pentru dezarmare cît mai grabnică“, a fost evidențiată de toți cei ce au luat cuvîntul pe seama referatelor susținute.

În partea a doua a conferințelor au fost prezentate rapoarte de activitate, s-au analizat aspecte privind bunul mers al activității pastoral-misionare și administrative din parohii și s-au dat îndrumări privind permanenta îmbunătățire a acestei activități de care, în primul rînd, depinde întărirea și păstrarea unității de credință a Bisericii strămoșești.

Diac. V. NECHITA

PRAZNICUL ÎNVIERII DOMNULUI LA CATEDRALĂ ȘI LA CENTRUL MITROPOLITAN

Cu făclii duhovnicești, numeroși dreptcredincioși creștini au luat parte, și în anul acesta, la slujba Învierii Domnului — „Sărbătoare a Sărbătorilor și praznic al praznicelor“ —, săvîrșit de înalt Prea Sfințitul Părinte Mitropolit Teoctist, înconjurat de soborul preoților și diaconilor Catedralei mitropolitane.

După ce credincioșii, la chemarea Întîistătătorului Bisericii din Moldova și Bucovina : „Veniți de luați lumină“, și-au aprins făcliile pascale, au ieșit — după tradiție — în fața catedralei, unde Părintele nostru duhovnicesc a citit pericopa Sfintei Evanghelii și a rostit pastorala, încredințînd pe toți cei prezenți că „pe fiecare altar al dreptei noastre credințe strămoșești, în această noapte se reaprinde Lumina cea neînserată cu aceeași strălucire ca în marea biserică a Sfîntului Mormînt“ motiv pentru care „în fiecare inimă creștină sălășluiește în aceste clipe bucuria învierii Mîntuitorului nostru Iisus Hristos“.

Apoi s-a continuat, în catedrală, săvîrșirea Sfintei Liturghii, la sfîrșitul căreia, după datina strămoșească, s-au sfințit pasca și ouăle roșii aduse de credincioși.

După masă, la orele 14,00, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, a săvîrșit slujba Vecerniei mari la sfîrșitul căreia Înalt Prea Sfințitul a rostit un înălțător cuvînt de învățătură despre frumusețea și importanța Învierii Domnului pentru viața fie-

cărui creștin. Apoi, slujitorii Catedralei mitropolitane, personalul administrativ de la Centrul eparhial, preoți, cîntăreți bisericești și credincioși din municipiul Iași s-au adunat în sala de festivități pentru a aduce — după îndătinatul obicei — prinos de recunoștință și tradiționalul salut pascal Părintelui lor duhovnicesc. La orele 16,00, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist, însoțit de membrii Permanenței Consiliului eparhial, a fost întîmpinat la intrarea în sală de cei prezenți cu imnul arhieresc. În numele preoților a rostit un frumos cuvînt P. C. Pr. Iustin Gașpar, paroh la Valea Lupului-Iași, care a pus în lumină deosebita frumusețe a comuniunii pascale, izvor de slujire și mărturisire a lui Hristos în lume. Pacea și viața lui Hristos cel înviat, fiind socotite temeiurile bucuriei noastre depline, vorbitorul a încredințat pe Întîistătătorul Bisericii din Moldova și Bucovina de zelul deosebit al slujitorilor Altarului strămoșesc în slujirea vieții și a bunurilor acesteia, între care pacea este cea dintîi.

Luînd cuvîntul, I.P.S. Mitropolit Teoctist a spus între altele: *„Fără darurile Învierii nimic din strădania noastră nu se înnoiește și nu se sfințește. Aceasta impune „dezbrăcarea omului vechi dimpreună cu faptele lui și îmbrăcarea celui nou, care se înnoiește, spre deplină cunoștință, după chipul Celui care l-a zidit“ (Coloseni 3, 10).*

Ca urmare a acestui adevăr dumnezeiesc, viața noastră trebuie să fie o neîncetată înnoire, o dezbrăcare de păcat și o creștere „din zi în zi“ (II Corinteni 4, 16) în Hristos. Numai în felul acesta putem mărturisi că faptul învierii lui Hristos rodește trăirea deplină a credinței, a nădejdii și a iubirii, iar harul Său, ne dă putere prin care ne înnoim și ne sfințim. Această putere au dobîndit-o toți cei ce rămîneau uimiți de cuvintele și învățătura Lui sfîntă, atunci cînd predica pe munte; această putere au simțit-o ucenicii Lui (Ioan 6, 68-69), care au alergat la mormînt (Ioan 20, 3-8), ca să-L vadă pe Iisus. Aceasta le-a dat Apostolilor în misiunea lor tăria credinței, a convingerii și a împlinirii Cuvîntului Său, la care au fost chemați. De aceasta avem trebuință noi spre a dobîndi discernămîntul împlinirii slujirii de martori și vestitori zeloși ai Mîntuitorului Hristos Cel înviat. Unui astfel de slujitor necontenit îi vine în minte întrebarea: cum să reușesc, acum și aici, să fiu martor și vestitor al Învierii Domnului? Cum pot fi factor de înnoire și sfințire în mijlocul unor enoriași atît de deschiși pentru aceste căi ale viețuirii creștine? Cum să vorbesc, cum să apar în fața sfintelor uși, pe amvon sau în căminele lor ca „propoveduirea mea să nu fie zadarnică și nici credința lor deșartă“ (I Corinteni 15, 14)? Facem noi din această îndatorire pastorală cheia de boltă a slujirii preoțești, potrivit pildei înaintașilor? Aceasta trebuie să fie o permanentă preocupare pentru slujitorul Altarului ortodox, ca cei încredințați lui spre păstorire să primească de la el îndemnarea sănătoasă pe calea dreptei credințe“. În încheiere, I.P.S. Sa, referindu-se la slujirea preoțească, a îndemnat pe cei prezenți: *„În tot ce faceți să se vădească dragostea, atașamentul și loialitatea față de țară și de poporul din mijlocul căruia am răsărit. Faceți-vă în fața tuturor pildă de slujire, de hărnicie și de dăruire, de lucrare pentru binele Patriei și pentru slava Bisericii“.*

Într-o atmosferă plină de bucuria praznicului Învierii Domnului, I.P.S. Mitropolit Teoctist a împărtășit binecuvîntări părintești tuturor celor care au participat la alesul moment de trăire duhovnicească și înălțare sufletească.

Diac. V. NECHITA

INTINERAR PASTORAL

Sărbătorirea hramului bisericii „Înălțarea Domnului“ din Mănăstirea Neamț a fost cinstită anul acesta, de prezența Înalt Prea Sfințitului Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei și a Prea Sfințitului Eftimie, Episcopul Romanului și Hușilor. După ritualul adînc îndătinat la lavra Neamț, în seara zilei de 15 iunie a. c., s-a săvîrșit slujba Vecerniei și sfințirea litiei de către însuși oblăduitorul duhovnicesc al Mitropoliei Moldovei și Sucevei, înconjurat de un sobor de ieromonahi și ierodiaconi. În lumina lină a serii, slujba cu rugăciunile înălțate de sfinții slujitori și cîntările interpretate de corul elevilor seminariști au fost ascultate de credincioși cu atenție și evlavie. A doua zi, 16 iunie a.c., începînd de la orele 9, pe un podium, orînduit lîngă masivul aghiazmatar, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist, asistat de Prea Sfințitul Episcop Eftimie, de ieromonahi și ierodiaconi, a săvîrșit sfințirea apei și, în continuare, pe locul unde se afla, altădată, biserica Sfîntul Gheorghe, acum, reconstruită pe latura de est a incintei, Sfînta și dumnezeiasca Liturghie.

Îndată, după sfințirea apei, Înalt Prea Sfințitul Teoctist a rostit un părintesc cuvînt de învățătură, ascultat cu luare-aminte de credincioși. Stăpînit de înalte simțăminte de mulțumire duhovnicească, cum însuși a mărturisit, Înalt Prea Sfințitul, în partea introductivă a cuvîntării, a evocat strălucita personalitate a domnului Ștefan cel Mare, conducător de mare vrednicie, care s-a străduit să păstreze și să apere ființa și continuitatea statală a Moldovei și, în același timp, să acorde tot sprijinul său activităților culturale ale timpului. Printre înfăptuirile culturale ale domnitorului este și biserica „Înălțarea Domnului“, lîngă zidurile căreia ne aflăm. Această ctitorie este un epocal act de cultură care pune în lumină gîndurile și simțămintele artistice ale voievodului și, deopotrivă, ingeniozitatea meșterilor de atunci. În continuare, Înalt Prea Sfințitul a amintit că biserica, în urma lucrărilor de restaurare efectuate, în ultimii 30 de ani, cu sprijinul material și tehnic al statului acordat prin Departamentul Cultelor, Direcția Monumentelor Istorice și Mitropolia Moldovei și Sucevei, ctitoria al cărui hram se prăznuiește astăzi a îmbrăcat veșmîntul ei cel dintîi. Viețuind, în fragedă tinerețe, în chiliile acestei lavre și sorbind, aici, cuvîntul Evangheliei, are la inima sa acest așezămînt monahal, a mărturisit Înalt Prea Sfințitul, căruia, cu fiecare zi ce trece, îi schimbă înfățișarea prin noi și importante lucrări.

Referindu-se la Înălțarea Domnului la cer pe care o prăznuim astăzi, Înalt Prea Sfințitul Teoctist a explicat credincioșilor că, prin acest act dumnezeiesc, se încheie lucrarea mesianică a Mîntuitorului Hristos. Plinind misiunea pentru care se întrupase, unind pe cele de pe pămînt cu cele cerești, Domnul Hristos, prin înălțarea Sa la cer, nu S-a despărțit de lume, nu S-a depărtat, adică de noi, ci, necontenit, este cu noi. Sfinții Apostoli, întrarmați de harul Sfîntului Duh, făgăduit și trimis asupra lor de Însuși Mîntuitorul, au propovăduit Evanghelia pînă la marginile pămîntului.

În încheiere, Înalt Prea Sfințitul Teoctist a dat sfat și îndemn părintesc celor ce-l ascultau ca să rămînă, fiecare dintre ei alături de Iisus, fiecare să se înalțe, prin gîndurile lor curate, prin strădaniile lor alese, prin viețuirea lor întru unitatea credinței, prin silința lor închinată păcii și bunăvoirii în lume.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii, Prea Sfințitul Episcop Eftimie, luînd cuvîntul, a mărturisit că este deosebit de mulțumit că se află la acest hram al istoricei mănăstiri Neamț, apoi a insistat asupra îndatoririi pe care o au credincioșii de a asculta de Biserică.

Miercuri 15 iunie a. c., Înalt Prea Sfințitul Teoctist a inspectat Tipografia mitropolitană de la Mănăstirea Neamț interesîndu-se, îndeosebi, de modul în care sînt instalate aparatele tipografice, procurate de curînd și de modul în care se execută lucrările de imprimare ale revistei „Mitropolia Moldovei și Sucevei“ și a scrierilor din planul editorial. Vineri 17 iunie a.c., la Seminarul teologic, Înalt Prea Sfințitul Teoctist și Prea Sfințitul Eftimie au inspectat localul școlii, au cercetat cîteva clase în care elevii ascultau

expunerile profesorilor apoi, în cancelarie, s-au dat P.C. director și profesorilor îndrumări în legătură cu închierea anului școlar 1982/1983 și cu desfășurarea treburilor gospodărești ale școlii.

S. P.

Duminică, 19 iunie a.c., credincioșii parohiei Cacica, așezare situată între obcinile bucovinene nu departe de Solca și Arbore, unde Ștefan Tomșa și respectiv Luca Arbore au înălțat frumoase ctitorii în secolul al XVI-lea, au avut bucuria de a-și vedea binecuvîntate ostenelile de refacere și pictare a bisericii prin săvîrșirea slujbei de sfințire a bisericii și a Sfintei Lturghii, de Înalt Prea Sfnțitul Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi.

Prin osteneala tînărului preot paroh Nuțu Mircea, biserica a îmbrăcat haina cea nouă și frumoasă a primenirii. După o substanțială refacere a zidăriei bisericii, afectată pe alocuri de trecerea anilor, biserica a fost pictată și remobilată prin contribuția Centrului eparhial și a credincioșilor. După săvîrșirea Sfintei Liturghii, I.P.S. Mitropolit Teoctist a rostit un cuvînt de învățătură, pe care-l publicăm în întregime în numărul 7-9 al revistei noastre.

Mulțumind pentru osteneala pe care Întîistătătorul Bisericii din Moldova și Bucovina și-a luat-o venind să le sfințească biserica, P.C. preot paroh a făcut o succintă dare de seamă a lucrărilor. A mulțumit, totodată, cu fiască recunoștință, I.P.S. Mitropolit pentru ajutorul acordat, Departamentului Cultelor și autorităților locale de stat pentru înțelegerea de care s-a bucurat, precum și credincioșilor care au contribuit la efectuarea acestor lucrări.

Apoi, s-a oficiat tradiționalul polihroniu pentru conducătorii țării, pentru Întîistătătorul Bisericii din Moldova și Bucovina și pentru toți cei ce au contribuit la reînnoirea bisericii sau au luat parte la slujba de sfințire a acesteia.

Diac. V. NECHITA

De Sînziene la Suceava. În ziua de 24 iunie, Mănăstirea Sfîntul Ioan cel Nou din Suceava prăznuiește, după tradiție, hramul ei.

Ctitoria mușatinilor, despre care luceafărul poeziei noastre românești amintește în scrisorile sale — „Rămîneți în umbra sfîntă, basarabi și voi mușatini, descălicători de țară, dătători de legi și datini" —, vatră veche de evlavie și cultură, așezată pe frumoasele plaiuri sucevene, încărcate de istorie și legendă, Mănăstirea Sfîntul Ioan cel Nou din Suceava a fost dintru început un loc de pelerinaj, de reculegere și meditație pentru dreptcredincioșii creștini.

În această zi ei vin la Suceava, cu flori de sînziene în mîini, aprind lumini și se închină plecîndu-și inimile și genunchii în fața raclei cu moaștele Sfîntului Mucenic Ioan cel Nou, aduse de la Cetatea Albă și care se odihnesc aici întru netulburată liniște de mai mult de trei veacuri. Și anul acesta, hramul mănăstirii a fost cinstit cu participarea Înalt Prea Sfințitului Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei și a Prea Sfințitului Damaschin Severineanul, Episcop-vicar la Mitropolia Olteniei, aflat în Moldova ca oaspete al Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist. În ajunul sărbătorii s-a săvîrșit slujba de priveghere pe care credincioșii au ascultat-o în liniște și cu evlavie adîncă.

A doua zi, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist și Prea Sfințitul Damaschin, însoțiți de soborul preoțesc, înveșmîntați de sărbătoare, au săvîrșit Sfînta Liturghie afară, în locul dinainte pregătit. La sfîrșit, Înalt Prea Sfințitul a rostit un cuvînt de învățătură, despre însemnătatea sărbătorii.

(T. M.)

Duminică, 26 iunie a.c., în ziua Pogorîrii Sfîntului Duh, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist a săvîrșit slujba de sfințire a bisericii cu hramul Pogorîrea Sfîntului Duh din Cobîla, parohia Șendriceni, protopopiatul Dorohoi și Sfînta Liturghie, la sfîrșitul căreia Înalt Prea Sfinția Sa a rostit un părintesc cuvînt de învățătură și de îndrumare creștinească.

„Viața noastră, a spus Înalt Prea Sfinția Sa, se prelungește în veșnicie prin faptele noastre bune pe care le săvîrșim pe pămînt. Aici, dumneavoastră, credincioșii ați săvîrșit o faptă bună, ridicînd acest altar de închinare, îndemnați de credința vie și lucrătoare pe care ați moștenit-o de la moșii și strămoșii noștrii".

În continuare, Înalt Prea Sfinția Sa s-a referit la ziua „moșilor de vară", cînd se pomenesc în rugăciuni toți cei trecuți în viața de dincolo. Ei n-au murit, ci trăiesc altă viață — viața de dincolo care este o continuare a vieții de aici.

Referindu-se la praznicul Cincizecimii, Înalt Prea Sfinția Sa a arătat că în acea zi Sfîntul Duh, în chip de limbi ca de foc, S-a pogorît asupra Sfinților Apostoli (Fapte 2, 2-3), iar altădată le-a zis: „Luați Duh Sfînt, cărora veți ierta..." (Ioan 20, 23), deci numai asupra Sfinților Apostoli S-a pogorît Sfîntul Duh, spre deosebire de alte învățături, și numai lor le-a dat mandatul de a vesti Evanghelia învierii zicîndu-le: „Mergînd învățați toate neamurile" (Matei 28, 19).

În încheiere, Înalt Prea Sfinția Sa a spus: „Sfințirea acestei biserici s-a săvîrșit în această zi de mare praznic și de acum va avea hramul Pogorîrea Sfîntului Duh. Bisericile noastre vechi sînt mărturii ale așezării noastre dintru început pe aceste meleaguri și, deopotrivă, ale evlaviei strămoșilor noștri. De aceea, nu trebuie să ne îndepărtăm de ele. Cine își tăgăduiește credința, părinții, țara nu este un fiu vrednic al poporului nostru. Să fim statornici în credință, să păstrăm cu sfințenie frumoasele datini strămoșești, să stăm strîns uniți în jurul conducătorilor noștri, să muncim neobosit pentru progresul și înflorirea Patriei".

Felicitînd pe preotul paroh și pe credincioșii care au contribuit, în felurite chipuri, la ridicarea bisericii, Înalt Prea Sfințitul a împărtășit tuturor arhierești binecuvîntări.

Biserica Sfînta Treime din orașul Siret este un monument istoric, caracteristic tuturor bisericilor slăvitului voievod Ștefan cel Mare. Preotul Ioan Hapenciuc, fiind numit la această parohie, a pornit la treabă cu elan tinerese, cu dragoste si dăruire față de buna podoabă a Casei Domnului: a introdus, mai întîi, încălzire în biserică, a renovat casa parohială cu aprobarea Sfintei Mitropolii și cu ajutorul credincioșilor săi.

În ziua de 27 iunie a.c., Înalt Prea Sfințitul Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, a venit la biserica Sfînta Treime din Siret unde era așteptat de numeroși credincioși, dornici să-l audă slujind și cuvîntînd pe arhipăstorul și părintele lor duhovnicesc. Întîmpinat de soborul preoțesc și de P.C. Protopop Ioan Ciornei-Rădăuți, Înalt Prea Sfinția Sa a fost înveșmîntat în toate ornatele arhierești și, după ce a binecuvîntat și a sfințit lucrările prin stropirea cu aghiazmă, a săvîrșit, în continuare, Sfînta Liturghie.

La sfîrșit, Înalt Prea Sfințitul a rostit un amplu cuvînt de învățătură despre importanța prăznuirii Sfintei Treimi, cuvînt care va rămîne o amintire vie în sufletele tuturor celor care l-au ascultat.

T. M.

SLUJBE ARHIEREȘTI MISIONARE ȘI SFINȚIRI DE BISERICI

Din încredințarea I.P.S. Mitropolit Teoctist, potrivit îndrumărilor Sfîntului Sinod, P.S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul și-a desfășurat și în perioada aprilie-iunie din anul acesta activitatea pastoral misionară, efec-

tuînd vizite canonice și de lucru, slujbe misionare și de sfințire sau de redeschidere a unor biserici din cuprinsul Arhiepiscopiei Iașilor, întărind prin aceasta și mai mult legătura dintre credincioși și păstorii lor sufletești.

Astfel, duminică 10 aprilie P.S. Sa a săvîrșit Sfînta Liturghie, ținînd cuvînt de învățătură despre importanța Sfintei Cruci în viața Bisericii și a credincioșilor, la parohia „Ziua Crucii" din Iași.

Credincioșii parohiei Șerbăuți, protopopiatul Rădăuți, au avut bucuria de a avea duminică 17 aprilie, pe P.S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul, care după Sfînta Liturghie le-a rostit un cuvînt de învățătură despre importanța Sfintelor Taine în vederea mîntuirii. În cadrul Sfintei Liturghii a hirotonit în preot pe diaconul Andrei Valeriu, pe seama parohiei Vînători, protopopiatul Botoșani.

În ziua de 22 aprilie a.c., P.S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul a luat parte la slujba de priveghere de la Mănăstirea Neamț. Cu acel prilej, P.S. Sa a săvîrșit tunderea în monahism a fratelui Ioan Irina, care a primit numele de Nicodim.

În ziua pomenirii Sfîntului Mare Mucenic Gheorghe — 23 aprilie — P.S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul a săvîrșit Sfînta Liturghie la parohia Petru Vodă, protopopiatul Tg. Neamț. În cadrul Sfintei Liturghii, P.S. Sa a hirotonit în preot pe diaconul Mihai Ursu, pe seama parohiei Costiugeni, protopopiatul Botoșani. La sfîrșitul Sfintei Liturghii, P.S. Sa a rostit un cuvînt de învățătură despre importanța prăznuirii Sfîntului Mare Mucenic Gheorghe, purtătorul de biruință.

În după-amiaza aceleiași zile P.S. Sa a vizitat Schitul Durău și Mănăstirea Bistrița, parohia Audia, filiala Grozăvești, filiala Potoco și Sfîntul Gheorghe-Bicaz. A doua zi, duminică 24 aprilie a.c., P.S. Sa a săvîrșit Sfînta Liturghie la parohia Rediu, protopopiatul Piatra Neamț, ținînd cuvînt de învățătură despre importanța și dimensiunea timpului în dobîndirea mîntuirii. În cadrul Sfintei Liturghii, P.S. Sa a hirotonit în preot pe diaconul Zamfir Haraga, pe seama parohiei Durnești-Botoșani. În după-amiaza aceleiași zile, P.S. Sa a vizitat bisericile parohiale : Roșcani, Tazlău, Roznov, Reuseni, Brășăuți și Dumbrava Roșie.

Bucuria Sfintelor Paști pentru credincioșii parohiei Cașvana, protopopiatul Suceava, a fost încununată de comuniunea de har și de iubire a Sfintei Liturghii săvîrșite de P.S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul în ziua de 9 mai, care la sfîrșit a ținut un cuvînt despre datoria creștină de permanentă reînnoire sufletească.

Vineri, 13 mai — Izvorul Tămăduirii — hramul Mănăstirii Bistrița, P.S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul a săvîrșit Sfînta Liturghie la frumoasa ctitorie a lui Alexandru cel Bun, iar duminică 15 mai P.S. Sa a săvîrșit Sfînta Liturghie la parohia Corni, protopopiatul P. Neamț, la sfîrșitul căreia a ținut un cuvînt de învățătură despre sfintele icoane — încredințări ale slavei dumnezeiești sălășluite în chipul lui Hristos și al sfinților.

În dimineața aceleiași zile, P.S. Sa a vizitat biserica parohiei Bodești, iar după amiază biserica parohiei Bodești de Jos.

În ziua de sîmbătă 21 mai a.c., cînd am prăznuit pe Sfinții împărați Constantin și mama sa Elena, P.S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul a săvîrșit slujba de sfințire a bisericii din parohia Lămășeni, comuna Rădășeni, protopopiatul Fălticeni și Sfînta Liturghie, la sfîrșitul căreia P.S. Sa a ținut un cuvînt de învățătură, apoi s-a încheiat cu un polihroniu.

În aceeași zi, P.S. Sa a vizitat parohiile Sfinții Apostoli Petru și Pavel și Sfîntul Mercurie din comuna Rădășeni, întreținîndu-se cu preoții parohi și credincioși.

Duminică, 22 mai credincioșii din parohia Almaș, protopopiatul P. Neamț, au trăit bucuria de a-și vedea binecuvîntate lucrările de refacere a bisericii prin slujba de sfințire și Sfînta Liturghie săvîrșite de P.S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul. P.S. Sa a ținut un cuvînt ocazional despre roadele ascultării de Biserică și datoria creștinească de păstrare a unității de credință. În cadrul Sfintei Liturghii P.S. Sa a hirotonit în ierodiacon pe monahul Antim Dodu pentru Mănăstirea Secu. În după-amiaza aceleiași zile, P.S. Sa a vizitat biserica parohiei Negrești.

De asemenea și credincioșii filiei Hlăpești, parohia Talpa, protopopiatul Piatra Neamț, în ziua de 29 mai a.c., au trăit bucuria de a-și vedea resfințită biserica. P.S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul a săvîrșit slujba de resfințire a bisericii și Sfînta Liturghie, în cadrul căreia a hirotonit preot pe diaconul Ioan Ilie pe seama parohiei Grințieș, protopopiatul Tg. Neamț, după care a vorbit celor prezenți despre mijlocirea sfinților în vederea dobîndirii mîntuirii lui Hristos de către fiecare mădular al Bisericii. În după-amiaza aceleiași zile, P.S. Sa a vizitat biserica parohiei Dragomirești.

Aceeași bucurie de a-și vedea sfințit locașul de rugăciune, împodobit cu obolul și osteneala lor, au avut-o și credincioșii filiei Țolici, parohia Tîrpești, protopopiatul Tg. Neamț, în ziua de duminică 5 iunie a.c.. P.S Episcop-vicar Pimen Suceveanul după ce a săvîrșit slujba de sfințire a bisericii, a oficiat Sfînta Liturghie, la sfîrșitul căreia P.S. Sa a ținut un cuvînt de învățătură despre virtuțile creștine — roade ale lucrării Sfîntului Duh în sufletul fiecărui credincios.

Credincioșii parohiei „Sfîntul Nicolae" din Vama, protopopiatul Cîmpulung, în straiele lor de sărbătoare, ca o mărturie a statorniciei lor în dreapta credință, au trăit bucuria comuniunii Sfintei Liturghii, săvîrșite de P.S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul. La sfîrșit P.S. Sa a ținut un cuvînt de învățătură despre Sfînta Euharistie și desăvîrșirea creștină.

De Sînziene — 24 iunie, Duminica Rusaliilor — 26 iunie și Sfinții Apostoli Petru și Pavel — 29 iunie — P.S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul a săvîrșit Sfînta Liturghie în ctitoria mușatină de la Mănăstirea Neamț, spre bucuria ostenitorilor străvechii lavre moldovene — „Ierusalimul Ortodoxiei românești".

Diac. V. NECHITA

FESTIVITATEA ÎNCHEIERII ANULUI ȘCOLAR 1982/1983 LA SEMINARUL TEOLOGIC DE LA MĂNĂSTIREA NEAMȚ

Cursurile anului școlar 1982/1983 la Seminarul teologic de la Mănăstirea Neamț s-au încheiat în ziua de 25 iunie a.c., cu serbarea ținută în sala de festivități a școlii.

Această festivitate a fost onorată de prezența Înalt Prea Sfințitului Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei și a Prea Sfințitului Eftimie, Episcopul Romanului și Hușilor, profesorii Seminarului, personalul școlii, părinți, rude și cunoscuți ai elevilor.

Serbarea a început cu intonarea Imnului patriotic „Trei culori", după care a luat cuvîntul P.C. Pr. prof. Mihai Gh. Vizitiu, directorul Seminarului, care a făcut o prezentare a activității școlare din cursul anului școlar 1982/1983. P.C. Sa a reliefat mijloacele folosite pentru îmbunătățirea procesului instructiv-educativ în cadrul intern, al educației cetățenești, al educației moral-religioase, obiectivele propuse și realizările obținute.

Adresîndu-se absolvenților, vorbitorul le-a dat îndemnuri cum să-și continue pregătirea lor de viitori slujitori ai Bisericii și ai Patriei.

În încheierea cuvîntării sale, vorbitorul a adus mulțumiri Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist, Prea Sfințitului Episcop Eftimie pentru grija deosebită pe care o arată pentru bunul mers al școlii, asigurîndu-i că și pe viitor, la Seminarul din Mănăstirea Neamțului se va munci cu mai multă abnegație și cu o mare responsabilitate.

A urmat apoi un scurt program artistic. Corul Seminarului, dirijat de P.C. Pr. prof. Anibal Pantiru a interpretat cîteva concerte religioase și

patriotice dintre care amintim : „Taina creștinătății", „De tine Doamne", „Cîntarea III-a de la vecernie", gl. VI, „Cerurile spun", „Pe-al nostru steag", „Mîndră zi a libertății", „Frumoasă țară, dulce Românie". Dintre poeziile recitate menționăm : „Iubirea", „Țara", de Ioan Alexandru, „Rugăciune", de Pr. Ioan Hornea.

În numele absolvenților Seminarului a luat cuvîntul Fercal Petru, care a dat glas simțămintelor de stimă și dragoste față de părinții profesori care i-au primit și încurajat în școală cu căldură, transmițîndu-le cunoștințele necesare odată cu dragostea slujirii preoțești. Vorbitorul și-a exprimat mai ales sentimentele de fiască recunoștință față de înalții ierarhi prin grija cărora ei au crescut și s-au format în această grădină duhovnicească, pentru a deveni buni slujitori ai altarelor străbune și ai Patriei noastre scumpe.

În această atmosferă solemnă, încălzită de alese simțăminte, a urmat cuvîntul Prea Sfințitului Episcop Eftimie, care a făcut aprecieri elogioase la adresa activității școlare desfășurate la Seminarul de la Mănăstirea Neamț în anul care s-a încheiat. Apoi a felicitat călduros corpul profesoral și pe elevi pentru rezultatele atît de frumoase obținute și a urat succes deplin pe mai departe în munca fiecăruia.

Cu viu interes, a fost așteptat cuvîntul Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist, care a reliefat importanța misiunii preoțești pe care trebuie să o împlinească în Biserică toți acei care se pregătesc ani de-a rîndul în Seminar și la Institutul teologic ca să fie folositori atît Bisericii cît și Țării. O temeinică pregătire teoretică și o aleasă viețuire creștinească, potrivit învățăturii evanghelice, trebuie să fie caracteristica fiecărui slujitor al altarului pentru a putea contribui la creșterea duhovnicească a credincioșilor de a căror mîntuire răspund în fața lui Dumnezeu.

În încheiere, I.P.S. Sa a binecuvîntat rezultatele bune obținute la învățătură și comportare de elevi, precum și munca stăruitoare a corpului profesoral și contribuția personalului administrativ din cursul anului școlar care s-a încheiat. La sfîrșitul serbării, înalții ierarhi au înmînat premiile elevilor care s-au distins la studii și purtare.

Vasile ȚOC

CONSFĂTUIRI PASTORAL—MISIONARE

Potrivit dispozițiilor date în urma consfătuirii sinodale din 22 februarie a. c., privind problemele pastoral-misionare și în conformitate cu indicațiile I.P.S. Mitropolit Teoctist s-au organizat la sediul protopopiatul Iași și la Seminarul teologic Mănăstirea Neamț mai multe serii de consfătuirii pastoral-misionare.

La sediul protopopiatul Iași asemenea consfătuiri pastoral-misionare s-au desfășurat în trei serii : 15-18 februarie, 22-25 februarie și 1-4 martie a. c., iar la Seminarul teologic între 22-25 februarie, 1-4 martie, 8-11 martie, 15-18 martie, 24-27 mai, 31 mai-3 iunie, 7-10 iunie, urmînd conform programului să se mai desfășoare și în luna iulie a.c., între 5-8 iulie și 12-15 iulie a.c.

La consfătuirile pastoral-misionare au participat 195 de preoți din parohii cu probleme misionare deosebite, misionarii protopopești și delegații eparhiali, sub supravegherea P. S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul și P. C. Pr. Lefter Aristide, inspector bisericesc.

Programul zilnic al acestor consfătuiri consta, dimineața, în săvîrșirea utreniei și Sfintei Liturghii, în cadrul căreia preoții cursanți rînduiți rosteau predica zilei și un cuvînt de învățătură, apoi susținerea unei teme de către delegații chiriarhali, pe marginea căreia urmau discuții, completări și lămuriri. Iar după amiaza se continua susținerea unei teme de către delegatul eparhial, după care urmau seminarii și pregătirea unei predici și cateheze de către un preot cursant rînduit.

Temele susținute în cadrul programului zilnic și aprobate de I.P.S. Mitropolit Teoctist au fost: Biserica strămoșească și bucuria comuniunii; Despre Sfînta Biserică; Ascultarea de Biserică; Pidalionul în viața Bisericii Ortodoxe; Sfînta Scriptură și interpretarea ei — factor de unitate în credință, simțire și trăire românească; Lucrarea Sfîntului Duh în Biserică și învățătura despre darurile Sfîntului Duh; Mijloace și metode de readucere în sînul Bisericii a celor despărțiți de ea; Despre Sfînta Fecioara Maria; Cinstirea Sfintelor Icoane și a Sfintei Cruci; Învățătura ortodoxă despre dogme și canoane; Învățătura ortodoxă despre Botez, cu privire specială asupra botezului copiilor; Taina Sfîntului Botez, Glosololia; Preoția universală — texte biblice și comentarii; Păstrarea dreptei credințe — imperativ al slujirii preoțești; Învățătura ortodoxă despre cultul sfinților, cu privire specială asupra cultului Maicii Domnului; Rugăciunea pentru cei morți; Îndrumări privind activitatea pastoral-misionară în parohie; Ținuta și comportarea preotului în familie, în societate și în parohie; Disciplina bisericească și disciplina financiară — factori de păstrare a unității vieții parohiale; Îndrumări practice privind gestionarea parohială, păstrarea arhivei și dotarea bibliotecii parohiale; Activitatea membrilor Consiliului și Comitetul parohial — factor de promovare a unității de credință și Iubirea de patrie — îndatorire creștinească. Dintre referenții tematicilor amintim: P.S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul, P.P.C.C. preoți profesori: Mihai Vizitiu, Vasile Irina, Anibal Panțiru, Constantin Cojocaru și Constantin Mosor, P.C. Pr. Aristide Lefter, inspector-bisericesc, P.C. Prot. Mihai Mocanu-Pașcani, P.C. Arhidiac. prof. Ioan Ivan-Mănăstirea Neamț, P.P. C.C. preoți: C. Călimman-Iași, Victor Moise-Vama și Dragoș Botezat-Cîmpulung.

Dezbaterile care au avut loc, prezentarea aspectelor practice ale problemelor discutate și experiența împărtășită ne oferă garanția că aceste cursuri vor aduce o valoroasă contribuție la intensificarea activității pastoral-misionare în parohii spre deplina satisfacere a cerințelor Bisericii în spiritul hotărîrilor Sfîntului Sinod și al permanentelor îndrumări părintești ale I.P.S. Mitropolit Teoctist.

M. MĂRGINEANU

†

CHEMAȚI LA DOMNUL

MONAHIA OLIMPIADA NASTAC

Joi, 14 aprilie 1983, a încetat din viață la Mănăstirea Varatec, după o scurtă suferință, monahia Olimpiada Nastac în vîrstă de 74 ani.

S-a născut la 22 octombrie 1909, în comuna Gănești-Blăgești, județul Iași, dintr-o familie evlavioasă primind numele de botez Casandra.

După absolvirea școlii primare în satul natal, tînăra Casandra Nastac a venit la Mănăstirea Varatec, la îndemnul monahiei Olimpiada Dumbravă, sora mamei sale. Datorită educației religioase primite în familie și un alt vlăstar al familiei Nastac a îmbrățișat viața monahală la Mănăstirea Sihăstria, județul Neamț, sub numele de Pimen Nastac.

La Mănăstirea Varatec novicea Casandra a fost încredințată spre educare de conducerea mănăstirii mătușii sale Olimpiada Dumbravă, membră în Consiliul duhovnicesc al mănăstirii.

La această monahie și-a făcut ucenicia sora Casandra, de la care a învățat cîntările bisericești, ascultarea și celelalte rînduieli ale vieții monahale. După ce și-a făcut ucenicia și educația duhovnicească după regulamen-

tul mănăstirii, sora Casandra a fost călugărită în anul 1940, primind numele de Olimpiada.

A lucrat un timp la cancelaria mănăstirii ca ajutoare, apoi ca secretară. A îndeplinit și ascultarea de economă și pe cea de casieră. A fost membră în Consiliul duhovnicesc, economic și de disciplină al mănăstirii, pînă la data morții.

În toate ascultările în care a fost rînduită și în activitatea pe care a desfășurat-o s-a achitat conștiincios de toate îndatoririle ce i-au fost încredințate.

În ultimii ani s-a dedicat cu totul vieții duhovnicești fiind nelipsită de la slujbele bisericești și de la pravila călugărească.

Slujba înmormîntării a fost oficiată duminică 17 aprilie 1983 în biserica „Sfîntul Ioan" de către preoții slujitori ai mănăstirii și corul călugărițelor.

Despre viața și activitatea răposatei monahii a vorbit în biserică Maica stareță Nazaria Niță, care a evocat în cuvinte alese chipul celei care a fost monahia-consilieră Olimpiada Nastac.

În dangătul clopotelor de la cele trei biserici ale mănăstirii sicriul cu rămășițele pămîntești ale defunctei a fost condus la cimitirul mănăstirii unde a fost îngropată.

Monahia Hristofora HAIDAMAC

PREOTUL CONSTANTIN BUCĂTARU

În ziua de 27 aprilie a.c., a încetat din viață, în vîrstă de 87 ani preotul Constantin Bucătaru, pensionar, îmbisericit la biserica „Sfinții Voievozi" Roșca din municipiul Iași. S-a născut în localitatea Volocineț-Soroca, în anul 1896, dintr-o familie de preot.

După terminarea Seminarului teologic din Chișinău, a activat ca profesor de limbă română și latină la Școala medie din Nădușița, județul Soroca.

În anul 1924 a fost hirotonit și numit preot în comuna unde a funcționat ca profesor. După 20 de ani de activitate rodnică, pe tărîm bisericesc și social, este mutat în comuna Racovița-Balș, unde a funcționat timp de 9 ani. Din anul 1959, cînd a fost pensionat, a păstorit parohia Pâncești-Roman.

Slujba înmormîntării a fost săvîrșită în biserica „Sfinții Voievozi"-Roșca, în ziua de 30 aprilie, de către un sobor de preoți, iar răspunsurile au fost date de un grup de cîntăreți bisericești. După înconjurarea bisericii, cortegiul funerar s-a îndreptat spre cimitirul „Eternitatea", unde cei ce au luat cuvîntul, scoțînd în lumină meritele și activitatea pastorală a preotului Constantin Bucătaru, regretat de familia îndoliată, de colegi și cunoscuți, în dangătul clopotelor, corpul neînsuflețit al defunctului a fost așezat în cripta familiei.

Pr. Vl. GROSARU

PREOTUL GEORGE OLARIU

În ziua de 3 mai 1983 s-a stins din viață, după o scurtă și grea suferință, Preotul George Olariu. El s-a născut în orașul Siret la 7 aprilie 1909, fiind crescut într-o familie de creștini evlavioși. A urmat școala generală și liceul, apoi s-a înscris și a urmat cursurile Facultății de Teologie din Cernăuți, luînd licența în anul 1936. S-a căsătorit în anul 1937 cu Eudochia

Pucai, apoi a fost hirotonit preot în anul 1938 și a păstorit în mai multe parohii pînă în anul 1969, cînd s-a pensionat de la parohia Călinești, pe motive de sănătate.

Fiind o fire blîndă și cu dragoste față de cele sfinte și față de păstoriții săi, preotul George Olariu, la bisericile unde a păstorit, a slujit cu multă evlavie.

Slujba înmormîntării a fost oficiată în Sîmbăta Paștilor de către un sobor de preoți în frunte cu P. C. Protopop Ciornei Ioan-Rădăuți, care în cuvîntul său a pus în lumină viața și activitatea părintelui George Olariu. Despre cel ce a fost regretatul Preot George Olariu au mai vorbit P. C. Pr. Botezat Dragoș și P. C. Pr. Georgian Aurel.

În sunetele duioase ale clopotelor și regretat de toți cei care l-au cunoscut și apreciat, corpul neînsuflețit a fost coborît în cripta familiei din cimitirul orașului Siret.

Prot. I. CIORNEI

C. — Episcopia Romanului și Hușilor

CONFERINȚELE PREOȚEȘTI PE LUNA MAI 1983

Cancelaria Sfîntului Sinod a programat tema conferinței preoțești pentru luna mai a. c.: „Aportul României la efortul comun al popoarelor pentru dezarmare și pace în întreaga lume, pentru cooperare și securitate europeană. Contribuții ale B.O.R.", pentru a fi dezbătută de preoți la protopopiate în zilele de 24-26 mai.

Lucrările conferințelor preoțești la protopopiate au fost conduse de delegați din partea P. S. Episcop Eftimie. P. S. Sa a condus lucrările conferinței la Protopopiatul Roman, P. C. Pr. I. Mareș, vicar administrativ-Bacău, P. C. Pr. C. Cazan, consilier administrativ-Moinești, P. C. Pr. N. Toderici, consilier administiv-Vaslui, Huși și Bîrlad și P. C. Pr. C. Pelin, inspector bisericesc-Tg. Ocna.

După oficierea Tedeum-ului, delegații Centrului eparhial au prezentat cronica evenimentelor interne și externe care au avut loc din luna martie pînă în prezent, reliefînd importanța temei conferinței privind aportul României și în special eforturile depuse de Președintele țării noastre în realizarea unei zone denuclearizate în Balcani, realizarea unei Europe fără arme nucleare și a dezarmării generale; înfăptuirea unei păci trainice pe planeta noastră și o democratizare a relațiilor internaționale printr-o nouă ordine economică.

S-au evidențiat, de asemenea, eforturile depuse de Biserica Ortodoxă Română — care este permanent slujitoare a păcii și buneiînțelegeri între oameni — atît pe plan intern contopită structural cu eforturile întregului nostru popor în împlinirea acestui măreț ideal, precum și în relațiile interbisericești și în cadrul reuniunilor internaționale de luptă pentru pace, în care au fost apreciate contribuțiile ei depuse pentru împlinirea mesajului divin de pace, concretizat în special prin *Apelul* pe care Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române l-a adresat în acest scop tuturor religiilor pămîntului, deci tuturor popoarelor.

Referatele au fost prezentate de următorii P.P. C.C. preoți: Mocanu Vichentie-Roman; Mardare Constantin-Bacău; Pașcu Nicolae-Moinești; Enache Nicolae-Tg. Ocna; Mitoiu Dumitru-Vaslui; Vîjianu Alexandru-Huși și Nedelcu Nicolae-Bîrlad.

Pe marginea referatelor au luat cuvîntul mai mulți preoți, care au adus completări asupra subiectului prezentat de referenți.

Ei au reliefat în cuvîntul lor noile inițiative de pace ale României și eforturile depuse de Domnul Nicolae Ceaușescu — președintele Republicii

Socialiste România — în realizarea acestui ideal al lumii contemporane care este dorința arzătoare de pace.

Ca „așezămînt al păcii", Biserica este slujitoare permanentă al acestui măreț ideal. Contribuția ei la realizarea păcii și dezarmării este exprimată de înalții noștri ierarhi în reuniunile internaționale interreligioase.

Preoții din eparhie au confirmat atașamentul lor față de acțiunile social-obștești din cadrul parohiilor, ostenindu-se alături de întregul nostru popor pentru prosperitatea Patriei.

P.S. Episcop Eftimie și delegații Centrului eparhial, au apreciat referatele prezentate și completările făcute de cei ce au luat cuvîntul referitor la tema conferinței. S-a precizat că pacea este taina fericirii tuturor și cînd ea va lua locul războiului, atunci făgăduințele fericirilor biblice se vor împlini, iar oamenii vor trăi vremuri mesianice. Dar pînă atunci, Biserica Ortodoxă Română nu va înceta să predice pacea și iubirea între oameni și popoare ; nu va înceta să cînte imnele păcii și să se roage pentru pacea a toată lumea și pentru întemeierea pe pămînt a unei împărății în care să domnească pacea și buna înțelegere.

În partea a doua a lucrărilor conferinței s-au prezentat rapoarte privind activitatea pastoral-misionară, administrativ-bisericească și social-obștească desfășurată în parohii în ultimele trei luni, după care lucrările conferinței au luat sfîrșit.

Pr. I. MAREȘ

BISERICA DIN VALEA ȘOȘII, COMUNA PODURI, PROTOPOPIATUL MOINEȘTI, JUDEȚUL BACĂU

In ziua de 26 iunie 1983, „Duminica Rusaliilor", a avut loc sfințirea bisericii parohiale cu hramul „Pogorîrea Sfîntului Duh" din parohia Valea Șoșii, de către Prea Sfințitul Eftimie, Episcop al Episcopiei Romanului și Hușilor.

Cu patru ani în urmă, Prea Sfinția Sa a mai sfințit tot în această parohie, biserica filială cu hramul „Sfînta Cuvioasa Parascheva".

Acum s-a împlinit o dorință de mult așteptată ca odată cu hramul acestei biserici să se facă și sfințirea acestui sfînt locaș ca urmare a lucrărilor de renovare interioară și exterioară făcute de enoriașii acestei parohii, la stăruința Preotului paroh Moraru Petru.

În ajunul prăznuirii s-a săvîrșit Vecernia și litia de către un sobor de preoți în frunte cu P.C. Prot. Ioan Andrioaie-Moinești, care a ținut la sfîrșit un cuvînt de învățătură.

A doua zi, Prea Sfințitul Episcop, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, a săvîrșit slujba de sfințire a bisericii și Sfînta Liturghie, în cadrul căreia, P.S. Sa a hirotonit diacon pe tînărul student teolog Aniculoaie Gheorghe, urmînd ca a doua zi, de „Sfînta Treime", să fie hirotonit preot pe seama parohiei Rădeana, protopopiatul Tg. Ocna.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii Prea Sfinția Sa a hirotesit întru iconom stavrofor pe tînărul preot paroh Moraru Petru, ca o binemeritată răsplată care în cei aproape 10 ani de preoție s-a remarcat ca un bun slujitor ce și-a înțeles misiunea de a sluji lui Dumnezeu și oamenilor cu toată stăruința.

După aceea, preotul paroh face o succintă dare de seamă, aducînd mulțumiri Prea Sfințitului nostru Episcop, organelor locale ale puterii de stat și tuturor celor ce l-au ajutat moral și material pentru a duce la bun sfîrșit lucrările de reînnoire a sfintei biserici.

A urmat cuvîntul mult așteptat al Prea Sfințitului Episcop Eftimie, care a făcut o frumoasă legătură între festivitatea de resfințire și hramul acestei biserici Pogorîrea Sfîntului Duh, arătînd că noi românii, și în special moldovenii, avem tradiții frumoase la hramurile bisericilor.

La sfîrșitul cuvîntării Prea Sfinției Sale, a urmat un polihroniu pentru Conducătorii de stat, pentru Conducătorii Bisericii și pentru toți dreptmăritorii creștini, împărțindu-se ramuri de tei și anaforă celor prezenți.

Prot. I. ANDRIOAIE

METROPOLIE DE LA MOLDAVIE ET DE SUCEAVA

Revue officielle de l'Archevêché de Iassy et de l'Evêché de Roman et de Huşi

ANNÉE LVIIIe No. 4 — 6 avril — juin 1983

SOMMAIRE

Indépendence, victoire, paix

Le 9 mai — jour de l'indépendance, le 9 mai, jour de la victoire *(Pimen Suceveanul, Evêque-vicaire)* 149

Notre patrie d'un jour à l'autre plus florissante *(Diacre V. Nechita et M. Mărgineanu)* 154

De la vie et l'activité des Eglises orthodoxes soeurs

L'anniversaire des trois décennies de la refondation de la Patriarchie Orthodoxe Bulgare 157

Visite de Son Eminence le Métropolite Ioan de Helsinki à l'Archevêché de Iassy 162

Etudes

P. prof. Ilie MOLDOVAN, Jésus Christ — la vie du monde. La vie religieuse authentique chrétienne en tant que sujet de discution oecuménique 167

Au domaine pastoral

† *TEOCTIST, Archevêque et Métropolite,*

De la mort à la vie et de la terre au ciel . . . 192

De la parabole du Phariseu et du Publicain . . 197

La paix, prophétie et accomplissement . . . 201

† *EFTIMIE Evêque de Roman et de Huşi,*

Dans l'espoir de la Ressurection 203

Homélies

P. dr. P. DEHELEANU | Au VII ième Dimanche après les Pâques 207

Diacre conf. dr. P. I. DAVID, À la fête du Grand Saint Martyr Georges 208

P. C. CARTOŞ, À la fête des Saints Empéreurs Constantin et sa mère Hélène 212

P. G. POPOVICI, À la Saint Evangéliste Marc . . . 214

P. Iustin GASPAR, Cathéchèse Sur la Sainte Croix . . . 216

La juste doctrine de l'Eglise

Monialle Nazaria NIŢĂ, La Paroussie ou la deuxième venue du Fils du Dieu 219

Archim. Ilie CLEOPA, Sur le serment 225

Commémorations

P. I. MAREŞ, Le saint Hiérarque Sava Brancovici . . . 226

Iérom. Macarie CIOLAN, Ciprian Porumbescu, ardent patriote roumain et fondateur de la culture musicale roumaine moderne 234

P. Gh. CUNESCU, Professeur Onisifor Chibu (1883-1983) . . 245

RESPECTER LES JUSTES NORMES

P. asist. docteur N. DURĂ, **Le Sacrement de la Sainte Confession selon les dispositions et normes canoni ques de l'Eglise Orthodoxe** 248

Vies de Saints

Dosoftei, **Le très Pieux notre père Iosif l'hymnographe** *(N. A. Ursu)* 271

Pages patristiques

Saint Jean Chrisostome, **Homélie première sur la trahison de Juda et sur les Pâques, sur les Sacrements et le fait de ne pas retenir le mal** *(Trad. par Gh. Badea)* 273

Chronique ecclésiastique

A. — **Actualités oecuméniques** 280

Session commune de travail du Présidium et du Comité Consultatif de la Conférence des Eglises Européennes (Oxford 13-16 avril 1983) *(Diac. V. Nechita)*.

B. — **L'Archevêché de Iassy** 281

Hôtes; Conférences ecclésiastiques du mois de mai 1983; Fête de la Ressurection du Seigneur à la Cathédrale et au Centre métropolitain *(Diac. V. Nechita)*; **Itinéraire pastoral** *(S. P.)*; **Messes épiscopales missionnaires et consécrations d'églises** *(Diac. V. Nechita)*; **Festivité de la fin de l'année scolaires 1982/1983 au Séminaire du Monastère de Neamț** *(V. Ţoc)*; **Consultations pastorales-missionnaires** *(M. Mărgineanu)*.

† APPELÉS DEVANT DIEU : **Moniale Olimpiada Nastac** *(Mon, Haidamac Hristofora)*; **Prêtre Constantin Bucataru** *(P. Vl. Grosaru)*; **Prêtre George Olariu** *(Prot. I. Ciornei)*.

C. — **L'Evêché de Roman et de Huşi** 293

Conférences ecclésiastiques du mois de mai 1983 *(P. I. Mareş)*; **L'Eglise de Valea Şoşii, commune Poduri, protopresbiterat Moineşti, département Bacău** *(Prot. I. Andrioaie)*.

PĂSTRÎND DREPTELE RÎNDUIELI

Pr. asistent dr. N. DURĂ, **Taina Sfintei Mărturisiri în lumina dispozițiunilor și normelor canonice ale Bisericii Ortodoxe** 248

VIEȚI DE SFINȚI

Dosoftei, **Prea Cuviosul părintele nostru Iosif imnograful, peasnopisețul** *(N. A. Ursu)* 271

PAGINI PATRISTICE

Sfîntul Ioan Gură de Aur, **Omilia I-a despre trădarea lui Iuda și despre Paști, despre administrarea Sfintelor Taine și despre a nu ține minte răul** *(Trad. Gh. Badea)* . . . 273

CRONICA BISERICEASCĂ

A. — ACTUALITĂȚI ECUMENICE 280

Sesiunea comună de lucru a Prezidiului și Comitetului Consultativ al Conferinței Bisericilor Europene (Oxford 13-16 aprilie 1983) *(Diac. V. Nechita).*

B. — ARHIEPISCOPIA IAȘILOR 281

Oaspeți; Conferințele preoțești pe luna mai 1983; Praznicul Învierii Domnului la catedrală și la Centrul mitropolitan *(Diac. V. Nechita)*; **Itinerar pastoral** *(S. P.)*; **Slujbe arhierești misionare și sfințiri de biserici** *(Diac. V. Nechita)*; **Festivitatea încheierii anului școlar 1982/1983 la Seminarul de la Mănăstirea Neamț** *(V. Țoc)*; **Consfătuiri pastoral-misionare** *(M. Mărgineanu).*

†CHEMAȚI LA DOMNUL: **Monahia Olimpiada Nastac** *(Monahia Haidamac Hristofora)*; **Preotul Constantin Bucataru** *(Pr. Vl. Grosaru)*; **Preotul George Olariu** *(Prot. I. Ciornei).*

C. — EPISCOPIA ROMANULUI ȘI HUȘILOR . . . 293

Conferințele preoțești pe luna mai 1983 *(Pr. I. Mareș)*; **Biserica din Valea Șoșii, comuna Poduri, protopopiatul Moinești, județul Bacău** *(Prot. I. Andrioaie).*

TIPOGRAFIA
CENTRULUI MITROPOLITAN IAŞI
Mănăstirea Neamţ — Jud. Neamţ

MITROPOLIA MOLDOVEI ŞI SUCEVEI
REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI IAŞILOR
ŞI A EPISCOPIEI ROMANULUI ŞI HUŞILOR

CUPRINSUL

DE SĂRBĂTOAREA NAŢIONALĂ A POPORULUI ROMÂN

1944 — August — 1983. 39 de trepte spre lumină *(Diac. V. Nechita)* 299
Noi împliniri în viaţa Patriei înfloritoare *(Diac. V. Nechita şi M. Mărgineanu* 302

PĂSTRÎND UNITATEA DUHULUI ÎNTRU LEGĂTURA PĂCII

Vizita în Moldova a Sanctităţii Sale Pimen, Patriarhul Moscovei şi a toată Rusia şi a P. F. Părinte Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române (12-14 octombrie 1983) *(Diac. V. Nechita)* 305
Vizita unei delegaţii a Bisericii Ortodoxe Române la Ecimiadzin — R. S. S. Armenia *(Drd. Gheorghe Petraru)*. 349

S T U D I I

Drd. Gheorghe PETRARU, Desăvîrşirea omului în Hristos la Sfîntul Maxim Mărturisitorul 360
Drd. Eugen PENTIUC, Noţiunea de sfinţenie în Vechiul Testament 375
Pr. dr. Dan MIRON, Educaţia — dimensiune a vieţii . . 385

P E T Ă R Î M P A S T O R A L

† *TEOCTIST, Arhiepiscop şi Mitropolit,*
Înnoire şi sfinţenie. 416
Trăirea unităţii de credinţă 423

P R E D I C I

Pr. Şt. SLEVOACĂ, La Duminica a VIII-a după Rusalii . . 432
Pr. Iustin GASPAR, La Sfîntul Mucenic Pantelimon . . 435
Pr. Th. LIFICIU, Catehează despre timpul săvîrşirii celor şapte laude bisericeşti 436

DREAPTA ÎNVĂŢĂTURĂ A BISERICII

Pr. prof. Mircea CHIALDA, Preacinstirea Maicii Domnului . 439

P A G I N I P A T R I S T I C E

Sfîntul Sofronie al Ierusalimului, Cuvîntarea a V-a: Despre sărbătoarea Sfintei Cruci (Traducere de *Pr. prof. N. Petrescu*) 449
Sfîntul Ioan Gură de Aur, Omilia a LVI-a, la Matei (16, 28; 17, 1-9); Schimbarea la Faţă a Mîntuitorului Hristos (Traducere de *Gh. Badea)* 452

(continuare în pag. a 3 a copertei)

MITROPOLIA MOLDOVEI ŞI SUCEVEI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI IAŞILOR
ŞI A EPISCOPIEI ROMANULUI ŞI HUŞILOR

ANUL LIX, Nr. 7 — 9 IULIE — SEPTEMBRIE 1983

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: ARHIEPISCOPIA IAŞILOR
Bulevardul Ştefan cel Mare Nr. 16 — Iaşi

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE

† I. P. S. TEOCTIST, Mitropolitul Moldovei și Sucevei

MEMBRI

† P. S. EFTIMIE, Episcopul Romanului şi Huşilor

† P. S. PIMEN SUCEVEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iaşilor

P. C. Pr. SCARLAT PORCESCU, Iaşi

P. C. Pr. IOAN MAREŞ, vicar administrativ, Roman

P. C. Pr. prof. MIHAI VIZITIU, directorul Seminarului teologic de la Mănăstirea Neamț

REDACTOR RESPONSABIL

P. C. Pr. COSTACHE BUZDUGAN, consilier cultural, Iaşi

„Cititorii din străinătate se pot abona, adresîndu-se la ILEXIM, Departamentul Export-import Presă, P. O. Box 136-137, Telex. 11226, București, str. 13 Decembrie, nr. 3".

42.420

De sărbătoarea națională a poporului român

1944 — AUGUST — 1983. 39 DE TREPTE SPRE LUMINĂ

Libertatea dintotdeauna a fost crezul sfînt al tuturor românilor. Prin lupta lor pentru libertate și-au consfințit statornica și permanenta ființare în cetatea Carpaților — străvechea vatră părintească, doinită de codrii stejarilor seculari și valurile bătrînului Danubiu, cum apare ea în viziunea eminesciană. Astfel, de-a lungul veacurilor, libertatea noastră a fost „toată Țara Românească pînă la Marea cea Mare" a lui Mircea cel Bătrîn, Moldova lui Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare, Transilvania lui Iancu de Hunedoara și unirea lui Mihai Viteazul — „din mila lui Dumnezeu, domn Țării Românești, Ardealului și Moldovei", cum se proclama la Iași în mai 1600 —, izbînda scrisului românesc prin Coresi și Mitropoliții Dosoftei, Varlaam, Simion Ștefan și Antim Ivireanul, răscoala lui Horea — „rex Daciae" și revoluția lui Tudor, anii vizionarilor de la 1848, sfînta unire din 1859, cucerirea independenței la 1877-1878 și plinirea visului de „jelea cui au răposat și moșii și părinții", făurirea statului național unitar român în 1918.

Dar ca o încununare a tuturor acestor îndelungate și aspre lupte pentru libertate și neatîrnare ale poporului nostru strălucește gloriasa victorie de la 23 August 1944, revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă — eveniment de epocală importanță pentru destinele poporului român, consfințindu-i deplina sa libertate, înscris pentru totdeauna în istoria noastră multiseculară cu litere de aur. Actul revoluționar al insurecției din august 1944 este o adevărată piatră de hotar în istoria noastră națională, marcînd încununarea unui trecut *plin de glorioase lupte pentru împlinirea visului de libertate și începutul luminosului* prezent *al dobîndirii dreptului deplin de a ne împlini noi înșine — ca niște adevărați demiurgi — acest măreț ideal pentru care s-au jertfit înaintașii.*

23 August 1944 este momentul ivirii luminoaselor zori ale adevăratei și deplinei libertăți pe plaiurile Mioriței... Lupta pentru dobîndirea libertății, prin mărețele împliniri cărora sîntem părtași și martori, a fost metamorfozată în strădania tuturor fiilor poporului de înfrumusețare și înnoire a vieții sub toate aspectele. Aceasta ne îndreptățește a vedea în acest moment istoric cea mai înaltă culme a istoriei poporului român de pe care a putut scruta cele mai luminoase zări pentru devenirea Patriei și neamului. Un adevărat Ceahlău al jertfelor străbune pentru libertate, aureolat

cu cele mai îndreptățite și mărețe împliniri pe care le-a cunoscut istoria acestui neam.

Norul greu și înspăimîntător al celei mai groaznice amenințări de moarte pe care a cunoscut-o vreodată omenirea, cel de-al doilea război mondial, a smuls de la sînul celor dragi pe mulți fii ai acestor plaiuri, pe ale căror jertfe pentru înfrîngerea definitivă a agresorilor fasciști s-au înălțat — ca o încununare a întregului trecut de jertfă pentru afirmare națională —, trainice și durabile, mărețele înfăptuiri ale vieții celei noi. Anii care au trecut de la acel pîrjolitor coșmar din istoria omenirii, care niciodată nu trebuie să se mai repete, sînt tot atîtea trepte ale înălțării și bunăstării pe care în deplină unitate de muncă și elan creator, le-au urcat țara și poporul.

Recunoștința noastră pentru cei care, cu spirit vizionar, au gîndit aceste negrăite înfloriri este însoțită de profunda abnegație, nutrită de fiecare fiu al poporului nostru, în apărarea vieții și a păcii, prin înfăptuirea unei depline dezarmări, în primul rînd a celei nucleare, încetarea aberantei curse a înarmărilor — care oricînd pot duce omenirea în prăpastia unui cataclism atomonuclear — și instaurarea unui climat de destindere și securitate, încît cele mai măreți cuceriri ale spiritului și creații ale geniului uman să nu mai fie niciodată pradă nimicitoarelor flăcări ale unei conflagrații mondiale.

Popoarele lumii, mai mult ca oricînd, sînt conștiente că în ceasul de față cea mai importantă problemă legată de viața omenirii este oprirea cursei înarmărilor și necondiționata trecere la dezarmare. Oamenii de pretutindeni, în fața amenințărilor morții, indiferent de convingere sau credință religioasă, dau glas aceleiași dorințe: înfăptuirea unei depline și reale securități, curmarea fricii și groazei unui pîrjol al distrugerii și morții.

În primele rînduri ale luptătorilor pentru apărarea păcii permanent s-au înscris și fiii patriei noastre. Înainte de toate trebuie amintite inițiativele Președintelui țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, cunoscut erou al păcii, care — prin clarviziunea și convingerile sale — se situează în rîndul celor mai realiști luptători pentru apărarea vieții pe pămînt.

Cu îndreptățită mîndrie patriotică, fiii Bisericii Ortodoxe Române, credincioși și cler, sînt alături de toți fiii Patriei noastre pentru apărarea păcii și vieții în lume. Cu convingerea că adevărul vieții este singura alternativă în fața atîtor posibile distrugeri ale întregii omeniri, fără nici o excepție, ei și-au exprimat hotărîta lor adeziune la chemările mesajelor adresate de Domnul Nicolae

Ceaușescu, Președintele R.S. România, Domnilor Iuri Andropov, președintele Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S., și Ronald Reagan, președintele S.U.A. de continuare a tratativelor de la Geneva și găsire a unor soluții care să ducă la înfăptuirea unei reale și stabile păci în lume. De asemenea, față de recentul Apel pentru dezarmare și pace al F.D.U.S. și-au exprimat ferma lor angajare în aceeași atmosferă de vibrant patriotism, cu care au fost primite aceste chemări spre o conștientă și lucidă acțiune unită a tuturor oamenilor și popoarelor lumii la apărarea celui mai sfînt și înalt drept: dreptul la viață și la existență pașnică și liberă, lipsită de orice amenințare sumbră a unui nedorit cataclism nuclear.

Ca fii ai acestui neam, iubitor de libertate și pace, ne simțim datori a participa activ și efectiv la strădaniile care se depun pentru statornicirea unei lumi mai bune și mai drepte, la sălășluirea păcii pe pămînt. Toate aceste împliniri și inițiative nu ar fi fost posibile dacă poporul român nu s-ar fi eliberat la 23 August 1944 și nu ar fi trecut la făurirea celei mai drepte orînduiri pe care a cunoscut-o istoria poporului nostru. Pentru noi este o aleasă cinste de a ne simți părtași, ierarhi, cler și credincioși, la strădania întregului nostru popor, unit sub flamurile aceluiași elan creator, pentru făurirea unui viitor luminos și strălucitor de care să se bucure fiecare fiu al acestor plaiuri strămoșești, a statornicirii unui climat de pace, bunăînțelegere, apropiere, colaborare și încredere între toate popoarele lumii.

Diac. V. NECHITA

Noi împliniri în viața Patriei înfloritoare

Manifestări culturale. *Cu prilejul împlinirii unui secol de la apariția poemului „Luceafărul" de Mihai Eminescu, la Iași s-a desfășurat o largă activitate de promovare în rîndul tinerilor a valorilor culturii naționale. Au avut loc numeroase întîlniri între elevi și profesori ai Universității ieșene, subliniindu-se însemnătatea „Luceafărului" poeziei românești pentru literatura noastră națională (Scînteia, 27 iulie 1983, p. 5).*

Sub genericul „Arc peste timp", muzeografii ieșeni desfășoară o largă activitate de masă prezentînd expuneri și organizînd simpozioane pe teme culturale spre a populariza marile valori aflate în dotarea patrimoniului muzeelor ieșene. Roadele acestei frumoase activități sînt concretizate în creșterea substanțială a numărului vizitatorilor și a interesului pentru moștenirile trecutului (Scînteia, 20 august 1983, p. 3).

În ciclul de manifestări cultural-artistice organizate în cadrul Festivalului național „Cîntarea României", la Rădăuți, s-a desfășurat prima ediție a „Tîrgului olarilor", manifestare la care au participat vestiți meșteri olari din cunoscutele centre ale ceramicii românești. Au putut fi admirate cu acest prilej ceramica de Oboga și cea de Marginea alături de alte frumoase realizări ale meșterilor din Suceava, Argeș, Olt și Arad (Scînteia, 17 august 1983, p. 5).

Aflat tot la prima ediție și inițiat de Comitetul județean de cultură și educație socialistă și Centrul județean de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă, tîrgul de ceramică românească „Cucuteni-5000" a fost deschis în parcul „Copou" din Iași, dîndu-și concursul creatori populari din 12 centre reprezentative de ceramică din țară. Programul a mai cuprins spre a remarca acest eveniment, spectacole ale unor formații artistice și consfătuiri pe tema: „Ceramica românească-artă și meșteșug" (Flacăra Iașului, 2 iulie 1983, p. 2).

„Serbările Crasnei" — o frumoasă manifestare cîmpenească ce tinde să devină și statornică tradiție, prin inițiativa Comitetului județean de cultură și educație socialistă a Consiliului popular al comunei Dolhești —, a reunit formații artistice din județele Vaslui și Iași. Spectacolul a fost precedat de o dezbatere organizată de muzeografi din Iași și Huși pe tema: „Istorie nouă pe temelia unei străvechi civilizații. Mărturii arheologice privind unitatea poporului român" (Flacăra Iașului, 5 iulie 1983, p. 2).

La Arhivele Statului din Iași, sînt păstrate importante colecții de manuscrise valoroase din secolul al XV-lea (variante ale cronicilor, Regulamentul Organic al Moldovei, planuri și hărți, stampe, litografii, sigilii etc.). De curînd s-a deschis aici o expoziție cuprinzînd acte autentice și publicații din a doua jumătate a secolului trecut și începutul secolului nostru, aparținînd unor personalități de seamă din istoria și cultura noastră națională (Flacăra Iașului, 29 septembrie 1983, p. 3).

La 20 august a.c. se împlinesc 150 de ani de la nașterea lui Vasile Pogor, unul dintre cei cinci fondatori ai Societății literare „Junimea" din Iași. Fiul comisului Vasile Pogor, scriitor iluminist, care urmează studiile superioare juridice la Paris, alături de Titu Maiorescu, Iacob Negruzzi, Th. Rosetti și P. P. Carp fondează Societatea literară „Junimea". La 150 de ani de la nașterea lui Vasile

Pogor, salonul „Junimea", aflat în Casa memorială Vasile Pogor din Iași, este o mărturie vie a unei epoci de înaltă simțire, cultură și spiritualitate românească (Flacăra Iașului, 27 august 1983, p. 2).

Biblioteca „Gh. Asachi" din Iași, prestigioasa instituție de cultură devenită sexagenară anul acesta a înscris în inventarul ei cartea cu numărul 450.000, satisfăcînd gusturile și preocupările cititorilor (România liberă, 10 august 1983, p. 2).

Ajuns la cea de-a VII-a ediție, Festivalul de creație și interpretare artistică „Vasile Alecsandri", organizat prin grija Comitetului județean pentru cultură și educație socialistă și a Asociației scriitorilor din Iași, a avut loc anul acesta la Iași și Mircești, la care au participat numeroși poeți și dramaturgi, membri ai cenaclurilor din 14 județe, artiști amatori, formații artistice și un mare număr de iubitori de cultură și artă (Flacăra Iașului, 26 iulie 1983, p. 2).

Din economia patriei

Două noi sortimente de hîrtie. *Specialiștii de la Combinatul de celuloză și hîrtie „Letea" din Bacău au realizat două noi sortimente de hîrtie cu largă utilizare în industria electrotehnică. Este vorba de hîrtia electroizolantă subțire, utilizată la fabricarea cablurilor telefonice și de hîrtia suport, folosită la montarea circuitelor integrate pentru televizoare.*

Realizări ale industriei vasluiene. *Un colectiv de muncitori, maiștri, ingineri și tehnicieni de la Intreprinderea de materiale izolatoare din Vaslui a conceput și realizat cu forțe proprii o mașină de apretat și vopsit țesătura din fibră de sticlă, avînd încălzire cu infraroșii. Noua realizare substituie cu succes utilajul similar din import avînd un randament sporit și un consum restrîns de energie electrică (Scînteia, 13 august 1983, p. 5).*

Mereu în căutarea de soluții avantajoase de producere a energiei, specialiștii secției proiectări a Intreprinderii de prelucrare a lemnului Vaslui au înscris două realizări de succes: un mare cazan de ardere mixtă care economisește anual 850 tone de combustibil și o instalație eoliană de 40 kw, care, montată pe acoperișul pavilionului administrativ, asigură energia necesară pe care o poate înmagazina și furniza mai multor hale de producție (Scînteia, 14 august 1983, p. 5).

Recuperarea condensului. *La Intreprinderea „Integrata" din Pașcani s-a pus în funcțiune, cu resurse proprii, o instalație de recuperare a condensului rezultat din procesul de finisare a fibrelor. Condensul colectat este dirijat către cele patru cămine de nefamiliști din preajma intreprinderii pentru pregătirea apei calde menajere. Această instalație permite realizarea unor mari economii de combustibil convențional (România liberă, 11 august 1983, p. 5).*

Covoare plușate din cînepă. *Un grup de specialiști și studenți de la Facultatea de tehnologia și chimia textilelor din cadrul Institutului politehnic din Iași, urmărind valorificarea superioară a fibrelor de cînepă, a expermentat o nouă tehnologie de fabricare a covoarelor plușate prin care lîna în amestec cu fibrele chimice este înlocuită cu cînepă sau cînepă în amestec cu fibre chimice (România liberă, 15 august 1983, p. 3).*

Realizări ale chimiștilor. *Pe platforma petrochimică de la Borzești a intrat în funcțiune o nouă capacitate de producție: instalația de hidrofinare a petrolului, dotată cu utilaje moderne, realizate în cea mai mare parte în țară. De asemenea, a intrat în probe tehnologice o instalație de recuperare și valorificare a gazelor arse, provenite de pe traseele tehnologice ale instalației de cracare catalitică, gaze care erau evacuate în atmosferă. Noua instalație, dispunînd de tot utilajul necesar unei funcționări la parametrii ceruți de industrie, permite anual economisirea a 22.000 tone combustibil convențional (România liberă, 30 iulie 1983, p. 3).*

În orașul Fălticeni a intrat de curînd în funcțiune instalația de poliuretacrilat de metil din cadrul intreprinderii chimice, prima de acest fel din țara noastră. Cea mai mare parte a utilajelor poartă marca unor prestigioase intreprinderi constructoare de mașini din țară. Produsele fabricii vor avea o largă utilizare în diferite ramuri ale economiei noastre naționale.

Nou îngrășămînt pentru agricultură. Colectivele de specialiști de la Institutul politehnic „Gh. Asachi" din Iași a realizat un nou sortiment de îngrășămînt pentru agricultură: polifosfatul de amoniu, al cărui conținut sporit de substanță activă asigură sporuri de recoltă mai mari decît îngrășămintele complexe uzuale, pentru toate tipurile de soiuri și culturi (România liberă, 18 iulie 1983, p. 5).

Premieră terapeutică. *În Stațiunea Bălțătești a luat ființă un cabinet de keirakushiastru, metodă terapeutică înrudită cu acupunctura. Noua formă de diagnostic preluată după medicina antică extrem-orientală se aplică cu succes în diferite afecțiuni: spondiloze, migrene, distonii neurovegetative, astm bronșic, sinuzite etc. Rezultate bune s-au obținut și în tulburările generate de surmenajul intelectual. Terapeutica antică reactualizată prin strădaniile neobosite ale medicinei românești se dovedește tot mai eficientă și aduce depline satisfacții celor care se ostenesc pentru binele și sănătatea semenilor (România liberă, 6 august 1983, p. 3).*

Calități terapeutice deosebite. *Stațiunea Strunga din județul Iași a devenit tot mai cunoscută atît pentru așezarea pitorească, cît și pentru posibilitățile curative pe care le oferă celor care vin aici pentru odihnă și tratament. Apele stațiunii au calități terapeutice asemănătoare cu cele din alte stațiuni renumite în țară: Călimănești, Govora și Olănești. Frumoasa amplasare și noile amenajări care s-au făcut în această stațiune sînt o mărturie grăitoare a grijii permanente față de om în Patria noastră (România liberă, 12 august 1983, p. 5).*

Noi medicamente din plante la Piatra Neamț. *În timp ce Plavotensul și Plavolasul se află în faza de testare, colectivul de cercetători de la tînărul laborator „Plantavorel" au creat experimental un nou preparat: Plavobilul — destinat afecțiunilor hepatobiliare. Alte trei medicamente: Plavodinul — un sedativ, Plavothinul — antiasmatic și Plavovenalul — ameliorator al circulației periferice sînt în curs de preparare urmînd să fie trimise spre avizare. Munca neobosită a tinerilor cercetători face astfel ca prestigiul laboratorului „Plantavorel" să crească. (România liberă, 29 iulie 1983, p. 5).*

Diac. V. NECHITA și M. MĂRGINEANU

VIZITA

ÎN MOLDOVA A SANCTITĂȚII SALE PIMEN, PATRIARHUL MOSCOVEI ȘI A TOATĂ RUSIA, ȘI A PREA FERICITULUI PĂRINTE IUSTIN, PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Născută din sînul poporului nostru, statornic pe vatra strămoșilor în ținuturile carpato-danubiano-pontice, prin predica Sfîntului Apostol Andrei — cel dintîi chemat — Biserica Ortodoxă Română a avut permanent conștiința de Biserică apostolică „în cel mai autentic înțeles al acestui cuvînt".

Cu această conștiință a avut din cele mai vechi timpuri, — chiar din vremea Sinoadelor ecumenice, cînd episcopul de Tomis lua parte la lucrările acestora cu hotărîrea apărării dreptei credințe, dar și intervenind în apărarea unor Întîistătători de Biserici, acuzați pe nedrept, cum este cazul Sfîntului Ioan Gură de Aur apărat de Teotim al II-lea al Tomisului —, legături frățești în spiritul apărării adevărului de credință, al întăririi comuniunii de dragoste creș-tină, „după exemplul sfinților ierarhi ai Bisericii", al slujirii omului și lumii. Aceste legături între Biserica Ortodoxă Română și celelalte Biserici Ortodoxe surori — sprijinite „pe puterea unității spirituale interne, specifică Ortodoxiei" prin trăirea aceleiași dragoste, prin mărturisirea aceleiași credințe în unitate canonică și liturgică — au dus, de-a lungul veacurilor, la întărirea unității panortodoxe.

Totodată, datorită poziției geografice a vetrei noastre strămoșești care i-au favorizat permanente legături și cu Orientul dar și cu Occidentul creștin — grăitoare în acest sens fiind viața și activitatea Sfinților străromâni Ioan Casian și Dionisie Exiguul — Biserica noastră dreptmăritoare a fost deschisă relațiilor cu celelalte Biserici creștine. În acest spirit de ecumenicitate, încă din primele secole ale creștinismului, Biserica Ortodoxă Română a contribuit la întărirea legăturii păcii și iubirii, în duhul autenticei mărturisiri a lui Hristos, a tuturor celor ce au crezut în Mîntuitorul.

„Păstrînd legătura dogmatică și canonică deplină cu Ortodoxia — cum subliniază Arhipăstorul nostru, I. P. S. Mitropolit Teoctist — păstrează tezaurul de credință pe care-l au toate Bisericile Ortodoxe, avîndu-și datinile și trăirea specifică. Ea respectă tezaurul spiritual al tuturor Bisericilor, însă ea depune eforturi să-l îmbogățească pe al său, ca pe un izvor neprecupețit al desăvîrșirii și mîntuirii credincioșilor ei", dar și ca izvor al slujirii lumii zilelor noastre împreună cu toți cei care mărturisesc pe Hristos, considerînd că această „cooperare între Biserici este latura cea mai folositoare și cea mai frumoasă a activității Bisericii dintotdeauna, dar mai ales în vremurile noastre — cum afirma cu

prilejul intronizării, ca Întîistătător al Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin.

Astfel, Biserica noastră strămoșească și-a împletit destinele ei cu ale poporului nostru — a cărui existență bimilenară este caracterizată de deschiderea față de problemele care au frămîntat și frămîntă omenirea —, făurindu-și „un chip propriu, potrivit cu chipul neamului nostru... Conștiința ortodoxiei noastre este contopită cu conștiința noastră națională“ și din slujirea Bisericii cu sfințenie și dragoste, slujitorii, sfinții, cuvioșii și martirii au luat jertfelnică dragoste pentru a-și sluji poporul și neamul din care au răsărit.

Din acest nesecat izvor al slujirii unității naționale însă ei au luat putere de a sluji binele tuturor oamenilor și popoarelor, prin unitatea panortodoxă și apropierea dintre toate Bisericile creștine, înțelegînd că de fapt aceasta este chemarea esențială a Bisericii lui Hristos.

Din această slujire a păcii și unității a izvorît conștiința că alcătuim cu toate Bisericile surori „o Biserică Ortodoxă integrată în plinătatea trupului tainic al Domnului nostru Iisus Hristos. Ca și toate celelalte Biserici locale, pe plan vertical, noi sîntem una, sfîntă, sobornicească și apostolească Biserică, așa cum sublinia Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin. Dar pe plan orizontal, noi sîntem o Biserică locală, avînd însă plinătatea Sfîntului Duh. Sfîntul Duh este, în întregime, în fiecare Biserică și în toată Biserica în întregime El este — cum ne învață Sfîntul Vasile cel Mare. De aceea, ca Biserică locală, noi propoveduim Evanghelia, nu în numele Bisericii ecumenice, universale, ci în numele lui Hristos; noi facem părtași pe credincioșii noștri de toate darurile Duhului Sfînt, cu puterea pe care o avem de la Dumnezeu“.

Cu această dorință de a-și păstra identitatea, trăsăturile caracteristice Ortodoxiei românești, Biserica Ortodoxă Română a contribuit permanent și contribuie la întărirea în primul rînd a unității panortodoxe. Ea nu s-a simțit niciodată despărțită de aceeași unitate dogmatică, de cult și canonică, ci a trăit permanent comuniunea cu toți „dreptmăritorii creștini de pretutindeni“, adică acel *consensus Ecclesiae dispersae*. Pentru aceasta în relațiile Bisericii noastre cu Bisericile Ortodoxe surori, de-a lungul celor aproape două milenii de viață creștină, nu s-au interpus pereții despărțitori ai neînțelegerilor. Același Duh sfințitor, aceeași Cincizecime permanent actualizată în mărturisirea și slujirea lor, le-a călăuzit lucrarea în unire și bunăînțelegere „pentru apărarea și înfrumusețarea vieții. Astfel, ele s-au rugat „pentru unirea tuturor“, pentru „bunăstarea Sfintelor lui Dumnezeu Biserici“, pentru „vremuri pașnice“, pentru izbăvirea oamenilor și a lumii „de războiul cel dintre noi“, care nu rareori a întunecat cerul omenirii. Acesta este *adevărul slujirii lor pe temelia mărturisirii unitare a lui Hristos*, Mîntuitorul lumii și Capul Bisericii celei una, sfîntă, sobornicească și apostolească. Temelia acestei mărturisiri n-a fost niciodată știrbită. Întregul tezaur de credință dreptslăvitoare a fost păstrat cu sfințenie, după învățătura Sfinților Apostoli și a Părinților Bisericii și hotărîrea Sinoadelor ecumenice și locale.

Unitatea credinței mărturisite de Bisericile Ortodoxe, prin dreapta închinare și proslăvire a lui Dumnezeu, a fost izvorul de totdeauna al slujirii Ortodoxiei cu jertfelnicie, cu iubire și dăruire. De aceea *viața și lucrarea lor este strîns și ființial legată de porunca iubirii Mîntuitorului.* Aceasta este *legea universală a unității Ortodoxiei — comuniunea iubirii* — cum spun și marii teologi ai zilelor noastre. Din această iubire ele și-au slujit popoarele din care au răsărit, dar și pe toți oamenii — fiii Aceluiași Părinte —, chemați spre împărtășirea aceleiași slave, sorocită de Dumnezeu omului încă de la creație.

Asemenea năzuințe caracterizează și tradiționalele și multisecularele legături cu Biserica Ortodoxă Rusă, de o netăgăduită importanță pentru întărirea unității panortodoxe, care prin vechimea și diversitatea lor au contribuit la apropierea și conlucrarea celor două Biserici Ortodoxe surori. Aceste legături au devenit mai înfloritoare și mai bogate în ultimile patru decenii, începînd de la vrednicii de pomenire patriarhii Nicodim și Justinian și pînă în zilele noastre.

Continuînd aceste tradiționale legături de frățească și rodnică împreună-lucrare și colaborare în cadrul conferințelor și consfătuirilor panortodoxe și creștine, Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Patriarh Iustin, a întărit aceste legături spre afirmarea unității întregii Ortodoxii în lumea creștină de astăzi. Astfel, Prea Fericirea Sa a vizitat Biserica Ortodoxă Rusă de două ori, reafirmînd convingerea că legăturile dintre cele două Biserici Ortodoxe surori contribuie, și este necesar ca acest lucru să se vădească și mai mult prin împreuna lor colaborare, la întărirea unității întregii Ortodoxii, avîndu-se în vedere că ele reprezintă numărul cel mai mare de credincioși. Această unitate, reflectată și în acțiunile promovate de cele două Biserici Ortodoxe surori pentru binele și înțelegerea, pentru bunăvoirea și pacea întregii lumi vădește identitatea de gîndire și mărturisire a aceleiași credințe dreptslăvitoare, identitatea de viață și trăire creștină. În spiritul acestei reciproce împărtășiri a comuniunii de iubire și slujire, de închinare și mărturisire se înscrie și recenta vizită făcută Bisericii Ortodoxe Române de Sanctitatea Sa Pimen, Patriarhul Moscovei și a toată Rusia, în fruntea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Ruse în luna octombrie a. c..

Înalții oaspeți ai Bisericii Ortodoxe Ruse, care au fost primiți la Sfînta Patriarhie de Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, au vizitat așezămintele și atelierele Patriarhiei.

La invitația Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, distinșii oaspeți au făcut o vizită în Moldova. Întîistătătorul Bisericii din Moldova și Bucovina a invitat și pe Prea Fericitul Patriarh Iustin să însoțească pe înalții oaspeți ai Bisericii Ortodoxe Ruse în vizita lor în Moldova, ceea ce a sporit bucuria Prea Fericirii Sale, ca cel ce fusese mai bine de două decenii ocrotitorul mănăstirilor și bisericilor moldovene. Revederea neprețuitelor comori ale trecutului, cărora prin strădaniile vrednicului continuator și ctitor de noi împliniri înscrise în istoria acestor străbune plaiuri, i-a creat Prea Fericirii Sale desigur clipe de bucurie,

constatînd că și Biserica strămoșească din Moldova și Bucovina cunoaște permanente adăugiri de noi frumuseți, de mărturii ale înfloririi și înnoirii ce te întîmpină la tot pasul și pe tot cuprinsul românesc.

Vizita Sanctității Sale Pimen și a Prea Fericitului Patriarh Iustin, în fruntea delegațiilor celor două Biserici Ortodoxe surori, în Moldova și Bucovina a început la Suceava. Delegația Bisericii Ortodoxe Ruse a fost formată din: I.P.S. Mitropolit Filaret de Minsk și Bielorusia, I.P.S. Arhiepiscop Ghedeon de Novosibirsk și Barnaul, P.S. Episcop Ioan de Jitomir, P.C. Prot. Maftei Stadniuk din Departamentul Relațiilor externe bisericești, P.P. C.C. Arhid. Vladimir Nazarkim, Ierod. Serghei Sokolov și Diac. Feodor Sokolov, Dl. prof. Konstantin Skurat de la Academia teologică din Zagorsk și Dl. M. Voskresenski, translator, iar din delegația Bisericii Ortodoxe Române au făcut parte: I.I. P.P. S.S. Mitropoliți Antonie al Ardealului și Nicolae al Banatului, P.P. S.S. Episcopi Epifanie al Buzăului și Eftimie al Romanului și Hușilor, P.C. Arhim. Nifon Mihăiță, consilier patriarhal, P.C. Arhid. Laurențiu Movileanu de la Catedrala patriarhală și P.C. Pr. Sava Marin translator.

În cetatea slăviților voievozi oaspeții au fost întîmpinați, miercuri 12 octombrie a. c. de Înalt Prea Sfințitul Teoctist al Moldovei și Sucevei, pe aeroportul din Salcea-Suceava, de unde au fost conduși la *Mănăstirea Sfîntul Mucenic Ioan cel Nou din Suceava* — mărturie a realizărilor mărețe din trecut, îmbrăcată în straiul frumoaselor picturi exterioare recent descoperite și restaurate. Impunătoarea realizare arhitectonică și artistică a bisericii Sfîntului Mare Mucenic Gheorghe — ctitoria lui Bogdan al III-lea și a fiului său Ștefăniță — a întîmpinat pe distinșii oaspeți ca un simbol multisecular al trăirii unității noastre de credință pe aceste strămoșești plaiuri românești. I.P.S. Părinte Mitropolit Teoctist, după tradițională primire a oaspeților a rostit următorul cuvînt:

„Se bucură sufletul nostru astăzi în Domnul pentru nepătrunsa Sa înțelepciune care a inspirat gîndul Prea Fericirii Voastre de a îndrepta pașii delegației Bisericii Ortodoxe Ruse condusă de Sanctitatea Sa Pimen, Patriarhul Moscovei și a toată Rusia, în acest străvechi ținut românesc, oblăduit duhovnicește de Mitropolia Moldovei și Sucevei. La începutul vizitei în cuprinsul eparhiei noastre, clerul și credincioșii Vă întîmpină cu dragoste și respect adînc, ca unii care zi cu zi adaugă prin hărnicie și credință noi frumuseți Bisericii noastre strămoșești și Patriei dragi. Îmbrățișăm frățește pe înalții ierarhi: Mitropoliți, Arhiepiscopi, Episcopi și distinși slujitori din Bisericile noastre surori care însoțesc în această călătorie istorică pe Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen a toată Rusia și pe Prea Fericitul Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Aici, în prezența Moaștelor Sfîntului Ioan cel Nou, care ocrotește credincioșii și pămîntul țării noastre de pe timpul pașnicului domnitor al Moldovei, Alexandru cel Bun și sub cupola acestei foste catedrale mitropoli-

Primirea înalţilor oaspeţi la Mănăstirea Sf. Ioan cel Nou — Suceava.

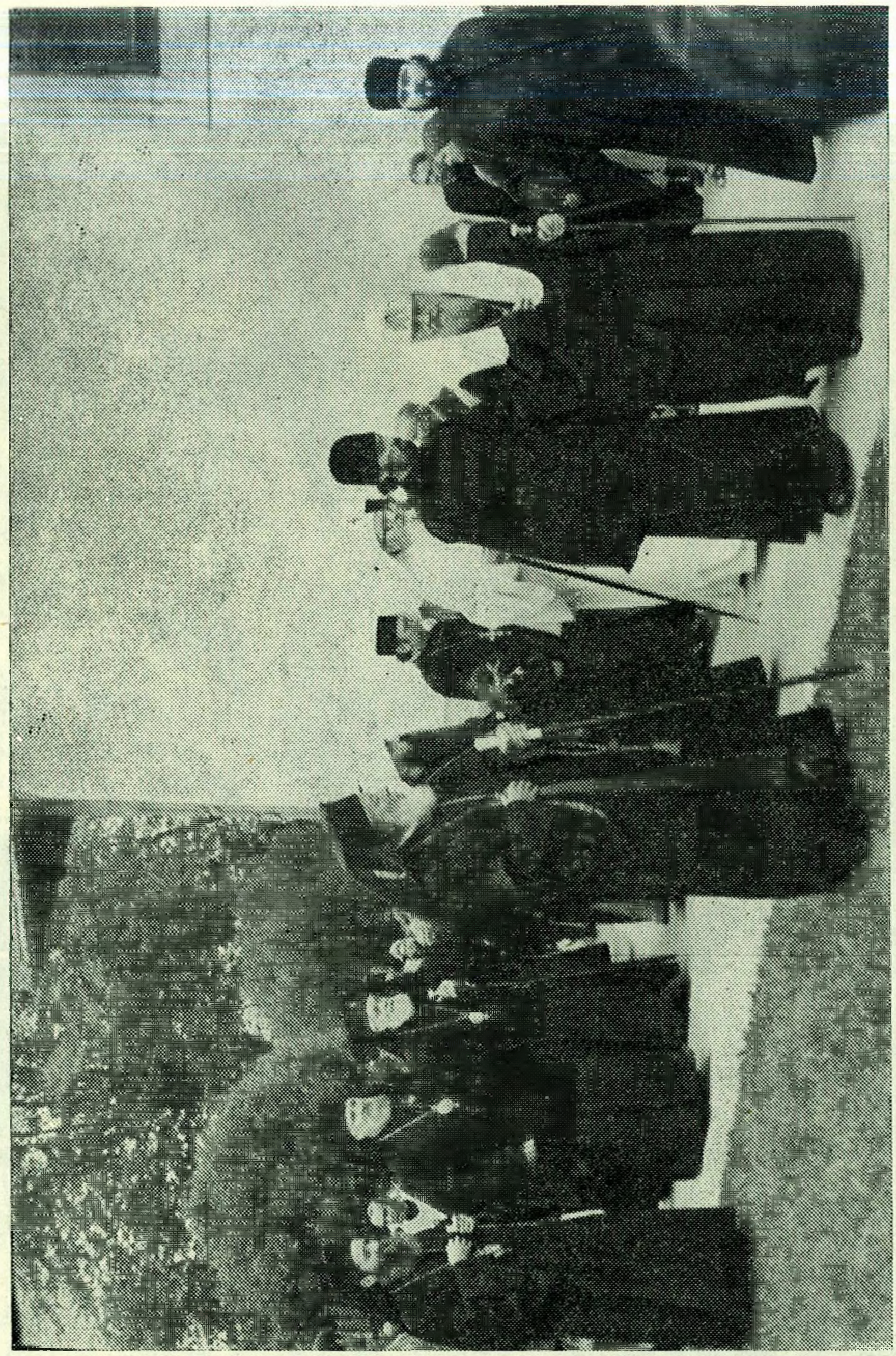

Primirea înalților oaspeți la Mănăstirea Sf. Ioan cel Nou — Suceava.

tane, zidită în anul 1512, închinată Sfîntului Marelui Mucenic Gheorghe purtătorul de biruință, patronul voievozilor Moldovei din adînci vremuri, Vă adresăm din toată inima, după datină: „Bine ați venit sănătoși!“.

Sanctitatea Voastră inițiați, ca printr-o măreață poartă a Ortodoxiei românești, într-un ținut cunoscut din cele mai îndepărtate secole, ca vatră de istorie a poporului român, ca matcă a credinței

înfloritoare în sanctuare, mănăstiri și biserici multiseculare, a culturii și graiului străbun, același pe întreg cuprinsul țării noastre. Una din primele cetăți de scaun ale Moldovei, orașul Suceava, cu împrejurimile sale, a cunoscut în zilele noastre prin dezvoltarea sa industrială și științifică și prin înfățișarea sa arhitectonică înnoitoare, a păstrat în tainele pămîntului temeliile unor străvechi așezări, adevărate cronici ale unei istorii cu începuturi și continuitate pe distanțe de milenii. Adevărate tezaure ale spiritualității noastre, ca și celelalte pe care le veți vedea, ele constituie mărturiile grăitoare ale unei dăinuiri naționale și bisericești, bogate în fapte și evenimente de mare importanță pentru rolul Ortodoxiei în păstrarea conștiinței unității de viață a întregului nostru popor în străduania lui pentru dobîndirea libertății și independenței sale. Între aceste ctitorii se numără și mănăstirea în care ați binevoit a poposi, unde părinții slujitori împreună cu bunii credincioși înalță rugăciuni fierbinți și imploră mijlocirea plăcutului lui Dumnezeu, Sfîntul Ioan cel Nou, pentru sănătatea tuturor și pentru pacea a toată lumea. Începînd de aici, pe acest binecuvîntat drum veți vedea mănăstiri, biserici și așezări de o rară frumusețe, pe măsura sufletului ctitorilor lor și a celor ce le înalță și împodobesc sub ochii noștri. Ca pretutindeni în țara noastră, ele oglindesc și apropierea de totdeauna a Bisericilor noastre Ortodoxe surori, ca și prietenia dintre popoarele noastre vecine și prietene. Din fețele luminoase ale tuturor celor ce vă înconjoară în aceste minunate clipe, preoți, credincioși și monahi, în frunte cu starețul acestui așezămînt, desprindeți bucuria trăită de ei, primind acum binecuvîntarea Sanctității Voastre și a Prea Fericirii Voastre, Prea Fericite Părinte Patriarh Iustin".

Mișcat de evlavia credincioșilor și slujitorilor suceveni Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen a spus : *„Cu binecuvîntarea Prea Fericitului Patriarh Iustin al Bisericii Ortodoxe Române permiteți-mi să vă răspund la minunata cuvîntare de bun venit a Înalt Prea Sfinției Voastre.*

Delegația Bisericii Ortodoxe Ruse cu mare bucurie a început această vizită în această mănăstire din Suceava, cu minunata sa catedrală. Ne-au fost foarte scumpe clipele petrecute în acest locaș în care am putut să ne închinăm Sfintelor Moaște ale Sfîntului Mucenic Ioan cel Nou. Noi credem că prin rugăciunile și mijlocirile sale legăturile dintre Biserica Ortodoxă Rusă și Biserica Ortodoxă Română se vor întări și mai mult.

Mulțumim din suflet P.P. C.C. preoți din părțile Sucevei care au venit să ne întîmpine și să se întîlnească cu noi. Mulțumim din suflet, de asemenea, și tuturor credincioșilor care au venit la această oră ca să se roage împreună cu noi.

Din partea noastră și a delegației Bisericii Ortodoxe Ruse primiți această sfîntă cruce — semnul mîntuitor al lui Iisus Hristos —, pe care să o țineți pe sfînta masă ca o binecuvîntare adusă prin vizita noastră aici. Pentru părintele stareț o cruce pectorală și ostenitorilor acestei mănătiri iconițe binecuvîntate.

În încheiere, doresc tuturor celor ce s-au ostenit să participe la această întîlnire sănătate și mulți ani trăiască!".

P. C. Protos. Grigore Halciuc — starețul acestui așezămînt monahal —, mulțumind în numele tuturor pentru darurile oferite,

a spus că viețuitorii și ostenitorii acestei mănăstiri se vor strădui și pentru împlinirea chemării lor de rugători pentru pace în întreaga lume și pentru apropierea dintre creștini, „ca toți să fie una“, pentru întărirea unității Ortodoxiei de pretutindeni.

Între membrii delegațiilor celor două Biserici Ortodoxe surori la Suceava s-au purtat discuții privind căi de împreună-lucrare pentru întărirea unității panortodoxe, subliniindu-se datoria fiecărei Biserici Ortodoxe și responsabilitatea lor de a întări această unitate de slujire, de închinare și mărturisire.

Un punct aparte al discuțiilor l-a format colaborarea celor două Biserici în pregătirea Sfîntului și Marelui Sinod panortodox în cadrul conferințelor și consfătuirilor presinodale, prin alegerea și aprofundarea tematicilor ce urmează a fi discutate. Unitatea dintotdeauna a Ortodoxiei trebuie să fie un model viu și de urmat pentru toate Bisericile și confesiunile creștine doritoare de unitate.

Dialogurile bilaterale sau multilaterale trebuie să oglindească responsabilitatea pe care o are fiecare Biserică Ortodoxă sau creștină în sprijinirea celor mai nobile năzuințe creștine și umane, contribuind real la rezolvarea unor probleme care confruntă omenirea contemporană — apărarea păcii și vieții pe pămînt, grav amenințate de sporita cursă a înarmărilor, de permanenta mărire a arsenalelor atomo-nucleare pe continentul nostru și în întreaga lume. Slujirea Bisericilor se desfășoară în lume și ele trebuie să stăruie în slujirea lor pentru apărarea vieții omenirii, căci Iisus Hristos Mîntuitorul a venit ca lumea viață să aibă și încă din belșug (Ioan 10, 10), după principiile statornicite de Sfinții Părinți ai Bisericii de înfrumusețare și desăvîrșire a vieții, dăruite de Dumnezeu oamenilor. Această conștiință, de împreună-lucrare responsabilă a Bisericilor Ortodoxe la asigurarea și înfrumusețarea vieții omenirii, trebuie să determine acțiunile lor unite cu a tuturor mărturisitorilor lui Hristos în lumea de astăzi, precum și cu a tuturor oamenilor de religie și de bine din întreaga lume.

De la Suceava, admirînd frumusețea plaiurilor bucovinene, bogate în istorie și simțire românească, oaspeții au plecat spre ctitoria mitropolitului Anastasie Crimca — genial miniaturist și arhitect din veacul al XVII-lea —, *Mănăstirea Dragomirna.* După tradiționala primire, P. Cuv. Maică stareță Iulia Aramă a rostit un scurt cuvînt de bun venit distinșilor oaspeți. Maica Efrema Anichitoaie a dat explicații, prezentînd neîntrecuta realizare arhitectonică a bisericii și unele din exponatele de valoare din colecția de obiecte bisericești — mărturii ale unei permanente mărturisiri creștine pe aceste plaiuri de către vrednicii noștri înaintași, ctitori de valori culturale perene și de vetre de credință și închinare.

De la Mănăstirea Dragomirna, oaspeții au plecat spre „Panteonul simțirilor românești“, *Mănăstirea Putna.*

Trecînd prin *Rădăuți,* oraș care în ultimile decenii de viață nouă a cunoscut noi dimensiuni industriale și o puternică înflorire în cele mai diverse domenii de activitate, membrii delegațiilor au poposit la catedrala orașului, înălțată sub arhipăstorirea Prea Fericitului Patriarh Iustin, ca Mitropolit al Moldovei și Sucevei,

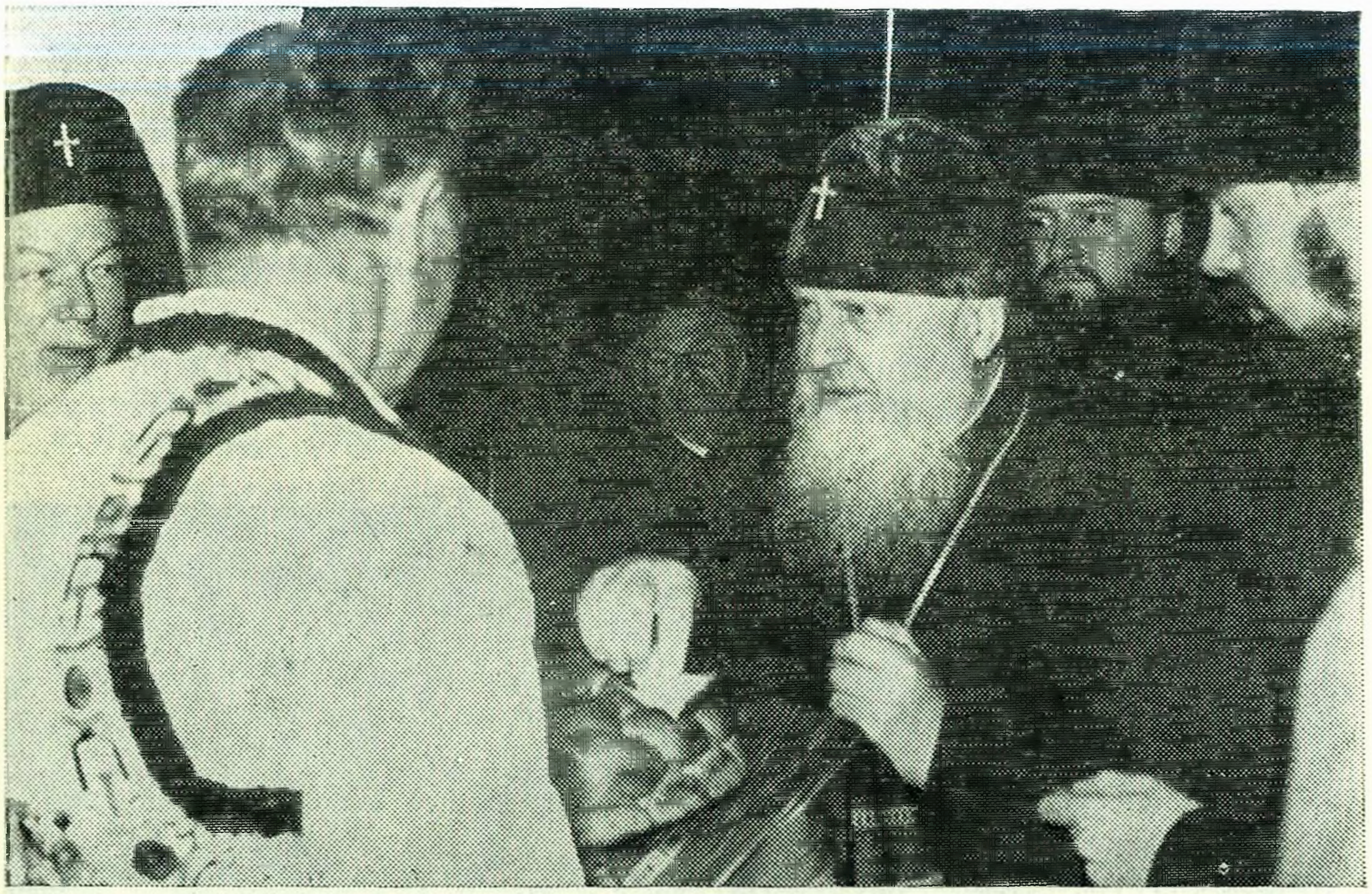

Primire tradiţională cu pîine şi sare a P. F. Patriarh PIMEN la Catedrala din Rădăuţi.

pentru a admira măreția și frumusețea impunătorului locaș de închinare.

P. C. Protopop Ioan Ciornei, împreună cu slujitorii și credincioșii, îmbrăcați în frumoase costume naționale, au făcut înalților oaspeți o frumoasă primire, P. C. Sa a rostit un cuvînt de bun venit.

Încîntat de frumoasa primire pe care i-au făcut-o fiii Bisericii noastre strămoșești din părțile Rădăuțiului, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen, răspunzînd urărilor de bun venit, a spus: „*Vă mulțumim din tot sufletul P.C. părinte protoiereu pentru frumosul cuvînt cu care ne-ați întîmpinat.*

Sîntem bucuroși să mulțumim lui Dumnezeu că ne-a învrednicit, cu binecuvîntarea Prea Fericitului Patriarh Iustin al Bisericii Ortodoxe Române, să vizităm această minunată catedrală a orașului Rădăuți. Sînt fericit că am vizitat una din ctitoriile Prea Fericirii Sale din acest oraș pe care l-a vizitat înaintașul meu, Patriarhul Alexei al Rusiei.

Îmi face o deosebită plăcere să vă văd adunați pe toți aici, mai ales pe un timp ca acesta cînd vremea nu-i așa de frumoasă din cauza ploii. Binecuvintez bunăvoința dumneavoastră de a ne întîmpina și de a vă ruga împreună cu noi în această frumoasă catedrală.

Vă rog să primiți, în dar, această cruce, ca aleasă binecuvîntare, care este lucrată în atelierele Patriarhiei Moscovei, iar dumneavoastră tuturor un călduros mulți ani!“.

Mulțumind Sanctității Sale, Patriarhul Pimen, P.C. Prot. I. Ciornei a spus că preoții și credincioșii din părțile Rădăuților vor face totul pentru slava Sfintei Ortodoxii și a Bisericii strămoșești, pentru slăvirea cu dăruire a tuturor mărețelor năzuințe ale poporului nostru.

Ca într-un pelerinaj la sanctuarul „marelui apărător al creștinătății", al neadormitului ostenitor pentru slava Ortodoxiei întregi, oaspeții au plecat de la Rădăuți spre *Mănăstirea Putna*.

La ctitoria „Soarelui Moldovei", Ștefan cel Mare, apărător de neam și de lege strămoșească, neclintit în veghea la hotarele țării și la înflorirea Altarului strămoșesc, iubitor de unitate și dreptate,

Înalții oaspeți în muzeul Mănăstirii Putna.

luptător pentru viață liberă și pașnică, neatîrnare și afirmare națională, cei doi patriarhi și membrii delegațiilor celor două Biserici Ortodoxe surori au fost întîmpinați de P. Cuv. Arhim. Iachint Unciuleac — starețul Mănăstirii Putna. În cuvîntul său, după ce a evocat principalele momente ale istoriei românești pe aceste străbune plaiuri și importantul rol cultural-național în afirmarea românilor de pretutindeni al Mănăstirii Putna — acest panteon al simțirilor noastre naționale — a făcut o prezentare asupra modului cum se desfășoară viața mănăstirii și a pus în lumină haina nouă pe care a îmbrăcat-o, prin restaurare, în ultimii ani.

Ca o reînviere a oștenilor lui Ștefan, chipurile credincioșilor frumos gătiți în straie de sărbătoare, au emoționat privirile oaspeților, iar obștea ostenitorilor și slujitorilor acestui străvechi așezămînt monahal a întărit și mai mult convingerea Sanctității Sale

Patriarhul Pimen că Biserica Ortodoxă prin slujirea sa specifică poate contribui la împlinirea celor mai nobile năzuințe creștine și umane. Răspunzînd cuvîntului de bun venit, Sanctitatea Sa Pimen a spus: *„Vă mulțumesc foarte mult tuturor pentru această emoționantă întîmpinare și părintelui stareț pentru frumoasele cuvinte rostite.*

Dumnezeu să pogoare peste această mănăstire binecuvîntarea Sa. Și ca amintire a vizitei noastre la această mănăstire vă rugăm să primiți această icoană cu chipul Născătoarei de Dumnezeu, care doresc să vă fie ocrotitoare în osteneli și rugăciuni.

Părintelui stareț îi ofer această cruce pectorală, iar fraților niște iconițe binecuvîntate.

Tuturor vă doresc la mulți ani!“.

P. Cuv. Arhim. Iachint Unciuleac, mulțumind pentru toate aceste daruri, a invitat pe distinșii oaspeți să viziteze colecția de obiecte bisericești și paraclisul, care se afla în curs de pictare.

Fiecare manuscris, exponat sau document a fost îndelung admirat de oaspeți, cărora li s-a spus că Biserica Ortodoxă Română, de-a lungul veacurilor, în sînul neamului nostru, trăitor pe aceste plaiuri, a rodit numărate împliniri — expresii ale mărturisirii necontenite a credinței dreptslăvitoare și ale ingeniozității creatoare românești atît de pregnant oglindită de toate valorile cultural-naționale care au înflorit în acest străvechi colț de țară românească.

La paraclis, unde lucrările de pictare executate de frații Gavril și Mihai Moroșanu sînt în curs de finisare, oaspeții au admirat strădaniile I. P. S. Mitropolit Teoctist depuse pentru ca noile împliniri să se înscrie pe linia secularelor realizări de aici de la Putna. Un moment deosebit al vizitei l-a constituit admirarea noii elevații a palatului lui Ștefan cel Mare de la Putna.

De la Putna *la Sucevița,* ca într-un adevărat periplu bucovinean, oaspeții încîntați de pitorescul obcinilor au admirat frumusețea satelor cu case îngrijite, așezări care în ultimii ani au cunoscut o rapidă și amplă dezvoltare și înflorire. La Mănăstirea Sucevița, renumită prin frumusețea picturilor murale exterioare, ca dealtfel și Vatra Moldoviței, Voronețul, Humorul sau Arbore, oaspeții au fost întîmpinați de soborul călugărițelor, iar Maica stareță Xantipia Aniței a rostit un cuvînt de bun venit.

Răspunzînd urărilor de bun venit, Sanctitatea Sa Pimen a spus: *„Vă mulțumim din suflet pentru aceste cuvinte cu care ne-ați întîmpinat. Dumnezeu să vă dea putere și credință pentru a duce mai departe nevoințele călugărești. Vă rugăm ca în amintirea vizitei noastre să primiți această cruce pectorală, iar pentru ostenitoarele acestei mănăstiri cîte o iconiță sfințită.*

Dumnezeu să vă binecuvinteze!“.

Mulțumind Sanctității Sale Patriarhului Pimen pentru alese daruri, Maica Adriana Cojocaru a dat explicații privind istoricul și importanța acestui impunător monument de artă românească de la cumpăna secolelor XVI și XVII.

În continuare, s-au purtat discuții privind importanța participării Bisericii Ortodoxe în Mișcarea ecumenică, făcîndu-se considerații și aprecieri asupra celor abordate și hotărîte la Adunarea Generală de la Vancouver-Canada. Ortodoxia trebuie să facă și mai mult ca prin dinamismul slujirii sale să angajeze pe toți creștinii deopotrivă, oferind astfel un mod concret de responsabilitate și angajare ecumenică.

La agapa care s-a servit în cinstea oaspeților la Mănăstirea Sucevița, I.P.S. Mitropolit Teoctist, toastînd pentru relațiile tradiționale dintre cele două Biserici Ortodoxe și pentru îndelunga înzilire a celor doi Întîistătători, a spus :

„Aflîndu-ne în incinta Mănăstirii Sucevița, una din cele cîteva care strălucesc asemenea unei salbe pe veșmîntul Bisericii noastre din Bucovina de sub oblăduirea Mitropoliei Moldovei și Sucevei, aș dori să dau glas de cinstire acestor înălțătoare clipe, cînd ierarhi și slujitori ai celor două Biserici Ortodoxe surori avînd în mijlocul lor pe înșiși Întîistătătorii lor continuă firul rodnicilor legături duhovnicești. Pășiți nu numai prin gurile de rai ale acestor ținuturi românești care desfătează privirea, ci și pe urmele luminoase ale prieteniei și colaborării dintre Bisericile și popoarele noastre înscrise de secole în paginile istoriei. Ortodoxia cu frumusețile ei ne-a fost pururea punte de apropiere și de cunoaștere ; mănăstirile cu viețuitorii lor însetați după desăvîrșire și viață îngerească și-au dăruit reciproc duh și faptă spre slava aceleiași drepte credințe, cărți și manuscrise, uneori în graiul de exprimare al credincioșilor Bisericilor noastre : român și slavon. Pășiți prin aceste slăvite pridvoare ale mănăstirilor, ale căror ziduri, pe dinăuntru și pe dinafară, oglindesc în frescele celebre adevărurile Ortodoxiei și geniul creator al poporului român. În aceste sanctuare, odată cu chipurile și trupurile ctitorilor, și-a veșnicit el credința, vrednicia și dăinuirea sa din neam în neam.

La mică distanță unele de altele, mănăstirile din Bucovina transmit peste veacuri mesajul înaintașilor noștri ; mesajul închinării dreptmăritoare, al hărniciei și strădaniilor lor, mesaj de pace și lumină. Fie că ne găsim la Putna lui Ștefan cel Mare, la Moldovița lui Petru Rareș, la Voroneț sau Dragomirna, ca și la toate celelalte, unde se păstrează adevărate pagini de istorie a poporului nostru, la toate se revarsă în suflet o stare de respect și admirație, peste tot ochiul este atras de armonie, proporție, artă. Presărate, ca și Sucevița, printre văile împădurite ale munților, în lanț cu așezările înfloritoare din zilele noastre, ele au inspirat pe un distins cercetător să numească acest ținut „pămînt care cîntă în imagini“. Unice în Ortodoxie prin bogăția picturilor exterioare, aceste mănăstiri arată bogăția vieții religioase, trăirea statornică a adevărurilor de credință, nivelul înalt al cunoștințelor teologice de la începutul secolului al XVI-lea. Frescelor li se adaugă odoare bisericești și voievodale din aceeași vreme, manuscrise și tipărituri, sculpturi și broderii de o rară finețe artistică. Privindu-le, gîndul se îndreaptă la făuritorii lor, la iscusiții monahi care au viețuit în aceste locașuri, la evlavia pictorilor și miniaturiștilor care așterneau în operele lor pagini de istorie românească, frumusețile pămîntului din

aceste părți: arbori, plante și culorile cerului cu care ei erau înfrățiți.

Sînt bucuros să mărturisesc Sanctității Voastre că toate aceste așezări din Țara de sus, pe unde am trecut și pe la care vom trece, constituie o moștenire neprețuită, atît pentru Biserica Ortodoxă Română, cît și pentru întregul nostru popor. Unei asemenea moșteniri, Prea Fericitul Patriarh Iustin, cu sprijinul larg al Conducerii noastre de Stat, i-a închinat prisos de strădanii, readucîndu-le, prin lucrările de restaurare, la frumusețea arhitectonică hărăzită lor de fericiții întemeietori. După cum vedeți toate aceste așezăminte cer în continuare însemnate lucrări de întreținere, avînd înțelegerea largă, în această lucrare, a Statului nostru.

Pentru toți slujitorii acestor așezăminte înseamnă o datorie de onoare să străjuiască la buna păstrare a acestor valori nemuritoare, să păstreze aprinsă candela la altarele și mormintele ctitoricești și să călăuzească pașii iubitorilor de frumos din țară și străinătate printre operele de artă și epocile istoriei poporului nostru.

Prin rostul și cuvîntul meu, clerul și dreptcredincioșii creștini din aceste binecuvîntate ținuturi strămoșești, ostenitoarele acestei mănăstiri, prezintă Sanctității Voastre, Prea Fericitului nostru Patriarh Iustin și înalților ierarhi de față ai celor două Biserici Ortodoxe surori respectul lor adînc și prisosul dragostei lor fierbinți. Soarele prieteniei dintre Bisericile și popoarele noastre, al legăturilor noastre frățești, al colaborării pe teren panortodox și pe cel al apărării păcii va lumina și încălzi pururea inimile și strădaniile închinate Sfintelor noastre Biserici Ortodoxe. Această însemnătate năzuim a da agapei de astăzi, împărtășirii dragostei Mîntuitorului Hristos unii altora, a cărei împlinire și trăire lăuntrică se arată mult mai cuprinzătoare și mai grăitoare decît orice cuvînt. Din aceste simțiri, înălțăm aici, la acest Tabor, laudă de mulțumire pentru vizita Sanctității și Prea Fericirii Voastre".

Răspunzînd bunelor urări făcute de Întîistătătorul Bisericii din Moldova și Bucovina, în calitate de gazdă ospitalieră a distinșilor oaspeți, I.P.S. Mitropolit Filaret de Minsk și Bielorusia, a spus: *„Protocolul cere ca și din partea noastră să fie un cuvînt de răspuns. Dar precizez că acest cuvînt nu-i rostit din obligație protocolară, ci din inimă.*

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, a vorbit foarte frumos despre legăturile de veacuri dintre Bisericile noastre, care sînt motivate și de vecinătatea teritorială între țările noastre, dar și de unitatea noastră spirituală, de credință și de cultură, unitate din care și astăzi se hrănesc Bisericile noastre. Aceasta ne și determină ca în mod duhovnicește și noi să ne îndreptăm pașii spre aceste mănăstiri scumpe Bisericii Ortodoxe Române, dar și Bisericii Ortodoxe Ruse.

În acest sens aș vrea să subliniez că Bisericile noastre trăiesc o apropiere deosebită mai ales în zilele noastre. Exemplul acestei apropieri ni-l oglindește dragostea reciprocă a celor doi Întîistătători ai Bisericilor noastre, care cu mare bucurie se vizitează reciproc. Iar în acest obicei ca Întîistătătorii de Biserici să se viziteze este

vechi. Această vizită pe noi, cei care îl însoțim pe Sanctitatea Sa Pimen, încă o dată ne-a convins cît de apropiați sîntem noi ortodocșii înainte de toate.

Poate că avem tradiții diferite, privind istoria și culturile noastre naționale, dar acestea sînt pătrunse de spiritul și gîndirea ortodoxă și în special de viața, de trăirea ortodoxă. Acesta este un motiv în plus de apropiere între națiunile noastre. Ortodoxia ne ajută astăzi ca trăind în condiții deosebite să lucrăm împreună, oriunde ne-am găsi, reprezentînd cele două Biserici Ortodoxe surori: Română și Rusă. La orice întrunire sau conferință totdeauna sîntem în unitate, totdeauna ne simțim umăr la umăr, așa cum ne-am simțit recent la Adunarea Generală a C.E.B. de la Vancouver-Canada. Vreau să vă încredințez că cel puțin la această întrunire ecumenică a creștinilor nouă ortodocșilor întotdeauna ne-a fost foarte ușor. Am fost în unitate și uniți, ierarhi ai Bisericilor Ortodoxe Române și Ruse ca și ai altor Biserici Ortodoxe, încît de această unitate s-a mirat întreaga lume protestantă.

Să ne străduim pe mai departe a întări această unitate. Dumnezeu să ne ajute ca această unitate ortodoxă, în primul rînd cea dintre Bisericile Română și Rusă, să o mărturisim pe mai departe, așa cum am mărturisit-o din trecut pînă în ziua de astăzi. Pentru Bisericile noastre, pentru clerul și credincioșii celor două Biserici Ortodoxe surori și pentru Întîistătătorii acestora, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen și Prea Fericirea Sa Patriarhul Iustin din inimă ararea: Întru mulți și fericiți ani!".

De la Mănăstirea Sucevița oaspeții au plecat spre *Mănăstirea Neamț*, avînd posibilitatea de a admira pe tot parcursul acestei călătorii împlinirile vieții celei noi, prezente în fiecare sat sau oraș, dezvoltarea pe care a cunoscut-o fiecare localitate din ținuturile Sucevei și Neamțului, poposind la *biserica din Boroaia*, minunată realizare arhitectonică a zilelor noastre.

La Boroaia înalții oaspeți au fost întîmpinați de P. C. Prot. V. Hrestic-Fălticeni, de P.C. preot paroh Alexandru Argatu și de alți slujitori din parohiile din împrejurimi, precum și de credincioși, între ei mulți care țin calendarul neîndreptat. În unitate de simțire și de mărturisire a aceleiași drepte credințe, cu emoția de a primi vizita celor doi Întîistătători de Biserici Ortodoxe surori, credincioșii au trăit cu toții momente de adevărată comuniune duhovnicească în împărtășirea aceleiași iubiri către Hristos Mîntuitorul. Tuturor acestor alese și creștinești simțăminte le-a dat glas P.C. Prot. V. Hrestic, în cuvîntul de bun venit pe care l-a rostit.

Emoționat de credința și evlavia credincioșilor de pe aceste strămoșești plaiuri, în numele delegației Bisericii Ortodoxe Ruse, I.P.S. Mitropolit Filaret de Minsk și Bielorusia a dat glas aleselor simțăminte prilejuite de trăirea comuniunii de credință și iubire, spunînd: *„Cu binecuvîntarea Sanctității Sale Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia, vă rugăm să primiți din partea noastră binecuvîntarea lui Dumnezeu, pe care o aducem din partea Bisericii Ortodoxe Ruse, tuturor, preoți și credincioși, care cu aceeași dragoste întîmpină pe trimișii Bisericii Ortodoxe Ruse și*

Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen și Prea Fericirea Sa Patriarhul Iustin.

Pentru noi astăzi a fost o deosebită bucurie ca să vizităm Eparhia păstorită de I. P. S. Mitropolit Teoctist și înaintea I.P.S. Sale de Prea Fericitul Patriarh Iustin. Peste tot am putut vedea urmele grijii deosebite, pe care Prea Fericitul Patriarh Iustin a arătat-o Bisericii lui Hristos din aceste părți, dar și rîvna I.P.S. Mitropolit Teoctist. Și am intrat în această biserică nou-construită — făcută în timpul nostru — după exemplul înaintașilor noștri ortodocși, care de asemenea mărturiseau despre poporul român și Biserica Ortodoxă Română aceeași dragoste, cu dorința de a reafirma unitatea Sfintei Ortodoxii, pe care trebuie să o păstrăm în toată curăția ei.

În rugăciunile dumneavoastră să vă amintiți de Biserica Ortodoxă Rusă și de poporul ei dreptcredincios, așa cum ne amintim și noi. Din partea noastră, a celor ce vă aducem binecuvîntări duhovnicești, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen vă roagă să primiți această sfîntă icoană cu chipul Maicii Domnului, care în mod deosebit este cinstită de popoarele noastre ortodoxe.

Dumnezeu să vă binecuvinteze".

Mulțumind pentru acest dar — simbol al unității de iubire și credință a celor două Biserici Ortodoxe surori, care deși nu au același calendar, nu sînt despărțite de trăirea aceleiași unități în sînul Ortodoxiei de pretutindeni —, P. C. preot paroh Alexandru Argatu a încredințat pe membrii celor două delegații că vor face totul, după pilda înaintașilor, pentru păstrarea și întărirea unității de credință dreptslăvitoare.

De la Boroaia oaspeții s-au îndreptat spre *Mănăstirea Neamț*, ctitoria mușatină, unde obștea călugărilor și ostenitorilor acestui vestit așezămînt monahal, „Ierusalimul Ortodoxiei românești", împreună cu elevii Seminarului teologic au întîmpinat pe Întîistătătorii celor două Biserici Ortodoxe surori. În numele tuturor P. Cuv. Arhim. Efrem Chișcariu — starețul Mănăstirii Neamț — a rostit un cuvînt de bun venit înalților oaspeți și a arătat locul și rolul Mănăstirii Neamț în istoria Bisericii Ortodoxe Române și a Ortodoxiei în general.

Răspunzînd cuvîntului de bun venit, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen a spus: *„Astăzi Dumnezeu ne-a dăruit marea bucurie și mîngîiere de a veni și a ne ruga în Mănăstirea Neamț, în care s-au nevoit mulți dintre înaintașii dumneavoastră. Despre unul dintre aceștia, Paisie Velicicovski, care a creat un nou curent de înviorare în istoria monahismului ortodox, aș fi vrut să vă vorbesc în această seară.*

Se cunoște bine că Mănăstirea Neamț este lavra în care și-a petrecut viața și și-a desfășurat activitatea Paisie. El aici a creat un centru în care a adunat monahi din mai multe țări. Aici, departe de lume, marele nevoitor înzestrat cu atîtea puteri sufletești, a început o viață ascetică deosebită, pentru slava lui Dumnezeu. Astfel, aici a renăscut monahismul bazat pe principiile aduse cu

sine, principii ale unei vieți religioase deosebite — pildă pentru păstoriții săi și pentru cei care i-au urmat.

El a arătat tuturor că numai prin muncă deosebită, printr-o luptă a sufletului cu trupul, cu patimile, poate să formeze o adevărată împotrivire contra răului. Astfel, el a pătruns în tainele sufletului omenesc, arătînd posibilitatea de înălțare de la păcătoșe-

P. P. F. F. Patriarhi PIMEM şi IUSTIN în biserica Mănăstirii Neamţ.

nie la îndreptare. Aceasta este taina sfințeniei spre care ne-a chemat Dumnezeu.

Viața sa, din acest sfînt așezămînt, a lăsat urme adînci pentru monahismul din Țările românești, dar a pătruns adînc în Biserica Ortodoxă Rusă. Aici, în această mănăstire binecuvîntată de Dumnezeu, marele nevoitor și luminător a găsit liniștea pentru a-și desfășura munca de toate zilele.

Ca o lumînare care nu se stinge și ca o candelă care arde mereu, pentru urmașii săi duhovnicești continuă și astăzi să ardă și să lumineze, ca un adevărat chip al dragostei și credinței creștine, atrăgînd privirile întregii lumi ortodoxe ca și mai înainte.

Este important, de asemenea, să amintim că prin nevoințele sale în această mănăstire s-au întărit legăturile dintre Bisericile noastre din cele mai vechi timpuri pe baza dragostei și prieteniei reciproce. De aceea, ni-i foarte plăcut ca noi astăzi să ne rugăm în această minunată mănăstire a Bisericii Ortodoxe Române, pentru Biserica Ortodoxă Rusă, pentru întărirea unității de gîndire a Ortodoxiei, pentru întărirea iubirii frățești dintre toți creștinii.

Mulțumim lui Dumnezeu că sîntem împreună cu călugării soborului acestei sfinte mănăstiri, această casă a slujirii lui Dumnezeu și oamenilor. Noi mărturisim comuniunea în gîndire, unitatea de credință și slujire și dorința noastră de a întări unitatea și colaborarea dintre toate popoarele și a chema pe toți oamenii la apărarea păcii.

Aducem călduroase mulțumiri Prea Fericitului Patriarh Iustin al Bisericii Ortodoxe Române pentru invitația de a face această vizită Bisericii Ortodoxe Române surori, avînd posibilitatea de a ne ruga în minunatele dumneavoastă mănăstiri și biserici, de a avea comuniune cu binecredinciosul popor român. Mîntuitorul, Cel care înălțîndu-Se la cer, nicidecum nu S-a despărțit de noi, să Vă dăruiască Prea Fericite ani mulți și îndelungați, ca să conduceți Biserica Ortodoxă Română și să trăim aceeași încredințare comună pe calea mîntuirii. Prea iubiți în Domnul frați și surori, *să vă trimită Dumnezeu binecuvîntarea Sa, dumneavoastră și tuturor credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române. Dragostea și colaborarea armonioasă dintre Bisericile noastre să fie binecuvîntate precum și prietenia dintre țările și popoarele român și sovietice.*

Pentru a vă aminti de vizita noastră aici, Prea Cuvioase părinte stareț, vă rugăm să primiți acest chip al Mîntuitorului Hristos, care să vă fie ocrotitor în lucrarea dumneavoastră de mîntuire. Personal vă dăruiesc o cruce pectorală, iar pentru călugării soborului acestei lavre primiți aceste binecuvîntate iconițe".

Mulțumind pentru darurile făcute de Sanctitatea Sa Pimen, Patriarhul Moscovei și a toată Rusia, P. Cuv. Arhim. Efrem Chișcariu a spus că obștea nevoitorilor străvechii lavre românești din ținutul Neamțului va face totul ca strădania lor să fie la înălțimea cerințelor actuale ale Bisericii strămoșești, contribuind la întărirea unității panortodoxe, la promovarea lucrării ecumenice și la slujirea celor mai nobile idealuri naționale și umane.

La Mănăstirea Neamț s-au purtat discuții teologice între membrii delegațiilor celor două Biserici Ortodoxe surori, reliefîndu-se aspecte legate de împreuna-lucrare pentru întărirea unității panortodoxe.

Un însemnat spațiu a fost acordat problemei apărării păcii și vieții pe pămînt, contribuției specifice bisericești în sprijinirea realizării acestui deziderat imperios al lumii contemporane — una din

caracteristicile esențiale slujirii și mărturisirii lui Hristos la acest sfîrșit de secol și de mileniu.

Ideea unei mai ferme acțiuni în slujirea apărării vieții și păcii a fost împărtășită în mod reciproc de membrii delegațiilor celor două Biserici Ortodoxe Română și Rusă.

A doua zi, joi 13 octombrie, s-a vizitat *Tipografia Centrului mitropolitan de la Mănăstirea Neamț,* unde oaspeții au apreciat grija arătată de către I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei pentru tipăriturile bisericești. Explicațiile tehnice solicitate au fost date de Petroniu Bulbucanu, responsabilul Tipografiei Centrului mitropolitan. Apoi înalții oaspeți au vizitat *Seminarul teologic de la Mănăstirea Neamț,* școală de pregătire a viitorilor slujitori ai Bisericii strămoșești din cuprinsul Mitropoliei Moldovei și Sucevei.

Corul elevilor seminariști a interpretat, sub conducerea P. C. Pr. prof. A. Panțiru imnul patriarhal, în acordul căruia Întîistătătorii celor două Biserici au împărtășit celor prezenți patriarhicești binecuvîntări.

În numele celor prezenți, profesori și elevi, P. C. Pr. prof. Mihai Vizitiu, directorul Seminarului, a rostit un cuvînt de bun venit și a arătat modul cum este organizat și se desfășoară învățămîntul seminarial în Biserica noastră.

Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen, luînd cuvîntul, a spus : *„Eu doresc să vă felicit din toată inima din partea delegației Bisericii Ortodoxe Ruse și să vă adresez urări de noi succese în munca dumneavoastră intelectuală și în cea de îmbogățire a cunoștințelor teologice.*

În vremea noastră este necesar să îmbinăm munca cu rugăciunea și să nu uităm că trebuie să luptăm pentru apărarea păcii. Această luptă pentru pace trebuie să fie în grija permanentă a fiecărui păstor duhovnicesc, a fiecărei Biserici.

Pentru aceasta trebuie să ne pregătim din punct de vedere teologic și moral. Totodată, nu trebuie să uităm că datoria fiecăruia la parohie este și aceea de a lupta pentru pace.

Să binecuvinteze Dumnezeu munca dumneavoastră și să vă dăruiască sănătate, succese și ani mulți de viață.

În amintirea vizitei noastre la această școală vă dăruim acest chip al Mîntuitorului nostru Iisus Hristos — modelul de viață și de învățătură pentru fiecare păstor duhovnicesc — și această carte în care sînt prezentate date și imagini din Biserica Ortodoxă Rusă, editată de Patriarhia Moscovei, iar elevilor aceste cruciulițe, lucrate în atelierele Patriarhiei Moscovei.

Vă mulțumesc pentru călduroasa primire, dragi elevi și părinți profesori, cît și părintelui director pentru cuvîntul rostit și vă urez tuturor succese în lucrarea de formare și cea pastorală care vă așteaptă“.

P. P. F. F. Patriarhi PIMEN şi IUSTIN la Seminarul teologic de la Mănăstirea Neamţ.

Mulţumind pentru darurile oferite, P. C. Pr. prof. M. Vizitiu a arătat că profesorii şi elevii Seminarului teologic de la Mănăstirea Neamţ, depunînd toată stăruinţa, vor căuta să împlinească toate chemările slujirii Bisericii, neamului şi dezideratului ecumenic, „ca toţi să fie una“ (Ioan 17, 21).

A urmat apoi un concert dat de corul Seminarului, după care oaspeții și-au continuat călătoria, plecînd spre *Mănăstirea Văratec*, unde soborul călugărițelor au primit pe înalții oaspeți. Maica stareță Nazaria Niță a rostit un cuvînt de bun sosit și apoi a făcut o prezentare a istoricului acelui așezămînt și a felului cum își desfășoară viața potrivit rînduielilor vieții monahale și slujirii Bisericii noastre strămoșești.

Sanctitatea Sa Pimen, luînd cuvîntul a spus: „*Primiți binecuvîntarea lui Dumnezeu, iar din partea delegației Bisericii Ortodoxe Ruse vă aducem calde mulțumiri că ne-ați prilejuit acest popas la așezămîntul călugăresc de aici, în această mănăstire în care se*

Înalții oaspeți în mijlocul soborului Mănăstirii Văratec.

înalță rugile fierbinți ale celor ce se nevoiesc pentru mîntuirea sufletului.

Vreau să vă mulțumesc, să vă aduc mulțumirile noastre pe această cale, asemenea acestor flori prea frumoase de aici din fața noastră și să vă doresc, totodată, multă sănătate și putere. Iar munca dumneavoastă să fie împodobită de toate virtuțile creștine. Pentru membrii delegației noastre și pentru toți fiii Bisericii Ortodoxe Ruse vă rog să înălțați rugăciuni întotdeauna.

Iar dumneavoastră tuturor vă doresc să trăiți întru mulți ani!

Din partea noastră vă rog să primiți această Sfîntă Cruce, executată în atelierile Patriarhiei Moscovei, în amintirea vizitei delegației Bisericii noastre aici“.

Mulțumind, Maica stareță Nazaria Niță a invitat pe înalții oaspeți să viziteze colecția de obiecte bisericești, ale cărei exponate

sînt mărturii grăitoare și încredințări ale slujirii depuse de-a lungul anilor de ostenitoarele acestei mănăstiri după principiul *ora et labora.*

De la Mănăstirea Văratec Întîistătătorii celor două Biserici s-au îndreptat spre *Mănăstirea Agapia.*

În simfonia lină a pădurilor de brad și în acordul „Baladei" lui Ciprian Porumbescu, scuturat ca un omăt de aur peste liniștea sărbătorească a primirii înalților oaspeți, obștea Mănăstirii Agapia, ctitoria lui Gavriil hatmanul, a primit pe P.P. F.F. Patriarhi ai celor două Biserici Ortodoxe surori. În numele călugărițelor acestui mare și străvechi așezămînt monahal, Maica stareță Eustochia Ciucanu a rostit un cuvînt de bun venit și a făcut o prezentare asupra așezămîntului, de-a lungul istoriei și asupra vieții obștei în vremea noastră.

Impresionat adînc, Sanctitatea Sa Pimen a spus: „*Pentru ceea ce lucrați în via lui Hristos, har și pace de la Dumnezeu, Care ne-a chemat în acest locaș pentru desăvîrșirea faptelor călugărești.*

Din partea credincioșilor, slujitorilor și cinului monahal al Bisericii Ortodoxe Ruse vă transmit cele mai frățești salutări și comuniunea lor de rugăciune pentru împlinirea cu frumoase succese a muncii dumneavoastră.

Mîntuitorul nostru Iisus Hristos — din marea Sa iubire de oameni — cheamă pe fiecare om care vine în lume spre dobîndirea mîntuirii. Și fiecăruia i se dă har după măsura harului lui Iisus Hristos pentru împlinirea acestei chemări. Pe unii dintre noi — după cuvîntul Sfîntului Apostol Pavel — ne-a pus apostoli, pe alții prooroci, păstori sau învățători, iar pe dumneavoastră v-a ales pentru slujirea călugărească. Omul — datorită mărginirii sale — niciodată n-ar fi atins o astfel de înălțime duhovnicească, care se obține prin darul lui Hristos, Mîntuitorul nostru, Fiul lui Dumnezeu, Care prin slujirea Sa mîntuitoare a deschis oamenilor înțelegerea despre Dumnezeu cel întreit în Fețe și unul în Ființă și ne-a dat nouă tuturor o nouă învățătură despre sfințenia duhovnicească. Unul din ierarhii Bisericii Ortodoxe Ruse, Ignatie, care a trăit în vecurile din urmă, într-una din scrisorile sale, spune că Mîntuitorul ne-a arătat nouă două căi sau urcușuri, adică două feluri de viață pentru cei care cred în El. Pentru dobîndirea mîntuirii, slujirea învățăturii Răscumpărătorului nostru, — Care șade de-a dreapta Tatălui — prin împlinirea legilor dumnezeiești, și pocăința sînt necesare desăvîrșirii vieții celui ce urmează lui Hristos. „Dacă vrea cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie" (Marcu 8, 34). Și astăzi trăiesc un moment deosebit de fericit ca să văd că în Biserica Ortodoxă Română sînt foarte mulți din cei care rîvnesc, care vor tot mai mult să ajungă la starea de desăvîrșire.

Așezămintele călugărești sînt oaze ale evlaviei creștine în care cei ce vin se dedică unui mod de viață îmbunătățită, după învățătura Mîntuitorului nostru Iisus Hristos și a Bisericii despre faptele călugărești. După Sfinții Părinți această învățătură este știința științelor și arta artelor.

PREA CUVIOASE MAICI,

În perioada aceasta contemporană din istoria Bisericii creștine, în afară de viața călugărească, călugării Bisericii Ortodoxe trebuie să fie exemple vii și înălțătoare de slujire creștină.

În faptele acestei slujiri a lumii pe monahi nu-i privește partea exterioară a activității lor, ci partea duhovnicească, cea care îi angajează în slujirea lumii și înnoirea acesteia.

Slujirea monahilor își primește puterea din învățătura dumnezeiască a lui Iisus, căci este o împlinire, pe latură duhovnicească-morală, a poruncii lui Iisus de a iubi pe Dumnezeu și pe aproapele.

Monahismul, deci monahii și monahiile, se leapădă de lume, dar nu se îndepărtează de slujirea lumii, după cum spune Sfînta Scriptură că nu poate zice cineva: „Iubesc pe Dumnezeu, iar pe fratele său îl urăște, mincinos este! Pentru că cel care nu iubește pe fratele său, pe care l-a văzut, pe Dumnezeu pe Care nu L-a văzut, nu poate să-L iubească" (I Ioan 4, 20). Cu cît călugărul se apropie prin viață curată de Dumnezeu, cu atît iubește chipul lui Dumnezeu din fiecare om. Legătura aceasta duhovnicească de iubire și slujire a călugărului cu lumea se însuflețește și se întreține cu rugăciunea pentru mîntuirea aproapelui și a întregii lumi.

Aparația monahismului în istoria Bisericii creștine este legată de misiunea Bisericii, de activitatea de propoveduire a Evangheliei. Și călugării ortodocși au propoveduit Evanghelia în cele mai îndepărtate părți ale lumii.

Răspîndirea Cuvîntului lui Dumnezeu la popoare necreștine a fost împlinită de călugări ca o ascultare încredințată de Însuși Mîntuitorul Hristos și de Apostolii Săi. După cuvîntul Sfîntului Vasile cel Mare, călugării trebuie să lucreze nu numai pentru viața cea duhovnicească, prin dăruire și iubire, ci și pentru slujirea de apostol, de propoveduitor al lui Hristos.

Tuturor ne este cunoscut rolul istoric al mănăstirilor în viața Bisericilor noastre Ortodoxe autocefale, care pînă astăzi se bucură în rîndurile credincioșilor de o mare autoritate. Existența mănăstirilor și în zilele noastre ne arată că importanța lor nu este mai mică decît în trecutul Bisericilor autocefale, deoarece ele sînt statornice și fidele păstrătoare ale tradițiilor creștine și răsadnițe ale celor mai alese sentimente de evlavie și credință ortodoxă.

Credincioșii, trăitori ai iubirii lui Dumnezeu, privind la faptele de desăvîrșire ale călugărilor și asceților, le urmează exemplul. Astfel îndepărtarea de lume, pentru a se dedica vieții pustnicești nu înseamnă rupere de lume, ură față de lume, ci o răstignire în dragoste față de Iisus în duhul rugăciunii și al pregătirii pentru ajutorarea semenilor.

Numai dîndu-ne seama de toate acestea, fraților și surorilor, avem putința ca toate eforturile noastre să fie îndreptate spre împlinirea celor ce ne stau în fața vieții noastre de ascultare călugărească.

Să trimită Dumnezeu asupra dumneavoastră a tuturor harul Duhului Sfînt, revărsîndu-l din belșug spre întărire în îndeplinirea ascultărilor călugărești.

În amintirea vizitei noastre vă dăruim această icoană și această cruce care să vă amintească și să vă întărească în toată lucrarea dumneavoastră călugărească de slujire a tuturor creștinilor".

Mulțumind pentru darurile oferite, Maica stareță Eustochia Ciucanu a spus că ostenitoarele Mănăstirii Agapia vor păstra amintirea acestei vizite și se vor strădui ca să dobîndească roade întru slujirea semenilor pe calea desăvîrșirii.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, bucurîndu-se de reîntîlnirea cu vieţuitoarele Mănăstirii Agapia, unde purtarea de grijă permanentă a I.P.S. Mitropolit Teoctist se vădește la tot pasul, a spus : *„Apropiindu-se de sfîrșit vizita pe care Noi am făcut-o în Moldova, să-mi fie îngăduit să adresez Sanctității Sale, Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia, călduroase mulțumiri pentru prezența membrilor delegației Bisericii Ortodoxe Ruse în mijlocul nostru. Călătoria pe care o fac membrii delegației Bisericii surori în Moldova se înscrie în istoria Bisericii noastre ca o verigă de aur în lanțul legăturilor noastre bisericești.*

Sanctitatea Sa este însoțit de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Filaret de Minsk și Bielorusia, conducătorul sectorului relațiilor externe bisericești din cadrul Bisericii Ortodoxe Ruse, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Ghedeon de Novosibirsk și Barnaul, Prea Sfințitul Episcop Ioan de Jitomir și de ceilalți membri ai delegației : P.C. Prot. Maftei Stadniuc, diaconi și profesori.

Împreună cu delegația Bisericii Ortodoxe Ruse am făcut și noi nu propriu-zis o călătorie turistică, ci am făcut un pelerinaj. Aș aminti întîi Sfîntul Ioan cel Nou de la Suceava, unde am reîmprospătat, în sufletul nostru, multe pagini din trecutul Moldovei. Am vizitat apoi neîntrecuta realizare artistică a arhitecturii moldovenești, ctitoria mitropolitului Anastasie Crimca de la Dragomirna. Am trecut apoi prin Rădăuți și am vizitat o catedrală zidită în zilele noastre. Ne-am oprit mai mult la mormîntul lui Ștefan cel Mare de la Putna, la mormîntul marelui apărător de țară și de creștinătate. Am trecut apoi și am vizitat una din bijuteriile artei moldovenești, Mănăstirea Sucevița, cunoscută — ca și alte biserici moldovenești — în toată lumea pentru frumusețea picturii ei. Am trecut apoi și am vizitat o biserică de parohie, construită în anii din urmă, la Boroaia. După aceea ne-am închinat la lavra monahismului românesc, Mănăstirea Neamț. Am trecut și am vizitat o școală teologică — Seminarul teologic de la Mănăstirea Neamț. Iar acum prin vizita noastră la Văratec și Agapia, ne găsim în cele mai mari mănăstiri de călugărițe din lume.

Sîntem fericiți că am putut să arătăm delegației Bisericii Ortodoxe Ruse frumusețea și importanța așezămintelor noastre monahale.

N-au lipsit, în timpul vizitei acesteia, nici discuțiile noastre frățești privind relațiile dintre Biserici și lupta acestora pentru apărarea păcii în lume. Și ne-am hotărît ca împreună să continuăm lupta aceasta pentru apărarea vieții și a păcii, pentru a contribui și noi la așezarea statornică a păcii pe pămînt.

Alături de ierarhii Bisericilor noastre, care au fost pomeniți

în discuțiile noastre ca luptători pentru pace, am amintit și de Conducerile țărilor noastre, în frunte cu Domnii Nicolae Ceaușescu și Iuri Andropov — luptători cunoscuți pentru pace în întreaga lume. Sprijinindu-i pe ei, sprijinind Conducerile țărilor noastre sîntem conștienți că sprijinim apropierea noastră, viața și existența întregii lumi.

Știm că vă rugați neîncetat pentru mîntuirea sufletelor. Știm că vă rugați pentru fericirea lumii. Mai mult însă decît pentru acestea, trebuie să ne rugăm pentru apărarea vieții omenirii. Niciodată omenirea n-a trecut printr-o perioadă mai critică decît acum. S-au purtat războaie pentru o ceartă de frontieră, alteori pentru cîștigarea unor avantaje materiale. Niciodată însă n-a existat în fața omenirii spectrul acesta al morții în colectiv al întregii omeniri!

Cu cît primejdia este mai mare și rugăciunile noastre să fie mai fierbinți. De aceea, îndemnul pe care vi-l dau astăzi este acela ca să fiți luptători pentru pace cu toții și să avem încrederea că luptînd pentru apărarea vieții și a păcii, prin rugăciunile noastre, vom învinge! Acolo unde este Dumnezeu cu omul, omul are puterea lui Dumnezeu, iar pe Dumnezeu nimeni nu-L poate învinge.

E nevoie numai ca noi să avem încredere în puterile noastre și mai ales în puterea lui Dumnezeu. După îndemnul Mîntuitorului vă zic și eu: „Rugați-vă, rugați-vă neîncetat pentru apărarea vieții lumii! Dumnezeu să vă binecuvinteze străduințile tuturor pentru slujirea fericirii omului. Dumnezeu să vă ajute!“.

Apoi au fost vizitate atelierele și colecția de obiecte bisericești.

Șirul discuțiilor teologice a fost continuate și la Mănăstirea Agapia, abordîndu-se diverse probleme legate de slujirea Bisericii în lumea de astăzi, frămîntată de atîtea neajunsuri economice și sociale, ca subdezvoltarea, decalajele economice dintre state, subnutriția și slaba dezvoltare a agriculturii în cele mai multe părți ale lumii. Biserica Ortodoxă, mărturisitoare fidelă a învățăturii Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, nu poate rămîne indiferentă în fața acestor frămîntări ale omenirii contemporane din care jumătate este săracă, înfometată și analfabetă, amenințată de neîncetata creștere a cursei înarmărilor. Ea trebuie să sprijine lupta pentru apărarea păcii și a vieții lumii, să-și facă auzită voința sa de pace prin diferite acțiuni și întruniri.

De la Mănăstirea Agapia s-a plecat spre „capitala Moldovei“ - Iași, vizitînd pe cale *biserica „Înălțarea Domnului-Pașcani*, ridicată în ultimii ani prin purtarea de grijă a P. F. Patriarh Iustin și a I. P. S. Mitropolit Teoctist.

La Iași, străvechi leagăn de cultură și civilizație românească, a fost vizitată *biserica „Sfinții Trei Ierarhi“*. Înalții oaspeți au admirat îndelung dantelăria și ingeniozitatea realizării arhitectonice și artistice ale ctitoriei lui Vasile Lupu, simbol al puterii de creație al geniului și iubirii de frumos ale românilor.

Prezentarea istoricului și a importanței cultural-artistice a acestui monument a făcut-o P. C. Pr. Scarlat Porcescu, care a spus între altele: *„Biserica lîngă care vă aflați este zidită de voievodul Țării Moldovei Vasile Lupu (1634-1653), în prima jumătate a seco-*

Înalţii oaspeţi vizitînd biserica „Sf. Trei Ierarhi-Iaşi.

P. F. Patriarh PIMEN în altarul bisericii „Sf. Trei Ierarhi"-Iaşi.

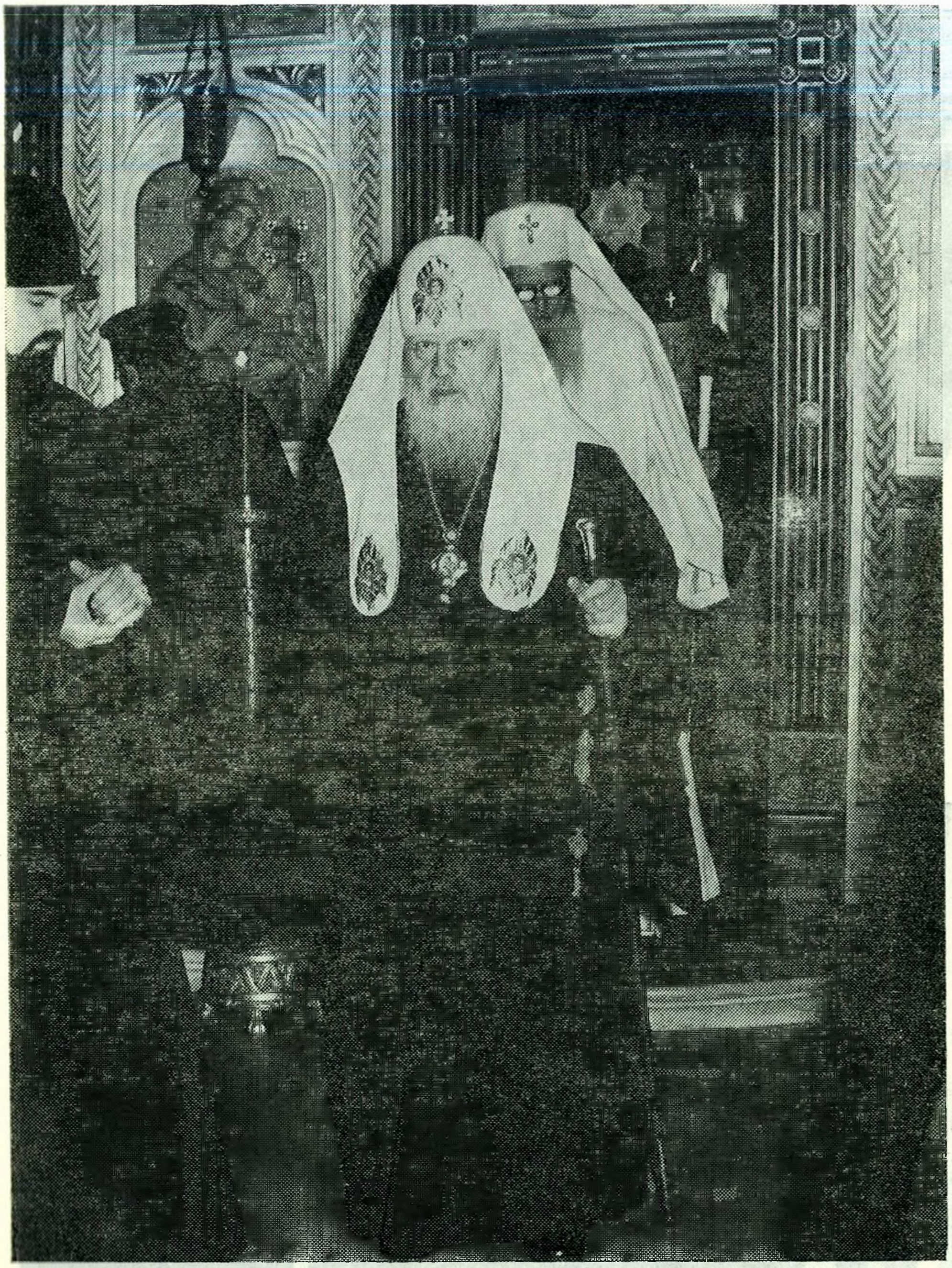

P. P. F. F. Patriarhi PIMEN și IUSTIN vizitînd biserica „Sf. Trei Ierarhi-Iași".

lului al XVII-lea, un domnitor cu o pregătire aleasă și cu ambiții împărătești. Unul din cronicarii noștri afirma despre firea sa că era mai mult împărătească decît domnească.

Biserica se încadrează în stilul moldovenesc, avînd unele par-

ticularități care îi dau o notă aparte de măreție și frumusețe, cum este — de pildă — această broderie în piatră cu care este învesmîntată. Această broderie, reprezentînd realizarea unei tehnici moldovenești, a fost aurită, dar cu vremea aurul s-a șters, rămînînd pe ici pe colo cîteva urme.

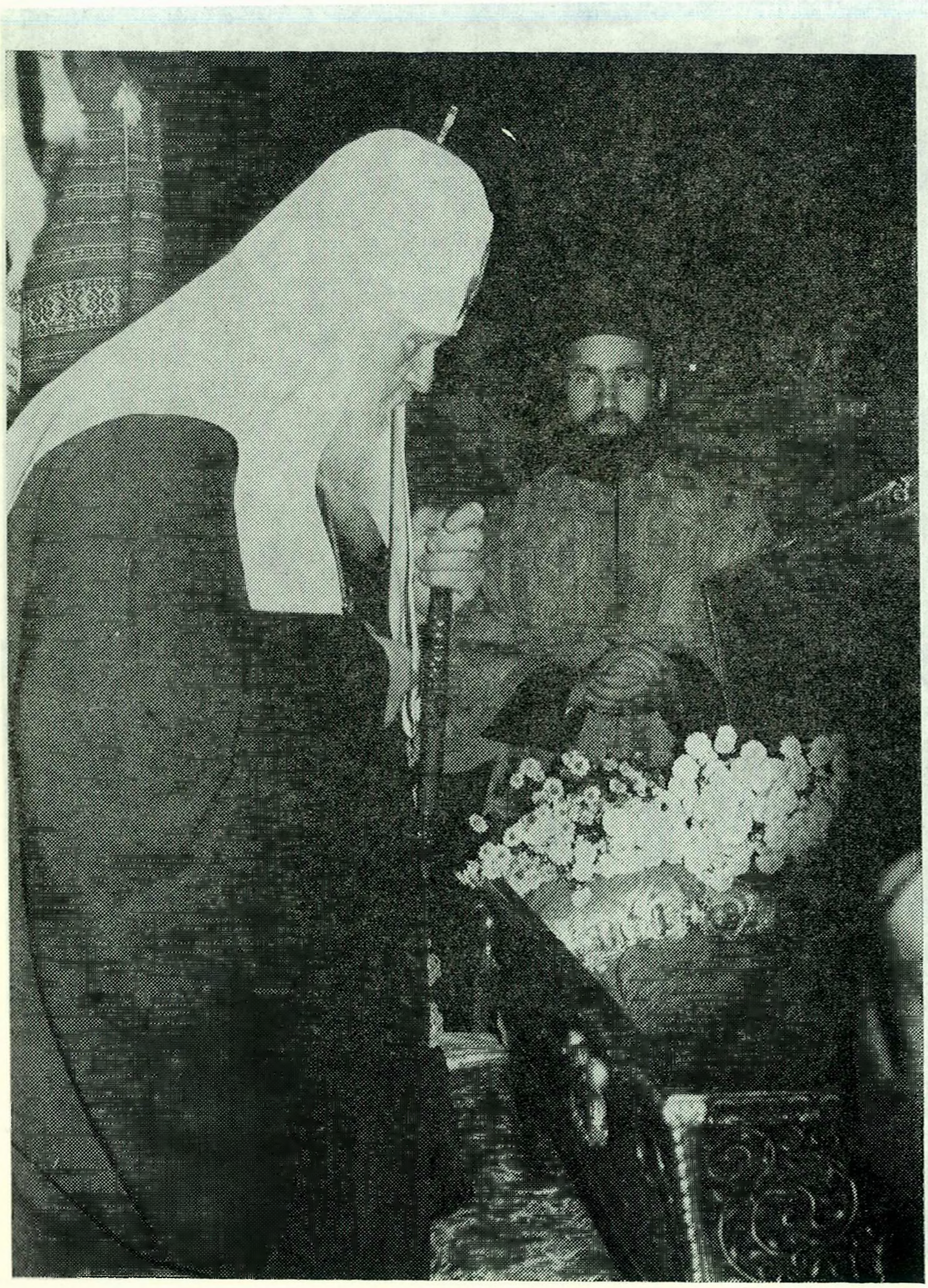

P. F. Patriarh PIMEN închinîndu-se la racla Prea Cuvioasei Parascheva.

În concepția ctitorului această biserică trebuia să fie o realizare unică. Pe lîngă mormintele familiei voievodului Vasile Lupu, în biserică se află și cele ale lui Dimitrie Cantemir și Al. I. Cuza. Osemintele celui dintîi au fost aduse din Rusia aici în 1935, unde

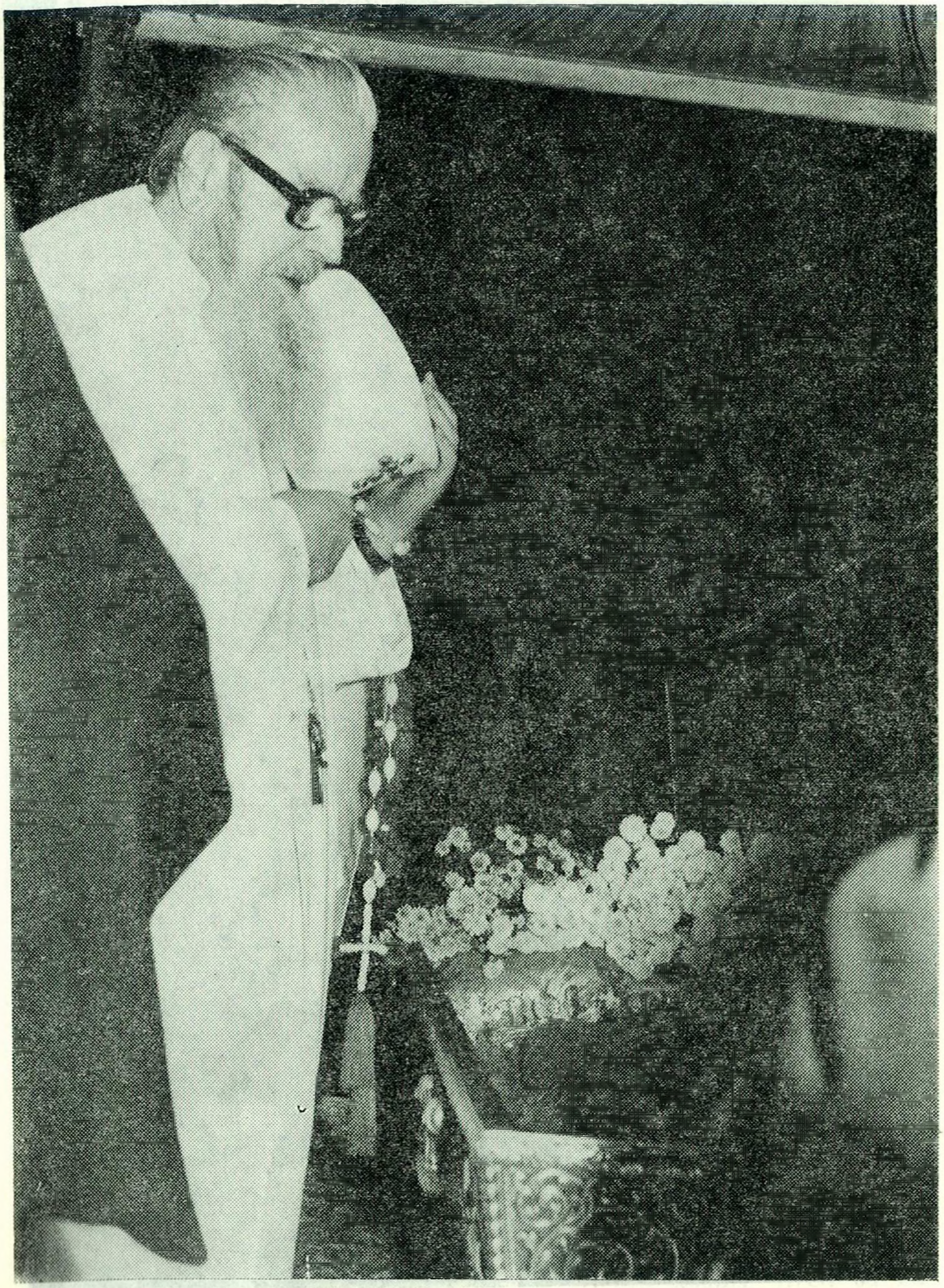

P. F. Patriarh IUSTIN închinîndu-se la racla Prea Cuvioasei Parascheva.

voievodul cărturar Dimitrie Cantemir, tatăl lui Antioh — unul din ilustrele figuri ale literaturii rusești — a fost înmormîntat.

Biserica este importantă și ca monument de artă și ca monument istoric, avînd totodată o importanță deosebită în trecutul Bisericii noastre Ortodoxe, căci aici au ființat o tipografie și o Academie duhovnicească, după modelul celei de la Kiev — și tot aici s-a ținut la 1642 Sinodul de la Iași, care a aprobat Mărturisirea de credință ortodoxă a lui Petru Movilă".

După ce au vizitat *Sala gotică*, unde au admirat valoroasele exponate, oaspeții s-au îndreptat spre *Catedrala mitropolitană*. Credincioși veniți pentru a lua parte la slujbele din ziua pomenirii Prea Cuvioasei Maicii noastre Parascheva, 14 octombrie, au întîmpinat pe înalții oaspeți.

Închinarea distinșilor oaspeți la racla cu Sfintitele Moaște ale Prea Cuvioasei Maicii noastre Parascheva, așezate sub un baldachin în fața Catedralei mitropolitane, a fost un grăitor chip al unității întregii Ortodoxii, cinstitoare a comuniunii sfinților — slujitori pînă la jertfă, chiar cu prețul vieții, a mărturisirii comuniunii de dragoste cu Hristos și semenii lor —, mărturisitori ai aceleiași credințe dreptslăvitoare. Manifestîndu-și dragostea și evlavia lor, credincioșii doreau să vadă și să primească binecuvîntări patriarhicești.

Momentul culminant al acestei vizite l-a constituit *prăznuirea Prea Cuvioasei Maicii noastre Parascheva-14 octombrie* a. c., cînd soborul ierarhilor celor două Biserici în frunte cu Întîistătătorii

În timpul Sf. Liturghii săvîrşite în Catedrala mitropolitană 14 octombrie 1983.

lor, Sanctitatea Sa Pimen, Patriarhul Moscovei și a totă Rusia, și Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin al Bisericii Ortodoxe Române au coliturghisit, trăind aceeași comuniune de har și de iubire și împărtășindu-se din același Sfînt Potir al dragostei dumnezeiești. Sfînta Liturghie — culmea iubirii și unității creștine, a trăirii și mărturisirii lui Hristos în comuniunea Bisericii și a sfinților ei — sub adumbrirea harică a Aceluiași Duh Sfînt — a constituit pentru toți trăirea nădejdii că voința lui Dumnezeu este sfințirea noastră. Iar sfințirea noastră se dobîndește trăind în comuniunea Bisericii celei una, sfîntă, sobornicească și apostolească. Cei ce se rup de această comuniune dintr-un motiv sau altul, sfărîmînd unitatea de trăire sub adumbrirea Duhului Sfînt, pierd sfințirea și, prin

Aspect din cadrul Sfintei Liturghii săvîrșite în Catedrala mitropolitană.

urmare, posibilitatea dobîndirii mîntuirii. Iisus Hristos S-a născut în timp, sub veacuri, cum cîntă Biserica noastră, primind „început Cel fără de început", pentru a sfinți și înnoi toate. De aceea, *timpul este dimensiune a mîntuirii noastre* — cum afirmă I.P.S. Mitropolit Teoctist — și *nu condiție a mîntuirii*. Pentru acest motiv și *îndreptarea calendarului nu poate afecta unitatea de credință și mărturisire, de sfințire și iubire*, trăită în timpul Sfintei Liturghii prin săvîrșirea proaducerii și sfințirii Trupului și Sîngelui Mîntuitorului, așa cum a vădit-o din plin și cu netîlcuit înțeles coliturghisirea ierarhilor celor două Biserici Ortodoxe surori. Îndreptarea calendarului primită de Biserica Ortodoxă Română n-a împiedicat pe ierarhii Bisericii Ortodoxe Ruse, care încă n-a adoptat calendarul îndreptat, să coliturghisească împărtășindu-se din același Sfînt

Potir al dragostei în ziua prăznuirii Prea Cuvioasei Maicii noastre Parascheva după calendarul îndreptat.

Acesta este chipul mărturisirii și trăirii aceleiași unități de credință și iubire după exemplul înaintașilor noștri, păstrători ai tuturor rînduielilor Sfinților Părinți, statornicite de hotărîrile Sinoadelor ecumenice și locale! Nouă ortodocșilor *unitatea ni-i scumpă ca lumina ochilor* — cum spunea I.P.S. Părinte Mitropolit Teoctist — pentru că ea este izvorul care dă tărie și limpezime mărturisirii și trăirii noastre. Unitatea înseamnă autentica trăire a iubirii lui Hristos. Cel ce nu trăiește în această iubire nu poate să-L mărturisească, să-L facă tuturor cunoscut pe Mîntuitorul. Aceste adevăruri au găsit expresie în cuvîntarea I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei :

SANCTITATEA VOASTRĂ,
PREA FERICIREA VOASTRĂ,

Mărețe și dumnezeiești sînt și rămîn de-a pururi în sufletele noastre clipele trăite astăzi împreună! Dintr-un singur cuget și o singură inimă s-au înălțat cîntările îngerești, rugăciunile și implorările Duhului Sfînt în timpul săvîrșirii dumnezeieștii Liturghii. Fericiți sînt toți cei care au văzut aceasta și fericite sînt urechile care au auzit și au înțeles „Taina creștinătății" (I Timotei 3, 16), această împreună slujire și această mult dorită împreună-împărtășire din unul și același Trup și Sînge al Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. Îndestulîndu-ne astfel din acest izvor de „apă vie" (Ioan 4, 10) al Ortodoxiei noastre gîndul se îndreaptă către mireasma cuvîntului plin de înțelepciune al unuia dintre Părinții Apostolici, din cel de al II-lea secol creștin, Sfîntul Ignatie Teoforul, care îi mîngîia pe credincioșii din Efes cu asemenea cuvinte: „Sînteți toți tovarăși de drum și purtători de Dumnezeu, și purtători de Biserică și de învățătura ei, și purtători de Hristos și purtători de cele sfinte, în toate împodobiți cu poruncile lui Iisus Hristos" (Epistola către Efeseni, 9, 2, în P.G., 5, col. 652).

Pe acest drum se străduiesc să înainteze și cu astfel de podoabe rîvnesc să-și împodobească cămările sufletelor bunii credincioși, slujitorii sfintelor altare și viețuitorii mănăstirilor din cuprinsul Mitropoliei Moldovei și Sucevei, care astăzi, de ziua pomenirii Sfintei Prea Cuvioasei Maicii noastre Parascheva, vă privesc „față către față" și cu tradițională evlavie își deschid inimile spre a primi har și sfințenie, îndrumare și binecuvîntare din partea Sanctității Voastre și a Prea Fericirii Voastre. Este aceasta o mîngîiere pentru noi, ierarhii Mitropoliei Moldovei și Sucevei, să vă stăm chezași pentru vredniciile acestor fii duhovnicești, cinstitori ai dreptei credințe apostolice și patristice, păstrători și trăitori ai comorilor noastre mîntuitoare din tezaurul Sfintei Ortodoxii românești, înrădăcinați pe acest pămînt străbun dintru începuturile istoriei noastre. Mărturisirea și închinarea cea dreaptă a Răsăritului, graiul părintesc și năzuințele de libertate, ospitalitate și pace i-au unit trainic în lupta pentru păstrarea credinței și a ființei

neamului românesc. Din aceste izvoare, din evlavia, truda și iubirea lor de frumos au odrăslit pe pămîntul țării noastre atîtea slăvite ctitorii, leagăne de viață și cultură ale înaintașilor noștri și adevărate oaze de rugăciune și muncă ale tuturor urmașilor pînă în veac.

PREA FERICIREA VOASTRĂ,

Toți fiii duhovnicești din Mitropolia Moldovei și Sucevei și Noi personal, Vă sîntem adînc recunoscători pentru gîndul inspirat ca delegația Bisericii Ortodoxe Ruse, condusă de însăși Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen, să viziteze unele din mănăstirile noastre din ținuturile Suceava și Neamț, încărcate de istorie și de împlinirile actuale ale harnicului nostru popor. Iar astăzi să dați strălucire aici la Iași, în acest străvechi leagăn de cultură și evlavie ortodoxă, sărbătorii închinate Sfintei Prea Cuvioase Maicii Parascheva, ale cărei Sfinte Moaște — unul din „odoarele dumnezeiești" ale Bisericii noastre — străjuiesc de la 1641 acest oraș și revarsă binefaceri sufletești dreptcredincioșilor închinători.

În fiecare eparhie din Patriarhia Română sînteți „acasă", dar mai vîrtos sînteți „acasă" în Mitropolia Moldovei și Sucevei, în bătrîna cetate a Iașului, în catedrala în care ați liturghisit, în reședința în care ați gîndit, elaborat, proiectat și înfăptuit ceea ce cu toții privim și ceea ce pe întinsul eparhiei, prin graiul arhitecturii, picturii, sfintelor locașuri noi sau restaurate, poartă mesajul neprețuitelor agonisiri pastorale ale Prea Fericirii Voastre.

Iată timp cu bun prilej și loc „bineplăcut Domnului" (Coloseni 3, 20) ca, din fața Sfîntului Altar și în ziua sărbătoririi Prea Cuvioasei Parascheva, să Vă adresăm din visteria inimii noastre, a tuturor slujitorilor altarelor străbune și a bunilor credincioși, recunoștință fiască, împreună cu încredințarea statorniciei în dreapta credință, în iubirea de țară și de conducătorii ei.

SANCTITATEA VOASTRĂ,

Sărbătoarea de astăzi amintește pe lîngă alte multe înțelesuri, rolul Ortodoxiei române din Iașul lui Vasile Lupu, domnitorul Țării Românești a Moldovei, care a făurit epoca sa de glorie și în istoria vremurilor de atunci și a Ortodoxiei ecumenice. De vrednicille acestui binecinstitor de Dumnezeu se leagă și prezența trupului slăvit al Cuvioasei Parascheva „chivot al Duhului Sfînt" (I Corinteni 6, 19), adus aici de către acest domnitor al Moldovei cu binecuvîntarea Patriarhului Partenie al Constantinopolului și așezat cu evlavie în noua sa ctitorie, Mănăstirea Sfinții Trei Ierarhi, una din bijuteriile artei bisericești din Moldova. Iașul întinerit în zilele noastre, orașul de reședință al Mitropoliei, a fost și a rămas fără întrerupere adevărata „inimă" bătînd neîncetat pentru puritatea credinței dreptslăvitoare și pentru afirmarea ei pe toată aria Ortodoxiei. Ceea ce nu mai puteau împlini Patriarhiile Apostolice,

I. P. S. Mitropolit TEOCTIST rostind cuvîntul în Catedrala mitropolitană.

împlinea la Iași voievodul Vasile Lupu, înconjurat de marele cărturar, mitropolitul Varlaam, de Patriarhi și de vestiți dascăli de teologie din Orient ortodox. Acestui scop i-a slujit Sinodul de la Iași, din 1642, cînd reprezentanți ai Patriarhiei Constantinopolei,

ai Bisericii kievene, păstorită de Petru Movilă, vlăstar de domn român, și ai Bisericii Țărilor Române, Moldova și Muntenia, au discutat și au dat caracter normativ Mărturisirii de credință, *întocmită de mitropolitul Petru Movilă.*

Aceeași conștiință a unității panortodoxe și a bunelor legături care existau între Mitropoliții Moldovei și Sucevei și Biserica Ortodoxă Rusă de la Moscova sau Kiev, au făcut ca din tipografia trimisă de Petru Movilă să apară în Mănăstirea Trei Ierarhi Cartea de învățătură *a Mitropolitul Varlaam și* Pravila *lui Vasile Lupu pentru toată semințta românească, iar Patriarhul Ioachim al Moscovei să trimită tot la Iași, în 1679, teasc și literă, la rugămintea Mitropolitului Dosoftei pentru a da la iveală în limba română cărțile de slujbă și de învățătură bisericească spre a fi citite și înțelese de tot poporul. Șirul tipăriturilor acestui ierarh, poet, ctitor de vers românesc, au rămas adevărate monumente de artă, încoronate de cunoscutele opere de mare valoare literară,* Psaltirea în versuri, *tipărită la Uniev, și* Liturghierul *de la Iași. Strădania și lucrarea marelui ierarh l-au așezat la locul cel mai înalt de ctitor al poeziei culte la noi și ctitor al limbajului liturgic prin* Liturghierul *românesc. După cel al diaconului Coresi, tipărit în românește la 1570, la Brașov în Transilvania, cel al mitropolitului Dosoftei apărea pentru prima dată de la nivelul jilțului ierarhic și a avut darul introducerii definitive în cultul nostru graiul vorbit de credincioși.*

Pe fondul dragostei și al prețuirii, al slujirii Ortodoxiei și al prieteniei dintre Bisericile și popoarele noastre, lanțul legăturilor bisericești a străbătut secolele și toate nivelele preocupărilor duhovnicești, împărtășind reciproc din bogăția de viață și de tradiție spre binele și înflorirea Ortodoxiei întregi.

Cu mijlocirile Sfintei Prea Cuvioasei Parascheva, Dumnezeu a rînduit ca Sanctitatea Voastră să înscrieți astăzi, aici, la Iași, împreună cu Prea Fericitul nostru Patriarh Iustin, pe făgașul legăturilor tradiționale, o nouă și luminoasă pagină. Predecesorul Sanctității Voastre de pioasă memorie, Patriarhul Alexei, în primăvara anului 1947 s-a închinat la racla Sfintei Parascheva și a vizitat orașul Iași. Sînteți primul patriarh al Bisericii Ortodoxe Ruse care, împreună cu Prea Fericitul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, cu ierarhi și clerici ai celor două Biserici surori, liturghisiți slăvind pe Dumnezeu cel Atotputernic, care „pe toate cu înțelepciune le rînduiește", la acest dumnezeiesc altar, ctitoria neuitaților mitropoliți Veniamin Costachi și Iosif Naniescu. Clerul, bunii credincioși rugători împreună astăzi și noi personal Vă adresăm Sanctității Voastre și membrilor delegației cele mai calde mulțumiri. Tuturor ne-ați prilejuit o mare și sfîntă bucurie și aceasta „nu se va lua de la noi" (Ioan 16, 22), fiindcă este bucuria Taborului, în care pururea putem rosti: „Bine este nouă a fi aici" (Luca 9, 13), în aceste „curți ale Domnului" (Psalmul 115, 10).

Rugăciunile înălțate către Sfînta Parascheva pentru pacea a toată lumea, pentru sănătatea tuturor celor ce și-au plecat genunchii în fața Sfintelor ei Moaște, străbat, sîntem încredințați, pînă la tronul Prea Sfintei Treimi, acolo unde sînt locașurile tuturor sfinți-

lor. Acolo în ceata lor strălucește și chipul Sfintei Prea Cuvioasei Parascheva din Epivatul Traciei, cinstită încă de la anul 1050 și prăznuită în ziua de 14 octombrie din 1230. Podoabă a Bisericii de pretutindeni, de trei secole și jumătate de cînd înmiresmează sufletele credincioase aici la Iași, moaștele acestei sfinte fecioare adună și unesc în rugăciuni credincioșii din toate ținuturile românești și de peste hotare, sădindu-le în suflete dragoste, pace, încredere, tărie în voință și fapte bune, omenie și statornicie în credință. Izvor mîntuitor Bisericilor noastre, cinstirea sfinților, împreună cu întreaga învățătură și practică ortodoxă, fie aici, la Iași, ca în această zi, fie în mărețele catedrale din Moscova sau la București, ne-a fost totdeauna prilej sfînt de unitate liturgică, de comuniune euharistică, deși calendarele noastre bisericești diferă cu treisprezece zile. Această unitate panortodoxă, cum se preciza la cea de a II-a Conferință pregătitoare pentru Sfîntul și Marele Sinod, ne este scumpă, mai presus decît orice. În fața Sfîntului Altar cum învață slăvitul Apostol Pavel: „O pîine, un trup sîntem cei mulți, căci toți ne împărtășim dintr-o pîine" (I Corinteni 10, 17).

IUBIȚI CREDINCIOȘI,

Acum, cînd în fața noastră avem aievea icoana acestei unități, prin prezența și slujirea a doi Patriarhi ai Ortodoxiei: Sanctitatea Sa Pimen al Moscovei și a toată Rusia și Prea Fericitul Iustin al Bisericii Ortodoxe Române, înconjurați de ierarhi și clerici ai celor două Biserici Ortodoxe surori, cuvîntul Sfîntului Apostol Pavel despre unitatea în credință apare în toată claritatea lui dumnezeiască. Îmbrăcați în această „platoșă a credinței" (I Tesaloniceni 5, 8), cu gîndurile și vrerile „la orice faptă bună și la orice laudă" (Filipeni 4, 8), în duhul dragostei și al Tradiției ortodoxe continuăm legăturile noastre seculare îmbelșugate în viața Sfintelor noastre Biserici. Păstrăm cu sfințenie întregul tezaur de credință, ne rugăm și ne străduim ca „toți să fie una" (Ioan 17, 21), ca toți să slujească „prin iubire unul cu altul" (Galateni 5, 13). Ne regăsim mereu ierarhii, clerul și credincioșii Bisericilor noastre, acolo unde se lucrează în duh ecumenic, pentru apropierea, cunoașterea și unitatea creștinilor precum și pentru așezarea păcii în lume.

Am închinat și astăzi înfăptuirii acestui bun suprem rugăciuni și hotărîri de a ne spori străduințile pentru triumful lui pe pămînt, pentru viața și fericirea tuturor oamenilor. Ca slujitori și fii ai Bisericii strămoșești și ai poporului român, dăm o înaltă apreciere inițiativelor și acțiunilor strălucite îndreptate de către Președintele României, Domnul Nicolae Ceaușescu, pentru o grabnică dezarmare, și în primul rînd a celei nucleare, pentru soluționarea litigiilor din lume pe calea tratativelor, pentru făurirea unei lumi mai bune și mai drepte. Împărtășind îngrijorarea întregului nostru popor față de continua creștere a arsenalelor de arme tot mai catastrofale în Europa, ne împotrivim cu toată hotărîrea tuturor formelor de nimicire a vieții, darul sfînt hărăzit nouă de Dumnezeu. De aceea, aderăm cu fermitate la Apelul F.D.U.S. *pentru înfăptuirea climatului de încredere, pentru apărarea dreptului*

fundamental la viață, la existență liberă și demnă la care aspiră popoarele cu atîta stăruință în zilele noastre.

Păstrînd „unitatea de credință“ (Efeseni 4, 13) și „unitatea duhului întru legătura păcii“ (Efeseni 4, 3), să slăvim pe Dumnezeu, Care este „minunat întru sfinții Săi“ (Psalmul 68, 36). Să-I mulțumim pentru bucuria praznicului și să-L rugăm să dăruiască mulți și fericiți ani Sanctității Sale Patriarhul Pimen, Prea Fericitului nostru Patriarh Iustin și înalților ierarhi și clerului din cele două Biserici Ortodoxe surori, care ne-au împodobit sărbătoarea Mitropoliei Moldovei și Sucevei. Să fim încredințați că osteneala fiecăruia închinată pomenirii Sfintei Prea Cuvioasei Parascheva a fost primită ca o ofrandă de bună mireasmă la Jertfelnicul cel mai presus de ceruri întru mîntuirea sufletelor noastre și în slava Sfintei noastre Biserici. Amin“.

Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia, răspunzînd, a spus : *„Aflîndu-ne în aceste părți ospitaliere ale Bisericii Ortodoxe Române cu mare bucurie am venit în acest oraș păzit de Dumnezeu și găsim aici aceeași primire călduroasă, frățească cu care am fost întîmpinați pretutindeni în minunata dumneavoastră țară.*

Poposind astăzi sub acoperămîntul acestei prea frumoase catedrale avem bucuria de a ne ruga împreună cu dreptcredincioșii creștini pe care-i salutăm din suflet și peste care invocăm binecuvîntarea lui Dumnezeu. Avem o deosebită bucurie și plăcere de a fi împreună cu dumneavoastră în această sfîntă biserică, unde odihnesc moaștele marii ostenitoare a evlaviei creștine, Prea Cuvioasa Parascheva, pomenirea căreia o sărbătorim prin rugăciune și care tot așa de mult se cinstește și în Biserica noastră Ortodoxă Rusă.

A cinsti pe mari nevoitori ai lui Dumnezeu înseamnă nu numai a învăța de la ei virtuți, ci și prin iubirea lor față de noi să ne întărim spre viața veșnică. Puterea dragostei față de noi a bineplăcuților lui Dumnezeu izvorăște din iubirea dumnezeiască față de ei, pe care au dobîndit-o prin nevoințele credinței și evlaviei. Ei au dobîndit mîntuirea în ceruri și mijlocesc prin rugăciune pentru noi la Prestolul Celui Prea înalt ca și noi cu dumneavoastră să putem ajunge la desăvîrșirea credinței, curăției spirituale și să devenim îndumnezeiți.

Ajutorul prin rugăciune al sfinților ne este deosebit de necesar și pentru că oricît de fierbinți ar fi rugăciunile noastre, ele din cauza păcatelor noastre nu totdeauna pot să fie ascultate. Rugăciunile sfinților, care au supus vremelnicia veșniciei și cele pămîntești celor cerești, ca cei ce sînt curățiți de Duhul Sfînt și puternici, să împlinească cererile noastre prin dragostea lor și să ceară pentru noi binecuvîntarea lui Dumnezeu și nespusa Sa milostivire, ca și noi biruind toate greutățile vieții pămîntești să intrăm în bucuria Împărăției lui Dumnezeu a Harului și a veșnicei lui dreptăți.

Să căutăm ca în toate zilele vieții noastre să alergăm la mijlocirea Sfintei Cuvioasei Parascheva, care ni s-a dat nouă pildă pe

sine în învingerea tuturor greutăților, sarcinilor pămîntești, neîndoindu-ne de dragostea ei față de noi: „Cu nevoințe pustnicești, prin post și rugăciuni și lacrimi ai stins cărbunii patimilor, vrednică de mărire Parascheva. Și acum în cămara cerească cu fecioarele înțelepte ca ceea ce stai înaintea lui Hristos, roagă-te pentru noi cei ce cinstim sfînta pomenirea ta".

PREAIUBIȚI ÎN DOMNUL ARHIPĂSTORI,
PĂRINȚI, FRAȚI ȘI SURORI,

In bucuria inimii noastre socotim o datorie a noastră din nou a exprima adînca mulțumire Prea Fericitului Iustin, Patriarhul

P. F. Patriarh PIMEN rostind cuvîntul în Catedrala mitropolitană.

Bisericii Ortodoxe Române, pentru invitația frățească de a vizita Sfînta Biserică Română, de a mă atinge de Sfintele Moaște ale Cuvioasei Parascheva; în unire spirituală cu dumneavoastră toți să înălțăm rugăciunile noastre fierbinți.

Ne bucură că istoria relațiilor Bisericii Ortodoxe Ruse și Române este plină de multe exemple de adevărată conlucrare frățească care a adus o mare roadă. În decursul veacurilor iubirea frățească între cele două Biserici ale noastre s-a îmbogățit reciproc și nu s-a stins niciodată. Această dragoste este mai puternică decît timpul. Ea se dăruiește de Dumnezeu care Însuși este iubire (I Ioan 4, 8). Ea este totdeauna vie și mîntuitoare și este dovada prezenței lui Dumnezeu cu noi. „Dacă noi ne iubim unul pe altul,

— ne învață Apostolul dragostei, Ioan Teologul —, atunci Dumnezeu este în noi și dragostea Lui este desăvîrșită" (I Ioan 4, 12).

Această dragoste frățească însuflețește, întărește relațiile dintre fiii credincioși ai Bisericii Ortodoxe Ruse și Române și cred că această unire, plină de încredere va defini și mai departe legăturile care ne unesc.

Biserica Ortodoxă Rusă totdeauna cu stăruință tinde să dezvolte adevărate legături prietenești și frățești cu toate Bisericile Ortodoxe. Noi mereu ne străduim ca toate problemele interortodoxe să se hotărască în duhul înțelegerii frățești și acordului apostolic, ca în relațiile reciproce ale Bisericilor Ortodoxe să nu fie nimic care să știrbească libertatea de acțiune ce apare din inițiative, și să domnească respectul reciproc și slujirea unul altuia și a Comuniunii ortodoxe. Noi credem că, colaborarea frățească a Bisericilor Ortodoxe Rusă și Română, în sferele interortodoxe și ecumenice, activitatea lor și mai departe să aibă rezultate fructuoase.

Noi sîntem plini de dragoste și mulțumire sufletească că relațiile frățești tradiționale dintre popoarele noastre, însuflețite de țelurile înalte ale construirii unei societăți mai bune, vor continua să se dezvolte și vor aduce multe și bune roade.

Noi am vrea ca aceste bune legături să se înmulțească tot mai mult și socotim că putem face aceasta fiindcă este datoria Bisericilor noastre.

Nădăjduim că aceasta va sluji prieteniei între popoarele României și Uniunii Sovietice, va sluji întăririi păcii în Europa și în toată lumea.

Noi prețuim în mod deosebit acțiunile de pace ale Bisericii Ortodoxe Române și vă asigurăm de hotărîrea noastră pentru colaborarea cu dumneavoastră în această sfîntă slujire.

PREAIUBIȚI ÎN DOMNUL FRAȚI ȘI SURORI,

Să sălășluiască peste toți binecuvîntarea lui Dumnezeu și să rămînă cu noi mijlocirea cerească a Sfintei plăcutei lui Hristos, Prea Cuvioasa Parascheva, apărătoarea acestei sfinte biserici.

Pacea și dragostea să se înmulțească între noi toți. Amin".

După cuvîntul Sanctității Sale, a avut loc un schimb de daruri în amintirea acestei vizite.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a rostit următoarea cuvîntare : *„Profit de acest moment pentru a adresa bunilor credincioși și harnicului cler din Moldova mulțumirile noastre. În primul rînd aș vrea să mulțumesc delegației Bisericii Ortodoxe Ruse, care împreună cu noi a făcut această vizită pe la mănăstirile noastre din nordul Moldovei, vizită în care am avut posibilitatea de a arăta distinșilor oaspeți frumusețile milenare ale acestui pămînt, precum și frumusețea care se clădește acum pe pămîntul țării noastre.*

Am plecat cu emoție fruntile și genunchii și ne-am închinat în fața raclei cu Sfintele Moaște ale Sfîntului Ioan cel Nou de la

Suceava și ale Prea Cuvioasei Parascheva și la ctitoriile voievodale. Am revăzut biserici-catedrale din orașe, precum și biserici din sate.

Am păsit în obști călugărești și în mijlocul elevilor de la Seminarul teologic al Moldovei. Am admirat încă o dată frumoase opere de arhitectură, de pictură și sculptură, răspîndite la celebrele noastre mănăstiri moldovenești.

Pe scurt am luat iarăși contact cu unele aspecte ale vieții noastre religioase și cu unele monumente de credință și de artă din partea de nord a țării noastre.

In același timp am purtat discuții cu privire la frumusețea pămîntului nostru moldovenesc și cu privire la realizările mai noi

P. F. Patriarh IUSTIN rostind cuvîntul în Catedrala mitropolitană.

ale harnicului nostru popor român. Astăzi însă parcă întreg sufletul Moldovei se revarsă în capitala ei, aici la Iași.

De veacuri, an de an, la 14 octombrie credincioșii români se strîng cu zecile de mii în jurul Sfintelor Moaște din Catedrala mitropolitană din Iași pentru a-și manifesta cinstea pe care o au față de Prea Cuvioasa Parascheva. Ne putem lesne da seama ce se întîmpla cu această mulțime altădată, oamenii aceștia cu evlavie adîncă, avînd vie dragostea noastră a românilor față de Prea Cuvioasa Parascheva!

Care i-au fost virtuțile ei? Care i-a fost viața? Care i-au fost trăsăturile caracteristice care i-au împodobit chipul?

La aceste întrebări se răspunde foarte simplu de către majoritatea credincioșilor noștri: curăția sufletească și trupească, evlavia ei adîncă față de Dumnezeu și, mai presus de toate, dragostea

de aproapele. Așa a rămas Prea Cuvioasa Parascheva în memoria credincioșilor noștri: iubitoare de omul în suferință, iubitoare de omul însetat și flămînd și sărac. Din ceea ce se cunoaște din viața ei, se știe precis că ea își împărțea propriile haine la oameni săraci, că ea ducea hrană celor înfometați și dădea să bea celor însetați. Tuturor ea se străduia să le dea cele de trebuință. Atît de puțin — s-ar putea spune — și totuși atît de important!

Ea dădea fiecăruia ceea ce îi făcea trebuință. În numele acestei dăruiri pentru binele aproapelui — aceste simțăminte ale dragostei față de om — Prea Cuvioasa Parascheva și-a închinat toate puterile ei sufletești și trupești. Ea n-a făcut altceva decît să împlinească porunca Mîntuitorului. Aduceți-vă aminte că Mîntuitorul cînd a vorbit despre judecata cea din urmă (Matei 25, 34-36) n-a amintit decît de faptele omului, ale fiecăruia dintre noi, față de aproapele său. Ei bine, toți credincioșii care înconjoară pe Prea Cuvioasa Maica noastră Parascheva cu cinste și evlavie au urmat permanent, în sufletele lor, pilduitorul ei exemplu. Din dragoste față de om, cultivă fiecare ogorul său. Din dragoste față de om, muncitorii ostenesc în fabricile noastre. Din dragoste față de om, unii pe alții ne îndemnăm la bine.

IUBIȚI CREDINCIOȘI,

Vă aduceți aminte, desigur, că Mîntuitorul, scurtă vreme înainte de patimile Sale, a zis Apostolilor Săi: „Poruncă nouă dau vouă: Să vă iubiți unul pe altul. Precum v-am iubit Eu pe voi, așa să vă iubiți unul pe altul" (Ioan 13, 34). Acesta este momentul intrării în lume a poruncii dragostei creștine. Lumea veche nu cunoștea dragostea. De ea în lumea păgînă nici nu se vorbea. Grecii nici nu-i știau măcar numele. Iar lumea Vechiului Testament ținea mai mult la legea dreptății decît la legea dragostei. Așa încît, cu bună dreptate, Mîntuitorul a spus că e vorba de o poruncă nouă.

În al doilea rînd Însuși Mîntuitorul precizează că nu este vorba de un simplu sfat, ci de o poruncă ce trebuie împlinită. Iar ca limită a acesteia El a pus propria Sa experiență, propriul Său model. Ni se cere astfel ca să ne iubim, așa cum ne-a iubit și El pe noi. El însă ne-a iubit cu o dragoste jertfelnică. Și-a dat viața Sa pentru mîntuirea noastră; o asemenea dragoste cere Dumnezeu de la noi, fiii Săi.

IUBIȚII MEI,

Intotdeauna a fost nevoie în lume de dragoste. Astăzi însă, mai mult ca oricînd, lumea are nevoie de dragoste. Dragostea omului față de om astăzi este mai necesară ca oricînd. În întreaga lume există teama izbucnirii unui nou război mondial. Ei bine, contra izbucnirii unui nou război poporul nostru cu toată hotărîrea se ridică, tocmai în numele dragostei omului față de om, al frățietății și bunei înțelegeri între oameni.

Știți foarte bine din istorie că poporul nostru niciodată n-a

luptat pentru a cuceri pămînt sau bunuri străine. A purtat însă nespus de multe războaie de apărare, pe care strămoșii noștri au trebuit să le ducă. Astăzi întregul nostru popor își manifestă dorința lui stăruitoare de a trăi în pace cu toate popoarele lumii. In numele dragostei omului față de om, cere poporul nostru dezarmarea. In numele dragostei față de om, cere poporul nostru bunăînțelegere între popoare. În numele apărării păcii în lume, Conducătorul poporului nostru, Domnul Nicolae Ceaușescu, ostenește fără încetare pentru a sădi ideea aceasta în toate colțurile pămîntului.

Iar noi, ca oameni ai Bisericii, slujitori ai Domnului nostru Iisus Hristos, n-avem altă dorință decît dorința aceasta a poporului nostru de a trăi în pace și prietenie cu toate popoarele lumii. Sîntem bucuroși că popoarele din jurul nostru sînt popoare ale păcii, ale bunei înțelegeri și ale prieteniei. De multe ori am avut prilejul să lucrăm în cadrul unor conferințe internaționale cu prietenii ruși care au aceleași năzuințe ca și noi, anume apărarea păcii în lume. Și, de aceea — la făgăduința că sînt gata să lucreze cu noi la apărarea păcii în lume — le răspundem cu aceeași dragoste de buni vecini și prieteni. Sîntem hotărîți să colaborăm cu vecinii noștri pentru pace și dragoste între popoare.

In încheiere, mulțumim credincioșilor care au venit și pentru ca să vadă delegația Bisericii Ortodoxe Ruse și pentru ca să se întîlnească cu ierarhii Bisericii Ortodoxe Române, dar mai mult pentru a-și satisface setea sufletească de evlavie și de dragoste frățească.

Vă împărtășim tuturor arhiereasca noastră binecuvîntare, rugînd pe Bunul Dumnezeu să rămîneți aceeași ucenici și următori ai poruncii dragostei frățești.

Dumnezeu să vă binecuvinteze și tuturor vă doresc mulți și fericiți ani!".

La Iași membrii delegațiilor celor două Biserici Ortodoxe surori au fost invitați la o agapă, în timpul căreia s-au purtat de asemenea, discuții teologice privind ținerea Sfîntului și Marelui Sinod cu teme care să răspundă cerințelor Ortodoxiei în vremea noastră.

S-a subliniat responsabilitatea fiecărei Biserici Ortodoxe de menținere a unității panortodoxe. Orice hotărîre unilaterală luată de o Biserică Ortodoxă trebuie să țină seama de consensul celorlalte Biserici surori. Unitatea Ortodoxiei este cel mai scump tezaur al mărturisirii noastre, de aceea orice acțiune sau dialog promovate de o Biserică autocefală trebuie să oglindească această conștiință a unității panortodoxe de slujire și gîndire, de trăire și mărturisire a lui Hristos.

Tradiția comună trebuie să fie izvorul de lucrare a tuturor Bisericilor Ortodoxe în afirmarea identității lor și a specificului Ortodoxiei în slujirea lumii de astăzi, în primul rînd, în apărarea păcii și a vieții pe pămînt. Cîte mărturii în acest sens nu ne oferă tezaurul nostru de credință care nu numai că motivează lucrarea noastră de slujire, ci — mai mult — o întărește, dîndu-i

I. P. S. Mitropolit TEOCTIST oferind o icoană în dar P. F. Patriarh PIMEN în Catedrala mitropolitană.

I. P. S. Mitropolit TEOCTIST primind darul oferit de P. F. Patriarh PIMEN în Catedrala mitropolitană.

acea putere internă specifică Ortodoxiei dintotdeauna. Aceasta înseamnă prezență în lume, o prezență dinamică și legată de realitatea pe care o trăim cu toții în zilele noastre.

Biserica nu se poate situa în afara nevoilor omului, societății. Iar în momentul de față, omenirea își vede amenințată existența. Are nevoie de pace. Și pace fără dezarmare și bunăvoire nu poate fi. De aceea este necesar ca Bisericile Ortodoxe să lupte pentru dezarmare, pentru statornicirea unui climat de pace sigură, reală și statornică.

În toastul rostit, I.P.S. Mitropolit Teoctist a subliniat importanța acestei vizite pentru legăturile dintre cele două Biserici Ortodoxe surori, pentru discuțiile care au avut loc și care au întărit și mai mult conștiința unității și responsabilității lor în lucrarea de slujire a lumii, în primul rînd apărarea vieții și păcii pe pămînt, spunînd între altele : *Sîntem deosebit de bucuroși că astăzi am înscris o pagină luminoasă din istoria legăturilor noastre tradiționale. Pentru credincioșii noștri care au asistat la Sfînta Liturghie prăznuirea de astăzi, prin prezența Sanctității Sale Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia și a Prea Fericitului Patriarh Iustin al Bisericii Ortodoxe Române, a fost o adevărată zi de înviere, o adevărată zi de Paști. Pentru slujirea noastră acest fapt a fost deosebit de important, întărind convingerea și conștiința unității tuturor. Pretutindeni și la mănăstirile vizitate, și la biserici, și la Seminar, momentele prilejuite de această vizită au fost clipe de sărbătoare pascală. Cu toții ne-am simțit una și în ceea ce facem și în ceea ce gîndim. Unii de la alții ne-am folosit de tot ceea ce s-a discutat pe parcursul acestor zile. Cu adevărat aceasta este o binecuvîntare dumnezeiască. Pentru toate acestea Vă mulțumim și Sanctității Voastre și Prea Fericirii Sale, căruia întotdeauna îi face plăcere să revadă aceste ținuturi cu mănăstirile și bisericile lor.*

În numele P.S. Eftimie al Romanului și Hușilor, al P.S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul, al tuturor colaboratorilor noștri de la Centrul eparhial și al membrilor Consiliului și Adunării eparhiale vă încredințăm, Prea Fericirea Voastră, că toate îndrumările date au căzut pe un pămînt bun și roditor — sufletul credincioșilor și slujitorilor din Mitropolia Moldovei și Sucevei.

Cu adîncă bucurie, mulțumim Sanctității Voastre pentru darurile prețioase pe care ni le-ați oferit, lăsîndu-le aici la Iași ca o nemuritoare mărturie a acestei vizite.

Tuturor vă dorim mulți și fericiți ani!".

Din partea oaspeților a toastat I.P.S. Filaret, Mitropolit de Minsk și Bielorusia, care referindu-se la vizita făcută, la importantele popasuri și discuții prilejuite de bogatul intinerar în Moldova și Bucovina, a spus între altele: „*Cu emoție am luat contact cu realitățile Bisericii Ortodoxe Române, cu realitățile și frumusețile acestor plaiuri românești, cu poporul creator al unei noi și înfloritoare vieți în acest colț de țară. Mi-am adus aminte de dorința femeii din Evanghelie care voia doar să-L atingă pe Iisus, cînd ne-am închinat la Sfintele Moaște ale Maicii Parascheva. Credin-*

cioșii stăruiau să-i atingă pe Întîistătătorii celor două Biserici Ortodoxe, pe ierarhii și slujitorii care îi însoțeau. Atît ei cît și noi ne-am întărit în credință, în mărturisirea Aceluiași Mîntuitor. Această vizită, în mod reciproc, ne-a prilejuit înțelegerea și aprofundarea multor învățături de credință, adevăruri fundamentale pentru slujirea noastră. Mulțumim pentru toate acestea Prea Fericitului Iustin și Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist, pentru toată dragostea pe care am simțit-o aici, precum și tuturor celor ce au contribuit la buna organizare a acestei vizite.

Momentele petrecute împreună nu le vom uita niciodată. Totodată vă încredințăm că dorim ca astfel de vizite și întîlniri să fie cît mai dese și la fel de fructuoase pentru așezarea bunei-voiri și a păcii între oameni pe pămînt și pentru slava lui Dumnezeu, Tatăl nostru cel ceresc. La mulți ani!".

Această vizită a delegației Bisericii Ortodoxe Ruse, condusă de Sanctitatea Sa Pimen, Patriarhul Moscovei și a toată Rusia, și a Prea Fericitului nostru Părinte Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, în Moldova, înscriindu-se în șirul tradițional al legăturilor frățești dintre cele două Biserici Ortodoxe, s-a încheiat în seara zilei de 14 octombrie a.c., cînd înalții oaspeți au plecat spre București.

Pentru credincioșii și slujitorii Altarului strămoșesc din ținuturile Moldovei și Bucovinei, vizita înalților oaspeți rămîne ca o mărturie că unitatea, trăită și mărturisită, a fost cea mai scumpă moștenire. Nici un alt motiv nu le-a putut zdruncina această unitate, menținută în conștiința că aparțin aceleiași Biserici una, sfîntă, sobornicească și apostolească, adevăr redat atît de limpede de către I. P. S. Mitropolit Teoctist cînd a spus: *„Identificînd viața și lucrarea harică cu aceea a istoriei și a năzuințelor popoarelor în mijlocul cărora au prins rădăcini și s-au dezvoltat, Bisericile Ortodoxe au păstrat, în ciuda diferențelor de grai și de semințe, deplina unitate dogmatică, de cult și canonică. Timpul și devenirile istorice, din viața popoarelor, dobîndiri ascendente în însăși structura vieții de stat independent și suveran nu au împuținat ofranda spirituală a Bisericilor naționale autocefale la tezaurul comun al Ortodoxiei. Ci, dimpotrivă, păstrînd și călăuzind pașii fiilor lor de același neam, grai și cultură pe drumul dreptei credințe, Bisericile Ortodoxe au sădit în sufletul lor conștiința vie că aparțin Bisericii celei una, sfîntă, sobornicească și apostolească, zidită „pe temelia apostolilor și a proorocilor, piatra cea din capul unghiului, fiind Însuși Iisus Hristos" (Efeseni 2, 20).*

Diac. V. NECHITA

V I Z I T A

UNEI DELEGAȚII A BISERICII ORTODOXE ROMÂNE LA ECIMIADZIN — R. S. S. ARMENIA

Aniversările jubiliare din viața unei Biserici sau a unor personalități remarcabile ale lumii creștine din zilele noastre constituie fericite prilejuri de sărbătorească afirmare a unității creștine, a ecumenismului care, astăzi, mai mult ca oricînd, însuflețește pe toți creștinii ce caută să se facă împlinitorii cu adevărat ai testamentului Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, lăsat ucenicilor Săi și prin ei tuturor celor care se vor împărtăși de învățătura și lucrarea Sa mîntuitoare : „Ca toți să fie una“ (Ioan 17, 21), prilejuind vizite, contacte și dialoguri.

Astfel, vizita făcută de delegația Bisericii Ortodoxe Române, condusă de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, Bisericii Armene, la invitația Sanctității Sale Vasken I, Catolicosul suprem al Bisericii Armene, în perioada 22-28 septembrie 1983, se înscrie în contextul legăturilor creștine și istorice dintre cele două Biserici și popoare, adăugîndu-le o lumină și o semnificație nouă. Delegația Bisericii Ortodoxe Române, din care mai făceau parte : P. S. Episcop Emilian de Alba-Iulia, P. C. Pr. Constantin Pîrvu, consilier-vicar administrativ patriarhal, P. C. Pr. Marin Sava de la parohia „Sf. Ioan“-București, a participat la festivitățile bisericești prilejuite de sfințirea Marelui Mir, precum și de fericitele aniversări ale Catolicosului Vasken I, a 75-a de la naștere, a 40-a de la hirotonia în preot și a 28-a de la hirotonia Sa în arhiereu.

Miercuri, 21 septembrie a. c., delegația Bisericii Ortodoxe Române a plecat cu avionul la Moscova, fiind întîmpinată la aeroport de către reprezentantul Bisericii Armene la Moscova, P. S. Episcop Serghie din cadrul Relațiilor externe ale Patriarhiei Ruse, însoțit de P. C. Arhim. Lev.

Joi, 22 septembrie, membrii delegației Bisericii Ortodoxe Române au plecat de la Moscova, cu avionul, spre Erevan, capitala de astăzi a Armeniei sovietice, fiind întîmpinați la aeroport de I. P. S. Arhiepiscop Dirayr Mardichian, reprezentantul Sanctității Sale Vasken I și de alți ierarhi și clerici ai Bisericii Armene. De la Erevan s-a plecat la Ecimiadzin, străvechiul centru istoric și religios al Bisericii Apostolice Armene, unde se află și reședința Catolicosului tuturor armenilor din lume.

Membrii delegației Bisericii noastre au fost primiți de către Sanctitatea Sa Vasken I, care s-a întreținut cordial, în limba română, cu I. P. S. Mitropolit Teoctist și cu ceilalți membri ai delegației. I. P. S. Mitropolit Teoctist a transmis Sanctității Sale frățescul salut

din partea Prea Fericitului Patriarh Iustin și a Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, al profesorilor de teologie și a altor clerici cu care Sanctitatea Sa Vasken I se află în relații de prietenie, într-o atmosferă de mare vibrație și sensibilitatea sufletească, de bucurie pentru revederea unor soli de pe pămîntul românesc adînc și pentru totdeauna întipărit în ființa Sanctității Sale. Dat fiind că Sanctitatea Sa s-a născut și a trăit în România, gazdă primitoare a multor fii ai altor popoare — care trecînd prin vitregiile vremurilor au găsit ocrotire pe vatra noastră strămoșească, pe plaiurile mioritice străjuite de Cetatea Carpaților —, Sanctitatea Sa cu emoție a evocat frumusețile Patriei noastre, precum și realizările geniului românesc, din trecut și astăzi, înălțate pe tot cuprinsul țării de fiii acestui popor.

În după amiaza aceleiași zile, după o agapă frățească, membrii delegației române, însoțiți personal de Sanctitatea Sa Vasken I, au vizitat palatul patriarhal restaurat și bogat ornamentat în timpul arhipăstoririi Sale și noua colecție de artă aflată într-o clădire impunătoare, din piatră de culoare roșietică, construită tot prin purtarea de grijă a Sanctității Sale. Vizitînd, în continuare, Ecimiadzinul, Catolicosul Vasken I a făcut o scurtă prezentare istorică a Bisericii Armene. Astfel, creștinismul în această zonă a lumii, străjuită de crestele impunătoare ale munților din împrejurimi, între care și Araratul cu vîrfurile sale mereu albe de zăpadă și adesea pierzîndu-și siluetele zvelte în nebuloasele diforme ale norilor într-o stranie identificare, a fost propoveduit prima dată de Sfinții Apostoli Tadeu și Bartolomeu, ca dealtfel și pe pămîntul românesc dintre Dunăre și Mare de Sfîntul Apostol Andrei. Este așadar de origine apostolică. Un impuls nou primește creștinismul armean prin activitatea Sfîntului Grigorie Luminătorul, supranumit și „Apostolul armenilor“, datorită căruia însuși regele armean Tiridate III se convertește la credința cea în Hristos, împreună cu familia sa și în anul 301 proclamă creștinismul ca religie de stat în Armenia. Grigorie Luminătorul este considerat astfel primul patriarh al Bisericii Armene, Vasken I fiind al 130-lea patriarh în istoria îndelungată dar și zbuciumată a acestei Biserici. Catedrala de la Ecimiadzin, ridicată în anul 303, în zilele Sfîntului Grigorie, avînd formă de cruce și fiind restaurată în mai multe rînduri, a fost centrul religios și cultural al armenilor. Aici Mesrob, în colaborare cu catolicosul Sahac, a inventat alfabetul armean și a tradus Biblia în armeană. Totodată, Ecimiadzinul este un simbol al națiunii armene, bastion de nezdruncinat în vîltoarea vremurilor trecute, în afirmarea identității și libertății naționale, năzuință multiseculară devenită astăzi realitate vie în contextul vieții noi din Uniunea Sovietică. În incinta Mănăstirii Ecimiadzin, veche de 17 secole, se află și alte edificii de rezonanță istorică și bisericească: Poarta regelui Tiridate (sec. VII), edificiul „Ghazarapat“ (sec. XVII), vechea reședință patriarhală (sec. XVIII), clădirea congregației „Yérémian“ (sec. XIX), Seminarul teologic (sec. XX), noua reședință patriarhală, construită în 1915 și restaurată integral între anii 1958-1962, clădirea tipografiei, turnul orologlului, casa de oaspeți și muzeul „Alex-Marie Manoukian“, vechile

mănăstiri Sfînta Hripsimia (618) și Sfînta Gaïané (630), care sînt dintre cele mai vechi monumente creștine din lume.

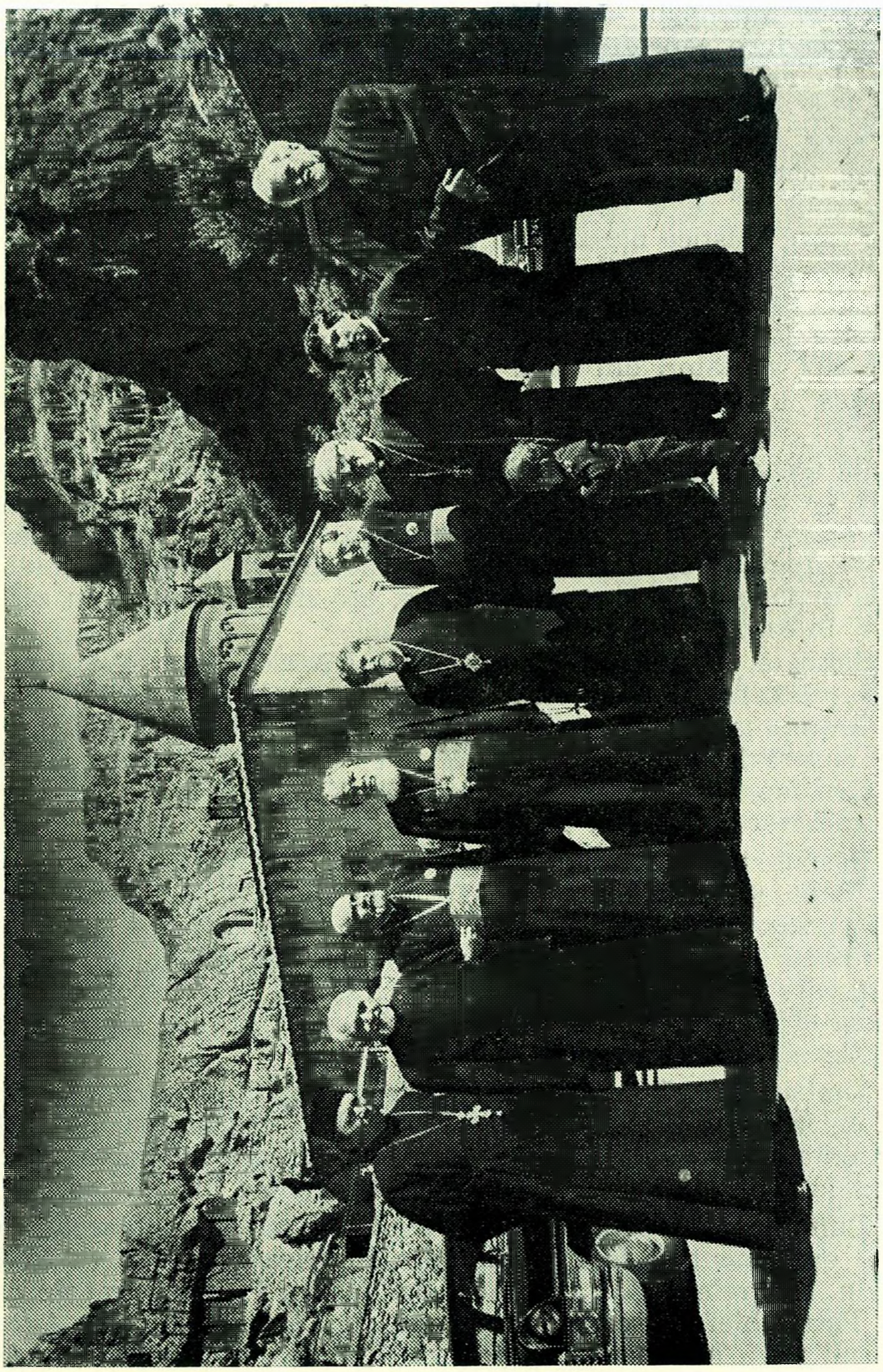

Delegația Bisericii Ortodoxe Române condusă de I. P. S. Mitropolit TEOCTIST la mănăstirea Ghehart.

Vineri, 23 septembrie, delegația română, însoțită de I. P. S. Arhiepiscop Dirayr Mardikian și doi dintre consilierii Arhiepiscopiei Armene din București, a vizitat Mănăstirea Ghehart și templul

Garni, monument aparținînd civilizației elenistice din sec. I-II, rivalizînd cu reconstituirile templelor din Asia Mică care se află astăzi la muzeul „Pergamon“ din Berlin.

Răspunzînd la cuvîntul de bun sosit adresat de starețul mănăstirii, I.P.S. Mitropolit Teoctist a spus, între altele, că delegația pe care o conduce reprezintă Patriarhia Română și pe P.F. Patriarh Iustin, la aniversările Bisericii Armene; între cele două popoare și Biserici existînd vechi și strînse legături. O dovadă elocventă în acest sens fiind personalitatea Catolicosului Vasken I al Bisericii Armene, care s-a născut și a trăit ani mulți în România. I.P.S. Sa a mai spus că celor două Biserici și popoare le-a fost și le este mereu caracteristică năzuința și dorința statornică de libertate și de pace, intensificată în zilele noastre de voința tuturor oamenilor de bine din lume care luptă pentru pace. La plecarea din această mănăstire (sec. IV), al cărei interior este săpat în stîncă și care atrage aici vizitatori din toată lumea, P.S. Emilian de Alba Iulia a mulțumit în numele delegației pentru călduroasa și frumoasa primire.

În aceeași zi, s-a vizitat muzeul „Matenadaran“ din Erevan, în care se află cca. unsprezece mii de manuscrise armene și peste o mie arabe, persane, gregoriene, grecești, latinești, rusești, precum și peste două sute de mii documente de arhivă. Muzeul, dotat cu săli de expunere a documentelor rare, are și o bibliotecă cu săli de lectură înlesnind cercetarea manuscriselor.

Sîmbătă, 24 septembrie, delegația Bisericii Ortodoxe Române a vizitat Mănăstirea Hor-Virap, situată la poalele Muntelui Ararat, fiind întîmpinată la sosire de protoiereul Gurghen Muradian, care după cuvîntul de bun sosit a făcut o scurtă prezentare istorică a așezării mănăstirești, întemeiată după 301 și în care însuși Grigorie Luminătorul a viețuit 14 ani.

Răspunzînd, I.P.S. Mitropolit Teoctist a reliefat vechimea credinței comune împărtășite de cele două Biserici și popoare, lupta eroică pentru menținerea acestei credințe, ce, ca o flacără nestinsă, a ținut trează conștiința etnică, proverbiala ospitalitate a poporului român, care pe vatra sa strămoșească a oferit cu generozitate posibilitatea și fiilor altor popoare să țină vie conștiința lor de neam, tradițiile și bogăția lor spirituală.

Sîmbătă, după amiază, s-a săvîrșit slujba vecerniei în Catedrala de la Ecimiadzin, iar seara a avut loc prezentarea unor filme documentare din viața Bisericii Armene, la care au participat toți oaspeții oficiali și invitații comunităților armene din diaspora.

Duminică, 25 septembrie, a avut loc sfințirea Marelui Mir, primul eveniment al festivităților din Biserica Armeană de la Ecimiadzin. La orele 9,30, Sanctitatea Sa Vasken I, înconjurat de delegația Patriarhiei Moscovei, în frunte cu I.P.S. Mitropolit Antonie de Leningrad, a Bisericii Ortodoxe Române în frunte cu I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, a Bisericii Gruziei, condusă de P.S. Episcop Hrisostom, a Bisericii Anglicane, condusă de Episcopul Henry Hill, reprezentantul Arhiepiscopului catolic al Vienei, Cardinalul Franz König, Prof. Ernst Sűttner, Patriarhul armean de Constantinopol Shenorhk Kalusdian, II.PP.SS. Arhiepiscopi ai

Bisericii Armene din Armenia și din diaspora, membri ai Sinodului Bisericii Armene, au pornit în procesiune de la Palatul patriarhal, spre catedrală, în dangătul prelung al clopotelor și în armonia cîntărilor bisericești, pentru a participa la Sfînta Liturghie, oficiată de un sobor numeros de preoți și diaconi, în frunte cu unul dintre arhiepiscopii armeni.

După Sfînta Liturghie, înconjurate de mulțime imensă de credincioși, delegațiile însoțite de Sanctitatea Sa Vasken I, s-au reîntors, în procesiune, la Palatul patriarhal, unde toți arhiereii armeni s-au îmbrăcat în sfințitele odăjdii și în frunte cu Catolicosul Vasken I, în fața Catedralei, pe un podium special amenajat, s-a oficiat slujba Sfințirii Marelui Mir. A luat cuvîntul, la sfîrșit, Sanctitatea Sa Vasken I, salutat cu aplauze de mulțimea adunată în incinta mănăstirii, care a arătat importanța și semnificația Sfîntului și Marelui Mir pentru viața Bisericii și pentru afirmarea unității armene.

La dejunul care a urmat la Palatul patriarhal, Catolicosul Vasken I, a toastat pentru întîistătătorii Bisericilor Ortodoxe surori reprezentate la acest măreț eveniment bisericesc din viața Armeniei, pentru prosperitatea Bisericilor și întărirea relațiilor ecumenice. Fiecare delegat, prezent la festivități, a rostit apoi un cuvînt.

Luînd cuvîntul în numele delegației Bisericii Ortodoxe Române, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei a spus, între altele :

„După cum se vede, împrejurarea de astăzi, sfințirea Marelui Mir, ne-a adunat din toate colțurile lumii, pentru a cinsti după cuviință Biserica Armeană și acest eveniment important din viața ei. Sfîntul și Marele Mir în Bisericile noastre înseamnă veșnicie, unitate, viață, viața Bisericii autocefale. Biserica Ortodoxă Română, ca și altădată în asemenea împrejurări, a ținut să fie prezentă la Ecimiadzin pentru a cinsti Biserica Armeană, tradiția, credincioșii și pe Întîistătătorul ei, Catolicosul sprem Vasken I. Din cuvîntarea Sanctității Sale, auditoriul a înțeles cît de trainice și de adînci sînt legăturile dintre Bisericile și popoarele noastre, care au cuprins secole întregi. Iar faptul că actualul Patriarh al Armeniei a odrăslit pe pămîntul românesc vorbește cu prisosință despre relațiile româno-armene.

Am trăit clipe înălțătoare participînd împreună cu clerul și credincioșii la Dumnezeiasca Liturghie, la sfințirea Marelui Mir, momente înfrumusețate de cuvîntarea Sanctității Sale Vasken I și de slujirea sa. Pentru mine personal și pentru mulți din rîndul membrilor Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, numele Sanctității Sale stîrnește nostalgia anilor de împreunălucrare în România. Dacă faptul acesta poate fi considerat subiectiv, ceea ce este unanim recunoscut și învederat nouă astăzi, este dragostea cu care clerul și credincioșii îl înconjoară pe Sanctitatea Sa, lucrarea sa neobosită concretizată în monumentele istorice bisericești restaurate și îmbrăcate în veșmînt de sărbătoare, personalitatea ecumenică a Sanctității Sale care sporește în noi nădejdea refacerii Trupului tainic al lui Hristos, Biserica.

Cu aceste sentimente și încredințări, mulțumesc Sanctității

Sale, pentru frumoasele cuvinte spuse la adresa Bisericii Ortodoxe Române și a Prea Fericitului Patriarh Iustin, la adresa României, țara în care Sanctitatea Sa a văzut lumina zilei. De pe acele plaiuri, de la clerul și credincioșii lor aducem cele mai frumoase gînduri pentru Sanctitatea Sa Vasken I, pentru Biserica Armeană, pentru poporul armean și pentru pacea și prosperitatea pe care o dorim popoarelor și Bisericilor noastre.

Ne rugăm ca Bunul Dumnezeu să hărăzească ani mulți și fericiți Sanctității Sale, Vasken I, pentru a săvîrși încă de multe ori sfințirea Marelui Mir".

Luni, 26 septembrie, la orele 10,30, delegațiile bisericești prezente la Ecimiadzin, împreună cu ierarhii armeni, au însoțit pe Sanctitatea Sa Vasken I, la monumentul ridicat în memoria genocidului din 1915 — Dzidzernakabert — unde s-a oficiat un parastas pentru armenii căzuți acolo și s-a depus o coroană de flori. De față au fost și reprezentanții conducerii Comitetului pentru problemele religioase din R.S.S. Armeană și ai autorităților locale.

În aceeași zi, la orele 14, din partea autorității locale de stat s-a oferit, în onoarea Sanctității Sale Vasken I, oaspeților prezenți, un prînz oficial, la care au luat parte Ruben Barsamian, reprezentant al Comitetului pentru problemele religioase din R.S.S. Armeană, precum și reprezentantul Departamentului Cultelor de la Moscova, N. Volodin.

Luînd cuvîntul, Catolicosul Vasken I, a evocat relațiile bune, constructive, dintre Biserică și Stat, solidaritatea fiilor Bisericii Armene cu fiii celorlalte Biserici creștine, cu toți oamenii din lume care slujesc cu perseverență și fără preget idealul păcii și al vieții.

Luînd cuvîntul cu acest prilej, I.P.S. Mitropolit Teoctist a spus:

„La cununa prea frumoaselor flori prezentate ieri și azi, Sanctității Sale, dorim să adăugăm și noi o floare scumpă din țara sa de naștere, culeasă din albastrul de Voroneț al cerului, din țara Luceafărului Moldovei, Mihai Eminescu și din prisosul inimilor clecirilor și credincioșilor români și a Prea Fericitului Patriarh Iustin. După cum știți, Sanctitatea Sa Vasken I ne aparține și nouă. Dînsul a slujit pentru armenii din România care s-au bucurat de liniște, pace și frăție cu poporul român încă de la anul 1400. Legăturile de credință ne-au unit întotdeauna. Să ne îngăduiți ca la această luminoasă zi să ne bucurăm împreună cu fiii Bisericii Armene, pentru tot ceea ce Sanctitatea Sa a realizat aici pe plan bisericesc și social. Nu este întîmplător faptul că ultimii doi patriarhi ai noștri au vizitat Sfîntul Ecimiadzin, iar eu mă aflu pentru a doua oară aici. Îmi dau seama de progresul și realizările poporului armean și de tot ceea ce face pentru înfrumusețarea acestui pămînt biblic. Mă bucur nu numai cu bucuria în Hristos, ci și cu bucuria inimii de frate, ca unul ce am colaborat în România cu Sanctitatea Sa Vasken.

Mărturisesc că, cu aceeași tinerețe și dinamism l-am cunoscut acum 35 de ani și ne uimește acum pe toți oaspeții prin vigoarea cugetului, prin vitalitate, atenție și ospitalitate.

Legăturile popoarelor noastre sînt legături adînci, care se bazează

pe credința din sufletele noastre, pe tradiția străveche a Ortodoxiei noastre, din care Biserica Armeană păstrează comori de învățături. Vă mulțumim pentru această ospitalitate și vă rugăm să încredințați onoratul guvern de dragostea și prețuirea noastră pentru poporul armean, de devotamentul nostru pentru slujirea păcii și de prietenia sinceră pe care o purtăm Bisericii Armene, Sanctității Sale Vasken I, clerului și credincioșilor acestei țări. Pe acest drum vom merge în continuare, pe acest drum pășește Biserica Ortodoxă Română, clerul și credincioșii ei conduși cu multă înțelepciune de Prea Fericitul Patriarh Iustin, prieten al Sanctității Sale Vasken I și al Bisericii Armene și un neobosit stegar al păcii.

Dorim Domniei Voastre multă sănătate și fericire pentru ca Biserica Armeană să se poată bucura de sprijinul pe care i-l acordați cu generozitate și eficiență".

Marți, 27 septembrie, delegația Bisericii Ortodoxe Române a făcut o vizită la mausoleul luptei poporului armean de al Sardarapat, unde în 1918 cuceritorii otomani au fost înfrînți și astfel Armenia Orientală s-a păstrat ca stat național. Oaspeții au vizitat și muzeul etnografic cu secții de artă veche și modernă, piese istorice și arheologice, realizări tehnice.

În aceași zi, la orele 18, în sala de festivități a Palatului patriarhal, a început serbarea prilejuită de împlinirea a 75 de ani de viață, 40 de ani de la hirotonirea în preot și 28 de ani de la intronizarea Sanctității Sale Vasken I, ca Patriarh Catalicos suprem al tuturor armenilor.

Festivitatea solemnă a început prin rostirea unei rugăciuni urmată de intonarea imnului de stat. În continuare, Arhiepiscopul Sion Manuchian și Episcopul Nerses Bozabalian, secretarul Sfîntului Sinod al Bisericii Armene, au elogiat în cuvîntările lor personalitatea Sanctității Sale Vasken I, după care a urmat cuvîntul Patriarhului armean de Constantinopol, Shenorhk Kalusdian.

Din partea autorităților de stat au rostit alocuțiuni : Ruben Barsamian, Victor Stepanovici și N. Volodin, înmînîndu-se totodată Sanctității Sale Vasken I o decorație din partea Consiliului de Miniștri al R.S.S. Armene, în semn de omagiu și prețuire pentru rodnica sa activitate. Apoi I.P.S. Mitropolit Antonie al Leningradului a dat citire mesajului din partea Sanctității Sale Patriarhului Pimen al Moscovei și a toată Rusia, înmînînd sărbătoritului ordinul „Sf. Serghie de Radonej", clasa I-a.

Adresîndu-se asistenței la această emoționantă aniversare, I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei a rostit următoarea cuvîntare :

„Sanctitatea Voastră,

Delegația Bisericii Ortodoxe Române a trăit în aceste zile la Ecimiadzin, momente înălțătoare fiind de față la sfințirea Marelui Mir pentru trebuințele spirituale ale Bisericii Apostolice Armene, la jubileul celor 75 de ani cu care V-a binecuvîntat Dumnezeu, precum și la aniversarea intronizării Sanctității Voastre.

Prin dimensiunile și strălucirile lor, aceste evenimente bisericești au adunat la Sfîntul Ecimiadzin înalte și distinse personalități ale lumii creștine, clerici și credincioși ai Bisericii Apostolice Armene, din țară și de pretutindeni, pe mulți dintre cei care Vă cunosc și Vă prețuiesc.

În asemenea împrejurări, cuvintele greu pot exprima întocmai prea plinul inimilor noastre, din care se revarsă în șuvoaie iubirea frățească și prețuirea cu care Vă înconjurăm noi, solii Bisericii Ortodoxe Române.

Îngăduiți-mi, așadar, Sanctitate, ca mai întîi să prezint mesajul pe care Vi-l adresează Prea Fericitul nostru Patriarh, Dr. Iustin Moisescu, ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii noastre din R. S. România, țara leagănului, creșterii și devenirii Sanctității Voastre:

Sanctitatea Voastră,

Invitația Sanctității Voastre de a participa la aniversarea celor 75 de ani de viață cu care V-a dăruit Bunul Dumnezeu și pe care Sanctitatea Voastră i-ați închinat cu rîvnă și dragoste slujirii Bisericii lui Hristos și oamenilor, precum și la sfințirea Marelui Mir, momente de importanță deosebită în viața Bisericii Armene, ne-a umplut inima de bucurie și ne-a readus în minte evocări de adevărată trăire creștină prilejuită de întîlnirile noastre.

Am fi dorit din tot sufletul să fim alături de Sanctitatea Voastră la aceste două evenimente de importanță istorică a Bisericii Armene, dar vizita la Noi, chiar în aceste zile, a Prea Fericitului Maxim, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Bulgare, ne reține la București.

Pentru aceste motive, am rînduit, și Vă rugăm să primiți ca oaspeți și reprezentanți ai Noștri și ai Bisericii Ortodoxe Române, pe I.P.S. Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, pe P.S. Emilian, Episcop de Alba-Iulia, însoțiți de P.C. Pr. Constantin Pîrvu, vicar administrativ patriarhal, și P.C. Pr. Marin Sava, translator, care să participe la solemnitățile ce vor avea loc în Biserica Voastră.

Vă rugăm ca prin mijlocirea delegaților Noștri, să primiți, Sanctitate, cele mai bune urări de sănătate deplină, alese bucurii duhovnicești și puteri mereu sporite de muncă în slujirea Bisericii și poporului armean, a apropierii dintre Bisericile noastre, a păcii și colaborării dintre oameni și popoare.

Aceleași bune urări transmitem Bisericii Armene cu prilejul sfințirii Marelui Mir, sărbătoare cu profunde semnificații duhovnicești pentru viața religioasă a clerului și credincioșilor armeni de pretutindeni și pentru unitatea lor spirituală.

Cu încredințarea că Mesajul Nostru va fi primit cu cele mai alese sentimente de dragoste și prețuire care au înfrățit dintotdeauna Bisericile și popoarele noastre, Vă îmbrățișăm în Domnul nostru Iisus Hristos, odată cu urarea „Întru mulți și fericiți ani!".

(ss) † IUSTIN
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Împreună cu acest frățesc mesaj, ținem, în mod deosebit, ca cel ce Vă cunoaștem personal și Vă prețuim, să dăm glas simțămintelor care ne stăpînesc în aceste clipe cînd, împreună cu tot soborul de azi, cinstim pe acela care slujește la Altarul Sfîntului Grigorie Luminătorul, pășind pe urmele Sfinților Apostoli Bartolomeu și Tadeu.

Festivitățile care ne-au adunat aici și ne-au înfrățit în gînduri și rugăciune constituie motive îndreptățite care leagă Bisericile noastre surori. Cu aceeași obîrșie apostolică, prin credința care o mărturisesc, prin viața lor religioasă și prin lucrarea pe care o desfășoară în lumea creștină pentru apropiere și pentru pacea lumii, Bisericile noastre se întîlnesc mereu, prin Întîistătătorii și slujitorii lor.

Sfințirea Marelui Mir care s-a săvîrșit, înseamnă pecetea Duhului Sfînt, viața Bisericii, lucrarea ei, veșnicia ei. Înseamnă însă, în zilele noastre, mai cu seamă nădejdea și chezășia apropierii, a înfrățirii în dialogul dragostei și mărturisirii Mîntuitorului Hristos, precum și a refacerii unității Trupului Bisericii Apostolice.

Cu nețărmurită bucurie și mulțumire sufletească, ni se descoperă în slujbele la care am participat, același izvor al credinței noastre, aceleași Sfinte Taine ale Bisericii, aceleași datini care formează zestrea spirituală comună a credincioșilor aici la poalele Araratului biblic, ca și în țara noastră, pe malul Pontului Euxin, unde a răsunat predica Sfîntului Apostol Andrei, cel întîi chemat.

Aniversarea zilei de naștere și a intronizării Sanctității Voastre sînt, de asemenea, tot atît de însemnate și cu bogat înțeles în străduniile ce se depun pentru promovarea ecumenismului și pentru sădirea încrederii între oameni. La bucuria mărețului praznic al Bisericii Apostolice Armene, al Catolicosului ei, ni s-a oferit prilejul să aducem și noi, Sanctitate, doriri de bine, de sănătate și îndelungată înzilire. În fața unei atît de distinse adunări, sîntem fericiți să reînnoim prețuirea și iubirea noastră statornică pentru Arhipăstorul Bisericii Apostolice Armene, fiul plaiurilor românești înmiresmate de poezie și istorie străveche.

Aducem cu noi lumina acestor plaiuri în care v-ați născut și ați copilărit, îmbrățișarea frățească a tuturor celor care Vă cunosc și Vă încredințăm că toți credincioșii și clericii armeni din România viețuiesc în pace, înțelegere și dragoste cu clerul și credincioșii noștri, pe temeiul credinței ortodoxe care timp de cinci secole a unit Bisericile noastre.

Ecumenismul local practicat de Biserica Ortodoxă Română cu celelalte culte religioase din țara noastră a devenit tradiție, iar bunele relații dintre Patriarhia Română și Eparhia Armeană din

București se continuă și în zilele noastre cu I.P.S. Arhiepiscop Dirayr Mardichian.

Această conlucrare a cultelor din România se exprimă prin acțiuni comune închinate ecumenismului, păcii și înțelegerii frățești.

Ca unul care ați mărturisit deseori dragostea și interesul pentru Biserica Ortodoxă Română, pentru viața, teologia, clerul și credincioșii ei, cu bucurie vestim Sanctității Voastre, distinsului sobor de ierarhi care Vă înconjoară, precum și măreței adunări de aici că Biserica Ortodoxă Română își continuă divina ei misiune pe pămînt, în țara noastră și peste hotare, acordînd o deosebită atenție slujirii păcii.

Este firească această grijă nouă tuturor celor ce sîntem slujitori „Domnului păcii", mai ales în această vreme cînd liniștea, cultura și întreg tezaurul spiritual al omenirii sînt amenințate de o eventuală catastrofă nucleară.

Bazîndu-ne pe adevărul divin, că „viața trebuie să viețuiască", Biserica noastră împreună cu întregul popor român desfășoară în acest timp o largă activitate pentru pace și pentru salvarea vieții pe pămînt, atît în rîndurile credincioșilor din țară, cît și a celor de peste hotare.

Pătrunși de această necesitate a binefacerilor păcii în lume, îndreptăm un apel călduros către înaltele personalități bisericești, aici de față, pentru a ne împleti și a ne spori eforturile pentru o grabnică dezarmare și în primul rînd a celei nucleare și pentru ca pacea lui Dumnezeu să stăpînească cugetele și să rodească pe întreg pămîntul.

Fie ca Bunul și Atotputernicul Dumnezeu să încununeze și să binecuvinteze străduințele și lucrarea Sanctității Voastre pentru folosul duhovnicesc al fiilor Bisericii Armene de pretutindenij, pentru cooperare în spirit ecumenic cu Bisericile creștine, pentru unirea Bisericii lui Hristos și pentru pacea a toată lumea.

Întru mulți și fericiți ani!".

La sfîrșit, Înalt Prea Sfinția Sa a oferit în dar Sanctității Sale Vasken I, din partea Patriarhiei Române, o icoană argintată, reprezentînd pe Sfînta Fecioară Maria cu Pruncul, un set de discuri religioase cu Sfînta Liturghie, colinde și imne religioase, o vază de cristal și publicații religioase în limba română, cursuri și manuale de teologie pentru Seminariile și Institutele teologice.

În continuarea festivității, au luat cuvîntul Iarsen Arevșadmian din partea Muzeului și bibliotecii „Matenadaran", P.S. Episcop Hrisostom din partea Patriarhului Elias II al Gruziei, Victor Duval, rectorul Universității Anglicane din Canada, Arhim. Chiril reprezen-

tant al Patriarhiei Bulgare la Moscova și Prof. Ernest Sűttner, reprezentantul Cardinalului de Viena, Franz König și al organizației „Pro Oriente".

La sfîrșit, tuturor vorbitorilor le-a răspuns Sanctitatea Sa Vasken I, care a subliniat în cuvîntul său importanța slujirii preoțești pentru viața și mîntuirea credincioșilor, evocînd personalități de renume din istoria Bisericii în general, din istoria Armeniei și a Bisericii Armene, care s-au jertfit pentru credință, pentru libertatea poporului armean.

Festivitatea s-a încheiat cu un concert de muzică bisericească și patriotică, susținut de corul elevilor seminariști de la Ecimiadzin, de corul mixt al Catedralei din Ecimiadzin și o altă formație corală.

Miercuri, 28 septembrie, delegația Bisericii Ortodoxe Române a vizitat împrejurimile lacului Sevan, unde pe o peninsulă sînt două mici biserici, care au rămas din așezămîntul monahal de altădată, Arachelot, datînd din secolului IX. După amiază s-a vizitat orașul Erevan.

Joi, 29 septembrie, delegația Bisericii Ortodoxe Române a plecat cu avionul la Moscova, unde seara a făcut o vizită I.P.S. Filaret de Minsk și Bielorusia, discutînd cu acest prilej probleme legate de apropiata vizită a Sanctității Sale Pimen, Patriarhul Moscovei și a toată Rusia, în țara noastră, la invitația Prea Fericitului Patriarh Iustin.

Vineri, 30 septembrie, delegația Bisericii Ortodoxe Române a revenit în țară, după un dialog fructuos cu o Biserică orientală necalcedoniană, deschisă spiritului ecumenist ce caracterizează vremea noastră. Această vizită se înscrie ca un pas înainte spre afirmarea unității creștine, constituind un fericit prilej de întărire a relațiilor dintre cele două Biserici și popoare și contribuind la cunoașterea reciprocă mai adîncă a cauzelor ce slujesc unității creștine, unității popoarelor sovietice și poporului român, doritoare de progres multilateral, de prosperitate și pace în întreaga lume.

Drd. Gheorghe PETRARU

S t u d i i

DESĂVÎRȘIREA OMULUI ÎN HRISTOS LA SFÎNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL *

Opera teologică a Sfîntului Maxim Mărturisitorul, adevăratul părinte al teologiei bizantine [1], reprezintă o sinteză densă și unitară de o mare înălțime a cugetării și sensuri profunde, expresie a gîndirii teologice anterioare dar deschizătoare și anticipatoare a formulărilor dogmatice și spirituale ulterioare totodată, al cărei centru îl constituie Hristos și lucrarea Sa mîntuitoare, Rațiunea supremă a întregii existențe, spre Care converg toate cele care sînt create pentru a participa la viața dumnezeiască. Omul participă prin chipul său în gradul cel mai înalt la Dumnezeu, iar prin Hristos, Dumnezeu-Omul prin care a venit mîntuirea, el are posibilitatea desăvîrșirii nesfîrșite, a îndumnezeirii, prin iubirea lui Hristos, prin împlinirea poruncilor divine și lucrarea virtuților care înnoiesc și înalță viața sa. După Sfîntul Maxim, prin lucrarea virtuților Dumnezeu se întrupează în om și omul se îndumnezeiește, într-o simetrie perfectă care dincolo de rigiditatea și consecvența logică reprezintă plenitudinea vieții în iubire, a iubirii dăruitoare și desăvîrșitoare a lui Dumnezeu și a omului care caută neîncetat iubirea și comuniunea, atrăgînd la aceasta întreaga fire, cosmosul întreg. Astfel toate cele care există se află într-o unitate și într-un dinamism ascendent spre plenitudinea existenței, a vieții.

Comentînd gîndirea Sfîntului Maxim, Hans Urs von Balthasar spune că ea este „viziunea universului sacru, ieșit val cu val din centrul divin inaccesibil și dispersîndu-se într-o ondulație tot mai slabă, pînă la limitele ființei, unit treaptă cu treaptă de iubirea izvorului comun și săvîrșind în jurul misteriosului întuneric divin celebrarea solemnă a adorației liturgice“ [2].

Pentru Sfîntul Maxim, creația întreagă, cu omul în calitate de coroană a ei, este o plasticizare a rațiunilor eterne ale firii care se află în Dumnezeu [3], în Logosul suprem prin Care ele subzistă și pe care totodată Îl revelează, convergînd spre El într-o continuă mișcare de înălțare spirituală (ἀναβάσις), prin purificare, iluminare, culminînd cu pătimirea îndumnezeirii, sensul pentru care omul și lumea au fost aduse întru existență.

Desăvîrșirea omului în Hristos nu este un proces natural al firii în sensul că ea ar avea loc împotriva voinței omului, ci ea implică lucrare liberă a omului, voința și efortul său personal [4], o lucrare conformă firii curate și simple, nepervertite de păcat, conju-

---

* Lucrare de seminar întocmită și susținută la specialitatea, *Teologia Dogmatică și Simbolică,* sub îndrumarea Pr. prof. dr. Dumitru Gh. Radu, care a dat și avizul pentru publicare.

1. John Meyendorff, *Byzantine Theology,* „Historical Trends, Doctrinal Themes“, Mowbrays London and Oxford, 1975, p. 37.

2. Hans Urs von Balthasar, *Liturgie cosmique,* Maxim le Confesseur, traduit d' allemagne par L. Lhaumet et H. A. Prentout, Aubier, Paris, 1974, p. 14.

3. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă,* vol. I, București 1978, p. 168.

4. Diac. asist. Viorel Ioniță, *Sinodul al VI-lea ecumenic și importanța sa pentru ecumenismul actual,* teză de doctorat, în „Studii Teologice“, XXX. (1978), nr. 5-8, p. 408-414.

gate cu harul dumnezeiesc, într-o continuă mișcare spre Dumnezeu, Cauză și Scop suprem al întregii existențe.

Sfîntul Maxim vede în mișcare sensul existenței prin care ea se îndreaptă spre Dumnezeu într-o ascensiune gradată, a cărei expresie concretă o constituie la acest Sfîntul Părinte evenimente și persoane biblice, interpretate alegoric care dobîndesc astfel o semnificație profund personală și exitențială reprezentînd trepte ale urcușului duhovnicesc la omul deschis iubirii dumnezeiești și îndumnezeitoare în Hristos Mîntuitorul. Sensul omului este Hristos prin care omul se îndumnezeiește în unitatea harului, aceasta reprezentînd totodată deplina sa umanizare.

I. OMUL CREATURĂ A LUI DUMNEZEU ORIENTATĂ ONTOLOGIC SPRE EL

Structura întregii creații subzistînd în Logos, aceasta nu poate exista fără relația cu El, nu poate fi concepută nici un moment separată de lucrarea providențiatoare a Logosului în actualizarea ei în lume. Toate cele create, inteligibile sau sensibile, au în ființa lor o mișcare naturală care este orientată spre a întîlni și primi în ele lucrarea dumnezeiască pentru odihna în Dumnezeu. Toate primesc astfel o semnificație transcendentă lor și dumnezeiască [5], toate trebuie considerate într-o perspectivă divină, fiind într-o perpetuă mișcare spre Cauza lor care le este totodată și scop final.

În calitate de cunună a întregii creații văzute, omul participă cel mai intim și cel mai profund prin rațiunea existenței sale la Rațiunea-Hristos pentru a fi una cu El după har, afirmîndu-se astfel ființa sa ca una care este bună și prin această bunătate creației întregi și totodată a lucrării lui Dumnezeu de desăvîrșire a omului și a cosmosului. Omul este mai mult decît un microcosm, el este un macranthropos, un microtheos, legătură naturală a lucrărilor (συνδεσμός) și meditator (μεσυτεύων) [6] prin și împreună cu Hristos într-o lucrare teandrică de unificare în har a structurii duale a existenței pentru revelarea unității în Dumnzeu. Toate sînt create de Dumnezeu în iubire și trebuie să fie adunate în Dumnezeu în mod etern și neschimbat [7], prin mișcarea spre El imprimată în făpturi, cel mai deplin în om, chip al lui Dumnezeu, spre odihna în El. „Toate, spune Sfîntul Maxim, participă prin faptul că sînt făcute de Dumnezeu la Dumnezeu ; sau prin minte, sau prin rațiunea lor, sau prin simțire ; sau prin mișcarea vitală“ [8].

Existența dăruită de Dumnezeu este bună și în virtutea acestei bunătăți originare toate trebuie, prin mișcarea firii care le este inerentă, să tindă spre existența cea bună care va fi copleșită de

---

5. I. H. Dalmais, *La tréorie deslogoi, des creatures chez S. Maxime le Confesseur*, în „Revue des Sciences Philosophiques et Theologiques“, XXXVI, (1952), p. 244-249, apud I. I. Bria, *op. cit.*, p. 316; cf. Lars Thunberg, *Microcosm and Mediator*, The Theological Anthropology of Maximus the Confessor, Lund, 1965, p. 68-69. „Logoi“ reprezintă pentru Sfîntul Maxim nu numai un factor definitor și unificator ci un scop divin, rezumat în Logos unde toți „logoi“, parțiali sînt ținuți împreună“.

6. Lars Thunberg, *Microcosm and Mediator*, p. 148.

7. *Liber Ambiguorum*, P. G. XCI, 1072 A.

8. *Ibidem*, 1080 B.

existența cea veșnică și bună pe care în final, la sfîrșitul veacurilor Dumnezeu [9], o dăruiește tuturor celor care au lucrat conform Lui și firii celei raționale și bune, ca o încununare a lucrării omenești de desăvîrșire proprie și cu această și de transfigurare a lumii. Aceasta se împlinește prin mișcarea cea spre Dumnezeu. Toate ființele create sînt o traiectorie finită între un punct de plecare și un scop [10], acesta fiind Dumnezeu care în fiecare om a așezat chipul Său, natura spirituală, originară a omului, natură bună [11], unitate a sufletului și a trupului. Sfîntul Maxim insistă asupra bunătății creației, a naturii corpurilor spre a combate opinia origenistă care vedea în acestea doar o decădere din henada primordială și prin aceasta erau rele în însăși ființa lor.

După Sfîntul Maxim complexa ființă a omului constă din trei elemente esențiale, rațiunea, pofta și mînia [12], (cu alte cuvinte, acesta este însuși chipul dumnezeiesc în om), toate acestea trebuind a fi copleșite de cunoașterea și iubirea dumnezeiască unificatoare și mîntuitoare tinzînd astfel spre asemănarea cu Dumnezeu în har prin virtuți, ceea ce constituie însăși desăvîrșirea, îndumnezeirea omului. Sfîntul Maxim acordă rațiunii umane un loc central în structura omului. Rațiunea curățită de înțelesul egoist și pătimaș care raportează toate la sinea mărginită, rațiunea simplă și eliberată de patimi pentru a primi intuitiv și plenar lumina cunoștinței este locașul cel mai potrivit al lui Dumnezeu în om [13]. Rațiunea însă este legată de activitatea volițională și de cea afectivă a omului, toate atrase tainic în lucrarea lor bună spre Binele Suprem, Dumnezeu. Dacă drama omului constă în capacitatea sa de autodeterminare a cărei expresie la Sfîntul Maxim este voința gnomică (γνώμη) voința deliberativă, alegînd între bine și rău, semn al căderii omului în păcat, aceasta este însă nedespărțită de rațiune care la rîndul ei se întunecă prin păcat, orientîndu-se spre creatură, îndumnezeind-o pe ea în loc să aducă laudă Dumnezeului celui adevărat, după cum este nedespărțită de afectivitatea omului, orientată prin păcat exclusiv spre sine, în iubire egoistă de sine (φυλαυτία). Nu facultățile cu care l-a înzestrat Dumnezeu pe om sînt rele, ci întrebuințarea lor spre rău. Păcatul nu este al naturii umane, ci al capacității omenești de autodeterminare prin care a căzut în păcat pierzînd sensul rațiunilor existenței pentru Dumnezeu și în Dumnezeu, raportîndu-le doar la eul său mărginit și îngust care astfel se închide tot mai mult într-un orizont păcătos, într-un egoism care desfigurează și pervertește pe om și lumea sa. Iar la aceasta este antrenat omul cu toate facultățile sale : minte, poftă și mînie, care se află într-o interdependență organică, ontologică, ele coexistînd și implicîndu-se

---

9. Hans Urs von Balthasar, *La Liturgie cosmique* sesizează două trilogii la Sfîntul Maxim ; pe de o parte, γένισις — κίνησις — στάτις, iar pe de alta εἶναι — εὖ εἶναι — ἀεί εἶναι, p. 95 ; cf. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae *op. cit.*, p. 338 ; *Liber Ambiguorum,* XCI, 1392.

10. Hans Urs von Balthasar, *op. cit.*, p. 68.

11. *Capete gnostice* I, 13, în „Filocalia", vol. II, trad. prot. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Sibiu, 1947, p. 128.

12. Lars Thunberg, *op. cit.*, p. 207.

13. *Răspunsuri Către Talasie,* 31, în „Filocalia", vol. III, trad. prot. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Sibiu, 1948, p. 115.

neîncetat una la realitatea celeilalte [14], într-o reciprocitate care ține de complexitatea firii omenești create pentru a fi un microtheos. Astfel, dacă cunoașterea se raportează la intelect, funcția lui gnoseologică este intensificată prin iubire, care este dialogică și personală. Viața minții este lumina cunoștinței, dar aceasta se naște din dragostea față de Dumnezeu, astfel că dragostea dumnezeiască este cea mai înaltă din ordinea existenței [15].

Tot așa există o strînsă relație între minte și voință, pentru că omul voiește în funcție de rațiune, iar raționînd dorește, potrivit facultății umane de a voi [16]. În om există o voință naturală, întemeiată în însăși natura sa dată de Dumnezeu și strîns legată de logos-ul naturii umane și o voință gnomică bazată pe gnomi (γνώμη) sau habitul dorinței pe care a dobîndit-o prin întrebuințarea capacității sale de autodeterminare. Voința este o expresie elocventă a caracterului omului de chip al lui Dumnezeu, căci omul își exprimă natura sa în acte de voință, astfel că aceasta este rațională și vitală, conformă naturii și logosului naturii sale [17].

Acestea sînt facultățile umane, chipul lui Dumnezeu în om, primul temei al desăvîrșirii și al îndumnezeirii omului, o triadă unitară și o unitate triadică orientată transubiectiv, spre comuniune cu semenii și cu Dumnezeu, pentru înălțarea spre asemănarea cu El în har. De aceea mintea omului trebuie să tindă spre Dumnezeu întărită de elementul irascibil și înflăcărată cu iubirea, prin dorința extremă a poftei, orientate și ele spre Dumnezeu ca Cel singur de dorit și veșnic de iubit. Astfel pofta poate fi transformată în iubire arzătoare pentru Dumnezeu și mînia în iubire dumnezeiască, căci iubirea de Dumnezeu se opune și anihilează pofta ca păcat, iar iubirea de aproapele anulează mînia. Acestea se transfigurează și se spiritualizează, producîndu-se un transfer de energie în favoarea spiritului în ființa noastră [18].

Desăvîrșirea omului în Hristos înseamnă deci și o restaurare a chipului, dat ontologic originar, fiind o problemă deci nu numai a intelectului, ci și a voinței, a afectivității, a temperamentului, a omului întreg suflet-trup pentru a putea ajunge la o relație adevărată cu Dumnezeu, de iubire și comuniune îndumnezeitoare, ținta firească a omului împlinită de Hristos, omul de vîrf în care se împlinește creația întrucît este într-o comuniune deplină cu Dumnezeu [19], la care avem și noi acces prin har, credință și virtute.

Între Dumnezeu și om există deci o relație intimă, acesta din urmă fiind creat spre a reflecta în creație lumina și slava dumnezeiască. De aceea îndumnezeirea, gradul suprem al desăvîrșirii,

---

14. *Ibidem,* 25 p. 82-83, „simțirea e tovarășa de viață a rațiunii, care pătrunde în natura lucrurilor sensibile și adună rațiunile mai divine din ea" ; cf. *Ambigua,* XCI, 1116 A.

15. *Capete de dragoste,* I, 9, p. 38.

16. *Dialogus cum Pyrrho,* CXI, 293 B.

17. Lars Thunberg, *op. cit.,* p. 232.

18. *Ibidem,* p. 219 ; cf. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Spiritualitatea ortodoxă,* în Teologia Morală Ortodoxă, vol. III, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981, p. 64.

19. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă,* vol. II, p. 31.

reprezintă împlinirea aspirațiilor celor mai profunde ale firii [20]. Firea omului este într-o continuă tensiune interioară, într-o dorință absolută de deschidere spre comuniunea perfectă a iubirii pe care o găsește infinit în Dumnezeu, crescînd prin aceasta, simultan, în propria ființă. Sfîntul Maxim, la care învățătura îndumnezeirii a atins o culme de nedespărțit [21], cuprinzînd în miezul ei toate nuanțele ulterioare, inclusiv palamismul, spune că „nimic din cele naturale, precum nici firea însăși nu se opune cauzatorului firii. Dacă Hristos a avut voință naturală ca om, a voit totdeauna acelea pe care ca Dumnezeu le-a pus în mod natural în fire cînd i-a dat existența prin creație. Căci n-a venit ca să strice natura pe care El ca Dumnezeu și Cuvîntul a făcut-o, ci ca să îndumnezeiască firea pe Care El a unit-o cu Sine în același ipostas unic, împreună cu toate însușirile ei naturale, afară de păcat [22].

Unitatea Dumnezeu — om din Persoana lui Hristos, unire ipostatică unică și irepetabilă, reprezintă aspirația ființială a omului de a se uni, de a fi una cu Dumnezeu, dar prin har. Totodată unirea ipostatică din Persoana lui Hristos reprezintă și dăruirea cea mai intimă a lui Dumnezeu către creatură, prin care și spre care este atrasă întreaga omenire și cu ea întreaga creație pentru „restaurarea unității etern voite de Dumnezeu [23]. Constituția ontologică a omului arată că acesta este creat pentru Dumnezeu, pentru penetrarea lui de către harul dumnezeiesc, integral, pentru îndumnezeirea lui. „Rațiunea are sădit în ea un dor și o dragoste de Dumnezeu care o face să se miște în jurul adevărului și înțelepciunii care se arată prin toate și să tindă spre Acela pentru care omul a primit în rațiunea Sa dorul“ [24], astfel încît o adevărată antropologie ortodoxă este o ontologie a îndumnezeirii [25].

Omul este astfel chip al lui Dumnezeu, înrudit tainic cu Dumnezeu și antrenat spre desăvîrșirea în El care se realizează prin Hristos, Care îndumnezeind natura umană, asumată în ipostasul Său dumnezeiesc arată modul și calea desăvîrșirii omului. Desăvîrșirea nu este o noțiune abstractă, un joc al rațiunii, ci o realitate vie, solidară cu dinamica vieții omenești creată pentru bucuria mîntuirii, pentru Dumnezeu. Ea este posibilă pentru că omul este chip al lui Dumnezeu, reflectînd în natura sa bună bunătatea absolută a lui Dumnezeu spre care tinde. Desăvîrșirea omului în Dumnezeu dobîndește o valență unică și supremă prin întruparea lui Hristos care a arătat în natura Sa umană, unită ipostatic cu Logosul, pentru ce există omul și posibilitatea infinită a desăvîrșirii sale prin îndumnezeire. Întruparea este așadar chezășie sigură a îndumnezeirii [26]. Firea umană îndumnezeită în Hristos reprezintă îndumnezeirea vir-

---

20. Irineé H. Dalmais, *La divinisation patristique grecque,* în „Dictionnaire de spiritualité, ascetique et mystique“, „Doctrine et histoire“, Tome III, Beauchesne, Paris, 1957, col. 1387.

21. *Ibidem,* col. 1388.

22. *Opusc. theol. et polemica,* XCI, 77.

23. Cl. Chopin, *Le verbe incarné et Redempteur,* Desclée, Tournai, 1963, p. 117.

24. *Liber Ambiguorum,* XCI, 1364 ; cf. *Răspunsuri către Talasie,* 6, p. 32.

25. Paul Edvokimov, *L'Ortodoxie,* Editions Delachaux et Niestlé, Neuchâtel, 1965, p. 94.

26. *Răspunsuri către Talasie,* 22, Scolia 3, p. 74.

tuală a întregului neam omenesc, temei al îndumnezeirii tuturor, pe care fiecare om trebuie s-o realizeze în persoana sa, prin Hristos în Biserica Sa unde prin harul Sfintelor Taine el se încorporează în Hristos și crește în El. Desăvîrșirea și îndumnezeirea omului este astfel virtual realizată pentru fiecare, pentru că toate condițiile sînt date pentru aceasta : chipul sădit de Dumnezeu în om, mîntuirea înfăptuită obiectiv de Hristos prin moartea și învierea Sa, și harul Sfîntului Duh în Tainele Bisericii. Ea trebuie îndeplinită în mod subiectiv de fiecare ins uman care se deschide lucrării mîntuitoare a lui Hristos.

II. MÎNTUIREA OMULUI ÎN HRISTOS

Pentru Sfîntul Maxim Mărturisitorul, Hristos în Care dumnezeiescul și omenescul sînt unite ipostatic, într-o unitate care este dincolo de capacitatea de înțelegere umană, reprezintă actualizarea istorică a „tainei celei din veac ascunse“ (Romani 16, 25), care dă omului putința unirii cu Dumnezeu prin har și prin aceasta inundarea și copleșirea întregii firi create de lumina slavei divine. „Întruparea Cuvîntului cuprinde în sine înțelesul tuturor tainelor și tipurilor din Scriptură și știința tuturor făpturilor văzute și cugetate. Căci cel ce a cunoscut taina crucii și a mormîntului a înțeles rațiunile cele mai înainte spuse ; iar cel ce a cunoscut înțelesul tainic al Învierii a cunoscut scopul spre care Dumnezeu a întemeiat toate de mai înainte. Toate cele văzute se cer după cruce, adică după deprinderea de a stăvili afecțiunea față de ele a celor care sînt duși prin simțuri spre ele. Iar cele inteligibile toate au trebuință de mormînt, adică de nemișcare totală a celor care sînt purtați spre ele de minte“ [27]. Toate cele care există sînt prin Hristos și pentru Hristos și își află sensul existenței lor în lumina Sa, murind lor și trăind tainic în Dumnezeu.

În Hristos firea căzută a omului, întunecată de păcat și prin aceasta întunecîndu-se pentru ea rațiunile curate și simple ale creației întregi este restaurată, întru puritatea dintru început, avînd astfel posibilitatea desăvîrșirii în Dumnezeu, în comuniunea harică cu El. Jertfa, moartea și învierea lui Hristos, prin ascultarea supremă de Tatăl, pentru ca firea umană să-I fie străbătută și penetrată total de energiile divine, dă posibilitate omului de a muri și de a învia tainic în Hristos. Faptul istoric al morții și învierii lui Hristos, dar prin aceasta fiind mereu prin umanitatea sa îndumnezeită în stare de jertfă în fața Tatălui, devine pentru fiecare ins uman o realitate tainică prin care Hristos se face tot mai transparent pentru om, viața umană fiind din ce în ce mai intim și mai profund o viață în Dumnezeu. Astfel întruparea Domnului este centrul, sensul și scopul lumii, ba moartea și învierea lui Hristos sînt numai forma concretă a legii universale în general... Lumea este destinată prin natura ei să fie jertfită lui Dumnezeu și de aceea mîntuirea lui Hristos are forma morții ca jertfă ; dar destinația aceasta s-a dat lumii în vederea tainei lui Hristos [28].

---

27. *Capete gnostice*, I, 66, 67, p. 148-149.

28. Hans Urs von Balthasar, *Die Gnostischen Centurien des Maximus Conffesor*, Herder, Freiburg im Breisgau, 1941, p. 135 ; idem, „*La Liturgie*

Mîntuitorul Hristos a asumat în ipostasul Său dumnezeiesc natura umană întreagă, cu tot ceea ce ține de ființa sa, afară de păcat, cu voința și energia ei naturale, dar și cu afectele ei ireproșabile satisfăcute numai atît cît era necesar și nu mai mult pentru ca acestea să nu se transforme în patimi înrobitoare. Dar în natura Sa umană nu a existat voința gnomică (Γνώμη), voința care deliberează între bine și rău, care nu este semn al libertății, ci al căderii în păcat, căci a fi liber înseamnă a voi și a lucra numai binele, întrucît El nu a luat un ipostas uman care să coexiste cu ipostasul divin al Logosului, ci doar natura umană căreia îi este proprie voința naturală, pe cînd voința gnomică este proprie persoanei umane [29].

Firea umană din Hristos s-a făcut ascultătoare pînă la jertfa supremă, în iubire față de Tatăl care o saltă astfel de la moarte spre viața în Dumnezeu. Căci plata păcatului fiind moartea, în Hristos neexistînd păcat, moartea s-a transformat în viață în Dumnezeu prin învierea din morți. Astfel firea este un continuu proces de restaurare prin jertfire către Dumnezeu care culminează în moarte, dar acest proces este și un aspect al unei îndumnezeiri treptate care atinge culmea prin învierea cea de a treia zi. Sfîntul Maxim spune în acest sens că „Dumnezeu Cel ce a făcut firea, după ce aceasta a slăbit sub povara păcatului a vindecat-o din iubire pentru noi. Căci luînd chip de rob pentru noi oamenii a unit-o după ipostas cu Sine în chip neschimbat, făcîndu-se întreg om ca noi, din noi, pentru noi, într-atît încît li s-a părut celor necredincioși că nu este Dumnezeu, ca să desfacă lucrurile diavolului și să redea firii rațiunile ei și să restabilească puterea iubirii, opusul iubirii de sine și prin aceasta unirea ei cu El și a oamenilor între ei [30].

În Hristos firea umană este restaurată și îndumnezeită. „Cuvîntul Care a ipostaziat-o în Sine, curățind-o pe aceasta chiar prin asumare de toată întinăciunea, a îndumnezeit firea întreagă prin întrupare“ [31]. Mîntuirea și desăvîrșirea omului este în și prin Hristos și este înțeleasă ca unire a nemărginitului cu mărginitul, a Creatorului cu creația, a stabilității și a mișcării, cugetată și rînduită înainte de creația lumii în Dumnezeu Însuși [32], unire harică al cărei prototip și temei este Persoana divino-umană a lui Iisus Hristos Care recapitulînd în Sine umanitatea îi dă fiecărui ins uman posibilitatea să unifice rațiunea existenței sale cu Hristos.

Cosmique“, „Consumarea lumii în Dumnezeu nu este perfectă decît prin întrupare și unirea ipostatică a naturii create și necreate. Întruparea și de asemenea drama Crucii, a morții și a învierii nu sînt numai centrul istoriei lumii, ci ideea fundamentală a lumii, p. 87 ; cf. Magistrand I. I. Bria, *Cunoașterea lui Dumnezeu după Sfîntul Maxim Mărturisitorul*, în „Studii teologice“, IX (1957), nr. 5-6, p. 317.

29. Magistrand Ioan I. Ică, *Probleme dogmatice în Dialogul Sfîntului Maxim Mărturisitorul cu Pyrrhus*, în „Ortodoxia“, XII (1960), nr. 3, p. 366 ; *Opuscula theologica et polemica*, P. G. 91, 56 B, „Căci în nimic altceva nu constă răul decît numai în deosebirea voinței noastre față de voința divină după părerea (γνώμη) noastră“.

30. *Epist. II ad Ioan Cubic*, P. G. 91, 297.

31. *Opuscula theologica et polemica*, P. G. 91, 157.

32. *Răspunsuri către Talasie*, 60, în „Filocalia“, col. III, trad. Prot. stavr. dr. Dumitru Stăniloae, Sibiu, 1948, p. 327.

Hristos este „adevăratul Mijlocitor cu Care ne-am unit prin relație, dacă este adevărat că S-a coborît în cele ale noastre și S-a făcut om ca să ne facă pe noi părtași ai firii Sale dumnezeiești, unite cu Dumnezeu prin împărtășirea cu harul Sfîntului Duh“ [33]. Desăvîrșirea și îndumnezeirea omului în Hristos are deci un caracter hristologic profund, nedespărțit de aspectul ei pnevmatologic, căci mîntuirea este operă a lui Dumnezeu Cel treimic [34], și nici de cel eclesial-sacramental, prelungire comunitară în lume a lui Hristos prin Duhul Sfînt, în Biserică unde se înfăptuiește unirea între Dumnezeu și om, între Dumnezeu și omenirea care răspunde iubirii Sale, prin lucrarea harului.

III. DIMENSIUNEA PNEVMATOLOGICĂ ȘI ECLESIAL-SACRAMENTALĂ A DESĂVÎRȘIRII ÎN HRISTOS

Relația Hristos — Duhul Sfînt în Biserică în care prin Sfintele Taine se împărtășește membrilor ei harul Sfîntului Duh care iradiază din umanitatea deplin îndumnezeită a lui Hristos, deși neelaborată sistematic în scrierile Sfîntului Maxim, totuși este surprinsă cu ușurință și este exprimată convingător și cu tărie.

Cu toate că Sfîntul Maxim acordă, în opera sa, prioritate desăvîrșirii umane în sine, în sensul analizării și prezentării treptelor urcușului duhovnicesc prin care omul se purifică, se luminează și se unește cu Hristos în viața de sfințenie, îndumnezeindu-se treptat pentru că spre această stare supremă a fost creat de Dumnezeu și pentru mîntuirea și îndumnezeirea sa S-a întrupat Fiul lui Dumnezeu, din opera sa se desprinde caracterul pnevmatologic și eclesial-sacramental al doctrinei sale spirituale. Depășind spiritualitatea evagriană intelectualistă și esențialistă, de inspirație platonic-origenistă [35], viața spirituală în concepția teologică a Sfîntului Maxim este una profund hristocentrică și sacramentală [36], neangajînd numai intelectul care prin esența sa este, potrivit gîndirii lui Evagrie Ponticul, unit cu Dumnezeu, ci întregul om, persoana omului în toată complexitatea sa psihologică și ființială, care prin logosul său are o relație intimă cu Logosul etern necreat.

Viața sufletului, „desăvîrșirea sa în Hristos este legată de viața eclesial-sacramentală. Există o corespondență strînsă, o legătură și o interdependență organică între harul Sfintelor Taine care sădește și crește necontenit în viața în Hristos, și înălțarea sufletului, a ființei umane întregi spre Dumnezeu pe scara virtuților. Mai

---

33. *Liber Ambiguorum*, P. G. 91, 1165 D.

34. *Răspunsuri către Talasie*, 60, p. 330.

35. Vladimir Lossky, *In the Image and Likeness of God*, Mowbrays, London and Oxford, 1975, p. 36-37 ; cf. Irinée Hausherr, *Ignorance infinie ou science infinie*, în „Orientalia Christiana Periodica“, XXV, nr. I-II, care reluînd o idee a lui Hans Urs von Balthasar, spune că mistica lui Evagrie, Ponticul formează un tot de o logică riguroasă dar mai aproape de budism decît de creștinism“, p. 47.

36. Jean Meyendorff, *St. Gregoire Palamas et la mystique orthodoxe*, Editions du Seuil, Paris, 1959, p. 128-129 ; 174.

mult, aceasta din urmă este de neconceput pentru credinciosul creștin fără harul divin cu care într-o sinergie divino-umană el crește în Hristos neîncetat. Inițierea prin Botez și Mirungere se desăvîrșește în Euharistie și coincid cu culmea înălțării spirituale, îndumnezeirea [37]. Hristos mîntuiește pe om prin Sfîntul Duh în Biserică. „Cel care are după fire pe Duhul, dăruiește ca Dumnezeu Bisericii lucrările Duhului. Căci Cuvîntul făcîndu-se pentru mine om, lucrează pentru mine toată mîntuirea“ [38]. Viața spirituală a omului este condiționată în mod absolut de harul Sfîntului Duh. Cunoașterea iconomiei treimice este posibilă doar prin harul mîntuitor [39]. Viața umană virtuasă în Hristos se realizează astfel în Biserică, cortul sfînt pregătit simbolic cu toate cele care sînt în el, „o răsfrîngere, un chip și o imitare a înțelepciunii“ [40], „tip și icoană a lui Dumnezeu“ [41].

Relația Dumnezeu-Biserică este una de întrepătrundere, lucrarea lui Dumnezeu exercitîndu-se în Biserică prin Hristos în Duhul Sfînt, spre cuprinderea oamenilor în Trupul tainic al lui Hristos pentru mîntuirea lor. „Precum Dumnezeu făcîndu-le pe toate și aducîndu-le la existență cu puterea Sa infinită, le ține, le adună și le circumscrie pe toate și le strînge la un loc ..., în același fel Biserica se arată făcînd același lucru pentru noi ca Dumnezeu în calitate de icoană a arhetipului ... Sfînta Biserică a lui Dumnezeu este, cum s-a spus, icoana lui Dumnezeu ca una care împlinește aceeași lucrare de unire între credincioși ca și Dumnezeu, chiar dacă cei unificați în ea prin credință sînt diferiți după însușiri“ [42].

Hristos în Biserică prin harul Sfîntului Duh atrage în Sine, spre unitatea tuturor în el, rațiunile dispersate ale creației, pentru împlinirea sensurilor lor autentice prin El în Dumnezeu. Biserica face aceasta prin harul Sfintelor Taine, începînd cu Botezul prin care se omoară păcatul, iar omul se îmbracă în nestricăciune [43], harul „pururea prezent în mod nevăzut, conducînd pe cel ce se împărtășește de el spre o calitate mai dumnezeiască [44], culminînd cu Sfînta Euharistie. „Împărtășirea de Sfintele și de viață făcătoarele Taine arată, spune Sfîntul Maxim, viitoarea înfiere, unire, familiaritate, asemănare dumnezeiască și îndumnezeire a tuturor în toate, pentru bunătatea lui Dumnezeu care va fi totul în toate“ [45].

Acesta este contextul în care se poate vorbi de desăvîrșirea omului în Hristos la Sfîntul Maxim; omul se desăvîrșește în Hristos

---

37. Paul Evdokimov, *L'Orthodoxie,* Editions Delachaux et Niestlé, Neuchâtel, 1965, p. 94.

38. *Răspunsuri către Talasie,* 63, p. 368.

39. *Capete despre dragoste,* IV, 77, în „Filocalia“, vol, II, „Cine te-a luminat pe tine în credința Sfintei celei de o ființă și închinatei Treimi? Sau cine ți-a făcut cunoscută iconomia întrupării unuia din Sfînta Treime? Cine te-a învățat rațiunile privitoare la facerea și sfîrșitul lumii văzute, sau cele privitoare la învierea din morți și viața veșnică, sau la Slava Împărăției cerurilor și la înfricoșata judecată? Nu harul lui Hristos care sălășluiește în tine și care este arvuna Sfîntului Duh“? p. 112.

40. *Capete gnostice,* I, 88, p. 160.

41. *Mystagogia,* XCI, 664 D, 668 B.

42. *Ibidem,* 664 D-665 A.

43. *Răspunsuri către Talasie,* 65, p. 445-446; *Capete gnostice* I, 87, p. 160.

44. *Mystagogia,* CXI, 704.

45. *Ibidem,* 710.

îndumnezeindu-se, prin Duhul Sfînt care umple Biserica și împărtășește harul prin Sfintele Taine ale acesteia. Treptele vieții spirituale prin care se săvîrșește taina atotînfricoșătoare a unirii mai presus de minte sînt totodată trepte liturgice și sacramentale articulate în adevărul credinței. Astfel viața spirituală „este susținută interior de dogma trăită în Taine care o protejează de orice psihism dezordonat“ [46], de orice joc rigid al rațiunii orientate spre sine și de la creație cu potențele care să facă actuală în el, spre desăvîrșirea sa, plenitudinea dumnezeiască de viață.

IV. TREPTELE DESĂVÎRȘIRII OMULUI ÎN HRTSIOS LA SFÎNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL

Fiind chip al lui Dumnezeu, omul participă astfel la Dumnezeu, dar el trebuie să tindă spre asemănarea cu Dumnezeu cea după har, participînd și prin voința sa la Dumnezeu spre desăvîrșire și îndumnezeire. Aceasta implică efort, ascensiune spirituală, culminînd cu îndumnezeirea, ideea centrală a spiritualității Sfîntului Maxim Mărturisitorul [47]. Este un proces complex, de restaurarea firii umane, de curățire și iluminare a ei pentru a privi rațiunile lumii în Duh, o dăruire integrală Domnului pentru a-L primi întreg [48], întru desăvîrșirea iubirii, lucrînd la îndumnezeirea proprie din acest veac, pentru ca în veacul celălalt aceasta să fie o pătimire, o lucrare exclusiv a lui Dumnezeu.

Acest progres spiritual al omului este întreit la Sfîntul Maxim ca dealtfel şi la predecesorii săi Grigorie de Nysa, Dionisie Areopagitul sau Evagrie Ponticul, desigur cu unele nuanţe. Astfel, prima treaptă este aceea a virtuţii, a activităţii de purificare, (πράξις), a doua este a contemplaţiei naturale, (γνώση, φυσική θεωρία) sau filosofia naturală (φυσική φιλοσοφία), sau contemplaţie gnostică (θεωρία γνωστική) sau chiar, în forma ei cea mai înaltă, o contemplaţie spirituală, o indicaţie că adevărata contemplare umană, chiar a raţiunilor naturii, necesită ajutorul Duhului. În fine treapta a treia, a teologiei (θεολογία), filosofia teologică (θεολογική φιλοσοφία), sau a rugăciunii curate (καθαρά προσευχή) [49].

Prima treaptă, a lucrării virtuților și a împlinirii poruncilor, urmărește curățirea firii de patimi, de lucrarea firii invers decît pentru ceea ce a fost creată. „Patima, spune Sfîntul Maxim, este o mișcare a sufletului împotriva firii, fie spre o iubire nerațională, fie spre o ură fără judecată a vreunui lucru, sau din cauza vreunui lucru din cele supuse simțurilor“ [50]. Patima adîncește în negura

---

46. Paul Evdokimov, *L'Orthodoxie,* Delachaux et Niestle, Nechatel, 1965, p. 113.

47. Vladimir Lossky, *The Vision of God,* translated by Asheleigh Moorhouse, The Faith Press, Bedfordshire, 1963, p. 108.

48. *Cuvînt ascetic,* 43, în „Filocalia“, vol. II, p. 35.

49. La Sfîntul Grigore de Nissa cele trei etape ale urcușului duhovnicesc sînt: în lumină (διὰ φωτός). în nor (διὰ νεφέλης), întunericul strălucitor (γνωφώ, σκοτός λαμπρός); la Dionisie Pseudoareopagitul există purificarea, iluminarea şi unirea; la Evagrie Ponticul, viaţa practică, contemplaţia naturală, contemplaţia teologică.

50. *Capete despre dragoste,* II, 16, p. 57.

păcatului care este mai întîi o rea întrebuințare a ideilor, urmîndu-i firesc o rea întrebuințare a lucrurilor [51], o lucrare irațională, neconformă firii, o îngustare și o mărginire a minții prin întoarcerea spre iubirea de sine (φιλαυτία) care atrage o deformare a înseși rațiunilor întregii firi, o adîncire în egoism și în întunericul existenței neluminate de tăria comuniunii. Patima înseamnă o satisfacere a afectelor firești mai mult decît este necesar, ea este un abuz de zestrea firească, o căutare exclusivă a plăcerii înrobitoare și o evitare a durerii spiritualizatoare.

Despătimirea omului se face prin păzirea poruncilor, sub care stă ascuns Însuși Hristos [52] și prin lucrarea virtuților culminînd cu dragostea care desființează patimile [53]. Concepția despre virtute a Sfîntului Maxim conferă omului un dinamism al libertății și o deschidere spre desăvîrșirea infinită în Hristos. Astfel, ființa virtuții din fiecare este Cuvîntul cel unic al lui Dumnezeu, căci ființa tuturor virtuților este Însuși Domnul nostru Iisus Hristos [54]. Cel care participă la virtute, participă la Dumnezeu [55]. Virtutea este subzistentă în Dumnezeu și lucrînd-o, omul participă la viața lui Dumnezeu. Aceasta este voința lui Dumnezeu, „Care vrea să lucreze pururea și în toți taina întrupării Sale“ [56], prin lucrarea virtuților de către om. Cu lucrarea virtuților Logosul se întrupează în cei vrednici. Virtutea reprezintă o neîncetată întrupare a Logosului care este totodată o îndumnezeire a omului proporțională cu întruparea Logosului în om prin virtute [57]. Sîntem martori ai unei simetrii perfecte de gîndire dar și de viață, într-un echilibru deschis și mereu extinzîndu-se și integrînd pe om și Dumnezeu într-o comuniune perfectă, o dimensiune a existenței inexhaustivă că însăși plenitudinea dumnezeiască spre care este atras neîncetat omul. Există astfel între divin și uman o complementaritate interioară. „Divinul exercită în interiorul umanului o atracție, acesta trăind în chipul dumnezeiesc imprimat în el, forța atractivă a modelului spre tot mai marea asemănare cu El ; divinul la rîndul său urmărește prin dezvoltarea umanului propria sa revelare, manifestarea prin creație a slavei și binecuvîntării Sale, un nou mod de arătare a Sa“ [58], o teofanie neîntreruptă străbătînd și penetrînd creația pentru o transparență cît mai mare pentru Dumnezeu.

Toate virtuțile, în sistemul Sfîntului Maxim, ele fiind credința, teama de Dumnezeu, înfrînarea, răbdarea și îndelungă răbdarea, nădejdea în Dumnezeu, detașarea și iubirea sînt o continuă întrupare multiformă a Logosului demonstrînd că lucrarea desăvîrșirii umane are două laturi, ea fiind pe de o parte restaurare a firii, iar

---

51. *Ibidem*, II, 82, p. 72 ; III, 3-4, p. 77.
52. *Liber Ambiguorum* 1285 C, Există o întreită întrupare a Logosului ; în trup, în λόγοι ai ființelor și în literele Scripturii.
53. *Capete despre dragoste*, I, 64, p. 45.
54. *Liber Ambiguorum* XCI, 1091 CD.
55. *Ibidem*, 1081 D.
56. *Ibidem*, 1084 D.
57. *Răspunsuri către Talasie*, 22, p. 73 ; *Liber Ambiguorum*, 1306 B ; cf. Lars Thunberg, *Microcosm and Mediator*, p. 347.
58. Pr. prof. D. Stăniloae, *Fiul lui Dumnezeu, Fiul Omului*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei“, LVI (1980), nr. 9-12, p. 744.

pe de altă parte îndumnezeire, locuire divină în multiplicitatea umană [59], în mod analog lucrării lui Hristos asupra firii umane ipostaziate în Persoana Sa dumnezeiască.

Începutul virtuților este legat de harul lui Hristos din Botez și de credință, mama Cuvîntului [60], și baza ierarhiei tuturor virtuților care sînt încununate de iubire [61].

Treapta a doua a înălțării spirituale, contemplația naturală, înseamnă o cunoaștere a rațiunilor existenței în unitatea lor în Rațiunea Hristos, și aceasta în Duh „Omul, spune Sfîntul Maxim, are nevoie în mod necesar de acestea două, dacă vrea să pășească fără greșeală pe drumul drept spre Dumnezeu : de înțelegerea Scripturii în Duh și de contemplarea duhovnicească a lucrurilor din natură“ [62]. Fiecare eveniment și persoană istorică din Scriptură trebuie să fie o treaptă a desăvîrșirii duhovnicești, trebuie actualizată în viața personală a omului, devenind un sens pentru sine [63]. Treapta aceasta înseamnă adunarea celor multiple în unitatea dumnezeiască a înțelepciunii [64], o revelare a rațiunilor duhovnicești ale creației [65], prin care omul se înalță spre Făcătorul Său, spre comuniunea personală a iubirii. Totuși nici pe această treaptă, simbolizată de sîngele lui Hristos, spre deosebire de prima, simbolizată de Trupul lui Hristos, omul nu este detașat, nu este „golit“ total de creatural pentru ca Dumnezeu să sălășluiască plenar în el, pentru ca să fie deplin în Hristos. Trebuie ca omul „să se facă și el dumnezeu prin har, ridicîndu-se pe sine mai presus de materie după trup și făptuire și mai presus de o formă după minte prin contemplație, adică mai presus de cele din care se alcătuiește existența făpturilor, sau ca să spun totul, făcîndu-se prin deprinderea virtuții și a cunoștinței cu totul nematerial și fără formă pentru Dumnezeu Cuvîntul, care fiind după ființă în sens propriu fără materie și fără formă, s-a făcut cu adevărat pentru noi, din noi, în materie și formă ca noi“ [66].

Este trepta cea mai înaltă a teologiei, care este unire cu Dumnezeu în har, rugăciunea curată, mintea fiind total inundată de căldura iubirii și golită de tot ceea ce e pămîntesc și simțual, gîndire doritoare și dorință gînditoare [67], pentru adevărul și iubirea divină, pentru comuniunea perfectă. Este faza supremă a urcușului duhovnicesc, infinită, Sabatul suprem cînd activitatea umană încetează lucrînd doar Dumnezeu și omul pătimind îndumnezeirea. Mintea este lumină de lumina dumnezeiască [68], iar sufletul este pur, bucurîndu-se neîncetat de dragostea dumnezeiască [69]. Mintea unită cu

---

59. Lars Thunberg, *Microcosm and Meditator*, p. 345.
60. *Răspunsuri către Talasie*, 40, sc. 11, p. 143 și p. 141.
61. *Capete despre dragoste*, I, 1, 13 ; cf. Pr. Magistrand Mihai Georgescu, *Virtutea iubirii în teologia Sf. Maxim Mărturisitorul*, în „Studii Teologice“ X (1958), nr. 9-10.
62. *Liber Ambiguorum*, 1128 C.
63. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Spiritualitatea Ortodoxă*, p. 187.
64. *Răspunsuri către Talasie*, 54, sc. 1, p. 274.
65. *Capete gnostice*, II, 15, p. 170-171 ; cf. Hans Urs von Balthasar, *Die Gnostischen Centurien des Maximus Conffesor*, p. 117.
66. *Liber Ambiguorum*, 1273 CD.
67. M. Lot Borodine, *La deification de l'homme*, Cerf, Paris, 1970, p. 146.
68. *Capete despre dragoste*, I, 33, p. 41.
69. *Ibidem*, I, 34.

Dumnezeu, mai exact, întreaga ființă a omului, petrecînd în El prin rugăciune și dragoste, revelează prin ea însușirile dumnezeiești, iar omul participă la acestea ; înțelepciunea, bunătatea, iubirea de oameni, mila, răbdarea [70], învrednicindu-se să sălășluiască în cămara tainelor cu Mirele Cuvîntul [71]. Aceasta este moartea tainică în Dumnezeu, moarte față de viață omenească trupească și viață numai cu duhul după Dumnezeu [72].

Desigur, între aceste trei trepte nu este o ruptură, ci ele se intercondiționează într-o unitate organică, într-o creștere dinamică a ființei umane spre plenitudinea ei ontologică prin Hristos, în harul Sfîntului Duh, spre unitatea întregii existențe, penetrată de energia dumnezeiască. Om și lume sînt destinate spiritualizării, depășirii opacității și netransparenței și copleșirii lor de iubire care lansează mereu spre o tot mai mare bunătate, spre lumină și viață autentică întreaga creatură într-o ascensiune infinită, după cum infinită este îndumnezeirea și Cel care o dăruiește, Dumnezeu. Toate sînt rațiuni ale Rațiunii Hristos, care recapitulînd toate în sine le-a îndumnezeit virtual în viața Sa care culminează cu vineri, sîmbăta și duminica, cu moartea, îngroparea și învierea, cele trei zile mari ale istoriei mîntuirii, care se actualizează cu desăvîrșirea fiecărui ins uman, fiind un plus latent al întregii existențe antropologice și cosmice deopotrivă, întîmpinat la Parusie de lucrarea desăvîrșită a lui Dumnezeu pentru ca toate să se instaureze în odihna lucrătoare a lui Dumnezeu. Cele trei zile corespund celor trei trepte ale urcușului duhovnicesc [73], al fiecărui om căutător și iubitor al lui Hristos, dar reprezintă și iconomia cosmosului întreg ; ziua a șasea este terminarea și moartea oricărei naturi limitate, ziua a șaptea este îngroparea finitului și a temporalului, ziua a opta este învierea în Dumnezeu [74].

Omul este creat de Hristos, pentru a deveni prin și în Hristos un microtheos, dumnezeu după har, realizîndu-se o structură unitară în har a creației întregi atrase și ea prin sinergia divino-umană în procesul desăvîrșirii. Îndumnezeindu-se în Hristos, omul devine un centru unificator al lumii în Hristos, conform modelului arhetipal Hristos.

Hristos a unificat părțile despărțite și opuse ale creației, devenite astfel prin păcat. El unește bărbatul cu femeia, surmontînd blestemul pedepsei păcatului, apoi raiul și pămîntul locuit, într-o sinteză a pămîntului blestemat și a paradisului, pămîntul întreg fiind sfințit prin moartea lui Hristos, iar în el locuind virtuțile. El a unit cerul și pămîntul, întreaga creație revelînd unitatea rațiunilor ei pe treptele contemplației, apoi cele inteligibile și pe cele sensibile, acestea din urmă restaurate, purificate și luminate constituind o unitate a întregii existențe.

În sfîrșit s-a realizat unitatea Dumnezeu-creație, prin care

---

70. *Ibidem*, II, 52, p. 66.
71. *Capete gnostice*, I, 16, p. 129.
72. *Răspunsuri către Talasie*, 7, p. 36.
73. *Capete gnostice*, I, 37-39, p. 136 ; 46-47, p. 138, *Răspunsuri către Talasie*, 65, p. 436.
74. Hans Urs von Balthasar, *La Liturgie cosmique*, p. 273.

toate sînt înălțate la modul dumnezeiesc de viață într-o întrepătrundere tainică și într-o lucrare teandrică, spre unificarea și spiritualizarea tuturor celor create, prin har, arătînd că cei doi sînt una nu după ființă ci prin har [75].

Omul și lumea își au sens în Hristos, în care își ating plenitudinea ontologică, participarea la Dumnezeu fiind adevărata natură a omului [76], realizată prin moartea și învierea tainică în Hristos, în lucrarea virtuților spre îndumnezeire și în pătimirea acesteia ca o încununare a efortului omenesc de desăvîrșire de către Dumnezeu Însuși. Iar îndumnezeirea înseamnă comuniunea cu Dumnezeu, dialogul cu El, în asemănarea cu El prin har, „sfîrșitul tuturor timpurilor și veacurilor" și „ieșirea bună din cele naturale" [77], pentru a intra deplin și definitiv în cele dumnezeiești. Desăvîrșirea omului, îndumnezeirea sa prin Întruparea Logosului are și o semnificație cosmică, omul avînd misiunea de a atrage cu desăvîrșirea sa proprie creația și pe el în Dumnezeu, în lumina Sa, pentru ca Dumnezeu să fie totul în toate, pentru unitatea existenței în iubire și comuniune.

* * *

Concepția despre desăvîrșire a Sfîntului Maxim se dovedește astăzi de o actualitate și de o profunzime solidare cu însuși progresul general al omenirii care în multiplicitatea sa își descoperă o structură unitară și care prin promovarea iubirii, idee centrală în teologia Mărturisitorului, poate și trebuie să treacă peste toate vicisitudinile existenței. Căci Întruparea Fiului lui Dumnezeu este începutul împărăției iubirii [78], a iubirii omului față de Dumnezeu și a iubirii semenilor egali și consubstanțiali nouă pentru care S-a jertfit și a înviat Hristos. Legea lui Hristos are o semnificație antropologică și cosmică majoră, întruparea Lui în om însemnînd îndumnezeirea omului prin El în Dumnezeu, care este o creștere în iubire, infinită și mereu nouă și înnoitoare, în comuniune cu Dumnezeu și cu semenii în Biserică, care trebuie și spre care este destinată lumea întreagă, într-o deplină unitate a tuturora în Dumnezeu. „Cel ce iubește pe Dumnezeu nu poate să nu iubească și pe tot omul ca pe sine însuși, deși nu are plăcere de patimile celor care nu s-au

---

75. *Liber Ambiguorum*, XCI, 1305-1312 ; *Răspunsuri către Talasie*, 48, p. 170 ; cf. Lars Thunberg, *Microcosm and Meliator*, p. 398-445 ; Hans Urs von Balthasar, *La Liturgie cosmique* p. 205-207.

76. John Meyendorff, *Byzantine Theology*, p. 153.

77. *Răspunsuri către Talasie*, 59, p. 315, 319 ; cf. Pr. prof. dr. D. Stăniloae, *Fiul lui Dumnezeu, Fiul Omului*, p. 745.

78. *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, Sibiu, 1943, p. 116.

curățit însă“ [79]. Iubirea este astfel fundament al vieții și al întregii existențe, ea revelînd sensul plenar al lor. Rațiunile lumii ca răsfrîngeri ale Rațiunii supreme dau sens tuturor celor din lume și lucrării lor bune de angajare spre Rațiunea cea una, de unire cu ea în minte și în acțiune. Prin aceasta Sfîntul Maxim revelează optimism, dar un optimism realist, nedespărțit de Crucea și Învierea lui Hristos și solidar cu ele în jertfă și în iubire transfiguratoare și îndumnezeitoare. Viziunea lumii și a omului este una pozitivă, într-o continuă ascensiune spre Dumnezeu pentru eternizare în El întru desăvîrșire în Hristos, iubirea pură în care existăm ca iubire pură [80], și în care devenim dumnezei după har în legătura nezdruncinată a iubirii. Desăvîrșirea, îndumnezeirea noastră a tuturor este planul și taina cea din veac ascunsă a lui Dumnezeu și spre aceasta trebuie să tindem mereu prin Hristos și cu Hristos, în Biserica Sa, pentru a ne ridica cu adevărat la deplinătatea și la sensul cel mai înalt al vieții.

Drd. Gheorghe PETRARU

79. *Capete despre dragoste,* I, 13, p. 39.

80. Robert Baulès, *L'insondable richesse du Christ,* Les Editions du Cerf, Paris, 1971, p. 165.

NOȚIUNEA DE SFINȚENIE ÎN VECHIUL TESTAMENT

I. GENERALITĂȚI

Noțiunea de sfințenie este una dintre cele mai des întîlnite noțiuni în cărțile Vechiului Testament. Alături de dreptate, sfințenia e o trăsătură specifică peisajului biblic veterotestamentar. Pentru desemnarea acestei realități de ordin spiritual, limba ebraică folosește o gamă variată de termeni: substantive (קדש kodeș = sfințenie, loc sfînt), adjective (קדוש kadoș = sfînt), participii verbale (מקדש mikdaș = sanctuar), verbe (קדש kadaș = a sfinți, la cele șapte forme de conjugare, toate provenind de la rădăcina de origine semită קדש care exprima inițial ideea de separație sau ruptură [1]. Afară de aceste cuvinte care derivă de la rădăcina verbală *kadaș* mai există o serie de termeni care implică în noțiunea lor ideea de sfințenie משכן mișcan = cort, sanctuar; היכל hecal = palat, sanctuar, prima secțiune a templului, numită și «Sfînta»; דביר debir = a doua secțiune a templului sau «Sfînta Sfintelor»: חג hag = sărbătoare; מועד moed = adunare, sărbătoare; כהן cohen = preot.

Dar Vechiul Testament nu rămîne doar la stadiul etimologic în definirea sfințeniei, ci el depășește sfera speculațiilor lingvistice, tinzînd spre o interpretare specifică a acestei noțiuni. Așadar, sfințenia nu exprimă doar o separație operată în planul ontic, între Dumnezeu și lume, între transcendent și imanent, ci e mai mult decît atît. «Dumnezeu e sfînt», afirmă în repetate rînduri autorii Vechiului Testament, dar sfințenia Sa nu e o realitate în sine, ci una deschisă comuniunii. El e «Cel ce sfințește» (Lev. 20, 8) adică, Cel ce împărtășește creaturilor Sale raționale ceva din inefabilul vieții divine, din iubirea fără de margini a Persoanei Sale. Prin urmare, sfințenia, ca de altfel oricare altă noțiune veterotestamentară, trebuie să fie privită prin prisma comuniunii divin-umane, comuniune care constituie fără îndoială osatura religiei Vechiului Testament.

Inainte de a trece la tratarea propriu-zisă a subiectului ales, trebuie să mai amintim că între noțiunea veterotestamentară de sfințenie și cea întîlnită în cărțile Noului Testament există o deosebire evidentă, deosebire nu de esență, firește, ci de accent. Dacă în Vechiul Testament accentul cade pe latura social-comunitară a sfințeniei, în Noul Testament factorul moral e cel care primează și atunci cînd întîlnim cuvîntul «sfînt» ne gîndim în primul rînd la profilul moral al persoanei în cauză.

Date fiind aceste repere, vom încerca în cele ce urmează să

---

1. Ed. Jacob, *Théologie de l'Ancien Testament*, Neuchâtel, 1968, p. 69.

conturăm imaginea sfințeniei sub trei aspecte: ontologic, social-moral și cultic.

II. ASPECTELE NOȚIUNII DE SFINȚENIE

1. *Aspectul ontologic*

Noțiunea de sfințenie e prezentă aproape în toate concepțiile sau sistemele religioase. Pentru religiile politeiste ea se identifică cu forța, puterea și existența transcendentă a divinității [2]. Astfel, El, prima divinitate a panteonului fenician primește atributul de sfînt (rădăcina semită קדש) dar în acest caz, sfințenia e totuna cu puterea, cu maiestatea divină închisă în sine ca o monadă [3].

În Vechiul Testament, pe lîngă această accepțiune întîlnim și o interpretare inedită centrată pe tema comuniunii. Astfel, Iahve se manifestă ca Persoană tocmai pentru că e Sfînt, adică transcendent. Ca existență absolută, Dumnezeul Vechiului Testament cunoaște slăbiciunea firii umane căzute în păcat și în baza sfințeniei înțeleasă inițial ca putere, El se apleacă din îndurare și iubire spre lucrul mîinilor Sale. Mai mult, această ființă transcendentă activează în mod personal și după un plan bine conturat mîntuirea omului.

După Vechiul Testament, momentul edenic (Gen. 2, 3) nu cunoaște o separație între Dumnezeu și om și nici o noțiune de sfințenie, ca expresie a acestei separații. Dimpotrivă, Dumnezeu e prezentat într-o comuniune personală și permanentă cu protopărinții neamului omenesc, care la rîndul lor sînt capabili să perceapă prezența («glasul»; קול col = glas, sunet) lui Dumnezeu, în grădina Edenului (Gen. 3, 10). Ruptura dintre cele două planuri, divin și uman, nu întîrzie să apară. Păcatul neascultării, săvîrșit de Adam și Eva, interpune între Dumnezeu și om un perete despărțitor, prezentat de Sfînta Scriptură sub chipul heruvimilor care păzeau intrarea Edenului (Gen. 3, 24).

De acum înainte, istoria chemărilor divine și a căutărilor umane va trăi sub semnul sfințeniei, înțeleasă ca separație între realitatea transcendentă și cea imanentă.

Dar, Dumnezeu care l-a zidit pe om după chipul Său (cf. Gen, 1, 27) nu poate admite o asemenea situație. De aceea, intervenind în istorie, Iahve intenționează să micșoreze distanța dintre El și cretura Sa prin sfințirea (transcenderea) și spiritualizarea persoanei umane. Legămîntul încheiat cu Avraam (Gen. 15) și apoi cu poporul ieșit din Egipt (Ieș. 19) devine în acest context expresia comuniunii divin-umane și unul din principalele momente ale istoriei mîntuirii.

Imaginea specific veterotestamentară a sfințeniei, înțeleasă ca transcendență ființială și apropiere personală a Dumnezeului celui viu, reiese cu o deosebită claritate din pericopa chemării lui Moise (Ieș. 3). In momentul în care Moise a vrut să se apropie de

---

2. M. Eliade, *Le sacré et le profane*, Paris, 1964, p. 16-17.

3. Ath. Negoiță și Const. Daniel, *Gîndirea feniciană în texte*, București, 1979, p. 129.

rugul cel neArs, el primeşte următoarea poruncă: „Nu te apropia aici! Ci scoate-ţi încălţămintea din picioarele tale, că locul pe care calci este pămînt sfînt“ (Ieş. 3, 5). Două elemente din acest citat şi anume, „pămînt sfînt“ (אדמת קדש admat codoş) şi identificarea interlocutorului lui Moise cu Dumnezeul Cel Atotputernic al patriarhilor (אל-שדי el şadai) subliniază sfinţenia (transcendenţa) Persoanei divine faţă de persoana lui Moise. Mai mult, pămîntul pe care calcă Moise şi pe care a avut loc teofania primeşte calificativul de „sfînt“, adică deosebit de restul pămîntului.

Paradoxal, Dumnezeul Cel Sfînt care-l atenţionează pe Moise să nu se apropie de locul sfînt al teofaniei e în acelaşi timp Persoană deschisă comuniunii. Aceasta se poate observa şi din faptul că Dumnezeu intră în dialog cu marele profet încredinţîndu-i o importantă misiune, eliberarea fiilor lui Israel din robia egipteană. Deci, Dumnezeul Vechiului Testament e sfînt (transcendent), dar în acelaşi timp El se manifestă ca o Persoană în dialog cu creatura Sa.

Bivalenţa noţiunii de sfinţenie apare apoi cu şi mai multă claritate în revelarea numelui divin Iahve. La cererea lui Moise de a cunoaşte numele propriu al Interlocutorului său, Dumnezeu îi dă următorul răspuns: „Eu sînt cel ce sînt“. Apoi i-a zis: „Aşa să spui fiilor lui Israel: Cel ce este m-a trimis la voi!“ (Ieş. 3, 14). Revelarea numelui divin poate primi două înterpretări esenţiale. In primul rînd, Dumnezeu se identifică cu existenţa absolută („Eu sînt cel ce sînt“ אהיה אשר אהיה ehie aşer ehie). El e aşadar, Sfinţenia absolută care transcende timpul şi spaţiul manifestărilor Sale. In al doilea rînd, Dumnezeu le oferă israeliţilor numele Său propriu strîns legat de construcţia gramaticală menţionată mai sus: „Şi a mai zis Dumnezeu către Moise: „Aşa să spui fiilor lui Israel: „Domnul (יהוה Iahve = domnul) Dumnezeul lui Avraam, al lui Isaac, al lui Iacov m-a trimis la voi“ (Ieş. 3, 15). Deci, „Cel ce este“ (אהיה ehie), Sfîntul prin excelenţă, se identifică cu numele propriu Iahve (יהוה Domnul) oferit poporului în scopul invocării. Aşadar, această pericopă afirmă o dată în plus bivalenţa noţiunii de sfinţenie înţeleasă în Vechiul Testament ca transcendenţă şi personalitatea fiinţei divine care poate fi oricînd invocată pe numele său propriu“ [4].

In această ordine de idei, sfinţenia ne apare mai mult ca o expresie a sincatabazei divine, decît ca o separaţie între cele două planuri, divin şi uman. De aceea, cînd Vechiul Testament afirmă că Dumnezeu este sfînt sau că „s-a sfinţit“ (נקדש nicdaş, nifal, perfect de la verbul קדש cadaş) trebuie să ne gîndim la manifestarea puterii şi iubirii Sale. Astfel, Dumnezeu se sfinţeşte la apa Meriba, adică se face cunoscut prin faptele Sale minunate săvîrşite în acest loc (Num. 20, 13). Mai mult, sfinţenia devine în acest context sinonimă cu „slava Domnului“ (כבוד יהוה chebod Iahve) care e una din manifestările personale ale fiinţei divine desemnată în Vechiul Testament prin termenul „faţă“ (פנים panim = faţă, chip) care nu

4. M. Genuyt, *Le mystère de Dieu*, Paris, 1963, p. 32.

poate fi contemplată de nici un muritor (cf. Ieş. 33, 20). Acolo (în cortul sfinţit) Mă voi pogorî Eu Însumi la fiii lui Israel şi se va sfinţi locul acela de Slava Mea" (Ieş. 29, 43). Profeţia aceasta poate fi extinsă şi la Templul solomonic „plin de slava lui Dumnezeu", în momentul tîrnosirii sale (cf. 3 Regi 8, 11). Cu acest prilej, regele Solomon ţine să sublinieze, în rugăciunea sa solemnă, caracterul antinomic al lucrării lui Dumnezeu în Vechiul Testament. Cel Sfînt care locuieşte în cer îngăduie ca numele Său (שם şem = nume), o altă formă de manifestare alături de slavă, să fie prezent în templul ierusalimitean (3 Regi 8, 29).

Revenind la „slava Domnului" (chevod lahve), trebuie să amintim, că din punct de vedere etimologic, termenul „slavă" (כבוד cabod) derivă de la rădăcina verbală כבד cabed = a fi greu. Deci, slava în viziunea Vechiului Testament, implică ideea conform căreia manifestarea divină e întrucîtva perceptibilă. Această idee reiese şi din viziunea inaugurală a profetului Isaia (Is. 6). Fiul lui Amos primeşte mandatul de profet într-un templu vizionar, ceresc, mai bine zis în secţiunea היכל hecal sau în „Sfînta". „În Sfînta sfintelor" (דביר debir) se găsea Iahve pe un tron înalt înconjurat de o ceată de serafimi. Ştim şi din alte cărţi ale Vechiului Testament că Iahve nu e un Dumnezeu solitar, că El are o curte celestă formată din fiinţe spirituale numite adeseori מלאכים melachim, îngeri, mesageri şi קדשים chedaşim = sfinţi, cf. Ps. 88, 6; Deut. 33, 2; Zah. 14, 5. Serafimii prezenţi în viziune înalţă către Iahve un trisaghion prin care proclamă sfinţenia absolută a Persoanei divine: „Sfînt, Sfînt, Sfînt Domnul Savaot, plin este tot pămîntul de slava Lui" (Is. 6, 3). Din această viziune profetică desprindem cu uşurinţă caracterul bivalent al noţiunii de sfinţenie. Pe de o parte, Dumnezeu e sfînt (קדוש cadoş), iar faţa Sa (פנים panim) nu poate fi contemplată. Pe de altă parte, veşmîntul Său umple tot templul, iar de slava Sa e plin pămîntul. In acest context, Isaia devine mesagerul sfinţeniei divine, identificînd pe Iahve cu apelaţiunea „Sfîntul lui Israel"[5].

Inainte de a trece la aspectul moral al acestei noţiuni, trebuie să mai amintim că vis-à — vis de manifestarea (slava) acestei Persoane sfinte, partenerul uman schiţează un sentiment de teamă sfîntă. Acesta e sensul corect al verbului ירא iara = a se teme, care e sinonim cu a venera. De aceea imperativul „nu te teme!", pe care-l adresează interlocutorul divin e cît se poate de binevenit. In plus, această expresie evidenţiază atît transcendenţa lui Dumnezeu care provoacă un sentiment de teamă credinciosului cît şi dorinţa Persoanei divine de a intra în dialog cu un partener eliberat de teamă sau angoasă[6].

Sub aspect ontologic, sfinţenia implică aşadar deosebirea dintre cele două nivele de existenţă, dar şi apropierea crescîndă în baza comuniunii divin-umane.

---

5. P. Auvray, *Isaie, 1-39,* Paris, 1972, p. 90.
6. L. Derousseaux, *La crainte de Dieu dans l'Ancien Testament,* Paris, 1970, p. 97.

2. *Dimensiunea social-morală a sfinţeniei*

In viziunea sa inaugurală, Profetul Isaia încearcă un sentiment de neliniște şi teamă faţă de inefabilul fiinţei divine. „Vai mie, că sînt pierdut. Sînt un om cu buze spurcate şi pe Domnul Savaot L-am văzut cu ochii mei!“ (Is. 6, 5).

Sfinţenia lui Iahve, proclamată în chip solemn de corul serafimilor, nu e doar expresia transcendenţei divine. Ea e, în acelaşi timp, puritatea supremă care cheamă pe om la o viaţă sfîntă, în sensul moral al cuvîntului [7].

Ca şi aspectul ontologic, dimensiunea moral-socială a sfinţeniei reliefează o dată în plus caracterul personal al Dumnezeului Vechiului Testament. Sfinţenia nu înseamnă în acest context claustrare, ci deschidere. Iahve se sfinţeşte, se manifestă în istorie pentru ca omul să urmeze acest model absolut de viaţă morală. Dar revenind la pericopa mai sus menţionată, observăm cum unul dintre serafimi, luînd un cărbune de pe jertfelnic, îl atinge de buzele profetului şi din acel moment „păcatele lui sînt şterse şi fărădelegile lui curăţite“ (Is. 6, 7). In acest text avem două verbe סור sur = a îndepărta şi כפר cafar = a acoperi, a ierta, a curăţi. In baza acestor repere lingvistice, am putea da şi o altă traducere versetului, traducere care, după părerea noastră, evidenţiază cu şi mai multă claritate puterea comunicativă a sfinţeniei. Deci după ce Dumnezeu îndepărtează din viaţa profetului toate păcatele, El îl curăţă de fărădelegi. Noi am înlocuit verbul „a curăţi“ cu „a acoperi“, în baza celor spuse mai sus. In acest caz, Dumnezeu îl acoperă pe profet cu sfinţenia Sa sau mai bine zis, îl copleşeşte cu mila şi iubirea Sa de oameni. Profetul e astfel sfinţit, purificat şi întărit în acelaşi timp pentru îndeplinirea misiunii încredinţate de Iahve cu acest prilej (Is. 6, 8). Putem observa cu uşurinţă deplasarea accentului odată cu progresul revelaţiei şi al istoriei, de la aspectul ontologic la cel moral [8].

Fireste, sfinţenia înţeleasă ca puritate morală e prezentă peste tot în cărţile Vechiului Testament, fiind una din trăsăturile specifice religiei veterotestamentare. Alegerea şi apoi legămîntul încheiat pe muntele Sinai sînt realităţi spirituale care implică în mod necesar o conduită morală, un profil moral-social corespunzător statutului de popor ales cu care poporul biblic intră în istoria sa religioasă. „Moştenirea lui Iahve“ (סגולת יהוה segulat Iahve) e chemată la sfinţenie adică, la împlinirea preceptelor morale. „Să-Mi fiţi sfinţi, că Eu Domnul Dumnezeul vostru sînt sfînt şi v-am deosebit de toate neamurile ca să fiţi ai mei“ (Lev. 20, 26). In acest text sfinţenia e totuna cu alegerea, iar imperativul divin „fiţi sfinţi“ presupune o responsabilitate morală din partea poporului Israel. Dar pentru atingerea sfinţeniei-puritate morală se impune de la bun început o respectare atentă şi permanentă a poruncilor morale (Lev. 20, 8). In baza aceluiaşi legămînt încheiat pe Sinai (cf. Ieş. 19) poporul e numit sfînt în faţa celorlalte nea-

---

7. Urs von Balthasar, A. Deissler, A. Hammon, *Dieu et révelation de la Trinité*, în „Mysterium salutis“, Cerf, Paris, 1970, vol. V, p. 331.

8. Ed. Jacob, *op. cit.*, p. 74.

muri (Is. 43, 10). De aici și responsabilitatea morală înțeleasă ca o permanentă trezvie pe drumul deloc ușor al progresului spiritual[9]. Vorbind despre sfințenie în sens moral, nu trebuie să uităm că strîns legată de înțelegerea acestei noțiuni se găsește concepția veterotestamentară despre persoana umană.

In baza chipului divin după care a fost zidit, omul poate să se manifeste ca o adevărată persoană deschisă comuniunii cu alte persoane și în primul rînd cu Creatorul său. Sufletul (נפש nefeș = viață, suflet, persoană) care după concepția veterotestamentară nu poate fi localizat, înveșmîntează trupul omului (בשר basar = carne, trup), spiritualizîndu-l atît timp cît acesta se găsește în comuniune cu Duhul Domnului (רוח יהוה ruah Iahve) de la care primește putere și sfințenie (puritate). Profetul Isaia (Is. 63, 10) afirmă că nu numai Iahve, ci și Duhul Său, o altă formă de manifestare, e sfînt. Puritatea Persoanei divine se extinde așadar de la ființă la activitatea Sa, iradiind și persoanelor umane ceva din sfințenia și inefabilul dumnezeirii. Prin urmare, נפש nefeș (persoana umană) în dialog cu רוח יהוה ruah Iahve (Duhul Domnului) poate primi fără îndoială calificativul de sfînt. In Vechiul Testament, „oamenii lui Dumnezeu" (אנשי האלהים anșe haelohim) sînt adesori numiți sfinți (cf. 4 Regi 4, 9).

La acest punct trebuie să mai arătăm că specific Vechiului Testament e modul în care acesta concepe viața morală a persoanei umane în strînsă legătură cu participarea ei la viața socială a colectivității. Evident, în acest context, factorul social primează, făcînd din Vechiul Testament o religie a dreptății, a echității sociale. Mai mult, elementul social a pătruns nu numai în sfera vieții morale, ci și în domeniul cultului israelit.

Iată ce afirmă marele profet Isaia: „Domnul Savaot este mare prin judecata Sa și Dumnezeul cel Sfînt este sfînt prin dreptatea Sa" (Is. 5, 16). Pentru gîndirea veterotestamentară, sfințenia în sens moral e identică cu dreptatea[10]. Expresia: „Dumnezeu S-a sfințit prin dreptate" (האל נקדש בצדקה hael nicdaș bițdaca) vrea să sublinieze strînsa legătură ce există între factorul moral și cel social al vieții religioase. Dumnezeu e sfînt pentru că e drept. Voia Sa divină nu se oprește la nivelul moral al fiecărei persoane umane în parte. Mai mult, această voie divină, exprimată prin poruncile morale care pot fi rezumate în Decalogul veterotestamentar, trebuie să-și pună amprenta pe colectivitatea umană, mai întîi pe un popor ales iar apoi pe lumea întreagă.

„Prin sfinții care sînt pe pămîntul Lui, minunată a făcut voia Lui între ei" (Ps. 15, 3) Psalmistul reliefează prin această afirmație importanța deosebită a factorului comunitar. Sfințenia divină nu are ca destinație o persoană sau altă, ci comunitatea umană luată în ansamblul ei.

Respectînd principiile morale și întreținînd relații sociale cît mai echitabile, poporul biblic trebuia să devină la rîndul său un

---

9. A. Gellin, *Les idées maîtresses de l'Ancien Testament*, Paris, 1968, p. 6.
10. Ed. Jacob, *op. cit.*, p. 76.

focar de viață spirituală, așa cum reiese și din următorul text: Imi veți fi impărăție preoțească și neam sfînt (Ieș. 19, 6). Nu e vorba aici despre instituirea unei preoții generale cu funcții în cult, ci de o realitate deschisă permanent comuniunii cu Dumnezeu [11].

Dar viața moral-socială a poporului biblic nu se manifestă exclusiv în cadrul relațiilor sociale, ci depășind acest stadiu ea pătrunde în sfera cultului veterotestamentar.

3. *Timpuri, locuri și persoane sfințite*

Am văzut în cele de mai sus că Dumnezeul Vechiului Testament e un Dumnezeu dinamic, personal, intervenind în istoria poporului biblic sfințind-o și transfigurînd-o într-o istorie a mîntuirii. Nu trebuie totuși să uităm că Iahve e un Dumnezeu transcendent, „Care binevoiește să locuiască întru întuneric" (3 Regi 8, 12). Acest „Deus absconditus" despre care vorbește și Moise folosind același termen ca și regele Solomon ערפל arafel = întuneric, pentru a desemna caracterul transcendent al ființei divine e în același timp un „Deus revelatus", care intervine în istoria Vechiului Testament sfințind timpul și spațiul hierofaniilor Sale. In această ordine de idei, „locul" (מקום macom = loc) la care ajunge Iacov (Gen. 28, 11) devine în momentul teofaniei un loc sfînt și înfricoșător (נורא nora). Iacov încearcă, la trezirea sa din somnul revelator un sentiment de teamă sfîntă: „Cît de înfricoșător este locul acesta! Aceasta nu e alta fără numai casa lui Dumnezeu, aceasta e poarta cerului" (Gen. 28, 17). Așadar, locul anonim de la începutul pericopei devine casa lui Dumnezeu (בית-אל betel; בית bet = casă și אל El = Dumnezeu) și poarta cerului (שער השמים șaar hașamaim) deci un loc sfînt capabil să medieze întîlnirea cerului cu pămîntul.

Din pericopa aceasta mai putem desprinde și o altă idee referitoare la dinamismul Persoanei divine. In Betel, Iacov își dă seama, poate pentru întîia oară, că Dumnezeul părinților săi se deosebește în mod evident de zeii canaaneilor, prin faptul că acțiunea Sa nu poate fi restrînsă la un loc sfînt, la un anume sanctuar. Dumnezeul lui Avraam și al lui Isaac se manifestă ca persoană care depășește timpul și spațiul manifestărilor Sale. Teama de care e cuprins Iacov demonstrează ipoteza de mai sus. El Șadai (Dumnezeu Cel Atotputernic) nu e un Dumnezeu exclusiv al Horebului sau al Sihemului, ci e un Dumnezeu al unui veșnic exod [12]. Așadar, la baza sanctuarului israelit se găsește revelația divină veterotestamentară. Dacă Dumnezeu nu poate fi limitat de locul teofaniei, cu atît mai mult prezența Sa în sanctuar (templu sau cort sfînt) nu înseamnă o imanentizare a ființei divine. In acest sens Vechiul

---

11. În acest sens pedeapsa divină dictată împotriva lui Core, Datan și Abiron ține să sublinieze deosebirea dintre poporul ales („împărăție preoțească") și preoția sarcedotală, deosebire pe care cei trei răzvrătiți o ignorau cu bună știință. (cf. Num. 16).

12. L. Bouyer, *Le Père invisible*, Paris, 1976, p. 172.

Testament vorbeşte despre o prezenţă prin „nume“ (שם şem) a lui Iahve în templul din Ierusalim (3 Regi 8, 29; 2 Cron. 6, 18).

In această ordine de idei, aghiografii Vechiului Testament folosesc adeseori pentru desemnarea sanctuarului, fie că e vorba de cortul sfînt sau de templul solomonic, termenul devenit tehnic mişcan [13]. In Ieş. 25, 8 putem citi următoarele: „Să-Mi faci locaş sfînt şi voi locui îm mijlocul lor“. Pentru „a locui“ aghiograful n-a folosit verbul ישב iaşav = a sta, a locui permanent, ci שכן şacan = a face un popas, subliniind o dată în plus dinamismul gîndirii ebraice care a văzut întotdeauna în Iahve un „hai Elohim“ (Dumnezeu viu).

Spre deosebire de termenii בית bait = casă, היכל hecal = palat, termeni proprii mediului urban, משכן mişcan = cort, sugerează ideea unei locuinţe mobile (cortul păstorilor) şi prin urmare dinamismul şi transcendenţa Persoanei divine. Aşadar, templul din Ierusalim nu-i un talisman de care să fie legată fericirea eternă a poporului ales. El e un semn, un simbol al prezenţei divine care încetează de a mai fi semn în momentul în care poporul se abate de la misiunea sa. Profetul Iezechiel vorbeşte chiar despre o părăsire a templului de către Iahve (Iez. 8 şi 10). Sfînt e aşadar locul care aminteşte de faptele minunate săvîrşite de Iahve (Ieş. 20, 24).

Trecînd acum la circumscrierea noţiunii de timp sfînt, trebuie să amintim că deja în capitolul doi al Genezei, la sfîrşitul creaţiei, Dumnezeu sfinţeşte ziua a şaptea (Gen. 2, 2). Creatorul punctează prin acest act sfîrşitul activităţii Sale creatoare. El operează o separaţie între cele şase zile creaţionale şi a şaptea pe care Şi-o consacră Sieşi, binecuvîntînd-o. Prin urmare, o zi sfîntă e o zi închinată, consacrată divinităţii (4 Regi 10, 20). In plus, sărbătorile lui Israel nu au la baza lor mituri teogonice ori cosmogonice, ci sînt expresia revelaţiei divine prezente în cadrul istoriei biblice [14]. Astfel, sărbătoarea Paştelui e legată de momentul exodului, iar cea a Corturilor de cel al călătoriei prin pustiu.

Pentru a desemna o sărbătoare, Vechiul Testament foloseşte frecvent termenul מועד moed, care înseamnă şi adunarea, întîlnire. Deci, sărbătoarea e un timp sfînt în care poporul se poate întîlni în chip festiv cu Dumnezeul său. In acest context se înscriu şi adunările sfinte prescrise de către Iahve pentru zilele de sărbătoare (Lev. 23).

Aşadar, sărbătorile şi sanctuarele nu fac altceva decît să permanentizeze întîlnirile istorice dintre Dumnezeu şi fiii lui Israel. Slava lui Iahve din momentul exodului e prezentă şi în cortul sfînt. „Acolo (e vorba de cortul adunării) Mă voi pogorî Eu Insumi la fiii lui Israel şi se va sfinţi locul acela de slava Mea“ (Ieş. 29, 43). Sărbătorile sînt semne de aducere-aminte că Dumnezeu e Cel ce sfinţeşte pe om, Cel ce îi dă putere să se autodepăşească şi să împlinească lucrarea Sa în lume. „Să păziţi zilele Mele de odihnă,

13. Roland de Vaux, *Ancient Israel*, vol. II, New York, 1965, p. 295.

14. Gerhard von Rad, *Die Botschaft der Propheten*, München, 1970, p. 78.

căci acestea sînt semne între Mine şi voi din neam în neam, ca să ştiţi că Eu sînt Domnul care vă sfinţeşte" (Ieş. 31, 13).

Vorbind despre timpuri şi locuri sfinte, nu trebuie să facem abstracţie de persoanele sfinţite, instituite în funcţii sacerdotale, într-un cuvînt de personalul de cult format din marele preot, preoţi şi leviţi. In Vechiul Testament, preoţii sînt instituiţi ca slujitori ai Dumnezeului celui viu: „In vremea aceea a ales Domnul seminţia lui Levi, ca să poarte chivotul legămîntului Domnului, să stea înaintea Domnului, să-I slujească, să se roage şi să-I binecuvinteze numele Lui" (Deut. 10, 8). In baza acestui text, mulţi exegeţi, printre care şi Roland de Vaux susţin cu probabilitate derivarea cuvîntului כהן cohen = preot de la rădăcina verbală כון cun = a sta în faţa cuiva, fiind astfel în concordanţă cu specificul misiunii preoţeşti, îndeosebi reliefat şi de textul menţionat mai sus [15].

Aşadar, preotul, omul sfinţit, consacrat e chemat la un dialog tot mai accentuat cu Persoana divină. Preotul trebuie apoi să se roage pentru popor şi să aducă jertfă înaintea Domnului, fiind aşadar deopotrivă slujitorul Domnului şi al poporului din care face parte. Alegerea seminţiei Levi şi sfinţirea preoţilor pretinde de la cei aleşi o responsabilitate morală de prim rang.

Interesant e apoi faptul că leviţii chemaţi la împlinirea misiunii sacerdotale nu aveau drept de moştenire în pămîntul făgăduinţelor pentru că, afirmă Iahve adresîndu-se acestora: „Eu sînt partea ta şi moştenirea ta între fiii lui Israel" (Num. 18, 20). Aşadar, în mijlocul fiilor lui Israel (בתיו בני ישראל betoh bene Israel) aceşti oameni aleşi şi sfinţi trebuiau să vestească necontenit din generaţie în generaţie faptele minunate săvîrşite de Iahve. Şi aici ca şi în textul de mai sus, persoane sfinţite după o anumită rînduială înscrisă în Legea mozaică sînt prezentate într-o comuniune bidimensională, cu Dumnezeu şi semenii lor.

Alături de preoţi, ceata profeţilor (נביא nabi = profet, de la verbul נבא naba; prin urmare profetul e mesagerul lui Iahve) e şi ea chemată la slujirea lui Dumnezeu şi a lumii din care s-au ridicat.

Invăţători ai Torei (cf. Os. 4, 6), aducînd jertfa şi rugăciunile poporului înaintea Dumnezeului celui viu, preoţii Vechiului Testament reprezintă atît pe Dumnezeu înaintea oamenilor (mai ales prin propoveduirea cuvîntului divin), cît şi pe semenii săi în faţa Persoanei divine (mai ales prin jertfa comunităţii). Prin urmare, preotul e un mijlocitor între Dumnezeu şi oameni, prefigurînd încă din epoca Vechiului Testament Persoana divin-umană a Mîntuitorului Iisus Hristos, Arhiereu şi Jertfă în acelaşi timp.

Timpurile, locurile şi persoanele sfinţite ale Vechiului Testament sînt noţiuni care subliniază o dată în plus dinamismul Persoanei divine, intervenţiile lui Iahve mereu noi în cursul istoriei biblice, răspunsurile umane la chemările pe care Dumnezeu le adresează fără încetare creaturii Sale.

---

15. Roland de Vaux, *op. cit.*, p. 346.

III. CONCLUZII

Din cele de mai sus putem trage cîteva concluzii. Mai întîi, am observat că noţiunea de sfinţenie are o arie largă de răspîndire, fiind prezentă în mai toate sistemele religioase.

La popoarele extrabiblice, ea se identifică exclusiv cu separaţia planurilor (divin şi uman), simbolizînd prin această ruptură forţa vitală a divinităţii în comparaţie cu mărginirea firii umane.

In Vechiul Testament, alături de această semnificaţie oferită de rădăcina verbului קדש cadaş = a separa, a sfinţi, apare şi un mod nou de înţelegere a noţiunii respective. Astfel, „Sfîntul lui Israel“ nu e numai Dumnezeu transcendent, separat prin natura fiinţei Sale de realitatea imanentă, ci e în acelaşi timp Dumnezeu viu care intervine în istoria poporului biblic, sfinţindu-o, dîndu-i un sens spiritual, transfigurator.

Din afirmaţiile biblice referitoare la intervenţiile istorice operate de către Iahve, putem deduce caracterul personal al Dumnezeului Vechiului Testament şi de ce nu un aspect cu totul inedit al sfinţeniei. Prin urmare, noţiunea de sfinţenie e în acelaşi timp expresia transcendenţei divine cît şi a personalităţii Dumnezeului celui viu. Iahve e Dumnezeul cel sfînt a cărui faţă poate fi contemplată (cf. Ieş. 33, 20), dar şi Persoana absolută a cărei slavă umple tot pămîntul (Is. 6, 3). „Dumnezeu este viu şi oamenii sînt vii. Iar viaţa aceasta şi-o manifestă şi o parte şi alta într-un palpitant dialog“[16]. In acest „dialog al cerului cu pămîntul“[17], Vechiul Testament devine expresia comuniunii dintre om şi Zidito-rul său, subliniind şi prin noţiunea de sfinţenie caracterul relaţional al gîndirii biblice veterotestamentare.

Drd. Eugen PENTIUC

16. Pr. prof. D. Stăniloae, *Revelaţia ca dar şi făgăduinţă*, în „Ortodoxia“, 1969 (XXI), nr. 2, p. 182.

17. Martin Buber, *On the Bible*, New York, 1968, p. 144.

EDUCAȚIA — DIMENSIUNE A VIEȚII

Dragostea față de ființa umană este unul din sentimentele cele mai firești și cele mai nobile ale omului. Acest sentiment este prezent în toată lumea viețuitoarelor, dar parcă nicăieri el nu se manifestă așa de puternic și de sugestiv ca la om. E adevărat că sînt, uneori, abateri de la dragostea filială, dar acestea se înfățișează ca excepții, dacă nu ca aberații, de la linia normală a vieții.

Spre deosebire de animale, omul are cea mai lungă copilărie spre a se putea dezvolta atît fizic, cît și intelectual. Omul primitiv a cunoscut și promovat doar educația fizică a copilului. În epoca greco-romană, la început, accentul se punea doar pe educația fizică a copilului. Religia iudaică vine cu ceva nou față de toate celelalte religii : ea promovează educația morală și intelectuală a copilului. Cît privește religia creștină, aceasta, prin întemeietorul ei, Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat din Sfînta Fecioară Maria, face din copil tipul vieții mesianice și marea dimensiune a vieții. În cele ce urmează ne propunem a analiza în mod succint problema educării copilului în lumea greco-romană și în iudaism, pentru a trece apoi la cea creștină.

I. COPILUL — PUNCTUL CENTRAL AL EDUCAȚIEI ÎN LUMEA GRECO-ROMANĂ ȘI ÎN IUDAISM

1. *Educația la greci și romani.* În lumea greco-romană, mai ales la început, educației copilului nu i se acorda toată atenția cuvenită. Evident, procrearea copilului era una din grijile centrale ale tatălui și a mamei, mai ales pentru consolidarea familiei, clanului, tribului și a statului. Cei sănătoși erau priviți ca viitoare forțe de muncă pe care tatăl se putea bizui, atunci cînd ei vor crește mai mari. Din rîndul acestora, urmînd o selecție riguroasă, se recrutau viitorii soldați, care aveau misiunea de a apăra și extinde granițele imperiului lor, prin noi cuceriri.

Problemei educației nu i se dădea la început o atenție specială, subiecții educației fiind considerați ca ființe „slabe“, de care nu e nevoie să te ocupi prea mult. Pentru a menține balanța între fete și băieți, romanii recurgeau, la început, la numărarea fetelor, iar mai tîrziu și a băieților, copiii primind la vîrsta de trei sau cinci ani cîte un număr. Arta greco-romană ne zugrăvește peste tot copilăria ca stadiul de slăbiciune a vieții copilului, ca o perioadă neînsemnată în viața unui om, ca un prejoc pe drumul maturizării omului.

În lumea greacă la început, apoi mai tîrziu și în cea romană s-a răspîndit peste tot obiceiul ca părinții să-și abandoneze copiii, imediat după naștere, dacă aceștia nu erau bine dezvoltați și frumoși. Noul născut era pur și simplu „aruncat“ din sînul familiei, dacă fizionomia acestuia nu corespondea idealului de frumusețe și vigoare preconizat de statul greco-roman. Se pare că în această privință egiptenii erau mai indulgenți cu băieții, în timp ce fetele aveau aceeași soartă ca tovarășele lor de la Atena, Sparta sau Roma.

În anul 1 î. d. Hristos un muncitor din Egipt, cu numele de *Hilarion,* îi scria din Roma o scrisoare soției sale *Alice,* care era însărcinată, rugînd-o să se intereseze de copil dacă acesta e băiat, iar dacă e fată să o abandoneze : *Gîndește-te, că noi sîntem încă în Alexandria... Te rog în mod insistent, interesează-te de cel mic și imediat ce voi primi salarul, ți-l voi expedia. Dacă ai rămas însărcinată — și dacă acesta e un băiat, lasă-l să trăiască, iar dacă e o fetiță, abandoneaz-o...*“ [1].

Abandonarea noilor născuți, în special cînd erau fetițe sau handicapați, era ceva obișnuit în lumea greco-romană. Istoricul Plutarh, ce a trăit în jurul anului 100 î. d. Hristos, ne descrie ce se întîmpla în Sparta dacă se năștea un copil : „Cel ce a venit pe lume, ca să crească mare, nu depindea de hotărîrea celor ce l-au procreat (a părinților), ci el era dus la un loc, numit Leșe (= hala de discutat) unde bătrînii comunității stăteau și cercetau (examinau) pe noul născut și dacă era bine făcut și puternic, ordonau creșterea lui. Dacă acesta era slab și „pipernicit“, atunci îl dădeau spre așa numita depunere, eliminare (apothetai), la o prăpastie stîncoasă la Taygetos. Căci ei erau de părere că e mai bine pentru o ființă, care încă de la început nu e capabilă să crească puternică și sănătoasă, să nu trăiască și aceasta atît în avantajul ei, cît și al voinței statului“ (Lycurgos 16).

În Roma se ivise o nouă practică, un nou obicei de a selecta pe noii născuți. Aceștia nu erau duși în fața sfatului bătrînilor, ca în Grecia, ci noul născut era pus la picioarele tatălui. Dacă tatăl nu-l ridica în brațe, ci-l lăsa acolo jos, însemna că el îl abandonează. În momentul în care însă era ridicat în sus de către tatăl său, în acel moment noul născut primea recunoașterea paternă.

În fața acestei situații, mama noului născut avea de multe ori emoții destul de mari, ca în fața unuia dintre cele mai grele examene ale vieții ei. Un copil care nu semăna cu tatăl, deși era sănătos, putea să nu primească recunoașterea paternă a acestuia. Ce rațiune îl determina pe părinte spre această hotărîre ? Probabil incertitudinea că acesta nu este „sînge din sîngele lui și carne din carnea lui“. Aceste cazuri apăreau destul de sporadic, ici și colo, mai ales la văduvii bogați, recăsătoriți cu fete tinere și frumoase. Maxima romană : „*Pater semper incertus...*“ putea în astfel de cazuri să producă o adevărată catastrofă familială. Verbul latin „a lua în sus“ *(suscipere)* a devenit la romani sinonim pentru cuvîntul : *a supraviețuit.* Mulți dintre copiii abandonați mureau, iar cei ce trăiau deveneau sclavi sau servitori. Tinerii bine făcuți trebuiau să devină gladiatori, iar fetele frumoase intrau în „casta“ prostituatelor.

Filozoful Seneca, contemporan cu Mîntuitorul, ne relatează că în timpul său, cerșetorii profesioniști adunau pe acești copii abandonați și mutilîndu-i îi făceau și pe ei cerșetori spre a le alina mizeria.

Abandonarea copiilor avea probabil la început unele cauze cultice, dar de cele mai multe ori, după cum se știe, mizeria și

---

1. Papyrus Oxyrhynchus, p. 744.

sărăcia era cauza capitală. La Stobaeus, care a trăit în secolul V. d. Hristos, și s-a ocupat de colecționarea maximelor grecești, provenite de la unii autori vechi, găsim următoarea maximă, destul de laconică, dar care ne prezintă situația omului sărac, ce trebuia să renunțe la fete. Probabil în acel timp, cei bogați renunțau de a-și mai abandona fetele, practica aceasta continuînd-o doar cei săraci : „Omul sărac își crește copiii mari, dar fetele le abandonează“ (Ekloge 75).

Împotriva abandonării noilor născuți și a utilizării unor procedee anticoncepționale, extrase din plante, pentru întreruperea sarcinei se ridică unii filozofi între care e demn de amintit filozoful stoic *Musonius*. Acest filozof ce a trăit în sec. I. î. d. Hristos prețuia extrem de mult misiunea de părinte ridicîndu-și glasul împotriva femeilor ce practicau avortul. După el femeile nu au dreptul să ia viața celui conceput deja și de aceea, pe viitor, ele să nu recurgă la „anticoncepționale“. Înainte de Musonius se ridicase vocea lui Epictet care cerea același lucru, protestînd mai ales împotriva abandonării noilor născuți.

Mai mult decît vocea sporadică a unor filozofi se ridică vocea poetului *Ovidiu,* a cărui poezie, deși exilat la Tomis, circulă din gură în gură, prin toate casele și cătunele Italiei. Ovidiu binecuvintează și slăvește în poezia sa bucuria vieții, a dragostei tinereții, care duce la nașterea ființei omenești ce trebuie privită ca țința supremă spre care trebuie să năzuiască fiecare.

Datorită poeziei exilatului ce-și cîntă iubirea pe malurile Pontului Euxin, blestemînd pe cei ce l-au expulzat de lîngă aleasa inimii și plîngînd-o „că îngheață sub cerul Parhasiei de frig“ — începe în Italia o adevărată campanie de redescoperire a copilului și, de acolo, în sînul întregii lumi greco-romane. Împăratul Octavian Augustus — acela care mai înainte n-a permis ca fiii nepoatei sale Iulia să fie crescuți mari — încetul cu încetul devenind un prieten al pruncilor[2]. Aceștia încep a fi cumpărați din piețe cu scopul ca la marile sărbători, să-i amuze și să-i distreze pe cei vîrstnici.

Arta, în special, prin pictori și sculptori începe să privească cu alți ochi pe prunci. Pictorii și sculptorii încep să descopere în mod special psihologia noilor născuți. Ei îi prezintă adesea ca pe un Cupidon, iar uneori jucîndu-se cu animalele. Și astfel, de la scenele pictorilor cu pruncii ce se joacă cu animalele s-a trecut la „proza orală“ legată de prunci. În unele familii ale patricienilor, în serile și nopțile de iarnă tîrzii, începuse să ia naștere o adevărată modă ce consta în povestirea unor istorioare, avînd în centrul lor pe prunci.

La sfîrșitul secolului I. î. d. Hristos, spaniolul *Quintilian* încercase să reformeze brutalul sistem școlar din Roma. În a sa *Institutio Oratoria* descrie idealul educației, care trebuie să se bazeze pe o credință puternică în posibilitatea instruirii ființei umane. El le prezintă mamelor, guvernantelor și învățătorilor, prin-

---

2. Cf. Alfred Mühr, *Das moderne Lexikon der Ehe von A-Z.* Eine reihliche illustrierte aktuelle Enzyklopädie in vier Taschenbänden, Band 1 Verlag Kurt Desch, München, Wien, Basel, 1969, p. 20.

cipiile sale pedagogice, pretinzînd de la mame, guvernante și profesori o pregătire temeinică și corespunzătoare. Quintilian îi judecă în același timp în mod cinic mai ales pe profesori pentru că îi bat pe ucenicii lor, ceea ce era la ordinea zilei în școlile romane. „Procesul învățăturii trebuie să se desfășoare mai mult ca un joc — zice Quintilian ; îl antrenezi pe copil în munca de a învăța, îl lauzi și-l lași să simtă bucuria că el știe deja ceva. Uneori voința lui primește o educație care depășește vîrsta sa, pentru a-i da posibilitatea să se laude și să se considere victorios“ [3].

Copilul devine punctul central al tuturor intereselor nu numai din cauza idealului educației, ci și pentru că acesta servea importantului mediu religios. Acesta era considerat ca ceva inocent, curat, ca o ființă inactivă și de aceea lipsit de păcat. Sigur că se știa că și ei aveau parte de păcatul și universala nedesăvîrșire omenească. Dar pentru că nu erau posesorii aptitudinii de distrugere, educatorii nu erau trași la răspundere pentru faptele lor. În afară de aceasta, cei mici erau foarte mult iubiți de zei, datorită purității lor. De aceea — credeau romanii — aceștia puteau să trateze disensiunile dintre oameni și zei în calitatea lor de mijlocitori. În cazul unor rugăciuni deosebite adresate zeilor, procesiunea celor mici era considerată ca deosebit de influentă, întrucît aceștia erau utilizați și ca „medii magice“.

Importanța religioasă a copiilor și-a găsit revelarea în istorioarele despre „copilul dumnezeiesc“. Se povestea că bărbați ca Alexandru cel Mare sau împăratul Augustus ar fi făcut minuni în copilăria lor. Copilul Dionisos și adolescentul Eros au dovedit teme îndrăgite pentru poeți și alți iubitori ai artei.

Speranța într-un viitor mai bun și mai luminos începe să se cristalizeze — prin intermediul revelației naturale — mai ales în așteptarea copilului dumnezeiesc. Astfel, poetul roman Virgilius în anul 40 î. d. Hristos a închinat cunoscutele patru ode protectorului său : consulul Pollio. El a făcut legătura dintre vechiul mit din timpul epocii de aur, cu Nașterea Copilului dumnezeiesc-omenesc.

. . . . . .
. . . . . .

Deja coboară din înaltul Olimp
Un Copil nobil spre noi.
De la nașterea acestui Copil
Se încheie anul ultim
Al lumii celei vechi,
Și se ridică un inel de aur
Care înconjoară întregul cosmos.

. . . . . .

Sub tine sînt iertate
Urmele rămase ale păcatului nostru,
Pentru ca prin Acesta lumea să fie mîntuită
De teama veșnică.

. . . . . .

3. Quintilian, *Institutio oratoria*, I, 1, 20, bei Hans Ruedi Weber, *Jesus und die Kinder*, Hamburg, 1980, p. 22.

Rege al împărăției păcii
Care a fost întemeiată prin puterea Tatălui.
(Traducere după R. A. Schröder și E Staufer)

Pentru creștini versurile de mai sus n-au nevoie de nici un comentar. El se impune de la sine. În ele noi vedem speranța lumii vechi — după căderea lui Adam și Eva — într-un Mîntuitor, Care a și venit la „plinirea vremii". „Taina cea din veac ascunsă și de îngeri neștiută" începe să se facă „palpabilă" peste tot. Așteptarea iudeilor, devine însăși așteptarea „neamurilor".

Lumea păgînă devine aptă pentru a-L primi pe Mesia, Mîntuitorul lumii. E aptă acum să-l privească pe copil cu alți ochi. Copilul devine mărgăritarul și bijuteria cea mai scumpă a părinților. Idealul educației copilului se schimbă și el. Copilul nu mai e aruncat în prăpastie sau abandonat. Nobila femeie romană nu-și mai prețuiește bijuteriile mai mult decît copiii săi, așa cum făcea mai înainte. Copiii sînt comoara cea mai prețioasă și centrul preocupărilor ei zilnice, fiindcă pe o adevărată mamă romană n-o preocupă atît de mult propria sa persoană. N-o preocupă hainele și bijuteriile sale — așa cum am amintit mai sus — n-o preocupă prietenii soțului și prietenele ei, ci o preocupă copilașii ei dragi!

Despre nobila femeie romană Cornelia se spune că într-o zi a venit la dînsa o prietenă de a ei, împodobită cu foarte multe pietre scumpe. Ea îi zice Corneliei, care era simplu îmbrăcată: „Draga mea prietenă, unde-ți sînt podoabele tale prețioase?" Cornelia atunci cheamă la sine pe cei doi copii ai săi și arătînd spre ei, zise: „*Draga mea* prietenă, *acești doi copii ai mei sînt comoara mea cea mai prețioasă!*".

Idealul unei mame și al unui tată devine acum copilul, instruirea lui se face chiar de către tată, așa cum vom vedea, în continuare.

2. *Idealul educației la greci și romani.* În lumea greco-romană de mai tîrziu — înainte de Mîntuitorul Hristos și mai ales după — copiii odată ce veneau pe lume, trebuiau să fie educați. Dar „înainte de plinirea vremii" de la educație erau excluse fetele și cei handicapați, care erau eliminați încă de la început. Copiii sclavilor, la fel ca și copiii celor săraci, erau privați de educație, așa cum ne informează Plutarh.

Idealul educației urmărea să facă din „materia brută" sau din „aluat" — care nu era altul decît însuși copilul mic — oameni maturi folositori statului și societății. Acest ideal al educației, scriitorul roman Lucian (sec. II î. d. Hr.) ni-l prezintă astfel: atunci cînd vorbește de atenianul *Solon,* dătătorul legii: „Socotim că nu e bine a lăsa pe cineva, cu sufletul și trupul său, așa cum a ieșit el din mîinile naturii: dimpotrivă noi socotim că el are nevoie de învățătură și educație, pentru ca darurile cu care l-a înzestrat natura să le desăvîrșească. Să fie capabil ca acolo unde are lipsuri, după posibilitate să le completeze și să le înmulțească. În această privință putem lua exemplu de la grădinari și agricultori, care atît timp cît plantele sînt încă mici și plăpînde, le acoperă și le învelesc, pentru ca vîntul să nu le rupă. Imediat însă ce tulpina are o circumferință mai groasă, proptelele devin inutile (de prisos) și

sînt date la o parte, lăsînd-o în bătaia vîntului, care cu cît o lovește din toate părțile, cu atît roadele devin mai bogate“ (Anacharsis, Sämtliche Werke, Ed. Flocke, vol. IV, 64).

În timp ce Lucian se folosește de o comparație din lumea plantelor, Platon o utilizează din lumea animalelor. Așa cum omul îmblînzește unele animale, ce nu pot fi lăsate fără păstori (ca de ex., oile), tot așa și copiii nu pot fi lăsați fără supraveghetori. Copilul — spune Platon — dintre creaturi e cel mai greu de a fi tratat. Cu cît posedă o cunoștință — care încă nu e dintr-o sursă bună —, cu atît devine mai îndărătnic. De aceea mamele și supraveghetoarele copiilor trebuie să fie vigilente și să vegheze cu această încăpățînare a copilului să fie stopată încă din fașă.

Lucian relatează cum Solon căuta să-l pregătească pe copil în vederea devenirii unui cetățean pe care Sparta, mai tîrziu, se putea baza. „Cît de înfiorător și groaznic — zice el — ți se va părea ție, cînd vei vedea copiii, în fața altarului (zeiței Artemis), biciuiți pînă la sînge și cum lîngă ei stau mamele și tații lor, care în loc să se indigneze, încă îi și amenință ca să nu scoată nici un țipăt de durere, ci să reziste cît mai mult posibil. Mai bine era pentru părinți ca copilul să moară — biciuit pînă la sînge — decît să-i facă de rușine în fața rudeniilor și a cunoștințelor apropiate sau depărtate. Tu vei vedea cum rezistența copiilor e răsplătită de Republică prin statuile pe care ea le ridică pentru copiii ce mor în bătăi. Cînd tu vei vedea toate acestea să nu crezi că spartanii sînt nebuni ; ei chinuiesc numai foarte rar pe cineva în mod inutil.

Dătătorul legii, Licurg, ți-ar putea argumenta din ce cauză lasă el să fie tratați așa de dur copiii spartani. Nu din cauză că i-ar lipsi dragostea părintească sau că nu s-ar gîndi la micșorarea numărului populației (prin cei ce mor biciuiți), ci fiindcă Republica pune bază pe virtuțile celor ce îi sînt credincioși și gata să moară mai bine pentru ea, decît — stăpîniți de frică — să trădeze secretul patriei. De aceea, atunci cînd ei vor cădea prizonieri, în război, în mîinile dușmanului, vor prefera să moară biciuiți și maltratați, pînă la sînge, decît să-și facă părinții și patria de rușine“ (Cf. Anacharsis, 38).

Se știe că tot la spartani, ca dealtfel și la romani, furtul era aspru pedepsit. Un copil care era observat că are ceva ascuns sub cămașă prefera mai bine să moară decît să-și facă părinții de rușine. Istorisirile abundă despre astfel de episoade. Se spune despre un spartan că observase cum un copil avea ceva ascuns la piept. A încercat să-l țină cît mai mult de vorbă pentru ca acesta să-și mărturisească fapta. Fața copilului se crispează de durere, dar își continuă dialogul mai departe. La un moment dat cade jos, pierzîndu-și conștiința. Abia atunci cetățeanul spartan observase că micul copil nu avea un porumbel sub cămașă, ci un pui de vulpe care-i sugea sîngele de la sîn. Mai bine să mori, decît să-ți faci părinții și patria de rușine, era idealul educației copilului în Sparta și în Grecia.

Desigur idealul acestei educații spartane nu era valabil peste tot în lumea greco-romană. Încetul cu încetul unii filozofi — cum ar fi de exemplu Platon — și-au dat seama că puterea nu stă numai

în brațe, picioare și mușchi puternici, ci în intelect. Încep să se ridice unii pedagogi — ca de exemplu Quintilian — care susțineau : „Toți (elevii) trebuie să fie tratați cu indulgență, nu numai pentru că o continuă extenuare poate să fie dăunătoare, ci și pentru că hărnicia la învățătură constă într-o voință liberă, care nu poate să fie constrînsă. Așa copiii primesc mai multă putere și înviorare la învățătură, dînd dovadă de un spirit lucid și dinamic. De aceea, pe mine, jocul copiilor nu mă supără ; căci și acesta (jocul) e un semn al unui cap căruia „îi merge mintea“. Jocurile nu sînt nefolositoare căci tocmai acestea îi ascut mintea copilului... Eu sînt împotriva bătăii copilului, deși aceasta peste tot se practică... Copiii sînt neputincioși și victima oricărui capriciu. De aceea nimeni să nu-și arate puterea față de un copil“ [4].

Educația copilului e socotită acum ca o artă complexă, care durează aproape toată viața. Platon îi sfătuia pe atenieni ca imediat ce un copil se naște și începe să înțeleagă ce i se spune, guvernanta și mama să se ocupe de el. La fel și tatăl era obligat să nu-și neglijeze copilul pentru ca să iasă ceva bun din el. „În tot ceea ce copilul face și vorbește, învață-l pe el și spuneți-i : aceasta e bine și aceasta nu e bine (ce faci sau ce zici n. n.) ; aceasta e onorabil și aceasta e rușinos (din partea ta n. n.) ; aceasta se potrivește unui om care se teme de Dumnezeu, și aceasta (expresie sau faptă n. n.) e specifică celor fără de Dumnezeu.

Dacă face aceasta — zice Platon — e bine și dacă nu încercați să-l determinați să facă (binele) prin amenințări și bătăi îndreptîndu-l așa cum îndreptați planta chircită a orezului. Dacă-l trimiteți la un maestru atunci acesta trebuie să-i poarte multă grijă ca să-l educe pe copil de a accepta un nou mod de viață, de a citi, de a iubi muzica. Dacă copiii citesc cu plăcere vor fi duși să învețe într-o școală pentru poeți unde sînt puși să memoreze mult. Copiii sînt astfel conduși, încît stăpînind perfect normele morale, ei să fie capabili să ocolească răul. Prin muzică ei învață să cînte și să stăpînească ritmul, ceea ce duce la formarea unei armonii desăvîrșite a sufletului. De asemenea erau duși la un maestru care îi învăța să-și cunoască și să-și stăpînească corpul ; căci corpul trebuie să urmeze poruncile spiritului (sufletului)“. [5].

La greci și romani fiii celor bogați începeau școala foarte de timpuriu și o terminau foarte tîrziu. După terminarea studiului pe la diferiți maeștri, patria îi obliga să învețe legile pe care trebuiau să le respecte (Protagoras, 325 C. — 366 A.). Romanii bogați își aduceau cîte o guvernantă direct din Grecia care imediat după nașterea unui copil — așa cum ne informează Tacitus — avea misiunea de a-l crește, învățîndu-l limba greacă. Mai tîrziu primea un pedagog grec, care-l conducea la școală și-l supraveghea — cu cîte o nuia în mînă — la lecții.

Cu timpul, în rîndurile aristocrației romane se dezvoltă și mai

---

4. *Ibidem,* I, 3, 8-11, 13, 17.

5. Hans R. Weber, *op. cit.,* p. 114 ; Aritotel, *Erziehung durch Musik* (Muzica — zice Aristotel — deține aptitudinea de a da sufletului copilului o anumită structură morală, o calitate plină de noblețe), bei Willhem Flinter, *Pädagogen und Philosophen über Erziehung und ihre Probleme,* Wiesbaden, 1958, p. 35.

mult interesul pentru educația copilului. Unii părinți țin să se ocupe chiar ei de educația odraslei lor. Acum familia romană devine cu adevărat o „*școală*“ a educației, avînd drept scop formarea caracterului copilului, în așa fel încît, atît băieții, cît și fetele, să-și exercite obligațiile lor moral-religioase nu numai față de zei și zeițe, ci și față de părinți și stat. Familia își prelungește acum brațul protector și îndrumător și după vîrsta majoratului copilului. Tatăl mai avea un cuvînt de spus fiului chiar și cînd acesta ocupă un post de conducere în guvernul țării, iar mama putea să-i facă observații fiicei, cu toate că ea era deja căsătorită și intrase în casa soțului, la o altă mamă soacră.

Se pare că „*era copilului*“ începe la romani pe la anul 149 î. d. Hristos, cînd, potrivit spuselor istoricului Plutarh, tații sînt aceia care se interesează în mod direct de procesul instructiv al fiilor lor. Vorbind despre patricianul Catos, Plutarh conchide: „Imediat ce acesta (Catos) a observat că fiul lui a început să înțeleagă, l-a luat el însuși la sine ca să-l învețe să citească și să scrie, cu toate că avea un învățător priceput printre sclavii săi — pe Chilion —, care învățase pe mulți copii. Dar el (Catos) susținea că nu e bine, cum el însuși spune, ca fiul său să fie învățat sau tras de ureche de către un sclav, dacă el nu-i silitor să învețe. Sau ca el (Catos n. n.), să-i fie recunoscător unui sclav tocmai pentru importanța învățăturii, cînd el însuși (Catos) a fost învățător pentru citit, scris, drept și exerciții corporale (educație fizică), învățîndu-l pe fiul său nu numai aruncarea suliței, tactica în luptă și călăritul, ci și boxul, deprinzîndu-l să reziste la frig și la căldură sau să înnoate în fluvii repezi sau cu vîltori. Chiar și istoria Romei, zice el (Catos n. n.), l-a învățat el însuși (Catos) cu mîna sa — i-a condus mîna fiului său la scris — și cu litere mari i-a scris, întipărindu-i în suflet, faptele și obiceiurile înaintașilor, pentru ca copilul să aibă posibilitatea să ia cunoștință de ele în propria lui casă“ (Plutarh, De Catos, 20).

Cîtă frumusețe și cîtă măreție educativă în inima acestui tată roman. El nu mai trăiește pentru sine, ci trăiește pentru copilul său. Înțelepciunea sa o transmite mai departe, împreună cu experiența sa de viață, convins fiind că va trăi mereu în sufletul copilului, atîta timp cît „filius“ va avea viață. Pe creierul copilului se va depune „un nou strat de materie cenușie“, făcînd din creierul său „zona capitală pentru formarea omului, zonă în care se elaborează mecanismul limbajului, scrisului și cugetarea“[6], indispensabile instrumente în lupta omului cu viața.

Idealul educației copilului, așa cum am văzut mai sus, începe să se asemene cu idealul educației unui popor civilizat. Să nu uităm că diasporaua iudaică era puternică mai ales la Roma. De la iudei, aristocrația romană primește impulsurile necesare, căci tocmai ei erau aceia care se ocupau în mod special de copil. Maxima unor rabini care obișnuiau să se adreseze taților cu cuvinte ca acestea: „*Mai bine distrugeți templele, decît să opriți copiii voștri de la*

---

6. Pierre Accoce (Paris) et aux Etats — Unis Françoise Hrroise Monin, *Cerveaux: le 6-a Continent* (Les étapes du dévelopement du cerveaux) în „L'express“, 1981, 1546, p. 67.

învățătură" — era cunoscută fără îndoială și la Roma. A pune copilul mai presus de templu — ei care după legea lui Moise nici nu aveau dreptul să se jure pe templu — însemna să-i dăruiești totul, sacrificîndu-te pe tine, pentru ca el să se ridice cît mai sus.

Educației greco-romane i-a lipsit accentuarea idealului religios-moral în viața copilului. Acest ideal va fi ținta supremă spre care va alerga încă de mic copilul iudeu, așa cum vom putea vedea în cele ce urmează.

3. *Educația la iudei.* În Vechiul Testament, copilul era considerat ca un minunat dar dumnezeiesc. Spre deosebire de concepția greco-romană și de mentalitatea acesteia, în lumea iudaică nimeni nu s-ar fi gîndit să-și abandoneze copilul, deoarece acesta era socotit ca o binecuvîntare dumnezeiască. „*Dă-mi copii, iar de nu, voi muri*"!, citim în Sfînta Scriptură (Facere 30, 1).

Părintele și mama în iudaism nu primea învățătura din afară, din exterior, de la societate, ci ei erau dependenți în mod direct de Părintele ceresc, care era pentru ei nu numai Creatorul cerului și al pămîntului, dătătorul Legii pe muntele Sinai, ci și „*Marele educator*". Vorbind poporului prin gura lui Moise, Dumnezeu îi recomandă acestuia nu numai să facă cunoscut părinților voia lui Dumnezeu, ci le și cere ca: „*Poruncile acestea pe care ți le dau astăzi... să le întipărești în inima și în mintea copiilor tăi*" (Deuteronom 6, 7).

În Psalmul 126 Dumnezeu le spune părinților: Copiii nu sînt altceva decît „darul și moștenirea Domnului" și de aceea „fericit este omul care-și umple casa de copii". „Iată, copiii sînt darul și moștenirea Domnului, răsplata rodului pîntecelui. Precum sînt săgețile în mîna celui viteaz, așa sînt copiii părinților tineri. Fericit este omul care-și va umple casa de copii; nu se va rușina cînd va grăi cu vrăjmașii săi în poartă" (Psalm 126, 3-5).

În psalmul următor, Dumnezeu fericește pe cei ce se tem de El — „Fericiți toți cei ce se tem de Domnul, care umblă, în căile lui" (Psalm 127, 1) — și în special pe femeia dătătoare de viață. Femeia iudaică trebuie să se deosebească de cea greco-romană, feniciană, babiloneană, siriană etc., nerecurgînd la practici anticoncepționale. Ea trebuie să fie rodnică, căci copiii nu-i aparțin exclusiv numai ei, ci și Domnului care o binecuvintează atît pe ea, cît și pe bărbatul și fiii ei: „Fericit ești; bine-ți va fi: Femeia ta ca o vie roditoare, în laturile casei tale; fiii tăi ca niște vlăstare tinere de măslin, împrejurul mesei tale. Iată, așa se va binecuvînta omul cel ce se teme de Domnul. Te va binecuvînta Domnul din Sion și vei vedea bunătățile Ierusalimului în toate zilele vieții tale. Și vei vedea pe fiii fiilor tăi. Pace peste Israel" (Psalm 127, 2-6).

Dar binecuvîntarea părinților și indirect a copiilor începe cu prima binecuvîntare a protopărinților noștri Adam și Eva: „Și Dumnezeu i-a binecuvîntat, zicînd: „Fiți roditori și vă înmulțiți și umpleți pămîntul și-l stăpîniți și domniți peste peștii, mării, peste păsările cerului, peste toate animalele, peste toate viețuitoarele, ce se mișcă pe pămînt, și peste tot pămîntul" (Facere 1, 28).

Chemarea lui Avraam stă sub scutul unei binecuvîntări din

alegere se schimbă toată optica veche privind copilul. El nu mai e ceva secundar în viața familiei — cum e la celelalte popoare înconjurătoare —, ci e darul neprețuit al lui Dumnezeu. Știind fiecare membru al familiei iudaice că poporul iudeu este un popor ales, căuta ca acestui popor amenințat din toate părțile, să-i asigure cît mai mulți copii pentru a putea coexista cu vecinii săi.

Tradiția prețuirii copilului și a considerării lui drept punct central în viața familiei, ca marea dimensiune a vieții, își are originea încă din timpul cînd acest popor ales se găsea în robia egipteană. Dumnezeu prin Moise le promite o țară nouă, asigurîndu-i că El Însuși îi va conduce pînă în acea țară. Acest „pămînt al făgăduinței" trebuia să fie populat cu cît mai mulți oameni, pe care-i așteaptă o țară „pustie" ce trebuia să fie construită de la temelie. Dumnezeul lui Avraam, Isaac și Iacov și-a descoperit intențiile Sale nu o dată, ci de mai multe ori și de aceea fiecare se putea convinge atunci cînd răsfoia paginile Torei. Dumnezeu are grijă El Însuși ca legătura Lui între „El, popor, Țară și Tora" să fie o legătură durabilă și continuă, care să se perpetueze pînă în „zorii veșniciei". Or, tocmai prin copii voia lui Dumnezeu se putea materializa în „țara în care curge lapte și miere".

Dragostea față de copil o întîlnim desigur și la celelalte popoare antice, dar nicăieri ea nu e atît de puternică ca la evrei. Tatăl iudeu și mama la fel își iubesc copilul (Facere 22, 2 ; Regi 3, 26 etc.), nu numai pentru că e al lor, ci și pentru că *acesta este al lui Dumnezeu* și face parte integrantă din însuși poporului Israel. Copiii, tinerii și fetele nu formează o categorie inferioară — cum am văzut la greci și romani — care nu trebuie să fie băgată în seamă. Din contra, ei participă încă de mici la serviciul religios, întocmai ca părinții lor. Copiii erau tăiați împrejur — dacă erau băieți — încă in ziua a opta de la naștere. Deci legătura cu viața religioasă, cu atmosfera divină a templului lui Dumnezeu se făcea încă de cînd copilul era în fașă.

Dacă analizăm în mod atent pericopa în care este vorba de legămîntul pe care Dumnezeu îl încheie cu Avraam, putem vedea că la baza acestui legămînt și veriga de legătură între Dumnezeu, Avraam și poporul o formează — *copiii:* „Iar cînd era Avraam de nouăzeci și nouă de ani, i S-a arătat Domnul și i-a zis : „Eu sînt Dumnezeul cel Atotputernic ; fă ce-i plăcut înaintea mea și fii fără prihană ; și voi încheia legămînt cu tine *și te voi înmulți foarte, foarte tare*". Atunci a căzut Avraam cu fața la pămînt, iar Dumnezeu a mai grăit și a zis : „Eu sînt și iată care-i legămîntul meu cu tine ; vei fi tată a mulțime de popoare și nu te vei mai numi Avram, ci Avraam va fi numele tău, căci am să te fac tată a mulțime de popoare. Am să te înmulțesc foarte, foarte tare și am să ridic din tine popoare, și regi se vor ridica din tine. Voi pune legămîntul meu între mine și tine și urmașii tăi de după tine, din neam în neam, să fie legămîntul veșnic, așa că eu voi fi Dumnezeul tău și al urmașilor tăi de după tine. Și-ți voi da ție și urmașilor tăi de după tine pămîntul în care pribegești acum ca străin, tot pămîntul Canaanului, ca moștenire veșnică, și voi fi Dumnezeu". Apoi a mai zis Dumnezeu lui Avraam : „Iar tu și urmașii

tăi de după tine din neam în neam să păziți legămîntul meu. Iar legămîntul dintre mine și tine și urmașii tăi de după tine din neam în neam, pe care trebuie să-l păziți, este acesta: *Toți cei de parte bărbătească ai voștri să se taie împrejur. Să vă tăiați împrejur și aceasta va fi semnul legămîntului dintre mine și voi. În neamul vostru, tot pruncul de parte bărbătească, născut la voi în casă sau cumpărat cu bani de la alt neam, care nu-i din seminția voastră, să se taie împrejur în ziua a opta. Numaidecît să fie tăiat împrejur cel născut în casa ta sau cumpărat cu argintul tău, și legămîntul Meu va fi însemnat pe trupul vostru, ca legămînt veșnic*" (Facere 17, 1-13).

Deci, Legămîntul lui Dumnezeu e însemnat „*pe trupul copilului, ca legămînt veșnic*" și în această calitate copilul participă încă de mic atît la serviciile religioase din sînul familiei, cît și la marile sărbători de la templu. Înainte de căderea în robia babiloniană nu existau școli în iudaism pentru educația religioasă a copilului iudeu. Copilul primea această educație de la părinți, în sensul că el încă de mic se ruga împreună cu părinții, trăia împreună cu ei — *el nu era smuls din sînul familiei*[7] —, muncea împreună cu aceștia și se ruga tot împreună cu ei.

Dacă Vechiul Testament nu vorbește prea des despre nevinovăția copiilor, în ceea ce privește păcatul, el ne prezintă copilul ca simbol al păcii. Sufletul unui om bîntuit de furtunile vieții își dorește liniștea și pacea pe care o simte copilul la pieptul mamei sale: „Mi-am smerit și mi-am domolit sufletul meu, ca un prunc înțărcat de mama lui ..." (Psalm 130, 2). În mod excepțional, copilul primește și darul profeției, dar numai acel copil care încă de mic a fost dăruit lui Dumnezeu, fiind închinat templului: „Și pruncul Samuel slujea Domnului sub povața preotului Eli. A strigat Domnul către Samuel: „Samuele, Samuele!" Iar el a răspuns: „Iată-mă!" Și a alergat la Eli și a zis: „Iată-mă! La ce m-ai chemat?" Acela însă a răspuns: „Nu te-am chemat. Du-te și te culcă!". Și s-a dus Samuel și s-a culcat. Însă chemarea lui Samuel Dumnezeu o repetă și a treia oară. Abia acum Eli își dă seama că Dumnezeu e Cel ce-l cheamă pe copilul Samuel spre a-I sluji Lui.

Pe de altă parte, Vechiul Testament ne înfățișează copilul în culori mai puțin roze atunci cînd ni-l prezintă pe om înclinat spre păcat încă din pruncie, iar mai tîrziu din tinerețele lui: „Și a zis Domnul Dumnezeu în inima sa: Am socotit să nu mai blestem pămîntul pentru faptele omului, *pentru că cugetul inimii omului se pleacă la rău din tinerețele lui* și nu voi mai pierde toate vietățile cum am făcut" (Facere 8, 21). „Din tinerețile mele multe patimi se luptă cu mine" — este rugăciunea smereniei pe care iudeul i-o adresează lui Dumnezeu. E rugăciunea mărturisirii culpei pe care fiecare iudeu i-o spunea în fiecare zi lui Dumnezeu, atunci cînd întocmai ca și David conchidea: „Miluiește-mă, Dumnezeule, după

---

7. Platon în *Statul ideal* cerea ca copiii să fie smulși părinților, iar educația lor s-o facă exclusiv statul. Pe urmele filozofului grec vor păși și alți filozofi moderni care se vor conduce după motto-ul: „Kirche, Ehe, Heim vernichten, Eine neue Welt errichten" *(Dämonen,* Flugblat der Nichilismus).

mare mila ta... Că iată întru fărădelegi m-am zămislit, și în păcate m-a născut mama mea“ (Psalmul 50, 1 și 6). Copilul participînd de mic la rău, judecata lui Dumnezeu — în viziunea lui Isaia — atinge nu numai pe omul matur, ci și pe copil: „Voi face ca oamenii să fie mai rari decît aurul cel mai scump, mai căutați decît aurul de Ofir. Pentru aceasta voi prăbuși cerurile; și pămîntul se va clătina din locul lui, din pricina furiei Domnului Savaot în ziua iuțimii mîniei lui... Oricine va fi aflat va fi străpuns și oricare va fi prins, de sabie, va cădea. *Copiii lor vor fi zdrobiți înaintea ochilor lor*, casele lor vor fi jefuite și femeile lor necinstite“ (Isaia 13, 12-16).

E ceva înnăscut în firea omului ca să se țină de pozne mai ales atunci cînd e copil. Proorocul Elisei pare să uite acest lucru și de aceea, lipsindu-i simțul umorului, în timp ce mergea spre Betel i-a ieșit în cale o mică „bandă“ de copii „needucați“ și proorocul cere lui Dumnezeu ca să-i pedepsească: „Și cum mergea pe drum — spre Betel —, au ieșit din cetate niște copii și s-au apucat să rîdă de el, zicînd: „Hai, pleșuvule, hai!“ Iar el întorcîndu-se și văzîndu-i, i-a blestemat cu numele Domnului“ (IV Regi, 23-24). Desigur incidentul de mai sus e doar o excepție și nu o regulă, întrucît copilul iudeu era învățat încă de mic să-și cinstească părinții și împreună cu ei pe toți cei în vîrstă.

4. *Pedeapsa — mijloc educativ la iudei.* Educația copilului iudeu, uneori, era sinonimă cu pedepsirea lui. Legea iudaică îl obliga pe copil să-și onoreze părinții cu cea mai mare pietate și sfințenie: „Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta ca să-ți fie ție bine și să trăiești ani mulți pe pămîntul pe care Domnul Dumnezeul tău ți-l va da ție“ (Ieșire 20, 12). Neîmplinirea acestei porunci e urmată de pedeapsa divină: „Blestemat să fie cel ce va grăi de rău pe tatăl său sau pe mama sa! Și tot poporul să zică: „Amin!“ (Deuteronom 27, 16).

Copilul iudeu era considerat ca un cadou încredințat părinților de Dumnezeu. În special copilul întîi născut, de parte bărbătească, aparține direct lui Dumnezeu, putînd fi chiar „sacrificat“ acestuia. Rabinii învățau mai tîrziu, bazîndu-se pe Talmud, că la procrearea unui copil participă trei factori: Dumnezeu, tatăl și mama (copilului). Cel ce nu-și cinstea părinții însemna că se ridică împotriva lui Dumnezeu, necinstindu-L nici pe El. Un astfel de copil, după legea lui Moise, era sortit morții așa cum citim în cartea a cincea a lui Moise: „De va avea cineva fecior rău și nesupus, care nu ascultă de vorba tatălui său și de vorba mamei sale și aceștia l-au pedepsit, dar el tot nu-i ascultă, să-l ia tatăl lui și mama lui și să-l ducă la bătrînii cetății și către preoții lor să zică: „Acest fiu al meu este rău și neascultător, nu ascultă cuvîntul nostru și este lacom și bețiv“. Atunci toți oamenii cetății să-l ucidă cu pietre și să-l omoare. Și așa să stîrpești răul din mijlocul tău și toți Israeliții vor auzi și se vor teme“ (Deuteronom 21, 18-21).

Dacă examinăm cu atenție Vechiul Testament referitor la autoritatea celor doi părinți față de copil, respectiv a tatălui, vom observa că afirmațiile Sfintei Scripturi a Vechiului Testament sînt în primul rînd idicații concrete pentru poporul lui Dumnezeu într-o

situație istorică concretă. Nu e de mirare că în Vechiul Testament termenul specific pentru educație se numea *iasar*, ceea ce inițial însemna bătaie, îmblînzire, pedeapsă. Aceste cuvinte făceau parte din metoda „educării" copilului, a îndreptării lui pe calea cea bună. Patriarhatul dominator în multe privințe este exagerat, mai ales atunci cînd capul familiei primește indicații precise cum să se poarte cu copiii săi. Acestui cap al familiei îi sînt indicate severitatea față de copii și chiar față de ceilalți membri. De exemplu la Pilde citim : „Cine cruță toiagul său își urăște copilul, iar cel care îl iubește, îl ceartă la vreme" (Pilde 13, 24), iar mai departe citim : „Pedepsește pe feciorul tău cît mai e nădejde (de îndreptare), dar nu ajunge pînă acolo ca să-l omori" (Pilde 19, 18).

Scopul acestei educații severe a copilului iudeu urmărea ca teama de Dumnezeu „să fie înrădăcinată în sufletul său" adică să fie o supunere totală față de voia lui Dumnezeu, întrucît „frica de Dumnezeu este începutul înțelepciunii" (Pilde 1, 7).

5. *Educația în școala iudaică*. Rabinii iudei înainte de Mîntuitorul, în timpul Lui și chiar după, în secolele următoare, nu au încetat să accentueze legătura dintre Tora și copii. Școlile idaice — probabil primele școli din lume — au luat ființă în jurul templului. Învățătorii, care la început erau înșiși rabinii, urmăreau să-l învețe pe copil să scrie și să citească, dar mai ales să înțeleagă Scriptura ebraică și dacă se poate unele părți mai ușoare, sau unele cărți mai mici să le învețe chiar pe de rost.

În aceste școli rabinice se punea accentul pe disciplină insuflînd copilului ascultarea deplină față de învățători, preoți și părinți. Copilul era, încă de mic, responsabil de fapta săvîrșită. După unii rabini, copilul sub un an era vinovat, dar de la doi ani se făcea culpabil de pedeapsă. Alții socoteau această perioadă iresponsabilă pentru un copil și de aceea făceau o comparație între curățenia ofrandelor aduse ca jertfă lui Dumnezeu și curățenia sufletului copilului mic : „Dumnezeu zice : jertfele sînt curate, așa și copiii sînt curați" (Pesitkta Kahana 60 b., 61 a.).

În școala iudaică, alți rabini mai rigoriști își puneau întrebarea dacă nu cumva copiii păcătuiesc în pîntecele mamei lor. Adesea se discuta în cercul acestor rabini ce se va întîmpla cu copiii celor necredincioși: Vor avea aceștia parte de înviere sau nu?

Școala iudaică era o școală eminamente religioasă. Copilul fiind considerat și tratat ca un om adult se pare că jocul nu era privit ca o pretreaptă a muncii. De aceea atunci cînd un învățător se juca cu copiii, în afara orelor de studii, acesta era considerat ca unul ce-și pierde timpul în zadar. Cel puțin aceasta era părerea rabinului *Dosa ben Harînas* — care a trăit pe la anul 90 d. Hr. — ce obișnuia să spună : „Somnul de dimineață, vinul la amiază, jocul cu copiii și aciuirea prin casele celor neînvățați, acestea îl distrug pe om" (Cf. Abet III, 10 b.).

În școala iudaică, rabinii urmăreau materializarea idealului religios-moral, întipărirea lui în inima și în sufletul copilului pentru ca acesta în tot ceea ce face să-L slăvească pe Dumnezeu și pe părinți.

6. *Idealul educației iudaice*. Educația copilului iudeu era un

drum lung ce urmărea plinirea legii mozaice, a voii părintești și dobîndirea bunului nume în comunitate. Acest drum ce trecea prin școala iudaică îi lăsa copilului puțin timp a se bucura de adevărata copilărie. Educarea copilului iudeu era deci rodul unui exercițiu continuu, avînd în centru pe Dumnezeu, părinți, dascăli și Tora care trebuia plinită de el întocmai ca un adult.

Cu 200 de ani înainte de venirea Mîntuitorului pe pămînt, idealul educației, după Isus Sirah, se prezintă astfel:

„Poftești înțelepciune? Ține poruncile și Domnul îți va da-o ție. Că înțelepciunea și învățătura este frica Domnului și plăcute sînt lui credința și blîndețea“ (1, 25). „Nu te înălța, ca să nu cazi și să aduci necinste sufletului tău“ (1, 29). „Fiilor, ascultați-mă pe mine, tatăl vostru, și vă purtați așa ca să vă mîntuiți, căci Domnul a înălțat pe tată peste fii și a întărit judecata mamei peste copii. Cel ce cinstește pe tată se va curăți de păcat. Și ca cel ce strînge comori, așa este cel ce cinstește pe mama sa. Cel ce mărește pe tată va avea viață lungă și cel ce se teme de Domnul cinstește pe mama sa. Cel ce se teme de Domnul cinsti-va pe tatăl său și ca stăpînitor va sluji celor ce l-au născut“ (3, 1-7). „Cu fapta și cu cuvîntul cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, ca să-ți vină binecuvîntarea de la ei. Că binecuvîntarea tatălui întărește casele fiilor, iar blestemul mamei le dărîmă pînă la temelie“ (3, 8-9). „Fiule, sprijină pe tatăl tău la bătrînețe și nu-l mîhni în viața lui. Și chiar de i se va împuțina mintea lui, ai îndurare și nu-l distruge cînd tu ești în putere, pentru că milostenia arătată tatălui nu va fi uitată și, în pofida păcatelor, se va zidi casa ta. În ziua necazului tău aduce-și-va aminte Domnul de tine și ca gheața cînd este senin, așa se vor topi păcatele tale. Ca un hulitor e cel ce părăsește pe tată și blestemat de Domnul este cel ce mînie pe mama sa“ (3, 12-17).

„Fiule! să nu lași pe cel sărac lipsit de hrană și ochii celor nevoiași nu-i face să aștepte“ (4, 1). „Fii celor orfani ca un tată și ca un bărbat pentru mama lor“ (4, 10). „*Fiule! din tinerețele tale alege învățătura și pînă la căruntețele tale vei afla înțelepciunea*“ (6, 18). „*De vei vedea înțelept, intră la el și pragurile ușilor lui să le roadă piciorul tău. Cugetă întru poruncile Domnului și întru legea lui pururea să gîndești*“ (6, 37-38). „În tot ce faci adu-ți aminte de sfîrșitul tău și nu vei mai păcătui niciodată“ (7, 38).

„*Rușinea tatălui este fiul neînvățat*“ *(22, 3).*

„Cînd te afli în mijlocul neînvățaților, cruță-ți vremea; iar cu înțelepții zăbovește fără teamă“ (27, 12).

„Cel ce face milostenie împrumută pe aproapele său, și cel ce dă din punga sa, ține poruncile“ (29, 1).

„*Ai grijă de nume, că acesta-ți va rămîne mai mult decît o mie de comori mari de aur*“ (41, 15).

Realizarea acestor idealuri, după Isus, fiul lui Sirah, se face cu ajutorul lui *iasar,* a *bătăii,* a *pedepsirii* copilului în scopul *îmblînzirii* acestuia. Această educație autoritară o găsim formulată în primele 13 versete ale capitolului 30 din Cartea lui Isus Sirah. Aceste versete sînt adevărate porunci educative, după care tatăl iudeu trebuie să se ghideze, atunci cînd își începe munca sa

educativă. După Isus, fiul lui Sirah, nu poți face din fiul tău „*om*“, dacă neglijezi următoarele sfaturi educative :

Cel ce iubește, fiul său îl bate, ca mai pe urmă să se bucure de el.

Cel ce ceartă fiul său va avea mulțumire și între cei cunoscuți se va lăuda cu el.

Cel ce învață pe fiul său întărîtă pe vrăjmași și înaintea prietenilor se va bucura pentru el.

Murit-a tatăl lui și este ca și cum n-ar fi murit, pentru că asemenea lui și-a lăsat după sine.

În viața sa l-a văzut și s-a bucurat și la moartea sa nu s-a întristat.

Asupra vrăjmașilor a lăsat răzbunător și prietenilor răsplătitor de har.

Cel ce este moale cu fiul său va lega rănile lui și de orice strigăt se vor tulbura cele dinăuntru ale lui.

Calul neîmblînzit ajunge nărăvaș, așa și un copil lăsat în voia lui ajunge rău-crescut.

Dacă ești drăgăstos cu fiul tău, te va înfricoșa ; joacă-te cu el și te va întrista.

Nu rîde cu el, ca să nu te doară împreună cu el și mai pe urmă să ți se strepezească dinții.

Nu-l lăsa în voia lui la tinerețe și nu trece cu vederea greșelile lui.

Pleacă grumazul lui la tinerețe și bate-l pînă este prunc, ca nu cumva, încăpățînîndu-se, să nu te asculte.

Ceartă pe fiul tău și fă-l să lucreze, ca să nu se poticnească întru rușine.

Istoricul iudeu Iosif Flaviu socotește acest sistem educativ ca o specială însușire a poporului său, atunci cînd scrie : „Căci toate ocupațiile, activitățile și discursurile se bazează pe sentimentul de pietate față de Dumnezeu pentru că Moise nu a lăsat nimic în această direcție neexaminat și nereglementat. În fiecare mod de a instrui și educa există două căi: aceea a învățăturii orale, adică a întipăririi (învățăturii) prin audiere și aceea a învățării prin exersare (memorare). Au existat o mulțime de păreri contradictorii în susținerea uneia sau alteia din aceste căi (metode). Cei din Creta, de pildă, susțineau teza educării prin obișnuirea cu deprinderile, pe cînd atenienii și aproape toți ceilalți greci nu puneau accentul pe activitatea practică, ci se orientau numai după legile promulgate, care spuneau ce trebuie făcut. Dimpotrivă, dătătorii legii noastre (Dumnezeu și Moise), au unit cu multă prudență aceste două căi (metode) de instruire și educare. Căci, ei se bazează pe faptul că educația morală nu trebuie să fie lipsită de orientarea teoretică, iar pe de altă parte, legea exprimată prin cuvînt trebuia să se poată baza pe aplicarea ei în practică“ (Contra lui Apion, a II-a, 17).

La iudei copiii creșteau ca participanți direcți la viața familiei pînă la plinirea majoratului. Tinerii erau considerați la vîrsta de 13 ani ca maturi, iar fetele la 12 ani. De la această vîrstă ei trebuiau să exercite obligațiile unui israelitean.

Rabinul Samuel cel Tînăr (anul 1 î. d. Hristos) a împărțit perioadele de viață (ale unui om) după cum urmează :

— La vîrsta de 5 ani — se începe învățarea Bibliei.
— Cu vîrsta de 10 ani, copilul iudeu învăța Mișna.
— Cu 13 ani începea învățarea rugăciunilor speciale.
— La 18 ani se putea căsători.
— La 20 ani devenea apt să se întrețină singur, prin muncă.
— La 30 ani era în deplină vigoare (putea deveni învățător).
— La 40 ani atingea desăvîrșirea în învățătură.
— La 50 ani putea deveni sfătuitor.
— La 60 ani era socotit un om în vîrstă.
— La 70 ani era deja îmbătrînit.
— La 80 ani era vîrsta înaintată.
— La 90 ani atingea vîrsta încovoierii.
— La 100 ani, dacă n-a murit încă, era ca și cum ar fi fost mort și dispărut din lume.

Copiii trebuiau încă înainte de 5 ani să ia parte la serviciul religios de la Templu. Tatăl copilului era obligat să se ocupe de educația religioasă a acestuia. Imediat ce copilul începea să vorbească, tatăl îl învăța poruncile, Tora și scrisul. Dacă nu făcea aceasta *„era mai bine ca el* (tatăl) *să nu se fi născut“* [8].

Așa cum am mai amintit, copilul iudeu fiind punctul central în viața părinților, aceștia căutau să facă totul pentru el. Copilul era privit cu alți ochi numai atunci cînd el era instruit de tatăl său sau de învățător. Un copil fără școală nu valora nimic în ochii celor mari. Cum va putea un astfel de copil, cînd va fi mare, să citească pericopele biblice la sinagogă sau să-și învețe copiii dacă el însuși e neștiutor de carte ?! Copilul învățat valorează mult mai mult decît un soldat sau un paznic al cetății. În această privință Talmudul ierusalimitean relatează despre rabinul *Iuda Nesia* (sec. III d. Hr.), care și-a trimis colegii prin cetățile țării cu scopul de a propovădui poporului, învățătura lui Moise. La întrebarea lor : — Cine sînt apărătorii cetății ? De fiecare dată li se prezentau de către senatori, paznicii fiecărei cetăți. Atunci rabinii le spuneau : „Aceștia nu sînt apărătorii cetății, ci distrugătorii ei“.

Mirați de acest răspuns, senatorii le cereau rabinilor să fie mai expliciți în afirmațiile lor paradoxale. Și atunci rabinii le răspundeau senatorilor că adevărații apărători ai cetății sînt copiii care studiază Biblia și învățătura Mișnei împreună cu învățătorii lor. Aceștia nu vor deveni niciodată infractori. Și de aceea locuitorii unei astfel de cetăți sînt păziți chiar de Dumnezeu, așa cum afirmă și psalmistul : „De n-ar zidi Domnul casa, în zadăr s-ar osteni cei ce o zidesc ; de n-ar păzi Domnul cetatea, în zadar ar priveghea cel ce o păzește“ (Psalmul 126, 1) [9].

Importanța copilului la iudei reiese și din următoarea disensiune dintre unii rabini : Exista o categorie care susținea că aceia vor ajunge să stea de-a dreapta lui Dumnezeu, care vor „poseda la perfecție Tora și vor face fapte bune“. Cealaltă categorie de rabini

---

8. Cf. Abot V, 21.
9. Cf. Hagiga I, 7 v. 76 c.

susținea că numai învățătorii Bibliei și ai Mișinei, care se „ocupă de instruirea copiilor vor sta de-a dreapta lui Dumnezeu“ [10].

II. COPILUL — TIPUL VIEȚII MESIANICE ÎN CREȘTINISM

1. *Copilul în fața lui Iisus Hristos*. Domnul nostru Iisus Hristos trăiește într-o lume iudaică care nu era străină de influențele istorice, sociale și politice ale celeilalte lumi greco-romane ce căuta să imprime o amprentă adîncă peste tot, unde legiunile romane treceau cu „tăvălugul“ forței militare. Ne găsim într-o perioadă în care, deși Grecia era supusă, totuși învățații greci erau consultați atît de senatorii și consulii romani, cît și de Cezarul de la Roma. Acești învățați greci însoțeau legiunile romane peste tot. Alexandru cel Mare fusese acela care pentru prima dată în istoria omenirii luase cu el în campaniile sale, pe cei mai învățați oameni ai Greciei în frunte cu Aristotel [11]. Aceste influențe încep să se confrunte, încetul cu încetul, cu noua concepție iudaică despre lume și viață, concepție ce avea un caracter pur teocratic. Cît ne privește pe noi, important este faptul, că atît în lumea greco-romană, cît și în cea iudaică, copilul era considerat ca un „aluat“ care în mîinile părinților sau educatorilor poate primi „forma și dimensiunile dorite de aceștia“.

Sinopticii ne prezintă fiecare în parte, unul într-un fel celălalt în altul, momentul în care Iisus se apropie de copil, îl cheamă la Sine, și-l pune direct în mijlocul Apostolilor (Matei 18, 1-5 ; Marcu 9, 33-37 ; Luca 9, 46-48).

Domnul nostru Iisus Hristos a fost Dumnezeul-Om, care în calitate de om a rămas cetățeanul credincios poporului său. „Iudeul Iisus“ — cum Îl numește Prof. Pinchas Lapide [12] — era Omul — Dumnezeu care cunoștea mai bine ca oricare altul, atît textele Vechiului Testament, cît și mentalitatea iudaică despre copii. Tot atît de bine, Iisus Hristos cunoștea și cealaltă mentalitate, cea greco-romană, privind copilul. Înainte și în timpul activității Sale pămîntești, ideile filozofilor și educatorilor greci și romani pătrunseră destul de bine pe teritoriul Țării Sfinte. Aceste idei se confruntau acum cu cele iudaice, influențîndu-se reciproc.

Desigur, nu-i era străină lui Iisus nici opinia filozofului iudeu Filon din Alexandria (contemporanul său), care prin ideile sale încerca „o punte“ de legătură între aceste două lumi. Iisus se poartă în tot ceea ce face ca un iudeu, ca un rabin, respectînd datinile, obiceiurile și legea iudaică. Și totuși El se deosebește, în mod radical, de toți antecesorii și contemporanii Săi. Felul în care El analizează textele Vechiului Testament și le interpretează, modul în care puterea cuvîntului Său se exteriorizează în faptă, trădează peste tot ceva *unic, măreț și nou*. Această noutate se poate vedea din fiecare cuvînt și gest al Său, atunci cînd El se adresează copiilor. Cuvintele de la Luca 9, 43 : *Și toți au rămas uimiți de măreția lui Dumnezeu... mirîndu-se toți de cîte făcea...* îi privește și pe ucenici, care nu-L înțeleg pe Iisus.

---

10. Cf. Pesitkta Kahana 180, a.

11. Vezi Dr. Peter Baumm, *Alexander der Grosse*, Ein königliches Leben. Verlag Buch und Welt, Zürich, London, Wolsberg, 1968, p. 56 și u.

12. Vezi mai pe larg cartea sa : *„Der jude Jesus“*, Thesen eines Juden — Antworten eines Christen, Benziger Verlag, 1979.

În timp ce Sfinții Evangheliști Matei și Luca nu ne dau mai multe amănunte despre episodul certei pentru întîietate, legat de scena în care Iisus cheamă la Sine un copil și-l pune *în mijlocul lor* (Matei 18, 2) sau „*lîngă Sine*“ (Luca 9, 47), Sfîntul Evanghelist Marcu vede cu alți ochi scena aceasta, el însuși fiind tînărul care s-a despărțit doar de cîțiva ani de copilărie.

În scena descrisă de Sfîntul Evanghelist Marcu, raportul dintre Iisus și copil se întrevede legătura afectivă a părintelui care se interesează de copil, îl cheamă la Sine, se apleacă spre el și-l ia în brațe: „Și, luînd un copil, l-a pus în mijlocul lor, *și, luîndu-l în brațe* (καὶ ἐναγκλισάμενος αὐτό) le-a zis: Oricine va primi în numele Meu, pe unul din acești copii, pe Mine Mă primește: și oricine Mă primește, nu pe Mine Mă primește ci pe Cel ce M-a trimis pe Mine (Marcu 9, 36-37).

Expresia „καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτό“ o întîlnim doar la Sfîntul Evanghelist Marcu. Ucenicii rămîn „*uimiți și mirați*“ de gestul plin de tandrețe al învățătorului lor, care nu-l privește pe copil de sus, ca pe ceva secundar în activitatea Sa mesianică, ci ca ceva central și important, făcînd din copil tipul vieții mesianice, pildă demnă de urmat pentru omul matur.

Iisus Hristos prin această scenă, în care-l ia pe copil în brațe, aduce ceva nou în întreaga filozofie a educației greco-romane și iudaice de pînă la El. El introduce un nou principiu educativ, necunoscut contemporanilor săi: principiul coeducării. Nu numai copiii au întotdeauna ceva de învățat de la cei maturi, de la părinți, ci și cei maturi, respectiv părinții, au ceva de învățat de la copii.

Și Iisus chemînd la Sine un prunc l-a pus în mijlocul lor și le-a zis: „Adevărat zic vouă: *De nu vă veți întoarce și nu veți fi ca pruncii, nu veți intra în împărăția lui Dumnezeu*“ (Matei 18, 2-3).

Prin această atitudine a lui Iisus față de copii, El schimbă întreaga optică a Apostolilor, și a unora dintre iudei, față de „acești mai mici ai Mei“, cum îi numește El, uneori, pe copii. Iisus apare în ochii Apostolilor ca un revoluționar pașnic, dar radical și pe tărîmul educației. El le vorbește despre „împărăția lui Dumnezeu“ care a și început sub privirile lor, avînd în mijlocul ei tocmai pe copii prin puritatea vieții lor. Toți trebuie să devină întocmai ca acești copii, curați la suflet și la trup, așa cum sînt ei.

Iisus Hristos e *prietenul și doctorul copiilor*. El a venit să aline toată durerea, întristarea și suferința în popor. Privirile și pașii Lui se îndreaptă mai ales spre cei bolnavi și suferinzi. El vindecă nu numai pe cei maturi, ci și pe cei mici, pe copii. *E prietenul apropiat al copiilor handicapați,* cu deosebită milă față de copiii ce zac în suferință. Pe cei ce pot merge îi cheamă la Sine: „*Lăsați copiii să vină la Mine...*“ (Marcu 10, 14); cei ce nu se pot deplasa singuri, primesc și ei mîngîiere și alinare căci Iisus Însuși se îndreaptă spre ei.

Alinarea și tămăduirea maladiilor, Iisus obișnuia să o facă punîndu-și mîinile Sale pe cei bolnavi. Părinții, mai ales cei cu copii bolnavi, aleargă spre Marele Doctor: „*Și aduceau la El copii, ca să-și pună mîinile peste ei...* (Marcu 10, 13). Punerea mîinilor peste copii era semn al binecuvîntării, dar și al alungării suferinței, al vindecării bolii.

Copilul, mai ales cel handicapat, se bucură de stima și dragostea lui Iisus, care a venit să „aline toată boala și toată suferința în popor". Pentru Iisus, copilul apare ca o mare dimensiune a vieții, ca ceva ce trebuie să stea în mijlocul atenției tuturor. Cu cîtă vehemență respinge punctul de vedere al Apostolilor, ce erau adînc impregnați de mentalitatea specifică a „*Spiessbürger*"-ului iudeu, care vedea totul în mod îngust și unilateral.

Sfîntului Evanghelist Marcu nu-i scapă nici un amănunt. Datorită lui știm că atunci cînd e vorba de copii, Mîntuitorul poate chiar să se supere. Expresia „*s-a mîniat Iisus*", ὁ Ἰησοῦς ἠγανάκτησεν o întîlnim numai la acest evanghelist tînăr (Marcu 10, 14). Cei maturi par a se rușina de atitudinea lor și o omit pur și simplu. În schimb Marcu ține să accentueze acest lucru și de aceea și spune: „Dar ucenicii certau pe cei ce-i aduceau (copiii). Iar Iisus, văzînd, *S-a mîniat* și le-a zis: Lăsați copiii să vină la Mine și nu-i opriți, căci a unora ca aceștia este împărăția lui Dumnezeu" (Marcu 10, 13-14).

Dragostea lui Iisus față de copilul suferind, care se zbate cu moartea — „*fiica mea este pe moarte*" — (Marcu 5, 23) — merge pînă acolo, încît Mîntuitorul e gata să treacă peste legile naturii, scoțîndu-l din ghiarele morții. Cuvintele lui Iair, mai marele sinagogii, care-și calcă mîndria de fariseu, implorîndu-L pe Iisus ca să vină — „spre a-și pune mîinile pe fiica lui, ca să scape și să trăiască" (Matei 5, 23) — nu se lovesc pe timpane surde. Spre a-i consola pe cei ai casei le spune că — *puella non est mortua, sed dormit* — Copila n-a murit, ci numai doarme. Nu ia în considerare zîmbetele sarcastice ale celor „ce-L luau în rîs" (Marcu 5, 40), ci se apropie de copilă și apucîndu-o de mînă îi zice: „*Talita Kumi*, adică: *Fiică, ție-ți zic, scoală-te*" (Marcu 5, 41). Bucuria părinților e și bucuria lui Iisus, care o privesc cu ochii plini de lacrimi, atunci cînd „copila îndată s-a sculat și a început să umble". Zîmbetele și rîsetele celor ce-L considerau pe Iisus drept un naiv se transformă acum în admirație, mirare și uimire, căci toți s-au mirat îndată cu uimire mare" (Marcu 5, 42).

Tinerețea unei copile de „doisprezece ani" dădea un nou sens vieții părinților, căci casa lor va fi din nou plină de rîsete, zîmbete, cîntece și de speranțe.

Nu tot așa se pare că Mîntuitorul S-a purtat cu femeia canaaneiancă ce avea și ea o fiică bolnavă. Dintre toate minunile săvîrșite de Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, minunea relatată de Sfîntul Evanghelist Matei în capitolul XV pare să ne dea mai mult de gîndit. De ce Mîntuitorul — ca niciodată — S-a făcut că nu aude rugămintea unei mame, care mînată de dragostea ce o mistuia față de odrasla sa îi striga mereu: „Doamne, ajută-mi ?!".

Trebuie reținut faptul că întîmplarea nu s-a petrecut pe pămîntul Țării Sfinte, ci în Fenicia, între hotarele a două orașe păgîne: Tirul și Sidonul. Nici nu păsise bine Mîntuitorul pe pămîntul fenician că o femeie păgînă îi iese în cale și fără nici o timiditate își deschide sufletul în fața lui Iisus zicîndu-i: „*Miluiește-mă Doamne, Fiul lui David. Fiica mea este rău chinuită de un demon*" (Matei 15, 22).

2. *Copilul — marea dimensiune a vieții părinților.* Copilul constituie punctul central în viața părinților, întrucît el face ca legătura dintre soți să fie mai puternică, mai caldă, mai durabilă și mai afectivă, dîndu-le un sens vieții, tocmai prin această mărime, proporție și întindere a lor peste legătura unității iubirii inițiale, de la începutul căsniciei, care pe parcurs se poate, uneori, răci.

Copilul e o realitate profund dinamică, în continuă schimbare și devenire. Transformarea persoanei umane și devenirea ei e atît de inerentă firii noastre, încît unii filozofi — ca de pildă, francezul *Henri Bergson* în *L'evolution créatrice,* Paris 1930 — socotesc evoluția noastră în timp drept singura dimensiune a vieții [13]. Evoluția umană are ca primă treaptă copilăria, care constituie cea mai frumoasă perioadă din viața fiecărui om tocmai prin aceea că amprenta ei o constituie curăția morală și lipsa de griji. Acestei etape îi urmează adolescența, maturitatea și bătrînețea.

Copilul este „*tipul vieții mesianice*“ [14] al cărui apanaj îl constituie „sinceritatea“ [15]. El e ca o plantă tînără care are nevoie să fie cultivată, îngrijită și supravegheată, cînd ea contractează curburi vicioase. Pentru părinți, copilul este o „personalitate“ care se formează în cadrul familiei, iar împlinirea sensului unei căsătorii are loc numai prin copii, prin procreare. Mama, spre deosebire de tată, participă mai intens la această bucurie, în timp ce acesta „adoptă“ copilul, pe care soția sa l-a adus în lume. E adevărat că și-n ființa tatălui se află dorința de procreare și reînnoire a operei sale ; prin aceasta el devine tot mai mult tatăl copilului său, văzînd în el urmașul și transmițătorul operei sale.

Paternitatea — spune Hendrik von *Oyen* — este chemată în viață prin *cognatio,* o calitate substanțială a căsătoriei, care de cele mai multe ori este trecută cu vederea. Nu trebuie ignorat nici faptul că mama, odată cu nașterea copilului ei, crează între ea și copil o legătură psihologică, care pentru tată rămîne necunoscută, în schimb iau naștere pentru el relații psihologice care-i sînt „cunoscute“ din însăși structura căsătoriei, prin care el acceptă și recunoaște copilul ca pe sine însuși. Cei care au avut căsătorii anulate prin divorț știu cu cîtă înverșunare și tenacitate desăvîrșită doresc să-și viziteze copiii tații cărora le-a fost respins dreptul de a-i menține ; și care încearcă totuși să-și mențină drepturile educaționale. Aceste legături se întind mult deasupra relației adoptive [16].

Grija față de copilul încă nenăscut, uneori nici chiar conceput,

---

13. Nicolae Mărgineanu, *Aspectul evolutiv,* Cap. V, în *Psihologha persoanei,* Sibiu, 1944, p. 188.

14. S. Legasse, *Jesus et l'enfant* „Enfant“, „Petit et Simples“ dans la Tradition synoptique, Paris, 1969, (Autorul arată în studiul său că Sfînta Tradiție — bazîndu-se pe locul de la Luca 18, 15, ș. u. scena cu copiii certați de Apostoli și de locurile din Matei 18, 14 ; 23, 12 ; Luca 14, 11 ; 18, 14) — a păstrat sub o formă destul de divergentă, cuvîntul prin care copilul e propus drept model după care auditorii sînt îndemnați să se conformeze), p. 322-323.

15. Ed. Clément, *Guide des parents pour la santé et l'éducation morale et intellectuelle des enfants,* Paris, 1871, p. 255.

16. Hendrik von Oyen, *Liebe und Ehe,* Verlag Friedrich Reinhard A. Basel, 1957, p. 344.

devine centrul preocupărilor părintești. Fericirea soților constituie un scop legitim și ea se amplifică prin copil, care nu e altceva decît floarea și fructul iubirii lor, pentru care sînt în stare să facă orice, dînd dovadă de o dăruire deplină, de un spirit de sacrificiu și de o abnegație de care numai părinții sînt în stare. Cuplul părinților primește adevărata lor configurație omenească numai prin intrarea „*noului om*“ în sînul iubirii ce-i oferă „copilului toate drepturile, iar părinților numai datorii“ [17].

Părinții sînt obligați a-și educa copiii fără să se gîndească la osteneala pe care trebuie s-o depună, în așa fel încît la terminarea educației, copiii să-și poată părăsi cuibul părintesc, intrînd deplin formați în viață. Copiii sînt copiii *părinților,* lucrarea lor ; poartă în ființa lor fizică și în caracterul lor imaginea părinților lor — ei imaginează descendenții, moștenirea și continuarea vieții lor în viitor. În această ordine de idei, s-a putut scrie : „Educația este continuarea și înfăptuirea procreării. Ambele se contopesc în una și aceeași lucrare. Căci procrearea este transmiterea acestei vieți omenești pe care educația trebuie s-o desăvîrșească și s-o dezvolte [18].

Legătura ontologică a copilului cu părinții săi este o legătură deosebită, durabilă, netransmisibilă asupra altora. Copilul nu și-a ales părinții, așa cum au putut aceștia să se aleagă în legătura lor de dragoste.

Copiii seamănă cu părinții. „Ei sînt în realitate reflexe ontologice ale părinților și, prin manifestările ființei lor, copiii reproduc reflexele părinților. Copiii reproduc și *îndemînarea părinților,* chiar dacă aceștia nu vor să recunoască aceasta. Dar și invers, *părinții sînt îndemînarea copiilor,* care se transmite tradițional — istoric din generație în generație și, istoric existențial determinînd existența omului“ [19].

Întrucît copiii sînt, într-o oarecare măsură, o parte din ființa tatălui și a mamei, o desfășurare a propriei lor persoane, aceștia sînt răspunzători direcți de educația copiilor lor. „Această răspundere este de natură deosebită — o răspundere completă față de ființa omenească care a venit pe lume numai pentru că părinții și-au dorit-o în mod serios, iar opera pe care ei o întreprind este de așa proporție, încît întreaga lor viață trebuie să fie preocupată de grija pentru educația copiilor lor“ [20].

Copiii constituie pentru părinți marea dimensiune a vieții, iar misiunea și sarcina lor rămîne într-o anumită măsură misiunea jertfei. De aceea, copiii trebuie să constituie bucuria vieții părinților, care sînt fericiți în măsura în care văd fericirea copiilor lor. În această problemă atît de importantă, a educației copiilor, părinții sînt cei dintîi chemați și cei dintîi răspunzători, iar copiii au nevoie

---

17. Jack Leclercq, *Die Familie,* Freiburg, 1955, p. 345 (Expresia aparține lui Tailhade și e luată din Mariage et union libre, p. 185).
18. E. Janssens, *Les droits du père de familie en matière d'education et d'enseignement,* Lüttch, 1930, p. 12.
19. Hellmut Stoffer, *Die Bedeutung der Kindheit in der modernen Welt,* München — Basel, 1964, p. 37.
20. Jack Leclerq, *Die Familie...,* p. 344.

de intervenția educativă a părinților, aceasta constituind nu numai o datorie, ci și un drept al părinților, neînlocuibil în cadrul familiei.

Procesul educativ al părinților față de marea importanță a vieții lor începe, am putea spune, odată cu nașterea copilului. Copilul se dezvoltă sub influența educației părinților, care nu se desfășoară pe un „loc“ gol. Copilul se naște cu anumite *predispoziții naturale,* care reprezintă premisele dezvoltării sale psihice ce se formează și se dezvoltă — pe baza predispozițiilor native — în procesul activității, în procesul educației și instrucției“ [21].

Esențialul pentru dezvoltarea psihică și educativă a copilului este relația sa de comunicare cu părinții, în special cu mama, mai ales prin intermediul limbajului : „Copilul — după 2-3 săptămîni — începe să fie atent la sunetele din jurul său, iar mai tîrziu, după ce a trecut perioada gînguritului, începe să imite pe cei din jurul său sub toate aspectele, în special ceea ce „spun“ și ceea ce „fac“. De la 5-10 cuvinte pe care le pronunță copilul la un an, vocabularul lui crește foarte rapid, ajungînd la circa 300-400 de cuvinte la doi ani ; la trei ani, numărul cuvintelor pe care le cunoaște și le folosește copilul este de circa 1.000“ [22]. Dacă mama e mereu cu copilul său, povestindu-i fel de fel de povești și dacă acesta va fi înconjurat de iubirea tatălui, i se va dezvolta *limbajul* de comunicare încît atunci cînd el va începe școala — pe la 6 ani — va stăpîni destul de bine *„simțul limbii“*. Deci și în această direcție grija pentru dezvoltarea vorbirii corecte cade tot pe umerii părinților să constituie o preocupare permanentă în procesul lor educativ, deoarece copilul întrebuințează în afara familiei, limbajul — expresiile frumoase sau urîte — pe care acesta l-a auzit în interiorul ei.

Familia creștină va folosi limbajul care o onorează, dovedind prin aceasta că ea aparține lui Hristos și în toate Îl imită pe El, pentru ca, la rîndul lor, copiii să-și imite părinții în așa fel încît prin purtarea și limbajul lor să constituie cartea de vizită a acestora.

Expresia : *„Bărbatului copilul i-a fost tată* (Wordsworth)“ pare a fi un paradox, care „paradox“, analizat din punct de vedere teologic, este totuși o realitate. Bărbatul Iosif, logodnicul Fecioarei Maria (Matei 1, 18), a văzut întotdeauna — după ce Dumnezeu i s-a arătat în vis, grăindu-i: *„Iosife, fiul lui David, nu te teme a lua pe Maria, logodnica ta, că ce s-a zămislit într-însa este de la Duhul Sfînt“* (Matei 1, 20) — în fiul acestei Fecioare pe Tatăl său ceresc, așa cum l-a descoperit proorocul Isaia : *„Căci un prunc s-a născut nouă, un fiu s-a dat nouă, a cărui stăpînire e pe umărul lui, Înger de mare Sfat, Sfetnic minunat, Dumnezeu tare, biruitor, Domn al păcii, Părinte al veacului ce va să fie“* (Isaia 9, 5).

Purtarea bărbatului Iosif față de acest „prunc“ și a logodnicei sale Maria, trebuie să constituie unicul model pe care familia creștină e chemată să-l urmeze, modelînd în așa fel copilul încît

---

21. Cf. *Premisele naturale ale dezvoltării psihice,* în *Psihologia copilului preșcolar,* București, 1970, (Lucrare în colectiv, sub redacția prof. Al. Roșca și Al. Chircev, Cluj-Napoca), p. 20.

22. Cf. *Dezvoltarea limbajului pînă la vîrsta preșcolară,* în *Psihologia copilului preșcolar* ... p. 74.

și despre el să se poată afirma atunci cînd va părăsi casa părintească : „*Bărbatului copilul i-a fost tată...*“. Adică pentru propriul lor copil, pentru „bărbatul“ care păşeşte format în viaţă, părinţii s-au făcut ei înşişi copii, nu numai prin faptul că s-au jucat cu el, ci mai ales prin acela al compartimentului moral specific numai copilului nevinovat în care „*nu este vicleşug*“ (Ioan 1, 47), aşa cum n-a existat în Apostolul Natanael. Unitatea mamei şi tatălui este pusă la încercare tocmai în această sarcină grea — în a deveni ei înşişi copii — printr-o dezvoltare armonioasă, care joacă cel mai important rol în influenţa pe care aceştia o exercită „bărbatului“ de mîine.

Părinţii trebuie să-i facă responsabili pe copii de unele fapte ale lor. De mici să fie solicitaţi, adică făcuţi „responsabili“ şi puşi în situaţia de a vedea că şi lor li se încredinţează misiuni potrivite cu vîrsta lor. Totuşi sufletul copiilor nu trebuie încărcat cu prea mare responsabilitate. Responsabilitatea trebuie să fie gradată. Dar în marea lor „slăbiciune“ şi bucurie faţă de copil, părinţii nu trebuie să cadă în cealaltă extremă, neglijînd datoria de a-l educa şi prin aceasta, uitînd că experienţa copilăriei timpurii este hotărîtoare pentru toată viaţa, făcînd astfel o foarte mare greşeală [23].

Pentru realizarea marii dimensiuni a vieţii, pentru o viziune mai pozitivă şi optimistă a Bisericii şi a lumii, pentru o deschidere spre oameni, pentru a clădi o societate mai bună, mai frăţească şi mai plăcută, făcînd astfel din cetatea terestră, cetatea lui Dumnezeu — scria *H. Bissonnier* — ni se pare firesc a ajuta copilul şi adolescentul de a ieşi din solititudine, din claustrarea sau revolta interioară. Sprijiniţi în mod solid pe tot ceea ce l-ar putea ajuta în viaţă şi bazaţi pe învăţătura Trupului tainic şi a comuniunii sfinţilor, părinţii vor face din copii membrii trăitori ai Bisericii lui Hristos şi, în acelaşi timp, în societatea de mîine, cetăţeni utili şi fericiţi [24].

Omul are cea mai lungă copilărie, care a stat la baza dezvoltării culturii. „În măsura în care voinţa omenească a devenit tot mai complexă şi variată — scrie *Fiske* —, iar lucrurile, care trebuiau învăţate, s-au înmulţit fără întrerupere, în aceeaşi măsură viaţa omenească putea fi dată tot mai puţin pe de-a gata, înainte de naştere, urmînd să se dezvolte mai mult după naştere, anume în timpul copilăriei“ [25]. Numai pe temeiul celor de mai sus putem înţelege de ce copilul e marea dimensiune a vieţii. Şi tot numai pe temeiul celor de mai sus putem înţelege funcţia şi rostul copilăriei : deoarece omul se naşte copil şi nu om mare — uneori copilăria ajungînd pînă la 25-30 ani —, din două mari şi importante motive : unul legat de maturitate, celălalt de învăţare.

Copilul e născut ca o fiinţă complet neajutorată. Ani îndelungaţi are nevoie de ocrotire şi îngrijire, trebuind mai întîi să înveţe a fi om şi tot ceea ce aparţine acestei noţiuni. Acest drum nu e uşor, dar cu toate acestea e o realizare excepţională a fiinţei

---

23. Hendrik von Oyen, *Liebe und Ehe...*, p. 345.

24. H. Bissonnier, *Éducation religieuse et troubles de la personalité* (Caracterieles névrotiques et psychotiques), Editions Fleurus, Paris, 1968, p. 183.

25. Cf. Nicolae Mărgineanu, *Conduita umană*, Editura ştiinţifică, Bucureşti, 1973, p. 243.

umane. Copilul e un ucenic care în anii primi de școală își deschide sufletul mai ales mamei sale. El e stăpînit de îndoială și frică în fața unei lucrări care-l așteaptă a doua zi la școală. De aceea, în realitatea educațională nu trebuie trecută cu vederea problema fricii. În condițiile normale, viața e conjugare de tendințe și valențe. În condiții anormale, anume atunci cînd în față apare un obstacol, viața este o conjugare cu lumea sub imperiul nesiguranței și al fricii.

De frică n-a fost scutit nici Domnul nostru Iisus Hristos, care, fiind Dumnezeu adevărat, dar și *om adevărat*, a trăit sentimentul fricii în cea mai profundă adîncime în grădina Ghetsimani cînd, cu lacrimi în ochi, S-a rugat Tatălui ceresc zicînd: „*Părinte, de voiești, treacă de la Mine acest pahar. Dar nu voia Mea, ci voia Ta să se împlinească*“ (Luca 22, 42; Marcu 14, 36).

Această frică Îl încearcă încă o dată pe Sfînta Cruce, cînd partea omenească din El rostește cuvintele: „*Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai părăsit?*“ (Marcu 15, 34). Însă ca un Dumnezeu adevărat, deodată depășește această stare de slăbiciune umană, încurajîndu-l și pe tîlhar, căruia îi spune: „Azi vei fi cu Mine în rai“ (Luca 23, 43).

De frică nu e scutit nimeni, cu atît mai mult micul copil. De aceea, misiunea mamei și a tatălui, respectiv a profesorului constă în a alunga îndoiala și frica din inima copilului. Ei trebuie să-l îndrume și să-l ridice pe copil, nu să-i reteze aripile încrederii, care și așa sînt destul de fragede.

Dacă copilul vrea să progreseze, atunci el trebuie să fie convins — de părinți și profesori — că în el zac comori pe care le poate scoate la iveală, un capital de calități morale, de voință și inteligență cu ajutorul cărora poate lucra. A hrăni existența puterilor fizice și a virtuților este cel mai bun și cel mai drept drum de a le trezi și dezvolta.

Un copil ca Louis Pasteur (1895), Albert Schweizer, Albert Einstein (care mărturisește că fără Maurice Solovine n-ar fi studiat îndeajuns fizica și metafizica)[26], Caruso etc., n-ar fi

---

26. Cf. Johannes Wickert, Einstein Albert, *In Selbstzeugnissen und Bilddokumenten*, Rowohlt Taschenbuch Verlag, Hamburg, 1972. În capitolul „*Akademie olympia*“, autorul arată că în Berna, Einstein împreună cu doi tovarăși au întemeiat așa-zisa: Academia Olimpia. Unul din acești tovarăși era un tînăr român „*ein junger Rumäne namens Maurice Solovine Er sei, sagte er, Philosophistudent und davon überzeugt, dass diese Wissenschaft sich mit den „höchsten Fragen befase.* Um das Durcheinander der Gedanken in seinem Kopf zu entwirren, hane er sich (junger Rumäne names Maurice Solovine n. n.), auch naturwissenschaftlichen Fächern zugewandt, der Geologie, der Mathematik und der Physik. Wenngleich er sich auch grosse Mühe gegeben habe, die phisikalischen Theorien zu verstehen, seine Bemühungen doch am Fehlen der Grundlagenkenntnisse gescheitert, *Einstein und Solovine freundeten sich sogleich an.* Denn auch er, Einstein, hatte es zuerst mit der Philosophie versucht; die dort herrschende *Unklarheit und Willkür* bewogen ihn jedoch einer exakten Naturwissenschaft zuzuwenden.

Zu einem Physikunterricht im herkömmlichen Sinne kam es nie. Offen gestanden, Sie brauchen keine Physikstunden zu nehmen, Einstein. Solovine fragte: *„Wäre es nicht zweckmässig, wenn wir gemeinsam* irgendein Werk eines grossen Forscers läsen und die hierin behandelten Fragen besprächen? „Einstein stimmte zu.

ajuns niciodată ceea ce au ajuns, dacă n-ar fi fost încurajați de mamele și tații lor. Se știe că aproape toți au fost repetenți — cu excepția lui Caruso — mai ales în primii ani de școală. Acești copii minune care au revoluționat știința, în școală în loc să fie încurajați de profesori, au fost mai mult stopați și neluați în seamă. Cu toate acestea, acasă au găsit sprijin și încurajare.

Louis Pasteur, care cu ocazia punerii unei plăci memoriale la casa părintească din Dôle, spunea: „O, mama și tatăl meu, voi dragi dispăruți, care ați trăit atît de modest în această casă mică, vouă vă datorez totul! Mama mea curajoasă, focul înflăcărării tale l-ai trimis asupra mea. Dacă totdeauna am fost preocupat de progresul științei din țara mea, ca și de onoarea ei, aceasta numai pentru că tu mi-ai sugerat-o. Iar tu, dragul meu tată, a cărui viață a fost atît de aspră ca și profesia ta aspră, tu mi-ai arătat ce poți realiza cu răbdare și osteneală mare[27]. Ție-ți datorez durabilitatea și perseverența activității mele. Tu nu ai dat dovadă numai de statornicie în însușirile tale, care fac folositoare orice viață, ci ai avut și admirație față de marii oameni și de întîmplări mărețe. Tu m-ai învățat să privesc înainte, să învăț tot mai mult, să mă împlinesc necontenit. Am în minte imaginea ta, seara cînd te întorceai de la lucru, cu dorința de a citi istorie despre vremurile glorioase, pe care tu însuți le-ai trăit. Cînd m-ai învățat să citesc, grija ta a fost să cunosc eroii Franței. Dragii mei părinți, fiți binecuvîntați pentru ceea ce ați fost și permite-ți-mi ca în această zi, plin de venerație, să vă mulțumesc în această casă“[28].

Acolo unde optimismul e cultivat în familie, unde părinții au toată încrederea în calitățile sufletești, morale și fizice ale copiilor lor, în astfel de familii descurajările venite din afară nu vor putea niciodată să nimicească optimismul copilului în reușita sa în viață. „Aproximativ, acum mai bine de o jumătate de secol, un copil de 10 ani lucra într-o fabrică din Neapole. Visul său era să devină

Reglemässig kamen die beinden — meist in Einstains Wohnung — zusammen ...“ (p. 21).

Cine e acest tînăr român Maurice Solovine, care voia să dezlege problemele filozofice cu ajutorul geologiei, matematicii și fizicii? Numele nu pare a fi românesc și totuși dacă vizitezi de pildă cimitirul Montparnasse din Paris poți vedea foarte multe morminte pe a căror cruci sînt nume de români ce și-au schimbat numele. Important e faptul că un român a dat impuls „*Teoriei relativității*“.

Cu acest român, Einstein va ține tot timpul legătura. La 3 aprilie 1953;— cu doi ani înainte de a muri — din S.U.A. Einstein ținea să-i mulțumească încă o dată acestui român — domiciliat în Paris — care a însemnat atît de mult, nu numai pentru el, ci pentru întreaga omenire (p. 22).

27. Se știe că vestitul savant Louis Pasteur n-a fost un elev eminent. Copil fiind — așa cum am amintit mai sus — s-a dovedit mediocru. Dintre cei 22 candidați ce s-au prezentat la școala Normală din Paris, a reușit doar al XV-lea, dar încurajarea primită de la părinți și munca au făcut din el un geniu așa cum scria mai tîrziu surorii sale: „*Voință, muncă, succes, acestea trei formează o unitate*“.

Deviza lui a fost: „*Per vias rectas*“ (Pe drum drept înainte).

28. Joseph Duhr, Erziehung eine Kunst, *Handbuch der praktischen Erzichungslehre,* Verlag Ferdinand Schöningh, Paderborn, 1955, p. 139.

cîntăreț, dar primul său învățător i-a tăiat tot avîntul! Tu nici nu poți să cînți spune el, tu nu ai deloc voce. Vocea ta sună la fel cu zgomotul produs de lăzi goale izbite de vînt! — Mama sa, o țărancă săracă, l-a cuprins în brațe și i-a spus, lăudîndu-l că vocea lui e frumoasă, și că se îmbunătățește în fiecare zi. Ea însăși s-a lipsit de multe, pentru a economisi și a-i putea plăti un profesor de muzică fiului ei. Mamei sale trebuie să-i mulțumească tînărul, încrederii și laudei ei, că viața lui și-a schimbat complet rostul. Acest tînăr nu-i altul decît marele *Caruso* [29].

Exemplul de mai sus poate fi transpus și pe planul vieții morale.

Nu putem încheia această prezentare a copilului ca marea dimensiune a vieții, fără a ne gîndi la Copilul — dumnezeiesc Iisus Hristos, Părintele veșniciei, care a primit și El tot timpul iubirea divină a Tatălui și cea agapică a Mamei (— prin inima căreia a trecut sabia durerii, lîngă Crucea Golgotei —) Sfînta Fecioara Maria. Astfel, cea mai frumoasă viață, care a devenit hotărîtoare pentru istoria omenirii, cu toate că și-a găsit sfîrșitul pe Golgota, în chinuri și batjocură, în ură și dispreț, a emanat în acele clipe de durere atîta optimism încît el continuă pînă la sfîrșitul veacurilor să umple inimile tuturor celor ce în „disperare și nevoi“ își pleacă genunchii în fața Crucii și a icoanei lui Hristos, ca în fața marii dimensiuni a omenirii și a cosmosului întreg.

* * *

Concluzii. În decursul istoriei omenirii, ochii celor maturi au privit cu viu interes copilul ca pe un punct central în viața familiei și a societății. Peste perioada în care copilul era considerat ca o ființă „slabă“, ce nu merită să i se dea nici o atenție, s-a trecut destul de anevoios. Totuși, datorită unor filozofi ca Musonius, Platon și Aristotel, situația copilului începe să se schimbe. Aceștia pledează pentru cauza copilului, cerînd să fie educat așa cum se cuvine. Vocilor lor se adaugă vocea unor poeți ca Ovidiu sau cea a unor pedagogi ca *Quintilian* — ce îi judecă destul de sever și cinic pe cei ce îi bat pe copii și nu știu cum să-și desfășoare procesul pedagogic al instruirii lor.

1. — La „plinirea vremii“, lumea greco-romană avea cunoștință de venirea apropiată a lui Mesia, mai ales prin acei filozofi sau poeți — ca de pildă Virgilius — care în scrierile lor prevesteau — întocmai ca proorocii Vechiului Testament — venirea lui Mesia:

„Deja coboară din înaltul Olimp
Un copil nobil spre noi.
. . . . . .
. . . . . .
Rege al împărăției păcii
Care a fost întemeiată prin puterea Tatălui“.

2. — Abia în lumea iudaică, copilul e privit în toată splendoarea lui. Tatăl și mama iudaică nu se rușinează de copil. Se rușinează atunci cînd nu-l are, preferînd mai bine să moară, decît să trăiască fără copii: *„Dă-mi copii, iar de nu voi muri“* (Facere 30, 1).

29. *Ibidem*, p. 158.

Misiunea părinților era educarea copilului în spiritul legii lui Moise înrădăcinînd și întipărind în sufletul lui frica de Dumnezeu și respectul față de părinți și de aproapele. Educația copilului iudeu se făcea prin intermediul lui *isar*, a bătăii sau pedepsei, potrivit principiului: „Cine cruță toiagul său își urăște copilul" (Pilde 13, 24).

3. — Școala iudaică urmărea materializarea idealului religios-moral prin întipărirea Torei în sufletul copilului. Educația religios-morală a copilului se împlinește acum cu cea intelectuală: „*Rușinea tatălui este fiul neînvățat*" (Isus Sirah 22, 13); sau: „*Fiule! Din tinerețele tale alege învățătura și pînă la căruntețile tale vei afla înțelepciune*" (6, 18).

Tatăl care nu se ocupă de educarea religios-morală și intelectuală a copilului „*era mai bine ca el să nu se fi născut*". Apărătorii cetății, după rabini, nu erau paznicii, ci copiii educați și crescuți în școala iudaică care-i pregătea pentru viață. Această școală rabinică făcea din copilul iudeu marea dimensiune a vieții părinților și a poporului ales.

4. — În creștinism copilul devine chipul vieții mesianice. Iisus Hristos pune copilul în mijlocul activității sale dumnezeiești. Mîntuitorul nostru Iisus Hristos prin atitudinea Sa de a lua „copilul în brațe", aduce ceva nou în întreaga filozofie a educației greco-romane și iudaice de pînă la El. Iisus Hristos, Mîntuitorul lumii, introduce un nou principiu educativ, necunoscut contemporanilor Săi: principiul *coeducării*. Nu numai copiii au întotdeauna ceva de învățat de la cei maturi, de la părinți, ci și cei maturi, au ceva de învățat de la copii:

Copilul, mai ales cel handicapat, se bucură de stima și dragostea lui Iisus, care a venit să „aline toată boala și toată suferința în popor".

5. — Copilul constituie punctul central în viața părinților și veriga de legătură dintre soți, familie și Biserică. Copilul este „*tipul vieții mesianice*" al cărui apanaj îl constituie curățenia, sfințenia și sinceritatea. Legătura ontologică a copilului cu părinții săi este o legătură deosebită, durabilă, netransmisibilă asupra altora.

Grija față de copilul încă nenăscut, uneori nici chiar conceput, devine centrul preocupărilor părintești, Cuplul părinților primește adevărata lui configurație omenească numai prin intrarea „noului om" în sînul familiei care-i oferă „*copilului toate drepturile, iar părinților numai datorii*".

Pentru realizarea marii dimensiuni a vieții, pentru o viziune mai pozitivă și mai optimistă a Bisericii și a lumii, pentru o deschidere spre oameni pentru a clădi o „Civitas Dei", aici pe pămînt, mai bună, mai frățească și mai plăcută, atît lui Dumnezeu cît și oamenilor, — părinții sînt datori să se ocupe în mod serios de educația religios-morală și intelectuală a copilului, oferindu-i o copilărie frumoasă, conjugată cu munca și lipsa de grijă, în care să se dezvolte în condiții optime omul de mîine.

Pr. dr. Dan MIRON

Pe tărîm pastoral

ÎNNOIRE ȘI SFINȚENIE

† *TEOCTIST*
ARHIEPISCOP ȘI MITROPOLIT

Sărbătoarea Sfintelor Paști deschide larg orizontul spre comuniune deplină nu numai slujitorilor altarelor, sau numai credincioșilor și vieţuitorilor mănăstirilor, ci tuturor acelora pentru care Iisus Hristos S-a întrupat, a suferit și a înviat. De lumina Invierii se bucură toată zidirea, cele văzute și cele nevăzute, cele din cer și cele de pe pămînt. Astfel ne încredinţează Sfînta Scriptură, cîntările și întreaga imnologie ortodoxă. O veche și frumoasă tradiţie a consfinţit acest adevăr și prin întîlnirea ierarhului cu preoţii orașului de reședinţă, trăind împreună bucuria Invierii, precum odinioară Apostolii cu Iisus Cel înviat. Invierea Domnului este nădejdea slavei lui Dumnezeu împlinită sub ochii noștri, adeverirea Scripturilor, mîntuirea noastră. Trăim această bucurie, iar Biserica ne împărtășește lumina ei cea neînserată, care ne călăuzește pașii pe drumul slujirii Sfîntului Altar și a semenilor noștri.

Paștele sădește în suflet legătura tainică și profundă cu izvorul credinţei, încă din anii copilăriei, prin frumuseţea deniilor și bogăţia datinilor. Toate rămîn o adevărată hrană, un adevărat izvor de primenire a vieţii noastre creștine. Bucuria Paștelui s-a revărsat nu numai asupra cîtorva, ci asupra tuturor celor de un neam și de o lege, asupra tuturor celor ce își îngemănau străduniile în înflorirea vetrei strămoșești, de-a lungul veacurilor, în vîltoarea învolburatelor vremi. Minunate și sfinte tradiţii au adăugat fericiţii noștri strămoși acestei sărbători a sărbătorilor și praznic al praznicelor. Sfîntul Apostol și Evanghelist Ioan, la începutul Evangheliei sale, a unit viaţa cu veșnicia, lumina cu iubirea aduse în lume de Fiul și Cuvîntul lui Dumnezeu. Lumina Invierii, lumina lui Hristos, care luminează tuturor, este în stare să biruiască slăbiciunile noastre ca să vedem adîncimea și lărgimea *(Efeseni 3, 18) credinţei și iubirii noastre în Hristos. Cine participă, în revărsatul zorilor din această noapte de lumină, la slujba ortodoxă a Invierii, acela simte și trăiește revărsările de bucurie prilejuite de vederea unică a mărturisirii acestui adevăr de către toţi cei de faţă, cler și credincioși, purtînd în mîini făcliile de Paști.*

Clipe sublime, măreţe sînt acestea dar și de mare răspundere pentru noi, vestitorii Invierii lui Hristos. Sublime și măreţe prin înţelesul mîntuitor al fiecărui cuvînt rostit acum, al fiecărui act liturgic, al fiecărui pas făcut spre sfintele uși pentru a primi aceeași lumină de la Sfîntul Mormînt. Clipe de mare răspundere pentru noi cei ce purtăm în suflete nu îndoiala lui Toma sau frica Apostolilor, ci încredinţarea rostită o dată pentru totdeauna și pentru toţi: „Fericiţi cei ce n-au văzut și au crezut" (Ioan 20, 29).

Invierea este însă de-a pururi prezentă în viaţa noastră creștină, al cărei izvor de înnoire și sfinţenie nu încetează a ne îndes-

tula duhovnicește. Și ori de cîte ori ne aflăm în mijlocul bunilor noștri credincioși, dornici de această „apă vie" (Ioan 4, 10), sîrguitori după hrana cea cerească, gîndurile trebuie să se îndrepte la tabloul zugrăvit de Sfîntul Apostol Luca (9, 10-17), cînd Mîntuitorul Hristos, la intervenția Apostolilor de a hrăni mulțimile, le spune hotărît: „Dați-le voi să mănînce". Nedumeriți, la început, ei au ascultat ceea ce Invățătorul le-a rînduit și minunea hrănirii celor 5000 de bărbați s-a săvîrșit. Era nu numai hrana trupească, necesară vieții de pe pămînt, ci și cea duhovnicească, necesară sufletului.

Grija pentru hrana sufletului, care este cuvîntul lui Dumnezeu, au avut-o Apostolii și o avem noi cei de astăzi, chemați la slujirea credincioșilor. Un gînd, o preocupare, o conștiință, mereu și mereu se cade a fi aceasta în viața unui slujitor al altarului. Sfîntă încredințare și grea răspundere conține acest scurt îndemn: „Dați-le voi să mănînce". Ea este îndreptată către fiecare ucenic, chemat la slujba preoțească. Și de aceea în cugetul fiecăruia stăruie întrebarea: cum pot da hrana aceasta? Cum pot sătura pe toți cei ce au trebuință de ea? Credincioșii așteaptă, ascultă, doresc cuvîntul lui Dumnezeu, hrana cea duhovnicească (Ioan 6, 32-34), Pîinea vieții care este Insuși Hristos (Ioan 6, 48, 51). Ei vin cu nădejde la altarul lui Hristos, altarul credinței noastre strămoșești, căutînd a primi pîinea pe care Iisus a dat-o pentru viața lumii, pentru viața cea veșnică a tuturor celor ce vor mînca dintr-însa. Ei vin întru întîmpinarea lui Hristos cu potirul credinței sufletelor și cu inima arzîndă, pregătiți să primească merinde mîntuitoare de la cel ce are această încredințare și această îndatorire sfîntă. Cum e și firesc, ei pășesc pragul sfîntului locaș, cu convingerea deplină că aici, pe Sfînta Masă, este prezent Mîntuitorul, așa cum a spus: „Iată, Eu cu voi sînt în toate zilele, pînă la sfîrșitul veacului" (Matei 28, 20). Ei nădăjduiesc că primind hrana nemuritoare, Sfînta Impărtășanie și cuvînt înțelept de învățătură, se vor întoarce la căminele lor mai buni, mai înțelegători, reînnoiți sufletește și sfințiți în viața lor de familie, deoarece „cel ce este întru Hristos este făptură nouă, cele vechi au trecut, iată toate s-au făcut noi" (II Corinteni 5, 17).

Biserica, prin Sfintele Taine, săvîrșește pururea această înnoire și sfințire, iar noi avem chemarea sfîntă să slujim această lucrare. Preoția creștină este preoția slujirii, a dăruirii, a jertfelniciei. A jertfelnciei în înțelesul cel deplin din marea rugăciune arhierească a Mîntuitorului Hristos. Jertfa Sa este o jertfă de ispășire, de împăcare, de sfințire: „Pentru ei Mă sfințesc pe Mine Insuși, ca și ei să fie sfințiți întru adevăr" (Ioan 17, 19). Trimiterea Apostolilor la propovăduire și sfințirea oamenilor și a lumii și prin ei a tuturor urmașilor lor, este o poruncă veșnică, care a adus roade de-a lungul secolelor. Biserica ne cheamă neîncetat la această slujire, reînnoită și pururea actuală, cu fiecare epocă, cu fiecare slujitor. Conștiinciozitatea și zelul preotului au să sporească și să împlinească porunca adresată lui de către ierarh la hirotonie: „Primește Odorul acesta și îl păzește...", ca și pe cea de odinioară rostită către Apostoli: „Dați-le voi să

mănînce!". Aceasta trebuie să stăpînească ființa fiecărui slujitor al Sfîntului Altar.

Innoirea și sfințirea sînt daruri dumnezeiești, dar și căi de lucrare și mărturii grăitoare că roadele Invierii se arată tot mai bogate spre „veșnică desăvîrșire pentru cei care se sfințesc" (Evrei 10, 14). Aceasta este „calea cea nouă și vie pe care pentru noi a înnoit-o" Hristos prin jertfa trupului Său (Evrei 10, 20) și pe care toți avem chemarea să umblăm. Aceasta este calea Invierii, calea bucuriei Sfintelor Paști, calea luminii celei neînserate. Indoiala lui Toma și tăgada lui de moment accentuează și mai mult strălucirea Sfintelor Paști. Fericită îndoială aducătoare de certitudine spre a înțelege de-a pururi slava lui Dumnezeu, spre care sîntem chemați prin Iisus Cel înviat. Indoiala apare aici ca o copleșire a minții, a sufletului și a firii omenești și are rol de adeverire a celor necuprinse de minte. Și fericiți sîntem noi cei ce vedem aceste negrăite mărturii înviorătoare ale chemării și rostului nostru de vestitori ai lor. Istoria bisericească ne arată că toți cei care au urmat cu rîvnă acestei chemări s-au învrednicit de vederea slavei lui Dumnezeu. Aceștia sînt sfinții, drepții, mărturisitorii — acest nor de mărturii al Bisericii și credinței drepslăvitoare. Oriunde s-au aflat ei, au fost mărturii pilduitoare ale adevărului și realității învierii, prin însăși viața lor, prin cuvintele și faptele lor. Fără darurile Invierii nimic din strădania noastră nu se înnoiește și nu se sfințește. Aceasta impune „dezbrăcarea omului vechi dimpreună cu faptele lui și îmbrăcarea celui nou, care se înnoiește, spre deplină cunoștință, după chipul Celui care l-a zidit" (Coloseni 3, 10).

Ca urmare a acestui adevăr dumnezeiesc, viața noastră trebuie să fie o neîncetată înnoire, o dezbrăcare de păcat și o creștere „din zi în zi" (II Corinteni 4, 16). Numai în felul acesta putem mărturisi că faptul învierii lui Hristos rodește trăirea deplină a credinței, a nădejdii, a iubirii, iar Harul Său ne dă puterea prin care ne înnoim și sfințim. Această putere au dobîndit-o toți cei ce rămîneau uimiți de cuvintele și învățătura Lui sfîntă, atunci cînd predica pe munte; această putere au simțit-o ucenicii Lui (Ioan 6, 68-69), care au alergat la mormînt (Ioan 20, 3-8). Aceasta le-a dat Apostolilor tăria credinței și misiunii lor, a convingerii și a împlinirii cuvîntului Său, la care au fost chemați. De aceasta avem trebuință noi spre a dobîndi discernămîntul împlinirii slujirii de martori și vestitori zeloși ai Mîntuitorului Hristos Cel înviat. Unui astfel de slujitor necontenit îi vine în minte întrebarea: cum să reușesc, acum și aici, să fiu martor și vestitor al învierii Domnului? Cum pot fi factor de înnoire și sfințire în mijlocul unor enoriași atît de deschiși pentru aceste căi ale vieţuirii creştine? Cum să vorbesc, cum să apar în fața sfintelor uși, pe amvon sau în căminele lor ca „propovăduirea mea să nu fie zadarnică și nici credința lor deșartă" (I Corinteni 15, 14)? Facem noi din această îndatorire pastorală cheia de boltă a slujirii preoțești, potrivit pildei înaintașilor? Aceasta trebuie să fie o permanentă preocupare pentru slujitorul altarului ortodox, ca cei încredințați lui spre păstorire să primească de la el îndruma-

rea sănătoasă pe calea dreptei credințe. Apostolii și ucenicii Domnului, de-a lungul celor aproape douăzeci de veacuri de viață creștină, au trăit bucuria deplină de a da ei hrana cea adevărată, de a fi ei organe ale Duhului Sfînt de înnoire și sfințire pe pămînt. De aceea, Invierea Domnului este puterea de convingere a tuturor că propovăduirea despre „Cuvîntul vieții" este adevărată. Ea le-a dat tăria să vestească pretutindeni (Marcu 16, 20) pe Domnul.

Iată aspecte pastorale ale preoției zilelor noastre, de înnoire și sfințire, care cuprind o mare bogăție de îndatoriri practice, aducătoare de bucurie, de pace, de mulțumire. In toată această slujire avem ajutorul Mîntuitorului, care este nedespărțit de lucrarea Bisericii și de rîvna noastră. Ucenicii n-au putut hrăni noroadele, dar au ascultat de cuvîntul Mîntuitorului. Fără harul Său, nici viața, nici osîrdia, nici slujirea noastră nu pot fi depline. In acestea, avîndu-L pe Iisus Cel înviat, nimeni nu ni le va putea lua înapoi, căci — după încredințările Sfîntului Apostol Pavel — „darurile și chemarea lui Dumnezeu nu se pot lua înapoi" (Romani 11, 29). Această bucurie, pe care „nimeni nu o va lua" de la noi (Ioan 16, 22) este bucuria slujitorilor, a păstorilor sufletești, care predică pe Iisus Cel înviat (I Ioan 1, 3-4) și sînt la înălțimea apostolatului încredințat. El inspiră activitatea depusă în păstrarea unității de credință. El deschide căi noi tactului pastoral și slujirii cu rîvnă a credincioșilor. Iisus Cel înviat ne face sensibili față de omul de lîngă noi, față de semenul nostru pe a cărui față strălucește lumina și bucuria vieții, bunurile cele mai mari pe care ni le-a dăruit Dumnezeu.

Constatăm acest lucru ori de cîte ori privim fețele credincioșilor participînd la slujbele liturgice. Și, mai cu seamă, în noaptea de Paști, cînd fiecare strălucește în razele făcliilor, asemenea cetelor de sfinți din frescele mănăstirilor și bisericilor noastre. Aceasta este imaginea fidelă a ceea ce înseamnă unitatea sufletească contopită în aceeași mărturisire și rugăciune, exprimate ca dintr-o singură simțire, un singur cuget, o singură „cîntare de biruință cîntînd", cum liturghisește preotul. De atîtea și atîtea ori Ortodoxia românească trăiește și confirmă adevărul că poporul dreptcredincios este „străjerul credinței", cum precizau patriarhii Răsăritului în 1848. Și tot de atîtea ori ne dăm seama cît de mult datorăm noi, slujitorii altarului, acestor păstrători ai credinței, în toată frumusețea ei și ai datinilor moștenite din tată în fiu. Ne dăm seama cît de pregătiți duhovnicește trebuie să fim, ce nivel de cunoștințe teologice și de zidire creștinească se cade să dobîndim, ce viață pilduitoare să ne întocmim ca ei să fie atașați Ortodoxiei, să se simtă la Sfînta Liturghie ca pe vatra creșterii lor sufletești. Cu cît adevăr scria la începutul secolului al II-lea Sfîntul Ignatie Teoforul; „Cinul preoțesc este una cu episcopul său, așa cum coardele sînt strîns unite cu lira: pentru aceasta în acordul și armonia voastră este lăudat Iisus Hristos. Și toți împreună formați un cor care, acordat la unison, tălmăcește cîntarea de laudă lui Dumnezeu; împreună o intonați într-o singură voce prin Iisus Hristos, ca Dumnezeu să vă înțeleagă și să

*vă cunoască în lucrările voastre cele bune, ca membre ale Fiului Său" *. Unitatea de credință și de viață, după cum se vede din acest citat, le-au fost scumpe Părinților Apostolici, acestea constituind mesajul dumnezeiesc „ca toți să fie una" (Ioan 17, 21). Opera lor vastă teologică și lucrarea misionară sînt închinate unității de credință și de viață în sînul Bisericii. Dezbinarea ca și abaterea de la învățătura ortodoxă erau considerate păcate de o deosebită gravitate.*

Avem, așadar, datoria sfîntă de a ne strădui să păstrăm unitatea de credință strămoșească, viețuind pe tulpina din care ne tragem viața, ca mădulare ale „Trupului lui Hristos" (Efeseni 4, 12). A da mărturie a învierii lui Hristos înseamnă a ne îndeplini chemarea de căpetenie care trebuie să ne angajeze plenar în marea răspundere de slujitori și închinători ai slăvitei Invieri. Cu atît mai mult cu cît sîntem rînduiți să slujim Biserica cea una, sfîntă, sobornicească și apostolească. Aceasta este „Biserica lui Dumnezeu, pe care a cîștigat-o cu însuși scump sîngele Fiului Său" (Fapte 20, 28), Biserica mîntuirii, a Sfinților Apostoli și a Sfinților Părinți în care izvorul dreptei învățături, al înnoirii sufletești și al sfințeniei nu se împuținează niciodată. Către acest izvor se îndreaptă și eforturile Consiliului Ecumenic al Bisericilor, precum și cele ale celorlalte organisme internaționale bisericești, promovînd apropierea și colaborarea, cunoașterea reciprocă și regăsirea în chemarea de slujire comună a lumii de astăzi, a celor mai nobile năzuințe ale omenirii contemporane.

Calea înnoirii și sfințeniei vieții este calea pe care de aproape două milenii, a urmat-o Biserica noastră strămoșească. Invierea lui Hristos ne-a făcut statornici pe vatra părintească și ne-a făcut să trăim aceeași bucurie a Invierii, să ne dăruim cu jertfelnicie și bunătate, cu cinste desăvîrșită și omenie împlinirii oricărei slujiri specifice vocației noastre preoțești. Astăzi, cînd lumina Invierii lui Hristos ne învăluie inimile de bucuria trăirii aceleiași comuniuni cu Unicul Fiu al lui Dumnezeu, Care a înviat din morți, credincioși îndatoririlor legate de Sfîntul Altar, de țara și de poporul nostru, trebuie să le dăm viață cu și mai mult elan. Unitatea în Hristos Cel înviat și în Biserica Lui devine permanenta noastră creștere. Cel ce pășește pe calea acestei slujiri se înveșmîntează nu numai în fața credincioșilor, ci și cu haina cea luminoasă a curăției sufletului, a vieții lui de preot. Cel ce urcă spre Dumnezeu se curățește de tina oricărui păcat, devenind tot

---

* Conf. Père Ion Bria, *L'Orthodoxie, hier et demain, collection* „Deux miliards de croyants", éd. Buchet/Chastel, Paris, 1979, p. 223.

mai transparent pentru strălucirile negrăite ale lui Hristos și se apropie tot mai mult de semeni și de năzuințele lor. Numai acela poate fi o lumină, poate fi sare, care drege totul. Dar cine le întinează pe acestea, cine pune lumina sub obrocul păcatelor, mai poate fi numit cu adevărat slujitor și martor al învierii Domnului ? Se mai poate bucura de înnoirea și sfințenia slujirii preoțești ? Răspunsul trebuie să vină din conștiința curată, din sinceritate evanghelică, din „vistieria inimii" știută de Dumnezeu.

Sfinții Părinți au cuvinte de aspră mustrare pentru acei preoți care nu iau aminte la sfințenia vieții lor și-și întinează slujirea, uneori și familia, numele lor, cu fapte nedemne, producînd prin aceasta răni adînci credincioșilor încredințați călăuzirii lor. Orice concesie făcută unor slăbiciuni, unor scăderi, orice nesocotință a rînduielilor canonice și administrative constituie un mare păcat, o rană făcută Trupului lui Hristos, Bisericii, o durere de nevindecat suferită de toți cei ce îi aparțin. Acest fapt trebuie să ne facă și mai conștienți de misiunea noastră. A fi martor al învierii nu este numai o demnitate bisericească, ierarhică, ci o mare responsabilitate. Iar această responsabilitate au primit-o Apostolii de la Iisus, Care le-a spus : „Voi sînteți martorii acestora", că „așa trebuia să pătimească Hristos și să învieze din morți a treia zi" (Luca 24, 48, 46). Mîinile Apostolilor sînt mîinile lui Iisus care binecuvintează și sfințește, cuvîntul lor este cel al Învățătorului lor, care străbate adîncul inimii, o transformă în sălaș de sfințenie. Intreaga noastră rîvnă, atunci cînd este, se reînnoiește și se sfințește de puterea dumnezeiască ce ne arată „ca fii ai luminii", ale cărei roade se arată în „orice bunătate, dreptate și adevăr" (Efeseni 5, 8-9).

Așadar, iată, cum preotul cu întreaga sa ființă este chemat spre lucrarea cea bineplăcută lui Dumnezeu, propoveduind Evanghelia lui Hristos Cel înviat spre „pocăință și iertarea păcatelor" (Luca 24, 47). Această propoveduire se face prin viața de zi cu zi a preotului, prin grija permanentă de toți cei încredințați spre păstorire, spre părintească îndrumare și oblăduire. Din fericire preoțimea ortodoxă înțelege acest lucru și e stăpînită de această grijă a împlinirii chemării în care a fost rînduită de Insuși Mîntuitorul Hristos prin Biserica slavei Sale. Datorită acestei conștiințe, se bucură de cinstire și încredere în fața credincioșilor. Pe cît de bogat este ogorul străduințelor pastorale, pe atît de însutite sînt și roadele lor, silindu-ne a ne schimba „prin înnoirea minții", după îndemnul Sfîntului Apostol Pavel, „ca să deosebim care este voia lui Dumnezeu, ce este bun și plăcut și desăvîrșit" (Romani

12, 2). De aceea, vă îndemn părintește, ca fiecare slujitor al Altarului strămoșesc să se facă mai întîi pe sine și apoi pe ceilalți trăitori în și cu Hristos, în și cu Biserica noastră strămoșească.

Implinind acestea vom sprijini și eforturile fiilor acestui pămînt românesc, fii care și-au unit forțele în făurirea unor mărețe împliniri, spre ridicarea țării noastre pe cele mai înalte culmi de progres și civilizație. In felul acesta veți fi un bun exemplu pentru credincioși. Totodată, vă veți bucura de stima autorităților de stat locale, care așteaptă o pilduitoare slujire în folosul binelui obștesc și al păcii. Pentru aceasta, în tot ce faceți să se vădească dragostea, atașamentul și loialitatea față de țară și de poporul din mijlocul căruia am răsărit. Faceți-vă în fața tuturor pildă de slujire, de hărnicie și de dăruire, de lucrare pentru binele Patriei și pentru slava Bisericii. „Dacă avem slujbă, să stăruim în slujbă, spune Sfîntul Apostol Pavel; dacă unul învață, să se sîrguiască în învățătură... Urîți răul, alipiți-vă de bine" (Romani 12, 7-9).

Vă mulțumesc din inimă tuturor pentru faptul că ați dorit să ne vedem față către față, la marele praznic al creștinătății, Invierea Domnului, și vă doresc tuturor Prea Cucerniciilor Voastre, familiilor și credincioșilor, bucurie, fericire, sănătate și noi împliniri duhovnicești.

Darurile Invierii să rodească înnoire și sfințenie în viața fiecăruia dintre noi.

HRISTOS A ÎNVIAT!

ADEVĂRAT A ÎNVIAT!*

* Cuvînt rostit la tradiționala întîlnire cu preoții din municipiul Iași, în prima zi de Paști, duminică 22 aprile 1983.

TRĂIREA UNITĂȚII DE CREDINȚĂ

Este emoționant să iei parte la aceste revărsări ale bucuriei prilejuită de sfințirea bisericii care a fost reînnoită și pictată prin osteneala și obolul dumneavoastră. Este, de asemenea, frumos ceea ce ați izbutit să realizați în scurt timp sub păstorirea tînărului preot Nuțu Mircea. Se vădește în tot ceea ce ați înfăptuit lucrarea Duhului Sfînt și căldura comuniunii duhovnicești cu care ne-am rugat împreună. Evlavia oglindită pe fețele și ochii dumneavoastră este mărturie a bucuriei lăuntrice, a încredințării că în acest loc, unde s-a întemeiat altarul, este „poarta cerului" (Facere 28, 17) și lăcașul slavei dumnezeiești. Cuvintele noastre nu ajung să cuprindă lărgimea și adîncimea acestor trăiri. In asemenea împrejurări ne dăm și mai bine seama cîtă putere toarnă în sufletul fiecărui credincios trăirea unității de credință, această organică legătură ca aceea dintre tată și fiu, dintre frate și frate, trăire care își are izvorul în lucrarea Sfîntului Duh în Biserică, a prezenței Mîntuitorului nostru Iisus Hristos.

Dragostea fiască și frățească pe care o trăim în comuniunea Bisericii noastre dreptslăvitoare este cea la care El ne cheamă neîncetat: „Poruncă nouă dau vouă: Să vă iubiți unul pe altul. Precum v-am iubit Eu pe voi, așa să vă iubiți și voi unul pe altul" (Ioan 13, 34). Ca fii și slujitori ai dumnezeiescului nostru Așezămînt ne hrănim din roadele iubirii lui Dumnezeu nu numai aici, la Sfînta Liturghie, ci și în viața de toate zilele. Dînd viață acestei „porunci noi", mărturisim prin graiul faptelor „că sîntem ucenicii lui Hristos" (Ioan 13, 35). In comuniunea „Bisericii, Trupul Său, al cărui Mîntuitor și este" (Efeseni 5, 23) o trăim și îi dăm strălucire prin vrednicii creștinești, înmănunchiate în lucrările săvîrșite la biserica din Cacica, parohia dumneavoastră.

Prin iubire cunoaștem și ne apropiem de Iisus „calea, adevărul și viața" (Ioan 14, 6). Prin iubire El ne îndreaptă pașii pe calea mîntuirii, cea a Bisericii, care este calea credinței strămoșești, a iubirii de țară și de semeni. „Doamne, la cine ne vom duce? — spuneau Apostolii. Tu ai cuvintele vieții celei veșnice" (Ioan 6, 68), păstrate în vistieria mîntuitoare a Bisericii „Dumnezeului celui viu, stîlp și temelie adevărului" (I Timotei 3, 15). Și pentru noi creștinii adevăr mai mare decît „cuvintele vieții veșnice" Biserica cea una, sfîntă, sobornicească și apostolească, nu poate fi. In ea aflăm bogăția învățăturii propoveduite de Mîntuitorul. In ea ne naștem și trăim din sfintele ei Taine și tot în ea se cuvine să ajungem la obștescul sfîrșit. Legătura noastră cu Biserica și trăirea unității de credință ne face părtași acestor izvoare și negrăitelor lor împliniri. Legătura cu ea pune pecetea Duhului Sfînt tuturor năzuințelor și strădaniilor noastre, ridicîndu-ne „spre ceea ce este desăvîrșit" (Evrei 6, 1).

Ceea ce s-a înfăptuit aici este rodul dragostei față de Hristos, de Biserica Sa și de poporul nostru. Virtutea dragostei evanghelice odrăslește atîtea frumuseți și împliniri în multe și felurite chipuri. Slăvită de Sfîntul Apostol Pavel ca una „ce nu cade niciodată" (I Corinteni 13, 8), dragostea lui Dumnezeu este permanent cu toți cei ce rîvnesc să împlinească voia Sa.

De dimineață, cînd norii și burnița se părea că n-au să se mai liniștească, sufletele noastre erau oarecum grijulii, pline de o oarecare teamă. Dar Dumnezeu ne-a întărit cu puterea iubirii, căci „iubirea desăvîrșită alungă frica" (I Ioan 4, 18), făcîndu-ne ca mai întîi să ne bucurăm de trăirea unității în iubire și în deplină încredințare (Coloseni 2, 2), ce izvorăsc din credința cea adevărată. Și, iată, că întristarea noastră s-a transformat într-o negrăită bucurie, avînd răgazul trebuitor să zăbovim și la slujbă și la cîntări, precum și la împărtășirea acestor gînduri.

Cu adevărat mare este puterea iubirii. Credincioșii Bisericii noastre sînt purtătorii și împlinitorii ei, sporind prin slujire și lucrare, prin trăirea și păstrarea dreptei credințe. Ne amintim cît de impresionat a rămas Prea Fericitul Patriarh Diodor al Ierusalimului anul trecut la Sînziene, cu prilejul slujbei de la Mănăstirea Sfîntul Ioan din Suceava. Ca și astăzi dimineață, a venit atunci o ploaie binecuvîntată, timp în care credincioșii nu s-au clintit din locurile lor și cu evlavie au ascultat slujba și cîntările bisericești. După ce ploaia a încetat, din îmbrăcămintea lor străbătută de ploie se înălțau mici nori de aburi ca o tămîie binemirită de Dumnezeu. Ca un simbol al dragostei lor arzînde, această jertfă a mirat pe Patriarhul Ierusalimului socotind-o ca o stare deosebită a credinței lor pilduitoare. Ca în orice altă împrejurare, dorința fierbinte de a auzi și vedea, de a înțelege și a folosi pentru viață dă putere și răbdare în participarea noastră la aceste sfinte lucrări. Marele Apostol Pavel ne arată rodul și însemnătatea cuprinderii cuvîntului lui Dumnezeu. „Înrădăcinați și întemeiați fiind în iubire, să puteți să înțelegeți, împreună cu toți sfinții, care este lărgimea și lungimea și adîncimea și înălțimea și să cunoașteți iubirea lui Hristos, cea mai presus de cunoștință, ca plini să fiți de toată plinătatea lui Dumnezeu" (Efeseni 3, 18-19).

Stăpîniți de această dragoste fierbinte de a cunoaște învățătura sfîntă și de a-i da valoare prin faptele de fiecare zi se cuvine să venim la biserică, să ne rugăm spre a primi binecuvîntarea lui Dumnezeu, a Cărui voință este sfințirea noastră (I Tesaloniceni 4, 3).

Și credincioșii și slujitorii, dar mai ales tinerii colegi ai părintelui Nuțu Mircea, veniți de la Seminarul teologic de la Mănăstirea Neamț, trebuie să înțeleagă că numai în iubirea și jertfa lui Hristos aflăm sensul, adîncul înțeles și rost al slujirii noastre. Aceasta înseamnă nu numai pregătire intelectuală temeinică, ci mai ales pasiune, vocație, dăruire. Numai un astfel de slujitor va izbuti să aprindă în sufletele credincioșilor flacăra iubirii față de Dumnezeu și de semeni, să le sădească statornicie în dreapta credință și conștiința că sînt fiii Bisericii strămoșești.

Slujirea noastră cere vocație pentru preoție, cea mai mare răspundere, dar și cea mai mare vrednicie. Așa îl descrie pe preot Sfîntul Ioan Gură de Aur ca pe un înger care vestește pe pămînt voia lui Dumnezeu și duce la El rugăciunile credincioșilor. El este rînduit să fie slujitor și martor al descoperirilor dumnezeiești, să fie preotul iubirii lui Hristos. Slujind iubirea Lui, ne facem părtași roadelor mîntuitoarei Sale jertfe, pe care slujitorii Altarului — cu cutremur — o aduc în numele credincioșilor în fiecare zi de sărbătoare sau duminică. Așadar, iată, căror lucruri măreție ne-a făcut pe noi părtași Dumnezeu, cerîndu-ne doar credință curată și sinceră. Noi am fost chemați la credința luminată, lucrătoare; spre a fi așa, aceasta cere: strădanii, convingeri, muncă, stăruință, statornicie. Însuși Mîntuitorul a spus: „Tatăl Meu pînă acum lucrează, și Eu lucrez" (Ioan 5, 17). Sfînt și dumnezeiesc cuvînt pe care Sfîntul Apostol Pavel îl reia tălmăcindu-i înțelesul în sensul unei continue strădanii întru desăvîrșire. „Lucrați, spune el, cu frică și cu cutremur la mîntuirea voastră" (Filipeni 2, 12). Înțelegem, așadar, că sîntem chemați la dobîndirea credinței lucrătoare, care își arată roadele prin iubire (Galateni 5, 6). În acest chip devenim împreună-lucrători ai lui Hristos (II Corinteni 6, 1). Continuînd firul gîndirii apostolice, înțelegem că pentru mîntuirea noastră trebuie să adăugăm la credință și la harul dumnezeiesc faptele noastre bune, lucrarea noastră personală, efortul făcut în slujirea binelui obștesc, în slujirea fraților noștri.

Am trăit astăzi clipe de bucurie sufletească. Împreună ne-am împărtășit din binecuvîntările sfințitoarelor slujbe dumnezeiești. Iar în înmănuncherea bunăvoinței credincioșilor acestei parohii la împodobirea sfîntului lor locaș vedem chipul adevăratei credințe. Sfinții zugrăviți ne îndeamnă la această credință, ca unii care au dus o viață cu adevărat îmbunătățită înaintea lui Dumnezeu și înaintea oamenilor. Ei nu s-au lăudat în viață că sînt sfinți sau drepți, ci smeriți, iubitori, pașnici, lăudîndu-se doar în crucea Domnului. N-au disprețuit pe cei din jurul lor atunci cînd aceștia nu mărturiseau aceeași credință ortodoxă. Faptele lor erau: permanenta iubire, dăruire, ospitalitate, munca cea de toate zilele pentru familie și pentru țară. Din aceste roade ne împărtășim în clipele noastre de comuniune, din această ființială trăire a credinței strămoșești pe care ne-au lăsat-o ca pe o neprețuită comoară. O altă credință mai frumoasă decît aceasta ale cărei bogate rodiri le admirăm pretutindeni aici în dulcea și frumoasa Bucovină, nimeni nu este în stare să o înfățișeze, decît dacă cineva se lasă atras de false interpretări ale cuvîntului lui Dumnezeu, Evanghelia lui Hristos (Galateni 1, 7).

Avînd înainte chipul cel minunat al faptelor săvîrșite de sfinții care au ieșit din neamul nostru, al împlinirilor strămoșilor noștri, statornicia părinților noștri în dreapta mărturisire, toate sînt fapte doveditoare ale credinței de urmat. „Arată-mi credința ta, fără fapte, se spune în Sfînta Scriptură, și eu îți voi arăta, din faptele mele, credința mea" (Iacob 2, 18). Așa cum icoana reprezintă chipul cel nevăzut al Mîntuitorului sau al Prea Curatei

Maicii Sale, tot așa și faptele noastre văzute descoperă măreția credinței celei nevăzute, dar trăită de fiecare. Urmînd credința dreptslăvitoare ne facem slujitorii iubirii și ai faptelor bune, mărturii vii ale curăției și sfințeniei pe care ni le împărtășește mărturisirea lui Hristos cel înviat și pururea prezent în lucrarea Bisericii Sale. Putem înțelege acestea cu atît mai mult cu cît păstrăm unitatea credinței în Dumnezeu, știind că am fost chemați să ne mîntuim nu singuri, ci în unitatea organică a Trupului Său, Biserica, ale cărei mădulare și sîntem (Efeseni 5, 30). Iar mădularele trăiesc prin această unitate deplină, după cum scrie Sfîntul Apostol Pavel: „Dacă un mădular suferă, toate mădularele suferă împreună, și dacă un mădular este cinstit, toate mădularele se bucură împreună (I Corinteni 12, 26). Asta înseamnă a ne împărtăși din același Trup al lui Hristos (I Corinteni 10, 17). Și nu putem să ne lipsim de această unitate fără a ne primejdui însăși viața sufletească, mîntuirea, ca ramurile îndepărtate din trunchiul arborelui. Ca fii ai Bisericii sîntem mlădițe care aduc roadă. Sîntem părtași harului lui Dumnezeu, primind „Duhul înfierii prin care strigăm: „Avva! Părinte!" ca niște „fii ai lui Dumnezeu" (Romani 8, 15-16). Datori sîntem ca pentru toate acestea să aducem mulțumire lui Dumnezeu și nu hulă (I Corinteni 10, 30), căci cu adevărat cei ce se fac pentru alții piatră de poticneală hulesc pe Dumnezeu și adevărul credinței. Unii ca aceștia vor merge nu spre bine, spre zidire și desăvîrșire sufletească, ci „spre tot mai rău, rătăcind pe alții și rătăciți fiind ei înșiși" (II Timotei 5, 12).

Trebuie să păstrăm unitatea credinței, să ne sporim lucrarea în săvîrșirea binelui, pentru a primi cununa vieții celei veșnice, legați prin iubire de Dumnezeu și de semeni în unitatea de mărturisire și închinare, pe care am moștenit-o de la strămoșii noștri. Ea înseamnă trăirea comuniunii cu toate mădularele Trupului lui Hristos, adică privind la roadele credinței sfinților să ne străduim și noi a împlini orice faptă bună. În orice roadă a muncii se vede, astfel, izvorul credinței, al nădejdii și al dragostei față de semeni, față de conducerea țării noastre.

Mă bucur că aici, frăția evanghelică ca rod al iubirii se vădește în conlucrarea armonioasă cu frații creștini romano-catolici. Și în aceasta luăm aminte la bunătatea strămoșilor noștri care s-au arătat ospitalieri și ei, unindu-și eforturile în înflorirea vetrei părintești cu toți cei ce s-au așezat — de-a lungul veacurilor — pe aceste plaiuri și primindu-i pe toți cei ce au venit cu gînduri pașnice, cu frățietate și căldură sufletească. În părțile acestea, încă de pe vremea lui Alexandru cel Bun, și-au găsit oblăduire și armenii. Iar în celelalte provincii au găsit condiții prielnice de viețuire diferite alte naționalități, care în zilele noastre se bucură de aceleași drepturi. Acest fapt se oglindește și în legăturile religioase, prin prețuire reciprocă și unirea eforturilor în slujirea patriei și a ecumenismului local. Pe vatra noastră părintească, ne-am unit de veacuri în muncă și aspirații cu toți care s-au așezat aici cu gînduri pașnice. Celor ce au vrut „pămînt și apă", cum spune marele nostru poet național Mihai

Eminescu, cu gînd de cotropire, aceia au fost înfruntaţi prin eroismul ostaşului român spre a apăra libertatea şi neatîrnarea ţării. Neclintiţi pe vatra strămoşească, ei şi-au dat viaţa pentru că pe acest plai românesc s-au înălţat altare în jurul cărora moşii şi părinţii s-au menţinut în unitate unii cu alţii. Apărînd unitatea naţională au păstrat unitatea de credinţă, de limbă şi de viaţă. Altarul credinţei a fost una cu acela al neamului, al Patriei. Din tezaurul sufletesc lăsat de ei, din această bogată moştenire mîntuitoare, fericiţii noştri înaintaşi „au primit pe Hristos Iisus, Domnul, au umblat întru El, înrădăcinaţi şi zidiţi fiind într-Însul, întăriţi în credinţă, după cum au învăţat" (Coloseni 2, 6-7). Mulţimea tradiţiilor şi datinilor noastre, sărbătorile sau praznicele Bisericii noastre oglindesc această coroană a permanentei noastre fiinţări în unitatea de grai şi de închinare. Aceasta este unitatea la care îndeamnă pururea Sfîntul Apostol Pavel: „Vă îndemn, fraţilor, pentru numele Domnului nostru Iisus Hristos, ca toţi să vorbiţi la fel şi să nu fie dezbinări în sînul vostru; ci să fiţi cu totul uniţi în acelaşi cuget şi în aceeaşi înţelegere (I Corinteni 1, 10). Biserica „pe care a cîştigat-o cu însuşi sîngele Său" (Fapte 20, 28), ai cărei fii sîntem, ne ocroteşte, ne ajută şi ne dă tărie să stăm sub scutul său şi să ne împărtăşim din Sfintele ei Taine. Această unitate este izvorul bucuriei noastre, prilejuindu-ne astăzi trăirea în har şi în iubire, în lumina şi frumuseţea Ortodoxiei. M-am bucurat, desigur, împreună cu dumnevoastră să aud exprimîndu-se astfel de sentimente şi de tînărul preot Nuţu Mircea, parohul dumneavoastră, ca şi de ceilalţi părinţi cu care am slujit.

Ca o oglindire a tuturor, a roadelor unităţii dintre slujitori şi credincioşi, sînt tocmai aceste minunate lucrări care au fost înfăptuite aici. Desigur, toate s-au realizat prin contribuţia dumneavoastră. S-a adăugat şi contribuţia Consiliului eparhial, meritul însă pentru ceea ce s-a realizat aici, al unităţii şi înţelegerii, al dăruirii cu care aţi stăruit în sprijinirea iniţiativei este al păstorului parohiei. Aceasta arată că unitatea de credinţă nu se limitează la o mărturisire teoretică, ci ea rodeşte în ogorul cel văzut al vieţii şi cerinţelor noastre duhovniceşti. Dar vedeţi că unităţii acesteia nu i-a lipsit binefacerea iubirii, fără de care nu ne putem gîndi la progres, la desăvîrşire şi la mîntuire. La temelia oricărei înfăptuiri stau totdeauna munca, cinstea, credinţa, jertfa.

Aşa cum putem înţelege mai bine roadele unităţii de credinţă privind împlinirile făcute sfîntului locaş, picturile îndeosebi, tot astfel putem pătrunde mai uşor esenţa credinţei şi mărturisirii noastre cu ajutorul sfintelor icoane. Ele înfăţişează chipul Mîntuitorului Hristos, al Maicii Domnului, al sfinţilor îngeri şi al sfinţilor rînduiţi de Biserică spre a fi cinstiţi ca unii care s-au învrednicit a fi „casnicii lui Dumnezeu" (Efeseni 2, 19), după cuvîntul Sfîntului Apostol Pavel. Icoana tălmăceşte adevărul Întrupării Mîntuitorului Iisus Hristos, care este „chipul lui Dumnezeu cel nevăzut" (Coloseni 1, 15), precum şi existenţa, rolul în Biserică al sfinţilor care, de asemenea, au fost purtători

de trup. Sfinții Părinți spun că ceea ce cuvîntul înseamnă pentru auzire, aceeași însemnătate are icoana pentru vedere. Nu ne închinăm și nu cinstim lemnul sau culorile, ci numele, persoana reprezentată în icoană, vrednicia acesteia, credința și jertfa pentru Hristos și Biserică.

Icoanele sînt mărturia comuniunii noastre cu toți sfinții lui Dumnezeu și cu Iisus Hristos Mîntuitorul. Cine nu rămîne în această comuniune cu El, nu rămîne nici în unitatea de credință cu ceata sfinților, cu Biserica și deci cu harul ei mîntuitor. „Dacă rămîneți în Mine — spune Domnul nostru Iisus Hristos — și cuvintele Mele rămîn în voi" (Ioan 15, 7). Rămînînd în comuniunea Mîntuitorului, și învățătura Sa, primită prin propovăduirea Apostolilor și a urmașilor acestora, rămîne în noi. Iar cel ce are credință trăiește în sfințenia harului pe care Hristos ni l-a dat fiecăruia ca, prin străduințile noastre, să lucrăm „la zidirea trupului lui Hristos, pînă vom ajunge toți la unitatea credinței și a cunoașterii Fiului lui Dumnezeu, la starea bărbatului desăvîrșit, la măsura vîrstei deplinătății lui Hristos" (Efeseni 4, 12-13).

Prin credință, nădejde și dragoste, noi creștem în Hristos. În sprijinul nostru, al credinței vin sfintele icoane, în primul rînd cea a lui Iisus după „măsura" căruia noi trebuie să creștem. Icoana pentru noi este izvorul sfințeniei și al vieții veșnice la care ne cheamă Iisus neîncetat. Ea este pildă de bărbăție, de bunătate, de credință dreaptă, pildă necesară nouă. Prin icoană vedem cu ochii credinței chipurile și vredniciile fraților noștri mai mari cărora le urmăm pilda către desăvîrșire. Contemplînd icoana, înțelegem cu mai multă limpezime adevărul: „Întru El locuiește, trupește, toată plinătatea Dumnezeirii" (Coloseni 2, 9) și că Mîntuitorul Hristos este „strălucirea slavei și chipul ființei lui Dumnezeu", Care „ținînd toate cu cuvîntul puterii Sale" ne-a curățit pe noi toți de păcate (Evrei 1, 3). În măreția frescelor de la Voroneț sau Sucevița vedem pe Iisus Prunc, Care „în chipul lui Dumnezeu fiind" a coborît la noi, pe cînd încă întru păcate rătăceam, ca să ne curățească de toată întinăciunea și să ne facă „fără prihană și curați, fii ai lui Dumnezeu neîntinați". Mai mult, „strălucîți ca niște luminători în lume, ținînd cu putere cuvîntul vieții" (Filipeni 2, 6, 15). Prin icoană noi înțelegem că Dumnezeu ne-a chemat să fim „împreună-lucrători" (I Corinteni 3, 9) la mîntuirea noastră (Filipeni 2, 12). Totodată, pentru noi icoanele sînt și documente privind istoria Bisericii Ortodoxe, chiar a Bisericii noastre; ele fiind adevărate pagini de aleasă trăire și propovăduire a învățăturii Mîntuitorului și de viețuire creștină pe pămîntul nostru românesc. Prin icoane astfel ni se descoperă marile coloane ale Ortodoxiei din toate timpurile, mari ierarhi, cuvioși și sfinte mucenițe. Icoana este strîns legată de lucrarea mîntuirii noastre, prin Iisus Hristos, Domnul nostru, înconjurat de Prea Curata Sa Maică și de toți sfinții Săi. Prin icoană primim „orice îndemn care este în Hristos" și „orice mîngîiere a dragostei cu orice împărtășire a Duhului, cu orice milostivire și îndurare" (Filipeni 2, 1). Prin icoană uităm de cele ce lăsăm în urmă și tindem spre cele dinaintea noastră alergînd la „răsplata

dumnezeieștii chemări de sus întru Hristos Iisus (Filipeni 3, 14). Prin icoană, ca și dreptul Simeon, ne mîngîiem văzînd „Lumina spre descoperirea neamurilor" (Luca 2, 30), lumina adevărului veșnic. Celor ce nu văd această lumină, Sfîntul Apostol Pavel le adresează întrebarea: „Cine v-a ademenit pe voi să nu vă plecați adevărului, pe voi în ochii cărora a fost zugrăvit Iisus Hristos răstignit?" (Galateni 3, 1). Prin icoană ni se luminează „ochii inimii" (Efeseni 1, 18) pentru a vedea „slava Lui cu ochii noștri" (II Petru 1, 16) și a fi feriți de ispitirile celor ce răstălmăcesc adevărul. Prin icoană, ca și păstorii Betleemului, ne încredințăm de „cuvîntul acesta ce s-a făcut, pe care Domnul ni l-a făcut cunoscut" (Luca 2, 15) și tot prin icoană, ca și Toma, avem puterea de a striga: „Domnul meu și Dumnezeul meu!" (Ioan 20, 28).

Acestor adevăruri s-au făcut părtași părinții și strămoșii noștri, cinstind sfintele icoane și prin ele chipurile celor zugrăviți pe ele. Ei au trăit aievea pogorîrea Sfîntului Duh în inimile și sufletele lor — luînd parte ca și noi — la Sfînta Liturghie, laolaltă cu cetele îngerilor și ale sfinților. În unitatea de credință a Bisericii strămoșești trăim neîncetat aceste negrăite frumusețe ca pe o necontenită înnoire și sfințire. Sfînta Liturghie, cum știți, nu poate fi săvîrșită de către oricine, ci numai de preotul hirotonit care a primit puterea sfințitoare prin lucrarea Duhului Sfînt și prin „punerea mîinilor" (I Timotei 4, 14) arhiereului canonic. Slujirea preoției își are izvorul în slujirea lui Hristos, „Arhiereu mare Care a străbătut cerurile" (Evrei 4, 14) și Care a încredințat Apostolilor continuarea lucrării Sale în lume, iar Apostolii au transmis-o urmașilor lor, slujitorii Bisericii, pînă în zilele noastre. Așadar, iubiții mei, nu-i posibil ca să te depărtezi de toate acestea și să rămîi în comuniunea cea adevărată cu Hristos. Aceste adevăruri sînt cunoscute de bunii credincioși și ei le trăiesc în chip pilduitor, cum au fost momentele de astăzi. De fapt adunarea adevărată în numele Evangheliei are neapărat în centrul ei jertfa lui Hristos, Sfînta Liturghie, în care Sfinții Părinți văd plinătatea Bisericii. Aici, vedem preoția și credincioșii, aici se cîntă imnele și se citesc rugăciunile stabilite de Sfinții Apostoli și Sfinții Părinți. Aici străjuiesc sfinții îngeri care împreună cu noi slujesc, sub privirile sfinților din icoane și aici ascultăm „Cuvîntul vieții" — Scripturile, Profeții, psalmii și predica.

Dăm slavă lui Dumnezeu că datorită libertății religioase, fiecare parohie își are păstorul ei duhovnicesc, îndrumătorul și duhovnicul rînduit canonic de chiriarhul locului, care este răspunzător în fața lui Dumnezeu și a oamenilor de toți cei încredințați spre păstorire. Este dureros cînd auzim că unii credincioși se lasă ademeniți cîteodată să participe la alte adunări religioase, înstrăinîndu-se astfel de limanul strămoșesc. Regretăm adînc deoarece ei, părăsind credința strămoșească, cad în primejdia de a părăsi și conștiința vie de români și de frați cu noi toți, lipsindu-se de frumusețile unității noastre de credință și luînd calea izolării și înstrăinării.

După cum un arbore nu poate trăi fără ramuri, frunze și tulpină, tot așa și noi românii nu putem trăi unii fără de alții, lipsindu-ne de unitatea noastră națională. Iar noi, fiii Bisericii strămoșești, nu putem trăi fără unitatea de credință, oglindită cel mai concret în comuniunea Sfintei Liturghii. Dacă unui copac îi tai frunzele se ofilește. Dacă îi tai rădăcinile se usucă. Așa și noi. Dacă scoți icoanele, Sfînta Cruce, Sfînta Liturghie și cu ea preoția, cinstirea sfinților și a Maicii Domnului, unitatea vitală a credinței noastre se distruge. Cei ce se leapădă de toate acestea se rup de trunchiul unității noastre și se lipsesc de izvorul de viață românească și creștinească. Ca fii ai Bisericii și ai vetrei strămoșești, din aceste izvoare ne adăpăm legîndu-ne de brazda sfințită cu sîngele moșilor și părinților noștri.

Arborele nu trăiește numai cu frunzele sau numai cu coroana falnică a ramurilor lui, ci are nevoie și de tulpină și de rădăcină. Or, pentru noi, aceste lucruri sînt tulpina și rădăcina vieții noastre creștine, căci numai cu citiri din Sfînta Scriptură și cu cîntări nu se poate realiza unitatea pe care o trăim în comuniunea credinței strămoșești, avînd în centrul ei Sfînta Euharistie — Trupul și Sîngele Mîntuitorului. Însuși Iisus ne-a încredințat că „de va mînca cineva din pîinea aceasta, viu va fi în veci. Iar pîinea pe care Eu o voi da pentru viața lumii este trupul Meu" (Ioan 6, 51). Prin Sfînta Euharistie avem încredințarea făgăduinței lui Iisus: „Iată Eu sînt cu voi în toate zilele, pînă la sfîrșitul veacului" (Matei 28, 20). Și, dacă avem asemenea încredințări, unde am putea noi găsi ceva mai mult? În comuniunea Bisericii strămoșești Îl avem pe Iisus; așadar, ce ne mai rămîne decît să ne străduim a fi și mai desăvîrșit părtași acestei comuniuni? Căci tot Mîntuitorul spune: „Cine nu e cu Mine e împotriva Mea și cine nu adună cu Mine risipește" (Matei 12, 30). Iată puterea din care izvorăște unitatea noastră și cine dintre noi, rupîndu-se sau căutînd să strice această unitate a Bisericii, întărită prin puterea lui Hristos, nu ar fi mustrat ca și Saul: „Greu îți este să izbești cu piciorul în țepușă" (Fapte 9, 5).

Unitatea noastră de credință este una și aceeași cu unitatea de neam. Aceasta este agonisita de veacuri și cea mai scumpă a tuturor românilor. Anii de viață nouă au cimentat și mai mult această unitate, prin înfrățirea tuturor elanurilor creatoare. Acestea izvorăsc din conștiința că Biserica noastră strămoșească a fost alături și împreună cu poporul, de-a lungul secolelor, sprijinind toate eforturile și năzuințele fiilor acestui pămînt pentru o viață mai prosperă și mai luminoasă. Noi ne bucurăm de toate

binefacerile orînduirii noastre, de înnoirile care au avut loc în ultimii ani. Dar toate acestea ne fac să ne simțim și mai datori, răspunzînd cu toată solicitudinea oricăror chemări. Nu trebuie să uităm nici o clipă să sprijinim organele locale de stat prin specificul slujirii noastre, să sprijinim toate năzuințele nobile și înalte ale poporului nostru. Acesta este chipul unității noastre, trăită zi de zi, din care izvorăște puterea de a înfăptui pretutindeni înnoiri, după cum vedeți și aici la biserica dumeavoastră. Nu există localitate unde să nu vezi asemenea înnoiri. Peste tot în Moldova, în Bucovina ca în întreaga țară, noul și frumosul și-au pus pecetea.

Vă mulțumesc pentru bucuria pe care mi-ați prilejuit-o și de dragostea arătată. Aceasta este dragostea pe care o trăiți, în comuniunea Bisericii, față de Hristos Mîntuitorul. Ea vă face să aveți inimile și sufletele deschise, pline de încredere că „tot darul desăvîrșit de sus este coborînd de la Părintele luminilor".

Să avem credință în Dumnezeu că vor trece amenințătorii nori ai războiului, care se mai ridică pe alocuri în lume, și viața omenirii nu va fi amenințată de cataclismul apocaliptic. Voința de pace a omenirii va învinge lăcomia și nesațul celor ce doresc un așa-zis echilibru al înarmărilor. Să ne rugăm pentru pace, pentru viața lumii pe care nimeni nu are dreptul să o zădărnicească, pentru viitorul omenirii. Dumnezeu a creat viața de pe pămînt și nimeni nu are dreptul să-i curme existența. De aceea, să fim încredințați că glasul Președintelui țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, se va face auzit pretutindeni, iar glasul poporului nostru, voința sa fermă de pace se vor alătura simfoniei popoarelor doritoare de pace. Vă binecuvintez din toată inima și rog pe Bunul Dumnezeu să vă dăruiască sănătate, putere de muncă spre înflorirea Patriei și a Bisericii. Iar bucuriilor de astăzi, faceți părtași și pe cei din familiile dumnevoastră, pe prietenii și cunoscuții care, din binecuvîntate pricini n-au putut fi cu noi aici. *

---

* Cuvînt rostit cu prilejul sfințirii bisericii „Sf. Ioan cel Nou"- Cacica, protopopiatul Suceava, duminică 19 iunie 1983.

Predici

LA DUMINICA A VIII-A DUPĂ RUSALII

Mare a fost mila lui Iisus cînd a hrănit mulţimile în pustie. Şi putere dumnezeiască s-a arătat cînd cinci mii de oameni s-au săturat cu cinci pîini şi doi peşti, ba încă au prisosit douăsprezece coşuri de firimituri. Binemeritată răsplată... Oamenii aceia au flămînzit după pîinea cuvîntului lui Dumnezeu. Ei şi-au părăsit casele lor şi L-au urmat pe Domnul în pustie ca să-I soarbă cuvintele vieţii de veci. Iar drept răsplată au fost ajutaţi şi într-o nevoie a vieţii trupeşti. Ei au căutat mai întîi cele cereşti şi li s-au adus şi cele pămînteşti.

Este aici un semn, o învăţătură pentru noi. Fericitul Augustin spune că minunile sînt glasul lui Dumnezeu faţă de lume. Ori de cîte ori arată El un semn al puterii Sale, vrea să ne vorbească, să ne înveţe, să ne descopere un adevăr de mîntuire.

Ce ne învaţă Dumnezeu prin minunea săturării poporului ? Este uşor de înţeles. Ne învaţă purtarea de grijă a lui Dumnezeu faţă de cei ce-L iubesc. Dumnezeu se îngrijeşte de făptura Sa.

Este o putere care guvernează lumea şi o ţine conducînd-o spre ţelurile ei veşnice. Asta se cheamă providenţă. Despre această providenţă vă voi vorbi şi despre datoriile ce le avem faţă de ea.

Un gînditor din vremea noastră a nimerit-o foarte bine cînd a spus că providenţa nu este altceva decît Dumnezeu ca mamă. „Poate o femeie să uite copilul care-l alăpteazăşi să n-aibă milă de rodul pîntecelui său ?“ (Isaia 49, 15). Nu poate. Ci o mamă îşi iubeşte pruncul ce l-a născut, îl hrăneşte, îl apără şi-i dă o creştere bună. Tot aşa Creatorul cerului şi al pămîntului are grijă de lume, de opera Sa. Cele văzute şi cele nevăzute au fost aduse dintru nefiinţă la fiinţă, prin puterea, înţelepciunea şi bunătatea divină. Toate s-ar întoarce în nimic, în haos, dacă purtarea de grijă a Creatorului nu le-ar susţine. Dar Dumnezeu nu uită lucrarea mîinilor Sale. „Chiar dacă o femeie şi-ar uita copilul, Eu nu te voi uita cu nici un chip“, zice Domnul (Isaia 49, 15). El ocîrmuieşte lumea, Providenţa Lui se întinde asupra unui suflet ca şi asupra unei cetăţi ; asupra unei cetăţi ca asupra unui popor ; asupra unui popor ca şi asupra omenirii ; asupra omenirii ca şi asupra universului întreg.

Adevărul acesta este descoperit în multe chipuri în Biblie. Autorul Cronicilor zice că „Dumnezeu îşi întinde privirile peste tot pămîntul, ca să sprijinească pe cei a căror inimă este întreagă a Lui“ (II Cronici 16, 9).

„Doamne, spune psalmistul, toate vieţuitoarele Te aşteaptă ca să le dai hrană la vreme. Le-o dai Tu, ele o primesc. Îţi deschizi Tu mîna, se satură de bunătăţile Tale. Iar de-Ţi ascunzi faţa, ele tremură ; le iei suflarea, mor şi se întorc în ţărînă“ (Psalmul 103, 27).

Pe cînd propoveduia, Iisus a învăţat că „nici o vrabie nu este uitată de Dumnezeu“, iar despre om a zis că „pînă şi perii capului său sînt număraţi“ (Luca 12, 6). Iar Apostolul neamurilor are în epistola către Romani o exclamaţie plină de măreţie cînd zice că „din Dumnezeu, prin El şi pentru El sînt toate lucrurile. A Lui să fie slava în veci“ (Romani 11, 36).

Faptele vin să adevereascăcuvintele. Voit-a Dumnezeu să pregătească omenirea pentru trimiterea lui Mesia. Pentru asta a ales un drept dintr-un neam necunoscut, pe patriarhul Avraam, l-a chemat într-o ţară străină, i-a făgăduit că din el are să răsară binecuvîntare pentru toate neamurile şi seminţiile pămîntului, l-a ocrotit, l-a încercat... (Geneză 12). Un popor întreg s-a născut din coapsele lui Avraam, poporul israilitean. Acesta a fost păzit de Dumnezeu, cum îşi păzeşte de apă şi de foc o mamă copilul : l-a scos din robia lui faraon, l-a trecut prin mare ca pe uscat, l-a adăpat cu apă din stîncă, l-a sprijinit în războaie, l-a hrănit cu pîine din cer, i-a dat un pămînt în care curgea lapte şi miere, a făcut minuni mari cu poporul ales pînă ce din sînul lui s-a născut Dumnezeu cel întrupat întru Hristos. Sînt lucrările providenţei !

Tot așa de minunat se observă planul lui Dumnezeu și purtarea lui de grijă în viața lui Moise, a lui Pavel apostolul, în viața Bisericii creștine. Peste tot o înțelepciune divină care călăuzește întîmplările spre scopul lor, un braț înalt care ocrotește, o viață care se împlinește. „Istoria — zice Bossuet, este planul lui Dumnezeu desfășurat de-a lungul vremii". Iar un alt cugetător creștin zice că „lumea nu este altceva decît marea școală a providenței, unde înveți în orice clipă că în univers este o putere și o înțelepciune mai înaltă decît cea a oamenilor, o providență care intervine în planurile lor, poruncește în soarta lor, o putere care înalță și umilește, sărăcește și îmbogățește, care omoară și face vii" (Casiodor).

Dar ați putea să mă întrebați : Bine, dacă totul este condus de Dumnezeu și dacă Biserica învață că Dumnezeu este bun și drept, de ce sînt în lume atîtea suferințe și nedreptăți ? Unde-i providența divină ?

La aceasta răspundem :

a. Unele întîmplări ne par rele fiindcă nu le pricepem. Lucrarea lui Dumnezeu în viața omenirii și în cea particulară e plină de taine. Ea ne apare ca partea dindărăt a unui covor persan, ale cărui fire au mii de noduri și încîlcituri, sau ca o schelă care ascunde fața unei case în construcție.

b. Dumnezeu se ocupă de noi, dar nu-și împarte toată dreptatea aici pe pămînt. „Morile lui Dumnezeu macină încet", zice un proverb german. Încet fiindcă Dumnezeu e veșnic, nu se grăbește. Dincolo, în veșnicie se va face judecata și se va da dreptate fiecăruia după faptele sale.

c. Dumnezeu se ocupă de noi, dar respectă totdeauna libertatea noastră. El nu vrea să fie iubit și ascultat de sclavi, ci de oameni liberi. Că oamenii abuzează de libertatea lor și fac răul, asta nu-i o dovadă că nu-i providență. De pildă în Canada și în Argentina s-au ars în anii din urmă milioane de chintale de grîu. În Brazilia s-au aruncat în mare vapoare întregi cu cafea. De ce ? Pentru a opri scăderea prețurilor și pentru a umple cu dolari buzunarele miliardarilor. Și asta într-o vreme cînd milioane de oameni suferă de foame... Este de învinuit aici providența divină ? Firește că nu. Providența este, lucrează, răsare soarele peste cei buni și peste cei răi, dă ploaie la bună vreme, scoate pîine din pămînt, Dumnezeu îmbracă în podoabă florile cîmpului, hrănește păsările cerului, se ocupă de oameni. Dar oamenii sînt liberi, sînt păcătoși și ei pot abuza de bunătatea și de darurile lui Dumnezeu și de aici izvorăsc multe rele și nedreptăți în lume.

Credința în purtarea de grijă a lui Dumnezeu este o mare binefacere și mare mîngîiere pentru un creștin. Vai ! Este greu de suportat gîndul acesta că ești singur, că n-ai pe nimeni deasupra ta, alături de tine, în necaz, în boală, ba chiar cînd nu-ți lipsește nimic...

Închipuiți-vă, zice Sfîntul Ioan Gură de Aur, un vas în plină furtună pe mare, fără pilot, fără cîrmă. Acesta este omul pe lume care nu-L are pe Dumnezeu de călăuză.

Pe ce se poate bizui omul în viață ? Uneori pe puterea sa, pe pricepere sa, pe știință. Dar acestea se dovedesc adesea tot atît de șubrede ca și firele unei pînze de păianjen.

Omul își pune nădejdea în prieteni, în rude, în semenii săi. Dar oamenii sînt nepăsători la durerile lui, nestatornici în cuvîntul lor, interesați în iubirea lor... Avea dreptate proorocul să spună că „nefericit este cine se sprijină pe oameni și-și abate inima de la Domnul. Este ca un nenorocit în pustie și nu vede venind fericirea" (Ieremia 17, 5).

Alții nădăjduiesc în bani : îi caută în toate chipurile, îi păstrează cu zgîrcenie, îi ascund cu frică, temîndu-se de foamete, de boală, de bătrînețe. Și aceștia fac o mare greșeală fiindcă punîndu-și nădejdea în cele trecătoare, se lipsesc de acoperămîntul lui Dumnezeu, fără de care nimeni nu poate izbuti nimic. Parcă-l aud pe proorocul Isaia spunînd despre idolul banului : „Nu răspunde celui care strigă către el și din primejdii nu-l mîntuiește" (46, 7).

O pildă din Pateric ilustrează bine acest adevăr.

Un nevoitor din pustie, ispitit de diavolul, a strîns bani ca să aibă cu ce se îngriji la vreme de boală. La bătrînețe s-a infectat la un picior care i s-a înegrit și a început a putrezi. A chemat omul un doctor. Acesta

l-a îngrijit, i-a pus alifii, zădarnic. „Nu se mai poate face nimic, zice medicul, trebuie să-ți tai piciorul".

Pustnicul s-a îndurerat adînc și s-a rugat fierbinte lui Dumnezeu să-l ajute. În vremea nopții avu o vedenie. Un înger i se arătă și îi zise: „Mai aduna-vei bani? Vezi că nu ți-au folosit la nimic dacă ți-ai pus nădejdea în ei?". Apoi îngerul s-a atins de piciorul bolnav și acela îndată s-a vindecat. A doua zi, cînd veni medicul să facă operația, bătrînul era deplin sănătos și lucra la grădina sa. Este multă înțelepciune cerească ascunsă în această istorie. Să nu ne punem nădejdea în lucrurile cele slabe ale acestei lumi. Ci să-l ascultăm pe psalmistul care zice: „Lasă soarta în seama Domnului și El te va sprijini" (Psalmul 54, 22). Sau să punem la inimile noastre cuvintele ce le adresa Sfîntul Apostol Petru credincioșilor din vremea sa: „Smeriți sub mîna tare a lui Dumnezeu... Aruncați asupra Lui toată îngrijorarea voastră, că El are grijă de voi" (I Petru 5, 7).

Sînt mulți între noi care se chinuiesc amarnic de grija celor viitoare: Ce vom mînca? Ce vom îmbrăca? Ce va fi de noi mîine?. Sînt gînduri necurate, strecurate de diavolul în suflete, care vrea să-i înstrăineze pe oameni de izvorul a tot binele. „Oare noi sîntem cei ce avem să ne îngrijim de cele ale vieții noastre? — întreabă un părinte bisericesc. Oare nu este Dumnezeu cel ce poartă grijă de ea? Străduința omenească, dacă nu primește ajutorul lui Dumnezeu, nu poate ajunge la țintă. Dar purtarea de grijă a lui Dumnezeu dăruiește bunuri desăvîrșite, chiar fără conlucrarea omenească. Ce le-a folosit străduința proprie celor despre care a zis Dumnezeu: „Ați semănat mult și ați luat puțin, căci am suflat roada din mîinile voastre" (Agheu 1, 6). „Sau ce a lipsit din cele trebuincioase celor ce au viețuit pentru virtute, fără să se îngrijească de ele"? (Nil Ascetul).

Sfîntul de care vorbim arată, în continuare, cum prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu, iudeii au fost hrăniți 40 de ani, cum proorocului Ilie îi aduceau corbii hrana în văgăună în vremea foametei...

Desigur toate aceste fapte sînt întîmplări minunate, dar totuși au la temelia lor adevărul că Dumnezeu nu-i uită pe cei ce-L iubesc.

Să credem neclintit în providența dumnezeiască și să ne supunem cu smerenie sub mîna Celui Preaînalt. Învățătura aceasta nu-i cîtuși de puțin îndemn la lenevire. Credincioșii nu stau cu mîinile încrucișate, așteptînd să le pice mana din cer. Nu. Noi trebuie să muncim, să ne facem datoria oriunde sîntem rînduiți să ne împlinim rosturile noastre: la cîmp, la fabrică, la birou, la treburile gospodăriei. În toată vremea sîntem datori să ne silim pentru agonisirea celor trebuitoare vieții, de parcă totul ar atîrna de noi.

Dar în același timp „sus să avem inimile", știind că toate atîrnă în primul rînd de purtarea de grijă a Făcătorului cerului și al pămîntului.

Una este să te îngrijești, alta să te îngrijorezi. Una să ari, să sameni și alta să fii neliniștit. Să nu ne temem! Să credem în Dumnezeu, să avem nădejde în dragostea Lui. Prin aceasta vom dobîndi o pace adîncă, un puternic toiag de sprijin în toate împrejurările.

În belșug nu ne vom umfla de trufie. De vom avea pîine doar pentru o zi și cu atîta ne va fi de ajuns. În necaz și strîmtoare de vom ajunge, nu ne vom plînge, nu vom murmura. Ci cunoscînd că Dumnezeu toate le rînduiește spre binele copiilor Săi, vom îndura cu bărbăție încercarea.

Dumnezeul nostru e Părinte bun și, rezemîndu-ne de El, din suferință vom scoate folos pentru suflete, după cum scoicile mării din rănile lor nasc perlele cele de mare preț.

Încît, încheind aceste învățături, putem exclama cu proorocul Ieremia care zice: „Binecuvîntat este omul care se încrede în Domnul și a cărui nădejde este Dumnezeu. Este ca un arbore răsădit lîngă ape, care își întinde rădăcinile pe lîngă rîu și nu știe cînd vine arșița; frunzele lui sînt verzi, la vreme de secetă nu se teme și nu contenește a rodi" (17, 7-8). Amin.

Pr. Șt. SLEVOACĂ

LA SFÎNTUL MUCENIC PANTELIMON

„Fără plată dai oamenilor dar, Pantelimoane mucenice mărite, și duhurile gonești cu chemarea lui Hristos și orbilor vedere ai dăruit, ca o slugă a Lui de aproape. Deci te roagă tămăduitorule, prea fericite, să dăruiască lumii pace și celor ce te iubesc pre tine mare milă".

(Stihira de la Litie).

Din cauza căderii omului în păcat, trupul lui a fost rînduit de Dumnezeu ca după moarte să se întoarcă în pămîntul din care a fost luat (Facere 3, 19), pe cîtă vreme sufletul fiind duh dumnezeiesc, după încheierea convieţuirii cu trupul să se reîntoarcă la Dumnezeu, Care l-a trimis în om, după cum citim în rugăciunea de dezlegare de la înmormîntare.

Și înainte de Domnul nostru Hristos, dar mai ales din timpul și apoi după Mîntuitorul, omul a dus și duce o impresionantă luptă cu propriul său trup spre a-l desprinde de plăceri, de boli, de păcat.

Întreaga lucrare a Domnului nostru Iisus Hristos, a Bisericii creștine întemeiate de El are și scopul de a ajuta trupul omului ca să fie eliberat de robia păcatului care îl duce la moarte.

Între creștinii care de-a lungul veacurilor au părăsit păgînismul — care practica închinarea la idoli — și au primit religia creștină, au fost și buni cunoscători și vindecători ai trupului omenesc, numiți de Biserică „doctori fără de arginți".

Biserica cinstește un număr de 12 doctori numiți „fără de arginți", care sînt menționați în calendarul creștin ortodox. Ei aveau la inimă nu cîștigul material, bănesc, „cu arginți" ce ar fi răsplătit osteneala și priceperea lor, ci aveau în vedere alinarea suferinței fratelui lor după voia lui Dumnezeu și „fără de arginți".

Între acești 12 „doctori fără de arginți" pe care îi cinstește Biserica noastră creștină ortodoxă este și Sfîntul Pantelimon cel prăznuit în fiecare an la 27 iulie.

După știrile pe care le găsim în sinaxarul din Minei în ziua de 27 iulie, cunoaștem că în prima capitală a Imperiului roman de răsărit, orașul Nicomidia — capitală strămutată curînd la Constantinopole, pe timpul împăratului Maximian Daia, prin anii 305-313, deci înainte de Constantin cel Mare, trăia o familie de creștini, tatăl încreștinat prin soția sa Atula și fiul lor Pantoleon.

De mic copil, dovedindu-se iscusit la minte, Pantoleon a deprins de timpuriu meșteșugul vindecării trupurilor omenești de la medicul Efrosim, iar de la mama sa și de la preotul Ermolae a cunoscut învățătura de credință creștină. Prin harul și puterea Domnului nostru Iisus Hristos, Pantoleon a însănătoșit mai mulți bolnavi. Știri despre faptele sale ajunseră la urechile împăratului care porunci îndată ca Pantoleon să fie prins, închis și supus la grele chinuri dacă nu se va lepăda de credința și învățătura Domnului nostru Iisus Hristos. Într-adevăr, așa s-a și întîmplat, deoarece, mărturisitorul lui Hristos, Pantoleon, neprimind să se lepede de credința lui Dumnezeu cel adevărat, împăratul a ordonat să fie cumplit bătut și chinuit, apoi ars cu făclii. Și, în timpul chinurilor sale, mucenicul Pantóleon a văzut pe Însuși Domnul Hristos, în chipul bătrînului preot Ermolae, care îl întărea ameliorîndu-i groaznicele sale dureri. Văzînd chinuitorii că nimic nu izbîndesc asupra lui Pantoleon, într-un cazan cu plumb topit l-au aruncat, apoi s-au hotărît ca în mare să fie înecat, dar minunat salvîndu-se, a fost dat la fiare ca să fie mîncat. Însă fiarele flămînde fiind, totuși de trupul lui Pantoleon nu s-au atins. Văzînd călăii aceste minuni asupra mărturisitorului lui Hristos, Pantoleon, l-au legat pe o roată, meșteșugit împodobită cu săbii ascuțite și spre o prăpastie a fost împins, dar nimic pătimind, Pantoleon fu adus în fața butucului spre a i se tăia capul. Se spune în viața sfîntului că chinuitorii lui Pantoleon, ei înșiși greu pătimind, unuia sabia i s-a rupt, și din trupul său în loc de sînge, lapte curgea, iar el legat fiind de un măslin uscat, acesta îndată a înfrunzit și a rodit.

Rugîndu-se sfîntul, în timp ce gîtul pe butuc așezîndu-i-se glas auzi din cer : „Bine doctorule preabun și înțelept, de acum nu te vei mai numi Pantoleon (cel puternic asemenea leului), ci Pantelimon (adică cel mult milostiv), că ești mîngîierea tuturor drepților".

Biserica noastră creștină ortodoxă, dintru început cunoscînd jertfa și vrednicia sa, l-a așezat între ceilalți 12 „doctori fără de arginți" și îl rînduiește multor biserici ca hram, cinstindu-l după rînduială prin cîntări religioase. Moaștele Sfîntului Mucenic Pantelimon se păstrează în Mănăstirea cu același hram din Muntele Athos, ctitoria domnitorului moldovean Scarlat Calimachi din secolul trecut. Astfel, printr-o stihiră de la vecernie se spune despre el că „iubirea de oameni tuturor o ai tins, purtarea de grijă pentru suflete și tămăduirea trupurilor arătînd, atunci cu numirea de milostiv te-ai îmbogățit, ca răsplătire pentru fapta bună și plata pentru buna credință, mucenice, aflînd". Sau din altă cîntare ni se face cunoscut că „lipindu-te de dumnezeiasca credință a maicii tale, atunci dumnezeiască rază ți-a dăruit, adîncul luminilor, dătătorule de lumină, Pantelimoane înțelepte" (Stihiră de la vecernie).

Iată, după cum cu toții am auzit, deci, din acea frumoasă cîntare rostită încă de la începutul cuvîntului nostru că Sfîntul Pantelimon dădea dar oamenilor „fără plată, iar duhurile le gonea cu chemarea lui Hristos și orbilor vedere le dăruia ca o slugă a Lui de aproape. Pentru toate acestea, tămăduitorule, prea fericite Pantelimoane, roagă-te să dăruiască Dumnezeu lumii pace și celor ce te iubesc pe tine mare milă".

Astăzi în patria noastră o deosebită atenție se acordă sănătății trupești a fiecărui om. S-au construit spitale în mai toate centrele țării, la orașe și sate. S-au organizat creșe — spitale pentru copii, s-a format personal medical specializat, care își aduce contribuția în slujba omului, a însănătoșirii trupului omenesc. Cu adevărat sănătatea oamenilor stă în atenția statului și constatăm numeroase cazuri de bolnavi care vindecîndu-se de boala lor au redevenit folositori familiei și locului lor de muncă.

Dar preocuparea epocii noastre constă în căutarea păcii, întrucît există lipsă de înțelegere între popoare, lipsă de dragoste între mulți conducători de state și popoare. Se cheltuiesc miliarde de dolari pentru înarmare. Bombele nucleare invadează rampele de lansare. Totul se pregătește diabolic pentru sfîrșitul unei mari părți din lume, pentru pierderea a sute de milioane de oameni, a bunurilor materiale și culturale, a vieții de pe pămînt. A sosit vremea ca omul să se deștepte din această frenezie războinică și toate resursele naturale, toate energiiile umane să fie întrebuințate spre viață, spre pace.

Conducătorii patriei și întreg poporul nostru doresc cu ardoare pacea și se străduiesc să o făurească prin hărnicia și iscusința minții. Dar, creștini fiind, este necesar și să ne rugăm pentru pace. Să ne rugăm Domnului nostru Iisus Hristos, Domnul păcii, ca prin rugăciunile Sfîntului Mucenic Pantelimon, cel astăzi prăznuit, pace lumii să se dăruiască și sufletelor noastre mare milă. Amin.

Pr. Iustin GASPAR

CATEHEZĂ DESPRE TIMPUL SĂVÎRȘIRII CELOR ȘAPTE LAUDE BISERICEȘTI

Timpul de rugăciune este un moment deosebit, cu o adîncă semnificație simbolică. Acest timp este al lui Dumnezeu și al Fiului Său, cum mărturisește diaconul la începutul rugăciunilor sale : „Vremea este a face Domnului". Pentru creștin timpul de rugăciune este timpul de comuniune intensă cu Hristos. Acest timp nou, transfigurat, plin de prezența divinului, trebuie să-l realizăm în cultul public, făcînd reală și simțită această comuniune cu Hristos, prin credința noastră, prin evlavia noastră, prin sentimentele noastre, prin efortul nostru spiritual.

Timpul săvîrșirii serviciilor divine s-a fixat treptat, în cursul dezvoltării Bisericii, ținîndu-se seama de practica Bisericii, de predania Sfinților Apostoli, a Sfinților Părinți, de hotărîrea Sinoadelor ecumenice, de împrejurările pastorale în care a activat Biserica, stabilindu-se regula generală ca serviciile divine să fie săvîrșite în trei cicluri : seara, noaptea și ziua.

Ciclul întîi de seară începe cu săvîrșirea ceasului al nouălea, continuă cu săvîrșirea vecerniei și se încheie cu săvîrșirea pavecerniței.

Timpul pentru săvîrșirea ceasului al nouălea este indicat de însăși numirea lui, adică ceasul al nouălea din zi, care corespunde cu ora 15. Acest timp liturgic amintește de momentul cînd Mîntuitorul și-a dat Duhul pe Cruce, aducînd sacrificiu pentru păcatele noastre.

Vecernia este o rînduială liturgică de seară, care se poate săvîrși imediat după oficierea ceasului al nouălea și cel mai tîrziu pînă la sfîrșitul zilei, în jurul orei 18. Acest moment liturgic închipuie crearea lumii și purtarea de grijă a lui Dumnezeu pentru făpturile ei, căderea în păcat a omului și scoaterea lui din rai, venirea pe pămînt a Mîntuitorului. Vecernia se face și împreunată cu Liturghia Sfîntului Vasile cel Mare și cu Liturghia darurilor mai înainte sfințite. În aceste cazuri există indicații în cărțile de cult care precizează timpul săvîrșirii acestei combinații de slujbă. Astfel la Sîmbăta Patimilor este indicat al zecelea ceas din zi, care acordat cu timpul meridian înseamnă ora 16. În Joia Patimilor este indicat al optulea ceas din zi, care acordat cu timpul meridian corespunde cu ora 14. De asemenea, la ajunul Nașterii și Botezului Domnului, dacă nu cad sîmbăta sau duminica, Liturghia Sfîntului Vasile cel Mare se face, împreunată cu serviciul vecerniei.

Referitor la Liturghia darurilor înainte sfințite găsim următoarea indicație tipiconală : Această liturghie este așadar o rînduială de seară și de aceea se începe la ora 3 după amiază și se termină pe la apusul soarelui.

Paverecnița se oficiază după cină, înainte de culcare, din care cauză se mai numește și „după cinare". Timpul săvîrșirii pavecerniței nu este indicat în nici un ceaslov, dar putem conchide că acest timp este între cină și culcare pe baza rugăciunii lui Antioh Monahul și Pandectul, care zice : „Și ne dă nouă, Stăpîne, celor ce mergem spre somn, odihnă trupului și sufletului, păzește-ne pe noi de întunecatul somn al păcatului".

Ciclul al doilea, de noapte, cuprinde trei rînduieli liturgice : miezonoptica, utrenia și ceasul întîi.

Miezonoptica, cea mai veche laudă apărută în cultul creștin, care se săvîrșește în amintirea Învierii din morți a Mîntuitorului și în aducerea aminte de venirea a doua a lui Hristos. Se săvîrșește, precum o arată și numele, la miezul nopții, adică la ceasul al șaselea din noapte după numărătoarea bisericească și al 24-lea din zi după numărătoarea civilă. Este un serviciu religios care se săvîrșește mai mult la mănăstiri.

Utrenia, care simbolizează începutul și raza creștinismului, care ne aduce aminte de Nașterea Mîntuitorului și de Învierea Lui, nu are un timp determinat de săvîrșire, ci ne este indicat doar timpul pînă unde se poate extinde, adică pînă la ora 7 dimineața, care corespunde ceasului întîi, ce urmează după utrenie.

Din motive pastorale, în principiu, fixăm timpul utreniei astfel, ca să poată participa credincioșii. De dorit ar fi ca acest timp să fie uniform în întreaga Biserică, să existe un program, de la care să nu se abată nici un preot, asigurîndu-se astfel uniformizarea cultului și prin timpul săvîrșirii serviciilor divine.

Ciclul al treilea liturgic, este format din : ceasul al treilea, ceasul al șaselea și obednița.

Ceasul al treilea, care amintește de Pogorîrea Duhului Sfînt peste Apostolii Domnului și ceasul al șaselea, care amintește de răstignirea Domnului pe Crucea de pe Golgota, se săvîrșesc, precum arată și numele în ora a treia din zi, adică la ora 9, respectiv în ora a șasea din zi, la ora 12, după numărătoarea bisericească a timpului. Ele pregătesc pe credincioși pentru Sfînta Liturghie.

Obedniţa nu este propriu-zis o laudă, ci o rînduială care se leagă cu ceasul al șaselea, fiind o întregire a serviciilor de zi. Se săvîrșește după ceasul al șaselea dacă nu se face liturghie, fiind în acest caz o slujbă de sine stătătoare, care înlocuiește în parte rugăciunile Sfintei Liturghii. Cînd se săvîrșește Liturghia darurilor mai înainte sfinţite ori a Sfîntului Vasile cel Mare, obednița urmează ceasurilor care precedează liturghiile, mijlocind trecerea la vecernie. În cazul acesta, se citește după ceasul al nouălea.

În Biserica veche, săvîrșirea celor șapte laude era un obicei îndătinat. În prezent, ciclul întreg se săvîrșește numai la mănăstiri, bisericile de mir rămînînd numai la practica obișnuită a vecerniei, utreniei și Sfintei Liturghii.

Sfînta Liturghie. Pe vremea Apostolilor, se săvîrșea seara, la începutul secolului al II-lea se săvîrșea dimineața, în timpul persecuțiilor se săvîrșea noaptea sau ziua, după Edictul de la Milan, se săvîrșea dimineața, în veacul al III-lea Sfînta Liturghie s-a dezvoltat și se săvîrșea de dimineață pînă la ora mesei, în veacul al IV-lea primi forme fixe prin contribuția Sfîntului Vasile cel Mare și Sfîntul Ioan Gură de Aur, dar, de-abia pe vremea lui Paisie I, patriarhiul Constantinopolului (1652-1655), s-a făcut deplină rînduială în problema timpului cînd trebuie săvîrșită Sfînta Liturghie. Iată ce răspunde el la întrebările adresate de Biserica Ortodoxă Rusă: „În privinţa întrebării despre timpul liturghiei, zicem cum că faceți bine că o începeți de la ora treia după cum este datina. Însă aceasta nu este așa, ca și cînd n-am avea voie a serba Sfînta Liturghie decît la ora treia... Pentru aceasta vor fi timpuri cînd din oarecare cauză va trebui liturghisi înainte de ora treia, precum îndătinăm și noi în bisericile noastre, căci binecuvîntarea Duhului Sfînt nu se determină de timp". Precizările patriarhului Paisie I sînt și astăzi un îndreptar pentru Biserica Ortodoxă în genere. În liturghierele Bisericii Ortodoxe Române găsim aceleași indicaţii pentru timpul de săvîrșire a Sfintei Liturghii. Acest timp ar trebui să se bucure de o stabilitate definitivă în cadrul oricărei parohii și să fie cunoscut cu precizie de toți credincioșii, ca să știe toți cînd începe săvîrșirea Sfintei Liturghii.

Această încunoștiințare a credincioșilor se impune cu atît mai mult cînd este vorba de Liturghia darurilor mai înainte sfinţite. După structura ei, această Sfîntă Liturghie ar trebui săvîrșită seara, la vremea vecerniei. Așa se săvîrșea în primele veacuri ale creștinismului, cînd creștinii practicau o formă riguroasă de post, nemîncînd absolut nimic toată ziua. Această liturghie din motive pastorale și practice s-a îndătinat a se oficia înainte de masă, după oficierea utreniei și a ceasurilor, făcîndu-se schimbarea timpului de săvîrșire prin analogie cu celelalte două liturghii și lăsînd totodată libertate preoților care doresc să săvîrșească Liturghia darurilor mai înainte sfinţite la timpul vecerniei, conform tradiției locale și cerinței credincioșilor.

În concluzie, generalizînd precizările patriarhului Paisie I al Constantinopolului referitoare la Sfînta Liturghie și celelalte laude bisericești săvîrșite în timpul cel mai potrivit, cînd credincioșii pot mai lesne participa la săvîrșirea lor, știind că „binecuvîntarea Duhului Sfînt nu se determină de timp".

Pr. Th. LIFICIU

PREACINSTIREA MAICII DOMNULUI

Învățătura despre Sfînta Fecioară Maria, Maica Domnului, are în doctrina Bisericii Ortodoxe un loc bine definit și o importanță deosebită, întrucît stă în strînsă legătură cu învățătura despre Iisus Hristos și cea despre mîntuirea neamului omenesc prin împăcarea omului cu Dumnezeu. Hristologia, soteriologia și mariologia alcătuiesc în Ortodoxie acel mănunchi de învățături care formează nucleul tezaurului de doctrină al religiei creștine, deoarece Dumnezeu, în nemăsurata Sa dragoste și bunătate pentru omenirea căzută în păcat, a hotărît să trimită în lume pe Fiul Său, Cel Unul-Născut, ca tot cel ce crede în El „să nu piară, ci să aibă viață veșnică" (Ioan 3, 16). Odată cu zămislirea și nașterea suprafirească, după trup, a Mîntuitorului din Sfînta Fecioară Maria, împlinirea nădejdilor de realizare a mîntuirii prin Iisus Hristos începe să se contureze cît mai clar, să devină o realitate, iar Sfînta Fecioară să se învrednicească de a fi Născătoare de Dumnezeu, Maică, după trup, a Domnului nostru Iisus Hristos.

Sfînta Fecioară Maria ocupă în cultul Bisericii Ortodoxe un loc de frunte, înaintea tuturor făpturilor văzute și nevăzute, fiind cinstită în mod deosebit, mai presus decît toți sfinții și decît sfinții îngeri, tocmai pentru faptul că prin nașterea după trup a Mîntuitorului, în jurul persoanei sale gravitează și-și află dezlegarea toată hristologia și soteriologia creștină. Este un moment deosebit în istoria mîntuirii, de aceea persoana Sfintei Fecioare Maria rămîne ca o piatră de hotar în planul iconomiei divine de izbăvire și împăcare a omului cu Dumnezeu prin Iisus Hristos.

Importanța și rolul deosebit al Sfintei Fecioare Maria, în realizarea mîntuirii neamului omenesc, au fost pe deplin înțelese și bine marcate încă de creștinătatea primară. Pe de o parte, în sinoade și prin mărturiile Sfinților Părinți, Biserica primară a dus lupta de apărare, afirmare și mărturisire a învățăturilor care alcătuiesc mariologia, împotriva oricăror abateri. Pe de altă parte, apoi, credința și pietatea creștină au înconjurat persoana Sfintei Fecioare cu o evlavie și o cinstire deosebită, de care nu s-a învrednicit nici una din făpturile lui Dumnezeu, dînd expresie unui cult de preacinstire, împodobit cu imne și cîntări alese, plin de apelative, care pun în evidență, cu o vădită pregnanță, vrednicia și prerogativele speciale de care se bucură Sfînta Fecioară.

Deosebita cinstire pe care Biserica Ortodoxă o acordă Sfintei Fecioare Maria izvorăște și se fundamentează pe prerogativele sau elementele speciale care alcătuiesc mariologia: Învățătura că Sfînta Fecioară Maria este Născătoare de Dumnezeu — theotokia; Învățătura despre pururea fecioria Maicii Domnului — aeiparthenia — și curăția ei trupească și sufletească sau lipsa de păcate personale; Preacinstirea Maicii Domnului — hyperdulia — și rolul ei de mijlocitoare pe lîngă Iisus Hristos, Fiul ei după trup. Aceste elemente se întîlnesc mărturisite, atît în Sfînta Scriptură, cît și în Sfînta Tradiție, mai ales în istorisirea evanghelică despre Bunavestire și predica apostolică. Preluînd mărturiile revelaționale, Biserica propovăduiește mărturisind adevărul mariologic care se face evident prin prerogativele Sfintei Fecioare Maria.

Învățătura că Sfînta Fecioară Maria este Născătoare de Dumnezeu (theotokos) și Maică a Domnului începe să se contureze încă de la începutul istoriei mîntuirii și va străbate prin numeroasele făgăduințe făcute de Dumnezeu prin profeții despre venirea lui Mesia, statornicindu-se în deplinătatea și realizarea ei în clipa în care Sfînta Fecioară, zămislind în pîntece de la Duhul Sfînt, va naște, după trup, pe Dumnezeu-Fiul, Mîntuitorul tuturor. Dacă prin căderea în păcat a primilor oameni, legătura de comuniune harică dintre om și Dumnezeu se întrerupe, prin bunătatea și dragostea Sa pentru om, pe care l-a creat spre desăvîrșire și nu spre pieire (Iezechiel 33, 11), Dumnezeu hotărăște și mijlocul de izbăvire a acestuia. În hotărîrea Sa, Dumnezeu va trimite pe Fiul Său (Ioan 3, 16; I Ioan, 4 10) care, luînd trup omenesc din Sfînta Fecioară, va fi în același timp Fiu al lui Dumnezeu și Fiu al omului, ipostaziind în Persoana Sa firea dum-

nezeiască cu firea omenească, Sfînta Fecioară devenind astfel Născătoare de Dumnezeu.

Adevărul că Mîntuitorul se va naște dintr-o fecioară a fost vestit în lume încă de la prima făgăduință, acel „Protoevangheliu" sau prima veste bună. După căderea în păcat a primilor oameni, Dumnezeu le anunță și făgăduința de mîntuire, care va veni printr-un urmaș al femeii, „Acela" care va zdrobi capul șarpelui seducător la păcat (Geneza 3, 15). Mai tîrziu, se va preciza că acest urmaș al femeii va fi din neamul lui Iuda (Geneză, 49, 10) și din familia lui David (III Regi 9, 5). Prin proorocul Isaia, Dumnezeu vestește că Mîntuitorul se va naște dintr-o fecioară, primind numele de „Emanuel" (Isaia 7, 14), ceea ce înseamnă „cu noi este Dumnezeu" (Matei 1, 23). Că Mîntuitorul se va naște, după trup, dintr-o femeie, o afirmă și proorocul Ieremia, care vorbește despre o întoarcere a „fecioarei lui Israel", cînd Sionul va deveni loc al dreptății și al binecuvîntării divine (Ieremia 31, 21-23).

Din clipa în care se apropia „plinirea vremii" (Galateni 4, 4), Dumnezeu trimite pe îngerul Gavriil la Sfînta Fecioară Maria, pentru a o anunța despre vrednica alegere de a fi Maica Domnului, mijlocitoare a întrupării Mîntuitorului (Luca 1, 28-30), întrucît prin zămislirea de la Sfîntul Duh, ea va naște un Fiu al cărui nume va fi Iisus (Mîntuitor), fiind „Fiul Celui Preaînalt, adică „Fiul lui Dumnezeu" (Luca 1, 31-35). Aceeași solie este anunțată de înger și bătrînului Iosif, explicîndu-i starea suprafirească a Sfintei Fecioare (Matei 1, 20-21). Din solia îngerului se desprind următoarele adevăruri : a) Sfînta Fecioară Maria va zămisli și va naște după trup pe Mîntuitorul ; b) Zămislirea se va face prin lucrarea suprafirească a Sfîntului Duh ; c) Cel ce se va naște este Fiul lui Dumnezeu, Mîntuitorul lumii, deci Sfînta Fecioară este în mod propriu și real cu adevărat Născătoare de Dumnezeu, Maica după trup a lui Iisus Hristos.

Drept Născătoare de Dumnezeu, Sfînta Fecioară este recunoscută și de Elisabeta (Luca 1, 42-43), după cum singură va depune mărturie despre alegerea și lucrarea divină ce s-a săvîrșit prin ea (Luca 1, 46-49). Dealtfel, în Sfintele Evanghelii, Sfînta Fecioară Maria este denumită „Mama Lui", adică „Mama lui Iisus Hristos" (Matei 1, 18 ; 2, 11 ; 13, 55 ; Marcu 3, 31 ; Luca 2, 33, 48 ; Ioan 19, 26) ; „Maica Domnului" (Luca 1, 43) ; „Mama lui Iisus" (Ioan 2, 1) ; iar Cel ce S-a întrupat din ea poartă numele de „Iisus", „Fiul lui Dumnezeu" (Luca 1, 31, 35) sau „Fiul Mariei" (Marcu 6, 3).

Sfîntul Apostol Pavel va mărturisi theotokia Sfintei Fecioare, cînd va spune că Iisus Hristos este născut, după trup, din sămînța lui David (Romani 1, 3), că Fiul lui Dumnezeu este „născut din femeie" (Galateni 4, 4).

Toate aceste mărturii îndreptățesc pe deplin și justifică întru totul învățătura despre theotokia Sfintei Fecioare Maria, căci cine este cu adevărat Maica lui Iisus Hristos și Maica Domnului este în mod real și adevărat Născătoare de Dumnezeu. Dealtfel, însăși învățătura despre uniunea ipostatică implică theotokia Sfintei Fecioare, întrucît prin întruparea Sa, Mîntuitorul a unit în aceeași persoană cele două firi, divină și umană.

Biserica creștină primară a exprimat clar, a mărturisit și a apărat cu toată tăria învățătura că Sfînta Fecioară Maria este Născătoare de Dumnezeu. Sinodul III ecumenic (Efes, 431) condamnă pe cei ce nu recunosc că Emanuel este Dumnezeu adevărat, iar Sfînta Fecioară, Născătoare de Dumnezeu ; aceeași hotărîre fiind luată și de Sinodul V ecumenic (Constantinopol, 553). În epoca patristică, cel care a sintetizat și a exprimat cît mai clar theotokia Sfintei Fecioare este Sfîntul Ioan Damaschin, care spune : „Cel născut din Fecioară este Fiul lui Dumnezeu... Pentru aceea, pe bună dreptate și cu adevărat numim Născătoare de Dumnezeu pe Sfînta Maria".

În corelație organică cu prerogativa de „Născătoare de Dumnezeu" a Sfintei Fecioare se află în mod direct și necesar prerogativa de „pururea-fecioție" (aeiparthenia) a Maicii Domnului. Respectînd întru totul mărturiile Sfintei Scripturi și ale Sfintei Tradiții, Biserica Ortodoxă a mărturisit întotdeauna și a apărat cu aceeași convingere învățătura despre pururea fecioria Maicii Domnului, afirmînd că ea a fost fecioară înainte de naștere, în timpul nașterii și după nașterea lui Iisus Hristos. Starea de feciorie însoțește persoana Maicii Domnului pe toată durata vieții ei, de la naștere pînă la adormire.

După cum a fost prezisă Nașterea Mîntuitorului din Sfînta Fecioară,

tot așa prin cuvîntul profetic a fost proorocită și pururea-fecioria Născătoarei de Dumnezeu. Profetul Isaia proorocește că Mesia se va naște dintr-o „fecioară" (Isaia 7, 14), iar evanghelistul, confirmînd îndeplinirea acestei proorocii, va completa profeția, arătînd că „numele fecioarei era Maria" (Luca 1, 27) și că Cel Ce Se va naște din ea „Fiul lui Dumnezeu se va chema" (Luca 1, 35). Prin profetul Iezechiel, Dumnezeu va vesti că Sfînta Fecioară va rămîne fecioară și după nașterea Mîntuitorului, în proorocia despre poarta închisă, care va rămîne închisă și după ce va trece prin ea Dumnezeul lui Israel (Iezechiel 44, 1-2). Această „poartă" care este și va rămîne închisă, după interpretarea tradițională a Bisericii, reprezintă pe Sfînta Fecioară, textul fiind considerat drept o proorocie despre pururea-fecioria Maicii Domnului. Starea de feciorie a Maicii Domnului înainte de naștere este confirmată atît de Sfînta Fecioară, cît și de bătrînul Iosif sau de îngerul Gavriil. Sfînta Fecioară, auzind despre alegerea și darul deosebit de care se va învrednici de la Dumnezeu, întreabă : „Cum va fi aceasta, de vreme ce eu nu știu de bărbat ?" (Luca 1, 34) ; bătrînul Iosif nedumerit de starea suprafirească a logodnicei sale, vrea s-o părăsească, dar este lămurit de înger că Sfînta Fecioară va zămisli de la Sfîntul Duh și va naște pe Mîntuitorul (Matei 1, 19-21) ; așa după cum și îngerul Gavriil va lămuri pe Sfînta Fecioară despre zămislirea suprafirească și nașterea minunată a lui Iisus Hristos (Luca 1, 35). Relatînd nașterea Mîntuitorului, Sfîntul Evanghelist Matei confirmă adevărul despre fecioria Maicii Domnului înainte și după nașterea lui Iisus Hristos, atunci cînd spune că Sfînta Fecioară a zămislit în pîntece, fiind logodnica lui Iosif, dar „fără să fi fost ei înainte împreună" (Matei 1, 18) ; sau cînd afirmă că „fără să o fi cunoscut pe ea Iosif, Maria a născut pe Fiul Său Cel Unul-Născut" (Matei 1, 25). Sfîntul Evanghelist Luca ne relatează că îngerul Gavriil a fost trimis de Dumnezeu „către o fecioară logodită... iar numele fecioarei era Maria" (Luca 1, 27). Atunci cînd Sfîntul Evanghelist Ioan vorbește despre modul întrupării lui Iisus Hristos, va pune pe deplin în lumină fecioria Maicii Domnului după naștere, zicînd : „Care nu din sînge, nici din poftă trupească, nici din poftă bărbătească, ci de la Dumnezeu S-a născut" (Ioan 1, 13).

Pentru ca fecioria Maicii Domnului să fie apărată, iar persoana ei să fie scutită de orice clevetire lumească, rudele au hotărît s-o încredințeze unui logodnic, dreptul și bătrînul Iosif. Această logodire corespunde, dealtfel, și cu planul divin, după care Dumnezeu a hotărît ca Fiul Său să Se nască din femeie, nu prin femeie, să se nască în căsătorie, dar nu din căsătorie, ca să aibă pe deplin firea omenească. Și în Sfînta Scriptură, bătrînul Iosif nu este denumit decît „logodnicul" Mariei (Matei 1, 18-19 ; 20, 24 ; Luca 1, 2-6 ; 2, 5) sau „tatăl" lui Iisus (Luca 2, 48) și niciodată „bărbatul" sau „soțul" Mariei.

Pururea-fecioria Maicii Domnului este confirmată și de viața curată și neprihănită a Sfintei Fecioare. Născută din părinții drepți și credincioși Ioachim și Ana, la rugăciunile lor stăruitoare, deoarece nu aveau copii, Sfînta Fecioară este închinată de la început templului, unde, prin votul depus de a-și păstra fecioria și a duce o viață închinată întru totul slujirii lui Dumnezeu, își va petrece întreaga viață în deplină curăție trupească și neprihănire sufletească. Dar la eforturile personale se adaugă și ajutorul harului divin, de care se învrednicește pentru meritele ei personale. Printr-o strînsă colaborare cu harul, Sfînta Fecioară ajunge să frîneze urmările păcatului strămoșesc, biruind slăbiciunile firii omenești, fără a le lăsa să se actualizeze în păcate personale. Prin sinergia cu harul, care îi dă putere și o întărește, Sfînta Fecioară va realiza în persoana ei cel mai înalt grad de sfințenie accesibil unei ființe omenești, ceea ce o va face vrednică de alegerea divină și nașterea după trup a lui Iisus Hristos. Starea de curăție trupească și sufletească a Sfintei Fecioare ne este mărturisită de cuvintele cu care o întîmpină îngerul Gavriil : „Bucură-te, cea plină de har, Domnul este cu tine. Binecuvîntată ești tu între femei" (Luca 1, 28). Dacă Sfînta Fecioară a fost lipsită de păcate personale, prin colaborare cu harul, totuși ea n-a fost scutită de a moșteni păcatul strămoșesc. Născută după legile firii (Romani 5, 12 ; Ioan 3, 6), ea moștenește păcatul strămoșesc, deci are nevoie și ea de mîntuirea prin Iisus Hristos, deoarece în afară de Iisus Hristos nu există mîntuire (Fapte 4, 12 ; I Timotei 2, 5 ; I Ioan 2, 1). Dar la Sfînta Fecioară curățirea de păcatul strămoșesc se face în clipa zămis-

lirii sau a întrupării lui Hristos. Curățirea de păcat și zămislirea sînt două acțiuni simultane, care nu pot fi despărțite sau separate în timp.

Cu toate că învățătura despre „pururea-fecioria" — „aeiparthenia" Maicii Domnului n-a fost dogmatizată decît la Sinodul V ecumenic (Constantinopol, 553), totuși ea a circulat în Biserica creștină primară, avînd la bază temeiurile revelaționale. Dintre numeroasele mărturii patristice ne oprim la ceea ce afirmă Sfîntul Ioan Gură de Aur și Sfîntul Ioan Damaschin. Primul spune că „după cum Adam a dat naștere la femeie, fără de femeie, tot așa și Fecioara a născut bărbat, fără de bărbat" ; iar al doilea, folosindu-se de unele mărturii biblice și patristice, ajunge la concluzia : „Rămîne, așadar, și după naștere fecioară cea Pururea-fecioară, necunoscînd deloc bărbat pînă la moarte". În cultul Bisericii Ortodoxe, pururea-fecioria Maicii Domnului este mărturisită în diferite imne și cîntări de laudă, predominînd în imnele care alcătuiesc Acatistul Născătoarei de Dumnezeu, unde, după fiecare irmos, se întîlnesc cuvintele de laudă : „Bucură-te, mireasă, pururea Fecioară".

Biserica Ortodoxă acordă Sfintei Fecioare Maria, în cadrul cultului, o cinstire deosebită care izvorăște din prerogativele ei, de Născătoare de Dumnezeu și Pururea Fecioară, această cinstire fiind sporită de curăția trupească și sufletească a Sfintei Fecioare și de rolul ei de mijlocitoare pe lîngă Iisus Hristos, Fiul ei după trup. Toate acestea îndreptățesc pe deplin Biserica Ortodoxă de a denumi pe Sfînta Fecioară drept „Preasfîntă" și „Preacurată" și a o înconjura cu o cinstire deosebită. Ca Maică a Domnului, Sfînta Fecioară este cea mai apropiată de Dumnezeu, căci din clipa în care, în deplină libertate, prin credința și curăția vieții, acceptă alegerea și chemarea divină — „fie mie după cuvîntul tău" (Luca 1, 38) — are loc zămislirea de la Sfîntul Duh, începutul întrupării și al mîntuirii, ca la „plinirea vremii" apoi să nască, după trup, pe Cel care avea să restabilească comuniunea harică dintre om și Dumnezeu, întreruptă prin păcat. Ea este cea mai apropiată de Iisus Hristos, prin această unitate teandrică dintre Maică și Fiu, ceea ce îndreptățește cinstirea ei mai presus decît sfinții îngeri și decît toți sfinții, exprimată și în cuvintele imnului liturgic : „Ceea ce ești mai cinstită decît heruvimii și mai slăvită fără de asemănare decît serafimii".

Cinstirea deosebită a Sfintei Fecioare își are justificarea și în numeroasele mărturii ale Sfintei Scripturi și ale Sfintei Tradiții. Încă în duh profetic fiind, psalmistul aduce laudă Sfintei Fecioare Maria pentru vrednicia și măreția de care se va învrednici de la Dumnezeu, Sfînta Fecioară fiind împărăteasa ce stă de-a dreapta lui Hristos, numele ei fiind pomenit în tot neamul, iar toate popoarele o vor lăuda (Psalmul 44, 11, 20-21). Dumnezeu Însuși a proslăvit-o din clipa alegerii de a fi mijlocitoare a întrupării Fiului Său, exprimată în mărturia îngerului Gavriil, care o asigură că s-a învrednicit de alegerea divină pentru că „a aflat har de la Dumnezeu" (Luca 1, 30). Același înger o cinstește după cuviință (Luca 1, 28), după cum este cinstită în mod deosebit și de Elisabeta, mama Sfîntului Ioan Botezătorul (Luca 1, 42-43). Însuși Mîntuitorul arată cinstea cuvenită Maicii Sale, cînd o ascultă și i se supune în timpul copilăriei, la Nazaret (Luca 2, 51) ; cînd îi împlinește rugămintea, la nunta din Cana Galileii (Ioan 2, 3-10) ; sau cînd, fiind răstignit pe cruce, îi poartă de grijă, încredințînd-o ucenicului Său, Ioan (Ioan 19, 26-27). Sfînta Fecioară este cinstită în mod deosebit și de mulțimile care ascultau pe Mîntuitorul (Luca 11, 27), după cum ea însăși, insuflată de Sfîntul Duh, va preciza cinstirea de care se va împărtăși din partea tuturor neamurilor (Luca 1, 48-49). Dealtfel, însăși numele Sfintei Fecioare, de Maria (Miriam sau Mariam) înseamnă : doamnă, stăpînă, distinsă sau grațioasă.

Sfinții Părinți au înveșmîntat persoana Sfintei Fecioare Maria cu aceeași vrednică și deosebită cinstire, fie atunci cînd au dogmatizat învățătura că Sfînta Fecioară este Născătoare de Dumnezeu (Sinodul III ecumenic), fie atunci cînd au statornicit datoria creștinilor de a cinsti pe Sfînta Fecioară, precum și felul cinstirii ce i se cuvine. În acest sens, Sinodul VII ecumenic (Niceea, 787) hotărăște : „Noi păzim cuvintele Domnului, cuvintele apostolice și proorocești, prin care ne-am învățat a cinsti și a slăvi mai întîi pe cea cu adevărat Născătoare de Dumnezeu...".

Biserica creștină, respectînd dreapta învățătură și ținînd seama de prerogativele speciale ale Maicii Domnului, i-a atribuit o cinstire deosebită,

după vrednicie și măreție. În primul rînd, Biserica cinstește pe Dumnezeu, prin acel cult absolut, deplin, superior și desăvîrșit, exprimat prin termenul de „latrie-adorare", în al doilea rînd cinstește în mod deosebit pe Sfînta Fecioară Maria, Născătoare de Dumnezeu, cinstire exprimată prin termenul de „hyperdulie-preacinstire", și apoi pe sfinții îngeri și pe sfinți, a căror cinstire este redată prin „dulie-cinstire". În ierarhizarea cultică, cinstirea Sfintei Fecioare se află pe o treaptă intermediară, inferioară adorării lui Dumnezeu, dar superioară cinstirii sfinților îngeri și a tuturor sfinților.

În strînsă legătură cu cinstirea deosebită a Sfintei Fecioare și în cadrul cultului de cinstire se face evidentă și calitatea ei de mijlocitoare pe lîngă Iisus Hristos, Fiul ei după trup. Încă din timpul activității pămîntești a Mîntuitorului, se va face evidentă acțiunea de mijlocire a Sfintei Fecioare. Posibilitatea de mijlocire și puterea rugăciunii ei pe lîngă Iisus Hristos sînt confirmate de cele ce au avut loc la nunta din Cana Galileii (Ioan 2, 3-10), cînd Mîntuitorul, ascultînd și împlinind ruga Maicii Sale, săvîrșește prima minune. Rolul de mijlocitoare al Sfintei Fecioare se face evident și din mărturisirea pe care o face în casa Elisabetei, că de acum o vor ferici toate neamurile (Luca 1, 48) ; căci așa după cum prin întruparea și nașterea Mîntuitorului a devenit Maică a Domnului, tot așa a devenit Maică a tuturor dreptcredincioșilor creștini ; și așa după cum a fost mijlocitoare a întrupării, este și mijlocitoare a credincioșilor înaintea lui Iisus Hristos. Dacă prin întrupare Sfînta Fecioară se află în cea mai strînsă comuniune cu Fiul ei după trup, tot prin întrupare se află în deplină solidaritate și cu neamul omenesc. Din această comuniune și solidaritate rezultă că Sfînta Fecioară are în cea mai mare măsură calitatea de a mijloci între credincioși și Iisus Hristos, purtînd rugăciunile adresate ei de către creștini înaintea tronului ceresc, în scopul izbăvirii de păcate și al mîntuirii. Această mijlocire a Sfintei Fecioare nu este însă decît o „mijlocire prin rugăciune" pentru obținerea harului mîntuitor de la Iisus Hristos, o mijlocire care în natura ei este asemenea mijlocirii sfinților îngeri și a sfinților, dar într-un grad cu mult mai înalt. În acest sens, Biserica Ortodoxă statornicește datoria creștinilor de a se închina Sfintei Fecioare cu toată evlavia și a o ruga „să fie mijlocitoare, căci mult poate rugăciunea Maicii la Fiul ei binevoitor", așa după cum sînt rugăciunile Bisericii adresate Maicii Domnului : „Prea Sfîntă Născătoare de Dumnezeu, miluiește-ne pe noi". De la Sfînta Fecioară nu cerem în rugăciunile noastre mîntuirea, ci numai mijlocirea spre mîntuire.

În persoana Sfintei Fecioare, Biserica Ortodoxă a văzut întotdeauna și adevăratul model de trăire duhovnicească, de trăire în Hristos. Curăția vieții ei trupești și sufletești a fost cu adevărat un bogat tezaur de alese virtuți, din care n-au lipsit : credința vie și puternică, dăruirea totală în slujirea lui Dumnezeu, deplina ascultare și supunere față de porunca divină, răbdarea, smerenia și dragostea față de Dumnezeu și față de semeni. Toate acestea au făcut-o vrednică de a naște și a crește pe Cel ce avea să-i îndrume și să-i ajute pe toți, prin har, spre viața cea fericită, fiind „apa cea vie" (Ioan 4, 14 ; 7, 37 ; 6, 51) și „pîinea vieții" (Ioan 6, 32-38).

În evlavia și cultul Bisericii Ortodoxe, preacinstirea Maicii Domnului, bogată și dezvoltată, s-a manifestat sub diferite forme și s-a exprimat prin cuvinte cît mai variate. Bogăția și varietatea manifestărilor în cultul Bisericii dovedește pe deplin și justifică deosebita dezvoltare a preacinstirii Maicii Domnului, în care pietatea creștină vede nu numai pe Născătoarea de Dumnezeu, ci și pe Maica tuturor celor credincioși. După mărturiile Sfintei Tradiții, preacinstirea Maicii Domnului se manifestă prin sărbătorile închinate pomenirii și cinstirii ei deosebite (Nașterea Maicii Domnului-8 septembrie ; Intrarea în biserică a Maicii Domnului-21 noiembrie ; Buna-vestire-25 martie ; Adormirea Maicii Domnului-15 august ; Soborul Maicii Domnului-26 decembrie ; Acoperămîntul Maicii Domnului-1 octombrie ; Zămislirea Sfintei Fecioare-9 decembrie ș.a.), la care se adaugă invocarea în rugăciune, zugrăvirea chipului pe sfintele icoane și în biserici, zidirea de biserici care-i poartă hramul, cîntări și imnuri de laudă, rostirea de predici, panegirice și cuvîntări. Rugăciunile și imnurile de laudă pentru preacinstirea Sfintei Fecioare nu vor lipsi din nici o slujbă bisericească. Bogăția de cuvinte și expresii, varietatea și mulțimea rugăciunilor și a imnurilor de laudă își află cea mai expresivă manifestare a pietății creștine pentru preacins-

tirea Maicii Domnului, în acele slujbe speciale, acatiste și paraclise, închinate Născătoarei de Dumnezeu. Cea mai vie mărturie a preacinstirii Maicii Domnului și a apropierii ei de Iisus Hristos, în cultul Bisericii, este așezarea miridei Sfintei Fecioare la dreapta Sfîntului Agneț, la proscomidie.

Imnologii mariologiei au căutat să înveșmînteze imnurile lor cu cele mai frumoase expresii și epitete pentru a pune în evidență vrednicia Sfintei Fecioare, numind-o : pururea fericită, biserică sfințită și rai cuvîntător, lauda fecioriei, ușă cerească, cer nou, locaș împărătesc ș. a. De multe ori ei au apelat la unele profeții și simboluri din Vechiul Testament, care se împlinesc odată cu nașterea Mîntuitorului. În acest sens, Sfînta Fecioară a fost preînchipuită prin : rugul ce ardea și nu se mistuia (Ieșirea 2) ; trecerea prin Marea Roșie (Ieșirea 14, 29) ; scara lui Iacob (Geneza 28, 2) ; corabia lui Noe (Geneza 23) ; toiagul odrăslit al lui Aarom (Numeri 17, 8) ; piatra netăiată de mînă (Daniil 2, 34); poarta cea închisă (Iezechiel 44, 1-2) ; vasul cu mană (Ieșirea 16, 33) ; stîlpul de foc (Numeri 9, 15-23).

Biserica Ortodoxă aduce Sfintei Fecioare un cult de preacinstire nu numai pentru prerogativele ei speciale, ci pentru că și acum, aflîndu-se în stare preamărită în ceruri, de-a dreapta Mîntuitorului, este Maica tuturor dreptcredincioșilor creștini pentru care se roagă și mijlocește, fiind deci, în același timp, rugătoare și mijlocitoare.

Deosebiri față de învățătura ortodoxă. În timp ce Biserica Ortodoxă, respectînd mărturiile revelaționale, practică în cultul ei preacinstirea Maicii Domnului, unele confesiuni, culte și grupări religioase refuză acest lucru, întemeindu-și argumentarea pe anumite texte biblice pe care le explică în afară de orice interpretare tradițională a Bisericii creștine primare, de orice context sau texte paralele.

a) Se afirmă astfel că Sfînta Fecioară Maria ar fi fost o femeie obișnuită care, în afară de Iisus Hristos, a avut și alți copii, după nașterea Mîntuitorului, El fiind doar primul ei născut (Matei 1, 25), copii pe care Sfînta Scriptură îi numește „frații și surorile Domnului". De aceea, nu i se poate atribui calitatea de Preacurată și Pururea Fecioară, după cum nici nu poate fi preacinstită ca Maică a Domnului sau Născătoare de Dumnezeu.

Sfîntul Evanghelist Matei, relatînd nașterea Mîntuitorului, scrie : „Și n-a cunoscut-o pe ea pînă ce a născut pe Fiul său, Cel Unul-Născut" (1, 25). Folosindu-se de aceste cuvinte, unii afirmă că textul ar lăsa să se înțeleagă că Sfînta Fecioară ar fi avut și alți copii după nașterea Mîntuitorului și că Iisus Hristos ar fi numai primul ei născut, dar nu și singurul. Sfîntul Evanghelist Matei, trăind în mediul iudaic, folosește expresiile după sensul lor din limbajul vremii. Prin cuvintele „Și n-a cunoscut-o pe ea", Sfîntul Evanghelist Matei vrea să sublinieze mai întîi adevărul că Sfînta Fecioară a zămislit și a născut pe Iisus Hristos nu în urma unei legături trupești, între Sfînta Fecioară și Iosif n-a fost o legătură de căsătorie, după sensul în care aceste cuvinte sînt folosite în alte texte biblice (Geneza 4, 1 ; 17, 25 ; I Regi 1, 19 ; III Regi 1, 4), ci prin lucrarea suprafirească a Sfîntului Duh, de aceea și Sfînta Fecioară este cu adevărat Născătoare de Dumnezeu și Pururea Fecioară. După sensul vremii, este folosită și conjuncția „pînă ce-eos", indicînd o acțiune nelimitată în timp, de stare permanentă și durabilă, care nu se va schimba, fiind echivalentă cu „niciodată" sau „în veșnicie", după cum este folosită cu acest sens și în alte texte biblice (II Regi 6, 23 ; Geneză 8, 7 ; I Macabei 5, 54 ; Matei 28, 20 ; I Tesaloniceni 4, 17). Sfîntul Ioan Damaschin arată că prin conjuncția „pînă ce" se „indică pe de o parte sorocul cel hotărît al vremii nașterii, iar pe de altă parte nu neagă timpul ce urmează după aceasta". Prin acel „pînă ce" Sfîntul Matei vrea să sublinieze că Sfînta Fecioară n-a cunoscut bărbat nici după nașterea lui Iisus Hristos, păstrîndu-și astfel pururea-fecioria pentru toată viața.

În aceeași corelație de idei și conținut este și expresia „cel întîi" sau „primul născut" atribuită Mîntuitorului, pe care o folosesc aghiografii Noului Testament (Luca 2, 7 ; Romani 8, 29 ; Coloseni 1, 15, 18 ; Evrei 1, 6), după modul de gîndire și exprimare din mediul iudaic. În Vechiul Testament, expresia este folosită pentru cei dintîi născut de parte bărbătească, deoarece, după legea mozaică, acesta se bucura de unele drepturi speciale (Ieșire 13, 2 ; Numeri 18, 15 ; Deuteronom 21, 17), indiferent dacă mai avea sau nu și

alți frați (Ieșire 13, 2, 12 ; Numeri 3, 12). Aceeași denumire este folosită și pentru întregul Israel în calitatea sa de unicul sau singurul popor ales de Dumnezeu (Ieșire 4, 22). Deoarece în vorbirea ebraică, de multe ori numeralul cardinal (unul) este înlocuit prin cel ordinal (primul), iar în Noul Testament se folosesc ambele forme de „întîiul" sau „primul născut", precum și de „unul" sau „unicul născut", înseamnă că ele au același sens. De aceea, textele în care se vorbește despre „întîiul născut" (Luca 2, 7 ; Romani 8, 29 ; Coloseni 1, 15, 18 ; Evrei 1, 6), trebuie puse în directă legătură cu cele interpretate în același sens, cu textele în care se întîlnește „unul" sau „unicul născut" (Ioan 1, 14, 18 ; 3, 16, 18 ; I Ioan 4, 9). Ambele forme se referă numai la Mîntuitorul și au în vedere nașterea Lui din Sfînta Fecioară. „Întîiul născut" sau „primul născut" este identic cu „unul născut" sau „singurul născut", după cum spune și Sfîntul Ioan Damaschin : „Trebuie să se știe că prim născut este acela care a fost născut întîi, chiar dacă ar fi unicul născut. Cuvîntul „prim născut" arată că s-a născut primul, dar nu indică negreșit și nașterea altora".

În Noul Testament se întîlnesc numeroase texte în care se vorbește despre „frații și surorile Domnului" (Matei 12, 46-50 ; 13, 55-56 ; Marcu 3, 31-35 ; 6, 3 ; Luca 8, 19-21 ; Ioan 2, 12 ; 7, 3, 5, 10 ; Fapte 1, 14 ; I Corinteni 9, 5 ; Galateni 1, 19), unii dintre ei fiind menționați chiar cu numele : Iacob, Iosif sau Iosi, Simon și Iuda (Matei 13, 55-56 ; Marcu 6, 3). Problema, cine sînt frații și surorile Domnului, în ce grad de rudenie se află cu Mîntuitorul sau cu Sfînta Fecioară, a primit diverse soluții, dintre care cea care susține că ei sînt veri primari sau secundari cu Iisus Hristos sau nepoți ai Sfintei Fecioare, este cel mai mult acceptată în teologia ortodoxă, deoarece se fundamentează pe unele texte biblice și mărturii tradiționale.

Din nici un text biblic nu rezultă că „frații și surorile Domnului" ar fi fost frați buni, după mamă și tată, cu Mîntuitorul. În nici un text nu se spune că ei ar fi fost fiii Sfintei Fecioare Maria, așa după cum se spune numai despre Iisus Hristos că este „Fiul Mariei" (Marcu 6, 3), în timp ce despre ei se menționează că sînt alături de ea și o însoțesc (Matei 12, 46 ; Marcu 3, 31 ; Luca 8, 19 ; Ioan 2, 12 ; Fapte 1, 14). După cum nu se spune nici că ar fi fiii lui Iosif, așa cum se menționează despre Hristos că este „fiu al lui Iosif" (Luca 3, 23). Despre mama fraților Domnului, Sfînta Scriptură afirmă că era o altă Marie, deosebită de Sfînta Fecioară. În Sfintele Evanghelii, mama fraților Domnului este denumită Maria, mama lui Iacob și a lui Iosif (Matei 27, 56 ; Marcu 15, 40), mama lui Iosif și a lui Salomea (Marcu 16, 1), mama lui Iacob (Marcu 15, 47), sau cealaltă Marie (Matei 27, 61 ; 28, 1). Sfîntul Apostol Ioan ține să precizeze această deosebire, atunci cînd spune că lîngă crucea lui Iisus se afla „mama Lui și sora mamei Lui, Maria lui Cleopa și Maria Magdalena" (Ioan 19, 25). După tradiția bisericească (Sf. Ioan Gură de Aur, Teodoret de Cir și Egesip), Cleopa a fost fratele lui Iosif, logodnicul Sfintei Fecioare, astfel că Maria, mama fraților Domnului, este cumnată cu Sfînta Fecioară, iar frații Domnului sînt veri primari (Geneza 29, 10-18) cu Iisus Hristos, în nici un caz frați buni sau fii după trup ai Sfintei Fecioare. Dealtfel, după modul de exprimare folosit în uzul limbii ebraice, aghiografii neotestamentari au redat ebraicul „ach" prin grecescul „adelfos", deși primul are o sferă noțională mai largă și mai lipsită de precizie decît al doilea. Prin termenul ebraic de „ach-frate", sînt denumite și alte rude mai apropiate sau mai îndepărtate, fie nepoți (Geneză 1, 13, 8 ; 14, 14, 16 cu Geneză 11, 27), nepoți de văr sau veri primari (Levitic 10, 1 cu Levitic 10, 4 sau I Cronici 23, 21-22). Frați sînt denumiți și cei de același neam (Ieșire 2, 11), cei din aceeași seminție (Numeri 8, 26 ; 16, 10 ; II Regi 19, 12), din aceeași familie (Numeri 3, 1 ; I Regi 20, 29), din aceeași localitate (Geneză 19, 7) sau cei de aceeași profesie (Levitic 21, 10).

Că frații Domnului nu erau frați buni ai Mîntuitorului rezultă și din mențiunea că aceștia „nu credeau în El" (Ioan 7, 5) ; precum și din faptul că pe Maica Sa, Mîntuitorul o încredințează în grija Sfîntului Apostol Ioan atunci cînd se afla răstignit pe cruce (Ioan 19, 26-27). Cei doi frați ai Domnului, Iacob și Iuda, nu se denumesc în epistolele lor „frații Domnului", cum ar fi fost mai firesc, ci-și spun simplu slujitori ai lui Iisus Hristos (Iacob 1, 1 ; Iuda 1).

b) Se afirmă apoi că Sfînta Fecioară Maria, ca femeie obișnuită, nu trebuie cinstită în mod deosebit și nici denumită „împărătească cerească",

mai ales că Dumnezeu a condamnat prin profetul Iezechiel pe toți cei ce se închinau la „zeița cerului", aducîndu-i tămîieri și libațiuni (Ieremia 44, 17-18).

După mărturiile Sfintei Scripturi, prin „zeița cerului" se înțelege zeița Astarta, la care evreii au început să se închine încă din vremea judecătorilor (Judecători 12, 13 ; III Regi 14, 23 ; 16, 33 ; IV Regi 13, 6 ; 21, 3 ; II Cronici 33, 3), ceea ce le-a atras condamnarea și pedeapsa divină ; iar regi credincioși ca Ezechia (IV Regi 18, 3) și Iosia (IV Regi 23, 6, 14 ; II Cronici 34, 3-4) au îndepărtat această idolatrie din popor. Sfînta Feciară Maria este însă vrednică de a fi preacinstită și denumită „împărătească cerească", deoarece este Maica Domnului, iar după adormire, fiind înălțată la ceruri prin puterea Fiului și după trup, șade de-a dreapta Lui, mijlocind prin rugăciuni pentru izbăvirea celor ce o roagă. Așa după cum a poruncit și psalmistul : „A stat împărăteasa de-a dreapta Ta, îmbrăcată în haină aurită și prea înfrumusețată" (Psalmul 44, 11).

c) Mîntuitorul Însuși n-ar fi acordat cinstea cuvenită Maicii Sale, nesocotindu-i calitatea de mamă, atunci cînd întorcîndu-Se spre ucenicii care-L înconjurau, spune : „Iată mama Mea și frații Mei. Că oricine va face voia Tatălui Meu celui din ceruri, acela îmi este frate și soră și mamă" (Matei 12, 47-50).

In textul respectiv, Mîntuitorul se referă la înrudirea spiritual-duhovnicească, întemeiată pe credință și împlinirea voii divine. Această înrudire nu desființează și nici nu micșorează înrudirea trupească, dar este superioară celei trupești, deoarece pentru mîntuire înrudirea duhovnicească, prin care cineva devine fiu al împărăției cerești, fiu al lui Dumnezeu, este cu mult mai de preț decît înrudirea trupească. Mîntuitorul subliniază tocmai acest adevăr, arătînd că prin credința în El (Ioan 1, 12), prin dragoste (I Ioan 3, 1), prin ascultare de adevăr și nefățarnică iubire de frați, prin nașterea a doua oară prin cuvîntul lui Dumnezeu (I Petru 1, 22-23) se poate ajunge la fericirea și viața veșnică și nu prin înrudirea trupească. Din mărturiile Sfintei Scripturi rezultă însă că Mîntuitorul a cinstit pe Maica Sa. La Nazaret i-a arătat ascultare și supunere (Luca 2, 51), la nunta din Cana Galileii i-a dat ascultare împlinindu-i rugămintea (Ioan 2, 1-10), iar cînd a fost răstignit S-a îngrijit de soarta ei (Ioan 19, 26-27).

d) Mîntuitorul n-ar fi acordat Maicii Sale cinstea cuvenită și atunci cînd i se adresează cu cuvîntul simplu de „femeie", ca la nunta din Cana Galileii (Ioan 2, 4), sau cînd o încredințează ucenicului Său, Ioan (Ioan 19, 26). La fel va face și Sfîntul Apostol Pavel cînd vorbește despre nașterea Mîntuitorului din „femeie" (Galateni 4, 4). Deci atît Mîntuitorul cît și Sfîntul Apostol Pavel n-ar fi acordat Sfintei Fecioare Maria cinstea cuvenită, deosebită, de care s-a învrednicit ca Născătoare de Dumnezeu, ci ar fi considerat-o drept o femeie obișnuită, ca orice femeie căsătorită care a avut și alți copii.

Peste tot în Sfînta Scriptură, ca și în textele menționate, cuvintele de „bărbat" și „femeie" sînt în general folosite pentru a marca deosebirea de gen sau sex, reprezentînd pe orice bărbat sau femeie, indiferent de starea lui civilă sau socială (Matei 27, 55-56 ; Fapte 1, 10-11 ; 5, 35). Mariei Magdalena, venită la mormîntul Domnului după înviere, sfinții îngeri i se adresează cu cuvîntul „femeie" (Ioan 20, 12-13); la înălțarea la cer a Mîntuitorului, sfinții îngeri se adresează Sfinților Apostoli cu „bărbați galileeni" (Fapte 1, 10-11); după cum acest mod de adresare este folosit de Sfîntul Apostol Petru la Cincizecime (Fapte 2, 14, 22), sau de Gamaliel în Sinedriu (Fapte 5, 34-35). Deci termenii de „femeie" și „bărbat" sînt folosiți ca apelative de adresare și nu de dispreț, cum afirmă unii.

Mîntuitorul nu putea să se adreseze în mod disprețuitor celei care a fost proorocită (Isaia 7, 14 ; Iezechiel 44, 2) și aleasă să fie, după vrednicia ei, Născătoare de Dumnezeu și Pururea Fecioară. Din cele relatate despre bunavestire se vede că Sfînta Fecioară n-a fost o femeie obișnuită, ci o anumită fecioară, aleasă în mod special de către Dumnezeu, nu pentru a naște un om obișnuit, ci pentru a naște după trup pe Însuși Fiul lui Dumnezeeu (Luca 1, 26-35, 42-43, 48-49).

Atunci cînd Sfîntul Apostol Pavel supune că Mîntuitorul S-a născut din „femeie", se folosește de această expresie tocmai pentru a sublinia împlinirea vechilor proorocii că Iisus Hristos va fi un urmaș al femeii (Geneză

3, 15), se va naște dintr-o fecioară (Isaia 7, 14) și că mîntuirea vine prin femeie (Ieremia 31, 21-23).

e) În unele texte din Sfînta Scriptură se spune că, așa după cum există un singur Dumnezeu, „unul este și mijlocitorul între Dumnezeu și oameni, omul Hristos Iisus" (I Timotei 2, 5 ; Fapte 4, 12 ; Romani 8, 34 ; I Ioan 2, 1), de aceea se afirmă că nu trebuie și nici nu putem cere și mijlocirea Sfintei Fecioare. Întrucît singurul mijlocitor spre mîntuire este Iisus Hristos, Sfînta Fecioară nu ne poate ajuta cu nimic pentru a obține viața cea veșnică.

În textele biblice respective, Mîntuitorul este denumit „unicul mijlocitor către Dumnezeu", deoarece prin jertfa Sa a împlinit pe deplin dreptatea lui Dumnezeu, aducînd mîntuirea tuturor, din toate timpurile și locurile. Deci aceste texte au în vedere mîntuirea obiectivă, generală, deplină și universală, prin care pentru toți s-a făcut împăcarea cu Dumnezeu și s-a obținut harul mîntuitor. Dar fiecare credincios, pentru a ajunge la mîntuirea sa individuală, trebuie ca în procesul mîntuirii subiective să-și însușească, prin colaborare, roadele mîntuirii obiective, deci cu ajutorul harului divin, prin credință și fapte bune (Efeseni 2, 8-10). Sfînta Fecioară Maria, ca Născătoare de Dumnezeu, fiind în starea cea mai apropiată de Iisus Hristos, este cea mai în măsură să ajute la mîntuirea fiecăruia prin rugăciunile ei de mijlocire către Fiul lui Dumnezeu. Mijlocirea pe care o cerem în rugăciune Sfintei Fecioare se deosebește esențial și fundamental de mijlocirea lui Iisus Hristos, fiind identică după natură și scop, dar mai înaltă în grad, cu mijlocirea sfinților îngeri și a tuturor sfinților. În Sfînta Scriptură sînt numeroase cazurile din care rezultă că cei drepți și sfinți s-au rugat la Dumnezeu pentru izbăvirea celor păcătoși, ca : Avraam (Geneză 20, 17), Moise (Ieșirea 32, 11-14 ; Numeri 12), Iov (Iov 42, 8), sau Sfîntul Apostol Pavel (Filipeni 1, 3-4 ; I Tesaloniceni 1, 2-3 ; II, 1, 11 ; Efeseni 1, 16-17 ; II Corinteni 13, 9 ; 3, 14-21), după cum cere și creștinilor să se roage pentru el (I Tesaloniceni 5, 25 ; Coloseni 4, 2). Dacă cei drepți și sfinți pot ajuta pe alții spre mîntuire, mijlocind la Dumnezeu prin rugăciunile lor, cu atît mai mult poate face acest lucru Sfînta Fecioară Maria, cea care a născut, după trup, pe Mîntuitorul Iisus Hristos.

f) De asemenea, se susține că și despre Iaela, soția lui Heber Cheneul, se spune că a fost „binecuvîntată între femei" (Judecători 5, 24), ca și Sfînta Fecioară, și totuși n-a fost cinstită în mod special și nici nu este rugată să mijlocească la Dumnezeu pentru izbăvirea credincioșilor, deci nu trebuie să cinstim în mod deosebit nici pe Sfînta Fecioară sau să-i adresăm rugăciuni de mijlocire.

În Sfînta Scriptură, Iaela este lăudată și binecuvîntată pentru fapta ei de glorie prin care a salvat poporul lui Israel de la asuprirea străină. Dar lauda adusă Iaelei se limitează numai la poporul lui Israel : „Binecuvîntată fie între femeile țării" (Judecători 5, 24), în timp ce Sfînta Fecioară este binecuvîntată între toate femeile, fiindcă a aflat har la Dumnezeu și a născut, după trup, pe Iisus Hristos, încît va fi cinstită de toate neamurile pînă la sfîrșitul veacurilor (Luca 1, 28, 30, 31, 38). Prin fapta Iaelei a fost izbăvit un singur popor, pe cînd prin nașterea lui Iisus Hristos din Sfînta Fecioară s-a adus mîntuirea întregului neam omenesc.

BIBLIOGRAFIE

Arhim. B. V. Anania, *Fie,* în „Ortodoxia", XXXII (1980), nr. 1.

Episcop Antonie Plămădeală, vicar patriarhal, *Maica Domnului în teologia și viața ortodoxă,* în „Biserica Ortodoxă Română", XCVI (1978), nr. 9-10.

D. I. Belu, *Maica Domnului în lumina imnelor liturgice,* Caransebeș, 1945.

Pr. prof. Ene Braniște, *Cinstirea Maicii Domnului în cultul ortodox și formele ei de exprimare,* în „Ortodoxia", XXXII (1980), nr. 1.

S. Bulgakoff, *Ortodoxia,* trad. de N. Grosu, Sibiu, 1933.

Pr. I. Bunea, *Cultul Maicii Domnului,* în „Mitropolia Ardealului", XVI (1971), nr. 9-10.

M. A. Calnev, *Metodica misionară. Combaterea sectelor raționaliste,* trad. de Pr. Al Sovoznicov, Chișinău (f. d.).

Pr. prof. M. Chialda, *Preacurata Fecioară Maria, Maica Domnului,* în „Studii Teologice", XXXIII (1981), nr. 5-6.

Prof. N. Chițescu, Pr. prof. Is. Todoran, Pr. prof. I. Petreuță, *Teologia dogmatică și simbolică,* vol. II, București, 1958.

Arhim. Ilie Cleopa, *Despre credința ortodoxă,* București, 1981.

Diac. asis. Emilian Cornițescu, *Temeiuri ale preacinstirii Maicii Domnului în Vechiul Testament,* în „Ortodoxia", XXXII (1980), nr. 1.

Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica,* trad. de D. Fecioru, București, 1938.

Prof. dr. P. Deheleanu, *Manual de Sectologie,* Arad, 1948.

Idem, *Frații Domnului,* în „Mitropolia Banatului", XIV (1964), nr. 4-6.

Dr. Dragomir Demetrescu, *Cinstirea și venerațiunea Sfintei Fecioare,* în „Biserica Ortodoxă Română", XXXVIII (1914), nr. 6-8.

Pr. prof. C. Galeriu, *Maica Domnului, Povățuitoarea,* în „Ortodoxia", XXXII (1980), nr. 1.

Drd. Ierom. Chesarie Gheorghescu, *Învățătura despre Maica Domnului în Ortodoxie și Catolicism,* în „Ortodoxia", XXII (1970), nr. 3.

Dr. Vasile Loichiță, *Doctrina Sfîntului Ioan Damaschin despre Maica Preacurată,* în „Candela", XXXVIII (1937), nr. 11-12.

Protos. Veniamin Micle, *Despre cinstirea Maicii Domnului,* în „Mitropolia Olteniei", XXVIII (1976), nr. 7-8.

Pr. conf. Ilie Moldovan, *Învățătura Sfintei Scripturi despre Prea Curata Fecioară Maria și implicațiile ei religios-morale,* în „Ortodoxia", XXXII (1980), nr. 1.

Drd. Dumitru Pintea, *Învățătura Sf. Ioan Damaschin despre Maica Domnului,* în „Ortodoxia", XXXII (1980), nr. 1.

Mgr. C. Pârvu, *Temeiurile ortodoxe ale cultului Maicii Domnului,* în „Studii Teologice", VI (1954), nr. 3-4.

Arhim. Mina Prodan, *Călăuza cunoșterii și combaterii sectelor,* Mănăstirea Neamț, 1928.

Pr. Boris Răduleanu, *Fecioara Maria, Născătoare de Dumnezeu,* în „Glasul Bisericii", XXXV (1976), nr. 9-12.

Pr. prof. Petru Rezuș, *Aghiologia ortodoxă,* Caransebeș, 1940.

Idem, *Mariologia ortodoxă,* în „Ortodoxia", II (1950), nr. 4.

Idem, *Maica Domnului în iconomia mîntuirii,* în „Glasul Bisericii", XXVI (1967), nr. 11-12.

Pr. asist. Al. I. Stan, *Preacinstirea Maicii Domnului,* în „Îndrumătorul pastoral", București, 1981.

Pr. prof. Liviu Stan, *O nouă rătăcire a papalității,* în „Ortodoxia", II (1950), nr. 4.

Pr. prof. D. Stăniloae, *Învățătura despre Maica Domnului la ortodocși și catolici,* în „Ortodoxia", II (1950), nr. 4.

Idem, *Maica Domnului ca mijlocitoare,* în „Ortodoxia", IV (1952), nr. 1.

Idem, *Maica Domnului în prologul Evangheliei de la Luca,* în „Ortodoxia", XXXII (1980), nr. 1.

Idem, *Teologia dogmatică ortodoxă,* vol. II, București, 1978.

Mitropolitul Serghie Stragorodski, *Venerarea Maicii Domnului după învățătura Bisericii Ortodoxe,* trad. de I. V. Georgescu, în „Mitropolia Banatului", XXIV (1974), nr. 4-6.

Pr. prof. Milan Șesan, *Despre cinstirea Maicii Domnului,* în „Mitropolia Moldovei și Sucevei", XXXIV (1958), nr. 7-8 .

Pr. dr. Gh. Tilea, *Maica Domnului după cărțile noastre de cult,* în „Glasul Bisericii", XXIX (1971), nr. 1-2.

Prot. dr. Isidor Todoran, *Considerații mariologice,* în „Mitropolia Ardealului", III (1958), nr. 3-4.

Pr. prof. Mircea CHIALDA

SFÎNTUL SOFRONIE AL IERUSALIMULUI, CUVÎNTAREA A V-A: DESPRE SĂRBĂTOAREA SFINTEI CRUCI [1]

Omilia preasfîntului între monahi, Sofronie, după aceea, patriarh al Ierusalimului, rostită, spre închinare la cinstita și de viață făcătoare Cruce, în săptămîna de mijloc a Sfintelor Păresimi; învățătura, că prin postirea adevărată, este cu putință să ne apropiem, fără de osîndă, de Sfintele Taine, și să ne împărtășim cu ele.

Foarte adesea, o mare parte dintre medici, pe de o parte, cunoscînd căile pe care ne vin nouă bolile, amestecînd doctoriile de leac pentru aceste boli, în mod special, îndepărtează neputințele care sînt gata să se abată peste trupuri, prin provocarea unui dezgust al trupului față de anumite alimente, ca să nu mai primească nici un fel de hrană care i-ar face rău și i-ar produce o durere insuportabilă celui suferind. Pe de o parte, acești medici, deseori, sînt deprinși de îndelungata lor experiență, să combată și să îndepărteze, cu ușurință, chiar și suferințele de lungă durată, din trupuri, — bolile cronice — mai ales, dacă se întîmplă ca suferindul să se dedea cu totul, în mîinile medicului, devenind întru totul supus, și urmează, pas cu pas, cele prescrise de acest medic.

Tot în felul acesta a lucrat și Bunul nostru Dumnezeu; El ne-a pus înainte, ca leac alinător al durerilor, acest sfînt și preabun Post, rînduit nu numai pentru anumite vremuri și soroace, dar, ca să fie păzit încontinuu, fiindcă postul înfrînează poftele nemăsurate, de mîncare ale trupului, și înlătură hrana care a devenit vătămătoare pentru corp, datorită unei vieți ușuratice, pentru ca nu cumva, dezlănțuind o luptă contrarie, provenită tot din aceeași iubire de plăcere, să facă duhul supus lui și să-i pricinuiască o cădere, nu mică. Căci, cu adevărat, după vorba aceea a marelui vestitor, Pavel, cele contrarii, unul împotriva altuia, trupul și duhul, stau față în față, gata de luptă. „Căci trupul poftește împotriva duhului, iar duhul împotriva trupului; căci acestea se împotrivesc unul altuia“ [2].

Așadar, preaiubiților, Dumnezeu a toate a rînduit postul a patruzeci de zile, pentru noi toți, cu un scop vădit, și anume, în vederea luptelor duhovnicești, în general, mai mari decît puterile noastre și pentru nimicirea duhurilor văzduhurilor; pentru ca, curățindu-ne, cu desăvîrșire, să avem putința să ajungem, printr-o viață curată, la ziua Învierii Domnului; cea de a treia zi și purtătoare de vieți, și astfel, să ne arătăm curați Dumnezeului nostru, Cel preacurat, și să înviem împreună cu El și să fim slăviți împreună cu El și să primiți cu dragoste de către El.

Un călător, cîndva trebui să facă, zilnic, un urcuș, spre un loc hotărît; numai dacă ar privi cu atenție la sfîrșitul urcușului, el și-ar crea un avînt și mai mare decît ar cere acest drum, chiar dacă ar fi obosit de lungimea drumului foarte greu, fiindcă este întărit foarte mult de nădejdea unei odihne, spre reîmprospătarea puterilor.

Tot așa și noi sîntem niște călători, care alergăm spre o înălțime, prin scurta noastră viață și ne săvîrșim călătoria noastră. Cei care și-au folosit viața, frumos și cinstit, ajung în locurile cele înalte ale vieții de dincolo, unde este cetatea noastră stătătoare, iar cei care au trăit întru fărădelege, precum socotesc eu, vor ajunge în groapa cea mai de jos a patimilor, cărora le-au slujit și de care au fost stăpîniți, cînd au fost în viață, patimi, cu care vor apărea îngropați acolo.

Dar va zice cineva: Cum și în ce fel este cu putință ca cineva să se înalțe la cele de sus, cîtă vreme el mai trăiește, încă, în această viață?

Vreți să știți cum? Vă spun eu: Zboară către cei de sus cei care și-au curățit mintea și inima și cei care se bucură cu puterile îngerești de sus, sărbătorind cu bucurie, nimicirea oricărui fel de dușman al omu-

---

1. *Migne*, P. G., vol. 87, 3, col. 3309-3316.
2. Galateni 5, 17.

lui, adică înlăturînd orice fel de păcat. În acest fel, să fim curaţi, cu sufletul și cu trupul, prin post, care este ușor de suportat, și prin atingerea de lemnul crucii, cel neîntinat, și de viață făcător, pentru ca să tresăltăm de bucurie, atît cu sufletul cît și cu trupul, precum am spus, împreună cu puterile cerești, cu care vom deveni și concetățeni, cînd va veni judecătorul din ceruri.

Dar, va zice cineva : Cum va fi aceasta ? Aceasta va fi atunci, cînd noi ne vom arăta vrednici de atingerea, cu inima curată, de crucea cea neîntinată, și de viață dătătoare, fiind cu buzele curate, și fiind vrednici de aceasta și prin luminarea minții noastre, diriguitoare, cum și printr-o lucrare de înlăturare a duhurilor vrăjmașe și de împotrivire uneltirilor lor. Însuși Bunul nostru Dumnezeu, prin predania Sfinților Părinți, ne-a arătat nouă această cale, zic, a postului folositor, pentru ca, luîndu-ne asupra noastră, într-o mică măsură, pedeapsa noastră, și curățindu-ne de întinăciunea păcatului, și înlăturînd uneltirile poftelor noastre, să luăm desăvîrșita iertare, prin atingerea de lemnul cel de viață făcător, de la Cel ce S-a răstignit pe acest lemn al crucii, așa precum este de văzut, de acum înainte, în cele ce urmează.

Dealtfel, cum s-ar putea, ca ceea ce se primește, ca răsplată, de către altul, să ne conducă, și pe noi, de mînă, spre ziua învierii ? Pe de o parte, postul înfăptuiește agerimea trupului, iar pe de altă parte, închinarea, întru totul curată, la Sfînta Cruce, atrage la sine mintea noastră, de la tulburarea sau sminteala ei, pricinuită de către cele mai rușinoase fapte, și ne conduce spre locurile cele de sus.

Mijlocitorul lui Dumnezeu și al oamenilor, adică Domnul Hristos, a făcut să aibă loc acestea, fiindcă El a săvîrșit mîntuirea noastră, în mijlocul pămîntului, prin răstignirea Lui, mîntuitoare, pe crucea Însăși și prin mijlocirea acestui Sfînt Post, ne-a arătat nouă nădejdile cele alese ale învierii.

O, Postule, mijloc de lucrare, dăruit de Dumnezeu, care ne taie, ca o secure cu două tăișuri, poftele care cresc în noi și ne tulbură, secure pe care a pierdut-o Adam, fapt pentru care a și fost izgonit din conviețuirea în paradis ! Moise, însă, pentru că a păstrat posturile, a devenit văzător de Dumnezeu.

O, Postule, mai puternic decît focul pentru că ai prefăcut în cenușă focul babilonean și ai păstrat nevătămați pe cei trei tineri !

O, Postule, care, după ce ai întristat pe profetul Ionà, ai păzit nevătămată cetatea Ninivitenilor !

Dacă cineva ar dori să urmeze căile Postului, îndată va putea să priceapă și poruncile lui Dumnezeu, cele nestricăcioase.

Dar, ca să nu lăudăm numai Postul singur, și darurile sale de viață dătătoare, haideţi, acum, să punem înaintea noastră, în mijloc, ceea ce a fost pus în mijlocul Postului, pentru noi, lemnul de viață făcător al cinstitei Cruci, și care a fost înfipt în mijlocul pămîntului, pentru mîntuirea noastră.

Ce laude să-i aducem Crucii și cum s-o lăudăm cu gura și cu inima ?

Așa să zicem, și să strigăm pentru ea, grăindu-i :

Bucură-te, cinstită Cruce, pe care Fiul lui Dumnezeu, Cuvîntul, întinzîndu-și mîinile, ne-a cuprins în brațe pe noi toți și ne-a adus înaintea Tatălui ceresc.

Bucură-te, Cruce, prin care simțirile noastre s-au curățit de toată întinăciunea, prin îmbrățișarea noastră cu tine, din toată inima.

Bucură-te, Cruce, care ai dăruit, pe drept cuvînt, părinților noștri, o

bucurie ce nu se poate spune, prin Cel care a fost bătut în cuie, pe tine.

Bucură-te, Cruce, spaima cutremurătoare a sabiei de foc, de la ușa raiului, atunci cînd ea s-a retras, prin mijlocirea ta, din fața tîlharului înțelept și cu cuget bun, cînd el a intrat în rai.

Bucură-te, Cruce, pe care, noi, ținîndu-te strîns, acum, ca popor credincios, ca neam sfînt, te aducem, ca pe o ramură de măslin, rugătoare, înaintea lui Hristos-Dumnezeu, Cel Care S-a răstignit pe tine. De aceea, noi ne lăudăm, foarte, întru tine, pentru că Domnul nostru a binevoit să-Și întindă mîinile Sale preacurate, pe tine, și, încă pe tine s-a vărsat sîngele din Dumnezeu curgător, al Fiului și Cuvîntului Tatălui Celui nevăzut. Cei care se împărtășesc astăzi, cu credință, din același sînge, sînt iertați de Dumnezeul nostru, Cel de viață făcător, pentru păcatele săvîrșite de ei, pînă acum. Noi ne agonisim curățirea păcatelor, și prin coborîrea Fiului, de la cea mai mare înălțime, care s-a făcut pentru ajutorarea noastră, și prin reamintirea neîncetată despre Patima Lui, cea dătătoare de viață.

Bucură-te, Cruce, armă biruitoare a marelui împărat, cea care vei mai străbate calea cerească, împreună cu puterile cerești, la cea de a doua și înfricoșata venire a Domnului, împreună cu cetele tuturor drepților, care vor străluci, împreună cu tine, ca niște torțe de lumină, arătînd clar și deschizînd calea venirii Împăratului a toate, a Cărui lucrare harică, și a Cărui frumusețe neegalată a slavei care sălășluiește în tine, slavă pe care ai dobîndit-o de la Iisus, Cel ce S-a răstignit pe tine, și care va străluci într-un grad și mai mare, împreună cu drepții, pe de o parte, spre rușinea iudeilor, iar pe de altă parte, spre lauda celor care au privit, cu credință, puterile proprii și dumnezeiești ale tale, cu această Plinătate de Trup, de cea mai mare valoare, așezat pe tine.

O, cinstită Cruce, păzitoarea nebiruită a creștinilor, nimicitoarea cea preaputernică a tuturor atacurilor vrăjmașe, ilumineză-ne pe noi, cu lumina strălucitoare, care este în tine ; luminează ochii inimii noastre, pentru ca și noi să consimțim să suferim așa precum a pătimit pe tine, Fiul și Cuvîntul Tatălui, Cel nevăzut, pentru ca, precum El Și-a pus sufletul pentru noi și noi să ne punem sufletele noastre pînă la moarte, pentru El.

Dacă noi vom voi să consimțim acest lucru, adică să pătimim pentru El, dacă vom consimți să alegem această cale, bună și folositoare, vom putea să ne facem, cu ușurință, împreună pătimitori cu El, pentru ca noi să ajungem la această cale fără de osîndă, prin puterea lucrărilor tale și să ne facem vrednici să privim la tine și să ne închinăm la tine, cu puterea de nebiruit a Celui Care a biruit moartea, prin tine ; învrednicește-ne, în același timp, să vedem și ziua cea purtătoare de lumină și cea dătătoare de lumină a Paștelor, cu veselie și cu bucurie, spre arvunirea Paștelui mai distins și mai adevărat, spre a ne bucura de acele bunătăți veșnice, la care, fie ca noi toți să fim părtași, cu harul și cu iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia, I Se cuvine slava, împreună cu Tatăl și cu Sfîntul Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Traducere de Pr. prof. N. PETRESCU

SFÎNTUL IOAN GURĂ DE AUR

Omilia a LVI-a la Matei (16, 28-17, 1-9), Schimbarea la față a Mîntuitorului Hristos *

Matei 16, 28 : „Adevărat grăiesc vouă : Sînt unii din cei ce stau aici care nu vor gusta moartea pînă ce nu vor vedea pe Fiul Omului, venind în împărăția Sa".

1. După ce Mîntuitorul a spus multe despre primejdiile care Îl pîndeau, despre patimile și despre moartea Sa și după ce a făcut cunoscute ucenicilor uciderea lor și relele pe care aveau să le înfrunte în viața de aici și care le stăteau în față în timp ce bunurile făgăduite erau nădăjduite și așteptate : că își mîntuiesc sufletul cei care îl pierd, că El va să vină întru slava Tatălui și că va da răsplată fiecăruia (Matei 16, 25-27), voind ca ei să se încredințeze și cu ochii și să le arate ce este slava aceea cu care El avea să vină, le-o arată în această viață și le-o descoperă, atît cît le era lor îngăduit să o cunoască, pentru ca ei, mai ales Petru care era foarte îndurerat, să nu sufere nici din cauza morții lor, nici pentru moartea Stăpînului. Și iată ce face Iisus Hristos după ce le-a vorbit despre gheenă și despre împărăție. Căci pe cînd spunea : „Cine va voi să-și scape sufletul îl va pierde ; iar cine își va pierde sufletul pentru Mine îl va afla" (Matei 16, 25) și cînd promitea că „va răsplăti fiecăruia după faptele sale" (Matei 16, 27). El le-a făcut cunoscute pe amîndouă. Dar, vorbindu-le despre amîndouă, El le arată să vadă împărăția, însă gheena nu. De ce ? Dacă în locul apostolilor ar fi fost niște oameni mai grosolani, ar fi fost necesar să le arate gheena ; dar fiindcă apostolii erau evlavioși și înțelepți îi întărește prin cele bune. Și nu numai din această cauză nu le arată gheena, ci și pentru că așa era mai potrivit pentru El. Și totuși El nu trece cu vederea gheena, ci de multe ori ne face să vedem cele ale gheenei, de exemplu cînd ne-a arătat chipul lui Lazăr (Luca 16), cînd ne-a amintit de cel care cerea cu insistență datornicului său cei o sută de dinari (Matei 18) și de cel îmbrăcat la nunta fiului de împărat cu veșminte murdare (Matei 22) și multe altele.

Matei 17, 1 : „Și după șase zile, Iisus a luat cu Sine pe Petru și pe Iacob și pe Ioan". Alt evanghelist (Luca 9, 28) spune „După opt zile", dar nu contrazicîndu-l pe Matei, ci fiind de acord cu el în chip negreșit. Căci Luca numără și ziua în care Iisus le-a vorbit și pe aceea în care i-a dus pe munte, în vreme ce Matei socotește numai zilele dintre acestea două. Observați cum, plin de virtute, Matei nu ascunde numele celor care erau mai apreciați decît el. Acest lucru îl face de multe ori și Ioan prezentînd cu mult adevăr elogiile frumoase ale lui Petru. Căci ceata acestor sfinți era cu totul lipsită de invidie și de slava deșartă.

Așadar, luîndu-i pe corifei, Iisus „i-a dus într-un munte înalt, de o parte. 2. Și S-a schimbat la față, înaintea lor, și a strălucit fața Lui ca soarele, iar veșmintele Lui s-au făcut albe ca lumina. 3. Și, iată, Moise și Ilie s-au arătat lor, vorbind cu El". De ce îi ia numai pe aceștia cu Sine ? Pentru că ei erau mai presus de ceilalți : Petru, deoarece Îl iubea foarte mult pe Hristos ; Ioan, pentru că era foarte iubit de Domnul, iar Iacob, prin răspunsul pe care l-a dat împreună cu fratele său cînd a zis : „Putem să bem paharul" (Matei 20, 22), și nu numai prin acest răspuns, ci și prin faptele sale, printre altele și datorită celor prin care a împlinit ceea ce spusese ; căci era atît de aspru și de nesuferit pentru iudei, încît Irod a socotit că va face o foarte mare plăcere acestora dacă îl va omorî (Fapte 12, 2). Dar de ce nu-i duce cu El pe munte imediat, ci după șase zile ? Ca nu cumva ceilalți ucenici să cadă pradă vreunei slăbiciuni omenești ; de aceea nici nu le spune numele celor care aveau să urce cu El pe munte. Căci și ceilalți ar fi dorit foarte mult să-L urmeze pe Hristos ca să vadă chipul slavei Lui atît de mari și ar fi suferit dacă ar fi fost lăsați la o parte. Chiar dacă arătarea slavei Lui a fost mai mult trupească, totuși aceasta

---

* P. G. 58, 549-558.

le-ar fi trezit o mare dorință de a o vedea. Dar pentru ce le spune dinainte acest lucru ? Pentru ca, pe de o parte, datorită celor spuse dinainte, ei să fie mai pregătiți să înțeleagă ceea ce aveau să vadă, iar pe de altă parte, ca să fie cu mintea trează și plină de grijă, arzînd ei, din cauza celor șase zile, de o dorință mai puternică de a vedea slava lui Hristos. Pentru ce Hristos face să apară Moise și Ilie ? Ar putea fi aduse aici mai multe explicații, dar cea dintîi este aceasta : Deoarece unii spuneau că Fiul Omului este Ilie, alții Ieremia, alții că este unul dintre proorocii vechi (Matei 16, 14), Hristos îi duce pe Apostoli să vadă și de aici, din slava Lui, deosebirea dintre robi și Stăpîn și că pe bună dreptate a fost lăudat Petru cînd a mărturisit că Hristos este Fiul lui Dumnezeu. Pe lîngă aceasta, mai este ceva de adăugat. Deoarece iudeii Îl acuzau mereu că încalcă Legea și Îl socoteau un hulitor de Dumnezeu fiindcă își însușea slava Tatălui care nu I se cuvenea Lui și spuneau : „Acest om nu este de la Dumnezeu, fiindcă nu ține sîmbăta“ (Ioan 9, 16), și iarăși : „Nu pentru lucru bun aruncăm cu pietre asupra Ta, ci pentru hulă și pentru că Tu, om fiind, Te faci pe Tine Dumnezeu“ (Ioan 10, 33), ca să arate că amîndouă acuzațiile sînt născute din invidie și că El este nevinovat și de una și de alta, adică nici nu încalcă Legea, nici nu își însușea o slavă care nu I se cuvenea cînd spunea că El este egal cu Tatăl, Hristos face să apară cei doi care au strălucit amîndoi și în respectarea Legii și în cinstirea lui Dumnezeu. Căci Moise a dat Legea și iudeii puteau să înțeleagă că el nu ar fi privit cu indiferență cum este încălcată Legea și nici nu l-ar fi cinstit pe cel care o încalcă și care era dușman dătătorului de Lege ; iar Ilie, care era plin de rîvnă pentru slava lui Dumnezeu, nu s-ar fi arătat la chemarea lui Hristos și nu I s-ar fi supus dacă El era un dușman al lui Dumnezeu și dacă Se numea pe Sine Dumnezeu, făcîndu-Se egal cu Tatăl, nefiind ceea ce spunea că este și făcînd acest lucru în chip necuviincios.

2. Dar mai există o explicație a apariției lui Moise și Ilie. Care este aceea ? Hristos voia ca ucenicii să știe că El are putere și peste moarte și peste viață și că El poruncește și celor de sus și celor de jos. De aceea El a făcut să apară și Moise, care era mort și Ilie care nu suportase încă moartea [1]. A cincea explicație (căci aceasta este a cincea după cele spuse mai sus) o descoperă chiar Evanghelistul. Care este aceasta ? Hristos a vrut să arate ucenicilor slava Crucii Sale, să mîngîie pe Petru și pe ceilalți care se temeau de patimile Lui și să le îmbărbăteze sufletele. Căci, după ce au venit la Hristos, Moise și Ilie nu tăceau, ci „vorbeau despre slava Lui pe care avea să o împlinească în Ierusalim“ (Luca 9, 31), adică vorbeau de patimi și de Cruce, căci astfel o numesc totdeauna profeții. Însă Hristos îi întărea nu numai prin aceasta, ci și prin virtutea celor doi bărbați, virtute pe care, în chip deosebit, o cerea de la ucenici. Fiindcă El spusese : „Dacă vrea cineva să vină după Mine, să-și ia Crucea și să-Mi urmeze Mie“ (Matei 16, 24), aduce acum de față pe aceștia doi care înfruntaseră moartea de mii de ori pentru a se supune poruncilor lui Dumnezeu și pentru poporul încredințat lor. Și fiecare din aceștia doi, pierzîndu-și sufletul, a găsit altul. Amîndoi au vorbit cu curaj împotriva tiranilor : unul împotriva Egipteanului, celălalt împotriva lui Ahaab ; și au făcut aceasta pentru niște oameni nerecunoscători și neascultători, fiindcă amîndoi au fost aduși în cea mai mare primejdie tocmai de cei pe care îi salvaseră. Și unul și altul au vrut să îndepărteze poporul de la închinarea la idoli. Amîndoi păreau că sînt oameni fără importanță : Moise avea vorbirea greoaie și vocea slabă, iar Ilie arăta ca un țăran simplu. Amîndoi erau foarte săraci : nici Moise nu avea nimic al său și nici Ilie nu avea ceva în afară de cojoc ; și toate acestea le-au făcut în vremea Vechiului Testament, cînd nu primiseră încă un atît de mare har pentru a săvîrși minuni precum Apostolii. Chiar dacă Moise a despărțit apele mării, Petru a umblat cu piciorul pe mare și avea putere să mute munții, vindeca tot felul de boli ale trupului, alunga demonii cei sălbatici, făcea minuni mari numai cu umbra trupului său și a adus mulțime multă la credința lui Hristos. Chiar dacă Ilie a înviat un mort, Apostolii au înviat morți fără număr ; și toate acestea Apostolii le-au făcut înainte de a se învrednici să primească Duhul Sfînt. Așadar și pentru

---

1. Ilie a fost luat la cer fără a muri (Vezi IV Regi 2, 11).

aceasta îi aduce de față pe Moise și Ilie ; căci Hristos voia ca ucenicii Săi să urmeze rîvna acelora în povățuirea poporului, statornicia și tăria lor ; să fie blînzi precum Moise, rîvnitori precum Ilie și plini de grijă față de popor ca ei. Ilie a îndurat foamea timp de trei ani pentru salvarea poporului iudeu, iar Moise spunea : „De vrei să le ierți păcatul acesta, iartă-i ; iar de nu, șterge-mă și pe mine din cartea Ta, în care m-ai scris“ (Ieșirea 32, 32). De toate acestea le-a adus aminte Domnul ucenicilor prin arătarea lui Moise și Ilie. Și i-a adus pe aceștia în slavă, nu pentru ca ucenicii să ajungă la virtutea profeților, ci să o depășească [2]. De aceea, cînd ei au spus : „Să zicem să coboare foc din cer“ (Luca 9, 54) și au amintit de Ilie care făcuse aceasta, El le-a spus : „Nu știți, oare, fiii cărui duh sînteți ?“ (Luca 9, 55), îndemnîndu-i să uite nedreptățile suferite, datorită harului mai mare pe care ei îl primiseră. Dar să nu creadă cineva că noi îl acuzăm pe Ilie, deoarece ar fi fost nedesăvîrșit în ceea ce privește virtutea, fiindcă nu asta spunem noi. Dimpotrivă : era cu totul desăvîrșit. Dar în vremea lui, cînd mintea oamenilor se afla în faza copilăriei, era nevoie de o astfel de metodă pentru a o instrui. În acest fel și Moise era desăvîrșit ; dar Apostolii, ca și în cazul lui Ilie, sînt chemați să facă mult mai mult decît el. „De nu va prisosi dreptatea voastră mai mult decît a cărturarilor și fariseilor, nu veți intra în împărăția cerurilor“ (Matei 5, 20). Ei au mers nu în Egipt, ci în toată lumea, care era mai rea decît egiptenii ; nu trebuia să vorbească faraonului, ci să lupte cu diavolul, cu însuși tiranul răutății. Lupta lor avea drept țel să-l lege pe diavol și să-i smulgă toate armele lui ; și ei făceau aceasta despărțind nu apele mării, ci separînd cu toiagul lui Iesei (lemnul crucii) prăpastia lipsei de evlavie care are valuri cu mult mai primejdioase. Priviți cîte înspăimîntau pe oameni : moartea, sărăcia, disprețul și alte nenumărate rele, de groaza cărora ei tremurau mai mult decît odinioară iudeii de Marea Roșie. Însă Hristos i-a convins totuși să înfrunte cu curaj toate acestea și, cu toată încrederea, să treacă peste ele ca pe uscat. Îndemnîndu-i la toate acestea, a adus în fața lor pe Moise și pe Ilie care străluciseră în Vechiul Testament. Dar ce spune Petru cel plin de dragoste ? „Bine este să fim noi aici“ (Matei 17, 4). Deoarece Petru înțelegea că Hristos trebuie să meargă și să pătimească la Ierusalim, temîndu-se încă și tremurînd pentru El, nu îndrăznește, după ce Iisus îl certase spunîndu-i : „Mergi înapoia Mea, satano !“ (Matei 16, 23), să se apropie și să-i spună iarăși : „Fie-Ți milă de Tine“ (Matei 16, 22) și de aceea, de teama Lui, Îl lasă să înțeleagă același lucru, dar spus cu alte cuvinte. Deoarece vedea muntele și ținut atît de retras și singurătatea de acolo, Petru se gîndea că Domnul are multă siguranță din partea acelui loc. Și nu numai din partea locului, ci și dacă nu ar mai merge la Ierusalim ; căci el voia ca Domnul să rămînă pentru totdeauna acolo. De aceea amintește el de corturi. Dacă s-ar întîmpla așa, gîndea el, nu vom urca la Ierusalim ; dacă nu urcăm la Ierusalim, El nu va muri. Căci se spunea că acolo se vor ridica împotriva Lui cărturarii. Dar nu a îndrăznit să grăiască astfel ; vrînd totuși să ducă la bun sfîrșit acest gînd, spune cu încredere : „Bine este să fim noi aici“, unde sînt și Moise și Ilie : Ilie care a făcut să coboare focul din cer pe munte și Moise care, intrînd în nor, a vorbit cu Dumnezeu. Și nimeni nu va ști că noi sîntem aici.

3. Ați văzut cu cîtă înflăcărare Îl iubea pe Hristos ? Și nu trebuie să țineți seama de faptul că nu era înțelept chipul în care Îl îndemna pe Iisus, ci să aveți în vedere cît de înflăcărat era Petru și cum ardea pentru Hristos. Ca să înțelegeți că el spunea aceste cuvinte nu fiindcă tremura pentru sine, ci pentru Domnul, ascultați ce zice el cînd Hristos Și-a vestit dinainte vînzarea și moartea ce i se pregăteau : „Sufletul meu îl voi pune pentru Tine. Chiar de-ar fi să mor cu Tine, nu Te voi tăgădui“ (Marcu 14, 31). Priviți acum ce hotărîre a luat chiar în mijlocul primejdiei : cînd în jurul lor se găsea atît de mult popor, Petru, nu numai că nu a fugit, ci, scoțînd sabia, a tăiat urechea slugii arhiereului. Astfel el nu avea în vedere ce i se va întîmpla lui, ci se temea pentru Învățătorul său. Și, deoarece spusese pe un ton hotărît : „Bine este să fim noi aici“, se corectează și, temîndu-se

---

2. **Sfîntul Ioan Gură de Aur** folosește o imagine plastică luată din lumea gimnaziilor : să sară peste groapa cu nisip a atleților.

să nu fie iarăși certat, adaugă : „Dacă voiești, să facem aici trei colibe : Ție una, și lui Moise una, și lui Ilie una". Ce zici, Petre ? Nu L-ai deosebit tu cu puțin timp înainte pe Stăpîn de robi ? Iarăși Îl socotești la un loc cu robii ? Ați văzut cît de nedesăvîrșiți erau Apostolii înainte de Cruce (de moartea Mîntuitorului) ? Chiar dacă Tatăl i-a descoperit lui Petru că Hristos este „Fiul lui Dumnezeu celui viu" (Matei 16, 16), el nu a ținut minte mult timp descoperirea, ci s-a tulburat de teamă, nu numai de teamă pentru Mîntuitorul, pe care am arătat-o mai sus, ci și de teama născută din acea viziune. Ceilalți evangheliști, cînd relatează acestea, arătînd că tulburarea minții lui Petru, în timp ce grăia cuvintele acelea, s-a născut din teama aceea, spun că „nu știa ce să spună, fiindcă erau înspăimîntați" (Marcu 9, 6), iar Luca, după cuvintele : „Să facem trei colibe", a adăugat : „Neștiind ce spune" (Luca 9, 33). Apoi, arătînd că și Petru și ceilalți erau stăpîniți de o teamă mare, spune : „Erau îngreuiați de somn, și deșteptîndu-se au văzut slava Lui" (Luca 9, 32), numind aici somn marea amorțeală care pusese stăpînire pe ei la arătarea slavei Lui. După cum ochii sînt acoperiți de întuneric din cauza unei străluciri prea mari a soarelui, tot astfel li s-a întîmplat și Apostolilor atunci, fiind orbiți de lumina slavei lui Hristos. Căci nu era noapte, ci zi și strălucirea razelor îngreuia slăbiciunea ochilor lor. Ce se întîmplă apoi ? Hristos Însuși nu vorbește nimic, nici Moise, nici Ilie, ci Tatăl, Care este cel mai mare și cel mai vrednic de credință dintre toți, își face auzit glasul dintr-un nor. De ce dintr-un nor ? Astfel Se arată totdeauna Dumnezeu. „Nor și negură împrejurul Lui" (Psalm 96, 2) ; „Domnul șade pe un nor ușor" (Isaia 19, 1) ; „Cel ce pui norii suirea Ta" (Psalm 103, 4) ; „Un nor L-a luat de la ochii lor" (Fapte 1, 9) ; „Pe norii cerului venea cineva, ca Fiul Omului" (Daniel 7, 13). Ca ei să creadă că glasul este al lui Dumnezeu, vine El Însuși acolo și de aceea norul este luminos : „Vorbind el încă, iată un nor luminos i-a umbrit pe ei, și iată glas din nor zicînd : Acesta este Fiul Meu cel iubit, în Care am binevoit ; pe Acesta ascultați-L" (Matei 17, 5). Cînd amenință, Dumnezeu arată oamenilor un nor întunecat, așa cum s-a întîmplat pe muntele Sinai : „A intrat Moise în nor și în întuneric și ca un abur așa se purta fumul" (Ieșirea 24, 18), iar Profetul, vorbind despre amenințarea Lui, spune : „Apă întunecoasă în norii văzduhului" (Psalm 17, 13) ; aici însă, fiindcă nu voia să înfricoșeze, ci să învețe, norul este luminos. Petru spunea : „Să facem trei colibe" ; El însă a arătat o colibă nefăcută de mînă omenească. De aceea, acolo, pe muntele Sinai, este fum și abur de cuptor, iar aici este o lumină care nu poate fi arătată în cuvinte omenești și un glas. Apoi, ca să arate că nu a vorbit la întîmplare despre unul din cei trei, ci numai despre Hristos, cînd glasul s-a făcut auzit, aceia dispăruseră. Dacă ar fi fost vorba de unul din acești profeți, Hristos nu rămînea singur, retrăgîndu-se cei doi. De ce i-a umbrit norul pe toți și nu doar pe Hristos? Dacă L-ar fi umbrit numai pe Hristos s-ar fi putut crede că glasul este al lui Hristos. De aceea și Evanghelistul, ca să întărească aceasta, spune că glasul venea din nor, adică de la Dumnezeu. Și ce spune glasul ? „Acesta este Fiul Meu cel iubit". Dacă este Fiul cel iubit al Tatălui, nu te teme, Petre. Tu trebuia să-I cunoști deja puterea și să fi fost încredințat despre învierea Lui ; deoarece nu știi aceste lucruri, încredințează-te acum, că auzi vocea Tatălui. Dacă Dumnezeu este puternic, precum și este într-adevăr, este limpede că și Fiul este asemenea. Așadar nu te teme de cele rele. Chiar dacă tu încă nu primești acest lucru în inima ta, gîndește-te cel puțin că El este Fiul și că este iubit. „Acesta este Fiul Meu cel iubit". Dacă este iubit, nu te teme, căci nimeni nu părăsește pe cel pe care îl iubește. Deci să nu te tulburi : chiar dacă L-ai iubi de mii de ori mai mult, nu-L iubești așa cum Îl iubește Tatăl Lui. „În Care am binevoit". Îl iubește nu numai fiindcă L-a născut, ci și pentru că este egal Lui în toate și cu aceeași voință. Așadar Tatăl are un îndoit, ba chiar întreit temei ca să-L iubească : pentru că este Fiul, pentru că este Cel iubit, pentru că în El a binevoit. Ce înseamnă : „În Care am binevoit ?" Aceasta înseamnă ca și cum ar fi spus : „În Care Mă odihnesc, în Care Mă simt bine", fiindcă în toate și întru totul Îi este egal, fiindcă are o singură voință cu Tatăl și fiindcă, rămînînd Fiul, este una în toate cu Cel Care L-a născut. „Pe Acesta ascultați-L". Și dacă El a vrut să fie răstignit pe cruce, să nu I te împotrivești. „Și, auzind, ucenicii au căzut cu fața la pămînt și s-au înspăimîntat foarte. Și Iisus S-a apropiat de ei și, atingîndu-i,

le-a zis : Sculați-vă și nu vă temeți. Și, ridicîndu-și ochii, nu au văzut pe nimeni, decît numai pe Iisus singur“ (Matei 17, 6-8).

4. Din ce cauză, auzind acestea, au fost cuprinși de teamă ? Desigur, și mai înainte, un astfel de glas a fost auzit la Iordan și era de față mulțime mare, dar nimănui nu i s-a întîmplat nimic ; și după aceea, cînd spuneau că s-a auzit un tunet, nici atunci nu au avut nimic de suferit. De ce pe munte au căzut cu fața la pămînt înspăimîntați ? Fiindcă aici era și singurătate și înălțimea muntelui, liniște multă și Schimbarea la față a Mîntuitorului plină de înfricoșare, și lumină nesfîrșită, și norul care îi acoperea ; toate acestea le-au provocat o mare spaimă. De pretutindeni se năștea teama și ei au căzut cu fața la pămînt înfricoșîndu-se și, în același timp, închinîndu-se. Dar, ca nu cumva teama aceea, stăpînindu-i mult timp, să înlăture amintirea celor văzute, Hristos i-a scăpat imediat de spaimă, li Se arată El singur și le poruncește să nu spună nimănui nimic pînă nu Se va scula din morți. „Și pe cînd se coborau din munte, Iisus le-a poruncit, zicînd : Nimănui să nu spuneți ceea ce ați văzut, pînă cînd Fiul Omului Se va scula din morți“ (Matei 17, 9). Căci cu cît erau mai mari cele ce se povesteau despre El, cu atît erau mai greu de crezut pentru cei mulți ; iar sminteala Crucii, ce se va face la moartea Mîntuitorului, ar fi crescut prin aceasta. De aceea le poruncește să tacă și nu o face la întîmplare, ci, aducîndu-le din nou aminte de moartea Sa le spune și motivul pentru care le-a poruncit să tacă. Căci nu le-a poruncit să nu spună nimănui nimic niciodată, ci numai pînă cînd Se va scula din morți. Trecînd sub tăcere ceea ce era trist, adică patimile Sale, El le arată numai ceea ce este plăcut, Învierea Sa din morți. Ce se întîmpla așadar ? Oare nu se vor mai sminti după aceasta ? Nicidecum. Vremea smintelii era timpul dinainte de Cruce, adică înainte de Patimile lui Hristos. Căci după aceea Apostolii s-au învrednicit de Duhul Sfînt și vorbea pentru ei glasul minunilor pe care le făceau și toate cîte le spuneau erau atunci crezute, deoarece faptele făceau cunoscută puterea Mîntuitorului cu mai multă limpezime decît o trompetă și nici un fel de sminteală nu a stat în calea evenimentelor.

Într-adevăr, nimic mai fericit decît Apostolii, și mai ales decît cei trei care s-au învrednicit să fie învăluiți în același nor cu Stăpînul. Dar, dacă vom dori și noi Îl vom vedea pe Hristos : nu așa cum L-au văzut ei atunci, pe munte, ci cu mult mai strălucitor, căci la a doua venire nu va sosi astfel. Atunci, pe muntele Tabor, cruțîndu-i pe ucenici, Iisus a arătat din strălucirea Sa numai atît cît ei puteau suporta; însă la sfîrșitul veacurilor va veni întru slava deplină a Tatălui, nu numai cu Moise și cu Ilie, ci înconjurat de oștirea fără număr a îngerilor, de arhangheli, de heruvimi, de nenumăratele mulțimi cerești. Atunci, nu un nor îi va umbri capul, ci însuși cerul se va retrage pentru a-I face loc. Căci, precum slujitorii, dînd la o parte perdelele cortului, îi arată tuturor pe judecători cînd pronunță o sentință în numele statului, tot astfel atunci toți Îl vor vedea pe Iisus șezînd și toată făptura omenească se va înfățișa înaintea Lui și El Însuși le va răspunde, cînd îi va judeca și va spune unora : „Veniți, binecuvîntații Tatălui Meu. Căci flămînd am fost și Mi-ați dat să mănînc“ (Matei 25, 34-35) ; iar altora le va spune : „Bine, slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost credincioasă, peste multe te voi pune“ (Matei 25, 23). Dimpotrivă, altora le va răspunde condamnîndu-i : „Duceți-vă de la Mine în focul cel veșnic care este gătit diavolului și îngerilor lui (Matei 25, 41), iar altora : „Slugă vicleană și leneșă“ (Matei 25, 26). Și îi va separa pe aceștia și îi va da călăilor ; va porunci să fie aruncați, cu mîinile și cu picioarele legate, în întunericul cel dinafară. După secure îi va primi cuptorul cel de foc și cei care sînt aruncați din năvod vor cădea acolo. „Atunci cei drepți vor străluci ca soarele“ (Matei 13, 43) ; ba chiar mai mult decît soarele. Se spune astfel nu fiindcă lumina lor va fi doar asemenea luminii soarelui, ci fiindcă noi nu cunoaștem un alt astru mai strălucitor decît acesta și de la acesta Mîntuitorul a vrut să cunoaștem strălucirea viitoare a sfinților. Din aceeași cauză și Evanghelistul a spus : „A strălucit fața Lui ca soarele“ (Matei 17, 2), cînd ne-a vorbit despre Schimbarea Mîntuitorului la Față pe munte. Căzînd cu fața la pămînt, ucenicii ne-au arătat că era o lumină mai puternică decît lumina din exemplul folosit, adică decît lumina soarelui ; dacă nu ar fi fost o lumină fără margini, ci una asemănătoare

soarelui, Apostolii n-ar fi căzut cu fața la pămînt, ci ar fi suportat-o ușor. Așadar, cei drepți vor străluci atunci ca soarele și mai mult decît soarele, iar cei păcătoși vor cădea la osîndă veșnică. Atunci nu va fi nevoie nici de cărți, nici de acuzații, nici de martori, căci Însuși Cel ce pronunță sentința este toate : și martor, și acuzator, și judecător, căci El cunoaște în chip desăvîrșit toate : „Toate sînt goale și descoperite pentru ochii Lui" (Evrei 4, 13). Acolo nimeni nu se va înfățișa bogat sau sărac, puternic sau slab, înțelept sau neînțelept, rob sau liber, ci, dispărînd toate aceste trăsături exterioare, va rămîne doar cercetarea faptelor. Dacă vedem că în tribunalele omenești, cînd este judecat cineva pentru tiranie sau pentru omor, nimeni nu ține seama, oricine ar fi acuzatul, de rangul acestuia, chiar dacă este prefect, sau consul, sau orice altceva, ci, fiind prins, i se dă pedeapsa cea mai mare, cu atît mai mult acolo, la judecata viitoare, se va întîmpla astfel.

5. Ca să nu ni se întîmple și nouă așa, să lepădăm hainele cele necurate, să îmbrăcăm armele luminii și slava lui Dumnezeu ne va înconjura. Căci ce este greu de împlinit în poruncile lui Dumnezeu ? Dar ce nu este ușor? Ascultați ce spune profetul și veți înțelege cît de ușor le puteți împlini: „Chiar dacă îți vei pleca grumazul ca o trestie, chiar dacă îți vei așterne să dormi pe sac și în cenușă, nici astfel nu vei spune că postul este plăcut Domnului ; ci rupe orice lanț al nedreptății, dezleagă legăturile învoielilor silnice" (Isaia 58, 5-6). Vedeți înțelepciunea profetului : punînd mai întîi pe cele grele și făcîndu-le să dispară deoarece ne mîntuim prin cele ușoare, el ne arată că Dumnezeu nu cere de la noi chinuri, ci supunere. Apoi, ca să ne facă să înțelegem că virtutea este plăcută și ușoară, iar păcatul greu și împovărător, el se folosește de termeni diferiți pentru a le denumi. Păcatul este lanț și legătură, pe cînd virtutea este izbăvirea și dezlegarea de toate acestea. „Rupe orice învoială nedreaptă", spune el, numind astfel înscrisurile cîștigurilor și dobînzilor. „Lăsați liberi pe cei zdrobiți", adică pe nefericiții împovărați de datorii, fiindcă astfel este datornicul : cînd îl vede pe cel care i-a împrumutat bani inima i se rupe și se teme de el mai mult ca de o fiară sălbatică. „Du-i în casa ta pe sărmanii fără adăpost ; dacă vezi un sărac gol, îmbracă-l și nu-i privi cu dispreț pe cei de un neam cu tine" (Isaia 58, 7). Într-o predică pe care am rostit-o cu puțin timp în urmă, vorbind despre răsplata făgăduită de Dumnezeu pentru faptele bune, am arătat bogăția pe care o dobîndim din ea : acum însă să vedem dacă este ceva greu de împlinit în poruncile dumnezeiești și dacă ele sînt mai presus de firea noastră. Dar nu vom găsi nimic de felul acesta, ci cu totul dimpotrivă : cele care privesc virtutea pot fi împlinite cu multă ușurință, iar cele ale păcatului cer multă sudoare. Ce este mai greu decît să împrumuți bani luînd camătă și să-ți faci griji pentru dobînzi și pentru învoieli, să ceri garanții, să te temi și să tremuri pentru ipoteci, pentru capital, pentru înscrisuri, pentru cîștiguri și pentru zălog ? Cele de felul acesta sînt grijile vieții pămîntești. Aceasta este numai o liniște aparentă și închipuită de noi și dintre toate ea este cea mai nesigură și înșelătoare ; în schimb să faci milostenie este ceva ușor și lipsit de orice grijă plină de neliniște. Să nu facem așadar negustorie cu nenorocirile celorlalți și să nu scoatem un cîștig rușinos din generozitatea noastră. Știu că mulți ascultă fără plăcere cuvintele mele. Dar care ar fi cîștigul dacă aș tăcea ? Chiar dacă voi tăcea și nu voi supăra pe nimeni cu vorbele mele, este cu neputință ca voi să scăpați de osînda cea veșnică, ci toate cele

potrivnice de aici vin : pedeapsa crește și o astfel de tăcere aduce osîndă nu numai pentru voi, ci și pentru mine. Ce folos aduce farmecul cuvintelor, dacă nu ajută cu nimic la săvîrșirea faptelor bune, ci, dimpotrivă, dăunează ? Care este cîștigul dacă vă aduc bucurie cu cuvîntul, dar vă îndurerez cu fapta, dacă vă încînt urechile, dar vă osîndesc sufletul ? De aceea este necesar să suferim aici, ca să nu primim osîndă acolo. Căci o boală grea, iubiții mei, o boală grea și care cere multă îngrijire a lovit Biserica. Deși au poruncă de la Dumnezeu să nu strîngă averi pe pămînt, nici chiar prin muncă cinstită, ci casele lor să le deschidă celor sărmani, creștinii se îmbogățesc din sărăcia altora, născocind un jaf cu chip plăcut și o lăcomie bine motivată. Să nu-mi obiectați că ei împlinesc astfel legile lumii acesteia. Și vameșul împlinește legea din afară și totuși își primește osînda. Aceeași osîndă o vom primi și noi dacă nu vom înceta să-i asuprim pe săraci, scoțînd un cîștig nerușinat din lipsurile și nevoile care le chinuie viața. Ai bani ca să alungi sărăcia, nu ca să faci negustorie cu ea. Sub pretextul mîngîierii săracilor voi le aduceți o nenorocire și mai mare și le vindeți generozitatea voastră pe bani. Vindeți-o, nu vă împiedic, dar vindeți-o pentru împărăția cerurilor. Să nu cereți pentru faptele voastre un preț de nimic, o dobîndă de unu la sută, ci viața fără de moarte. De unde atîta sărăcie și lipsă de micime sufletească, încît să vindeți pe nimic lucrurile de mare preț, dînd bani pentru cele trecătoare în loc să vindeți pentru împărăția cea veșnică ? Pentru ce, părăsindu-L pe Dumnezeu, căutați cîștiguri omenești ? Pentru ce, fugind de Cel Bogat, îl chinuiți pe cel sărac și, disprețuindu-L pe Cel Care Își risipește asupra voastră darurile Sale, vă puneți nădejdea în cel lipsit de milă ? Acela dorește să vă dea ; acesta însă suferă cînd vă dă. Acesta cu greu vă dă o sutime ; Acela, în schimb, vă dă însutit și vă dă și viața veșnică. Acesta vă dă cu jigniri și cu insulte ; Acela, cu laude și cu cuvinte pline de bunăvoință. Acesta vă pregătește invidia oamenilor ; Acela vă împletește cununi. Acesta cu greu vă dă aici ; Acela vă dă și în lumea aceasta și în cea viitoare. Așadar nu este cea mai mare nebunie să nu știi de unde îți vine cîștigul ? Cîți nu și-au pierdut capitalul de dragul dobînzilor ? Cîți nu și-au primejduit viața pentru dobînzi ? Cîți nu au ajuns, trăgînd și pe alții după ei, în cea mai neagră sărăcie din cauza lăcomiei lor fără margini ?

6. Să nu-mi spuneți că săracii se bucură cînd împrumută bani de la voi și că vă sînt recunoscători pentru dobîndă. Acest lucru se întîmplă din cauza cruzimii voastre. Și Avraam, cînd și-a dat femeia în mîinile barbarilor, a spus că planul este bun, dar nu de plăcere, ci de frica lui Faraon (Facere 12, 13). Tot astfel face și cel sărac : deoarece socotiți că nu este vrednic de binefacerea voastră, este silit să vă fie recunoscător pentru cruzimea voastră. Mi se pare că sînteți în stare, dacă ați scăpat pe cineva dintr-o primejdie, să-i cereți răsplată pentru asta. Așa ceva nu se întîmplă, îmi veți răspunde. Ce spuneți ? Scăpînd pe cineva dintr-o primejdie mare nu vreți să cereți bani, în schimb arătați atîta lipsă de omenie pentru un lucru mai mic ? Nu vedeți ce pedeapsă este hotărîtă pentru o astfel de faptă ? Nu știți că ea este oprită și în Vechiul Testament (Deuteronom 15) ? Cum se dezvinovățesc mulți cămătari ? Luînd dobîndă, spun ei, dau săracului. Frumoase vorbe, omule ! Dumnezeu nu vrea astfel de jertfe. Nu încălca cu viclenie Legea lui Dumnezeu. Mai bine să nu dai săracului nimic decît să-i dai în felul acesta, fiindcă de multe ori faci ca un ban cîștigat prin muncă cinstită să devină nelegiuit prin lucrările tale ticăloase, asemenea

unuia care ar sili un sîn curat să nască scorpioni. De ce vă amintesc de Legea lui Dumnezeu ? Oare nu numiți și voi camăta un lucru murdar ? Dacă voi, care trageți foloase din ea, socotiți că este așa, gîndiți-vă ce părere are Dumnezeu despre voi. Dacă vreți să-i întrebați și pe legiuitorii lumii acesteia veți afla că și pentru ei camăta este dovada celei mai mari nerușinări. Într-adevăr, celor care ocupă demnități și care formează Marele Sfat, pe care ei îl numesc Senat, nu le este îngăduit să se dezonoreze cu astfel de cîștiguri ; dar, veți spune voi, la ei este legea care interzice astfel de cîștiguri. Cum ? Socotiți că nu trebuie să vă înfricoșați dacă nu dați cetății lui Dumnezeu tot atîta cinstire cîtă acordă legiuitorii senatului Romanilor, ci faceți cerul mai mic decît pămîntul și nu vă rușinați de nebunia acestei fapte? Ce poate fi mai lipsit de minte decît cel care se silește să semene fără pămînt, fără ploaie și fără plug ? De aceea, cei care au născocit o astfel de agricultură ticăloasă, cum este camăta, seceră neghină care va fi aruncată în foc.

Nu sînt oare multe căi cinstite pentru a-ți cîștiga traiul : să lucrezi pămîntul, să crești oi, boi și vite de tot felul, să muncești cu mîinile, să ai grijă de averea părintească ? Nu ești nebun și lipsit de bun simț dacă cultivi în zadar spini ? Dar roadele pămîntului, îmi veți spune, sînt expuse întîmplărilor nefericite, grindinei, ruginei, ploilor prea multe. Da, dar nu în atît de multe cazuri, precum cîștigurile din camătă, deoarece, dacă se întîmplă așa ceva, pierderea privește numai venitul, iar capitalul, adică pămîntul, rămîne neatins. În schimb, mulți cămătari își prăpădesc adesea capitalul și, înainte de această pierdere, își duc viața într-o nesfîrșită grijă. Căci cămătarul nu se bucură niciodată de averea sa, nici nu este încîntat de ea, ci, cînd îi este adusă dobînda, nu se veselește pentru că are un venit, ci se întristează fiindcă dobînda încă nu a egalat capitalul și, înainte ca puiul ăsta rău să crească mare, îl silește să nască făcînd din dobînzi capital și forțînd aceste stîrpituri hidoase să aducă pe lume pui de viperă. Așa sînt dobînzile : ele rod și sfîșie sufletele nefericiților cămătari mai rău decît viperele. Acesta este lanțul nedreptății, aceasta este legătura învoielilor silnice. Îți dau, spune cămătarul, nu ca să primești tu, ci ca să-mi dai înapoi mai mult. Dar Dumnezeu poruncește să nu primim înapoi ceea ce am dat : „Dați, spune El, celor de la care nu nădăjduiți să primiți nimic în schimb“ (Luca 6, 35). Tu ceri însă mai mult decît ai dat și silește pe cel care a primit bani de la tine să-ți plătească, ca pe o datorie, ceea ce nu i-ai dat. Tu crezi că în felul acesta îți mărești averea, dar pentru ea îți aprinzi un foc care nu poate fi stins. Ca să nu se întîmple așa, să tăiem pîntecele ticălos al dobînzilor, să facem neputincioase aceste stîrpituri nelegiuite, să uscăm acest stomac aducător de moarte și să urmăm numai adevăratele și marele cîștiguri. Care sînt acestea ? Ascultați ce spune Pavel : „Evlavia este mare cîștig, dar atunci cînd ea se îndestulează cu ce are“ (I Timotei 6, 6). Într-adevăr, numai cu această comoară ne vom îmbogăți, ca să ne bucurăm în această lume de o viață liniștită și să dobîndim bunurile viitoare prin harul și iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos Căruia I se cuvin, și împreună cu El Tatălui și Sfîntului Duh, slava și puterea, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Traducere de Gh. BADEA

Cartea românească veche

340 DE ANI DE LA APARIȚIA CĂRȚII ROMÂNEȘTI DE ÎNVĂȚĂTURĂ A LUMINATULUI MITROPOLIT VARLAAM MOȚOC

Apariția la Iași în anul 1643 a lucrării „Carte românească de învățătură dumenecele preste an și la praznice împărătești și la Svănți mari...“, în tiparul Mănăstirii Trei Ierarhi este un mare dar limbii române așa cum reiese dealtfel din „Cuvînt împreună cătră toată semința românească“, a domnitorului Vasile Lupu.

„... Dintru cît s-a îndurat Dumnedzău dintru mila Sa de ne-au dăruit, dăruim și noi acest dar limbii românești ; carte pre limbă românească...“ [1]. Această lucrare este una dintre cele mai importante opere din istoria vechii culturi românești fiind prima carte românească de învățătură ce prezintă mare importanță pentru unitatea și desăvîrșirea limbii literare române.

De-a lungul a aproape trei veacuri și jumătate, generații după generații de ortodocși au primit cu multă sfințenie acest „monument de început al culturii noastre românești...“ [2]. Ei au primit, au păstrat, studiat și încredințat urmașilor lor ca pe o adevărată comoară această carte ce le-a purtat mare noroc în vremi de răstriște, carte care exprimă din însuși titlul ei ideea și noțiunea profundă a originii daco-romane a poporului român în spațiul de la Carpați la Dunăre pînă la Marea cea Mare.

Lucrarea lui Varlaam cuprinde 506 file și 1012 pagini ilustrate cu numeroase gravuri... reprezentînd scene biblice, chipuri de sfinți, frontispicii, viniete, inițiale înflorate etc. ..., lucrate de meșterul gravor Ilia care a ilustrat și unele din cărțile de la Kiev și Lvov. Toate aceste podoabe grafice, fac din Cazanie una dintre cele mai artistice opere tipărite din vechea cultură românească [3].

Era firesc ca cea mai prețuită carte ... să apară sub titlul de „Carte românească de învățătură (1643). „Cartea“ cărților era Evanghelia“, „învățătura era explicarea cuprinsului, iar înfățișarea în limba „românească“ împlinea străvechea dorință a românilor de pretutindeni“ [4].

Titlul acestei lucrări în întregime merită să fie cunoscut de toți acei care iubesc istoria și literatura noastră. El cuprinde în sine rezumatul pe scurt dar concis al lucrării : „Carte românească de învățătură dumenecele preste an și la praznice împărătești și la svănți mari cu dzisa și cu toată cheltuiala lui Vasilie Voievodul și

---

1. Varlaam, Arhiepiscop, *Carte românească de învățătură...*, 1643, Iași, p. III, Muzeul Mănăstirii Secu.

2. Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Studiu introductiv la lucrarea „*Dumnezeiasca Leturghie 1679*“, Ed. critică de N. A. Ursu, Iași, 1980, p. VII.

3. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, București, 1981, p. 18.

4. Pr. Mihail Bulacu, *Cartea românească de învățătură a Marelui Varlaam, Mitropolitul Moldovei*, în „Glasul Bisericii“, XVI (1957), nr. 12, p. 909.

Domnul Țării Moldovei den multe Scripturi tălmăcită de în limba slovenească pre limba românească de Varlaam Mitropolitul de Țara Moldovei în tiparili domnesc în Mănăstirea a Trei Svetiteli în Iași de la ϡG ѧχмг (1643)[5]. „Propaganda de compromitere a ierarhilor ortodocși care căuta să pună pe seama acestora unele scrieri eretice... care se rezumau tipărite în cărțile de îndrumări și ritual unde strecurau greșitele învățături[6], a făcut să apară la timpul potrivit această importantă lucrare.

Un alt motiv care a făcut să apară lucrarea aceasta reiese din „Cuvîntul cătră cetitor al smeritului Arhiepiscop Varlaam...“ care motivează astfel că „...limba noastră românească n'are carte pre limba sa...“[7], prin urmare pînă atunci nu am avut carte de învățătură creștinească pe grai românesc tipărită, acest fapt justificînd pe deplin titlul și conținutul lucrării.

Lucrarea are două părți. Partea întîi cuprinde 54 de cazanii la duminici : 13 ale Triodului, 9 ale Penticostarului și 32 ale Octoihului ; partea a II-a cuprinde 21 de cazanii la sărbătorile împărătești și la sfinții mari cum reiese din titlul ei. Cazaniile duminicilor sînt alcătuite în patru părți astfel : cuvîntul de introducere la pericopa evangheliei, apoi pericopa evanghelică a zilei, adică a duminicii, învățătura primă și a doua învățătură care reiese din textul pericopei.

Scopul apariției acestei opere de mari proporții pentru cultura de atunci a fost și „nevoia credincioșilor români de a se ruga în limba națională, de a înțelege slujbele religioase“[8] și de a avea în limba românească tipărite aceste învățături evanghelice.

Lucrarea apare într-o epocă în care dreapta credință era amenințată de învățăturile greșite care luaseră forme de prozelitism și care urmăreau distrugerea unității religioase și naționale a poporului ce se întindea din Carpați la Dunăre pînă la Marea cea Mare. Acest fapt dă un înțeles profund doctrinar Cazaniei care urmărea a face înțelese marile adevăruri ale Bisericii lui Iisus Hristos.

„La alcătuirea Cazaniei sale, Varlaam a lucrat ani în șir, folosind mai multe izvoare, tîlcuirea și redactarea conformîndu-le evenimentelor timpului“[9].

„Izvorul cel mai sigur din care avea să-și adape setea de cunoștințe religioase în primul rînd clericii și credincioși erau Cazaniile. Ele aveau să împlinească și rolul de adevărat izvor omiletic din care să se inspire preoțimea în predicile sale către credincioși pe care cu siguranță că le rosteau în veacurile XVI-XVII“[10].

În privința izvoarelor acestei lucrări s-au emis multe păreri : Nicolae Iorga spunea : „Nu este făcută după un singur original, ci

---

5. Varlaam Mitropolitul, *op. cit.*, p. 1.
6. Pr. Scarlat Porcescu, *Locul Mitropolitului Varlaam în Biserica Ortodoxă Română și în viața culturală a poporului român,* în „Mitropolia Moldovei și Sucevei“, XXXIII (1957), nr. 10-12, p. 849.
7. Varlaam Mitropolit, *op. cit.*, p. 5.
8. Pr. Scarlat Porcescu, *op. cit.*, p. 856.
9. Florian Dudaș, *Circulația Cazaniei lui Varlaam în vestul Transilvaniei,* Editura Mitropolia Banatului, Timișoara, 1979, p. 22.
10. Viorel Chițu, *Însemnătatea Cazaniei lui Varlaam,* în „Glasul Bisericii“, XIX (1960), nr. 7-9, p. 774-775.

ar fi o culegere din mai mulți autori“ [11]. Un alt cercetător istoric, Ștefan Ciobanu, susținea că a fost tradusă din limba ucraineană [12], alții „au socotit că într-adevăr Cazania este o traducere, după un text tipărit la Lvov sau la Kiev. Abia în 1970 Prof. Pandele Olteanu a stabilit că izvorul principal al Cazaniei îl constituie cartea intitulată „Comoara“, (βιβλίον υνομαζόμενον θὸσαυρὸς) al lui Damaschin Studitul, cel mai bun teolog grec din secolul al XVI-lea, un spirit multilateral, enciclopedic“ [13], afirmînd că „pentru unele cuvîntări din Cazanie Varlaam s-a folosit de opera lui Damaschin Studitul intitulată, cum am arătat mai sus, „Comoara“, un volum de predici... apărute la Veneția, în prima ediție, încă din 1588, și că în Cazania lui Varlaam sînt traduse integral sau parțial peste două sute de pagini după cuvîntările acestui teolog grec..., dar izvorul principal al Cazaniei rămîne Sfînta Scriptură“ [14].

Deci, Sfînta Scriptură și Sfinții Părinți au constituit tezaurul de înțelepciune din care Mitropolitul Varlaam a căutat să împărtășească sufletul poporului român pe limba sa românească [15].

„Toți acești autori recunosc în cuprinsul studiilor lor că opera apărută la Iași în 1643 nu este o simplă traducere și, dînd crezare deplină mitropolitului cărturar care afirmă în predoslovie că „învățăturile le-a adunat din toți tălcovnicii..., dascălii bisericei noastre, o consideră o prelucrare în care Varlaam are partea sa mare de contribuție originală“ [16].

Cercetările întreprinse în ultimele decenii în vederea identificării acestor izvoare au formulat ipoteze mai mult sau mai puțin convingătoare, problema aceasta rămînînd astfel în continuare deschisă [17].

Cercetările din ultimul timp încearcă să lărgească această problemă, formulînd alte opinii, noi. Ladislau Galdi, cercetător maghiar în prozodie și stil, descifrează în cuprinsul operei lui Varlaam, a Cazaniei, îndeosebi, elemente pe baza cărora îl consideră pe autor reprezentant al barocului românesc. Cert rămîne faptul că așa cum au fost întocmite și ni se înfățișează învățăturile apărute la Iași în 1643 poartă pecetea personalității autorului.

Varlaam traduce, dar chiar traducînd dă „Cărții de învățătură un strălucitor veșmînt românesc care rezidă în structuri sintactice și stilistice de un real efect pe care le pot explica doar o cultură vastă“ [18].

Limba cazaniilor atît de dulce, curgătoare, are particularitățile graiului popular din Moldova, „este limba pe care Varlaam a

---

11. *Istoria Literaturii Românești*, vol. I, București, 1925, p.253.
12. *Ibidem*, vol. I, București, 1947, p. 265.
13. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 19.
14. Prof. dr. doc. Pandele Olteanu, *Izvoarele originale și modelele bizantino-slave în operele Mitropolitului Varlaam*, în „Biserica Ortodoxă Română“ („B.O.R.“), LXXXVIII (1970), nr. 1-2, p. 136, 140-151.
15. Pr. Mihail Bulacu, *op. cit.*, p. 911.
16. Florian Dudaș, *op. cit.*, p. 23.
17. *Ibidem*, p. 22.
18. *Ibidem*, p. 24-25.

deprins-o din copilărie în munții Putnei și, mai tîrziu, ca monah, în preajma Mănăstirii Secu“ [19].

Cazaniile explică textul pericopelor evanghelice din duminicile de peste an, parte din ele prezentînd cuvîntări la praznice și la sfinți mari. Ele sînt explicate pe înțelesul ascultătorilor, autorul lor căutînd să întipărească în mintea acestora învățăturile dreptei credințe. Comentariile pericopelor evanghelice sînt făcute clar și precis, respectînd întru totul o serie de noțiuni exegetice.

Lucrarea a fost imprimată pe format folio în două culori, roșu și negru. „Nu se cunoaște numărul exemplarelor imprimate. Se știe doar că au fost imprimate două ediții, care se deosebesc prin foaia de titlu și verso foii 280. Ediția numită A are foaia de titlu ornamentată cu două coloane, în vîrful cărora se află Sfîntul Gheorghe și Sfîntul Ioan cel Nou de la Suceava, în medalion fiind Sfinții Trei Ierarhi, iar pe verso foii 280 este tipărită Duminica a 19-a.

Ediția numită B (se găsește în muzeul Mănăstirii Secu), are foaia de titlu ornamentată cu cei patru Evangheliști la colțuri, cu Apostolii Petru și Pavel, cu Sfîntul Ioan cel Nou de la Suceava și Cuvioasa Parascheva, în medalion fiind Iisus Hristos binecuvîntînd, iar pe verso foii 280 este tipărită Duminica a 13-a“ [20].

Cazania prezintă un interes deosebit și din punct de vedere lingvistic. „Ea prezintă cea mai îngrijită formă de exprimare a limbii române în prima jumătate a secolului al XVII-lea, o limbă apropiată de cea populară, plastică, expresivă, curățită de multele slavonisme ale limbii literare românești din secolul al XVI-lea“ [21].

Ideea unității de limbă apare ca florile de primăvară din însuși titlul acestui monument de început al culturii noastre și din acest cuvînt al voievodului Vasile Lupu, cuvînt care se adresează direct („către toată semenția românească...“) [22].

Dacă vom analiza din punct de vedere omiletic Cazaniile lui Varlaam, vom constata cu multă satisfacție că în ele găsim toate tipurile de predici care se rostesc și astăzi în Biserica Ortodoxă. Vom întîlni omilii alcătuite pe baza textelor din Sfînta Scriptură — omilii exegetice, apoi predici cu tematică avînd un caracter de mare importanță pentru apărarea dreptei credințe.

„Cazania lui Varlaam cuprinde încă un alt gen omiletic, anume panegiricul, care se întîlnește în partea a doua a Cazaniei. Varlaam a alcătuit cu mare măiestrie predici în cinstea sfinților, prezentînd cu un talent literar deosebit viețile lor, fie în întregime, fie numai în aspectele lor mai importante, dîndu-le ca exemple vii de urmat pentru credincioși“ [23].

Examinată omiletic ea ne deschide perspectiva unor importante capitole omiletice și perspectiva cunoașterii mai adînci a sufletului poporului român. Studiate și meditate, aceste capitole ne duc la

---

19. Nicolae Cartojan, *Istoria Literaturii române*, vol. II, București, 1942, p. 111.

20. Pr. Paul Mihail, *Știri noi privind circulația Cazaniei Mitropolitului Varlaam*, în „B.O.R.“, LXXXII (1964), nr. 3-4, p. 372.

21. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 21.

22. Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, *op. cit.*, p. VII.

23. Drd. Ioan D. Popa, *Valoarea omiletică a Cazaniei lui Varlaam*, în „B.O.R.“, LXXXIX (1971), nr. 5-6, p. 556.

concluzia că această operă ilustrează luminoasa acțiune a marelui Varlaam care a deschis marele drum în începutul limbii literare vechi și a istoriei literaturii române.

În cuprinsul cazaniilor Varlaam plasticizează părțile abstracte ale dogmelor cu ajutorul simboalelor și a elementelor din viața de toate zilele, făcîndu-le astfel ușor accesibile minții credincioșilor.

Cazania lui Varlaam acordă o importanță deosebită și învățăturii despre sfinți, căreia îi consacră două predici... Varlaam dă amănunte privitoare la sfinți și la rolul lor în lucrarea de mîntuire, apoi „se dă o mare atenție Sfintei Fecioare Maria, sfinților și în general, Părinților Bisericii, care au luptat pentru triumful credinței“ [24].

Importante sînt și învățăturile morale cuprinse în Cazanii. Aproape toate cuvîntările din cazanie au caracter moral, ele scoțînd în relief grija vlădicului Varlaam pentru turmă și păstoriții săi. Aceste învățături îndeamnă la înnoirea vieții după poruncile Mîntuitorului, combătînd viciile și arătînd mijloacele prin care se poate realiza adevărata viață în Hristos. Combate cu putere lăcomia, mîndria, egoismul, zavistia, desfrînarea și alte păcate, îndemnînd pe păstoriți la pocăință și fapte bune, atrăgînd atenția asupra sfîrșitului acestei vieți.

În ce privește stilul Cazaniei lui Varlaam putem spune că această „Carte românească de învățătură...“, este scrisă într-adevăr pe înțelesul ascultătorilor. Stilul Cazaniei este stilul popular, dar în același timp, cu frumoase calități literare, simplu, clar, descriptiv, iar uneori cu puternice accente de sublimitate.

Stilul frumos al Cazaniei, în care abundă imaginile — desigur unele aparținînd originalelor, altele fiind create de Varlaam — precum și unele aluzii la realitățile vremii în care a apărut Cazania, vădesc contribuția personală și originalitatea Mitropolitului Varlaam [25].

Opera Mitropolitului Varlaam este și o „piatră de hotar în arta grafică românească“. Acest fapt se poate constata atunci cînd o vedem în manuscrise încă din 1643, aceasta scoțînd în evidență valoarea ei culturală. Gravurile atît cele cu motive vegetale cît și cele iconografice care împodobesc paginile ei, începuturile de capitole, de duminici, apoi sfîrșitul acestor începuturi de capitol și de duminici sînt de o rară frumusețe. Ele prezintă o serie întreagă de teme bogate iconografice, portrete și chipuri de sfinți sau scene din icoanele praznicale.

O serie dintre aceste gravuri, unele de dimensiuni mai bogate și mai mari și variate, au elemente figurate, în special, chipuri de îngeri sau chipul lui Iisus Hristos, parte din ele sînt executate mai îngust și cuprind motive vegetale și geometrice, apoi inițialele mari și mici împodobite bogat cu motive vegetale.

Praznicele împărătești sînt reprezentate în gravuri executate,

---

24. Pr. Scarlat Porcescu, *op. cit.*, p. 853.
25. Drd. Ioan D. Popa, *op. cit.*, p. 561.

cu mare atenție, de mare ținută artistică, pline de armonie și perspective bogate, care într-adevăr respectă și corespund cu îndrumările din Erminia picturii bizantine. Nuanțele de lumină și umbră sînt redate forte fin în toată gravura decorativă. Autorul acestor gravuri are bogate cunoștințe de teologie ortodoxă și erminie bizantină, deși în multe cazuri unele lucrări par a fi și de nuanță combinată oriental-apuseană.

Multe din inițialele împodobite cu o serie întreagă de motive și împletituri vegetale reproduc și inițiale din manuscrisele noastre, mai ales din cele de la Mănăstirea Neamțului, acesta scoțînd în evidență înrudirea apropiată și păstrarea unei adevărate tradiții în arta grafică românească.

Cartea românească de învățătură de la 1643, a cunoscut cea mai largă răspîndire între vechile tipărituri românești, încît ea a contribuit nu numai la apărarea Ortodoxiei, ci și la întărirea conștiinței de unitate națională românească. Este interasant că ea s-a răspîndit mai mult în Transilvania unde se mai păstrează și azi în zeci de biserici [26].

Așa cum afirma Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului : „Primită dintru început ca un adevărat „sfînt mărgăritar“ și „odor ceresc“, Cazania lui Varlaam a circulat în toate provinciile românești cu osebire în Transilvania și Banat, supuse atunci dominației altor neamuri. Gîndul cu care a fost trimisă atunci „la toată semenția românească“, s-a dovedit extrem de roditor, contribuind nu numai la formarea limbii noastre literare ci, asemenea atîtor cărți de același gen, la strîngerea relațiilor dintre românii trăitori în cele mai îndepărtate laturi ale gliei strămoșești“ [27].

„Circulația Cazaniei lui Varlaam și numărul reeditărilor ei, vorbește de la sine despre marele entuziasm cu care a fost primită și citită“ [28]. La numai doi ani după apariția ei, Cazania trece munții și străbate pretutindeni procurîndu-și-o nu numai preoții și călugării, ci de asemenea credincioșii, cu sacrificii mari, dar din inimă făcute, toți fiind convinși că le va fi spre „mîntuire, mîntuire din robia păcatului dar și din aceea a străinului“ [29].

De mare frumusețe artistică sînt și cele cîteva strofe în versuri mai întîi la stema Moldovei în care este lăudată inițiativa și rîvna domnitorului Vasile Lupu pentru învățături bune :

„De unde mari domni spre laudă și-au făcut cale,
De acolo și Vasilie Voievod, au început lucrurile sale
Cu învățături ce în țara sa temeliuiaște,
Nemuritoriu nume pre lume zideaște“.

De asemeni, încercări de poezie sînt și versurile de la sfîrșitul părții a II-a a Cazaniei, în care Mitropolitul își face cunoscută expresia bucuriei la sfîrșitul lucrării :

---

26. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 21.
27. Florian Dudaș, *op. cit.*, p. 7.
28. Mircea Basarab, *Conștiința originii române și a unității naționale în opera Mitropoliților Varlaam și Dosoftei*, în „M.M.S.“, XLIII (1967), nr. 9-10, p. 606-607.
29. Florian Dudaș, *op. cit.*, p. 7.

„Valuri multe ridică furtuna pe mare,
mai vîrtos gîndulu omului întru lucru ce are.
Nu atăta grijia și frica începutului,
cît grija și primejdia svîrșitului.
Hie ce începutu de folosu nevoința lu arată
iară svărșitu a totu lucrulu ia plată
Lăudata să fie a lui Dumnezău puteare,
care după începutu au dat și svîrșire“ [30].

Înaintașul lui Dosoftei, Varlaam, după cum se vede, avea pasiunea de a face și versuri, astfel putem să afirmăm că Dosoftei se inițiase și el din poezia vremii sale și a tradiției anterioare lui. Faptul acesta poate fi firesc, deși prea puțini cercetători s-au ocupat de această chestiune, înclinăm să credem că moștenirea și arta versurilor a fost și înainte de Varlaam în așa numitele poezii populare.

La sfîrșitul celor 32 de duminici găsim iarăși cîteva versuri, versuri de bucurie și laudă pe care Mitropolitul Varlaam le-a compus în mod sigur, așa cum reiese :

„Lăudă Ție Doamne cu îngerii dau
când svărșitul acesta Dumenecelor amu
Trei părți ce sânt într această carte
un Dumnedzău îtrei feațe Svănta Troița poartî
Dumenecele cu a Triodului sărbători
lunile cu a praznicelor învățături.
Primească Doamne ca de la un păcătos
să slujesc Ție îceastă lume pînă voi hi sănătos.
Să hie de pururea cinstit și lăudat numele Tău,
Iară eu de la inimă Te marturisesc cu condeiul meu“ [31].

Lucrarea marelui Mitropolit moldovean Varlaam este de mare importanță pentru unificarea limbii noastre literare avînd și meritul de a strînge relațiile între românii trăitori în cele mai îndepărtate laturi ale gliei strămoșești, menținînd în felul acesta vie conștiința de neam și, în același timp, neștirbită credința moșilor și a strămoșilor.

Din întreg cuprinsul Cazaniei se poate vedea clar, cu cîtă dragoste și cu cîtă convingere și insistență este explicat textul evanghelic, autorul Cazaniei străduindu-se să arate ascultătorilor folosul pe care-l dobîndesc din citirea sau ascultarea învățăturilor cuprinse în Sfînta Scriptură : „Nemica așia de dulce sufletului creștin nu iaste în ciastî lume ca, cînd aude cuvîntul lui Dumnedzău,

---

30. Varlaam, Mitropolitul, *Cazania, 1643*, Iași, p. 2-116.
31. *Ibidem*, p. 384.

căci cuvîntul lui Dumnedzău să chiamă foc și deca, cade în suflet toatî raciala păcatelor scoate afară și liubovul lui Dumnedzău ca un foc aprinde întransu și toate gîndurile păcatelor arde“ [32].

Pe lîngă destinația sa pentru învățătură, Cazania Mitropolitului Varlaam a reprezentat astfel un mijloc de vehiculare și comunicare directă a ideilor despre originea comună, contribuind, în pofida unor granițe politice care aveau să dispară după mai bine de două veacuri și jumătate, la împlinirea conștiinței, aspirațiilor și unității spirituale a neamului [33].

Cazania a jucat un rol deosebit de important în instruirea religioasă a credincioșilor și totodată în lupta pentru menținerea credinței ortodoxe și a unității de neam, în felul acesta justificîndu-și pe deplin numele bine meritat de „Carte românească de învățătură, ea fiind superioară întregii literaturi pînă la Predicile lui Antim Ivireanul“ [34].

Ea a pus în lumină toate comorile spirituale ale Ortodoxiei într-o formă care s-a făcut accesibilă tuturor maselor de credincioși de pretutindeni unde se vorbea românește, stînd și astăzi la loc de cinste, arătînd că „limba noastră-i limbă sfîntă, limba vechilor Cazanii“ ...în felul acesta întărind ideea de unitate națională și religioasă. Ea a luminat sufletul poporului român, a întărit unitatea și a contribuit le desăvîrșirea limbii române literare.

Ierom. Macarie CIOLAN

---

32. Drd. Ioan D. Popa, *op. cit.*, p. 554.
33. Florian Dudaș, *op. cit.*, p. 119.
34. N. Cartojan, *op. cit.*, p. 112.

Însemnări

SFINTELE MOAȘTE DIN BISERICA PAROHIALĂ MICLĂUȘENI, MĂRTURII ALE VIEȚII BISERICEȘTI ÎN MOLDOVA

Printre localitățile noastre, care pot beneficia de atestări documentare din cele mai vechi timpuri și a căror evoluție poate fi urmărită pe firul istoriei, se înscrie și localitatea Miclăușeni din județul Iași.

Primul document care face atestarea acestei așezări, este uricul dat de Ștefan cel Mare din anul 1472, la 5 iunie, în Vaslui, prin care ni se arată că, primul proprietar al Miclăușenilor a fost vornicul Miclăuș, de la care satul și-a primit și numele [1].

Dintr-un alt document [2] din anul 1591, un uric dat de Petru Schiopul, aflăm că Miclăuș a fost vornic în timpul lui Alexandru cel Bun, ceea ce înseamnă că localitatea are o vechime mai îndepărtată.

După această dată, 1591, localitatea apare mereu în documentele vremii [3] și devine nume de rezonanță în istorie, mai ales din secolul al XVIII-lea, cînd familia Sturza va stăpîni aceste așezări din Moldova.

Tradiția spune că aici, Ștefan cel Mare ar fi ctitorit o biserică la 1492 [4]. Aceeași tradiție spune că la Șcheia, localitate apropiată și înrudită cu Miclăușenii, unde Ștefan cel Mare în anul 1486 a bătut oastea lui Hroiot ungurul, tot marele voievod ar fi ctitorit o biserică, dar, „cu timpul Siretul mutîndu-și cursul tot spre „Skiai" a dărîmat biserica" [5]. Ceea ce putem afirma cu siguranță este că la Miclăușeni a fost o biserică din anul 1782, fiind zidită pe locul bisericii lui Ștefan. Ctitorul bisericii din 1782 a fost Ion Sturza, mare vornic.

Biserica actuală datează din anii 1821-1823 și aparține lui Dimitrie Sturza, logofătul, cel care a rectitorit și biserica Bărboi din Iași, în care este înmormîntat împreună cu soția. Tîrnosirea s-a făcut în ziua de 5 iunie 1823, de către Mitropolitul Veniamin Costachi și episcopul Romanului, Meletie, „împreună cu un numeros cliros" [6].

Trebuie observat că la sfințire participă mitropolitul Veniamin Costachi deși Miclăușenii, la vremea aceea, făceau parte din Eparhia Romanului. Dar, vom vedea și mai departe că, prezența marelui ierarh al Moldovei, aici la Miclăușeni, nu se reduce numai la o chestiune de protocol, ci se face cunoscută și prin alte fapte vrednice de reținut.

Astăzi se poate aprecia corect și obiectiv tot ce a putut înfăptui trainic, durabil și sănătos pentru Biserica neamului, pentru poporul acesta, pentru cultura și spiritualitatea noastră românească, această familie numeroasă și înstărită a Sturzeștilor, pe care istoria ni-i prezintă ca pe o familie nescutită de contradicții dar și cu frumoase realizări. E o familie care a dat Moldovei domnitori pe Ioan (Ioniță) Sandu Sturza, primul domnitor pămîntean în Moldova, după domniile fanariote, pe Mihail Sturza (1834-1849), domnitorul care, prin reformele sale, „a pregătit Moldova pentru marea luptă a unirii", iar cei 15 ani de domnie „au fost decisivi pentru modernizarea țării". Dezvoltarea învățămîntului în Moldova și trimiterea unor tineri la studii în străinătate, întemeierea școlii de la Trei Ierarhi, înființarea Academiei Mihăilene, „unde se făceau

---

1. *Documenta Romaniae Historica,* A. Moldova, vol. II, Ed. Academiei R.S.R., București, 1976, doc. 186, p. 276.
2. Ep. Melchisedec, *Biblioteca Domnului Dimitrie Sturza de la Miclăușeni,* în Revista pentru istorie, arheologie și filologie, vol. II, București, 1885, p. 701-704.
3. *Documenta Romaniae Historica,* A. Moldova, vol. XIX, Ed. Academiei R.S.R., București, 1969, doc. 85, 104, 105, 117, 137, 254; cf. Melchisedec, *op. cit.,* p. 704-713.
4. Gh. Ungureanu, *Necunoscutul tezaur de la Miclăușeni,* în Cronica nr. 20, din 17 mai 1969, p. 3.
5. Melchisedec, *op. cit.,* p. 713.
6. Arhivele Statului Iași, ms. 1610. Inventar anul 1843, fila 1.

cursuri de drept, matematică, chimie, arhitectură și istorie“ [7], sînt tot atîtea realizări legate de numele mult controversatului domn. Sturzeștii de la Miclăușeni s-au arătat a fi oameni deosebit de rafinați în probleme de cultură, instruiți în școlile apusului, cunoscători ai limbilor moderne. Fiii lui Dimitrie I. Sturza, logofătul, se vor dovedi oameni de mare valoare. Costache Sturza-Șcheianu „va deveni președintele Cabinetului de istorie naturală al Moldovei și va purta corespondență, alături de doctorul Cihac, cu personalități științifice din Paris, Frankfurt, Lipsca, Viena etc. și Alecu Sturza-Miclăușeanu, pasionat colecționar de manuscrise istorice, vor îmbogăți substanțial biblioteca tatălui lor“ [8]. Fiul acestuia, Sturza A. Dimitrie (1833-1914), cu studii economice în Germania, va fi secretar al Divanului ad-hoc al Moldovei, ministru și prim-ministru, secretar al Academiei, „om de severă muncă și de aprigă autoritate“, așa cum l-a prezentat N. Iorga, erudit, dovedind o energie puțin obișnuită [9], iar vărul său Dimitrie Sturza-Șcheianu (1839-1920) a fost — după spusa lui N. Iorga — „unul din cei mai de seamă — deși din cei mai modești — cărturari ai țării“, colecționar pasionat, dăruind Academiei valoroasa bibliotecă care conținea piese neprețuite pentru istoria națională. A fost membru de onoare al Academiei Române [10]. A fost într-adevăr, aici la Miclăușeni, o vestită bibliotecă care, din nefericire, a pierdut cu ocazia evenimentelor celui de al doilea război mondial cărți de negrăită importanță pentru istoria culturii noastre.

La conacul din Miclăușeni, „ridicat în 1752 de marele vornic Ioan S. Sturza“ s-a format treptat această bibliotecă, care va spori an de an, cu fiecare generație a Sturzeștilor, bibliotecă ce va ajunge în final la „aproximativ 60.000 volume, dintre care multe incunabule, ediții princeps sau rarisime ale culturii europene și românești“ [11].

Pentru a ne forma o impresie de ansamblu asupra acestei celebre biblioteci, pe care a cercetat-o timp de șase zile și episcopul Romanului, marele cărturar și patriot, Melchisedec, redăm după studiul prof. C. Merișcă, fiu al satului Miclăușeni, cîteva titluri de cărți ce au aparținut acestei biblioteci: Homer, Iliada și Odiseia, în limba greacă, 1551; Biblia poliglotă, Paris, 1628-1645, în zece volume, cunoscută acum sub denumirea de „Biblia Miclausensis“, fiind una din puținele exemplare păstrate în lume. Această Biblie, numită și „Poliglota pariziană“ e tipărită în limbile: ebraică, samariteană, caldeeană, siriană, greacă, latină și arabă, pe două coloane [12].

Nu lipsesc din această bibliotecă cărțile de maximă valoare pentru formarea și desăvîrșirea limbii literare române, pentru unitatea de simțire românească, cărți de căpătîi pentru panteonul culturii noastre. Amintim, Cazania lui Varlaam (Iași, 1643); Noul Testament de la Bălgrad, tipărit de Mitropolitul Simion Ștefan în 1648; Cazania, tipărită în timpul lui Matei Basarab; Psaltirea lui Dosoftei (Uniew, 1673, în 2 exemplare), Divanul sau Gîlceava înțeleptului cu lumea a lui D. Cantemir (Iași, 1698, 2 exemplare); Triodul tipărit în 1700 sub Constantin Brîncoveanu [13] etc.

Trebuie reținut și faptul că Sturzeștii de la Miclăușeni, D. A. Sturza și George Sturza „primeau regulat buletine de informare, pe baza cărora făceau comenzi în străinătate, primind cărți de la Boulogne, ca în 1859, de la Berlin (1864), Paris etc. [14].

Prin diversitatea și vastitatea problemelor ce-i preocupa, Sturzeștii pot fi asimilați spiritului renascentist, acelui „uomo universale“, iar prin aspirațiile lor pentru nou și inedit, prin ideile îndrăznețe pe care le slujeau, sînt părtași ai iluminismului românesc. Extravaganța, snobismul și diletantismul le sînt complet străine.

Cine se apropie cu înțelegere față de realizările lor își dă seama că, acești oameni lucrau conform unui ideal bine stabilit.

---

7. *Istoria poporului român*, Ed. Științifică, București, 1970, p. 240.
8. Costin Merișcă, *Biblioteca Miclăușeană*, în Cercetări istorice, XI, Iași, 1980, p. 617-618.
9. *Enciclopedia istoriografiei românești*, București, 1978, p. 305.
10. *Ibidem*, p. 306.
11. C. Merișcă, *op. cit.*, p. 619.
12. *Ibidem*.
13. *Ibidem*.
14. *Ibidem*, p. 618.

Așa precum în bibliotecă aflăm cărți din cele mai diferite epoci, cu cele mai variate cuprinsuri și diverse discipline, toate formînd un tot, același lucru surprindem și în arhitectura conacului, unde elementele orientale se îmbină cu cele ale goticului flamboyant și ale renașterii, încît pe bună dreptate, s-a putut afirma că „Sturzeștii de la Miclăușeni au avut mijloace să reproducă acasă, fie și la scară redusă, tot ce le-a plăcut prin alte părți ale pămîntului. Cu toate acestea a rezultat un întreg armonios în unitatea lui riscantă“ [15].

Gheorghe Sturza, așa-numitul „feudal de la Miclăușeni“, colecționar de obiecte cu valoare istorică, „preluînd ambiții seniorale din generații de Sturzești, ... dornic să lege acestor locuri aureola gloriei istorice ca pe o flacără de comoară veche, el a ctitorit acest castel terminat în 1904... A adus aici nu întîmplător umbra marelui Ștefan, așezînd-o în casă și biserică. A adus diferite pietre cu inscripții și steme vechi ; le-a cules de oriunde și le-a interstițional în zidul castelului într-un așa-zis „muzeu de familie“. A pus să i se execute cele mai extravagante picturi interioare și s-a îndestulat de la temelie pînă la ultima cărămidă de hogeag cu fraze latinești despre pax, sapientia și virtus“ [16].

Aceeași grijă deosebită pentru artă, cultură și tot ce înseamnă valori spirituale, întîlnim la tot pasul și în biserica-capelă a familiei, din parc. Țesături de mare valoare în fir de aur și argint, cu pietre prețioase, veșminte arhierești, preoțești și diaconești în fir, procovețe de o rară frumusețe, cruci lucrate în filigran, purtătoare de sfinte moaște sau sfîntul lemn, vase liturgice în aur sau argint cu iconițe în email, Evanghelii și Evangheliare ferecate, cărți grecești, moldovenești. „Cînd urcăm tirbușonul unei scări din lozbe de lemn îmbucate ciudat și, pe undeva, nebănuită, ni se deschide asemeni unui seif bancar, ușa de taină a tezaurului miclăușean ce fusese înainte zidită. Cînd bătrînul slujitor deschide răclițe din lemn sau metal, cînd scoate odoare și cînd desfășoară țesături vechi de secole, tainița se luminează ca o pagină de feerie... Pipăim aur migălit de meșteri bizantini într-un leat aproape incredibil : 964... Odoarele din modesta și uitata capelă arată că la Miclăușeni n-a fost doar o joacă de feudalism întîrziat și începi să întrevezi adevăratul profil spiritual al osîrduitorilor“ [17].

Surprinde inscripția icoanei Maicii Domnului, donată logofătului Dimitrie Sturza de soborul Monastirii Neamțului, în timpul stăreției lui Ilarie, adusă aici de duhovnicii Mardarie și Neonil (probabil viitorul stareț) în timpul mitropolitului Veniamin Costachi, în ziua de 8 septembrie 1824, deci la un an de la sfințirea bisericii. Dar surpriza continuă ; această icoană, ne spune în continuare inscripția, „este una dintre cele patru icoane împărătești din paraclisul Cetății Neamțului a lui Ștefan Vodă cel Mare“. Bătrînii satului o țin ca fiind de la Ștefan cel Mare [18]. Dar surpriza nu se oprește aici. Ca într-o suită corală sîntem conduși pe nesimțite în sfere înalte, în care, la un moment dat, îți dai seama că nu mai aparții ție, nici timpului și locului în care te afli. Între obiectele bisericii din Miclăușeni se păstrează o cruce, pe care inventarul vechi o descrie : „Cruce mare de argint cu sfîntul lemn și cu pietre de la Foca Împăratul, am dat-o bisericii 1848 aprilie 2“, iar o însemnare alăturea descrie : „Această cruce poartă următoarea inscripție în limba greacă : Afferoti para emu autocratoru Niceforu Foca kata to etos 964“. Această cruce „are 27 rubinuri, 12 smaragde, 28 diamante, 34 mărgăritare, deasupra crucii în mijloc coroană împărătească de diamante și în jurul ei un șir de mărgăritare“ [19]. Cine a dăruit lui Alecu Sturza această cruce, cu ce ocazie, în ce împrejurări, deocamdată nu putem ști. „Nu este exclus, spune Gh. Ungureanu, să fie de la vechea biserică a lui Ștefan cel Mare, poate un dar din tezaurul Mănăstirei Neamț sau al străvechii Mitropolii“ [20]. Greu de crezut, fiindcă un așa unicat nu se oferă cu ușurință. Sîntem înclinați să credem că poate proveni de la una din

---

15. Aurel Leon, *Necunoscutul tezaur de la Miclăușeni*, în Cronica nr. 20, din 17 mai 1969, p. 3.
16. *Ibidem.*
17. *Ibidem.*
18. Gh. Ungureanu, *op. cit.*, p. 3.
19. *Ibidem.*
20. *Ibidem.*

mănăstirile închinate din Moldova, dată de vreun stareț grec care, cu un ceas mai devreme, în toiul revoluției de la 1848 și-a dat seama că rolul lor aici este pe sfîrșite. Oricum, crucea aparține lui Nicefor II Focas, împărat care a condus Imperiul bizantin între anii 963-969 [21].

Afară de aceste obiecte de mare valoare ce se află în inventarul parohiei Miclăușeni, au fost găsite două cutii și o sfîntă cruce cu sfinte moaște. Forma foarte modestă a cutiei în care s-au găsit părticele de sfinte moaște nu ar fi vădit acest lucru. E o cutie de lemn cu dimensiunea 40 × 25 × 10. În interior se află două plăci de argint ; placa superioară are rol de capac, iar placa de jos drept suport pentru părticelele de sfinte moaște. Un chenar cu elemente decorative și heruvimi la colțuri încadrează frumos placa de jos. Elemente florale, deosebit de frumoase sînt imprimate și pe placa superioară. În jurul sfintei cruci, decupată în mijlocul capacului de jos, întîlnim în caractere grecești numele celor 15 sfinți ale căror sfinte moaște se află aici.

În „primul sobor" al sfintelor moaște de la Miclăușeni, găsim părticele ale sfinților : Sfîntul Mina, Sfîntul Modest, Sfîntul Apostol Filip, Sfîntul Ioan cel Milostiv, Sfîntul Ermoghen, Sfîntul Haralambie, Sfîntul Epifanie, Sfînta Varvara, Sfîntul Apostol Bartolomeu, Sfîntul Dionisie Areopagitul, Sfîntul Apostol Barnaba, Sfîntul Elefterie, Sfîntul Pantelimon, Sfîntul Grigorie Teologul, Sfîntul Artemie. După cum se vede din această simplă lectură, întîlnim, iarăși surprinzător, părticele de sfinte moaște la care nu ne-am fi așteptat deși cunoșteam și apreciam gustul rafinat al familiei Sturza, deși eram familiarizați cu interesul ce-l arătau pentru spiritualitatea noastră ortodoxă. Am întîlnit aici sfinți ai Ortodoxiei dintre cei mai de cinste în evlavia credincioșilor noștri, sfinți cărora imnologii le-au închinat stihuri de laudă din cele mai alese, sfinți cu imne acatist, ca mult solicitații Sfinți : Mina, Modest, Haralambie, Pantelimon. Nu lipsesc de aici doi mari teologi ai creștinismului răsăritean, Sfinți Părinți care, prin scrierile lor au sporit tezaurul literaturii patristice, au clarificat învățătura ortodoxă în disputa cu ereziile timpului. E vorba de Sfîntul Grigorie Teologul, cugetătorul Sfintei Treimi, cel asemenea cu Marele Vasile și cu Ioan Gură de Aur, și Dionisie Areopagitul, autorul „Ierarhiei bisericești", minte speculativă de primă mărime în Teologia ortodoxă.

Ca o încoronare a celor de sus, apar în centrul atenției și trei Sfinți Apostoli : Sfîntul Apostol Filip cu o activitate misionară ușor de identificat, Sfîntul Bartolomeu și ucenicul mult iubit al celui mai mare misionar creștin Sfîntul Apostol Pavel, cunoscut din epistolele sale, Sfîntul Apostol Barnaba.

Într-o altă cutie, din argint, sub formă dreptunghiulară, cu colțurile tăiate, cu opt pietre prețioase, cu atrăgătoare modele florale, se află un fragment din moaștele Sfîntului Teodor Stratilat.

Nici la prima cutie, nici la cea de a doua nu s-au găsit inscripții de unde să deducem cînd au fost aduse și de cine oferite. Din acest punct de vedere sîntem satisfăcuți de crucea purtătoare de sfinte moaște, care are următoarea inscripție : „Această sfîntă cruce iaste făcută cu cheltuiala noastră a robilor lui Dumnezeu, Alexandru Sturza biv vel vornic ș-a soției mele Ecaterina, spre vecinica pomenire a părinților, a fraților, a noastră, ș-a fiilor noștri, 1841, ghen. (ianuarie), 10 zile".

Crucea este lucrată în argint, în filigran, cu modele florale folosite cu gust artistic. Atît pe brațul vertical, cît și pe cel orizontal, de o parte și de alta a crucii se află, sub formă de spirală, o bandă metalică unde, găsim înscrise numele sfinților ale căror sfinte moaște se află în această cruce.

Citind numele sfinților ale căror fragmente din sfintele lor moaște se află în această cruce, desigur la scară redusă, ai impresia că te afli în fața cunoscutei teme din frescele Bucovinei „arborele lui Iesei". Aici, la baza sfintei cruci, în mod cu totul semnificativ pentru istoria Bisericii noastre Ortodoxe Române, intîlnim înscris numele Sfîntului Apostol Andrei, cel întîi chemat la apostolie, cel care, potrivit mai multor date istorice a predicat Evanghelia în Dacia Pontică, Scythia Minor (Dobrogea de astăzi) [22].

---

21. N. Iorga, *Istoria vieții bizantine*, București, p. 601.

22. Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, București, 1980, vol. I, p. 55-56.

Am afirmat, mai sus, că Sturzeștii lasă să înțelegem că în tot ce fac se conduc după principii bine stabilite ; ei au orizont larg în domeniile culturii universale, se arată informați, pun suflet în cele ce înfăptuiesc, desăvîrșesc, pe cît posibil omenește, lucrul început și susținem aceasta și prin exemplul de mai sus, cînd, în mod conștient, au căutat ca printre atîtea părticele de sfinte moaște ale unor sfinți atît de cunoscuți să nu lipsească nicidecum cel care a avut rol determinat în predicarea cuvîntului lui Dumnezeu la strămoșii noștri geto-dacii. În plus, au ținut să-i acorde un loc de cinste, așezîndu-i sfintele moaște la baza sfintei cruci, de unde pornesc apoi șirul celorlalte sfinte moaște.

Citim în continuare pe vrejul metalic și aflăm că aici se află și degetul Sfîntului Mucenic Iacob Persul, Sfîntul Pantelimon, Sfîntul Elefterie, Sfîntul Arhid. Ștefan, întîiul mucenic, Sfîntul Mina, Sfîntul Marele Mucenic Trifon. Pe partea opusă a crucii ni se indică numele sfinților : Sfîntul Mucenic Gheorghie, degetul Sfîntului Mucenic Haralambie, Sfînta muc. și cuviosă Parascheva, la întretăierea brațelor crucii părticele din Sfîntul lemn, apoi Sfîntul Iacob, fratele Domnului, Sfînta Marina, Sfîntul Barnaba și sîngele Sfîntului Dimitrie. Excluzînd părticele din Sfîntul lemn, rezultă că aici avem rămășițe a 14 sfinți. Constatăm că reapar moaștele unor sfinți care aveau părticele și în cutia mai sus descrisă. Astfel, sfinții : Mina, Haralambie, Barnaba, Elefterie și Pantelimon, au rămășițe atît în cutie, cît și în crucea de la 1841. Acest lucru ne face să credem că toate aceste sfinte moaște de la Miclăușeni au fost aduse aici la una și aceeași dată, adică la 1841, în timpul lui Alexandru Sturza-Miclăușanu, fiul lui Dimitrie Sturza-logofătul.

În afară de moaștele Sfîntului Apostol Andrei, aici se află, după cum s-a văzut, și moaștele altor doi sfinți : Sfîntul Arhid. Ștefan și Sfîntul Apostol Iacob, fratele Domnului, la care adăugăm și rămășițele din cutia descrisă, rezultă că, la Miclăușeni avem nu mai puțin de șase Sfinți Apostoli care au sfinte moaște aici, iar totalul sfinților cu moaște este de 30. Pînă în prezent nu știm ca, pe teritoriul țării noastre să se mai întîlnească un astfel de fenomen atît de interesant !

Cercetînd în continuare această cruce, mai descoperim un fapt deosebit, acela că pe partea opusă unde sînt părticele din moaștele Sfîntului Apostol Andrei, se află, tot la baza crucii, părticele din moaștele Sfîntului Mucenic Gheorghie, purtătorul de biruință, ocrotitorul celor ce se oștesc, sfînt al cărui chip se afla pe steagul lui Ștefan cel Mare, iar Petru Rareș și vărul său — mitropolitul Grigorie Roșca — îi rezervau un loc de cinste în frescele de la Voroneț, zugrăvindu-l, în exterior, în partea centrală a sfîntului altar.

Sturzeștii de la Miclăușeni, Costache și Alecu, care purtau corespondență, „alături de doctorul Cihac, cu personalități științifice din Paris, Frankfurt, Lipsca, Viena“ [23], s-au bucurat și de prețuirea marelui ierarh, cărturar desăvîrșit, patriot însuflețit, Veniamin Costachi al cărui portret și acum se află la loc de cinste în biserica din Miclăușeni.

Se știe, din documente scrise, că Veniamin era „prietenul curții“ și această prietenie se baza numai pe afinități culturale. Atît logofătul Dimitrie Sturza cît și fiii săi arătau deosebit interes și preocupări cărturărești, lucru care pasiona din adîncul inimii și pe mitropolitul Veniamin, încît în drumurile sale spre Episcopia de Roman sau la mănăstirile nemțene, făcea bucuros un popas și la castelul din Miclăușeni.

Urmărim în continuare legăturile lui Veneamin Costachi cu Miclăușenii fiindcă avem convingerea că marele ierarh nu poate fi străin de prezența atîtor sfinte moaște aici.

În afara faptului că, prin excepție, mitropolitul participă la sfințirea bisericii de la Miclăușeni, deși nu era din eparhia lui, exceptînd faptul că, dăruiește acestei biserici icoana de la Mănăstirea Neamțului, mitropolitul Veniamin rînduieste aici, pentru biserica din Miclăușeni, ca duhovnic al curții, pe arhim. Gherasim Calinovici, stareț la Țibucani-Neamț, în anul 1825, care va rămîne aici pînă la trecerea sa din viață în anul 1853. „Pe tot timpul acesta puind, zice o notă dintr-un inventar, aice temelia unei

23. C. Merișcă, *op. cit.*, p. 618-619.

mare orînduieli călugărești, cu slujbe zilnice ca la Monastirea Neamțului, ajutat de 3 preoți și 2 diaconi și personalul celălalt complet. Au venit, se spune în continuare, însoțit de sora sa maica Mitrodora Calinovici schimonahia care, au îngrijit de veșmîntărie, cu o credință nemaipomenită, timp de peste 60 de ani, murind la 1881, amîndoi îngropați lîngă biserică. Arhimandritul trimis aici la ascultare și crezînd că intră într-o curte boierească tumultoasă și lumelnică, voia să reziste voinței mitropolitului Veniamin ; atuncea, acesta — prietenul curții, i-au zis vorbele acestea caracteristice pentru cinci generațiuni a Miclăușenilor : „Mergi Părinte, că ieși dintr-o monastire și intri într-o sihăstrie !“ [24].

Preocuparea familiei de a avea aici un duhovnic și nu un oarecare, fiindcă vedem că apelează la bunăvoința mitropolitului Veniamin și i se răspunde atît de frumos solicitării, fiindcă cel trimis era un viețuitor îmbunătățit al mănăstirilor nemțene, iar sora sa de asemenea, fiindcă era cunoscută ca schimonahie, ne arată pe Sturzești oameni preocupați nu numai pentru studiul scolastic, ci și pentru trăirea autentică a credinței străbune.

Logofătul Dimitrie Sturza își scrie testamentul la data de 15 martie 1843 într-un stil ce ne amintește de Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie și din care, reies în evidență, preocupările lor religioase [25]. Așadar, aici la Miclăușeni erau create toate premizele unei trăiri frumoase și mediu prielnic studiului, cu o bibliotecă ca cea prezentată aici foarte succint.

Luînd în considerație aceste conjuncturi de ansamblu, putem afirma că prezența moaștelor de la Miclăușeni vrea să spună ceva mai mult decît s-ar părea la prima vedere. Modul cum au fost păstrate în cele două cutii, ne arată că erau puțin expuse cultului și mai mult ca mărturii ale unor gînduri frumoase. Chiar și cele din crucea de la 1841 nu erau la îndemîna enoriașilor. Altcum s-au întîmplat lucrurile la o altă biserică din apropierea Miclăușenilor, la biserica din Hălăucești, ctitorie a lui Alexandru Balș din 1845-1847, unde găsim o cutie cu rămășițe ale Sfîntului Procopie, astfel concepută această cutie încît la fiecare slujbă credincioșii pot săruta cu evlavie aceste sfinte moaște.

În tocul crucii numită a lui Nicefor Focas s-a găsit o notă a bunurilor bisericești luate la curte în preajma primului război mondial de către Maria C. Sturza, la 10 noiembrie 1917, bunuri readuse de la palat la biserică abia în anul 1931. Din această notă rezultă că familia Sturza, din inventarul bogat al bisericii, punea la adăpost „cutia cu moaștele și potirul dat de Dimitrie C. Sturza-Șcheianu și le-am strîns în lada de fier la mine. Afară de aceste, zice nota, am și crucea lui Nicefor Focas și cea venețiană care sînt tot în acea ladă de fier“. Se știe că, din simț practic orice om la vreme de restriște pune la adăpost doar acele obiecte care au o importanță deosebită în viața lui. Iată că familia Sturza ne-a mărturisit că, din cele multe și de mare preț, au preferat cutia cu sfintele moaște.

Se știe că „prezența moaștelor Sfîntului Ioan de la Suceava, ale Prea Cuvioasei Parascheva la Iași, ale Sfintei Filofteia la Curtea de Argeș, vechile capitale românești, reprezintă mărturii ale Ortodoxiei și vredniciilor înaintașilor noștri și ale luptei lor pentru independență. Pentru noi românii ortodocși, spune I. P. S. Mitropolit Teoctist, moaștele nu sînt numai bunuri spirituale de cult, aducătoare de mîngîiere și de liniște în sufletele credincioase, ci și încredințări vii care înaripează patriotismul, fiind legate de istoria și cultura noastră națională. De aceea, ele ne apropie și ne fac să trăim unitatea românească de totdeauna și, totodată, ele ne integrează trăirii și mărturisirii cu adevărat creștine, neștirbite și curate, așa cum le-am moștenit din moși strămoși“ [26].

Prezența atîtor părticele de sfinte moaște, aici la Miclăușeni, aveau rostul lor bine definit în gîndirea Sturzeștilor. Să nu uităm că în această zonă specificul Ortodoxiei, frumoasele tradiții ale poporului nostru trebuiau să iasă în evidență în vecinătatea imediată a unor localități cu credincioși ce aparțin confesiunii romano-catolice. Cu cumințenia caracte-

24. *Arhivele Statului Iași*, ms. 1610, fila 1.
25. *Ibidem*, ms. 1798, *Condica Miclăușeană*, p. 2-3.
26. *Cinstirea sfintelor moaște, chezășie a unității de credință și de neam*, în Mitropolia Moldovei și Sucevei, LVII, 1981, nr. 4-6, p. 305.

ristică românului, cu sobrietatea specifică ortodocșilor, acest lucru se făcea neostentativ, fără abuz, tacit, în spirit ecumenic și înțelegător pentru cei de altă formație spirituală. Aceasta ar fi o primă justificare a prezenței atît de impunătoare a sfintelor moaște aici, impunătoare prin numărul considerabil de 30 părticele, considerabil cu precădere și prin prezența unor sfinți cu aleasă și mult strălucitoare aureolă în rîndul sfinților din calendarul ortodox. Nu-i la îndemîna oricui să poată afirma că posedă astfel de sfinte moaște, printre care, nu mai puțin de șase Sfinți Apostoli, în frunte cu „protocletul" Andrei, cu rol atît de mare în creștinarea strămoșilor noștri. Acest fapt ne determină să credem că Sturzeștii, sub înrîurirea binefăcătoare a marelui Veniamin, sub îndrumarea duhovnicească a Arhim. Gherasim, „dornici să lege acestor locuri aureola gloriei istorice ca pe o flacără de comoară veche" [27], doreau să accentueze, o dată în plus, faptul că, sîntem o Biserică apostolică. Acordînd Sfîntului Apostol Andrei locul cuvenit „de întîi chemat" nu numai la apostolie, ci și la predicarea cuvîntului lui Dumnezeu pe plaiurile Sciției, Sturzeștii prin tot ceea ce au cunoscut prin studii alese, dar mai ales prin ceea ce au simțit și trăit, ne lasă să înțelegem că și alți Sfinți Apostoli ar fi putut aduce aici sămînța Sfintei Evanghelii. Istoricii de astăzi afirmă că Sfîntul Apostol Pavel și ucenicii săi „au evanghelizat direct" [28] regiunile sud-dunărene.

In încercarea de descifrare a numelor sfinților cu sfinte moaște păstrate aici, rămîi plăcut surprins : Sf. Ap. Andrei, Sf. Ap. Iacob, Sf. Ap. Filip, Sf. Ap. Bartolomeu, Sf. Ap. Arhid. Ștefan, Sf. Ap. Barnaba la Miclăușeni ! Citind aceste nume îți vin în minte cuvintele rostite de Mîntuitorul către ucenicii Săi și îți dai seama cum taina cea din veac ascunsă vine la arătare. „Nu este al vostru a ști anii sau vremile pe care Tatăl le-a pus în stăpînirea Sa. Ci veți lua putere, venind Duhul Sfînt peste voi, și Îmi veți fi Mie martori în Ierusalim și în toată Iudeea și în Samaria și pînă la marginea pămîntului" (Fapte 1, 7-8).

Că la gurile Dunării a fost dintru început o Biserică viguroasă, curată, o Biserică apostolică, este și faptul că, încă din primele secole ale creștinismului pămîntul acesta a dat martiri, a avut o episcopie la Tomis, că episcopi de aici au participat la Sinoade ecumenice, iar unii au intrat în dispute teologice, au venit în contact cu teologi de prim rang ca Sfîntul Vasile cel Mare, au legat prietenie cu Sfîntul Ioan Gură de Aur și chiar l-au apărat în acuzațiile ce i s-au adus etc. [29].

Pămîntul binecuvîntat de Dumnezeu dintre Dunăre și Carpați, „grădina Maicii Domnului", cum i s-a mai spus, pe lîngă faptul că a primit ca recunoaștere a demnității și autocefaliei bisericești sfintele moaște —, dar de la martirii și sfinții din pămîntul Dobrogei [30] și pînă în zilele noastre [31] a născut și a dat sfinți, încît am putea spune că între Ortodoxia de pe aceste plaiuri și celelalte Biserici Ortodoxe a fost în permanență o stare de flux și reflux spiritual.

Sturzeștii de la Miclăușeni, la umbra lui Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare, sub înrîurirea binefăcătoare a mitropolitului de mare cultură și simțire românească Veniamin Costachi, au considerat ca și sub această formă să-și slujească Biserica și neamul, oferindu-ne în dar această perlă a sfintelor moaște care se adaugă la multe altele de pe aceste plaiuri românești.

Prot. M. MOCANU

---

27. A. Leon, *op. cit.*, p. 3
28. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 55.
29. Pr. prof. dr. Ioan G. Coman, *Scriitori bisericești din epoca străromână*, București, 1979, p. 56-81.
30. Vezi pe larg următoarele studii : Pr. prof. I. Rămureanu, *Sfinți martiri la Tomis-Constanța*, în Biserica Ortodoxă Română, XCII (1974), nr. 7-8, p. 975 ; Pr. prof. Ene Branișteș, *Martiri creștini la Dunăre în timpul persecuțiilor*, în Almanahul Parohiei ortodoxe române din Viena, 1976, p. 85-95; Idem, *Martiri și sfinți pe pămîntul Dobrogiei de azi*, în volumul *De la Dunăre la Mare*, Galați, 1977, p. 34-49.
31. Ierom. Ioanichie Bălan, *Cuviosul Ioan cel Nou Hozevitul, un sfînt român din zilele noastre (23 iulie 1913-5 august 1960)*, în Biserica Ortodoxă Română, XCIX (1981), nr. 1-2, p. 67-80 ; Idem, *Pateric românesc*, București, 1980, p. 645-646.

O PRECIZARE

În revista „La Roumanie d'aujourd'hui" nr. 5/1883, cunoscutul cercetător al vechilor documente românești, Dr. Gabriel Strempel, semnează un interesant articol intitulat Les debuts de l'imprimerie chez les roumains. **Menționînd că mii de ani gîndirea omenească n-a fost comunicată și cunoscută decît prin mijlocirea manuscriselor — din această cauză numărul celor ce dispuneau de biblioteci era foarte mic — autorul adaugă că la finele secolului al XV-lea s-a descoperit tiparul prin mijlocirea căruia s-au multiplicat cărțile. Pe pămîntul românesc, tiparul, se arată în continuare, a ajuns destul de repede „franchissant autre les montagnes, l'obstacle représenté par le refus conservateur de la puissante oposition ecclésiastique" (trecînd peste munți, obstacol reprezentat de spiritul conservator al puternicei opoziții bisericești). Fără a da prea multe detalii, autorul amintește că prima carte a fost tipărită pe pămîntul țării noastre în anul 1508 — este vorba de** Liturghierul **lui Macarie —, apoi se referă la activitatea tipografilor din Țara Românească și Transilvania, în secolul al XVI-lea destul de bogată și exclusiv cu tematică bisericească.**

Ajungînd într-un timp relativ scurt pe pămîntul Patriei noastre, după ce a fost descoperit, — chiar Dr. Gabriel Strempel recunoaște acest fapt — și fiind folosit numai la multiplicarea și răspîndirea cărților religioase, în cele mai multe cazuri, prin slujitori ai Bisericii, înseamnă că tiparul n-a întîmpinat nici o împotrivire din partea autorităților bisericești.

În Moldova, e drept, tiparul a fost utilizat mai tîrziu. Prima carte tipărită în această provincie românească este Cazania **lui Varlaam, Iași, 1643. Nu este vorba, nici într-un caz, de o desconsiderare sau respingere a tiparului. Se pare că numărul copiștilor de cărți bisericești era atît de mare în mănăstirile moldovenești din secolele XV-XVI încît nu se simțea nevoia unor cărți tipărite. Locașurile de închinare și slujitorii bisericești, adică, aveau la îndemînă, din destul, cărți manuscrise. Cu vremea, însă și aici, tiparnițele au fost introduse și considerate ca mijloace binevenite pentru multiplicarea și răspîndirea cărților bisericești. În această ordine de idei, este deplin grăitor** Cuvîntul către cetitoriu **din fruntea Cazaniei, semnat de Mitropolitul Varlaam, editorul acestei cărți, care încunoștiințează că pururea pomenitul ierarh a adunat „din toți tălcovnicii sventei evanghelii, dascălii bisericii noastre", a scris și a arătat domnului țării, Vasile Voievodul, care a intervenit la Kiev pentru trimiterea unei tipografii, iar „Preasfințitul părinte Petru Moghilă, fecior de domn de Moldova..., au trimis tiparul cu toate meșteșugurile căte trebuiesc". În tiparnița aceasta, solicitată acolo de unde, în condițiile timpului, putea veni, apoi instalată la biserica „Sf. Trei Ierarhi" din Iași, s-au mai tipărit și alte cărți scrise, fie de Varlaam, fie de unii dintre cărturarii moldoveni.**

Alt mitropolit, mare cărturar, Dosoftei, scria în ziua de 23 martie 1679 spătarului Nicolae (Milescu), la Moscova, ca să intervină la Patriarhul Moscovei pentru o tipografie. Scrisoarea lui Dosoftei este un document care dovedește convingător că Biserica Ortodoxă Română — în trecut ramurile ei — a privit și considerat tiparul ca o cale cu totul binevenită în procesul de răspîndire a cărților religioase. Rîndurile care urmează sînt concludente în acest sens: „Pe lîngă acestea te rog pe cinstit dumneta, să te rogi în

numele meu preasfințitului nostru părinte, patriarhului din Moscova și toată Rusia, ca să mă miluiască pe mine cu un teasc de tipografie și cîteva slove cu care să tipăresc cărți și forme din care se varsă slovele. Și tipar de slove mici, fiindcă sfînta biserică și noi avem mare lipsă în acest lucru. Și acest lucru va fi bine primit înaintea lui Dumnezeu. Și noi avem tipar, numai cît foarte dezordonat, cum te-a încunoștiințat despre acesta căpitanul Ionașcu" [1].

La 15 august 1679, Dosoftei scria, între altele, Patriarhului Ioachim al Moscovei următoarele: „...ne rugăm de Sfinția Voastră, preacinstite și mult milostive părinte, să faci cu noi milă cu iubire de oameni și să ne trimiți tipografie să ne facem cărți ce le-am tradus în limba românească din cea grecească și slovenească, căci la noi a dispărut învățătura de carte și sînt puțini care înțeleg limba cărturarilor; arată iubire în numele lui Dumnezeu precum ne-ai promis cu un prilej binevenit" [2]. **La 16 decembrie 1679, Patriarhul Ioachim al Moscovei scria, între altele, Mitropolitului Dosoftei: „Cunoscînd noi un păstor așa de înțelept, bucuros am trimis prin solul vostru Ioan Bielevici lucrurile tipografice de lipsă care aparțin la tipăritul cărților și care le-ați cerut în scrisoarea voastră către noi. Ce fel de lucruri, aparținătoare de tipografie s-au trimis, aceea s-au însemnat deosebit..."** [3].

Tipografiile întemeiate la Iași, foarte adevărat, mai tîrziu, prin stăruința celor doi mari ierarhi, ca și tipografiile de la Dealul, Buzău, Rîmnic, București, Rădăuți, Cetățuia etc., de asemenea, întemeiate prin purtarea de grijă a ierarhilor țării, la care au lucrat îndeosebi monahi, demonstrează că Biserica nu s-a opus tiparului, ci l-a folosit, îndată după descoperirea sa, ca pe un mijloc tehnic de mare însemnătate.

Pr. Scarlat PORCESCU

---

1. Silviu Dragomir, *Contribuții privitoare la relațiile Bisericii Românești cu Rusia în veacul XVII*, extras, București, 1912, p. 126.
2. *Ibidem*, p. 128.
3. *Ibidem*, p. 130.

Recenzii

† Eftimie, Episcopul Romanului şi Huşilor, **Episcopul Melchisedec Ştefănescu. Viaţa şi înfăptuirile sale**, Editura Episcopiei Romanului şi Huşilor, Roman, 1982, 112 p.

Printre personalităţile de seamă, Biserica Ortodoxă Română a avut ierarhi destoinici stăpîniţi de dragostea faţă de neamul şi Biserica lor. Unul dintre aceştia a fost şi episcopul Melchisedec, pe care ni-l evocă cu deplină recunoştinţă şi admiraţie urmaşul său de azi în scaun, Vlădica Eftimie, un bun gospodar şi părinte duhovnicesc. Dar, prin lucrarea sa: „Episcopul Melchisedec Ştefănescu. Viaţa şi înfăptuirile sale" apărută în Editura Episcopiei Romanului şi Huşilor, P. S. Sa demonstrează o preocupare aparte.

În cele peste 100 de pagini ale lucrării, Prea Sfinţitul Eftimie reuşeşte să ne prezinte o epocă şi o personalitate bisericească a cărui activitate prodigioasă necesită elaborarea mai multor volume. Este, deci, meritul Prea Sfinţiei Sale de a fi izbutit să prezinte cititorilor chipul vrednicului ierarh român într-o sinteză complexă.

În predoslovia lucrării sale, Prea Sfinţitul Eftimie ne introduce în sanctuarul unuia din cei mai învăţaţi episcopi ai românilor, a aceluia care a cunoscut şi a semnalat în anul 1881 Academiei Române „celebrul portret al domnitorului Ştefan cel Mare din Tetraevanghelul de la Humor, scris şi decorat de Nicodim în anul 1473" (p. 4).

Dorind să readucă în actualitate figura cărturarului episcop Melchisedec, „care să ofere posibilitatea de a cunoaşte trăsăturile sale caracterologice, formaţia sa cărturărească, iniţiativele şi acţiunile sale patriotice, cercetările şi contribuţiile sale privind relaţiile Bisericii Ortodoxe Române cu alte confesiuni creştine, cum şi înfăptuirile sale gospodăreşti" (p. 4), Prea Sfinţitul Eftimie a întocmit această monografie pe baza documentelor şi mărturiilor oferite de arhivă şi a informaţiilor lăsate de cercetătorii vieţii şi activităţii vrednicului ierarh din a doua jumătate a secolului trecut.

Vlădica Eftimie mărturiseşte că lucrarea sa are darul de a fi un „prinos de recunoştinţă marelui nostru înaintaş în scaunul episcopal..." (p. 5). Într-adevăr, lectura acestei monografii ne îndreptăţeşte să afirmăm că autorul ei aduce un bogat prinos de recunoştinţă eruditului ierarh Melchisedec Ştefănescu. Desigur, ne întrebăm, cine altul ar fi fost mai îndreptăţit să evoce personalitatea episcopului Melchisedec decît un vrednic urmaş în scaunul său episcopal?

În paginile lucrării, cititorul se va întîlni cu strădaniile şi realizările măreţe ale unuia dintre marii ierarhi ai Bisericii noastre. Dealtfel, prin lucrarea Prea Sfinţitului Eftimie, ierarhul Melchisedec şi înfăptuirile sale au dobîndit aureola actualităţii ce impune respect şi admiraţie tuturor românilor. După cum era şi firesc, în primul capitol al lucrării, autorul face o scurtă prezentare a istoricului Episcopiei Romanului pînă în anul 1879, cînd a fost ales episcop Melchisedec Ştefănescu. Cu acest prilej, Vlădica Eftimie face precizarea de rigoare că nu a avut intenţia de a se ocupa de împrejurările istorice, de condiţiile şi timpul cînd a luat naştere Episcopia Romanului, ci aminteşte doar „că primul document istoric în care este vorba de un ierarah al Romanului poartă data de 30 septembrie 1445; „...La data cînd este pomenit acest ierarh, Episcopia exista, deja, dar cînd anume a fost ea întemeiată nu ştim sigur" (p. 7). Evocînd istoricul acestui scaun episcopal, autorul aminteşte mulţi dintre vrednicii ierarhi care l-au cinstit, precizînd totodată şi preocupările lor canonico-pastorale şi cărturăreşti. Dar, aşa după cum avea să afirme însuşi autorul, „ierarhul care a adăugat în cronica vieţii bisericeşti a Eparhiei Romanului pagini de o sclipitoare cinste... a fost episcopul Melchisedec Ştefănescu" (p. 9-10).

Din schiţa biografică — ce constituie capitolul doi al lucrării — aflăm că Melchisedec s-a născut la 15 februarie 1823, în satul Gîrcina, lîngă Piatra Neamţ. De la tatăl său — preotul Petre Ştefănescu — viitorul ierarh a învăţat primele cunoştinţe teologice pe care le va completa la Seminarul Socola de la Iaşi, unde va fi numit profesor la propunerea unui dascăl Filaret Scriban. Cu sprijinul aceluiaşi dascăl şi patriot român, Melchisedec este trimis, în anul 1843, la Kiev spre a-şi desăvîrşi

pregătirea teologică. Reîntors la Iaşi, în anul 1852, ca profesor şi spiritual la Seminarul „Veniamin", Melchisedec a fost numit, în anul 1856, rector al Seminarului din Huşi. Deputat in Divanul ad-hoc, ministru al Cultelor şi Instrucţiunii Publice — ca urmare a propunerii lui M. Kogălniceanu —, episcop de Huşi, în anul 1862, transferat apoi la conducerea Episcopiei Dunării de Jos, din anul 1864, trimis în misiuni diplomatice de către guvernul ţării, reprezentant al Bisericii noastre la diferite conferinţe teologice, Melchisedec a fost ales episcop al Romanului în ziua de 22 februarie 1879.

Capitolul trei este închinat activităţii sale didactice. Dascăl de teologie de la vîrsta de 21 de ani, Melchisedec s-a dedicat cu competenţă şi dăruire muncii didactice pînă în anul 1862, cînd a fost ales episcop de Huşi. Munca sa didactică a fost însoţită de o prodigioasă activitate publicistică. Melchisedec a publicat diferite manuale pentru uzul elevilor seminarişti, ca de exemplu, manualele de Liturgică, de Teologie Dogmatică, de Teologie Biblică, de Teologie Pastorală etc. Unele dintre manualele sale au rămas în manuscris, ca de exemplu, manualele de Arheologie Biblică, de Drept Canonic, de Patrologie etc.

În capitolul patru, Prea Sfinţitul Eftimie evocă atitudinea patriotic-cetăţenească a episcopului Melchisedec, în viziunea căruia Biserica trebuie să-şi desfăşoare întotdeauna activitatea în cadrul relaţiilor sociale ale timpului. Angajat în problemele cu care a fost confruntată naţiunea şi Biserica noastră în a doua jumătate a secolului trecut, Melchisedec a fost unul dintre cei mai înflăcăraţi unionişti, unul dintre iniţiatorii constituirii Comisiei de inventariere a mănăstirilor neînchinate, unul dintre organizatorii învăţămîntului public etc. Prin predică şi condei, prin ajutorul său moral şi material, prin întreaga sa activitate, Melchisedec a făcut totul pentru a fi alături de ţară în războiul pentru independenţă din 1877. „În sfîrşit — nota Prea Sfinţitul Eftimie — strădaniile sale necontenite în acţiunea de cercetare şi cunoaştere a trecutului, vădite de numeroasele sale scrieri, ca şi interesul său pentru limba, portul şi obiceiurile strămoşeşti sînt demonstraţii care pun în lumină ideile şi sentimentele sale patriotice" (p. 38).

În capitolul cinci, autorul prezintă activitatea lui Melchisedec ca arhiereu — locotenent de episcop, episcop al Dunării de Jos, episcop al Romanului — pe baza unor documente de arhivă, corespondenţă, inscripţii etc.

Activitatea episcopului Melchisedec în Sfîntul Sinod face obiectul capitolului următor. După cum se ştie, Melchisedec a fost autorul „mai tuturor regulamentelor şi hotărîrilor ce s-au luat în acest înalt for de conducere al Bisericii" (p. 53) pentru reorganizarea Bisericii noastre în baza principiilor canonice ale Ortodoxiei. În cei peste douăzeci de ani de prezenţă în Sfîntul Sinod, Melchisedec a fost iniţiatorul şi apărătorul măsurilor privind unificarea bisericească, editarea cărţilor bisericeşti, al organizării învăţămîntului religios, al redresării vieţii mănăstirilor după secularizare, al îndatoririlor preoţilor din armată, al obligativităţii purtării costumului preoţesc etc. Cu pregătirea teologică şi experienţa ce-o avea, Melchisedec a fost susţinătorul tuturor marilor înfăptuiri ale Bisericii noastre dintre anii 1873-1889. Referindu-se la răspunsul documentat dat în anul 1882, de Episcopul Melchisedec, din însărcinarea Sfîntului Sinod, epistolei patriarhului de Constantinopol, Ioachim al III-lea, Vlădica Eftimie arată că acesta pune „în lumină erudiţia sa, cunoşterea temeinică a Sfintei Scripturi şi a canoanelor bisericeşti, pregătirea sa deosebită în ştiinţele istorice şi în filologia veche româno-slavă" (p. 60).

Capitolul şapte ne familiarizează cu activitatea episcopului Mechisedec în cadrul Academiei Române, care s-a concretizat prin prezentarea unor memorii, comunicări, referate pentru primirea unor cărţi, traducerea şi dăruirea unor publicaţii vechi etc. „Nicăieri, pe cît se ştie, n-a fost el mai înconjurat cu dragoste şi mai preţuit — afirma Prea Sfinţitul Eftimie — decît în această familie a oamenilor de litere, de cultură şi de ştiinţă" (p. 66). Într-adevăr, printre ai săi a fost înconjurat de mai puţină dragoste, poate tocmai datorită faptului că locul său se afla printre oamenii de litere, de cultură şi de ştiinţă. Prin testamentul său din 4 octombrie 1889, Episcopul Melchisedec lăsa Bibliotecii Academici cărţile sale şi o colecţie de

monede pe care o achiziţionase în timpul vieţii.

În capitolul opt al lucrării, facem cunoştinţă cu opera ştiinţifică-literară a Episcopului Melchisedec. Vizitele şi călătoriilor sale de studiu, în ţară şi peste hotare, i-au dat posibilitatea de a aduna un material documentar bogat şi variat, care s-a concretizat în lucrări de valoare. Autorul nu se limitează doar la prezentarea acestor lucrări, ci face o adevărată exegeză critică a acestora. „În lucrarea sa de sistematizare a materialului istoric adunat şi redactat al scrierilor sale — preciza Prea Sfinţitul Eftimie — Melchisedec... intervine, uneori, cu păreri şi judecăţi... subiective; ... Unele dintre părerile şi concluziile sale sînt discutabile şi chiar neîntemeiate" (p. 82), dar, în ciuda acestora, el rămîne totuşi „un deschizător de drumuri, un cărturar care a pus început şcolii noastre de istorie bisericească" (p. 83).

Ultimul capitol al lucrării este dedicat călătoriilor, relaţiilor şi corespondenţei purtate de episcopul Melchisedec. Despre scrisorile trimise de episcopul Melchisedec, autorul ne adevereşte că acestea „sînt izvoare documentare preţioase pentru istoria Bisericii Ortodoxe Române" (p. 90). Cît priveşte cerespondenţa dintre Vladimir Guetté şi Melchisedec, Vlădica Eftimie o cataloghează în rîndul activităţilor cu caracter ecumenic (p. 91).

Lucrarea Prea Sfinţitului Eftimie se încheie cu un *epilog*, în care ni se prezintă ultimii ani de viaţă ai cărturarului şi patriotului ierarh Melchisedec Ştefănescu. Ne este dat să ascultăm, în acest epilog, cîntecul unei lebede care va răsuna de-a pururi în auzul conaţionalilor săi.

Cititorul va împărtăşi, desigur, şi amărăciunea autorului datorată faptului că „din partea Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, deşi participau la înmormîntare şapte ierarhi, nu s-a rostit o cuvîntare" (p. 98). Dar, cuvintele Prea Sfinţitului Eftimie — urmaşul episcopului Melchisedec în scaunul vlădicesc de la Roman — constituie un adevărat encomion adus de întreaga Biserică Ortodoxă Română de astăzi.

Prea Sfinţitul Eftimie îşi încheie lucrarea cu un bogat rezumat în limbile franceză, engleză şi germană. Prin aceasta, autorul dă posibilitatea cititorilor străini să ia cunoştinţă despre viaţa şi activitatea celui mai mare bărbat al Bisericii noastre din a doua jumătate a secolului trecut.

Cercetînd un material documentar imens — care a cerut zăbava şi patima cetaniei slovelor de odinioară — Prea Sfinţitul Eftimie a izbutit să redacteze o lucrare de referinţă pentru cercetătorii de azi şi de mîine ai vieţii şi activităţii episcopului Melchisedec Ştefănescu. Lucrarea Prea Sfinţitului Eftimie constituie un act de cultură, adus ca un pios prinos de recunoştinţă memoriei profesorului, cărturarului, patriotului şi ierarhului Melchisedec Ştefănescu. Ostoinţa Vlădicăi Eftimie rămîne pilduitoare pentru toţi fiii Bisericii noastre în evocarea chipurilor măreţe ale ierarhilor noştri de odiniaoră care au strălucit pe firmamentul culturii româneşti.

Pr. asist. dr. N. V. DURĂ

Damaschin Bojincă, **Scrieri. De la idealul luminării la idealul naţional,** Studiu introductiv, selecţie de texte şi note de Nicolae Bocşan, Editura Facla, Timişoara, 1978, LXI + 163 p.

În etapa reorganizării Seminarului de la Socola, Mitropolitul Veniamin Costachi însărcinează pe Gheorghe Asachi să aducă profesori din Transilvania. Sînt recrutaţi şi vin la Iaşi : Ioan Costea, profesor de retorică şi poetică, Ioan Manfi, de latină, Vasile Fabian-Bob şi Dr. Vasile Pop de filozofie şi respectiv filologie.

În etapa reorganizării Seminarului, bănăţeanul Damaschin Bojincă, fiind numit director al acelui seminar, la conducerea căruia îl întîlnim pînă la 19 februarie 1841.

Damaschin Bojincă va coopta în anul 1834 pe Gheorghe Vida, atunci profesor al tinerilor V. Alecsandri, M. Kogălniceanu şi Al. I. Cuza, numindu-l profesor de limbile latină şi elenă, catedră la care va rămîne pînă la sfîrşitul vieţii sale.

Despre personalitatea „luministului" Damaschin Bojincă s-a scris relativ mult, dar o sinteză a ideilor şi a activităţii sale didactice şi juridice desfăşurate la Iaşi se făcea necesară. Studiul lui Nicolae Boc-

șan realizează acest lucru.

În „Studiu introductiv", autorul arată că deceniul al treilea al veacului trecut „aduce la cultura românească din Banat și Transilvania o etapă nouă, a treia în evoluția și dezvoltarea luminismului", pe moștenirea căruia începe să se construiască noua direcție „romantică". La interferența celor două curente de idei, în Banat ca și în Transilvania, se afirmă o generație nouă de intelectuali, proveniți din rîndurile poporului, laici, cu o instrucție de nivel superior, ceea ce le permite angajarea plenară în mișcarea națională. Damaschin Bojincă este unul dintre reprezentanții de seamă ai acestei generații.

El s-a născut în Gîrliște — Banat, dintr-o familie venită aici în veacul al XVII-lea din Brădicenii Gorjului. Fratele său, Vasile Bojincă era absolvent al Preparandei din Arad și s-a angajat în acțiunea lui Eftimie Murgu, în părțile Carașului. Nepoții săi Axente și Nicolae, primul, absolvent al Universității din Pesta, al doilea al Academiei Mihăilene din Iași, au fost, la rîndul lor, colaboratori apropiați ai revoluționarului pașoptist transilvănean.

Tradiția preoțească din familie explică schimbarea numelui Bojincă, cu cel de Popovici, dar familia nu renunță la vechiul nume. Cel mai tînăr membru al familiei, Toma Bojincă, primește o instrucție aleasă în Vîrșeț și Oravița, Timișoara (1820-1821), Seghedin (1822-1823). Își desăvîrșește studiile la Academia de drept din Oradea (1824-1826), unde și tipărește prima sa scriere. Sosit la Pesta, se integrează „cadrului proprice manifestărilor de ordin național și afirmării creației culturale românești", termină studiile de drept, devenind în 1828 jurat-notăraș la înalta Tablă a Ungariei. Vrea să se dedice carierei eclesiastice, dar este împiedicat de Mitropolitul Stratimirovici, ceea ce dă naștere la o reacție puternică din partea mișcării românești. La Pesta, își întregește biblioteca sa „deosebit de sugestivă în vederea reconstituirii formației sale spirituale, indicînd un orizont larg, un spirit enciclopedic în continuă căutare".

Autorul se ocupă apoi de prezența lui Damaschin Bojincă la Iași, unde este numit juristconsult al statului, alături de Chr. Flectenmacher, de la 1 aprilie 1833. El participă activ la viața publică, în domeniul justiției și al școlii, fiind elementul de legătură dintre fruntașii vieții naționale din Banat și Transilvania. Desfășoară o bogată activitate pentru difuzarea cărții și presei transilvănene, bucurîndu-se și de sprijinul Mitropolitului Veniamin.

În 1848, Bojincă e în tabăra conservatoare, în perioada luptei pentru Unire e consecvent alături de unioniști, semnează actul de înființare al Comitetului Unirii, este numit ministru al justiției în primul cabinet Kogălniceanu. La întemeierea Astrei este ales membru onorific. Moare la 18 august 1869, la Dumbrăveni.

Autorul pune apoi în lumină aspecte interesante din activitatea juridică a lui Damaschin Bojincă, subliniindu-se că de numele său (ca juristconsult) se leagă „începutul procesului de modernizare a justiției moldovene". El „înființează corpul avocaților, comisia pravilelor, traduce Codul Calimah" etc.

Cea de a doua direcție în care s-a concretizat activitatea lui Damaschin Bojincă o constituie străduania în slujba Școlii românești.

Ca director al Seminarului de la Socola (1834), introduce un examen de admitere sever, organizează prima bibliotecă a Seminarului, calificată drept bunișoară, destinată profesorilor și elevilor (bibliotecă ce va crește apoi prin biblioteca lui Ghermano Vida în octombrie 1853 și va ajunge, către sfîrșitul veacului al XIX-lea și începutul veacului XX, la 10.000 volume) ; organizează seminarii mai mici, „preparandele", după modelul celor din Banat, pentru acoperirea necesarului de cadre, apăra limba română ca limbă de învățămînt.

Îndepărtat pentru un semestru de la direcția Seminarului (1839-1840) prin numirea lui V. Suhopan, este remarcat și va rămîne în această funcție pînă în 1841. Din noiembrie 1841 a fost numit profesor la Academie — în anii 1843-1847 — unde predă dreptul civil, dreptul roman și dreptul Moldovei, pînă în 1847 cînd părăsește Academia. Meritele lui Damaschin Bojincă în activitatea școlară din Moldova „sînt incontestabile".

Analizînd opera polemică a lui Damaschin Bojincă, autorul subli-

niază „temele majore ale luminismului românesc, ideea descendenței romane, limba, element delimitant al individualității naționale, puternic factor de unitate al nației".

Ca istoric, se remarcă la „Biblioteca românească" prin *Istoria românilor,* una din cele mai interesante scrieri ale vremii, care reliefează locul și rolul țărănimii și pune accentul pe ideea de libertate, democrație și regim republican. Prezintă personalități de excepție, ca Iancu de Hunedoara, Mihai Viteazul, Radu Șerban, Dimitrie Cantemir — figuri de eroi cu valoare de simbol.

Alte lucrări : *Istoria popoarelor și staturilor* și *Istoria culturii,* se remarcă prin noțiunea largă de cultură cu care operează autorul, reducînd aceste scrieri și viziunea sa largă asupra istoriei ca știință, tratînd după credințele religioase, uneltele și ocupațiile, scrierea, științele, legislația, tehnica, filozofia, medicina, istoria, artele, literatura.

Nicolae Bocșan menționează că „Damaschin Bojincă nu a fost original ca istoric deoarece traduce și prelucrează literatura vremii. Cu toate acestea, el rămîne însă original prin alegerea temelor și subiectelor tratate, concepția sa dovedindu-se evoluționistă, optimistă... ; opera istorică a lui Damaschin Bojincă înscriindu-se în atmosfera preromantică ce domină luminismul tîrziu".

Prin lucrarea *Diregătoriul bunei creșteri,* Damaschin Bojincă aduce un călduros omagiu omului, puterii sale creatoare, capacității lui nelimitate de perfecționare și dezvoltare. „Omul — menționează Damaschin Bojincă — este cea mai desăvîrșită ființă, o creație divină".

De la transformarea omului prin educație și cultură, Damaschin Bojincă ajunge la „ridicarea nației", la „unitatea națională", pe care o proclamă și o slujește prin activitatea sa.

În domeniul etnografiei și folclorului, Damaschin Bojincă deschide un capitol nou, dominat de ideea de repertoriu al obiceiurilor și legarea lor de spiritul creator al poporului —, „factor de individualitate și unitate națională", „pentru că știu că nimic nu este mai dulce și mai sfînt românului adevărat decît a-și păzi limba și legea. Și pentru ce ? Pentru că își iubește naționalitatea".

Etnografii și folcloriștii care au succedat lui Damaschin Bojincă au preluat o serie de motive de la el, iar specialiștii consideră că „bănățeanul a dat mai mult decît alții semnalul unei direcții, care va stăpîni pînă tîrziu, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, interpretarea folclorului românesc din Transilvania".

Concluzia autorului este că Damaschin Bojincă „uimește prin cîteva realizări de marcă, făcînd dovada unui spirit viguros dotat cu o mare capacitate de audiență și analiză cu îndrăzneală a limbajului și ideilor nemaiîntîlnite de la Petru Maior".

La Iași, Damaschin Bojincă este angajat în efortul general de afirmare și dezvoltare a instituțiilor moderne, în condițiile în care cultura și știința românească au intrat „în tiparele moderne, preocupîndu-se de modernizarea justiției și de consolidarea învățămîntului național".

Cu note, un tabel cronologic, apoi extrase din scrierile lui Damaschin Bojincă, bibliografia, un indice de nume și cîteva fotocopii ale unora dintre filele de titlu ale scrierilor sale, studiul lui Nicolae Bocșan definește personalitatea unuia dintre colaboratorii apropiați ai Mitropolitului Veniamin Costachi.

Pr. Iustin GASPAR

Constantin Daniel, **Civilizația asiro-babiloniană,** București, 1981, 404 p.

Această lucrare ne introduce în multiplele aspecte ale străvechii civilizații asiro-babiloniene care a înflorit în Valea Tigrului și Eufratului și a intrat în contact și cu civilizația poporului evreu. În *Introducere* (p. 5-12), autorul arată geneza civilizației asiro-babiloniene înserată, alături de alte culturi, la trunchiul civilizației sumeriene (mileniul al IV-lea î.e.n.). Răspîndirea gîndirii sumeriene la majoritatea popoarelor din Asia apuseană, dar asimilată de asiro-babilonieni, a generat teoria eronată a panbabilonismului (secolul al XIX-lea). Babilonul a avut totuși o influență

spirituală puternică asupra popoarelor învecinate. Autorul subliniază că datele despre Asiria și Babilon de la scriitorii greci sînt eronate sau exagerate, dovedind-o cu spirit științific ; date sigure și exacte oferă *tăbliţele cuneiforme*. El face un istoric al descifrării acestora, care începe în 1621 cu Pietro della Valle și se termină la 25 mai 1857, dată de la care orientaliștii încep să publice numeroase studii sau texte asiro-babiloniene. De remarcat că autorul face o retrospectivă și asupra celor mai importante lucrări publicate în țara noastră. În *Geografia Mesopotamiei* (p. 13-23), este prezentată schiţa geografică a Mesopotamiei, ţinut fertilizat de Tigru și Eufrat, numeroasele state-orașe dintre care Babilonul este „cel mai vechi și mai bogat stat-oraș întemeiat în Mesopotamia..." (p. 13). Sînt descrise apele, clima, locuitorii etc. În *Scurtă schiţă a istoriei Babilonului și a Asiriei* (p. 24-67), autorul prezintă cronologic istoria celor două state-orașe de la întemeierea lor și regii pe care i-au avut pînă la ocuparea de către perși sau mezi și chaldeeni. Istoria Babilonului începe cu Imperiul din Akkad (circa 2350-2150 î.e.n.), datorită regelui Sargon I (2350-2295), întemeietorul dinastiei semite din Akkad și mare cuceritor de orașe, urmat la tron de fiii săi. Prin anul 2150 î.e.n. are loc invazia muntenilor gutii. Urmează epoca Isin-Larsa (1690-1700 î.e.n.). Asirienii, popor semit înrudit cu babilonienii, făceau parte din Imperiul akkadian, dar devin independenți cu primul rege Ilusuma (1810 î.e.n.). Este accentuată îndeosebi dinastia regelui Hammurabi (1830-1530), datorită marii personalități a istoriei universale, regele *Hammurabi* (1728-1686). Între 1530-1150 are loc invazia și stăpînirea kașiților. Asiria este stăpînită de hurriți între 1400-1070; pe timpul regelui Tukultinuinurta I (1235-1198) va cunoaște cea mai mare putere. Regele Tiglatpileser I (1116-1078), supune întreaga Mesopotamie. Invazia arameeilor face ca Babilonul și Asiria să se lupte între ele. Între 930-612 î.e.n. este perioada Imperiului nou asirian. Regele Samsiadad V (823-810), cucerește Babilonul. Fiul său Adadnirari III (809-702), are ca regentă pe mama sa, Sammuramat, o principesă babiloniană cunoscută de greci sub numele de Semiramis și căreia legenda îi atribuie construirea „grădinilor suspendate". Ea va impune biruri și Israelului. Salmanassar V (726-722) înfrînge răscoala regelui Hosea din Samaria.

Sanherib (704-681), nimicește orașul Babilon. Assurbanipal (668-630), a fost și unul din marii iubitori de literatură. El avea o bibliotecă foarte bogată conținînd peste 20.000 de tăbliţe cuneiforme. El cucerește Theba, fapt surprins și de profetul Naum (3, 8-10). Istoria Asiriei se termină în anul 608, căzînd sub stăpînirea regelui Kyaxares al mezilor, ceea ce a bucurat multe popoare ; profetul Naum o dovedește cu imnul său de bucurie (2, 2-14; 3, 1-19). În ceea ce privește Imperiul nou babilonian, regele Nabopalassar învinge pe egipteni la Karkemiș în 605, fapt menționat și de Sfînta Scriptură : IV Regi 24, 1 ; Ieremia 40, 2 ; II Cronici 35, 20. Opera sa o continuă fiul său Nabukadnezar (605-562), amintit în Sfînta Scriptură cu numele de Nabucodonosor care, printre altele, cucerește și distruge Ierusalimul, jefuiește și arde templul, iar pe regele Sedechia, cu ochii scoși, îl duce ca rob în Babilon. Ultimul rege al Babilonului este Nabonide (555-539). La 12 octombrie 539 Babilonul este cucerit de perși, conduși de Cyrus, pe cînd Belșaţar benchetuia și o mînă scrisese pe zid : „Mene, mene tequel ufarsin" (termeni aramaici cu sensul : „a numărat, a cîntărit, a împărţit" ; Daniil 5, 25 sq.). Aramaica devine limbă vorbită în toată Mesopotamia. Urmează o *Cronologie* (p. 68-70), a regilor din Babilon și Asiria. În capitolul următor autorul analizează modul de producție din Asiria și Babilon (p. 71-85). În *Societatea asiro-babiloniană* sînt analizate clasele sociale (p. 86-95). Două capitole aparte sînt : *Regele asiro-babilonian și casa sa* (p. 96-121) și *Dregătorii și administraţia asiro-babiloniană* (p. 122-131), în care autorul analizează minuțios complicatul aparat administrativ al Asiriei și Babilonului, folosind și dovezi din Vechiul Testament. Despre armată, una din cele mai importante instituții asiro-babiloniene, autorul se ocupă în *Armata și ostașii asiro-babilonieni* (p. 132-150). În capitolul *Preoţii asiro-babilonieni și templele lor* (p. 151-170), autorul

stăruie asupra unor aspecte ale religiei asiro-babiloniene : preoți, obiecte cultice, rugăciuni, jertfe etc. Un anume aspect al vieții religioase asiro-babiloniene este relatat de Sfînta Scriptură : *Istoria omorîrii balaurului și a sfărîmării lui Bel* (1, 3-26). Una din ocupațiile de seamă ale babilonienilor este descrisă în *Negustorii și comerțul asiro-babilonian* (p. 171-182). De reținut că popoarele vecine și chiar grecii au împrumutat termeni tehnici, mai ales pentru greutăți și capacități, tehnica vînzării și cumpărării. Babilonienii călătoreau foarte mult pentru a-și vinde mărfurile. Diversele ocupații meșteșugărești sînt analizate în *Meșteșugurile și artizanii în Mesopotamia* (p. 183-195), iar agricultura, creșterea vitelor etc., în *Țăranii și agricultura asiro-babiloniană* (p. 209-226), apoi este prezentată viața unui asiro-babilonian începînd de la naștere pînă la moartea sa. Zeitățile asiro-babiloniene și diferite caracteristici sînt prezentate cu lux de amănunte în *Zeii și zeițele Panteonului asiro-babilonian* (p. 227-242).

Despre „o summa a noțiunilor pe care pot să le aibă oamenii despre cosmogonie, teogonie și antropogonie“ (p. 243), aflăm amănunte în *Mitologia asiro-babiloniană* (p. 243-263). *Catarctica și magia* (p. 264-271), tratate separat, erau în mare vogă, fiind o caracteristică a asiro-babilonienilor. În capitolul următor *Mantica asiro-babiloniană* (p. 272-288), autorul tratează despre : astrologie, haruspicină, oniromancie etc. Despre medicina empirică preștiințifică și primii medici din lume atestați, despre „școlile medicale“, practici medicale etc., autorul se ocupă în capitolul *Medicina* (p. 289-301). Un capitol aparte îl constituie *Știința listelor* (p. 302-305). Scribii au întocmit *liste de nume* — un fel de dicționar — cu scopul de a cunoaște limba. Cele mai vechi le-au întocmit sumerienii aproape în toate domeniile de cunoaștere, iar de la ei le-au preluat asiro-babilonienii cu scopuri practice precise. În *Astronomia și astrologia* (p. 306-320), autorul tratează despre : calendar (după fazele lunii), nivelul cunoștințelor astronomice, principiile generale ale astrologiei, astrologia asiriană și astronomia babiloniană. Despre matematică, în lumina unor descoperiri recente, aflăm amănunte în capitolul cu același nume (p. 321-328). În capitolul *Limba asiro-babiloniană (akkadiană)* (p. 329-337), autorul se ocupă de caracterele specifice ale limbilor semite, de fonetica limbii asiro-babiloniene, de lexicul și caracterul gramaticii akkadiene. Despre scrierea asiro-babiloniană și despre literatură, autorul ne oferă amănunte în capitolele cu același nume (p. 338-372). Arta este tratată într-un capitol aparate, fiind atinse critic arhitectura, sculptura, pictura, muzica, artele minore (p. 373-398). Lucrarea se termină cu o *Încheiere* (p. 399-401) și o *Bibliografie selectivă* (p. 402-403); ea conține hărți, numeroase clișee și ilustrații reproduse din lucrările de specialitate, fiind fundamentată pe o bibliografie valoroasă. Astfel, studiile despre asiro-babilonieni publicate pînă acum sînt completate în mod judicios.

Liviu I. STOINEA
student teolog

Cronica bisericească

A. — Arhiepiscopia Iașilor

OASPEȚI

Între 20-22 august 1983 Mgr. Dr. Albert Rauch, conducătorul Institutului pentru Bisericile Răsăritene din Regensburg-R. F. Germania și secretar al Comisiei „Biserici de Răsărit" din cadrul Comisiei Ecumenice a Conferinței episcopilor germani, a vizitat Biserica dreptslăvitoare din Moldova și Bucovina. Însoțit de Maica stareță Eustochia Ciucanu, oaspetele a luat parte la slujba de sfințire a noii biserici și la Sfînta Liturghie, săvîrșite de Înalt Prea Sfințitul Părinte Mitropolit Teoctist, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, la Mănăstirea Humorului, duminică 21 august 1983. În timpul discuțiilor avute cu Întîistătătorul Bisericii din Moldova și Bucovina, Mgr. Dr. Albert Rauch a subliniat bunele impresii pe care i le-a procurat vizitarea Bisericii Ortodoxe Române ; organizarea ei și lucrarea de slujire fiind model nu numai pentru Orientul creștin, ci și pentru Bisericile din Apusul Europei.

I.P.S. Mitropolit Teoctist a arătat că slujirea Bisericii noastre este închinată sprijinirii celor mai nobile năzuințe ale poporului nostru, de aceea, pe drept cuvînt Biserica Ortodoxă Română este Biserică a poporului, a neamului din care a răsărit. Mărturiile trecutului istoric, dar și ale prezentului întăresc acest adevăr, că Biserica Ortodoxă Română a slujit și slujește, prin lucrarea ei specifică, unitatea poporului, idealurile sale umanitare și mai ales în zilele noastre sprijină toate inițiativele pentru statornicirea păcii și apărarea vieții pe pămînt.

Mgr. Dr. Albert Rauch, mulțumind I. P. S. Mitropolit Teoctist pentru călduroasa primire și pentru discuțiile care i-au prilejuit o mai largă și profundă înțelegere a multor probleme legate de viața și slujirea Bisericii Ortodoxe Române, a spus că va păstra și pe viitor aceleași bune simțăminte și amintiri despre Biserica Ortodoxă Română.

În ziua de 5 septembrie a.c., I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, a primit la reședința mitropolitană din Iași pe Dl. Hazen Arque, împreună cu doamna, de origine română. Senatorul canadian, Hazen Arque însoțit de Dl. Eugen Nichifor, primarul Municipiului Iași, și-a exprimat bucuria de a se revedea cu I.P.S. Sa.

În discuțiile care au avut loc cu acest prilej, I.P.S. Mitropolit Teoctist a subliniat bunele relații de colaborare cultural-științifică dintre cele două țări și popoare, român și canadian. Românii și-au găsit prieteni, pretutindeni și, la rîndul lor, s-au bucurat de prieteniile altora. Climatul pașnic, specific vetrei lor strămoșești le-au vădit pretutindeni legătura lor cu Țara-Mamă și cu Biserica strămoșească.

Punînd în lumină lupta pentru pace, dusă fără preget de toți fiii poporului nostru, I.P.S. Sa a arătat că aceasta constituie o preocupare majoră și pentru slujitorii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, care sprijină orice inițiativă de apărare a păcii și vieții și reflectă fidel și eficient inițiativele în acest sublim scop datorate clarviziunii Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele scumpei noastre Patrii. În acest sens au fost subliniate numeroasele manifestări ale voinței de pace ale oamenilor din țara noastră, exprimînd convingerea fermă că pacea este dezideratul major al întregii lumi, în vederea realizării căruia nu trebuie precupețit nici un efort. În numele acestor strigente necesități a statornicirii păcii pe pămînt, poporul nostru promovează bunaînțelegere, prietenia și colaborarea cu toate popoarele lumii, de pe toate continentele, indiferent de orînduirea lor socială.

La rîndul său, înaltul oaspete a exprimat bucuria de a fi găsit în țara noastră oameni atașați celor mai nobile aspirații ale omenirii, între care cea mai vitală este apărarea păcii și vieții. Acest fapt l-a determinat să creadă și să păstreze această convingere că românii slujesc, cu abnegație, cauza păcii.

Mulțumind pentru primire, distinsul oaspete canadian a rugat pe I.P.S. Mitropolit Teoctist să primească încredințarea celor mai sincere sentimente de respect și prețuire pentru țara și poporul nostru, pentru Biserica Ortodoxă Română și pentru slujitorii și credincioșii Altarului strămoșesc.

Diac. V. NECHITA

CONFERINȚELE PREOȚEȘTI PE LUNA SEPTEMBRIE 1983

Tema rînduită de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române pentru cea de-a treia conferință preoțească din luna septembrie a. c., s-a referit la „Promovarea unității întregului popor, îndatorire patriotică a tuturor fiilor țării noastre".

Lucrările conferințelor preoțești s-au desfășurat la sediile protopopiatelor în zilele de 20, 21, 22 și 23 septembrie a. c. Din încredințarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist, la fiecare protopopiat lucrările conferințelor preoțești au fost prezidate de următorii delegați : la protopopiatele Dorohoi și Botoșani, P. S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul, la protopopiatele Rădăuți, Fălticeni și Cîmpulung P. C. Pr. Constantin Sîrbu, vicar-administrativ, la protopopiatele Piatra Neamț și Tîrgu Neamț P. C. Pr. Scarlat Porcescu, la protopopiatele Hîrlău și Iași P. C. Pr. Costache Buzdugan, consilier-administrativ, la protopopiatele Suceava și Pașcani P. C. Pr. Toma Rîpă, consilier-administrativ.

La deschiderea lucrărilor delegații chiriarhali au făcut o succintă prezentare a evenimentelor interne și externe mai importante care au avut loc în țara noastră în ultima perioadă de timp de după conferințele preoțești din luna mai a. c.. Delegații chiriarhali au dat apoi cuvîntul următorilor P.P. C.C. preoți : la protopopiatul Rădăuți P. C. Pr. Grigore Vasile-Negostina ; la protopopiatul Hîrlău, P. C. Pr. Merticaru Dumitru-Erbiceni ; la protopopiatul Fălticeni, P. C. Pr. Beraru Mihai-Oprișeni ; la protopopiatul Suceava, P. C. Pr. Cărărușă Gheorghe-Șcheia ; la protopopiatul Cîmpulung, P. C. Pr. Cîrciu Petru Cristofor-Doroteia ; la protopopiatul Dorohoi, P. C. Pr. Berciuc Viorel-Vorniceni II ; la protopopiatul Tîrgu Neamț, P. C. Pr. Antistescu Ioan-Plăieșu; la protopopiatul Iași, P. C. Pr. Ancuța Cornel Petru-Probota ; la protopopiatul Piatra Neamț, P. C. Pr. Lica Vasile-Bărcănești ; la protopopiatul Botoșani, P. C. Pr. Vezeteu Gheorghe-Prăjeni și Podaru Ioan-Cristești, la protopopiatul Pașcani.

P.P. C.C. preoți referenți au scos în evidență unitatea poporului nostru, oglindită în limbă și simțire, în obiceiuri și tradiție, în cultură și spiritualitate, în mărturisirea aceleiași credințe dreptslăvitoare. Această unitate dă expresie deplinei afirmări libere și independente a voinței de progres și dezvoltare pe care întreaga noastră națiune o nutrește.

Procesul complex de formare a limbii și a poporului român, cu aria de desfășurare în spațiul carpato-danubiano-pontic, comportă o serie de particularități care, de-a lungul existenței noastre bimilenare, s-au sedimentat în spiritul locuitorilor acestor plaiuri, creind astfel o unitară conștiință națională. Această conștiință a unității de neam se fondează pe sinteza unor elemente caracteristice romanității carpato-dunărene : unitatea teritoriului de care este strîns legat sufletul românului, unitatea etnică, de limbă și simțire românească a locuitorilor de pe ambele versante ale Carpaților și mărturisirea aceleași credințe strămoșești.

Poporul român a avut neîncetat conștiința că e de aici, că nu vine din alte părți. Sîntem fiii acestui pămînt, ca răsădiți din el și istoria din zorile ei aici ne-a pomenit, înfrățiți cu natura darnică, uniți în fața vicisitudinilor timpului, cu același crez dreptslăvitor deprins de la naștere. De la statul dac centralizat din vremea lui Burebista, la satul unitar român și pînă la bogatele înfăptuiri contemporane, poporul român a avut o istorie singulară în care lupta continuă pentru libertate și unitate a constituit caracteristica lui fundamentală.

23 August 1944 a pus în lumină voința de atîtea secole a poporului român pentru dreptate socială și națională pentru unitate și independență. Este ziua cînd prin jertfă s-a făcut dreptate unui popor care veacuri de-a rîndul cunos-

cuse jugul stăpînirilor străine. În acest fel problemele majore social-economice care de mult se aflau în fața națiunii noastre și-au găsit acum o soluționare justă corespunzător intereselor vitale ale întregului popor.

În aceste noi și importante împrejurări istorice, Bisericii Ortodoxe Române, ierarhilor, preoților și credincioșilor le-au revenit și au îndeplinit sarcini deosebite. Prin strădaniile clerului și credincioșilor ortodocși români, avînd în frunte pe regretatul Părinte Patriarh Justinian, au pus capăt sciziunii dureroase dintre fiii aceleași Biserici restabilind unitatea în sînul Ortodoxiei românești.

Un alt pas foarte important pentru liniștea sufletească a celor care locuiesc aceste plaiuri, s-a realizat, s-a promovat și se cultivă ecumenismul local interconfesional care asigură colaborarea tuturor credincioșilor, indiferent de confesiunea căreia aparțin, la binele țării și al omului, la încetarea vrajbei interconfesionale, la lupta pentru apărarea păcii, deziderat vital al epocii contemporane. Biserica Ortodoxă Română a aderat la apelul și la activitatea Consiliului Mondial al Păcii și a Conferinței Creștine pentru Pace, luînd cuvîntul totdeauna în sprijinul păcii la diversele simpozioane, colocvii și întruniri intercreștine din lume.

Dar unitatea poporului român este exprimată astăzi mai mult ca oricînd prin participarea tot mai activă a maselor largi la F.D.U.S., organism cu arie vastă de manifestare la care a adresat și Biserica Ortodoxă Română.

După prezentarea referatelor, participanții și-au exprimat opiniile lor în privința temei discutate, cu precădere subliniindu-se faptul că prin grija Sfîntului Sinod și ostenelile Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist, conferințele preoțești au constituit și constituie prilejuri de dialog, de împărtășire a opiniilor și de lărgire a orizontului cunoașterii tematicelor atît de folositoare lucrării preoțești.

În partea a doua a lucrărilor conferinței s-a trecut la citirea rapoartelor de activitate, după care delegații Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist au dat îndrumări și indicații prețioase din partea Centrului eparhial.

M. MĂRGINEANU

ITINERAR CHIRIARHAL

Duminică 14 august, aflîndu-se în zona Neamțului, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist, a săvîrșit Sfînta Liturghie la Mănăstirea Agapia, cînd a rostit și un părintesc cuvînt de învățătură, cu referire la pericopa evangheliei zilei (Matei 9, 27-35), despre Sfînta Liturghie, înțelesul și luminile ei, apreciind strădania viețuitoarelor în frunte cu starețа lor stavrofora Eustochia Ciucanu pentru păstrarea cu sfințenie ca și la celelalte mănăstiri a odorului cel mare al credinței, al învățăturii și tradițiilor românești și creștinești ale poporului nostru.

Hramul Mănăstirii Văratec. În ziua de 15 august — Adormirea Prea Sfintei de Dumnezeu Născătoare și pururea Fecioarei Maria —, viețuitoarele Mănăstirii Văratec-Neamț prăznuiesc după tradiția noastră creștinească, veche și sfîntă, hramul mănăstirii.

Anul acesta, ca și în alți ani, hramul Mănăstirii Văratec a fost cinstit cu participarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist al Moldovei.

Înalt Prea Sfinția Sa a săvîrșit Sfînta Liturghie, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi.

În ajunul zilei de hram, în biserică s-a săvîrșit slujba de priveghere și s-a cîntat prohodul Maicii Domnului, după care s-a înconjurat sfînta biserică în procesiune.

Slujba Sfintei Liturghii s-a săvîrșit afară, lîngă biserică, de unde putea fi auzită și urmărită de toți cei prezenți. Cîntările Sfintei Liturghii au fost executate de corul maicilor, iar altele ca : Sfinte Dumnezeule, Tatăl nostru — au fost cîntate de toți credincioșii.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist a rostit un amplu cuvînt de învățătură în care a spus între altele : „*Adormi-*

rea Prea Sfintei de Dumnezeu Născătoare și Pururea Fecioarei Maria este o sărbătoare mare, căreia evlavia creștină i-a închinat cele mai frumoase imnuri și rugăciuni, pentru că ea, singură dintre pămînteni, s-a învrednicit a fi Născătoare de Dumnezeu.

La toate bisericile și mănăstirile ea este cinstită ca o mamă bună care nu-și uită pe fiii săi în orice împrejurare s-ar afla. Cîte suflete zbuciumate n-a mîngiat? Cîți genunchi nu se pleacă în fața icoanei ei? De aceea, ca un rug aprins se înalță către ea rugăciunile credincioșilor noștri. Sfînta Liturghie pe care am săvîrșit-o astăzi, în fața dumneavoastră, cîntările maicilor sînt un mare dar adus Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu. Este o cîntare de biruință pentru că noi toți, așa cum am cîntat „Tatăl nostru" formăm un singur trup, împărtășindu-ne din același Sfînt Potir. Orice dezbinare este dureroasă, dar mult mai dureroasă este dezbinarea pe seama credinței.

De aceea, vă îndemn părinteşte să fiți fii buni ai Bisericii și ai Maicii Domnului și păstrători ai dreptei noastre credințe. Unde poate fi găsită o mîngîiere mai mare, o hrană mai sănătoasă decît la sînul Bisericii și în aceste frumoase icoane care sînt pentru noi toți nor de mărturii?".

În continuare, Înalt Prea Sfințitul s-a referit la problema calendarului, subliniind valoarea sfintelor sărbători nu a calendarului. Cinstirea lor este importantă nu data cînd le sărbătorim, păstrînd unitatea credinței așa cum am moștenit-o de la moșii și strămoșii noștri.

„Bucurîndu-ne de libertate noi ne simțim datori față de Conducerea statului pentru larga înțelegere pe care ne-o acordă. De aceea, să păstrăm credința, viața curată, românească plină de iubire față de țară, față de Conducerea ei de care sîntem legați și ca fii ai Bisericii azi cînd unitatea înseamnă viață, pace între noi și între popoare. Vă mulțumesc că ați fost împreună cu noi împrejurul acestui altar străbun de unde vom avea mîngîiere și mîntuire. Mulțumesc maicilor și monahiei Hristofora Haidamac egumena pentru toată osteneala. Vă binecuvintez pe toți".

Biserica „Adormirea Maicii Domnului" din parohia Mănăstirea Humorului, protopopiatul Suceava. În vechiul sat Mănăstirea Humorului, atestat documentar încă de la începutul veacului al XV-lea (1415), se mai văd și astăzi ruinele unei biserici datînd din vremea voievodului Alexandru cel Bun, înălțată, potrivit predaniilor bătrînești de „panul Ioan Vornicul" pentru călugării de aici, și care nu se știe din ce cauze s-a prăbușit.

Nu departe de aceste ruine, se află astăzi biserica cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" zidită, potrivit pisaniei, în anul 1530 de marele logofăt Teodor Bubuiog și soția sa, Anastania, „la porunca și cu ajutorul evlaviosului domn Petru Voievod". Picturile sale exterioare, ca și cele de la Voroneț, Arbore, Moldovița și Sucevița vorbesc despre iscusința zugravilor noștri care au creat aceste comori de artă.

În anii tuturor înnoirilor din țara noastră, credincioșii din parohia Mănăstirea Humorului, ca vrednici urmași ai înaintașilor noștri, au simțit nevoia de a înălța o nouă biserică, de proporții corespunzătoare, pentru a putea fi păstrată și întreținută în condiții optime vechea biserică — monument istoric —, devenită neîncăpătoare pentru credincioșii satului de azi. De aceea, în primăvara anului 1974, cu binecuvîntarea Prea Fericitului Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, pe atunci Mitropolit al Moldovei și Sucevei, cu sprijinul forurilor în drept și osteneala vrednicului de pomenire Preotul Dumitru Volosciuc, adormit întru Domnul, credincioșii din această parohie au purces la înălțarea noului locaș de închinare.

Lucrările de construcție s-au încheiat după aproape zece ani de muncă.

Cu ajutorul preponderent acordat de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, și prețioasele îndrumări date cu prilejul vizitelor în timpul lucrărilor de construcție, biserica se înalță acum impunătoare și armonioasă cu înfățișarea satului de azi, împodobită ca o mireasă a lui Hristos, gata să primească în sînul ei pe cei ce-și îndreaptă gîndul și pașii cu dragoste spre ea.

Duminică, 21 august 1983, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist a săvîrșit slujba de sfințire a noului locaș de cult cu hramul „Adormirea

Maicii Domnului", aprinzînd o nouă candelă de lumină, de sfințenie, de unitate, de întărire în credință și dragoste frățească, binecuvîntînd osteneala și lucrarea dreptcredincioșilor creștini din parohia Mănăstirea Humorului. În continuare, Înalt Prea Sfinția Sa a săvîrșit, în fruntea unui sobor de preoți și diaconi, Sfînta și Dumnezeiasca Liturghie, în prezența credincioșilor din parohie și din împrejurimi, fiind o zi strălucitoare de august în preajma marii sărbători naționale a poporului nostru : 23 August.

Cîntările Sfintei Liturghii au fost executate de corul pe 4 voci al parohiei, ale cărui armonii și interpretări, ca și minunatele costume naționale au fost elogios apreciate.

În încheiere, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit a rostit un înălțător cuvînt de învățătură și îndrumare părintească și creștinească.

După aceasta, I.P.S. Mitropolit a citit molitva de dezlegare a păcatelor pentru credincioșii care au fost de față rugînd pe Cel ce are puterea de a ierta păcatele să le dăruiască tuturor sănătate, pace și mîntuire.

Pentru neobosita sa activitate pastorală și roadele duhovnicești dobîndite în cei 11 ani de muncă în ogorul Domnului, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist a acordat, prin hirotesie, Preotului paroh Constantin Sava distincția onorifică bisericească de iconom stavrofor, înmînîndu-i semnele distinctive.

La sfîrșit s-a citit textul telegramei, pe care Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist a trimis-o Prea Fericitului Părinte Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, primul ctitor al noii biserici din parohia Mănăstirea Humorului cu prilejul slujbei de sfințire a bisericii, rugînd pe Cel Atotputernic să-l ocrotească cu purtarea sa de grijă, să-i dăruiască sănătate, putere multă și bucuria unei îndelungi și rodnice arhipăstorii. Corul a intonat imnul patriarhal.

Arhid. T. MELEȘCAN

Pe la sfîrșitul secolului XVI-lea, începutul celui de al XVII-lea, într-o pitorească poiană înconjurată de codrii Voronei, s-au așezat cîțiva monahi care au întemeiat un schit. Ei au construit o biserică de lemn cu hramul „Nașterea Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu" — locul unde se afla Sfînta Masă a acelui locaș se păstrează cu grijă pînă astăzi — și, împrejur corpuri de chilii călugărești. De la numele codrilor și a zonei în care era situat, schitul a primit denumirea de *Schitul Vorona*. Prin sîrguința călugărilor din acel schit și prin atenția unor ctitori și binefăcători, fii ai Bisericii strămoșești, modesta așezare monahală Vorona s-a dezvoltat căpătînd, cu vremea, înfățișarea unei mănăstiri.

Prima biserică de piatră, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", este ctitorită în zona nordică a incintei mănăstirești, cum arată pisania, în anul 1793, de „Dumnălui Iordache Panaite paharnicul i sora Dumisale Safta și cocoana Dumisale Maria Kestaki păhărniceasa".

Alături de vechiul locaș de lemn, între timp, șubred și neîncăpător, în anul 1835, mereu pomenitul arhimandrit Rafail, cu ajutorul unor dreptcredincioși din împrejurimi, a înălțat, în partea sudică a incintei, altă biserică de piatră care a preluat hramul vechiului locaș. Același vrednic de pomenire arhimandrit, Rafail, a zidit, la cimitirul mănăstiresc, încă o biserică, cu hramul „Sfîntul Ierarh Nicolae".

La Mănăstirea Vorona, în ziua de 8 septembrie, an de an, se adună dreptcredincioși din satele învecinate, spre a lua parte la slujba hramului bisericii, zidită în 1835, apoi spre a asista la manifestările tradiționale folclorice care se desfășoară, după amiază, într-o poiană învecinată mănăstirii. Anul acesta, popasul duhovnicesc al hramului Voronei, „Nașterea Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu", a fost cinstit cu prezența Înalt Prea Sfințitului Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, care acum mai bine de cincizeci de ani, aproape copil, îndemnat de o tainică și stăruitoare chemare, își îndrepta pașii spre această mănăstire în care a început a înțelege, de la duhovnici cu viață aleasă, căile Domnului și în care a îmbrăcat haina călugărească.

Nu numai din dorința de a fi în regiunea în care a văzut lumina

și în mijlocul dreptcredincioșilor din satele învecinate Mănăstirii Vorona s-a îndreptat Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist, în această zi de 8 septembrie spre acest ostrov al monahismului moldovenesc, ci și pentru a binecuvînta și a sfinți cu puterea harului dumnezeiesc, pictura interioară a bisericii „Nașterea Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu", săvîrșită de pictorul bisericesc N. Gavrileanu, prin osîrdia călugărițelor din această mănăstire în frunte cu Prea Cuvioasa stareță Teofana Scîntei.

Potrivit rînduielilor îndătinate, în ziua de 8 septembrie, dimineața, Înalt Prea Sfințitul, înconjurat de P.C. Protopop Grigore Diaconu, P.C. Protopop onorar M. Gheorghiu, preoți din parohii învecinate și diaconi, a binecuvîntat și a stropit cu apă sfințită noua pictură, s-a rugat Celui Atotputernic ca să reverse harul Său asupra acestui așezămînt călugăresc și, în continuare, a săvîrșit Sfînta Liturghie. După otpustul dumnezeiești slujbe, Înalt Prea Sfinția Sa, a rostit un cuvînt de îndrumare ascultat, în liniște desăvîrșită și cu mare atenție, de credincioșii care au luat parte la această frumoasă prăznuire. Înalt Prea Sfinția Sa, a scos în lumină rolul moral-religios pe care l-a îndeplinit și-l îndeplinește Mănăstirea Vorona, a readus în conștiința dreptcredincioșilor chipul Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu, a binecuvîntat strădaniile necontenite ale călugărițelor din Vorona, apoi a îndemnat părintește pe toți cei ce-l ascultau să stăruie, fiecare dintre ei, în păstrarea dreptei credințe, în viețuirea întru unitatea duhovnicească, în săvîrșirea faptelor bineplăcute Domnului, în hărnicie pilduitoare, în iubirea Patriei și apărarea păcii pe pămînt.

Împreună cu arhitecți și ingineri constructori, după agapa oferită în trapeza mănăstirii, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist a văzut și cercetat, pe șantier, modul în care se desfășoară lucrările de construcție ale unui imobil în care vor fi încăperi pentru ateliere mănăstirești și de asemenea, încăperi spațioase, în care vor fi păstrate și ocrotite cărțile vechi și alte obiecte de cult adunate de la biserici din județul Botoșani. În continuare s-a fixat locul pe care va fi amplasată altă clădire pentru egumenie și pentru călugărițele din această mănăstire.

În drum spre Suceava, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist a văzut biserica „Tăierea Capului Sfîntului Ioan Botezătorul" din *Reuseni,* județul Suceava, ctitoria Domnitorului Ștefan cel Mare, la care sînt necesare lucrări de bună întreținere și conservare.

A doua zi, 9 septembrie a.c. Înalt Prea Sfințitul a purtat discuții cu specialiștii care scot la iveală, prin procedee tehnice adecvate, fragmente de pictură exterioară de la biserica „Sfîntul Gheorghe" a *Mănăstirii Sfîntul Ioan cel Nou de la Suceava,* apoi a recomandat P.C. stareț Protos. Grigore Halciuc, întocmirea unei documentații privind spălarea și luminarea picturii interioare de la această monumentală ctitorie voievodală. În aceeași zi, la *Mănăstirea Dragomirna,* Înalt Prea Sfințitul Teoctist a văzut cum se desfășoară lucrările de acoperire cu tablă a complexului monumental, iar la *Mănăstirea Sucevița,* cu precizarea de a se păstra cît mai curată ctitoria Movileștilor, a studiat problema amenajării unui paraclis pentru oficierea serviciilor religioase zilnice, apoi a dat soborului mănăstirii sfaturi părintești cerînd tuturor călugărițelor disciplină desăvîrșită și respectarea strictă a pravilelor bisericești.

Pr. Scarlat PORCESCU

SLUJBE ARHIEREȘTI MISIONARE, SFINȚIRI DE BISERICI ȘI VIZITE ÎN EPARHIE

În ziua de 19 iulie a.c. P.S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul a vizitat Mănăstirea Rîșca și șantierul de la clădirea din partea de est a mănăstirii și turnul clopotniță.

În ziua de 20 iulie, Prea Sfinția Sa a săvîrșit Sfînta Liturghie și a

predicat în biserica cu hramul „Sfîntul prooroc Ilie“ din parohia Voitinel din protopopiatul Rădăuți. Cu acest prilej Prea Sfinţitul a hirotonit preot pe diaconul C. Nistor pe seama parohiei Fîntîna Mare, protopopiatul Fălticeni.

În aceeași zi, Prea Sfinţia Sa a vizitat Mănăstirea Putna — șantierul de lucru la aripa din partea de nord.

În continuare, a vizitat Mănăstirile Sucevița și Moldovița dînd cuvenitele îndrumări duhovnicești vieţuitoarelor din aceste mănăstiri.

În ziua de 21 iulie în drum spre Mănăstirea Neamţ, Prea Sfinţia Sa a vizitat protopopiatul Fălticeni și parohia Bărăști cu filiala Giulești, unde a dat preotului Axinia Mihai îndrumările necesare în legătură cu începerea lucrărilor.

În continuare, Prea Sfinţitul Episcop Pimen a vizitat Mănăstirile Neamţ, Secu și Sihăstria.

În drum spre Iași, Prea Sfinţia Sa a vizitat biserica din parohia Sîrca, dînd unele dispoziţiuni preotului V. Ungureanu în legătură cu începerea lucrărilor de reparaţii.

Praznicul împărătesc al Schimbării la Faţă a Domnului nostru Iisus Hristos a fost sărbătorit în chip deosebit anul acesta pe 6 august la Mănăstirea Sucevița cu prilejul hramului mănăstirii. P. S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul a fost prezent în mijlocul clerului și credincioșilor, oficiind Sfînta Liturghie, rostind cuvînt de învățătură și împărtășind arhierești binecuvîntări din partea I. P. S. Mitropolit Teoctist.

Duminică, 14 august, în mijlocul credincioșilor din filia Falcău, parohia Straja, protopopiatul Rădăuți, judeţul Suceava, P. S. Pimen a săvîrșit Sfînta Liturghie și a rostit un cuvînt de învățătură.

Pe data de 15 august, de „Adormirea Maicii Domnului“ — „Sîntămăria Mare“, cu prilejul hramului Mănăstirii Putna, P. S. Episcop-vicar Pimen a săvîrșit aici Sfînta Liturghie, rostind un cuvînt de învățătură despre Sfînta Fecioară Maria, Născătoarea de Dumnezeu și rolul ei în iconomia mîntuirii.

Pe data de 21 august, P. S. Pimen a săvîrșit slujba de sfinţire la biserica din filia Arămoaia, parohia Totoiești, protopopiatul Tg. Neamţ, judeţul Neamţ și Sfînta Liturghie. În bucuria de a-și vedea ostenelile încununate cu arhierești binecuvîntări, credincioșii au trăit clipe de aleasă simţire creștinească și românească, potrivit cu îndemnurile adresate de P.S. Sa în cuvîntul ocazional rostit. În timpul Sfintei Liturghii a fost hirotonit în preot, diaconul Talpalaru Nicolae, pe seama parohiei Vlădiceni, comuna Bîrgăoani, protopopiatul P. Neamţ, judeţul Neamţ.

Duminică, 28 august 1983, în filia Uda, parohia Iorcani, din protopopiatul Pașcani, a avut loc solemnitatea sfinţirii bisericii noi cu hramul „Naşterea Maicii Domnului“.

În urmă cu 30 de ani, prin osîrdia credincioșilor și stăruința preotului Ioan Bădărău, s-a înălţat aici o biserică de lemn, care a fost sfinţită în anul 1953 de pururea pomenitul mitropolit Sebastian Rusan. După aceea, biserica a suferit grave avarii și din cauza materialului de construcţie slab erau necesare dese renovări. Văzînd această situaţie, credincioșii din satul Uda, parohia Iorcani, la îndemnul preotului Ioan Bădărău, au purces la înălţarea unui nou locaș de închinare corespunzător cu nevoile lor religioase.

În ziua de 28 august 1983, cu binecuvîntarea Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit Teoctist, Prea Sfinţitul Episcop-vicar Pimen Suceveanul a venit în filia Uda și a săvîrșit slujba de sfinţire a bisericii, înconjurat de preoţi și diaconi. În continuare, Prea Sfinţia Sa a săvîrșit Sfînta Liturghie, care va rămîne mereu vie în amintirea credincioșilor.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii, Prea Sfinţitul Episcop-vicar Pimen a rostit un cuvînt de învățătură creștină ortodoxă în care și-a exprimat bucuria și mulţumirea că Dumnezeu a ajutat ca lucrările de construcţie la această biserică să fie încheiate cu bine după o muncă de aproape 7 ani.

În continuare, referindu-se le evanghelia zilei (Matei 15, 22-34), Prea Sfinţitul a arătat că biserica este ca și o corabie care ne ajută să plutim pe valurile acestei vieţi. Toate le putem face cu ajutorul lui Dumnezeu. În biserică auzim și înţelegem cuvîntul Sfintei Evanghelii, în biserică primim Sfintele Taine, căci „numai împărtășindu-ne cu Trupul și Sîngele Domnului, cuvîntul lui Dumnezeu rămîne în noi“.

În încheiere, Prea Sfinţitul a transmis tuturor celor prezenţi arhiereşti binecuvîntări din partea Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit Teoctist, felicitînd pe credincioşi pentru dragostea lor faţă de locaşul lor de cult.

Pentru strădania sa, preotului paroh Ioan Bădărău, care pînă acum s-a îngrijit de construirea a încă trei biserici, a fost distins, prin hirotesie, iconom stavrofor.

Mănăstirea Secu-Neamţ, străveche vatră de evlavie şi cultură creştină-ortodoxă, ctitoria lui Nestor Ureche şi a soţiei sale Mitrofana, prăznuieşte în fiecare an, la 29 august, după tradiţie, hramul ei : Tăierea capului Sfîntului Ioan Botezătorul.

Anul acesta, cu încuviinţarea Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit Teoctist, la hramul mănăstirii a participat Prea Sfinţitul Episcop-vicar Pimen Suceveanul.

În ajunul zilei de hram, în biserică, Prea Sfinţia Sa, a săvîrşit slujba vecerniei, litia şi utrenia, înconjurat de soborul de stareţi, preoţi şi diaconi.

A doua zi, afară, în partea de nord a bisericii, Prea Sfinţitul Episcop-vicar, înconjurat de acelaşi sobor, a săvîrşit Sfînta Liturghie, la care a dat frumoase răspunsuri corul parohiei Boroaia din judeţul Suceava.

După terminarea Sfintei Liturghii, Prea Sfinţitul a rostit cuvîntul de învăţătură creştinească. Referindu-se între altele la interpretarea pe care unii credincioşi o dau textului : „Voi sînteţi preoţie împărătească, neam sfînt“ (I Petru 2, 9), Prea Sfinţia Sa a arătat temeiurile scripturistice pe baza cărora Sfînta noastră Biserică învaţă că numai Apostolilor le-a spus Mîntuitorul : „Cărora veţi ierta păcatele, iertate vor fi...“ (Ioan 20, 23), iar Sfîntul Apostol Pavel îndeamnă pe credincioşi : „Ascultaţi de preoţii voştri“ (Efeseni 5, 1) ; nu tuturor credincioşilor cărora le predicau, după cum numai Sfinţilor Apostoli le-a spus Mîntuitorul : „Mergînd învăţaţi toate neamurile...“ (Matei 28, 19).

În încheiere, Prea Sfinţitul, arătînd că Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Teoctist n-a putut veni la hramul Mănăstirii Secu, din motive superioare bisericeşti, a transmis tuturor arhiereşti binecuvîntări, încredinţîndu-i de toată dragostea sa de părinte şi arhipăstor. La sfîrşit, P.C. Irineu Ilie a mulţumit, în cuvinte frumoase, Prea Sfinţitului Episcop-vicar pentru impunătoarea slujbă pe care a făcut-o, rugîndu-l să transmită I.P.S. Mitropolit cele mai respectuoase mulţumiri pentru arhipăstoreştile sale binecuvîntări, încredinţîndu-l de ascultarea tuturor vieţuitorilor din acea mănăstire şi de fiasca lor dragoste.

Duminică, 4 septembrie, în prezenţa soborului Mănăstirii Neamţ şi a credincioşilor adunaţi, P. S. Episcop Pimen a oficiat Sfînta Liturghie, rostind şi un cuvînt de învăţătură.

Schitul Hadîmbu — monument istoric aflat în parohia Hadîmbu, protopopiatul şi judeţul Iaşi — şi-a serbat hramul pe data de 8 septembrie a.c. de „Naşterea Maicii Domnului“-Sîntămăria mică. Cu acest minunat prilej, clerul şi credincioşii s-au bucurat primind arhiereştile binecuvîntări împărtăşite în numele I.P.S. Mitropolit Teoctist de către P.S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul. Frumoasa prăznuire, Liturghia arhierească şi cuvîntul de învăţătură rostit de P. S. Sa au creat o atmosferă deosebită sărbătorii.

În ziua de 18 septembrie a. c., P. S. Pimen Suceveanul, Episcop-vicar, înconjurat de un sobor de preoţi slujitori, a săvîrşit Sfînta Liturghie la biserica cu hramul „Duminica tuturor sfinţilor“ din parohia Corni, protopopiatul şi judeţul Botoşani, păstorită de preoţii Ilie Iurăcianu şi Ioan Paveliuc. La sfîrşitul Sfintei Liturghii, P. S. Sa a rostit un cuvînt de învăţătură.

La biserica cu hramul „Sfîntul Nicolae“ din parohia Broşteni, protopopiatul Cîmpulung, deservită de P. C. Preot P. Dolgu, în ziua de duminică 25 septembrie a. c., Prea Sfinţitul Episcop-vicar Pimen Suceveanul, înconjurat de un sobor de preoţi, a săvîrşit Sfînta Liturghie şi a rostit un cuvînt de învăţătură.

În după amiaza aceleiaşi zile, P.S. Sa a vizitat parohiile Cotîrgaşi şi Mădei.

Arhid. T. MELEŞCAN şi M. MĂRGINEANU

†

CHEMAȚI LA DOMNUL

PREOTUL ICONOM STAVROFOR VALERIAN BRÎNZEI

La 13 martie 1983, a încetat din viață Preotul iconom stavrofor Valerian Brînzei.

S-a născut la 30 martie 1908, în comuna Tîrnauca, satul Probotești din fostul județ Dorohoi, ca fiu al lui Gheorghe și Aglaia Brînzei.

Școala primară a făcut-o în satul natal, primele patru clase liceale la Pomîrla, după care, la stăruința preotului Nicolae Sandovici trece la Seminarul „Pimen Mitropolitul" din Dorohoi, ale cărui cursuri le termină în 1927. În anii 1927-1928 activează ca pedagog la Seminar. La 28 octombrie se căsătorește cu fiica preotului Constantin Răileanu din Pomîrla și la 1 aprilie 1929 este hirotonit preot la parohia Hilișeu-Gafencu și Hilișeu-Curt-Dorohoi. În 1931 obține licența în Teologie. În 1933 se transferă la parohia Dersca, apoi în 1941 la parohia Vîrgolici, acum bisericuța de lemn din Dorohoi.

În 1945 este numit protopop II, în 1946 misionar, în Dorohoi. În 1954 semtembrie 1 e numit contabil la Centrul eparhial Iași, pînă la 1 mai 1955. La 10 martie 1960, prin schimb benevol e numit paroh la biserica „Sfîntul Spiridon" din Iași, apoi se transferă la biserica „40 de sfinți", de unde iese la pensie în luna mai 1973.

Ultimii 10 ani îi petrece în locuința sa din Iași, în mijlocul cărților și al numeroaselor tablouri cu flori pictate de el.

Corpul neînsuflețit al preotului iconom stavrofor Valerian Brînzei a fost depus la biserica „Sfîntul Spiridon". Slujba înmormîntării a fost oficiată de un sobor de preoți avînd protos pe P.C. Pr. Protopop T. Irimia, care în cuvîntul său a scos în evidență figura venerabilă a preotului Valerian Brînzei, activitatea sa ca paroh, protopop, misionar și zugrav autorizat. Biserica pierde un devotat slujitor al ei, care „cu timp și fără timp s-a făcut tuturor toate ca pe toți să-i dobîndească". În numele Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist și al preoților din orașul și protopopiatul Iași P.C. Sa prezintă condoleanțe familiei.

Au luat apoi cuvîntul P.C. Pr. Scarlat Porcescu, fost vicar eparhial și Pr. Ioan Cîrciuleanu de la parohia Galata, care au accentuat bunătatea sufletească a celui dispărut, rudenii și cunoscuți relevînd totodată o latură mai puțin cunoscută, aceea de harnic colaborator al revistei „Mitropolia Moldovei și Sucevei", între anii 1951-1975, în paginile căreia i-au fost publicate articole, recenzii și alte materiale de interes documentar.

Prin decesul preotului iconom stavrofor Valerian Brînzei, familia pierde pe susținătorul ei, prietenii și cunoscuții pe omul de inimă, Biserica pe slujitorul bun și înțelept, care de-a lungul celor aproape 50 de ani de slujire preoțească n-a precupețit nici timp, nici sănătate împlinindu-și cu scumpătate îndatoririle sacerdotale.

Pr. Iustin GASPAR

PREOTUL MIHAIL COSTEA

În ziua de 10 august a. c., s-a stins din viață Preotul Mihail Costea.

Născut în comuna Cristești, județul Iași, la data de 11 octombrie 1909, în sînul unei familii de buni creștini, tînărul Mihail Costea a urmat cursurile școlii primare din satul natal, apoi cele ale Seminarului teologic „Veniamin Costachi" din Iași. Și-a luat licența în Teologie la Facultatea din Cernăuți, promoția 1934. A fost hirotonit preot pe seama parohiei Sodomeni-Pașcani la data de 22 iulie 1934. Aici a activat pe tărîm pastoral-gospodă-

resc și administrativ-bisericesc. Împreună cu credincioșii a pictat biserica parohială, dotînd-o și cu mobilier nou.

A fost cunoscut ca un preot blînd atît cu enoriașii, cît și cu colegii.

S-a pensionat la data de 1 septembrie 1980. Ca pensionar a slujit la aceeași parohie, bucurîndu-se de stima enoriașilor și respectul preotului paroh Vasile Tanasă.

În ziua de 13 august a. c., s-a oficiat slujba de prohodire de un sobor de preoți.

Despre viața și activitatea preotului Mihail Costea a vorbit P.C. Prot. Mihai Mocanu. Au fost evocate momentele mai importante din viața regretatului preot, modul cum și-a îndeplinit activitatea și și-a înțeles chemarea de preot.

Prezența enoriașilor, la serviciul de prohodire, a exprimat, încă o dată, respectul de care s-a bucurat Preotul Mihail Costea din partea celor pe care i-a slujit cu dragoste aleasă.

A fost înmormîntat în cripta familiei din cimitirul parohial.

Prot. M. MOCANU

B. — Episcopia Romanului și Hușilor

SĂRBĂTOAREA „SFINȚILOR APOSTOLI PETRU ȘI PAVEL“ LA HUȘI

Cel mai important locaș de închinare, din Huși, atît prin vîrsta sa, cît și prin înfățișarea sa artistică, este biserica „Sf. Apostoli Petru și Pavel“. Pe vremea domniei sale, slăvitul Ștefan Voievod (1457-1504), pentru motive strategice și administrative, a sprijinit așezarea urbană Huși și a înălțat acolo una dintre reședințele sale domnești, fără îndoială, în locul unor curți ridicate de înaintașii săi în scaunul Moldovei. Ștefan cel Mare, în anul 1495, a zidit biserica „Sfinți Apostoli Petru și Pavel“. Potrivit inscripției în piatră care, din fericire, se păstrează, lucrările de construcție ale bisericii s-au încheiat în anul de la facerea lumii 7003, iar al mîntuirii 1495, „al 38-lea curgător“ al domniei marelui Ștefan, „luna noiembrie“. Dacă lucrările începuseră în același an sau mai înainte, nu știm.

La început, biserica domnească, ctitoria lui Ștefan cel Mare, pe la sfîrșitul secolului al XVI-lea, a devenit catedrală episcopală, în timp ce în Moldova domnea Ieremia Movilă. Din cauza cutremurelor și a altor întîmplări năprasnice — atacuri vrăjmașe, jefuiri, incendii — biserica „Sfinții Apostoli“ a fost grav șubrezită, apoi refăcută. Prin planul ei, această biserică este asemănătoare unora dintre ctitoriile marelui voievod, dar prin adausurile succesive ea se deosebește de acestea.

Pentru viețuitorii monahi din jurul ctitoriei voievodale și pentru dreptcredincioșii din Huși, sărbătoarea „Sfinții Apostoli“ este un popas de trăire și înălțare duhovnicească. Totdeauna popasul acesta așteptat în vechiul tîrg moldovenesc, cu simțăminte și gînduri alese creștinești, este cinstit de prezența întîistătătorului duhovnicesc al Eparhiei Romanului și Hușilor. Anul acesta, Prea Sfințitul Episcop Eftimie era întîmpinat, la intrarea în sfîntul locaș, în seara de 28 iunie, de sfinții slujitori și de numeroși credincioși din Huși. Înconjurat de ieromonahi, ierodiaconi și preoți din oraș, Prea Sfințitul Episcop a oficiat slujba vecerniei și a sfințit litiile, apoi a rostit un cuvînt de îndrumare.

A doua zi, 29 iunie, începînd de la orele 9,30, s-a săvîrșit sub cupolele ctitoriei voievodale, Sfînta Liturghie. După otpustul ei, Prea Sfințitul Episcop a hirotesit în arhimandrit pe Prea Cuviosul Mina Dobzeu, starețul viețuitorilor din jurul bisericii „Sfinții Apostoli Petru și Pavel“. Distincția aceasta onorifică a fost acordată părintelui stareț, la propunerea Prea Sfințitului

Eftimie, de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Impresionat de măreția momentului, P. C. Arhim. Mina Dobzeu a mulțumit Sfîntului Sinod și P. S. Episcop al Romanului și Hușilor pentru distincția acordată, făgăduind că se va strădui să fie un slujitor vrednic în via Domnului.

Ascultat cu luare-aminte de toți cei ce au luat parte la dumnezeiasca slujbă a hramului, Prea Sfințitul Episcop Eftimie, în cuvîntarea rostită, a readus în actualitate chipul domnului Ștefan cel Mare, strădaniile și remarcabilele sale înfăptuiri, printre care și biserica „Sfinții Apostoli Petru și Pavel" din Huși. S-a referit apoi la trecutul istoric, deseori potrivnic și apăsător al sfîntului locaș, la ctitori, binefăcători, la sfinții slujitori și la generațiile de credincioși care, veacuri de-a rîndul, au ascultat aici cuvîntul Evangheliei. Istoria acestui sfînt locaș, a adăugat Prea Sfințitul Episcop, este împletită cu istoria neamului nostru. De pildă, în ziua de 29 iunie 1857, tînărul arhimandrit Melchisedec Ștefănescu, rectorul Seminarului teologic din Huși, viitor episcop al Romanului, a rostit o înflăcărată cuvîntare îndemnînd pe clerici și dreptcredincioși să se alăture celor ce luptau pentru înfăptuirea unirii țărilor române. Într-o duminică din decembrie 1858, însuși colonelul Alexandru I. Cuza, viitor domn al României, a luat parte la Sfînta Liturghie și a ascultat cuvîntarea patriotică a arhimandritului Melchisedec.

În continuare, Prea Sfințitul Episcop s-a referit la verhovnicii apostolilor, Sfinții Petru și Pavel, ocrotitorii locașului de la Huși, pe care Biserica îi prăznuiește în această zi, scoțînd în relief osîrdia lor pilduitoare pentru propoveduirea învățăturii Mîntuitorului Hristos, pentru întemeierea și ocrotirea unor comunități creștine în diferite regiuni ale lumii, pentru așezarea unor vrednici păstori de suflete în diferite cetăți cercetate de ei. În mod deosebit, Prea Sfințitul a scos în lumină silința Sfinților Apostoli Petru și Pavel pentru unitatea credinței, sfătuind pe toți cei ce ascultau cuvîntarea sa, să rămînă, fiecare dintre ei, fii ascultători ai Bisericii strămoșești.

După creștineasca agapă oferită de stăreția așezării călugărești, Prea Sfințitul Episcop Eftimie a cercetat fosta reședință episcopală, revenită de curînd în patrimoniul eparhiei. În încăperile fostei reședințe episcopale, după ce ele vor fi reparate și restaurate, vor fi expuse muzeistic cărți vechi, icoane, cruci și alte obiecte de cult adunate de la bisericile din județul Vaslui.

Pr. Scarlat PORCESCU

BISERICA „ADORMIREA MAICII DOMNULUI" DIN PAROHIA BRĂTILA, PROTOPOPIATUL MOINEȘTI, JUDEȚUL BACĂU

În ziua de 14 august 1983, a avut loc slujba de sfințire a bisericii parohiale cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" din parohia Brătila, săvîrșită de către Prea Sfințitul Eftimie, Episcop al Eparhiei Romanului și Hușilor.

Între anii 1974-1983, această sfîntă biserică a fost construită din nou din piatră și cărămidă și acoperită cu tablă zincată, pictată și dotată cu toate cele trebuincioase săvîrșirii cultului divin.

Construcția noului locaș de cult s-a început încă din timpul activității preotului Moldoveanu Bogdan, pensionar, și s-a terminat în timpul actualului paroh P. C. Pr. Rotaru Ioan, ambii preoți fiind de față și trăind împreună bucuria unei lucrări terminate.

În ajun s-a săvîrșit slujba vecerniei și litiei, iar a doua zi la ora 9,30 dimineața a sosit Prea Sfințitul Episcop însoțit de P. C. Prot. I. Andrioaie și, împreună cu un sobor de preoți slujitori, P. S. Sa a săvîrșit slujba de sfințire și Sfînta Liturghie, dîndu-se astfel posibilitatea tuturor celor prezenți de a participa la această zi festivă precum și de a da răspunsurile prin cîntarea omofonă.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii, Prea Sfințitul Episcop a rostit un cuvînt de învățătură, făcînd comparație între David și Solomon care au avut poruncă de la Dumnezeu să facă Domnului casă nouă și, între cei doi preoți slujitori, Bogdan Moldoveanu și Ioan Rotaru care au făcut asemenea, dînd, în continuare, exemple atît din Vechiul cît și din Noul Testament, cu privire la originea locașului de cult (III Refi 8, 23-45 ; Matei 16, 18-19).

În încheiere, Prea Sfinția Sa îndeamnă pe credincioși să strîngă la timp și fără pierderi recolta din acest an care este pîinea noastră a tuturor. După ce a dat diferite îndemnuri pentru creșterea aleasă a copiilor și îndeplinirea datoriilor față de stat, s-a săvîrșit un polihroniu.

Pentru meritele lor, au fost distinși onorific, prin hirotesie, iconom stavrofor P.C. Pr. Bogdan Moldoveanu și sachelar P.C. Pr. Ioan Rotaru.

Participarea Prea Sfințitului Episcop la această slujbă de sfințire de biserică și Sfînta Liturghie au avut un deosebit caracter pastoral-misionar pentru enoriașii care au luat parte la această bucurie duhovnicească, plecînd mulțumiți sufletește la casele lor.

Prot. I. ANDRIOAIE

†

CHEMAȚI LA DOMNUL

PREOTUL CONSTANTIN CATANĂ

În zorii zilei de duminică, 14 august 1983, a trecut la cele veșnice Preotul pensionar iconom stavrofor Constantin Catană de la parohia Poduri, protopopiatul Moinești, județul Bacău.

Născut în satul Prăjești, comuna Măgirești, județul Bacău la data de 23 mai 1916 din părinți gospodari Toader și Safta Catană, urmează școala primară în satul natal, între anii 1929-1937, timp de 8 ani, urmează Seminarul „Sfîntului Gheorghe" din Roman, apoi Facultatea de teologie din Cernăuți între anii 1937-1941.

În martie 1940 se căsătorește cu tînăra Popovici Maria, iar la 1 aprilie 1942, a fost hirotonit preot pe seama parohiei Poduri, unde a rămas slujitor devotat pînă la 1 august 1981 cînd a fost pensionat pe caz de boală.

Timp de 41 de ani, cu credință și cu frică de Dumnezeu, Preotul Catană Constantin, care și-a înțeles misiunea, a slujit Biserica, fiind exemplu bun pentru enoriașii săi.

Slujba înmormîntării a avut loc marți 16 august 1983, după care sicriul cu trupul neînsuflețit al regretatului Preot Constantin Catană a fost așezat în cavoul familiei din cimitirul bisericii parohiei Poduri.

Despre viața și activitatea sa au vorbit : P.C. Prot. I. Andrioaie, P.P.C.C. preoți, C. Nemțeanu și D. Izvoreanu din partea colegilor, I. Boeriu, din partea preoților pensionari, și Corbu Arpad, în calitate de paroh, urmaș de slujire la altarul unde a slujit regretatul Preot Constantin Catană.

PREOTUL IOAN TUNARU

Spre sfîrșitul zilei de sîmbătă 3 septembrie 1983, a încetat din viață Preotul Tunaru Ioan, slujitor la parohia „Sfîntul Spiridon" din orașul Comănești. Născut pe Valea Trotușului în comuna Brusturoasa, județul Bacău, la data de 12 martie 1943 din părinții Vasile și Natalița Tunaru, urmează școala generală de 7 ani în comuna natală între anii 1950-1957. Apoi între anii 1958-1963 urmează Seminarul teologic de la Mănăstirea Neamț.

Între anii 1963-1967 urmează cursurile Institutului teologic din București, obținînd licența în teologie, după care în același an 1967, s-a căsătorit cu tînăra educatoare Vătavu Mariana din orașul Comănești, fiind hirotonit preot pe seama parohiei Slobozia, comuna Stănișești, protopopiatul Bacău, unde slujește timp de 8 ani, pînă la data de 30 decembrie 1975, cînd prin transfer este numit la parohia „Sfîntul Spiridon" din orașul Comănești. Aici își desfășoară activitatea pastorală alături de preotul paroh Lascăr Ioan pînă cînd trece la cele veșnice.

Slujba înmormîntării a avut loc în ziua de 6 septembrie 1983 în cimitirul din curtea bisericii Lăloaia, orașul Comănești, săvîrșită de către un sobor de preoți în frunte cu P.C. Prot. I. Andrioaie, care în cuvîntul său a scos în evidență viața și activitatea Preotului Ioan Tunaru. Cu acel prilej au mai vorbit P.C. Prot. Radu Vasile-Bacău, în calitate de coleg, Preotul pensionar Alexandru Gheorghe și colegul său de slujire la altar, Preotul paroh Lascăr Ioan de la parohia „Sfîntului Spiridon" Comănești.

Din soborul de preoți care au săvîrșit slujba înmormîntării a făcut parte și P. C. Pr. Bogdan Gheorghe, inspectorul general bisericesc al Bisericii Ortodoxe Române, în calitate de coleg.

În sunetul clopotelor, plîns de membrii familiei, de enoriași și de toți cei prezenți, sicriul cu trupul neînsuflețit al regretatului Preot Tunaru Ioan a fost așezat în mormîntul din cimitirul bisericii Lăloaia.

Prot. I. ANDRIOAIE

METROPOLIE DE LA MOLDAVIE ET DE SUCEAVA

Revue officielle de l'Archevêché de Iassy
et de l'Evêché de Roman et de Huşi

ANNÉE LIXe No. 7 — 9 juillet — septembre 1983

S O M M A I R E

A LA FÊTE NATIONALE DU PEUPLE ROUMAIN

1944 Août — 1983 — 39 années vers la lumière (*Diacre V. Nechita*) 299
Nouveaux accomplissements dans la vie de la Patrie florissante *(Diacre V. Nechita et M. Mărgineanu)* . . . 302

EN GARDANT L'UNITÉ DE L'ESPRIT DANS LA LIAISON DE LA PAIX

La visite en Moldavie de sa sainteté le Patriarch Pimen de Moscou et de toute la Russie accompagné par sa Béatitude le Patriarch Iustin (12-14 octobre 1983) (*Diac. V. Nechita*) 305
La visite d'une délégation de l'Eglise Orthodoxe Roumaine à Ecimiadzin en R. S. S. d'Arménie (*Dr. Gheorghe Petraru)* 349

E T U D E S

Dr. Gheorghe PETRARU, La sanctification de l'homme en Christ chez Saint Maxime le Confesseur 360
Dr. Eugen PENTIUC, La Notion de sainteté dans l'Ancien Testament 375
P. Dr. Dan MIRON, L'Education — dimension de la vie . . 385

AU DOMAINE PASTORAL

† *TEOCTIST, Archevêque et Métropolite,*
Renouvellement et sainteté 416
Vivre l'unité de foi 423

H O M É L I E S

P. Şt. SLEVOACĂ, Au VIII-ième Dimanche après la Pentecôte 432
P. Iustin GASPAR, A la fête du Saint martyr Pantéleemon . 435
P. Th. LIFICIU, Catéchèse sur le temps d'accomplir les sept laudes de l'Eglise 436

LA JUSTE DOCTRINE DE L'EGLISE

P. prof. Mircea CHIALDA, La survénération de la Vierge . . 439

PAGES PATRISTIQUES

Saint Sofronie de Jérusalem — La V-ième intervention. Sur la fête de la Sainte Croix (Traduction par *P. prof. N. Petrescu*) . 449

Saint Jean Chrysostôme, Homélie LVI-ième, chez Matthieu (16, 28; 17, 1-9); La Transfiguration du Sauveur Christ (Traduction par *Gh. Badea*) 452

LIVRE ROUMAIN ANCIEN

Ierom. Macarie CIOLAN, 340 ans depuis la parution du livre roumain de doctrine de l'érudit Métropolite Varlaam Moțoc 460

NOTES 468

Les saintes reliques de l'église paroissiale Miclăușeni, vestiges de la vie ecclésiastique en Moldavie *(Prot. M. Mocanu)*; Un éclaircissement (*P. Scarlat Porcescu)*

COMPTES RENDUS 477

† *EFTIMIE Evêque de Roman et de Huși*, L'Evêque Melchisedec Ștefănescu, La vie et ses accomplissements, Editions de l'Evêché de Roman et de Huși, Roman, 1982, 112 p. *(P. assist. dr. N. Dură*; *Damaschin Bojincă*, Ecrits de l'idéal d'édification à l'idéal national, Etude introductif, séléction des textes et notes par *Nicolae Bocșan*, Les éditions „Facla", Timișoara, 1978, LXI, et 163 pages (*P. Iustin Gaspar*); *Constantin Daniel*, La civilisation assiro-babilonienne, Bucarest, 1981, 404 p. (*Liviu Stoinea*).

CHRONIQUE ECCLÉSIASTIQUE

A. — L'ARCHEVÊCHÉ DE IASSY 484

Hôtes (*Diac. V. Nechita*); Conférences ecclésiastiques pour le mois de septembre 1983 (*M. Mărgineanu)*; Itinéraire épiscopal (*Arhid. T. Meleșcan et P. Scarlat Porcescu*); Messes épiscopales missionaires, consécrations d'églises, et visites en éparchie (*Arhid. T. Meleșcan et M. Mărgineanu*).

† APPELÉS DEVANT DIEU: Le Père iconome stavrophore Valerian Brînzei (*P. Iustin Gaspar*); Le Père Mihail Costea (*Prot. M. Mocanu*).

B. — L'EVÊCHÉ DE ROMAN ET DE HUȘI 493

La fête des Saints Apôtres Pierre et Paul à Huși (*P. Scarlat Porcescu*); L'Eglise „La Dormition de la Vierge" de la paroisse de Brătila, protopresbytérat de Moinești, dép. Bacău (*Prot. I. Andrioaie*).

† APPELÉS DEVANT DIEU: Le Père Constantin Catană; Le Père Ioan Tunaru (*Prot. I. Andrioaie*).

E R A T Ă

pagina	*rîndul*	*în loc de :*	*se va citi :*
302	20 de jos	a Consiliului	şi a Consiliului
310	3 de jos	iniţiaţi	intraţi
315	4 de jos	alese	alesele
337	2 de jos	Orient	Orientul
338	23 de sus	graiul	a graiului
355	16 de sus	de al	de la
358	16 de jos	pretutindenij	pretutindeni
369	7 de sus	—	şi nu spre focarul

dumnezeiesc de existenţă. Pe lîngă acestea, omul este dăruit de

475	9 de sus	autre	outre
477	33 de sus coloana a doua	ierarah	ierarh
486	21 de sus	adresat	aderat
489	16/17 de sus	relicios	religios
489	11 de jos	precozarea	preocuparea
492	18 de jos	dispărut, rudenii	dispărut, ataşa-

mentul său sincer faţă de familie, rudenii . . .

CARTEA ROMÂNEASCĂ VECHE

Ierom. Macarie CIOLAN, 340 de ani de la apariția cărții românești de învățătură a luminatului Mitropolit Varlaam Moțoc 460

ÎNSEMNĂRI . . . 468

Sfintele moaște din biserica parohială Miclăușeni, mărturii ale vieții bisericești în Moldova *(Prot. M. Mocanu)*; **O precizare** *(Pr. Scarlat Porcescu)*.

RECENZII . . . 477

† *Eftimie, Episcopul Romanului și Hușilor,* **Episcopul Melchisedec Ștefănescu. Viața și înfăptuirile sale,** Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, Roman, 1982, 112 p. *(Pr. asist. dr. N. V. Dură)*; *Damaschin Bojincă,* **Scrieri. De la idealul luminării la idealul național.** Studiu introductiv, selecție de texte și note de *Nicolae Bocșan*, Editura Facla, Timișoara, 1978, LXI, plus 163 p. *(Pr. Iustin Gaspar)*; *Constantin Daniel,* **Civilizația asiro-babiloniană,** București, 1981, 404 p. *(Liviu Stoinea)*.

CRONICA BISERICEASCĂ

A. — ARHIEPISCOPIA IAȘILOR 484

Oaspeți *(Diac. V. Nechita)*; **Conferințele preoțești pe luna septembrie 1983** *(M. Mărginenu)*; **Itinerar chiriarhal** *(Arhid. T. Meleșcan și Pr. Scarlat Porcescu)*; **Slujbe arhierești misionare, sfințiri de biserici și vizite în eparhie** *(Arhid. T. Meleșcan și M. Mărgineanu)*.

† CHEMAȚI LA DOMNUL: **Preotul Iconom stavrofor Valerian Brînzei** *(Pr. Iustin Gaspar)*; **Preotul Mihail Costea** *(Prot. M. Mocanu)*.

B. — EPISCOPIA ROMANULUI ȘI HUȘILOR 493

Sărbătoarea Sfinților Apostoli Petru și Pavel la Huși *(Pr. Scarlat Porcescu)*; **Biserica „Adormirea Maicii Domnului" din parohia Brătila, protopopiatul Moinești, jud. Bacău** *(Prot. I. Andrioaie)*.

† CHEMAȚI LA DOMNUL: **Preotul Constantin Catană; Preotul Ioan Tunaru** *(Prot. I. Andrioaie)*.

P. I. 2

MITROPOLIA MOLDOVEI ȘI SUCEVEI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI IAȘILOR
ȘI A EPISCOPIEI ROMANULUI ȘI HUȘILOR

ANUL LIX, Nr. 10-12 OCTOMBRIE — DECEMBRIE 1983

MITROPOLIA MOLDOVEI ŞI SUCEVEI
REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI IAŞILOR
ŞI A EPISCOPIEI ROMANULUI ŞI HUŞILOR

CUPRINSUL

Noi trepte ale înfloririi Patriei (*Pr. M. Mărgineanu*) . . **501**

PACE ŞI BUNĂÎNŢELEGERE

APELUL pentru dezarmare şi pace al adunării reprezentanţilor organizaţiilor de masă şi obşteşti şi ai celorlalte organizaţii componente ale F.D.U.S. **506**

APELUL Marii Adunări Naţionale către Parlamentele şi parlamentarii din statele europene, S.U.A. şi Canada . . **509**

UNIREA — PAVĂZA NEAMULUI NOSTRU

† *TEOCTIST, Arhiepiscop şi Mitropolit,*
Mitropolitul Pimen Georgescu, sprijinitor al luptei pentru reîntregirea şi unitatea neamului. . . **512**

SLUJITORI AI PĂCII ŞI AI VIEŢII

† *TEOCTIST, Arhiepiscop şi Mitropolit,*
Eforturi sporite în apărarea vieţii şi păcii . . **523**

† *PIMEN SUCEVEANUL, Episcop-vicar,*
Pacea — problemă vitală a omenirii contemporane. . **530**

Împreună cu întregul popor în susţinerea şi apărarea păcii.
A. **Arhiepiscopia Iaşilor** **536**
Conferinţa preoţească de la Iaşi (*Pr. Gh. I. Popovici şi Diac. V. Nechita*) **545**
Conferinţa preoţească de la Botoşani (*Pr. M. Mărgineanu*) . **554**
Conferinţa preoţească de la Suceava (*Pr. M. Mărgineanu şi Diac. V. Nechita*). **559**
Adunare festivă dedicată dezarmării şi păcii la Seminarul teologic de la Mănăstirea Neamţ (*Prof. Gh. Onofrei*) . **567**
Conferinţa preoţească de la Piatra Neamţ (*Diac. V. Nechita*) . **587**
B. **Episcopia Romanului şi Huşilor** (*Pr. I. Mareş şi Drd. Gh. Petraru*) **595**
Conferinţa preoţească de la Roman **597**
Conferinţa preoţească de la Bacău **602**
Conferinţa preoţească de la Vaslui **606**
Sesiunea anuală de lucru a Adunării eparhiale Iaşi (*Prot. M. Mocanu şi Diac. V. Nechita*) **610**

S T U D I I

Drd. Gheorghe PETRARU, **Euharistia — Taina unităţii Bisericii şi a mîntuirii în Hristos** **627**

P E T Ă R Î M P A S T O R A L

† *TEOCTIST, Arhiepiscop şi Mitropolit,*
Răsăritul Răsăriturilor **643**

(continuare în pag. a III-a a copertei)

MITROPOLIA MOLDOVEI ŞI SUCEVEI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI IAŞILOR
ŞI A EPISCOPIEI ROMANULUI ŞI HUŞILOR

ANUL LIX, Nr. 10-12 OCTOMBRIE — DECEMBRIE 1983

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: ARHIEPISCOPIA IAŞILOR
Bulevardul Ştefan cel Mare Nr. 16 — Iaşi

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE

† **I. P. S. TEOCTIST, Mitropolitul Moldovei și Sucevei**

MEMBRI

† P. S. EFTIMIE, Episcopul Romanului și Hușilor

† P. S. PIMEN SUCEVEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor

P. C. Pr. SCARLAT PORCESCU, Iași

P. C. Pr. IOAN MAREȘ, vicar administrativ, Roman

P. C. Pr. prof. MIHAI VIZITIU, directorul Seminarului teologic de la Mănăstirea Neamț

REDACTOR RESPONSABIL

P. C. Pr. COSTACHE BUZDUGAN, consilier cultural, Iași

„Cititorii din străinătate se pot abona, adresîndu-se la ILEXIM, Departamentul Export-import Presă, P. O. Box 136-137, Telex. 11226, București, str. 13 Decembrie, nr. 3".

42.420

Noi trepte ale înfloririi Patriei

Orizont cultural. *Rodnica toamnă a anului 1983 cu multiplele ei valențe și semnificații, a prilejuit un vast șir de acțiuni cultural-educative, sesiuni științifice și manifestări comemorative menite unei mai largi afirmări a bogatelor înfăptuiri ale harnicului nostru popor. Grija permanentă față de tineretul țării, față de formarea și dezvoltarea sa pe măsura înaltelor exigențe ale societății noastre și-a găsit deplină expresie în bilanțul bogat al vieții culturale în patria noastră. Expozițiile, simpozioanele omagiale, manifestările cultural-artistice, momentele aniversare au găsit largi ecouri și activă angajare în sufletul poporului român de pe aceste binecuvîntate plaiuri.*

Cenaclul literar „Junimea" din Iași a împlinit anul acesta 120 de ani de ființare. Acest moment aniversar a prilejuit deschiderea unei expoziții de documente și cărți „Junimea 120", expoziție găzduită de Casa Pogor, primul sediu al Societății literare „Junimea", unde astăzi este adăpostit și Muzeul de literatură din Iași. Cu același prilej a avut loc și ședința festivă a Cenaclului urmată de un recital de poezie și conferința „Spiritul junimist" susținută de criticul Mihai Drăgan.

În luna octombrie din anul acesta s-a inaugurat la Suceava, un nou și modern edificiu cultural, destinat să satisfacă toate dorințele iubitorilor de cultură. Este vorba de Casa cărții care poartă numele Luceafărului poeziei românești-Mihai Eminescu. Casa cărții „Mihai Eminescu" se înscrie ca o frumoasă realizare a arhitecților și constructorilor din Suceava, dovedind o deosebită grijă față de carte a iubitorilor de cultură de pe plaiurile bucovinene.

Biblioteca publică din Bacău a împlinit în această toamnă nouă decenii de existență. Cu acest prilej s-a organizat un simpozion la care au participat bibliotecari și bibliofili din mai multe județe moldovene. De asemenea, spațiul destinat bibliotecii s-a lărgit prin inaugurarea unui nou sediu. Desigur că aceste momente deosebite au fost primite cu viu interes de iubitorii de frumos băcăuani care în număr tot mai mare sînt prezenți în sălile de lectură ale bibliotecii.

O deosebită grijă pentru valorificarea patrimoniului cultural local dovedește colectivul de colaboratori ai bibliotecii județene din Suceava. Ca o nouă contribuție în acest sens se evidențiază volumul al II-lea al lucrării „Știința în Bucovina", ieșit de sub tipar în această toamnă. Apărut în seria ghidurilor bibliografice, noul volum confirmă o prețioasă realizare a muncii stăruitoare a celor care l-au elaborat.

In perioada 4-6 noiembrie a.c., în numeroase localități din Moldova au avut loc ample manifestări evocatoare dedicate scriitorului Mihail Sadoveanu. La Iași, cea de-a XII-a ediție „Zilele Mihail Sadoveanu" a prilejuit organizarea de medalioane literare, recitaluri de muzică și poezie, seri literare, concursuri și dezbateri despre opera sadoveniană, precum și spectacole realizate după lucrări din creația marelui scriitor.

Numeroase și variate au fost manifestările dedicate celei de-a 65-a aniversări a actului făurit la 1 decembrie 1918 la Alba Iulia, cînd românii și-au dat mîna peste Carpați pecetluind pe vecie unitatea noastră de simțire și cuget românesc. Această grandioasă sărbătoare ne-a oferit un strălucit prilej de bilanț al realizărilor mărețe înfăptuite de poporul român în acești ani care s-au succedat de la emoționantele clipe ale lui decembrie 1918, anul Marii Uniri, anul desăvîrșirii ființei noastre naționale. În toate orașele Moldovei ca și în întreaga țară au avut loc numeroase adunări aniversare, sesiuni științifice omagiale, spectacole evocatoare și manifestări cultural-educative dedicate Unirii.

La Bacău sărbătoarea a căpătat o dublă semnificație: 65 de ani de la Unire și 575 de ani de la prima atestare documentară a orașului. Simpozionul omagial a reunit cadre didactice universitare din Iași și Bacău, istorici, oameni de știință și cultură. Cu același prilej a avut loc vernisajul unei expoziții de carte și materiale documentare care înfățișează cronologic pagini din lupta tuturor românilor pentru afirmarea ființei noastre naționale.

O altă asemenea expoziție de fotografii, facsimile, manuscrise și alte documente a fost organizată în cinstea evenimentului de la 1 decembrie 1918, la Iași, în scopul unei cît mai largi cunoașteri a contextului politic și social în care s-a înfăptuit Unirea cea Mare.

Frumoasa sală a Teatrului Național ieșean a găzduit o mare adunare festivă consacrată aceluiași măreț eveniment. În prezența unui mare număr de oameni ai muncii din întreprinderi și instituții, reprezentanți ai organizațiilor de masă și obștești, oameni de știință, artă și cultură, cadre didactice, elevi, studenți și militari, într-o atmosferă de profund simț patriotic au fost evocate semnificațiile actului Unirii — aspirație de veacuri a tuturor românilor, precum și mutațiile sociale pe care acesta le-a implicat în istoria noastră națională. Perioada de mari transformări și de remarcabile înfăptuiri ale epocii contemporane se constituie în împlinirile și concretizarea idealurilor de unitate națională, de libertate și dreptate socială, idealuri care desigur i-au animat pe românii care în toamna anului 1918 faceau tot mai auzită dorința lor de unire.

„Unitate și continuitate pe vatra strămoșească" a fos titlul expunerii prezentată la casa orășenească de cultură din Tîrgu-Frumos. Cu acest prilej s-a deschis la biblioteca orășenească o expoziție de carte social-politică.

La Suceava un interesant simpozion, dedicat aniversării a 65 de ani de la făurirea statului național unitar român, a fost organizat de Comitetul Județean pentru Cultură și Educație Socialistă. Ampla manifestare a fost urmată de o șezătoare literară sub genericul „Unire-n cuget și-n simțiri".

Împlinirea a 65 de ani de la făurirea statului național unitar român a găsit un vibrant ecou în inimile oamenilor de cultură ieșeni. Comisia română de istorie militară în colaborare cu prestigioase instituții de cercetare și învățămînt din Capitală și din Iași a organizat o sesiune de comunicări științifice. Au fost inserate în cadrul acestei manifestări patriotice numeroase comunicări interesante din care a reieșit rolul maselor largi în afirmarea unității

naționale pe plan intern și internațional, lupta dusă de poporul nostru pentru împlinirea măreților idealuri ale națiunii.

O nouă formă de activitate pe tărîm cultural a fost inițiată de Biblioteca „Gheorghe Asachi" din Iași, care are mereu ca obiectiv popularizarea valorilor culturii noastre naționale. Este vorba de un „Club al întîlnirilor culturale" în cadrul căruia, periodic, cititorii au posibilitatea să se întîlnească cu personalități ale vieții noastre culturale și artistice. Dialogul amplu are ca obiect probleme ale culturii noastre și ale literaturii contemporane, ceea ce deschide un larg orizont tuturor iubitorilor de frumos.

Pentru bunăstare și progres. *Ultimul trimestru al anului 1983 a fost marcat de mari și valoroase realizări în economie, roade ale străduințiilor și ale activității neobosite a oamenilor muncii din această parte a țării. Continua preocupare pentru majorarea și diversificarea producției, grija pentru realizarea unor importante economii de energie, de combustibili, de materii prime și materiale, precum și inventivitatea și spiritul întreprinzător angajate în descoperirea de noi soluții, recuperarea și valorificarea materialelor refolosibile, toate acestea strîns îngemănate cu perseverența și munca stăruitoare pentru înregistrarea unor producții sporite în agricultură — iată cîteva din coordonatele economiei moldovene. Dintre mărețele înfăptuiri ale acestor oameni minunați amintim doar cîteva mai elocvente spre a se putea înțelege atitudinea lor de deplină angajare în rezolvarea exigențelor epocii contemporane.*

Premieră națională la Borzești. *Colectivul de muncitori, ingineri și tehnicieni al combinatului petrochimic de pe Valea Trotușului întîmpină sfîrșitul acestui an cu o nouă și prestigioasă realizare. Pentru prima dată în țara noastră aici a fost pusă în funcțiune instalația de electroliză cu diafragmă și anozi de titan, instalație de o deosebită importanță în procesul tehnologic de fabricare a clorului și sodei caustice prin reducerea consumului de energie electrică cu peste 20 la sută. Eficiența acestei instalații rezidă și din faptul că întregul utilaj aflat în dotare este fabricat în țară. Celulele de electroliză cu anozi de titan constituie o altă premieră națională cu care se mîndresc oamenii muncii de la Intreprinderea de utilaje chimice din Borzești.*

Noi obiective industriale. *Sfîrșitul acestui an, prilej de bilanț pentru toate sectoarele de activitate, a marcat punerea în funcțiune a unui nou obiectiv energetic: stația de transformare de 110/20 kw, Tîbănești-Iași. Operă a muncii stăruitoare a colectivului Șantierului Electromontaj Iași, această stație proaspăt racordată la sistemul energetic național va asigura creșterea siguranței în exploatare a rețelei de distribuție din zona județului Iași, precum și reducerea consumului propriu tehnologic în transportul și distribuirea energiei electrice, cu peste 2000 mwh.*

Aceleași momente deosebite ale începutului la Focșani: a intrat în funcțiune prima capacitate a laminorului de sîrmă. Deschisă circuitului de producție în cadrul Intreprinderii metalurgice din localitate, noua linie tehnologică urmează să obțină sîrmă la parametri calitativi superiori destinată pentru oțelul beton atît de necesar în

construcții. Se acționează cu multă fermitate pentru ca acest laminor să intre în funcțiune la întreaga sa capacitate de producție. Deja au și fost livrate o primă serie de produse către beneficiari și se urmărește ca într-un timp foarte scurt să fie inaugurată și o a doua capacitate de producție a aceluiași laminor.

Instalație de încălzit la Bacău. *Importante economii de combustibil au fost realizate prin darea în folosință a unei instalații de încălzire în cadrul Intreprinderii de mașini-unelte din localitate. Această nouă instalație destinată încălzirii spațiilor închise sau secționate este alcătuită din 14 cazane cu o capacitate de 7-8 m.c. fiecare, alimentate cu cărbuni inferiori și cu praf de cocs provenit de la turnătoriile intreprinderii. Această prestigioasă realizare a unui colectiv de specialiști ai intreprinderii băcăoane asigură un debit nominal caloric de 10.000 kcal/h pentru fiecare cazan, iar economiile înregistrate prin folosirea unei asemenea instalații depășesc două milioane lei, ceea ce face să-i crească eficiența economică prin recuperarea unor materiale refolosibile.*

O altă realizare a oamenilor muncii din Bacău: a fost asimilată în producția de serie a intreprinderii de gospodărie comunală și locativă o instalație pentru producerea biogazului destinată gospodăriilor țărănești. Concepută pentru a asigura producerea combustibilului necesar pentru alimentarea unui aragaz cu trei ochiuri și încălzirea unei locuințe de două-trei încăperi, această instalație poate fi procurată la un preț accesibil și totodată asigură condiții optime de folosință. Instalația este realizată din resurse locale și din materiale recuperate, ceea ce face ca să crească și mai mult prestigiul celor care au contribuit la realizarea ei.

Blănuri din fibre acrilice. *Un colectiv de specialiști de la Centrul de cercetări pentru fibre chimice din Săvinești, în colaborare cu unități ale industriei ușoare din județul Neamț, a realizat un nou tip de fibre acrilice destinate obținerii de blănuri artificiale țesute sau tricotate. Prin munca perseverentă a celor angajați în această frumoasă realizare a fost pusă la punct tehnologia de fabricație a acestor fibre acrilice speciale. Aflate încă în faza experimentală, aceste fibre prezintă calități superioare celor realizate pînă acum din fibre poliamidice.*

Perfecționări aduse unor utilaje. *Între preocupările oamenilor muncii de la Trustul de construcții-montaj din Iași o pondere deosebită o au acelea care privesc continua îmbunătățire a utilajelor din dotare atît sub aspectul reducerii consumului de energie cît și sub aspectul sporirii randamentului și eficienței economice. Expresie a acestor preocupări ne stă recenta realizare a unui colectiv de muncitori și specialiști ai trustului ieșean, menită să îmbunătățească condițiile de funcționare și calitatea producției la toate cele 7 centrale de betoane din dotarea grupului. Prin adaptarea unui electroventil din circuitul de dozare a apei pentru prepararea betoanelor s-a putut ajunge la o exploatare neîntreruptă în condiții de siguranță sporită a centralei, asigurîndu-se totodată și o calitate mai bună betoanelor turnate. Această ingenioasă perfecționare a fost*

preluată de numeroase șantiere, ceea ce duce la frumoase realizări ale constructorilor ieșeni.

Sănătatea publică. *Iată unul din marile deziderate ale epocii contemporane. Numeroasele acțiuni întreprinse în direcția grijei față de om dovedesc deplina angajare a locuitorilor acestor plaiuri pusă în slujba binelui obștesc.*

De curînd s-a inaugurat la Rădăuți noua clădire a spitalului orășenesc, construcție modernă, la nivelul cerințelor actuale și dotat cu cele mai noi aparate de specialitate. Spitalul are o capacitate de 430 de paturi, fiind cuplat și cu un dispensar policlinic, avînd următoarele specialități medicale: medicină internă, chirurgie, obstretică-nou născuți, pediatrie și anestezie-terapie intensivă.

La Tîrgu Frumos s-a deschis noua farmacie a orașului. Amplasată într-un spațiu foarte larg și adecvat, fiind dotată cu mobilier și aparatură modernă, farmacia are posibilitatea de a satisface în cele mai bune condiții cerințele populației. De asemenea, farmacia va putea aproviziona celelalte 9 puncte farmaceutice de gradul II din zona orașului Tîrgu Frumos.

*Colectivul de cadre didactice, cercetători și farmaciști din cadrul Oficiului farmaceutic Iași și al Laboratorului galenic II îmbogățesc bilanțul acestui sfîrșit de an cu noi realizări. Între altele a fost rezolvată una dintre nevoile stringente prin punerea la dispoziția celor aflați în suferință a unui înlocuitor eficace al antinevralgicului-*ascofenul. *Cercetările axate îndeosebi pe ideea preparării unor medicamente cu materii prime indigene și din plante medicinale din flora țării noastre au dus la prepararea unor noi produse menite să vină cît mai repede în ajutorul omului bolnav. Este vorba de* novacod *(înlocuitor al algocalminului și codaminului),* spasmozilin *(înlocuitor al scobutilului și lizadonului), alături de alte cîteva zeci de medicamente care sînt fabricate de mai mult timp și care au trecut cu succes examenele de verificare. Dintre acestea amintim:* bilogel, encefaton, stomatex, bilochol, fitogastrin. *În prezent se lucrează la noi produse ca* refluxstop *(indicat în gastrite și ulcere) și* lactoflux *(un înlocuitor al produsului similar din import) rod al colaborării farmaciștilor cu medicii.*

În scopul unei cît mai largi cunoașteri a plantelor medicinale și a efectelor curative și tonice ale acestora s-au organizat la Iași numeroase acțiuni de popularizare. Dintre acestea merită să fie amintită frumoasa colecție de plante medicinale realizată de Institutul agronomic „Ion Ionescu de la Brad". Un alt sector de plante utile a luat ființă la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza". Așadar, medicina populară și terapia naturală au revenit tot mai mult în actualitate, ceea ce ne oferă un nou prilej de afirmare și cunoaștere a înțelepciunii noastre strămoșești pusă permanent în slujba omului.

Pr. M. MĂRGINEANU

APELUL

pentru dezarmare și pace al adunării reprezentanților organizațiilor de masă și obștești și ai celorlalte organizații componente ale Frontului Democrației și Unității Socialiste

Reprezentanții organizațiilor de masă și obștești și ai celorlalte organizații componente ale F.D.U.S., întruniți în ședință comună, la București, în ziua de 20 septembrie, dau o înaltă apreciere activității neobosite, inițiativelor și acțiunilor întreprinse pe plan internațional de Președintele R. S. România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în vederea intensificării luptei popoarelor pentru dezarmare și pace, pentru realizarea unui climat trainic de destindere, înțelegere și largă colaborare între toate națiunile lumii. Ne însușim cu toții, în unanimitate, aprecierea Președintelui țării, care, pornind de la încordarea deosebit de gravă la care s-a ajuns în viața internațională ca urmare a intensificării fără precedent a cursei înarmărilor — ceea ce crează mari pericole la adresa vieții și libertății popoarelor, a națiunilor europene și ale întregii lumi — subliniază cu putere că problema fundamentală a zilelor noastre este dezarmarea și în primul rînd cea nucleară, preîntîmpinarea războiului și apărarea păcii.

Susținem întru totul poziția exprimată de tovarășul Nicolae Ceaușescu în legătură cu tratativele de la Geneva dintre Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii și ne manifestăm speranța că realismul și luciditatea, spiritul de înaltă responsabilitate pentru viața și pacea popoarelor continentului și ale întregii lumi vor învinge, că se va ajunge la înțelegerea de a se opri amplasarea în Europa a noilor rachete cu rază medie de acțiune și se va trece la retragerea și distrugerea celor existente.

În actualele împrejurări internaționale, cînd Europa — continentul pe care trăim — a devenit un imens arsenal de arme nucleare, cînd urmează să se amplaseze, în acest an, noi rachete nucleare cu rază medie de acțiune, noi arme de distrugere în masă, cînd viața întregii planete este amenințată, considerăm că nu există problemă mai importantă decît aceea de a se face totul pentru a determina

oprirea acestui curs periculos. Europa — care a dat și dă atît de mult civilizației și progresului — să fie eliberată de arma nucleară, de pericolul unui dezastru atomic.

Pornind de la aceste considerente, participanții la ședința comună a reprezentanților organizațiilor de masă și obștești, ai celorlalte organizații componente ale F.D.U.S. — cheamă oamenii muncii din întreaga țară — muncitori, țărani, intelectuali, bărbați și femei, tineri și vîrstnici, pe toți cetățenii, fără deosebire de naționalitate — să-și spună hotărît cuvîntul în cadrul unor largi manifestări publice — adunări și mitinguri ale oamenilor muncii, adunări populare, conferințe, simpozioane, alte acțiuni de masă, care să afirme cu putere hotărîrea întregului nostru popor de a lupta, împreună cu celelalte națiuni, cu forțele progresiste de pretutindeni, pentru încetarea cursei înarmărilor, trecerea la dezarmare și, în primul rînd la dezarmare nucleară, pentru pace și colaborare între toate națiunile lumii.

In interesul păcii și liniștii pe planeta noastră, să ne ridicăm cu toată energia împotriva politicii de continuare a înarmărilor! Să facem totul ca în Europa să nu se amplaseze noile rachete cu rază medie de acțiune, pentru a se asigura un echilibru al forțelor nu prin noi armamente, prin noi rachete, ci prin reducerea celor existente la un nivel cît mai scăzut!

Să facem auzit glasul de pace al poporului nostru la tratativele de la Geneva și să cerem reprezentanților Uniunii Sovietice și Statelor Unite ale Americii la aceste negocieri, celorlalte state care dețin arma nucleară sau pe teritoriul cărora ar urma să se instaleze noi rachete nucleare, să facă totul pentru a se ajunge la înțelegeri corespunzătoare în vederea neamplasării și opririi desfășurării noilor rachete pe continent!

Să ne adresăm guvernelor și parlamentelor țărilor pe teritoriul cărora urmează să fie instalate rachete nucleare, care, dacă ar accepta o asemenea hotărîre, și-ar asuma o mare răspundere în fața propriilor popoare, pentru pacea și liniștea Europei, a întregii lumi!

Să acționăm pentru realizarea în Balcani și în alte regiuni ale Europei și ale lumii, de zone fără arme nucleare, fără baze militare străine, ca o parte a activității generale pentru eliminarea totală a armelor nucleare din Europa, din întreaga lume, pentru dezarmare. pentru o lume fără arme, fără războaie!

Să cerem în modul cel mai ferm oamenilor de știință de pretutindeni ca minunatele cuceriri ale geniului uman, ale științei și tehnicii moderne să fie puse exclusiv în slujba păcii și progresului și nu a distrugerii și războiului!

Să conlucrăm strîns cu toate popoarele, cu forțele progresiste, realiste din întreaga lume, pentru a determina să se pună capăt cu desăvîrșire politicii de înarmări, folosirii forței și amenințării cu forța, astfel ca toate problemele litigioase să fie soluționate numai și numai prin tratative, pe cale pașnică!

Să acționăm ca Organizația Națiunilor Unite, celelalte organizații și organisme internaționale să joace un rol tot mai activ în unirea și participarea tuturor națiunilor la eforturile pentru pace, pentru dezarmare și colaborare între popoare!

Este convingerea noastră fermă că stă în puterea popoarelor ca, prin acțiuni unite, tot mai energice, să oprească evoluția periculoasă a evenimentelor, să impună adoptarea de măsuri concrete care să ducă la eliminarea pericolului războiului, la înfăptuirea dezarmării, la salvgardarea păcii.

Conlucrînd strîns, popoarele pot făuri cea mai puternică armă — arma UNITĂȚII, arma PĂCII și COLABORĂRII.

Poporul român este conștient că înfăptuirea măreților sale aspirații de edificare a societății socialiste și comuniste pe pămîntul României, ca și realizarea năzuințelor tuturor popoarelor spre bunăstare și progres, sînt condiționate în mod vital de înlăturarea pericolului războiului, de instaurarea unei păci trainice pe planeta noastră. Cauza păcii și colaborării face parte inseparabilă din concepția de viață a poporului român și se identifică cu idealurile nobile ale socialismului și comunismului.

Să ne unim forțele și să facem totul pentru triumful acestei nobile cauze!

APELUL

Marii Adunări Naționale către Parlamentele și parlamentarii din statele europene, S. U. A. și Canada

Marea Adunare Națională a Republicii Socialiste România, dînd expresie aspirațiilor și voinței întregului popor român, reafirmă atașamentul și sprijinul deplin față de întreaga politică internă și internațională de pace, colaborare, securitate și înțelegere promovată de România socialistă și înalta apreciere a rolului hotărîtor pe care îl are în elaborarea politicii interne și externe a țării noastre Secretarul General al Partidului Comunist Român, Președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cel mai iubit și stimat fiu al poporului român, personalitate proeminentă a vieții internaționale contemporane.

Marea Adunare Națională dă o înaltă prețuire activității neobosite a Președintelui României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, desfășurată în mod statornic, cu pasiune și perseverență, ideilor sale generoase și acțiunilor sale ferme pentru oprirea cursei înarmărilor și îndeosebi pentru împiedicarea amplasării de noi rachete și trecerea la retragerea și distrugerea celor existente, pentru asigurarea păcii și înfăptuirea dezarmării, problemă fundamentală a zilelor noastre — acțiuni care s-au bucurat de un puternic ecou și de o largă simpatie în Europa și în lume, deoarece ele privesc asigurarea dreptului vital al popoarelor la viață, la libertate și pace.

Marea Adunare Națională, în numele poporului român, sprijină întru totul activitatea, propunerile și inițiativele tovarășului Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România, prezentate și în mesajele adresate Președintelui Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S., Iuri Andropov, Președintelui S.U.A., Ronald Reagan, celorlalți șefi de state și guverne din țările europene și Canada, ceea ce corespunde intereselor și aspirațiilor fundamentale ale poporului nostru de a trăi în pace și securitate, năzuințelor tuturor popoarelor europene și din întreaga lume la existență liberă și demnă, la adăpost de primejdia unei conflagrații nucleare.

Pornind de la aceasta, Marea Adunare Națională a Republicii Socialiste România se adresează parlamentelor și parlamentarilor din Europa, S.U.A. și Canada, într-un moment de importanță crucială pentru înseși destinele continentului, cînd există perspectiva apropiatei amplasări, în unele țări occidentale, de rachete americane cu rază medie de acțiune, ceea ce ar spori considerabil pericolul la

adresa vieții și libertății popoarelor, ar duce la agravarea încordării în Europa și în întreaga lume.

Poporul român, ca și milioane de oameni, tineri și vîrstnici, bărbați și femei, de pe întreg cuprinsul Europei și de pe alte continente, prin mari manifestații de masă, cere acum, pînă nu este prea tîrziu, pînă cînd nu au căzut bombele care ar distruge tot ceea ce a făurit geniul uman, înseși viața și civilizația, să se facă totul pentru ca la negocierile sovieto-americane de la Geneva să se ajungă la un acord care să ducă la oprirea instalării noilor rachete, la retragerea și distrugerea celor existente, pe calea eliberării Europei de orice fel de arme nucleare.

România consideră că nu s-au epuizat toate șansele de compromis în cadrul negocierilor sovieto-americane de la Geneva și că mai este posibil să se convină o înțelegere. Deși, pînă acum, nu s-a ajuns la un acord la aceste tratative, s-au avansat propuneri importante și din partea S.U.A. și din partea U.R.S.S., inclusiv cele formulate în interviul Președintelui Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S., din ziarul „Pravda" din 27 octombrie a.c., care au apropiat mult pozițiile, punînd în evidență faptul că este posibil să se realizeze o înțelegere corespunzătoare.

Acum este momentul să se acționeze pentru realizarea la Geneva a unui acord echitabil, care să împiedice instalarea noilor rachete nucleare într-o serie de state europene și, respectiv, să ducă la retragerea și distrugerea celor existente.

Marea Adunare Națională adresează parlamentelor din țările europene, din S.U.A. și Canada chemarea ca, pornind de la răspunderea pe care o avem față de soarta popoarelor noastre, a păcii și securității pe continent, să facem totul, să acționăm pentru o înțelegere corespunzătoare la negocierile sovieto-americane de la Geneva.

În cazul în care nu se va ajunge la timp la o asemenea înțelegere în cadrul negocierilor sovieto-americane, Marea Adunare Națională a Republicii Socialiste România face apel la toate parlamentele și parlamentarii din țările europene, din S.U.A. și Canada de a acționa împreună pentru a se conveni amînarea amplasării noilor rachete cu rază medie pînă la sfîrșitul anului 1984, începutul anului 1985, și, în acest răstimp, să fie continuate tratativele, iar U.R.S.S., să nu instaleze noi asemenea rachete și să reducă, așa cum s-a angajat, o parte din cele existente, urmînd ca negocierile de la Geneva să continue pînă la realizarea unui acord corespunzător. Marea Adunare Națională își exprimă convingerea că fie și un asemenea acord ar răspunde intereselor de securitate ale celor două părți, realizării unui echilibru, nu prin creșterea, ci prin reducerea armamentelor și ar fi salutat cu satisfacție de popoarele din Europa și America de Nord, de opinia publică mondială.

Marea Adunare Națională face apel la parlamentele din țările europene, din S.U.A. și Canada de a acționa cu înaltă responsabilitate pentru prezentul și viitorul continentului european și ale întregii lumi, pentru a determina guvernele din țările unde urmează să fie amplasate noile rachete să renunțe la acceptarea acestora pe

teritoriul lor, pentru ca teritoriul altor state să nu devină baza unui atac cu arme nucleare.

Convinsă că nu trebuie să se accepte politica faptului împlinit, Marea Adunare Națională a Republicii Socialiste România consideră că acum este momentul să se intensifice și să se multiplice eforturile pentru realizarea unui acord echitabil, care să elibereze continentul nostru, întreaga comunitate internațională de amenințarea unei catastrofe nucleare.

Marea Adunare Națională a Republicii Socialiste România este profund îngrijorată de faptul că, prin amplasarea de noi rachete în unele state din vestul și din estul Europei, s-ar încălca „Tratatul cu privire la neproliferarea armelor nucleare" prin care părțile s-au angajat „să preîntîmpine o mai largă răspîndire a armelor nucleare" și „să nu transfere nimănui", respectiv „să nu accepte din partea nimănui transferul direct sau indirect de arme nucleare". Instalarea noilor rachete pe teritoriul acestor state ar crea un precedent primejdios, ar stimula și alte țări să acționeze pentru a amplasa pe teritoriile lor arme nucleare, ar submina securitatea internațională, ar mări pericolul unui război nuclear.

Este convingerea noastră fermă că, în pofida situației internaționale complexe, stă în puterea popoarelor ca, prin acțiuni unite, să împiedice evoluția periculoasă a evenimentelor, să determine oprirea cursei înarmărilor și trecerea la măsuri practice de dezarmare, și în primul rînd de dezarmare nucleară, pentru asigurarea unui viitor de pace și liniște pentru popoarele europene, pentru întreaga lume.

Marea Adunare Națională a Republicii Socialiste România reafirmă în mod solemn hotărîrea de a acționa neabătut, cu toată fermitatea, pentru a se opri amplasarea noilor rachete cu rază medie de acțiune, pentru retragerea și distrugerea celor existente, pentru înfăptuirea dezarmării, și în primul rînd a dezarmării nucleare, pentru oprirea agravării situației internaționale și pentru reluarea politicii de pace, colaborare, destindere și respect al independenței naționale a tuturor popoarelor.

MITROPOLITUL PIMEN GEORGESCU, SPRIJINITOR AL LUPTEI PENTRU ÎNTREGIREA ȘI UNITATEA NEAMULUI

† *TEOCTIST*
ARHIEPISCOP ȘI MITROPOLIT

Dintre valorile spirituale nepieritoare ale poporului român, cea care i-a luminat calea prin vitregiile vremii, i-a sporit cutezanța și i-a turnat în suflet balsamul încrederii în sine, a dăinuirii și devenirii lui a fost sfînta idee de unitate. Cuprinzătoare ca și aria viețuirii lui, în ideea de unitate el trăia adevărurile de credință în toată limpezimea lor din primii ani ai creștinismului, le vestea și le cînta în graiul său, trăia nemurirea neamului, de la leagăn la mormînt laolaltă cu eroii și sfinții, cu părinții și frații și păstra cu sfințenie legile omeniei din neam în neam; pe aceeași vatră caldă părintească a ținut aprinsă conștiința de neam, ca într-un sanctuar zidit pe vecie în pămîntul românesc, asemenea numeroaselor ctitorii strămoșești. Pe acest fond de aur — credința, graiul, legile și datinile — care îi aparțineau numai lui, poporul nostru, legat de brazda străbună, a înfruntat valurile istoriei, atît de vitregi lui uneori, a luptat și a ieșit biruitor din toate încercările, înscriind în cronica sa fapte de eroism de o măreție fără asemănare. Nu o dată slăviții domnitori dintre cele trei țări românești, mînați de conștiința unității de neam și-au înmănunchiat eforturile împotriva asupritorilor comuni, a celor ce atentau la independența și libertatea țărilor lor și nu o dată s-au avîntat în apărarea ținuturilor românești expuse încălcărilor din afară.

Ideea de unitate nu însufleța doar pe domnitor sau pe sfetnicii săi, ci aceasta era prezentă în sufletul întregului popor, cum au dovedit-o manuscrisele românești, tipăriturile diaconului Coresi și cum rezultă între altele și din scrisoarea unor boieri munteni adresată, la 1598, cancelarului regatului polon: „Pentru că ei (muntenii, n.n.), se spune în document, vor să fie împreună și în unire cu țara Moldovei, căci noi sîntem cu toții de o limbă și de aceeași credință și în vremile vechi se întîmpla ca domnul Moldovei să se facă domn al Țării Românești și de asemenea ca domnul Țării Românești să se facă domn al Moldovei“ [1].

Năzuința de unitate a tuturor fiilor ținuturilor românești, slujită secole de-a rîndul cu jertfe nenumărate a fost întruchipată de către Mihai Viteazul, care la 1600 intra triumfător în Alba Iulia și care după puțin timp, în luna mai, se intitula la Iași „Domn al Țării Românești, al Ardealului și Moldovei“. Împlinirea acestui vis a rămas în istoria luptei pentru unitate națională o adevărată columnă a vrerilor poporului român și a constituit apoi izvor nesecat de învățăminte pe drumul afirmării tot mai puternice și

---

1. Eudoxiu Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. I, supl. II, București, 1893, p. 488.

mai trainice pînă la Unirea cea Mare. Itinerarul istoric săvîrșit de către acest erou, martir al neamului nostru, din Muntenia la Alba Iulia și de aici la Suceava și la Iași a pecetluit pentru veșnicie unitatea dintre frații de dincoace și de dincolo de munți. Pe acest itinerar s-au dezvoltat, în secolul al XVII-lea și următoarele, legături bogate între provinciile românești. Hotarele despărțitoare s-au dovedit artificiale și neputincioase în fața dîrzeniei cu care ideea de unitate se întrupa în carte, în obiect sfînt și în întreaga bogăție de suflet și gînd românesc. După cum nimic nu poate umbri aceeași lumină a soarelui sau opri văzduhul în cuprinderea sa, tot astfel acele fruntarii de tristă aducere aminte n-au putut opri „dorul de frați ce vine dinspre Carpați".

Ca dintr-un singur cuget se înălțau către cerul simțirilor strămoșești chemările vlădicești către întreaga seminție românească de la Iașii lui Vasile Lupu, prin Cazania Mitropolitului Varlaam, de la Tîrgoviște, prin Evanghelia învățătoare, prin Noul Testament al Mitropolitului Simion Ștefan de la Alba Iulia etc.. Aceluiași scop slujeau strădaniile luminaților cronicari moldoveni, munteni, școala ardeleană și tot șirul preocupărilor cărturarilor, stolnicului Cantacuzino, Udriște Năsturel sau Dimitrie Cantemir, închinate pregătirii și împlinirii unității tuturor fiilor și ținuturilor românești.

Pe urmele acestor mari ierarhi au pășit cei de după ei, Mitropolitul Dosoftei, episcopii: Chesarie de la Rîmnic, Mitrofan de la Buzău etc. care, cu aceeași rîvnă, cu aceeași dorință vie de a se făuri unitatea tuturor românilor, au nutrit convingerea nestrămutată că aceasta constituie forța de conservare și renaștere națională. Iașul, numit pe bună dreptate leagănul marilor inițiative pentru Unire, a avut în momentele de răscruce, între fiii lui, și arhipăstori duhovnicești care au continuat, secol după secol, firul strădaniilor închinate stăruitor menținerii ideii de unitate a poporului român, dezbinat de asupriri străine. Prin activitate și rol patriotic pilduitor apar chipurile Mitropoliților Iacob Putneanul, Iacob Stamati, Veniamin Costachi și alții, ca și unii stareți ai mănăstirilor moldovene Neamț sau Putna.

Din anii premergători ai înfăptuirii unirii Moldovei cu Țara Românească apare chipul mitropolitului Sofronie Miclescu (1851-1861), cunoscut prin atașamentul său hotărît la lupta pentru Unirea Principatelor române. Cu urechea aplecată la glasul pămîntului moldovenesc, la freamătul fiilor săi duhovnicești care doreau să fie una cu frații de peste Milcov și convins că unirea este pavăza neamului nostru, neuitatul ierarh rostea la deschiderea sesiunii Divanului ad-hoc, la 22 septembrie 1857, în calitate de președinte al acestui for: „Românii din zilele noastre sînt toți egali, ei au aceeași origină, același sînge, aceeași patrie, aceeași religie, același Dumnezeu" [2]*. Pline de conținut patriotic, exprimînd voința clerului și credincioșilor de sub oblăduirea sa duhovnicească, aceleași gînduri le aflăm expuse în cuvîntarea marelui luptător pentru unirea principatelor, Mihail Kogălniceanu, rostită în același for, la 7 octombrie 1857: „Dorința cea mai mare, cea mai generală,*

---

2. *Acte și documente relative la istoria renașterii României*, publicate de Dimitrie A. Sturdza, vol. VI, partea I, București, 1896, p. 533.

spune el cu înflăcărare, aceea hotărîtă de toate generațiile trecute, aceea care este sufletul generației actuale, aceea care, împlinită, va face fericirea generațiilor viitoare, este Unirea Pricipatelor într-un singur stat, *o unire care este firească, legiuită și neapărată pentru că în Moldova și în Valahia sîntem același popor, identic ca nici unul altul, pentru că avem același început, aceleași instituții, aceleași legi și obiceiuri, aceleași temeiuri și aceleași speranțe, aceleași trebuințe de îndestulat, aceleași legi de păzit, aceleași dureri în trecut, același viitor de asigurat și în sfîrșit aceeași misie de împlinit"* [3]. *Neclintit în atitudinea sa de a se vedea înfăptuită unirea, mitropolitul Sofronie și-a dobîndit un loc de cinste în desfășurarea strădaniilor obștești ce se depuneau în acel timp, prin pilda sa de arhipăstor pentru care Comitetul unionist din Galați scria: „Recunoștință Prea Sfinției Sale Mitropolitului pentru frumosul exemplu de patriotism"* [4].

Aceasta a binemeritat-o cu prisosință ierarhul Moldovei în clipa cînd și-a depus votul însoțindu-l, spre entuziasmul tuturor, cu acele memorabile cuvinte: „Unde-i turma, acolo-i și păstorul" [5]. *Toți fiii Bisericii noastre strămoșești ne îndreptăm gîndurile cu recunoștință către chipul și strădania acestui ierarh, Mitropolitul Sofronie Miclescu, fiu al poporului român, care se numără printre ctitorii Unirii Principatelor, deschizătoare drumului luminos către Unirea cea Mare de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918.*

Deși orice român simțea în cugetul său ca pe o rană asuprirea poporului român de sub imperiul austro-ungar, totuși nădejdea dispariției hotarelor impuse prin silnicie se făcea auzită în orice împrejurare, cînd mulțimile de români se adunau. Dacă în Transilvania nu era posibil decît cu prețul temniței, dincoace de munți glasurile se înălțau tot mai des în sprijinirea luptei de dezrobire. Tradiționalul hram al Înălțării Domnului de la ctitoria Mușatinilor, Mănăstirea Neamț, din anul 1914, la care erau prezenți numeroși transilvăneni și bucovineni s-a transformat într-o adevărată manifestare de încredere și întețire a luptei pentru unirea românilor. Cuvîntul starețului mănăstirii, episcopul Nicodim Munteanu era ascultat și gustat cu emoție și cu entuziasm, cînd spunea miilor de credincioși: „De sute de ani veniți la această mănăstire ca să vă întăriți în credința creștină ortodoxă și în dragostea de neam. Dar ca să pătrundeți pînă aici, acei din provinciile subjugate ați trebuit să treceți granițele cu multă frică și cu mari greutăți. Țineți minte însă un lucru. Nu mult va trece și aceste blăstămate hotare, care ne frîng... trupul nostru național, vor cădea — și hotărît că vor cădea — și atunci vom alcătui o apă și un pămînt.

Bucurați-vă și dați laudă lui Dumnezeu, că ziua aceasta mare, nu este departe. Fiți gata și pregătiți-vă pentru ea, așa cum vă pregătiți pentru Sfînta Înviere a lui Hristos. Duceți vestea

---

3. *Op. cit.*, p. 553.
4. *Op. cit.*, vol. V, București, 1891, p. 201.
5. *Op. cit.*, vol. VI, partea I, p. 78.

aceasta în părțile voastre și vestiți tuturor că se apropie ziua mîntuirii și unirii întregului nostru neam“ [6].

În vîltoarea evenimentelor din 1916-1918, încoronate de epocala înfăptuire: unirea tuturor românilor într-un stat național unitar, cronica acelor hotărîtori ani înscrie numele Mitropolitului Moldovei și Sucevei Pimen Georgescu, străduindu-se alături de toți fiii neamului nostru întru împlinirea acestui ideal scump. Îndată după începerea războiului pentru întregirea neamului, veacuri de-a rîndul asuprit și nedreptățit, glasul arhipăstorului vibra de patriotism, adăugînd la elanul întregului popor cuvîntul său de încredere. „După așteptare de veacuri, ceasul a sunat! Împlinirea dorinței sfinte pentru unirea cu frații noștri s-a apropiat. De cîteva zile, pe văile și crestele Carpaților, oștirea noastră a început a arăta vitejia strămoșească... În aceste zile mari ale neamului nostru se cuvine ca toți românii să avem sus inimile către Cel Atotputernic, rugîndu-L să ne ajute ca să ne înălțăm la vitejia strămoșească purtată de bătrînii noștri de-a lungul veacurilor trecute“ [7].

Trăind și împărtășind deplin însemnătatea luptei poporului nostru, gîndul și cuvîntul părintesc se îndreaptă cu aceeași căldură spre a îndemna: „La muncă pînă la jertfă, fiecare dintre noi: cei tineri îmbrăcați cu haină ostășească și cu arma în mînă, să lupte cu vitejie pentru țara lor; cei în vîrstă, bărbați și femei, să muncească fără preget, dînd țării cele trebuincioase în vreme de război și îngrijind cu bunăvoință de cei rămași acasă, în urma ostașilor plecați... pînă și copiii să simtă însemnătatea acestor zile mari, de care în viața lor să-și aducă aminte.

Să ne dăm seama, că noi cei de azi avem fericirea să dobîndim și să vedem cu ochii noștri aceea ce bătrînii doreau să vadă ca printr-un vis dulce dintr-o noapte lungă... De aici înainte, Carpații să rămînă ca o podoabă a țării, făcută de Dumnezeu; iar nu ca un hotar, despărțitor între frați.

Plaiurile Bucovinei cu bătrîna Suceavă și mormîntul de la Putna, al marelui Ștefan, să fie ca amintiri de vremuri slăvite și mai mult nu, de străini stăpînite“ [8].

Deși războiul cu legile lui necruțătoare a adus peste țară și fiii ei un întreg noian de suferințe, lipsuri, boli și jertfe de vieți, făcînd din Moldova și Iași limanul înviorărilor de unde apoi încrederea și vitejia ostașului român, alături de ale întregii suflări românești, au dobîndit aripi de neînvins. Ideea de a avea o patrie unită, de a fi neamul întregit, de a fi toți fiii lui de pretutindeni sub același Tricolor, o patrie prosperă și suverană era izvorul tăriei, vitejiei și descătușării energiilor poporului nostru în preajma Marii Uniri de la Alba Iulia. În acele împrejurări dramatice, cînd glia străbună se apăra pas cu pas, din jilțul mitropolitan radia fără încetare îndemn, faptă, sprijin oriunde se simțea trebuința. Slujitorii bisericești, preoți, călugări și călugărițe au fost rînduiți în

---

6. Diac. I. Ivan, *Patriarhul Nicodim. Trei decenii de la moartea sa (1948-1978)*, în „M.M.S.“, LIV (1978), nr. 3-4, p. 365.

7. Pimen, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, *Din vremea marelui război*, București, 1919, p. 7-8.

8. *Ibidem*, p. 8-9.

diferite misiuni de asistență medicală, de ajutorare, de ocrotire a orfanilor, de ajutorare a armatei de pe front, de procurare de îmbrăcăminte, potrivit cuvîntului chiriarhal adresat clerului: „Dar, îndeosebi către voi mă adresez, iubiții mei preoți...

Cei aleși și orînduiți de a însoți armatele în război, să-și facă datoria pînă și în tranșee, îndemnînd la luptă pe ostași și de va fi nevoie să moară împreună cu ei pentru cîștigarea hotarelor și slava țării.

Cei de la spitalele de răniți și trenurile de ambulanță, precum și călugării și călugărițele de la „Crucea Roșie" să însoțească pe ostașii răniți, mîngîindu-i și explicîndu-le că rănile căpătate în război, rămîn cele mai frumoase podoabe" [9].

Dintr-o pastorală din 21 februarie 1917 se vede cît de mult se străduia Mitropolitul Pimen să sădească curaj în inimile tuturor. „Trăim, scria el, în vremurile cele mai grele... Scurt zis, acum e vremea suferințelor și a jertfelor; acum e vremea cînd fiecare om e chemat să-și poarte crucea sa. În această groaznică vîltoare, care învăluie lumea și care va fi ca un foc curățitor de apucăturile rele care o stăpînea, ne aflăm și noi românii...

Sînt șase luni de cînd neamul nostru românesc s-a hotărît a-și croi o nouă soartă, prin întruparea idealului nostru strămoșesc...

S-au dat lupte înverșunate din partea dușmanilor și s-a răspuns cu multă vitejie din partea oștirii noastre; dar oastea dușmană fiind mai numeroasă și cu mijloace de război mai ucigătoare, era firesc lucru ca oștirea noastră să se retragă și cu ea foarte mult popor — mai ales băieți tineri și femei — care au venit în pribegie și s-au adăpostit în satele și orașele Moldovei...".

Dînd sfaturi deosebit de folositoare pentru păstrarea sănătății, pentru îngrijirile de rigoare spre „a se feri de boale pentru a fi puternici și pentru muncă și pentru luptă; căci și munca și ogorul producător pentru hrană și lupta în tranșee de apărare pentru țară" au mare valoare, înaltul ierarh conchide: „Să nu vă temeți de grozăviile războiului. Aveți curajul faptelor voastre celor bune și prin ajutorul Celui Atotputernic și vitejia armatei, în curînd vom vedea țara noastră dezrobită, poporul liniștit și neamul întregit" [10].

In vechea cetate de scaun a Moldovei, timp de doi ani, s-au dus acțiuni jertfelnice pentru menținerea nivelului de viață, s-au vărsat lacrimi, dar nu s-a stins, o clipă, încrederea în biruința finală. Pururea cu inima sa părintească față de fiii duhovnicești și îndeosebi de armata țării și de cei ce făceau din piepturile lor scut de apărare, oblăduitorul duhovnicesc al Bisericii din Moldova găsea timp să fie în mijlocul lor. Înduioșat de înfățișarea răniților, pe care i-a mîngîiat slujind Liturghia în prezența lor, le spunea îmbărbătîndu-i: „Am slujit în catedrale, la sărbători mari bisericești și naționale, fiind de față fruntașii țării, ai oștirii și bogații din orașe, îmbrăcați în haine scumpe și împodobiți cu decorații. Am văzut la biserică și doamne purtătoare de frumoase costume, împodobite cu briliante și pietre nestemate, țintuite în aur și argint,

---

9. *Ibidem*, p. 9-10.
10. *Ibidem*, p. 12-13 și 14-15.

dar toate acele podoabe sclipitoare nu mi-au făcut o impresie de măreție cum îmi fac ranele ce purtați voi pe trupurile voastre de ostași viteji.

Cîtă deosebire e între acele podoabe, atîrnate pe trupul omenesc și țintuite în aur și argint și între aceste podoabe ce purtați voi, înfipte în trupul vostru ostășesc și țintuite în carnea și oasele voastre.

Fiți curajoși... nu vă îngroziți de puterea vrăjmașului, nici vă speriați de furia lui, căci cea mai mare mașină de război de care se slujește el, nu e mai puternică decît vlaga sufletească pusă de Dumnezeu în pieptul ostașului român, adică dorința de a învinge cu orice preț“ [11]. *Cu ecou adînc în suflete, aceste cuvinte de bună seamă, însemnau balsam pentru toți cei ce aveau în inimă pămîntul sfînt al țării, sfîrtecat atît de dureros.*

Înainte de eroica ofensivă din iulie 1917 de pe cîmpurile însîngerate de la Oituz, Mărăști și Mărășești, cuvîntul ierarhului din nou a răsunat: „Din viața noastră pașnică — rostea el — nevoiți am fost să ieșim la război. Nu pentru a nedreptăți pe cineva, ci pentru a ni se recunoaște dreptatea noastră și a ni se îndeplini dorința noastră de veacuri, adică dezrobirea pămîntului strămoșesc și unirea tuturor românilor“ [12]. Se desprinde limpede în concepția învățatului mitropolit prioritatea pe care o acordă, cu fiecare împrejurare, ideii de unitate națională. Aceasta era, dealtfel, convingerea curată și fermă, trăită și exprimată în permanent în acele zile decisive, cînd mica, dar eroica oaste română era chemată să înfrunte, ca oarecînd Mircea cel Bătrîn, îngîmfarea unui inamic, grăbit a ne jura peirea, obligat totuși să se încline în fața dîrzeniei că „pe aici nu se trece“. Același fir de gîndire străbate din cuvîntarea lui Barbu Ștefănescu-Delavrancea, care tot atunci rostea la Academie: „Noi n-am intrat în haosul acestui măcel pentru cuceriri, ci pentru dezrobiri. Noi nu vrem ce nu-i al nostru, ci vrem unirea cu frații noștri din Ardeal, din Banat“. Lupta ostașului român din acei grei ani, jertfa lui și a tuturor fiilor țării se cerea adusă pe sanctuarul unității românilor.

Stăpîniți de aceleași simțăminte, voluntarii transilvăneni și bucovineni, din rîndul cărora făceau parte 150 preoți, au venit la Iași ca împreună cu frații lor de aici să pornească la luptă pentru dezrobirea pămîntului strămoșesc, convinși că în felul acesta clipa înfăptuirii statului național unitar român va veni mai devreme. Un nou prilej pentru păstorul Bisericii moldovene de a-i întîmpina cu gînduri și convingeri în biruința cauzei noastre de unitate românească, încheind: „Să ajute Atotputernicul ca armata noastră care luptă pentru dreptate și libertate să treacă munții Carpați, să coboare în văile și cîmpiile Ardealului, să vedem realizîndu-se toate aspirațiile neamului“ [13].

---

11. *Ibidem*, p. 16-18.

12. *Ibidem*, p. 25.

13. Pr. Scarlat Porcescu, *Contribuții aduse de slujitorii bisericești din Arhiepiscopia Iașilor, în anii 1916-1918, pentru făurirea statului național unitar român*, în „M.M.S.“, LIV (1978), nr. 9-12, p. 697.

Cu cît războiul devenea mai greu, cu cît jertfele de vieți ale tinerilor ostași se înmulțeau, cu atîta însuflețire obștească, încrederea în dreptatea de atîtea ori sfîntă a unui popor atît de încercat cu atîtea inițiative și acțiuni în sprijinul luptei drepte răsăreau și dobîndeau diferite forme încurajatoare. Cît adevăr rezidă în ceea ce se afirmă că toate epocile de luptă din istoria poporului nostru pentru libertatea, independența și unitatea națională, că toate marile sale izbînzi nu au venit de la sine și nici din afară, ci ele se datoresc voinței, dîrzeniei, credinței nezdruncinate cu care au luptat pînă la biruința finală toți fiii neamului nostru. În acești ani, ca de coșmar, sfîrtecarea țării și decimarea atîtor viteji, transilvănenii, moldovenii și ceilalți români de peste ocean, mînați pe întinderile nesfîrșite din Canada și Statele Unite au sărit ca un singur om în sprijinul luptei pentru dezrobirea țării și a Transilvaniei în același timp. Încă din primii ani de război, în adunări și congrese, în ziare și scrisori și alte acțiuni ei își mărturiseau atașamentul lor veșnic. Legați de neam, ca ramurile de trunchiul arborelui, românii de peste ocean, împinși de obida habsburgică să se așeze în Canada și America, nu erau străini de amploarea din ce în ce mai crescîndă cu care părinții și frații lor de acasă luptau pentru unirea provinciilor românești. Cu astfel de simțăminte au întîmpinat ei în mai 1917, „Misiunea Patriotică Română" condusă de Vasile Stoica, avîndu-l alături pe Pr. V. Lucaciu, semnatarii răsunătorului Memorandum, refugiați politici la Iași. Înalta lor misiune cuprindea și calitatea de a le prezenta românilor scrisoare Mitropolitului Pimen Georgescu, care le punea la inimă că „pentru încercatul nostru popor român a sosit vremea dreptății lui Dumnezeu și a întregirii neamului într-un singur stat românesc care se va cîștiga numai prin muncă și jertfă din partea tuturor românilor... Pe acești trimiși vi-i recomand și vă poftesc să-i ascultați cu luare-aminte urmîndu-le sfaturile ce ei vă vor da. Prin aceasta veți dovedi, fraților de un neam cu noi, că sînteți și vă jertfiți pentru îndeplinirea idealului strămoșesc care nu se poate înfăptui decît numai în vremea acestui mare război" [14].

Îndemnul părintesc al Mitropolitului Pimen Georgescu a găsit un ecou larg în sufletele lor de adevărați români într-o vreme cînd iubirea lor ardea pentru brazda românească și cînd ei așteptau pe „adevărații lor luminători și înaintemergători" din Țara mamă, spre care „în toate zilele amarei noastre vieți gîndurile ni se îndreaptă cu adîncă dragoste și neclintită nădejde spre ea" [15], *cum aveau să menționeze la una din întrunirile lor istorice. Cu chipul scump al țării în inimă, în același loc de taină cu acela al chipului părinților lor firești, ei nu numai că nu s-au lăsat ademeniți de presiunile trimișilor austro-ungari, ci au trimis ajutoare și au desfășurat o vie activitate în mijlocul acelei lumi făcînd cunoscută*

---

14. Pimen, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, *op. cit.*, p. 37.

15. Vezi *Hrisovul de închinare și supunere a românilor ortodocși din Statele Unite ale Americii de Nord către Sfînta Mitropolie a Ungro-Vlahiei*, la †Antonie Plămădeală, *Românii americani anticipează Unirea din 1918*, în „B.O.R.", XCVI (1978), nr. 11-12, p. 1303.

pînă în cele mai largi și înalte cercuri politice cauza dreaptă a luptei poporului român pentru dezrobirea ținuturilor românești și pentru unitate națională. În această atitudine se înscrie și hotărîrea luată în Congresul bisericesc din 9 martie 1918, cînd în numele celor două sute de mii de români emigranți din Statele Unite și Canada hotăra: „Noi, mai jos iscăliți preoți și mireni, pătrunși de simțămîntul dreptății și al dragostei de neam...“ [16], *sprijinim prin toate mijloacele crearea statului național unitar român. Tot acum, ei au afirmat cu un elan de nedescris, unirea lor cu România, înainte deci cu aproape nouă luni de actul istoric de la Alba Iulia. Și tot cu acest prilej a încolțit ideea înființării Episcopiei Ortodoxe Române în America. Era de bună seamă rodul strădaniilor depuse atunci de toți factorii de stat și acela al povățuirii Părintelui duhovnicesc, care exprima grija și apelul către ei ale Bisericii strămoșești din țară, deoarece cu oficialitatea austro-ungară, asupritoare în Transilvania, obștea românească de peste ocean nu mai întreținea nici un fel de legătură.*

I-a fost dat Iașului acelor ani grei să aibă totuși mîngîieri de neuitat, să zărească prin negura acelor zile de lacrimi și suferințe strălucirea luminii primei Uniri de la Alba Iulia. Înfăptuitorul ei, doborît mișelește pe Cîmpia Turzii, și-a lăsat capul aureolat martiric drept tezaur nemuritor purtător în vecii vecilor al ideii de unitate națională care a fost de-a pururi și rămîne pavăza de nebiruit a neamului nostru. Vestigiu sfînt, capul primului nostru domnitor al Țării Românești, Transilvaniei și Moldovei se afla în capitala unde a semnat prima dată această titulatură. Cu tradiționala lor iscusință, asemenea strămoșilor care apărînd vatra strămoșească nu întrerupeau zidirile de sfinte lăcașuri, tot astfel acum urmașii lor, uitînd de tînguirea celor dispăruți pentru „lege și moșie“, slăveau, în ziua de 8 noiembrie 1918, chipul și vredniciile acestui erou și ctitor de neam. În rîndul mulțimii din Catedrala mitropolitană, ca și al transilvănenilor — mistuiți în această lună cu pregătirile marii zile de 1 decembrie — participa profesorul de teologie din Sibiu, Dr. Nicolae Bălan. Într-o vibrantă și patriotică atmosferă, creată de epoca lui Mihai Viteazul, simbolul unității românești, Mitropolitul Pimen rostea cu emoție: „Rare sînt zilele, cînd un neam întreg și în împrejurări deosebite își sărbătorește pe eroi, precum noi ne-am adunat astăzi aici... ca o așa serbare de recunoștință pentru eroii vechi să se facă în fața rămășițelor pămîntești, precum avem în această domnească raclă capul lui Mihai Viteazul, domn al Țării Munteniei, al Moldovei și al Ardealului... Pe altarele bisericilor străbune ridicate de el, a fost aprinsă și vie lumina îndrumării culturale și flacăra jertfei pentru neam“. Arătînd că martirul de pe Cîmpia Turzii a rămas simbolul unității noastre naționale, a învitat pe toți cei de față „ca în aceste vremuri mari, să avem cu toți sus inimile, pregătiți sufletește pentru ziua cea strălucită a înfăptuirii României Mari cum s-a gîndit eroul român Mihai Viteazul“ [17].

---

16. *Ibidem.*
17. Pimen, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, *op. cit.*, p. 38 și 41-42.

Ca o prevestire a marii împliniri de la Alba Iulia, cumpăna dreptății dumnezeiești a înclinat în favoarea dreptății poporului nostru, ai cărui fii și fiice, cei mai viteji și mai frumoși, prin curajul lor legendar au făcut să amuțească tunurile pe fronturile de bătălie. Deși în noiembrie, lună de obicei mohorîtă, în ziua de 18, soarele biruinței a strălucit puternic în sufletele întregii suflări românești, iar norii războiului care au întunecat pentru un timp cerul nostru românesc au fost spulberați de iureșul bravilor ostași români în nimicirea și dobîndirea inamicului. În această zi, capitala țării trăia revărsările de bucurii și primea cu florile recunoștinței și ale dragostei desăvîrșite viteaza armată română. Neprețuitele jertfe aduse pe altarul neamului pentru dezrobirea fiilor săi și unitatea tuturor își arătau roadele lor nemuritoare. Europa luase cunoștință încă de la începutul epopeii poporului român de voința acestuia de a-și dobîndi independența și unitatea și lumea întreagă a avut ochii ațintiți cu admirație asupra eroismului ostașului român.

La istorica solemnitate din Catedrala Mitropoliei din București, Mitropolitul Pimen al Moldovei, slăvind în auzul căpeteniilor țării și al reprezentanților aliaților, împlinirea marelui act de dezrobire și de unitate națională, încheia astfel: „Ajută-ne, Doamne, ca dreptatea neamului nostru pentru care au luptat bătrînii noștri cu jertfa și suferința de veacuri și acum s-a îndeplinit prin Unirea desăvîrșită a tuturor fraților noștri români într-o singură țară, ...să fie de veci, căci așa au dorit strămoșii noștri, luptînd cu vitejie pentru apărarea legii și a moșiei sub conducerea voievozilor Mihai Viteazul, Ștefan cel Mare și așa, toți frații într-un Stat fiind, să ne bucurăm de darurile Tale și să proslăvim numele Tău în veci. Amin“ [18].

Ultimele acte care aveau să încununeze năzuințele și vrerile seculare ale românilor din toate colțurile lumii se succedau într-un iureș măreț în cele din urmă zile ale lui noiembrie, din anul mîntuirii 1918. Bucovina, prin voința și hotărîrea fiilor ei, urmași vrednici ai răzeșilor lui Ștefan cel Mare, la 28 noiembrie, după o luptă de o sută patruzeci și trei de ani, semna unirea cu România, Patria-mamă. Luînd cunoștință de acest eveniment, întîistătătorul istoricei Mitropolii a lui Iosif Mușat, în aceeași zi, trimitea Mitropolitului Bucovinei, Vladimir de Repta, un frățesc și mișcător mesaj, plin de aceeași înflăcărare patriotică: „Cu noi este Dumnezeu, să înțeleagă neamurile care, de veacuri ne-au asuprit că dreptatea sfîntă pentru noi s-a făcut și sfînta noastră Bucovină, cu vechea Mitropolie la Suceava și slăvitul mormînt de la Putna, prin voința lui Dumnezeu și glasul clerului și al poporului, la Moldova marelui Ștefan pe veci s-a realizat. Să ne bucurăm de ziua cea mare a unirii tuturor țărilor române într-un singur stat cu o Biserică națională totdeauna rugătoare către Dumnezeu pentru binele și fericirea neamului nostru“ [19].

Iașul trăia clipe istorice de mare însemnătate, trecînd cu vederea rănile pricinuite de un atît de crîncen război. Peste durerile suferite se revărsa acum belșugul împlinirilor, se întrezăreau

---

18. *Ibidem*, p. 56.
19. *Ibidem*, p. 51.

visele fermecătoare ale fericiților noștri strămoși. Veneau clipele de negrăită bucurie, cînd nu se mai putea spune de nimeni „că am trecut frontiera spre a ne vedea și a ne îmbrățișa". Într-o asemenea lumină s-au depănat momentele înălțătoare, cînd delegații Bucovinei, avînd în frunte pe Mitropolitul Vladimir de Repta au înfățișat căpeteniei țării hotărîrea de a se uni cu Țara-mamă.

În timp ce Iașul, orașul nădejdilor renăscute, fremăta de măreția clipelor din acest sfîrșit de noiembrie 1918, de cealaltă parte a țării se adunau, la Alba Iulia, cei peste 100.000 de participanți din toate colțurile Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului spre a răspunde la Convocarea Adunării Naționale și a exprima voința tuturor pentru a se uni cu țara. Vechea capitală a Moldovei, devenită pentru un timp capitala întregului neam, simbolul unității lui, a jertfelor și a bucuriilor lui, nu putea să nu slăvească ziua de 1 decembrie 1918 și pe toți cei „aprinși de focul dragostei de patrie, de frați și de unitate", care săvîrșeau pe Cîmpul lui Horia actul sfînt al unirii străvechilor ținuturi românești ale Transilvaniei cu Patria-mamă. Dacă sub bolțile „Sălii Unirii" din cetatea lui Mihai Viteazul răsuna, împreună cu ceilalți fruntași, glasul episcopului Caransebeșului, Miron Cristea, din Iașul în sărbătoare se îndreptau la Alba Iulia cuvinte de slavă din partea Bisericii din Moldova, prin rostul Mitropolitului Pimen: „Binecuvîntat fie Dumnezeul părinților noștri, Care ne-a ajutat să vedem cu ochii noștri ziua cea mare a unirii tuturor românilor în o Românie Mare alcătuind un singur stat cu o Biserică Ortodoxă națională pentru care au luptat și s-au jertfit strămoșii noștri"[20]. Această simțire o trăiau toți fiii poporului român din spațiul vechii Dacii, se îmbrățișau cu lacrimi de bucurie pe aceeași vatră sfîntă pe care nemuritorul voievod săvîrșea la 1600, pentru prima dată, unirea noastră.

Conștiința unității de neam, a aceleiași origini, a credinței, a limbii și culturii — temeiuri des invocate de cronicari și de cărturari — au constituit, de-a lungul istorici tot atîtea temeiuri în lupta seculară pînă la ceasul marilor împliniri. Unirea, această coroană a comuniunii noastre spirituale, este cheagul care a legat într-o singură alcătuire românii împărțiți și fărîmițați pînă atunci de potrivnicii și vitregii dureroase. Ziua de 1 decembrie 1918 în care visul de aur al neamului nostru s-a împlinit este, într-adevăr, înălțătoarea zi întrezărită de părinții noștri și pentru a cărei împliniri ei n-au precupețit nimic. Pătrunzînd cu mintea în cîmpul larg și mănos al strădaniilor închinate de către acești ierarhi ai Bisericii noastre strămoșești, Mitropoliții Sofronie Miclescu și Pimen Georgescu, hărăziți să păstorească în vremea celor două mari momente din istoria poporului nostru — Unirea Principatelor

20. *Ibidem*, p. 52.

Române, 1859, și făurirea statului național unitar român, la 1 decembrie 1918 — ne dăm seama cu prisosință că încununarea formării statului național unitar român este rezultatul voinței și luptei permanente a multor generații, a tuturor fiilor străvechilor noastre ținuturi. Spre a ajunge la asemenea dobîndiri care, așa cum ne-a învățat istoria noastră milenară, nu pot veni de la sine, a trebuit să se depună jertfe și eforturi unite în toate momentele mari din bogata noastră istorie. Orice se întîmpla în preocupările slăviților noștri înaintași, orice cădere sau biruință, orice fapt de cultură și orice trezire a setei de libertate și o viață mai bună, totul străbătea cu adînc răsunet, cu participare și angajare pînă în cele mai îndepărtate colțuri din spațiul larg carpato-pontico-danubian, o desăvîrșită sensibilitate a unora față de ceilalți se trăia și rodea pe fondul unei depline unități.

În această uriașă albie a vieții unitare a poporului român, cei doi arhipăstori ai Bisericii moldovene și-au adus contribuția lor atît de prețioasă. Călăuziți de lumina Ortodoxiei românești, vistierie neprețuită a neamului nostru, ei s-au dovedit a fi și a lucra în toate împrejurările spre înălțarea, unitatea și afirmarea lui. În uriașul proces istoric de dezrobire națională și de cucerire a idealului sfînt de făurire a statului național unitar român, ei n-au precu-

pețit nimic întru sprijinirea avîntului patriotic al întregului nostru popor.

Acum, cînd pe bolta istoriei noastre, cu prilejul aniversării a 65 de ani de la Marea Unire, *strălucesc chipurile făuritorilor ei asemenea unor luceferi, milioanele de fii și fiice ale neamului nostru, ne bucurăm să recunoaștem între ei chipuri de slujitori ai Bisericii noastre strămoșești ca fericiții Mitropoliți Sofronie Miclescu și Pimen Georgescu. Tuturor le aducem prinos de aleasă cinstire și în același cuget și aceeași simțire cu ei toți și cu întregul nostru popor vom face ca slăvitul act de unitate națională săvîrșit acum șaizeci și cinci de ani să fie izvorul lucrării noastre. Aniversarea Unirii Transilvaniei cu România nu constituie numai un prilej de retrospectivă a drumului lung și greu străbătut, ci și prilej ca fiecare fiu al Bisericii Ortodoxe Române să-și sporească eforturile în sprijinirea statornică a marilor înfăptuiri, adăugate an după an, inițiate și promovate de conducerea patriei noastre. În unitate desăvîrșită cu întregul nostru popor, cu munca și cu aspirațiile lui, cu încrederea sa în viitorul strălucit, cu lupta sa nestăvilită pentru pace și dezarmare, cu atașamentul și dragostea lui pentru înțeleapta noastră conducere de stat, ca fii ai neamului și ai Bisericii străbune să sădim neîncetat în suflete toate virtuțile strămoșești din rîndul cărora luminează puternic unitatea noastră națională, ancora trecutului, temelia prezentului și chezășia viitorului.*

EFORTURI SPORITE ÎN APĂRAREA VIEȚII ȘI PĂCII*

† *TEOCTIST*
ARHIEPISCOP ȘI MITROPOLIT

Sînt bucuros ca în aceste zile de început de decembrie, cînd țara și poporul nostru sărbătoresc cu entuziasm patriotic și înflăcărare aniversarea a 65 de ani a făuririi statului național unitar român, la 1 decembrie 1918, să aibă loc ședința Adunării noastre eparhiale. Acest fapt ne îndreaptă gîndurile spre sanctuarul sfintei împliniri de la Alba Iulia, alăturîndu-ne, slujitori și credincioși ai Bisericii noastre, întregului nostru popor întru cinstirea acestui eveniment. Moment crucial în viața poporului român, unirea Transilvaniei cu România, ne înmănunchează atenția spre același trecut glorios, la trăirea aceluiași prezent măreț și la nădăjduirea aceluiași viitor luminos. Acestea sînt luminile care entuziasmează pe toți fiii poporului nostru și le înflăcărează munca. După cum ați constatat din ordinea de zi a lucrărilor Adunării eparhiale din acest an, prima parte este închinată în primul rînd păcii și dezarmării.

Ideea de pace este piatra de temelie a învățăturii și lucrării Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, deoarece „El este pacea noastră" (Efeseni 2, 14). Este izvorul strădaniilor tuturor celor ce L-au vestit în lume, a tuturor celor ce au slujit Biserica Sa. Pacea izvorăște din iubirea dumnezeiască și stă în strînsă legătură cu viața fiecăruia și viața omenirii. Pacea este în zilele noastre problema problemelor, cum s-a afirmat de atîtea ori, cu foarte mare îndreptățire.

Sîntem încă sub impresia vibrantei cuvîntări a Președintelui țării noastre rostite cu prilejul aniversării Marii Uniri de la Alba Iulia. Veche cît însăși istoria poporului român, ideea de unitate a fost strîns legată de ideea de libertate, de independență națională, de dreptate socială și de pace. Pacea i-a fost călăuză luminoasă în îndelungata și zbuciumata lui istorie și a slujit-o ca pe o adevărată vocație.

Din noianul evenimentelor litigioase, care din nefericire se complică și se agravează, înțelegem că apărarea păcii și a vieții în lume nu mai privește astăzi numai un popor sau altul, numai o parte sau alta a omenirii, ci ea privește pe toți, ca indivizi și popoare, ca bărbați de stat sau ai Bisericilor. Răspunderea apasă deopotrivă asupra tuturor, dar în cel mai mare grad asupra conducătorilor de popoare — mari sau mici. În această privință, poporul nostru se bucură de a fi călăuzit în aceste cruciale timpuri de o minte luminată și înțeleaptă, de un suflet mare și nobil, plin de bărbăție și curaj, vlăstar ales al neamului nostru, Domnul Nicolae Ceaușescu, Președintele României, chemat să călăuzească destinele țării pe drumul progresului, al muncii creatoare, al păcii, al apărării și înfloririi vieții, pe drumul atîtor mărețe înfăptuiri pe care le-a dobîndit poporul în deplină unitate de gînd și de faptă. Pașnic, plin de generozitate și talent, poporul nostru a dat expresie concretă, aici în sud-estul Europei, prin viață și fapte

---

* Cuvînt rostit la deschiderea ședinței de lucru a Adunării eparhiale, duminică 4 decembrie 1983.

măreție, chemării sale de a fi fost creatorul unei culturi strălucite și de a fi acum statornicul făptuitor al păcii, din care astăzi radiază atîtea apeluri adresate unor conducători de popoare în aceste momente decisive pentru viața omenirii, amenințată de un cataclism nuclear. Numai tendința neînfrînată a înarmărilor, numai o minte lipsită de luminile rațiunii poate socoti că forța oarbă a armelor atomo-nucleare ar reglementa raporturile dintre state și că acestea ar asigura climatul de pace în Europa și în lume! Este de la sine înțeles că o astfel de logică, o astfel de soluție este departe de a fi reală și deci de admis. Toți oamenii de bine, milioane și milioane de apărători ai păcii se întreabă cu îndreptățire: cei ce susțin asemenea formule care atentează la viața omenirii nu aud glasurile de pace, nu văd împotrivirile din ce în ce mai hotărîte față de amplasările unor noi rachete în Europa? Căror năzuințe slujesc ei — celor pașnice nutrite de popoarele lumii sau pornirilor degradante de nimicire a oamenilor și chiar a planetei? Ei susțin că înarmarea duce la intimidarea adversarului, echilibrînd prin aceasta conflictul dintre forțe și garantîndu-se astfel menținerea păcii. Dar cum se poate admite că mărirea arsenalelor nucleare și mai ales amplasarea de noi rachete, nu reprezintă o gravă amenințare a păcii, o pervertire a scopurilor nobile ale științei de a sluji înflorirea vieții și nu distrugerea ei?

Este foarte greu de înțeles acest raționament al apologeților unui holocaust atomic! Aceste rachete nu sînt hărăzite vieții, ci morții și distrugerii. Dar ceea ce e și mai trist este că aceste rachete înmagazinează imensa trudă umană al cărei potențial ar eradica toate lipsurile din lume în care mai mult de jumătate din populația globului se află. Armele de tot felul sînt simbolul întunericului în care se află atîtea milioane de oameni, copii, tineri și vîrstnici, sînt simbolul morții și distrugerii, pentru că însăși risipa costului lor însemnează dreptul la viață al oamenilor. In loc ca știința și sumele uriașe închinate ei să aducă lumină acolo unde este întuneric, suferință, să aducă prosperitate acolo unde este sărăcie și dureri, iată că ele sînt destinate să aducă un adevărat holocaust pe pămînt. Acestor sumbre scopuri slujește setea înarmărilor, alimentată din pornirea diabolică de a jertfi Molohului războiului nesfîrșite vieți omenești, să verse rîuri de sînge nevinovat, dînd pradă morții pe fiii și fiicele acestui pămînt (Levitic 20, 2-5; Psalmul 105, 37-39).

Pe bună dreptate, omenirea întreagă e îngrijorată de această situație în care se află din cauza unor asemenea minți înfierbîntate de setea morții și uciderii, a distrugerii și nimicirii. Rîndurile apărătorilor vieții și păcii pe pămînt, ale străjerilor liniștii și bunei-voiri în lume, care nu dau dormitare genelor și gîndurilor lor, se întețesc din ce în ce mai mult. Și permanent veghează prin acțiuni de tot felul, chiar și cu prețul propriei lor vieți sau libertăți, ca voința de pace a omenirii să se impună cu desăvîrșire.

Cît de mari binefaceri ne-au fost hărăzite nouă, avînd în fruntea luptătorilor pentru apărarea vieții și păcii pe însuși Președintele țării noastre, spre deosebire de alții care pentru asemenea acțiuni plătesc cu prețul propriei lor libertăți sau chiar vieți! Cum se mai poate vorbi în acele părți ale lumii de drepturile

omului, dacă cel mai elementar drept — dreptul la viață — nu este respectat, nu este apărat? Ce este mai scump oamenilor de pretutindeni decît viața pe care Dumnezeu ne-a dăruit-o nouă și întregii firi? Chemarea omului este să stăpînească întreaga natură (Facerea 1, 28), dar nu în alt scop decît cel poruncit de Dumnezeu lui Noe ca toate creaturile „să rămînă în viață" împreună cu El (Facerea 6, 20). Acest drept al vieții, al cărui apărător trebuie să fie orice om, izvorăște din legămîntul veșnic al lui Dumnezeu de a nu pierde nimic din tot ce este viață pe pămînt (Facerea 9, 11-17). Iar „omul după chipul Său" (Facerea 9, 6), nu trebuie să fie slujitor al morții, ci al vieții întregii făpturi. În vremea noastră tot ce mișcă, tot ce viază este pus în primejdie. Și nu sporadic cum se întîmpla în vremurile de odinioară, cînd războiul însemna confruntare între armate special instruite pentru aceasta, ci în întregimea sa, pentru că o declanșare a arsenalului atomico-nuclear înseamnă o inevitabilă catastrofă apocaliptică, ale cărei dimensiuni distrugătoare s-ar răsfrînge peste întreaga viață a planetei. Dacă ar fi numai atît! Chiar existența planetei este amenințată căci în urma uriașelor explozii ar fi transformată într-o materie amorfă radioactivă!

Trăim deci, onorați membri ai Adunării eparhiale, timpuri de răscruce pentru existența întregii lumi, care nu ne pot lăsa indiferenți. Ele ne-au dat și ne dau tuturor de gîndit. Dorim ca ele să dea de gîndit și celor ce sînt apologeții și slujitorii morții și distrugerii prin creșterea potențialului de înarmare! Nimeni nu poate să se retragă acestei acțiuni generale de apărare a vieții sub nici un motiv. Viața cere angajamentul tuturor. Ne face răspunzători pe toți cei care, după învățătura noastră creștină, avem datoria să îmbogățim darurile lui Dumnezeu și nu să le îngropăm sau să le distrugem. Și dacă Dumnezeu nu ia înapoi darurile Sale, între care cel dintîi este viața, cine atunci are dreptul să ni le răpească? Cine poate să curme „chemarea" omului de a apăra și înfrumuseța viața? Dar noi avem credința — după cum ne învață și Sfîntul Apostol Pavel: „Căci darurile și chemarea lui Dumnezeu nu se pot lua înapoi" (Romani 11, 29) — că nimeni nu va putea zădărnici cursul firesc al vieții. Omul, coroana întregii creaturi, își va împlini chemarea sa de a înfrumuseța și înmulți împlinirile vieții, ferindu-și viața lui de calea aceasta a uciderii și morții și fiind conștient că la Dumnezeu este „izvorul vieții" (Psalmul 35, 9).

Să avem nădejdea și credința puternică și nezdruncinată că Dumnezeu va auzi glasul milioanelor de oameni, care, la amenințările unei distrugeri atomice, înalță glasul lor de suspin și de durere, cum zicea Iov: „Pentru ce ticăloșii au viață, ajung la adînci bătrînețe și sporesc în putere?" (21, 7). Dumnezeu va nimici avuția lor, arsenalele nucleare, și lăcomia lor de a stăpîni și distruge. Focul dreptății popoarelor va distruge „toată strînsura lor" (Iov 22, 20). Omul a făcut toate acestea și tot el le va stăpîni. De aceea, teroarea războiului pe care o seamănă apologeții înarmărilor, nu va stăpîni niciodată omenirea, care astăzi mai mult ca oricînd își dă seama de forța ei în a apăra pacea și viața. Puterea sufletească a omului, inima, sufletul și aspirațiile sale sînt ca și el nemuritoare. Nimeni nu le poate distruge, nici chiar aceste groaznice arme

nucleare. Prin Iisus, omul a învins moartea și groaza ei și le va învinge pînă la sfîrșitul veacurilor. Aspirația de pace și de apărare a vieții este nemuritoare prin însăși esența ei, cît va fi omul; ea nu va lipsi, iar omul are perspectiva veșniciei, căci „ce trăiește, trăiește lui Dumnezeu" spre „sfințire, iar sfîrșitul" este „viața veșnică" (Romani 6, 10, 22).

Istoria ne este mărturie a nemuririi aspirațiilor umane care circulă de la o epocă la alta, dintr-un ținut în altul. Ultimele decenii ne-au dovedit-o și cu mai multă prisosință. Cîte asemenea aspirații umane nemuritoare nu s-au afirmat în perioada așa-zisului „război rece", dar și în această atmosferă a neliniștilor amenințării unui „război cald" termonuclear? Ideea de apărare a vieții și a păcii, preocuparea aceasta a tuturor oamenilor din toate timpurile a dobîndit astăzi o coordonată existanțială în viața omenirii. Acest fapt trebuie și mai mult să atragă luarea aminte că o asemenea preocupare este în interesul tuturor fără nici o excepție. Pacea fiind viață, include toate complexitățile acesteia pe plan mondial și greutățile rezolvării acestora. Cînd se pune problema păcii se subînțeleg viața omenirii, lipsurile, durerile, întunericul și bezna în care se află milioanele de oameni în unele părți ale globului pămîntesc. De aceea, chemările Președintelui țării noastre de apărare a păcii, dar și de înfăptuire a unei noi ordini economice internaționale sînt pentru întreaga lume o călăuză care deschide orizontul nădejdilor de împlinire a aspirațiilor nutrite de toți oamenii de bine de pe pămînt.

Convingerea că pacea este cauza sfîntă a tuturor oamenilor, că apărarea vieții este dreptul sacru al tuturor popoarelor, străbate toate apelurile pînă la cel din ultima sesiune a Marii Adunări Naționale din luna noiembrie a.c. Toate intervențiile Președintelui țării, Domnul Nicolae Ceaușescu, mesajele către conducătorii U.R.S.S. și S.U.A. și către alți conducători de popoare din Europa au produs un mare ecou în viața internațională. Aceste mesaje cheamă la dialog, la înțelegere reciprocă, la respectul și iubirea față de om, izvorîtă din umanismul și generozitatea celei mai omenești năzuințe. De aici și ecourile de care s-au bucurat aceste demersuri de a nu se precupeți nimic, pînă nu este prea tîrziu, pentru apărarea vieții și păcii pe pămînt. Ea se adresează deopotrivă popoarelor mari și mici chemate să-și spună cuvîntul lor pentru dezarmare, singura chezășie a păcii. Aceste demersuri fac apel la luciditate și spirit realist pentru a nu se lua hotărîri pripite, primejdioase.

Iată de ce și noi, slujitorii și fiii Bisericii Ortodoxe Române, sîntem și avem ferma convingere că trebuie să fim în fruntea sprijinitorilor acestei chemări de apărare a păcii din țara noastră și a celor ce doresc ca în această luptă pentru cauza păcii să fie alături de toți oamenii de bine din lume. Dealtfel, în acest sens se înscriu și hotărîrile Sfîntului Sinod, apelurile Bisericii noastre, atașamentul slujitorilor Altarului strămoșesc exprimat la conferințele preoțești față de chemările Apelului F.D.U.S., din septembrie a. c., ferma și hotărîta angajare a tuturor închinătorilor „Domnului păcii" (Isaia 9, 5) de a fi cu fapta și cu cuvîntul deplini „făcători de pace" (Matei 5, 9). Totodată să avem încredere în

împlinirea binecuvîntării lui Dumnezeu: „Voi trimite pace pe pămîntul vostru și nimeni nu vă va tulbura... sabia nu va trece prin pămîntul vostru" (Leviticul 26, 6), căci „Domnul va binecuvînta pe poporul Său cu pace" (Psalmul 28, 11). Cu această conștiință de slujitori ai vieții și ai păcii, de propoveduitori și făcători de pace, sprijinim toate inițiativele Conducerii noastre de stat pentru statornicirea unui climat de pace în lume, prin soluționarea tuturor litigiilor dintre statele europene și din întreaga lume pe calea tratativelor și a discuțiilor, nu prin amenințare cu forța și cu războiul, ci pe cale pașnică.

Incercările grele cărora a fost supus poporul nostru aruncă noi lumini și străluciri peste bimilenara existență pașnică a poporului nostru. Deși „despărțirile de frați" au durat secole, ca și amenințările existenței sale pașnice, totuși n-au putut cu nimic zdruncina unitatea sa ființială — aceeași limbă, aceleași datini și obiceiuri, aceeași credință, aceiași eroi luptători pentru neam și sfinți apărători ai Altarului strămoșesc — și vocația de pace, oglindite atît de genial în Miorița. Cei trei ciobănei sînt uniți în destinul lor, uneori tragic, alteori fericit, în convingerea că pacea face parte din ordinea firii, a vieții întregii făpturi, a întregului cosmos. Cîtă frumusețe și profunzime în toate acestea!

Ca un singur glas ele ne îndeamnă la eforturi sporite în apărarea păcii și vieții. Chipurile marilor ierarhi de pe tot cuprinsul ținuturilor românești sînt — împreună cu necuprinsul nor de martiri și sfinți ai neamului — luptători pentru unitate națională, pentru apărarea legii strămoșești, pentru păstrarea graiului străbun și afirmarea celor mai nobile năzuințe, această neprețuită comoară a omeniei românești. Toate acestea sînt dovezi că poporul nostru și-a meritat din plin coroana luminoasă *a Unirii, proclamată la Alba Iulia în 1918. Lupta sa milenară, unită sub același drapel — Tricolorul nostru românesc —, a căpătat dimensiunile afirmării pașnice și unitare a întregii națiuni prin strălucirile afirmării prestigioase, chezășie a unui viitor fericit pentru toți fiii neamului nostru de care ați luat cunoștință, făcînd „iscusită zăbavă" asupra paginilor revistelor, ziarelor și publicațiilor din ultima vreme.*

Strădaniile depuse în decursul veacurilor și jertfele cu care au plătit împlinirea acestui vis pentru care „au răposat și moșii și părinții"[1], *reîntregirea pămîntului românesc — în care se păstrează sfintele moaște ale eroilor și sfinților neamului nostru — sînt izvorul puterilor noastre de a apăra viața și fericirea poporului nostru. Luptînd și susținînd aceste inițiative pentru dezarmare și pace ale țării noastre facem și un act de patriotism luminat față de întreaga agonisită pașnică a poporului nostru în anii vieții celei noi, mai ales în ultimele două decenii de cînd la conducerea țării noastre se află Domnul Nicolae Ceaușescu, primul Președinte al R.S. România.*

În rîndul luptătorilor pentru unitate națională se numără și fiii acestor plaiuri — între care și slujitorii Altarului străbun din Moldova, „poartă a creștinătății"[2], cum a fost ea numită din adînci

1. O. Goga, *Noi*, în „Opere", ed. a II-a, București, 1978, p. 9.
2. Circulară trimisă de Ștefan cel Mare coroanei ungare la 25 ianuarie 1475, cf. I. Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol. II, București, 1913, p. 318.

vremuri, acest colț al țării noastre, care a întruchipat în anii primului război mondial locul renașterii marilor energii ale neamului românesc pentru realizarea visului milenar de unire a tuturor românilor. Brava noastră armată a înfrînt atunci inamicul cotropitor și semeț și, mînată de dorința de dezrobire a ținuturilor subjugate, ea a biruit la Mărășești, Mărăști și Oituz și a uimit o lume întreagă prin vitejia ei legendară. Precum odinioară Mircea cel Bătrîn sau Ștefan cel Mare înfrîngeau semeția invadatorilor otomani, tot astfel în primul război mondial eroii noștri au pus opreliște cu piepturile și viața lor unor armate numeric mult superioare.

Nu poate fi pentru un bun creștin o faptă mai mare decît jertfa propriei vieți, pentru binele și afirmarea neamului și a semenului, așa cum spune Însuși Mîntuitorul: „Mai mare dragoste decît aceasta ca să-și pună cineva viața pentru prietenii săi, nimeni nu are" (Ioan 15, 13). Viața fără această dăruire, fără jertfă și unire, care aduc pace și mulțumire în suflete, este în pericol. Așa trebuie înțeleasă jertfa lui Iisus, așa trebuie trăită credința creștină în comuniunea sfinților — care au căutat pacea cu ei înșiși și cu lumea —, așa trebuie să o simtă fiecare dintre noi. Fără pace nu este adevărată viață duhovnicească, nu este creștere și desăvîrșire, nu este progres. Or, noi sîntem chemați să urcăm mereu, iar dacă n-avem pace înseamnă că nu sîntem pe calea desăvîrșirii, pe calea adevărului unității, nu sîntem pe calea urmării lui Hristos, pe calea creșterii pînă la statura „bărbatului desăvîrșit" (Efeseni 4, 13). A nu urma calea păcii înseamnă a nu trăi ca fiu al împărăției întemeiate de Hristos Mîntuitorul, odată cu întruparea Sa.

Sfinții Părinți ai Bisericii din toate timpurile acordă un mare spațiu în scrierile lor ideii de pace. Chiar cuvioșii care au îmbrățișat liniștea pustiei, liniștea și pacea meditației și contemplării și care s-ar părea că au părăsit lumea, rugîndu-se permanent pentru pacea lumii. Ei au ales pustia pentru a se ruga și mai mult pentru pacea lumii, pentru a atrage luarea aminte și altor creștini asupra nemăsuratului folos al păcii în viața fiecăruia, mai ales în dobîndirea mîntuirii, a vieții veșnice. În pacea pustiei, sfinții au adîncit principii de cuprinzătoare înțelegere a păcii lumii. De aceea, în scrierile lor sînt multe pagini de o rară frumusețe închinate păcii și vieții pașnice. Vorbind despre războiul văzut și nevăzut, ei au pătruns și au arătat cauzele războiului ca fiind în patimile oamenilor, cum este lăcomia, gîndul de dominație și de nedreptate. Sfîntul Efrem Sirul, între relele care aduc războaie, tulburînd pacea, arată a fi grija de multe, adică lăcomia și iubirea de stăpînire. Iar Sfîntul Isaac Sirul spune că pacea ca și viața lui Hristos nu este o închipuire, ci o realitate vie și trăită. Așa cum toți sînt chemați la trăirea vieții în Hristos, tot așa sînt chemuți la trăirea păcii. Dacă fără întruparea noastră în Hristos — Biserica — nu este mîntuire, la fel și fără pace. Într-adevăr idei de un profund umanism și de o neînchipuită actualitate.

Sfîntul Isidor Pelusiotul atrage atenția asupra felului, cîteodată foarte periculos, în care se vorbește despre pace, care neînțeleasă este mai rea decît războiul. Iată cît de actual este cuvîntul

acestui sfînt părinte: „Există și un război sfînt și drept, spune Isidor Pelusiotul, și o pace mai rea decît orice luptă neînduplecată, după cum spune psalmistul: „Am pizmuit pe cei fără de lege, cînd vedeam pacea păcătoșilor“ (Psalmul 72, 3). Căci și tîlharii se împacă între ei, înarmîndu-se împotriva celor ce nu le-au făcut nici un rău, și lupii se adună în haită cînd le este sete de sînge... Așadar, să nu socotești că pacea este pretutindeni și totdeauna bună. Căci de multe ori este mai rea decît orice război. Dacă cineva face pace cu cei care hulesc împotriva Proniei și face alianță cu cei care murdăresc și distrug viața obștească cu viețile lor nefolositoare, acesta este departe de hotarele păcii. De aceea și spunea Pavel: „Dacă se poate, pe cît stă în puterea voastră, trăiți în bună pace cu toți oamenii“ (Romani 12, 18). Căci el știa limpede că uneori nu este posibil“ [3]*. În acest sens și Sfînta Scriptură ne îndeamnă: „Și pacea lor să nu o căutați“ (Ezdra 9, 12). Deci una este pacea nedreaptă, aceea a armelor și alta cea de la Dumnezeu, care înseamnă împăcare cu toți oamenii și cu Dumnezeu, desăvîrșire duhovnicească neîncetată, creștere și progres spiritual, împărtășire din darurile Duhului Sfînt. Pacea tîlhărească este o pervertire a firii lucrurilor, în timp ce pacea lui Dumnezeu este neîncetată desăvîrșire, zbucium de permanentă înălțare, așa cum spune psalmistul: „Nu este pace în oasele mele“ (Psalm 37, 3). Pacea tîlhărească este limitată, îngrădită de nedreptăți, pe cînd păcii lui Dumnezeu „nu este hotar“ (Isaia 9, 6). După învățătura Bisericii noastre, „cei fără de lege n-au pace“ pentru că datorită nedreptăților lor „nu cunosc drumul păcii“ (Isaia 59, 8). Pacea Domnului este deci „pacea dreptății“ (Baruh 5, 4), de aceea nu poate fi pace fără dreptate, fără ascultarea legii lui Dumnezeu care cere milă și dreptate, împlinirea poruncii iubirii — dreptatea plinită de Însuși Iisus Hristos. Că pacea nu poate fi despărțită de dreptate ne-o spune istoria omenirii. Dar cîte exemple nu sînt și în istoria neamului nostru, care cu prețul vieții și-a apărat pacea și dreptatea națională.*

Cine poate spune că pacea de la Buftea a respectat dreptatea noastră națională? De aceea, nici n-a durat, fiind urmată de „dreptatea lui Dumnezeu“ — unirea tuturor românilor într-un singur stat unitar național. În acest sens sînt cuprinzătoare cuvintele rostite de Mitropolitul Moldovei, Pimen Georgescu, în senat, la ședința din 24 iunie 1918: „...este foarte greu să vorbești despre pace cînd sufletul nu are pace. Noi am propovăduit întotdeauna pacea dreptății și a liniștii *(s.n.), pe cînd aceasta este pacea durerilor, pacea umilitoare...“* [4].

Iată, de ce din convingerea noastră de slujitori ai „Domnului păcii“, de propoveduitori ai păcii, dreptății și, mai presus de orice, de „făcători ai păcii“ susținem toate acțiunile poporului nostru pentru apărarea păcii și vieții.

Cu aceste gînduri deschid ședința noastră, care va înscrie astfel în cronica acestui an hotărîrile și faptele noastre închinate păcii și vieții, aceste aspirații nemuritoare ale întregii omeniri!

---

3. *Epistola* 4, 36, în Migne, P. G. 78, col. 1088.
4. Vezi „M.M.S.“, LIV (1978), nr. 9-12, p. 709-710.

PACEA — PROBLEMĂ VITALĂ A OMENIRII CONTEMPORANE

Stăpînind pămîntul de la Dunăre, Carpaţi şi Mare în care „Domnul păcii“ (Isaia 9, 5) i-a statornicit strămoşii, neamul românesc a dorit dintotdeauna să trăiască în linişte, să-şi cultive glia părintească — este adevărat uneori udată cu lacrimi, cu sudoare şi cu sînge în furtunile istoriei. Înfrăţiţi cu munţii, cu cîmpiile, cu codrul şi rîurile, moşii şi strămoşii noştri şi-au apărat fiinţa, limba şi cultura pentru că, aşezaţi fiind „în calea răutăţilor“, au fost siliţi să înfrunte, veac după veac, oştile duşmane ispitite de belşugul şi frumuseţea tărîmurilor noastre. Au rezistat cu sabia în mînă, cu inteligenţă şi cu diplomaţie, apărîndu-şi „sărăcia şi nevoile şi neamul“, după cuvîntul poetului, rămînînd stăpîni la ei acasă, acolo unde îşi dormeau somnul cel mare înaintaşii lor. În schimb, cei ce călcară cu copitele cailor mormintele părinţilor noştri, cei ce au vrut să ne treacă prin foc şi sabie au fost risipiţi de vîntul istoriei, învăluiţi de negura uitării pe care timpul a aşternut-o peste ei, fără să le rămînă, multora, nici măcar numele. Dorind „bună pace“, neamul nostru românesc nu a avut niciodată gînduri de cucerire, nu a trecut niciodată dincolo de hotarele sale pentru a cotropi pămînturi străine sau pentru a impune, în chip silnic, voinţa sa altor popoare, dar nici nu a îngăduit să-i fie smulsă o singură palmă din pămîntul sfînt al patriei.

Creştin din vremea Sfinţilor Apostoli, dînd ascultare soliei pe care Mîntuitorul o aducea lumii şi pe care mulţimea oştilor îngereşti o preamărea în imnuri cîntînd: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace, între oameni bunăvoire“ (Luca 2, 14), neamul românesc a fost totdeauna duşman al vrajbei, al urii dintre oameni şi popoare, al oricărei neînţelegeri, pentru că, de pe urma acestora, omenirea a cules numai lacrimi, durere şi moarte. Supunîndu-se poruncii cereşti, a dorit să secere „roada Duhului: dragostea, bucuria, pacea, ...facerea de bine...“ (Galateni 5, 22), pentru că „roada Duhului“ înseamnă viaţă.

Pacea este viaţă, pacea este lumină. Ea alungă mîndria deşartă, invidia, egoismul, lăcomia. Numai în pace omenirea poate crea bunurile materiale şi spirituale necesare evoluţiei sale fireşti, potrivit binecuvîntării lui Dumnezeu: „Creşteţi şi vă înmulţiţi şi umpleţi pămîntul şi-l supuneţi“ (Facerea 1, 28).

De aceea, astăzi, cînd este încă vie amintirea ultimei şi celei mai distrugătoare conflagraţii mondiale, cînd lacrimile mai ard încă obrajii văduvelor şi orfanilor de război, cînd rănile dor şi sîngerează şi acum, poporul nostru, alături de toate forţele democratice şi progresiste din Europa şi din lumea întreagă, priveşte cu îngrijorare norii întunecaţi ai ameninţării unui nou război, care aduc cu

ei păsările morții nucleare, punînd viața continentului și a planetei sub semnul incertitudinii. Glasul iubitorilor de pace nu poate tăcea — și el trebuie să fie auzit de fabricanții de arme, mișelnici negustori ai morții — cînd cursa înarmărilor continuă să se dezvolte, cînd se acumulează stocuri de noi și sofisticate armamente, cheltuindu-se anual 800 de miliarde de dolari pentru uneltele morții, în vreme ce 10.000 de copii, femei și bărbați mor zilnic de foame, 150 de copii dintr-o mie mor înainte de a împlini un an din cauza subnutriției și bolilor, 900 de milioane de oameni sînt subalimentați, iar 500 de milioane sînt analfabeți.

Cei ce doresc pacea, cei ce se opun războiului sînt îngrijorați mai ales de soarta Europei, leagăn și tezaur al civilizației și culturii, dar și locul de unde au pornit cele mai mari conflagrații mondiale. Europa și, odată cu ea, întreaga planetă este amenințată să dispară dacă actuala situație internațională continuă să se înrăutățească. Pe bătrînul nostru continent se află peste 80 la sută din arsenalele nucleare ale lumii: 15.000 de încărcături nucleare, 24.000 de avioane de luptă, 2452 de rachete cu rază lungă de acțiune, peste 2000 de rachete nucleare cu rază medie de acțiune, peste 1800 de rachete instalate pe submarine, 4500 de nave militare de suprafață, peste 91.000 de tancuri etc., fără să mai amintim efectivele militare de 14 milioane de oameni, din care peste un milion de militari străini încartiruiți pe teritoriul a 17 state, ceea ce reprezintă 70 la sută din totalul efectivelor staționate pe planetă în afara frontierelor naționale. Pentru a ne da seama ce înseamnă această uriașă cantitate de armament, este suficient să spunem că, datorită ei, fiecare european poate fi ucis de 114000 de ori.

Vasta mișcare de pace de pe continentul nostru, popoarele și națiunile Europei și ale lumii întregi resping cu hotărîre teoria echilibrului terorii sau a războiului nuclear limitat la Europa. În cazul unui conflict nuclear, în cazul unei catastrofe atomice va fi distrusă nu numai Europa, ci va pieri întreaga planetă, vor dispare civilizația și valorile umane pentru că armele atomice nu fac deosebire între oameni și popoare, nu țin seama de frontiere: radiațiile, suflul bombelor și flăcările lor mistuitoare vor duce lucrarea morții pînă la capăt. Prea puținii supraviețuitori vor fi readuși la condiția subumană și vor rătăci pe o planetă stearpă, înghețată și acoperită de cenușă.

De aceea, trezește o profundă îngrijorare hotărîrea NATO de a amplasa în Europa, începînd din luna decembrie 1983 (potrivit unui plan stabilit în 1979), 572 de rachete americane Pershing II și Cruise cu rază medie de acțiune, care nu sînt altceva decît noi și înfricoșătoare căi de a duce planeta noastră în neființă.

Pentru a apăra pacea și liniștea căminelor, pentru asigurarea unui viitor fericit copiilor, poporul român se pronunță împotriva politicii de forță, sursă permanentă a încordării internaționale, pentru soluționarea prin tratative a conflictelor, singura cale rațională care asigură pacea și destinderea în lume, singura care servește interesele fiecărui popor și, în același timp, interesele vitale ale întregii omeniri, ale păcii și securității internaționale.

În actualele împrejurări, problema fundamentală a epocii noastre este preîntîmpinarea războiului, oprirea cursei înarmărilor, trecerea la dezarmare și, în primul rînd, la dezarmare nucleară, asigurarea păcii, a dreptului tuturor oamenilor și tuturor națiunilor la viață, la libertate, la existență demnă, la independență și pace, iar pentru Europa, în mod cu totul deosebit, se pune problema de a fi împiedicată amplasarea rachetelor cu rază medie de acțiune și de a se trece la retragerea și distrugerea celor existente, necesitate vitală deoarece, oricînd, un accident întîmplător poate declanșa distrugerea atomică a lumii.

Un rol important revine conducătorilor de state și guverne pe care opinia publică mondială trebuie să-i determine a înțelege marea responsabilitate pe care o au față de soarta omenirii, a civilizației pe planeta noastră. „Pornind de la gravitatea situației care s-a creat in Europa, declara Președintele României, Domnul Nicolae Ceaușescu, în *Mesajul adresat participanților la Simpozionul Internațional Pugwash* consacrat dezarmării și păcii în Balcani și în Europa, ale cărui lucrări s-au desfășurat în luna octombrie 1983 la București, noi considerăm că popoarele Europei, opinia publică mondială trebuie să fie și mai active în această direcție, să determine pe conducătorii de state și guverne, să dea dovadă de rațiune, de responsabilitate față de soarta propriilor popoare și față de soarta păcii, să acționeze mai hotărît pentru a se ajunge la înțelegeri privind oprirea amplasării noilor rachete și, în general, încetarea cursei periculoase a înarmărilor. Trebuie arătat clar că noile rachete, armele în general, nu pot asigura în nici un fel pacea și securitatea popoarelor, ci, dimpotrivă, ele sporesc insecuritatea, primejdiile la adresa păcii și vieții popoarelor. Acei conducători de state și oameni politici care acceptă ca pe teritoriul țărilor lor să fie amplasate rachete cu rază medie de acțiune își asumă o grea răspundere nu numai față de pacea și viața popoarelor lor, dar și față de pacea și viața tuturor popoarelor lumii". În acest spirit, Președintele țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, a adresat, în luna august a acestui an, mesaje președintelui Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S., Iuri Andropov și președintelui S.U.A., Ronald Reagan, cerînd să se facă totul încît să nu se ajungă la amplasarea de noi arme nucleare. În cazul că pînă la sfîrșitul acestui an negocierile sovieto-americane de la Geneva nu se vor încheia cu rezultate pozitive, România propune să se ajungă la înțelegerea ca amplasarea a noi rachete cu rază medie de acțiune să fie amînată, cel puțin pînă la sfîrșitul anului 1984, începutul anului 1985, iar negocierile să fie continuate, ceea ce ar demonstra dorința U. R. S. S. și S. U. A. de a răspunde așteptărilor și intereselor popoarelor din Europa și din lumea întreagă. În condițiile în care nu se va ajunge la un acord în legătură cu aceste propuneri, Președintele României consideră că ar fi posibil să se aibă în vedere cel puțin să nu fie amplasate rachete cu rază medie de acțiune pe teritoriul Republicii Federale Germania, Republicii Democrate Germane, Republicii Socialiste Cehoslovace și al altor state, ca o măsură intermediară pînă la realizarea unei înțelegeri finale privind rachetele cu rază medie de acțiune în Europa. De asemenea, Româ-

nia consideră că pînă la eliberarea Europei de orice fel de arme nucleare ar avea o foarte mare importanță crearea unor zone denuclearizate în Balcani, în nordul Europei și în alte părți ale continentului.

În același timp, Președintele României a propus ca U.R.S.S. și S.U.A. să adopte hotărîri unilaterale de înghețare a cheltuielilor militare pe următorii doi ani la nivelul anului 1983. Trebuie menționat că țara noastră a luat, timp de trei ani la rînd, măsuri de reducere a cheltuielilor militare, iar în 1982 a hotărît înghețarea bugetului său militar pînă în 1985.

În asigurarea unei politici de pace și dezarmare, de conlucrare fructuoasă între popoare, un rol important revine parlamentarilor, așa cum arăta Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu în scrisoarea de răspuns adresată unui grup de membri ai Camerei reprezentanților a Congresului S.U.A. care i-au scris în legătură cu propunerea „Parlamentarilor pentru o nouă ordine internațională", privind o nouă inițiativă a șefilor de guvern, a parlamentelor și parlamentarilor, de a contribui la depășirea impasului în care se găsesc negocierile privind armamentele. Ca reprezentanți ai popoarelor, parlamentarii trebuie să depună toate eforturile pentru mai buna cunoaștere între popoare și națiuni, pentru colaborare, pentru destindere internațională, pentru dezarmare și pace, pentru preîntîmpinarea unui război nuclear care ar nimici întreaga planetă.

Dar cuvîntul hotărîtor în acest moment de răscruce îl au, ca dealtfel în toate momentele mari ale istoriei, popoarele peste a căror voință nu poate trece nimeni niciodată. Cu întreaga lor putere, încadrată într-o uriașă mișcare de pace, masele cele mai largi ale popoarelor europene își exprimă hotărîrea de a nu admite sub nici un motiv instalarea noilor unelte ale morții în țările lor. Aspirația fierbinte a tuturor popoarelor și națiunilor Europei și ale lumii întregi este o Europă și o lume fără arme nucleare, fără rachete, vulturii purtători de moarte ai războiului atomic.

„Acordăm o mare importanță marilor mișcări pentru pace din Europa, din America, din Asia, de pe alte continente, declara Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită în ziua de 8 septembrie 1983 la ședința comună a Consiliului Național al Agriculturii, Industriei Alimentare, Silviculturii și Gospodăririi Apelor și a Consfătuirii cu activul din industrie și investiții. Dealtfel, consider că ele au avut deja un rol însemnat în adoptarea de către unele state și guverne a unor măsuri mai realiste. Este necesar, tocmai acum, să se intensifice mișcarea pentru pace în Europa și în întreaga lume. Să unim toate forțele Europei pentru a împiedica amplasarea noilor rachete, pentru trecerea la distrugerea celor existente, pentru asigurarea securității fiecărei națiuni europene și în întreaga lume! În acest sens, consider că este necesar ca și poporul nostru să se angajeze, din nou, în această toamnă — în strînsă colaborare cu mișcările de pace din Europa — în noi manifestări și acțiuni, pentru a demonstra voința și solidaritatea noastră cu toate popoarele care doresc să trăiască în pace, fără arme atomonucleare, cu toți cei care doresc să trăiască fără grija că mîine ei

sau copiii lor vor fi victimele războiului nuclear, că viața, civilizația vor fi distruse".

Dînd un răspuns hotărît înflăcăratelor apeluri ale Președintelui Nicolae Ceaușescu pentru intensificarea luptei în vederea opririi cursei înarmărilor, poporul nostru și-a exprimat din nou voința fierbinte de pace care și-a găsit o puternică expresie în *Apelul* pentru dezarmare și pace al adunării reprezentanților organizațiilor de masă și obștești și ai celorlalte organizații componente ale Frontului Democrației și Unității Socialiste, vibrantă chemare pentru prevenirea războiului, pentru înlăturarea pericolului nuclear, pentru apărarea dreptului suprem al omului, dreptul la viață. Întruniți la București în ziua de 20 septembrie 1983, reprezentanții organizațiilor de masă și obștești și ai celorlalte organizații componente ale Frontului Democrației și Unității Socialiste au dat, așa cum reiese din Apel și din telegrama pe care au adresat-o șefului statului nostru, ca și din luările de cuvînt ale participanților, „o înaltă apreciere activității neobosite, inițiativelor și acțiunilor întreprinse pe plan internațional de Președintele Republicii Socialiste România, Domnul Nicolae Ceaușescu, în vederea intensificării luptei popoarelor pentru dezarmare și pace, pentru realizarea unui climat trainic de destindere, înțelegere și largă colaborare între toate națiunile lumii", contribuției sale inestimabile la cauza apărării libertății și vieții popoarelor, profundului umanism și înaltei răspunderi pe care o manifestă „în fața imperativelor istorice ale momentului actual, pentru destinele păcii, ale civilizației umane". Participanții la adunare au adoptat un vast program cu privire la organizarea și desfășurarea în țara noastră a unor ample acțiuni de masă, care să facă cunoscută voința poporului român de a trăi în pace, liber și demn. „Să conlucrăm strîns, se spune în *Apel,* cu toate popoarele, cu forțele progresiste, realiste din întreaga lume, cu toți oamenii de bine, indiferent de convingerile lor politice, filozofice și religioase, pentru a determina să se pună capăt cu desăvîrșire politicii de înarmări, folosirii forței și amenințării cu forța, astfel ca toate problemele litigioase să fie soluționate numai și numai prin tratative, pe cale pașnică!".

La adunarea reprezentanților organizațiilor de masă și obștești și ai celorlalte organizații componente ale Frontului Democrației și Unității Socialiste, din partea Bisericii Ortodoxe Române a luat cuvîntul Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, care sublinia: *„Pace și viață, libertate și liniște, bunăstare și progres — iată exprimate succint năzuințele de totdeauna ale oamenilor doritori de bine de pretutindeni. Astăzi, omenirea străbate o gravă criză marcată de instabilitate și nesiguranță, de teamă și neîncredere. Creșterea necontenită a armelor de tot felul, îndeosebi a celor nucleare, dezvoltarea noilor planuri de perfecționare și punere în aplicare a unui uriaș și îngrozitor arsenal pentru distrugerea omului, trezește neliniște și îngrijorare în rîndul oamenilor doritori de bine. Datorită acestui fapt, epoca*

noastră este dominată de cea mai mare mișcare care a cuprins vreodată lumea pentru apărarea păcii... Este firesc ca în această mișcare să activeze și reprezentanții cultelor. Și tot atît de firesc este ca în strădania pentru pace să fie totdeauna prezenți ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, iar cadrul creat de Frontul Democrației și Unității Socialiste constituie un prilej binevenit de manifestare a crezului nostru pentru pace, pentru care ne simțim adînc recunoscători... Clerul și credincioșii vă încredințează, prin noi, că vor continua cu sporită rîvnă să apere pacea și viața — bunuri fundamentale ale omenirii".

Răspunzînd *Apelului* pentru dezarmare și pace al Adunării reprezentanților organizațiilor de masă și obștești și ai celorlalte organizații componente ale Frontului Democrației și Unității Socialiste, întregul nostru popor își reafirmă în cadrul unor largi manifestări publice, adunări, mitinguri, conferințe și simpozioane și alte acțiuni de masă, voința sa de pace și de largă colaborare internațională, hotărîrea de a lupta împreună cu celelalte națiuni, cu forțele progresiste de pretutindeni, pentru încetarea cursei înarmărilor, pentru dezarmare și, în primul rînd, dezarmare nucleară, pentru o lume fără arme și fără războaie. Chiar dacă situația internațională este deosebit de încordată, chiar dacă norii amenințători ai războiului atomo-nuclear s-au arătat la orizont, trebuie să avem încrederea că „popoarele dispun — așa cum se exprima Președintele României, Domnul Nicolae Ceaușescu, analizînd cu luciditate și cu optimism acest moment de răscruce al istoriei omenirii — de capacitatea necesară și pot, acționînd unite, să asigure triumful luptei pentru pace, pentru dezarmare, pentru înlăturarea unui război nuclear". Și noi dorim aceasta, pentru că dorim să muncim fără teama zilei de mîine, pămîntul pe care ni l-au lăsat strămoșii noștri, pentru că dorim ca și urmașii noștri să se bucure de farmecul munților Carpați, de valurile Mării noastre, de adierea vîntului în cîmpia Bărăganului.

Ca buni creștini nu uităm că toți oamenii sînt fii ai Aceluiași Părinte ceresc și că datori sîntem să trăim în pace și în bunăvoire, iubindu-ne unul pe altul, după porunca Mîntuitorului Hristos (Ioan 13, 34-35). Pentru că — așa după cum spunea Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin al Bisericii Ortodoxe Române — „pacea ca și primăvara este o problemă de climat. Vine îndată ce pămîntul se dezgheață. Poate întîrzia, dar cu certitudine va veni".

† *PIMEN SUCEVEANUL*

Episcop-vicar

IMPREUNĂ CU ÎNTREGUL POPOR ÎN SUSȚINEREA ȘI APĂRAREA PĂCII

A. — Arhiepiscopia Iașilor

Frămîntările care au cuprins lumea contemporană ne duc cu gîndul la spusele marelui poet latin Horațiu, care în epistolele sale spunea că „tu însuți ești în primejdie cînd arde peretele vecinului". Trista imagine a lui Enea văzînd Troia în flăcări iam proximus ardet ucalegon avea să dobîndească spectrul dezastrului atomic al Hiroșimei. Și aceasta pentru că raționamentul lui A. Nobel: „Va trebui să inventez o mașină atît de mortală, un exploziv atît de distrugător, încît nici un popor să nu mai îndrăznească să provoace războiul de teamă că dușmanul i-ar putea face un rău tot atît de mare la numai cîteva momente după declarația de război" — în condițiile sofisticării și ciberneticizării tehnicii puse în slujba războiului — s-a dovedit a fi cu totul absurd pentru că imensa acumulare a arsenalelor nucleare poate duce oricînd la declanșări accidentale de războaie, crescînd astfel riscul unei catastrofe pur întîmplătoare.

Pentru prima oară în istoria omenirii în condițiile unei excesive înarmări „nu se mai poate recurge la principiul unanim acceptat pînă acum de a învăța din propriile greșeli", pentru că „greșelile de astăzi față de ce a fost în trecut pot să atragă după sine catastrofe mondiale" în urma cărora, nu numai omenirea poate pieri, ci însăși viața de pe întreaga planetă. În acest caz a vorbi despre situația actuală cu termeni comparativi luați din trecut — așa cum o fac apologeții unui așa-zis echilibru realizat prin înarmare excesivă — nu înseamnă altceva decît o încercare de „a induce în eroare pe cei de a căror voință depinde, în ultimă instanță, soarta păcii", pentru că vechile noțiuni ca „spatele frontului" și „adăposturile" își pierd cu totul vechea lor semnificație. „Spatele frontului" nu mai există în condițiile războiului balistico-nuclear, iar „adăposturile", la orice adîncime fantastică s-ar construi ele, nu pot salva pe locatarii lor, căci viața fără aer — după cum se știe — nu s-a inventat încă. Pentru aceste motive, în condițiile existenței bombelor termo-nucleare și a rachetelor, izbucnirea unui nou război ar însemna pur și simplu o distrugere a planetei, a civilizației și a vieții de pe pămînt. Deci dacă pînă acum în istoria societății omenești armamentul a fost domeniul în care s-au folosit cele mai noi descoperiri tehnice ale epocilor respective, de la descoperirea metalelor — arheologia demonstrîndu-ne că armele din metal ar fi apărut chiar înaintea uneltelor de muncă din metal — și pînă în era ciberneticizării tehnicii, acum este momentul să înțelegem ceea ce spunea Gerhardt Kolm că tehnica creată în vederea războiului își poate găsi diverse scopuri pașnice spre bunăstarea și fericirea omului.

Marile năzuințe din care au izvorît știința și tehnica ne fac să înțelegem că aceste creații umane nu sînt legate în mod necesar de război, de distrugerile materiale și de vieți omenești, ci de nevoia general-umană ca ele să ajute și să slujească. Acest lucru îl putem mai ușor înțelege și din tendința de integrare a procesului de cunoaștere a lumii înconjurătoare — pe care-l vizează știința și tehnica, progresul tehnic și tehnico-științific în general — cu procesul de autocunoaștere, în ciuda faptului că omenirea stă sub apăsătoarea izbucnire a unui cataclism atomic, deși știința este chemată să slujească cele mai înălțătoare năzuințe ale omului.

De aceea, pentru fiecare om al planetei noastre, la acest sfîrșit de secol și de mileniu, nu este problemă mai capitală decît dezarmarea, apărarea vieții și a păcii pe pămînt, prin totala distrugere în primul rînd a tuturor armelor nucleare, precum și a întregului arsenal sub a cărui povară omenirea contemporană este supusă diferitelor decalaje economice, unei imense risipe de bunuri într-o lume din care jumătate este înfometată, bolnavă și neinstruită. Într-o lume supraaglomerată de arme, confruntată cu diferite probleme de a căror rezolvare depinde viața a milioane de oameni de pe pămînt, în care „avem mai multe explozive decît pîine" — cum declara Jean Marteson, directorul Centrului O.N.U. pentru dezarmare, în cadrul unui seminar regional —, necesitatea dezarmării se impune ca cea mai bună cale de supraviețuire a întregii omeniri unui război nuclear, pe care trebuie să-l oprim înainte de a începe, așa cum arăta în acest sens Președintele țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu : „Acum — pînă nu este prea tîrziu — popoarele Europei, popoarele întregii lumi, trebuie să se unească, să spună NU hotărît războiului, armamentului nuclear, să ceară încetarea înarmărilor, să impună o politică de dezarmare, care să țină seama de independența și dreptul la viață liberă al fiecărei națiuni".

În spiritul acestor inițiative sînt lăudabile acțiunile țării noastre pentru apărarea vieții omenirii, prin asigurarea unei securități reale și a unui viitor pașnic, de care depinde nemijlocit soarta tuturor popoarelor lumii.

În condițiile actuale, pacea nu poate fi numai a unui popor sau grup de popoare, ci a întregii lumi, amenințate de ascensiunea infernalei curse a înarmărilor, care a dus la acumularea de arme și armamente capabile să distrugă de cîteva ori întreaga omenire.

Consecvent luptător pentru pace, Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, în dese rînduri a atras atenția diferiților conducători de popoare sau opiniei publice mondiale asupra necesității dezarmării generale — imperativ de importanță vitală pentru progresul și existența întregii omeniri : „În fața acestei realități și perspective este evident că nici un popor nu poate sta deoparte, nu poate rămîne în afara luptei pentru dezarmare și pace. În momentul de față nu există de fapt decît două căi, două politici posibile : sau continuarea cursei înarmărilor, cu consecințele ei nefaste, sau trecerea hotărîtă la înfăptuirea dezarmării și păcii. Interesele fiecărui popor, ale dezvoltării civilizației întregii omeniri, cer să se facă totul pentru respingerea fermă a politicii înarmării și promovarea consecventă a politicii de dezarmare și pace. Sarcina primordială a epocii noas-

tre este oprirea neîntîrziată a cursei înarmărilor! Răspunderea față de propriile popoare, față de pacea și existența întregii umanități, impune conducătorilor de state, guvernelor, forțelor politice realiste de pretutindeni, opiniei publice mondiale, să acționeze cu toată hotărîrea în această direcție".

Ca propuneri concrete în acest sens, reamintim crearea unei zone denuclearizate în Balcani și în alte părți ale lumii, reducerea cheltuielilor militare cu cel puțin 10%, pînă în anul 1985, înghețarea cursei înarmărilor, neproliferarea armelor nucleare și distrugerea celor existente, desființarea concomitentă a celor două blocuri militare, moșteniri nedorite din perioada „războiului rece", nerecurgerea la forță și la amenințarea cu forța, rezolvarea tuturor diferendelor dintre state la masa tratativelor — preconizîndu-se în acest sens înființarea unui organism internațional de bune oficii între state — democratizarea organismelor O.N.U. și creșterea rolului acestora în statornicirea unui climat de pace și securitate între toate popoarele lumii prin oprirea fabricării de armamente nucleare și a celorlalte mijloace de distrugere în masă, precum și prin trecerea reală la dezarmare nucleară sub un strict control internațional în cadrul și sub egida O.N.U., lichidarea bazelor militare străine, retragerea în interiorul frontierelor naționale a tuturor trupelor și armamentelor, trecerea nemijlocită la măsuri de dezangajare militară și oprirea amplasării de rachete cu rază medie de acțiune în Europa și în alte părți ale lumii, sub pretextul realizării unui echilibru de forțe, declararea deceniului dezarmării, angajarea tineretului în lupta pentru pace și dezarmare, ținerea unor sesiuni speciale ale Adunării generale a O.N.U. pentru dezarmare.

În vederea realizării acestui deziderat vital al întregii omeniri — dreptul cel dintîi al fiecărui om de a trăi în pace și în liniște — ca expresie a celui mai înalt umanism al politicii promovate de țara noastră pe plan intern și extern au fost reduse cheltuielile militare ale României începînd din anul 1979, urmînd ca suma respectivă să fie alocată în scopuri social-umanitare, în primul rînd sporirea alocațiilor pentru copii. În relațiile bilaterale ale țării noastre cu diferite state ale lumii, prin tratative purtate în spiritul înțelegerii și păcii, al deplinei egalități și respectului reciproc, Președintele țării noastre a promovat principiile de bună vecinătate, de neamestec în treburile interne și avantaj reciproc, respectarea independenței și suveranității naționale, precum și a integrității teritoriale, de colaborare cu toate statele lumii, în primul rînd cu statele de pe continentul european, cel mai îngreuiat de arsenalele distrugerii în masă, fiecare european, după estimările făcute, putînd fi ucis teoretic de 144.000 de ori.

În dese rînduri, Președintele țării noastre și delegații României în cadrul O.N.U. sau a diferitelor organisme internaționale, pentru preîntîmpinarea încordării relațiilor dintre state și a statornicirii unui climat de încredere, pentru realizarea dezangajării militare și reducerii pericolului de confruntări armate au propus să se asigure pe plan internațional aplicarea integrală și generalizarea măsurilor înscrise în actul final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa.

Ca o măsură a creșterii încrederii între popoare, țara noastră a propus în cadrul O.N.U. să nu se mai efectueze manevre multinaționale în apropierea frontierelor altor state, să nu se mai instaleze noi baze militare, inclusiv arme nucleare și să nu se mai dizloce noi trupe pe teritoriul altor state din Europa și să se notifice mișcările militare de anvergură și manevrele aeriene și navale separate sau combinate.

De asemenea, țara noastră, în spiritul acelorași inițiative, a fost și gazda unor întruniri sau conferințe internaționale consacrate dezarmării și apărării păcii în lume, iar publicistica românească, în primul rînd cotidienele centrale, au acordat spații largi prezentării acestor probleme care frămîntă astăzi omenirea de pretutindeni, arătînd că războiul nu este o urmare logică a revoluției tehnico-științifice, ci el este voit de anumite forțe sociale și clase sociale, de anumiți oameni care folosesc această tehnică. Pentru aceasta, în concepția românească, realizarea dezarmării și statornicirea păcii în lume nu este posibilă fără realizarea unei noi ordini economice și politice internaționale, fără democratizarea relațiilor internaționale, fără depășirea decalajelor existente astăzi în lume, fără crearea posibilității accesului tuturor popoarelor la cuceririle științei și tehnicii. Știința și în special tehnologia, după cum ne este cunoscut, nu constituie un bun general, fiind limitate de acele „bariere artificiale", care frînează progresul general al societății umane. Din aceste motive, aspirația firească spre pace, spre înțelegere și colaborare — potrivit concepției Președintelui țării noastre — trebuie să inspire voința tuturor de a acționa pentru o lume mai dreaptă și mai bună în care viața materială și spirituală a tuturor popoarelor să se manifeste în condiții de deplină echitate și egalitate.

Înțelegem așadar legătura ființială dintre voința de pace dintotdeauna a popoarelor lumii, care astăzi cunoaște o manifestare atît de impresionantă și de unitară, și progresul științific menit să marcheze un pas hotărîtor în istoria omenirii, contribuind la bunăstarea și înflorirea vieții tuturor oamenilor. Deceniile de viață nouă din patria noastră ne-au convins și mai mult de justețea acestor principii care călăuzesc lupta pentru pace, bunăstare, progres, colaborare și bunăînțelegere între popoare, dusă cu notorie consecvență de poporul nostru sub înțeleapta conducere a statului nostru.

* * *

Biserica Ortodoxă Română, avînd deplina conștiință că a răsărit din sînul poporului nostru — cum spunea Mitropolitul Iosif Naniescu — a slujit întotdeauna cu dăruire și jertfelnicie aspirațiile de pace, de afirmare liberă și independentă ale poporului român. Prezentă în toate marile momente ale istoriei noastre naționale, ea și-a integrat destinul și slujirea poporului de tradițiile căruia s-a simțit legată. Astfel, dacă „tradițiile culturii noastre își au începuturile în activitățile desfășurate în cadrul școlilor mănăstirești de către numeroși traducători de carte și deschizători de învățături", pentru motivul că Biserica Ortodoxă Română a fost de-a lungul

veacurilor una cu poporul, „tradiția astfel începută nu a dus însă la despărțirea totală de cerințele reale ale vieții, de înțelesurile noi și multiple pe care le-a oferit aceeași viață în dezvoltarea ei“.

Conștientă că „tot ce e rădăcină nu se mută“ — după expresia eruditului cronicar Miron Costin — Biserica Ortodoxă Română și-a înțeles pe deplin rolul ei de slujitoare a vieții biruitoare, așa cum este oglindită ea în nemuritoarea baladă „Miorița“, potrivit mersului firesc al vieții poporului nostru, sprijinind lupta sa pentru afirmare națională. Fiind o Biserică deschisă progresului, cum preciza într-una din cuvîntările sale Prea Fericitul Patriarh Iustin, întotdeauna a slujit mai-binele fiilor acestei vetre strămoșești, apărînd unitatea și statornica lor ființare pașnică în cetatea Carpaților și întărind conștiința continuității lor prin acel dialog al generațiilor.

Cel mai elocvent exemplu în acest sens ni-l oferă cronicarii sîrguincioși „în a prinde firul ce-i leagă cu cei dinaintea lor. Ei observau cum cărțile noastre de cultură s-au deschis în chiliile mănăstirilor, căci acolo le era îngăduit să se afirme. Uricele, zapisele, cronicile și pravilele scrise deveneau călăuze către noi înșine“. Astfel, Biserica noastră strămoșească a menținut vie de-a lungul veacurilor conștiința continuității acestui popor, care „n-a devenit de la o dată oarecare mai bun, mai învățat și mai înțelept, ci a fost întotdeauna însoțit de toate aceste calități. El a vrut să aibă caracter de lege credința sa în bine, învățătura sa să fie folositoare și necesară fiecăruia, iar înțelepciunea sa să deschidă cale bucuriei de a trăi“.

Ca evocare a acestei bimilenare existențe pașnice a poporului nostru, Mihail Sadoveanu în „Plîngerile ieromonahului Veniamin“ spunea : „Acolo omul poate trăi nesupărat și munca lui nimeni nu i-o răpește și casa lui nimeni nu i-o calcă și viața lui nu-i în primejdie și bine este a trăi unde-i rînduială și lege“. Această rînduială a omeniei și lege a păcii sînt dimensiunile slujirii dintotdeauna ale Bisericii strămoșești.

În anii vieții celei noi din țara noastră, aceste dimensiuni au căpătat noi străluciri, una din ele fiind statornicirea climatului de ecumenism practic. „În zilele noastre de mărețe înfăptuiri, de lumină și de făurire a vieții noi — spunea într-una din cuvîntările sale Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist — Biserica Ortodoxă Română se străduie să sprijine statornicirea unui climat de pace, de înfăptuire a dezarmării în lume. Chemarea spre pace și înfăptuirea ei în lume apar ca datorie sfîntă pentru fiecare creștin... Rugăciunea Bisericii este permanent înălțată pentru statornicirea păcii, așa cum auzim noi la începutul fiecărei Sfinte Liturghii, „pentru pacea a toată lumea“, pace de care este condiționată viața noastră“. De aceea hotărîrea noastră „de a fi „făcători ai păcii“ (Matei 5, 9), însemnează un răspuns la dumnezeiasca chemare a Sfîntului Apostol Pavel : „Trăiți între voi în bună pace“ (I Tesaloniceni 5, 13). Conștiința noastră de slujitori și fii ai Bisericii strămoșești este că un adevărat cinstitor al lui Dumnezeu „face voia Domnului“ (Ioan 9, 31), iar voia Domnului este ca în lume să domnească „pacea și bucuria în Duhul“ (Romani 14, 17), bucuriile împărăției pe care a întemeiat-o Iisus prin întruparea Sa“.

Rugăciunile noastre pe care le înălțăm zilnic către Dumnezeu sînt cereri ca Tatăl cel Atotputernic să apere viața noastră — acest dar dumnezeiesc „pe care nimeni nu are dreptul să o curme sau să o întunece. Lumea este opera mîinilor lui Dumnezeu și nimeni nu are dreptul să o prefacă în scrum și în nimicnicie“, spunea cu alt prilej Întîistătătorul Bisericii din Moldova și Bucovina. Ruga noastră pentru pacea și viața lumii ne face părtași voinței tuturor oamenilor de bine de pretutindeni, căreia „nimic nu i se opune, nici chiar brațul înarmat cu cel mai sumbru arsenal al morții“. Conștiința că împreună cu toți oamenii sîntem fii ai aceluiași Tată ceresc, indiferent de credința sau concepția lor, ne face să înțelegem că nu putem sluji cu adevărat lui Dumnezeu, decît înscriindu-ne nesfîrșitelor coloane ale luptătorilor pentru pace, care își fac tot mai auzite glasurile lor de apărare a păcii și vieții pe pămînt.

Pentru aceste motive, recentele inițiative pentru pace ale conducerii statului nostru, ca și în anii trecuți, au prilejuit exprimarea hotărîtei adeziuni a fiilor și slujitorilor Bisericii strămoșești, alături de fiii întregului popor, la lupta pentru apărarea vieții și statornicirea păcii pe pămînt. Susținem aceste inițiative cu conștiința că urmăm același drum al strămoșilor noștri, care n-au dus război cu cei ce au vrut „pămînt și apă“ decît atunci cînd au fost siliți s-o facă, apărîndu-și fruntariile brazdei strămoșești și că trebuie să lăsăm — ca pe o scumpă moștenire — neștirbită această vatră copiilor și copiilor copiilor noștri. Apărăm pacea acestui pămînt ca și a lumii întregi cu responsabilitatea creștină că numai cei făcători de pace se vor chema fii ai lui Dumnezeu, împlinind în lume însăși lucrarea pe care a săvîrșit-o Iisus, Care n-a încetat o clipă să trudească pentru dobîndirea, statornicirea și întărirea păcii în lume. Acest lucru ne face să ne simțim una cu toți cei care, în numele lui Hristos, luptă neobosit pentru pacea lumii.

Înțelegem că aceasta este lucrarea comună a tuturor mărturisitorilor lui Hristos, Domnul păcii, pentru statornicirea buneiînțelegeri și bunăvoirii între oameni de care vom beneficia noi și urmașii noștri, semenii noștri de pretutindeni, oamenii din întreaga lume. Înțelegem că lumea dintotdeauna a avut și va avea nevoie de pace. Aceasta „este mereu prezentă în preocupările oamenilor. Atunci cînd există trebuie să fie apărată, iar atunci cînd lipsește trebuie căutată“ pentru că — așa cum spunea Prea Fericitul Patriarh Iustin — „numai în vreme de pace popoarele își pot îndeplini idealurile lor de progres, de dezvoltare materială și spirituală, de înflorire și întărire a țărilor lor ; își pot crea o civilizație și o cultură națională ; pot să-și petreacă viața potrivit cu posibilitățile și dorințele lor, în deplină libertate și independență ; în timp ce războiul nu aduce altceva decît nimicire de vieți omenești, distrugeri de bunuri personale și obștești, chinuri, dureri și amărăciuni. Din ultimele două războaie pe care cei mai în vîrstă le-au cunoscut, pierderile de vieți omenești se numără cu zecile de milioane, iar bunurile materiale și operele de artă distruse, de cine mai pot fi calculate ?“.

Nu putem să ne excludem unei lumi în care astăzi se vorbește de război și pace. Preocupările noastre nu pot fi străine de lumea care astăzi se gîndește la viață și la moarte. Slujirea noastră creș-

tină ne cere să fim oameni ai vremurilor noastre. Și cînd ar putea fi mai actual cuvîntul Sfintei Scripturi care zice : „Iată Eu astăzi ți-am pus înainte viața și moartea, binele și răul... alege viața ca să trăiești tu și urmașii tăi“ (Deuteronom 30, 15, 19). Ca slujitori ai vieții, ai „Domnului de viață făcătorul“, stă în puterea noastră, în voința și în hotărîrea noastră ca să alegem viața, pacea și fericirea. Uniți cu toți iubitorii de pace din întreaga lume, avem nădejdea în puterea lui Dumnezeu, Care este cu noi — și pe Dumnezeu nimeni nu-L poate birui — că stă în voința noastră, a tuturor de a împiedica declanșarea unui război, realizînd pacea statornică pe pămînt. „În acest scop, fiecare din noi și mai ales cu toții laolaltă, avem datoria — așa cum sublinia Prea Fericitul Patriarh Iustin — să ne exprimăm, verbal sau în scris, lămurit și ferm, împotrivirea noastră față de război, precum și voința noastră de pace, în întruniri, adunări și manifestări publice pe plan local sau național, separat ori într-un glas cu toți iubitorii de pace din alte țări, din lumea întreagă.

Știm că lupta aceasta pentru pace nu este ușoară, ea presupunînd o reașezare a întregii lumi, dar păstrăm neclintită convingerea că triumful nu poate fi decît de partea acestei lupte pentru pace care este o luptă dreaptă și firească pentru apărarea drepturilor tuturor oamenilor și popoarelor. Ca dovadă netăgăduită a justeței acestei lupte, constatăm cu bucurie că numărul oamenilor și popoarelor, astăzi mai mult ca oricînd, este cu mult mai mare decît numărul iubitorilor de război. „Apoi, cei ce luptă pentru pace se găsesc astăzi pretutindeni în lume, iar manifestațiile lor antirăzboinice, exercită înrîuriri binefăcătoare asupra conducătorilor popoarelor“, așa cum afirma Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române într-una din cuvîntările sale. Greutatea luptei pentru pace face mai nobilă și mai sfîntă strădania noastră pentru împlinirea chemării noastre de apărare a păcii și vieții, ca și a oricărui lucru bun, spre slujirea fericirii și bunăstării pe pămînt, slujire în care pururea ne vine în ajutor Dumnezeu, Domnul păcii.

Cu aceste nădejdi depunem toate străduințile noastre pentru apărarea vieții tuturor oamenilor și ne rugăm lui Dumnezeu stăruitor și fierbinte pentru apărarea vieții lumii, viață pentru care Însuși Iisus, Fiul lui Dumnezeu, S-a jertfit. Avem credința că „El este Cel ce lucrează în noi și ca să voim și ca să săvîrșim pentru bunăvoire“ (Filipeni 2, 13) tot lucru cel bun, adică să contribuim cu toată ființa noastră la bunăînțelegerea dintre noi, la pacea întregii lumi, la dragostea dintre toți oamenii, la plinirea testamentului Domnului : „Pace vă las vouă, pacea Mea dau vouă“ (Ioan 14, 27).

Gîndindu-ne la necesitatea dezarmării, a nimicirii armelor, în primul rînd a celor nucleare, ca urmași și propovăduitori ai lui Iisus Hristos — pacea noastră, nu putem să nu ne gîndim și la o dezarmare lăuntrică, sufletească, alungînd din inimile semenilor și din mijlocul popoarelor sentimentele de ură și în locul lor făcînd loc tot mai mult dragostei între oameni și păcii între popoare. „Cît privește binefacerile păcii nu este nevoie să căutăm cu ochii departe de noi“, pentru a înțelege că omenirea are nevoie, mai mult ca oricînd, de bunăvoire și bunăînțelegere. „Înflorirea patriei în toate

domeniile obștești este cea mai convingătoare dovadă a rodului muncii unite și creatoare a poporului nostru într-o vreme de liniște și pace". Pentru noi, pacea înseamnă înnoirea lumii și însăși înnoirea noastră, transformarea lumii și transformarea noastră a tuturor, depășirea tuturor greutăților și lipsurilor și depășirea noastră înșine. Pacea este nevoia de a privi viața în perspectiva pe care i-a dat-o Dumnezeu, în lumina și strălucirile unui viitor al celor mai minunate făgăduințe dumnezeiești. De aceea, pentru noi pacea nu este o simplă stare sufletească, ci o realitate a vieții însăși, condiția sine qua non a biruinței strălucitului viitor în care credem și nădăjduim — după făgăduința lui Dumnezeu.

* * *

Noua și puternica expresie a voinței de pace a poporului român, Apelul F.D.U.S. din 20 septembrie a. c., a prilejuit exprimarea totalei adeziuni la lupta pentru apărarea vieții, al dreptului sacru al omenirii la viață și progres a slujitorilor și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române, alături de întregul nostru popor, așa cum reiese cu pregnanță din cuvîntarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, rostită la Adunarea F.D.U.S. din 20 septembrie a. c. : „*Onorată asistență, Pace și viață, libertate și liniște, bunăstare și progres — iată exprimate succint năzuințele de totdeauna ale oamenilor doritori de bine de pretutindeni.*

Astăzi însă, omenirea străbate o gravă criză marcată de instabilitate și nesiguranță, de teamă și neîncredere. Creșterea necontenită a armelor de tot felul, îndeosebi a celor nucleare, dezvoltarea noilor planuri de perfecționare și punere în aplicare a unui uriaș și îngrozitor arsenal pentru distrugerea omului, trezește neliniște și îngrijorare în rîndul oamenilor doritori de bine. Datorită acestui fapt, epoca noastră este dominată de cea mai mare mișcare care a cuprins vreodată lumea pentru apărarea păcii.

Este firesc ca în această uriașă mișcare să activeze și reprezentanții cultelor din lumea întreagă. Și tot atît de firesc este ca în strădania pentru pace să fie totdeauna prezenți ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, iar cadrul creat de Frontul Democrației și Unității Socialiste constituie un prilej binevenit de manifestare a crezului nostru pentru pace, pentru care ne simțim adînc recunoscători.

Noi, slujitorii altarelor, avem misiunea sacră de a sădi în sufletele oamenilor imperativele păcii și ale libertății, virtutea nobilă a dragostei pentru viață — dreptul fundamental al fiecărui om.

Poporul român — a cărui vocație pentru pace este binecunoscută — a desfășurat și susține acțiuni hotărîte pentru pace și înțelegere, pentru cooperare și întrajutorare, pentru făurirea unui climat de respect și încredere reciprocă.

Noi împărtășim și aderăm cu toată convingerea la adevărul exprimat de Președintele Nicolae Ceaușescu că „nu există drept mai important decît dreptul de a trăi în pace, de a trăi liber". Pe linia înțeleptei gîndiri și a inițiativelor Domniei Sale, România s-a angajat, împreună cu toate națiunile lumii, să-și aducă întreaga sa

contribuție la orice eforturi menite să asigure viața pașnică a popoarelor.

Clerul și credincioșii B.O.R. vă încredințează prin noi, că vor continua cu sporită rîvnă să apere pacea și viața, coordonate fundamentale ale prezentului și viitorului omenirii".

Slujitorii Altarului strămoșesc și-au exprimat hotărîtul lor sprijin pentru apărarea dreptului suprem al oamenilor la pace și la viață, împotriva continuării cursei înarmărilor care pune în pericol întreaga existență pe pământ.

În telegrama adresată Domnului Președinte Nicolae Ceaușescu de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române se oglindește această fermitate a luptei noastre, alături de toți oamenii de bine din lume, ca „*să nu se mai amplaseze noi rachete pe bătrînul nostru continent, să se retragă și cele existente pentru că Europa are nevoie de liniște, de pace și bunăînțelegere. Biserica Ortodoxă Română va continua să colaboreze cu toate Bisericile din lume, cu toate forțele iubitoare de pace pentru a contribui la eliminarea neîncrederii dintre țări și popoare, pentru realizarea imperativului cel mai important al zilelor noastre — apărarea vieții și a păcii pe pămînt*". Clerul și credincioșii Bisericii noastre, exprimîndu-și adeziunea unanimă la nobilele și umanitarele chemări ale Apelului reprezentanților organizațiilor componente ale F.D.U.S., își exprimă convingerea că Biserica Ortodoxă Română dintotdeauna a fost și va rămîne slujitoare a păcii și a vieții pe pămînt, pentru binele și fericirea poporului nostru, pentru colaborarea și frățietatea dintre toate popoarele lumii.

Fiii Bisericii strămoșești de pe străvechile plaiuri ale Moldovei își exprimă aceeași neclintită adeziune la lupta pentru apărarea vieții și a păcii pe pămînt, așa cum se exprimă în una din telegramele trimise de la conferințele preoțești prilejuite de recentul Apel al F.D.U.S. : „*Vrem ca în lume să sălășluiască pacea între țări și popoare, bunăînțelegerea și bunăvoirea dintre toți oamenii de pe pămînt. De la Putna neadormitului Ștefan și pînă la porțile Vrancei străjuite de eroicele și memorabilele locuri din preajma Mărășeștilor, Mărăștilor și Oituzului, clerul și credincioșii Bisericii dreptslăvitoare, pătrunși profund de sentimentul unității naționale și păcii, pe care le trăiește în prezent poporul nostru*", urmînd calea tradițională a îndatoririlor patriotice, plin de entuziasmul de pace, își exprimă angajamentul lor plenar la înălțătoarele chemări ale Apelului F.D.U.S. „*în numele vieții, fericirii și păcii*" nutrite de întregul nostru popor.

Dorind să trăim în pace, sîntem cu toții încredințați că numai în acest context de simțire umanitară patriotică și românească ne vom dovedi adevărați și hotărîți apărători ai păcii și progresului prin sporirea activității noastre în lumina celor mai înalte idealuri, pentru înălțarea neamului nostru românesc pe cele mai înalte culmi de glorie și bunăstare și pentru prosperitatea scumpei noastre patrii.

Conferințele preoțești care au avut loc în ultima decadă a lunii octombrie și începutul lunii noiembrie a.c., au prilejuit vibrante manifestări ale slujitorilor Altarului strămoșesc din Moldova, prin

luările de cuvînt și atitudinea generală, de hotărîtă adeziune la unanim împărtășitele chemări ale Apelului F.D.U.S.. În numele păstoriților ei au dat glas voinței firești de a apăra viața acestei lumi — cel mai de preț dar făcut de Dumnezeu oamenilor.

CONFERINȚA PREOȚEASCĂ DE LA IAȘI

Slujitorii Sfîntului Altar de pe plaiurile ieșene, cu vie emoție și vibrantă trăire, au luat parte la conferința preoțească consacrată aprofundării Apelului pentru dezarmare și pace al adunării reprezentanților organizațiilor de masă și obștești și ai celorlalte organizații ale F.D.U.S. din 20 septembrie a. c. În cuvîntul de deschidere a lucrărilor acestei conferințe, după citirea Apelului de către P. S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul, I.P.S. Mitropolit Teoctist a rostit un înălțător cuvînt, subliniind că : *„Luată în înțelesul larg și pururea actual, pacea înseamnă viață, înseamnă totul, iar lipsa ei înseamnă infern. Înfățișată ca o lumină și stare paradisiacă, este în același timp, nădejdea în împlinirea celor viitoare. Bucurîndu-se de pace, omul poate crea liber, iar popoarele, națiunile, pot duce o existență demnă, pot adăuga aportul lor la propășirea generală. Lipsa păcii dintre oameni îi sălbăticește sufletește, îi îndepărtează, îi înstrăinează de ceea ce este bine, de tot ceea ce este adevăr sau dreptate. Sînt stăpîniți de lăcomie, de ură, de vrăjmășie.*

Omenirea întreagă are nevoie de pace, așa cum are nevoie de aer, de apă, de lumină. Omenirea are nevoie de pace pentru a apăra cuceririle spiritului uman, pentru a urca pe noi trepte de civilizație. Omenirea are nevoie de pace pentru a munci, pentru a gîndi, pentru a crea. Omenirea are nevoie de pace pentru a trăi“.

Subliniind că dreptul la viață este legat ființial de dreptul fiecărui om la pace și liniște, I.P.S. Mitropolit Teoctist a arătat că, din nefericire, aberanta cursă a înarmărilor pe care a cunoscut-o astăzi omenirea pune în primejdie tocmai aceste drepturi fundamentale ale omului, însăși existența sa pe această planetă. De aceea, nu poate exista om de bine, indiferent de convingerile sale filosofice sau religioase care să nu fie îngrijorat de sporirea neîncrederii și a tensiunilor în viața internațională. *„În fața unor asemenea situații, milioane și milioane de oameni de pe tot pămîntul* — a spus I. P. S. Sa —, *de fapt, omenirea întreagă este chemată să-și spună cuvîntul, să-și facă auzit glasul în apărarea păcii, a vieții, a existenței libere și demne. Toate popoarele, toate națiunile, toate organizațiile internaționale, Bisericile și organizațiile creștine mondiale, toți oamenii doritori de bine trebuie să acționeze în acest sens. Voința lor unită poate dărîma muntele de gheață al făuritorilor de arme, al proliferării morții“.*

Exprimîndu-și solidaritatea cu toate popoarele lumii în această luptă pentru apărarea păcii și a vieții, poporul român care de-a lungul bimilenarei sale existențe n-a căutat decît pacea cu toți, își intensifică, în frunte cu Președintele țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, strădaniile pentru făurirea unei lumi fără arme: *„Poporul român, ca și toate popoarele europene este profund preocu-*

pat și îngrijorat de posibilitatea trecerii la amplasarea de noi rachete cu rază medie de acțiune în Europa. De aceea, trebuie să se facă totul, așa cum sublinia Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, pînă nu este prea tîrziu, pentru oprirea amplasării lor, pentru retragerea celor existente, pentru înlăturarea pericolului unui război care ar pune în primejdie existența tuturor popoarelor Europei, însăși existența vieții și civilizației umane... Apelul pentru dezarmare și pace dă o înaltă apreciere politicii externe a României fericite, a activității neobosite pe plan internațional a Președintelui României socialiste în vederea creării unui climat de pace, securitate și încredere în Europa și în lume".

În continuare, I.P.S. Sa a arătat deplinul atașament al fiilor și slujitorilor Bisericii Ortodoxe Române față de cauza păcii, atașament izvorît din însăși învățătura noastră de credință că *„Mîntuitorul a venit la „plinirea vremii" (Galateni 4, 4), ca să ne aducă o întreită pace :*

Pace între Dumnezeu și oameni ;

Pace între om și semenii lui, făcînd să dispară ura, dușmănia, dezbinarea, „căci El este pacea noastră, El care a făcut din cele două — una, surpînd peretele din mijloc al despărțiturii, desființînd vrășmășia în trupul Său, legea poruncilor și învățăturilor ei, ca, întru Sine, pe cei doi să-i zidească într-un om nou și să întemeieze pacea și să-i împace cu Dumnezeu pe amîndoi, uniți într-un trup, prin Curce, omorînd prin ea vrăjmășia și, venind, a binevestit pace celor de departe și celor de aproape" (Efeseni 2, 14-17).

Pacea omului cu sine însuși pentru a vieții cu Hristos (Filipeni 1, 21).

Preotul, ca slujitor al lui Hristos, Domnul păcii, este prin însăși misiunea sa slujitor al păcii. El se roagă la fiecare Sfîntă Liturghie „pentru pacea a toată lumea, pentru bunăstarea sfintelor lui Dumnezeu biserici și pentru unirea tuturor". Dar preotul nu se roagă numai pentru pace, el o și predică participînd prin specificul slujirii sale la apărarea ei, făcîndu-se cu fapta și cuvîntul „tuturor toate". Împlinirea poruncii iubirii lui Hristos ca esență a trăirii creștine, fiecare slujitor al Altarului o pune în practică zi de zi ca făcător de pace. Desigur că lupta fiecărui slujitor pentru pace este oglindită de întreaga activitate a Bisericii Ortodoxe Române care se află *„în slujba păcii pe cele mai felurite căi : prin presa bisericească, în care sînt publicate ideile, mesajele și voința de pace ale ierarhilor, clerului și credincioșilor români, prin educația elevilor și studenților teologi pentru slujirea idealurilor de pace ale omenirii, prin organizarea unor conferințe teologice interconfesionale, prin conferințele preoțești, prin participarea la activitatea F.D.U.S.. De o importanță deosebită a fost Apelul lansat în decembrie 1980 de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, Bisericilor și Confesiunilor creștine, religiilor din întreaga lume și oamenilor doritori de bine de pretutindeni, ca și Apelul către credincioșii ortodocși români de peste hotare. Aceste apeluri cheamă stăruitor „la unirea eforturilor în apărarea vieții, pentru a opri valul înarmărilor și a pune*

lumea la adăpost față de distrugerile războiului, pentru învingerea răului și a opresiunii, a nedreptății și egoismului din viața omenirii contemporane".

În încheiere, I.P.S. Mitropolit Teoctist a îndemnat pe toți cei prezenți să-și dea adeziunea la chemările Apelului.

Deschizînd șirul vorbitorilor care s-au înscris la cuvînt pe marginea Apelului F.D.U.S., P.S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul a spus: „Este glasul care cheamă acum, pînă nu e prea tîrziu, să fie oprită cursa înarmărilor și, în primul rînd, oprirea amplasării în Europa a rachetelor cu rază medie de acțiune și să se treacă la retragerea și distrugerea celor existente, potrivit inițiativelor și

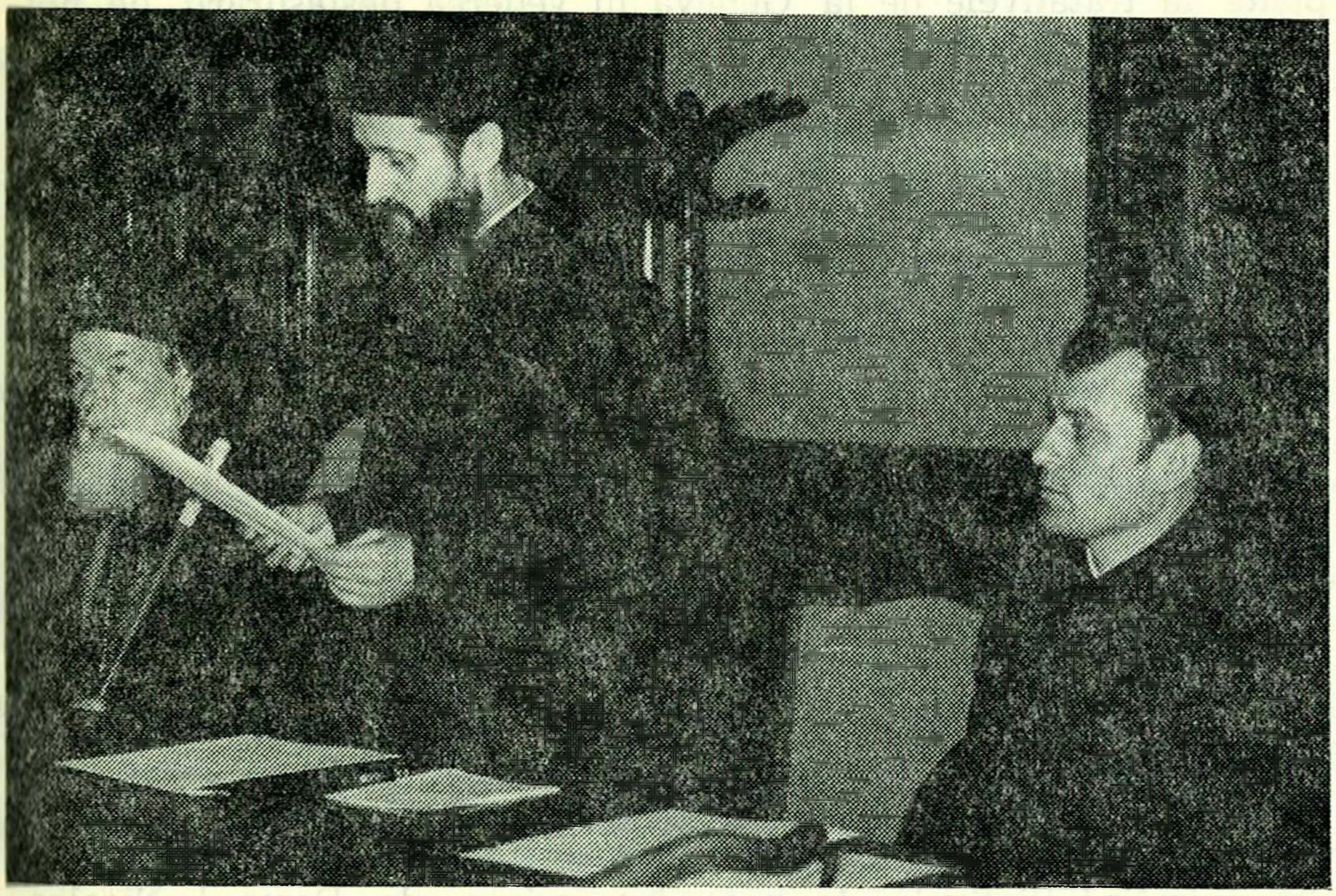

P. S. PIMEN SUCEVEANUL, Episcop-vicar, rostind cuvîntul la conferință.

propunerilor Președintelui țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, primite cu aleasă bucurie de întreaga opinie mondială.

Omul a fost făcut de Dumnezeu ca să nu fie singur pe pămînt; el se realizează desăvîrșindu-se pe sine și o dată cu aceasta contribuind la starea de îmbunătățire a lumii înconjurătoare, la desăvîrșirea ei. Numai trăind în comuniune de dragoste, colaborare, în muncă cinstită și în pace poate să-și justifice existența și rostul la care este chemat de Creatorul său.

A trăi numai pentru sine înseamnă izolare de lume care duce la moarte. Avem răspundere pentru lumea în care trăim, trebuie să contribuim la binele ei. Și aceasta cu atît mai mult, atunci cînd ea este amenințată de moarte.

De aceea ne însușim întru totul aprecierile Președintelui țării

noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, cu privire la gravele pericole pe care le-ar crea trecerea la sporirea potențialului nuclear în Europa. Sîntem stăpîniți de convingerea că — potrivit Apelului pentru dezarmare și pace — stă în puterea popoarelor ca, prin acțiuni unite, tot mai energice, să oprească evoluția periculoasă a evenimentelor, să impună adoptarea de măsuri concrete care să ducă la eliminarea pericolului războiului, la înfăptuirea dezarmării, la salvgardarea păcii. Conlucrînd strîns, popoarele pot făuri cea mai puternică armă — arma unității, arma păcii și colaborării.

Însuflețit de mărețele idealuri pe care le promovează cu consecvență cel mai iubit fiu al poporului nostru, Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, întregul nostru popor cere împreună cu toate popoarele Europei să se ajungă la înțelegere între statele participante la tratativele de la Geneva în vederea desfășurării de noi rachete pe continentul nostru, retragerii și distrugerii celor existente.

Poporul nostru a fost dintotdeauna un popor iubitor de pace, niciodată nu a dus războaie de acaparare de pămînt străin, ci totdeauna și-a apărat glia strămoșească, căutînd pacea prin tratative și nu prin zăngănitul armelor.

Cuceririle și realizările neasemuit de măreț din patria noastră în timpul orînduirii socialiste ne întăresc și mai mult în lupta noastră pentru pace și înlăturarea pericolului unui război atomic care amenință întreaga lume.

Deplina libertate religioasă de care, împreună cu celelalte culte recunoscute, ne bucurăm pe deplin, integrarea noastră dintotdeauna în viața poporului în mijlocul căruia trăim și din care facem parte, ne face una cu poporul în lupta pentru pace și dezarmare. Acolo unde este poporul vrem să fim și noi slujitorii și credincioșii Bisericii strămoșești, știind că poporul este acolo unde se află și conducătorul său iubit, Domnul Nicolae Ceaușescu, ctitorul României socialiste, cel mai înflăcărat iubitor și luptător pentru pace și apreciat de toți oamenii doritori de pace din întreaga lume pentru inițiativele și contribuția la statornicirea păcii depline. De aceea, alăturăm glasul nostru glasului milioanelor de oameni care susțin din inimă inițiativele de pace întreprinse de Domnul Nicolae Ceaușescu în vederea unirii popoarelor pentru dezarmare, pace, pentru înlăturarea pericolului unui nou război distrugător.

Să facem totul — acum pînă nu este prea tîrziu — pentru a se ajunge la un acord care să deschidă perspective eliberării Europei de arme nucleare, ca în Europa și în întreaga lume să fie pace, viață din belșug și îmbelușugată, ca lumea să fie scutită de amenințarea unui război atomic și să se poată bucura de roadele muncii sale creatoare trăind în pace, dragoste și colaborare frățească, pentru că „pacea este, după cuvîntul unui părinte al Bisericii, voința lui Dumnezeu, este desăvîrșirea sfințeniei, regula dreptății, învățarea adevărului. Ea este mama iubirii, legătura unirii și dovada limpede a minții curate“ (Petru Hrisologul). A apăra pacea înseamnă a apăra viața, viața lumii întregi, cel mai de preț dar al lui Dumnezeu dat lumii. Pace să fie în lume ca lumea să aibă viață !“.

P. C. Protopop Teodor Irimia-Iași, vorbind despre vibrantul ecou al Apelului F.D.U.S. în rîndul slujitorilor Altarului strămoșesc,

a spus printre altele : „Astăzi se împlinește o lună de zile de la marele eveniment cu ample ecouri naționale și internaționale, de profundă semnificație istorică — lansarea Apelului pentru dezarmare și pace al adunării reprezentanților organizațiilor de masă și obștești și ai celorlalte organizații componente ale Frontului Democrației și Unității Socialiste, prin care întregul popor român este chemat să-și manifeste cu putere hotărîrea de a se alătura tuturor forțelor progresiste de pe planetă în singura luptă, cu adevărat rațională, de înaltă demnitate umană, aceea îndreptată împotriva cursei iraționale a înarmărilor, în special a înarmărilor nucleare, pentru trecerea la dezarmare, pentru realizarea dreptului fundamental al oamenilor de pretutindeni — pacea.

În spiritul întregii sale politici de pace și colaborare, al gîn-

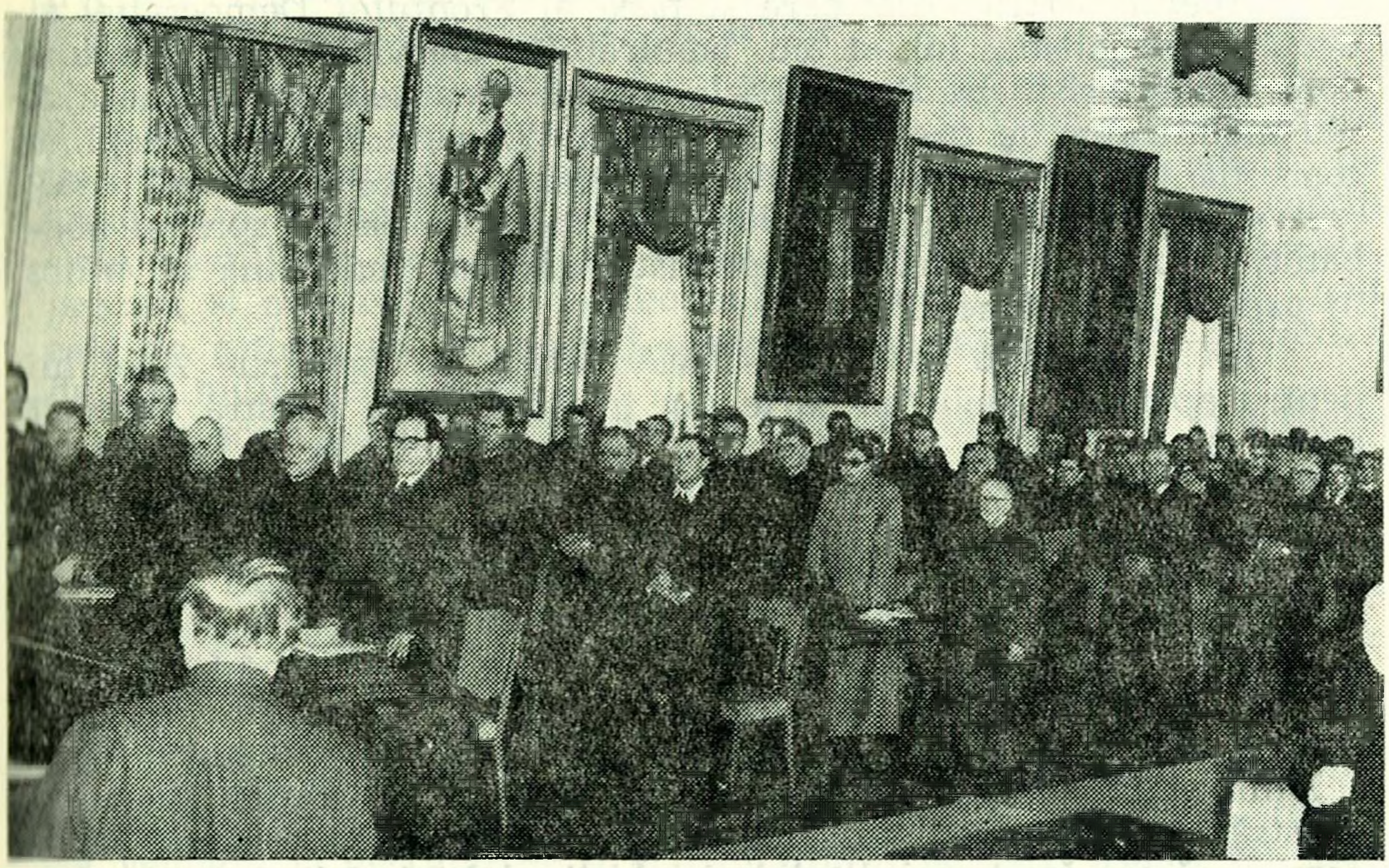

Aspect de la conferința preoțească-Iași.

dirii Președintelui Nicolae Ceaușescu, România se angajează ca împreună cu celelate state, cu toate națiunile lumii, să-și aducă întreaga sa contribuție la orice eforturi menite să asigure viața pașnică a popoarelor, înfăptuirea dezarmării, a păcii și securității în întreaga lume.

Slujitorii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, înflăcărați apărători ai păcii, au sprijinit întotdeauna idealurile de bine ale omenirii și vor sprijini și de acum înainte, cu și mai puternică hotărîre, toate năzuințele de progres și bunăstare, de pace și bunăînțelegere pentru care luptă întregul nostru popor“.

În cuvîntul pe care l-a rostit, P.C. Protopop M. Mocanu-Pașcani, a subliniat necesitatea unui angajament plenar din partea fiecărui fiu al poporului nostru în susținerea luptei sale pentru pace: „Astăzi, mai mult ca oricînd, nimănui nu-i este îngăduit indiferentismul,

izolarea, singurătatea, cînd se pune problema a fi sau a nu fi. Căci așa, cum ne prevenea, încă din zorii epocii luminilor, un mare european, poetul John Donne, în cuvinte care nu se ofilesc : „Nici un om pe lume nu-i o insulă stingheră : fiecare om este o parte din Continent, o fărîmă din întreg ; dacă valul mării smulge pămîntului un bulgăre, știrbită e Europa ; moartea oricărui om mă vatămă și mă știrbește, căci sînt trup din trupul Omenirii. Nu întreba, așadar, niciodată pentru cine bat clopotele : clopotele bat pentru tine".

Chemarea momentului de față pentru orice slujitor al Sfîntului Altar este ca să-și depună toată osteneala pentru a urma pilda înaintașilor care s-au dăruit pentru binele și propășirea țării, pentru pacea întregii lumi.

Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste, inițiat cu admirabilă clarviziune și răspundere umanitaristă de Președintele Nicolae Ceaușescu, prin mesajul său mobilizator de pace adresat tuturor popoarelor este în deplină concordanță și cu năzuințele noastre, cler și popor dreptcredincios, care-și exprimă deplina lor adeziune și hotărîre de a-l sprijini neabătut, conform cuvîntului scripturistic care ne îndeamnă să trăim în pace cu toți oamenii".

P. C. Protopop Sava Ioan-Hîrlău arată că chemările Apelului pentru apărarea păcii fac parte din însăși slujirea noastră, întrucît numai slujind pacea și bunăvoirea între oameni putem semăna în sufletele semenilor cuvintele Evangheliei, ale iubirii poruncite de Mîntuitorul nostru Iisus Hristos. Noi nu putem fi indiferenți față de îngrijorarea lumii amenințate de moarte. Ca slujitori ai vieții, lupta noastră nu este decît o luptă pentru apărarea acestui dar scump făcut de Dumnezeu oamenilor — viața. Pentru aceste motive, preoțimea ortodoxă „se integrează nemijlocit în această mișcare pentru pace care a cuprins întreaga Europă și cea mai mare parte a lumii și în această direcție ne vom strădui să arătăm iscusința noastră, puterea credinței noastre ca la temelia încrederii între oameni să așezăm temeiul solid al iubirii, al frățietății și dragostei".

P. C. Pr. Frunză Anton-Iași a arătat că slujitorii Bisericii Ortodoxe Române, urmînd pilda înaintașilor de slujire a Bisericii și Patriei, sprijină chemările Apelului cu conștiința că „o clipă de iresponsabilitate în condițiile existenței unei asemenea cantități de armament nuclear poate să ducă la transformarea întregii planete, cu oamenii și cu tot ce au înfăptuit ei în milenii de trudă, într-o grămadă de cenușă. Apelul pentru pace și dezarmare lansat de F.D.U.S. este, de fapt, un apel la luciditate și rațiune pe care noi toți locuitorii României, în deplină unitate și responsabilitate, îl adresăm tuturor popoarelor, tuturor oamenilor de bine, dornici să trăiască și să muncească și să-și crească copiii într-o lume a păcii și dreptății. Fiecare dintre noi ține să-și facă datoria față de sine însuși, de familie, de țară, de umanitate, cerînd energic, laolaltă cu toți oamenii lucizi de pe continent și de pe întreaga planetă, să se treacă imediat la dezarmare, să se acționeze ferm pentru pace, acum, pînă nu este prea tîrziu".

În cuvîntul său, P. C. Pr. Gheorghe I. Popovici-Iași a spus : „Trăim un timp dominat de cea mai mare mișcare care a cuprins lumea pentru apărarea păcii, cum spunea Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist în cuvîntul rostit la Adunarea reprezentanților organizațiilor de masă și obștești și a celorlalte organizații componente ale Frontului Democrației și Unității Socialiste din 20 septembrie 1983.

Apărarea păcii pentru orice om al planetei noastre înseamnă apărarea vieții amenințate de uriașul și îngrozitorul arsenal existent astăzi în lume. Această luptă pentru apărarea păcii și a vieții este cea mai nobilă misiune umană.

Ca propovăduitori și slujitori ai Domnului Păcii și ai vieții pe care El ne-a dăruit-o din belșug, este firesc ca în această mișcare care a cuprins pe toți fiii poporului nostru, datorită recentelor inițiative ale Președintelui Patriei noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, să activăm cu toată abnegația și hotărîrea“.

P. C. Pr. C. Andone-Iași a accentuat datoria fiecărui preot de a sluji, astăzi mai mult ca oricînd, pacea și viața. „Există astăzi în lume o acumulare de arme și armamente, fără precedent ; de arme cu o uriașă putere de distrugere, de armamente, care conțin — în modul lor de realizare — tehnologii din cele mai sofisticate, precum și o întrecere în perfecționarea puterii de distrugere, încît este de reținut că potențialul distructiv acumulat poate pulveriza de mai multe ori planeta.

În acest stadiu de paroxism în care se află omenirea în actualitate, „tertium non datur“. Nu există alternativă acțiunii pentru apărarea păcii“.

În condițiile existenței unui asemenea arsenal de arme nucleare în lume, „fiecare din noi știe ce trebuie să facă? Să contribuim la împînzirea pămîntului, dat nouă spre lucrare și înfrumusețare, cu armele morți?“, se întreba în cuvîntul său P.C. Pr. N. Ancuța-Gîștești-Pașcani. „Nu cred că este atitudinea cea mai potrivită. Nu cred că o rațiune sănătoasă ar putea să aleagă calea distrugerii atîta timp cît Dumnezeu l-a chemat pe om să fie creator. Omenirea trebuie să vegheze la destinul ei și al pămîntului pe care trăim, din care ne scoatem hrana, pe care ne mișcăm“.

„Rolul tinerilor slujitori este de a promova pacea cu prețul oricăror jertfe — a spus P.C. Pr. Matei Corugă-Iași —, pacea pentru noi este condiția întîlnirii cu semenul nostru și prin el cu Dumnezeu“.

P. C. Pr. C. Căliman-Iași, parafrazînd un Sfînt Părinte al Bisericii Ortodoxe, se întreba : „La ce folosesc lumina soarelui, sănătatea și toate bunurile vieții, dacă sînt nimicite de război ?“, încheind cu versurile lui I. Popa Argeșeanu : „Îndepărtați de pe planetă / Războaiele distrugătoare / Ca pururea în lumea asta / Să fie pace-ntre popoare“.

„În calitate de slujitor al Bisericii lui Dumnezeu și fiu al poporului în mijlocul căruia trăim cu toții — cum subliniază în dese rînduri I.P.S. Mitropolit Teoctist — mă simt chemat să mă alătur tuturor luptătorilor pentru pace — a spus P. C. Pr. V. Vaida-Iași. Glasul nostru pentru pace se unește cu glasul milioanelor de mame, gînguritul milioanelor de copii, strigătul vîrstnicilor pentru o viață

liniștită, cu dorința tinerilor de pe întreaga planetă de a trăi și munci într-un climat de pace".

„Noi, care dorim dezarmarea și pacea — spunea P. C. Pr. Cristea Dumitru-Cozmești-Pașcani — vrem să ne bucurăm de viață și lumină, vrem să ne creștem copiii fără gînduri negre la viitorul lor, vrem să trăim fără grija permanentă a zilei de mîine pentru existența și bunurile noastre materiale și spirituale".

„Cunoscînd experiența tragică a celor care au trăit și au trecut prin suferința ororilor celui de al doilea război mondial, să ascultăm de glasul înțelept al Ierarhilor noștri de a lupta pentru pace și să aderăm cu toată ființa noastră la Apelul pentru dezarmare și pace a Frontului Democrației și Unității Socialiste. Să lucrăm „cu timp și fără timp", prin cuvinte și fapte să devenim „făcători ai păcii" ca să ajungem „fii ai lui Dumnezeu" — a spus P. C. Pr. Coșofreț-Zmeu Mircea-Mînzătești-Iași.

„Mintea omenească e îngrozită de ororile războiului, iar inima-i cutremurată de privelиștile lui — a spus P.C. Pr. Andrei C.-Blăgești-Pașcani. După bombardamente pămîntul se umple de vaite... Trupuri schilodite, locuințe devastate, case prăbușite, cadavre răspîndite pretutindeni, iată spectacolul caracteristic al războiului... În asemenea moment omul cel mai puternic se cutremură de aceste orori și-și pune întrebarea : Pentru ce război ? Cui folosește el, cînd atîtea vieți se irosesc în zadar și atîtea valori sînt transformate în neant ?

Aceste întrebări legitime răsună astăzi mai puternic decît oricînd în conștiința popoarelor".

„Lumea are mai mult explozibil decît hrană, cheltuielile militare amenință grav omenirea. Adevăratele arsenale ale morții cresc în Europa. Sînt în pericol viața lumii și civilizația întregii omeniri realizată timp de milenii" — a spus în cuvîntul său P. C. Pr. Sevastre Viorel-Chișcăreni-Hîrlău. Ca fiu al Patriei și slujitor al Mîntuitorului Iisus Hristos mă angajez cu toată ființa în această simfonie a păcii, care cheamă milioanele de oameni, îndeplinindu-mi conștiincios și cu devotament îndatoririle ce-mi revin, rostind cuvîntul Evangheliei în toată curăția, prin exemplul virtuților și al faptelor bune. Pentru noi și viitorime vrem să fie pace pe pămînt".

„În numele vieții, — sublinia P. C. Pr. Merticaru Dumitru, Erbiceni-Hîrlău — al tinerelor generații de azi și de mîine, ne-am ridicat la luptă pentru dezarmare și pace și noi slujitorii altarelor creștine, chemați spre a fi făcători de pace, cu toți fiii Bisericii străbune. Socotim că nu avem dreptul să rămînem în afara mobilizării morale la care toată suflarea este chemată".

„Acum este momentul să-i determinăm pe cei care continuă cursa înarmărilor, acum, pînă nu este prea tîrziu, să se oprească de pe panta periculoasă, abruptă, care duce la prăpastie, la catastrofă întreaga omenire... În numele dragostei față de oameni, poruncită de toate religiile lumii, noi vrem pace pe pămînt. Celor ce încearcă să pervertească darurile științei și să pună cuceririle minții omenești în slujba distrugerii să le adresăm protestul nostru unanim și hotărîrea noastră fermă de a lupta, împreună cu toți oamenii

doritori de bine din întreaga lume, pentru ca pămîntul să rămînă o planetă a păcii și fericirii tuturor oamenilor" — a spus P. C. Pr. Nicolae Sava-Deleni-Hîrlău.

PP. CC. preoți Barna C.-Iași și Bitere Ștefan-Ciortești-Iași, au subliniat firea pașnică a poporului român, oglindită în echilibrul vieții, ca și în înțelepciunea sa milenară.

Șirul cuvîntărilor a fost încheiat de P. C. Diac. V. Nechita care a spus : „Împlinirile mărețe, realizate de fiii poporului nostru în contextul vieții celei noi, libere și pașnice din țara noastră, ne conving pe toți că lupta pentru pace, pentru apărarea vieții și a dreptului de a trăi liber, în afara oricărei amenințări apocaliptice, este cea mai nobilă misiune a tuturor oamenilor în ceasul de față. Această luptă cere hotărîrea, fermitatea și angajamentul nostru al tuturor. De aceea, elanul specific vîrstei noastre, optimismul și vigoarea tinereții nu pot lipsi acestei impresionante mișcări care — ca niciodată în istoria omenirii — a cuprins întreaga lume".

Apoi, I.P.S. Mitropolit Teoctist a dat citire textului telegramei trimise Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele F. D. U. S.: *„Întruniți în conferință preoțească de orientare, spre a aprofunda Apelul pentru dezarmare și pace al adunării reprezentanților organizațiilor de masă și obștești și ai celorlalte organizații componente ale Frontului Democrației și Unității Socialiste, noi, împreună cu slujitorii Altarelor străbune de pe frumoasele ținuturi ale Iașului, plaiuri care au cunoscut în ultimii 18 ani trepte de înflorire, dezvoltare și bunăstare, ne îndreptăm gîndurile către Dumneavoastră, Mult Stimate Domnule Președinte Nicolae Ceaușescu, ca cel ce întruchipați desăvîrșit și grăitor năzuințele nobile ale întregului popor român, sol al păcii și personalitate proeminentă în viața politică mondială, spre a Vă exprima adeziunea deplină față de politica internă și externă a țării noastre și față de salvgardarea păcii în lume.*

Activitatea pilduitoare pe care o desfășurați pentru dezarmare și pace în vederea preîntîmpinării unui cataclism mondial precum și inițiativele și acțiunile ce le depuneți pentru înlăturarea conflictelor și instaurarea dialogului și tratativelor, au găsit în rîndul nostru și al credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române o adeziune hotărîtă. Asemenea tuturor fiilor Patriei noastre, în numele vieții, cerem să fie apărată pacea, să se depună stăruințe ca la negocierile de la Geneva dintre Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii să se manifeste spirit de responsabilitate oprindu-se amplasarea în Europa a noilor rachete cu rază medie de acțiune, precum și trecerea la retragerea și distrugerea celor existente, pînă nu este prea tîrziu. Spunem un NU hotărît amplasării unor noi rachete în Europa și DA dezarmării și păcii.

In unitate de simțire, de vrere și de gîndire, în numele nostru și al credincioșilor, Vă încredințăm, Domnule Președinte Nicolae Ceaușescu, că ne vom consacra toate eforturile în sprijinirea dezideratului de apărare a vieții, bunul cel mai de preț al fiecărui om și de instaurare a unei păci trainice pe pămînt, precum și pentru

slujirea cu devotament și abnegație a scumpei noastre Patrii, Republica Socialistă România".

Pr. Gh. I. POPOVICI și Diac. V. NECHITA

CONFERINȚA PREOȚEASCĂ DE LA BOTOȘANI

În aceeași atmosferă de vibrantă trăire patriotică, în ziua de 21 octombrie a. c., s-a desfășurat la Botoșani conferința preoțească, prezidată de I.P.S. Mitropolit Teoctist. S-a dat citire Apelului de către P. C. Pr. M. Gheorghiu-Botoșani.

În cuvîntul de deschidere, I. P. S. Sa, subliniind momentul crucial în care se află astăzi omenirea — pacea și viața fiind amenințate de aberanta cursă a înarmărilor — a spus : „*Acest drept primordial al ființei umane și al făpturii întregi, dreptul la viață, nu-și mai poate ajunge scopul său suprem atunci cînd însuși climatul prielnic pentru această dezvoltare este periclitat. Din nefericire, epoca noastră, epoca marilor cuceriri ale științei și tehnicii este întunecată tot mai apăsător de norii negri ai unui război nuclear*". În continuare, I.P.S. Sa a arătat că înarmările excesive pe care le-a cunoscut întreaga omenire în ultimii ani au dus la sporirea neîncrederii, a ivirii diferitelor tensiuni în viața internațională, la deteriorarea relațiilor dintre state și popoare.

Numeroasele focare alimentate de diferite conflicte locale sau zonale — aceste „puncte fierbinți" ale Terrei — măresc și mai mult îngrijorarea tuturor apărătorilor vieții și păcii, pentru că oricînd pot degenera într-un conflict de amploare, al cărui sfîrșit, în condițiile existenței unei neînchipuit de mari cantități de armament nuclear, ar putea fi un apocaliptic cataclism mondial transformînd întreaga planetă într-o masă informă de cenușă. „*Pentru aceste motive,* a spus I.P.S. Sa —, *arătînd gravele decalaje economice, sărăcia, mizeria și lipsurile pe care le crează în lume necontenita sporire a cheltuielilor militare —, cine nu știe că neîncetata creștere a nefastelor înarmări are consecințe dăunătoare pentru toate domeniile de activitate ale vieții omenești. Ea înghite uriașe valori materiale, destabilizează economia, aduce sărăcie, șomaj și inflație*".

Subliniind că cea mai puternică armă contra tuturor acestor pregătiri pentru intronarea morții pe pămînt este convingerea tuturor oamenilor că în puterea lor unită stă distrugerea acestor nefaste mijloace care pervertesc adevăratul țel suprem al tuturor cuceririlor tehnice și științifice a arătat că, „*rolul popoarelor în soluționarea problemelor păcii și războiului, eforturile depuse pentru crearea unui climat de pace, destindere și securitate, are o mare importanță. Unitatea de acțiune a popoarelor, în condițiile actualei situații de pe planetă, poate impune o politică pașnică, de colaborare pașnică între țări și națiuni. „Avem încredere deplină — sublinia Președintele Nicolae Ceaușescu — în forța popoarelor, în uriașa mișcare contemporană fără egal, în care masele populare, oamenii de diferite categorii și convingeri politice se ridică cu hotărîre la lupta pentru apă-*

rarea păcii și civilizației. Avem convingerea că unitatea forțelor tuturor popoarelor poate și trebuie să impună pacea, dezarmarea, realizarea unei lumi a dreptății sociale și naționale".

În concordanță cu voința tuturor statelor și popoarelor lumii, țara noastră luptă pentru apărarea păcii în lume. „*Poziția României în problemele păcii și războiului este apreciată și respectată de toate forțele progresiste din lume pentru că este sinceră, deschisă. Cînd singura alternativă pentru supraviețuirea planetei este înțelegerea la masa tratativelor și acțiunea popoarelor însele în soluționarea conflictelor de orice fel, România, potrivit concepției Președintelui ei, nu poate duce decît o politică sinceră, deschisă de a face cunoscută popoarelor, cumplita primejdie pe care o reprezintă cursa înarmărilor, noile rachete cu rază medie de acțiune*". Noua inițiativă a Statului nostru, personal a Președintelui Nicolae Ceaușescu, concretizată în Apelul F.D.U.S., se înscrie pe linia acestor preocupări permanente pentru statornicirea păcii pe pămînt, condiție sine qua non a înfloririi vieții.

Ca slujitori ai Dumnezeului vieții, slujirea noastră trebuie să fie închinată vieții — cel mai mare dar făcut de Dumnezeu oamenilor. Aceasta explică de ce slujitorii Altarului strămoșesc se află în primele rînduri ale apărătorilor păcii, alături de toți fiii întregului popor. „*Atașamentul Bisericii Ortodoxe față de cauza păcii izvorăște din învățătura descoperită de Mîntuitorul nostru Iisus Hristos în care se găsesc temeiuri doctrinare pentru împărtășirea nobilului ideal al omenirii: apărarea păcii, apărarea vieții. De aceea, „omul nou" (Efeseni 2, 15), „bărbatul desăvîrșit" (Efeseni 4, 13), care este creștinul împlinit duhovnicește, nu poate decît să-L urmeze în toate pe Hristos Cel Care este „Calea, Adevărul și Viața" (Ioan 14, 6) și la nașterea Căruia, îngerii proslăveau: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire" (Luca 2, 14). Dumnezeu este izvorul vieții și al păcii. „Dumnezeul păcii să fie cu voi cu toți" (Romani 15, 33), se adresează interlocutorilor săi Sfîntul Apostol Pavel. Corintenilor le scrie: „Desăvîrșiți-vă, mîngîiați-vă, fiți uniți în cuget, trăiți în pace și Dumnezeul dragostei și al păcii va fi cu voi (II Corinteni 13, 11), iar tesalonicenilor le spune: „Dumnezeul păcii să vă sfințească pe voi desăvîrșit" (I Tesaloniceni 5, 23).*

Ca slujitor al lui Hristos, preotul este slujitor al păcii, ori de cîte ori săvîrșește Sfînta Liturghie el se roagă pentru pace, deoarece în rugăciunile Sfintei Liturghii se află întruchipate și pacea omului cu Dumnezeu și pacea cu semenii și pacea cu sine însuși".

Atît ierarhii și preoții, cît și credincioșii Bisericii noastre, din convingere religioasă și simțire patriotică, se străduiesc să slujească pacea și binele obștesc, exprimîndu-și hotărîta lor adeziune la orice inițiativă a statului nostru menită să ducă la împlinirea acestui deziderat. Pentru aceste motive, a încheiat I.P.S. Sa: „*Ne exprimăm cu toții totala adeziune la chemările Apelului F.D.U.S., angajîndu-ne ca prin slujirea noastră specifică să contribuim la înfăptuirea unui viitor luminos pentru toți fiii Patriei noastre, la statornicirea unui climat de pace în întreaga lume*".

Deschizînd șirul cuvîntărilor, rostite pe marginea chemărilor

Apelului, P. C. Prot. Grigore Diaconu-Botoșani, referindu-se la datoria fiecăruia dintre noi de a sluji pacea și viața, a spus : „Ca închinători ai Ziditorului vieții, ca slujitori ai Domnului păcii, cerem cu insistență oprirea amplasării în Europa a noilor rachete cu rază medie de acțiune, retragerea și distrugerea celor existente, pentru apărarea dreptului suprem al omenirii, viața. Învățînd și îndemnînd pe credincioșii noștri să se situeze în primele rînduri ale „făcătorilor“ de pace, noi nu răspundem numai la o chemare a vremii și a popoarelor, ci în primul rînd, răspundem la misiunea pe care ne-a încredințat-o Domnul iubirii, al dragostei și al păcii — Iisus Hristos. Astfel în morala creștină se găsesc toate noțiunile de sacrificiu, abnegație, altruism, solidaritate, pace și dragoste, pe care se sprijină orice societate și fără de care nici o societate nu poate trăi.

Sfîntul Ioan Gură de Aur spune că : „Pacea e mai presus decît desăvîrșirea“, iar Fericitul Augustin spune : „A nu rămîne în pace, înseamnă a nu asculta de Hristos“. Astfel ierarhii, clericii și credincioșii Bisericii noastre Ortodoxe Române, continuă tradiția de luptă pentru pace, se încadrează plenar pentru a sluji în continuare ideilor de pace, colaborare și frățietate“.

P. C. Prot. Ceobanu C.-Dorohoi, a arătat că datoria fiecărui om este de a apăra viața. Mamele își apără copiii, tinerii ocrotesc pe bătrîni și cu toții la un loc ne îmbunătățim viața reciproc. Acesta este elementul cel dintîi al dragostei creștine — slujirea unora față de alții — baza apărării vieții lumii. Noi slujim pacea și dreptatea între oameni deopotrivă, cu aceeași conștiință de slujitori ai vieții și ai buneivoiri așezate de Mîntuitorul pentru desăvîrșirea noastră.

„Noi trebuie să demascăm ororile războiului și să cultivăm un climat de pace în sufletul credincioșilor de la cei mici pînă la cei cărunți, a spus în cuvîntul său P. C. Pr. M. Gheorghiu-Botoșani. Generația tînără n-a cunoscut urgia războiului, groaza apocaliptică a morții semănată de acesta și nici n-aș vrea să o cunoască. Cu aceste simțăminte subscriem Apelul F.D.U.S.“.

„Popoarele n-au dorit războiul niciodată : dovadă că și astăzi pe toate meridianele lumii ele se ridică împotriva celor ce s-ar gîndi să arunce lumea în prăpastia nimicniciei războiului nuclear... De aceea, luptînd împotriva războiului apărăm viața“ — a spus P.C. Pr. Theodor Damian-Dorohoi.

„Noi, slujitorii Bisericii Ortodoxe Române — a spus P. C. Pr. Daniliuc Ilie-Tudora-Botoșani, vedem în Apelul F.D.U.S., o vibrantă și realistă chemare la apărarea vieții și a păcii... Dacă nu se va pune capăt cursei dezastruoase a înarmărilor, lumea va fi împinsă spre prăpastia unei distrugeri totale. A sosit vremea ca omul să nu se mai joace cu propria sa viață, cu existența întregii omeniri în condițiile actualei înarmări“.

„Patriotismul, umanismul și mai ales slujirea cu care sîntem datori în împlinirea rostului nostru își au izvorul în iubirea pe care o propovăduim. Dar tot această iubire ne îndeamnă, așa cum se precizează în Apel, să ne gîndim mai bine la viața noastră, la viața semenilor noștri, la viața întregii lumi — a spus Doroftei Dumitru-Copălău-Botoșani. Desigur că lupta pentru apărarea păcii începe

cu însăși trăirea păcii. De aceea pentru noi pacea trebuie să fie oglindită în tot ceea ce gîndim sau săvîrșim".

P. C. Pr. Emil Ciomîrtan-Trestiana-Dorohoi, a spus: „Pacea este pe zi ce trece tot mai primejduită. Focarele și pregătirile pentru război cunosc o cursă dementă, un fel de cazan imens de foc, cu sute de mii de focare stă gata să explodeze. Mai mult ca oricînd, pericolul declanșării unui război mondial, datorită sporirii incredibile a armamentului nuclear, pare de neevitat. De aceea, cu nădejdea că făcătorii de pace vor învinge, ne alăturăm tuturor celor ce-și ridică glasul pentru apărarea vieții. Lupta cu amenințarea războiului, pentru apărarea păcii, nu este ușoară, dar nici unui locuitor al planetei nu-i este permis să se eschiveze, atîta timp cît pericolul unui nou război întunecă perspectivele întregii omeniri".

„Așa după cum atunci cînd îți intră în locuință un șarpe veninos, nu mai ai liniște și odihnă pînă nu-l ucizi, tot așa sîntem neliniștiți pînă ce pacea va fi statornicită în lume. Noi nu trebuie să încetăm lupta noastră pînă nu vom vedea nimicite toate rachetele și bombele de orice fel din Europa și din lumea întreagă, încît pe planeta noastră să triumfe și să-și urmeze cursul ei firesc viața — darul lui Dumnezeu", a spus P.C. Pr. Ciubotari Vasile-Dorohoi.

P.C. Urzică Xenofont-Dumeni-Dorohoi, a spus printre altele: „Pregătirile unui război nuclear amenință viitorul planetei noastre. Privită în perspectiva acestui cataclism, Terra nu poate arăta decît ca o masă informă, lipsită de viață. De aceea, amploarea manifestărilor și demonstrațiilor de pace din întreaga lume a cunoscut o puternică declanșare, așa cum nu ne-a fost dat pînă acum să aflăm în istoria omenirii. În această grandioasă mișcare a apărătorilor păcii, fiii poporului nostru se înscriu în primele rînduri. Cu cinste trebuie să o spunem că dintre aceștia n-au lipsit niciodată și nici nu vor lipsi credincioșii și slujitorii Bisericii noastre strămoșești. Chemările Apelului înțelegem să le susținem cu fermitatea voinței noastre, a tuturor. Sperăm că acestea vor reuși să trezească din somnolență pe cei ce încă visează la pregătirile unui nou război".

„Pacea este indisosubil legată de viață. Ea face viața plină de bucurie. Cînd este pace, viața reintră în drepturile ei firești. De aceea, a lupta pentru pace, înseamnă a apăra toate drepturile firești ale vieții, a spus P. C. Pr. Ciurciun Stelian-Ibănești-Dorohoi.

Lupta pentru apărarea vieții este cu atît mai nobilă cu cît viața pe pămînt nu poate fi trăită decît o singură dată și nimeni nu poate lua acest drept omului de a-și trăi, potrivit chemării sale lăuntrice, această viață".

„Cerul lumii este iarăși întunecat de amenințătorii nori negri ai războiului — a spus P. C. Pr. Teodor Irimia-Botoșani. În viața internațională se manifestă fenomene de încordare deosebită și de mare pericol pentru destinul întregii omeniri, pentru existența vieții pe pămînt. Conștienți de această stare de lucruri, ne exprimăm adeziunea deplină la lupta pentru dezarmare, pentru apărarea vieții și păcii pe pămînt, postulate de Apelul F.D.U.S.".

P. C. Pr. Gheorghe Robu-Agafiței-Botoșani, subliniază că „voința de pace pe care poporul nostru o exprimă prin noua iniția-

tivă a Președintelui țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, Apelul F.D.U.S., este împărtășită de toți slujitorii Bisericii noastre strămoșești, slujitori ai vieții semenului prin excelență. Așa cum slujirea noastră nu se poate exclude dragostei față de semen, tot așa viața nu poate fi concepută fără climatul statornic al unei păci reale".

Încheind șirul vorbitorilor, PP. CC. preoți Anania Roșca-Dorohoi, Bardieru Alexandru-Botoșani, Buțerchi Dumitru-Bucecea-Botoșani, Petrovici Ioan-Serafinești-Botoșani și Gheorghiu Nicolae-Ștefănești-Botoșani au subliniat în cuvîntările lor că, pentru slujitorii Altarului străbun, apărarea vieții este o îndatorire de căpetenie. Pentru a sluji viața, trebuie să o aperi. A contribui la înfrumusețarea ei, trebuie să începi prin a-i asigura existența, căci Dumnezeu, Care-i Dumnezeul viilor, ne-a rînduit să slujim unor oameni chemați la viață veșnică. Viața veșnică își are începutul de aici de pe pămînt. Cel ce ignoră viața aceasta înseamnă că ignoră și viața de dincolo. Fără a exagera, după cum spunea și Sfîntul Ioan Gură de Aur, putem spune că viața de pe pămînt este pentru fiecare om „prețul veșniciei". Și numai trăind în pace ne putem da seama de valoarea neprețuită a acestei vieți. Pentru aceea, același Sfînt Părinte spunea că pacea pentru toți oamenii este „maica tuturor bunătăților".

În încheierea lucrărilor, I.P.S. Mitropolit Teoctist a dat citire textului telegramei trimise Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele F.D.U.S. : *„În atmosfera înălțătoare de încredere în viața și viitorul luminos al omenirii, întruniți în conferință preoțească de orientare, slujitorii bisericești de pe plaiurile botoșănene, a căror înflorire și bunăstare este indestructibil legată de activitatea Dumneavoastră, Mult Stimate Domnule Președinte Nicolae Ceaușescu, au aprofundat Apelul pentru dezarmare și pace al adunării reprezentanților organizațiilor de masă și obștești și ai celorlalte organizații componente ale Frontului Democrației și Unității Socialiste și în unitate de simțire și de voință cu întregul nostru popor, Vă exprimăm simțămintele noastre de adîncă recunoștință pentru tot ceea ce întreprindeți ca lumea să se bucure de pace și viață liniștită.*

Ctitor al României contemporane, personalitate de seamă în viața internațională și mesager al păcii pe toate meridianele lumii, Dumneavoastră reprezentați tot ceea ce poporul român năzuiește, iar inițiativele și acțiunile pentru pace, destindere și cooperare, depuse în chip pilduitor pe arena vieții internaționale au găsit la noi adeziune deplină și atașament pentru transpunerea în viață a acestor înălțătoare aspirații ale poporului român și ale tuturor popoarelor iubitoare de pace și liniște. Preoțimea ortodoxă, împărtășind îngrijorarea tuturor oamenilor iubitori de pace, acordă o înaltă apreciere Apelului Frontului Democrației și Unității Socialiste, menit să mobilizeze și să unească toată suflarea românească în jurul Dumneavostră și a conducerii de stat.

Unindu-ne glasul cu al întregului popor, spunem un NU răspicat cursei înarmărilor și cerem ca să se oprească amplasarea în Europa a noilor rachete cu rază medie de acțiune și neîntîrziat să se treacă la retragerea și distrugerea celor existente. Vrem ca în lume să sălășluiască pacea, între țări și popoare bunăînțelegere și

Vă încredințăm că vom sluji cu toată dăruirea împlinirea acestor deziderate, care conferă României socialiste și primului ei președinte un loc de cea mai mare importanță în rezolvarea problemelor litigioase pe cale pașnică în vederea statornicirii unei păci trainice în lumea întreagă, în apărarea dreptului suprem al popoarelor — dreptul la viață.

Exprimînd aceste simțăminte, nutrim convingerea că prin acțiuni hotărîte și prin unitatea uriașelor forțe ale păcii, această nobilă cauză va birui.

Totodată vă asigurăm, Domnule Președinte, că vom sluji cu devotament și abnegație nobilele interese ale poporului nostru de edificare a unei noi societăți pe pămîntul scumpei noastre Patrii, Republica Socialistă România".

Pr. M. MĂRGINEANU

CONFERINȚA PREOȚEASCĂ DE LA SUCEAVA

Slujitorii Altarului strămoșesc de pe plaiurile dulcei Bucovine, animați de aceeași patriotică vibrare și adeziune la chemările Apelului F.D.U.S., au exprimat hotărîtul lor angajament ca, prin slujirea lor specifică să se alăture întregului popor român în susținerea luptei pentru pace în conferința preoțească ținută la 1 noiembrie a.c., în vechea cetate de scaun a Moldovei, *Suceava*. După citirea Apelului de către P. C. Pr. Mihordea Șerban-Suceava, lucrările conferinței au fost deschise de către I.P.S. Mitropolit Teoctist care, subliniind situația internațională actuală — adevărat moment de răscruce pentru întreaga omenire, a arătat că pacea este, mai mult ca oricînd, necesară apărării vieții. Acum cînd aberanta cursă a înarmărilor a atins proporții incredibile, trebuie să facem totul pînă nu este prea tîrziu. Dacă pînă acum faptul că războiul amenința o frontieră a unui stat sau o parte a lumii și interesa numai anumiți oameni, în condițiile sofisticării tehnice actuale pe care o cunoaște arsenalul nuclear din lume face ca războiul să amenințe însăși existența întregii planete. De aceea, războiul nu mai este o problemă care să privească pe anumiți oameni, ci vizează interesul întregii omeniri. Conștiente de acest lucru, popoarele lumii, într-o amploare de manifestații necunoscute pînă acum în istoria omenirii, se ridică pentru apărarea vieții pe pămînt. În numele vieții ne ridicăm și noi împotriva tuturor amenințărilor care fac din dezarmare cea mai vitală problemă a epocii noastre. „*Creșterea cursei înarmărilor*, a spus I. P. S. Sa, *apariția unor noi arme cu puteri înspăimîntătoare, apocaliptice, îngrijorează pe bună dreptate întreaga omenire. Pacea și însăși viața planetei noastre sînt în primejdie și popoarele lumii nu pot fi liniștite de teoriile potrivit cărora cursa înarmărilor ar reprezenta un factor de asigurare a păcii, că securitatea popoarelor și viitorul omenirii sînt adăpostul așa-zisului echilibru rezultat din înmulțirea și proliferarea armelor. În realitate, astfel de păreri rămîn false, deoarece ele dau drum liber cursei înarmărilor și nu duc decît la înlocuirea tratativelor cu folosirea*

forței, la sporirea neîncrederii, a tensiunilor în viața internațională, la deteriorarea relațiilor dintre popoare".

Toate acestea explică de ce omenirea din întreaga lume este hotărîtă să-și apere cu orice preț dreptul la viață. Convingerea tuturor popoarelor este că reușita acestei lupte împotriva aberantei înmulțiri a armelor morții stă în voința lor fermă și unită. În simfonia armonioasă a popoarelor luptătoare pentru apărarea vieții, se înscrie și poporul nostru în frunte cu conducătorul său, Președintele Nicolae Ceaușescu. Anii de viață nouă ne încredințează și mai mult de binefacerile păcii, de binefacerile unei vieți creatoare în climatul liniștit al bunei înțelegeri, prin unirea efortului tuturor, care sînt bunăstarea, fericirea — bunuri de care astăzi omenirea are atîta nevoie. Știința și progresul tehnic care au cerut de-a lungul anilor atîtea jertfe și strădanii își au menirea de a sluji omul și viața lui, bunăstarea și fericirea și nu distrugerea și moartea. Prin știință oamenii pot contribui la tămăduirea rănilor pricinuite de diferite boli și suferințe, la înlăturarea mizeriei și lipsurilor. Astfel, știința este menită să apropie pe oameni între ei și nu să mărească prăpastia urii și răutății dintre ei.

Poporul nostru cheamă toate popoarele a medita la acest lucru și a acționa necurmat pentru statornicirea păcii în lume, pentru asigurarea vieții pașnice a întregii omeniri. „*Totdeauna poporul nostru* — a spus în continuare I.P.S. Mitropolit Teoctist — *a dorit să trăiască în pace, să muncească în pace, în înțelegere și bună vecinătate cu celelalte popoare. Niciodată nu a luat armele spre a cotropi, niciodată nu a pus stăpînire pe o brazdă de pămînt străin, dar totdeauna a luptat cu prețul vieții pentru o palmă din solul sfînt, lăsat moștenire de strămoși. În bimilenara sa istorie, poporul nostru a căutat pacea cu toți, spre binele lui și al celorlalte neamuri. Și prin glasul poetului nostru național, solul lui Mircea răspunde furtunosului Baiazid, care-l întreabă cu dispreț: „Ce vrei tu? Noi? Bună pace", bună pace a dorit românul în toată istoria și a luptat pentru ea fiindcă alături de el se afla țărîna sfîntă a străbunilor în care au fost zidite sanctuarele credinței, codrii, rîurile, cerul și stelele, întreaga natură. Ca întotdeauna și în zilele noastre, pacea este una dintre coordonatele majore ale politicii interne și externe ale României, ale poporului nostru. În chip fericit, strădaniile necontenite ale României pentru făurirea unei lumii fără arme se identifică cu personalitatea Președintelui țării, Domnul Nicolae Ceaușescu, ale cărui acțiuni de politică externă au un larg răsunet internațional. În opera teoretică și practică a Domniei Sale, un loc de mare importanță îl ocupă problemele preîntîmpinării războiului, eliminării factorilor de amenințare la adresa popoarelor, a asigurării în lume a unor condiții reale de securitate și pace. În numele vieții, în numele viitorului, conducătorul statului nostru propune dialogul în locul armelor, dezarmarea în locul militarizării, pacea în locul războiului*". Înalt Prea Sfinția Sa, subliniind realismul tuturor inițiativelor Președintelui țării noastre, în deplină concordanță cu voința tuturor popoarelor, căci nu popoarele doresc războiul, așa cum afirmă unii apologeți ai înarmărilor, ci cîțiva conducători de state însetați de putere și orbiți de lăcomie, care ignoră

faptul că un nou război, în condițiile existenței armelor termonucleare, n-ar mai avea nici învinși, nici învingători.

Conștienți de acest lucru, *„ne însușim cu toții, se spune în Apel, aprecierea Președintelui țării, care pornind de la încordarea deosebit de gravă la care s-a ajuns în viața internațională* — a spus în continuare I.P.S. Sa — *ca urmare a intensificării fără precedent a cursei înarmărilor, ceea ce creează mari pericole la adresa vieții și libertății popoarelor, a națiunilor europene și a întregii lumi — subliniază cu putere că problema fundamentală a zilelor noastre este dezarmarea și în primul rînd cea nucleară, preîntîmpinarea*

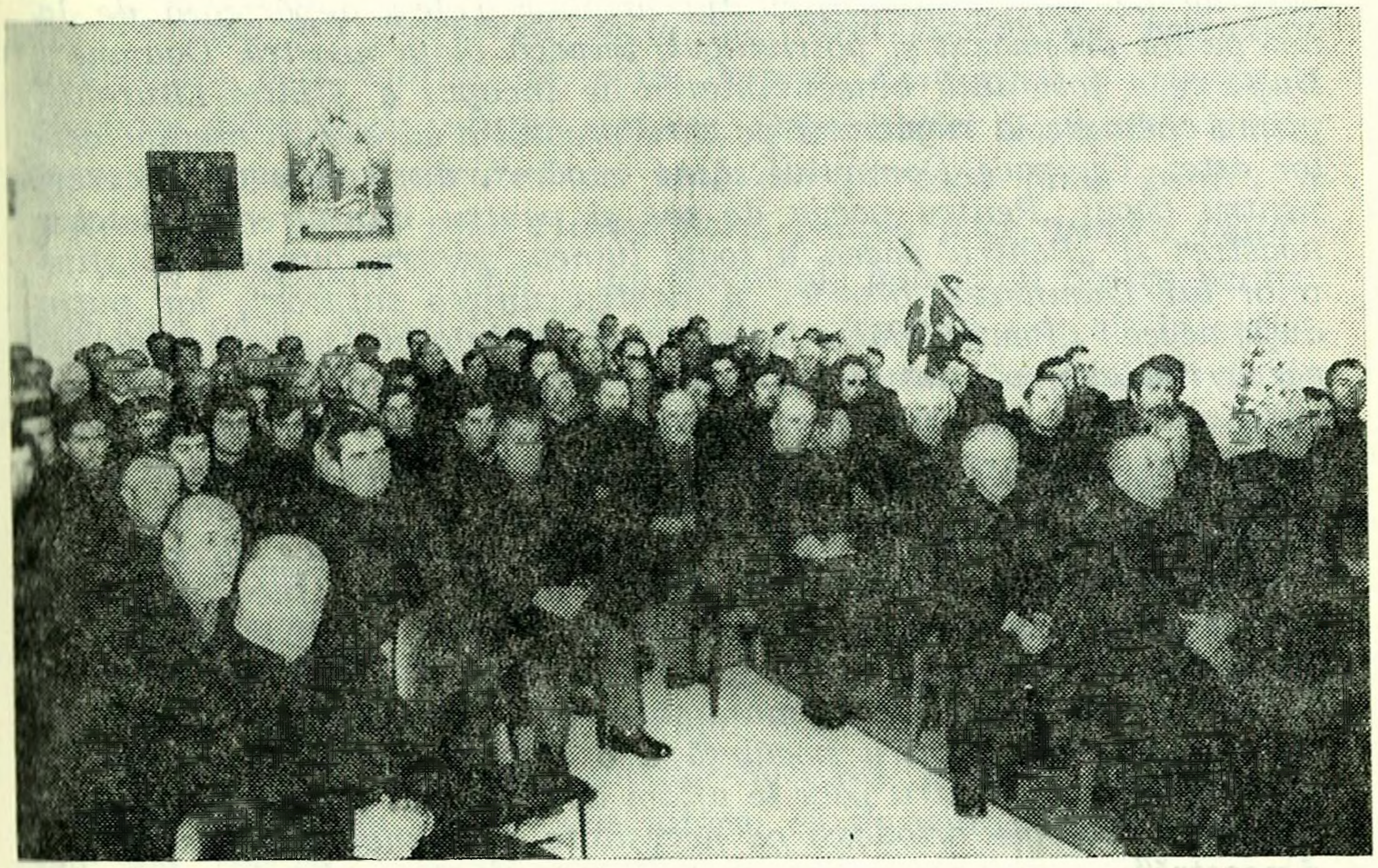

La conferința preoțească de la Suceava.

războiul și apărarea păcii... Participanții la ședința comună ..., cheamă oamenii din întreaga țară să-și spună cuvîntul în cadrul unor largi manifestări publice, adunări și mitinguri ale oamenilor muncii, adunări populare, conferințe, simpozioane, alte acțiuni de masă care să afirme cu putere hotărîrea întregului nostru popor de a lupta împreună cu toate celelalte națiuni, cu forțele progresiste de pretutindeni pentru încetarea cursei înarmărilor, trecerea la dezarmare și, în primul rînd, la dezarmare nucleară, pentru pace și colaborare între toate națiunile“.

În continuare, I.P.S. Mitropolit Teoctist a arătat care sînt înțelesurile păcii pentru noi slujitorii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române privită în raportul nostru cu Dumnezeu, cu semenii și cu noi înșine. Domnul păcii S-a pogorît în seara liniștită a Betleemului pe pămînt, aducîndu-ne ca cele mai de preț daruri făcute de Dumnezeu pentru viața oamenilor, pacea și bunăvoirea.

Omul deci, fără pace și bunăvoire cu semenii, nu-și poate atinge menirea pe care Ziditorul i-a sădit-o în suflet încă de la creație: Slava lui Dumnezeu și fericire veșnică. Pentru aceasta sufletul care nu află această pace este neliniștit. Neliniștea deci este primul semn al absenței păcii și buneivoiri, iar unde este neliniște înseamnă că de o parte este amenințarea iar de cealaltă teama. Dar venirea lui Hristos pentru noi înseamnă tocmai alungarea acestei neliniști, a tuturor amenințărilor și temerilor care cuprindeau sufletele celor din vechime. De aceea *„încă de la dumnezeiasca Proscomidie preotul liturghisitor..., tămîind al treilea acoperămînt, se roagă: „Acopere-ne pe noi cu acoperămîntul aripilor Tale; depărtează de la noi pe tot vrăjmașul și potrivnicul; împacă viața noastră, Doamne“. După ce a fost dată binecuvîntarea de început a Sfintei Liturghii, prima chemare la rugăciune pe care preotul o adresează credincioșilor este: „Cu pace Domnului să ne rugăm“, după care două cereri pentru pace: „Pentru pacea de sus și pentru mîntuirea sufletelor noastre“ și „Pentru pacea a toată lumea, pentru bunăstarea sfintelor lui Dumnezeu biserici și pentru unirea tuturor“, iar puțin după aceea: „Pentru buna întocmire a văzduhului, pentru îmbelșugarea roadelor pămîntului și pentru vremuri pașnice“. Toate ectениile mici sînt îndemnuri repetate la pace: „Iară și iară cu pace Domnului să ne rugăm“. Celui ce a citit Apostolul, preotul îi zice: „Pace ție“. Rostirea Sfintei Evanghelii, începe cu salutul păcii: „Pace tuturor“, iar după citirea Sfintei Evanghelii, preotul zice către diacon „Pace ție, celui ce ai binevestit“. Într-o altă ectenie: „Încă ne rugăm pentru mila, viața, pacea, sănătatea, mîntuirea...“, apoi „Înger de pace... la Domnul să cerem“, „Cele bune și de folos sufletelor noastre și pace lumii, la Domnul să cerem“, „cealaltă vreme a vieții noastre în pace și întru pocăință a o săvîrși...“ etc. După cum se știe, rugăciunile pentru pace le aflăm în tot ciclul liturgic, în bogata noastră imnologie ortodoxă ca necesitate permanentă a Bisericii și a noastră“.*

În continuare, I.P.S. Mitropolit Teoctist a arătat că pacea este, după învățătura Sfinților Părinți, coordonata vieții noastre de zi cu zi, așa cum subliniază Însuși Mîntuitorul cînd vorbește că ofranda fiecărui credincios nu poate fi adusă la altar decît numai de un suflet împăcat cu semenii săi. Cum rugăciunea este jertfa adusă neîncetat pe altarul inimii noastre, înseamnă că pacea este trăirea noastră de fiecare clipă. Deci, nu putem împlini porunca Mîntuitorului de a ne ruga neîncetat dacă nu sîntem în pace cu semenii și cu noi înșine. Astfel, pacea condiționează „dialogul“ permanent al omului cu Dumnezeu. Tatăl Ceresc nu grăiește decît celui care trăiește pacea în mod permanent și totodată luptă pentru pacea altora. Pentru acest motiv, numai făcătorii de pace sînt numiți „fiii lui Dumnezeu“. Așadar, pentru creștin facerea de pace trebuie să fie permanenta preocupare a slujirii la care a fost chemat de Dumnezeu. Aceasta înseamnă, după cuvîntul Apostolului, a se face „tuturor toate“.

Slujitorii și credincioșii Bisericii noastre strămoșești, dintotdeauna au trăit imperativul păcii alături de fiii întregului popor român cunoscut prin atitudinea sa pașnică. În zilele noastre, fiii

Bisericii Ortodoxe Române sprijină toate acțiunile menite să ducă la înflorirea patriei și la statornicirea în lume a unui climat de pace și încredere. Tuturor ne sînt cunoscute acțiunile Bisericii noastre pentru apărarea dreptului sacru al vieții. Între aceste acțiuni „*un mare răsunet au avut conferințele închinate păcii din noiembrie 1981* — a spus I.P.S. Sa — *la care au luat parte toții preoții din cadrul Patriahiei Române. Aceste manifestări au culminat cu o Conferință a tuturor cultelor religioase din țara noastră ale cărei lucrări s-au desfășurat în zilele de 25-26 noiembrie 1981 la Institutul Teologic din București și la ale cărei lucrări au participat numeroase personalități de peste hotare. Conferința a adresat o chemare guvernelor tuturor statelor, Organizației Națiunilor Unite, tuturor oamenilor doritori de bine din întreaga lume pentru a acționa fără preget pentru dezarmare, pentru pace, pentru viață*".

Ca și celelalte inițiative din trecut ale poporului nostru pentru apărarea păcii, Apelul F.D.U.S. din 20 septembrie a trezit în sufletele slujitorilor și credincioșilor Bisericii noastre simțăminte vii de profundă angajare în apărarea celor mai sfinte drepturi ale omenirii legate de viață și pace. Chemările Apelului găsesc în inimile noastre profundă adeziune și voință a depune toate străduințiile noastre pentru apărarea păcii și vieții. Cu sporită rîvnă sîntem conștienți că slujind apărării vieții și păcii slujim lui Dumnezeu, împlinind totodată porunca Sa de a ne iubi unul pe altul, de a ne uni cu toții în biruința binelui și adevărului asupra răului.

P.C. Prot. Mandache Ciubotar-Suceava a arătat că pacea nu depinde de voința unora sau altora, ci de voința lumii întregi, iar noi sîntem chemați să slujim lui Dumnezeu în această lume și nu în afară de ea. Pentru aceasta trebuie să contribuim la pacea lumii, la întărirea voinței tuturor oamenilor de a echilibra această stare de lucruri de care depinde viața și pacea întregii omeniri.

P.C. Prot. V. Hrestic-Fălticeni : „Pacea este dorința cea mai nobilă a lumii dintotdeauna, este cel mai măreț monument al demnității umane. Dacă cele 7 minuni ale lumii ca un simbol al geniului uman doritor de pace și frumos au cerut atîtea jertfe, care n-au lipsit nici posterioarelor mărețe înfăptuiri întru slava spiritului uman, atunci cu cît mai multă jertfă cere acest monument al păcii, care presupune schimbarea interioară, depășirea de sine a celor ce-l înfăptuiesc. Nădejdea noastră în puterea lui Dumnezeu ne va da acel optimism necesar că, deși amenințările războiului par iminente, pacea va veni așa cum vine primăvara după o iarnă grea și zbuciumată".

„Dumnezeu ne cere să fim mai buni slujind lumea — a spus

în cuvîntul său P. Cuv. Arhim. Iachint Unciuleac, starețul Mănăstirii Putna. Călugării nu se retrag din lume pentru a fugi de lume, ci pentru a avea răgazul de a o sluji mai deplin. De aceea, de-a lungul vremurilor s-au ridicat din rîndul călugărilor mari patrioți, mari luptători pentru neam și țară. Așa au fost Daniil Sihastrul, Dosoftei, Varlaam și alții. Pentru noi cei de astăzi însă, acum, în aceste momente cruciale prin care trece omenirea, a sluji lumea înseamnă a ne ruga și mai mult pentru pacea ei, a contribui prin strădaniile noastre la apărarea vieții pe pămînt, așa cum spune P. F. Patriarh Iustin. Avînd conștiința că viața este un dar al lui Dumnezeu, așa cum subliniază adeseori I.P.S. Mitropolit Teoctist, avem datoria să sporim și să înfrumusețăm acest dar. Însuși Iisus a venit „ca lumea viață să aibă și încă din belșug“ (Ioan 10, 10)“.

„Apărînd pacea, apărăm viața noastră și toate bunurile spirituale și materiale, dobîndite cu multă trudă de noi și înaintașii noștri.

Ce este mai dulce decît de auzit numele păcii ?

Sau ce este mai sfînt și mai plăcut decît să trudești pentru ea?

Nobila misiune de pace pe care Republica Socialistă România o promovează consecvent, prin scumpul ei Președinte, Domnul Nicolae Ceaușescu, conducătorul neobosit al țării noastre, personalitate marcantă a gîndirii contemporane, este astăzi mai arzătoare ca oricînd.

Acum cînd se ridică nori grei asupra cerului înstelat și a civilizației umane, cuvîntul „Pace“ nu mai este poezie, ci este dorința unanimă de a trăi în siguranța zilei de mîine, de a se ocroti marile realizări ale civilizației, tehnicii și ale tuturor bunurilor, valorilor istoriei, culturii și artei, ale vieții în general“ — a spus P. C. Prot. Teodor Moroșanu-Cîmpulung Moldovenesc.

În cuvîntul său, P. C. Pr. Petru Ciobanu-Slatina-Fălticeni, a spus : „Opinia publică, forțe politice de cele mai diferite orientări, au căpătat un înalt grad de conștiință, în fața primejdiei crescînde a înarmărilor nucleare, prin recentele hotărîri de a se amplasa noi rachete cu rază medie de acțiune în Europa. Ceea ce facem noi astăzi, aici, la această adunare o fac toți oamenii de bună credință din țara noastră și din întreaga lume“.

„Apelul F.D.U.S. pentru pace este apelul nostru al tuturor, este glasul națiunii române doritoare de pace. Așa ne știm dintotdeauna un popor al păcii, așa ne-am făcut începutul în istorie, trăind statornic și în pace pe această vatră carpato-danubiano-pontică și sălășluirea aici este cunoscută tuturor că a fost iubind pacea cu toți vecinii... Și noi românii o dorim tuturor națiunilor lumii. Aceste drepte năzuințe, mereu împrospătate și propoveduite și de Conducerea țării și de Biserica noastră Ortodoxă, se cuvin înfăptuite astăzi mai mult decît oricînd, azi cînd nori întunecoși par să se îngrămădească la orizontul lumii, prin înarmările tot mai galopante și cu arme tot mai sofisticate, pînă la cele nucleare și cu laser, terestre și cosmice, care sporesc mereu riscul unui război mondial, care amenință însăși viața și civilizația omenirii“ — a spus P.C. Pr. Nicolae Cojocaru-Bilca-Rădăuți.

„Lumea de astăzi trăiește sub amenințare și frică. Am ajuns să tremurăm în fața propriei noastre puteri de autodistrugere.

Încercăm să ne convingem unii pe alții că trebuie să redevenim oameni, să apelăm acum în ceasul pericolului la rațiune.

Situația în care ne aflăm e cu adevărat grea, oamenii nu-și pot rezolva conflictele prin dialog, cu mijloacele rațiunii, ale cuvîntului, ci trebuie să se bată, să se omoare ca să-și impună dreptatea. Toți ne-am pronunțat și ne pronunțăm fără încetare pentru pace. Să repetăm și marilor puteri că nu se poate face pace fără dreptate socială. A lega pacea de dreptate socială este ceea ce și Sfînta noastră Scriptură ne învață" — a spus P.C. Pr. Petru Irimescu-Valea Glodului-Fălticeni.

„Pacea, organic legată de dreptate, este problema cardinală a omenirii întregi ; ea interesează deopotrivă pe toți oamenii. Pacea este o căutare și o sarcină permanentă. Pacea va continua să fie o problemă atîta timp cît „rațiunea dreaptă" nu va birui definitiv răul din om și din societate" — a spus P. C. Pr. Nicolae Pentelescu-Suceava. Ca slujitori ai sfintelor altare străbune, ne alăturăm și susținem cu tărie recentul Apel pentru dezarmare și pace al Adunării reprezentanților organizațiilor de masă și obștești și ai celorlalte organizații componente ale Frontului Democrației și Unității Socialiste.

Ne angajăm totodată, cu fermitate în această luptă pentru pace, pentru o lume mai dreaptă și mai bună".

„Ca răspuns la noua inițiativă de pace a Domnului Nicolae Ceaușescu — Președintele României socialiste, care a adresat un vibrant apel pentru dezarmare și pace în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste, în acest cadru festiv, avem deosebitul prilej de a ne exprima și noi preoții și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române adeziunea noastră fermă la marea chemare adresată tuturor popoarelor lumii pentru dezarmare, pentru pace, pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru apărarea dreptului la viață, la libertate.

Știm cu toții că pacea este bunul cel mai de preț și condiția esențială care face posibilă propășirea fiecărei națiuni în parte și a tuturor națiunilor împreună. Conștientă că pacea a devenit un imperativ categoric pentru existența umană în zilele noastre, fiindcă omenirea dispune astăzi de mijloace uriașe de distrugere în masă, Biserica Ortodoxă Română sub înțeleapta călăuzie a Întîistătătorului ei, Prea Fericitul Patriarh Iustin, a sprijinit și sprijină orice acțiune pe care poporul și statul nostru o întreprinde pentru promovarea păcii și a bunelor relații dintre oameni și popoare. De aceea preoții și credincioșii noștri știu că trebuie să trăiască în pace unii cu alții (Marcu 9, 50) și cu toți oamenii (Romani 12, 18)", a spus P. C. Pr. Adrian Iftimiu-Vicovu de Sus-Rădăuți.

P. C. Pr. Mircea Nuțu-Cacica-Suceava, a spus: „Apărarea păcii este o problemă centrală și de actualitate, care trebuie să stea veșnic în atenția tuturor celor ce-i înțeleg sensul. Ea înseamnă : viață, fericire și progres. Destinele lumii sînt indisolubil legate de rezolvarea celei mai importante chestiuni a contemporaneității — pacea.

Glasurile cutremurătoare ale milioanelor de oameni, inimile fără somn ale lumii întregi, se ridică în apărarea vieții și cu fierbinte nădejde o puternică hotărîre se impune nouă tuturor în a spune un NU categoric nimicirii a tot ceea ce a avut omul pe acest pămînt, căci războiul este cea mai uriașă inconștiență și cea mai crudă barbarie și nu trebuie să-l aprobăm nici de la om la om, nici de la neam la neam, nici de la popor la popor. De aceea cu lumina unei păci ne revine să întîmpinăm ziua de mîine, căci noi oamenii acestei planete răspundem de viitorul ei. Cuprinși de aceste dorinți sfinte care vor fi îndeplinite, uriașe mase de oameni de pretutindeni răspund: pe această planetă să înflorească fețele mirifice ale copiilor, zîmbetele încrezătoare în oameni, nu ciupercile nucleare. Acest pămînt să se bucure de lumina tinereții creatoare și diminețile planetei noastre să răsară întîlnind emoția firească a omului în fața muncii, a artei, a culturii, a cuceririlor științifice lucrînd la fericirea lui. Ca o singură voce trebuie să se facă auzite vocile noastre — vocile păcii — argumentele vieții, chemînd la stare de veghe activă pentru destinele umanității, pentru eliminarea crizei de încredere, ce dăinuie între persoane, într-un spirit de profundă responsabilitate față de istorie, de contemporaneitate, de viitor".

„Sîntem slujitori ai lui Dumnezeu și ai oamenilor. Nu uităm că Domnul Hristos a zis: „Fără Mine nu puteți face nimic" și „nu precum dă lumea vă dau pace vouă". Dar nu o pace înarmată, ci o pace firească cum e curgerea izvorului și răsăritul soarelui.

Dar cum pacea trebuie cucerită în fiecare zi, nu se încunună cu ea decît cel ce se luptă după lege, iar pentru noi nu este altă lege decît legea păcii. Ne angajăm să fim prin rugăciune, prin educație pentru pace și dreptate, fiind importanți factori de influență și opinie, prin muncă, predică și scris, să fim printre aceia care luptă pentru biruința vieții și a păcii" — a spus P. C. Pr. Aurel Goraș-Moldovița-Cîmpulung.

„Trăim într-o țară în care toți fiii ei își unesc glasurile și eforturile în slujba păcii, conștienți că pacea este felul firesc de viețuire între oameni, că pacea constituie prima condiție pentru o viață liniștită și demnă. Conducătorii statului nostru, personal Domnul Nicolae Ceaușescu acordă o deosebită grijă existenței păcii în lume, militînd neostenit pentru triumful acestui ideal scump al oamenilor pe planeta noastră.

Noi, slujitorii sfintelor altare străbune, împreună cu păstoriții noștri, ne alăturăm tuturor celor care luptă pentru pacea țării și a planetei, unindu-ne eforturile sub faldurile uriașei mișcări pentru pace nu din teamă, nici din lașitate, ci din dragostea omului pentru semenii săi, pentru fericirea și bunăstarea lor. Ne-o dictează aceasta atît învățătura noastră de credință ortodoxă, cît și conștiința noastră de cetățeni ai României Socialiste" — a spus P. C. Pr. Ionel Maloș-Vicovu de Sus-Rădăuți, încheind șirul celor care au luat cuvîntul, după care P. C. Prot. Mandache Ciubotar a dat citire textului telegramei trimise Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele F.D.U.S.: „*Cu simțăminte de mîndrie patriotică, aflați în conferință preoțească, slujitorii Bisericii străbune de pe înfloritoarele plaiuri bucovinene, cu izvoare de istorie străbună și cu amprenta*

vie a epocalelor înfăptuiri ale economiei naționale din ultimii 18 ani, își îndreaptă gîndurile către Dumneavoastră, Mult Stimate Domnule Președinte Nicolae Ceaușescu, ctitorul României contemporane și personalitate unanim recunoscută și apreciată pe arena vieții internaționale, spre a Vă exprima, pe această cale, atașamentul nostru statornic față de politica internă și externă promovată consecvent și rodnic de Domnia Voastră.

Am aprofundat cu prilejul acestei conferințe Apelul pentru dezarmare și pace al adunării reprezentanților organizațiilor de masă și obștești și ai celorlalte organizații componente ale Frontului Democrației și Unității Socialiste, mesaj de inestimabilă valoare și expresie a gîndirii novatoare, a inițiativelor și acțiunilor Domniei Voastre pentru viața și pacea lumii.

Sîntem îngrijorați de agravarea vieții internaționale prin nesăbuita cursă a înarmărilor, prin pericolul amplasării unor noi arsenale de arme nucleare în Europa și de aceea, împreună cu întregul popor, ne dăm în unanimitate adeziunea și sprijinim prin cuvînt și faptă toate inițiativele menite să păsească, acum cît nu este prea tîrziu la dezarmare și, în primul rînd a celei nucleare, să se depună stăruință de către participanții la tratativele de la Geneva ca în Europa să nu se amplaseze rachete ucigătoare cu rază medie de acțiune, să se retragă cele existente și să se acționeze pentru înțelegere pe calea tratativelor.

Încredințîndu-Vă de întregul nostru atașament în sprijinirea acestor nobile năzuințe, Vă rugăm, Mult Stimate Domnule Președinte Nicolae Ceaușescu, să primiți hotărîrea noastră unanimă de a face totul pentru ca lumea să se bucure de viață și pace".

Pr. M. MĂRGINEANU și Diac. V. NECHITA

ADUNAREA FESTIVĂ DEDICATĂ DEZARMĂRII ȘI PĂCII LA SEMINARUL TEOLOGIC DE LA MĂNĂSTIREA NEAMȚ

În aceeași atmosferă de specifică înflăcărare prilejuită de adeziunea noastră, a tuturor la inițiativele de pace ale poporului nostru, a avut loc în ziua de 2 noiembrie 1983, la Seminarul teologic, o adunare festivă dedicată dezarmării și păcii. Adunarea s-a bucurat de prezența Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei. Au fost prezenți profesorii și elevii Seminarului teologic, personalul administrativ, părinți călugări din Mănăstirile: Neamț, Secu, Sihăstria, maici de la Mănăstirile Agapia și Văratec și personalul muncitor de la Tipografia Centrului mitropolitan de la Mănăstirea Neamț.

În sala arhiplină, împodobită sărbătorește, este întîmpinat cu imnul arhieresc Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist. După intonarea Imnului de stat de către toți participanții la adunare, sub bagheta P. C. Pr. prof. Anibal Pantiru, la masa prezidiului iau loc Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist și P. C. Pr. prof. Mihai Vizitiu, directorul Seminarului teologic.

În continuare, se dă citire, de către P. C. Pr. prof. Constantin Cojocaru, Apelului pentru dezarmare și pace al adunării reprezentanților organizațiilor de masă și obștești și ai celorlalte organizații componente ale F.D.U.S..

Adunarea este deschisă de I.P.S. Mitropolit Teoctist printr-un cuvînt de o deosebită consistență în care sînt abordate probleme de strictă actualitate privind pacea, dezarmarea și viața însăși cu tot ce are mai de preț în ea. Între altele, I.P.S. Sa a spus: *„Viața trebuie apărată așa cum a fost ea dăruită de Dumnezeu. Astăzi viața*

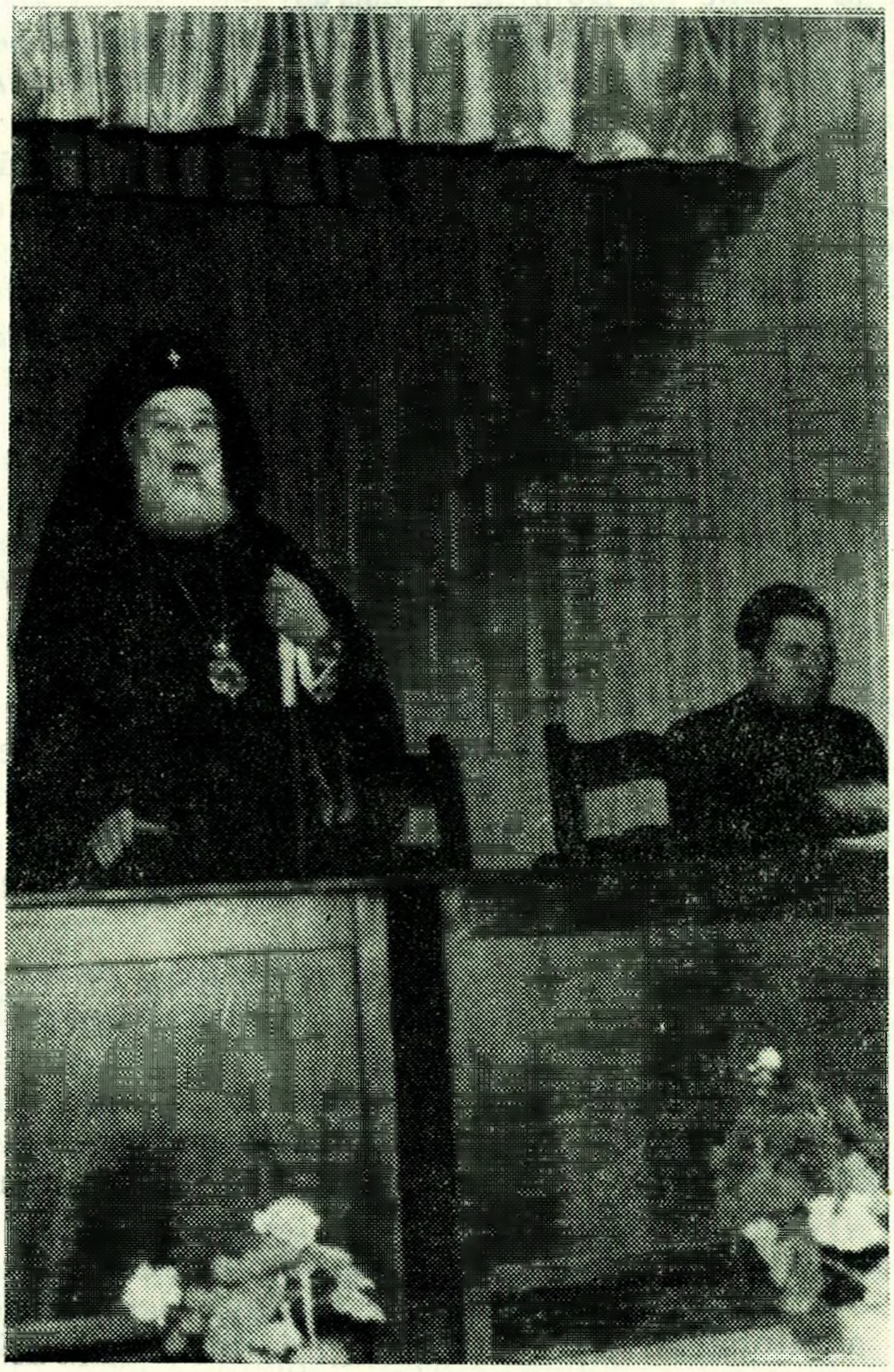

I. P. S. Mitropolit TEOCTIST, rostind cuvîntul de deschidere.

este primejduită într-o mai mare măsură ca altădată. De aceea, viața — dar dumnezeiesc — trebuie apărată de toți oamenii fără deosebire de culoare, religie sau poziție socială, deoarece viața planetei însăși este în pericol, în cazul declanșării unui cataclism nuclear.

Este în misiunea fiecăruia de a lupta pentru pace, indiferent de poziția pe care o ocupă în societate. Aceasta reiese cu prisosință din inițiativele Președintelui Nicolae Ceaușescu. Întreaga țară,

într-o singură suflare, se pronunță împotriva înarmărilor de tot felul, împotriva războiului.

Biserica Ortodoxă Română are datoria și a înțeles-o pe deplin să lupte împotriva războiului și pentru apărarea vieții primite din belșug, cum o spune Însuși Mîntuitorul nostru Iisus Hristos: „Eu am venit ca lumea viață să aibă și mai mult să aibă" (Ioan 10, 10). Sfinții Părinți ai Bisericii au preluat cele lăsate prin testament de Mîntuitorul, ducîndu-I mai departe, peste veacuri, învățătura, care a făcut să fie numit „Domn al păcii". La Seminarul de la Neamț se încearcă crearea unei oaze de gîndire patristică. Mănăstirea cu toate ale ei, cu trecutul încărcat de istorie și valorile spirituale neprețuite sînt sprijin pentru elevii seminariști. Și de aici reiese cu prisosință că specificul Bisericii noastre Ortodoxe este pacea. Imaginea lui Dumnezeu pe pămînt este Biserica și ca locaș de închinare și ca mijloc de evanghelizare. Liturghia este plină de cuvîntul pace. Sfînta Evanghelie cuprinde de aproximativ optzeci de ori cuvîntul pace. Făcătorii de pace sînt numiți fii ai lui Dumnezeu, care se adună pe întreaga planetă și cu glasul și voința lor opresc înarmările. Nu există cult sau organizație creștină care să nu înalțe rugăciuni pentru pace.

Trăsătura specifică a Ortodoxiei românești este aceea că responsabilitatea nu este a unuia singur, ci este o responsabilitate de obște, după cum se poate bine vedea din activitatea ei în cadrul C.E.B., C.B.E. sau C.C.P.. Toți răspundem de izbucnirea unui război. Pentru evitarea lui ne rugăm zi de zi. Toți cei de față și de pretutindeni să ne străduim să facem, unde ne aflăm, o oază de pace...".

A luat apoi cuvîntul P. C. Pr. prof. Mihai Vizitiu, directorul Seminarului, care a spus: „Mai mult ca oricînd, în zilele noastre, marea problemă care frămîntă omenirea este apărarea păcii. Anii care s-au scurs de la cel de al doilea război mondial, n-au reușit încă să șteargă toate urmele celui mai grozav cataclism pe care l-a cunoscut omenirea și care a nimicit milioane de vieți omenești, a distrus bunuri al căror preț nu poate fi socotit. Întotdeauna războiul a însemnat prăpăd, jaf, distrugere de bunuri economice și culturale la care contribuiseră șiruri întregi de generații, a distrus vieți omenești lipsind pe copii de părinți, pe părinți de copii, a împrăștiat spaimă și doliu în familii și a adus boli și foamete. Cunoscînd toate acestea, ne înfiorăm la gîndul că un nou război s-ar putea abate iarăși peste lume. Ne înfiorăm pentru că un nou război n-ar pune în primejdie viața doar a unei anumite părți a planetei noastre, ci există pericolul de necontestat ca întreg pămîntul să treacă din existență la inexistență. Din nefericire situația actuală internațională nu este în măsură să ne liniștească. Hotărîrea statelor care fac parte din N.A.T.O. de a amplasa în unele țări din Europa noi rachete nucleare cu rază medie de acțiune va duce, inevitabil, la agravarea periculoasă a situației pe continent și în întreaga lume, la creșterea primejdiei unui război nuclear cu urmări catastrofale pentru omenirea întreagă.

România, ca cea care a cunoscut ororile războiului, plătindu-i un greu tribut de vieți omenești și bunuri materiale, este îngrijorată de gravele probleme ce confruntă omenirea în prezent. De aceea, noile inițiative ale Președintelui țării noastre, Domnul Nicolae

Ceaușescu, de a depune eforturi pentru oprirea cursului periculos al înarmărilor, de a se uni popoarele Europei și ale întregii lumi și a spune un NU hotărît războiului, armamentului nuclear, oricăror acțiuni care pot genera tensiune și neîncredere între state, au găsit un puternic ecou în sufletele tuturor cetățenilor patriei noastre.

Ca fii ai acestui pămînt străbun noi, slujitorii Bisericii noastre strămoșești, considerăm că ne îndeplinim o sfîntă îndatorire de a ne alătura tuturor forțelor păcii pentru a sprijini ideile generoase, nobile, exprimate în Apelul pentru dezarmare și pace al adunării reprezentanților organizațiilor de masă și obștești și ai celorlate organizații componente ale F.D.U.S.. Angajarea noastră în frontul unit al tuturor forțelor iubitoare de progres și fericire,

P. C. Pr. prof. M. Vizitiu, directorul Seminarului, rostind cuvînt.

de liniște și pace, nu este o lucrare de circumstanță, ci ea are la bază testamentul Mîntuitorului, care călăuzește de veacuri viața creștină : „Pace las vouă ; pacea Mea dau vouă“ (Ioan 14, 27).

Pentru noi, slujitorii Seminarului, pentru elevii noștri, ca și pentru orice creștin, pacea este bunul cel mai de preț, deoarece ea este condiția indispensabilă a vieții și expresia voii celei sfinte a lui Dumnezeu. Ne alăturăm tuturor luptătorilor pentru pace, „din conștiință“, cum ne îndeamnă Sfîntul Apostol Pavel (Romani 13, 5), din conștiința că așa îndeplinim porunca lui Dumnezeu de a „trăi în pace unii cu alții“ (Marcu 9, 50).

Cuvîntul lui Dumnezeu revelat și cuprins în Sfînta Scriptură, ne îndeamnă să luptăm pentru realizarea acestui măreț ideal, pacea. Privită ca bună înțelegere între oameni și popoare, pacea apare ca binecuvîntare cerească și condiție indispensabilă pentru

propășire, pentru rodul bogat al semănăturilor și pomilor. Solomon arăta atîta rîvnă spre pace încît a putut scrie că : „Mai bună este o bucată de pîine în pace, decît o casă plină cu carne de jertfe, în război“ (Pilde 17, 1). Aceleași gînduri stăpînesc și sufletul proorocul Isaia, cînd își înalță mîinile către Dumnezeu, grăind : „Doamne, revarsă pacea peste noi, că toate lucrurile noastre pentru noi le-ai făcut !“ (26, 12). Și, ca un răspuns, oarecum, la această rugă fierbinte a omului, tot Isaia împărtășește credincioșilor binecuvîntarea lui Dumnezeu în cuvintele : „Pace, pace celor de aproape și celor de departe“ (57, 19).

Realizarea păcii, în concepția Sfintei Scripturi, trebuie să fie precedată de dezarmare, de lichidarea oricăror forme de arme. Cum am putea înțelege altfel cuvintele psalmistului, care laudă pe Dumnezeu pentru că a „sfărîmat arcul și săgețile, scutul și sabia, armele și casele de război?“ (Psalmul 75, 3). Profetul Iezechiel, vorbind despre „Legămîntul păcii“ (34, 25), prevestește distrugerea armelor de război, scriind : „Atunci locuitorii cetăților vor arde armele, scuturile și pavezele, arcurile, săgețile, lăncile și sulițele“ (39, 9), iar Isaia adaugă că popoarele, vor preface săbiile în fiare de pluguri și lăncile lor în cosoare. Nici un neam nu va mai ridica sabia împotriva altui neam și nu vor mai învăța să lupte (2, 4).

Cărțile Noului Testament înfățișează ideea de pace, sub toate formele ei, stăruind, fără încetare, asupra datoriei credincioșilor de a se face împreună lucrători cu Hristos, nu numai la împăcarea omului cu Dumnezeu, dar și la statornicirea păcii între oameni și popoare, condiție principală a progresului în omenire. Sfîntul Iacob, fratele Domnului, arată că neînțelegerile dintre popoare își au izvorul în patimile lipsite de frîu din sufletele unor oameni : „De unde vin războaiele, scrie el, și de unde certurile dintre voi ? Nu, oare de aici : din poftele voastre care se luptă în mădularele voastre ? Poftiți și nu aveți, ucideți și pizmuiți și nu puteți să izbîndiți, vă luptați și vă războiți...“ (4, 1-2).

Pacea se arată ca temei al rînduielii, al ordinei, al înțelegerii între oameni și popoare, adică al stării firești a lumii. Pacea creștină nu cunoaște zăgazuri între oameni. Cîntarea îngerească de la Nașterea Domnului : „Slavă întru cei de sus, lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire“ (Luca 2, 14), vestește voința lui Dumnezeu de bunăvoire între toți oamenii de pe întreg pămîntul. De aceea, de aproape două mii de ani, adevărata Biserică n-a încetat, o clipă, să lucreze pentru domnia păcii în lume. Slujitorii Altarului, fără încetare, propovăduiesc pacea, iar în slujbele religioase, cuvîntul pace revine atît de des pe buzele preotului, încît întreg cultul bisericesc pare a fi concentrat asupra acestui ideal. Așadar, lucrarea pentru apărarea și întărirea păcii trainice în lume, este nu numai o trebuință firească a omului, ci și o înaltă datorie religioasă, care se cere împlinită, cu rîvnă sfîntă de toți creștinii. Ea are temeiuri neclintite în rînduiala firii și în învățătura descoperită credinciosului de către Dumnezeu. De aceea, glasul Bisericii strămoșești răsună puternic chemînd întreaga suflare creștină la

lupta activă pentru statornicirea și apărarea păcii trainice între popoare. Biserica strămoșească își sporește, acum, puterile ei pentru a aduce o contribuție cît mai mare la triumful păcii asupra războiului, la biruința vieții asupra morții. Alături de toți oamenii iubitori de pace și progres, noi profesorii, elevii și toți salariații Seminarului teologic Neamț sprijinim cu toată ființa noastră, în aceste momente de cumpănă pentru întreaga omenire, noua inițiativă de pace a Președintelui țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, și vom sprijini întotdeauna orice inițiative de acest gen, pronunțîndu-ne hotărît împotriva înarmărilor de orice fel. Vrem să slujim Biserica, Patria și pe oamenii ei, în pace, nu sub amenințarea bombelor.

Stăm și vom sta neclintiți, pe temeiul învățăturii noastre creștine, alături de conducătorii Patriei noastre și alături de conducătorii Bisericii străbune, urmîndu-i statornic pe calea păcii și îndemnînd cu căldură pe credincioși să se roage pentru pace, dar, mai ales, să și lucreze și să lupte pentru realizarea ei. Pacea nu trebuie așteptată, ea trebuie cucerită, trebuie „căutată" — cum se exprimă Sfîntul Apostol Pavel (Evrei 12, 14). „Căutați pacea cu toții", în concepția paulină este un îndemn statornic la a lucra pentru înfăptuirea ei. Însuși Mîntuitorul fericește nu pe cei care numai doresc pacea, ci pe cei care o făuresc : „Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema" (Matei 5, 9). Nu este deci suficient numai să dorim pacea, ci trebuie să ne conjugăm eforturile și să facem totul pentru a o realiza, a o menține și consolida. Așa cum pentru pîinea cea de toate zilele ne rugăm dar și muncim pentru ea, așa și pentru înfăptuirea păcii trebuie să muncim.

Conștienți de faptul că menirea noastră este de a fi făuritori de pace și apărători ai vieții, ne-am adunat astăzi pentru a ne exprima totala adeziune la înflăcăratele chemări, inițiative și propuneri pentru pace și dezarmare ale Președintelui țării noastre și pentru a cere hotărît oprirea amplasării de noi rachete în Europa și continuarea dialogului de la Geneva dintre Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii în vederea ajungerii la înțelegere privind oprirea cursei înarmărilor.

Noi, cei ce lucrăm în această școală, făgăduim că vom lupta. cu mijloacele specifice muncii noastre cît ne vor ține puterile pentru înfăptuirea păcii spre binele țării, al Bisericii noastre și al nostru al tuturor".

A urmat cuvîntul participanților la adunare. Șirul cuvîntărilor și al luărilor de poziție a continuat cu P.Cuv. Arhim. Efrem Chișcariu, starețul Mănăstirii Neamț, care a spus : „Astăzi, cînd Europa a devenit un arsenal de arme nucleare, cînd urmează să se amplaseze noi rachete nucleare cu rază medie de acțiune — noi arme de distrugere în masă —, astăzi, cînd viața întregii lumi este amenințată, noi nu putem sta pasivi, nu putem fi indiferenți. Trebuie să ne ridicăm împotriva politicii de continuare a înarmărilor. Trebuie să

facem totul pentru a opri producerea și amplasarea de noi rachete și să se treacă la reducerea și înlăturarea celor existente și, în perspectivă, să se înlăture pericolul nuclear. Trebuie să ne sporim eforturile pentru pace.

În lucrarea și învățătura Domnului nostru Iisus Hristos — pentru mîntuirea lumii — pacea ocupă un loc central. În predica de pe munte, Mîntuitorul spune : „Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema". Pacea întemeiată pe adevăr, dreptate și dragoste este cel mai mare bun social pentru oameni și popoare. Făcătorii de pace îndeplinesc o lucrare asemănătoare aceleia săvîrșită de Fiul lui Dumnezeu. De aceea Hristos le făgăduiește numele haric de fii ai lui Dumnezeu.

Biserica creștină, propoveduind Evanghelia lui Hristos, pe care Sfîntul Apostol Pavel o numește „Evanghelia păcii" (Efeseni 6, 15), are datoria sfîntă de a predica, în primul rînd, pacea între popoare și bunăvoirea în sufletele oamenilor. Dacă Biserica n-ar propovedui și nu s-ar strădui pentru realizarea păcii, ea nu și-ar îndeplini misiunea ei sfîntă în lume.

P. Cuv. Arhim. Efrem Chișcariu, starețul Mănăstirii Neamț, rostindu-și cuvîntul.

Astăzi problemele privind dezarmarea și pacea nu pot fi rezervate numai politicienilor, ci angajează pe orice om cinstit, cu mintea întreagă, din orice colț al lumii. De aceea, Apelul pentru dezarmare și pace al adunării reprezentanților organizațiilor de masă și obștești și ai celorlalte organizații componente ale F.D.U.S., act de mare valoare social-istorică, care răspunde celei mai fierbinți dorinți : salvarea păcii și evitarea unei catastrofe mondiale, a fost primit cu adîncă emoție și totală adeziune de către noi toți.

Trăim vremuri decisive, care cer acțiuni decisive. Trebuie să ne unim cu toții, într-un gînd, pentru a împiedica declanșarea unui război nuclear care ar putea nimici lumea în cîteva secunde.

Ca slujitori ai Domnului păcii, dar totodată plămadă a acestui pămînt românesc, care a fost sfințit cu sîngele strămoșilor eroi care s-au jertfit pentru făurirea păcii, ne luăm angajamentul solemn că vom face tot ce ne va sta în putință pentru consolidarea păcii pe pămînt".

În cuvîntul său P. C. Pr. prof. Vasile Irina arăta : „Ne-am adunat aici ca să spunem un NU răspicat războiului ! Pentru multă lume războiul este o realitate cunoscută din cărți și din cele aflate de la unii sau de la alții ; de la cei ce au văzut. Pentru cel care vă vorbește războiul este o realitate cunoscută direct, văzută. Cele ce le știu despre război, le știu din cîte s-au întîmplat în viața mea. De aceea, astăzi, nu-mi trebuie istorii să le citesc, ca să știu ce reprezintă războiul, căci faptele lui sînt scrise în inima mea. Acestea îmi dau impulsii cuvîntului de față. Ele vin din depărtarea a patru decenii ce s-au scurs de la cel de al doilea război mondial, care au lăsat urme adînci în amintirile-mi. Ș-apoi cînd ai stat sub fîșîitul gloanțelor și exploziile obuzelor, care s-au prăbușit peste noi de mii de ori, lovind în față, în spate ca și crivățul și gerul, încît, pe pămînt, se părea că se năruie tot cerul, cuvîntul rostit, de foc și plumb, vreau să zboare, „ca gloanțele din flinte, împotriva momîiei cu capul de cîrpe, cu labele de bețe“, care l-a provocat. În acest caz, nu se poate vorbi decît din toată ființa, din toată inima și cu toată convingerea. Șuierăturile groaznice, detunăturile metalice, sîngele negru și umbra morții, așternute peste țara părinților, fraților și surorilor, cînd au căzut victime, îmi răscolesc aducerile aminte și mă fac să adresez tuturor rugămintea : Sculați-vă toți, voi, oameni și opriți „un trăsnet ce poate zămisli văzduhului sicrie de cenușă, flăcări și cenușă, stîlpi de flăcări și cenușă, uriașe trombe de flăcări și cenușă — din orașe și din oameni, din care nu poate rămîne decît umbra și fantoma lor“ !

Cunoscînd prețul deosebit de mare pe care l-am plătit eu și poporul meu, asemenea milioanelor de oameni de pe toate meridianele, spun un NU hotărît războiului. În numele vieții — bunul cel mai de preț —, cerem să se treacă la dezarmarea generală și îndeosebi la dezarmarea nucleară, să se oprească cît mai este timp, instalarea de noi rachete nucleare, pe continentul nostru și să fie distruse cele deja existente, pentru ca Europa să devină continentul înțelegerii și colaborării. Trăiască pacea între popoare !“.

A vorbit apoi elevul Albu Pavel din anul V, care a spus : „Trăim pe un continent, care se scufundă sub greutatea rachetelor nucleare. În numele meu, al părinților mei, al semenilor mei, declar un NU hotărît războiului nuclear, un NU cursei înarmărilor. Doresc să se pună capăt pregătirilor de război și noilor instalări de rachete nucleare cu rază medie de acțiune pe pămîntul continentului nostru. Sînt tînăr și am dreptul la viață. Vreau să trăiesc în pace, vreau să învăț în pace. Este dorința mea fierbinte, este dorința tuturor tinerilor care-și cer dreptul de a trăi în pace. Mă alătur tuturor acelora care luptă pentru acest mare deziderat al omenirii — pacea. Și ca și ei voi face tot ce-mi va sta în putință pentru a opri în loc pericolul ce aleargă spre noi.

Nu vreau să am parte de soarta bunicilor mei, care au trăit cele mai groznice clipe din viața lor pe cîmpurile de luptă. Doresc pacea și vreau să-mi duc viața în pace. Condamn războiul, condamn pregătirile continue de război. În numele tuturor celor ce

doresc pacea spun un NU hotărît războiului nuclear. Vreau pacea ! Vreau să trăiesc în pace ! Vreau să învăț în pace !".

Din partea Tipografiei Centrului mitropolitan Iași, a vorbit Petroniu-Petru Bulbucanu-conducător, care a spus: „Nu înarmărilor nucleare, Da, păcii, securității și destinderii. Europa are nevoie nu de rachete nucleare, ci de înțelegere și colaborare.

Știm cu toții că, de-a lungul anilor, România a prezentat numeroase inițiative și propuneri concrete privind realizarea dezarmării generale și totale și în primul rînd a celei nucleare — propuneri care au constituit un program realist și constructiv, menit să asigure înfăptuirea acestui deziderat major al lumii contemporane. Știm că în prezent principala problemă a omenirii și cu deosebire a continentului nostru o constituie pericolul amplasării, chiar pînă la sfîrșitul acestui an, a noilor rachete nucleare cu rază medie de acțiune, ceea ce sporește în modul cel mai îngrijorător pericolul unui război nuclear, pericol egal pentru existența tuturor popoarelor Europei.

Cuvîntul conducătorului Tipografiei Centrului mitropolitan, Petroniu-Petru Bulbucanu, vorbind în ședință.

Nu există îndatorire mai importantă și mai vitală a omenirii decît aceea de a apăra pacea și viața pe pămînt. Dreptul la viață, dreptul la pace sînt drepturi fundamentale ale omului. De aceea, considerăm ca o datorie supremă a fiecăruia dintre noi a ne aduce contribuția la sprijinirea nobilelor inițiative și propuneri ale Președintelui Nicolae Ceaușescu, așa cum se arată și în Apelul F.D.U.S. Aceste inițiative exprimă în cel mai înalt grad idealurile de pace ale întregului nostru popor, pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru dezarmare și în primul rînd, dezarmare nucleară, atît în Europa cît și în alte zone ale lumii, pentru neamplasarea în Europa a noilor rachete, pentru retragerea și distrugerea celor existente pentru salvarea vieții și a civilizației omenirii.

Trăiască lupta noastră și a tuturor pentru pace !".

A luat apoi cuvîntul Maica Eustochia Ciucanu, stareța Mănăstirii Agapia : „Am venit să particip la această manifestare închinată idealului și cauzei sfinte a păcii, aducînd cu mine mesajul păcii și al dragostei creștine, din partea călugărițelor de la Mănăstirea

Agapia, care neîncetat se roagă lui Dumnezeu și imploră pe „Domnul păcii“, ca acum, în timpul de răscruce pentru omenire, să coboare pe pămînt pacea Sa divină, după cum El Însuși ne-a făgăduit-o: „Pacea Mea dau vouă, pacea Mea las vouă“ (Ioan 14, 27).

Dreptul la viață este un drept fundamental al tuturor oamenilor, recunoscut de toate religiile, de toate constituțiile și de umanitate în general. Dreptul la viață îl au toți oamenii, pentru că viața este cel mai prețios dar făcut de Dumnezeu omului și n-are nimeni dreptul s-o suprime. Dar bucuria de a trăi este tot mai mult umbrită, în zilele noastre, de primejdia izbucnirii unui nou război, a unui război nuclear, și lumea întreagă este profund îngrijorată. Spectrul morții ni se înfățișează astăzi mai monstruos ca oricînd, căci un nou război nuclear ar distruge tot ce este viață pe întreaga planetă.

Monahia Eustochia Ciucanu, stareța Mănăstirii Agapia, rostindu-și cuvîntul.

În diverse comunicări se spunea adesea că întregul arsenal de arme nucleare, existent în depozitele militare, are capacitatea să distrugă de două ori întreaga omenire și cu toate acestea se fabrică, în continuare, în uzinele marilor puteri, arme noi mai puternice, mai distrugătoare. De asemenea, se fac comunicări că anual mor pe glob circa 40 milioane copii din cauza subnutriției sau diferitelor boli, a lipsei de medicație. Dacă ar exista spirit de umanitate și responsabilitate morală, aceștia ar fi salvați. Este suficientă această jertfă adusă de copiii lumii ! Cu ce au greșit copiii Patriei noastre și copiii lumii întregi, a căror viață, asemenea bobocului de floare, care așteaptă soarele cu căldura și lumina lui, să se deschidă spre viață? Aceștia cu ce au greșit, ca să fie sortiți pieirii de un război distrugător? Cu ce au greșit tinerii neamului nostru și tinerii lumii întregi, care au ajuns la zorile vieții și cînd să se bucure de binefacerile ei să fie dați morții? Cum să fie distrusă civilizația și cultura, care a străbătut secole pînă la noi și pentru care s-a consumat inteligență și energie ? Cum să dispară viața noastră așa deodată de pe pămînt ? Această distrugere nu se poate nici concepe și rațiunea nu primește să gîndească că ar fi posibilă. Este un păcat strigător la cer și Dumnezeu, care este dătător de viață nu va îngădui distrugerea operei Sale.

Lumea toată, șefi de state, oameni de știință și cultură, cu

forțe unite, opun rezistență și cer deschis stăvilirea cursei înarmării, dezarmarea generală și totală și instaurarea unui climat de pace, care este o poruncă a ceasului de față. Poporul român s-a manifestat întotdeauna ca un popor pacifist, iubitor de pace și liniște, trăind în lume relații de prietenie și cooperare cu toate țările lumii.

Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu depune eforturi susținute pentru însănătoșirea climatului internațional, pentru desființarea blocurilor militare, pentru dezarmare și întărirea păcii în lume, pentru prietenie și colaborare pașnică între oameni și popoare.

Biserica noastră străbună stăruie în rugăciuni pentru pace, pentru pacea întregii lumi. Conducătorii Bisericii noastre, în diferitele lor deplasări peste hotare, au dus cu ei întotdeauna mesajul păcii și al dragostei creștine. Slujitorii Bisericii neamului, ca cei care din fața altarelor propoveduiesc pacea și se roagă zilnic pentru pace, dreptatea, egalitatea și fraternitatea între oameni și popoare, au datoria sfîntă, astăzi, cînd încă nu-i prea tîrziu, să mobilizeze lumea, să acționeze concret pentru împiedicarea distrugerii vieții pe pămînt.

Cu toții, astăzi, trebuie să sporim aportul la consolidarea păcii spunînd un categoric NU războiului și cursei înarmărilor, pentru că lumea are nevoie de pace".

A luat apoi cuvîntul P. C. Pr. prof. Ioan Mihoc, duhovnicul Seminarului, care a spus: „În întreaga țară au loc mitinguri și adunări ale tuturor categoriilor de oameni ai națiunii noastre, care, înflăcărați de ideea de pace, își exprimă dorința lor fierbinte de a trăi vremuri de liniște și de înțelegere între toți viețuitorii acestei planete.

Așa după cum ne străduim să ne agonisim pîinea cea de toate zilele, să ne făurim toate bunurile necesare vieții, în același chip trebuie să fim făcători ai păcii. Știm că depinde și de fiecare din noi și de fiecare popor în parte, ca pașii pe drumul păcii, colaborării și înțelegerii să fie reali, siguri și eficienți.

Dumnezeu ne dăruiește pacea, așa după cum ne dăruiește binecuvîntarea pîinii. Depinde de noi oamenii dacă vrem să o acceptăm sau să respingem acest dar al lui Dumnezeu, dacă alegem viața sau moartea.

Fiecare din conducătorii popoarelor este mai întîi de toate „om", caracterizat însă de o dorință mai mare sau mai mică în lucrarea binelui în lume. Ce mare bine ar fi pentru oamenire dacă toți conducătorii, fiecare reprezentînd glasul poporului pe care-l conduce, ar fi slujitori ai păcii și înțelegerii!

Avem fericirea de a fi conduși de un om al păcii — Președintele țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu — care dorește pacea și îndeamnă pe toți la dialog și înțelegere la masa tratativelor în locul măcelului și războiului.

În ceea ce ne privește pe noi, profesorii și elevii Seminarului teologic, dorim, ne străduim și ne rugăm lui Dumnezeu pentru pace. Alături de ceilalți colegi ai mei mă atașez Apelului pentru pace și țin să asigur conducerea noastră bisericească și cea de stat, că mă voi strădui să însuflețesc pe elevii acestui Seminar de idea-

lurile de pace, de dragoste, și bună înțelegere între toți oamenii. Vom spune întotdeauna DA păcii ! NU războiului !".

A vorbit apoi elevul Radu Ioan din anul IV, care a arătat că „pacea este una dintre problemele cele mai arzătoare pentru oameni în ceasul de față. În vederea statornicirii păcii trainice pe pământ, sînt concentrate eforturile tuturor oamenilor. Situația existentă în lume : sisteme sociale diferite, inechitate în relațiile economice internaționale, asuprire și atitudini rasiste, amenințarea cu forța și nerespectarea independenței și suveranității popoarelor divizate în state mari și mici, dezvoltate, în curs de dezvoltare și subdezvoltate, ca și izbucnirea unor focare de război în diferite zone ale pământului, crează o stare de îngrijorare generală, dar în același timp, trezește și sporește convingerea luptătorilor în posibilitatea și necesitatea statornicirii păcii în întreaga lume.

Încrezători în posibilitatea instaurării păcii pe pământ, solii popoarelor, ai Bisericilor și religiilor lumii, ai organizațiilor naționale și internaționale luptă necontenit pentru găsirea căilor și mijloacelor ce ar asigura relații prietenești între popoare. Ei se arată nu numai propoveduitori, ci și făcători ai păcii.

Pacea este indisolubil legată de viața și civilizația omenirii. Ea crează ordine și ființează în armonie. Potrivit învățăturii creștine, pacea este un dar al lui Dumnezeu și o poruncă a Bisericii — slujitoarea și ocrotitoarea vieții credincioșilor.

O pace trainică, dezarmarea și relații echitabile între popoare sînt expresia cea mai grăitoare a nevoilor timpului nostru și este un obiectiv către care aspirăm toți. Ar fi o greșeală de neiertat să se creeze popoarelor iluzia că se poate trăi în liniște și în siguranță în timp ce în lume se acumulează vertiginos noi și noi depozite de arme nimicitoare. De aceea, cerem să se facă ultimul pas spre o pace dreaptă, echitabilă și definitivă și sprijinim orice acțiune în favoarea păcii, alături de Președintele Republicii Socialiste România, Domnul Nicolae Ceaușescu. Dorim fierbinte ziua fericită cînd se va realiza o pace dreaptă și primită cu sinceritate de toate popoarele lumii. Nu hotărît războiului!".

În numele obștei monahale de la Mănăstirea Văratec, a luat cuvîntul Maica Nazaria Niță, stareța mănăstirii, care arăta : „Călugărițele din Mănăstirea Văratec, conștiente de pericolul norilor grei de distrugere ce se îngrămădesc tot mai mult la orizontul omenirii, susțin, din adîncul ființei lor, toate eforturile de pace și dezarmare pe care le face poporul nostru în frunte cu Președintele țării, Domnul Nicolae Ceaușescu și condamnă cu tărie orice inițiativă de război și în special de război nuclear ca și amplasarea și folosirea oricăror arme de distrugere în masă.

Știm că viața nu-și poate împlini rostul ei decît în condiții de pace și înțelegere între oameni și popoare.

Mîntuitorul Hristos a venit în lume, pentru ca lumea să aibă viață și să aibă din belșug, adică să fie fericită și fericește pe făcătorii de pace, spunînd că numai acestora li se cuvine vrednicia de a fi numiți fii ai lui Dumnezeu.

Ca fiice ale Bisericii și ale scumpei noastre Patrii, urmînd glasul conștiinței noastre, ca și îndemnul conducătorilor Țării și ai

Bisericii strămoșești, călugărițele din Mănăstirea Văratec ne străduim, alături de întregul popor, să facem tot ce ne stă în putință pentru salvgardarea păcii și a vieții pe planeta noastră. Sîntem convinse că numai acționînd fiecare cu mijloacele ce ne stau la îndemînă și la locul nostru de muncă și viață, cu armele ce ne sînt caracteristice — munca, rugăciunea și ascultarea —, vom garanta existența vieții și a păcii pe pămînt.

În preocuparea de totdeauna a Conducătorului țării noastre, Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, a fost ca prin relații, apeluri, convorbiri și diferite alte manifestări, dorința de pace a poporului nostru să se răspîndească tot mai mult pe toate meridianele lumii. O expresie vie a acestui arzător imperativ sînt vizitele oficiale pe care Domnia Sa, împreună cu Doamna Elena Ceaușescu, le face sau le primește, la nivelul cel mai înalt al conducătorilor de state și popoare, așa cum este și noul intinerar de pace, prietenie și bună înțelegere, care constituie un simbol al unor noi speranțe și al unei mai strînse colaborări în interesul tuturor popoarelor.

Monahia Nazaria Niță, stareța Mănăstirii Văratec, rostind cuvîntul său.

Biserica Ortodoxă Română, în frunte cu P.F. Patriarh Iustin, se alătură întregului popor și tuturor oamenilor doritori de bine din lumea întreagă pentru a nu precupeții nici un efort pentru împlinirea acelorași deziderate.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, păstorul și părintele nostru duhovnicesc, ca și alți reprezentanți care iau parte la diferite conferințe internaționale, interconfesionale sau interbisericești, sînt exponenți străluciți ai intereselor și crezului nostru de totdeauna de a fi liberi și stăpîni pe glia noastră, pe credința strămoșească și pe tot ceea ce ne aparține de veacuri și milenii, precum și a sfintelor năzuințe de pace, întrajutorare și respect reciproc pe care le nutrește poporul nostru.

Nu demult a răsunat glasul delegaților Bisericii noastre și la marele forum ecumenic prilejuit de cea de a VI-a Adunare Generală a C.E.B., de la Vancouver-Canada, care alături de cei peste 4.000 de participanți au lucrat intens, timp de trei săptămîni, nu

numai pentru rezolvarea unor probleme bisericești, dar mai ales pentru discutarea și găsirea de soluții pentru problemele vitale ale existenței noastre pe pămînt ca și ale mîntuirii și fericirii tuturor oamenilor. „Iisus Hristos — viața lumii“ a fost ecoul temei ce a predominat aceste lucrări prin care Biserica lui Hristos, indiferent de nuanță, s-a adresat credincioșilor de toate religiile ca și organizațiilor politice și conducătorilor de state de pe întreg globul pămîntesc pentru a-și spori eforturile și a se angaja cu toată seriozitatea în lucrarea fermă și continuă pentru triumful păcii și asigurarea vieții. Miting special și rugăciuni de toată noaptea s-au făcut în cadrul aceleiași Adunări în noaptea de 5/6 august, implorînd ajutorul divin și înțelegerea oamenilor pentru a nu se mai repeta o altă Hiroșimă și Nagasaki pe pămînt.

Noi, călugărițele, ca și toate femeile dreptcredincioase membre ale Bisericii Ortodoxe din țările de Răsărit — am spus în referatul ce l-am susținut în cadrul lucrărilor de la Vancouver —, ne alăturăm femeilor doritoare de bine din lumea întreagă și nu precupețim nici un efort, ca prin mijloacele ce ne sînt caracteristice, să ne facem împlinitoare ale cuvîntului lui Dumnezeu, pentru apărarea păcii și a dreptului la viață.

Pace, pace, pace și viață pe pămînt! — este strigătul omofon și insistent al întregii omeniri. Pace tuturor, se împarte mereu din ușile altarelor, pace tuturor se cere de la orice tribună, pace tuturor se cîntă pe scena țării noastre, pacea tuturor așteaptă glia strămoșească pentru a-și da rodul la vremea sa, fiind lucrată în pace și pîinea mîncată cu mulțumire. Pace veșnică cere natura pentru a putea dăinui, pace tuturor cer pruncii pentru a se împărtăși din cupa vieții, pace tuturor cer mamele — dătătoare de viață, pentru pacea tuturor se pregătesc tinerii care vor și trebuie să se bucure de viață, în slujba și folosul unei păcii trainice își depun, cu dărnicie, știința și eforturile oamenii maturi, în pace doresc bătrînii nicie, știința și eforturile oamenii maturi, pentru pacea și fericirea să trăim cu toții, cu pace și pentru pace să ne rugăm. Pace tuturor să dea Dumnezeu“.

Din partea obștei monahale de la Mănăstirea Secu a vorbit P. Cuv. Ierom. Irineu Ilie, starețul acelei mănăstiri, care arăta: „Este o ocazie sfîntă pentru mine de a fi aici și a-mi da adeziunea la chemările pentru pace ale Președintelui țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu. Cuvîntul pace străbate întreaga Sfîntă Scriptură. În Vechiul Testament cuvîntul pace — șalom — este folosit cu trei înțelesuri: a) referitor la om — integru, sănătos; b) referitor la natură — nealterată, neafectată; c) referitor la stat — unde domină ordinea și prosperitatea. În Noul Testament pacea apare în toată plenitudinea prin viața, moartea și învierea Domnului nostru Iisus Hristos. Biserica și monahismul au vocația de a propovedui pacea.

Consider că acțiunea de aici este un act liturgic — căci toate actele liturgice sînt străbătute de ideea de pace. La Sfînta Liturghie începem „Cu pace Domnului să ne rugăm“, iar la sfîrșit zicem „Cu pace să ieșim“ pentru a propovădui pacea.

Monahismul are o vocație specială în viața Bisericii și a societății moderne, de a fi mesagerul păcii. Renunțînd la lume, monahismul se face capabil de a interpreta și analiza lumea în mod corect. Este o revoluție a ființei, a reînnoirii ființei umane pe care o practică toți cei iubitori de pace. Mai este o revoluție a dorinței de stăpînire, de acaparare a cărei expresie o vedem în cursa înarmării, mai ales că știm că sînt arme care distrug numai viața, ființa vie, fără a afecta materia.

Cu această ocazie, să ne unim gîndurile și simțămintele noastre pentru pace la Apelul Președintelui țării și al tuturor celor doritori de pace și să zicem : Trăiască pacea ! Trăiască viața !".

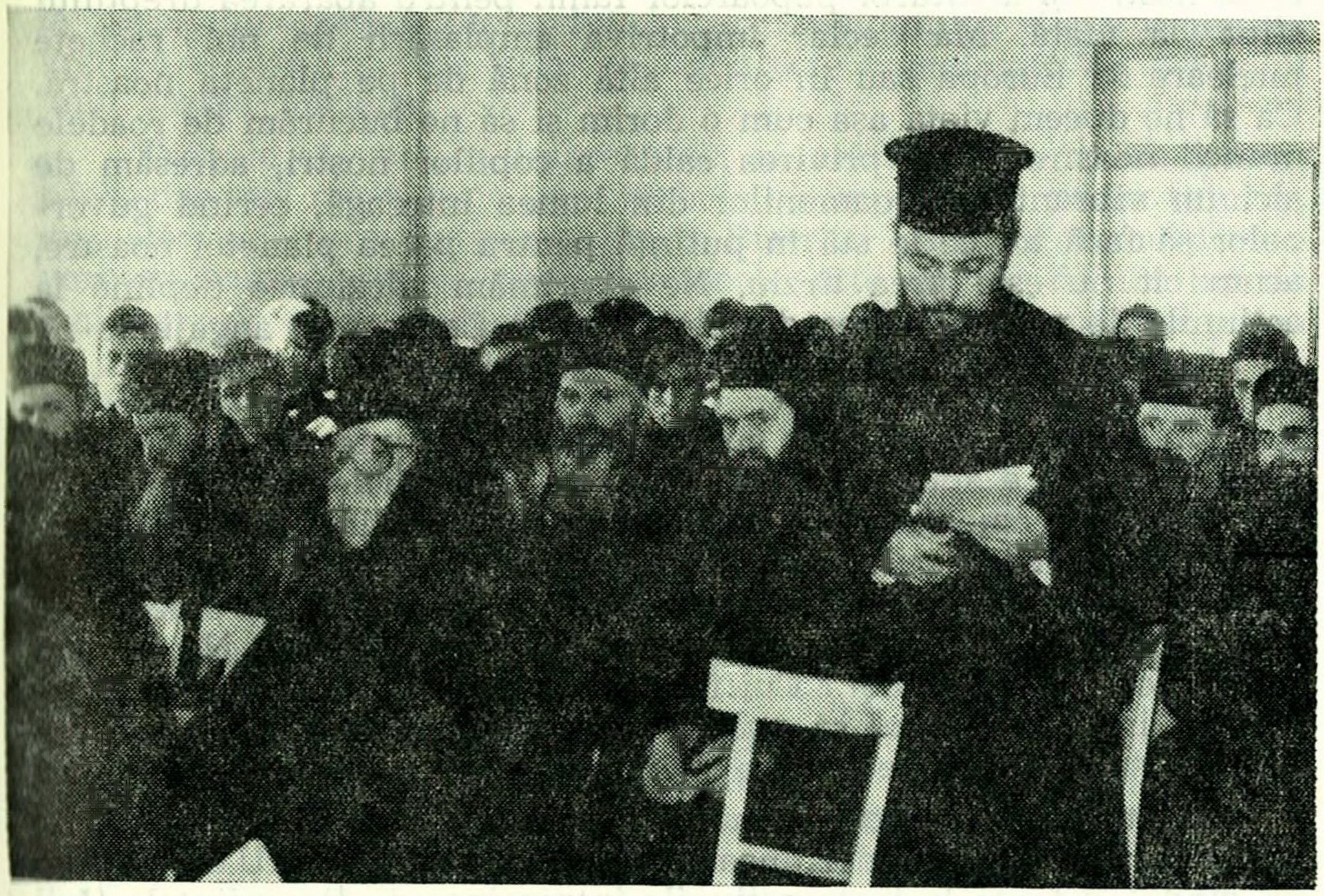

Ieromonahul Irineu Ilie, starețul Mănăstirii Secu, rostindu-și cuvîntul.

A luat apoi cuvîntul P. C. prof. Anibal Pantiru, care a spus printre altele : „Răspundem cu căldură Apelului F.D.U.S., de a ne alătura milioanelor de oameni doritori de pace și a lupta pentru pace. Menirea noastră a preoților ortodocși este de a urma pilda și îndemnul Mîntuitorului Iisus Hristos, Căruia Îi slujim, iar pilda care ne-a dat-o este jertfirea totală pentru ca oamenii să se elibereze de păcat și să trăiască în pace, iar îndemnul este de a avea dragoste între noi și a trăi în pace. În pace putem să ne rugăm și să muncim, în pace putem realiza monumente materiale și spirituale de care să ne bucurăm și noi și urmașii noștri. În pace ne putem menține viața la limanul hărăzit de Dumnezeu și ne putem împlini menirea pe pămînt — aceea de a lucra la mîntuirea noastră și a semenilor noștri.

Iată de ce, acum, cînd anumite minți întunecate de păcatul lăcomiei și al trufiei vor să distrugă tot ce a creat Dumnezeu frumos și plăcut, cînd vor să înlocuiască viața, frumosul și bucuria cu moartea, urîciunea și durerea, ne alăturăm cu toată fermitatea milioanelor de glasuri care strigă din răsputeri NU războiului și morții, DA vieții și păcii ! Strigăm și noi cu milioanele de minți luminate și conștiente! Trăiască pacea și să triumfe viața pe planeta noastră !".

A vorbit apoi Ioan Gîrbea — muncitor la Seminarul teologic. Vorbitorul a spus : „Mă adresez în numele personalului muncitor de la această școală și mă alătur cu toată convingerea la lupta poporului nostru și a tuturor popoarelor lumii pentru apărarea dreptului sfînt la viață. Mă declar împotriva amplasării de noi rachete nucleare în Europa sau în orice altă zonă de pe planeta noastră. Ca să ne ducem viața așa cum o dorim și să ne bucurăm de roadele muncii noastre și de privirea caldă a copiilor noștri, adresăm de aici un vibrant apel oamenilor din lumea întreagă, cerînd guvernelor să facă tot ce le stă în putință pentru pacea planetei noastre, acum cît nu este prea tîrziu. Ne exprimăm adeziunea deplină la acțiunile de pace ale Președintelui Nicolae Ceaușescu, angajîndu-ne cu toată hotărîrea în slujba înfloririi țării și a păcii în lume".

În continuare, a luat cuvîntul elevul Munteanu Alexandru-Cristinel, care a spus : „Cursa actuală a înarmărilor aduce cu sine o permanentă amenințare a păcii printr-un cataclism nuclear. Pericolul distrugerii marilor cuceriri ale științei și tehnicii și a vieții însăși pe planeta noastră ne îngrijorează profund. Mintea omenească este îngrozită de ororile ce le poate aduce războiul. Ne punem întrebarea : De ce război ? Cui folosește războiul și distrugerea omenirii ? Cine are dreptul să pună în pericol viața noastră ? Cine are dreptul să distrugă ceea ce e mai frumos și mai nobil pe lume ?

Alături de tineretul României socialiste, de întregul popor, ne exprimăm cu putere adeziunea noastră la Apelul F.D.U.S.. Sîntem cu gîndul și fapta la toate acțiunile întreprinse de Președintele țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu. Aderăm fără rezerve și susținem această nouă acțiune de pace și ne ridicăm împotriva tuturor acțiunilor de pregătire a unui nou război. Cerem ca dezarmarea generală și totală să devină o realitate, să se instaureze și să domnească pacea în toată lumea. Dorim pacea, ne rugăm pentru pace și încă de aici, de pe băncile școlii, facem și vom face tot ce este omenește cu putință pentru a exclude acest teribil coșmar al amenințării, al uciderii, al războiului, al nimicirii. Să luptăm, de la mic la mare, pentru pace, să luptăm ca toate armele, începînd cu cele nucleare, să fie transformate neîntîrziat în elemente folositoare vieții omului.

Înarmarea este o nebunie. Nu trebuie să ne servim de tehnică decît pentru progresul omenirii, nu pentru distrugerea civilizației umane. Ne ridicăm, sîntem și vom fi totdeauna alături de cei care spun NU hotărît războiului ! Vrem pace pe pămînt ! Vrem bunăvoire între oameni !".

În numele trăitorilor din Mănăstirea Sihăstria a vorbit P. Cuv. Ierom. Laurențu Popa: „Acum, mai mult ca oricînd, cuvîntul pace este rostit de buzele tuturor celor ce trăiesc și doresc să trăiască pe acest pămînt binecuvîntat al țării noastre. Și nu numai pe întreg cuprinsul țării noastre se ridică glasuri care rostesc acest cuvînt dumnezeiesc, ci în întreaga lume, numărul celor ce doresc pacea crește mereu.

Biserica noastră Ortodoxă, păstrătoarea tradiției apostolice, propovăduiește mereu, de aproape două mii de ani, pacea, indispensabilă bunei viețuiri pe pămînt. Și nu numai că o propovăduiește, ci o și împărtășește iubiților săi fii. De pe amvoanele tuturor bisericilor, tîlcuitorii Sfintelor Evanghelii, vorbesc despre pace, îndeamnă la pace, împărtășesc pacea tuturor, cu mai multă rîvnă acum, în vremea aceasta în care întreaga lume este amenințată de pericolul unui război nuclear.

Trebuie să vorbim despre pace, să arătăm tuturor necesitatea păcii, dar mai mult decît orice trebuie să împărtășim pacea tuturor, mai ales noi, care sîntem slujitorii Bisericii păcii. Sînt mulți care vorbesc frumos despre pace, dar poate este nevoie de un număr mai mare de cei ce împărtășesc pacea. Și vom putea împărtăși pacea în jurul nostru, numai dacă vom avea și în noi înșine pacea. Avînd această bogăție neprețuită în inimile noastre, cu ușurință ea va fi împărtășită și celor din jurul nostru. Și astfel vom putea forma lesne oameni buni, familii sănătoase și o societate, care potrivit cuvintelor cîntate de îngeri la Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire“, va fi o împărăție a lui Dumnezeu pe pămînt.

Dar nu numai noi, Biserica Ortodoxă, vorbim și luptăm pentru pace, ci și Conducerea țării noastre, în frunte cu Președintele țării, Domnul Nicolae Ceaușescu, depune eforturi deosebite pentru menținerea păcii în lume, îndemnînd, convingînd și demonstrînd tuturor că fără pace nu se poate trăi pe acest pămînt“.

Apoi Dl. Vasile Țoc, pedagog la Seminarul teologic, a arătat că „sîntem martorii unei dezlănțuiri fără precedent a cursei înarmărilor, ce ține întreaga lume într-o tensiune accentuată și frînează bunul mers al omenirii spre progres. Avem convingerea cu toții, cei ce muncim la acest seminar, că înarmarea și arsenalele militare nu folosesc nimănui, că pentru construirea rachetelor nucleare se cheltuiesc valori ce s-ar putea folosi în mod pașnic în alte domenii. De aceea, ne declarăm împotriva amplasării de noi rachete nucleare pe teritoriul Europei și cerem, cu toată hotărîrea, statelor cărora le stă în putință, să distrugă bazele militare și să transforme armele în pluguri, fiindcă omenirea de acestea are nevoie. Nu vrem ca mările și oceanele lumii să mai fie brăzdate de vase ale distrugerii și morții, ci de vase ale păcii, prieteniei și colaborării între toate națiunile pămîntului. Ne declarăm împotriva existenței blocurilor militare și cerem desființarea bazelor de lansare a rachetelor nucleare, în primul rînd din Europa și apoi din întreaga lume. Cerem ca sumele alocate pentru

înarmări să fie returnate celor săraci, care au atîta nevoie de hrană și îmbrăcăminte.

În conștiința noastră a tuturor celor ce muncim la această școală, îndemnurile de pace ale înalților noștri ierarhi, strălucitele inițiative ale Președintelui Nicolae Ceaușescu, închinate apărării păcii, ca și ideile cuprinse în vibrantul Apel al F.D.U.S., au un puternic ecou ce se găsește în chiar mitingul nostru de astăzi, cu care prilej spunem un NU hotărît înarmării și războiului și un DA liniștii, bunăstării și păcii".

A vorbit apoi elevul Ungureanu Romeo din anul II, arătînd că dintotdeauna omenirea întreagă a militat pentru dreptate și egalitate, pentru înțelegere pașnică între toți oamenii. Vorbitorul a spus în continuare că „astăzi, cînd omenirea întreagă a ajuns pe cele mai înalte culmi de civilizație și progres, au intervenit, din nefericire, alte probleme care amenință însăși existența societății. Problema principală care atrage necontenit atenția a mii și mii de oameni, care se cere imperios rezolvată, este aceea a războiului și a armelor ucigătoare, care sporesc în cantitate, pe zi ce trece.

În mod frecvent, pacea este înțeleasă ca lipsă de războaie. Totuși pacea deplină este mai mult decît atît. Fiind un „nu" războiului, pacea este un „da" pentru viață cu toate forțele ei creatoare. Aceasta este pacea după care au însetat și însetează popoarele. Nu pacea — armistițiu, ci pacea universală și veșnică, pacea creatoare, care oferă omenirii posibilitatea de a păși tot mai sus pe trepte de cultură și civilizație.

Astăzi, cînd lumea este amenințată de marele pericol al izbucnirii unui război ucigător, se pune tot mai imperios problema păcii. Războiul în lumea actuală nu-și are justificarea sub nici o formă. Acum, cînd omenirea a ajuns pe culmile cele mai înalte de civilizație și progres, nu ar fi justificată distrugerea ei. Pentru ce să fie distrus într-o clipă tot ceea ce omenirea a realizat pe parcursul a secole întregi? Omenirea întreagă trebuie să se bucure de roadele muncii sale. Pentru ce noi, tinerii de astăzi, cînd ne pregătim intens pentru viață, să nu ajungem să ne bucurăm de roadele muncii noastre? De aceea, cerem pacea! Militäm pentru ea cu toată hotărîrea, pentru preîntîmpinarea unei catastrofe nucleare!".

Încheind șirul vorbitorilor, Domnul prof. Gheorghe Onofrei a arătat că „omenirea nu poate aspira la eternitate decît prin pace.

Voința omului de a fi pace exprimă chiar natura lui intimă. Măreția omului constă în puterea lui de a fi, de a crea necontenit, de a-și apropia, prin rostul lui zilnic, binele. Măreția omului își încheagă adevărata imagine doar în climatul păcii. Omenirea și-a zidit chipul cel adevărat în perioadele de pace, cînd și omul și pămîntul s-au bucurat în mod egal de liniștea atît de necesară — omului să crească, să se înmulțească și să umple pămîntul; pămîntului să fie cultivat și stăpînit. Or, nu se poate trăi, munci și crea

într-o lume a fricii, într-o lume a violenței, într-o lume în care însăși perspectiva existenței se înfățișează în culori sumbre. Europa, cel puțin, are a lua aminte la mersul evenimentelor contemporane, are a spune un NU răspicat amplasării rachetelor nucleare în orice parte a ei. Sacrificiile a milioane de oameni în ultimul război mondial să nu însemne oare nimic ? Lecțiile aspre ale istoriei să-și fi pierdut atît de repede ecoul ? O Europă suprasaturată de arme înseamnă o Europă unde un Rembrandt, un Da-Vinci, un Mozart, un Beethoven, un Shakespeare, un Cervantes, un Grigorescu, un Voroneț, o Curte de Argeș sau o Capelă Sixtină să nu mai existe.

Pentru fiecare fiu al planetei, a milita pentru pace înseamnă a-ți asuma istoria, pentru că fiecare știe că un așa-zis echilibru în înarmare nu reprezintă decît un echilibru al teoriei. De o pace sigură și de durată nu poate fi vorba decît prin stoparea cursei înarmărilor și distrugerea stocurilor de arme existente.

Acțiunea unită a tuturor popoarelor doritoare de pace poate și trebuie să instaureze, cu un ceas mai devreme, în locul imperiului forței, a cărui existență istorică este evident epuizată, imperiul rațiunii și al dragostei între oameni și popoare. Nu trebuie să ne resemnăm, să așteptăm pasivi îndeplinirea unui vis nedeslușit, ci să trecem hotărît la acțiune, să înfăptuim năzuințele de pace și libertate ale umanității, pentru ca discul soarelui să continue să se înalțe și peste bezna ce încearcă să-l învăluiască, pentru ca el să simbolizeze triumful vieții pe planeta noastră.

Dorim să muncim, să ne realizăm aspirațiile fără ca pe umerii noștri să apese greutatea amenințătoare și ucigătoare a bombelor și rachetelor. Ne exprimăm convingerea fermă că planeta noastră trebuie și poate fi apărată de pericolul înarmărilor. că dreptul la viață, dreptul la pace al fiecărui locuitor și al tuturor laolaltă poate și trebuie să fie asigurat prin lupta unită a popoarelor, prin conlucrarea tuturor forțelor înaintate din lume.

În aceste momente solemne, ne exprimăm, din inimă, totala adeziune la Apelul pentru pace și dezarmare al F.D.U.S. și în spiritul său profund umanist cerem oprirea amplasării de noi rachete în Europa, ne pronunțăm hotărît împotriva cursei înarmărilor, pentru înlăturarea războaielor, pentru apărarea păcii și a vieții pe pămînt.

Trăiască pacea și buna înțelegere între oameni și popoare !".

P. C. Pr. prof. Mihai Vizitiu, directorul Seminarului teologic, în numele participanților la Adunare, a dat citire textului telegramei trimise Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România, București : *„Aprofundînd conținutul Apelului pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste, noi, profesorii, elevii, personalul administrativ de la Seminarul teologic din Mănăstirea Neamț, muncitorii de la Tipografia Centrului mitropolitan, precum și viețuitorii mănăstirilor, monumente istorice din această parte a scumpei noastre țări, în prezența Înalt Prea Sfinției Sale, Înalt Prea Sfințitul Teoctist al Moldovei și Sucevei, ne îndreptăm gîndurile către Dumneavoastră,*

Mult Stimate Domnule Președinte Nicolae Ceaușescu, eminent om de stat și remarcabilă personalitate a vieții politice internaționale, ctitorul României socialiste, spre a Vă exprima deplina noastră aderiune la Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste.

Însuflețiți, asemenea întregului nostru popor, de ideile mobilizatore ale Apelului, de dreptate, de pace, de apărare a dreptului fundamental la viață, idei cărora Dumneavoastră personal le dați fără întrerupere strălucire în toată lumea, al căror larg ecou s-a făcut simțit și în recenta călătorie de pace pe care ați efectuat-o în unele țări din Europa și Africa, sîntem hotărîți să ne sporim eforturile în sprijinul politicii interne și externe pe care Dumneavoastră o promovați cu atîtea roade îmbelșugate și să ne facem vestitori de zi cu zi ai mesajului de pace, de prosperitate, de înțelegere, de încredere și apropiere între oameni și popoare.

Îngrijorați de cursa nesăbuită a înarmărilor și în primul rînd a celei nucleare și mai cu seamă de amplasarea de noi rachete în unele țări din Europa, alături de toți fiii Patriei noastre, ne ridicăm glasurile împotriva înarmărilor, împotriva înmulțirii armelor ucigătoare în Europa și în toată lumea și cerem ca reprezentanții marilor puteri de la Geneva să ajungă neîntîrziat la înțelegere și la stabilirea măsurilor urgente de dezarmare și de continuare a dialogului în această direcție.

Încredințîndu-Vă, Mult Stimate Domnule Președinte al României, Nicolae Ceaușescu, de întregul nostru devotament, de iubirea de țară, vom face din preocupările și munca fiecăruia dintre noi tot atîtea prilejuri de a ne arăta sprijinitori ai muncii avîntate a harnicului nostru popor și ai idealurilor lui de înflorire și de înălțare a scumpei noastre Patrii, Republica Socialistă România, pe cele mai înalte culmi de cultură și civilizație".

În încheiere, a luat cuvîntul Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, care a spus, printre altele: *„Îmi dau seama că cei care au luat cuvîntul sînt pe deplin conștienți de pericolul ce-l reprezintă înarmarea și de importanța Apelului pentru dezarmare al F.D.U.S., pornit din inițiativa Președintelui Nicolae Ceaușescu. Inițiativele sale au avut un mare ecou în lumea întreagă, ajungînd pînă la conducătorii statelor care dețin arma nucleară. Destinele păcii se află în mintea și mîinile unui bărbat destoinic. Stînd în mîinile viguroase ale unui astfel de bărbat, aceasta ne creează sentimentul încrederii.*

În jurul steagului păcii și a porumbelului păcii stau azi oamenii din toată lumea. În aspirațiile popoarelor nu se află războiul, ci cinstea, demnitatea, munca și pacea. Oamenii doritori de pace au făcut baraj cu trupurile lor împotriva amplasării de rachete în Europa, s-au opus rachetelor interpunînd trupurile fragile ale copilașilor lor.

De aceea și viitorii slujitori ai Bisericii trebuie să fie crescuți în sentimentul grijii pentru viitorul omenirii. Vrem preoți — oameni ai păcii, ai muncii, ai ordinii, ai cinstei, ai demnității. Fie că este slujitor al altarului sau al mănăstirii, preotul trebuie să fie un om

al ordinei, un om moral, trebuie să fie purtător de lumină. Acest lucru îl vrea și conducerea bisericească — Sfîntul Sinod — și conducerea noastră de stat. Trebuie crescut omul nou. Omul nou este omul dornic de pace și încrezător în pace. Noi rostim zilnic aceasta în rugăciunea noastră. Ceea ce te rogi dimineața să devină faptă zilnică, ca o haină care să primească sufletul.

Biserica Ortodoxă Română își are vocabularul și înțelesul ei pentru pace. Unele culte sînt împotriva punerii mîinii pe arme. Biserica Ortodoxă consideră sfînt pămîntul acesta și trebuie să-l apărăm. Cînd aderăm la Apelul F.D.U.S., ne atașăm la acțiunile Președintelui Nicolae Ceaușescu dedicate păcii și bunei înțelegeri între oameni și popoare".

Sfîrșindu-și cuvîntul, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist a făcut aprecieri asupra momentului festiv prilejuit de adunarea dedicată dezarmării și păcii de la Seminarul teologic.

În încheiere, Înalt Prea Sfinția Sa s-a întreținut cu părinții călugări, maicile și profesorii prezenți la adunare.

Prof. Gh. ONOFREI

CONFERINȚA PREOȚEASCĂ DE LA PIATRA NEAMȚ

Manifestînd aceeași înflăcărată adeziune la chemările Apelului F.D.U.S. din 20 septembrie a.c., într-o atmosferă de profund angajament patriotic s-au desfășurat lucrările conferinței preoțești la care au luat parte slujitorii Altarelor strămoșești de pe istoricele plaiuri nemțene la Piatra Neamț, în ziua de 3 noiembrie a. c..

Lucrările conferinței au fost prezidate de I.P.S. Mitropolit Teoctist care, după citirea de către P. C. Pr. Mihai Pîslaru a textului Apelului F.D.U.S., a rostit o amplă cuvîntare, arătînd că viața și pacea sînt probleme vitale ale omenirii contemporane, ceea ce face ca dezarmarea să fie cel mai mare imperativ al acestui sfîrșit de secol și de mileniu. I.P.S. Sa a subliniat că datoria tuturor oamenilor de pretutindeni este de a trăi în pace pentru a putea munci, gîndi și crea. Niciodată în istoria omenirii, apărarea păcii nu a stîrnit o așa de mare amploare a protestului tuturor oamenilor împotriva războiului, a continuării cursei înarmărilor. Trăim cu adevărat clipe cruciale pentru destinul întregii omeniri.

Întreaga omenire este preocupată de problema statornicirii păcii în lume. Oamenii de bine de pretutindeni își unesc forțele pentru apărarea păcii și vieții de orice amenințare a distrugerii și morții. „*Ca totdeauna și în zilele noastre pacea este una din coordonatele majore, ale politicii interne și externe a României. În chip fericit, străduințele necontenite ale României pentru făurirea unei lumi fără arme se identifică cu personalitatea Președintelui țării, Domnul Nicolae Ceaușescu, ale cărui acțiuni de politică externă au un viu răsunet internațional. În opera teoretică și practică a Domniei Sale, un loc de mare importanță îl ocupă problemele preîntîmpinării războiului, eliminarea factorilor de amenințare la*

adresa popoarelor, asigurării în lume a unor condiții de reală securitate și pace... O nouă și strălucită inițiativă de pace, în deplin consens cu interesele vitale ale țării noastre, ale tuturor popoarelor lumii, o constituie mesajele adresate la 22 august 1983 de Conducătorul României socialiste, președintelui Sovietului Suprem al Uniunii Sovietice și președintelui S.U.A.".

Seria acestor inițiative — a subliniat I. P. S. Sa — continuă, întrucît problema apărării păcii și vieții pentru poporul nostru ca și pentru toate popoarele lumii este absolut necesară. „*La 20 septembrie a avut loc la București, Adunarea reprezentanților organizațiilor de masă și obștești și ai celorlate organizații componente ale F.D.U.S., care a pus în evidență largul ecou de care se bucură inițiativele și acțiunile pe plan internațional ale Președintelui țării noastre, în vederea intensificării luptei împotriva cursei înarmărilor pentru înfăptuirea unor măsuri concrete de dezarmare pentru pace și securitate în lume.*

Apelul lansat de această adunare dă o înaltă prețuire politicii externe a țării noastre, activității neobosite pe plan internațional a Președintelui Nicolae Ceaușescu, pentru statornicirea în Europa și în întreaga lume a unui climat statornic de pace și bună înțelegere între oameni și popoare, subliniind unanimul angajament umanist și patriotic al tuturor fiilor poporului nostru — indiferent de concepțiile sau credințele lor — la lupta dreaptă a popoarelor pentru apărarea dreptului sacru la viață pe planeta noastră.

Urmînd tradițiilor milenare de slujire a celor mai nobile și mărețe idealuri ale poporului nostru, care caracterizează activitatea de slujire a Bisericii noastre strămoșești, slujitorii Altarului străbun și credincioșii își exprimă deplinul lor atașament față de mișcătoarele chemări ale Apelului F.D.U.S.. Acest atașament izvorăște din convingerile împărtășite de toți mărturisitorii dreptei credințe că altarul Bisericii și al Patriei a fost unul și același și pentru înaintașii noștri și pentru noi cei de astăzi. Unitatea Bisericii este strîns legată de unitatea națională. Pacea și înflorirea pămîntului strămoșesc sînt pacea și bunăstarea de care se bucură și Biserica noastră pentru că fiii Bisericii noastre sînt în același timp fiii poporului nostru. Viața Bisericii noastre este integrată vieții poporului nostru. De aceea, slujirea ei dintotdeauna a fost sprijinirea afirmării naționale a poporului nostru. Biserica noastră întotdeauna s-a rugat pentru pace. În același timp ea însă a fost conștientă că nu este suficient să ne rugăm pentru pace, să repetăm rugăciunile primite de la Sfinții Părinți. Preotul trebuie să și predice și să participe la apărarea ei, făcîndu-se „tuturor toate". Prin predică, el trebuie să-i îndrume pe credincioși pe calea păcii și a vieții, pentru că Dumnezeu i-a spus omului: „Alege viața, ca să trăiești tu și urmașii tăi" (Deuterenom 30, 19). Preotul trebuie să fie cu adevărat un făcător de pace, pentru ca prin exemplul său, prin sfatul său, să-i conducă pe credincioși la împlinirea poruncii de iubire a Mîntuitorului Hristos".

În continuare, I.P.S. Sa s-a referit la inițiativele pe plan extern ale Bisericii Ortodoxe Române care, prin ierarhii și teologii săi, a sprijinit și sprijină acțiunile Consiliului Mondial al Păcii, ale Con-

siliului Ecumenic al Bisericilor, ale Conferinței Bisericilor Europene, ale Conferinței Creștine pentru Pace care au ca scop apărarea păcii mondiale. „*De fiecare dată, reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române și-au spus deschis cuvîntul în favoarea păcii, a dreptății și a vieții*".

Încheind, Înalt Prea Sfinția Sa a arătat că toate acestea sînt motive temeinice ca toți slujitorii și credincioșii Bisericii strămoșești să sprijine cu aceeași hotărîtă convingere chemările Apelului F. D. U. S..

P. Cuv. Protos. Ciprian Zaharia, starețul Mănăstirii Bistrița, deschizînd șirul celor care au luat cuvîntul pe marginea Apelului F.D.U.S., a spus : „În calitate de slujitori ai Bisericii Ortodoxe Române, considerăm că inițiativele de pace exprimate în atîtea rînduri de Domnul Nicolae Ceaușescu, implică în chip admirabil și principiile slujitorilor altarelor, care propovăduim și ne rugăm pentru pacea lumii.

Căci știm, că pacea nu înseamnă simpla absență a războiului, nici nu se poate reduce la un simplu echilibru de forțe contrare și nici nu este efectul unei dominații forțate și despotice, ci ea poate fi definită corect și propriu, opera dreptății.

Pacea este efectul ordinei întipărite în lume de către Creator și această ordine trebuie pusă în acțiune de oameni pentru o dreptate mereu mai perfectă, care tinde cu ardoare către Creator. Știm însă că pacea nu se poate obține dacă nu este patronată de binele popoarelor și dacă oamenii nu-și pot folosi liber și cu încredere bunurile spirituale și produsul descoperirilor științifice. Voința fermă de a respecta oamenii, popoarele și demnitatea lor, practicarea sîrguincioasă a fraternității umane, sînt absolut necesare pentru a realiza o pace trainică.

Pacea este rodul dragostei care poate realiza mai mult decît poate face simpla dreptate. Pacea pe pămînt, care se naște din iubirea și respectarea aproapelui, este icoana și efectul păcii lui Hristos care vine de la Dumnezeu Tatăl; căci Fiul întrupat, Împăratul păcii, prin jertfa Crucii Sale, a împăcat pe toți oamenii cu Dumnezeu și restabilind unitatea unui singur popor într-un singur trup, a strivit în trupul său ura și prin Învierea Sa a răspîndit în lume spiritul iubirii și păcii în inimile tuturor oamenilor".

„Biserica Ortodoxă Română s-a simțit integrată în viața poporului nostru. Indentificîndu-și misiunea cu slujirea credincioșilor ei, ea nu s-a lăsat niciodată ispitită de ideea de a domina poporul, nici nu a căzut în greșeala de a se izola de lume. Pe lîngă împlinirea lucrării sale proprii religioase, ea a urmărit fără încetare întărirea dragostei de glia străbună și a împărțit cu poporul amărăciunea zilelor haine și bucuria zilelor frumoase.

Ea dovedește, o dată mai mult, că rămîne statornică pe linia bunelor ei tradiții de sinceră slujire a poporului român și își exprimă prețuirea ei față de cuprinzătoarea și neobosita lucrare a Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România, pusă în slujba binelui, a fericirii poporului, în slujba vieții, a păcii.

Pacea este bunul cel mai de preț și condiția esențială care

face posibilă propășirea fiecărei națiuni în parte și a tuturor națiunilor împreună. Conștientă că pacea a devenit un imperativ categoric pentru existența umană în zilele noastre, fiindcă omenirea dispune astăzi de mijloace uriașe de distrugere în masă, Biserica Ortodoxă Română a sprijinit și sprijină orice acțiune pe care poporul și statul o întreprinde pentru promovarea păcii și bunelor relații dintre oameni și popoare" — a spus P. C. Prot. Ioan Boca-Tg. Neamț.

„Astăzi, spre deosebire de vremurile trecute, pericolul care amenință pacea și libertatea popoarelor este mult mai mare, a spus P. C. Pr. C. Bobric-Tașca, Piatra Neamț. Cataclismul nuclearo-atomic, pe care l-ar putea declanșa cantitățile de armament existente astăzi în lume, poate atinge dimensiuni nebănuite, iată de ce avertismentul „pînă nu este prea tîrziu" a angajat glasul popoarelor în hotărîtoarea luptă de apărare a păcii.

Adevărul că pacea nu se apără cu munți de arme este astăzi proclamat mai mult ca oricînd. Acest „acum hotărîtor" de a pune capăt războaielor și pregătirilor de război, prin dezarmare și înlăturarea oricărei violențe, prin cooperare între națiuni, excluderea tuturor neînțelegerilor și tensiunilor nu prin amenințări, ci prin tratative vizînd dezarmarea mai întîi parțială și apoi totală, începînd cu oprirea cursei de înarmare, care a devenit o grea povară pe umerii popoarelor, este manifestat de către toți oamenii de bine din lumea întreagă.

Acestor înălțătoare preocupări, preoții și credincioșii Bisericii noastre strămoșești se alătură astăzi, urmînd neabătut pilda înaltei conduceri bisericești, angajîndu-se într-o muncă susținută în marele ogor al Patriei, pacea".

„În aceste zile, întregul nostru popor român, Președintele țării, Domnul Nicolae Ceaușescu, își reafirmă în continuare, prin grăitoare mărturii, înalta răspundere pe care o manifestă față de destinul Europei și al lumii întregi.

Europa, leagănul civilizației, continentul uimitoarelor descoperiri științifice, locul de naștere al marilor artiști și cîntăreți, compozitori și scriitori, continentul ce deține unicile valori artistice și culturale pe care geniul uman le-a creat în decursul mileniilor, continentul de unde au pornit marile descoperiri geografice ale lumii, este astăzi un imens depozit de arme atomo-nucleare, care datorită unor oameni lipsiți de rațiune sau datorită unei greșeli se poate declanșa o catastrofă, care în mod practic ar duce la dispariția a tot ce este viu și frumos pe acest continent.

Vrem pace, ca să ne rodească cîmpiile ! Vrem pace, ca să putem culege livezile și viile ! Vrem pace, ca să ne bucurăm de produsul turmelor ! Vrem pace ca să ne crească copiii și să învețe carte ! Vrem pace, ca părinții să se bucure de copii ! Vrem pace, ca să nu vedem soții triste și mame înlăcrimate ! Vrem pace, ca bunicii să-și trăiască bătrînețile în liniște ! Vrem pace, ca să ne bucurăm de rezultatele științei ! Vrem pace, ca satele și orașele noastre să înflorească ! Vrem pace, ca fabricile și uzinele noastre să producă bunuri care slujesc viața și bunăstarea ! Vrem pace, ca să ne putem închina lui Dumnezeu ! Vrem pace, pentru că ne este drag pămîntul

și țara, ca să putem trăi cu toții, atît oamenii cît și animalele și plantele, pentru că un război atomo-nuclear, la tehnica zilei de astăzi, pune în pericol întreaga viață de pe pămînt.

Ca cetățean al României socialiste, ca tată a trei copii, ca slujitor al Bisericii străbune, mă alătur și consimt din toată ființa mea, noilor inițiative de pace și pentru dezarmare ale Domnului Președinte Nicolae Ceaușescu. Sînt întru totul de acord cu noul *Apel pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste*, și împreună cu tot poporul român spun un NU hotărît războiului și înarmărilor.

Nu bombe, ci locuri de muncă ! Nu tancuri, ci case de odihnă ! Nu rachete nucleare, ci școli și universități ! Nu submarine atomice, ci pîine ! Nu bombardiere și portavioane, ci uzine și laboratore ale vieții și păcii" — a spus P. C. Pr. Gh. Astanei-Galu, Tg. Neamț.

P. Cuv. Protos. Ștefan Gușă, starețul Schitului Durău, a spus între altele : „Sîntem mîndri și o spunem cu cea mai mare satisfacție, bucurîndu-ne că glasul autorizat și binecunoscut al României, al Președintelui Nicolae Ceaușescu, numit pe drept „erou al păcii pe planeta noastră" s-a făcut puternic auzit, pînă în cele mai îndepărtate colțuri ale lumii. Oare, cerînd pace, împreună cu el și cu tot poporul nu ne întîlnim acum și aici, cu umbrele lui Mircea, a lui Ștefan, a lui Mihai, a lui Cuza, a lui Bălcescu, a lui Milescu, a moșilor și strămoșilor noștri care au luptat și au apărat aceeași cauză sfîntă și care acum își dorm nestingheriți somnul de veci în pămîntul gliei, în panteonul neamului, în sanctuarul sfințeniei, al jertfelniciei și al nevinovăției neamului din care ne tragem".

P. Cuv. Sa a încheiat cu versurile :

„Cînd spui român, spui libertate
Și pace spui pe acest pămînt
În lume-i doar o România
Și tricolorul ei ni-i sfînt.
Gîndirea omului iubit
Și crezul bravului popor
Și pace pentru viitor".

P. C. Pr. Anton Pintilie-Hangu, Piatra Neamț, a spus : „Noi, generația tînără, nu am cunoscut ce este războiul, foamea, greul, doar fila istoriei ne dezvăluie adevărul. Strămoșii noștri, părinții noștri au luptat pentru pace și libertate ca noi să avem acest prezent fericit. De aceea, conștiința ne îndeamnă să așezăm pe obrazul pietrelor ce acopăr osemintele eroilor căzuți pentru pace, libertate, dreptate, aerul curat al împlinirilor, imaculatul patriotism, strădania noastră pentru înflorirea Republicii Socialiste România, omenia noastră și veghea continuă ca nicicînd dușmanul să poată umbri această țară binecuvîntată. Este de datoria noastră să înălțăm glasul zicînd: „Pace vrem, nu război", ca și copiii noștri să zîmbească dîndu-le o floare albastră ca cerul senin al României de azi. Oameni, ascultați-ne înflăcăratul apel pentru pace și înțelegeți aspirațiile noastre!

Folosiți-vă mintea și imaginația în scopuri pașnice! Nu transformați Terra într-o nouă Hiroșimă! E glasul duios a celor mici, ascultați-i:

Oameni de pe-ntreg pămîntul
Țări din orice geografii
Apărați copilăria
Că și voi aveți copii".

„În condițiile complexe ale lumii de astăzi, care, datorită înarmărilor imense de tot felul, amenință lumea cu distrugerea, vocația de pace a poporului român a căpătat dimensiuni din cele mai mari. Apelul pentru dezarmare și pace al F.D.U.S. este apelul pentru destinul pașnic al omenirii, al fiecărui cetățean din Patria noastră, deci și a clerului și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române.

Dornici de a ne înscrie partea noastră de contribuție la lucrarea comună pentru apărarea și consolidarea păcii, noi înșine și credincioșii noștri, fideli testamentului lăsat nouă de Mîntuitorul Iisus Hristos, Domnul și Învățătorul nostru, vom trăi în pace cu toți oamenii (Romani 12, 8); în pacea lui Dumnezeu, care covîrșește toată mintea (Filipeni 4, 7); în pacea lui Hristos, care să stăpînească toate inimile (Coloseni 3, 15); vom căuta pacea și sfințenia cu toți oamenii" — a spus P.C. Pr. Ioan Antistescu-Plăieșu, Tg. Neamț.

„Astăzi, pacea este mai mult ca niciodată amenințată, iar dacă pînă mai ieri un război era purtat cu armament tradițional, pentru „azi" omul a pregătit o armă ieșită din comun, o armă care amenință, nu numai o țară sau continent, ci întreaga planetă. Cui ar folosi o planetă sfîșiată și făcută scrum, căci numai așa va putea să arate Pămîntul în urma dezlănțuirii fantasticului arsenal de arme atomice.

Noi, preoții, ne asociem cu glasul întregului popor, glas exprimat cu cea mai înaltă demnitate de Președintele Nicolae Ceaușescu, personalitate proeminentă a politicii mondiale și care s-a adresat conducătorilor celor două mari puteri pentru oprirea accelerată a cursei înarmărilor. Ca preot mă angajez să-mi fac, din conștiință, datoria de slujitor al păcii, al binelui obștesc pentru continua înflorire a scumpei noastre Patrii" — a spus P. C. Pr. Rusu Mihai-Slobozia, Piatra Neamț.

„În zilele noastre — a spus P. C. Pr. Ioan Nica-Zănești, Piatra Neamț — omenirea se află la o mare răspîntie a existenței sau nimicirii sale. Două sînt căile care se deschid în față: calea vieții și calea morții, a nimicirii totale, a neantizării. Calea vieții e calea pe care dorește cu fervoare să meargă întreaga omenire, este calea păcii. O mînă de oameni însă se străduiesc, cu inconștiență criminală, să o împingă pe calea nimicirii, pe calea autodistrugerii, prin acumularea neîncetată a tot mai multe stocuri de arme, prin cercetarea și inventarea de noi tipuri de arme tot mai nimicitoare și prin întreținerea sau chiar stimularea apariției de noi conflicte între oameni, între națiuni, între popoare, amenințînd lumea cu declanșarea unor conflagrații de război ale căror consecințe sînt incalculabile.

Noi, slujitorii Sfintelor Altare, care propovăduim pacea, drep-

tatea, egalitatea și fraternitatea între oameni și popoare, avem datoria sfîntă să acționăm concret pentru împiedicarea distrugerii vieții pe planeta noastră știind că viața este cel mai de preț dar făcut de Dumnezeu oamenilor".

P.C. Pr. Gheorghe Aparaschivei-Tg. Neamț, a spus : „Locul nostru este în rîndul apărătorilor păcii, pe care o propovăduiește Biserica și care este glasul rațiunii, al minții și inteligenței pe care Dumnezeu nu ni le-a dat ca să ne omorîm între noi și să distrugem ceea ce au creat înaintașii prin truda și iubirea lor de frumos, ci ni le-a dat pentru a spori tezaurul de frumuseți al lumii, bunurile materiale, culturale și spirituale care înfrumusețează viața, care ne ajută să ne bucurăm de ea, căci ea este bunul cel mai de valoare dăruit de Dumnezeu omului.

Ca preot la amvon, voi propovădui mereu, cu timp și fără timp, dragostea frățească între oameni, voi cultiva în rîndul enoriașilor mei sentimentul responsabilității față de viața și pacea întregii lumi, iar la altar nu voi conteni a înălța rugăciuni pentru pacea a toată lumea".

„Preoți și credincioși ne ridicăm glasurile alături de întregul popor împotriva îngrijorătoarei curse a înarmărilor cu care este confruntată astăzi omenirea — a spus P. C. Pr. Nicolae Talpalaru-Vlădiceni, Piatra Neamț. Biserica fiind întemeiată pe temeliile păcii și avînd menirea de a sădi în sufletele credincioșilor dragostea unuia față de altul, de a-i face mai buni, mai umani, nu poate sta indiferentă în fața pericolului crescînd al izbucnirii unei noi conflagrații mondiale, conștientă fiind că într-o confruntare nucleară nu vor fi învingători și învinși, ci o imensă tăcere a morții".

Încheind șirul celor care au luat cuvîntul, P.C. Pr. Mihai Bistriceanu-Pipirig-Tg. Neamț, a spus: „Clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, aderînd cu toată ființa lor la toate inițiativele de pace ale conducerii statului nostru, la Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste, care au la bază gîndirea lucidă, novatoare și militantă a Președintelui țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, au convingerea că se găsesc pe calea adevăratei lor credințe, al cărei întemeietor a venit în lume ca Domn al păcii (Isaia 9, 6) ; a venit să vestească și să întemeieze împărăția păcii (Romani 15, 17); a lăsat ca testament lumii pacea (Ioan 14, 27).

Părtași la cea mai frumoasă luptă a oamenilor de bine din toate timpurile, ei vor face totul pentru împlinirea fericitei vremi cînd oamenii „prefface-vor săbiile în fiare de pluguri și lăncile în cosoare" (Isaia 11, 4) pentru că „fericiți sînt făcătorii de pace că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema" (Matei 5, 9)".

În încheierea lucrărilor, I.P.S. Mitropolit Teoctist a dat citire telegramei trimise Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele F.D.U.S.: *„Slujitorii altarelor străbune de pe plaiurile încărcate de istorie ale județului Neamț, prezenți astăzi la o vibrantă adunare preoțească în municipiul Piatra Neamț, se alătură întregului nostru popor, strîns unit în jurul Dumneavoastră, mult stimate și iubite Domnule Președinte Nicolae Ceaușescu, cerînd, cu neclintită hotărîre, oprirea cursei pentru un nou cataclism mondial, înlăturarea armelor nimi-*

citoare care pun în primejdie viața omenirii și găsirea neîntîrziată a căilor care duc la bunăvoire între oameni și pace pe pămînt.

Sprijinind cu loialitate și hărnicie eforturile cutezătoare pentru statornicirea ordinei celei noi în Patria noastră scumpă, pentru înveșmîntarea satelor și orașelor în haina strălucitoare a prosperității, pentru sănătatea desăvîrșită și propășirea spirituală a tuturor fiilor poporului nostru, pentru păstrarea și ocrotirea patrimoniului nostru cultural-artistic, vă încredințăm, Domnule Președinte, că necontenitele strădanii ale Dumneavoastră, consacrate binelui obștesc, prestigiului României în lume și apărării păcii sînt pentru noi clericii pilde adînc grăitoare. Dorim să se știe pînă la marginile pămîntului că, la chemarea și îndemnurile conștiinței noastre umane, a conștiinței noastre patriotice și a conștiinței noastre creștine, noi slujim neîncetat viața, ne unim glasurile cu ale sutelor de milione de oameni de pe planeta noastră care se împotrivesc răspicat armelor și rachetelor de orice fel, ne alăturăm celor ce vor să facă omenirea de urgia unui nou război".

* * *

Vibrantele exprimări ale hotărîtei adeziuni din partea clerului și credincioșilor Bisericii noastre constituie — așa cum sublinia I.P.S. Mitropolit Teoctist în cuvîntările de încheiere a amintitelor conferințe — o expresie vie a profundului sentiment patriotic cu care înțelegem să ne slujim Țara și Altarul strămoșesc. Angajantele chemări ale Apelului Frontului Democrației și Unității Socialiste, precum și toate inițiativele poporului nostru, personal ale Președintelui țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, întotdeauna s-au bucurat și se vor bucura de o deplină adeziune în rîndul slujitorilor Bisericii strămoșești.

Potrivit specificului slujirii noastre, ne vom strădui și de acum înainte cu aceeași abnegație să concretizăm în cuvînt și faptă atașamentul nostru față de patriotismul plin de umanism promovat de poporul nostru sub înțeleapta ocîrmuire a conducerii statului nostru, spre făurirea unui viitor fericit pentru toți fiii acestor plaiuri, precum și pentru făurirea unei lumi mai bune și mai drepte. Unitatea de simțire și de muncă cu toți fiii Patriei noastre ne dă sentimentul părtășiei noastre la făurirea vieții celei noi din țara noastră.

Conștienți de această responsabilitate și prețuire în același timp, ne vom aduce și mai mult contribuția noastră specifică la apărarea dreptului sacru la viață al tuturor oamenilor și popoarelor. Păstrînd ca pe o neprețuită comoară moștenirile culturale și tradițiile înaintașilor — care au luptat pentru pace și libertate — vom transmite celor ce vin după noi crezul că viața este cel mai scump dar făcut de Dumnezeu oamenilor, că omul este menit să se bucure de acest dar în perspectiva unui viitor luminos și fericit și nu a distrugerilor sau a nimicirii unui cataclism termonuclear.

Credința noastră este legată de perspectiva vieții, de desăvîrșirea ei. De aceea — parafrazînd cele spuse de Sfîntul Apostol Pavel (I Corinteni 9, 16) — „vai, nouă de nu vom vesti și nu vom înfăptui pacea".

Diac. V. NECHITA

B. EPISCOPIA ROMANULUI ȘI HUȘILOR

Pacea în condițiile actuale, cînd cheltuielile pentru înarmare la nivelul anului 1983 depășesc suma de 1.500.000 dolari pe minut, este dezideratul vital al tuturor oamenilor de bine de pe pămînt, cu atît mai mult cu cît fiecare popor devine conștient de faptul că exorbitanta sumă cheltuită pentru înarmare ar acoperi de mai multe ori costul diferitelor programe menite să ducă la eradicarea tuturor lipsurilor, bolilor, analfabetismului și malnutriției care afectează astăzi mai bine de jumătate din populația globului. Aceste convingeri ridică popoarele și pe toți oamenii de bine din lume la frecvente manifestații de opoziție față de înfăptuirile așa-zisei teorii a echilibrului de forțe prin sporirea cheltuielilor pentru înarmare. Omenirii nu numai că i-a devenit insuportabilă copleșitoarea sarcină a tuturor cheltuielilor pentru înarmare, ci mai ales existența munților de arme cu mare putere de distrugere îi aduc neliniștea și groaza morții și a distrugerii vieții pe pămînt. Acumularea de noi armamente în Europa, dar mai ales desfășurarea amplasării unor rachete cu rază medie de acțiune măresc insecuritatea continentului și a lumii, fapt care determină numeroase inițiative în favoarea păcii, manifestații pentru reluarea negocierilor în direcția dezangajării militare și a dezarmării. Amplele mișcări de masă, la care s-au alăturat tot mai multe persoane de diferite opinii, membri ai unor organizații științifice, de femei și tineret, sindicate sau comunități religioase, atrag atenția că unitatea de luptă a tuturor oamenilor de bine din lume în numele marilor obiective comune care sînt pacea și dezarmarea, destinderea și conlucrarea, în contextul respectului și înțelegerii internaționale, reprezintă cel mai stringent imperativ, apărarea vieții pe pămînt, prin statornicirea unei reale securități internaționale prin oprirea cursei înarmărilor, prin reducerea cheltuielilor militare, prin distrugerea arsenalelor militare, în primul rînd nucleare, și desființarea blocurilor militare. În conștiința tuturor oamenilor, convingerea că starea de insecuritate ce sporește odată cu accelerarea cursei înarmărilor pune în pericol însăși existența de pe pămînt, ia dimensiuni ce angajează milioane și milioane de oameni care protestează împotriva oricăror terorii ce susțin „cursa înarmărilor — această nebunie globală". Urgența începerii unor negocieri efective pentru oprirea acestor curse ale morții este dictată de realitatea vieții întunecate, pe de o parte de lipsurile subdezvoltării, iar pe de altă parte de spectrul sumbru al munților de rachete nucleare — cea mai gravă amenințare la adresa civilizației umane. Această rațiune, străbătută de luminile nădejdii unui viitor luminos, împărtășită de toți oamenii de bine din lume, o subliniază cu tărie toate inițiativele și acțiunile pentru apărarea păcii și vieții, pentru oprirea cursei înarmărilor și înfăptuirii dezarmării promovate de țara noastră. Fiii Patriei noastre în frunte cu Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu nutresc convingerea că în numele dreptului la viață, primul și cel mai important drept al omului, trebuie să se depună toate eforturile pentru a se trece neîntîrziat la negocieri pentru reducerea armamentelor nucleare, pentru dezarmare, concretizate în măsuri de diminuare și înlăturare

a pericolelor ce amenință securitatea și viața tuturor popoarelor. În acest spirit al salvgardării păcii și totodată al micșorării poverii cheltuielilor militare, dorință conformă cu interesele tuturor oamenilor de bine din lume, condiție sine qua non pentru statornicirea unei atmosfere de destindere și pace, de încredere și bunăvoire între toți oamenii, se înscrie recenta inițiativă: „Apelul pentru dezarmare și pace al F.D.U.S.“. Ca o chemare luminoasă, străbătînd orizontul întregii lumi, întunecat de norul ucigătoarelor arme ale morții, Apelul F.D.U.S. cere tuturor forțelor înaintate ale contemporaneității, tuturor organizațiilor și oamenilor de bine din lume să facă totul pentru oprirea cursei înarmărilor, avîndu-se convingerea că aceasta stă în puterea popoarelor lumii, așa cum se sublinia în „Antologia asupra păcii“, editată de U.N.E.S.C.O. : „Ea este posibilă dacă fiecare dintre noi o vrea, dacă fiecare dintre noi iubește pacea, apără pacea, lucrează pentru pace“. Vibrantă chemare, străbătută de un înalt umanism, noua inițiativă pentru pace a țării noastre cheamă pe toți oamenii din lume la a-și face mai fermă manifestarea „voinței lor pentru pace — cea mai puternică armă împotriva tuturor armelor“. De aceea ele au angajat cu hotărîre pe toți fiii Patriei noastre care prin mitinguri și diverse manifestații și-au exprimat totala lor adeziune față de chemarea noului document pentru apărarea păcii și vieții.

Pătrunsă de fiorul cuvintelor Sfîntului Apostol Pavel, care ne îndeamnă zicînd : „Îmbrăcați-vă cu toată armătura lui Dumnezeu ca să puteți sta împotriva uneltirilor diavolului, căci lupta noastră nu este împotriva trupului și sîngelui, ci împotriva domniilor, împotriva stăpînilor, împotriva stăpînitorilor acestui veac, împotriva duhurilor răutății“ (Efeseni 4, 11-15), Biserica Ortodoxă Română, ca slujitoare a celor mai înalte idealuri umanitare, care în tot trecutul său istoric s-a identificat cu aspirațiile poporului pe care l-a slujit, astăzi, mai mult ca oricînd, ca slujitoare a lui Dumnezeu prin slujirea omului, reflectată atît de ideal în apostolatul nostru social, și ca slujitoare a „Evangheliei Păcii“ în comuniunea și simțirea umanitară a întregului nostru popor, și-a manifestat atașamentul la noile inițiative de pace ale Domnului Președinte Nicolae Ceaușescu, exprimate în Apelul pentru dezarmare și pace al F.D.U.S.

În această atmosferă de vibrant patriotism care a cuprins pe toți fiii Patriei, preoțimea de pe plaiurile pline de istorie și de eroi care au luptat pentru apărarea vieții pe străbuna vatră părintească, din părțile Moldovei de Jos, credincioasă măreților idealuri umanitare și naționale care au călăuzit-o întotdeauna și ascultătoare față de Conducerea de stat și înfăptuitoare a indicațiilor date de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, sub îndrumarea părintească a Prea Sfințitului Episcop Eftimie, a luat parte la conferințele preoțești în care s-au dezbătut chemările Apelului F.D.U.S. și care astfel s-au constituit în adevărate adunări consacrate problemelor păcii și dezarmării.

CONFERINȚA PREOȚEASCĂ DE LA ROMAN

În ziua de 20 octombrie 1983, personalul încadrat la *Centrul eparhial Roman,* împreună cu preoții și cîntăreții de la parohiile răsfirate pe cîmpiile mănoase din jurul cetății lui Roman-Voievod, transformată astăzi într-o adevărată metropolă dominată de fluviul de oțel al laminorului, de zona industrială a Fabricii de zahăr, Intreprinderea de prefabricate și altele, oraș istoric în care trecutul se împletește în mod armonios cu prezentul, s-au constituit într-o grandioasă manifestare pentru apărarea vieții și păcii sub președinția P. S. Eftimie. În cuvîntul de deschidere rostit cu acest prilej, P. S. Sa a spus că întreaga omenire constată cu regret că asupra ei „planează o neîncredere, o îngrijorare cum nu s-a mai pomenit în istorie. Neliniștea care există astăzi în lume este primejdia unui război nuclear. Pacea lumii este din nou amenințată. Știința și tehnica au fabricat arme din cele mai perfecționate și mai periculoase, care au puteri imense de distrugere, nu numai de vieți omenești, dar și a comorilor de mare valoare create și agonisite de oamenii „iubitori de artă, de știință și cultură". Acest fapt face ca popoarele, organizațiile mondiale, Bisericile și organizațiile creștine internaționale, oamenii doritori de bine de pretutindeni să manifeste din ce în ce mai puternic dorința lor de pace, de apărare a vieții și de instaurare în Europa și în lume a unei reale și statornice securități. Inițiativele României, a spus P. S. Sa, constituie, pentru toate popoarele lumii, o consecventă și pilduitoare străduință depusă pentru apărarea celui mai sacru drept al tuturor oamenilor, dreptul la viață, pentru înfăptuirea unei dezarmări totale.

„În ultimii doi ani, la inițiativa Domnului Președinte Nicolae Ceaușescu, s-au lansat două apeluri pentru pace și dezarmare. Unul la 31 octombrie 1981 și al doilea la 20 septembrie 1983, elaborat de F. D. U. S., prin care cheamă pe toți oamenii de bine să acționeze pentru apărarea păcii, pentru înlăturarea războiului, pentru dezarmare, pentru oprirea amplasării de noi rachete cu rază medie de acțiune în Europa de către N.A.T.O., retragerea celor existente, apărarea dreptului la viață al oamenilor. În luna august, Domnia Sa a adresat mesaje Președintelui Sovietului Suprem, Iuri Andropov, și Președintelui S.U.A., Ronald Reagan, tot pentru îmbunătățirea relațiilor internaționale". Recentul Apel cheamă „pe toți oamenii de bine pentru apărarea păcii, pentru înlăturarea războiului, pentru dezarmare, oprirea desfășurării și amplasării unor noi rachete cu rază medie de acțiune". De aceea, „Apelul este o dorință a întregului popor român și o chemare către toate popoarele lumii să acționeze pentru pace și înlăturarea unei conflagrații universale, iar statele să trăiască în pace și deplină înțelegere. Este știut de oricine că războiul ține de domeniul absurdului, este instrumentul morții. Pacea, dimpotrivă, este condiția esențială a existenței vieții. Poporul român, iubitor de pace și păstrător de valori, a făcut întotdeauna apel la rațiune în rezolvarea neînțelegerilor și diferendelor ivite". P. S. Sa, arătînd că toți slujitorii și credincioșii altarului strămoșesc împărtășesc convingerea căreia i-a

dat glas I.P.S. Mitropolit Teoctist în cuvîntul rostit la 20 septembrie că „este firesc ca în strădania pentru pace să fie totdeauna prezenți ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române", cadrul creat de F.D.U.S. constituind „un prilej binevenit de manifestare a crezului nostru pentru pace". Cu conștiința că în calitate de slujitori ai Dumnezeului păcii trebuie să propovăduim și să lucrăm pacea, slujitorii Bisericii Ortodoxe Române, împreună cu păstoriții, întotdeauna au apărat pacea, lucrînd și acționînd în spiritul buneiînțelegeri și colaborării între toți fiii Patriei noastre, la întărirea unității, muncii creatoare care înfrățește pe toți fiii acestui pămînt, indiferent de credință religioasă. De aceea și fiii Bisericii noastre, cler și credincioși, fii ai acestui neam, „își manifestă dorința de pace și dezarmare — la chemarea recentului Apel F.D.U.S., exprimîndu-și hotărîta lor angajare și adeziune la susținerea necurmatei lupte pentru apărarea păcii și vieții". Apelul F.D.U.S. constituie pentru fiecare dintre noi un prilej binevenit de manifestare vie și entuziastă a crezului nostru în pace și că Dumnezeu nu va lăsa pe cei cuprinși „de nebunia cursei spre moarte" să curme, să distrugă, să nimicească viața de pe pămînt și să transforme planeta noastră într-o masă informă radioactivă.

În continuare, P. C. Prot. Raul Rojniță, Roman, a dat citire Apelului F.D.U.S. Într-o atmosferă de unanim entuziasm s-a dat expresie celor mai înflăcărate sentimente de adeziune la chemările acestei noi inițiative pentru pace. Șirul celor care au luat cuvîntul a fost deschis de P. C. Pr. Ioan Mareș, vicar administrativ, care, subliniind importanța noii inițiative pentru apărarea vieții pe pămînt, Apelul F.D.U.S., un adevărat document epocal al voinței poporului nostru pentru statornicirea bunei înțelegeri între oameni și popoare, călăuzită de recunoscutul „ecou al păcii", Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, a spus între altele : „Apelul pentru dezarmare al F. D. U. S., conceput în cugetarea umanitară și simțirea pașnică a Președintelui țării noastre, este apelul nostru și al întregului nostru popor adresat conștiinței tuturor popoarelor în dorința ca împreună cu toți oamenii iubitori de pace de pe planeta noastră să facem un front comun împotriva bombelor și rachetelor nucleare, împotriva bazelor militare, împotriva războiului, împotriva morții". Vorbitorul, în cuvîntul său, arăta că noi toți „vom munci, ne vom ruga și vom lupta pentru a ne făuri în pace propria noastră istorie, pentru securitatea bătrînului nostru continent, pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru triumful păcii și buneiînțelegeri între oameni și popoare".

Luînd cuvîntul, la rîndul său, P. C. Pr. Nicolae Toderici, consilier administrativ, a dat expresie profundei angajări a Bisericii, cler și credincioși, în fluxul plenar al dorinței de pace în lume, pentru ca lumea să-și realizeze idealurile sale de progres general. Biserica, în misiunea ei, este cea care se roagă neîncetat pentru pace, pentru unitate între oameni și popoare. Vorbitorul a evidențiat semnificația profundă a Apelului pentru pace al F.D.U.S., care constituie încă o mărturie și în același timp o treaptă mai mult pentru pacea lumii, pentru securitate și colaborare între oameni și popoare.

În cuvîntul său, P. C. Pr. Costică Cazan, consilier cultural, a spus că „Apelul pentru dezarmare și pace, adoptat de reprezentanții organizațiilor componente ale F. D. U. S., avînd la bază concepția realistă a Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele R. S. România, de a nu se precupeți nici un efort pentru ca omenirea să fie eliberată de spectrul amenințării nucleare, cheamă, o dată mai mult, toate forțele sociale ale umanității, indiferent de apartenența lor filosofică, politică sau religioasă, să facă din izbînda cauzei păcii în lumea întreagă, condiția primordială a propășirii omului, a înfloririi personalității, a atingerii plenitudinii unei vieți cu adevărat omenești".

Arătînd amploarea acțiunii pentru pace desfășurată pretutindeni, atît în țară cît și peste hotare, de Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, vorbitorul subscrie cu cea mai profundă luciditate și căldură la acest Apel.

P. C. Pr. Constantin Pelin, inspector eparhial, în alocuțiunea sa, cu acest prilej a arătat că „acest Apel care este o nouă inițiativă a Președintelui țării noastre, exprimă dorința și voința sinceră a poporului nostru de a trăi și a munci în pace. Glasul poporului român, unit cu glasurile celorlalte popoare doritoare de pace, să constituie o barieră puternică în oprirea cursei înarmărilor, înghețarea bugetelor militare și oprirea amplasării bombelor nucleare și cu neutroni pe teritoriul altor state pașnice, și în special în țările bătrînului continent Europa".

P. C. Prot. Raul Rojniță, Roman, în cuvîntul rostit la acest înflăcărat miting, prin care dădea expresie adeziunii unanime față de politica de pace promovată de Conducerea noastră de stat, arătînd eșecul tuturor celor care au semănat în lume nedreptatea, moartea, a spus că Apelul F.D.U.S. se adresează tuturor oamenilor „celor ce vor binele popoarelor lor, pentru salvarea păcii pe pămînt, pentru triumful rațiunii și al vieții în fața morții".

P.C. Pr. Constantin Catană, Roman, subliniind ideea păcii ca o coordonată majoră a vieții omenești, cîntată de poeți, filozofi și înțelepți în dăinuirea vremii, a arătat că prin Apelul F.D.U.S., noi, fiii acestui pămînt legendar, „cerem pace pentru că sîntem uniți în muncă, în libertate și egalitate, în certitudini și vise, în convingeri și iubiri statornice, uniți sub același steag, într-un glas cu cel mai autorizat fiu al națiunii, Domnul Nicolae Ceaușescu, care neobosit trudește în lupta pentru pace pe toate meridianele globului".

P. C. Pr. Costache Chiriac, „Precista Mare"-Roman, a dat o vie expresie adeziunii la Apelul F.D.U.S., iar P. C. Pr. Ionescu Constantin, Horia-Roman, ca slujitor al Altarului cu dragoste și stimă, în numele credincioșilor se angajează „să depună neobosite eforturi pentru traducerea în viață a dorinței noastre de pace, pentru ca cerul senin al prezentului și viitorului să nu mai fie amenințat de umbra înspăimîntătoarelor și nimicitoarelor rachete și armelor de orice fel". P. C. Pr. Radu Gheorghe, Sf. Împărați-Roman, într-un înflăcărat discurs a arătat că în calitate de slujitori ai Împăratului Păcii trebuie „să depunem toate eforturile de participare

în scopurile constructive ale păcii. Cu toată trăirea noastră vom redeștepta și întări convingerea că știința trebuie să creeze și nu să distrugă, că omul vrea să se bucure și nu să plîngă, că omenirea vrea să făurească ziua de mîine cu tot viitorul ei și să-l trăiască și nu să se sinucidă".

Dînd glas sentimentelor umanitare ce animă pe fiecare om de bine din lumea de astăzi, P. C. Pr. Remus Scînteie, „Sf. Împărați"-Roman, în calitate de „preot și cetățean român", se angajează pentru a lupta în vederea înfăptuirii acestui deziderat major al contemporaneității și aderînd cu totul la Apelul F.D.U.S., consideră cu justețe că „salvarea vieții este o sarcină majoră a timpurilor noastre și în acest caz trebuie să se renunțe la politica de confruntări. Poporul român, prin Conducătorul său, apare pe arena mondială ca un popor iubitor de pace. Președintele Nicolae Ceaușescu este un militant neîntrecut al luptei pentru pace „și de aceea toți cei care propovăduiesc „Evanghelia păcii" trebuie să fie apărători și făcători ai păcii pe pămînt.

P. C. Pr. Gh. Munteanu, Cotu, Vameș-Roman, în cuvîntul său a înfierat atitudinea inumană a celor care risipesc talent și energie, bogățiile pămîntului în scopuri distructive și anihilatoare și care vor ca viața omenirii să fie la discreția lor, ca un simplu bun al lor, afirmînd cu tărie că „datoria noastră de urmași ai Domnului Păcii este aceea ca să luăm atitudine împotriva acestor nebuni. Viața este cel mai de preț dar pe care l-a dat Dumnezeu omului și o atitudine împotriva ei este a te ridica împotriva lui Dumnezeu". Sprijinind toate acțiunile de pace inițiate de Conducerea de stat în frunte cu Domnul Nicolae Ceaușescu, „îndeplinim o misiune sfîntă" și de aceea sîntem datori să depunem toate eforturile pentru a salva viața noastră și a copiilor noștri de gravele amenințări la adresa ei.

P. C. Pr. Viorel Mitru, Vulpășești-Roman, îndemnînd să ne înarmăm cu „sabia Duhului" cea făcătoare de pace, a arătat că „a lupta pentru apărarea vieții noastre este în spiritul moralei creștine", iar Apelul pentru pace și dezarmare al F.D.U.S. este o expresie a celor mai înălțătoare dorințe de bine ale umanității, culminînd cu aceea a păcii, un act dinamic și mobilizator al nemuritorului îndemn paulin: „Nu te lasă biruit de rău, ci biruiește răul cu binele" (Romani 12, 21).

P. C. Pr. Vasile Ardeleanu, Sofrăcești-Roman, într-un vibrant și emoționant discurs, exprimîndu-și adeziunea totală, în calitate de preot și fiu al Patriei, la Apelul F.D.U.S., la toate chemările la pace și bună viețuire între oameni al căror promotor strălucit este Domnul Nicolae Ceaușescu, a spus: „Vrem să fie pace pe pămînt, nu vrem război, nu vrem să murim, de ce să moară copiii noștri, ce vină au ei, de ce li se ia dreptul la viață?".

Apoi, într-un cadru festiv, s-a dat citire textului telegramei adresate Domnului Nicolae Ceaușescu cu următorul conținut: „*Mult stimate și iubite Domnule Președinte. Urmînd calea tradițională a îndatoririlor patriotice, preoții din cuprinsul Protopopiatului Roman,*

jud. Neamț și personalul angajat al Centrului nostru eparhial s-au adunat aici în străvechea cetate a Mușatinilor, la ctitoria lui Alexandru cel Bun, astăzi 20 octombrie 1983, în atmosfera festivă a noilor inițiative de pace întreprinse de Dumneavoastră, Mult Stimate Domnule Președinte, pentru a ne exprima cele mai alese sentimente de recunoștință față de totala Dumneavoastră dăruire în realizarea pe Continentul european și pe planeta noastră a unei lumi mai drepte și mai bune, reflectată în idealurile de unitate, colaborare, dezarmare și pace, exprimate atît de convingător în Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste, precum și în mesajele pe care Dumneavoastră, cel mai iubit și prețuit fiu al poporului român, le-ați adresat Conducătorilor U.R.S.S. și S.U.A., Ambasadelor Statelor Europene și O.N.U., pentru făurirea unei lumi fără arme și fără războaie.

Intr-o atmosferă de vibrant entuziasm, personalul încadrat al Centrului nostru eparhial și preoții din cuprinsul acestui protopopiat și-au exprimat pe deplin adeziunea față de noile Dumneavoastră inițiative de dezarmare și pace, precum și față de adoptarea Apelului pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste, unindu-și eforturile, alături de credincioșii pe care-i păstoresc și întregul nostru popor, în îndeplinirea măreților idealuri de progres și prosperitate a scumpei noastre Patrii, Republica Socialistă România, și de realizare a unui climat de dreptate socială și pace în întreaga lume".

În încheiere, P. S. Sa a luat cuvîntul relevînd semnificațiile acestei întruniri și mobilizînd pe toți pentru fermă acțiune în vederea instaurării păcii între oameni.

P. S. Sa a chemat pe toți, cler și credincioși, la sprijinirea, la promovarea idealurilor de pace, însuflețiți de nemuritoarele învățături ale Sfintei Evanghelii care sînt autentice căi de instaurare a păcii în lume prin cultivarea dragostei între oameni, a dreptății, a respectului față de om, față de viața lui. Viața este darul cel mai mare pe care l-a făcut Dumnezeu omului și lumii în general, cadru de împlinire laborioasă a menirii omenești.

De aceea, toate popoarele, astăzi, cu o inimă și cu un glas, într-un cor universal, își exprimă neliniștea și teama față de o eventuală conflagrație mondială nucleară care ar duce la anihilarea întregii existențe. Toți oamenii, grupați în diferite organizații internaționale, își exprimă tot mai puternic dorința lor de pace, de securitate, de viață liberă și neamenințată de coșmaruri atomice.

Biserica se află, în calitate de slujitoare a Cuvîntului vieții, în primele rînduri ale acestor manifestări și ea cheamă pe toți fiii ei ca să se constituie în veritabili făcători ai păcii, pentru ca pacea să domnească în lume. Împlinitori ai voii lui Dumnezeu, sîntem făcători ai păcii și dăm vieții expresia cea mai înaltă „viață în iubire.

CONFERINȚA PREOȚEASCĂ DE LA BACĂU

În ziua de 21 octombrie 1983, P. S. Episcop Eftimie al Romanului și Hușilor împreună cu slujitorii străbunelor Altare din zona istorică a Tg. Ocna, Cireșoaiei și Oituzului, ca urmași ai celor ce s-au jertfit eroic pentru unitate națională și pace, cu cei din zona petrolieră a Moinești ului și cei din bazinul carbonifer al Comăneș-tiului ca și cei din zona industrială a municipiului Bacău, în comuniune de simțire patriotică cu întregul popor, și-au manifestat cu entuziasm profund atașamentul față de cauza păcii, care este cauză a însăși misiunii noastre evanghelice.

În cuvîntul de deschidere, Prea Sfințitul Episcop Eftimie a arătat fundamentele biblice ale păcii, căci Iisus Hristos S-a descoperit ca Dumnezeul păcii (Romani 15, 13), ca Dumnezeul dragostei și al păcii, iar Evanghelia este „Evanghelia păcii". (Fapte 10, 36). Toți cei care luptă pentru ca omenirea să trăiască în pace, împlinesc așadar un mandat divin și de aceea toți trebuie să ne arătăm ca veritabili apărători ai păcii. P. S. Sa a spus : „*Lupta pentru pace este o datorie care include în ea glas de istorie și conștiință creștină. Datoria aceasta revine preoțimii noastre pe linia unei tradiții a Bisericii noastre care, de-a lungul veacurilor, a sprijinit lupta poporului român pentru libertate, egalitate, unitate spirituală și națională și o viață mai bună. Biserica noastră, fiind legată profund de necesitățile vitale și spirituale ale păstoriților săi, aceasta fiind o coordonată esențială a ei în decursul istoriei naționale, întîmpină cu mult entuziasm noile chemări ale recentului Apel pentru dezarmare și pace al Adunării reprezentanților organizațiilor de masă și obștești și ai celorlalte organizații componente ale F.D.U.S., pe care le apreciază ca pe un act de înaltă conștiință și responsabilitate umană. Apelul este expresie a înțelepciunii, a clarviziunii Conducerii noastre de stat și de aceea noi, ierarhii, clerul și credincioșii din eparhia noastră, ne angajăm să susținem politica înțeleaptă a Patriei în problema păcii, dezarmării, a destinderii internaționale, a colaborării între popoare și ne vom ruga pentru realizarea păcii și înțelegerii între oameni*".

P. C. Prot. Vasile Radu, Bacău, a citit Apelul F.D.U.S., după care a deschis seria discursurilor prin care s-a afirmat încă o dată, într-un cadru de înaltă vibrație creștină și românească, totala aderiune a clerului și a credincioșilor Bisericii noastre la cauza păcii și a vieții în lume, acest deziderat evident al lumii contemporane. Vorbitorul a arătat că „ne tragem dintr-un popor muncitor și pașnic care în decursul istoriei nu a cunoscut decît războiul de apărare. Sîntem fii ai unei Biserici al cărei întemeietor, Iisus Hristos, a propovăduit egalitatea, iubirea, pacea și buna înțelegere între oameni, ca fii ai aceluiași Creator". Dînd glas înflăcăratelor sentimente ce animă o conștiință luminată de principiile adevărului, păcii și vieții, P.C. Sa a spus cu hotărîre: „Mă angajez să nu precupețesc nici un efort în a contribui la promovarea păcii și iubirii dintre oameni", conchizînd patetic : „De libertății și independenței poporului meu și tuturor popoarelor, iar Dumnezeu care este Dum-

nezeul păcii, să îndrepte pașii noștri pe calea iubirii și a bunei înțelegeri între popoare".

La rîndul său, P. C. Prot. Ioan Andrioaie, Moinești, exprimîndu-și cele mai alese gînduri și sentimente cu privire la noul Apel lansat de F.D.U.S. către toți fiii scumpei noastre Patrii, a arătat că pacea este de origine divină, adusă și lăsată în lume de Iisus Hristos și de aceea ea „este un bun comun al întregii omeniri, așa cum avem atîtea bunuri comune ca soarele care dă lumină, căldură și viață, iar omul, cea mai aleasă creatură a lui Dumnezeu pe pămînt, trebuie să stăpînească în pace peste tot pămîntul".

P. C. Prot. Dumitru Ciobotaru, Tg. Ocna, a arătat în cuvîntul său că noul Apel al F.D.U.S. reprezintă deschiderea și conectarea organică a politicii românești la realitățile lumii contemporane, o voce în corul colosal al planetei întregi în dorința ei de pace și de viață autentică, deziderate pe care Domnul Nicolae Ceaușescu le slujește cu hotărîre și asiduitate în consecventele sale chemări către toate popoarele, la cooperare și bună înțelegere, la pacifism și rațiune. Arătînd vocația de pace a poporului român, căreia prin mitingurile și întrunirile actuale i se dau dimensiuni noi și profunde, vorbitorul și-a exprimat totala și înflăcărata adeziune față de noul Apel care servește idealurile înalte și nobile, cauza păcii în lume, a salvgardării vieții și existenței umane. P. C. Sa a spus în cuvîntul său că Biserica Ortodoxă Română a fost totdeauna alături de popor la toate momentele istorice și la toate evenimentele cruciale, iar astăzi cînd problema păcii se impune cu acuitate ea ia poziție fermă și în organismele bisericești mondiale, Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Conferința Bisericilor Europene, Conferința Creștină pentru Pace, slujind cauza comună a popoarelor întregii lumi.

P. C. Pr. Constantin Mardare, Bacău, a arătat că, prin sprijinirea eforturilor de pace ale lumii de astăzi, sîntem împlinitori ai adevărurilor evanghelice mîntuitoare și prin aceasta „mesageri ai ideilor de pace, colaborare și bună înțelegere între oameni și popoare". De aceea, atașamentul față de principiile acțiunilor de pace inițiate de Conducerea de stat, față de Apelul F.D.U.S. este o slujire față de oameni și deci slujire lui Dumnezeu.

În cuvîntul său, P. C. Pr. Ioan Ferchiu, Șerbănești-Bacău, arătînd că istoria omenirii este în cea mai mare parte o istorie a frămîntărilor, neînțelegerilor și războiului, ajungîndu-se astăzi să fie amenințată existența vieții, a spus cu fermă hotărîre că „lumea trebuie să aibă dreptul de a avea un viitor, cursul firesc al existenței nimeni nu are dreptul de a-l curma, iar edificarea păcii, consolidarea ei, garantarea și perpetuarea ei reprezintă azi actul major, fundamental de cercetare a lucidității, încrederii în om, respectului față de drepturile inalienabile ale popoarelor de a trăi în demnitate și liniște. Misiunea păcii este încredințată tuturor, dar nu se adjudecă în fapt de către toți. Misiunea păcii este evocată de toți, dar practicată concret și temeinic de puțini. Misiunea păcii ar trebui să consfințească o unanimitate activă și vizionară, dar marchează

încă timid eșalonul evenimentelor reale". De aceea, este necesar ca toți să adere eficient și cu tăria necesară pentru ca fiecare să fie un apărător și un creator al păcii între oameni pentru ca pacea să se extindă la scară mondială. Adeziunea la Apelul F.D.U.S. înseamnă o asumare integrală a misiunii păcii în viața, în lumea de azi.

P.C. Pr. Emilian Gălușcă, „Sf. Gheorghe"-Bacău, afirmînd că Iisus Hristos S-a întrupat ca „lumea viață să aibă și încă din belșug", a arătat că preoții sînt slujitori ai păcii pe pămînt, ai dragostei, ai frăției și ai liniștii, iar instaurarea acestor realități în viață ar avea drept consecință pacea. P.C. Sa, încheind cu o vibrantă și pătrunzătoare poezie, a spus: *„Specialiști ai morții, v-avertizăm în cor: Nu vă jucați cu focul, cît nu e prea tîrziu, Nu veți scăpa cu viață! Și primii care mai sînteți voi; Și locul vostru e primul lor pustiu.*

Vrem pace! Da, vrem pace! S-audă întreaga lume!

Vrem să trăim ani mulți și buni și luminoși!

Vrem să se ducă vestea de al nostru bun renume.

Că pentru pace sîntem apărători zeloși. Conducători ai lumii!

Luați cu toți aminte. Noi, toți românii, toți, vrem pace, nu război"!

La rîndul său, P. C. Pr. Ioan Mera, Colonești-Bacău, amintind, de progresul uriaș al întregii lumi în cei patruzeci de ani de la sfîrșitul celei de a doua conflagrații mondiale și că pacea este condiția fundamentală a propășirii materiale și spirituale a oricărui popor, a arătat nonsensul și absurditatea înarmărilor care pun în pericol pacea și viața lumii, creația spirituală și materială a umanității, clădită prin energie și muncă însuflețită. P.C. Sa, exprimîndu-și ferma și înflăcărata adeziune față de Apelul F.D.U.S., a spus că, în calitate de slujitor ai Bisericii strămoșești, ne facem o îndatorire de onoare ca, împreună cu toți reprezentanții cultelor din Patria noastră, în această solemnă zi să adresăm omenirii întregi mesajul dragostei și al păcii cu convingerea că și noi, slujitorii Sfintelor Altare, avem un mare rol în a readuce un nou echilibru în lumea de azi, oferindu-i iubirea după modelul divinei iubiri a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos.

P. C. Pr. D. Gîndiceanu-Gheorghe Gheorghiu Dej —, dînd expresie revoltei rațiunii în fața imenselor cheltuieli militare pentru producerea celor mai sofisticate arme de distrugere și în special a celor termo-nucleare, precum și a ororilor războaielor în decursul vremurilor, și-a exprimat adeziunea fermă la noile chemări ale Președintelui Republicii Socialiste România, Domnul Nicolae Ceaușescu, pentru pace în lume, pentru cooperare între oameni și popoare, pentru soluționarea tuturor litigiilor pe calea pașnică a tratativelor, concretizată în activitatea prodigioasă pe tărîm pastoral — moral, gospodăresc, social — patriotic și în acțiunile de promovare a păcii.

P. C. Pr. Petru Chelaru, Izvoarele-Bacău, declară solemn că Apelul F.D.U.S. reprezintă o lansare a tuturor în apărarea și spri-

jinirea cu entuziasm și devotament a chemărilor inițiate de Domnul Nicolae Ceaușescu, înțeleptul conducător al țării.

P. C. Pr. Ioan Epure, Buhoci-Bacău, în cuvîntul său a subliniat necesitatea stringentă a păcii pentru fiecare om, care are nevoie de pace pentru a putea gîndi și munci precum și pentru popoare, pentru întreaga omenire în ascensiunea ei spre progres și civilizație.

P. C. Sa a evidențat rolul jucat pe arena politică internațională de Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, care depune eforturi susținute pentru crearea și instaurarea unui climat de pace și securitate, Apelul F.D.U.S. reprezentînd un aspect pe plan național al acestor eforturi pline de avînt revoluționar, de luciditate și înțelepciune.

La rîndul său, cîntărețul Sîrbu Vasile, parohia „Sf. Înviere"-Buhuși, a dat glas voinței de pace care animă pe credincioșii și fiii Patriei pentru construirea unei vieți noi și înfloritoare în Patria noastră.

Sentimentele patriotice de luptă pentru pace și atașamentul față de mărețele idei umanitare exprimate în Apelul pentru pace și dezarmare al F.D.U.S., au fost consemnate în textul telegramei adresată în acest cadru festiv Domnului Președinte Nicolae Ceaușescu:

„Pătrunși profund de sentimentul unității naționale și păcii pe care le trăiește în prezent poporul nostru, slujitorii altarelor străbune din bazinul carbonifer Comănești și zona petrolieră a Moineștilor, cei din zona istorică a Tg. Ocna, Cireșoaiei și Oituzului — ca mesageri ai urmașilor celor care s-au jertfit eroic pe Valea Trotușului pentru împlinirea mărețului ideal de unitate națională și pace ; cei din zonele industriale ale muncipiului Gheorghe Gheorghiu-Dej și Bacău, care-și trăiește festiv aniversarea a 575 de ani de atestare documentară, cei de la munte, ca și cei de la cîmpie, purtători fideli ai sentimentelor de pace ale credincioșilor pe care-i păstoresc, urmînd calea tradițională a îndatoririlor patriotice și pătrunși de entuziasmul de pace al întregului nostru popor, astăzi, 21 octombrie 1983, ne-am întrunit la ctitoria lui Alexăndrel — fiul lui Ștefan cel Mare — din municipiul Bacău, în atmosfera festivă a noilor inițiative de pace întreprinse de Dumneavoastră, Mult Stimate Domnule Președinte, pentru a ne exprima totala noastră aderiune față de Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste.

De aici din Moldova noastră dragă, plină de istorie și de eroi, cu vibrația celor mai alese sentimente patriotice ne îndreptăm gîndurile cu profundă recunoștință către Dumneavoastră, vrednic urmaș al străluciților voievozi, apărător de glie și de lege, om al dreptății și mesager al păcii, care sînteți și rămîneți pildă de jertfelnică dăruire pentru făurirea unei lumi mai drepte și mai bune.

În numele vieții, fericirii și păcii ne alăturăm întregului nostru popor cu care dorim să trăim și să muncim la făurirea propriei noastre istorii contemporane și cerem excluderea totală a războiului

din viața omenirii, pronunțîndu-ne hotărît pentru triumful păcii pe continentul european și pe planeta noastră.

În acest context de simțire umanitară patriotică și românească, Vă încredințăm, Mult Stimate Domnule Președinte, că ne vom dovedi apărători ai păcii și progresului, prin sporirea activității noastre în lumina celor mai înalte idealuri de pace și dreptate socială pentru prosperitatea scumpei noastre Patrii, Republica Socialisă România".

A urmat cuvîntul de încheiere al P. S. Episcop Eftimie care a arătat că pacea este o necesitate stringentă a zilelor noastre, iar Apelul F.D.U.S. este o articulare pe plan național a unei idei și a unei lupte mondiale, indiferent de concepția filozofică, politică sau religioasă, „este Apelul întregului nostru popor și fiecare dintre noi are îndatorirea sfîntă de a depune eforturi susținute în împlinirea acestui măreț ideal umanitar care este pacea" și a cărei semnificație și importanță vitală sînt subliniate cu atîta ardoare de Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu. P. S. Sa a arătat că învățătura creștină dă expresie păcii ca fiind condiția esențială a vieții și voința lui Dumnezeu, „Domnul păcii", a Cărui voință este ca lumea să fie și să viețuiască în pace, căci numai așa scopul existenței va fi atins. De aceea, ierarhii, clerul și credincioșii, ca cei ce sînt slujitori ai „Domnului păcii" trebuie să promoveze pacea între ei înșiși în lume. Misiunea păcii încredințată Bisericii de Mîntuitorul Iisus Hristos urmașilor Săi, ierarhia și preoția Bisericii, face ca aceștia să vadă în Apelul F.D.U.S. un act de „înaltă conștiință și responsabilitate umană" și de aceea atitudinea lor este una de aderare unanimă și înflăcărată la chemările pentru pace, cărora le dă glas Conducerea noastră de stat în frunte cu Domnul Nicolae Ceaușescu.

CONFERINȚA PREOȚEASCĂ DE LA VASLUI

În ziua de 2 noiembrie 1983, în municipiul Vaslui, care poartă amprenta istoriei prin glorioasa victorie de la Podul Înalt, pentru apărarea identității spirituale și naționale și a libertății, dar peste care s-a așezat și veșmîntul înnoitor ce caracterizează viața nouă din Patria noastră, s-au adunat preoții slujitori ai Sfintelor Altare și cîntăreții din județul Vaslui, manifestîndu-și conștiința patriotică pentru împlinirea visului de aur al omenirii „pace pe pămînt și între oameni bunăvoire" și atașamentul total și necondiționat la noile inițiative de pace și de înlăturare pentru totdeauna a războiului din viața omenirii, izvorîte din cugetarea umanitară și patriotică a Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România, consemnate în acest document epocal — Apelul pentru dezarmare și pace al F.D.U.S.

Luînd cuvîntul în deschiderea lucrărilor ședinței, P.S. Episcop Eftimie a dat glas încă o dată simțămintelor de pace, de bunăașezare a lumii, de iubire între oameni pentru ca viața omenească să se manifeste în plenitudinea ei, neamenințată de răul pe care îl

fac omenii și care astăzi, o parte din ei, prin o utilizare nerațională și inadecvată a energiei lor creatoare, întorcîndu-se de la rațiunile juste și bune, a ajuns, prin fabricarea unor arme de o forță distructivă nemaiîntîlnită în istorie și inimaginabilă, să pericliteze însăși viața lumii. Oamenii trebuie să-și ducă existența în pace și securitate pentru ca să poată crea, gîndi și lucra plenar și nu amenințați de spectrul morții atomice. Amintind de cuvîntul Sfîntului Ioan Gură de Aur că pacea este „mama tuturor bunătăților" și „un adevăr de necontestat", căci la ce ne folosesc toate bunurile vieții, dacă ne lipsește pacea, P. S. Sa a arătat importanța majoră a păcii și a îndemnat mobilizator ca toți să lucreze pentru pace, spre slava lui Dumnezeu și liniștea și buna-viețuire între oameni.

În continuare, P. C. Prot. Constantin Gălușcă, Huși, a dat citire Apelului pentru dezarmare și pace al F.D.U.S. A luat cuvîntul apoi P. C. Pr. Vasile Ulea, Vaslui, care a arătat că dacă cuceririle științei și tehnicii din ultimele decenii și-ar spori aportul la rezolvarea problemelor vitale ale vieții de astăzi și nu ar fi puse în slujba distrugerii și anihilării, prin construirea unor arme de distrugere în masă, periclitînd viața însăși, alta ar fi atmosfera de pe planetă, liniștea și pacea ar fi un cadru propriu pentru desfășurarea activității umane complexe. De aceea, lupta pentru pace este un imperativ major la care trebuie să adere toată suflarea umană ca într-o simfonie universală în care și vocea românească, prin fiii ei, se face auzită tot mai puternic.

P. Cuv. Arhim. Mina Dobzeu, starețul Mănăstirii „Sfinții Apostoli Petru și Pavel"-Huși, a reliefat dimensiunile păcii: pacea cu conștiința ta, pacea cu semnul care are drept consecințe împăcarea între oameni și popoare, fondată pe iubire, adevăr, dreptate și respect reciproc și care constituie în ultima linie și pacea cu Dumnezeu.

P. C. Pr. Virgil Juverdeanu, Vaslui, își exprimă atașamentul față de inițiativele de pace ale Conducerii de stat în frunte cu Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, concretizate în Apelul F.D.U.S., cînd arăta urmările dezastruoase ale unui eventual conflict atomic care ar fi un adevărat „cataclism apocaliptic" ce ar anula toate eforturile de cultură și civilizație ale lumii, însăși viața pe pămînt. De aceea, nu există decît o alternativă-pacea, iar poporul român, în frunte cu conducătorii săi, dorește și slujește pacea și cheamă toate popoarele la iubire între ele, la prietenie pentru a se realiza o lume fără arme, o lume cu adevărat pentru om și pentru împlinirea sa plenară.

P. C. Prot. Vasile Grigore, Bîrlad, a reliefat sensibilitatea spirituală a poporului nostru față de pace, așa cum o sugerează versul popular : „Pacea să fie gîndul tău ; / Pacea cuvîntul tău / Pacea-i cinstea cea mai mare / Dragoste fără hotare". P. C. Sa a arătat că Biserica Ortodoxă Română a fost, este și va fi o sprijinitoare, o pîrghie a păcii, căci ea slujește năzuințele cele mai nobile ale oamenilor, viața în dimensiunile ei cele mai profunde.

P. C. Pr. Ioan Ursache, Albești-Corni, manifestîndu-și adeziunea față de noul Apel pentru pace, referindu-se la cuvîntul Fericitului Augustin că bunul păcii este așa de mare încît întru toate lucrurile pămîntești și trecătoare nu se poate afla ceva mai fermecător, a evidențiat vocația de pace a poporului român plămădit în duhul păcii și al dragostei creștine și care nu are un ideal mai măreț decît dragostea față de om și pace.

P. C. Pr. Alexandru Vîjianu, Rînceni-Huși, a subliniat necesitatea purtării de grijă pentru viața de pe pămînt, pentru instaurarea unui climat de pace pentru a crea un viitor fericit fiilor noștri. Cu emoție, aderînd la Apel, se angajează în numele credincioșilor pentru slujirea cauzei păcii, a libertății, a vieții pe pămînt.

La rîndul său, P. C. Pr. Vasile Tofan, „Sf. Voievozi"-Huși, a subliniat aspectul responsabilității tuturor în vederea salvării valorilor universale ale geniului uman, iar P. C. Pr. Andrei Gheorghiu, Negrești-Vaslui, a arătat că astăzi se impune mai mult ca oricînd ca „lupta pentru pace și pentru triumful rațiunii să mobilizeze toată suflarea românească".

P.C. Pr. Nicolae Nedelcu, „Sf. Spiridon"-Bîrlad, exprimîndu-și ferm adeziunea la Apelul pentru pace al F.D.U.S., a arătat că „slujitorii și credincioșii Bisericii noastre străbune, prin mijloacele de care dispunem, să militäm permanent pentru intronizarea păcii în lume și pentru prietenie și dragoste între popoare".

La rîndul său, P.C. Prot. Constantin Gălușcă, Huși, dînd expresie atașamentului sincer și total față de cauza păcii, promovată o dată mai mult și mai puternic de noul Apel al F.D.U.S., a arătat că în calitate de „slujitori ai Evangheliei păcii, alături de întregul popor, într-o comuniune de simțire românească, spunem un NU categoric înarmărilor și armelor nucleare, pronunțîndu-ne hotărîți ca prin muncă cinstită și prin atașament față de poporul pe care-l slujim să contribuim la zidirea unei lumi a păcii". În această atmosferă festivă închinată păcii s-a adresat o telegramă Domnului Președinte Nicolae Ceaușescu : „*Cu sentimentul celui mai profund patriotism în entuziasmul conștiinței umanitare de pace, manifestată plenar de întregul nostru popor, slujitorii Altarelor străbune de pe plaiurile cu pomi și vii roditoare ale Hușilor, cei din zona agro-industrială a Bîrladului, ca și cei de pe colinele pline de istorie ale Vasluiului, urmași ai plăieșilor lui Ștefan cel Mare care cu sîngele lor eroic au sfințit pămîntul sfintei noastre Moldove la Podul Înalt.*

Împodobiți fiind cu conștiința patriotică a dorobanților — care prin eroismul și jertfele lor de la Plevna, Smîrdan, Grivița și Rovine — 'au înscris în istoria neamului pentru veșnicie „Independența și neatîrnarea noastră națională".

Astăzi, 2 noiembrie 1983, s-au întrunit în municipiul Vaslui unde, într-un entuziasm de monolit, și-au exprimat adeziunea

necondiționată față de noile Dumneavoastră inițiative de pace, Mult Stimate Domnule Președinte, sintetizate atît de convingător în Apelul Frontului Democrației și Unității Socialiste, adresat conștiinței umanitare a întregii lumi, în dorința de a se realiza un front comun împotriva armelor nucleare, războiului și morții și pentru triumful vieții, fericirii și păcii pe planeta noastră.

Ne pronunțăm hotărît, în unanimitate, împotriva războiului și a oricărei forme de exterminare a vieții, precizînd că nu dorim o pace înarmată, ci dorim uciderea armelor înainte ca ele să ne ucidă pe noi.

Ne exprimăm pe această cale, Mult Stimate Domnule Președinte, alături de clerul și credincioșii Eparhiei noastre și a întregii noastre Biserici Ortodoxe, deplina adeziune față de politica internă și externă promovată de Statul român, în fruntea căruia conduceți cu atîta clarviziune destinele istorice ale Patriei noastre socialiste, precum și cele mai alese sentimente de recunoștință pentru dăruirea cu care slujiți aspirațiile eroicului nostru popor și idealurile umanitare ale lumii contemporane, încredințîndu-Vă — ca unii care sîntem plămădiți în conștiința istorică și patriotică a acestui neam — că ne vom identifica cu năzuințele sociale și umanitare ale poporului pe care-l slujim, în făurirea României fericite și a instaurării Păcii pe pămînt".

În cuvîntul de încheiere, P. S. Eftimie a arătat corelația dintre pace și dreptate, legătura lor organică, așa cum spune Sfîntul Apostol Iacob: „Roada dreptății se seamănă întru pace celor ce lucrează pacea" (Iacob 3, 18). De aceea, glasul rațiunii și demnității umane ne îndeamnă ca toate cuceririle geniului uman, știința și tehnica modernă să fie puse în slujba păcii și progresului și nu a războiului. Rosturile omenirii nu trebuie să le mai dicteze arbitrariul celor mai puternici, ci fiecare popor să viețuiască în libertate și pace, „fiecare să stea liniștit sub vița și smochinul lui și nimeni nu-i va înfricoșa" (Miheia 4, 4), cum atît de plastic sugerează cuvîntul scripturistic.

Biserica noastră Ortodoxă, slujind Domnului Păcii, este o slujitoare a păcii căci „prin Iisus Hristos pacea devine o realitate. Calea binefăcătoare a păcii ne este deschisă, noi trebuie să mergem pe ea".

Pr. I. MAREŞ
și
Drd. Gh. PETRARU

SESIUNEA ANUALĂ DE LUCRU A ADUNĂRII EPARHIALE

Duminică, 4 decembrie a. c., a avut loc Sesiunea anuală de lucru a Adunării eparhiale.

După ce în Catedrala mitropolitană s-a oficiat Te-Deum-ul de către P. S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, în prezența Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei și a membrilor Adunării eparhiale, s-a intrat în sala de ședințe pentru desfășurarea lucrărilor.

Constatîndu-se din apelul nominal că toți membrii Adunării eparhiale sînt prezenți, I. P. S. Președinte Mitropolit Teoctist a declarat Adunarea eparhială legal constituită. În partea întîi a lucrărilor s-a aprofundat mesajul *Apelului F.D.U.S.* din 20 septembrie a. c. I.P.S. Președinte Mitropolit Teoctist a rostit un înflăcărat cuvînt, subliniind importanța acestei noi inițiative a poporului nostru privind apărarea păcii și vieții în lume, primită cu toată adeziunea de către toți fiii Bisericii noastre strămoșești, cler și credincioși. Dînd glas aleselor simțăminte patriotice, nutrite de toți fiii Patriei noastre în aceste sărbătorești zile, I. P. S. Sa a spus: „*Sînt bucuros ca în aceste zile de început de decembrie, cînd țara și poporul nostru sărbătoresc cu entuziasm patriotic și înflăcărare aniversarea a 65 de ani de la făurirea statului național unitar român, la 1 decembrie 1918, să aibă loc ședința Adunării noastre eparhiale*". În continuare, I.P.S. Mitropolit Teoctist, arătînd importanța păcii în aceste timpuri de răscruce pentru viața întregii omeniri, datorită amenințării unui război termonuclear care ar transforma planeta noastră într-o masă amorfă de materie radioactivă, a spus că apărarea vieții și păcii, preocupare majoră a oamenilor din toate timpurile, a dobîndit astăzi o coordonată existențială în viața omenirii. De aceea — a arătat I. P. S. Sa — „*chemările Președintelui țării noastre de apărare a păcii, dar și de înfăptuire a unei ordini economice internaționale sînt pentru întreaga lume o călăuză care deschide orizontul nădejdilor de împlinire a aspirațiilor nutrite de toți oamenii de bine de pe pămînt.*

Convingerea că pacea este cauza sfîntă a tuturor oamenilor, că apărarea vieții este dreptul sacru al tuturor popoarelor, străbate toate apelurile pînă la cel din ultima sesiune a Marii Adunări Naționale din luna noiembrie a. c.". Sublinind că „aceste mesaje cheamă la dialog, la înțelegere reciprocă, la respectul și iubirea față de om, izvorîtă din umanismul și generozitatea celei mai omenești năzuințe", I.P.S. Sa a spus: „*Iată de ce și noi, slujitorii și fiii Bisericii Ortodoxe Române, sîntem și avem ferma convingere că trebuie să fim în fruntea sprijinitorilor acestei chemări de apărare a păcii din țara noastră și a celor ce doresc ca în această luptă pentru cauza păcii să fie alături de toți oamenii de bine din lume.*

Dealtfel, în acest sens se înscriu și hotărîrile Sfîntului Sinod, apelurile Bisericii noastre, atașamentul slujitorilor Altarului strămoșesc exprimat la conferințele preoțești față de chemările Apelului F.D.U.S., *din septembrie a. c., ferma și hotărîta angajare a tuturor închinătorilor „Domnului păcii" (Isaia 9, 5) de a fi cu fapta și cu cuvîntul deplin „făcători de pace" (Matei 5, 9).*

Apoi, P.C. Pr. Constantin Sîrbu, vicar-administrativ, în această atmosferă de înaltă trăire patriotică, a dat citire textului *Apelului F. D. U. S.*

Într-un climat de înalt și vibrant patriotism, prilejuit de *Apelul pentru dezarmare și pace al F.D.U.S.*, I.P.S. Părinte Mitropolit Teoctist a dat citire textului proiectului de telegramă adresată Președintelui Republicii Socialiste România și Președintele F.D.U.S., Domnul Nicolae Ceaușescu : *„Întruniți în sesiune anuală de lucrări, membrii Adunării eparhiale și Noi personal, reprezentînd clerul și credincioșii ortodocși din ținuturile pline de istorie și de eroismul voievozilor, ctitori de țară și a tuturor fiilor acestor plaiuri strămoșești din obcinile Dornelor, Cîmpulungului, străvechii Sucevei, Neamțului, Botoșanilor și Iașilor — leagănul inițiativelor de unitate națională —, într-un cuget ne îndreptăm gîndurile către Dumneavoastră, Mult Stimate Domnule Președinte Nicolae Ceaușescu, cel dintîi fiu al poporului român, personalitate de frunte a vieții internaționale și erou al luptei pentru pace, spre a Vă exprima sentimentele noastre de adîncă recunoștință pentru condițiile prielnice de libertate religioasă de care ne bucurăm în slujirea Bisericii noastre strămoșești.*

Alături de întregul popor român, împărtășim entuziasmul întregii suflări românești la aniversarea celor 65 de ani de la Unirea cea mare de la Alba Iulia, care este și pentru noi un măreț prilej pentru strădaniile de înălțare și înflorire a Patriei pe noi trepte de progres și civilizație, așa cum i-ați dat chip în cei 18 ani de cînd ați luat în sufletul Dumneavoastră nobil, pe măsura strămoșilor, destinul scump al țării și poporului nostru.

Ca slujitori și fii ai Ortodoxiei românești, care a rodit de aproape două mii de ani spiritualitatea și unitatea de neam pe pămîntul nostru străbun, sîntem mîndri să mărturisim, și cu acest prilej, atașamentul nezdruncinat față de munca și înfăptuirile epocale ale poporului nostru, sub directa călăuză și clarviziunea Dumneavoastră și, împreună cu toți fiii Patriei noastre, sprijinim cu fermitate noile și strălucitele inițiative pe care le elaborați pentru dezarmare și pace.

Îngrijorați de agravarea situației internaționale prin amplasarea noilor rachete în unele țări din Europa, sprijinim Apelul F.D.U.S. și acordăm o mare atenție Apelului Marii Adunări Naționale lansat în recenta sesiune și vom depune eforturi sporite în îndrumarea clerului și credincioșilor din Mitropolia Moldovei și Bucovinei în sprijinirea acțiunilor pe care le depuneți cu dăruire și înțelepciune pentru destinul întregii omeniri, în pragul catastrofei nucleare, care au găsit în sufletele noastre ale tuturor adeziune deplină și hotărîre fermă spre a face totul pînă nu este prea tîrziu pentru ca în lume să fie pace".

Luînd cunoștință că oamenii de bine de pretutindeni protestează împotriva amplasării de noi rachete cu rază medie de acțiune, membrii Adunării eparhiale, la propunerea I.P.S. Mitropolit Teoctist, au hotărît, în continuare, trimitearea unor telegrame Organizației Națiunilor Unite, Domnului Secretar general Javier Perez de Cuellar : *„Vă rugăm să aveți bunăvoința de a face cunoscut participanților la actuala sesiune a Adunării Generale a O.N.U., textul acestei scrisori prin care membrii Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Iașilor, întruniți în sesiune anuală de lucru, astăzi 4 decembrie 1983, exprimîndu-și profunda lor îngrijorare față de agravarea situației internaționale, cauzată de intensificarea fără precedent a cursei înarmărilor, în primul rînd a celor nucleare, ceea ce a dus la creșterea pericolului unui nou război mondial, al unei catastrofe nucleare, adresează un creștinesc apel O.N.U., de a-și spori acum mai mult ca oricînd eforturile pentru oprirea cursei înarmărilor, a eliminării pericolelor unui nou război nimicitor, pentru garantarea păcii în Europa și în întreaga lume.*

Asemenea întregului popor român, deputații eparhiali, clerici și mireni, sînt preocupați de evenimentele ce s-au desfășurat în ultimele zile — trecerea la amplasarea rachetelor americane cu rază medie de acțiune în unele state din Europa și măsurile de răspuns anunțate de Guvernul U.R.S.S.

Cu nădejde nezdruncinată, Vă adresăm rugămintea de a transmite O.N.U., că Adunarea noastră eparhială și-a exprimat deplina adeziune la inițiativele Președintelui țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, cuprinse în mesajele adresate Președintelui Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S., Iuri Vladimirovici Andropov, și Președintelui S.U.A., Ronald Reagan, privind necesitatea depășirii impasului în care se află tratativele sovieto-americane de la Geneva, în vederea neamplasării de noi rachete cu rază medie de acțiune pe teritoriul unor state europene, ca și retragerii și distrugerii celor existente.

Susținem cu mîndrie patriotică, pe baza convingerilor noastre religioase izvorîte din Sfînta Scriptură, Declarația recentă a înaltelor foruri politice din R. S. România, care cere oprirea realizării planurilor de amplasare a noilor rachete ale S.U.A. în Europa, precum și a măsurilor de răspuns adoptate de Guvernul U.R.S.S.

În dorința de a apăra bunul cel mai de preț dăruit de Dumnezeu pe pămînt oamenilor — viața — sprijinim întru totul propunerile prezentate de țara noastră la actuala sesiune a Adunării Generale a O.N.U., privind înfăptuirea dezarmării, asigurării păcii, destinderii și colaborării internaționale.

Dorim ca, în cadrul O.N.U., să se creeze un organism internațional învestit cu dreptul de a controla și inspecta înfăptuirea întocmai a măsurilor de încetare a cursei înarmărilor și de dezarmare, precum și propunerea privind înființarea unui organism special de bune oficii, mediere și conciliere, care să acționeze în vederea prevenirii apariției de noi confruntări armate și a soluționării pașnice, pe calea tratativelor, a oricăror probleme dintre state.

Încredințați că acest mesaj va fi primit cu înțelegerea cuve-

nită îngrijorării noastre față de soarta omenirii, Vă asigurăm de toată considerația noastră".

Ambasadei Statelor Unite ale Americii : *„Membrii Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Iașilor, întruniți în sesiune anuală de lucru, astăzi 4 decembrie 1983, în municipiul Iași, și-au exprimat în cadrul dezbaterilor adînca lor îngrijorare față de agravarea situației internaționale, cauzată de sporirea fără precedent a cursei înarmărilor, în primul rînd a celor atomonucleare, ceea ce a dus la creșterea pericolului unui nou război mondial, al unei catastrofe nucleare. Niciodată în îndelungata sa istorie, omenirea nu s-a aflat într-o situație atît de gravă care amenință însăși existența vieții — bunul cel mai de preț dăruit omului de Dumnezeu pe pămînt.*

Evenimentele care au avut loc în ultimele zile — trecerea de către Guvernul țării Dumneavoastră la amplasarea rachetelor cu rază medie de acțiune în unele țări din Europa și măsurile de răspuns anunțate de Guvernul U.R.S.S. au preocupat profund Adunarea noastră eparhială.

Cu tot respectul și considerația cuvenită, Vă adresăm rugămintea de a transmite Guvernului Statelor Unite că toți deputații eparhiali, clerici și mireni, și-au exprimat deplina lor adeziune la inițiativele Președintelui țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, cuprinse în mesajele adresate Președintelui Statelor Unite ale Americii, Ronald Reagan, și Președintelui Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S., Iuri Vladimirovici Andropov, privind necesitatea depășirii impasului în care se află tratativele americano-sovietice de la Geneva, în vederea neamplasării de noi rachete nucleare cu rază medie de acțiune pe teritoriul unor state europene, ca și retragerii și distrugerii celor existente.

Susținem cu mîndrie patriotică, pe baza convingerilor noastre religioase, izvorîte din Sfînta Scriptură, declarația recentă a înaltelor foruri politice ale Republicii Socialiste România, care cere oprirea realizării planurilor de amplasare a noilor rachete ale țării Dumneavoastră în Europa, precum și a măsurilor de răspuns adoptate de Guvernul U.R.S.S.

Ne exprimăm speranța că Guvernul Statelor Unite ale Americii va face totul pentru ca să se ajungă la încheierea unui acord în cadrul tratativelor americano-sovietice, care să ducă la oprirea amplasării noilor rachete, la retragerea și distrugerea celor existente, să deschidă calea eliminării complete a oricăror arme nucleare din Europa, la instaurarea unui climat de pace și securitate în lumea întreagă".

Ambasadei Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice : *„Membrii Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Iașilor, întruniți în sesiune anuală de lucru, astăzi 4 decembrie 1983, în municipiul Iași, și-au exprimat în cadrul dezbaterilor adînca lor îngrijorare față de agravarea climatului internațional, generată de intensificarea fără precedent a cursei înarmărilor, în primul rînd a celor atomonucleare, ceea ce a dus la creșterea pericolului unui nou război mondial, al unei catastrofe nucleare. Niciodată în istoria sa multiseculară omenirea nu s-a aflat într-o situație atît de gravă, care amenință însăși*

existența vieții — bunul cel mai de preț dat omului de Dumnezeu pe pământ.

Evenimentele care au avut loc în ultimele zile — trecerea la amplasarea rachetelor americane cu rază medie de acțiune în unele state europene și măsurile de răspuns anunțate de Guvernul țării Dumneavoastră — au preocupat profund Adunarea noastră eparhială.

Cu toată considerația și respectul cuvenit, Vă adresăm rugămintea de a transmite Guvernului U.R.S.S. că toți deputații eparhiali, clerici și mireni, și-au exprimat adeziunea lor deplină la inițiativele Președintelui țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, cuprinsă în mesajele adresate Președintelui Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S., Iuri Vladimirovici Andropov, și Președintelui S.U.A., Ronald Reagan, privind necesitatea depășirii impasului în care se află tratativele sovietico-americane de la Geneva în vederea neamplasării de noi rachete nucleare cu rază medie de acțiune pe teritoriul unor state europene, ca și a retragerii și distrugerii celor existente.

Susținem cu toată convingerea noastră creștinească, declarația recentă a înaltelor foruri politice ale R. S. România care cere oprirea realizării planurilor de amplasare a noilor rachete ale S.U.A., precum și a măsurilor de răspuns adoptate de Guvernul Sovietic.

Ne exprimăm speranța că Guvernul U.R.S.S. va face totul pentru ca să se ajungă la încheierea unui acord în cadrul tratativelor sovieto-americane, care să ducă la oprirea amplasării noilor rachete, la retragerea și distrugerea celor existente și să deschidă calea eliminării complete a oricăror arme nucleare din Europa, la instaurarea unui climat de pace și securitate în întreaga lume".

Ambasadelor : Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, Republicii Federale Germania, Italiei, Belgiei și Olandei : *„Întrunită în sesiune anuală de lucru, astăzi 4 decembrie 1983, Adunarea eparhială a Arhiepiscopiei Iașilor și-a exprimat adînca îngrijorare față de agravarea climatului internațional, generată de intensificarea fără precedent a cursei înarmărilor, în primul rînd a celor atomonucleare, ceea ce a dus la creșterea pericolului unui nou război mondial, al unei catastrofe nucleare care amenință însăși existența vieții, bunul cel mai de preț dăruit omului de Dumnezeu pe pământ.*

Evenimentele care au avut loc în ultimele zile — trecerea la amplasarea rachetelor americane cu rază medie de acțiune în unele state europene, printre care și în țara Dumneavoastră, și măsurile de răspuns anunțate de Guvernul U.R.S.S. — au preocupat profund Adunarea noastră eparhială.

Cu toată considerația și respectul cuvenit, Vă adresăm rugămintea de a transmite Guvernului țării Dumneavoastră că toți deputații eparhiali, clerici și mireni, și-au exprimat adeziunea lor deplină la inițiativele Președintelui țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, pentru înfăptuirea dezarmării și păcii, pentru depășirea impasului în care se află tratativele sovieto-americane de la Geneva, în vederea neamplasării de noi rachete nucleare cu rază medie de

acțiune pe teritoriul unor state europene, ca și a retragerii și distrugerii celor existente.

Susținem cu toată convingerea noastră creștinească, izvorîtă din Sfînta Scriptură, declarația recentă a înaltelor foruri politice ale R.S. România, care cere oprirea realizării planurilor de amplasare a noilor rachete americane în Europa, precum și a măsurilor de răspuns adoptate de Guvernul U.R.S.S. În acest spirit Vă rugăm să adresați Guvernului țării Dumneavoastră dorința Adunării noastre eparhiale de a stopa amplasarea unor astfel de arme pe teritoriul țării Dumneavoastră.

Încredințați că acest mesaj va fi primit cu înțelegerea cuvenită îngrijorării noastre față de soarta omenirii, Vă asigurăm de toată considerația".

Textele telegramelor propuse de I.P.S. Părinte Mitropolit Teoctist au fost aprobate în unanimitate de toți membrii Adunării eparhiale.

Au urmat apoi luările de cuvînt, subliniindu-se încă o dată realismul chemărilor *Apelului* pentru apărarea păcii și vieții. Toți vorbitorii, dînd glas simțămintelor lor patriotice și convingerilor religioase și cetățenești, și-au exprimat adeziunea hotărîtă față de chemările *Apelului*, punînd în lumină ceea ce remarcase I.P.S. Mitropolit că aceste nobile chemări ale păcii și vieții determină pe toți fiii Patriei noastre să se angajeze cu hotărîre în sprijinirea înfăptuirii acestor mărețe aspirații. Chemările *Apelului F.D.U.S.* — s-a subliniat în luările de cuvînt — sînt pline de un înalt umanism. Ele țin seama de făurirea unui viitor luminos și fericit de care să se bucure toate popoarele lumii, lipsit de orice sumbră amenințare a morții. Din chemările *Apelului F.D.U.S.* la sprijinirea adevărului vieții și păcii — singura alternativă pentru asigurarea viitorului tuturor oamenilor — reiese limpede că pacea nu este posibilă fără dezarmare nucleară și totală, fără distrugerea armelor care seamănă pretutindeni nu luminile și bucuriile vieții, ci ororile și groaza morții. Apelul este o chemare la luciditate și responsabilitate. Leagănul celei mai înalte civilizații, Europa, deține cea mai mare parte din potențialul atomo-nuclear în stare să distrugă de mai multe ori omenirea.

Luînd cuvîntul, P.S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul a spus: „*Apelul pentru dezarmare și pace al F.D.U.S. este glasul întregului nostru popor care cheamă să fie oprită acum, pînă nu este prea tîrziu, cursa diabolică a înarmărilor, să se renunțe la amplasarea de noi rachete cu rază medie de acțiune în Europa.*

O nouă chemare la luciditate, la răspunderea majoră față de soarta Europei, a civilizației și culturii umane o constituie Apelul Marii Adunări Naționale către parlamentele și parlamentarii din statele europene, S.U.A. și Canada.

Omul, făcut de Dumnezeu ca să nu fie singur pe pămînt, se realizează desăvîrșindu-se pe sine în măsura în care contribuie la starea de îmbunătățire a lumii înconjurătoare, la desăvîrșirea ei. Numai trăind în comuniune de dragoste, în muncă cinstită, omul își poate justifica existența și rostul de cunună a creației lui Dumnezeu. Izolarea de lume duce la moarte. Toți oamenii împreună și

fiecare în parte sîntem răspunzători pentru lumea în care trăim, pentru binele ei.

De aceea, ne însușim întru totul inițiativele și propunerile Președintelui țării, Domnul Nicolae Ceaușescu, cu privire la destindere, la renunțare la politica de forță, cu privire la dezarmare și la înfăptuirea păcii pe continentul european și în întreaga lume.

Deplina libertate religioasă de care ne bucurăm, integrarea Bisericii noastre strămoșești în viața și istoria neamului nostru ne fac una cu poporul din care facem parte. Acolo unde este poporul, acolo sîntem și noi, slujitorii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române. Bucuria sărbătorii de la 1 decembrie a Marii Uniri am trăit-o împreună cu întregul nostru popor iubitor de pace. De aceea, alăturăm glasul nostru glasului întregului nostru popor care cere ca lumea să fie eliberată de teroarea noilor arme atomice, pentru a se putea bucura de roadele muncii ei, trăind în pace, dragoste și colaborare. A apăra pacea înseamnă a apăra viața, viața lumii întregi —, cel mai de preț dar al lui Dumnezeu dat lumii.

Pace să fie în lume ca lumea să aibă viață".

Făcînd o emoționantă evocare a urgiilor și durerilor semănate în sufletele tuturor, dar mai ales în cele ale ostașilor care au luat parte la cele mai crîncene și sîngeroase lupte ale celui de al doilea război mondial, Dl. prof. univ. dr. I. D. Lăudat, deputat circum. Iași, a spus: *Războiul este oroare și durere. Nu dorim să lăsăm asemenea moșteniri urmașilor noștri. Noi ne străduim să creăm celor ce vin după noi o viață liniștită și prosperă și nu amenințată de spectrul sumbru al morții. De aceea, nu cred că omul, care a creat mijloacele tehnice cele mai perfecționate, a intenționat sau va intenționa să le facă mijloace ale morții și durerii. Aceasta o face o „mînă" de criminali, de iresponsabili. În mîinile unor astfel de indivizi existența oricărui arsenal, dar mai ales cel nuclear, este un grav pericol pentru viața omenirii. Chemările Apelului F.D.U.S., însă ca niște lumini ale vieții dau glas împotrivirii noastre a tuturor pentru mărirea arsenalelor, această povară greu de suportat pentru orice om al planetei. Ele se adresează rațiunii lucide și inimii pline de cele mai umane simțăminte, făcînd pe toți cei ce se simt legați de soarta planetei responsabili față de securitatea existenței vieții pe pămînt. Aceasta este dorința tuturor oamenilor de bine și a popoarelor lumii. De aceea, subscriind chemărilor Apelului, spunem un NU hotărît războiului".*

Referindu-se la mărețele chemări ale *Apelului F.D.U.S.* și la bogatul conținut al cuvîntării de deschidere a I. P. S. Președinte Mitropolit Teoctist, P.C. Pr. T. Bodnar, deputat circum. Suceava, a spus: *„Poziția Bisericii noastre strămoșești în apărarea păcii și vieții, grav amenințată de existența unei imense acumulări de armament nuclear — ca niciodată în istoria omenirii — a fost expusă de I.P.S. Președinte Mitropolit Teoctist. I.P.S. Sa a subliniat luciditatea și curajul cu care luptă Președintele țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, pentru pacea întregii lumi, abnegația și umanismul tuturor inițiativelor Domniei Sale închinate apărării vieții și tuturor valorilor umane".*

Totodată, P. C. Sa a arătat că pacea nu poate fi asigu-

rată prin arme, cum susțin așa-zișii apologeți ai păcii din Occident. „*Ce înseamnă echilibru* — a spus P. C. Sa — *cînd arsenalele și bombele atomice sînt în stare să distrugă de mai multe ori omenirea? Interzicerea proliferării armelor este voința tuturor oamenilor de bine din întreaga lume. Ea este și convingerea noastră. De aici izvorăște și atașamentul nostru deplin la chemările Apelului F.D.U.S., pentru a susține toate acțiunile menite realizării dezarmării, statorniciri adevăratei păci în lume. Fiii Bisericii noastre, alături de întregul popor, au primit cu nespusă încredere Apelul F.D.U.S*". „*Credincioșii Bisericii dreptmăritoare din ținuturile Bucovinei mi-au dat delegația de a vorbi în acest for bisericesc al eparhiei noastre despre adeziunea lor deplină la chemările Apelului F.D.U.S.*" — a spus Dl. Vasile Pleșca, deputat circum. Cîmpulung Moldovenesc. Dînd glas largului ecou de care s-au bucurat chemările Apelului F.D.U.S. în rîndurile fiilor Bisericii noastre, cler și credincioși, vorbitorul a arătat profundul lor umanism, luciditatea și luminile unei rațiuni sănătoase care fac din ele adevărate faruri de lumină, încheind cu versurile : „*Azi istoria e în noi / Din străbuni și din părinți / Sfinții noștri sînt eroi / Și eroii ne sînt sfinți*".

Continuînd exprimarea acelorași sentimente de vibrant patriotism privind adeziunea noastră a tuturor la chemările *Apelului F.D.U.S.*, Dl. medic Stelian Grigoriu, deputat circum. Fălticeni, a spus în cuvîntul său : „*Ce poate fi mai nobilă decît slujirea pusă în apărarea păcii. Noua inițiativă de pace a poporului nostru — Apelul F.D.U.S. cheamă pe toți oamenii de bine din întreaga lume la apărarea vieții, la înfăptuirea dezarmării totale și înlăturarea norilor amenințători ai dezastrului nuclear. Cu toții împărtășim chemările Președintelui țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, de a ne face factori activi ai dezarmării — singura cale care duce la eliminarea groazei și neliniștii războiului, semănate în sufletele tuturor locuitorilor planetei noastre, pentru asigurarea unei păci cu adevărat trainice pe pămînt. Realizarea dezarmării generale, în primul rînd a celei nucleare, este cauza vitală a tuturor popoarelor, condiția fundamentală a destinderii, colaborării și asigurării păcii și securității internaționale. Purtînd în suflet, asemenea tuturor credincioșilor din Mitropolia Moldovei și Sucevei, virtutea strămoșească și credința curată mă alătur cu toată ființa mea frumoaselor simțăminte patriotice exprimate de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist, exprimînd adeziunea deplină la chemările Apelului F.D.U.S. pentru trecerea la măsuri și acțiuni hotărîte de înfăptuire a dezarmării prin reluarea negocierilor de la Geneva și oprirea cursei înarmărilor, reducerea bugetelor militare și desființarea bazelor și blocurilor militare. Omul are puterea de a făuri, dar și de a distruge armele. Aceasta este voința popoarelor, care este mai tare decît orice armă. Precum măreția cosmosului se oglindește într-o picătură de apă, la fel trebuie să se oglindească viața lumii, măreția ei în frumusețea păcii*".

„*Apelul F.D.U.S., este pentru toți slujitorii Altarului strămoșesc din Moldova și Bucovina chemarea de a se angaja cu hotărîtă convingere patriotică în sprijinirea celor mai nobile năzuințe ale*

tuturor oamenilor, apărării celui mai sacru drept — dreptul la viață", a spus P.C. Prot. I. Pricop, circum. Piatra Neamț.

P.C. Pr. C. Buzdugan, consilier-cultural, subliniind că atmosfera de vibrant patriotism a lucrărilor Sesiunii anuale de lucru a Adunării eparhiale este specifică acestor zile de mărețe sărbătoriri naționale, a spus : „*Preocuparea pentru sălășluirea păcii trebuie să ne stăpînească pe toți slujitorii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române pentru că lucrarea păcii este lucrarea lui Dumnezeu care se revarsă și se adaugă — ca dar dumnezeiesc — eforturilor tuturor oamenilor de bine din lume pentru apărarea vieții pe pămînt. Toate inițiativele Conducerii țării noastre, personal ale Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele R. S. România, ca cel ce este cunoscut ca erou al păcii, privind dezarmarea și pacea au găsit larg ecou în inimile și sufletele tuturor fiilor Bisericii noastre, cler și credincioși, care se materializează într-un unanim și hotărît sprijin, într-o ființială adeziune pentru a sluji pacea, viața și dreptatea. Chemările Apelului F.D.U.S. au produs în sufletele tuturor o adîncă îngrijorare și cu o voce și o inimă spunem răspicat un NU categoric și hotărît războiului și cursei înarmărilor și un DA dialogului pentru apărarea păcii și a vieții*".

Domnul prof. I. Enache, deputat circum. Piatra Neamț, continuînd șirul vorbitorilor, a arătat importanța *Apelului F.D.U.S.*, în rîndul inițiativelor pentru pace ale poporului nostru, personal ale Domnului Nicolae Ceaușescu care se bucură de un larg ecou în rîndul tuturor fiilor poporului nostru, a spus : „*Azi lumea trăiește cea mai mare oroare din cîte a trăit vreodată — amenințarea unui holocaust atomic. Viața și existența de pe pămînt sînt în pericol. Pînă acum teama unui război cuprindea două sau mai multe state, două sau mai multe grupuri de state. Dar astăzi întreaga omenire este cuprinsă de teama unui distrugător război. Și Biserica slujitoare a Domnului vieții și păcii nu poate sta indiferentă în fața frămîntărilor acestor neliniști care au cuprins întreaga omenire.*

Față de noua inițiativă pentru apărarea păcii, Apelul F.D.U.S., ne exprimăm cu toții hotărîrea noastră deplină de a susține această nobilă cauză a întregii omeniri, așa cum a subliniat atît de cuprinzător I.P.S. Părinte Mitropolit Teoctist în cuvîntarea de deschidere a acestor lucrări".

P.C. Pr. prof. M. Vizitiu, directorul Seminarului teologic de la Mănăstirea Neamț, arătînd că cea mai mare problemă a lumii de astăzi este pacea, cu atît mai mult cu cît situația internațională devine din ce în ce mai neliniștitoare, a spus că întreaga omenire trăiește sub amenințarea unui coșmar nuclear. De aceea, inițiativele de pace cuprinse în recentul *Apel F.D.U.S.*, se bucură de un larg ecou internațional. Ele sînt ca o lumină în întunericul amenințărilor morții. „*Apelul F.D.U.S. cheamă* — a spus P.C. Sa — *pe toți oamenii la angajare deplină în sprijinirea luptei pentru oprirea cursului periculos al înarmărilor, a oricăror acțiuni care pot genera tensiune și neîncredere între popoare.*

Ca fii de bună credință ai acestui pămînt străbun, noi ostenitorii Seminarului teologic, profesorii și personalul administrativ, considerăm că ne îndeplinim o sfîntă și patriotică îndatorire îndrumînd pe elevi, viitorii slujitori ai Altarului strămoșesc, pe calea

înfăptuirii și trăirii păcii, a slujirii vieții și fericirii celor din jurul nostru. Cu toții acordăm o mare atenție formării patriotice a tinerelor vlăstare în cadrul Seminarului teologic. Sîntem recunoscători Conducerii noastre de stat, Onoratului Departament al Cultelor și tuturor factorilor de răspundere pentru larga înțelegere de care ne bucurăm. Pătrunși de chemările Apelului F.D.U.S., ne angajăm cu toată hotărîrea să depunem sporite strădanii pentru formarea tinerilor seminariști în spiritul iubirii și apărării păcii și vieții, așa cum s-a referit atît de cuprinzător I.P.S. Părinte Președinte Teoctist în cuvîntul de deschidere, avînd conștiința că pacea lumii este ființial legată de viitorul generațiilor ce vor veni după noi. Parafrazînd pe Ștefan cel Mare, pot spune că chemările Apelului F.D.U.S. ne încredințează de adevărul că pacea nu-i a noastră, ci a copiilor copiilor noștri".

„Ca un ecou cu profunde semnificații patriotice și umane, cărora ne alăturăm cu toată ființa, răsună în inimile tuturor chemările Apelului pentru dezarmare și pace al F.D.U.S., a spus P. C. Prot. Mandache Ciubotar, deputat circum. Suceava. *Noi și credincioșii noștri de pe plaiurile Sucevei sîntem conștienți că prin aderiunea noastră la chemările Apelului ne alăturăm tuturor fiilor poporului nostru, oamenilor de bine din întreaga lume, doritori de dreptate, libertate și pace. Ele ne unesc glasurile noastre cu ale celor ce nu doresc război și nici noi bombe pe continentul nostru. Omenirea are nevoie de viață și iubire, iar rachetele termonucleare nu au razele vieții și ale fericirii, ci radiațiile ucigătoare ale morții Ele aduc lumii nu lumina viitorului ci amenințările și neliniștea morții. De aceea ne unim strigătul nostru cu cei ce doresc pacea și viața, zicînd în numele omeniei noastre românești tuturor celor ce înmulțesc „uneltele" morții: Nu vă ucideți frații, mamele, prietenii și fiii. Nu mai slujiți distrugerea și oroarea, care seamănă durere, groază și moarte pretutindeni.*

În numele credincioșilor noștri, fii ai acestui popor pașnic, ne angajăm să sprijinim cu toată hotărîrea chemările luminoase ale Apelului F.D.U.S., unindu-ne glasul nostru cu toți cei ce vor să triumfe pe pămînt simfonia păcii și frăției".

Dînd glas acelorași alese simțăminte de trăire patriotică, prilejuită de luminoasele sărbătoriri naționale și de chemările *Apelului F.D.U.S.*, Dl. medic C. Varganici, deputat circum. Fălticeni, a spus că viața este tot ce poate fi mai frumos și mai măreț pe pămînt. *„Această convingere umană și creștină ne determină să susținem, cu toată convingerea și să aderăm cu toată hotărîrea la chemările Apelului F.D.U.S., pronunțîndu-ne ferm pentru dezarmare totală, pentru încetarea pregătirilor războinice — această pată a civilizației noastre —, pentru diminuarea cheltuielilor militare și încetarea cursei înarmărilor. Toți credincioșii, în numele cărora dau glas acestor simțăminte, sînt împotriva războiului și morții. Ca și înaintașii noștri, care au dat atîția eroi apărători ai vieții și libertății neamului, sîntem hotărîți să sprijinim cu toată ființa chemările Apelului".*

Ajungîndu-se la sfîrșitul primei părți a lucrărilor sesiunii Adunării eparhiale, I.P.S. Părinte Președinte Mitropolit Teoctist suspendă ședința pentru o scurtă pauză, iar biroul împarte Comi-

siilor respective dările de seamă ale sectoarelor administrativ-bisericesc, cultural-misionar și economic-financiar.

Reluîndu-se lucrările, la propunerea I.P.S. Părinte Președinte Mitropolit Teoctist, s-au prezentat dările de seamă pe sectoare.

Dl. prof. I Enache, raportor al Comisiei administrativ-bisericești, a prezentat raportul Sectorului privind viața religioasă la nivel de parohie, protopopiat și eparhie, potrivit învățăturii de credință a Bisericii Ortodoxe și cadrului democratic de deplină libertate religioasă. S-a arătat în mod deosebit grija I.P.S. Mitropolit Teoctist pentru bunul mers al vieții religioase în eparhie prin întărirea disciplinei clerului, factor important în întărirea unității credincioșilor, prin micșorarea cazurilor de indisciplină și navetism, prin ocuparea parohiilor vacante și asigurarea tuturor serviciilor religioase în filiile parohiilor și în parohiile cu probleme misionare. Hirotonirea, numirea și transferarea s-au făcut în deplină respectare a legiuirilor și regulamentelor Bisericii Ortodoxe Române. Acolo unde a fost nevoie, I.P.S. Mitropolit Teoctist și P.S. Episcop-vicar Pimen Sucevеanul au săvîrșit slujbe de sfințire și resfințire de biserici și misionare, precum și vizite canonice și pastorale. Astfel în cursul anului 1983 s-au efectuat 35 numiri de preoți în parohiile vacante, 6 transferări. Au fost hirotoniți de I.P.S. Mitropolit Teoctist și de P. S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul 35 de candidați la preoție pe seama parohiilor din eparhie.

Ca o expresie a lucrării de înnoire pe care o cunosc aproape toate bisericile din eparhie, merită să fie amintit faptul că în 1983 s-au efectuat 8 lucrări de pictare a bisericilor, unele încă în lucru, numeroase reparații de biserici și case parohiale. Au fost rezolvate sesizările privitoare la indisciplina clerului. S-a redus prin transferări numărul navetiștilor. Preoții colaborează cu membrii consiliilor și comitetelor parohiale la bunul mers al vieții bisericești din parohie, la întărirea unității credincioșilor în susținerea tuturor acțiunilor obștești și sociale.

Raportorul aduce I.P.S. Părinte Președinte Mitropolit Teoctist respectuoase mulțumiri pentru grija deosebită, Onoratului Departament al Cultelor și Domnilor inspectori pentru solicitudinea arătată, autorităților locale de stat pentru înțelegerea arătată și tuturor celor ce au contribuit la bunul mers al vieții religioase.

Raportul sectorului cultural a fost prezentat de Dl. prof. univ. I. D. Lăudat, subliniindu-se activitatea pastoral-misionară și de formare a preotului, chemat să depună strădanii pentru păstrarea și promovarea unității spirituale a credincioșilor Bisericii drept-măritoare. În acest sens au fost amintite cursurile de îndrumare și orientare a clerului ținute la Institutele teologice de la București și Sibiu, seria a 69-a, la care au participat preoți din cadrul eparhiei noastre, precum și consfătuirile pastoral-misionare ținute la Iași, la Seminarul teologic de la Mănăstirea Neamț și la sediile unor protopopiate. Tematica întocmită prin părinteasca purtare de grijă a I. P. S. Mitropolit Teoctist a ținut seama de specificul misionar-pastoral al parohiilor, constituind pentru toți cei ce au participat un real prilej de îmbogățire a cunoștințelor și metodelor de lucru privind întărirea și apărarea unității de credință.

Slujbele arhierești și misionare săvîrșite de către I. P. S. Mitropolit Teoctist și P. S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul și cuvintele de învățătură rostite cu astfel de prilejuri au găsit o largă receptivitate în rîndul credincioșilor.

Activitatea editorială și tipografică s-a bucurat la rîndul ei de o atenție deosebită din partea I.P.S. Mitropolit Teoctist. În acest sens au fost amintite nu numai grija Întîistătătorului Bisericii din Moldova pentru îmbogățirea conținutului revistei „Mitropolia Moldovei și Sucevei“ și apariția ei la timp, pentru editarea unor lucrări monografice cum este „Mănăstirea Neamț“ sau a unor albume dedicate monumentelor istorico-artistice din eparhie, dintre care amintim „Biserica Voroneț“, pentru editarea cărții de rugăciuni și a Calendarului creștin ortodox de perete, ci și preocuparea I.P.S. Sale privind înzestrarea Tipografiei Centrului mitropolitan de la Mănăstirea Neamț cu noi utilaje, ca laboratorul foto și instalarea unui linotyp.

S-a remarcat grija I.P.S. Părinte Mitropolit Teoctist privind organizarea și buna desfășurare a procesului instructiv-educativ la Seminarul teologic de la Mănăstirea Neamț. Grija pentru formarea elevilor seminariști în spiritul iubirii de Patrie și al atașamentului față de Conducerea poporului nostru, al apărării bunurilor și valorilor spirituale românești și al slujirii semenului constituie preocuparea întregului corp profesoral și administrativ de la Seminarul teologic. De asemenea, raportorul a arătat sprijinul de care se bucură în desfășurarea acestei activități școala nemțeană, pepinieră a viitorilor slujitori ai Altarului strămoșesc, din partea Departamentului Cultelor prin salarizarea corpului didactic și administrativ, prin înlesnirea procurării tuturor materialelor necesare întreținerii și asigurării bunului mers al procesului de învățămînt etc.

Toate aceste preocupări desfășurate sub directa și părintească purtare de grijă a I. P. S. Mitropolit Teoctist, cu solicitudinea Departamentului Cultelor și a autorităților locale de stat, au menirea de a întări unitatea de credință a dreptcredincioșilor de pe aceste plaiuri în jurul Altarului străbun, activitate care — potrivit hotărîrilor Sfîntului Sinod — se bucură de un dinamic sprijin și din partea P. S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul. Această activitate cere o deosebită și jertfelnică dăruire din partea tuturor factorilor, pentru ca roadele ei să fie și mai bogate și îmbucurătoare.

P.C. Protopop Grigore Diaconu, raportorul comisiei economico-financiare, a prezentat darea de seamă privind situația economico-financiară de la 1 decembrie 1982 pînă la 31 noiembrie 1983, execuția bugetară și bilanțul financiar pe 1982, precum și proiectul de buget pe 1984 al Centrului eparhial și al instituțiilor anexe. Au fost amintite importantele lucrări care s-au executat la unele monumente istorice bisericești în cursul anului 1983, cum ar fi continuarea lucrărilor de restaurare a picturii exterioare de la Voroneț de către specialiștii restauratori din cadrul Institutului de Arte Plastice „N. Grigorescu“ din București și cele de restaurare și consolidare a fundațiilor, zidurilor și refacerea sistemului de arce și boltire în piatră de la Casa domnească a lui Ștefan cel Mare de la Mănăstirea Putna și de consolidare a zidului de incintă cu poarta de pe latura de vest și de est.

De asemenea, cu sprijinul primit din partea forurilor de stat competente s-au desfășurat ample lucrări și la alte monumente istorice, mănăstiri și biserici. Astfel, la Sfîntul Ioan cel Nou-Suceava s-a continuat executarea reparațiilor la acoperișul bisericii, s-au refăcut tencuielile la fațada sudică după ce s-au degajat și consolidat resturile de pictură în frescă. Totodată s-au continuat lucrările de sistematizare verticală a curții și de consolidare a clădirii de pe latura sudică.

La Mănăstirea Sucevița s-au început lucrările de înlocuire a învelitorii din șiță la biserică, executîndu-se pînă în prezent învelirea turlei, iar la Mănăstirea Slatina și biserica Bogdan Vodă din Rădăuți au început lucrări de restaurare și consolidare.

La Mănăstirea Vorona s-au continuat lucrările de construcție a noii clădiri pentru depozitul de patrimoniu și s-au turnat fundațiile și elevațiile din beton ale casei destinate stăreției, atelierelor și chiliilor. De asemenea, la Mănăstirile Rîșca, Dragomirna și Neamț s-au continuat lucrările de reparație și consolidare, iar la Mănăstirea Secu s-a dat în funcție depozitul pentru obiecte de patrimoniu care a fost dotat cu mobilier metalic. S-au terminat lucrările de refacere a acoperișului bisericii și de restaurare a turnului clopotniță de la Mănăstirea Sihăstria și la Mănăstirea Bistrița de construire a casei igumenești, fiind în curs de executare cele de conservare și restaurare a clădirii arhondaricului — fosta școală Petru Rareș. La Mănăstirea Horaița s-au efectuat lucrări de învelire a clădirilor din incintă, de finisare a interiorului bisericii în vederea pictării, de pictare a paraclisului și de reparare a turnului clopotniță și a corpului de chilii cu trapeza. S-au reînvelit turlele bisericii „Adormirea Maicii Domnului“ cu tablă de zinc la Mănăstirea Văratec și la Mănăstirea Gorovei s-au efectuat reparații generale la paraclisul din incintă, iar lucrările de la biserică fiind în stadiul de finisare.

La Seminarul teologic de la Mănăstirea Neamț s-au efectuat reparații generale la fațadele de nord și vest, continuîndu-se lucrările de refacere a împrejmuirii pe alinierea șoselei și la Tipografia Centrului mitropolitan s-a amenajat spațiul pentru laboratorul foto și linotip și pentru centrala termică. Se continuă executarea instalației termice.

Desigur că nu în ultimul rînd au fost amintite și lucrările de la Centrul eparhial, mai întîi cele de la Catedrala mitropolitană veche, unde se continuă lucrările de degajare a pridvorului, fiind reconstituit peretele vestic al bisericii, completat și montat ancadramentul de piatră bogat sculptat la ușa de acces, acoperișul peste pridvor refăcut în forma sa originară și revizuită întreaga învelitoare de tablă.

La casa-depozit de patrimoniu de la Golia s-au executat lucrări de scoatere a igrasiei și s-a continuat dotarea cu mobilier metalic și de lemn, panouri de expunere etc. La zidul de incintă de pe latura de vest al bisericii Golia și parțial pe latura sudică s-au executat lucrări de reparație.

La ansamblele Bărboi și Frumoasa se continuă lucrările. Astfel, la Bărboi s-au consolidat turlele, urmînd a se continua lucrările de finisare exterioară. Casa a fost consolidată, comple-

tîndu-se șarpanta acoperișului și învelitoarea de tablă zincată. La Frumoasa s-au continuat lucrările de consolidare și conservare la interiorul Casei domnești și a zidului de incintă. La bisericile Podgoria-Copou și Vovidenia, afectate de seismul din 1977, s-au executat lucrări de consolidare a zidurilor, de reparație interioară și exterioară și de refacere a tencuielilor.

La schitul Hlincea, pendinte de Mănăstirea Cetățuia, s-au efectuat lucrări de reparație generală, de consolidare și conservare a bisericii, clopotniței și zidului de incintă. Bilanțul lucrărilor executate în anul 1983, cu ajutorul Centrului eparhial și a credincioșilor și cu larga înțelegere a autorităților locale de stat, cuprinde 16 monumente istorice și 93 parohii. De menționat că numai subvențiile acordate în 1983 de Centrul eparhial monumentelor istorice pentru executarea lucrărilor de restaurare și conservare sînt în valoare de cca. 7 milioane lei, fapt care de la sine vorbește despre grija permanentă acordată de I. P. S. Mitropolit Teoctist acestor lucrări. I.P.S. Sa, înjugînd ziua cu noaptea, a făcut nenumărate vizite de lucru la toate monumentele bisericești, mănăstiri și biserici, interesîndu-se la fața locului de mersul acestor lucrări, iar unde a fost nevoie a dat îndrumările necesare, ceea ce desigur a contribuit foarte mult la buna desfășurare și încheiere a lucrărilor de restaurare și conservare a tuturor acestor valori ale patrimoniului nostru național. Raportorul a subliniat, de asemenea, că aceste lucrări nu s-ar fi putut efectua fără sprijinul plin de solicitudine al tuturor forurilor competente și a contribuției unor specialiști de înaltă competență.

Bilanțul cifric și contabil al tuturor activităților sectorului economic-financiar pe 1983 a fost prezentat de Dl. V. Vicol, șef contabil la Centrul eparhial.

Privind cele prezentate în dările de seamă, s-au înscris la cuvînt: P. C. Pr. Teodor Bodnar-Gura Humorului, P.C. Prot. V. Hrestic-Fălticeni, Dl. prof. dr. docent Gh. Chipail-Iași, P. C. Pr. P. Ciobanu-Slatina (Fălticeni), Dl. prof. I Enache-Piatra Neamț, P. C. Pr. M. Gheorghiu-Botoșani și P.C. Prot. T. Moroșanu-Cîmpulung Moldovenesc. Cu toții au subliniat că buna desfășurare a lucrărilor la toate sectoarele se datorează muncii cu hărnicie și dăruire la Centrul eparhial, precum și din partea clerului, a membrilor Consiliilor și comitetelor parohiale și conducerii mănăstirilor, sub purtarea de grijă a I. P. S. Mitropolit Teoctist și sprijinul acordat cu solicitudine și largă înțelegere de forurile noastre de stat.

Supuse la vot, rapoartele la cele trei sectoare, Bilanțul și contul de execuție bugetară pe 1983 și Planul financiar pe anul 1984 al Centrului eparhial și al instituțiilor anexe au fost în unanimitate aprobate.

Cu sentimente de adîncă recunoștință pentru larga înțelegere de care ne bucurăm și hotărîtă adeziune la chemările *Apelului F.D.U.S.*, a fost citit textul proiectului de telegramă adresat Domnului Constantin Dăscălescu, Prim-ministru al Guvernului R. S. România: *„Aflîndu-ne în sesiune anuală de lucru a Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Iașilor, Noi personal și membrii acestui organism bisericesc își îndreaptă gîndurile către Dumneavoastră și*

către înaltul Guvern al R. S. România și prin Dumneavoastră către Conducerea superioară de stat spre a Vă exprima sentimentele noastre de recunoștință și prețuire pentru prodigioasa activitate pe care o desfășurați în vederea bunăstării obștești și a afirmării României socialiste în lume.

Păstrînd viu în amintirea noastră mesajul de pace pe care, prin recentele vizite în țări ale Orientului îndepărtat, l-ați făcut cunoscut și rodnicele rezultate pe care le-ați dobîndit și nutrind convingerea că toate inițiativele de pace ale îndreptătorului guvern vor găsi un adînc ecou în rîndul credincioșilor Bisericii noastre dreptmăritoare, Vă asigurăm că nu vom precupeți nici un efort în epopeica lucrare de înălțare a scumpei noastre Patrii, Republica Socialistă România, pe cele mai înalte trepte de cultură, bunăstare, progres și civilizație și vom face totul pentru ca între țări și popoare să sălășluiască pacea, să înceteze cursa înarmărilor, în primul rînd a înarmărilor nucleare și să dispară orice coșmar al unui cataclism nuclear, care împiedică dezvoltarea și linștea întregii omeniri".

Cu sentimente de dragoste și prețuire pentru strădaniile depuse în vederea promovării slujirii Bisericii Ortodoxe Române, pentru sprijinirea celor mai nobile năzuințe ale poporului nostru, a fost propus următorul proiect de telegramă trimisă Prea Fericitului Patriarh Iustin : *„Întruniți în sesiune anuală de lucru, membrii Adunării eparhiale și Noi personal ne îndreptăm gîndurile către Prea Fericirea Voastră spre a Vă exprima în numele credincioșilor și slujitorilor din Arhiepiscopia Iașilor simțămintele Noastre de dragoste fiască și adîncă recunoștință pentru purtarea de grijă părintească a slujitorilor Bisericii strămoșești și pentru tot ce dăruiți zi cu zi înălțării ei.*

Noi și fiii noștri duhovnicești, membrii Adunării eparhiale, prisosim întru mulțumire pentru recenta cercetare duhovnicească făcută mănăstirilor, parohiilor, în toamna aceasta, călăuzind istorica vizită în Moldova a Sanctității Sale Patriarhului Pimen al Moscovei și cinstind Catedrala noastră mitropolitană cu Sfînta Liturghie în ziua pomenirii Cuvioasei Parascheva.

Cu aleasă bucurie, Vă aducem la cunoștință că viața bisericească din Arhiepiscopia Iașilor s-a desfășurat rodnic, potrivit îndrumărilor Sfîntului Sinod, bucurîndu-ne de înțelegerea organelor de stat locale. Vă asigurăm că nu vom precupeți nimic pentru sprijinirea cu hotărîre a strălucitelor inițiative pentru dezarmare și pace ale Mult Stimatului Președinte al Republicii Socialiste România, Domnul Nicolae Ceaușescu, privind încetarea amplasării de noi rachete nucleare pe continentul european ca și în alte părți ale lumii, necesitatea imperioasă a reluării convorbirilor de la Geneva, precum și rezolvarea tuturor diferendelor politice pe cale pașnică vor găsi un adînc ecou în lucrarea Noastră.

În acest simțămînt, Vă încredințăm că fiii și slujitorii Bisericii strămoșești de pe aceste plaiuri moldovene, identificați cu Altarul părinților noștri, sînt hotărîți să păstreze cu sfințenie unitatea mărturisirii de credință, factor component al unității poporului

nostru a cărui muncă o vom sprijini fără preget, făcînd din luminoasa aniversare a celor 65 de ani de la înfăptuirea statului național unitar român un moment de sporire a simțămintelor noastre patriotice.

Înălțînd gîndul către Bunul Dumnezeu, într-un glas Îl rugăm să Vă înzilească mulți ani la cîrma Bisericii Ortodoxe Române, adăugînd noi și noi coroane de înfăptuiri".

În aceeași atmosferă de atașament pentru chemările *Apelului F.D.U.S.*, cu sentimente de recunoștință pentru sprijinul primit din partea Statului nostru, s-a dat citire textului proiectului de telegramă adresată Domnului Prof. Ion Roșianu, Președintele Departamentului Cultelor : *„Aflîndu-ne sub impulsul vibrantei cuvîntări rostită de către Domnul Nicolae Ceaușescu, Președintele scumpei noastre țări, cu prilejul împlinirii a 65 de ani de la făurirea statului național unitar român, consfințit o dată pentru totdeauna la Alba Iulia, în acea măreață și înălțătoare zi, membrii Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Iașilor și Noi personal am trăit clipe înălțătoare, aprofundînd Mesajul pentru pace al F.D.U.S. și luînd cunoștință de noile inițiative ale celui dintîi fiu al vrednicului nostru popor, Mult Stimatul Președinte al Republicii, Domnul Nicolae Ceaușescu, unanim primite și apreciate de slujitorii și credincioșii acestei eparhii doresc și luptă ca să fie pace în lume.*

Totodată, s-a luat act, cu bucurie, de împlinirile înscrise și anul acesta în cronica Bisericii strămoșești din Moldova și Bucovina, ele însele mărturii de netăgăduit ale libertății religioase depline de care ne bucurăm și ale marilor realizări pe care, an de an, poporul nostru le înscrie în cartea sa de aur.

Cu astfel de simțăminte, Vă rugăm să primiți, Domnule Președinte, Dumneavoastră și prin Dumneavoastră înalta Conducere de stat, sentimentele noastre de prețuire și aleasă recunoștință pentru tot sprijinul acordat și în acest an, împreună cu asigurarea că vom face totul pentru ca nobilele gînduri și vreri ale poporului nostru să găsească un adînc ecou în sufletele slujitorilor și drept-măritorilor creștini de pe aceste înfloritoare plaiuri, dintotdeauna mărturii ale păcii și bunei înțelegeri, convinși fiind că astfel triumfă rațiunea, iar România socialistă se afirmă ca una dintre cele mai de seamă țări în lupta pentru statornicirea păcii pe pămînt.

Vă încredințăm, Domnule Președinte, că ne vom spori eforturile în sprijinirea muncii poporului nostru și pentru îndrumarea tuturor slujitorilor altarelor ortodoxe pe acest drum de avînt patriotic, de unitate națională și de apărare a vieții".

Cu convingerea că pacea este cauza sfîntă a tuturor oamenilor și dreptul sacru al vieții, fiind cel mai mare drept al omului, a fost propus textul telegramei adresată Comitetutului Național pentru Apărarea Păcii : *„Întruniți în sesiune anuală de lucru, astăzi 4 decembrie a.c., membrii Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Iașilor și Noi personal ne îndreptăm gîndurile către Dumneavoastră, eminenți mesageri ai sălășluirii păcii pe pămînt spre a Vă adresa cele mai călduroase simțăminte de prețuire pentru tot ceea ce ați între-*

prins și în anul acesta, așa încît lumea viață să aibă și din belșug să aibă.

Ne este deosebit de plăcut să vă încredințăm că în ciuda norilor amenințători care planează mai ales asupra Europei și de bună seamă asupra lumii întregi, hotărîrea noastră, a credincioșilor dreptmăritori, slujitorilor bisericești și ierarhilor Bisericii strămoșești, este aceea de a face totul — pînă nu este prea tîrziu — pentru ca în lume să fie pace, iar între oameni bună înțelegere".

Au mai fost citite textele proiectelor de telegrame trimise președinților Consiliilor Populare Județene : Iași, Botoșani, Suceava și Neamț, cărora s-a exprimat recunoștința noastră pentru solicitudinea și sprijinul de care ne bucurăm din partea organelor locale de stat în desfășurarea lucrării noastre de slujire : *„Aflîndu-ne în sesiune anuală de lucru, azi 4 decembrie a.c., Noi personal și membrii Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Iașilor dorim să Vă exprimăm cele mai alese simțăminte de prețuire pentru activitatea pe care o desfășurați pentru înflorirea județului și să vă încredințăm că și pe viitor clericii și dreptcredincioșii creștini de pe aceste plaiuri vor face totul pentru înălțarea scumpei noastre Patrii pe cele mai înalte trepte de cultură și civilizație, pentru statornicirea unei păci trainice în lume și pentru afirmarea României socialiste pe toate meridianele globului".*

În încheierea lucrărilor, I.P.S. Președinte Mitropolit Teoctist, aducînd alese mulțumiri forurilor de stat, Departamentului Cultelor și tuturor celor ce au contribuit la buna desfășurare a activităților din cadrul sectoarelor administrativ-bisericesc, cultural-misionar și economic-financiar, a asigurat pe toți cei prezenți că Sesiunea anuală de lucru a Adunării eparhiale, prin atmosfera de vibrant patriotism prilejuită de *Apelul pentru dezarmare și pace al F.D.U.S.* și aniversarea a 65 de ani de la făurirea statului unitar național român la 1 Decembrie 1918 se va înscrie în cronica Arhiepiscopiei Iașilor ca un moment de referință.

După încheierea lucrărilor, toți membrii Adunării eparhiale au participat la agapa tradițională.

Prot. M. MOCANU și Diac. V. NECHITA

EUHARISTIA — TAINA UNITĂȚII BISERICII ȘI A MÎNTUIRII ÎN HRISTOS *

Unitatea Bisericii este o problemă majoră care preocupă intens cugetarea și simțirea teologică a zilelor noastre. Această problemă cu o pondere esențială pentru conștiința creștină, devine cu atît mai acută, cu cît creștinătatea întreagă sesizează nefirescul și paradoxul acestei stări, situată la extremitatea opusă scopului pentru care, prin activitatea, jertfa și învierea Sa, Mîntuitorul Iisus Hristos a întemeiat Biserica ; pentru „ca toți să fie una“ (Ioan 17, 21), după fundamentul și arhetipul unității absolute a Sfintei Treimi. Realizarea unității Bisericii s-a căutat pe mai multe căi, la început predominînd aspectul practic, fratern al unei solidarități umane, înaintîndu-se treptat prin dialog teologic spre o unitate dogmatică, manifestată prin unitatea mărturisirii acelorași adevăruri de credință. Și pentru că unitatea cea mai intimă care se poate realiza între om și Dumnezeu este aceea care se înfăptuiește prin împărtășirea cu Sfîntul Trup și Sînge al lui Hristos s-a conchis, de aici, că prin aceasta se realizează și unitatea tuturor celor ce se împărtășesc între ei înșiși indiferent de confesiunea creștină din care fac parte, mergîndu-se pînă la relativizarea și nesocotirea adevărului dogmatic.

Sfînta Euharistie este prin esența sa un factor de unitate, căci identitatea Trupului euharistic cu al celui hristic fizic, atrage după sine, simultan și o unitate eclesială a tuturor celor care se împărtășesc cu Hristos cel euharistic. Aprofundarea relației Euharistie-Biserică a sesizat și a scos la lumină sensuri și bogății inepuizabile ale acestei Taine a Tainelor, cum mai este denumită Sfînta Euharistie, care se dovedește a fi Taina Bisericii prin excelență, nu numai ca una dintre Taine, ci Taină în care Biserica ni se arată ca Sacrament și în care Euharistia înglobează întreaga realitate a Bisericii într-o continuă deschidere [1] și creștere prin Hristos în Duhul Sfînt.

Dar realizează Sfînta Euharistie prin ea însăși unitatea creștină cînd în locul Bisericii celei una există astăzi nenumărate confesiuni și denominațiuni care sînt mai mult sau mai puțin depărtate de adevărul cel unul propoveduit prin succesiunea harului și identitatea credinței de Biserica cea una, sfîntă, sobornicească și apostolească ? Poate constitui comuniunea euharistică Biserica cea una și adevărată dacă cei care se împărtășesc sînt de credințe diferite, propoveduiesc pe unul și același Hristos în mod felurit, între ei existînd divergențe de natură teologică care constituie obstacole de netrecut în calea unirii ? Între cuvînt și sacrament există o unitate organică foarte strînsă. Cum se poate atunci ca să cred într-un anumit fel și să mă unesc cu Hristos cel euharistic la o comunitate care mărturi-

---

* Lucrare de seminar întocmită și susținută la specialitatea, *Teologia Dogmatică și Simbolică*, sub îndrumarea Pr. prof. dr. Dumitru Gh. Radu, care a dat și avizul pentru publicare.

1. Boris Bobrinskoy, *L'Eucharistie, plenitude de l'Eglise,* în Boris Bobrinskoy, Jean-Jacques Heitz, Paul Lebeau s. j. *„Intercommunion. Des chrétiens s'interrogent — Euharistie — Eglise — Unité“*, Mame, 1969, p. 18, la Pr. prof. dr. Dumitru Radu, *Caracterul eclesiologic al Sfintelor Taine și problema comuniunii,* teză de doctorat, în „Ortodoxia“, XXX, 1978, nr. 1-2, p. 257.

seşte pe Hristos în mod deosebit decît Biserica al cărei mădular viu sînt eu ? Aceasta înseamnă a reduce Euharistia la o acțiune magică care lucrează arbitrar o unire iluzorie și de un sentimentalism vag, neîntemeiată în adevăr.

De aceea, în cele ce urmează, analizînd și ființa dumnezeeștii și mîntuitoarei Taine a Sfintei Euharistii vom lămuri și preciza aspectele schițate mai sus pentru a fi mereu în adevăr, cu fermitate, neclintiți în fața tuturor ademenirilor care periclitează credința cea adevărată prin relativizarea și artificializarea ei în conjuncturi circumstanțiale și tendențioase.

EUHARISTIA CA TAINĂ ȘI JERTFĂ

Bogăția de sensuri, adevărată plenitudine ontologică integrînd în unitatea cea mai strînsă pe Dumnezeu și om, implicînd dimensiunea cosmică a existenței și prefigurînd totodată și unitatea eshatologică, a Sfintei Euharistii, nu poate fi stabilită și înțeleasă decît prin unitatea de credință în Hristos cel adevărat din Biserica al cărei Cap este, bazată pe Revelația dumnezeiască supranaturală cuprinsă în Sfînta Scriptură și în Sfînta Tradiție [2]. Căci Euharistia nu este un lucru, un obiect, ci ea este viață și izvor de viață [3], subiectivitate dinamică, căci prin prefacere (μεταβολή) jertfa Bisericii, a credincioșilor, pîinea și vinul, expresie a lucrării umane în creație, oferite în iubire lui Dumnezeu, devin Trupul și Sîngele lui Hristos, îndumnezeite prin jertfa, moartea și Învierea Sa și prin aceasta purtătoare de viață prin energiile dumnezeiești, prin harul îndumnezeitor, pentru toți cei care se vor împărtăși de ele.

Euharistia este comemorare a Golgotei și actualizare a ei, prezență a lui Hristos care se jertfește nesîngeros, integrînd și cuprinzînd în jertfa Sa și jertfa credincioșilor, aducîndu-Se pe Sine etern Tatălui ca jertfă în predare desăvîrșită și aducînd astfel Tatălui și jertfa credincioșilor cuprinsă în jertfa Sa, pe ei în starea de jertfă, de predare tainică lui Dumnezeu. „Căci, spune Sfîntul Chiril al Alexandriei, în Hristos este aducerea noastră și prin El ne apropiem noi cei întinați. Dar ne îndreptăm prin credință și ne oferim Tatălui spre miros de bună mireasmă, nemaiavîndu-ne pe noi înșine, ci pe Hristos în noi, bună mireasmă duhovnicească“ [4]. Astfel, Euharistia este întîlnirea și comuniunea intimă dintre Dumnezeu, Care se dăruiește în iubirea Sa mîntuitoare și omul care caută neîncetat și cu dorință arzătoare adevărul și viața dumnezeiască, stimulat și el spre dăruire de sine în iubire, care unește cu cel căutat și iubit. De aceea, Euharistia este și Taină a Bisericii și Jertfă, cele două aspecte ale ei fiind nedespărțite. „Chiar ca Jertfă ea este o Taină,

---

2. Jean-Jacques von Allmen, *Essai sur le Repas du Seigneur*, Delachaux et Niestlé, Neuchâtel 1966, p. 19.

3. *Ibidem*, p. 20 ; cf. Sf. Chiril al Alexandriei, *Commentarium in Math. XXVI, 26*, P. G. LXXII, 452, „Dumnezeu este viață și El a creat totul pentru viață. El face viu totul prin Cuvîntul Său în Sfîntul Duh..., Hristos se comunică sufletelor noastre prin Sfîntul Duh, corpurilor noastre prin comuniune sacramentală. Uniți cu Trupul și Sîngele Cuvîntului vieții noi avem viața în noi înșine“.

4. Sfîntul Chiril al Alexandriei, *Adoratio in spiritu et veritate*, XV, P. G., LXVIII, 973 B.

căci dăruindu-ne lui Dumnezeu ne înălțăm și ne împărtășim de sfințirea și binecuvîntarea Lui, și chiar Taina este o Jertfă, căci Trupul Domnului care ni se dă este în stare de Trup jertfit și înviat, și ne imprimă starea de jertfă prin care ne înălțăm și înaintăm spre înviere“ [5]. Spre deosebire de celelalte Taine ale Bisericii în care într-o formă vizibilă Hristos ne împărtășește în Duhul Sfînt harul Său, prin umanitatea Sa îndumnezeită, penetrată și transfigurată de energia dumnezeiască, în Sfînta Euharistie se oferă pe Sine Însuși, Însuși Trupul Său, sub chipul pîinii și al vinului, care prin epicleză încetează de a mai fi simplu pîine și vin, ci sînt, de aici înainte, însăși umanitatea enipostaziată în Cuvîntul și Fiul lui Dumnezeu în Sfînta Fecioară Maria, înviată și înălțată de-a dreapta Tatălui, în intimitatea și comuniunea absolută a Sfintei Treimi. În Euharistie Hristos nu ne dă numai o „iradiere a stării Sale de jertfă și de înviere, ci Însuși Trupul Său în această stare“ și de aceea Euharistia este culminarea tuturor celorlalte Taine [6]. Omul participă astfel la umanitatea slăvită a lui Hristos care nu este „ființa lui Dumnezeu“, ci o umanitate consubstanțială omului și compatibilă lui ca mîncare și băutură [7]. Căci așa cum pîinea și vinul constituie hrana esențială pentru trupul omenesc, fiind transformată oarecum în însăși ființa omului, tot așa pîinii și vinului euharistic se dă o finalitate și un sens nou prin prefacerea de către Sfîntul Duh, devenind tip al umanității viitoare, unite deplin cu Hristos și transfigurate, Taină în care umanitatea îndumnezeită a lui Hristos devine a noastră [8].

De aceea, Euharistia constituie culmea relației omului cu Dumnezeu în Hristos, pentru că prin ea Hristos este plenar în noi, și noi sîntem în El, în comuniunea și unitatea iubirii, a vieții în plenitudinea ei. Anticipînd starea eshatologică ea este ancorată în jertfa istorică de pe Golgota cînd Iisus Hristos se face ascultător față de Tatăl pînă la moartea pe cruce (Fil. 2, 8), aducînd o jertfă curată întru miros de bună mireasmă duhovnicească, constînd din umanitatea Sa care astfel devine în gradul cel mai înalt transparentă pentru Dumnezeu. Dar aceasta nu înseamnă că Euharistia se reduce la un aspect doar comemorativ, la aspectul de memorial al patimilor și Învierii Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, pe care le proclamăm prin celebrarea noastră. În Euharistie Hristos este o prezență actuală și mîntuitoare, mereu nouă cu fiecare săvîrșire [9]. Prezența euharis-

---

5. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1978, p. 104 ; idem, *Teologia Euharistiei*, în „Ortodoxia“, XXI, 1963, nr. 3, p. 354.

6. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia dogmatică...*, vol. III, p. 105.

7. John Meyendorff, *Bizantine Theology, Historical Trends-Doctrinal Themes*, Mowbrays, London and Oxford, 1975, p. 203.

8. *Ibidem*, p. 205.

9. Jean de Watteville, *Le sacrifice dans les texts eucharistiques des premiers siècles*, Delachaux et Niestlé, Neuchâtel, 1966, p. 18 ; cf. Emmanuel Lanne, *L'Eglise Une dans la prière eucharistique*, în „Irenikon“, L, 1977, nr. 3, p. 326... ; Lars Thunberg, *Experimental Communion Fellowship*, în „The Ecumenical Review“ XXII, 1970, nr. 2, p. 139. „Toată viața creștină este atît o actualizare a ceva care s-a petrecut cu adevărat — actul obiectiv al lui Dumnezeu în Hristos, o dată pentru totdeauna — și o anticipare a ceea ce va veni — aici și acum apropiind acele lucruri ultime care vor fi deplin realizate din cauza a ceea ce s-a întîmplat o dată“.

tică a lui Hristos este prezența eternă a lui Dumnezeu, trecut și prezent depășind sferele lor rigide și definitive, plasîndu-se sub lumina atotputerniciei divine care lucrează prioritar, unind pe cele disparate și orientîndu-le spre eshatologic înțeles ca unire cu Dumnezeu, copleșită de prezența Sa. Aceasta înseamnă că prin Euharistie, pe care a poruncit Apostolilor să o săvîrșească în amintirea sa, (Luca 22 19 ; I Corinteni 11, 24), Hristos actualizează jertfa Sa obiectivă pentru întreaga omenire, fiecare comunitate și fiecare persoană umană în parte însușindu-și subiectiv roadele ei, fiind atrasă astfel în jertfă de sine lui Dumnezeu pe temeiul jertfei unice, dar eterne și mereu aducîndu-se a lui Hristos către Tatăl. Astfel „articulată vertical în jertfa de pe Golgota, Sfînta Euharistie nu rămîne o simplă anamneză sau comemorare a morții și învierii lui Hristos, ci o jertfă reală și supremă, explicată prin starea de jertfă continuă a lui Hristos în fața Tatălui, chiar și pe scaunul slavei de-a dreapta Lui“ [10]. Jertfa euharistică este una și aceeași cu jertfa Golgotei, jertfa noastră absorbindu-se în jertfa lui Hristos, această unitate împlinindu-se prin consacrarea, prin prefacerea elementelor aduse de Biserică, adică a pîinii și a vinului în Trupul și Sîngele lui Hristos și împărtășirea credincioșilor cu ele.

Fiind jertfă, iar jertfa ținînd de persoană și fiind specificitatea ei ființială cea mai profundă, în acest caz jertfa fiind a Persoanei lui Hristos, Logosul întrupat, Arhiereul suprem, căci jertfa este indisolubil legată de slujirea preoțească, Euharistia „este Taina prezenței celei mai depline și a lucrării celei mai eficace a lui Hristos în Biserică și prin ea în lumea întreagă“ [11]. Jertfa înseamnă prezență a celui ce se jertfește, dăruindu-se pe Sine, și trăirea și simțirea acestei prezențe de cel căruia persoana se dăruiește în iubire. De aceea, în Euharistie, Jertfă și Taină există în modul cel mai unitar realizînd unirea cea mai deplină între Hristos și credincios. Acesta este adevărul Scripturii și al Bisericii ; Hristos este pîinea vieții (Ioan 6, 35), adevăr propovăduit de Biserică peste veacuri pînă astăzi. În acest sens, Sfîntul Chiril al Ierusalimului spune că „în chipul pîinii ți se dă Trupul iar în chipul vinului ți se dă Sîngele ca să ajungi prin împărtășirea cu Trupul și cu Sîngele lui Hristos unit într-un singur Trup și Sînge cu El“ [12], iar Sfîntul Ioan Damaschin afirmă că „pîinea și vinul sînt în chip real Trupul unit cu dumnezeirea...“, însăși pîinea și vinul se prefac în Trupul și Sîngele Domnului..., prin Duhul Sfînt..., iar pîinea și vinul sînt Trupul îndumnezeit al Domnului“ [13].

Dar acțiunea de prefacere a elementelor euharistice în Trupul și Sîngele Domnului nu este un act exlusiv al lui Dumnezeu, în sensul că Dumnezeu lucrează neținînd seamă de apelul omenesc.

---

10. Pr. prof Dumitru Radu, *Sfintele Taine în viața Bisericii,* în „Studii Teologice“, XXXIII, 1983, nr. 3-4, p. 183.

11. *Ibidem.*

12. Sf. Chiril al Ierusalimului, *Catehezele,* partea a II-a traducere Pr. D. Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1943, p. 562.

13. Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica,* trad. de Pr. D. Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1943, p. 312-313.

Prefacerea se datorează Sfîntului Duh, dar ea este precedată de invocarea Bisericii prin preot, astfel încît există o sinergie divino-umană în Euharistie, concretizată în epiclezăă, care nu poate fi separată de cuvintele de instituire, toate constituind un tot unitar și dinamic, acesta fiind momentul central al jertfei euharistice [14], o culme atît a rugăciunii Bisericii cît și a lucrării divine, în cadrul acestei „Cincizecimi euharistice". Epicleza fiind în esență rugăciunea pentru realizarea prezenței divine printre credincioși [15], rugăciune a întregii Biserici în frunte cu preoția ei, aceasta reprezintă o articulare a Bisericii și a sacramentelor în însăși Sfînta Treime, depășindu-se un hristomonism ce vizează o imanentizare a realităților eclesial-sacramentale și cu aceasta pierderea sensului ontologic profund care caracterizează Trupul tainic al lui Hristos — Biserica.

Așadar, Euharistia, memorialul sacrificiului Noului Adam, este actul ritual al Marelui Arhiereu Iisus Hristos prin Trupul Său eclesial, prelungind și actualizînd în fiecare zi misterul pascal, jertfă unică și exhaustivă, pentru a pregăti recapitularea eshatologică, traducînd propria Sa iubire față de Tatăl, în „jertfe spirituale" ale credincioșilor în plină istorie umană [16], printr-un dinamism care constituie mereu Biserica, într-o noutate neîntreruptă înglobînd cele ale lumii și restituindu-le Împărăției lui Dumnezeu, în Cuvîntul lui Dumnezeu, Rațiunea supremă, în care se scufundă și se unifică rațiunile finite ale creației. Sfînta Euharistie este prin aceasta taina supremă a comuniunii între Dumnezeu și om, sădind în om în dimensiunea eclesială a vieții chipul realităților viitoare și lucrînd efectiv la sfințirea sa spre slava învierii.

I. CARACTERUL ECLESIOLOGIC AL EUHARISTIEI ȘI UNITATEA BISERICII

Împărtășirea cu Hristos în Sfînta Euharistie, pe lîngă aspectul prezenței lui Hristos în noi, așa cum a promis celor care cred în El (Ioan 6, 56), are și un aspect comunitar-eclesial, fiind o încorporare desăvîrșită în Trupul cel tainic al lui Hristos, Biserica, extensiune a Sa în umanitate, prin și în care oamenii devin mădulare intime ale acestui Trup, pline de Hristos cel înviat. Hristos devenind al nostru cu atît mai mult noi devenim ai Lui, ne facem ai Lui, într-o dialectică dinamică articulată în realitatea dumnezeiască. Euharistia fiind săvîrșită în Biserică și de către Biserică, avînd deci un profund caracter eclesial, la rîndul ei ea constituie, face Biserica, Trupul comunitar-sobornicesc al lui Hristos din umanitate. Printr-o simultaneitate și o reciprocitate care ține de paradoxul și sublimul inefabil al realității dumnezeiești atotcuprinzătoare, Biserica face Euharistia și Euharistia face Biserica [17]. Căci după cum spune Nico-

---

14. Pr. prof. Dumitru Radu, *Caracterul eclesiologic al Sfintelor Taine...*, p. 284.

15. John Mckenna, *Eucharist and the Holy Spirit,* the Eucharistic Epiclesis in 20-th Century Theology, SPCK, London, 1975, p. 17.

16. Jean de Baciocchi, *L'Eucharistie dans le catholicisme actuel,* în „Lumière et vie" 84, t. XVI, 1967, p. 12.

17. G. Martelet, *Résurrection, Eucharistie et genése de l'homme,* Desclée, Paris, 1972, p. 180 ; Max Thurian, *La pain unique,* Les Presses de Taizé, Editions du Seuil, Paris, 1957, p. 57 ; idem, *Amour et verité se rencontrent,* Les Presses de Taizé, 1964, p. 153.

lae Cabasila, „Sfintele Taine sînt Trupul și Sîngele Domnului, dar sînt totodată hrana și băutura cea adevărată a Bisericii lui Hristos. Iar prin împărtășire nu Biserica le preface pe ele, deoarece cele mai tari biruiesc. Precum fierul înroșit în foc ni se arată aievea ca foc nu ca fier, deoarece însușirile fierului sînt absorbite cu totul de cele ale focului, tot așa și cu Biserica lui Hristos: dacă ar putea cineva să o cuprindă cu privirea n-ar vedea decît Însuși Trupul Domnului, prin aceea că este unită cu El și că se împărtășește din Trupul Lui. Pentru acest motiv Sfîntul Apostol Pavel scrie corintenilor: „voi sînteți Trupul lui Hristos și fiecare în parte mădular al Lui“ (I Corinteni 12, 27). Iar dacă l-a numit pe El cap și pe noi membre, aceasta nu a făcut-o pentru a exprima grija iubitoare a lui Hristos față de noi și rolul Său de educator precum și supunerea noastră..., ci a voit să arate ceea ce El spunea, anume că, credincioșii trăiesc de acum prin acest Sînge sfînt viața în Hristos, că depind în mod real de acest Cap și că sînt îmbrăcați cu acest Trup prea Sfînt“ [18].

Prezența reală a lui Hristos în Euharistie, nedespărțit de Duhul este fundamentul Bisericii, în care Hristos ca Persoană dumnezeiască, una cu Tatăl și cu Sfîntul Duh, adună pe oameni în comuniunea Trupului Său extins în lume — Biserica — împărtășindu-le viața dumnezeiască. Trupul euharistic al lui Hristos este comuniunea amîndorura, prezența reală a lui Hristos în Biserică Sa“ [19]. De aceea, „Euharistia este sacramentul care cu adevărat transformă o comunitate umană în Biserica lui Dumnezeu și este criteriul ultim și baza structurii eclesiale“ [20]. Ea face să crească continuu Trupul eclesial al lui Hristos, unind cu Hristos într-un mod tot mai intim și mai strîns, cu fiecare împărtășire pe toți cei care predau viața lor lui Hristos pentru ca să nu mai trăiască lor, ci în Hristos și cu Hristos (Galateni 2, 20). Fiind încorporare desăvîrșită în Hristos, o koinonia (κοινονία) plenară cu El în Duhul Sfînt în Biserica Sa prin prefacere și împărtășire, Euharistia reprezintă o culme a Tainelor, pentru că în ea „Biserica se desăvîrșește și se manifestă și orice sacrament este în funcție de Euharistie și se săvîrșește prin puterea sa care este aceea a Bisericii“ [21]. Ea este deci o culme a Tainelor, dar nedespărțită de ele, nedespărțită de Botez și Mirungere, care o anticipează și pe care le desăvîrșește și le pecetluiește prin unirea euharistică cu Hristos, mereu nouă și mereu activată în creșterea eclesială care înaintează spre Parusie și înviere pe de o parte și spre desăvîrșirea, sfințirea și mîntuirea fiecărui ins uman pe de altă parte. Dacă Botezul este începutul încorporării credinciosului la Hristos, iar Mirungerea o accentuare și o amplificare a acesteia, Euharistia realizează deplina comuniune cu Hristos, încorporarea desăvîrșită a credincioșilor în El, făcîndu-l pe om mădular deplin al

---

18. Nicolae Cabasila, *Tîlcuirea dumnezeieștii Liturghii*, trad. diac. Ene Braniște, București, 1946, p. 90-91.

19. E. Schillebeecks, *La présence du Christ dans l'Eucharistie*, Les Edition du Cerf, Paris, 1970, p. 133.

20. John Meyendorff, *Byzantine Theology*, p. 207.

21. Paul Evdokimov, *L'Orthodoxie*, Delachaux et Niestlé, Neuchâtel, 1965, p. 266.

Trupului Său și realizînd unitatea tuturor creștinilor în Hristos și întreolaltă [22].

O semnificație deosebită o prezintă în raport cu Sfînta Euharistie, ca dealtfel și cu toate celelalte Sf. Taine, Taina Preoției, pentru că toate Tainele își au temei în preoția cea eternă a lui Hristos care transmite această putere organelor văzute, preoților Bisericii, prin care El Însuși lucrează efectiv, dar nevăzut, pentru ca aceștia în calitate de slujitori și iconomi ai Tainelor (I Corinteni 4, 1), să lucreze în Biserică, împărtășind în forme sensibile harul nevăzut spre mîntuirea oamenilor. Nu există și nu poate exista Euharistie și nici o Taină fără preoție sacramentală [23], care este articulată în arhieria eternă și de maximă eficiență a lui Hristos. Euharistia, ca orice Taină, are caracter sacerdotal, preoțesc. Acțiunea euharistică ca factor esențial al Bisericii în care e dată plenitudinea Trupului eclesial al lui Hristos semnifică că orice reuniune euharistică locală avînd pe episcop în frunte, posedă toată plenitudinea Bisericii lui Dumnezeu, în Hristos, în unitate cu Biserica cea una, cu Biserica ecumenică, actualizînd misterul Bisericii universale în Biserica locală [24].

Euharistia nu este ceva care în mod automat, prin o putere intrinsecă ei, produce comuniunea cu Hristos, ci ea este prezența personală a lui Hristos [25], în gradul cel mai înalt, a Arhiereului suprem care neîncetat se află în starea de jertfă în fața Tatălui. Ea este expresia preoției eterne a lui Hristos care se dăruiește în chip euharistic, unindu-se cu credincioșii și dînd posibilitate Bisericii, Trupul Său extins în umanitate, să facă prin preoția ei mereu actuală prezența personală a lui Hristos prin invocarea și prin rugăciunea ei în Biserică. De aceea, pentru credinciosul ortodox „primul principiu sacramental, cel de care trebuie să se țină cont înainte de toate, este autoritatea preotului și mai precis apartenența sa la Biserică“ [26].

De aceea, Euharistia nu poate fi disociată, separată de celelalte Taine ale Bisericii, unirea cu Hristos în Euharistie fiind o încununare și o pecetluire a unirii cu El începută prin Botez și sporită prin Mirungere, toate în Biserică prin preoția sacramentală, toate avînd la bază unitatea credinței în Hristos. Biserica este nu numai o comunitate euharistică, ci și una sacramentală, căci Euharistia nu poate fi despărțită de Botez, începutul încorporării la Hristos,

---

22. Pr. prof. Dumitru Radu, *Caracterul eclesiologic al Sfintelor Taine,* p. 263.

23. Idem, *Sfintele Taine în viața Bisericii,* p. 184 ; cf. Pr. prof. D. Stăniloae, *Biserica universală și sobornicească,* în „Ortodoxia“, XVIII, 1966, nr. 2, p. 169.

24. Chrisostom Konstantinidis, *Interkommunion aus der Sicht der Orthodoxie*, în Ernst Suttner, *Euharistie, Zeichen der Einheit*“, Erstes Regensburger Okumenischen Symposion, Verlag Friedrich Pustet, Regensburg, 1970, p. 96.

25. E. Schillebeecks, *op. cit.*, p. 132.

26. Alexis van der Mensbrugghe, *Les sacraments : Ponts ou murs entre l'Orthodoxie et Rome ?,* în „Messager de l'Exarhat du Patriarche russe en Europe occidentale“, Revue trimestrielle, Paris, 51, 1965, nr. 3, p. 171 ; cf. Basile Krivocheine, *L'eclesiologie de Saint Basile le Grand,* în „Messager de l'Exarchat du Patriarhie russe...“, nr. 66, 1969, nr. 2.

de Mirungere și de Preoția sacramentală. Prin toate acestea și în unitatea lor internă, organică, oamenii se nasc în Hristos prin Botez, cresc în comuniunea cu El prin Mirungere, realizînd unirea desăvîrșită în Euharistie. Sfîntul Ignatie Teoforul, accentuînd acestea, spune: „Căutați așadar să participați la o singură Euharistie, pentru că unul este Trupul Domnului nostru Iisus Hristos și unul este potirul spre unirea cu Sîngele Lui, unul este jertfelnicul, după cum unul este episcopul împreună cu preoții și diaconii“ [27]. Episcopatul este cel care prin puterea învățătorească și prin împărtășirea harului prin Taine, susține unitatea de credință a Bisericii care se mărturisește prin primirea Tainelor de către credincioși. Unitatea de credință premerge oarecum starea și unitatea sacramentală, logic și cronologic, pentru ca apoi să fie reciproce și simultane.

Credința Bisericii ancorează profund în sacramentul originar, în Hristos ca realitate plenară, care încorporează în Trupul Său tainic, într-o unire ascendentă, pe membrele Sale care se împărtășesc de relația de iubire și comuniune cu El prin Tainele Bisericii în gradul suprem prin Sfînta Euharistie, prin care se imprimă în noi starea de totală dăruire a lui Hristos Tatălui, pentru noi și împreună cu noi, constituindu-ne în Biserică. Euharistia are astfel un profund caracter ecleziologic, temelia acestora fiind adevărul credinței. Nu se poate concepe unitatea euharistică în Hristos și între membrii Bisericii fără unitatea credinței în Hristos, fără unitatea adevărului despre Hristos [28]. Prin credință, creștinul participă real și tot mai profund la Biserică și la toate care au loc și se săvîrșesc în Biserică în calitatea ei de comunitate de credință și sacramentală a oamenilor cu Dumnezeu. Toate adevărurile credinței noastre, toate adevărurile dumnezeiești sînt legate de credință, prin ea le primim și prin ea creștem în ființa noastră înduhovnicindu-ne tot mai mult, căci ea este darul nostru, jertfa ființei noastre către Dumnezeu. De aceea, Euharistia este Taina unității celei mai înalte, pentru că ea implică gradul cel mai înalt al credinței și al unității de credință, atît înainte de împărtășirea de Hristos cel euharistic cît și după împărtășirea de El într-o creștere permanentă a noastră în El și a lui în noi. Adevărul nu poate fi decît unul singur și nu

---

27. Ignatie Teoforul, *Către Filadelfieni* IV, 1, p. 179, *Către Efeseni,* 5, 2 ; „Dacă cineva nu este înăuntru, unde este jertfelnicul este lipsit de „pîinea lui Dumnezeu“, în „Scrierile Părinților Apostolici“, traducere, note și indici de Pr. D. Fecioru, în colecția „Părinți și Scriitori Bisericești“, 1, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1979, p. 159 ; cf. Maurice Jourjon, *La présidence de l'Eucharistie chez Ignace de l'Antioche,* în „Lumière et vie“, 84, 1967, tom. XVI.

28. Pr. prof. D. Stăniloae, *În problema intercomuniunii,* în „Ortodoxia“, XXIII, 1971, nr. 4, p. 564 ; idem, *Biserica universală și sobornicească,* unde este respinsă eclesiologia euharistică a lui Afanasiev, potrivit căreia Euharistia face Biserica fără a fi condiționată de adevăr. Criteriu al adevărului Bisericii nu este numai Euharistia, ci în primul rînd învățătura cea adevărată și prezența Duhului în Biserică care condiționează Euharistia, p. 187; cf. Pr. prof. Dumitru Radu, *Păstrarea dreptei credințe-condiție a dobîndirii mîntuirii,* în „Biserica Ortodoxă Română“, CI, 1983, nr. 1-2.

se poate contrazice pe sine. De aceea, trebuie ca adevărul euharistic conținut în Revelație să fie la rîndul său unul singur [29] și al unei singure Biserici adevărate. Numai în acest context se poate vorbi de Sfînta Euharistie ca plenitudine a Bisericii, înțeleasă ca unitatea desăvîrșită a credincioșilor cu Hristos și între ei. Dacă ne facem una cu Hristos prin har în Biserică, trăind tainic viața Sa, moartea și învierea Sa (II Corinteni 4, 10-14), extindem în umanitate viața de iubire a lui Hristos și ne integrăm total ei, într-o unitate deplină, realizată în Euharistie, însă mereu actualizată și sporită cu fiecare împărtășire cu Trupul și Sîngele lui Hristos. Aceasta este o participare tot mai profundă la Hristos în Duhul Sfînt care scoate ființa noastră din dimensiunea existenței pămîntești și muritoare proiectînd-o spre învierea și viața veșnică.

Viața fiind unire cu izvorul vieții, cu Dumnezeu, Euharistia este unitatea supremă realizată cu Hristos și prin Hristos în Trupul său comunitar — sobornicesc, în care pulsează viața dumnezeiască a Duhului la care e atrasă într-o ordine care începe cu Botezul, continuă cu Mirungerea și se desăvîrșește cu Euharistia, întreaga omenire, chemată de Dumnezeu să răspundă iubirii Sale. Fiind unitate cu Hristos, în calitate de Cap al Bisericii — Trupul Său — Euharistia realizează și unitatea membrelor acestui Trup, fiind astfel Taină a unității Bisericii prin excelență, reprezentată simbolic prin elementele euharistice așezate pe Sfîntul Disc, care prin prefacerea Sfîntului Agneț și prin împărtășirea membrilor Bisericii realizează real această unire, cei care se împărtășesc devenind adevărate membre ale Trupului lui Hristos în comuniunea iubirii unificatoare. Euharistia e laboratorul care transformă comunitatea credincioșilor în Biserică și prin aceasta asigură unitatea lor [30] și de aceea ori de cîte ori ea este săvîrșită, unitatea lui Hristos cu poporul Său, cu credincioșii Săi și prin aceasta unitatea credincioșilor între ei înșiși este adusă la cea mai deplină manifestare a ei [31], într-o dinamică continuă și mereu nouă a întîlnirii lor cu Hristos și a creșterii în El.

Astfel Euharistia e sacramentul care cu adevărat transformă o comunitate umană care se dăruiește lui Hristos în jertfa iubirii în Biserica lui Dumnezeu [32], penetrată de iubirea dumnezeiască și ridicată spre înălțimea acesteia în invocarea ei către Dumnezeu pentru prefacerea pîinii și vinului, invocare care este în același timp și o „chemare la unitate“ [33], a tuturor credincioșilor.

Conștiința unității eclesiale, realizate în și prin comuniunea euharistică, este o coordonată esențială a gîndirii și a vieții Bisericii. Pîinea și vinul, ca rezultat al activității umane de transformare și valorizare a elementelor din creație, primesc o semnificație și

---

29. Théobald Sűss, *La communion au Corps du Christ,* Etudes sur les problemes de la Sainte Cène et des Paroles d'institution, Delachaux et Niestlé, Neuchatel, 1968, p. 43 ; cf. Archim. Seraphim, *L'unité de l'Eglise selon Saint Paul,* în „Messager de l'Exarchat russe en Europe Occidentale“, 59, 1967, nr. 3, p. 144.

30. Cyrile Argenti, *Christian Unity,* în „The Ecumenical Review“, vol. XXVIII, 1976, nr. 1, p. 30.

31. Vilmos Vajta, „*Intercomunion*“ *a terminological problem,* în „The Ecumenical Review“, vol. XXII, 1970, nr. 2, p. 127.

32. John Meyendorff, *Byzantine Theology,* p. 207.

33. John Mckenna, *Eucharist and Holy-Spirit,* p. 133.

mai profundă în Euharistie, aceea a unității tuturor în Hristos. Sfîntul Apostol Pavel exprimă cel dintîi realitatea unirii euharistice cu Hristos și între credincioși : „Căci o pîine, un trup sîntem cei mulți, căci toți ne împărtășim dintr-o pîine“ (I Corinteni 10, 17). În „Învățătura celor Doisprezece Apostoli“ este invocată puterea divină pentru ca „după cum această pîine frîntă era împrăștiată pe munți și fiind adunată a ajuns una, tot așa să se adune Biserica Ta de la marginile lumii în Împărăția Ta“[34]. La rîndul său, Sfîntul Ioan Hrisostom, pătrunzînd în structura euharistică, zice: „Căci ce este pîinea ? Trupul lui Hristos. Ce vor fi deci cei care se împărtășesc ? Trupul lui Hristos, nu multe trupuri, ci un singur trup“ [35]. Numai în împărtășirea de Hristos cel jertfit, mort și înviat, prin aceasta Duhul fiind plenar în umanitatea lui Hristos și prin ea făcîndu-ne și pe noi părtași la viața divină, sîntem membre ale Bisericii în sensul deplin căci Hristos este în noi și noi în Hristos, Euharistia perfectînd unitatea sacramentală cu Hristos, devenind astfel concorporali și consîngeni Lui. „Dacă Hristos a primit în Sine Trup și Sînge lipsite de orice întinăciune și Cel ce fiind prin fire dintru început Dumnezeu a îndumnezeit însăși firea omenească, pe care a luat-o, și, în sfîrșit, în acest trup omenesc Fiul lui Dumnezeu a murit și a înviat, cel ce dorește după unirea cu Hristos va trebui să se împărtășească din Trupul Lui, să guste din Dumnezeirea Lui și să-și lege viața sa de moartea și învierea Domnului... De aceea, mîncăm hrana preasfîntă a Împărtășaniei și ne adăpăm din dumnezeiescul potir, pentru ca să ne cuminecăm cu Însuși Trupul și Sîngele pe care Hristos și le-a luat asupră-Și încă din pîntecele Fecioarei. Așa că, la drept vorbind, noi ne facem una cu Cel ce S-a întrupat și S-a îndumnezeit, cu Cel ce a murit și a înviat pentru noi“ [36].

Euharistia este în relație intimă și organică cu adevărul dogmatic, în viața sacramentală a Bisericii, într-o unitate organică și indisolubilă. Euharistia este una după cum Biserica cea adevărată este una, ea împlinind comuniunea membrilor Bisericii celei adevărate cu Hristos și între ei înșiși. Nu poate fi unitate, comuniune euharistică, care „este pecetea unității realizate, dar este și factorul unității de realizat“ [37], pentru că desăvîrșirea în Hristos și progresul spiritual sînt nelimitate și mereu deschise spre o treaptă mai înaltă, adecvate cu infinitatea Lui Dumnezeu, fără unitatea dogmatică, liturgică și sacramentală, în Tradiția Bisericii, care este relația ei vie cu apostolicitatea și ecumenicitatea patristică, peste care unele grupuri creștine ar vrea să se treacă în mod tendențios, relativizînd și distrugînd tezaurul sfînt al Bisericii, pentru o falsă și părută unitate euharistică, realizată prin intercomuniune [38]. Comunitatea

---

34. *Învățătura a celor doisprezece Apostoli,* IX, 4 ; X, 4, în „Scrierile Părinților Apostolici“, p. 29-30.

35. Ioan Hrisostom, *In ep. I, ad. Corints,* homil. XXIV, 2, P. G. LXI, col. 200 ; „οὐχῖ σώματα πόλλα, ἀλλὰ σῶμα ἕν“.

36. Nicolae Cabasila, *Despre viața în Hristos,* trad. de Teodor Bodogae, Sibiu, 1946, p. 26-27.

37. Jean Jacques von Allmen, *Essai sur le Repas du Seigneur,* p. 74.

38. Hans Georg Link, *The Bread of Lite,* în „The Ecumenical Review“, vol. 34, 1982, nr. 3, p. 255.

este închegată eclesiologic prin Euharistie [39], dar Biserica nu este numai un rezultat al Euharistiei, al Sacramentelor, ci și o condiție a lor [40], ele fiind articulate în Hristos, prezent în Biserică prin Duhul Sfînt, ultimul criteriu al adevărului căci, după Sfîntul Irineu, „unde este Biserica este Duhul lui Dumnezeu și unde este Duhul lui Dumnezeu acolo este Biserica și tot harul. Iar Duhul este adevărul" [41]. Cum poate Euharistia să facă Biserica și să realizeze unitatea ei acolo unde s-a alterat adevărul care este din Duhul Sfînt ? Euharistia nu efectuează instantaneu și prin ea însăși o unire, care, desigur, nu poate fi decît una iluzorie, magică și nu reală, între comunitățile care s-au abătut de la adevărul care este din Duhul Sfînt, Duhul Sfînt fiind Cel care crează și pecetluiește unitatea organică și vitală, profund interioară și sacramentală. Fiind o prelungire în timp și istorie a lui Hristos în Duhul Sfînt, „Sfînta Biserică a lui Dumnezeu se va arăta făcînd același lucru pentru noi ca Dumnezeu, în calitate de icoană a arhetipului..., ca una care împlinește aceeași lucrare de unire între credincioși ca și Dumnezeu, chiar dacă cei unificați în ea prin credință sînt diferiți după însușiri și din diferite locuri și de diferite moravuri" [42].

Unirea, comuniunea împlinită prin Euharistie cu Hristos, corespunde unității Fiului cu Tatăl și este o manifestare a iubirii Tatălui față de lume, prin trimiterea Fiului Său. De aceea, Euharistia este puterea și legătura unității Bisericii [43], care își are început aici pe pămînt și se desăvîrșește în eshatologie. Este exclusă intercomuniunea, ca „o soluție de compromis și total artificială" [44] și care reduce esența Bisericii la o solidaritate și fraternitate pur umană, dar de nuanță creștină privînd-o de caracterul ei ontologic, teandric, de unirea spirituală cu Hristos, mîntuitoare și îndumnezeitoare, de koinonia, această unitate specifică realizată în Euharistie și care este prin excelență un dar al Sfîntului Duh [45].

Intercomuniunea este o practică greșită, o deviere de la adevărul credinței, al Bisericii celei adevărate, de la Tainele ei prin care se împărtășește harul Sfîntului Duh, fără nici o bază și de aceea trebuie respinsă din principiu.

Comuniunea cu Hristos în Duhul Sfînt este și o comuniune tot mai deplină a credincioșilor între ei, toți întîlnindu-se în Trupul comunitar sobornicesc al lui Hristos și deschizîndu-se prin subțierea opacității într-o transparență tot mai mare, iubirii copleșitoare, sădite în fiecare și în Biserică de harul dumnezeiesc care sălășluiește în suflete, sudînd membrele Bisericii într-o structură unitară

---

39. Pr. prof. Dumitru Radu, *Caracterul eclesiologic al Sfintelor Taine...*, p. 293 ; cf. Diac. asist. Ion Bria, „*Eclesiologia comuniunii*", în „Studii Teologice", XX, 1968, nr. 9-10, p. 672.

40. Pr. prof. D. Stăniloae, *Din aspectul sacramental al Bisericii*, p. 533.

41. Irineu, *Adversus haereses*, III, 24, P. G. VII, col. 879.

42. Maxim Mărturisitorul, *Mystagogia*, P. G., XCI, 665.

43. Gerasimos Saphiris, *Die Eucharistie als Sacrificium und Commemoratio*, în Ernst Ch. Suttner, Eucharistie..., p. 74.

44. Pr. prof. Dumitru Radu, *op. cit.*, p. 357; cf. Pr. prof. D. Stăniloae, *In problema intercomuniunii*, p. 561-562 ; Jean-Jacques von Allmen, *op. cit.*, p. 76.

45. John Meyendorff, *Byzantine Theology*, p. 174.

de un dinamism ascendent, într-o creștere continuă în Hristos și cu Hristos. De aceea, Euharistia constituie inima Bisericii, centrul ei, care între Paște și Parusie integrează și înglobează în Dumnezeu umanitatea și cosmosul întreg, anticipare a stării eshatologice pe temeiul umanității îndumnezeite a lui Hristos, izvor al energiilor divine transfiguratoare și punte ontologică între necreat și creat, în atragerea acestuia din urmă în centrul de existență și lumină al lui Dumnezeu.

II. ÎMPĂRTĂȘIREA CU HRISTOS EUHARISTIC — MÎNTUIRE A OMULUI

Împărtășirea cu Trupul și Sîngele lui Hristos și astfel încorporarea perfectă în Trupul Său tainic, prelungire în Duhul a Întrupării, cuprinderea jertfei noastre de dăruire în iubire în jertfa lui Hristos către Tatăl pentru noi și împreună cu noi este comuniunea, unirea mîntuitoare cu Hristos cel mort și înviat [46], prin care noi murim tainic și spiritual într-o continuă și tot mai intensă predare și dăruire a noastră lui Dumnezeu, care este în același timp un început al învierii tainice și spirituale care crește continuu în ființa noastră lăuntrică, prefigurînd chipul vieții viitoare, de după Înviere.

„Euharistia este Sacramentul unității și momentul adevărului“ [47], căci uniți cel mai intim cu Hristos vedem lumea și rațiunile ei scăldate în lumina Rațiunii eterne — Hristos — spre Care converg toate într-o continuă absorbire în El [48], transfiguratoare și sfințitoare stabilindu-și propria lor consistență ființială în existența și viața cea adevărată din Dumnezeu. Unirea cu Hristos este efect și încununare a jertfei de sine, în iubirea care neîncetat se depășește pe sine, este „relația de intimitate a făpturii cu Dumnezeu spre viață de curăție și comuniune“ [49], prin care omul se reface, se restaurează ființial [50]. Însăși pregătirea deosebită cu care credinciosul întîmpină Sfînta Împărtășanie (iertarea păcatelor în Taina Pocăinței), este un temei și o decizie pentru înnoirea și sfințirea vieții, pentru creșterea în Hristos „calea, adevărul și viața“ (Ioan 14, 6), al Cărui Trup este adevărată hrană și al Cărui Sînge este adevărată băutură (Ioan 6, 55), de care depinde însăși viața noastră (Ioan 6, 53).

Viața credincioșilor este astfel o viață euharistică, o viață de laudă și preamărire a Creatorului, de mulțumire pentru binefacerile Sale,o viață de jertfire spirituală în iubire către Dumnezeu prin Hristos în Duhul Sfînt, fiind totodată și o imprimare în ei a energiei dumnezeiești mîntuitoare și îndumnezeitoare, mai mult a

---

46. Odo, Casel, *Mysteriengegenwart,* în „Jahrbuch für Liturgiewissenschaft, Münster I. W. 8, Band, 1928, p. 170, apud Pr. prof. D. Stăniloae, *Transparența Bisericii în viața sacramentală,* în „Ortodoxia“, XXII, 1970, nr. 4, p. 504.

47. Alexander Schmemann, *The World as Sacrament,* Darton, Longmann and Todd, London, 1966, p. 53.

48. Pr. prof. D. Stăniloae, *Creația ca dar și Tainele Bisericii,* în „Ortodoxia“, XXVIII, 1976, nr. 1, p. 23.

49. Idem, *Legătura între Euharistie și iubirea creștină,* în „Studii Teologice“, XVII, 1965, nr. 1-2, p. 31.

50. Idem, *Dumnezeiasca Euharistie în cele trei confesiuni,* în „Ortodoxia“, V, 1953, nr. 1, p. 83.

Trupului și Sîngelui lui Hristos înviat, izvorul harului, prin care corporalitatea noastră, întreaga noastră ființă se mlădiază și se sensibilizează pînă la o transparență desăvîrșită pentru viața dumnezeiască, spre învierea personală al cărei germene îl constituie pîinea și vinul prefăcute în umanitatea glorificată a Cuvîntului lui Dumnezeu. Motivul pentru care Euharistia întipărește în noi starea de înviere cu care vom depăși moartea, este unirea deplină cu Hristos-Dumnezeu Care în Trupul Său unuit cu Logosul Tatălui a învins moartea pentru noi toți. „Aceasta înseamnă, spune Sfîntul Maxim Mărturisitorul, că cine a ajuns la unirea deplină cu Persoana lui Hristos sau cu adevărul în Euharistie, nu mai coboară la virtuțile care sînt numai pregătire spre această întîlnire, numai efort în vederea iubirii, și nu odihna adevărată în ea. Nici moartea, nici viața, cu posibilitățile pe care le dă pentru virtuți nu-l mai despart de Hristos pe cel ce s-a întîlnit cu El, ci e în stare să primească și moartea pentru El, știind că rămînînd cu El va trece prin moartea cu El, la învierea cu El“ [51].

Așadar, Euharistia, „Taina patimii Domnului și a mîntuirii noastre“ [52], este garanția plenitudinii ontologice a omului, care își are început în condițiile vieții actuale și va culmina cu învierea fiecăruia dintre noi pentru că pîinea pe care o frîngem este leacul nemuririi și doctorie pentru a nu muri, ci a trăi veșnic în Iisus Hristos [53], cum spune Sfîntul Ignatie al Antiohiei.

Euharistia se prezintă în adevărul său cel mai profund ca un reflex al unei lumi create în Hristos care o recapitulează în Sine integral [54], proiectînd-o originar și ontologic spre El, pentru unirea cu El, unire în care fiecare parte își păstrează identitatea distinctă pentru eternitate. În acest proces omul se desăvîrșește și se sfințește printr-o apropiere tot mai mare și mai intensă de Dumnezeu, în Hristos, Care „ca singura jertfă adusă a condus la desăvîrșire pe cei care se sfințesc [55], (Evrei 11, 15). Dîndu-se pe Sine în calitate de Trup viu și vivificator, centru al comuniunii, sudîndu-ne într-un singur trup, implicați în viața Lui și El implicîndu-se în viața noastră, Hristos ne face să ne îmbrăcăm în „omul cel nou“ care este El însuși [56], în Biserica Sa, „plinirea Celui care plinește toate în toți“ (Efeseni 1, 23), și care putem și trebuie să devenim și noi pentru străbaterea ființei noastre de lumina Sa spre mîntuire. Viața reală este de aceea o viață euharistică, viață care este restaurată prin Hristos [57], prin care este desființată prăpastia de netrecut dintre om și Dumnezeu, între ei instaurîndu-se un dialog al iubirii care constituie fundamentul cel mai intim și mai profund al întregii exis-

---

51. Sfîntul Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 30, în „Filocalia“, vol. III, trad. Pr. dr. Dumitru Stăniloae, Sibiu, 1948, p. 114.

52. Ciprian al Cartaginei, *Epistola LXIII*, 14, PL, IV, 397 B.

53. Ignatie Teoforul, *Către Efeseni*, XX, 2, în „Scrierile Părinților Apostolici“, p. 164.

54. G. Martelet, *op. cit.*, p. 120.

55. Pr. prof. D. Stăniloae, *Jertfa lui Hristos și spiritualizarea noastră prin împărtășirea de ea în Sfînta Liturghie*, în „Ortodoxia“, XXXV, 1983, nr. 1, p. 115.

56. J. de Baciocchi, *L'Eucharistie*, p. 98.

57. Alexander Schmemann, *The World as Sacrament*, p. 40.

tențe, sensul ei cel mai înalt. Lumea subzistă astfel prin Euharistie, anamneză a evenimentului istoric al Golgotei și manifestare sacramentală a acestuia [58], în jertfa continuă dar nesîngeroasă adusă Tatălui, într-un etern prezent care instituie și dă valoare maximă oricărui moment istoric și lumii în general atrasă tainic și copleșită de viața dumnezeiască. Prin Euharistie ajungem la „statura bărbatului desăvîrșit“ [59], (Efeseni 4, 13), Hristos, a omului în care sălășluiește Hristos prin Duhul, prezență plenară a harului care decurge ontologic din natura umană a lui Hristos deplin pnevmatizată prin care toți cei care participă la iubirea Sa, împărtășindu-se de Trupul Său cel sfînt, sînt la rîndul lor înduhovniciți și hristificați [60], participînd și dovedind o structură unitară a lumii, voită și rînduită de Dumnezeu care voiește „ca toți să se mîntuiască și la cunoștința adevărului să vină“, (I Timotei 2, 4).

Omul este creat de Dumnezeu pentru a se bucura de viața comuniunii cu El, părăsind sinele său egoist și îngust, deschizîndu-se tot mai mult iubirii de Dumnezeu și de semeni, care îl ridică la lumină și viață autentică. Împărtășirea de Hristos euharistic este expresia culminantă a acestei relații mîntuitoare. În acest sens Sfîntul Irineu spune că „potirul și pîinea cînd primesc Cuvîntul lui Dumnezeu și devin Euharistie, adică Sîngele și Trupul lui Hristos..., prin aceasta se întărește și se constituie substanța cărnii noastre... Sîntem membre ale Trupului Lui din carnea Lui și din oasele Lui“ [61].

Împărtășirea cu Trupul lui Hristos cel mort și înviat, înălțat de-a dreapta Tatălui în slavă și deplin spiritualizat, face ca ființa noastră să devină tot mai receptivă față de adevărul dumnezeiesc, crescînd în cunoașterea lui Dumnezeu, a rațiunilor lumii văzute tot mai mult în Duh, în iubire. Trupul și sîngele înviat și îndumnezeit devin temei și putere a îndumnezeirii noastre, hrană pentru viața de veci, anticipare a Învierii și a vieții plenar trăite în Împărăția lui Dumnezeu (Luca 22, 18), unde comuniunea Dumnezeu-om va fi directă și deplină (I Corinteni 13, 12). Sfîntul Irineu spune, referitor la acest aspect : „Cum pot să spună că trupul (carnea) va merge la corupție și nu are parte de viață atunci cînd el e nutrit cu Trupul și Sîngele Domnului... Pentru noi, modul nostru de a gîndi se acordă cu Euharistia și Euharistia în schimb confirmă modul nostru de a gîndi..., căci după cum pîinea care vine din pămînt după ce a primit invocarea lui Dumnezeu nu mai este pîine obișnuită ci Euharistie, constituită din două lucruri, unul pămîntesc și celălalt ceresc, tot așa trupurile noastre care participă la Euharistie nu mai sînt stricăcioase, pentru că au speranța învierii“ [62].

---

58. J. J. von Allmen, *op. cit.*, 54 ; cf. E. Schillebecks, *La présence du Christ...*, p. 130-131.
59. Alexander Schmemann, *op. cit.*, p. 44.
60. Paul Evdokimov, *L'Orthodoxie*, p. 250.
61. Irinée de Lyon, *Contre les heresies*, IV, în „Sources chrétiennes“, 153, Les Editions du Cerf, Paris, 1969, p. 35.
62. *Ibidem*, IV, 18, 5, în „Sources chrétiennes“, 100, 1965, p. 611; cf. Chiril al Alexandriei, *In Johann*, 6, 54, P.G. LXXIII, 577, B.C. „Dacă ceea ce este stricăcios este făcut viu prin simplul contact cu carnea sfîntă, cum n-am primi cu atît mai mult rodul Binecuvîntării făcătoare de viață, noi care o mîncăm ? Ea va transforma în ceea ce este al Său, în nestricăciune pe cei care s-au împărtășit de ea. Astfel deși coruptibili prin natura cărnii

Împărtășirea cu Hristos în Euharistie este mîntuirea noastră. Este mîntuirea noastră pentru că este hrana noastră sfîntă care ne înnoiește ființa prin sălășluirea în ea a Cuvîntului vieții Cel înviat șezînd de-a dreapta Tatălui întru slavă și oferindu-ni-Se cu fiecare săvîrșire a Euharistiei, cu fiecare invitare de a mînca Trupul Său și de a bea Sîngele Său (Matei 26, 26-28), și pe care Îl primim atunci cînd ne împărtășim cu El, spre iertarea păcatelor, spre întărirea ființei noastre și spre viața de veci.

Astfel, pîinea și vinul consacrate — Euharistia — prefigurează noua creație care continuă să facă parte și care începe în această și cu această „lume veche", transmutată în Împărăția lui Dumnezeu de aici și de acum, care pregustă din viața veacului ce va veni, din noua stare antropologică și cosmică copleșită și unificată în Hristos și deplin pnevmatizată [63].

Îmbrățișînd factorii esențiali ai existenței, Dumnezeu și om, în dimensiunile eclesiologică și cosmologică [64], pentru ca Dumnezeu să fie totul în toate (I Corinteni 15, 28) iar omul deplin umanizat prin îndumnezeirea sa, Euharistia reprezintă „anticiparea sacramentală în ordinea istoriei, a identității radicale a lumii în ordinea Învierii. Euharistia face să apară pentru credință în semne ceea ce rămîne încă ascuns pentru experiența umană în istorie, ea actualizînd simbolic și deci parțial și tainic conținutul ultim al Învierii, adică faptul că lumea este făcută pentru a deveni ea însăși, în mod real, Trupul lui Hristos" [65].

* * *

Importanța și semnificația Euharistiei sînt maxime pentru viața omului, pentru viața lumii, căci ea este unirea cea mai înaltă care se poate realiza cu Hristos, cu Dumnezeu, în Împărăția Sa.

Euharistia, săvîrșindu-se în Biserică și pentru credincioși, ne unește cu Hristos și între noi unii cu alții, pentru că toți credem

---

noastre, părăsim propria noastră slăbiciune prin amestecare cu adevărata viață și sîntem restaurați în ceea ce este propriu acestei Binecuvîntări, viața, căci trebuia ca nu numai sufletul să fie recreat de Sfîntul Duh în vederea vieții noi, ci și trupul greu și pămîntesc să fie sfințit printr-o participare mai simțită și mai unitară, și astfel să fie chemat la nestricăciune.

63. E. Schillebeecks, *op. cit.*, p. 77 ; cf. *Le Mystère de l'Eglise et de l'Eucharistie à la lumière du Mystère de la Sainte Trinité* (Texte du rapport de la Commision mixte internationale de dialogue entre L'Eglise catholique romaine et L'Eglise orthodoxe sur la première thème du dialogue, în „Irenikon", LV, 1982, nr. 3, p. 351).

64. Pr. prof. Dumitru Radu, *op. cit.*, p. 291; cf. John Meyendorff, *Byzantine Theology*, p. 208.

65. G. Martelet, *op. cit.*, p. 195.

în același Hristos împărtășindu-ne de aceleași Sfinte Taine. Ea este Taină a Bisericii și a unității Bisericii pentru că în ea se pecetluiește unitatea de credință încununînd Liturghia Cuvîntului. Ea susține creșterea continuă a creștinilor în Hristos, în Trupul Său tainic, Biserica, în comuniunea iubirii cu Hristos și între ei, Euharistia fiind prin aceasta un sacrament al împăcării [66], al iubirii și unității profunde a oamenilor în Hristos, a mîntuirii în El și prin El. Unitatea creștină trebuie să se răsfrîngă asupra întregii lumi [67], pentru ca să se pregătească astfel unitatea eshatologică pe care Euharistia o prefigurează, Împărăția lui Dumnezeu cea veșnică pe care o pregustăm încă din viața de pe pămînt care nu este o comuniune umană, ci o unitate în Dumnezeu, în plenitudinea adevărului și în Bucuria Împărăției [68].

Astfel, Euharistia actualizează într-un dinamism convergent, spre plenitudinea existenței, marile potențialități umane semnificînd ceea ce trebuie să devină lumea, „o oferire și un imn de laudă Creatorului, o comuniune universală în Trupul lui Hristos, o împărăție a dreptății, a iubirii și a păcii în Duhul Sfînt“ [69], pentru unitatea și mîntuirea tuturor în Hristos și prin Hristos.

Drd. Gheorghe PETRARU

---

66. Raymond Didier, *L'Eucharistie et le temps des hommes,* în „Lumière et vie“, 94, t. XVIII, 1969, p. 46-47.

67. Cyrile Argenti, *Christian Unity,* în „The Ecumenical Review“, vol. XXVIII, 1976, nr. 1, p. 31 ; cf. Pr. prof. Ioan G. Coman, *Unitatea Bisericii și problema refacerii ei în lumina Sfinților Părinți,* în „Ortodoxia“, VI, 1954, nr. 2-3, idem, *Sensul ecumenic al Sfintei Euharistii la Sfîntul Ioan Gură de Aur,* în „Ortodoxia“, XVII, 1965, nr. 4.

68. John Meyendorff, *Unity of Church — unity of Mankind,* în „The Ecumenical Review“, vol. XXIV, 1972, nr. 1, p. 42-43.

69. *Growing together in Baptism, Eucharist and Ministry*, A study guide by William H. Lazareth, Faith and Order, W. C. C., Geneva, 1982, p. 50.

RĂSĂRITUL RĂSĂRITURILOR*

† TEOCTIST
ARHIEPISCOP ŞI MITROPOLIT

Asemeni razelor soarelui strălucește în aceste zile pe bolta Sfintei noastre Biserici Ortodoxe sărbătoarea Nașterii Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. Și tot asemenea acestui luminător ceresc, Nașterea Domnului aduce lumină și căldură, aer proaspăt și înnoitor, transformînd întreg văzduhul nostru sufletesc pentru primirea luminii cunostinței. De aceea, cîntările noastre bisericești slăvesc pe Pruncul Iisus ca pe „Un Soare înțelegător al dreptății", ca pe „Răsăritul cel de Sus", „Răsăritul Răsăriturilor". Dacă lumina soarelui are darul să încălzească ființa și năzuințele noastre, să o bucure și să o înaripeze cu noi puteri, cu atît mai mult Lumina „Răsăritului Răsăriturilor" străbate, încălzește și dă aripi simțirilor noastre sufletești. Cu atît mai mult „Lumina cea neînserată" — Hristos Dumnezeul nostru —, revarsă razele binefăcătoare ale cunoștinței spre a fi sălașul dragostei dumnezeiești, izvorul virtuții, păcii și a toată fapta cea bună.

Iar această Lumină, în care se înfățișează încă de la naștere „Pruncul" Iisus ca „Înger de mare sfat, Sfetnic minunat . . . Domn al păcii" (Isaia 9, 5) și cum se află înfățișat de către iscusiții zugravi în frescele mănăstirilor noastre, își revarsă razele nu numai în sufletele credincioase, ci și peste întreaga fire. Pînă la cel mai plăpînd fir de iarbă, ca și peste tot ce crește și rodește „spre îndulcirea și hrana noastră", totul se îndreaptă spre acest izvor de viață și de lumină, spre această participare la slava cea dumnezeiască. Venirea pe pămînt a Fiului lui Dumnezeu săvîrșește această schimbare, această pururea înnoire a noastră, ca și a tot ceea ce ne înconjoară. Acest adevăr este cîntat în aceste zile: „Să se veselească toată făptura, că, iată, Ziditorul cel mai înainte de veci Se naște în Betleem, Pruncul văzut cu trup!". Se desprinde limpede înțelesul cuvintelor Sfîntului Apostol și Evanghelist Ioan cel ce și-a plecat capul odinioară pe pieptul lui Iisus: „Și cuvîntul S-a făcut Trup și S-a sălășluit între noi și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr" (Ioan 1, 14). Dumnezeiasca întrupare era cîntată, de asemenea, și de către primii creștini, în prea frumosul imn, păstrat de Sfîntul Apostol Pavel:

---

* Cuvînt de învățătură la Naşterea Domnului 1983.

„Cu adevărat, mare este taina dreptei credințe; Dumnezeu S-a arătat în trup, S-a îndreptat în Duhul, a fost văzut de îngeri, S-a propovăduit între neamuri, a fost crezut în lume, S-a înălțat întru slavă" (I Timotei 3, 16).

* * *

Creștinătatea de pretutindeni slăvește adevărul întrupării Mîntuitorului Iisus Hristos. În crugul anului bisericesc, ziua de 25 decembrie a fost statornicită de Biserică așa cum o avem și astăzi, în calendarele noastre. Sărbătoarea aceasta este așteptată, an de an, cu mare nădejde, cu prinos de evlavie ca pe un adevărat dar dumnezeiesc. Căci dar este acesta. Este darul vieții, cuvenit tuturor, hărăzit a se bucura de el tot ceea ce mișcă și viază în frunte cu omul, coroana tuturor făpturilor de pe pămînt. În aceste zile auzim prevestirile profeților despre Nașterea lui Hristos, descrise cu atîta exactitate, ca și cum ar fi martori. Ei au dorit să le vadă, dar nu le-au văzut. Nouă ni s-a dat bucuria să contemplăm „slava Sa, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr" (Ioan 1, 14). Acesta strălucește în măreția unei modestii neașteptate în care vine pe lume Fiul lui Dumnezeu ; în gingășia prunciei, în înfățișarea umană și firească a fiecărui prunc plăpînd, a fiecărei ființe omenești care vede pentru prima dată lumina soarelui și care simte îndată trebuința unei priviri și a unei griji de mamă, caldă, duioasă, cum doar Maica Domnului, pururea Fecioara Maria, I-a și dovedit-o atunci și ne-o împărtășește totdeauna ca ceea ce este Maica tuturor creștinilor. Aceeași slavă ni se arată privirilor tainice ale sufletului, cînd adeverim : „Dumnezeu este Domnul și S-a arătat nouă, bine este cuvîntat cel ce vine în numele Domnului".

Betleemul ca loc sfînt al împlinirilor dumnezeiești, în preajma căruia păstorii au auzit glas din cer : „Iată, vă binevestesc bucurie mare, care va fi pentru tot poporul" (Luca 2, 10) și unde, pentru prima dată, a răsunat imnul păcii : „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire" (Luca 2, 14), acest „oraș al pîinii" s-a strămutat, cu tot înțelesul mîntuitor al Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos, în fiecare altar al dreptei credințe, în fiecare inimă dreptmăritoare, pregătită să întîmpine cu bucurie și pace pe „Cel ce este chipul lui Dumnezeu celui nevăzut" (Coloseni 1, 15), pe „Cel ce este strălucirea Tatălui și chipul ființei lui Dumnezeu" (Evrei 1, 3). Toate sfintele noastre altare ortodoxe devin, astfel, locuri ale descoperirilor celor mai presus de gînd și de cuvînt, loc ales al întrupării Fiului Dumnezeului nostru, al vieții, al jertfei și înălțării Lui și, în același timp, locul „înfierii noastre" (Galateni 4, 5 ; Ioan 12, 12), locașul unirii noastre cu El, prin Sfintele Taine, deoarece „din plinătatea Lui noi toți am luat și har peste har" (Ioan 1, 16), locașul strămoșesc al unității de credință. Pe altarul pe care se săvîrșește Sfînta Liturghie, acolo Îl vedem pe Iisus și Prunc, și Învățător, și Arhiereu, și Domn al păcii, și Părinte al veacului ce va să fie, de o ființă cu Tatăl și cu Duhul Sfînt. De aici, din acest Betleem, de pe acest altar al mîntuirii noastre, strălucește lumina învățăturii Sale și de aici vorbește El cu „prietenii

Săi" (Ioan 15, 14), cu noi, pentru că în Biserica slavei Lui „Cel ce sfințește și cei ce sînt sfințiți dintr-Unul sînt toți" (Evrei 2, 11).

Văzduhul nostru sufletesc ca și cel al sfintelor biserici se îndestulează acum din bucuria și pacea Betleemului, din încredințările sădite în suflet, cînd auzim că Dumnezeu S-a întrupat, „îmbrăcînd acest chip al nostru omenesc, desfigurat de păcat", ca noi să devenim, prin har, asemenea Lui, cum învață Sfinții Părinți, ca noi să ne îmbogățim și să creștem în El și în Biserica Sa pînă la „starea bărbatului desăvîrșit" (Efeseni 4, 13).

* * *

Acum cînd Iisus ca Prunc leagă creșterea, înălțarea și desăvîrșirea noastră, adică viața în toată plinătatea ei de pace, de bunăvoire și de însemnătatea pe care făptura omenească o are, cînd, prin luarea chipului nostru, El ne-a hărăzit un loc atît de înalt și atît de cinstit pînă la asemănarea cu El, aceste valori nu mai pot fi considerate numai la nivelul unor frumoase și încurajatoare descrieri, ci ele sînt bunuri spirituale supreme, cu putere dumnezeiască, alcătuind sensul și conținutul vieții noastre creștine. Vestirea Nașterii Mîntuitorului Hristos este o vestire de „bucurie mare pentru tot poporul". Slava cea cerească, „slavă întru cei de sus lui Dumnezeu", spre a fi astfel trebuie să aibă drept ecou înfăptuirea „păcii pe pămînt", iar aceasta trebuie să rodească „bunăvoirea între oameni". Sfintele Scripturi, slăvindu-L ca „Domn al păcii" arată că „pacea Lui nu va avea hotar" (Isaia 9, 6), iar Sfîntul Apostol Pavel scrie că: „El este pacea noastră, El Care a făcut din cele două lumi una, adică a surpat peretele cel din mijloc al despărțiturii" (Efeseni 2, 14). Fără îndoială că aici este vorba de păcat, peretele despărțitor între Dumnezeu și om. Dar tot atît de adevărat este că cel care nu dărîmă zidul urii, al lăcomiei, nedreptății dintre el și fratele său, acela nici nu se poate bucura de roadele întrupării Mîntuitorului Hristos. Pe unul ca acela „peretele cel din mijloc al despărțiturii" (Efeseni 2, 14) îl îndepărtează, îl înstrăinează de semeni și de toți cei din jur, izolîndu-l astfel și de Dumnezeu.

Acest „Răsărit al Răsăriturilor", sărbătoarea Nașterii lui Hristos cu mesajul ei de îndumnezeire a omului al cărui chip l-a luat Iisus, „Fiul Omului" (Ioan 6, 27), acest mesaj de unitate deplină cu Hristos și în Hristos cu toți semenii, săvîrșită pe temelii de pace, de dragoste și bunăvoire între oameni a constituit, în viața de obidă și de strîmtorări a strămoșilor noștri, balsam alinător și izvor de nădejde în lupta lor necontenită pentru libertate și dreptate. Acest „Răsărit al Soarelui dreptății", prezent în colindele străvechi, cîntate de la fereastră la fereastră, poartă mesajul dreptei credințe, al unității în închinare și al unității de neam și al năzuințelor nestinse în dreptatea neamului, supus la grele încercări de către stăpînirile străine, actualizat neîncetat pe graiul acestui fond de aur venit din îndepărtate vremi.

Numai o credință curată, limpede ca picătura de rouă, păstrată de fericiții noștri strămoși în Sfînta Sfintelor inimilor lor bune și curate, a putut să odrăslească bogăția colindelor de la

Nașterea Domnului. Dintr-un izvor bun nu poate să izvorască decît o apă bună, dătătoare de viață. Dintr-un astfel de izvor au ieșit la iveală atîtea și atîtea comori de gîndire și de artă, oglindite în cîntări bisericești, în poezie, pictură, arhitectură, aceleași pe toată aria locuită de români, ca și credința și graiul lor. Secol după secol acest uriaș tezaur spiritual a crescut, s-a îmbogățit pe măsura dezvoltării neamului care l-a ctitorit și apoi l-a străjuit cu pieptul, cu vitejia și statornicia lui, ca pe o vistierie a cugetului și sufletului său. Pentru aceasta le prețuim, și le vom prețui mereu ca tot ceea ce am moștenit de la ei sfînt și înălțător. Străbătute de același fior de sensibilitate creatoare al credinței noastre strămoșești, deși provenite din ținuturile românești aflate, secole de-a rîndul, despărțite de trupul țării, bătrînele noastre colinde, împreună cu noianul mărturiilor scrise ori dezgropate din tainițele pămîntului, vin să confirme statornicia noastră pe aceeași vatră din veac în veac. Niciodată să nu uităm că sîntem fiii acestor ctitori de țară și de frumuseți, de unitate și de statornicie, că sîntem un popor care ne-am legat cu toate fibrele simțirii și cu toată credința inimii de legea și de Biserica părinților noștri.

* * *

În aceste clipe sfinte, cînd întreaga noastră ființă este inundată de Lumina „Soarelui dreptății", asemenea sălașului din Betleem, cu aceeași intensitate trăim sub bolțile lăcașurilor noastre strămoșești măreția sărbătoririi Marii Uniri de la Alba Iulia, săvîrșită la 1 decembrie 1918, acolo unde la 1600 biruitorul Mihai Viteazul a unit sub sceptrul său Muntenia, Transilvania și Moldova. Coroană de diademe strălucitoare pe fruntea poporului nostru, făurirea statului național unitar român a încoronat jertfele seculare ale tuturor fiilor ținuturilor românești, subjugate și despărțite de trupul țării secole de-a rîndul. În Tricolorul ce fîlfîia biruitor deasupra creștetelor celor peste 100.000 de participanți pe cîmpul lui Horea se contopeau năzuințele de unitate a neamului, lupta întregii națiuni, cu trăirea împlinirii visului de aur al tuturor românilor. De pe culmea celor 65 de ani, să ne întoarcem cu vie pietate către vredniciile celor ce secole de-a rîndul au temeluit și au înălțat Columna unității întregii suflări românești și care cu scrisul, cu fapta și mai ales cu eroismul lor, fie că se aflau într-o parte sau alta a Carpaților, și-au înscris pe ea numele lor. Între chipurile care strălucesc în panteonul cinstirilor noastre sînt și cele ale numeroșilor ierarhi și preoți din scumpa noastră Moldovă. Vorbind despre Marea Unire, se cuvine să ne amintim de Unirea Principatelor care a temeluit unitatea românilor și de la a cărei înfăptuire vom aniversa curînd 125 de ani.

Însuși momentul aniversar se înscrie, prin dimensiunile lui, ca una din cele mai vii expresii ale ideii de unitate și a voinței întregului nostru popor de a continua neabătut iureșul înfăptuirilor sale epocale. Fericit este poporul, care celebrîndu-și trecutul, eroii — acești nemuritori părinți ai noștri —, ctitorește prezentul și viitorul cu noi și noi izvoare de bunăstare și prosperitate. Cu

o vechime de mai multe ori milenară, pașnic și statornic pe aceeași vatră, poporul nostru, deși încercat de vremuri, a rămas totdeauna unit în cuget și simțiri. Așa și-a înscris prezența în istorie și tot așa îl admiră și îl respectă în zilele noastre toate popoarele de pe pămînt. Înzestrat și harnic, cu minte cutezătoare și hotărîre fermă, luminoasa aniversare a Marii Uniri l-a aflat într-un gînd și o faptă cu cel mai iubit și prețuit fiu al său, Președintele României, Domnul Nicolae Ceaușescu, făurind chipul cel nou al scumpei noastre țări, deplin liberă, indepedentă și suverană.

Din astfel de izvoare nesecate de virtuți, nu poate lipsi atașamentul statornic și devotat cauzei păcii, această condiție a dezvoltării vieții, a creșterii bunei stări pentru toate neamurile de pe glob. Deși cu pași uriași pe drumul tehnicii și civilizației, omenirea trăiește în acest sfîrșit de an coșmarul primejdiei izbucnirii celui mai groaznic război atomo-nuclear. Dacă se lasă frîu liber cursei nesăbuite a măririi arsenalelor de război — și așa prea multe — și dacă se continuă amplasarea de noi rachete nucleare în unele țări din Europa, bătrînul nostru continent este sortit să ajungă „un pămînt al întunericului și al umbrei morții, pustiu și fără viață", după cuvîntul Scripturii (Isaia 8, 22).

Este pentru noi toți o nespusă siguranță că Președintele României, Domnul Nicolae Ceaușescu, ca erou al păcii, poartă acest mesaj în cele patru zări ale lumii, unde mesajul de pace al poporului român este dorit și așteptat cu interes și nădejde. În numele vieții și al viitorului poporului nostru și al lumii, noi, slujitorii și credincioșii altarelor strămoșești, am trăit clipe înălțătoare aderînd la Apelul F.D.U.S. și mai ales sprijinind strălucitele inițiative pentru dezarmare și pace, precum și demersurile întreprinse cu pilduitoare responsabilitate de Președintele țării noastre.

În aceste vremuri cruciale pentru pacea și viața lumii, să ne sporim eforturile, alăturîndu-ne hotărît în rîndurile milioanelor și milioanelor de oameni. Să nu încetăm a ne pronunța necontenit pentru pace și împotriva înarmărilor, împotriva planurilor morții. Este limpede pentru oricine că viața, bunul suprem dăruit nouă de Dumnezeu, nu poate fi stinsă fără a se săvîrși păcatul uciderii. Să avem încredere în luminile rațiunii sănătoase. Să avem încredere în forțele binelui, adevărului, dreptății, iubirii care însoțesc lupta pentru pace a poporului nostru. Să fim convinși că așa cum razele soarelui biruie ceața, norii și întunericul, tot astfel luminile vieții și ale păcii vor triumfa pînă în sfîrșit.

Să avem credința nestrămutată, iubiții mei, în Mîntuitorul Hristos, slăvit astăzi și totdeauna ca „Domn al păcii". Către ajutorul Lui să ne îndreptăm cu toții, zi de zi, rugăciunile pentru timpuri cu pace, pentru îmbelșugarea roadelor pămîntului și pentru cele de trebuință nouă tuturor. Cu nădejdea acestor sfinte împliniri, cînd pășim în lumina Sfintelor Sărbători ale Nașterii Domnului, Anului Nou 1984 și a Bobotezei, vă îmbrățișez cu dragoste părintească, adresîndu-vă tradiționalul:

SĂRBĂTORI FERICITE ȘI LA MULȚI ANI!

P r e d i c i

PE PĂMÎNT PACE

„Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire".

(Luca 2, 14).

Emoționant este cuprinsul capitolului doi din Sfînta Evanghelie de la Luca. În acest capitol se relatează despre Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos în Betleem : „Iar în zilele acelea a ieșit poruncă de la Cezarul August să se înscrie toată lumea.

Această înscriere s-a făcut întîi pe cînd Quirinius cîrmuia Siria.

Și se duceau toți să se înscrie, fiecare în cetatea sa.

Și s-a suit și Iosif din Galileea, din cetatea Nazaret, în Iudeea, în cetatea lui David, care se numește Betleem, pentru că el era din casa și din seminția lui David, ca să se înscrie împreună cu Maria cea logodită cu el, care era însărcinată.

Iar pe cînd erau ei acolo, s-au împlinit zilele ca ea să nască.

Și a născut pe Fiul Său Cel Unul-Născut și L-a înfășat și L-a culcat în iesle, căci nu era loc pentru ei, în casa de oaspeți.

Și în ținutul acela erau niște păstori, stînd pe cîmp și făcînd de strajă noaptea împrejurul turmei lor.

Și iată un înger al Domnului a stat lîngă ei și slava Domnului a strălucit împrejurul lor și ei s-au înfricoșat cu frică mare.

Și îngerul le-a zis : Nu vă temeți, căci iată vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul; că vi s-a născut azi Mîntuitor, Care este Hristos Domnul, în cetatea lui David.

Și aceasta vă va fi semnul : Veți găsi un prunc înfășat, culcat în iesle.

Și deodată s-a văzut, împreună cu îngerul, mulțime de oaste cerească lăudînd pe Dumnezeu și zicînd :

Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire !" (Luca 2, 1-14).

Va să zică Fiul lui Dumnezeu nu se naște într-o „casă de oaspeți", căci nu era loc pentru El, ci într-o iesle, doar boii suflînd asupră-I căldură ca să-I facă, cum duios menționează colindul popular.

Și dintre oameni, nu Irod, nici sfetnicii săi, ci doar păstorii s-au învrednicit să vadă pe îngerul Domnului care a stătut lîngă ei și „slava Domnului a strălucit împrejurul lor și ei s-au înfricoșat cu frică mare". Și deodată s-a văzut împreună cu îngerul mulțime de oaste cerească lăudînd pe Dumnezeu.

Această cîntare venită din sferele înalte, cerești prin „mulțime de oaste cerească" era rostită în cinstea Pruncului născut și se făcea auzit de păstorii prezenți, ca reprezentanți ai tuturor popoarelor, ei primind astfel sarcina ca s-o transmită mai departe popoarelor, din generație în generație, pentru ca aceste popoare să facă totul, la vremea lor, ca mesajul divin să nu fie uitat, nici schimbat, ci să răsune puternic, așa cum răsunase în clipa pe care o zugrăvește Sfîntul Evanghelist Luca.

Într-adevăr, așa după cum într-o grădină sau pe un cîmp fără apă, fără lumina soarelui și fără munca liberă a omului, nu se poate cultiva nimic, tot așa omenirea nu poate să obțină liniștea creatoare, nu poate să se bucure de libertate, de lumină, de dreptate și de adevăr, fără starea de pace. De aici porunca : „Pe pămînt pace !".

Dar lucru ciudat și de neînțeles, deși pacea constituie însuși sensul înalt al vieții pe pămînt, asupra ei, asupra stărilor de pace s-au abătut și

se abat harapnice de plumb care o flagelează, o îndepărtează de om, de popoare pe care le aruncă în bezna urii, a neînțelegerilor, a asupririi și a lipsurilor de toate felurile, făcînd pămîntul însuși pradă distrugerilor și unui posibil holocaust.

Desigur, această posibilitate în veacul nostru atomic e mai amenințătoare decît oricînd și această prespectivă îngrijorează oamenii, popoarele.

Voiește lumea de astăzi un război atomic ? Nu dorește ea pace ?

Firește că lumea dorește pacea cu tot consorțiul ei de bucurii. Așadar, să vorbim despre PACE.

O poezie care circulă în lumea celor mici zice astfel : „Cel mai frumos și sfînt cuvînt, ce-l spune omul pe pămînt, e PACE".

Cu adevărat există cuvinte-forță atotcuprinzătoare ; unul e cuvîntul MAMĂ, altul este cuvîntul PATRIE și altul este cuvîntul PACE.

Stă în înțelesul acestui cuvînt PACE viață prospera și liberă. Puterea de creație a omului. Operele muzicale, literare și filozofice stau pe masa de lucru a ostenitorilor și așteaptă împlinirea, desăvîrșirea lor într-o epocă de pace.

Oamenii, popoarele de pe toate continentele lumii rostesc cuvîntul PACE, cu dorința fierbinte de a o și trăi aievea, de a înlătura spectrul războiului, stările de încordare ce aduc doar neînțelegeri, distrugeri, ruine și moarte.

În adevăr, ce perspectivă uluitoare crează posibilitatea păcii între oameni și popoare, după cuvîntul Sfintei Scripturi care zice : „Voi trimite pace pe pămîntul vostru și nimeni nu vă va tulbura ; voi goni fiarele sălbatice și sabia nu va trece prin pămîntul vostru" (Levitic 26, 6) !

Iată, omul a făcut o descoperire epocală : *atomul.* Democrit, filozoful grec, vorbește prima dată despre atomi. Oamenii de știință din vremea noastră imprimă atomului putința de a sluji interesele de viață ale omenirii. Prin energia nucleară se pot exploata și valorifica minereurile munților, pot fi ameliorate terenurile socotite pînă acum neproductive, pustiurile. Saharele se pot transforma în uriașe rezervoare de cereale necesare vieții și pot fi explorate spațiile interplanetare și sesizate resursele reale existente. Să trecem grabnic la folosirea lor !

Există în lume încă boli — maladii —, există încă în lume popoare sărace. Să se facă totul pentru ca bolile și foametea să fie trecute într-un capitol uitat, depășit de omenirea de astăzi și fiecare om, după cuvîntul Sfintei Scripturi : „să se ferească de rău și să facă bine ; să caute pacea și s-o urmeze" (I Petru 3, 11).

Dacă fiecare om, cum ține să precizeze Sfîntul Apostol Petru, are datoria să facă binele, cunoaștem că există un popor al lui Dumnezeu, care este obligat prin însăși denumirea sa, să facă binele, să caute pacea și s-o urmeze. Acest popor îl formează creștinii.

Creștinii, închinători ai Fiului lui Dumnezeu, ai Domnului nostru Iisus Hristos, locuitori ai bătrînei Europe, ca și cei din Asia, Africa și Australia și din cele două Americi credem în spusele Sfintei Scripturi prin Cartea înțelepciunii fiului lui Sirah : „Cununa înțelepciunii este temerea de Domnul, care odrăslește pacea și sănătatea nevătămată ; dar și una și alta sînt daruri de la Dumnezeu, care revarsă cinste peste cei ce-L iubesc pe Dînsul" (1, 17).

Creștinii nu trebuie să uite nici cuvintele proorocului Isaia care zice : „Doamne, revarsă pacea peste noi, căci toate lucrurile noastre pentru noi le-ai făcut"(9, 6). Cu alte cuvinte, reamintindu-ne de cîntarea îngerilor din clipa nașterii Domnului nostru Iisus Hristos, cunoaștem că pacea este un bine care ni-l va dărui Dumnezeu. Noi, creștinii, nu putem urma altă cale decît acesta de a ne afla în pace, fără prihană și fără vină, după un alt cuvînt al Sfîntului Apostol Petru care zice : „Pentru aceea, iubiților, așteptînd acestea, sîrguiți-vă să fiți aflați de El în pace, fără prihană și fără de vină" (II Petru 3, 14).

Există dezbinări între noi ? Să le preschimbăm în stări de pace. Există certuri între părinți și copii, între frați, între vecini, între familii, între națiuni și popoare : să ne silim să restabilim și să păstrăm unitatea,

după cum poruncește Sfîntul Apostol Pavel : „Silindu-vă să păziți unitatea Duhului întru legătura păcii“ (Efeseni 4, 13) și în alt loc : „Trăiți între voi în bună pace“ (I Tesaloniceni 5, 13). Astfel, ne arătăm „făcători de pace“ (Matei 5, 9).

Peste toate acestea, neîncetat să ne rugăm Bunului Dumnezeu ca să reverse pacea Sa peste noi, căci „Domnul dă tărie poporului Său, Domnul va binecuvînta poporul Său cu pace“ (Psalm 28, 11).

Există o singură forță, o singură putere care nu se bucură de pace, ci se bucură de neînțelegere, de ura dintre noi. Această putere este diavolul, Satana. Dar, ne asigură Sfîntul Apostol Pavel : „Dumnezeul păcii va zdrobi repede sub picioarele voastre pe Satana“ (Romani 16, 20). Deci „mîngîiați-vă, fiți uniți în cugete, trăiți în pace și Dumnezeul dragostei și al păcii va fi cu voi“ (I Corinteni 13, 11).

Așadar, iată în puține cuvinte ce este pacea și necesitatea ca noi să fim în pace, începînd cu noi înșine, cu toată casa noastră, cu toți oamenii cu care ne aflăm rudenii, la locul de muncă, în colaborare. Făcînd astfel, așternem covorul fermecat al înțelegerii dintre oamenii aceluiași continent, dintre oamenii întregii lumi.

Este de datoria noastră, a fiilor aceleași Biserici creștine ca să ne iubim unii pe alții. „Milă vouă și pace și iubirea să se înmulțească“ (Iuda 1, 4).

Într-adevăr, în epoca de față, de nimic nu duce omenirea lipsă decît de iubire, de iubire între frați și de încredere. Creștinii de pretutindeni vor trebui să-și amintească, necontenit, imnul dragostei creștine cel cîntat de Sfîntul Apostol Pavel :

„De aș grăi în limbile oamenilor și ale îngerilor,
iar dragoste nu am, făcutu-m-am
aramă sunătoare și chimval răsunător.
Și de aș avea darul proorociei
și tainele toate le-aș cunoaște și orice știință
și de aș avea atîta credință încît să mut și munții,
iar dragoste nu am nimic nu sînt.
Și de aș împărți toată averea mea
și de aș da trupul meu ca să fie ars, iar dragoste nu am,
nimic nu-mi folosește.
Dragostea îndelung rabdă ; dragostea este binevoitoare,
dragostea nu pizmuiește,
nu se laudă, nu se trufește.
Dragostea nu se poartă cu necuviință,
nu caută ale sale, nu se aprinde de mînie,
nu gîndește răul ;
Nu se bucură de nedreptate,
ci se bucură de adevăr. Toate le suferă, toate le crede,
toate le rabdă. Dragostea nu cade niciodată“.

(I Corinteni 13, 1-8).

Aceste cuvinte, acest imn al dragostei răspîndit la toate răscrucile drumurilor, umbrind toate acoperișurile, dar mai ales încrustat în inimile tuturor creștinilor, vor putea determina întreaga suflare omenească, alături de oștile cerești, îngerești să laude pe Părintele dragostei creștine cîntînd : „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu, pe pămînt pace, între oameni bună-învoire“.

Pr. Iustin GASPAR

LA DUMINICA A XXV-A DUPĂ RUSALII

Parabola samarineanului milostiv ne pune înaintea conștiinței una dintre cele mai cutremurătoare și mai sensibile pagini ale Sfintei Evanghelii. Căci ceea ce conține această parabolă este imens și inepuizabil, cum inepuizabilă este viața spiritului omenesc în ascensiunea solitară sau colectivă, individuală sau generală spre Cel cu adevărat existent, spre Dumnezeu, Părintele tuturor, care în toate a sădit dorul, căutarea Lui pentru ca toate să ființeze autentic, în lumină și adevăr. Putem spune că parabola constituie o sinteză a istoriei mîntuirii neamului omenesc, care va culmina cu întruparea Cuvîntului celui din eternitate al lui Dumnezeu pentru ca lumea să aibă viață, viață adevărată, dezrobită de răutatea văzută și nevăzută, de păcatul care desfigurează pe om și copleșită de iubirea pogorîtoare a lui Dumnezeu care înalță pe om pentru transfigurare, întru sfințenie. Cine este samarineanul milostiv din parabolă, altul decît Fiul lui Dumnezeu Care deșertîndu-Se de slavă a ridicat pe omul, umanitatea întreagă, căzută în tot felul de păcate, de rele, dăruindu-i din bogăția Sa dumnezeiască toate cele necesare pentru regăsirea chipului ei autentic și pentru înălțarea ei la demnitatea pentru care a fost adusă întru existență de la început? Fiul lui Dumnezeu, Hristos, este Cel care din iubire, din milă și bunătate desăvîrșită ne dă din nou viața înțeleasă ca trăire în El prin harul Său, ca unire tainică cu El în camera de nuntă a inimii curățite de patimile înjositoare, din care, se deschide perspectiva unei atitudini, a unui raport nou față de aproapele nostru care este și el „chipul și asemănarea lui Dumnezeu", instaurîndu-se și cuprinși fiind toți de puterea iubirii jertfelnice. Căci în El era viața (Ioan 1, 4), El este izvorul și plinătatea vieții și El singur poate să o dea și altora și să-i ridice totodată pe aceia cărora le-a dăruit-o la demnitatea adevărată a existenței, El fiind calea, adevărul și viața (Ioan 14, 6), El este în același timp și izvorul dar și puterea, dinamismul împlinirii vieții în cei care se învrednicesc de bucuria vieții. Și este aceasta pentru că este iubire, este mila și bunătatea cea fără de sfîrșit care dă chip adevărat la tot ceea ce există, El este cel care vindecă neîncetat rănile păcatelor, vindecîndu-ne pe toți prin jertfa Sa de pe Cruce și vindecînd pe fiecare în „casa de oaspeți" pe care a întemeiat-o, care este Trupul Său, „spital al bolnavilor" cum zice Sfîntul Ioan Gură de Aur și „plinirea Celui care plinește toate întru toți" (Efeseni 1, 23).

Între Hristos, samarineanul milostiv din parabolă și „casa de oaspeți", Biserica Sa, relația este organică „cea din urmă fiind o prelungire în istorie a activității Sale pămîntești, mîntuitoare, expresie a iubirii, a milei nemărginite a lui Dumnezeu față de om pe care îl cheamă la adevărul mîntuitor, la iubirea care neîncetat se dăruiește spre folos personal și comunitar. Căci Hristos este în „casa de oaspeți", care este Trupul Său comunitar, El fiind Capul Lui, umplîndu-L de viața Lui și fiind totodată Împărăția Sa în care membrii ei devin mai intim și mai profund frați între ei, una între ei și una cu Stăpînul lor, cu Hristos, împărtășindu-se de harul iubirii Sale, și făcîndu-se purtători ai bunătăților dumnezeiești și ferestre prin care Dumnezeu se face tot mai transparent în lume.

Așadar, întreaga lucrare a lui Dumnezeu în lume și față de om este expresie a iubirii, a iubirii care dă naștere la ceea ce nu este și valorizează ceea ce este. Căci creația este din iubire, iar mîntuirea, la rîndul ei, este tot din iubire în gradul absolut. De aceea, și omul trebuie să se arate ca o ființă a iubirii, prin care viața omenească ar dobîndi noi dimensiuni, îndepărtîndu-se și anihilindu-se ura dintre oameni care poate culmina cu distrugerea însăși a vieții pe pămînt.

Hristos este viața lumii, viața omului, și pentru această viață S-a jertfit pe Sine, evidențiind aspectul de dăruire din iubire, de jertfă de sine al vieții pentru afirmarea acesteia în plenitudinea ei. Totodată, prin jertfa

vieții Sale, Mîntuitorul Hristos a evidențiat valoarea vieții omenești, căci viața omenească este mediul lucrării lui Dumnezeu în lume prin care omul și lumea își află sensul lor cel mai înalt și aceeași viață omenească este mediul de afirmare a omului ca ființă căutătoare de sens și creatoare de valori materiale și spirituale prin care universul întreg este înfrumusețat.

Așa cum Mîntuitorul a venit ca lumea viața să aibă și încă din belșug, tot așa creștinul trebuie să se străduiască pentru ca viața în lume să-și continue cursul său, pentru îndepărtarea tuturor mijloacelor create de om care ar pereclita-o, retezînd astfel toate posibilitățile de lucrare a omului în lume. Iar aceasta nu se poate face decît prin creșterea dragostei în lume, a dragostei între toți oamenii, indiferent de neam, culoare sau orice altceva căci în Hristos nu mai este iudeu, nici elin, nu mai este nici rob, nici liber; nu mai este parte bărbătească și parte femeiască pentru că toți sîntem una în Hristos Iisus (Galateni 3, 28).

Dragostea față de om trebuie să fie una cu fapta și cu adevărul, nu numai una principială, ci una concretă pusă în slujba aproapelui și îndeplinindu-se astfel legea lui Hristos. Căci așa cum spune Sfîntul Apostol Pavel, „iubirea este împlinirea legii" (Romani 13, 10). Iar Mîntuitorul a făcut din iubire semnul distinctiv al ucenicilor Săi : „Să vă iubiți unul pe altul, precum v-am iubit Eu" (Ioan 15, 12). Iubirea față de aproapele este în primul rînd făptuire a binelui pentru folosul trupesc și sufletesc al acestuia. Căci fiecare dintre noi simte mărginirea, limita sa dacă este în același timp sfîșiat interior de dorința plenitudinii, de infinitatea cunoașterii și a vieții. Mai mult, unii dintre frații noștri sînt în necazuri de tot felul, în lipsuri acute și sînt un prilej pentru milostivirea noastră, pentru deschiderea noastră spre acea lume care se află în suferință, pentru sensibilitatea integrală a ființei noastre în fața încercărilor vieții. Trebuie să fim unul altuia datori mereu cu iubirea, cum spune Sfîntul Apostol Pavel (Romani 13, 8). Instaurînd între noi iubirea, restrîngem sfera de extensie externă și interioară a păcatului, a lăcomiei, care ne îmbogățește în detrimentul aproapelui sărăcindu-ne în același timp spiritual, căci ne închide nouă înșine, egoismului nostru îngust și pustiitor. Prin dăruirea noastră aproapelui, prin ajutorul spiritual și material acordat lui, ne îmbogățim în ființa noastră căci, paradoxal, dăruindu-ne și dăruind din avutul nostru nu sărăcim, ci ne îmbogățim și recunoaștem caracterul de dar al întregii existențe, pus la dispoziția noastră de Dumnezeu. Recunoaștem în întreaga existență un dar făcut de Creator nouă oamenilor pentru bucuria noastră în existență, pentru ca din acest dar să aducem darul nostru pe altarul omenirii întru jertfa iubirii. În acest sens Sfîntul Ioan Gură de Aur ne îndeamnă să vedem în fiecare om un altar de care să ne apropiem cu același fior sacru și cu aceeași curăție și bunătate cu care ne apropiem de Sfîntul Altar pe care se aduce Jertfa cea fără de sînge. Totodată, același Sfînt Părinte evidențiază că sub chipul fratelui care vine la noi și pe care îl miluim se ascunde Hristos. Astfel încît ceea ce dăruim aproapelui nostru dăruim în același timp lui Hristos care primește darul nostru așa cum ne încredințează El Însuși cînd spune ucenicilor Săi : „Veniți binecuvîntaților Părintelui Meu, moșteniți împărăția cea pregătită vouă de la întemeierea lumii. Căci flămînd am fost și Mi-ați dat să mănînc ; însetat am fost și Mi-ați dat să beau ; străin am fost și M-ați primit ; gol am fost și M-ați îmbrăcat ; bolnav am fost și M-ați cercetat ; în temniță am fost și ați venit la Mine... întrucît ați făcut unuia dintr-acești frați mai mici ai Mei, Mie Mi-ați făcut" (Matei 25, 34-36, 40).

Așadar, la judecata universală, se va da fiecăruia în funcție de faptele sale, fapta va fi criteriul de apreciere finală a fiecărui om, faptele milei, ale iubirii față de aproapele înălțîndu-ne dacă le-am făcut sau coborîndu-ne dacă am refuzat să le facem și am trecut prin viață nepăsători față de necazurile, față de suferința aproapelui nostru. Și aceasta este voia Părintelui ceresc față de noi oamenii, față de poziția pe care trebuie s-o adoptăm față de aproapele nostru. Căci spune Hristos : „Nu oricine îmi spune Doamne, Doamne, va intra în Împărăția cerurilor, ci Cel care face voia Tatălui Meu Care este în ceruri" (Matei 7, 21). Voia dumnezeiască față de noi oamenii este ca noi să viețuim, în iubire, în iubirea care avînd originea în Dumnezeu, trebuie să cuprindă, să copleșească cu forța-i irezistibilă întreaga

făptură. Și iubirea începe cu ceea ce este mai aproape de noi, cu fratele nostru pe care îl vedem cu ochii și îl pipăim cu simțurile celelalte. Căci spune Sfîntul Ioan Evanghelistul în epistola sa : „Dacă va zice cineva: Iubesc pe Dumnezeu, iar pe fratele său îl urăște mincinos este ! Pentru că cel care nu iubește pe fratele său pe care l-a văzut, pe Dumnezeu pe care nu L-a văzut nu poate să-L iubească (I Ioan 4, 20).

Aceasta înseamnă totodată și ajutorul față de aproapele cu cuvîntul și cu fapta, expresii ale milei duhovnicești și trupești. Căci putem întîmpina pe aproapele cu cuvîntul, mîngîindu-l sufletește, învățîndu-l cele spre folos duhovnicesc după cum îl putem ajuta și cu unele bunuri necesare traiului său de zi cu zi. S-ar produce prin aceasta și un echilibru social în lumea de astăzi, s-ar pune capăt multor disensiuni și încordări, instaurîndu-se o nouă ordine morală a omenirii. Aceasta cere din partea fiecăruia dintre noi ancorarea noastră la Hristos, relația de iubire și viață cu El, care se va răsfrînge asupra relației cu aproapele, umplînd lumea și universul întreg de flăcările iubirii capabile să transforme totul, să distrugă răul și ura din lume. Căci, în gradul suprem, Hristos este viața lumii, iar viața noastră adevărată este în Hristos de care depinde și autenticitatea vieții, a relației cu aproapele nostru. De aceea, ne îndeamnă Sfîntul Ioan Gură de Aur : „Trebuie să vieţuim în așa chip ca la orice pas din viață, la orice hotărîre, la orice ademenire, în adîncul inimii noastre să ne obișnuim cu întrebarea : ce-ar zice, ce sfat ar da în aceste clipe Domnul și Mîntuitorul Meu ? Despre atare rămînere întru Domnul vorbește Sfîntul Apostol Pavel cînd zice : „Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în Mine“ (Galateni 2, 20).

Iată, așadar, unele din semnificaţiile multiple ale pericopei evanghelice de astăzi, a pildei Samarineanului milostiv încheiată cu acel imperativ : „Mergi și fă și tu asemenea !“ care în lumea noastră de astăzi are o sferă așa de întinsă de aplicare. Și pornind din piscul a două mii de ani de viaţă creștină el coboară și se impune astăzi, așa cum se va impune pînă la sfîrșitul veacurilor cu aceeași forță irezistibilă. Iar pentru ca acest imperativ să-l putem împlini în toată amploarea lui să invocăm ajutorul divin pentru ca lucrarea noastră să fie cu adevărat în folosul semenilor și spre slava lui Dumnezeu Cel în treime închinat. Amin.

Drd. Gh. PETRARU

C o m e m o r ă r i

MTROPOLITUL VENIAMIN COSTACHI, 180 DE ANI DE LA NUMIREA ȘI ÎNSCĂUNAREA SA CA MITROPOLIT AL MOLDOVEI ȘI SUCEVEI

La 15 martie 1803, în urma trecerii la cele veșnice a Mitropolitului Iacob Stamati [1], a fost ales în scaunul de Mitropolit al Moldovei și Sucevei, vrednicul Episcop de Roman, Veniamin Costachi.

Au trecut de atunci 180 de ani și chipul ilustrului ierarh este tot mai viu în cugetele și inimile acelora care îi cunoaștem viața și marile sale înfăptuiri.

Personalitate bine cunoscută în istoria Bisericii și a Patriei, Mitropolitul Veniamin Costachi ocupă un loc de cinste alături de alți mari ierarhi, care și-au adus o mare contribuție pe tărîm bisericesc și obștesc, slujind cele mai nobile năzuințe.

După genealogie el este un urmaș al vornicului Boldur, sfetnic de al lui Ștefan cel Mare [2]. Tatăl său Grigore zis Negel, iar mama sa, Maria, care era din familia Cantacuzinilor [3], s-au străduit ca să ofere copilului Vasile o educație aleasă atît în casa părintească, cu un dascăl grec, cît și la Iași la Școala grecească de la Mănăstirea Trei Ierarhi. A mers apoi la Mănăstirea Neamț unde a fost atras de faima vieții monahale. Episcopul Iacob Stamati, văzînd rîvna sa pentru viața călugărească, îl tunde în monahism la vîrsta de 15 ani cu numele Veniamin, apoi îl hirotonește ierodiacon. În 1788, Mitropolitul Leon Gheucă, chemîndu-l la Iași, îl hirotonește ieromonah, rînduindu-l în ascultarea de mare eclesiarh al Mitropoliei. Nu după mult timp îl numește și egumen la Mănăstirea Sfîntul Spiridon din Iași.

La 26 iunie 1792, după alegerea ca Mitropolit al Moldovei și Sucevei a lui Iacob Stamati de la Huși, Veniamin Costachi este ales episcop la Huși, fiind hirotonit în biserica Sfîntul Spiridon din Iași [4]. La cei numai 23 de ani el înscrie în viața Episcopiei de Huși realizări remarcabile, care vor contribui la promovarea sa peste patru ani, „1796 1 iunie“ [5], în scaunul istoricei Episcopii a Romanului.

La Episcopia din Roman se va ocupa îndeosebi de administrarea și sporirea bunurilor. Înscrie și aici, ca și la Huși, bogate realizări, atît pe plan bisericesc cît și pe plan obștesc-cultural. Cît privește latura cărturărească, Veniamin Costachi „va lua de la

---

1. Constantin Erbiceanu, *Istoria Mitropoliei Moldovei și Sucevei*, București, 1888, p. LXIII.
2. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. III, București, 1981, p. 7.
3. *Ibidem.*
4. *Ibidem*, p. 8.
5. Pr. prof. Gheorghe Vlad, *Veniamin Costachi, episcop la Huși și la Roman*, în „M.M.S.“, XLIII (1967), nr. 1-2, p. 19.

Mănăstirea Neamț pe ierodiaconul Ștefan cu care va traduce „Viețile Sfinților“ [6].

Nicolae Istrate, descriindu-i viața în „Înainte cuvîntare“ la Tîlcuirea Psaltirii Mitropolitului Veniamin, menționează, în scurte cuvinte, activitatea de la Huși și alegerea sa ca Episcop de Roman: „Îmbunătățirile cele făcute în bisericile și cu clerul eparhiei, blîndețele, umilitatea, bunătatea, dărnicia, evlavia și activitatea de care a dat nenumărate dovezi au fost motivele prin care Episcopul Veniamin a fost ales la 1 iunie 1796 la scaunul de Roman“ [7].

Activitatea social-pastorală a vrednicului Episcop Veniamin Costachi consemnează astfel cîteva importante realizări.

„Încă de pe cînd era „ca egumen la Sfîntul Spiridon a venit în sprijinul celor bolnavi, mănăstirea avînd și un spital. În timp ce păstorea la Roman, a venit în ajutorul egumenului Vartolomeu Putneanul cu 80 de pungi de bani pentru spitalul și farmacia de pe lîngă Mănăstirea Precista Mare din Roman“ [8].

Fiind ales și numit Mitropolit al Moldovei și Sucevei, Veniamin Costachi va desfășura o activitate foarte rodnică în domeniile social-cultural și teologic, ca un adevărat „ctitor și îndrumător al școlilor naționale din Moldova“ [9]. El a avut această nobilă dorință de a organiza școli și de a se ocupa chiar de întreținerea acestora încă de cînd era la Huși, căpătînd în felul acesta o bogată experiență, dovedită prin calitățile deosebite de bun organizator și îndrumător de școală.

Potrivit hrisoavelor domnești din secolul al XVIII-lea, în preocupările Mitropolitului Veniamin Costachi intrau aproape toate problemele legate de cultură și de organizarea școlilor. Începînd cu hrisovul lui Constantin N. Mavrocordat, din 20 februarie 1734, s-a trecut asupra Mitropolitului țării — ca obligație oficială de stat — datoria de a se ocupa de conducerea și supravegherea școlilor din Moldova, grijindu-se de organizarea și asigurarea celor necesare funcționării lor [10].

În Moldova prima școală destinată pregătirii clerului ia ființă la Socola prin grija și străduința nemuritorului cărturar și patriot Veniamin Costachi. Mai tîrziu s-au ridicat, din acest centru teologic, cărturari care au contribuit cu pregătirea și prestigiul lor la cauza Bisericii și a Patriei, însușindu-și această pregătire pe de o parte datorită grijii celor care au vegheat la destinele școlii, dar în același timp, datorită și unor bărbați iluștri care au stăruit cu devotament la propășirea culturii românești ; la loc de cinste numărîndu-se Gheorghe Asachi, ucenic al marelui Mitropolit Veniamin Costachi [11].

„Cea dintîi grijă a lui Veniamin, după înscăunarea sa ca Mitropolit al Moldovei și Sucevei, a fost înființarea de școli româ-

---

6. *Ibidem.*
7. *Ibidem*, p. 20.
8. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 19.
9. N. C. Enescu, *Veniamin Costachi, ctitor și îndrumător al școlilor naționale din Moldova*, în „M.M.S.“, XLIII (1967), nr. 1-2, p. 32.
10. *Ibidem*, p. 33.
11. Al. Bardieru, *Gheorghe Asachi și pregătirea clerului*, în „M.M.S.“, XLV (1969), nr. 1-2, p. 96.

nești. Odată cu înființarea Seminarului din Mănăstirea Socola, Mitropolitul Veniamin s-a gîndit și la înființarea unei școli pentru pregătirea cîntăreților bisericești“ [12], lucru pe care l-a împlinit cu mult zel și pricepere spre „folosul de obște al sfintelor biserici“ [13].

„În viața Bisericii Ortodoxe Române, Mitropolitul Veniamin are marele merit de a fi fondatorul unei școli de muzică bisericească în care s-au format psalți renumiți..., care au contribuit la uniformizarea cultului religios în țara noastră“ [14].

Venirea lui Veniamin Costachi ca întîistătător al Mitropoliei Moldovei și Sucevei a însemnat o nouă „orientare“ școlară și o nouă organizare a școlilor din Moldova. În legătură cu această „orientare“ școlară, Mitropolitul Veniamin Costachi aduce o concepție opusă aceleia a domnilor fanarioți, străini de țara și aspirațiile poporului moldovean. „Nădejdea pe care am hrănit-o și o hrănesc în sufletul meu“, scria Veniamin Costachi în 1824, e că „dacă nu eu, măcar urmașii mei se vor învrednici de un cler învățat și cuviincios și de un norod luminat“ [15].

El arată ce păcat mare au acei părinți care nu dau pe fiii lor să învețe carte numindu-i „ucigași de fii cu adevărat“ care „nu se îngrijesc a da vreun fel de învățătură la fiii lor, ba încă și mai rău decît aceia sînt“ [16].

Deschiderea școlii naționale în chiliile de la Mănăstirea Trei Ierarhi, a constituit una dintre cele mai mărețe acțiuni obștești și, în același timp, patriotice ale marelui Mitropolit cărturar Veniamin Costachi, care a dus o luptă aprigă împotriva călugărilor greci ce nu voiau să îngăduie o școală românească în cuprinsul unei mănăstiri pe care o socoteau grecească [17].

Cu multă stăruință și dragoste, Veniamin Costachi va organiza școala în forma cea mai nouă, actuală vremii sale. „Instituții de cultură clericale, școli de toate gradele, tipografie — cu mijloace moderne cu bună și sistematică rînduială — vor fi refăcute și înființate din inițiativa și sub supravegherea sa neadormită, într-un ritm susținut și necunoscut în istoria culturii românești de pînă atunci“ [18].

Marele său merit mai este că s-a îngrijit și de pregătirea unor tineri români pentru cariera de profesori cu studii înalte, trimițînd pe a sa cheltuială, la Viena, în toamna anului 1805, pe Gheorghe și Clemens Daniil, fiii protopopului Lazăr Asachi [19].

În felul acesta Gheorghe Asachi, ucenicul lui Veniamin Costachi, desăvîrșindu-și pregătirea cărturărească, devine organizatorul Școlilor naționale. Tot în acest timp Mitropolitul Veniamin

---

12. Ierod. Partenie Apetrei, *Mitropolitul Veniamin Costachi și muzica bisericească*, în „M.M.S.“, XLIII, (1967), nr. 1-2 p. 155.
13. *Ibidem*, p. 156.
14. *Ibidem*, p. 157.
15. N. C. Enescu, *op. cit.*, p. 33.
16. *Ibidem*.
17. *Ibidem*, p. 40.
18. *Ibidem*, p. 34.
19. *Ibidem*, p. 37.

se va îngriji și de tipărirea manualelor școlare întocmite de profesorii respectivi ce se numeau „cărțile scolastice“ [20].

În anul 1827, Mitropolitul Veniamin Costachi împreună cu Gheorghe Asachi au început demersurile pe lîngă Domn în vederea reorganizării unui învățămînt de toate gradele, cerînd un buget corespunzător, noi edificii școlare și dascăli pricepuți [21].

Înființarea Academiei Mihăilene, în anul 1834, a fost încă un uriaș pas înainte spre tainele culturii și științei la care a contribuit și cărturarul Mitropolit Veniamin Costachi.

În noiembrie 1834 s-au deschis cursurile Academiei Mihăilene cu Eftimie Murgu predînd filozofia, iar la 16 iunie 1835 s-a făcut inaugurarea oficială a Academiei într-un cadru solemn de față fiind Domnitorul Mihail Sturza, Mitropolitul Veniamin Costachi, epitropii școalelor, Gheorghe Asachi și marii dregători ai țării. Această Academie „concepută de Veniamin Costachi și Gheorghe Asachi cuprindea : Facultatea filozofică (2 ani), Facultatea juridică (3 ani), Facultatea teologică (4 ani), cursuri extraordinare de inginerie, de economia cîmpului, de frumoasele meșteșuguri, de filologie (diferite limbi străine). Academia înființată acum era prima instituție de acest fel, încadrată cu profesori români ca : Eftimie Murgu, Gheorghe Săulescu, Vasile Fabian, Ștefan Botezatu“ [22] și alții care se vor adăuga mai tîrziu, oameni cu o vastă cultură și cu o deosebită pregătire în aria diadactică-pedagogică. Academia a purtat multă vreme numele de „Academia Mihăileană“, după numele domnitorului Mihail Sturza, „căpătînd renume mare și ridicîndu-se chiar la nivelul Academiilor europene în spiritul noilor idei democratice“ [23].

Prin contribuția sa valoroasă adusă la formarea școlii românești, prin îndrumările date și prin măsurile luate, Mitropolitul Veniamin Costachi a izbutit, cu ajutorul colaboratorilor, „să consolideze predarea învățămîntului în limba națională [24] și nu în limba franceză, cum impunea domnitorul M. Sturza.

Tot în acest timp, iau ființă sub directa purtare de grijă a lui Veniamin Costachi și Gheorghe Asachi „noi școli ținutale Bacău, 1839, Piatra, Vaslui, Tecuci, 1841, Tg. Frumos, 1842, apoi școlile sătești și mănăstirești Doljești, Vorona..., unde predau, ca profesori, absolvenți ai gimnaziului și academiei precum și de la Seminarul Socola“ [25].

În 1841, Veniamin Costachi și Gheorghe Asachi izbutesc „deschiderea primei școli de arte și meșteșuguri din Moldova la Iași, înzestrată cu tot felul de ateliere și specialiști străini din Moravia și Transilvania pentru pregătirea primelor tehnicieni români“ [26].

Activitatea Mitropolitului Veniamin în organizarea școlilor

---

20. *Ibidem*, p. 40.
21. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 13.
22. N. C. Enescu, *op. cit.*, p. 42.
23. *Ibidem*, p. 43.
24. *Ibidem*, p. 45.
25. *Ibidem*.
26. *Ibidem*.

naționale a devenit și mai intensă după punerea în aplicare a Regulamentului Orgnic (1 ianuarie 1832), căci în toamna anului 1832 s-au deschis șase școli „ținutale“ la Roman, Huși, Botoșani, Bîrlad, Galați și Focșani“ [27].

Începînd din anul 1803 pînă în anul 1842, cît a condus Epitropia învățămîntului public din Moldova, Veniamin Costachi a susținut tipărirea manualelor școlare, aducînd o sporită contribuție la „unificarea și dezvoltarea limbii românești“ [28].

Mitropolitul Veniamin Costachi, „ca Președinte al Epitropiei învățămîntului public, a contribuit simțitor la deschiderea primelor școli moderne moldovenești cu limba de predare română, cu toate că el fusese crescut și educat în atmosfera școlii grecești, din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea“ [29].

Călăuzit de un înalt spirit patriotic și de o nemărginită dragoste față de păstoriții săi, Veniamin Costachi și-a adus o remarcabilă contribuție în momentele cele mai importante ale organizării școlilor, ceea ce a dus la dezvoltarea culturii românești în Moldova, luptînd alături de colaboratorii săi la îndepărtarea prejudecăților și complexului de inferioritate în care fusese menținut poporul românesc în tot timpul domniilor fanariote.

Iscusita „zăbavă cu cartea“ a marelui Mitropolit Veniamin scoate la lumină latura preocupărilor cărturărești pe care Veniamin Costachi o iubește foarte mult și în mod cu totul deosebit îi acordă o mare importanță, consacrîndu-i, ca spațiu și timp, toată viața sa. Pe drept cuvînt spunem cu certitudine că el se înscrie la loc de cinste în cultura și literatura noastră teologică cu lucrări de mare prestigiu.

Lucrările sale sînt numeroase și cunoscute în parte. „Prin osteneala sa au fost traduse și au văzut lumina tiparului: Tîlcuirea celor șapte Taine (Iași, 1807), Chiriacodromionul la Apostolii duminicilor de peste an (Neamț, 1810-1811), Adoleshia Filotheos — adică Indeletnicire iubitoare de Dumnezeu, de Evghenie Vulgaris (5 vol., Iași, 1815-1819), Istoria Scripturii Vechiului Testament (Iași, 1824), Istoria Scripturii ceii nouă (2 vol., Iași, 1824), Funie sau frînghie întreită (Iași, 1831), Iubitorul de înțelepciune (Iași, 1831), Dreptslăvitoare învățătură a Mitropolitului Platon al Moscovei (Iași, 1839), Istoria bisericească a Arhiepiscopului Meletie al Atenei (5 vol., Iași, 1841-1843), Piatra Scandelei sau lămuriri despre începuturile și pricinile adevărate ale schismei și neînțelegerei ambelor Biserici de Răsărit și Apus (Iași, 1844), Pidalionul (Neamț, 1844)“ [30] și alte lucrări. O serie din ele rămase în manuscris, parte fiind tipărite după moartea sa: Tîlcuirea Psaltirii de Eutimie Zigabenul (2 vol., Iași, 1850-1860), Istoria Bisericească a lui Teodoret al Cirului, (București, 1894), Cele 14 trimiteri ale Sfîntului Apostol Pavel de Teofilact al Ohridei (3 vol., București, 1904-1906). Se cunosc

---

27. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 14.
28. N. C. Enescu, *op. cit.*, p. 46.
29. Pr. Ilie Gheorghiță, *Grija deosebită a Mitropolitului Veniamin Costachi pentru ridicarea nivelului cultural al clerului*, în „M.M.S.“, XLVII (1971), nr. 9-12, p. 645.
30. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 16.

apoi o serie de traduceri în manuscris : Omiliile Sfîntului Ioan Gură de Aur la Faptele Apostolilor și la Epistolele Sfîntului Apostol Pavel (7 volume), traducere începută la Mănăstirea Neamț, în timpul primei sale retrageri din scaun și terminată la Iași, abia în 1819.

În ultimii ani ai vieții sale, 1844-1845, petrecuți în retragere la Mănăstirea Slatina, a tradus în românește opera completă a Fericitului Teodoret al Cirului, în 3 volume, rămase în manuscris și altele care s-au pierdut [31].

El traduce și tipărește peste cincizeci de lucrări preocupîndu-se în mod deosebit de traducerea Bibliei, în limba Patriei sale pe care a împărțit-o pe la preoți. Pentru traducerile sale el folosește diferite lucrări și lexicoane, fiind „abonat chiar la publicația „Bibliotechi ton pateron“ în anii 1817-1818“ [32].

În calitate de Episcop de Huși și de Roman și Mitropolit al Moldovei și Sucevei a desfășurat o bogată activitate culturală și educativă. A tradus și publicat o serie de opere teologice, de asemenea, a înființat o mulțime de școli, avînd ca limbă de predare limba română și culminînd cu Seminarul de la Socola și pe plan obștesc a ajutat la înființarea unui teatru inițiat de Gheorghe Asachi, sprijinind ca nimeni altul în epoca sa învățămîntul românesc [33].

Tot timpul cît a fost mitropolit, pînă la a doua paretisire din 1843, Veniamin Costachi a continuat vizitele la Mănăstirea Neamț, cercetînd pe vechii colaboratori și dînd noi îndemnuri viețuitorilor din mănăstire. Numeroasele tipărituri nemțene din vremea vieții lui Veniamin Costachi, au apărut mai toate cu binecuvîntarea sa, iar unele prefețe sînt semnate chiar de el. Literatura teologică a înscris la loc de cinste numele Mitropolitului Veniamin Costachi. Bibliografia operei lui Veniamin și despre Veniamin Costachi este foarte bogată [34].

Tipăriturile traduse după cele din literatura teologică au fost scoase la lumină cu ajutorul ierodiaconului Ștefan de la Mănăstirea Neamț. Amintim aici „Apologia Sfîntului Dimitrie al Rostovului“ (Iași, 1803), precum și „Viețile Sfinților“, în 12 volume (Neamț, 1807-1815) [35] și altele care sînt bine cunoscute și foarte apreciate în literatura noastră teologică veche.

Cu tipograful Gherasim de la Iași, cu Gherontie, tipograful de la Neamț, cu iereul Simeon, gravorul, în timpul paretisirii de la 1843, Veniamin Costachi a dat imbold artei tipografice și preocupărilor cărturărești și artistice la Mănăstirea Neamț. El dădea acestei tiparnițe nemțene tot concursul și ca „patron și ca traducător el însuși“, făcînd din Mănăstirea Neamț, „atelierul cel mare

---

31. *Ibidem.*

32. Pr. Mănucă Mihai, *Mitropolitul Veniamin Costachi,* în „B.O.R.“, LXXXVI (1968), nr. 1-2, p. 176.

33. Dr. Nicolae Ciachir, *Mitropolitul Veniamin Costachi membru corespondent al învățămîntului elementar din Paris,* în „B.O.R.“, LXXXVI (1968), nr. 1-2, p. 182.

34. Diac. prof. Ioan Ivan, *Mitropolitul Veniamin Costachi la Mănăstirea Neamț,* în „M.M.S.“, XLIII (1967), nr. 1-2, p. 88.

35. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.,* p. 17.

de lucru pentru biserică“ [36]. În operele sale de o înaltă ținută teologică, „Mitropolitul Veniamin Costachi a acordat o deosebită atenție limbii române literare“, deoarece era deplin convins că o carte care circulă, scrisă într-o limbă îngrijită, poate contribui în mare măsură la eliminarea unor particularități fonetice și lexicale, la îmbogățirea vocabularului, la statornicirea unor forme gramaticale, la limpezirea și cultivarea limbii literare precum și la unitatea ei. El demonstrează temeinic originea daco-romană a limbii române în „Prefața-pastorală a cărții „Dumnezăiești le liturghii“, tipărită la Iași în 1834“, unde scrie : „Precum limba grecească este fiica limbii elinești, de asemeni limba românească este fiica limbii latinești“ [37], făcînd apoi o scurtă și interesantă istorisire cu privire la cucerirea Daciei de către romani.

Mitropolitul Veniamin Costachi a participat și la alcătuirea Regulamentului Organic al Moldovei în care se poate vedea că s-a „ținut seama de vechile așezări, de obiceiul pămîntului și de situația existentă la noi“. Cel mai în măsură de a fi consultat a fost Mitropolitul Veniamin, care cunoaștea viața Moldovei, dar și a celorlalte provincii românești, ca și a tuturor țărilor ortodoxe vecine“ [38].

Cu ajutorul Regulamentului Organic, Mitropolitul Veniamin Costachi „a pus stavilă neorînduielilor moștenite de la fanarioți cu privire la criteriile pentru recrutarea clerului superior și inferior, a judecății clerului de toate gradele și a cultivării acestuia“ [39].

Veniamin Costachi a fost pentru Biserica Moldovei nu numai un „părinte duhovnicesc și un îndrumător al vieții după rînduiala canoanelor, ci și un legiuitor“ [40], în felul acesta menținînd buna rînduială în dioceza sa.

În latura duhovniciei „Mitropolitul Veniamin Costachi, urmînd tradiția înaintașilor săi, printre care a distinsului mitropolit Dosoftei, adaugă la sfîrșitul tălmăcirilor sale unele indicații adresate duhovnicilor, cum să aplice penitențele, cum să trateze cu cei căzuți din credință și rugăciunile de iertare, preocuparea principală a vieții sale fiind după cum mărturisea într-o prefață: „Îndreptarea credincioșilor către adevăr, fericire și mîntuire“ [41]. În ce privește viața monahală din țară și de la Muntele Athos — altă latură a preocupărilor Mitropolitului Veniamin Costachi — el face unele reglementări — „cele dintîi măsuri de reorganizare a vieții monahale românești de la Athos apar sub păstoria sa“ [42].

O serie de instrucțiuni date de Mitropolitul Veniamin Costachi egumenilor din mănăstirile moldovene după înlăturarea egu-

---

36. Diac. prof. Ioan Ivan, *op. cit.*, p. 86.
37. Pr. Scarlat Porcescu, *Limba română literară în opera mitropolitului Veniamin Costachi*, în „M.M.S.“, XLIII (1967), nr. 1-2, p. 167.
38. *Ibidem*, p. 168.
39. *Ibidem*, p. 169.
40. Drd. N. V. Dură, *Preocupările canonice ale Mitropolitului Veniamin Costachi*, în „M.M.S.“, XLVIII (1972), nr. 1-2, p. 60.
41. *Ibidem*, p. 57.
42. Drd. N. V. Dură, *Preocupările canonice ale Mitropolitului Veniamin Costachi în pastoralele și corespondența sa*, în „M.M.S.“, XLVII (1971), nr. 7-8, p. 486.

menilor greci, dovedesc încă o dată „permanenta sa preocupare canonică pentru buna organizare a mănăstirilor de sub jurisdicția sa“ [43].

În slujba arhierească, Mitropolitul Veniamin ținea orînduiala patriarhală, spre a atrage toată dragostea și credința norodului la sfînta slujbă pe care o plinea cu măreție. Nu putea cineva să vadă mai pompoasă și mai uimitoare slujba decît atunci cînd vedea pe acest arhiereu slujind Sfînta Liturghie. Un admirator al său, străin de neam și de credință, scria extaziat: „Cînd Mitropolitul Veniamin, în splendoarea bisericii sale orientale, se înfățișa îmbrăcat în veșmintele cele aurite cu pletele-i de zăpadă și în valuri căzînd pe umeri, poporul vedea într-însul pe însuși sfîntul patron al Moldovei“ [44].

Ultimii ani ai vieții sale, ca și ceilalți de pînă atunci, i-a închinat săvîrșirii binelui față de aproapele și față de Biserica și neamul pe care le-a slujit și cu ale căror interese și-a identificat viața sa.

Cea mai importantă înfăptuire „însă, care va duce peste veacuri numele marelui Mitropolit Veniamin este monumentala Catedrală mitropolitană din orașul Iași“ [45]. La punerea pietrei de fundație a acestei catedrale de către vrednicul de pioasă pomenire Veniamin Costachi, asistase și Iosif Naniescu, viitorul mitropolit al Moldovei, care se considera ucenic al lui Veniamin Costachi [46].

Mănăstirile din eparhie ca și celelalte de pe cuprinsul pămîntului românesc erau pentru Mitropolitul Veniamin adevărate oaze de viață duhovnicească, unde poposea adesea pentru a le aduce prinosul dragostei părintești, dar și pentru a transforma ruinele unora în noi ctitorii și mărinimoase danii. Mănăstirile Neamț, Secu, Slatina, Agapia, Văratec, ca și celelalte mănăstiri, vorbesc și astăzi despre dragostea acestui mare „părinte al Moldovei“.

Mănăstirea Slatina i-a fost reazem în grelele încercări, ca și Mănăstirea Neamț, încercări pe care Mitropolitul Veniamin Costachi le-a trăit cu toată intensitatea vieții sale. El va lăsa aici o serie de danii ca recunoștință pentru străvechiul așezămînt și pentru dragostea cu care a fost înconjurat. „Spre sfîrșitul vieții sale, aici la Mănăstirea Slatina, Mitropolitul Veniamin Costachi, alături de faptele de binefacere obștească și ctitoricească desfășoară și continuă „activitatea cărturărească de luminare a poporului“. El stimulează apariția unei lucrări de istorie națională prin remunerația autorilor „celor mai bune compuneri de limbă și mai ales de Istoria Patriei și nației“ [47]. În felul acesta a inspirat dragoste față de istoria neamului, față de toată suflarea românească. Tot în

---

43. *Ibidem*, p. 485.
44. Pr. Mănucă Mihai, *op. cit.*, p. 180.
45. Pr. Scarlat Porcescu, *Catedrala mitropolitană din Iași*, în „M.M.S.“, XL (1964), nr. 7-8, p. 365.
46. I.P.S. Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, *Mitropolitul Iosif Naniescu — 80 de ani de la mutarea sa către Domnul*, în „M.M.S.“, LVIII (1982), nr. 1-2, p. 49.
47. Arhim. Adrian Hrițcu, *Mitropolitul Veniamin Costachi la Mănăstirea Slatina*, în „M.M.S.“, XLIII (1967), nr. 1-2, p. 100.

acest timp „în chilia sa smerită, el traduce în 1844 „Piatra Scandelei“ [48].

Numele marelui ierarh se leagă și de Mănăstirea Agapia, înscriindu-se ca mare ctitor „prin construirea, cu cheltuiala sa, a Paraclisului cu hramul „Nașterea Maicii Domnului“, cu un an înainte de moartea sa, 1845“ [49].

Alături de alte mari înfăptuiri în activitatea Mitropolitului Veniamin Costachi se înscriu la loc de cinste și alte ctitorii de locașuri sfinte cunoscute în istoria Bisericii noastre : biserica „Nașterea Sfîntului Ioan Botezătorul“ din cimitirul mănăstirii Secu, care a fost „din temelie zidită de piatră... cu cheltuiala Preasfențitului Mitropolit Kir Veniamin ...în anul 1832 septembrie 30“ [50]. Grija Mitropolitului Veniamin Costachi în împodobirea sfintelor locașuri cu odoare sfinte este vădită în chip deosebit de majoritatea ctitoriilor sale, înzestrate cu odoare bisericești de valoare ca și de alte mănăstiri și biserici din Moldova care dețin obiecte valoroase de slujbă, oferite de mărinimoasa inimă a acestui venerabil Mitropolit Veniamin. La Mănăstirea Secu, „Prea Sfinția Sa Mitropolitul Veniamin Costachi au făcut la aceste două mănăstiri (este vorba de Neamțu și Secu n. n.) cîte un rînd de vase sfinte, adică potir poleit pe dinăuntru și pe dinafară cu chipuri de zavast, discos, sveazdă (steluță), linguriță, copie, ibricel pentru caldură și acestea toate poleite cu aur, la care toată cheltuiala au cuprins 4000 lei la anul 1833“ [51].

Expresia dragostei celei adevărate concretizată în fapte este presărată la mai toate mănăstirile prin actele de binefacere izvorîte din truda sa statornică pentru înflorirea sfintelor locașuri din cuprinsul Mitropoliei Moldovei și Sucevei. Darurile sale de mare valoare oferite mănăstirilor și sfintelor locașuri păstrate pînă astăzi evocă veșnic memoria marelui Mitropolit Veniamin Costachi.

Mitropolitul Veniamin Costachi a păstorit în scaunul mitropolitan, cu unele întreruperi, aproape 40 de ani. În viața bisericească a Moldovei, fericitul întru pomenire mitropolit, „a continuat într-un ritm mai impunător activitatea culturală și gospodărească a înaintașilor săi în scaunul de întîistătători ai Moldovei : Iacob Putneanul, Gavriil Calimachi, Leon Gheucă și Iacob Stamati“ [52].

„Faima de om de cultură a Mitropolitului Veniamin Costachi a trecut granița țării încît Societatea de învățămînt din capitala Franței i-a acordat titlul de membru corespondent al ei“ [53], iar „umanismul și setea de cultură au fost remarcate ca trăsături de bază, în mod unanim“ [54], ce au conturat toată activitatea ilustrului ierarh moldovean.

---

48. *Ibidem*, p. 101.

49. Monahia Eustochia Ciucanu, *Mitropolitul Veniamin Costachi și Mănăstirea Agapia*, în „M.M.S.“, XLIII (1967), nr. 1-2, p. 90, 95, 96.

50. Dionisie I. Udișteanu, *Graiul evlaviei străbune*, București, 1939, p. 12.

51. Monahul Dometie, *Pomelnicul ctitoricesc al Mănăstirii Secu*, manuscris, 1845, p. 15.

52. Pr. Scarlat Porcescu, *op. cit.*, p. 365.

53. Dr. Nicolae Ciachir, *op. cit.*, p. 183.

54. N. Ciurea, *Veniamin Costachi și Mihail Sturza*, în „M.M.S.“, XXXIV (1958), nr. 3-4, p. 241.

El a fost un om „vrednic de toată silința și plecat întru viața călugărească, cuvios, smerit, împodobit cu blîndețe și cu alte fapte bune, temătoriu de Dumnezeu și ispitit întru vrednicia sa“ [55]. A fost un luptător neîntrecut pentru înlăturarea nevoilor Patriei sale. N-a fost moment de seamă în viața neamului său „unde să nu sprijine și să nu ajute“ [56]. Marele istoric al neamului nostru, Nicolae Iorga, spunea despre Mitropolitul Veniamin Costachi că a fost „cel mai mare din dascălii bisericești ai Moldovei“ [58]. „Mai mare și mai evanghelic mitropolit n-a avut neamul românesc, mai zelos apărător al legii ortodoxe și al tradiției bisericești n-a avut de mult Biserica întreagă a Răsăritului“ [58], afirma Constantin Erbiceanu în lucrarea sa.

Spiritul practic ecumenic al Mitropolitului Veniamin Costachi a făcut ca el să aibă „o atitudine binevoitoare față de întreaga Ortodoxie. El a susținut Ortodoxia „prin ajutoare materiale... totdeauna avînd în inima sa oglinda necazurilor și a nevoilor prin care trecea acea parte a lumii“ [59].

Pentru toate acestea a fost unanim apreciat de contemporani, iar amintirea sa a rămas mereu vie în conștiința urmașilor. Filaret Scriban scria : „Moldova a avut în cele politice un domn mare pe Ștefan Vodă, iar în cele bisericești, un mitropolit mare pe Veniamin Costachi“.

Mitropolitul Veniamin Costachi se stinge din viață la 18 decembrie 1846 pe cînd avea 78 de ani, fiind îngropat în partea de miazăzi a altarului Mănăstirii Slatina, în exterior. După 40 de ani, la 30 decembrie 1886, a fost deshumat și reînhumat în Catedrala mitropolitană din Iași, terminată de „cel care se considera ucenic al său“, vrednicul urmaș, Mitropolitul Iosif Naniescu [60].

Figura blîndă și plină de căldură și seninătate a marelui Mitropolit Veniamin Costachi, radiază și astăzi, după 180 de ani, aceeași bunătate și blîndețe, parcă aceeași rîvnă, același entuziasm creator care i-a împodobit tot timpul vieții sale nobilul său caracter. El se înscrie în panteonul Bisericii moldave ca unul dintre cei mai destoinici ierarhi, care domină prin marile lor strădanii concretizate într-un singur ideal nobil și sfînt așa cum reiese din testamentul său „...Să sporesc și sufletește și materialicește înflorirea sfintei Biserici și a Patriei“.

Ierom. Macarie CIOLAN

---

55. Melchisedec, Episcopul Dunării de Jos, *Chronica Hușilor și a Episcopiei*, București, 1869, p. 377.

56. Pr. Mănucă Mihai, *op. cit.*, p. 173.

57. Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii Române*, vol. II, București, 1932. p. 234.

58. C. Erbiceanu, *op. cit.*, p. 64.

59. Pr. Mănucă Mihai, *op. cit.*, p. 175.

60. Cf. Inscripției din Catedrala mitropolitană Iași unde au fost reînhumate osemintele Mitropolitului Veniamin Costachi.

Pagini patristice

SFÎNTUL SOFRONIE, PATRIARHUL IERUSALIMULUI

CUVÎNTAREA A DOUA LA NAȘTEREA DOMNULUI [1]

Eu deslușesc, cu ochii sufletului și cu ochii trupului meu, că ziua de azi este o zi luminoasă și înveselitoare, întrucît ea ne învăluie pe noi cu o dublă lumină și strălucește și copleșește tot neamul nostru creștinesc de bucurie și veselie. Eu spun aceasta, nu pentru că ziua aceasta ne-ar arăta un dublu soare ceresc, și, în același dublu mod s-ar revărsa peste noi o stare de aleasă încîntare sufletească, ci pentru că, Unul și Același Soare al dreptății, pe care ea ni-l dă, se naște, astăzi, pentru noi, cei care viețuim pe pămînt, într-o dublură, într-un anumit fel, adică Dumnezeu și Om, și dăruiește neamului omenesc o dublă strălucire și glorie și, în sfîrșit, pentru că El îi aduce, de asemenea, omenirii, o bucurie duhovnicească dublă.

Într-adevăr, Mîntuitorul Hristos S-a născut, de aici, din pîntecul Fecioarei, dar i-a deșteptat și i-a chemat afară pe cei de acolo din întunecimile iadului. Cînd S-a născut, a făcut ca sufletele muritorilor să se umple de o nespusă stare de bucurie ; cînd a înviat, a omorît moartea cea nemiloasă și i-a răpit pe toți morții pe care-i ținea ea ; nouă, însă, care trăim pe această parte de pe pămînt, ne-a descoperit calea spre viața cea nestricăcioasă și cea nemuritoare. Într-adevăr, într-una s-au unit cele două, potrivit cu ceea ce se spune în Psalmi : „Mila și adevărul s-au întîmpinat, dreptatea și pacea s-au sărutat. Adevărul din pămînt a răsărit și dreptatea din cer a privit că Domnul nostru Iisus Hristos va da bunătate, și pămîntul nostru își va da rodul său“ [2]. Căci Nașterea lui Hristos și Învierea Lui din morți au căzut anul acesta, în aceeași zi (duminica). De aceea, pe bună dreptate, și cu adevărat, tu, credinciosule, trebuie să numești această zi luminoasă „Doamnă sau Stăpînă a zilelor“ ca una care ne-a dovedit că Domnul nostru, al tuturor, a înviat din morți, iar praznicul de azi al Nașterii a crescut și s-a înălțat întru sfințenie, tocmai din cauza minunii Nașterii Lui din Fecioară. Nimic nu poate să apară mai strălucitor decît aceste două minuni, Învierea din morți a Domnului Hristos și Nașterea Lui din Fecioara, nimic mai plăcut nu poate fi văzut de ochii minții noastre. Oare, ce poate fi cercetat mai bine și mai luminos, cu mintea noastră, decît Nașterea cea prea dumnezeiască a Dumnezeului nostru, Cel prea bun, și Cel prea mare ? Ce altceva este mai vrednic de prăznuire, decît Nașterea Domnului ? Și iarăși, ce lucruri mai îmbucurătoare și mai plăcute, pot fi cugetate, pentru același Dumnezeu, decît Învierea Sa din morți ? Ce este mai încîntător decît atingerea acestor fapte cu vorbirea ? Iată că El,

---

1. Migne, P. G., vol. 87, 3, col. 3201-3212. Întreaga cuvîntare este redată în limba latină. Pentru că în această cuvîntare se întreţes şi cuvinte despre cruda și groaznica tiranie a arabilor, exercitată asupra Locurilor Sfinte, reiese că Sfîntul Sofronie a rostit această predică, într-o vreme cînd Ierusalimul și Betleemul erau ocupate sau asediate, cam în jurul anului 637, cînd „bătrînul patriarh avu durerea de a preda Orașul Sfînt lui Omar. De durere, muri și el (patriarhul) în anul următor 638“. (Vezi Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Patrologie,* Bucureşti, 1956, p. 289).

În titlul cuvîntării, se menţionează că ziua Naşterii Domnului în care Sfîntul Sofronie a ţinut predica, a căzut într-o zi de duminică, prăznuindu-se deci două sărbători domneşti.

Este sigur că, în anul cînd Sfîntul Sofronie a rostit această cuvîntare, serbînd Naşterea Domnului, la Ierusalim, Betleemul era ocupat de saracini. De regulă, Sfîntul Sofronie „petrecea sărbătoarea aceasta, cu mare solemnitate în Betleem“. (Vezi Pr. Dr. Vasile Mitrofanovici, Prof. dr. V. Tarnavschi şi Mitropolitul Nectarie Cotlarciuc, *Liturgica Bisericii Ortodoxe*, Cernăuţi, 1929, p. 628).

2. *Psalmul* 84, 11-13.

Domnul Hristos, Lumina adevărată, S-a născut din Lumina adevărată, din veșnicie, și întru nedespărțire. Această Lumină ne-a răsărit nouă astăzi, dublă : de bună seamă prin Naștere și prin Înviere, Ea ne împarte nouă duble raze de lumină, mîntuitoare, căci fiecare din aceste două raze de lumină ne-a fost adusă spre bucuria mîntuitoare.

De aceea, glasurile vesele și încîntătoare luminează și înfrumusețează acest praznic, și-i îndeamnă pe credincioși la prăznuirea acestei sărbători cu două nume.

Fecioara Maria, care a născut pe Domnul Hristos, a primit îngerul, care i se adresează ei, nu fără cel mai drept motiv printr-o rugăciune ca aceasta : „Bucură-te cea plină de dar, Domnul este cu tine“ [3]. Îngerul a spus aceasta ca și cum ar fi spus : Blestemul care-i fusese dat Evei odinioară, s-a sfîrșit, în fine, prin tine. Aici, la Naștere, iarăși, păstorii care-și păzeau turmele, făcînd de strajă, noaptea, împrejurul lor, aud că îngerul le aduce o astfel de veste : „Iată, vă binevestesc vouă bucurie mare care va fi pentru tot poporul : căci vi s-a născut vouă azi Mîntuitor, Care este Hristos Domnul, în cetatea lui David“ [4]. Prin El, și noi sîntem izbăviți și după ce jugul robiei a fost aruncat, am fost adoptați ca fii ai lui Dumnezeu, în dar, adică fără vreo răsplată sau vreun merit din partea noastră. Acolo, însă, la Înviere, vestitele femei, ucenice ale actului de răscumpărare al lui Hristos, au auzit pe Însuși Domnul, strigînd : „Bucurați-vă“ [5]. Desigur că Domnul Hristos S-a arătat, aici, ca izvor al unei nespuse bucurii, pentru toți. Căci prin Sine, și moartea a murit, și osînda aceea a condamnării noastre, care a fost ceva înspăimîntător, a fost înlăturată, și blestemul Legii a fost nimicit, și pedeapsa Evei s-a stins, și puterea morții a fost răsturnată, și învierea morților, care n-a mai îngăduit ca moartea să se mai înfurie împotriva ei înșăși, adică împotriva Învierii înșăși, a început să se arate în mod minunat, în toată strălucirea ei. Atunci, din cauza călcării poruncii dumnezeiești, săvîrșită de cei dintîi oameni, în rai, a fost pronunțat cu hotărîre acel blestem : „În durere vei naște fii“ [6] dar, odată cu vorbirea despre nașterea de fii, s-a surprins și veselia și bucuria omenirii cu privire la Nașterea lui Hristos : acum, însă, prin Înviere, a fost nimicit, întru totul celălalt blestem, adică „Pămînt ești și în pămînt te vei întoarce“ [7], prin aceea că viața a arătat, limpede, învierea din morți, dacă blestemul și pedeapsa Evei era : „În durere vei naște fii“ și pedeapsa lui Adam era alta: „Pămînt ești, și în pămînt te vei întoarce“, dar amîndoi și-au atras după sine viață scurtă și nefericită, pentru totdeauna. Dar, de bună seamă, Cel mai puternic dintre ei, Salvatorul și Răscumpărătorul, prin Nașterea și prin Învierea Sa, S-a arătat în mijlocul oamenilor, și S-a declarat pe Sine adevăratul mîntuitor și răscumpărător al lor. Căci nu există nimic, care să învingă puterea lui Dumnezeu : „Căci Domnul omoară și învie, pogoară în iad și iarăși scoate“ precum spune Scriptura [8]. Dar nici nu se poate descoperi ceva, care să poată să se opună poruncii Celui Atotputernic. Mîinile Lui bat pe oameni, pentru păcatele lor. Dar aceleași mîini, iarăși, din prea marea Lui bunătate, vindecă și mîngîie pe cel lovit. Dar, cine sînt eu, ca să fiu în stare să înfățișez, cu vrednicie, și după merit, cele pe care le vedem și le auzim toți ? Căci eu sînt lipsit de talentul vorbirii, și de cuvînt, și de glas, adică sînt lipsit tocmai de cele ce-mi trebuie, ca să înfățișez, pe bună dreptate, și cu exactitate, minunile acelor sărbători divine. Tocmai de aceea, fiind neputincios și foarte dezorientat, și punîndu-mă în cea mai grea situație, cu privire la aceste lucruri, voi împrumuta cîntarea îngerilor și anume cîntarea aceea care a avut loc în momentul cînd Dumnezeu Și-a arătat firea Sa omenească și, de asemenea, fiindcă astăzi este și ziua luminoasă, în care Domnul a înviat din morți, și a ieșit din mormînt voi cînta, neîncetat, și voi face să răsune, strălucitor, și foarte clar, imnul „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu, și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire“ [9]. Căci, pentru ca să ne înalțe pe noi și pentru ca să ne arate că noi sîntem mai mult cerești decît pămîntești, Dumnezeu a coborît

---

3. *Luca* 1, 28.
4. *Luca* 2, 10-11.
5. *Matei* 28, 9.
6. *Facerea* 3, 16.
7. *Facerea* 3, 19.
8. *I Regi*, 2, 6.
9. *Luca* 2, 14.

din înălțimea sublimă, la noi, cei netrebnici și cei căzuți. Apoi, printr-un război (împotriva diavolului și a păcatului) Domnul Hristos ne-a dăruit pe noi, cei alungați de Dumnezeu, cu pace și cu liniște și ne-a împăcat cu Tatăl Său și a dovedit că El este pacea noastră. Și tot așa, pe noi care fuseserăm de foarte multă vreme izgoniți de la fața lui Dumnezeu și osîndiți.

Domnul Hristos ne-a împodobit și ne-a reînnoit, prin virtuțile Sale, în așa fel, încît să fim plăcuți și lui Dumnezeu și să fim priviți cu același ochi blînd. Și, surpînd peretele cel din mijloc al despărțiturii, Hristos ne-a împărtășit nouă, pe lîngă alte lucruri și pe acela cu care să putem să privim lumina lui Dumnezeu, cu fața noastră descoperită, adică fără să mai avem voalul păcatului peste ea [10]. În sfîrșit, noi, care de multă vreme ajunseserăm la moarte, din pricina păcatelor noastre, am îndepărtat aceste păcate, tocmai pentru că ne-a fost dat ajutorul divin „Căci Dumnezeu n-a făcut moartea și nici (fiindcă El este foarte bun) nu se bucură de pieirea celor vii“ [11], din nou ne-a readus la viață, și ne-a trezit din moarte și din mormînt, și ne-a poruncit să zicem : „Unde este, moarte, biruința ta ? Unde-ți sînt, iadule, chinurile tale ?“ [12]. Căci Hristos, coborîndu-Se la noi, cei umiliți, luînd asupra Sa, de bună voie, trupul nostru, și înfruntînd moartea ca Om adevărat, pe amîndouă le-a sfărîmat și le-a întunecat, adică moartea și iadul.

„O, adîncul bogăției și al înțelepciunii și al puterii lui Dumnezeu“ [13]. O, bunătate, cu adevărat, nemăsurată ! Într-adevăr, Dumnezeu ne-a creat pe noi din nimic, fiindcă, mai înainte, noi nu existam. Dar, iarăși, printr-o hotărîre peste măsură de curajoasă, El ne-a sculat din nou, din mormînt, pe noi, cei căzuți în groapa morții și, de asemenea, aplecați cu capetele spre prăpastia morții, și după ce moartea, de care noi eram, puternic înrobiți, a fost învinsă, El ne-a redat iarăși putința însăși de a trăi, ba chiar El n-a încetat niciodată să ne reverse puterea spirituală, la fel ca și înainte de a cădea în prăpastia morții. Pentru că Domnul Hristos este Dumnezeu, El a împărțit, neîncetat, daruri și binefaceri divine, tuturor celor care au nevoie de ajutorul Lui. Pentru toate acestea, iarăși strig, și totdeauna voi striga, împreună cu cetele îngerești, cerești : „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu, și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire !“ [14]. Oare aceia care doresc să prăznuiască Nașterea Domnului și s-o slăvească cu laude, ce pot să spună mai potrivit și, cu adevărat, mai cuviincios, și chiar mai strălucitor, decît realitatea însăși, decît aceste cuvinte : „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire !“. Dumnezeu este și lucrează pe pămînt, dar cine nu năzuiește către cer ? Dumnezeu născîndu-Se din Fecioară, Se arată în lume, dar cine, din lume, n-ar vrea să se arate pe sine divin, adică, cu o viață sfîntă ? Cine este acela care, pentru ca să poată să se apropie mai mult de Domnul Hristos, nu aleargă la Prea Sfînta Fecioară, ca să cinstească preacurata ei viață, cu toată bucuria sufletească ? Dumnezeu, născîndu-Se din Fecioară, S-a înfășurat în simple și sărăcăcioase scutece, dar cine este acela, care, din întîmplare, i-ar ieși cîndva înainte ceva din astfel de scutece, fără valoare și de nebăgat în seamă, nu le-ar prinde repede, cu brațele întinse înainte, pentru ca să fie și el părtaș la dumnezeire. Dumnezeu S-a îmbrăcat cu sărăcia omenească, nu pentru alt motiv, decît ca pe noi, prin harul Său, să ne facă dumnezei. Dar și Psalmistul David, acest strămoș al lui Hristos, după trup, iluminat prin darul profeției, descoperindu-ne binefacerile lui Hristos, Cel care avea să se nască din spița sa, și prevăzînd, limpede, prin Duhul Sfînt, faptele lui divine și prea strălucite a arătat acest lucru, atunci cînd au fost rostite aceste cuvinte : „Eu, spune el, am zis : voi sînteți dumnezei și toți sînteți fii ai Celui Preaînalt“ [15]. Dumnezeu este între noi și dezbrăcîndu-ne de omul cel vechi și devenind dușmani ai lui înșuși, adică luptînd împotriva a tot ceea ce poate să fie ale omului vechi, să ne silim să devenim dumnezei. Cel Preaînalt S-a făcut pămîntean, iar noi să ne înălțăm sus dorințele inimii și gîndurile minții noastre și să ne străduim să fim în stare să primim darurile dumnezeiești.

---

10. *Efeseni* 2, 14-15.
11. *Înțelepciunea lui Solomon* 1, 13.
12. *Osea* 13, 14 ; *I Corinteni* 15, 15, 52, 55.
13. *Romani*, 11, 33. 14. *Luca*, 2, 14. 15. *Psalmul* 81, 6.

Dumnezeu a fost pus în iesle în ochii tuturor, iar nouă, care sîntem istoviți de foame duhovnicească și care ne conducem după obiceiul vitelor, aproape fără nici o rațiune, ni se dă pe Sine Însuși, de voia Sa, hrană îndestulătoare. Oare, cine este acela care să nu se desfăteze, în Dumnezeirea lui Hristos, după ce s-a înfruptat din acel aliment, ca dintr-un ospăț divin, și după ce a fost alungat, întru totul, prin harul divin, ceea ce a fost de aruncat, din sufletul său? Cu adevărat, voi striga: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire". Eu tresalt de bucurie și mă veselesc, nespus de mult, după obiceiul păstorilor de lîngă staulul Betleemului, cînd aud rostindu-se clar cuvintele divine de acest fel. De asemenea, eu ard de dorința de a alerga împreună la ieslea care a primit pe Domnul Hristos, și fiind răpit și mînat de pornirea avîntată a întregului suflet, spre peștera aceea cerească, spre misterul care se ascunde în ea, doresc, cu ardoare, zic, să văd personal această peșteră-mister, și să scot la iveală acel imn „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire", spre slava și cinstea Celui de curînd născut.

Ba încă, eu cinstesc cu închinăciune și pe magi, și-i prețuiesc mult. Mă minunez și mai mult și admir călătoria și drumul de care s-au folosit acei bărbați închinați lui Dumnezeu și învățați în cele divine, care au ajuns la cerescul Betleem. Ei au ajuns aici, în Betleem, și nu s-au temut de nimic; nici de furia lui Irod, nici de sabia ucigătoare de prunci. Ei au aflat, în momentul cel mai potrivit, steaua, care, cu lumina ei, le-a arătat calea întocmai ca un conducător sublim și cu adevărat ceresc pentru ca să săvîrșească, cu bine, acel sublim drum ceresc. Eu doresc, cu ardoare, să fiu tovarășul de drum al magilor, și vreau cu toată inima, să aduc cîteva daruri pentru Nașterea Domnului, cu toate că El nu pretinde, în vremea aceasta, de la prieteni, nici aur, nici smirnă, nici tămîie, căci El ca ziditor a tot ceea ce există, obișnuit să dăruiască aceste lucruri, precum și altele trebuincioase pentru viață, cît mai prietenește celor ce au nevoie de ele, iar nu să ceară ceva de la cineva. În locul aurului însă, Domnul cere credință curată; în loc de smirnă, El cere curățenie nepătată a sufletului și a trupului. El cere, în schimb, atît puritatea învățăturii divine predicate, cît și cunoașterea și înțelegerea ortodoxă a credinței.

În locul tămîiei, El cere neîncetat, de la noi, parfumul faptelor bune. Domnul ne cere faptele bune, nu pentru ca să devină El bogat, ci pentru ca, prin ele, să ne facă pe noi mai bogați.

Oare, ce lucru există, dintre toate cele sublime și cerești, sau dintre cele mai strălucite binefaceri, al căror tezaur, izvor și mare întinsă și adîncă nu este Dumnezeu? El nu este obîrșia și cauza acestora, dar este și dătător slăvit și generos al acestor binefaceri, celor lipsiți, care stau înainte.

Într-adevăr, magii și minunații păstori, influențați de Dumnezeu, pornesc spre Betleem, orașul care a primit pe Dumnezeu, și au steaua ca tovarăș și conducător de drum, și văd bine, ei înșiși, minunea Nașterii Domnului, întru totul uimitoare. Contemplînd această minune, ei rămîn uimiți, și oferă, cu voioșie, daruri vrednice de magi și repetă doxologia îngerilor: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu", cîntînd din nou în cor „și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire". Ei nu se tem și nu se înspăimîntă de nimic. Nici de furia nebunului Irod nu se tem, și nici nu se gîndesc că vreo altă teamă obișnuită se vîră în inima lor. Ei sînt stăpîniți numai de gînduri dumnezeiești și privesc, cu ochii ațintiți, Pruncul înfășat în scutece și așezat în ieslea divină. Acesta este Pruncul și Izbăvitorul tuturor, Dumnezeu și Domn, care nu se poate cuprinde și înțelege, cu adevărat, de mintea noastră. Dar la drept vorbind, Dumnezeu S-a îmbrăcat cu un înveliș de trup și de corp omenesc, chiar pentru noi, care sîntem în carne și oase, și care nu putem să vedem bine, adică să intuim Dumnezeirea Sa pură și neîmbrăcată cu învelișul trupesc.

Noi, însă, din cauza nenumăratelor noastre păcate, și a greșelilor foarte grave, ne-am făcut nevrednici de contemplarea acestor lucruri divine de la Betleem și sîntem împiedicați să mai luăm parte, direct, la acestea, și să ne îndreptăm în fugă într-acolo, ci chiar fără voia noastră, sîntem siliți să rămînem acasă ca niște vinovați, pedepsiți. Desigur, noi nu sîntem cu trupul legați de nici un lanț, dar sîntem îngroziți de spaima

saracinilor [16], și de aceea sîntem legați de picioare (adică împiedicați de a mai merge la Betleem). Noi am fost aruncați și risipiți în toate părțile, din cauza tristeței — de a vedea Locurile Sfinte ocupate de saracini întocmai ca de o adevărată furtună. Tristețea aceasta este potrivită cu starea noastră de nenorocire și de nevrednicie pentru greșelile și păcatele noastre. Starea aceasta de nenorocire nu este potrivită, însă, cu binefacerile care, dealtfel, ne erau sortite nouă. Fiindcă, într-adevăr, dacă starea noastră de nenorocire și chin ar fi fost vrednică de acele binefaceri, cu adevărat, noi am fi fost așezați aproape de locurile acelea (locuri pe care nici de departe nu le zărim) am conduce corurile, împreună cu păstorii, și am aduce daruri lui Dumnezeu, împreună cu magii, și am cînta, împreună cu îngerii cîntarea aceea „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu, pe pămînt pace și între oameni bunăvoire".

De bună seamă, noi sîntem lăsați să vestim astfel de cîntări, chiar și din acest loc, sîntem opriți cu totul să vedem, împreună, ieslea și peștera aceea, cu adevărat sublimă și cerească, ca niște nevrednici de acest spectacol. Cu drept cuvînt, acum, noi imităm pe începătorul neamului nostru, și, în același timp primul părinte al nostru, Adam, cel izgonit din locuința paradisului, în mod jalnic. Căci din cauza ticăloaselor păcate și căderi, pe care noi le săvîrșim, din nou, cu mintea noastră din cauza acestor ticăloșii, zic, noi suferim atît de greu, ba chiar cu mult mai greu și mai trist decît Adam. Căci, atunci cînd el a fost izgonit din desfătările paradisului, îndepărtat și alungat de aici, prin hotărîrea lui Dumnezeu, foarte gravă și neschimbătoare, Adam avea dreptul să privească cu ochii lui, la grădina paradisului (pentru că el locuia la marginea grădinii paradisului), însă nu mai avea dreptul să se mai înapoieze aici din nou. Adam nu mai putea să se întoarcă în paradis, fiindcă îngerul care ținea acea sabie de foc, care se mișca amenințător, și care păzea în felul acesta locul intrării în paradis, îl lipsea de binele acela, dorit cu ardoare, de a mai distinge cu ochii ceea ce vedea, din pricina păcatului călcării poruncii. Tot așa sîntem pedepsiți și noi, în această zi a Nașterii Domnului, fiindcă avem aproape de noi cetatea Betleemului, care a primit pe Dumnezeu, dar nu ne mai îngăduim, totuși, să intrăm în ea, nu pentru că avem în față sabia aceea de foc și amenințătoare a paradisului, ci, pentru că ne temem de sabia aceea sălbatică și barbară foarte, a saracinilor. Căci această sabie, care fulgeră fiori de groază, suflînd și împărtășind moarte, a făcut ca noi să fim lipsiți de fericita priveliște a cetății Betleemului și ne silește să rămînem acasă, fără să călătorim mai departe. Dar, deși pumnalul agarenilor fulgeră acum în Betleem, întocmai ca și sabia aceea, care păzea, odinioară, ușa raiului, totuși, dacă noi am vrea, adică dacă noi, schimbați sufletește, am căuta pe Dumnezeu, Care S-a născut pentru noi, dacă, zic, L-am căutat, prin fapte de iubire, izvorîte din inimă, El ne-ar aduce, îndată, liniștea și tihna sufletească, pe care o aveam mai înainte. Dacă zic, noi am stinge flăcările păcatelor, prin pocăință și dacă noi ne-am închina, cu toată puterea noastră lui Dumnezeu, Cel prea mare și Cel prea bun, Care S-a născut pentru noi, și dacă am înceta, cu rîvna noastră, pentru săvîrșirea faptelor acelora pe care El, necontenit, le blestemă, cu ușurință El ar îndepărta de la noi starea aceasta de foc arzător al Lui. Spuneți-mi, vă rog, cu ce față îndrăznim noi să ne apropiem de Dumnezeu, noi, cei care nu-I aducem nici roadă sufletească, nici curățenia morală trupească, în locul darului adus de magi? Cum să nu ne temem noi să ne apropiem de El, cei care nu avem nici un parfum de bună mireasmă a faptelor bune, care sînt alese să-I producă bucurie și plăcere? Cum să ne mai apropiem de El, mai ales, cînd noi știm bine că El urăște cu cea mai mare dușmănie faptele ticăloase?

Mă tem, însă, că sînt copleșit de un tremur de frică, pentru că nu cumva, noi, cei care credem că avem credință, să nu fim descoperiți că nu

---

16. Aluzie la saracini, care invadaseră Palestina, ocupaseră Betleemul și se apropiau de Ierusalim. Nici vorbă de pelerinaj la Betleem. Chiar bătrînul patriarh, Sofronie, avu durerea de a preda Orașul Sfînt lui Omar, la 637, iar în anul următor, 638, de durere, muri și el. (Pr. I. G. Coman, *op. cit.*, p. 289).

lucrăm chiar potrivit cu această dreaptă credință, așa încît să ne permitem să rătăcim în credință în înțelesul că o avem numai pe ea, fără unirea ei cu săvîrșirea faptelor morale și fără însoțirea de fapte bune.

Căci, dacă credința, chiar plină de zel, este lipsită de săvîrșirea faptelor cu bună mireasmă duhovnicească, potrivit spuselor Sfîntului Apostol Iacov, fratele Domnului [17], care a fost, odinioară, chiar păstorul acestei turme din Ierusalim, este moartă, cum ne vom mai ține noi drumul cel drept în credință, noi care nu ne îngrijim să împodobim credința cu fapte bune, întocmai ca și cu niște aripi zburătoare ? Cum ne vom mai ține noi drumul cel drept, dacă nici nu ne înarmăm sufletele noastre cu aripile rezistente ale faptelor de milostenie ? De aceea, frați prea doriți sufletului meu, rogu-vă să unim faptele bune cu credința, dar nici să nu ne slăbim credința din cauza absenței faptelor bune, care, dealtfel, se cădea să fie alături de credință ; să facem în așa fel ca, precum stăm tari și curajoși în credință, tot așa să fim întăriți și pentru faptele cele bune (căci noi n-am clintit din loc, din nici o parte, acea credință dreaptă, fiind apărați și cruțați prin milostivirea lui Hristos) ; și noi, nu puțin Îl bucurăm pe Hristos Însuși, prin credință, și în același timp, prin fapte bune, fiindcă El este desfătat foarte mult de faptele morale, iar noi n-am merita, prin aceasta, bunătatea Sa cea mai înaltă. Căci El este Acela Care, ca Legislator, rostește, deschis, aceste învățături: „Nu oricine Îmi zice Mie: Doamne, Doamne, va intra în împărăția cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu, Care este în ceruri“ [18]. De asemenea, tot El spune : „De Mă iubiți, păziți poruncile Mele“ [19]. Și iarăși zice: „Voi sînteți prietenii Mei, dacă faceți ce vă poruncesc“ [20].

Așadar, dacă vom face voia Tatălui ceresc și dacă vom păstra, statornic, adevărata și dreapta credință, vom înlătura, nu cu multă greutate, sabia apăsătoare a ismailiților, și vom îndepărta pumnalul saracin de la noi și vom zdrobi paza agarenilor și, nu după mult timp, vom vedea divinul Betleem și vom privi cu toții, cu amănuntul, cele minunate care se găsesc aici și vom vedea pe Hristos, Creatorul lucrărilor minunate și împreună cu îngerii, vom cînta, cu glas mare și răsunător, doxologia aceea : „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire“ și prin acest fapt, noi vom duce la bun sfîrșit opera de recunoștință pentru Hristos, împreună cu cei dintîi recunoscători (îngeri, păstori și magi). Căci El este Acela Care, de bună voie, S-a dedicat pe Sine, în mod absolut, acestor fapte, care au luat naștere, pentru ca să înceapă și să săvîrșească mîntuirea noastră.

Oare nu și-a făcut El sălaș pentru noi în pîntecele nepătat al Maicii Fecioare, cu toate că era Cuvîntul lui Dumnezeu, și avea naștere eternă, din Tatăl Cel veșnic ? Oare nu și-a luat El trup adevărat, în Maica Fecioară și din ea însăși ? El Și-a luat însă trup din ea, de fapt, nu ca trup format și existent, mai înainte de a fi fost unit, prin legătura aceea de nedespărțit, cu Dumnezeirea, ci odată cu Dumnezeirea și în unire nedespărțită cu Cuvîntul, și-a avut trupul existența sa. Căci natura fizică și rațiunea se uneau, la moment, într-o îmbinare bine orînduită și fiecare dintre ele avea aceeași vîrstă și aceeași împreună existență [21]. El-Hristos Și-a adăugat acest Trup, însuflețit de Duhul vieții raționale potrivit ipostazei Sale, cum învață Leon, acea ilustră lumină, așa precum confirmă și prea înțeleptul Chiril, marele

---

17. *Iacov*, 2, 17.
18. *Matei*, 7, 21.
19. *Ioan*, 14, 15.
20. *Ioan*, 15, 14.

21. Cum se vede, Sfîntul Sofronie se exprimă prea laconic despre modul zămislirii Cuvîntului și despre întruparea lui duhovnicească și de aceea textul acesta este aproape ermetic, greu de înțeles, mai ales că el ni s-a păstrat numai în traducerea latină și nu-l avem în originalul grecesc.

Tema aceasta este mai explicit tratată de Sfîntul Ioan Damaschin (Vezi Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, traducere de D. Fecioru, București, 1938, p. 146-148), din care spicuim cîteva fraze, spre mai buna înțelegere a textului: „Fiul lui Dumnezeu... Și-a alcătuit Lui și din sîngiuirile ei sfinte și prea curate, trup însuflețit cu suflet rațional și cugetător... Nu Și-a alcătuit forma treptat prin adăugiri, ci a fost desăvîrșit dintr-odată. Iisus, Cuvîntul lui Dumnezeu S-a făcut ipostasă trupului. Căci Cuvîntul dumnezeiesc nu S-a unit cu un trup care exista aparte mai dinainte, ci locuind în pîntecele Sfintei Fecioare, Și-a construit... din sîngiuirile curate ale pururea Fecioarei, trup însuflețit cu suflet rațional și cugetător...“.

crainic al învățăturii cerești, absolut întru totul în concordanță cu adevărata credință și adevărata închinare. Căci Hristos S-a făcut asemenea nouă, întru toate, în afară de păcat, pentru noi, dar, asemănător nouă fiind, a avut zămislire aparte (căci pentru ca să se nască, n-a avut loc nici o conlucrare de bărbat) și a ținut să fie circumscris în pîntecele Fecioarei, și în felul oamenilor, pentru bunătatea Sa a voit să iese la lumină, și pentru convingerea și dovada cea mai evidentă cu putință a Dumnezeirii Sale ; Hristos a păstrat, întreagă și nestricată, Fecioara din care s-a născut și a arătat, în mod vădit, că ea, cu toate acestea este Născătoare de Dumnezeu. Dar și Fecioara, la rîndul său, a dat mărturie, zic, pentru tot pămîntul, că Iisus Hristos este Dumnezeu adevărat și adevăratul Fiu al lui Dumnezeu, de aceeași natură și ființă cu Tatăl, deși a fost socotit numai om asemenea nouă, de către aceia în ochii cărora Se arată. Se cade, deci, să spunem că Fiul strălucește cu două firi : una dumnezeiască, alta omenească ; în acest timp, El nu este împărțit din nici o parte ; El rămîne Unul Hristos și Unul Fiul, întreg, fără schimbare, fără amestecare, fără despărțire și fără împărțire. Oare, nu este El Același, Care, deși era bogat și avea totodată puterea și conducerea peste toți, a venit de la sine în marea noastră sărăcie, pentru ca noi, care eram foarte săraci, să dobîndim bogățiile Lui, nepieritoare? Oare, nu este El Acela, Care, deși este necreat, ba ceva mai mult, este Creatorul și Ziditorul întregii creaturi, nu este El, zic, Acela Care a voit să se socotească printre creaturi, pentru ca să ne înalțe pe noi la rangul de părtași ai naturii Sale necreate ? Oare, nu este El Acela, Care a îmbrăcat chiar și trupurile noastre cu nestricăciunea, deși El Își ducea viața în afara oricărei materii și fără nici un amestec cu ceea ce este trupesc ? N-a făcut El aceasta pentru ca să ne înalțe pe noi, cei cu astfel de trupuri și naturi slabe și pieritoare ? Și, nu ne-a dăruit El trupul nostru cu nemurirea și n-a făcut El ca trupul și firea noastră omenească să fie cu suflet ? Oare, nu Și-a luat El trup bine definit, precis determinat, cu toate că, după divinitatea Lui, El nu era circumscris de nici un hotar ? Și aceasta, nu pentru ca să ne deschidă nouă calea spre nesfîrșita Sa împărăție ? Oare, nu era El sfînt și întru totul nepătat fiindcă era lipsit de orice păcat ? Proorocul zice : „El n-a săvîrșit păcat și nici nu s-a aflat înșelăciune în gura Lui“ [22]. N-a fost El socotit alături de păcătoși pentru noi ? Și nu S-a revărsat El, ca Dumnezeu, întru lumină, fiind în chip de trup omenesc, real, dar fără de păcat ? Pe El, Care nu cunoștea păcatul și peste Care nu s-a abătut nici un păcat, Tatăl L-a făcut pentru noi, păcat [23] pentru ca prin Trupul Său, neatins de nici un fel de păcat, să înlăture osînda păcatului și să ne izbăvească pe noi, păcătoșii, de întinăciunile păcatelor săvîrșite. Oare, n-a primit El să fie socotit între robi pentru ca să ne dăruiască pe noi ca pe niște fii împodobiți cu darul libertății, lui Dumnezeu-Tatăl, cu toate că El era Fiul liber și natural al lui Dumnezeu și avea puterea Lui ? Căci prin El am dobîndit noi învierea, așa încît sîntem socotiți și sîntem in chip real fii ai Celui Prea Înalt. În acest timp, noi am dobîndit darul acela, de fii adoptivi, nu prin natură, ci prin har. Oare, nu a îmbrăcat El trupul nostru, pătimitor și nemuritor, pentru ca să ne elibereze pe noi de la pieire și de orice stare grea de suferință și să ne slobozească și să ne dezlege din legăturile și multiplele lanțuri ale morții, în care erau ținuți înfășurați, cu toate că El era veșnic și nepătimitor și nemuritor ? Oare nu ne-a asigurat El toate acestea, nu le-a îndeplinit El într-un chip absolut dumnezeiesc și nu le-a desăvîrșit El ? Este adevărat, întru totul, acest fapt, pentru că nu ne este dat să credem că Dumnezeu se amăgește în planurile Sale. Căci ce lucru s-ar putea concepe cu mintea, pe care Dumnezeu, dacă ar vrea să-l săvîrșească nu l-ar săvîrși ? Sau, cine ar fi acela, care ar susține, cu maximă tărie, că el este atît de puternic, încît este în stare, prin vrerea lui, să se opună voinței Aceluia, atotputernică și atotizbăvitoare ?

Astăzi, fraților, noi luăm parte la ziua de sărbătoare a acestei mari voințe divine, cu toate că facem acest lucru într-o stare de mare tristețe, ca unii care sîntem aproape de locul în care S-a arătat Dumnezeu-Cuvîntul și Stăpînul, prin Nașterea Sa, minune care nu se poate explica prin cuvinte.

---

22. *Isaia* 53, 9 ; I Petru 2, 22.
23. *II Corinteni*, 5, 21.

Cu toate că sîntem aproape de acest loc, nu putem totuși să ne ducem înspre el. Desigur, ni se întîmplă și nouă, aici, cum ceea ce i s-a întîmplat lui Moise. Căci acesta, suindu-se în muntele cel preaînalt, vedea, într-adevăr, țara făgăduinței și dorea cu cea mai mare ardoare să intre în ea dar, pentru că n-a binecuvîntat pe Dumnezeu, atunci cînd a scos ape curgătoare și rîuri din stîncă, cu lovitura toiagului său, nu i s-a îngăduit nicidecum să intre în această țară [24]. El a fost lipsit, într-adevăr, în felul acesta, de a vedea țara mult dorită și a fost copleșit de durere, dar, de aici, el a părăsit viața aceasta și s-a dus la Dumnezeu. Noi, însă, care suferim cele asemănătoare acestor fapte, ce vom face ? Căci, deși am dobîndit plăcere pentru sufletul nostru din darurile cerești și ne bucurăm și ne desfătăm duhovnicește de ele, și parcă sorbim o bucurie continuă din aceste daruri, ne întristăm totuși și nu mai puțin ne tulburăm, pentru că nu e voie nici să privim din apropiere acest loc și să punem la cale o întîlnire sărbătorească, acolo unde a răsărit Lumina cea adevărată, unde a înflorit viața veșnică, unde, în fine, apărind vistieria tuturor darurilor și harurilor, luminează și reînviorează pe toți cei care privesc acest loc, cu credință și evlavie și îi satură pe de-a-ntregul, sufletește, de bucuria cerească. Și se împart, însă, astfel de daruri bogate, acelora care nici nu se depărtează și nici nu încep să se lipsească de acest loc sfînt ; de aici rezultă că toți aceștia trebuie să cînte, laolaltă, împreună cu îngerii, cu păstorii și magii, cu bucurie și cu veselie : „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire".

Din nenorocire, noi, în ziua de azi ne asemănăm foarte mult numai lui Adam, primul părinte al neamului nostru și lui Moise, dar noi redăm exact chiar și soarta părintelui David, împreună cu cei dintîi, ca unii care sîntem copleșiți aproape de aceleași strîmtorări în ziua de azi, de care era strîmtorat el odinioară. Într-adevăr, David, fiind chemat de Dumnezeu, ca rege, pe cînd era constrîns de o sete spirituală, cîndva, în linia de luptă a Filistenilor, linie de luptă care-i înconjura din toate părțile, poate, tot cam așa cum ne înconjoară pe noi azi saracinii, fiind ars de sete, nu dorea el, cu ardoare să bea apa binefăcătoare din fîntîna care era în Betleem ? Apa aceea, pe care el dorea s-o bea, în chip mistic, era Apa cea vie, și pe toți cei care beau din ea, îi făcea să fie vii, prin puterea divină. „Dacă ai ști tu darul lui Dumnezeu" zice Hristos — Acel Izvor al vieții, Care nu seacă niciodată — către Samarineanca, „și cine este Cel ce-ți zice ție : dă-mi să beau, tu ai fi cerut de la El și El ți-ar fi dat apa cea vie. Oricine va bea din apa aceasta, va înseta iarăși, dar cel ce va bea din apa pe care Eu i-o voi da, nu va înseta în veac. Apa pe care i-o voi da Eu se va face în el izvor de apă curgătoare, spre viață veșnică" [25].

Fîntîna aceea sfîntă preînchipuia pe Prea Sfînta Fecioară care avea să poarte Prunc în pîntece și avea să nască pe Dumnezeu. Căci ceea ce se petrecea aici era o profeție și o preînchipuire despre fîntîna mistică și spirituală, care a dat la lumină Apa aceea cuprinsă într-un pîntece, adică este vorba despre neîntinata Fecioară.

David dorea și ardea de o dorință intensă și sărea în sus de bucurie de a vedea această fîntînă și apă în două feluri, adică, atît cu ochii sufletului cît și cu ochii trupești : cu ochii sufletești, ca un profet cu adevărat prea luminat, iar cu ochii trupești, ca un drept foarte desăvîrșit. Așadar, cu această dorință, spunea, arzînd inima sa : „O, cine mă va adăpa cu apă din fîntîna Betleemului cea de la poartă ?" [26]. Luați seama de aici cît de bine ne asemănăm noi, cei de azi, cu aceia care, cîndva, doreau să vadă pe Hristos, atît cu ochii sufletești, cît și cu ochii trupești. Domnul Hristos, făcînd aluzie la Apa cea vie, spune, undeva, aceste cuvinte, cu privire la dorința celor vechi : „Mulți profeți și drepți au dorit să vadă cele ce vedeți voi, dar nu le-au văzut, și să audă cele ce auziți voi, dar nu le-au auzit" [27].

---

24. *Numeri* 20, 12.
25. *Ioan* 4, 10, 13, 14.
26. *II Regi* 23, 15.
27. *Matei* 13, 17.

Tocmai la acest fapt se referă și cuvintele pe care Apostolul Petru le scrie către cei care crezuseră în Mîntuitorul Hristos. Pentru aceasta, le spune : „Pe El, fără să-L vedeți, Îl iubiți ; întru El, deși acum nu-L vedeți, voi credeți și vă bucurați cu bucurie negrăită și preamărită, dobîndind răsplata credinței voastre, mîntuirea sufletelor voastre. Această mîntuire au căutat-o cu stăruință și au cercetat-o cu de-amănuntul proorocii, care au proorocit despre harul ce avea să vină la voi. Cercetînd în care și în ce fel de vreme le arăta Duhul lui Hristos, Care era întru ei, cînd le mărturisea de mai înainte despre patimile lui Hristos și despre măririle cele de după ele. Lor le-a fost descoperit că nu pentru ei înșiși, ci pentru voi, slujeau ei aceste lucruri care acum ni s-au vestit prin cei ce, întru Duhul Sfînt trimis din cer, v-au propovăduit Evanghelia, spre care și îngerii doresc să privească“ [28].

Așadar, dacă dreptii și profeții și îngerii doreau să vadă Nașterea lui Hristos și locul de jur împrejur de care se leagă Nașterea lui cea mult tăinuită, atunci ce lucru de mirare este, dacă noi cei prea mici și fără merite, care sîntem părtași ai învățăturii și ai iubirii față de El și ne-am făcut moștenitori ai credinței dreptmăritoare ? Dar, mă rog, ce fapt îl împiedica pe proorocul David, cu toate că era cu adevărat betleemit și își trăgea obîrșia din Betleemul purtător de Dumnezeu, ce fapt zic, îl împiedica să bea apă din fîntîna cea din Betleem, apă pe care o dorea atît de mult și de care era însetat, într-un grad atît de mare ? Pe David îl împiedica același fapt care și pe noi ne împiedică azi, și el la fel ca și noi era împiedicat de frica de dușmani, ca să-și îndrepteze pașii spre orașul Betleem și să soarbă apa cea mult dorită. Ce lucru mai dureros poate să existe pentru un om, decît să aibă bunul dorit, așezat în fața ochilor, și să nu se poată bucura, totuși, de acest bun mult dorit ? Căci chiar și atunci, ca și acum, tabăra filistenilor asedia Betleemul. Pe noi, cei din vremea aceasta ne împiedică și ne înfricoșează, ne înspăimîntă același fapt ca și pe David, ca să nu ne apropiem de orașul Betleem, ca să nu dobîndim acel bun dorit, chiar aducător de fericire (de bună seamă, pentru ca nimic să nu poată să ne fie sortit nouă, din ceea ce este mai fericit, mai de cinste, mai desfătător). Dar cu toate că David care dorea cu ardoare să bea apă din fîntîna Betleemului, nu putea, în acest moment, din cauza taberii dușmane a filistenilor, să ajungă la Betleem, acea cetate purtătoare de Dumnezeu, care trebuie preaslăvită totdeauna, cu cele mai mari laude, cetate pe care, atunci, filistenii o țineau asediată, cu toate acestea zic, el a obținut apa cea dorită, din suflet, de îndată ce îi plăcuse să bea acea apă materială. David a dobîndit această apă, mult dorită, pentru că cei trei tovarăși ai lui, foarte curajoși și luptători foarte puternici, aflînd de dorința regelui și auzind că el zice, nu fără cel mai drept motiv : „O, dacă mi-ar da cineva apă de băut din fîntîna care este acolo, în Betleem, lîngă poarta cetății“, fiindcă ei erau încredințați că el este atît de constrîns de dorința de apa care se ia prin simțuri, încît se cădea să spună și să gîndească așa, s-au aruncat într-o vădită primejdie pentru viața lor, fiind foarte hotărîți pentru a suferi moartea, pentru David ; prin această tărie a sufletului lor, ei au voit să dovedească o îndrăzneală neînfrîntă sau, în mod sigur, să dovedească bunăvoința aleasă și vrednică de admirație și nebiruită, față de conducătorul lor și față de cuvîntul lui folositor, hotărîndu-se să-și arate zelul și ardoarea lor sufletească față de el. Într-adevăr, spune Mîntuitorul : „Mai mare dragoste decît aceasta nimeni nu are decît ca cineva să-și pună sufletul lui pentru prietenii lui“ [29]. Așadar, Scriptura spune în continuare : „Cei trei viteji au pătruns cu forța în tabăra filistenilor, au scos apă din fîntîna Betleemului, care era lîngă poartă și au adus-o lui David“ [30]. Tu ia seama, aici, și observă bunătatea lui David și distincția regească a tuturor virtuților lui. Căci, precum spune Cartea Regilor, el n-a voit să bea apa aceea, ci a vărsat-o, ca ofrandă, înaintea Domnului, zicînd : „Să mă ferească Dumnezeu să fac una ca aceasta ! Oare să beau eu sîngele acestor oameni care și-au pus viața în primejdie ?“ [31].

---

28. *I Petru* 1, 8-12.
29. *Ioan* 15, 13.
30. *II Regi* 23, 16.
31. *Ibidem*, 17.

Este clar, deci, că David n-a voit să bea această apă. Dar de ce n-a voit ? N-a voit să bea pentru că, fiind luminat cu lumina profeției, el prevedea ce se va întîmpla, adică prevedea că iudeii vor refuza credința în Hristos, adică în Apa cea vie, Care se va naște din fîntîna feciorelnică, după trup, se va ridica din Betleem și va ieși la lumină și va face să vieze toate. Așadar, David, ca profet prea insuflat de Dumnezeu, descria, de fapt, în linii generale, lipsa de credință a iudeiilor față de Hristos. Tocmai de aceea, zic, acest bărbat divin n-a voit să soarbă apa care i-a fost adusă, fiindcă el presimțea și prevedea, în mod sigur, că înfuriații și nelegiuiții iudei nicidecum nu vor da crezare predicii lui Hristos, spre nenorocirea și pieirea lor înșiși.

Noi, însă, care primim, cu bucurie și recunoștință, pe Hristos, Mîntuitorul și care am fost împodobiți cu credința ortodoxă și respingem blestemata necredință a iudeilor și blestemăm, de asemenea, rătăcirea minții lor, nelegitimă și urîcioasă, în toate chipurile, noi care dorim mult, din răsputeri să mergem la sfînta cetate Betleem și să contemplăm cu ochii minții fîntîna divină, care este la poartă și care arată, în chip mistic, pe Fecioara, de Dumnezeu purtătoare, (căci ea a vărsat Apa cea vie, Care dă viață lumii) noi, cei care avem dorința arzătoare, zic, să contemplăm, cu mare grijă Mîntuirea, adică pe Hristos, Apa cea vie, care a apărut în Betleem și care a binevoit să se nască, azi, ca Om, în această cetate (căci El este Mîntuirea și Viața și răscumpărarea noastră), noi, zic, nu putem să ne apropiem de Betleem.

Desigur că și noi sîntem stăpîniți de dorința și, la fel, ne frige setea, dar o altfel de sete, decît aceea care chinuia pe rege, și anume sîntem stăpîniți de dorința de a vedea Apa, adică pe Hristos, precum încîntătorul acela David dorea să bea apă de la fîntîna din Betleem. Noi, însă, nu putem să ne hrănim sufletul și privirea din această Apă, nici măcar cu vederea ei și aceasta numai și numai de frică de saracini. Într-adevăr, tabăra nelegiuiților agareni, așa cum am spus, asediază și ocupă vestitul oraș Betleem, tot așa acum, la fel ca și tabăra filistenilor de odinioară și nu îngăduie nici un fel de trecere directă spre acest oraș. Este amenințat cu bătaia și moartea cel ce ar îndrăzni să pornească spre acea sfîntă cetate și să se apropie de Betleem, care, pentru noi, este un oraș prea dorit și prea divin.

După aceea, cei care sînt închiși între porțile acestei cetăți, ca și cei care stăm în această biserică sfîntă a Născătoarei de Dumnezeu, luăm parte la această zi de sărbătoare anuală și o sărbătorim public, nu fără tristețe.

Pentru aceasta, eu îndemn iubirea noastră în Hristos-Domnul și mă rog și vă implor etc. [32].

Trad. de Pr. prof. N. PETRESCU

---

32. Aici, în final, este o notiță, în latinește, care spune: „În codicele grecesc, de care ne-am folosit lipsește sfîrșitul rugăciunii, care, după spațiul gol, pe care autorul îl lăsase în carte, nu cred că a depășit trei sau patru paragrafe".

Cum se vede, lipsește rugăciunea cu care se încheie cuvîntarea de Crăciun a Sfîntului Sofronie, adică lipsește exhortația morală, propriu-zis, redată în cîteva fraze.

Însemnări

PREOȚI LUPTĂTORI PENTRU LIMBA ROMÂNĂ PÎNĂ LA DESĂVÎRȘIREA POLITICĂ A STATULUI NAȚIONAL UNITAR ROMÂN DIN 1918

Preoții români din provinciile vechi aflate sub dominație străină au avut conștiința originii neamului lor și au luptat pentru păstrarea limbii române. În condițiile create de revoluția din 1905, din Rusia, cînd s-a pus și s-a rezolvat problema drepturilor naționalităților și a limbii materne în Biserică și în școală, s-a înființat o tipografie eparhială la Chișinău în anul 1906. În această tipografie, susținută de cler, s-au tipărit cărți pentru credincioși, urmărindu-se totodată și deșteptarea sentimentelor naționale prin păstrarea limbii strămoșilor. În primul rînd a fost tipărită Psaltirea **(1907), hrana tuturor credincioșilor. Apoi au urmat** Molitvelnicul **(1908), cartea zilnică a preotului păstor. Credincioșilor le-au fost puse la dispoziție** Cărticica de rugăciune pentru mireni **(1909), care avea 484 p. și a fost tipărită în 20.000 exemplare, precum și** Cărticica de rugăciuni pentru mireni, **prescurtată (1909), 168 p., tipărită în 30.000 exemplare. Au fost imprimate :** Împărtășirea cu Sfintele Taine, Rugăciunea dezlegării **(1907),** Cartea de învățătură despre legea lui Dumnezeu **(1908),** Pomelnic **(1909) etc. Au ieșit de sub tipar :** Evanghelia **(1912), temeiul învățăturii creștine,** Vieți de sfinți **(1908-1915), pilde de bărbăție și credință,** Carte de rugăciuni **(1912),** Acatiste și Voroave-Învățături **(1906-1918). Este grăitor faptul că tirajul unor tipărituri a ajuns la 200.000 exemplare, ca cele patru evanghelii, iar foile volante ale Voroavelor în cîte 8 p. numai într-un singur an, 1906, au fost imprimate în 240.000 exemplare, ceea ce dovedește cît de setoși erau credincioșii de slova străbună.**

Printre cei mai de seamă ostenitori ai tipăririi și scrierii cărților în limba maternă, pînă la Unirea din 1918, au fost preotul-tipograf Iustin Ignatovici și preotul-profesor Constantin Popovici.

PREOTUL—TIPOGRAF IUSTIN IGNATOVICI

Pe tine, frate în Domnul, uitat pe nedrept în anii de după Unire, dar atît de drag sufletului meu, te chem și te doresc. Chipul tău, așa cum îmi închipui că trebuie să fi fost, blajin, smerit, muncitor, nu l-am găsit reprodus prin cărți. Socotesc de datoria mea să însemnez cîteva știri despre activitatea ce ai desfășurat.

După absolvirea Seminarului, promoția 1866-1867, ai fost preot de țară la Năpădeni, lîngă Cornova, rugător, postitor și miluitor. Slujbele tale erau o sărbătoare pentru satul păstorit și pentru credincioșii veniți și din alte parohii. Grăirea și curățenia vieții tale erau cunoscute nu numai în tot ținutul codrului, ci și în ținuturile învecinate.

În zilele și nopțile de iarnă, te îngînai cu scrisul și tălmăcirea cărților în românește, căutînd cuvinte în Epistolii, Alexandrii, Cazanii **și hîrtii bătrîne, scriind coli caligrafice pentru nevoia hranei sufletești a poporului.**

Iar cînd Domnul te-a chemat, după anul răzmeriței (1905), la redeșteptarea vieții naționale și duhovnicești a neamului tău, tu ai contribuit cu toată truda vieții tale. Din manuscrisele tale ai ales Psaltirea **(1907), cea dintîi carte sufletească pentru popor ieșită din teascurile recent înființatei tipografii eparhiale. Precum zice Marele Vasile, „nici o altă carte nu slăvește pe Dumnezeu ca Psaltirea", iar, după Ioan Gură de Aur, „Psaltirea este mai folositoare decît toate cărțile", căci după cum au grăit cei vechi cu veacuri în urmă: „Ea este ca o comoară mare de obște, într-însa aflîndu-se vistieriile înțelepciunii și ale cunoștinței de Dumnezeu".**

De aceea, ai tipărit Psaltirea. **Citirea psalmilor în limba strămoșilor era mîngîierea bătrînilor, înțelepciunea tinerilor, luminarea școlarilor, înfrumusețarea femeilor, podoaba bărbaților și odihna ostenelilor zilei.**

Te-ai trudit pentru tipărirea Ceaslovului, **a** Cărții de rugăciune **(1909), în 480 p. pentru școlile bisericești începătoare și mult te-ai ostenit pentru** Evanghelia **(1912), răspîndită în peste 200.000 exemplare.**

Te-ai ostenit și pentru a pune la îndemînă credinciosului cărți de citire în casa sa. De aceea, ai tălmăcit numeroase Acatiste **și** Vieți de sfinți; Acatistul Acoperămîntului Maicii Domnului **(1909), care a fost cel mai căutat, iar** Acatistul Sfintei Treimi **(1915), a fost tipărit atunci pentru a doua oară în Moldova.**

Viețile Sfinților **Antonie cel Mare, Atanasie al Alexandriei, Cuviosului Macarie, Sfîntului Teodosie al Cernigovului (1908), Sfintei Ana și Cuviosului Serafim de Sarov, în limba maternă, au alcătuit hrana sufletească a credincioșilor. Sub mîna și ochiul tău au trecut miile de foi de corecturi ale operei monumentale** Viețile Sfinților, **în opt volume. Numai cu sufletul, cu dragostea și cu smerenia ta ai bizuit munca migăloasă, iar priceperea și trăirea duhovnicească au încununat aceea ce astăzi constituie un titlu de mîndrie pentru Biserică: faptul de a fi tipărit** Viețile Sfinților **în limba română în epoca premergătoare Unirii.**

Cărțile cu Viețile Sfinților, **au pătruns în cele mai îndepărtate sate din Moldova. Vitejiile sfinților mucenici au întărit vitejia strămoșească a moldovenilor. Credința întru Hristos și dreptatea cerească au susținut credința poporului în neamul său și l-au convins că dreptatea trebuie să domnească între oameni. Cărțile tale au fost citite de toți cei care au învățat slovele, de tineri și vîrstnici, de bărbați și femei. Ele au fost cumpărate prin tîrguri, plătindu-se prețul lor în piei de miei sau în cereale, celor ce le aduceau prin satele cele mai uitate. Epitropiile bisericilor le-au dăruit fruntașilor creștini și ctitorilor. Viețile Sfinților au fost mult citite în vremea războiului din 1914-1918, cînd bărbații erau duși de acasă. Au fost citite în nopțile de iarnă de mamele cu copii, cum spunea Maria Strătan din Nișcani, mai mult au fost citite și cerute și dincolo de fluviul cel mare, de unii ca Mihail Bălan din satul Mălăiești, și chiar departe de tot, în anii 1916-1918. Le-am citit și eu. Curățenia limbii m-a fermecat și m-a înălțat. În cele peste trei mii de pagini ale „Vieților Sfinților", n-ai săvîrșit greșeli, n-ai făcut schimonoseli de cuvinte și înțelesuri. La sfîrșitul trudei tale celei mari, ai cerut iertare de la cititori, ca și înaintașii.**

Alfavitarul **cărții a doua a** Vieții Sfinților **pe luna ianuarie (1909) lămurește că „se pune înaintea dragostei voastre o carte nouă acum cu tiparul, iar cuprinderea este plină de spuneri preaslăvite din vechime, de la începutul creștinătății și peste toate cele 19 veacuri și începutul veacului al 20-lea...,** adaus însemnările la toate Viețile Sfinților și descrierea din nou a multor vieți, **sau că n-au fost pînă acum tălmăcite sau au fost la rînd în cărțile de demult numai în scurt pomenite numele sfinților".**

Tălmăcit-ai și mulțime mare de Voroave (Cuvîntări), **alcătuite după felurite izvoare începînd din anul 1907 și pînă la 1914, pentru trebuința credincioșilor și ele au fost răspîndite de Asociația „Frățimea Nașterii lui Hristos", sub a cărei ocrotire ai lucrat. Și în revista** „Luminătorul", **la a cărei înființare ai participat, ai tipărit predici, care sînt podoabe de limbă și de simțire ortodoxă.**

Iar cînd vederea ți-a slăbit, trupul s-a încovoiat, mîinile s-au uscat, te-ai retras la Mănăstirea Curchi, sub numele de smeritul monah Ignatie. În chilioara ta, ai adus manuscrisele tale, precum și cărți de tipărituri. Încă ai zăbovit asupra lor și le-ai păstrat pînă a venit războiul și s-au prăpădit. Fost-ai în mănăstire pentru călugări și ucenici pildă de smerenie și de rugăciune. Pentru ei încă din 1913 ai tipărit Cuvînt bun poslușnicului începător, **iar celor ce veneau să te vadă le împărțeai** Voroave **și** Pomelnice, **imprimate în 1907 și 1909.**

Iar cînd în 1918, Domnul te-a chemat, prietenii, frații în Hristos și ostenitorii de la tipografia eparhială și „Frățimea Nașterii lui Hristos", recunoșteau „că nimeni altul nu s-a trudit așa de mult și cu așa folos

pentru luminarea cea duhovnicească a moldovenilor, cît s-a trudit părintele Ignatie" („Luminătorul", februarie 1918).

PREOTUL PROFESOR CONSTANTIN POPOVICI

(1860—1943)

Fecior de dascăl bisericesc din satul Rădeni, din preajma Prutului, a urmat școala începătoare la Mănăstirea Hîrjauca. Absolvent al Seminarului teologic, în 1883, și candidat în teologie al Academiei din Kiev, în 1887, cu teza : Sfîntul Sofronie, Patriarhul Ierusalimului, **s-a preoțit pe cînd era încă student.**

Înfățișarea preotului-profesor, pe vremea cînd l-am cunoscut eu în 1921, era impunătoare : barba albă mare, plete stufoase strînse la ceafă, mișcări liniștite ale corpului înalt, voce de bariton și privire caldă luminoasă. Toată ființa sa exprima bunătatea și modestia. Ducea o viață retrasă și simplă. Căsătorit, a suferit mult din cauza bolii îndelungate a soției sale (din neamul Ignatie) și a rămas văduv cu doi copii. Deși frumoasa casă în care locuia părea pe dinafară menită vieții zgomotoase, în interiorul ei aflai miros de tămîie, o prescură mare în colț sub icoane și, la intrare, un tablou înfățișînd o mamă sărutînd mîinile copilului său mort.

Legat de sat și de poporul din care s-a născut, a năzuit să lumineze pe ai săi și a sprijinit pe cei mai mici. La Seminar, a predat Liturgica și Pastorala, în perioada 1887-1927. Pe seminariștii dornici a citi în limba strămoșilor se străduia să-i aducă în apropierea lui. În biserici de la sate, unde se aflau cărți din vechile tiparnițe de la Rîmnic, Neamț, Buzău, Iași, Sibiu, el insista să se slujească pe ele și în activitatea pastorală să se citească din ele. Cerea preoților să tălmăcească Evanghelia și Apostolul după Cazaniile și Chiriacodromioanele cele vechi. Ca profesor de Liturgică, participa și prezida examenele periodice ale dascălilor de biserici și ale diaconilor. Pe temeiul acestor examene, dascălii cei mai buni deveneau diaconi, diaconii își completau cunoștințele și se hirotoneau preoți. La aceste examene, Părintele Constantin cerea să fie examinate și cunoștințele de limba română, la citire, catehizare și cîntare. De multe ori, mai tîrziu, își aducea aminte de aceste examene care au fost o adevărată pepinieră din care au ieșit mai tîrziu preoți cu o mare activitate socială, ca preotul P. Guciujna, Ion Safca și alții.

În rîndul profesorilor de neam străin ai Seminarului, pînă la 1918, Părintele Constantin a avut reputația de cunoscător al limbii și istoriei provinciei, de predicator în limba română pentru enoriașii săi de la biserica „Sfîntul Gheorghe", care erau mai ales grădinari și meseriași. Difuzarea predicilor și a catehezelor, stăpînirea a hotărît să se facă prin „Frăția Nașterii lui Hristos", care era o asociație liberă a preoților pentru răspîndirea culturii în popor. Tipărirea se făcea săptămînal, pe foi volante, denumite „filișoare" sau „colișoare", în cîte 4, 8, 10 și chiar 12 pagini, în două limbi, pe două coloane, în dreapta fiind textul românesc cu caractere chirilice. Preotul profesor Constantin Popovici a fost numit cenzor pentru partea românească. Tirajul unei „filișoare" a fost la început 6.000 exemplare ; mai tîrziu el a fost îndoit. Cuprinsul era bisericesc, omiletic, catehetic. Unele foi cuprindeau învățături și pe teme sociale (Învățătură cum se cuvine a ne atîrna către slugi, 9 iunie 1907) etc. Pînă la 1918, filișoarele „Frăției Nașterii lui Hristos", au dus cuvîntul Domnului, în limba strămoșească, pînă în cel mai îndepărtat colț al provinciei și pînă în casele cele mai modeste.

Pe lîngă calitatea de cenzor, între 1901-1918, Părintele profesor Constantin a tălmăcit el însuși Voroave **și** Cuvîntări **din culegeri și predici și cărți potrivite vieții creștinului. La tălmăcirea și tipărirea foilor, sub îndrumarea lui, a lucrat Ieromonahul Gurie, viitorul mitropolit, precum și o întreagă pleiadă de preoți, ca Gh. Dînga, Mihai Plămădeală, Mitrofan Ignatie, Iulian Friptul, Vasile Agapie, Grigorie Constantinescu.**

După obținerea dreptului de folosire a limbii materne în Biserică, a luat ființă tipografia eparhială. În adevăr, pe temeiul hotărîrii preoților împuterniciți din eparhie, la 1905, cu sîrguința comisiei alcătuită de Adunarea preoților (Protopopul Constantin Popovici, ieromonahul Gurie și alții),

s-a deschis la 26 octombrie 1906, tipografia eparhială, cu binecuvîntarea Episcopului Vladimir. În tipografia eparhială s-au imprimat, pe lîngă „filișoare", 50 cărți și broșuri în limba română pînă la 1918, în mii de exemplare, toate avînd girul cenzorului Pr. C. Popovici. Cercetînd tipăriturile ieșite cu aprobarea Preotului Constantin Popovici, se constată că limba română folosită în ele este limba cărților imprimate sub Mitropolitul Gavriil Bănulescu sau în alte tiparnițe vechi.

Activitatea bogată tipografică și patronarea atîtor foi volante care se răspîndeau în provincie a stîrnit bănuiala autorităților că Preotul Constantin Popovici face parte din mișcarea separatiștilor de după 1912, pentru independență și unire. Cercul celor pe care îi atrăsese spre tălmăciri în limba română, sau pe care îi îndemnase a se ocupa cu limba română și cu trecutul istoric bisericesc, cum erau preoții: N. Bălțătescu, A. Celac, N. Stoica, A. Mateevici etc., nu aveau legături cu Sinodul imperial. Unul din ucenicii pe care îi sprijinise la Seminar, căruia îi deschisese ochii asupra trecutului bisericesc al Moldovei și care tipărise cărți — Gavriil Bănulescu-Bodoni, Exarhul Moldovlahiei, în 1894, Studii și monografii privind istoria Bisericii din Moldova, 1902 — era Arsenie Stadnițchi, acum rector al Academiei din Moscova și Arhiepiscop al Novgorodului. În zbuciumul său și sub amenințarea cu transferarea în locuri îndepărtate, Părintele Constantin i-a scris fostului său elev. Arhiepiscopul i-a răspuns printr-o frumoasă scrisoare, care s-a publicat în 1938 și prin care, în termeni amicali și ocrotitori îl liniștea pe cel bănuit. În acea scrisoare, din 15 iunie 1914, Arhiepiscopul Arsenie spunea: „Am primit scrisoarea voastră și mi s-a făcut trist, trist pentru acea cruce grea a vieții care vi se întîmplă a o purta la bătrînețea ce se apropie. Lăsați toată nădejdea spre Domnul și principalul — nu cădeți cu duhul. De acord cu voi, că separatismul este o născocire (...) și dacă uneori se transferă, apoi nu în puterea credinței în separatismul celor transferați, ci în puterea intervențiilor insistente ale celor care transferă. Despre voi am vorbit cu președintele Comitetului școlar al Sinodului. El spunea că pare că și pe voi v-a atins suspiciunea. După explicațiile mele, el mi-a dat cuvîntul său de onoare că de voi nu se vor atinge".

O latură a activității preotului profesor Constantin Popovici a fost aceea de redactor al revistei lunare „Luminătorul", tipărită în întregime în limba română. În numărul 1, anul I, din ianuarie 1908, al revistei, se preciza că Protoiereul Constantin Popovici era redactorul acestei reviste. Programul revistei cuprindea, între altele, publicarea de voroave, învățături, cuvinte și cuvîntări în limba maternă a preoților parohi, traduceri din învățăturile atingătoare de viața și luminarea poporului eparhiei, răspîndirea în popor a documentelor (hrisoavelor), privitoare la istoria vieții obștești bisericești din eparhie, poezii cu cuprins moral-bisericesc, scrieri despre slujbele dumnezeiești și obiceiurile Bisericii Ortodoxe, comunicările conducerii bisericești, hotărîrile adunărilor eparhiale și ale adunărilor preoților. În răstimp de 10 ani (1908-1918), revista care apărea lunar a publicat sute de articole ale colaboratorilor ei, dintre care s-a distins Preotul poet Alecu Mateevici, autorul cunoscutei poezii Limba noastră.

Meritul revistei „Luminătorul", în lupta pentru răspîndirea și păstrarea limbii române și deșteptarea națională a fost recunoscut după Unirea din 1918, cînd această revistă a preoților a devenit una din publicațiile mitropolitane ale Patriarhiei Române.

Redactorul, Preotul Constantin Popovici, a însuflețit pe colaboratorii revistei „Luminătorul" cu dragostea pentru limba română și vechile manuscrise. De la Mitropolitul Gavriil Bănulescu (1813-1821) rămăsese adus din Țările Române un manuscris al predicilor lui Antim Ivireanul. Acest manuscris este cunoscut în prezent ca una din cele mai prețioase copii ale predicilor lui Antim Ivireanul. Pentru înviorarea predicii românești, Preotul Constantin Popovici a tipărit în „Luminătorul" și a publicat o seamă de predici de ale lui Antim Ivireanul, pentru sărbători și de cuvîntări pentru trebuințele enoriașilor. Astfel, cuvîntul celui mai mare predicator din Țările Române în secolul al XVIII-lea, a contribuit la unificarea limbii române în provincia aflată în acești ani sub dominație străină.

Preotul profesor Constantin Popovici a fost numit rector al Seminarului teologic în 1921. Sfîntul Sinod al Patriarhiei Ortodoxe Române i-a acordat

dreptul de a purta mitră pe cap la slujbele bisericești. Din autobiografia sa, scrisă la 80 de ani, document al sincerității și al pietății, reiese că a fost depășit în viață de colegul său de la seminar, Preotul Alexandru Baltaga. Acesta a ajuns deputat, a fost decorat, a fost președinte al Congreselor eparhiale, s-a bucurat de favoarea episcopilor. Părintele Constantin Popovici a fost nedreptățit și cu prilejul numirilor de suplinitori, în toamna anului 1926, și de profesori titulari în toamna anului 1927, la Facultatea de Teologie a Universității din Iași. De aproape 40 de ani fusese profesor și rector al tuturor preoților și al atîtor absolvenți care au urmat alte universități și institute și totuși numirea lui, necesară și dorită, nu s-a făcut. Atotputernicul său coleg Alexandru Baltaga și foștii săi elevi: Ion Inculeț, Pan Halippa, Ion Pelivan, S. Niță ș.a. n-au intervenit în favoarea lui și nu l-au sprijinit.

Din timpul rectoratului Părintelui Constantin Popovici la Seminar, toți își amintesc de bunătatea sa și de frumoasele slujbe oficiate în capela Seminarului cu numeroasele ei coloane corintiniene. La acele slujbe din ajunul sărbătorilor, la lumina candelelor și în pîlpîitul lumînărilor, înfățișarea rectorului Constantin, îmbrăcat în odăjdii stacojii, cu barba albă și plete pe spate, părea a unui sfînt. Acele cădiri prelungite la fiecare icoană și în mijlocul bisericii și acea Evanghelie răscolitoare rostită din gura sa: „Eu sînt păstorul cel bun", dădeau sutelor de tineri, îngenunchiați și cu răsuflarea oprită, impresia că el s-a coborît din cer. Fiecare din noi, în acele clipe, doream să ajungem preoți și să semănăm cu el.

Preotul profesor Constantin Popovici a fost un luptător pentru limba română, întruchipînd bunătatea, smerenia și învățătura pînă la anul Unirii 1918. Pentru sutele de tineri care au fost ucenicii lui în cei 40 de ani de profesorat și de activitate cărturărească, pentru colaboratorii pe care i-a animat și pentru mulțimea preoților și credincioșilor care l-au cunoscut, Preotul Constantin Popovici rămîne o pildă în viață a „Păstorului celui bun" pentru poporul său.

Pr. Paul MIHAIL

BIBLIOGRAFIE

Academia Română, *Studii și Cercetări,* Tipărituri Românești, București, 1941.
Studii liturgice și morale, 1936.
Fapte trecute și români uitați, 1938.
Revista „Manuscriptum", nr. 2/1973.
Revista „Luminătorul", 1908-1918.
Dări de seamă ale „Frăției Nașterii lui Hristos", pe 1901-1918.
Autobiografia preotului Constantin Popovici, manuscris în 10 foi.

ANEXĂ

Din scrierile și tălmăcirile Părintelui Iustin Ignatovici, păstrate în Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, citățm următoarele:

1906

Rugăciuni de dezlegare, În folio, în 3000 exemplare.

1907

Pomelnic pentru cei vii, Adunare din Viețile Sfinților și din alte cărți bisericești, 40 pagini, legat în pînză, în 3000 exemplare.

Rugăciuni de dezlegare, pe care o cetește preotul la pogribanie, ediția a II-a, în 4000 exemplare.

Cuvînt în Duminica a 4-a a Postului celui mare, în 8 p. Data cenzurii 25 februarie, în 6000 exemplare.

Cuvînt în Duminica a 5-a a Postului mare, în 8 p., cenzura 1 martie, în 8000 exemplare.

Cuvînt în Duminica Stîlpărilor, în 8 p., cenzura 11 martie, în 10.000 exemplare.

Pentru dreptul avuției, în 8 p., cenzura 2 aprilie, în 12.000 exemplare.

Cuvînt la Duminica Slăbănogului, 4 p., cenzura 9 aprilie, 6000 exemplare.

Invățătură la Duminica Samarinencii, 4 p., cenzura 9 aprilie, 6000 exemplare.

Invățătură la Duminica Tuturor Sfinților, 4 p., cenzură 15 mai.

Invățătură la Duminica a doua după Cincizecime.

Invățătură la Duminica a patra după Cincizecime.

Invățătură la Duminica a șaptea după Cincizecime.

Invățătură la Duminica a XI-a după Cincizecime.

Filișoare în cîte 6 p., cenzura din 29 mai, 9 iunie, 19 iunie și 2 iulie, în cîte 6000 exemplare fiecare.

De Dumnezeu temeți-vă, 6 p., cenzura 2 august, în 8000 exemplare.

Minunile Sfîntului Ierarh Teodosie de la Cernigov, cele după fericitul lui sfîrșit, 7 filișoare în cîte 4 p. fiecare, cenzura din 16 august, 28 august, 17 septembrie și 29 septembrie, în cîte 6000 exemplare fiecare filișoară.

Cuvînt la Duminica a 16-a după Cincizecime, 8 p., cenzura 30 august, în 6000 exemplare.

Cuvînt bun către popor, în 6 p., cenzura 27 septembrie, 6000 exemplare.

Invățătură începătoare despre aceea, cine-i creștin dreptcredincios, care-i credința dreaptă și care-i Biserica adevărată, 4 p., cenzura 28 octombrie, în 6000 exemplare.

Invățătură pentru Simbolul credinței, 6 p., cenzura 7 noiembrie, 6000 exemplare.

Sfîntul Ioan Gură de Aur, 6 p., cenzura 12 noiembrie, 6000 exemplare.

Invățătură: Cred întru Unul Dumnezeu, 6 p., cenzura 22 noiembrie, 6000 exemplare.

Invățătură. Pentru Dumnezeu, Unul după ființă și pentru însușirile dumnezeiești, 6 p., cenzura 29 noiembrie, 6000 exemplare.

Invățătură. Pentru Sfînta Troiță, 6 p., cenzura 29 noiembrie, 6000 exemplare.

Invățătură. Pentru Dumnezeu, Făcătoriul lumii cei nevăzute sau al îngerilor, 6 p., cenzura 12 decembrie, 6000 exemplare.

Invățătură. Pentru Dumnezeu, Făcătorul lumii celei văzute, 6 p., filișoara nr. 217, în 6000 exemplare.

1 9 0 8

Sfîntul Ierarh Teodosie, arhiepiscopul Cernigovului. Viața, nevoințele, proslăvirea și minunile lui, 31 p., extras din „Luminătorul", nr. 2, anul 1908, (p. 49-79), în 3000 exemplare.

Invățătură despre patimile și moartea Domnului nostru Iisus Hristos, 4 p., cenzura 31 ianuarie, în 12.000 exemplare.

Invățătură. Pentru Invierea Domnului Iisus Hristos, 4 p., cenzura 6 februarie, în 12.000 exemplare.

Invățătură. Pentru a doua venire a Domnului nostru Iisus Hristos, 4 p., cenzura 28 februarie, în 12.000 exemplare.

Invățătură despre Sfîntul Duh, 4 p., cenzura 5 martie, în 12.000 exemplare.

Invățătură. Taina Sfîntului Botez, 4 p., cenzura 26 martie, în 12.000 exemplare.

Viețile Sfinților, 1-15 ianuarie, *Cartea întîia*, Întocmite, tălmăcite..., cu depliniri, însemnări lămuritoare și cu chipurile sfinților, 1-608 p., în 2500 exemplare.

1 9 0 9

Viața cuviosului părintelui nostru Macarie episcopul, 16 p., în 2500 exemplare.

Viața cuviosului părintelui nostru Antonie cel Mare, 34 p., în 3000 exemplare.

Viața Sfintei Nina luminătoarea Iberiei, 42 p., în 3000 exemplare.

Viața Sfîntului Atanasie, Arhiepiscopul Alexandriei, 42 p., în 1500 exemplare.

Viața Preacuviosului Teodosie cel Mare, 32 p., în 1500 exemplare.

Viața preacuviosului Serafim al Sarovului, 78 p., în 2000 exemplare.

Viața și nevoințele preacuviosului Serafim al Sarovului, 16 p., în 3000 exemplare.

Viețile Sfinților, 16-31 ianuarie, Cartea a doua. Adaos la jurnalul „Luminătorul" pe anul 1909, 609-1100 p., în 2500 exemplare.

Pomelnic pentru cei vii și pentru cei morți, 48 p., în 5000 exemplare.

Cuvîntul înaintea săvîrșirii panahidei de 40 zile după sfîrșitul părintelui Ioan de la Kronstadt, 16 p., cenzura 7 aprilie, în 6000 exemplare.

Învățătură la întîia ramură a legii lui Dumnezeu, 4 p., cenzura 9 ianuarie, în 6000 exemplare.

1 9 1 0

Viețile Sfinților, luna februarie 1-15 zile, 109 p., în 2500 exemplare.

Din viața cuviosului Serafim al Sarovului, 12 p., cenzura 5 mai, în 6000 exemplare.

Învățătura a 29-a și învățătura a 30-a despre Liturghia darurilor mai înainte sfințite, 8+4 p., cenzura 4 septembrie, în cîte 6000 exemplare.

1 9 1 1

Viețile Sfinților, luna Fevruarie, 15-29 zile, Cartea a patra. Paginația începe cu 331 pînă la 567, în 2500 exemplare.

Acatistul Sfintei întocmai cu apostolii Mariei Magdalenei, 52 p., în 1500 exemplare.

Învățăturile 47, 48, 49, despre îngropămintea morților, fiecare în cîte 4 p., cenzura 22, 29 ianuarie și 5 februarie, în cîte 6000 exemplare fiecare.

Învățăturile 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 4 p., fiecare, în cîte 6000 exemplare.

Voroava întîia despre sfinții strămoși și proorocii din Legea veche.

Voroava a 26-a despre Sfinții Apostoli.

Voroavele 27-30, despre sfinții mărturisitori și mucenici, în cîte 6 p., în 6000 exemplare fiecare.

1 9 1 2

23 Voroave despre mijlocirea sfinților și în ce stare se află pruncii creștinești după moarte, în cîte 4 p., în 6000 exemplare fiecare.

1 9 1 3

Slujba cu Acatistul Acoperemîntului Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, 77 p., în 3000 exemplare.

Acatistul Sfîntului marelui mucenic Pantelimon, 50 p., în 1000 exemplare.

Cuvînt bun poslușnicului celui nou începător, 84 p., în 2000 exemplare, cu cheltuiala mănăstirii Curchi.

20 voroave despre osteneală, despre legile cele necreștinești, despre legea nouă a iudeilor, despre credința cea deșartă între oameni, Filișoare în 4 și 6 p., în cîte 6000 exemplare fiecare.

1 9 1 4

Voroava a 50-a. Despre aceea că nu numai prin mănăstiri, ci și în tot locul să poate de mîntuit, în 4 p., cenzura 4 ianuarie, în 6000 exemplare.

7 Voroave despre aceea că și cei neînvățați la carte și cei ce viețuiesc în lume, dar nu în mănăstiri, pot să se mîntuiască, în 4 p. fiecare, în 6000 exemplare.

Voroava a 53-a. Lumea, trupul și diavolul, 2 p., cenzura 20 decembrie, în 8000 exemplare.

1 9 1 5

Acatistul Preasfintei și de viață făcătoarei Treimi, 38 p., în 500 exemplare, cu cheltuiala mănăstirii Curchi.

Viețile Sfinților, luna aprilie 1-15. Cartea a șaptea, 264 p., în 2500 exemplare.

(Dări de seamă a „Frățimei Nașterii lui Hristos", pe anii 1906-1915).

ROLUL CLERICILOR, TEOLOGILOR ȘI CĂRTURARILOR ROMÂNI ÎN EPOCA FĂURIRII STATULUI NAȚIONAL UNITAR ROMÂN

Este mai presus de orice îndoială că cel mai de seamă eveniment al întregii și neasemuit de frămîntatei istorii a poporului român, ca și apoteozarea supremă a existenței etnice și continuității sale geografice bimilenare în spațiul carpato-danubiano-pontic o constituie făurirea statului național unitar român, din 1918.

Dar pentru ca această strălucită și binecuvîntată înfăptuire să dobîndească efectiv caracteristicile, însușirile și dimensiunile netăgăduite ale realității istorice, a fost nevoie de alte epocale înfăptuiri premergătoare, care alcătuiesc treptele sale prealabile, legice de exercițiu și urcuș, către înălțimile perene ale destinului stabil, ca popor în lume.

A fost nevoie de Unirea Principatelor din 1859, cînd românii, prin elitele lor conducătoare, ca și prin masele lor populare, au dovedit maturitate de conștiință națională, abilitate diplomatică, înțelepciune și tactică politică, entuziasm și dîrzenie, pentru idealul lor etnic.

A fost nevoie ca noul stat realizat să fie recunoscut — cînd atîtea mari puteri erau contrare constituirii lui — și să poarte, din 1862 înainte, numele de „România", nume care implica nu numai o entitate etnică prezentă și statică, dar și una dinamică, prezumtivă și viitoare.

A fost nevoie ca poporul român și statul fondat de el să-și dobîndească neatîrnarea națională prin grelele, dar vitejeștile lupte pe care le-a dus în sudul Dunării (Plevna, Grivița, Smîrdan, Vidin etc.), în 1877-1878, și să pună capăt rapacelui imperiu otoman care, timp de cinci veacuri, l-a exploatat și oprimat atît de nemilos și inuman, întîrziindu-i așa de mult evoluția lui naturală istorică.

În toate aceste împliniri anterioare, sumar amintite mai sus, ca și în perfectarea acestora, prin fondarea Statului cuprinzător al tuturor românilor, ca efect al giganticelor și neînfricatelor lupte ale ostașilor români, mai ales la Mărăști, Mărășești și Oituz și, totodată, a drepturilor inalienabile ale prea obiditului nostru popor recunoscute, în sfîrșit de marile puteri la masa păcii, marele ctitor a fost suflarea românească de pretutindeni, din lăuntru și din afară, alcătuind o exemplară unitate de crez și jertfă, pentru supremul său ideal.

Un merit incontestabil în formarea convingerilor adecvate, ca și în declanșarea potrivită a acțiunilor poporului, l-au avut, desigur, în primul rînd marii comandanți de oști și subordonații acestora, care au executat comandamentele naționale cu bărbăție, abnegație și eroism. Nu putem trece însă cu vederea nici pe cărturarii și luminătorii neamului nostru și nici pe cei ce au fost numiți constant „apostolii satelor", adică preoții și învățătorii, care au lucrat cu atîta rîvnă la ridicarea multilaterală, atît a satelor din România veche, cît mai ales a celor din Transilvania.

În cele ce urmează, ne vom ocupa, foarte pe scurt, de suferințele și acțiunile întreprinse de unii teologi și preoți români, numai între 1916-1918, atît în spațiul extra-carpatic, cît și în cel intra-carpatic, întrucît aceste lucruri privind oamenii Bisericii ne sînt mai puțin cunoscute.

Precum se știe, după o neutralitate de doi ani, România intră în război alături de puterile Antantei (Franța, Anglia, Rusia și Italia), la 14 august 1916, în această luptă, preoțimea din „vechiul regat" se dovedește a fi alături de popor cu întreg patriotismul său tradițional. Circa 250 dintre ei servesc cauza ca preoți militari (confesori), sub conducerea protopopului militar Constantin Nazarie, profesor la Facultatea de Teologie din București. Dintre aceștia mulți au căzut la datorie, pe cîmpul de luptă. Amintim pe Ștefan Ionescu-Cazacu din Poiana-Olt (Regimentul 3 Olt), mort în urma rănilor de la Mărășești. Osemintele lui au fost așezate în Mausoleul de la Mărășești, unde se găsesc și astăzi. La dezgroparea lor s-a constatat că dreapta lui nu era putrezită. Apoi preoții Nicolae Armășescu din Tomșani-Vîlcea (Regimentul 2 Vînători), înmormîntat în cimitirul Ghencea din București ; Nicolae Furnică din Urziceni-Ialomița (Regimentul 7 Infanterie), luptător la Turtucaia ; Constantin Buzescu din Vitănești-Olt (Regimentul 4 Argeș). Alți preoți militari au fost deportați în Germania și Bulgaria. Amintim pe I. Florescu-Dîmbovița de la biserica Stejarul din București ; Vasile Ionescu din Groșerea-Gorj ; Gh. Jugureanu din Mizil ; Emanuil Mărculescu din Corabia ș. a.

Eroismul unora dintre preoții militari a fost cu totul excepțional. Astfel, Monitorul Oficial nr. 96/1918 elogiază pe protosinghelul Iustin Șerbănescu de la Mănăstirea Cernica, care a mers tot timpul în fruntea ostașilor, iar atunci cînd comandantul și cea mai mare parte a ofițerilor căzuseră, a luat el comanda regimentului Feldioara, reușind să respingă inamicul, mai multe zile. Luat prizioner, el evadează și, după mai multe luni, el revine din nou în liniile române.

Despre preotul Ioan Gheorghiu din Sulina (Regimentul 73 Infanterie), relatează un general român că „se ducea la datorie sub ploaia de gloanțe..." și că „în luptele de la Clește, Clăbucet, Dihamul și Periș, a fost un adevărat apostol".

Un ofițer superior a scris despre preotul Cicerone Iordăchescu, fost profesor al Facultății de Teologie a Universității din Iași, de la care avem și un volum de însemnări de război (Însemnări din anii 1916-1919, Iași, 1937), că „a luat parte la toate luptele, fiind întotdeauna în prima linie, îngrijind răniții și îmbărbătînd oamenii prin exemplul său".

Amintim că preotul Grigorie Popescu-Breasta din Craiova a avut cinstea de a duce, în 1917, la Kerson, în Rusia, capul primului înfăptuitor al Unirii românilor, Mihai Viteazul, de la Mănăstirea Dealu, pentru a-l salva de profanarea trupelor de ocupație, de unde a fost adus în 1918.

În afară de clericii din serviciul activ al armatelor române, aproximativ 20 de preoți din teritoriile vremelnic ocupate de inamic și-au pierdut viața în urma schingiuirilor suportate de la aceștia, sau în lagăre. Amintim aici preoții : Constantin Păunescu din Radomirești-Olt, executat la Drăgășani, în fața soției, copiilor și tatălui său, la 21 februarie 1917, după ce i se săpase groapa în văzul său. Au fost, de asemenea, uciși preoții : Vasile Iliescu Buzăianu din Homești-Rîmnicu Sărat, Gh. Giurescu din Bălănești-Buzău, Iosif Popescu din Gheboieni-Dîmbovița, Gheorghe Chiciorea din Spulber-Vrancea ș. a.

Dintre deportații din Germania, care și-au dat acolo ultima suflare, departe de patria lor, sînt de menționat preoții : Alexandru Georgescu din Dăneasa-Olt, condamnat la 10 ani, mort într-o închisoare din Berlin; Iordache Pătrășcoiu din Arsurile-Gorj, decedat în lagărul din Lamsdorf ; Constantin Gogiulescu din Otești-Olt ș. a.

Sute de preoți au îndurat bătăi, schingiuiri, anchete, jefuiri, alungarea din parohie. Ar fi mult prea lung a-i aminti numai sumar.

Însuși episcopul Sofronie Vulpescu de la Rîmnic (1856-1923) a fost arestat, la București, mai bine de o lună, apoi surghiunit la Cheia, Peștera Ialomicioarei și, în urmă, la Căldărușani.

Din județele Constanța, Tulcea, Ialomița și Brăila, vreo 20 de preoți au fost executați sau au închis ochii, pe vecie, în urma maltratărilor îndurate. Amintim pe Gheorghe Balaban și soția sa Florica din Viziru-Brăila ; Vasile Aftenie din Valea Nucarilor-Tulcea ; Constantin Niculescu din Pribegi, (azi Stejarul)-Ialomița, în vîrstă de 98 de ani ; Anghel Bălteanu din Stelnica-Ialomița ș. a. Mai mulți călugări din Mănăstirea Cocoș au fost deportați în sudul Bulgariei. Alți numeroși preoți au fost bătuți, prădați sau îndepărtați din parohiile lor.

Nu se poate uita că foarte mulți călugări și călugărițe — ca dealtfel și în războiul de independență — și-au făcut datoria cu abnegație și devotament față de țară, angajîndu-se voluntari în serviciile sanitare ale armatei naționale, mulți pierzîndu-și chiar viața datorită tifosului exantematic sau altor circumstanțe legate de război.

Constatăm, deci, că preoții noștri, prin activitatea lor patriotică desfășurată în primul război mondial, au scris o pagină luminoasă de eroism alături de întregul popor și au depus, astfel, o valoroasă contribuție la făurirea statului național român unitar, contribuție care nu poate fi trecută cu vederea și nici diminuată ca importanță.

Trecînd acum de cealaltă latură a Carpaților, care alcătuiesc — cum bine s-a spus — coloana vertebrală a poporului român, tot pentru această eroică perioadă de timp (1916-1918), vom constata aceleași mari suferințe și același spirit jertfelnic la întreaga suflare românească de acolo, inclusiv la preoții și teologii săi, care, dealtfel, au condus-o la toate dreptele ei ridicări politice, sociale sau religioase.

După intrarea României în război (14/27 august 1916), autoritățile austro-maghiare au determinat în Transilvania o sălbatică acțiune de reprimare și a celor mai neînsemnate manifestări românești, represiune care a vizat, cu precădere, pe preoții și învățătorii școlilor confesionale. Peste 350 de preoți au fost îndată aruncați în numeroasele închisori ale țării, sau deportați la extremitatea de vest a Ungariei, în pusta județului Sopron, unii cu toată familia. Mai mulți preoți și-au pierdut viața în aceste împrejurări. Menționăm pe protopopul dr. Gheorghe Dragomir, fost profesor de teologie, de la biserica Alba; pe Alexandru Atnagea din Vracei-Caraș-Severin; Petru Langa din Șercaia-Făgăraș; Dumitru Deac din Calcasăr-Sibiu; Nicolae Muntean din Lisa-Făgăraș; Ioan Pop David din Scorei-Făgăraș; studentul teolog Octavian Bîrsan, asasinat la Corbi-Făgăraș. Alți vreo 20 de preoți au murit în urma tratamentului inuman din închisoare sau deportare. Menționăm aici pe bătrînul preot Avram Stanca din Petroșani; protopopul Ioan Bercan din Rupea; Teofil Păcurariu din Nandru-Hunedoara; Ioan Coman din Sita Buzăului-Brașov ș. a.

Cîțiva preoți au fost împușcați, în 1918, în perioada destrămării imperiului austro-maghiar. Amintim pe Ioan Opriș din Oprișani-Turda; Atanasie Conceatu din Deta-Timiș; Cornel Leucutia și Cornel Popescu din Simand-Arad; Mihai Dănilă din Digir-Bihor; Iosif Silaghi din Bicău-Satu Mare ș. a.

Un număr de circa 100 de preoți din județele Brașov, Făgăraș și Sibiu au fost nevoiți să-și părăsească enoriașii și să se retragă în România cu trupele noastre, atunci cînd acestea nu au primit munițiile promise de aliați, prin Rusia, și nici n-au declanșat ofensiva cuvenită pe frontul de vest. Între aceștia trebuie să pomenim pe studentul în teologie Nicolae Colan, viitorul episcop de Cluj (1936-1957) și mitropolit al Ardealului (1957-1967), care va lucra la redacția ziarului „Ardealul", devenit apoi „România Nouă".

Dintre preoții trecuți în țară, unii au lucrat la parohii, alții s-au angajat confesori militari, iar o parte din cei din urmă au jucat însemnate roluri în organizarea corpurilor de voluntari din Rusia, Italia și chiar Austria. Menționăm pe preotul Gheorghe Opreanu, mai tîrziu protoiereu de Tîrnăveni, care în 1918 a îndeplinit funcția de secretar general „al Senatului central" al ofițerilor și soldaților români, cu sediul la Viena.

În 1914, preotul dr. Vasile Lucaciu a trecut în țara-mamă împreună cu „poetul pătimirii noastre", Octavian Goga, desfășurînd o susținută și fructuoasă activitate pentru intrarea României în război, alături de puterile Antantei. Primul a fost ales președinte al cunoscutei organizații „Liga culturală" și a fost trimis de guvernul nostru în America, împreună cu protopopul de Orăștie și ziaristul Vasile Stoica și, în urmă, singur, la Paris, pentru lămurirea cercurilor diriguitoare în legătură cu justele revendicări ale românilor.

Dar lacrimile cele de jale s-au transformat în lacrimi de intensă bucurie atunci cînd, după eroicele lupte de la Mărăști, Mărășești și Oituz și victoriile din Vest, a venit prăbușirea perfidului imperiu bicefal austro-ungar, veche temniță de recluziune și maghiarizare a naționalităților conlocuitoare. Cum se știe, la 30 octombrie 1918, a luat ființă „Marele Sfat al Națiunii Române", format din cîte șase reprezentanți ai Partidului Național Român și ai Partidului Social-Democrat, „ca unicul for ce reprezenta

viața poporului român". Un rol preponderent în acest for l-a avut Vasile Goldiș, pe atunci Secretar al Consistoriului Episcopiei din Arad.

S-au instituit apoi „gărzile naționale" în vederea ordinii publice și s-au ținut nenumărate adunări populare în toată Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, redactîndu-se memorii și moțiuni, cu mii de semnături, pentru unirea Ardealului cu România.

Slujitorii Bisericii noastre, de toate gradele, de la episcopi la preoții celor mai îndepărtate parohii și, nu mai puțin profesorii de teologie, au fost mereu în fruntea luptătorilor pentru marea unire. Spre exemplificare, vom spune că la Sibiu au activat intens profesorii de teologie, dr. Nicolae Bălan și dr. Silviu Dragomir, la Caransebeș episcopul Miron Cristea, protopopul Andrei Ghidiu, profesorul de teologie Petru Barbu și secretarul Cornel Corneanu și așa mai departe în toate localitățile reședințe episcopale.

O serie de ziare ale aceleiași Biserici românești desfășoară o susținută activitate în favoarea marelui ideal național, ce mijea la orizont. Între acestea citățm : „Telegraful Român" din Sibiu ; „Foaia Diecezană"-Caransebeș; „Biserica și școala"-Arad ; „Unirea"-Blaj ; „Gazeta poporului" de la Sibiu, în redacția menționaților profesori de teologie Nicolae Bălan și Silviu Dragomir și a catehetului Ioan Broșa.

La 14 noiembrie 1918, potrivit îndrumărilor Consiliului Național, o delegație formată din același distins profesor de teologie Nicolae Bălan (viitorul Mitropolit al Ardealului 1920-1955) și căpitanul Victor Precup, se deplasează la Iași și informează despre situația din Transilvania pe conducătorii guvernului (generalul N. Coandă), ai armatei (generalul C. Prezan, șeful Marelui Stat Major) și pe unii oameni politici de seamă (I. I. C. Brătianu, N. Iorga ș. a.). Se ia, totodată, legătura cu miniștrii Franței, Angliei și Statelor Unite, acreditați pe lîngă guvernul român. Profesorul Nicolae Bălan ține chiar o conferință la Teatrul Național din Iași, tratînd despre dorința transilvănenilor de a se uni, pentru totdeauna, cu frații lor, iar peste cîteva zile va avea loc o întrevedere cu generalul Berthelot, comandantul armatei franceze de la Dunăre.

La 21 noiembrie, cinci episcopi români, de la eparhiile din Transilvania, aderă la Consiliul Național Român, înrîurind astfel profund pe toți clericii și credincioșii români.

La Marea Adunare Națională, Duminică 1 decembrie 1918, de la Alba Iulia, Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată, întîi prin următorii delegați de drept : cinci episcopi, patru vicari, zece delegați ai Centrelor eparhiale, 129 de protopopi, cîte un reprezentant ai institutelor teologice-pedagogice, cîte doi reprezentanți ai studenților de fiecare institut teologic și de numeroși delegați oficiali, preoți și învățători ai școlilor confesionale, alcătuind astfel pe cei 1228 de deputați legali aleși de popor. Acestora li s-au adăugat, însă, mulți alți preoți veniți în fruntea păstoriților lor și alcătuind astfel pe cei 100.000 de români care au dat și ei expresie spontană, sinceră și categorică, idealului de veacuri al românilor de peste Carpați, de a alcătui o singură entitate etnică, materială, națională și spirituală cu frații din ținuturile ciscarpatine.

După oficierea serviciilor religioase, în aceeași memorabilă zi, Adunarea a ales „Marele Sfat Național", format din 212 membri, un fel de parlament, în care au figurat, de asemenea, numeroși episcopi, profesori de teologie, protoierei și preoți. Cuvîntul de încheiere de aici a fost rostit de episcopul Ioan Papp de Arad (1903-1925).

La orele 14, delegații acestui suprem for românesc s-au îndreptat către Cîmpul lui Horea, unde s-au ținut mai multe cuvîntări entuziaste vestind, celor peste 100.000 de români care așteptau, în cîntece patriotice, această epocală înfăptuire, Unirea „în cuget și simțire românească". Un remarcabil discurs a ținut, printre alții, episcopul de Caransebeș Miron Cristea (1909-1919), viitorul mitropolit al Ungro-Vlahiei (1919-1925) și apoi primul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române (1925-1939).

La 14 decembrie 1918 o delegație a Marelui Sfat Național, venind la București, a prezentat documentul unirii Transilvaniei cu România.

In Banatul aflat sub ocupația militară, la începutul anului 1919, s-a

constituit „Liga Bănățeană", sub președinția diaconului dr. Avram Imbroane, din conducere făcînd parte și alți clerici români, cu scopul de a preciza acasă, la București, și la Paris, la Conferința de Pace, drepturile românilor asupra acestui teritoriu. Din delegație au făcut parte preotul dr. Ioan Sîrbu din Rudăria, cunoscut istoric; prof. univ. Iosif Popovici, diac. dr. Avram Imbroane și prof. Constantin Nedelcu. Competența istorică a preotului Ioan Sîrbu s-a dovedit utilă și pentru informarea corectă a delegației române, la Conferința de Pace de la Paris.

Trecînd în revistă aceste nume și aceste chipuri luminoase de patrioți ai trecutului nostru, fiecare creionat sumar cu acțiunea, vibrația lui sufletească și specificul propriei sale vieți, nădăjduim că s-a putut desprinde, totuși, rolul complex și esențial jucat de teologii și cărturarii români în această împrejurare, atît de fericită, pentru destinele neamului și țării noastre.

Venerabila instituție strămoșească căreia i-au aparținut toți acești destoinici și jertfelnici slujitori, a fost și ea încununată de poporul pe care l-a slujit cu credință, nădejde și dragoste, cu titlul de Patriarhat al României, începînd din 1925, supremă treaptă de organizare, maturitate și spiritualitate pe care o poate obține o Biserică Ortodoxă națională.

La împlinirea a 65 de ani de la săvîrșirea acestui măreț eveniment, se cuvine să aducem un pios și nepieritor omagiu de recunoștință celor pomeniți în aceste rînduri, precum și tuturor făptuitorilor desăvîrșirii noastre naționale, cu ferma noastră încredințare de a merge cu aceeași neabătută, eroică hotărîre și românească dîrzenie, pe urmele lor luminoase, pe făgașul binecuvîntat al veșnicei unități naționale, unitate făurită de ei poporului din a cărui carne, sînge și suflet, ei și noi am dobîndit marele dar al existenței, în dor nestins de libertate, omenie și pace.

Pr. prof. dr. Al. I. CIUREA

DEZBATERE ȘTIINȚIFICĂ

La Muzeul Județean Suceava, în zilele de 6-8 decembrie 1983, a avut loc o dezbatere științifică pe tema „Aspecte ale civilizației românești în secolele XIII-XVII", organizată de Academia de Științe Sociale și Politice a R. S. R., Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Comitetul Județean de Cultură și Educație Socialistă Suceava și Muzeul Județean Suceava. Acad. Ștefan Pascu, Radu Popa, Ștefan Olteanu, Emil E. Emandi și Mehmet Ali Krem, **în comunicările prezentate, s-au referit la aspecte ale civilizației rurale românești în evul mediu;** Mircea D. Matei, Petre Diaconu, Silvia Baraschi și Cornel Bucur, **la particularități și aspecte ale civilizației urbane românești în evul mediu;** Răzvan Teodorescu, Vasile Drăguț, Cristian Moisescu și Gh. Sion **la arta românească în secolele XV-XVII, reliefîndu-se originalitatea ei, tehnicile artiștilor români și coordonatele politice ale creațiilor artistice românești în secolele XIII-XVII;** Al. Duțu, L. Demeny și Leon Șimanschi, **la conștiința europeană, ideea de unitate și concepțiile politice în scrierile românești din secolele XVI-XVII.**

Neputînd răspunde invitației de a lua parte la această dezbatere, Înalt Prea Sfințitul Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, prin P. C. Pr. Scarlat Porcescu — delegatul său — a apreciat această importantă manifestare cărturărească din străvechea cetate de scaun a Moldovei, subliniind că strădaniile și concluziile învățaților și cercetătorilor prezentate la această dezbatere sînt contribuții prețioase la cunoașterea civilizației și culturii medievale a poporului român.

P. S.

Recenzii

Actele martirice. Studiu introductiv, traducere, note și comentarii de *Pr. prof. Ioan Rămureanu,* Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982, 372 p.

Prin purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, a văzut lumina tiparului în „limba vechilor cazanii" cel de al unsprezecelea volum din prestigioasa colecție „Părinți și Scriitori Bisericești", intitulat : „Actele martirice", în care aflăm dovezi și mărturii istorice despre suferințele pînă la moarte pentru credința în Iisus Hristos a unor creștini martirizați de autoritățile imperiale în sec. II-IV, în furia lor nemărginită împotriva creștinismului.

Lucrarea editată în condiții grafice excelente, beneficiind de un aparat critic foarte bogat și actual își datorează apariția și calitatea, muncii neostenite a venerabilului Pr. prof. Ioan Rămureanu care semnează și un studiu introductiv. Semnificația lucrării este profundă și esențială căci ea constituie un document istoric despre credința și viața creștinilor confruntați cu primejdii majore, venite din partea păgînismului greco-roman muribund care în asemenea împrejurări n-au pregetat să-și dea viața lor, pentru ca sîngele lor să fie ca o rouă curată care să reîmprospăteze și să înmiresmeze pentru istorie și pentru eternitate Biserica lui Hristos. Cu dreptate spunea Tertulian că „sîngele creștinilor este o sămînță" (Apologeticum 50, 13, Paris, 1929, p. 108), pentru că, într-adevăr, sîngele martirilor este cel care a făcut ca Biserica să crească și să strălucească în lume, devenind pentru secolele viitoare, pînă la sfîrșitul veacurilor, viață a Bisericii din viața lui Hristos, singura și adevărata viață a Bisericii despre care au dat mărturie cu propriul lor sînge.

Epoca persecuțiilor sîngeroase din istoria Bisericii dă în chip elocvent indicație despre dinamica creștinismului care avea să se instaureze în lume, aducînd în aceasta un suflu nou de viață din viața Duhului lui Hristos și despre concordanța dintre cuvînt și faptă, prin transpunerea cuvîntului viu și lucrător al lui Hristos în viața celor care cred în El și împlinesc poruncile Lui în iubire jertfelnică.

Din fiecare pagină a lucrării transpar frumusețea și adevărul credinței creștine, fiecare dintre cei supuși celor mai groaznice chinuri imaginate de rațiunea umană reprezintă o prezență plenară a lui Hristos care întărește și strălucește în ucenicii Săi, care își dau viața întru miros de bună mireasmă duhovnicească pentru El. Iată concretizat acest fapt în martiriul Sfîntului Ignatie Teoforul care a avut loc la anul 107 la Roma în circul Colossaeum cu ocazia jocurilor oferite populației de către Traian, după victoria asupra dacilor în războiul din anii 105-106. „Scriu tuturor Bisericilor și le spun tuturor că mor de bună voie pentru Dumnezeu, numai dacă voi nu mă veți împiedica. Vă rog să nu-mi arătați o bunăvoință nepotrivită. Lăsați-mă să fiu mîncarea fiarelor prin care pot ajunge la Dumnezeu. Sînt grîu al lui Dumnezeu și voi fi mîncat de dinții fiarelor ca să fiu găsit pîine curată a lui Hristos. (Epistola către Romani IV, în „Scrierile Părinților Apostolici" col. Părinți și Scriitori Bisericești, vol. I, traducere, note și indici de Pr. D. Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București. 1979, p. 175). Aceeași atitudine sfîntă este caracteristică tuturor celor care cuprinși și entuziasmați de iubirea cerească au murit pentru Hristos. Fiecare cuvînt ieșit din gura lor constituie o piatră nestemată din tezaurul sacru al învățăturilor dogmatice și morale ale creștinismului care se vor cristaliza definitiv, pentru toate epocile în formulările Sinoadelor ecumenice, pentru a fi apa vie care nutrește spre viața veșnică pe toți creștinii. Prin aceasta, noi și cei de astăzi care privim prin secole la martiri, cei una cu noi în Hristos, mărturisim despre unitatea credinței și despre unitatea și identitatea Bisericii în timp și spațiu în creșterea ei prin istorie pentru ca toți să fim

încorporați în Trupul cel tainic al lui Hristos, scopul suprem pentru care existăm în această lume.

Perioada aceasta a martiriului este cu atît mai semnificativă pentru noi românii cu cît cercetările arheologice și istoria au dovedit că sînge pentru Hristos a curs și a sfințit și aceste plaiuri pontico-carpato-dunărene, unde creștinismul s-a răspîndit (în Scytia Minor, Dobrogea de astăzi), pentru prima oară, după tradiția creștină, consemnată de istoricul Eusebiu de Cezareea († 340), de către Sfîntul Apostol Andrei, „Cel dintîi chemat" la apostolie de Iisus Hristos (Actele martirice, p. 329). Așadar, sînge din sîngele strămoșilor noștri daco-romani s-a amestecat cu sîngele curs în alte locuri ale creștinătății, întemeindu-ne și plămădindu-ne în ecumenicitatea Bisericii celei adevărate a lui Hristos, în care au dăinuit moșii și strămoșii noștri și în care noi, românii de astăzi ne regăsim ca urmași, păstrători și transmițători mai departe ai adevărului creștin-ortodox în una și aceeași sfîntă și apostolică Biserică a lui Hristos.

Volumul al XI-lea al colecției Părinți și Scriitori Bisericești cuprinde actele martirice autentice ale următorilor sfinți : Sfîntul Policarp, episcopul Smirnei, martiriul Sfinților mucenici Iustin, Hariton, Harit, Evelpist, Hierax, Peon și Liberian, al martirilor de la Lyon, al Sfinților scilitani, al Sfîntului Apollonius, martiriul Sfintelor Perpetua și Felicitas, martiriul Sfîntului Pioniu, preot, și al celor dimpreună cu el, al Sfinților Carp, Papil și Agatonica, actele proconsulare ale Sfîntului Ciprian, episcopul Cartaginei, martiriul Sfîntului Montanus, presviterul din Singidunum, un preot daco-roman, martiriul Sfintelor Agapi, Irina și Hiona care au mărturisit pe Hristos în Tesalonic, martiriul Sfîntului Irineu, episcop de Sirmium, actele Sfîntului Evplus, martiriul Sfîntului Dasius, martiriul Sfîntului Alexandru Romanul, Testamentul sfinților și slăviților patruzeci de martiri ai lui Hristos care s-au săvîrșit în Sevastia (Armenia), martiriul Sfîntului Mucenic Emilian de Durostor și martiriul Sfîntului Sava Gotul. La acestea se adaugă un studiu introductiv despre episcopii de la Tomis-Constanța în secolele III-IV, și bibliografii ale Sfinților Bretanio și Teotim, episcopi de Tomis și pentru prima dată în limba română, inscripțiile lui Abercius de Hierapolis în Frigia și respectiv a lui Pectorius de Autun (Augustodunum), în centrul Galiei (Franța), la nord-vest de Lyon.

Fiecare act martiric este precedat de o introducere și este urmat de indici, fiecare avînd o inestimabilă valoare istorică, documentară, doctrinară și morală. În ansamblul lor ele prezintă un aspect unitar prin identitatea mărturisirii de credință în Hristos, în Dumnezeu, la care se adaugă particularități solidare cu diversele aspecte ale vieții morale începînd de la virtuțile creștine, pînă la pacea lumii care constituie preocuparea majoră a contemporaneității, la care se adaugă și unele prețioase informații de ordin social. Martirii sînt exemple de puritate și de bunătate, de sensibilitate și cu sentimentul profund al nevinovăției dar copleșiți de dragostea lui Hristos de care nu voiau să mai fie despărțiți de nimic și pentru care motiv mărturiseau cu curaj sfînt că sînt creștini și se închină Dumnezeului Celui adevărat. Îndemnați de autoritățile imperiale să sacrifice zeilor și să se închine împăratului, ei refuzau nevoind în nici un chip să se lipsească de bunătățile promise de Hristos. Iată ce răspunde Sfîntul Policarp proconsulului care stăruie ca el să apostazieze de la dreapta credință. „De optzeci și șase de ani Îi servesc și nici un rău nu mi-a făcut. Cum pot să blestem pe Împăratul meu, Cel ce m-a mîntuit?" (Martiriul Sfîntului Policarp IX, p. 30). Iată și un alt răspuns vrednic de numele de creștin al Sfîntului Mare Mucenic Alexandru, martirizat în timpul persecuției lui Maximian, asociat la conducerea Imperiului roman de către Dioclețian : „Eu ascult de porunca Stăpînului meu din ceruri, iar de amenințările tale nu mă tem, nici de muncile tale nu mă îngrozesc" (Pătimirea Sfîntului Mare Mucenic al lui Hristos, Alexandru, 10, p. 266).

În focul chinurilor, durerile erau minime, amortizate de căldura rugăciunii și a iubirii nesfîrșite față de Dumnezeu Care îi întărea și Căruia I se rugau înălțîndu-I imne de o mare vibrație sufletească și de un profund caracter dogmatic ca acesta al Sfîntului Policarp

al Smirnei, martirizat la 25 februarie 155 în timpul împăratului Antonin Pius: „Doamne, Dumnezeule Atotputernic, Tatăl iubitului și binecuvîntatului Tău Fiu, Iisus Hristos, prin care am primit cunoștința despre Tine, Dumnezeul îngerilor, al puterilor, a toată zidirea și al întregului neam al celor drepți care trăiesc înaintea feței Tale. Te binecuvintez că M-ai învrednicit de ziua și ceasul acesta ca să iau parte cu ceata ucenicilor la paharul Hristosului Tău, spre învierea vieții de veci a sufletului și a trupului, în nestricăciunea Duhului Sfînt. Între care fă să fiu primit înaintea Ta astăzi, ca jertfă grasă și bineplăcută, precum m-ai descoperit și împlinit, Dumnezeule cel nemincinos și adevărat. Pentru aceasta și pentru toate Te laud, Te binecuvintez și Te preamăresc prin veșnicul și cerescul Arhiereu Iisus Hristos, iubitul Tău Fiu, prin Care, împreună cu El și cu Duhul Sfînt, Ți se cuvine slavă acum și în veacurile ce vor să fie. Amin". (XX, 1-3, p. 32).

Martirii, după cum se exprimă Sfîntul Hierax, consideră că Tatăl cel adevărat al lor este Hristos, iar mamă le este credința în El (Martiriul Sfîntului Iustin și cei dimpreună cu el, IV, 8, p. 49), dovedind prin viața lor că „nimic nu este de temut unde este dragostea Tatălui și nimic dureros unde se află slava lui Hristos" (Martirii de la Lyon, 23, p. 64).

De o emoționantă sensibilitate și de un realism deosebit sînt unele episoade din viața celor aflați în chinuri între care excelează martiriul Sfintelor Perpetua și Felicitas (martirizate la 2 martie 203 sub Septimiu Sever), actul lor martiric fiind considerat cel mai prețios document de acest gen din epoca persecuției creștinilor prin exaltarea arzătoare și pură totodată, și prin simplitatea și în același timp frumusețea expunerii, ceea ce va mișca inimile tuturor celor care vor citi viața lor. Căci viața lor era viață în curăție și bunătate, în iubire față de toți semenii lor, iar acuzațiile aduse creștinilor că săvîrșesc ospețe thiestice și orgii oedipodeice (Martirii de la Lyon, 26, p. 65), sînt cu totul neîntemeiate și sînt o expresie a ignoranței și a urii lor dezlănțuite față de adevărul creștin. Prin jertfa lor, ei afirmau viața, puneau un preț deosebit pe viață, dar viața în Hristos și viața veșnică legată însă de viața pămîntească. Căci, spune Sfîntul Apollonius, „nimic nu este mai presus ca viața, dar viața veșnică care este nemurirea sufletului ce s-a purtat bine în viața de aici" (Martiriul Sfîntului Apollonius, 30, p. 97). Ei sînt adevărate exemple de iubire totală, de iubire care nu caută ale sale, ci pe cele ale fraților lor și în final pe Hristos, ei nevoind să fie numiți cu numele de „martir", pe care îl dădeau lui Hristos singur, ca Cel ce este „credinciosul și adevăratul mărturisitor, Cel dintîi născut din morți și începătorul vieții în Dumnezeu" (Martirii de la Lyon, II, 3, p. 71). Totodată, viața morală a lor, respectarea poruncilor și a legilor drepte și bune, fuga de stăpînia păcatelor reprezintă o afirmare a vieții care se manifestă în toată extensia ei în pace. Iar martirii sînt cei care „iubind totdeauna pacea și dăruind totdeauna pacea, au plecat în pace la Dumnezeu fără să lase mamei (Bisericii), suferință, nici dezbinare și război între frați, ci bucurie, pace, înțelegere și iubire" (Martirii de la Lyon, II, 7, p. 72). Toate acestea au smuls din conștiințele și din gura celor care priveau la săvîrșirea vieții lor exclamația „mare este Dumnezeul creștinilor!" (Martiriul Sfîntului Alexandru Romanul p. 267, 270, 273), Căruia nu peste mult timp vor aduce jertfă de laudă spre sfințire și mîntuire cei care înlocuiseră pe Dumnezeu cu creatura și cu idolii creați de mîna omului. Văzînd aceste virtuți ale martirilor, noi românii sîntem cuprinși de un sentiment de bucurie sacră și de recunoștință căci printre aceia sînt și unii originari din ținuturile noastre, leagănul formării limbii și poporului român. La însușirile strămoșilor noștri daco-romanii, ca fiind cei mai drepți dintre traci, și participînd la cea mai înfloritoare civilizație a antichității, se adaugă și aceea de a fi următori ai lui Hristos, dîndu-și viața lor pentru El, sfințind cu sîngele lor mucenicesc pămîntul Patriei străbune. Ne putem astfel imagina profilul cît mai complet al strămoșilor noștri sub aspectele sale diverse: religios, moral, cultural și social. Astfel, creștinătatea daco-romană participă la viața

Bisericii universale, este puls din pulsul ei și viață din viața ei.

Așa este Sfîntul Irineu, episcop de Sirmium, al cărui martiriu reprezintă „cel mai vechi act martiric în limba latină din provinciile dunărene ale Imperiului roman și de aceea valoarea lui istorică și filologică e foarte mare pentru cunoașterea simbiozei daco-geto-romane de la sudul și nordul Dunării" (p. 210). Totodată, actul constituie și un indiciu despre pătrunderea creștinismului în provinciile dunărene ale Imperiului dar și despre limba latină creștină vorbită aici. „Este deci primul model de limbă latină creștină în provinciile dunărene, deci și la nord de Dunăre, în Dacia Carpatică" (p. 208). Sfîntul Irineu a suferit moarte martirică la 6 aprilie 304 în persecuția lui Dioclețian, în aceeași perioadă în care au fost martirizați preotul daco-roman Montanus din Singidunum și soția sa, Maxima (26 martie 304), și Sfîntul Dasius, soldat roman (la Durostor, la 304).

„Actele martirice", mai cuprind apoi, martiriul Sfîntului mucenic Emilian din Durostor, soldat în armata romană de la Dunăre, care a pătimit la 18 iulie 362, în scurta dar greaua persecuție a lui Iulian Apostatul (361-363), condamnat de Capitolinus să fie ars pe rug pentru că distrusese statuile zeilor și le sfărîmase altarele din templu, despre a cărui moarte martirică amintește și Sfîntul Ambrozie al Milanului (Epistola XL, 17, PL, XVI, col. 1154-1155) și martiriul Sfîntului Sava Gotul care a suferit în estul Daciei Carpatine, fiind înecat în rîul Buzău, la 12 aprilie 372, din ordinul căpeteniei goților păgîni, Athared. Cele despre pătimirile sale ni s-au păstrat în scrisoarea trimisă de Biserica Goției din Dacia nord-dunăreană către Biseserica din Capadocia, la rugămintea Sfîntului Vasile cel Mare († 379), către Iulius Soranus, ruda sa, guvernator al Scythiei Minor, de a-i trimite moaștele Sfîntului. Documentul este important și pentru că dă relații despre raporturile și conviețuirea dintre populația autohtonă, daco-romanii și goți (p. 312), despre felul așezărilor daco-romane (case cu tavane de grinzi, V, 3, p. 322) și despre organizarea Bisericii din Dacia de la nord de Dunăre (presbiteriu, colegiul preoților VIII, 2, p. 324).

Lucrarea mai cuprinde și un studiu despre Bretanio, episcop de Tomis (364 ?-381 ?), care s-a remarcat prin apărarea Ortodoxiei împotriva tendințelor arianiste ale împăratului Valens (363-378) și care îl înfruntă în Biserica sa în anul 379 și despre Sfîntul Teotim de Tomis (390?-407?), episcop cultivat, cu rîvnă pentru viață frumoasă, reușind ca prin virtuțile și caracterul său moral să se impună chiar și în fața hunilor și fiind astfel o expresie a creștinului din aceste locuri. El a fost în relații strînse cu Sfîntul Ioan Gură de Aur, patriarhul Constantinopolului († 407), care în 399 a trimis misionari de la Bizanț în ajutorul lui Teotim „pentru sciții nomazi de la Dunăre" (p. 347), prin care trebuie să înțelegem pe migratorii goți și huni. La anul 400, Teotim a participat la un sinod local la Constantinopol, prezidat de Sfîntul Ioan Gură de Aur, la Sinodul de la Stejar (403), ceea ce constituie o dovadă despre cultura sa teologică, putîndu-se astfel decide în problemele dogmatice și canonice cu care era confruntată Biserica timpului. Astfel, mitropolia de Tomis cu cele 14 episcopii ale ei „a jucat un mare rol, nu numai la răspîndirea și întărirea creștinismului, ci și la menținerea și continuarea romanității la populația autohtonă greco-daco-romană din Scythia Minor sau Dacia Pontică (Dobrogea), în secolele V-VII (p. 351).

Așadar, apariția „Actelor martirice" reprezintă un eveniment major în viața Bisericii noastre, a poporului român, de o înaltă semnificație teologică prin mărturisirea credinței în Hristos în Biserica Sa, una și aceeași în toate timpurile, dar și un adevărat act de patriotism, de simțire și trăire românească, pentru poporul nostru în a cărui geneză, etnicitate, limbă și creștinism fuzionează într-o unitate măreață și indestructibilă.

Drd. Gh. PETRARU

Preot Ion Mareș, **Biserica „Sf. Nicolae" din municipiul Bacău,** București, 1983, 351 p.

În *prefața* acestei scrieri, P. S. Episcop Eftimie al Romanului și Hușilor, cu binecuvîntarea căruia a fost ea tipărită — o monografie

consistentă a bisericii „Sf. Nicolae“ Bacău —, este scos în lumină faptul că, în secolele XIV-XV, în regiunile nord-vestice și sudice ale Moldovei, peste care se întindea autoritatea jurisdicțională a episcopului de Roman, exista „o puternică viață religioasă creștină“, iar în *Cuvînt introductiv,* semnat de autorul lucrării (de data aceasta, Ioan Mareș, dealtfel, ca peste tot în colontitluri), avem, între altele, referiri la ctitoria lui Alexandru, fiul lui Ștefan cel Mare, biserica „Precista“ sau „Domnească“, înălțată în anul 1491 și la biserica „Sf. Nicolae“ „ce-și poate revendica existența pe firul mai multor secole“, ambele din Bacău.

În cea dintîi parte a monografiei, autorul, întemeiat pe o bogată și, aș adăuga, proaspătă bibliografie, se ocupă de cadrul geografic în care este situat Bacăul, de originea acestui toponim, în lămurirea căruia nu se angajează, deoarece — afirmă prudent — problema îl depășește, cum și de vechimea așezării și a vieții creștine din regiune.

Deși nu se pot aduce dovezi deplin concludente privind vechimea bisericii „Sf. Nicolae“, cu toate acestea, autorul, în partea a doua a lucrării, susține, ipotetic, luînd în sprijin vestigiile arheologice descoperite cu prilejul săpăturilor din ultimii ani — în treacăt, menționez că Ștefan al II-lea, n-a domnit numai în 1433-1435 — că un locaș cu acest hram ființa în secolele XV-XVI, ridicat, se pare, de negustori brașoveni, apoi restaurat de Gavriil Hatmanul (fratele voievodului Vasile Lupu) și închinat Mănăstirii Agapia. La sfîrșitul secolului XVIII a fost ridicată „biserica mică Sf. Neculai“, foarte probabil, pe temeliile bisericii din secolul XVI.

Partea a treia — miezul monografiei — este consacrat actualei biserici „Sfîntul Nicolae“, cunoscută și sub numele „Catedrala Sf. Nicolae“, ridicată în intervalul 1839-1848. Numeroase și importante amănunte, oferite de documente, căutate negreșit, cu pasiunea cercetătorului, avem în această parte a scrierii, referitoare la arhitectura, pictura, bunurile liturgice, ctitorii și la diferite momente din istoria acestui sfînt locaș. Remarc știrile pe care autorul le include în monografie, referitoare la rolul îndeplinit de slujitorii acestei biserici în viața istorică a neamului nostru.

Tema monografiei Părintelui Ion Mareș este biserica „Sf. Nicolae“ din Bacău. Cel ce are în fața ochilor săi această lucrare, ar putea crede, înainte de o citi, că este vorba de o scriere, să zicem, de interes local. Prin considerațiile pe care le face autorul, însă, prin ipotezele emise și, mai cu seamă, prin bogăția mărturiilor documentare privind aspecte ale istoriei noastre, prin *indicele* de locuri și cel de persoane, ca și prin *glosarul* în care trebuiau incluse și cuvintele vechi (p. 277), cartea este deosebit de interesantă. Ea se impune și prin condițiile grafice excepționale, în care a fost imprimată. Cum a sugerat P. S. Episcop Eftimie, această carte trebuie să fie pentru preoți un îndemn la astfel de lucrări.

Pr. Scarlat PORCESCU

Mihail Diaconescu, **Călătoria spre zei,** Editura Cartea Românească, București, 1982, 395 p.

Noua carte a scriitorului Mihail Diaconescu, cunoscut și prin alte apariții, ne revelează puterea de a reda cu profunzime problematica omului integrat istoriei neamului. Cartea își propune să fie un encomion închinat spiritualității din ținuturile românești din epoca mărețului Burebista, figura strălucitului conducător al geto-dacilor dominînd întreaga operă. Acestui „ctitor de împărăție, de cetăți și orașe, bărbat înțelept și înfăptuitor de lucruri uimitoare“ (p. 182) i se consacră frumoase pagini, precum și vremurilor străvechi din adîncul cărora el ne apare ca un adevărat simbol, ca o ipostază a civilizației, care a înflorit în falnica cetate a Carpaților, așa cum este ea oglindită în concepțiile despre viață și moarte, despre dreptate, despre belșugul ogoarelor și bucuriile inimii, despre nemurire, bunătate și omenie, despre dragostea și bunăînțelegerea dintre oameni. „Oamenii toți ar trebui să fie mai buni și mai drepți... O spune învățătura neamului nostru. Părinții noștri o spun. Ei ne povățuiesc să păzim legile omeniei ca pe bunul cel mai de preț... Bunătatea și omenia au întotdeauna înțelesuri adînci“ (p. 207),

era concepția dacilor pentru care apărarea gliei părintești, patria, era „ținta cea mai înaltă a datoriilor — cum o spune unul din personajele cărții — a vieții pe care o trăim. Ne-am născut pentru ea și trăim pentru ea“ (p. 198).

Această iubire de patrie explică și credința nestrămutată a lui Burebista că pentru a se întări și păstra „împărăția Daciei are însă nevoie de pace“ (p. 300), adică de „pace înlăuntru și în afara hotarelor Daciei“ (p. 302). Căci pacea este condiția progresului și bunăstării, a fericirii și prosperității, iar „fericirea adevărată este sau a tuturor sau a niciunuia“ (p. 297-298). De asemenea și pacea. Pentru aceasta împărăția Daciei este „izbînda dorinței lui Burebista, atît de puternice de pace între oameni“ și a convingerii că „uniți în pace, în credință față de adevăr și dreptate, geții erau mai puternici, mai buni“ (p. 230). Însuși Burebista, simbol al convingerii geto-dacilor că libertatea și neatîrnarea sînt năzuințe nemuritoare ale tuturor oamenilor, o spune: „Împărăția Daciei are nevoie de unire. De pace între noi toți. E greu să dobîndești pacea. Și e și mai greu s-o păstrezi“ (p. 261). Tocmai prin această apărare a păcii, autorul caută să răspundă unei îndreptățite întrebări: „Cum poate crede în pace — desigur Burebista — cel ce a dus atîtea războaie?“, subliniind că toate războaiele pe care strălucitul conducător al geto-dacilor le-a purtat „au fost iscate împotriva dorinței sale de pace. Că a fost silit totdeauna să ia arma în mînă și să lupte, tocmai cînd dorea mai puțin. De sute de ani, de pe timpurile măriilor lor răposaților regi Oroles și Rubobostes — străbunii slăvitului conducător Burebista — „neamul dacilor se luptă pentru a-și păstra țara liberă. Este, de fapt, o luptă fără răgaz. Noi sîntem azi mai tari ca oricînd pentru că sîntem uniți“ (p. 207). De aceea, „pacea este sau a tuturor sau a niciunuia. Pacea adevărată are o cuprindere largă...“ (p. 208). Convins că pacea este cea mai puternică năzuință omenească din toate timpurile, Burebista iubea „pacea și bunăînțelegerea între oameni. Și mai ales pacea dintre geți și romani“ (p. 341). Arhidamos din Apolonia — „unealtă a păcii“ (p. 347) — ales de Burebista ca să mijlocească pacea dintre daci și romani, într-o discuție purtată cu unii senatori din Roma arată că „Marele Lup, zeul atotputernic și protopărintele dacilor și romanilor“ ar dori „ca fiii săi să trăiască în pace și bunăînțelegere. Pacea aceasta este o datorie sfîntă. E o chemare foarte înaltă“ (p. 344).

Am putea spune că acest encomion închinat spiritualității carpato-danubiano-pontice vizează în principal problema păcii, condiția permanentei noastre ființări pe vatra strămoșilor noștri geto-daci. Reflectînd la cucerirea Daciei, privită ca o reîntoarcere „acasă“ a romanilor — urmașii celor ce „se trag din Troia întemeiată de geți“ (p. 391) —, scriitorul Mihail Diaconescu aprofundează viziunea păcii în perspectiva moștenirilor spirituale daco-romane, care condamnă războiul. „Înțelepții, mai mult decît capii cetăților și împărații setoși de puterea lor, trebuiau să-i învețe pe oameni că binele fiecăruia este atît de strîns de pacea tuturor încît nimeni nu poate dăuna altuia fără să-și dăuneze sieși... Ar fi trebuit să piară invidia, ura și, mai presus de toate, teama. Căci oamenii își fac mult rău unii altora fie din teamă, fie din ură. Ura nici nu este altceva decît o frică ascunsă care așteaptă prilej de răzbunare. Din ură și din teamă izbucnește răul nemărginit și atotputernic care se cheamă războiul, *polemos*... Războiul care se întemeiază totdeauna pe ura sau disprețul față de om, pe teamă, pe deznădejde uneori, pe furie mocnită, pe sete de răzbunare sîngeroasă sau de stăpînire fără de margini, pe omucidere înainte de toate era, neîndoielnic, suma tuturor relelor de pe pămînt. Judecata, care osîndea războiul, asuprirea sau fărădelegea unuia față de altul nu putea greși cu nimic. Uciderea omului de către alt om nu este altceva decît o fărădelege. Războiul, adică meșteșugul de a ucide în mare și de a face cu slavă ceea ce în mic duce la disprețul oamenilor sau la pedeapsa cea mai înjositoare, venea din tot ce este mai întunecat oamenilor. Jus ad bellum... ținea de starea de fiară a oamenilor, nu de slavă și nici de nevoia de dreptate. Dacă oamenii s-ar gîndi mai ales că vărsarea de sînge nu poate însemna dreptate, că viața lor și

a semenilor lor este sfîntă..." (p. 349-350).

Autorul își pune sieși și, pe bună dreptate, ne îndeamnă să gîndim la întrebarea : „Ce este de fapt pacea ?", încredințîndu-ne că „orice om caută pacea atîta timp cît are nădejdea că ea va veni. Dar ea nu se ivește cu adevărat decît rareori. Nu cumva pacea trebuie învățată ? Și dacă pacea trebuie învățată, pe ce temeiuri se putea zidi știința ei, irenologia ? Pe dorințele oamenilor ? Pe temerile lor ? Sau pe toate acestea la un loc... ? Nimeni nu poate dori pacea lumii atîta timp cît el însuși nu e în stare de dragoste. Nu cumva, însă, ca să ajungă să fie în stare de mai multă dragoste, de înțelegere față de alții și de sine însuși, de puterea de a se stăpîni cînd se simte îndemnat să fie aprig, omul trebuie să se schimbe pe sine însuși ? Dar este cu putință, de fapt, o asemenea schimbare...? Pacea înseamnă, înainte de toate, o stare de suflet alcătuită din încredere, din înțelegere, din dorința de bine. Pacea nu vine de la sine. Pacea se cucerește. Irenologia, știința păcii, ar putea să-i învețe pe oameni cum pot cuceri pacea mai bine. Strădaniile oamenilor pentru ca ea să izbîndească sînt mai grele și mai pline de jertfe, mai îndelungate decît orice alte strădanii. Pentru că luptînd ca să cucerească pacea, oamenii trebuie să se învingă înainte de toate pe ei înșiși. Poate de aceea dorința de pace e sfîntă. Cucerînd pacea, oamenii trec peste cele mai grele încercări cu putință : peste îndoială și lipsă de îndrăzneală, peste întunecimile și prăpăstiile sufletului... Durerile înfiorătoare care au însoțit de-a pururi nașterea păcii fac din ea un lucru sfînt" (p. 350-352). Toate aceste considerații despre importanța integrării fiecăruia dintre noi istoriei neamului și spiritualității noastre străbune purtînd aureola nonviolenței mioritice, recomandă cartea lui Mihail Diaconescu, „Călătorie spre zei", oricărui cititor și mai ales slujitorilor „Domnului păcii".

Constantin Daniel, **Civilizația sumeriană**, Editura Sport Turism, București, 1983, 276 p. + 59 ilustrații.

Prin captivantele sale cărți, Constantin Daniel ne-a oferit plăcute reîntoarceri, adevărate periple în istoria civilizației umane din Orientul mijlociu și apropiat. Recenta sa lucrare, străbătută de aceeași seriozitate în cuprinderea unei viziuni unitare și profunde a celor mai diverse aspecte ale unor civilizații sau culturi, ne propune o *anamneză* a începutului istoriei spirituului uman — civilizația Sumerului.

Cele peste șapte milenii de devenire umană își spun cuvîntul ! Și în sfîrșit pericolul unei confuzii sau evaziuni din cauza acelui *anabasis* spre centrul iradierii ideatice a spiritualității umane, adică acea *metanoia* a gîndului și minții care încearcă e să cuprindă noțiunile — etalon ale gîndirii umane originare, atît cît ni-i posibil să le cunoaștem pînă în momentul de față. Deci nu credem că mai este cazul să insistăm asupra interesului deosebit al cărții lui Constantin Daniel, care cuprinde : Introducere (p. 5-8) ; Cadrul geografic (p. 9-17) ; Descoperirea sumerienilor și a civilizației lor (p. 18-31) ; Scurtă schiță istorică a Sumerului (p. 32-35) ; Modul de producție tributal în Sumer (p. 56-66) ; Regele (p. 67-73); Preoții și templele (p. 74-88) ; Dregătorii, administrația, oștirea și justiția (p. 89-99) ; Scribii (p. 100-107) ; Negustorii și transporturile (p. 108-115) ; Artizanii și meșteșugurile (p. 116-125) ; Țăranii și economia agrară (p. 126-137) ; Sclavii (p. 138-143) ; Viața de toate zilele în Sumer (p. 144-153) ; Panteonul (p. 154-168) ; Cosmologia (p. 169-178) ; Scrierea (p.179-191) ; Limba (p. 192-202) ; Literatura (p. 203-227) ; Arta (p. 228-235) ; Știința (p. 236-243) ; Liste de regi din Sumer (p. 261-264) ; Cronologia civilizației sumeriene (p. 265-268); și Bibliografia (p. 269-272).

Pe lîngă prezentarea istoriei, a cadrului social, a vieții cotidiene și a spiritualității sumeriene, un loc deosebit în cartea lui Constantin Daniel îl cuprind informațiile privind viața și concepțiile religioase din Sumer. Datele pe care le oferă *Civilizația sumeriană* despre templele din Sumer și importanța lor politică-socială în viața *polisurilor*, despre slujitorii acestora și rolul diferitelor concepții religioase în structurarea vieții de obște, despre locul fiecărei categorii sociale și concepția despre om (inclusiv cea despre sclavi), despre sărbătorile și datinile legate de acestea, despre rugăciune și procesiuni, despre cre-

dința în zei, în demoni și în vrăjitorie (magia albă sau neagră), despre concepția juridică (dreptul fiind — după sumerieni — de origine divină) întregesc cunoștințele noastre privind viața spirituală-religioasă dezvoltată din cele mai adînci vremuri în cîmpia Senaar (Facerea 11, 2). Desigur că n-am putea să nu amintim că ineditul este sporit și de unele noutăți pe care cititorul le află, parcurgînd paginile cărții, cum ar fi : apariția scrierii în ultimele desfășurări ale perioadei Uruk (care începe după 3500 î.e.n.). „Mai întîi pur pictografică și pe plăci de piatră sau incizată pe tăblițe de argilă, scrierea va evolua în timpul perioadei Djemedet-Nasr într-o scriere fonetică, destul de bine conturată" (p. 34), primul mare zid de apărare, construit în istoria omenirii, de cca 9,5 km., înconjurînd orașul Uruk (datînd din timpul lui Mesilim — sfîrșitul perioadei Djemedet — Nasr), pe care lista sumeriană de regi îl atribuie lui Ghilgameș — mare preot la Kullab (p. 41); cel mai vechi document istoric cunoscut pînă acum — *stela vulturilor* (cca 2400 î.e.n.), cuprinzînd tratatul de pace (oare să fie primul din istoria omenirii ?) dintre regele din Uruma și vecinul său Lagaș (p. 43-44); în ceputurile ziguratului — „trăsătură de unire, atît reală cît și simbolică, între divinitățile cerești și lumea de jos" (p. 84) ; descoperirea roții, (carele de război apar redate în mărturii datînd aproximativ din mileniul al IV-lea, cum este „drapelul" găsit într-un mormînt regal la Ur), destul de solidă și „avînd în jur bandaje de piele" care o fixează (p. 93); utilizarea roții olarului (prima atestare sigură a folosirii acesteia dovedită de finețea ceramicii aparținînd perioadei Uruk, după 3500 î.e.n., în sudul Mesopotamiei), determinată de „venirea unor populații noi", care au „introdus nu numai roata olarului dar și o ceramică mult diferită de cea a epocii anterioare, el — Obeid" (p. 34); folosirea pentru prima dată în istoria omenirii a normelor de drept, ceea ce a dat o trăsătură aparte „structurii lor culturale — care le deosebea de multe alte popoare din antichitate — cinstirea și respectul față de Drept... Nicăieri în Orientul antic, jurisprudența nu a fost mai devreme studiată" (p. 96) ; prima menționare în istorie a cuvîntului „libertate" *(amargi* în sumeriană — p. 152) și existența în epoca arhaică a unui „monoteism sumerian" — zeul An care „are pîinea și apa vieții veșnice", identificat de akkadieni „cu steaua polară a noastră... stea vizibilă tot anul în emisfera nordică și stea care indică nordul" (p. 158). Toate aceste date despre religia și spiritualitatea sumeriană „deduse din mituri, poeme, imnuri în care s-a putut pune în evidență structura gîndirii sumeriene, în esență și fundamental puțin diferită de a noastră, dată fiind universalitatea în timp și spațiu a rațiunii umane" (p. 170), ne-au înlesnit înțelegerea conceptului de „cuvînt" întîlnită mai tîrziu la filosofii ionici, anume că toate ființele și lucrurile își au originea în apă și au început să existe prin cuvîntul de viață făcător al lui Enki, cuvînt numit Mummu. Tot Enki, după școala de la Eridu, ar fi zămislit pe om din argilă. Cuvîntul lui Enki (Ea), numit Mummu este analog Logos-ului lui Filon din Alexandria... precum și conceptului de Memra din apocrifele Vechiului Testament, dar mai ales „cuvîntului" din doctrinele cosmologice egiptene" (p. 160). Legat de acest concept este explicația pe care sumerienii o dădeau existenței prin acele me-uri, care constituie „un univers de realități absolute, o lume de existențe externe, invizibile, reali-

tăți dotate cu un mod de existență diferit de cel al realității tangibile. Aceste realități ultime nu sînt o antilume fiindcă nu reproduc exact pe cele ale noastre, diferă de ele prin aceea că sînt esențe, arhetipuri, principuri fundamentale" (p. 175). Aceste concepte legate de realitățile ultime ale vieții ca și acel „monoteism inițial sau henoteism care ar fi existat în primele epoci ale istoriei sumeriene" (p. 158) ne revelează „urmele" încă vii și puternice ale Revelației primordiale, vădite — în măsură mai mare sau mai mică — de toate religiile lumii. Poate că interesul pentru noi, ca teologi, față de cărțile lui Constantin Daniel ar fi și mai mare dacă s-ar oglindi în paginile lor și contribuțiile altor orientaliști români de prestigiu ca Th. Simenschi, Vl. Prelipceanu, V. Grecu, V. Găină, S. O. Iosipescu, V. Tarnavschi, I. Popescu-Mălăiești, N. Neaga ș. a. Cu toate acestea, *Civilizația sumeriană,* rămîne o carte de referință pentru cei care vor continua să aprofundeze studiul istoriei spiritului uman în Orintul Mijlociu și Apropiat, fapt pentru care, cu toată căldura, o recomandăm celor doritori să aprofundeze istoria Mesopotamiei, din cele mai adînci vremuri, ținutul dintre Tigru și Eufrat — unde a înflorit „din negurile istoriei" agricultura și atîtea invenții tehnice, cum nu mai întîlnim multe nici în zilele noastre în domeniul arhitecturii și al artei în mod special.

Diac. V. NECHITA

Cronica bisericească

A. — Arhiepiscopia Iașilor

OASPEȚI

Miercuri, 19 octombrie 1983, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei a primit la reședința mitropolitană pe I.P.S. Mitropolit Hrisantios de Limassol-Cipru, conducînd un grup de ierarhi, clerici și credincioși ortodocși. Oaspetele și-a exprimat bucuria de a-l revedea pe I.P.S. Mitropolit Teoctist.

I.P.S. Mitropolit Teoctist a spus că Biserica Ortodoxă Română, întotdeauna, a contribuit la întărirea acestei unități panortodoxe. Drept mărturie stau atîtea binefaceri românești de care s-au bucurat de-a lungul secolelor Bisericile Ortodoxe surori. Și astăzi, Biserica noastră promovează relațiile sale de întărire a unității de lucrare și slujire cu toate celelalte Biserici Ortodoxe surori.

I. P. S. Mitropolit Hrisantios, în numele tuturor, a încredințat pe I. P. S. Sa că vor mai vizita Moldova și Bucovina cu deosebită plăcere și că vor organiza noi grupuri.

Joi, 8 decembrie 1983, I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, a primit la reședința mitropolitană pe ambasadorul Canadei în țara noastră, Domnul Jack Stimart, însoțit de Doamna Filipoiu atașat cultural la ambasada Canadei.

Oaspeții au vizitat Catedrala mitropolitană și sala de festivități a Centrului eparhial Iași. I.P.S. Mitropolit Teoctist, în discuțiile care au avut loc cu acel prilej, a subliniat legăturile româno-canadiene, insistînd asupra

rolului pe care-l au românii stabiliți în Canada la întărirea acestor legături, în apropierea dintre cele două țări și popoare. Apoi distinsului oaspete i-a fost prezentată viața și organizarea Bisericii Ortodoxe Române, rolul mănăstirilor și bisericilor în trecutul nostru istoric, precum și integrarea slujirii noastre în viața și realitățile poporului român. O atenție deosebită a fost acordată prezentării sprijinului pe care Biserica noastră l-a primit din partea Statului nostru pentru restaurarea, păstrarea și conservarea monumentelor istorice, mărturii scrise în piatră ale spiritualității și culturii noastre românești.

În cadrul discuțiilor, I.P.S. Sa a prezentat rolul învățământului teologic și presei religioase în întărirea unității de credință și de neam prin formarea unor slujitori ai Altarului strămoșesc în spiritul celei mai autentice iubiri de Patrie și de popor.

Mulțumind pentru această cordială și călduroasă primire, Dl. Jack Stimart a încredințat pe I.P.S. Mitropolit Teoctist de frumoasele impresii și sentimente pe care i le-au prilejuit contactele cu Biserica noastră strămoșească. Cauza sfîntă a păcii și apropierii dintre toate popoarele lumii va fi și mai mult afirmată prin bunele relații dintre cele două țări și popoare, unite în aspirațiile și năzuințele lor nobile de apărare și înfrumusețare a vieții.

Joi, 22 decembrie 1983, din încredințarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist, Prea Sfințitul Episcop-vicar Pimen Suceveanul, a primit la Centrul eparhial Iași pe capelanul anglican Robert Brown, reprezentantul Arhiepiscopului de Canterbury la București și Doamna Mary Mc. Flashan Muren, consul la Ambasada Regatului unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord la București.

În cadrul discuțiilor avute cu acest prilej, P.S. Sa a arătat rolul spiritualității ortodoxe în afirmarea culturii noastre naționale, așa cum spunea marele istoric și savant N. Iorga : „Bizance après Bizance".

Apoi P. S. Sa a arătat că pacea este cerința majoră a lumii de astăzi, iar Biserica Ortodoxă Română sprijină cu toată hotărîrea această luptă pentru apărarea vieții și păcii, dusă de poporul nostru la inițiativele Președintelui țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu.

Oaspeții au afirmat că lupta pentru pace a poporului nostru este cunoscută, iar Președintele țării noastre este apreciat ca un adevărat erou al apărării păcii în Europa și întreaga lume, personalitate renumită prin ideile sale profund umaniste.

S-au făcut apoi elogioase aprecieri din partea distinșilor oaspeți privind viața, organizarea și lucrarea Bisericii Ortodoxe Române, buna gospodărire și administrare a mănăstirilor și restaurarea monumentelor istorice, prin care au fost puse în circuit turistic adevărate comori ale spiritualității și culturii universale.

BISERICA „VOVIDENIA" DIN MUNICIPIUL IAȘI

Luni, 21 noiembrie, cînd Biserica noastră prăznuiește Intrarea Maicii Domnului în biserică — credincioșii parohiei Vovidenia-Golia din Municipiul Iași, au avut bucuria de a participa la o slujbă arhierească cu prilejul sfințirii bisericii „Vovidenia".

Zidită înainte de 1645, ca biserică a breslei bacalilor și braharilor, cunoscută și sub numele „din Tăbăcani", în documentele vremii, a îmbrăcat — prin purtarea de grijă a I.P.S. Mitropolit Teoctist — veșmîntul reînnoirii.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii, I.P.S. Mitropolit Teoctist a ținut un părintesc cuvînt de învățătură despre cinstirea Maicii Domnului în Biserică. Sub ocrotitorul ei omofor toți creștinii, fii ai Aceluiași Tată ceresc, se roagă și se învrednicesc de darurile sfințitoare ale lui Dumnezeu. Ea este simbolul unității noastre cu Dumnezeu, prin Iisus Hristos — Mîntuitorul lumii, pe Care ni-L oferă tuturor spre trăirea aceleiași bucurii. Bucuria Buneivestiri este astfel prelungită la toate neamurile care o fericesc. De aceea, ea se bucură

din partea credincioșilor de preacinstire, fiind numită de Biserică „mai cinstită decît heruvimii și mai mărită fără asemănare decît serafimii".

Îndemnînd pe toți cei prezenți să se roage neîncetat Maicii Domnului, solitoarea noastră la Dumnezeu, Înalt Prea Sfinția Sa a împărtășit tuturor arhierești binecuvîntări.

P. C. Consilier Pr. D. Hadîrcă, parohul parohiei Vovidenia-Golia, prezentînd succint modul de desfășurare a lucrărilor, a mulțumit I.P.S. Părinte Mitropolit Teoctist pentru bucuria prilejuită de sfințirea locașului de rugăciune, pentru părintești învățături și arhierești binecuvîntări.

SLUJBE ARHIEREȘTI ȘI MISIONARE

La 27 decembrie, cînd Biserica Ortodoxă prăznuiește pe cel dintîi martir al creștinătății, Sfîntul arhidiacon Ștefan, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, însoțit de Prea Sfințitul Episcop Eftimie al Romanului și Hușilor au săvîrșit Sfînta Liturghie la Mănăstirea Putna, ctitoria vrednicului de pioasă aducere aminte Ștefan cel Mare, domnitorul Moldovei. La mormîntul acestuia, după terminarea Sfintei Liturghii, I.P.S. Mitropolit Teoctist și P. S. Episcop Eftimie au oficiat slujba Panahidei. În cuvîntul de învățătură rostit la acest popas duhovnicesc și patriotic, I.P.S. Sa a evidențiat rolul credinței creștine în viața înaintașilor noștri, a apărării ei cu pieptul și cu armele împotriva cotropitorilor, păstrîndu-se prin aceasta însăși ființa noastră națională. I.P.S. Sa a îndemnat pe credincioși să apere unitatea de credință, unitatea Bisericii, așa cum a făcut marele înaintaș Ștefan cel Mare, prin aceasta împlinind un testament lăsat moștenire peste veacuri pentru noi toți de către vrednicii apărători ai credinței și ai vetrei strămoșești la care adăugînd strădaniile noastre de zi cu zi vom face viața și lucrarea noastră să devină tot mai prospere și mai înfloritoare, promovînd valorile și slujind bunul suprem dăruit de Dumnezeu: viața lumii și pacea, mediu de afirmare plenară a fiecăruia dintre noi, spre slujirea omului, a țării, și a lui Dumnezeu.

În ziua de 25 decembrie a. c., Nașterea Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, prilej de înălțătoare bucurie duhovnicească, Prea Sfințitul Episcop-vicar Pimen Suceveanul a săvîrșit Sfînta Liturghie la biserica „Frumoasa" din Iași, hirotonind preot pe diaconul Șerban Silviu-Dan pe seama acelei parohii. În cuvîntul său de învățătură, P. S. Sa, împărtășind arhierească binecuvîntare a I.P.S. Mitropolit Teoctist, a subliniat semnificația majoră a sărbătorii Nașterii Domnului în viața creștină, arătînd importanța unității de credință pentru viața Bisericii strîns legată de slujirea preoțească și cu care se constituie într-un tot indestructibil.

Diac. V. NECHITA

BISERICA DIN NEAGRA-ȘARULUI, PROTOPOPIATUL CÎMPULUNG

Duminică, 20 noiembrie a. c., la parohia Neagra-Șarului, din încredințarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist, Prea Sfințitul Episcop-vicar Pimen Suceveanul a săvîrșit slujba de sfințire a bisericii și Sfînta Liturghie. La sfîrșitul Sfintei Liturghii, Prea Sfințitul a rostit un cuvînt de învățătură. În încheiere, Prea Sfinția Sa, a îndemnat pe credincioși să păstreze dreapta credință pe care au primit-o de la moșii și strămoșii noștri, să păstreze unitatea de credință, predaniile sfinte și buna rînduială în Biserică, să se spovedească și să se împărtășească în perioada sfîntului post.

Prea Sfințitul a transmis apoi arhiereasca binecuvîntare a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist și îndemnul părintesc la ascultare și pace în

lume pentru care avem și exemplul conducătorilor Patriei și ai Bisericii noastre.

P. C. Prot. Teodor Moroșanu-Cîmpulung și preotul paroh Iorgu Petrovici au mulțumit Prea Sfinţitului Episcop-vicar Pimen pentru slujba pe care a săvîrșit-o, precum și organelor locale pentru înțelegerea arătată.

BISERICA DIN DUMBRĂVIȚA, COMUNA IBĂNEȘTI, PROTOPOPIATUL DOROHOI

În ziua de 27 noiembrie, din încuviinţarea Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit Teoctist, Prea Sfinţitul Episcop-vicar Pimen Suceveanul a săvîrșit slujba de resfinţire a bisericii „Naşterea Maicii Domnului", din parohia Dumbrăvița, în urma lucrărilor de pictură interioară executate prin contribuția binevoitoare a credincioșilor, la îndemnul tînărului preot paroh Șoptică Gheorghe și cu ajutorul acordat de Sfînta Mitropolie.

La sosirea Prea Sfinţitului Episcop-vicar, P. C. Prot. C. Ceobanu a adresat, în numele clerului și credincioșilor din parohia Dumbrăvița, un cald cuvînt de bun venit.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii, P. S. Pimen, luînd cuvîntul, s-a referit la pericopa Evangheliei zilei (Luca 18, 18-27), subliniind învățătura despre desăvîrșire. „Un singur lucru îți lipsește : vinde toate cîte ai și le împarte la săraci, apoi vino de-Mi urmează Mie" (Luca 18, 22) și, după cum ne istorisește Sfînta Evanghelie, „auzind aceste cuvinte, tînărul s-a întristat foarte căci era bogat" (v. 23). Iată, deci, arată Prea Sfinţia Sa, că pentru bogatul din Evanghelie averile erau împotriva mîntuirii lui.

În continuare, P. S. Sa a arătat temeiurile scripturistice ale cinstirii sfintelor icoane. A îndemnat pe credincioși ca în timpul postului Nașterii Domnului să se spovedească și să se împărtășească cu Sfintele Taine, păstrînd dreapta credință și unitatea spirituală ca să fim una așa cum am fost acum în cîntare și în rugăciune.

Să cinstim pe conducătorii țării noastre și ai Bisericii, să avem dragoste și ascultare față de ei. Să căutăm pacea căci ea este chezășia mîntuirii noastre.

În încheiere, P. S. Sa a transmis tuturor arhierești binecuvîntări din partea I.P.S. Mitropolit Teoctist odată cu toată dragostea sa părintească și urarea de a spori spre tot lucrul bun și folositor.

Arhid. T. MELEȘCAN

†

CHEMAȚI LA DOMNUL

ARHIMANDRITUL IOSIF DUMITRIU

În ziua de 3 decembrie 1983, după o scurtă suferință, s-a stins din viață la Mănăstirea Gorovei-Botoșani, Arhimandritul Iosif Dumitriu, în vîrstă de 87 de ani. Născut la 8 ianuarie 1896, în satul Cerchejeni, județul Botoșani, primul din cei 4 copii ai părinților Haralambie și Elena Dumitriu, tînărul Ioan a urmat școala primară în satul natal, după care, dînd expresie vocației interioare de a sluji cu deplină dăruire lui Dumnezeu, și-a îndreptat pașii spre Mănăstirea Cetățuia-Iași. După satisfacerea serviciului militar a venit la schitul Cozancea, unde a fost tuns în monahism, primind numele de Iosif. În 1924 a fost hirotonit ierodiacon pe seama bisericii „Sfîntul Spiridon"-Iași, iar în 1929, a fost hirotonit ieromonah. Între timp, a urmat primele 3 clase ale Seminarului teologic de la Mănăstirea Neamț, unde s-a dovedit a fi un element sîrguincios. În duminici și sărbători slujea la Mănăstirea

Agapia (1927-1928). Deși n-a reușit să termine cursurile Seminarului, datorită unor împrejurări vitrege, părintele Iosif Dumitriu a continuat să se pregătească singur. În 1932, este numit stareț la schitul Boureni-Iași, de unde în 1934 a fost transferat în aceeași funcție la Mănăstirea Gorovei, desfășurînd aici o frumoasă activitate gospodărească și duhovnicească, pentru care lucru i s-a conferit distincția onorifică de arhimandrit. În 1959 s-a pensionat și s-a retras la Mănăstirea Sihăstria, de unde în 1967 s-a reîntors la Mănăstirea Gorovei. Între 1972-1977 i s-a încredințat din nou conducerea acestei mănăstiri. Avînd fire blîndă, voce frumoasă, suflet sensibil, plin de bunătate și de omenie, el a răspîndit permanent în juru-i iubire și lumină, slujind cu devotament la altarul credinței și al neamului.

Slujba înmormîntării s-a săvîrșit în ziua de 7 decembrie a. c., de către un sobor de preoți în frunte cu P. C. Prot. Grigore Diaconu-Botoșani, în prezența a numeroși credincioși, rude, prieteni și cunoscuți ai regretatului arhimandrit. Despre viața și meritele deosebite ale celui dispărut au vorbit: P.C. Pr. Grigoriu Petru de la parohia Lunca-Botoșani și P.C. Pr. Irimia Vasile de la parohia Cașvana-Suceava, format în preajma acestui îmbunătățit duhovnic. P.C. Pr. Gheorghiu Mihai-Botoșani, fost protopop și bun prieten, precum și P.C. Prot. Diaconu Grigore au elogiat activitatea distinsului stareț și au transmis din partea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist un pios omagiu și cuvinte de mîngîiere familiei și soborului Mănăstirii Gorovei. Corpul neînsuflețit a fost depus în mormîntul deja pregătit în cimitirul mănăstirii, alături de cei care mai înainte au adormit întru nădejdea învierii.

Pr. V. IRIMIA

PREOTUL CONSTANTIN GRIGORESCU

În ziua de 9 noiembrie a. c., în vîrstă de 78 de ani, s-a stins din viață Preotul Grigorescu Constantin, parohul parohiei Costești din protopopiatul Pașcani, județul Iași.

S-a născut la data de 28 septembrie 1905, în comuna Fîntîna Mare, județul Suceava. După absolvirea școlii primare își îndreptă pașii spre Seminarul teologic din Dorohoi, pe care îl absolvă în anul 1928. În același an se căsătorește cu tînăra învățătoare Elena Grădinaru din Costești. În anul 1929, este hirotonit preot pe seama parohiei Pietrișuri-Costești, locul de obîrșie al soției, unde își desfășoară întreaga sa activitate pastorală, timp de 52 de ani, pînă la 1 ianuarie 1982, cînd se pensionează.

A fost un preot iubit și respectat de enoriașii săi pentru bunătatea, blîndețea și tactul său pastoral. S-a bucurat de stima și aprecierea colegilor pentru frumoasele sale calități, pentru noblețea sufletului său bun. Parohia în care a păstorit este așezată printre dealuri, povîrnișuri și hîrtoape și are în componența ei trei sate: Costești, Giurgești și Pietrișuri, fiecare cu biserica și cimitirul său, toate rînduite și bine gospodărite prin grija părintelui Constantin Grigorescu.

Pentru toate acestea și multe alte însușiri frumoase, Părintele Constantin Grigorescu a fost înconjurat, în ziua prohodirii, duminică 13 noiembrie 1983, de o asistență deosebită, rude, prieteni, colegi și cu deosebire iubiții săi enoriași, care, în lacrimi, își șopteau ruga de veșnică pomenire.

Despre viața și activitatea Preotului Constantin Grigorescu au rostit cuvinte potrivite P. C. Prot. Mihai Mocanu-Pașcani, P. C. Pr. paroh Epure Gh. și prof. Timofte C. din Tg. Frumos.

In dangătul clopotelor, în regretele și suspinele celor prezenți, trupul neînsuflețit al Părintelui Constantin Grigorescu, a fost coborît în mormîntul din curtea vechii biserici parohiale Costești.

Prot. M. MOCANU

PREOTUL GRIGORE CONSTANTINESCU

În dimineața zilei de 12 decembrie 1983 a trecut la cele veșnice Preotul Grigore Constantinescu. Născut la 3 iunie 1900, din părinții Dumitru, preot, și Maria în comuna Tătărași, județul Iași, urmează școala primară în satul natal, după care se înscrie la Seminarul „Veniamin Costachi" din Iași. După absolvirea Facultății de teologie se căsătorește în 1924, iar la 1 ianuarie 1925, este hirotonit preot pe seama parohiei Tătărași, unde a păstorit pînă în 1935, cînd este transferat, la cerere, la parohia „Sfîntul Ioan Gură de Aur"-Zlataust din Iași. Din motive de sănătate în 1962 se pensionează.

Pentru frumoasele realizări pastorale obținute printr-o conduită și o activitate plină de dăruire, i s-a acordat distincția onorifică de iconom stavrofor. A funcționat o perioadă ca misionar și protoiereu, afirmîndu-se prin grija lucrului bine împlinit.

În ziua de 15 decembrie a. c. s-a săvîrșit în biserica „Sf. Voievozi"-Roșca din Iași slujba înmormîntării de către un sobor în frunte cu P.C. Pr. Toma Rîpă, consilier-administrativ la Centrul eparhial Iași. În cuvîntul rostit cu acest prilej, P. C. Sa a subliniat activitatea de slujire depusă de Preotul Grigore Constantinescu în cei aproape cincizeci de ani de preoție, transmițînd familiei îndurerate condoleanțe din partea I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei.

Corpul neînsuflețit al Preotului iconom stavrofor Grigore Constantinescu a fost coborît în cripta familiei din cimitirul „Eternitatea" sub privirile înlăcrimate ale celor dragi și ale credincioșilor veniți să-l petreacă pe ultimul drum.

Diac. V. NECHITA

PREOTUL NICOLAE ȘTIURCĂ

În noaptea de 24 spre 25 decembrie 1983, s-a stins din viață Preotul Nicolae Știurcă din parohia Stamate, comuna Fîntînele, județul Suceava, în etate de 68 ani.

Născut pe melagurile pitorești ale Săvenilor, județul Botoșani, la 17 iulie 1915, din părinții țărani, Constantin și Elena Știurcă, fiind al 11-lea copil, tînărul Nicolae manifesta încă de mic o înclinație spre cele spirituale.

Școala primară a urmat-o în localitatea natală, Seminarul teologic, la Dorohoi și Iași, iar Facultatea de teologie la Cernăuți, pe care a absolvit-o în anul 1942.

S-a căsătorit cu Cecilia Urzică, după care a fost hirotonit preot pe seama parohiei Bănești, cu filia Cotu Dobei, unde a păstorit circa 10 ani, dovedindu-se a fi un bun păstor și gospodar, prin îngrijirea bisericii și construirea casei parohiale, a unei fîntîni etc.

În anul 1952 a fost transferat în parohia vecină Stamate, unde a păstorit pînă în ceasul morții, 24 decembrie 1983. A fost și aici același păstor bun și un pregătit cuvîntător bisericesc, păstorind cu vrednicie turma încredințată păstoririi sale, pînă la moarte.

Slujba prohodirii sale a fost oficiată în ziua de 28 decembrie 1983, de un sobor de preoți, sub protia P.C. Protopop Mandache Ciobotar-Suceava. Despre activitatea sa pusă în slujba lui Dumnezeu și a oamenilor au vorbit P. C. Prot. Mandache Ciobotar și P. C. Pr. Vasile Timoceanu. În dangătul clopotelor, jelit de familie, de confrații preoți, de rude și enoriași, corpul neînsuflețit al regretatului Preot Nicolae Știurcă a fost coborît în cripta familiei.

Pr. V. TIMOCEANU

CÎNTĂREȚUL BISERICESC MIHAI PINTILIUC

În ziua de 12 noiembrie 1983, pe neașteptate și fulgerător, a trecut la cele veșnice cîntărețul bisericesc Mihai Pintiliuc, de la parohia Letcani.

S-a născut la 31 ianuarie 1925, în comuna Letcani, județul Iași, ca fiu al lui Nicolae și Elena Pintiliuc.

După terminarea a șapte clase primare, tînărul Mihai Pintiliuc este îndrumat de părinți să meargă la biserică, unde îndrăgește slujbele și cîntarea bisericească.

Fiind înzestrat de la Dumnezeu cu glas frumos, învață repede cîntările bisericești pe cele 8 glasuri, precum și rînduiala slujbelor din Duminici și sărbători.

După o pregătire serioasă, în acest domeniu, se înscrie la examenul de asimilare a cîntăreților practicanți, pe care l-a absolvit la 1 octombrie 1945, obținînd diploma de cîntăreț bisericesc.

La data de 1 iunie 1946 este numit cîntăreț la parohia Letcani, județul Iași, unde a funcționat, neîntrerupt, pînă la sfîrșitul vieții sale.

A fost înmormîntat în cimitirul din satul Letcani, în ziua de 17 noiembrie 1983.

Slujba de prohodire fiind oficiată de P.P. C.C. preoți: Carp Mihai paroh, Sîrghie Vasile de la parohia Vorovești, Pr. Ilieș Dumitru de la parohia Cucuteni.

În necrologul rostit de preotul Carp Mihai, s-a făcut evocarea celui răposat, punîndu-se în lumină calitățile sufletești de bun slujitor, între care cinstea, corectitudinea, dragostea de cele sfinte și de enoriași au fost vrednicii dobîndite de el.

Cei prezenți, alături de familia îndurerată, soția și 3 copii, s-au îndreptat către cimitirul din Letcani, aducîndu-i un pios omagiu.

Pr. M. CARP

B. — **Episcopia Romanului și Hușilor**

BISERICA CU HRAMUL „NAȘTEREA SFÎNTULUI IOAN BOTEZĂTORUL“ DIN PAROHIA SCHITU FRUMOASA, PROTOPOPIATUL MOINEȘTI

În ziua de 11 septembrie 1983, s-a săvîrșit slujba de sfințire și Sfînta Liturghie de către Prea Sfințitul Episcop Eftimie, ca urmare a terminării lucrărilor de reparație și restaurare a picturii bisericii parohiale din Schitu Frumoasa, la stăruința P.C. Pr. paroh Purcaru Vasile.

Pe locul unde se află astăzi biserica din zid, a existat un schit cu numele Drăgușani, care apoi s-a numit Schitu Frumoasa, după numele văii și al apei care curge prin apropiere. De la acest vechi sfînt locaș se mai păstrează astăzi, în cimitirul satului, piatra de altar.

Schitu Frumoasa împreună cu Mănăstirea Tazlău din apropiere au fost închinate Muntelui Athos. Pe la 1808 erau aici opt călugări, avînd în frunte un „nacialnic“ moldovean, așa cum ne spun documentele, pe nume Gherasim, care a hotărît să zidească din piatră actuala biserică, Schitu Frumoasa.

În anul 1864, schitul a fost desființat și biserica a devenit parohială.

Biserica din Schitu Frumoasa este astăzi complet reînnoită, iar enoriașii sînt buni creștini ortodocși și cetățeni. Preotul paroh Purcaru Vasile

de peste 15 ani desfășoară aici o activitate pastorală și socială pilduitoare, motiv pentru care Prea Sfințitul Episcop Eftimie i-a acordat distincția de iconom stavrofor, ca o răsplată binemeritată a activității sale în parohie.

În cadrul Sfintei Liturghii, P.S. Sa a hirotonit întru diacon pe tînărul licențiat în teologie Ungureanu Sorinel, urmînd a fi hirotonit preot pentru parohia Asău, protopopiatul Moinești.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii, Prea Sfințitul Episcop Eftimie a rostit un temeinic cuvînt de învățătură despre îndreptarea calendarului și despre dezbrăcarea de omul cel vechi și îmbrăcarea în omul cel nou, care este după chipul Ziditorului său.

Cu acest prilej, clericii și credincioșii au trăit împreună momente de aleasă înălțare sufletească și duhovnicească la Schitu Frumoasa.

Prot. I. ANDRIOAIE

BISERICA DIN PAROHIA HÎRJA, COMUNA OITUZ, PROTOPOPIATUL TG. OCNA, JUDEȚUL BACĂU

Duminică, 18 septembrie 1983, a fost o zi plină de soare, o trăire și bucurie duhovnicească pentru binecredincioșii creștini din parohia Hîrja, prilejuită de redeschiderea bisericii „Sfîntul mare mucenic Gheorghe", de către Prea Sfințitul Episcop Eftimie al Romanului și Hușilor. Construită între anii 1923-1930, din piatră, biserica a fost restaurată în interior prin contribuția credincioșilor și osîrdia Consiliului parohial.

În ajun, s-a săvîrșit slujba de priveghere, iar a doua zi, Prea Sfințitul Episcop Eftimie a fost întîmpinat de soborul preoților și credincioșilor în frunte cu P.C. Protopop Dumitru Ciobotaru. A urmat slujba de redeschidere a bisericii și Sfînta Liturghie, în cadrul căreia au fost hirotoniți doi tineri teologi: Ungureanu Sorinel, preot pe seama parohiei Asău, și Apetrei Ioan, diacon, urmînd a fi hirotonit preot pe seama parohiei Mănăstirea Cașin.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii, ca o apreciere a unei rodnice activități pastoral-misionare și gospodărești, a fost hirotesit iconom stavrofor P.C. Pr. paroh Oancea Popa, care, luînd cuvîntul, a evocat cîteva momente din trecutul istoric și bisericesc al acestei așezări din Valea Oituzului. S-a referit apoi la lucrările de restaurare a picturii, aducînd mulțumiri Prea Sfințitul Episcop Eftimie pentru osteneala de a săvîrși slujba de resfințire a sfîntului locaș și Sfînta Liturghie, autorităților locale pentru sprijinul acordat, Consiliului parohial și tuturor celor ce au contribuit și luat parte la această sărbătoare.

Prea Sfințitul Episcop Eftimie, după ce a remarcat dragostea și jertfelnicia dovedită în realizarea lucrărilor săvîrșite, a vorbit despre biserică, ca locaș de închinare, despre Taina Preoției, cu îndemnul spre o trăire duhovnicească plină de dragoste, preamărind pe Dumnezeu și uniți în cuget și simțire cu toți fiii Patriei să trudească și să lupte pentru biruința păcii în lume. În încheiere, s-a săvîrșit un polihroniu pentru conducătorii Bisericii și ai Patriei și pentru toți credincioșii.

Pr. Oancea POPA

BISERICA CU HRAMUL „CUVIOASA PARASCHEVA" DIN PAROHIA VĂSIEȘTI, ORAȘUL MOINEȘTI

Ca urmare a lucrărilor de reparații interioare și exterioare, care s-au executat la stăruința tînărului preot paroh Hanganu Ioan, în ziua de duminică, 2 octombrie 1983, a avut loc slujba de resfințire a bisericii Văsiești și Sfînta Liturghie, oficiate de către Prea Sfințitul Episcop Eftimie.

În ajun, s-a săvîrșit slujba Vecerniei și Litiei de către un sobor de preoți în frunte cu P. C. Prot. I. Andrioaie.

A doua zi dimineață, după ce a fost întîmpinat, Prea Sfințitul Episcop Eftimie a săvîrșit slujba de sfințire a bisericii și Sf. Liturghie, în cadrul căreia a fost hirotonit în diacon tînărul Iancu Liviu și în preot diaconul Popa Ioan, pe seama parohiei Brăhășoaia, protopopiatul și județul Vaslui.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii, Prea Sfințitul Episcop Eftimie a hirotesit iconom pe Preotul paroh Hanganu Ioan, iconom-stavrofor pe preotul pensionar Constantinescu Gheorghe.

După aceea, P. C. Pr. paroh Hanganu Ioan, a mulțumit P. S. Episcop Eftimie pentru osteneala de a veni în mijlocul credincioșilor din parohia Văsiești, săvîrșind slujba de redeschidere a locașului de cult și Sfînta Liturghie, autorităților locale pentru înțelegerea acordată și enoriașilor pentru contribuția lor la terminarea lucrărilor de reparații la biserică și redarea ei cultului.

Luînd cuvîntul, între altele, Prea Sfinția Sa a spus: „*Învățătura de credință pe care o propovăduiește Sfînta noastră Biserică a fost dată de Dumnezeu prin prooroci în Vechiul Testament, iar în Noul Testament desăvîrșită de Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, ca Fiu al lui Dumnezeu (Evrei 1, 1-2) și lăsată Bisericii spre a fi păstrată nealterată și propovăduită. Iată de ce nu este îngăduit nimănui să interpreteze în alt fel această învățătură sfîntă cuprinsă în Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție*“.

În continuare, Prea Sfinția Sa a arătat că hirotoniile au succesiune apostolică, iar păstrarea unității de credință și a unității naționale este o datorie de conștiință a tuturor fiilor Patriei noastre.

A urmat, în încheiere, un polihroniu pentru conducătorii Bisericii și ai Patriei și pentru toți binecredincioșii creștini.

Prot. I. ANDRIOAIE

SFINȚIREA BISERICII „SFÎNTUL IOAN BOTEZĂTORUL“ DIN MUNICIPIUL BÎRLAD, JUDEȚUL VASLUI

Duminică, 6 noiembrie 1983, Prea Sfințitul Eftimie, Episcopul Romanului și Hușilor, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, a oficiat slujba de redeschidere a bisericii parohiale cu hramul „Sfîntul Ioan Botezătorul“ din municipiul Bîrlad, județul Vaslui.

Prea Sfinția Sa a fost întîmpinat, la intrarea în curtea bisericii, de către P. C. Protopop Vasile Grigore, de Preotul paroh C. Gafincu, de preoți și diaconi.

După oficierea slujbei de redeschidere a bisericii, P. S. Episcop Eftimie a săvîrșit Sfînta Liturghie în cadrul căreia a hirotonit diacon pe tînărul Ștefanache Gheorghe.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii, au luat cuvîntul Preotul paroh C. Gafincu, care a făcut o dare de seamă asupra lucrării de pictură din nou în tehnica frescă a acestui locaș în anii 1982-1983. În executarea acestei lucrări de către pictorul Dumitru Bănică, din București, a fost ajutat zi de zi, de membrii Consiliului parohial, cu contribuția enoriașilor și a celor doi preoți pensionari Nicolae Moise și C. Tămășanu. De asemenea, s-a bucurat de sprijinul material al P. S. Episcop Eftimie și al Sfintei Patriarhii, aducînd mulțumiri tuturor pentru ajutorul acordat.

Luînd cuvîntul, Prea Sfințitul Episcop Eftimie a spus că este deosebit de bucuros că a ajuns la Bîrlad, în mijlocul credincioșilor, pentru sfințirea acestui sfînt locaș, înfrumusețat prin pictura din nou și a adus aprecieri părintelui paroh pentru realizarea acestei lucrări care onorează pe cei ce iubesc podoaba casei Domnului. Referindu-se la pericopa evanghelică a zilei

(Luca 8, 41-56), P.S. Sa a rostit cuvînt de învățătură în legătură cu învierea fiicei lui Iair, subliniind necesitatea participării omului la lucrările Sfîntului Duh. În continuare a vorbit despre biserică, locaș sfînt, în care credinciosul creștin se poate ruga lui Dumnezeu împreună cu semenii săi și în care se revarsă harul Sfîntului Duh asupra tuturor prin rugăciune. Apoi, a dat părintesc îndemn să se păstreze dreapta învățătură, în ascultare și comuniune duhovnicească. În acest context, P.S. Episcop a subliniat că cine se desprinde de Biserică, răstălmăcind greșit Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție, se împotrivește harului prin care dobîndim puterea de a lucra ceea ce este plăcut lui Dumnezeu pentru mîntuirea noastră.

În încheiere, Prea Sfințitul Eftimie spune că odată cu această bucurie duhovnicească dorința fierbinte de pace pe pămînt este mai vie ca oricînd. Avem datoria să fim strîns uniți în jurul cîrmuitorilor Patriei, în frunte cu cel mai iubit fiu al ei, cu cel mai mare apărător și luptător pentru pace, cu cel mai prețuit om de omenie al zilelor noastre, recunoscut și apreciat în lumea întreagă, Domnul Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România. A dat tuturor îndemn să fie făptuitori ai păcii și apostoli ai dragostei frățești.

Pentru strădaniile în activitatea pastorală, Prea Sfințitul Episcop Eftimie a acordat preotului paroh C. Gafincu rangul de iconom stavrofor.

A urmat apoi un Polihroniu. După distribuirea anaforei și binecuvîntarea arhierească, a urmat agapa tradițională oferită de Consiliul parohial.

Pr. D. PETREA

†

CHEMAȚI LA DOMNUL

PREOTUL IONIȚĂ CIOBANU

După o îndelungată suferință, s-a stins din viață Preotul Ioniță Ciobanu. Născut la 20 martie 1920, în satul Fedești, comuna Șuletea, județul Vaslui, din părinții Gheorghe și Dumitra Ciobanu, tatăl cîntăreț bisericesc.

Urmează cursurile școlii primare din satul Fedești, iar în anul 1932 se înscrie la Școala normală din Bîrlad, după trei ani, prin diferență, intrînd la Seminarul din Galați, pe care-l absolvă în anul 1942.

În anul 1947, la 1 ianuarie, este hirotonit preot pe seama parohiei Jegălia-Ialomița, unde păstorește pînă în anul 1952, cînd se transferă la parohia Banca-Vaslui, iar de aici, în anul 1954, este transferat la parohia Epureni-Vaslui, unde păstorește pînă la ieșirea la pensie în anul 1978, pe motive de sănătate și se stabilește în orașul Bîrlad.

Fiind un preot harnic, el s-a străduit să-și îndeplinească misiunea sa de păstor sufletesc cu multă sîrguință și conștiinciozitate. A fost un bun gospodar și chivernisitor al bunurilor parohiale.

Corpul neînsuflețit al Preotului Ioniță Ciobanu a fost transportat în satul natal Fedești, din orașul Bîrlad, unde decedase și în ziua de 2 noiembrie 1983, P.C. Pr. I. Dănilă de la parohia Horga, înconjurat de alți preoți, au oficiat slujba înmormîntării.

Despre activitatea depusă de regretatul slujitor bisericesc în cele trei parohii pe care le-a păstorit a vorbit P.C. Pr. I. Dănilă. Corpul neînsuflețit al regretatului Preot Ioniță Ciobanu a fost coborît în mormîntul familiei din cimitirul satului Fedești.

Pr. V. GRIGORE

PREOTUL GHEORGHE ALBU

Sîmbătă, 19 noiembrie 1983, după o scurtă și necruțătoare suferință, a trecut la cele veșnice Preotul Gheorghe Albu de la parohia Asău, protopopiatul Moinești, județul Bacău, în vîrstă de 70 ani.

S-a născut la data de 15 iunie 1913, în comuna Asău, județul Bacău, din părinții Gheorghe și Ecaterina muncitori.

A urmat cursurile școlii primare în comuna natală, după care s-a înscris la Seminarul Veniamin Costachi din Iași (1925-1930), apoi s-a transferat la Seminarul teologic „Sfîntul Gheorghe" din Roman, pe care l-a absolvit în anul 1933.

Între anii 1933-1937, a urmat Facultatea de teologie la Cernăuți, luîndu-și licența.

După ce își satisface serviciul militar, se căsătorește, și la data de 1 decembrie 1939, este hirotonit preot pe seama parohiei Prohodiște din Transilvania, pînă la 13 martie 1946, apoi se transferă la parohia Arini, unde păstorește pînă la 1 mai 1949, cînd revine în Moldova, la parohia Ghimeș-Făget, pînă la 1 octombrie 1950. De aici se transferă în parohia Slănic, protopopiatul Tg. Ocna, pînă la 1 aprilie 1956, și, în cele din urmă, în parohia Asău, pînă la 1 iulie 1983, cînd se pensionează.

Înmormîntarea a avut loc marți, 22 noiembrie 1983. Prohodul s-a săvîrșit în biserica din Asău, iar trupul neînsuflețit al Preotului Gheorghe Albu a fost înhumat în cimitirul din curtea bisericii.

La sfîrșitul prohodului au rostit necrologuri : P. C. Protopop I. Andrioaie, P.P. C.C. Preoți Lascăr Nicolae, Ungureanu Sorinel noul paroh, Goagă Ioan, Gîdinceanu Dumitru, Domnii Costel Ciocan și Ardeleanu Simeon și cîntărețul bisericesc Andrei Gheorghe din orașul Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Toți vorbitorii au evidențiat viața și activitatea regretatului Preot Gheorghe Albu.

Prot. I. ANDRIOAIE

PREOTUL CONSTANTIN BOTEZ

În dimineața zilei de 22 decembrie 1983, se stinge din viață, după o suferință îndelungată, Preotul Constantin Botez.

Vede lumina zilei în satul Ivești, județul Vaslui, la 8 august 1909, din părinții Grigore și Parascheva Botez, agricultori.

Cursurile școlii primare le urmează în satul natal, iar în anul 1923, se înscrie la Seminarul din Huși, pe care-l absolvă în anul 1931. Urmează doi ani Facultatea de teologie, iar la 6 august 1934, este hirotonit preot pe seama parohiei Docăneasa din județul Galați.

Pînă la ieșirea la pensie se transferă la mai multe parohii, iar de la ultima parohie-Docani din protopopiatul Bîrlad, se pensionează, pentru limită de vîrstă.

În toate parohiile pe unde a păstorit s-a străduit să slujească credincioșii, spre binele lor, al Bisericii și al Patriei noastre scumpe. A fost un bun gospodar, ocupîndu-se îndeaproape de bisericile pe unde a păstorit.

După oficierea slujbei înmormîntării, a vorbit P. C. Pr. Sin Valeriu-Stelian, paroh al parohiei Docani, care a arătat calitățile cu care a fost înzestrat, de bun slujitor și bun gospodar.

Corpul neînsuflețit a fost coborît în mormîntul, din vreme pregătit, în satul Brădești, duminică 25 decembrie 1983, sub privirile îndurerate ale credincioșilor pe care i-a îndrumat la înfăptuirea numai a celor bune și de folos dobîndirii mîntuirii și spre folos obștesc.

Prot. V. GRIGORE

METROPOLIE DE LA MOLDAVIE ET DE SUCEAVA

Revue officielle de l'Archevêché de Iassy
et de l'Evêché de Roman et de Huşi

ANNÉE LIXe No. 10 — 12 octobre — décembre 1983

S O M M A I R E

Echelons nouveaux de la Patrie florissante (*P. M. Mărgineanu*) . 501

PAIX ET BIENVEILLANCE

APPEL pour le désarmement et pour la paix de l'assemblée des représentants des organisations de masse et de communautés et des autres organisations composantes du F.D.U.S. 506

APPEL de la Grande Assemblée Nationale aux Parlements et aux parlementaires des Etats européens, du S. U. A. et Canada 509

L'UNION, DÉFENSE DE NOTRE NATION

† *TEOCTIST, Archevêque et Métropolite,*
Le Métropolite Pimen Georgescu, militant pour la réintegration et l'unité de la nation 512

MILITANTS POUR LA PAIX ET POUR LA VIE

† *TEOCTIST, Archevêque et Métropolite,*
Efforts soutenus pour la défense de la vie et de la paix . 523

† *PIMEN SUCEVEANUL, Évêque-vicaire,*
La paix — problème vital de l'humanité contemporaine . 530

Soutenons et défendons la paix avec tout le peuple

A. Archevêché de Iassy 536

Conférence ecclésiastique de Iassy (*P. Gh. I. Popovici et Diacre V. Nechita*) 545

Conférence ecclésiastique de Botoşani (*P. M. Mărgineanu*) . 554

Conférence ecclésiastique de Suceava (*P. M. Mărgineanu et Diacre V. Nechita*) 559

Réunion plénière dédiée au désarmement et à la paix au Séminaire Théologique du Monastère de Neamţ (*Prof. Gh. Onofrei*) 567

Conférence ecclésiastique de P. Neamţ (*Diacre V. Nechita*) . 587

B. Evêché de Roman et de Huşi (*P. I. Mareş et drd. Gh. Petraru*) 595

Conférence ecclésiastique de Roman 597

Conférence ecclésiastique de Bacău 602

Conférence ecclésiastique de Vaslui 606

Session annuelle de travail á l'Assemblée de l'Eparchie de Iassy (*Diacre V. Nechita*) 610

E T U D E S

Drd. Gheorghe PETRARU, L'Eucharistie — Sacrement de l'unité de l'Eglise et de la rédemption en Christ . . . 627

AU DOMAINE PASTORAL

† *TEOCTIST, Archevêque et Métropolite,*
Le Levant des Levants 643

B.M.M.B.
2006-2007

HOMÉLIES

P. Iustin GASPAR, Paix sur la terre 648
Drd. Gh. PETRARU, Au XXV-ième Dimanche après la Pentecôte 651

COMMÉMORATIONS

Iérom. Macarie CIOLAN, Le Métropolite Veniamin Costachi. 180 ans depuis la nomination et l'intronisation en tant que métropolite de la Moldavie et de Suceava . . . 654

PAGES PATRISTIQUES

Saint Sofronie, Patriarche de Jérusalem, Allocution II-ième à la Naissance du Seigneur (trad. et notes par le *P. prof. N. Petrescu*) 664

NOTES 674

Prêtres militants pour la langue roumaine jusqu'à l'achèvement politique de l'Etat national roumain de 1918 (*P. Paul Mihail*); **Le rôle des ecclésiastiques, des théologiens et des érudits roumains à l'époque de la réalisation de l'Etat national unitaire roumain** (*P. prof. Al. I. Ciurea*); **Débat scientifique** (*P. Scarlat Porcescu*).

COMPTES RENDUS 686

Actes des martyrs. Etude introductif, traduction, notes et commentaire par le *P. prof. Ioan Rămureanu*, Editions de l'Institut Biblique et de Mission de l'Eglise Orthodoxe Roumaine, Bucarest, 1982, 372 p. (*Drd. Gh. Petraru*); *P. I. Mareş*, **L'Eglise Saint Nicolas du municipe de Bacău,** Bucarest, 1983, 351 p. (*P. Scarlat Porcescu*); *Mihail Diaconescu*, **Voyage vers les dieux,** Editions Livre roumain, Bucarest, 1982, 395 p.; *Constantin Daniel*, **La civilisation sumérienne,** Editions Sport-Tourisme, 1983, 276 p. + 59 illustrations (*Diacre V. Nechita*).

CHRONIQUE ECCLÉSIASTIQUE

A. — L'ARCHEVÊCHÉ DE IASSY 694

Hôtes; Eglise Vovidenia du municipe de Iassy; Messes épiscopales et missionaires (*Diacre V. Nechita*); **L'Eglise de Neagra Şarului, protopresbytérat de Cîmpulung; L'Eglise de Dumbrăviţa, com. Ibăneşti, protopresbytérat de Dorohoi** (*Arhid. T. Meleşcan*).

† APPELÉS DEVANT DIEU: **Archim. Iosif Dumitriu** (*P. V. Irimia*); **Prêtre Constantin Grigorescu** (*Prot. M. Mocanu*); **Prêtre Grigore Constantinescu** (*Diacre V. Nechita*); **Prêtre Nicolae Ştiurcă** (*P. V. Timoceanu*); **Chantre d'église Mihai Pintiliuc** (*P. M. Carp*).

B. — L'EVÊCHÉ DE ROMAN ET DE HUŞI 700

L'Eglise à la fête de la Naissance de St. Jean Baptiste de la paroisse Schitu Frumoasa, protopresbytérat de Moineşti (*Prot. I. Andrioaie*); **L'Eglise de la paroisse de Hîrja, commune d'Oituz, protopresbytérat Tg. Ocna, département de Bacău** (*P. Oancea Popa*); **L'Eglise à la fête de la St. Pieuse Parascheva de la paroisse de Văsieşti, ville de Moineşti** (*Prot. I. Andrioaie*); **Consécration de l'Eglise St. Jean Baptiste du municipe de Bîrlad, département de Vaslui** (*P. D. Petrea*).

† APPELÉS DEVANT DIEU: **Prêtre Ioniţă Ciobanu** (*P. V. Grigore*); **Prêtre Gheorghe Albu** (*Prot. I. Andrioaie*); **Prêtre Constantin Botez** (*P. V. Grigore*).

P R E D I C I

Pr. Iustin GASPAR, Pe pămînt pace 648
Drd. Gh. PETRARU, La Duminica a XXV-a după Rusalii . 651

C O M E M O R Ă R I

Ierom. Macarie CIOLAN, Mitropolitul Veniamin Costachi. 180 de ani de la numirea și înscăunarea sa ca mitropolit al Moldovei și Sucevei 654

P A G I N I P A T R I S T I C E

Sfîntul Sofronie, Patriarhul Ierusalimului, Cuvîntarea a doua la Nașterea Domnului (Trad. de *Pr. prof. N. Petrescu*) . 664

Î N S E M N Ă R I . . . 674

Preoți luptători pentru limba română pînă la desăvîrșirea politică a statului național unitar român din 1918 (*Pr. Paul Mihail*); Rolul clericilor, teologilor și cărturarilor români în epoca făuririi statului național unitar român (*Pr. prof. Al. I. Ciurea*); Dezbatere științifică *(Pr. Scarlat Porcescu).*

R E C E N Z I I . . . 686

Actele martirice. Studiu introductiv, traducere, note și comentarii de *Pr. prof. Ioan Rămureanu,* Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982, 372 p. (*Drd. Gh. Petraru*); *Pr. I. Mareș,* **Biserica Sfîntul Nicolae din municipiul Bacău,** București, 1983, 351 p. (*Pr. Scarlat Porcescu*); *Mihail Diaconescu,* **Călătoria spre zei,** Editura Cartea Românească, București, 1982, 395 p.; *Constantin Daniel,* **Civilizația sumeriană,** Editura Sport-Turism, 1983, 276 p. + 59 ilustrații (*Diac. V. Nechita*).

C R O N I C A B I S E R I C E A S C Ă

A. — ARHIEPISCOPIA IAȘILOR 694

Oaspeți; Biserica Vovidenia din Municipiul Iași; Slujbe arhierești și misionare (*Diac. V. Nechita*); Biserica din Neagra Șarului, protopopiatul Cîmpulung; Biserica din Dumbrăvița, com. Ibănești, protopopiatul Dorohoi (*Arhid. T. Meleșcan*).

† CHEMAȚI LA DOMNUL: Arhimandritul Iosif Dumitriu (*Pr. V. Irimia*); Preotul Constantin Grigorescu (*Prot. M. Mocanu*); Preotul Grigore Constantinescu (*Diac. V. Nechita*); Preotul Nicolae Știurcă (*Pr. V. Timoceanu*); Cîntărețul bisericesc Mihai Pintiliuc (*Pr. M. Carp*).

B. — EPISCOPIA ROMANULUI ȘI HUȘILOR 700

Biserica cu hramul „Nașterea Sfîntului Ioan Botezătorul" din parohia Schitu Frumoasa, protopopiatul Moinești (*Prot. I. Andrioaie*); Biserica din parohia Hîrja, comuna Oituz, protopopiatul Tg. Ocna, județul Bacău (*Pr. Oancea Popa*); Biserica cu hramul „Sfînta Cuvioasa Parascheva" din parohia Văsiești, orașul Moinești (*Prot. I. Andrioaie*); Sfințirea Bisericii „Sfîntul Ioan Botezătorul" din municipiul Bîrlad, județul Vaslui (*Pr. D. Petrea*).

† CHEMAȚI LA DOMNUL: Preotul Ioniță Ciobanu (*Pr. V. Grigore*); Preotul Gheorghe Albu (*Prot. I. Andrioaie*); Preotul Constantin Botez (*Pr. V. Grigore*).